విషయసూచిక

శాంతిపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

ద్వితీయాశ్వాసము

తృతీయాశ్వాసము

చతుర్థాశ్వాసము

పంచమాశ్వాసము

షష్ఠాశ్వాసము

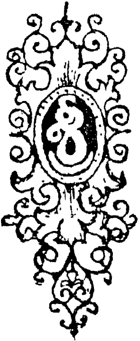
వి ష య సూ చి క

శ్రీ

శ్రీ గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

శాంతిపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

సంక్రామణనిపుణవి
లాసకటాక్షా నివృత్తిలంపటచిత్తో
ల్లాసనదక్షా వేద
వ్యాసవచోవిభవలక్షా హరిహరనాథా. 1

మహర్షులు పాండవులం జూడ వచ్చుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు సకలబంధుమిత్త్రజనంబులకు నుదకకర్మం బాచరించి పాండవులు గంగాతీరంబున నశౌచిత్వం బపనయించుటకయి యొక్కసమస్థలంబునం బటకుటీరసంవిధానంబు సేయించి ధృతరాష్ట్ర విదురసర్వభరతభార్యాసమేతంబుగా నచ్చట మాసమాత్త్రంబునిలిచి రట్టియెడం గృష్ణద్వైపాయన నారద దేవల దేవస్థాను కణ్వులు మొదలుగాఁ గల మునీంద్రు లనేకులు శిష్యవర్గసహితంబుగా ధర్మనందనుసందర్శనంబునకుం జనుదెంచిన నజ్జననాథుండు ప్రత్యుత్థానప్రణామపాద్యాసనాకలనంబులను దత్కాలోచితార్చనంబులను నమ్మహాత్ములం బ్రీతులం గావించి కృష్ణనిజానుజయుక్తంబుగా వారల నుపాసించి యుండ వారలు బహువిధంబు లగుప్రియవచనంబుల నక్కురువంశసత్తము సంభావింప నారదుం డమ్మహనీయద్విజులం గలయం గనుంగొని యక్కౌంతేయాగ్రజుతోడం దాను కుశలప్రశ్నంబు లగుమాట లాడం గలవాఁ డగుట వారి కెఱింగించి యమ్మహీపతియాననం బాలోకించి. 2

శా. గోవిందుం డనిశంబు శోభన మెదం గోరంగఁ బార్థుండు [1]ద
ర్పావేశోజ్జ్వలబాహుసారమహనీయస్ఫూర్తి శోభిల్ల గాం
డీవోల్లాసవిభాసి యై సమరపాండిత్యంబు వాటింప సం
భావింపన్ జగ మెల్ల రాజ్య మిటు లొప్పం [2]గొంటె రాజోత్తమా. 3

చ. భువనభయంకరంబు లగు పోరులఁ దమ్ములతోడఁ గూడ నీ

---

1 దర్పావేశంబున బాహు...స్ఫూర్తి సంశోభిగాం. 2 గొంటె.

పు వెడలఁబాటు లెస్స యలవ్రం జలముల్ వెలయించుచోట ధ
ర్మజున కొకింతయుం దొలఁగఁ ద్రొక్కమి యెంతయు మేలు దీనఁ గౌ
రవకులముఖ్య యుష్మలిక గ్రాఁచితె చిత్తము ప్రీతిఁ బొందెనే. 4

వ. అనిన విని యజ్ఞవిభుం డమ్మునివిభున కిట్లనియె. 5

సీ. కృష్ణుండు మామీఁదఁ గృప సేయుటయు బ్రాహ్మణానుగ్రహంబున ననిలపుత్ర
పార్థులపటుబాహుబలమున మేదిని యంతయుఁ జేకుఱు నట్టి దయ్యె
నైనను నతిఘోర మగునఖిలజ్ఞాతివధ మొనరించుటవలన నధిక
గుణుని సౌభద్రునిఁ గులభూషణంబుఁ బాంచాలతనూజపంచకముఁ గోలు
తే. పోకఁజేసియు గెల్పు గెల్పుగ మదీయ, బుద్ధి కైకొన దయ్యేడు సిద్ధముఖ్య
యదియుఁగాక వేఱొక్కండు మదిఁ గలంచు, చున్న యదిదాని నేర్పడవిన్న వింతు 6

చ. ఘనభుజవిక్రమోన్నతుఁడు గౌరవకోటికిఁ బట్టుఁగొమ్మ మ
మ్మని మొనఁ దూలఁబుచ్చినమహాత్ముఁడు గర్ణుఁడు గొంతితొల్తచూ
లని యుదకప్రదానసమయంబున నాయమ చేత వింటి నా
తని కుదకంబు లిచ్చుటకుఁ దా మముఁ బంచుట గోరి చెప్పినన్. 7

వ. అప్పుడు దొడంగి యంతరంగంబు నిప్పులం [1]బొరఁటినట్లయ్యెడి నక్కుంతీమహా
దేవి దాను దివాకరువరంబున నప్పురుషవరుం బడసి పాఱవైచుటయుం బిదప
నతండు ధార్తరాష్ట్రులపాల దొర యై యుండ మాకును వారికిం గలహంబు
పుట్టిన నది నూన్పించుటకై యక్కొడుకుకడకుం జని యేకాంతంబునం బుట్టు
వు దెలుపుటయు లో నయిన తద్విషయవార్త లనుదినంబునుం జెప్పుచుండు. 8

సీ. ఆయమ దనపుత్త్రుఁ డవుట యెఱింగించి తమ్ములలోనికి రమ్ము నీవు
నావుడు నాతండు నాకుఁ గృతఘ్నత వాటిల్లదే కురుపతిఁ దొఱంగి
వచ్చిన నది గాక వాసవితోడికయ్యంబున కితఁ డోడె ననరె యతఁడు
బెరయ నొండెను నన్ను బెరసియొండెను నేవు రింతియకాని నీ వెపుడు నీకుఁ
ఆ. దనయు లార్వు రనకు మనియె నద్దేవి దక్కనుజులెల్లవారి కభయ మొసఁగు
మనిన నట్లకాక యని మమ్ము నలువురఁ, బట్టెఁ గాని తెగఁడ ప్రాణములకు. 9

ఆ. తొల్లి తాన దాఁచెఁ దల్లి పదంపడి, యతఁడు సెప్ప వలప దనఁగ దాఁచె
నిట్లు గాన యెఱుఁగ [2]మేవురమును నతం, డిట్టిఁ డగుట దాన నింత పుట్టె. 10

క. ఆతఁడు దుర్యోధనునకుఁ, బ్రీతిగ జూదంబునాఁడు పెక్కాడెను ధ
ర్మేతరములు వానికి మ, చ్చేతోగతి కోపభరము సెందక యుండున్. 11

ఆ. అతనిమేను కుంతియట్టులకై వడి, యరయ నేను జూచి యాత్మ నెద్ది
కారణంబొ యిట్లు గా ననుచుండుదు, నేమి సేయువాఁడ నింకఁ జెపుమ. 12

క. కౌరవులు సేయునపమతి, కారణముగఁ గోప మెత్తుఁ గర్ణునివదనాం

---

1 బొరపిన ట్లయ్యెడి ; బొరలిన ట్లయ్యెడి. 2 మే మేవురము నతం.

భోరుహముం గనుఁగొన శమ, మూర్ఛ నావశము గాక యంతన బుద్ధిన్. 13

ఉ. గాండివి నొవ్వఁ బల్కి [1]తిటు గర్ణునిఁ జంపక వచ్చితేని త
మ్ముండవు గావు నాకు నని మూర్ఖత సోదరఘాతి నైన క
ష్టుండ మనంబునం [2]బెఱుగుశోకము నెట్లు సహింతుఁ దప్పె నా
తండ్రును నేము నైన విబుధప్రకరంబును మాకు నడ్డమే. 14

వ. అని పలికి మునీంద్రా యమ్మార్తాండనందనురథచక్రంబు భూమిం గ్రుంగుటకుం గారణం బెద్ది దాని నవ్వీరుండు పరశురామునిచేత శప్తుం డయిన తెఱంగును నెఱింగింప వలయు భువనంబులవర్తనంబులు నీకుం దేటపడనియవి లేవు గావున ని న్నడిగెద నని ప్రార్థించుటయు నవ్విధం బంతయు వివరించెద విను మని యమ్మహీపతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 15

నారదుండు ధర్మరాజునకుఁ గర్ణునిచరితంబు సెప్పుట.

సీ. మునిదత్తమగుమంత్రమున గొంతి కన్నియనాఁడు వేడుక దిననాథుఁ దనకుఁ
బ్రత్యక్షముగఁ జేసి పడయుటఁ దా సిగ్గువెంపున సుతు వెలయింప దయ్యెఁ
గన్యాత్వవికలత గా కుండ తాసూర్యవరము గల్గుటఁ జేసి వంశవర్య
యై పొల్చె దేవరహస్య మి త్తెఱఁ గిట్లు పాఱ వైవఁగఁ బడ్డపట్టి సూతుఁ
తే. డెత్తికొనిపోయి సూతజుం డితఁ డనంగఁ, బెరిఁగి కర్ణుఁడు నీనేర్పు భీములావు
నరునివిలుబల్మి యతనికి హరికిఁ గలుగు, చెలిమిగని తద్దవగఁ బొందుఁ జిత్తమెరియ.

క. నకులసహదేవయశా, స్త్రకళావేదిత్వమునకు జను లనురాగా
ధికులై మిమ్ముం గొనియా,టకు నాతఁడు మనసు [3]చేద్వడం జింతిల్లున్. 17

వ. అది తదీయస్వభావం బట్లుం గాక దైవఘటనంబు నట్టిద యమ్మాత్సర్యంబున నక్కర్ణుండు మీయెడ నీసు గలవాఁ డయి దుర్యోధనుం గూడికొనియెఁ బదంపడి ధనంజయుధనుర్విద్యాతిశయం బుపలక్షించి కుంభసంభవుపాలికిం జని యేకాంతంబునం దనకు బ్రహ్మాస్త్రంబు సాంగోపాంగంబుగా నుపదేశింప వలయు నని యడిగి యేను సమరంబున సవ్యసాచికి సమానుండ నగుటఁ గోరి వచ్చితి నీవు సర్వశిష్యసమాదరుండవు భవత్ప్రసాదంబునం గృతాస్త్రుండ నయి వెలయ వలదే యనవుడు నద్దిననాథనందనునకు నగ్గురుం డి ట్లనియె. 18

తే. వ్రతసమన్వితభూసురవర్యుఁ డొండె, నిరుపమానతపఃపుణ్యనృపతి యొండెఁ
గాని యన్యులు బ్రహ్మాస్త్రదానమునకుఁ, బాత్రములు గారు నీకు నీఁ బాడిగాదు.

వ. అనుటయు నట్లకాక యని నిజమందిరంబునకుం జని మఱునాఁడు గదలి మహేంద్రమహీధరంబున కరిగి పరశురామునిం గాంచి వినయంబునం బ్రణమిల్లి యేను బ్రాహ్మణుండ భృగువంశజాతుండ నస్త్రవిద్యాపేక్ష ని న్నాశ్రయింపవచ్చితి ననిన నమ్మునివరుండు ప్రీతుం డై కర్ణుం బరిగ్రహించి పరిశ్రమంబు

1 తిట ; యిట. 2 బరఁగు. 3 గీడ్వడం.

సేయించుచుండె నట్టియెడ నాశ్రమపరిసరంబున నొక్కచోఁ దనయంతన
లాఘవాభ్యాసంబు సేయుచుండ నొక్కమహాద్విజునిహోమధేనువువత్సం
బడ్డంబు వాఱి బాణగోచరం బై మృతం బొందిన గని యవ్విప్రుండు
గోపంబున శాపం బిచ్చిన దానం దేరు ధరణిం గ్రుంగె జామదగ్న్యుండు
శపించిన తెఱంగునుం జెప్పెద నవ్వీరుం డతనికి భక్తుం డై పరిశ్రమం బాచ
రింప నతండు బ్రహ్మాస్త్రంబు లోనుగా ననేకాస్త్రంబు లొసంగెఁ బదంపడి
యొక్కనాఁడు. 20

తే. కర్ణునుత్సంగమున మస్తకంబుఁ జేర్చి, గురుఁడు నిద్రింపవికృతాతిఘోరరూప
మళకమనియెడునొకకీట మద్రినేంద్ర,తనయుక్రిఁదొడఁ దొలిచె సత్వరముగాఁగ.

వ. అతండును గురునకు నిద్రాభంగం బగుట కోర్వక ధైర్యంబునం గీటకృత్యం
బున కోర్చి యచలుం డై యుండె నెత్తు రొండొండ పఱఁగి పరశురాముశరీ
రంబుఁ జోఁకిన నమ్మహాత్ముండు మేల్కని రక్తం బెక్కడి దని యడిగినఁ దొడ
యెత్తి కీటంబుం జూపి యిది దొలుచు చుండ మీనిదుర సెడుటకుం జాలక
కదల కుండితి ననియె నమ్ముని గనుంగొనిన నక్కీటంబు. 22

క. మృతిఁ బొంది రాక్షసుం డై, క్షితలంబుననుండి పలుకుఁ గరుణాకర నీ
కతమున దారుణశాప, ప్రతిహతి వాటిల్లె నిపుడు ప్రకృతి వడసితిన్. 23

వ. గ్రస్తుం డనుపేరం బరఁగునొక్కరక్కసుండ భృగుపత్ని నపహరించి తదీయ
శాపంబున గీటంబ నై యుండి భవదీయవిలోకనామృతసేకంబున సుఖి నైతి
నని చెప్పి నమస్కరించి నిజేచ్ఛం జనియె రాముండు రాధేయుధైర్యంబు
మనంబున నిరూపించి యతనితోడ. 24

క. ఈతాల్మి లేదు బ్రాహ్మణ, జాతికి నీ వెవ్వఁడవు నిజం బనవుడు నే
సూతజుఁడ ననియె వెఱచుచు, నాతం డామునివరేణ్యుఁ డతికుపితుం డై. 25

వ. నీవు బ్రాహ్మణుండ నని కపటంబున మత్పరిగ్రహంబు వడసితి తత్ఫలం బనుభ
వింపు మని యస్త్రవిభవంబు [1]వికలంబుగా శపియించెఁ గర్ణుండునుం జేయు
నది లేక వగచుచు వచ్చి దుర్యోధనుం గాంచి. 26

ఆ. అధిప పరశురాము నాశ్రయించితిఁ గృతా, స్త్రుండ నైతి నన్ను భండనమున
మార్కొనంగ లేరు మగ లిజ్జగంబున, ననుడు నతఁడు ప్రముదితాత్ముఁడయ్యె.

వ. ఇవి మీయన్నవోయినపోకు లిట్లు దుర్యోధనునకు ననుంగై యుండం గళింగపతి
యగుచిత్రాంగదుండు శుభాంగి యనునిజపుత్రికి స్వయంవరమహోత్సవంబు
సేయించువాఁ డై చాటించిన శిశుపాలుండును నీలుండును జరాసంధుండును
రుక్మియు లోనుగా రాజు లనేకులు తదీయరాజధాని యగురాజపురంబునకుం
జనిరి దుర్యోధనుండును దోహలంబున సముచిత చతురంగబలసమేతుండును
గల్పితరథారూఢుండును గర్ణసహాయుండును నై యరిగె నట్లు గూడినభూప

---

1 విఫలంబుగా.

తులకుం దగుసంవిధానంబు లాచరించి. 28

సీ. కాళింగుఁ డాత్మీయకన్యాస్వయంవరకార్యంబు నడప నక్కన్యసఖులు
దాదులు [1]పేర్వేర ధరణీపతులఁ జూపి చెప్పంగఁ జూచుచుఁ జేతఁ బుష్ప
మాలిక యొప్పఁ దన్మధ్యవీథికి నల్ల నడచుచోఁ గురుపతిఁ గడచి పోయె
నతఁ డల్గి యచ్చపలాక్షిఁ బోనీక కౌఁగి పట్టి రథంబుపైఁ బెట్టఁ [2]బనిచి
ఆ యేఁగుచున్న రాజు లెల్ల సంక్షోభించి, కూడుకొని యుదగ్రఘోరభంగిఁ
దాఁకి రవ్విభుండుఁ దలఁకక బలశౌర్య, ములు పొగడ్త కెక్కఁ బోరె నధిప.

వ అట్టియెడ. 30

శా. భల్లంబుల్ పరఁగించి యుగ్రముగ భూపాలోత్తమాంగంబులన్
డొల్లం జేయుచుఁ జిత్రలాఘవము నాటోపంబు దర్పంబు రా
జిల్లం గుంభిఘటారథవ్రజహయశ్రేణీపదాతిప్రతా
నోల్లాసంబుల రూపుమాపుచు నవార్యం డయ్యెఁ గర్ణుం డనిన్. 31

వ. ఇవ్విధంబున విక్రమించునవ్వీరవర్యునిశౌర్యబాహువీర్యంబులకు భయంబుఁ
గొని హతశేషు లయినభూపతులు పఱచినం బ్రీతుం డగుచు నక్కురుకుమా
రుండు గన్యారత్నంబుఁ గొని కరినగరంబున కరుగుదెంచె నప్పగ మనంబునఁ
బెట్టికొని పదంపడి జరాసంధుం డక్కమలబంధుపుత్త్రు నెక్కటిపోరికిం బిలిచినం
బోయి 32

సీ. ఎక్కటెక్కటిపోరి యిద్ధదివ్యాస్త్రసంచయవంతుఁ డగుజరాసంధుబాణ
ధనురాదివివిధసాధనములు దనచేతఁ దనయస్త్రశస్త్రసంతాన మెల్ల
నాతనిచే మడియంగ రథంబులు డిగ్గి పెంపారెడు నగ్గలికల
నాతండుఁ దాను బాహాసంగరమునకుఁ జొచ్చి పెనంగఁగ నొచ్చి యతని
ఆ. యంగసంధి వికల మగుటయుఁ బోరు సా, లించి యతఁడు గారవించి తనకు
మహితవిభవ మైనమాలినీనగర మీ, నధికతేజ మెసఁగ నరుగుదెంచె. 33

వ ఈరెం డపదానంబులు నీవును గొంత యెఱుంగు దిట్లు ప్రసిద్ధబలపరాక్రముం
డైనకర్ణునుదీర్ణత్వంబు నెఱుచుటకు నై కవచకుండలంబులు భిక్షించి పుచ్చు
కొని నాకలోకపతి నీకు హితం బాచరించె దానం జేసి ధనంజయుం డతనిం
దెగటార్పం జాలె నని చెప్పి వెండియు. 34

చ. వినుము నరేంద్ర విప్రుఁ డలివేఁ జమదగ్నిసుతుండు శాప మి
చ్చె నమరభర్త వంచనముసేసె వరం బని కోరి కుంతి మా
న్చె నలుక భీష్ముఁ డర్ధరథుఁ జేసి యడంచెఁ గలంచె మద్రరా
జనుచిత మాడి శౌరి విధి యయ్యె నరుం [3]డనిఁ జంపెఁ గర్ణునిన్. 35

వ. అట్లుం గాక. 36

క. హరసురపతియమవరుణులుఁ, గురుకృపులును దివ్యబాణకోటు లొసఁగుటన్

1. పేర్వేఱ. 2 బనిచె, సెఱఁగియున్న; బనుచు, టెఱఁగి యచటి. 3 డటఁ; డటు.

నరుశక్తి కర్ణుతేజ, స్స్ఫురణము నొప్పంగఁ జాలెఁ జువ్వె నృపాలా. 37

వ. అనిన విని శోకవ్యాకులుం డై యన్నరపతి గన్నీ రొలుక నిట్టూర్పు నిగిడించి నం దత్సమీపంబున నున్న కుంతి గనుంగొని యడ లుడుపుట కై యతనితో ని ట్లనియె 38

చ. జననముఁ [1]దెల్పి యేఁ బిలువ సత్యము సుమ్మర కుంతిభాషణం
బని తనుజత్వజాతకృప నంబుజమిత్త్రుఁడు వల్కె నేమిటన్
గొనకొన నేరఁ డయ్యె నినుఁ గూడ సుయోధనుఁ బట్టి యట్టిక
ర్ణునకయి నీకు నేటికి మనోవ్యథఁ బొందఁగ నిట్లు పుత్త్రకా. 39

వ. అనుటయు నవ్వచనంబులు దనకు నసహ్యంబు లైనం గటకటంబడి యద్దేవి నాలోకించి భవదీయమంత్రకార్యగోపనంబునం గాదె యింత పుట్టె నని పలికి యంత నిలువక. 40

ధర్మరాజు స్త్రీలకు రహస్యరక్షణంబు లేకుండ శపియించుట.

తే. అంగనాజనమ్ములకు రహస్యరక్ష, ణంబు నందలిశక్తి మనంబులందుఁ
గలుగ కుండెడు మెల్లలోకముల నని శపించె నాధర్మదేవతాప్రియసుతుండు

వ. ఇట్లు మహాతేజోధనుం డగునజ్జననాథుం డట్లు శపియించి కుంతి చేసినకర్ణగోపనంబు ప్రసంగంబుగా నంతరంబు గృతపక్షీనకార్యంబుల దెస నిగుడం దనక తంబున మృతిఁ బొందిన యుభయపక్షబంధుమిత్త్రకోటులం దలంచి యుమ్మలించి విశేషించి కర్ణుచావునకుఁ దూర వగచి విహ్వలించి వివ్వచ్చునాననం బాలోకించి యి ట్లనియె. 42

క. మన కేటి రాజ్య మొండొక, జనపదమున కేఁగి భైక్షచర్యావిధి జీ
వనము నడిపికొని యుండుద, మనఘా యట్లయిన సుఖుల మగుదుము సుమ్మీ.

వ. అని వెండియు. 44

సీ. జ్ఞాతుల నందఱఁ జంపితి మది యాత్మవధము గాదే రాజవర్తనంబుఁ
గాల్పు మహింస నిక్కము దాల్మి మత్సరవర్జన మిది వనవాసజనుల
కాగమవిహితంబు లటె యింత యొప్పునే వనమున వసియింప వలయు వింటె
యసుఖదం బైన రాజ్యామిషంబునకుఁ గుక్కలభంగిఁ దమలోనఁ గాటులాడి

తే. కులము నెల్లను బొలియింపఁ గుత్సితంపు, బ్రదుకు వచ్చెనె యనువగపాలువడఁగఁ
బ్రమద మొదవదు త్రైలోక్యరాజ్య మైనఁ, గాన యేనొల్ల మహిమీర కైకొనుండు.

మ. ధృతరాష్ట్రుండు దనూజుకీడు సమబుద్ధిం జూడ కన్నిచుఁ డే
గతిఁ జన్నం జన నిచ్చెఁ గాని మగుడం గాఁ దివ్వఁ డయ్యెన్ [2]నిరా
కృతశీలుం డగునాసుయోధనుఁడు సంక్షీణంబు నేసెం గులం
బతనిం జంపఁగఁ గోప మాఱె మది శోకాక్రాంత మయ్యెం దుదిన్. 46

1. జెప్పి యేఁ దెలుప. 2. నిరాకృతశీలుం.

వ. ఆదుర్జనుండు గర్జం బెఱుంగక దుర్మానంబు వాటించిన సైరించి తొలంగనైతి రాజ్యపరిగ్రహపరత్వంబు మచ్చిత్తంబునం గలిమింజేసి కిల్బిషం బత్యంతంబు నాచరింపవలసెఁ బరిగ్రహదోషంబు పరిగ్రహత్యాగంబునం గాని పోదు పరిగ్రహత్యాగశీలుండు జన్మమరణదుఃఖంబులం బొరయం డని శ్రుతులు సెప్పెడు నొకనికి సకలధర్మంబులు ననుష్ఠింప శక్యం బగునే యపరిగ్రహం బొక్కటన శుద్ధుండ నయ్యెద మీరు భూమిపాలనపరిగ్రహతత్పరత్వంబున వర్ణాశ్రమరక్షణంబు సేయుం డేను గాననంబునకుం జని మునిజనసంకాశంబున సుఖినై యుండెద ననిన విని యింద్రాంశసంజనితత్వకలితతేజోధనుం డగునర్జునుండు దన యూష్మలత్వంబున నవ్వాక్యంబులు దుస్సహంబు లైనం బదరి దరస్మితంబునఁ దద్వికారంబుఁ గప్పి యప్పుడమిఱేని కి ట్లనియె. 47

అర్జునుఁడు ధర్మజున కుచితవచనంబుల మనస్తాపోపశమంబు సేయుట.

క. ఓహో యిట్టివి గలవే, బాహాదర్పమునఁ బరులఁ బరిమార్చి తుదిన్
మాహాత్మ్యం బెడలఁగ భిక్షాహారత నొందఁ దలఁప నగునె నరేంద్రా. 48

సీ. ధర్మపథంబున ధరణి సేకొనఁ బాలింపక సత్త్వంబు పెంపు మాలి
విడుచుట యొప్పునే విను మిట్టు లైనము న్నేల భూపాలుర నెల్లఁ జంపి
తడలిరాజ్యము దక్కి యడవికిఁ జనిన [1]బే లందురు గాక మే లండ్రె జనులు
కిల్బిషశంక గల్గిన నశ్వమేధాదిపుణ్యకర్మంబులఁ బోదె వంశ

ఆ. ధర్మ మెడలఁ గృపణకర్మంబుఁ గోరి తర్థంబు సువ్వె సకలధర్మకారి
యొడమి లేనివాఁడ నడపీనుఁ గనునహు, షోక్తి వినమె దాని నూఁదవలదె. 49

క. సరిగా నెన్నుదు రార్యులు, దరిద్రునిం బతితునిం [2]గృతఘ్నుని జడునిన్
దొరకొను ధర్మముఁ గామముఁ, బరమగతియు నర్థమునన పౌరవముఖ్యా 50

క. కలిమియ చుట్టలఁ జేర్చుం, గలిమియ చెలులను ఘటించుఁ గలిమియ శౌర్యో
జ్జ్వలుఁ డనిపించుం గలిమియ, పలువురు సద్బుద్ధి యనఁగఁ బరఁగం జేయున్. 51

క. ఏ వానిబంధుమిత్రులు, జీవధనంబులును దప్పిఁ జెందును గృశునిం
గా వాని నెన్నఁగాఁ దగుఁ, గేవలతనుకార్శ్యయుతుఁడు గృశుఁడె నరేంద్రా.

వ. కావున నర్థోపార్జనంబును బంధుమిత్రపరితోషణంబును భూపతులకుం బరమపురుషార్థం బదియునుం గాక. 53

తే. జ్ఞాతినాశనమునఁ గాదె సకలదేవ, తలు ప్రవర్ధన మొందుట ధనము లడిచి
పొడిచియొప్పనివారిచేఁబుచ్చికొనక, యడఁగియుండంగ జేరునే యింద్రుబుధులు. 54

వ. వేదంబులు నిట్లు సెప్పుఁ బృథివి బలువునం గైకొని పార్థివు లర్థంబు లుపార్జించి పర్జన్యాదు లగునాదిత్యుల నధ్వరక్రియాజాతంబునం బ్రీతులం జేసి యుత్తమ లోకంబులు వడయుదు రిత్తెరువుపట్టి దిలీప నృగ నహుషాంబరీషమాంధాతలు

1 బే లంద్రు గాకేల మే లంద్రు. 2 గృతప్రజ్ఞులకున్.

నడచుట వినమె తత్పదవి నీ కొదవి యున్నయది తదీయప్రకారంబున బహుళ
దక్షిణావిధానంబుగాఁ బ్రభూతం బైనయజ్ఞంబు సేయవై తేనిఁ జూవె సకిల్బి
షుండ వగుట యశ్వమేధంబు సేసినరాజులెల్ల నవభృథంబునం బరిపూతాత్ము
లగుదు రని పలికిన నయ్యజాతశత్రుండు. 55

క. వెడవెడ యప్పలుకులు చెవి, నిడి కొండొకసేపు చింత యొసకంబునపా
ల్పడి యూర కుండి చిత్తం, [1]బడలునఁ జిక్కువడ నిట్లు లను నర్జునుతోన్. 56

క. సేమపుఁదెరు వొక్కటి గల, దే మెచ్చితి దాని నడుగు మెయ్యది యని సు
త్రామసుత యడుగ కున్నను, నేమి వినుము చెప్పెదను మునీంద్రుల కెక్కన్

సీ. సారహీనము లగుసంసారసుఖములు విడిచి యేకాకి నై యడవి కేఁగి
తాపసవాక్యామృతములు వీనులఁ గ్రోలి చెలిమి వేర్పాటను చిరమరలకుఁ
జొరక నిందాస్తుతుల్ సరిగాఁ గొనుచుఁ గత్తినొకఁడుప్రేసినను వేఱొకఁడుండు
చందనం బలఁదిన డెంద మయ్యిరువురయెడ సమంబుగ మూఁగ జడుఁ డనంగ
తే. మెలఁగి తగువేళఁ బర్ణశాలలకు నరిగి, యెత్తగా భిక్ష యెవ్వార లెట్టులేమి
యిడినఁ గైకొని నాలుగే నెడలమాత్రఁ,గన్నదానఁదృప్తుండనై యున్న మేలు 58

క. అటు గాక కర్మగతిలం, పటుఁడ నగుదు నేని నల్పఫలభాగిత్వమై
నట యిట దిరుగుచు మోక్షుని, కటవృత్తికి వాహిరుండఁ గానె కుమారా. 59

వ. కావున నాకు దొరకొన్నవిమల[2]ప్రజ్ఞామృతం బనుభవింపక తక్కుదునే యిది
శాశ్వతపదప్రదం బనిన విని యనిలతనయుం డతని కిట్లనియె. 60

క. శ్రుతివిహితకర్మజాత, స్థితియోగ్యుఁడ వైననీకుఁ జేయఁగ వశమే
యతిలోకజ్ఞానసమ, న్వితయతిజనకృత్య మటు వివేకింపు మెహన్. 61

చ. అడలున రాజధర్మములయందు జనించె నసూయ నీకు ని
ప్పుడు మును నిస్పృహుండ వయి పోవఁగఁ గన్నఁ గులంబువారు ని
ప్పుడమిన్నృపాలురుర్ బ్రతికి పోదురు నెమ్మది నట్టులైన నే
ముడుగుదు మస్త్రజీవనసముద్ధతిఁ జొత్తుము భైక్షవృత్తికిన్. 62

క. వాఁడి యగునలుక లోకము, పోడిమి సెడఁ గయ్య మట్లు పొడిచి వనటమై
నేఁ డింక నడవికిం జను,వాఁడం గా కనినఁ బుడమివారలు నగరే. 63

సీ. పనివడి త్రవ్వి కూపమునందు నుదకంబు పానంబు సేయనివానిభంగి
యున్నతతరు వెక్కి జున్ను సేకుఱఁ గొని తేనియ యాననివానిభంగి
యాఁకొని యొడఁగూర్చి యన్నంబు తలియకు వచ్చినఁ గుడువనివానిభంగి
తమకించి యొకభంగిఁ దనవశంబుగఁ జేసి మానినిఁ గవయనివానిభంగి
ఆ. గాదె కురువరేణ్య ఘనశక్తిశౌర్యసం, పన్ను లైనపగఱ ఖండనమున
నోర్చి పూజ్యరాజ్య మొల్లక యడవికి, నేఁగు టీవ యెఱుఁగు దిత్తెఱంగు. 64

1 బడలడి, బడవడి. 2 జ్ఞానామృతం.

క. నీ వడవి కరుగ నొడఁబడి, నీవెనుకన వచ్చునపుడు నిందింతురు మ
మ్మీవెఱ్ఱు లితని మాన్పం, గా వలఁతులు గార యని జగజ్జను లధిపా. 65

క. భోగములఁ బాపి నిందా, భాగులఁగాఁ జేసి యడవిపా ల్వఱిచెదవే
నీగారవంపుఁదమ్ముల, సాగరవృతధరణిఁ గలుగు జనములు వగవన్. 66

వ. అని వెండియు. 67

క. కేవలనిష్కర్మత మో, క్షావహ మగునేని గిరులు నవనీజములున్
భూవర ముక్తిం బడయం, గా వలవదె యడవి సునికి కైవల్యదమే. 68

క. ఫలములయెడ బ్రహ్మార్పణ, కలనపరుం డగుచుఁ గార్యకర్మము నడపన్
వలయుం [1]దత్త్వజ్ఞానము, దలకొనినం గర్మశమము దా నై కలుగున్. 69

వ. కావునం గర్మహీనత్వం బపవర్గకరంబు గా దనవుడు నర్జునుండు ధర్మనందను నుద్దేశించి దేవా యొక్కయితిహాసంబు గల దవధరింపు మని యి ట్లనియె. 70

సీ. కొందఱు బ్రాహ్మణుల్ గొండొక లాత్మకులోచితాచారంబు లుడిగి కాన
లకుఁ జన్న వజ్రి వారికిఁ గృప చేసి పతత్త్రిరూపమునఁ దత్పార్శ్వమునకు
నరిగి మీ కైకొన్న తెరు వొప్ప దనవుడు విని వా రఖిలమార్గవేది యద్భు
తాస్పద మీపక్షి యని దాని కభిముఖు లై సత్పథం బెద్ది యనఘ చెపుమ

తే. యనిన [2]నలుగాలివానగోవును నశేష,శబ్దములయుంత్రములులోహజాతిఁగాంచ
నమును [3]మనుజుల విప్రుండు సమధికత్వ,భాజనములండ్రు వేదప్రపంచవిదులు. 71

వ. ఇ ట్లుత్తముం డైనవిప్రుం డుత్తమమంత్రోపాశ్రితంబు లగువిహితకర్మంబులు నడపుట రత్నకాంచనసాంగత్యంబునుంబోలె సంస్తుత్యం బై యుండు నాలస్యం బునఁ గ్రోధంబున శోకంబునఁ దదనుష్ఠానంబు విడుచుట పాతకం బజ్ఞాను లగు నర్థహీనులు సన్న్యాసకాలవివేకంబు లేక వేగిరపడి యుభయభ్రష్టు లగుదురు గృహస్థధర్మంబున వర్తించి యతిథి దేవ పితృసంతృప్తి సేయుచు శిష్టాన్నభోజ నపరు లగుపుణ్యులకుం బుణ్యలోకంబు లఱచేతిలోనివి గావె బ్రహ్మార్పితం బయినసత్కర్మకలాపంబు మహానందంబుఁ జేయు ననుటయు. 72

క. విని వారు దెలిసి మరలం, జనిరి గృహస్థత్వధర్మసదనుష్ఠానం
బునకు నటు లగుట నేలుము, జనవల్లభ పుడమి నడపుజన్నము లెలమిన్. 73

వ. అని చెప్పె నప్పుడు నకులుం డన్నరనాథున కి ట్లనియె 74

నకులుండు ధర్మజునకు మనస్తాపోపశమంబు సేయుట.

సీ. దేవతల్ వేదవిధిప్రవర్తకులు బ్రాహ్మణులును వారలయట్ల శ్రుతుల
కింకరు లై కాదె కిల్బిషంబులఁ బాసి వారిచందమున శాశ్వతవిభూతి
నొందుట యజ్ఞాదు లుడుగుట సంపరిత్యాగమే పాడిమై నర్థముల ను
పార్జించి దేవతాబ్రాహ్మణపూజగా నిడుచుఁ దత్ఫలకోటి విడుపు గాక

1 దత్త్వమ్మానము. 2 నలుకాలిలోన. 2 జనులందు.

ఆ. క్రోధశోకహర్షకోటుల గృహముతో, విడిచి యోగ [1]మూఁది వృక్షమూల
వాసనిరతి నుండు [2]వాఁ డోకసంపరి, త్యాగినృపుల కది సమస్త మగునె. 75

క. తక్కిన మూఁ డాశ్రమములు, నొక్కెడ గృహస్థధర్మ మొక దెసఁ దులయం
దెక్కింప వానితో న, య్యొక్కటి సరిమాఁగె నందు రుర్వీశ బుధుల్. 76

వ. కావున గృహస్థధర్మంబ యాచరణీయం బట్లుం గాక 77

క. జతనంబున నర్థము సం,చితముగఁ గావించి క్రతువిశేషంబుల దే
వతలం దృప్తులఁ జేయమి, యతికిల్బిషకారి యందు రాగమవేదుల్. 78

చ. వినుము తమోమయం బయినవిశ్వముఁ దా వెలిఁగించు నీశ్వరుం
డన నొకరుండు వర్ణతతి నాశ్రమకోటిని వాఁడు గాదె చే
సె నిఖిలకర్మయోగసవిశేషత గల్గుటయుం దదీయక
ల్పనము తదాజ్ఞకుం దొలఁగఁ బాడియె శోకము గారణంబుగన్. 79

వ. హింస దోషంబు గలుగు ననుశంకకుం బని లే దవధరింపుము. 80

క. పరుల వధింపక యెవ్వఁడు, ధర యేలెం జెపుమ పూర్వధరణీశులలోఁ
బొరయరు పాపము సుగతిక, యరిగిరి వా రీవు నట్ల యగు టొప్పు నృపా. 81

క. రక్ష ప్రజ గోరు నిజయో,గక్షేమార్థముగ జనసుఖస్థితి నడపం
దక్షుఁ డగురాజు నడప కు,పేక్షించినఁ బాప మొంద దే కురుముఖ్యా. 82

తే. గోవులను ఘోటకంబులఁ గుంజరముల
దాసులను బ్రీతి ని మ్మెల్లధాన్యములను
గ్రామముల మందిరముల నిష్కముల వేడ్క
నొసఁగు తత్తత్సుపాత్రత్వయుక్తవిధుల. 83

వ. వీని నన్నింటి రిత్త వో విడిచి పోయెద ననుట నీయట్టిమహానుభావునకుం దగునే యని పలికినం దదనంతరంబ సహదేవుం డమ్మహీపతి కి ట్లనియె. 84

సీ. [3]వెలివెలి వస్తువుల్ విడిచెఁ బో నరుఁడు గర్మిష్ఠతం గాదె శరీరయాత్ర
నడపువాఁ డది మోక్షణంబు గా నేరదు శారీరసౌఖ్యసంసక్తి నదలి
బాహ్యపదార్థముల్ పాటించి నిజవంశధర్మముల్ వదలక తగఁ జరింపు
మమత బంధంబు నిర్మమత మోక్షంబును జేయు నింత యెఱింగి చేసి రధిప

తే. రాజ్య మెలమి మన్వాదులరణ్యమునకు, నరిగినీనందుపలయుద్రవ్యములమీఁదఁ
జేయవలదె మమత్వంబు వేయు నేల, యదియు సంసారచక్రవాహకముగాదె.

తే. నీవ చుట్టంబుఁ బక్కంబు నీవ చెలియు, నీవ తల్లియుఁ దండ్రియు నీవ గురువు
నీవ దైవంబుఁ గావున నావిషాద,భాషణంబులు సైరింపు భరతముఖ్య. 86

క. తథ్యము లైనను దలఁప న,తథ్యము లైనను సభక్తితాత్పర్యము వై
తథ్యంబుఁ బొరయకుండఁగఁ, బథ్యంబుగఁ గొనుము నాదుపలుకులు కరుణన్.

---

1 మొంది. 2 వాఁడొకో. 3 వెడవెడవస్తువుల్ వీటెఁబో... గాక శరీరయాత్ర.

వ. అనియె నిట్లు దమ్ము లందఱును బోధించుపలుకులు విని ధర్మనందనుం డూరక యుండె నతనియెడ సవిశేషబహుమానయు నతనిచేత సంతతోపలాలితయు ధర్మాధర్మనిదర్శనశీలయు నగుపాంచాలిభద్రగజప్రతిమాను లైనయప్పనమాన తనయధనంజయనకులసహదేవులమధ్యంబున యూథపతివోలె నున్నయన్న రేంద్రు నల్లనచేరి యేనును నాయెఱింగినంత సెప్పెద నని యనుజ్ఞఁ గొని యవ్విభు వదనంబున నిజవిశాలలోచనరోచులు పఱఁగ వినయం బాననంబున నతిశయిల్ల.

ద్రౌపది ధర్మజునకు హితవచనంబుల మనస్తాపోపశమంబు సేయుట

సీ. శోకాగ్ని దనికిన [1]సొగయునీతమ్ముల నుపపన్న వాక్యామృతోపయుక్తిఁ దేర్పుము గానలం ద్రిమ్మరునాఁడు వీరాయాసములఁ బడు టపధరించి సమయకాలము సన్నఁజని సుయోధనుఁజంపి భోగంబులను బహుత్యాగములను యాగంబులను సద్విహారముల్ సలుపుద మని యూరడింపవే యరిగణంబుఁ

తే. ద్రుంచిరాజ్యంబు[2]నేకొంటి తొలఁగిపోదుఁ, గాకయని యిప్పుడుడికింపనీకుఁదగునె ధర్మమును సత్యమును నుచితంబునిన్నుఁ, గడవ నెఱిఁగెడువారలు గలరె యధిప

వ. అని ముట్ట నాడి మఱియును 90

క. వేదమున నగుట ధర్మువు, గాదు నరేంద్రునకు జగము గావం బ్రోవం గాదె నృపు లోకపాలాంశోదితుఁ గాఁ జేసెఁ బద్మయోని చతురతన్. 91

క. నరరూపంబునఁ [3]బరఁగెడు, పరదేవతగాక నృపుఁడు బాలుఁ డయిన న ప్పురుషునెడ నేమి వా మ్మని, తిరిగినదుర్మతులఁ బొందదే కీ డధిపా. 92

ఉ. నేరక చేర నొక్కనిన నీఱుగఁ జేయుఁ గృశానుఁ డిద్ధధా త్రీరమణాగ్ని గాల్చు నతితీవ్రత వంశము నెల్ల నిట్లుగాఁ గౌరవకోటి దర్పమునఁ గానక నిన్నుఁ బరాభవించి దు ర్వారభవత్ప్రకోపశిఖిఁ గ్రాఁగె మఱిఁక ఎగ వేల దీనికిన్. 93

సీ. నృపునందు విధి దండనీతి ప్రతిష్ఠించెఁ గావున నపరాధగతి యెఱింగి దండించునృపతికి రెండులోకంబులుఁ జేకుఱు దోషంబు సేయ నుదుట నచ్చొత్తి వెడలంగ నడుచు విప్రుని నైన భూవరుం డిది మెచ్చు దేవకోటి సభ కేకవస్త్ర రజస్వల యనక నన్ దల వట్టి యీడ్చినతప్పుఁ దనదు

తే. తొడలు సూపినతప్పును దుష్టకష్ట, తరవచనములఁ బఱచినతప్పు [4]ననుజు నందు దుర్యోధనునియందు నసుఁగునందుఁ, గాంచి దండించి తిట్టిది కల్మషంబె.

క. గరదుని గృహదాహకు మంత్రరహస్యవిభేది వధవిధాయిఁ బరసతీ హారు బంధుఘాతిఁ బరధన, హారణపరునిఁ జంపి పుణ్యుఁ డగు నృపుఁ డనఘా.

క. దండార్హు లైనవారల, దండింపక యున్నఁ జువ్వె ధాత్రీవిభు నా ఖండలసన్నిభు నైనఁ బ్రచండపుఁగిల్బిషము వొందు జగతీనాథా. 96

---

1 సొగియు. 2 నేకొని. 3 దిరిగెడు. 4 గర్ణు...నసుజునందు

క. వేదలకును సాధులకును, వేదములకుఁ దాపసులకు వే ఱేల సమ
స్తాదిత్యులకును దండమ, కాదె బ్రదుకుఁ జేయు రాజు గావింపంగన్. 97

వ. కావున. 98

ఆ. ఉచితదండవృత్తి నుర్వి ప్రజాభిర,క్షణము నోపి చేఁత గాక రాజ
వంశజునకు ధర్మ వా భూసురాష్ట్రంబు, లైనశమదమాదు లాత్మ నిడుట 99

వ. అని యంత నిలువక చనవు మెఱసి మేలంపుఁజందంబున 100

ఉ. వైదికధర్మచారి జనవత్సల నీమదిఁ బట్టుకొన్నయు
న్మాదము హీనమానవుమనంబునఁ బుట్టినవెట్టివోలె న
స్యాదులఁ దీర్పు టొప్పదు నిజానుజవర్గముమీఁదఁ గల్గున
త్యాదరసాంద్రసారకరుణామృత మానఁగ నిమ్ము [1]నెమ్మదిన్. 101

వ. అని పలికి యి ట్లనియె 102

క. నాయట్లు వడినయంగన, లేయెడలం గలరె యిట్టియేనును ధర్మా
పాయము నీ కగు ననువెఱఁ, బాయన గృహధర్మ[2]వృత్తిఁ బౌరవముఖ్యా. 103

వ. అని వెండియు 104

క. కౌరవులు దమదురితమునఁ, [3]దా రెరిసిరి కల్మషంబు దానఁ గలదె భూ
భారము వహింపు బహుయ, జ్ఞారంభణ మాచరింపు మఖిలహితముగన్. 105

క. సురగురుఁడును శుక్రుండును, బరిపాటిగ దండనీతిఁ బలికిరి దానం
బరిణతుఁడవు నీ వనుజులు, పరికరముగ నడపు ధర్మభాసుర దానిన్. 106

వ. అనినం బాంచాలితో మఱుమాట లాడక యున్నయన్నరేంద్రునకు నింద్ర
నందనుం డి ట్లనియె. 107

సీ. దణ్ణుఁ డై భూపతి దండనీతి నయింప కున్న సన్న్యాసులు నుత్పథప్ర
వర్తను లగుదురు వావిరి నన్యోన్యధనధాన్యపశుభూమిదారహరణ
మాచరింతురు జను లప్పాప మవ్విభు నొందు దండము హింసయుఁగఁ దలంప
వలదు దుర్వృత్తుల వధియించురుద్రుని గోవిందు వాసవు గుహునిఁ జూడు
తే. మా మహాత్ములు దక్క సన్మార్గచరుల, దండితులఁ జేత వినమె యధర్మ మడఁగు
ధర్మ మెసఁగుదండమున నర్థంబు గామ,మును నదూష్యంబులై సిద్ధిఁబొందు నధిప.

వ. దండంబున సకలజనశ్రీరక్షణంబు సేయం బూనినభూనాథునక యేల యోగ్య
హింసకుం దొలంగ నెట్టివారికి వశంబు గా దవధరింపుము. 109

ఉ. కాయలఁ బండ్ల నీళులను గల్గవె సూక్ష్మపుజంతువుల్ మునుల్
సేయరె హింస [4]వాని నుపజీవితఁ ద్రవ్వరె కందమూలముల్
నీయెడఁ జూడు ప్రాణములు నిల్వఁగ నేర వహింస నేరికిన్
వేయును నేల భక్ష్యముగ వేధ విధింపఁడె ప్రాణిఁ బ్రాణికిన్ 110

---

1 బుద్ధికిన్. 2 యుక్తిఁ. 3 దార చెడిరి. 4 వాని కుపజీవితఁ; వారు నుపజీవిగ.

క. విను పశుహింసాకృతయా,గనిరూఢుని ధర్మపరునిఁ గా వేదంబుల్
గొనియాడెడు సముచితహిం,సన మరయ నహింస గాన జగతీనాథా. 111

క. అరివీరుల ఘోరం బగు, దురమున వధియించు ఠేల దోసం బయ్యెన్
ధరణీశ పాండుపాలిత, ధరావలయ మూసపడుట దగదే నీకున్. 112

క. ఇల నీకై కొన్న తెఱఁగు, దలపఁగ ధర్మంబొ కావొ దైవం బెఱుఁగున్
వలవనిచింత యుడిగి ధృతి, దలకొని పాలింపు యజ్ఞదక్షుఁడ వగుచున్. 113

క. అని పలుకుపార్థుపలుకులు, విని పలుకక యున్నమనుజవిభు దెసఁ గోపిం
చినతనమది వెడఁ గుడుపుచు, ననిలసుతుం డిట్లు లనియె నాతనితోడన్. 114

ఉ. నీవు సమస్తధర్మపరినిశ్చయవేదివి నీచరిత్రమే
మే వసుధేశ వంకయని మెచ్చక చక్కఁగఁ జేయువార మే
[1]నీవచనప్రపంచముల కింకఁ జొరం జొర నంచు నుండియున్
వావిరిఁ జెప్పఁగా వలసె వాలినదుఃఖము దాల్మిఁ గ్రాఁచినన్. 115

వ. అవధరింపుము. 116

క. ఒడఁగూడినసామ్రాజ్యము, నడలున దిగఁద్రావి చనిన నఖిలజనులు నిన్
గడుఁ బేదమనసువాఁ డని, చెడ నాడుదు రనిన మము నిసీ యను టరుదే. 117

మ. కపటద్యూతమునం బరాభవము రాఁగా సూనృతం బూఁది భూ
మిప మమ్ముం జులుకంగఁ జేసి నినుఁ బేర్మిం బాపికొంచున్ దురం
తపుదుఃఖంబుల కోర్చి పోయి తది యుద్ధక్రీడ నప్పాపక
ర్మపుజాతిం దెగటార్చఁ జేయఁగఁ బ్రకీర్త్యం బయ్యె లోకంబులన్. 118

వ. దుర్జయు లగువిరోధుల నిర్జించి యుపార్జించినపృథివీప్రముఖపదార్థంబులు నిర
ర్థకంబులు నేసి వనంబునకుం జనుచులుకఁదనం బేమిటం బాపికొనువాఁడ
వట్లుం గాక. 119

సీ. ఆసభలోఁ బడి నట్టిబన్నంబును నడవులఁ దిరిగెడునపుడు దుష్ట
దైత్యులచేత సైంధవునిచే [2]నొఱపులఁ బడ్డవిషాదంబుఁ బరమదైన్య
మునకోర్చి కొలిచి మాత్స్యునిపాల నున్నదుఃఖంబును ద్రోహులఁ గనుపుగొట్టి
వెలువరించెద నని తలఁచి కృష్ణనినిశ్చయం బూఁది ధర్మంబ యగుటఁ దెలిసి
తే. రణ మొనర్చితి నిను ధార్తరాష్ట్రులొండె, నీవు వారల నొండెను జావఁజూడ
వలయు టప్పు డెఱుంగవే వసుమతీశ, యిప్పు డడలుట సింద్యంబ యింత నిజము.

క. పను లేము సేయఁగా దుర్జనులం జెఱుచుచును సాధుజనుల మనుచుచున్
జననాథ మహాయజ్ఞము, లొనర్చుచును వెలయు కురుకులోత్తంసమ వై. 121

వ. అనిన విని ధర్మతనయుం డిట్లనియె. 122

చ. మదమును రాగమున్ భయము మానము లోనగుకిల్బిషంబులన్

---

1 యీవచనప్రపంచమున కింకఁ. 2 నొరవులఁ.

హృదయముఁ జొన్పి భూజనుల నేలుట మే లని పల్కెఁ దార్తి కా
స్పద మని రార్య్య లామిషము పైతగు లిమ్మహి యెల్ల నేలినం
దుది నరకం బొకండ నృపతుల్ సుఖులే యుపశాంతి యొప్పదే. 123

తే. కామభోగముల్ మేలనఁ గాదు వాని, విడిచి చూడుముపొందెడువిపులసుఖము
కాయ లాకులు నీళ్లును గాలి యనుభ,వించి యున్నమునీంద్రులు వెఱ్ఱివారె.

క. దుర్మతు లామిషగత మగు, కర్మము వాటించి బంధకలితు లగుదు ర
య్యార్మి గడచి సువిచారులు, నిర్మమతను ముక్తిపడయ నేర్తురు వత్సా. 125

వ. జనకునివచనంబులు విన మే వాని నేసుం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 126

ఆ. ఒకటిదెసను దృష్టి యొలయదు గావున, నేమియర్థములును లేమి లేదు
కాలఁ జొచ్చె మిథిల గాలదు నాకు నం, దొక్కఁడైన నింత నిక్కువంబు. 127

క. అని పలుకుజనకుఁ డెగడిరె, జను లుల్లము శాంతిఁ బొంది సంసారం బొ
ల్లనివాఁడు నింద కర్హుం, డని పలుకుట నీక యొప్పు నధికవిచారా. 128

తే. వినుము ప్రజ్ఞాధిరూఢుఁ డై వనట దక్కి, సంసృతిక్లేశపరుల భూస్థలిఁ జరించు
వారినచలంబుమైనున్న వాఁడు సూచు,నట్లుచూచుట సూనె నేర్పమలహృదయ.

జనకున కతనిసతితో సైనసంవాదం బర్జునుఁడు ధర్మజునికిఁ జెప్పుట.

వ. అని పలికి మఱి పలుక కున్న యప్పుడమితేనికిం గవ్వడి యి ట్లనియె. 130

క. జననాథ నీవు సెప్పిన, జనకనృపాలునకు నతివిశదమానస యా
తనిభార్యకు నీక్రియ న,య్యెను సంవాదంబు దాని నేర్పడ వినుమా. 131

వ. అమ్మహీపతి పూజ్యరాజ్యంబు [1]విడిచి భిక్షావృత్తికి వెడలఁ జూచినం దదీయ
భార్య యతని కి ట్లనియె. 132

సీ. పుడమి యేలుట డిగ్గవిడిచి భిక్షార్థి వై పోయిన నతిథిసంపూజనంబు
దేవతర్పణపితృదేవతర్పణములుఁ గలుగునే కాషాయములు ధరించి
ముండుఁ డై నతఁ డన్నమునకు గృహంబుల కరుగక యున్నె గృహస్థుఁ డెల్ల
వారికి నన్నంబు గారుణ్యమునఁ బెట్టు నన్నదానము నేఁత యధికధర్మ

ఆ. మనుట వినమె పెట్టు నతనిఁ జేయొడ్డెడు,వానిఁ దలఁప నందు వరుఁడు పెట్టు
వాఁడ యగుట నిక్కువం బింత సూడక, యిట్లు దీనవృత్తి [2]కేఁగఁ దలఁతె.

క. త్రైవిద్యు లగుమహాత్ములు, నీవలనన బ్రదుకఁ దలఁప నిష్క్రియతమెయిఁ
నీ వింతఱఁ జెఱిచెద విది, దేవా ధర్మంబు గాదు దీని నుడుగవే. 134

తే. అధిప మీ [3]తల్లియుల్లంబు నడలువెల్లి, ముంచి సతి శోకసంతాపమూర్తిఁ జేసి
వంశవిహితధర్మంబుల వదలి వెడలి,పోయి యేగతిఁ బోయెదవో యెఱుంగ.

క. చలిపందిరిచందంబున, ఫలభరితం బైనతరువుభంగిఁ బ్రజలడ
ప్పులు దీర్ప నమరి యుండెడు, నలఘుచరిత్రునకు లఘుత యగునే కోరన్.

---

1 నొల్లక భిక్షావృత్తి వెడలం. 2 నేఁగఁ దలఁతె. 3 తల్లిదండ్రుల.

వ. ఇది ధర్మవిరోధంబు దీన మోక్షంబు గలుగు ననుట నాకుం జూడ సందియం
బని చెప్పి ననవుడు నయ్యజాతశత్రుండు పురుహూతపుత్త్రున కిట్లనియె 137

మ. శ్రుతివాక్యంబులు కర్మనిష్ఠ [1]వినుతించున్ నిష్క్రియత్వంబు స
ద్గతిఁ గావించుట యూఁది చెప్పు నిటు చిత్తప్రక్రియన్ రెండుఁ [2]జో
దితముల్ వానిని వింటి [3]మన్న కలుచన్ దీపించునే తత్త్వసం
గతబోధంబు సుకర్మతం గలుగు నాకం బాత్తవీరవ్రతా. 138

తే. తత్త్వబోధంబు గలుగునతండు నన్నుఁ, దెగడ నేరఁడు నీవు భ్రాతృత్వసౌహృ
దమునఁ గర్మంబువిడుచుట ధర్మవనిన, పలుకు ప్రియమ[4]జగన్న్యాయపథముగనుట.

సీ. వడముడియును నీవు వాయువాసవులశక్తులు ధరియించిన దుర్జయులరు
హరికరుణాతిశయమునఁ దత్తేజంబు మీయందుఁ దగ సంక్రమించి యుండు
మీరు సంగరశాస్త్రసారపారగులరు గాక తత్త్వజ్ఞానఘనమతులరె
యనఁటికంబమునట్ల యనిరి నిస్సారత సంసార మనఁగ నిస్సంప్రబుద్ధు

తే. లది ప్రసిద్ధము విను తృష్ణ యడఁచి కర్మ,వృత్తి విడిచి నిరాలంబచిత్తుఁ డైన
యాతఁడో సుఖ దోషదుఃఖాకరంబు, లగుధనంబులు గోరెడునతఁడో చెపుమ.

ఉ. ఆనటఁ బూర్వశాస్త్రములయర్థము లారఁగఁ గ్రోలి తత్త్వసం
వేదసుధారసంబునఁ జవిం జిరసౌఖ్యముఁ బొంద నేర కి
మ్మేదిని నెందునుం దిరిగి మే లని కర్మము చెల్లఁ జెప్పుచుం
గా దని శాంతి యొప్పనిదిగాఁ జెడ నాడుదు రల్పబోధనుల్. 141

క. విమలజ్ఞానులు శమమును, దమమును ద్యాగంబు శాశ్వతప్రచురానం
దమునకు మూలము లండ్రు ని,జముగాఁ గైకొందు రవి ప్రసన్నవివేకుల్. 142

వ. అనిన విని దేవస్థానుం డమ్మానవపతి కిట్లనియె. 143

దేవస్థానుం డనుముని ధర్మజునకు హితోపదేశంబు సేయుట.

సీ. ధనము లుత్కృష్టంబు లనుధనంజయుమాట పాటిగాఁ గొనుము సోపానభంగి
నున్నది మార్గంబు యోగసమారోహణమునకు దానన నడచి కాక
వడి నుర్కి పడ నీకు వచ్చునే ధనసంగ్రహంబు భోగార్థకృతంబు దుష్ట
మగుటయుఁ గలదు యజ్ఞార్థకృతం బైన నదియ నిచ్చెన బ్రహ్మపదము నొంద

తే. యజ్ఞ పరిశిష్టధనభోగ మాత్మ కలఁక, యుడుపు నమ్మెయి శమదమయుక్తిగలుగు
శమము దమమును దత్త్వవిజ్ఞానదములు, గాన దక్షిణాధికయజ్ఞకర్త వగుము.

చ. హరుఁడును సర్వమేధ మనుయాగమునం బ్రచురప్రకాశతం
బొరయఁగ వేడ్కఁ జేసె విధిపూర్వదిగీశముఖామరుల్ మహా
ధ్వరములఁ గావె పేర్కొనుట ధాత్రి సధర్మత నేలి యజ్ఞత
త్పరత వెలుంగరే నృపులు పార్థివముఖ్య మరుత్తముఖ్యులున్. 145

1 వినిపించున్. 2 బోధితముల్. 3 మన్నఁ గలఁచున్. 4 జగన్న్యాయ్యపదము నగుట.

వ. వినుము దివస్పతి యడుగ బృహస్పతి సన్మార్గనిర్దేశకుండై చెప్పినమార్గంబు. 146

ఉ. కామము గ్రోధముం మనసుఁ గాడఁగఁ బాఱుట మాన్చి యింద్రియ
స్తోమవిమార్గవర్తనము ద్రుంచుచు నెవ్వగ లేక రక్షణం
బేమర కెవ్వరిం జెనకి యించుక నొంపక లోక మేలఁగా
నామహితాత్ము సర్వమహిమాతిశయంబును జెందు వాసవా. 147

వ. అనియె మఱియు నాకర్ణింపుము. 148

ఉ. కర్మము మేలు [1]నా విగతకర్మము మే లన రెండు నొప్పనే
కర్మఫలంబు నర్పితముఁ గాఁ దగ నీశ్వరునందుఁ జేత స
ద్ధర్మము గా కనంగ వివిధం బగుధర్మపథంబులోన మేల్
ధార్మికవర్య యేర్పరుపఁ దా వశమే వగ బుద్ధి గుందఁగన్. 149

ఉ. కావున సిద్ధ్యసిద్ధుల వికారముఁ బొందక ద్రోహ మెయ్యెడ
న్వావిరిఁ జేయ కేలు భువనంబు భవత్కులధర్మ[2]రక్షివై
భూవరు లిట్లు నేసి తుదిఁ బుత్త్రుల గద్దియలందు నిల్పి కా
దే వనవాసులై రి దృఢదీప్తనిరంజనబోధసంపదన్. 150

వ. అనిన విని నిర్విణ్ణమానసుం డై యున్నయన్నకు నర్జునుం డి ట్లనియె. 151

సీ. క్షత్త్రియధర్మనిష్ఠాపరత్వంబున సమరంబు నేసితి శస్త్రనిహతిఁ
బూతాత్ములై రిపుల్ వోయిరి సద్గతి కమ్మెయి రాచకర్మమ్మొనర్చు
విప్రునకైనను సుప్రశస్తం బది రౌద్రం బగుట బాలురకును దెల్ల
మైనను నిట్లుండు నార్యోక్తి నృపనీతి దురితంబు సేయునే యొరుఁడు వెట్టఁ

ఆ. గుడువ నృపతిమాత్త్రకునకును గా దన్నఁ, గౌరవాన్వయాగ్రగణ్యుఁ డైన
నీకుఁ దగునె విడువ శోకంబు వజ్రసన్నిభము గాదె నృపుల నెమ్మనంబు. 152

వ. అట్లుం గాక. 153

ఉ. వైరివధంబు నీకును నవశ్యముఁ జేయక పోవరాని దై
వైరులకుం భవత్సమరవాంఛన సద్గతి కేఁగఁ బాలి దై
చేరె విఘాత్యసంఘటనఁ జింతకుఁ గారణ మేమి ధర్మవి
స్తారవిదుండ వీ వకట ధైర్యసమగ్రుఁడ వై వెలుంగవే. 154

వ. రాజధర్మోపాత్తం బై భవదాయత్తం బైనపూజ్యసామ్రాజ్యంబుఁ బరిపాలిం
చుచుఁ బుణ్యక్రియానుష్ఠానపరుండ వగు మని పలికిన మఱుమాట వలుక
కున్నయన్న రేంద్రునకు మునీంద్రవర్యుం డగుపారాశర్యుం డి ట్లనియె. 155

సీ. అర్జునుపలుకు సత్యంబు సమీచీన మార్యజనంబు గృహస్థధర్మ
ముత్తమం బని చెప్ప నుర్వీశ పశుపక్షు లాదిగా జీవుల కాశ్రయంబు
నృపులకు నది దక్కఁ దపమును దమమును బ్రహ్మచర్యమును ధర్మములు గావు

1 నాగను నకర్మము. అ. ప్ర. 2 రక్షకై.

ధనములఁ దనియుట యని కోహటించుట ప్రజల రక్షింపమి రాజకోటి

ఆ. కరయఁ బాతకంబు లండ్రు నీ వక్కట, వేదచోదనాప్రవీణ మయిన
మనసు నేల యి ట్లమార్గవృత్తికిఁ జొర, నిచ్చె దోపి ధరణి యేలు మనఘ. 156

క. నీ వార్యబోధితుండవు, గావే వర్ణాశ్రమప్రకారములు వినం
గా నలయునె ధర్మంబులు, భూవరునకు దండనీతిఁ బోలం గలవే. 157

వ. సుద్యుమ్నుం డనుధరణీశుండు దండనీతిన కాదె యపవర్గంబు వడసె ననుటయు
నజాతశత్రుం డాసుద్యుమ్నువృత్తాంతంబు విన వలతు నాన తి మ్మనిన నమ్మహీ
పతి కమ్మునిపతి యి ట్లనియె. 158

పారాశర్యుండు సుద్యుమ్నచరితంబు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట.

క. విను శంఖుండును లిఖితుం, డన నిరువురు విప్రవర్యు లన్నయుఁ దమ్ముం
డును గలరు బాహుదాతీ, రనివాసులు ధర్మతత్పరమనోవృత్తుల్. 159

సీ. వారియాశ్రమముల భూరిపుష్పఫలాభివృద్ధి నొప్పారెడివివిధభూరు
హంబులు గల వొకయపుడు శంఖుండు గృహమ్మున లే కుండ ననుజుఁ డచటి
కరిగి యం దొకమ్రాన నారఁ బండినపండ్లు గని వేడ్క మైఁ గోసికొని తినంగ
నయ్యన్న యేతెంచి యనుజ యీఫలము లెక్కడియవి చెప్పు నావుడును వార్చి

తే. ప్రణతుఁ డై యిచ్చటివి యని పలికె లిఖితుఁ
డాతఁ డనుమతి లేక కోయంగఁ దగునె
మ్రుచ్చిమియ కాదె యిది పాప మచ్చుపడియె
నృపతిచే దండితుండ వై నీఁగికొనుము. 160

వ. రయంబున రాజసన్నిధికిం జని భవత్కర్మం బుపన్యసించి దండించుట వేఁడుమని
పలికినం దెలిసి యట్లకాక యని లిఖితుండు సుద్యుమ్నుఁ గానం బోయి నగరి
వాకిట నిలిచినం బ్రతిహారు లమ్మహాత్ము నరుగుదెంచుట యమ్మహీపతికెఱింగించిన
నతండు సంభ్రమంబున సామాత్యుం డై యాసంశితవ్రతుం డున్నయెడకుం జని
వినయంబు నేసి మీర లిచ్చటికి[1] వేంచేసినప్రయోజనం బేమి యానతిండు మీ
చెప్పినట్ల చేసెద నని విన్నవించిన నావిప్రవర్యుం డాతని కి ట్లనియె. 161

ఆ. చెప్పినట్ల యేను జేసెద నని యొడం, బడినవాఁడ వింకఁ బలుకు దిరుగఁ
గామి మఱవ కుండఁ గా నీకు వలయుఁ జు,ష్మయ్య దండధారకాగ్రగణ్య 162

వ. అని యాఁది పలికి మద్గురునియనుమతి లేక తదీయతరుఫలంబులు గోసికొని
యుపయోగించితి నది మ్రుచ్చిమి మ్రుచ్చుల దండించుతెఱంగున దండించి
నన్ను గతకల్మషుం జేయుము రాజదండితునకు యమదండంబు లే దని పెద్దలు
సెప్పుదురు నిన్నును దండధారణావైకల్యకిల్బిషంబు వొరయ కుండ వలయు నని

1 విజయంచేయుటకుం బ్రయో.

తేటపడనాడిన నమ్మాటలకు మనంబున విషాదంబు నొంది యమ్మేదినీవరుండు భూసురవరుం బ్రార్థించి. 163

ఆ. అనఘచరిత యిట్లు నను నియోగించుట
యుడుగు మని యమాత్యయుతము గాఁగ
భక్తి మెఱసి యెన్నిభంగులఁ జెప్పిన
నియ్యకొనక యున్న నెట్టకేని. 164

లిఖితుండు సుద్యుమ్నునిచేత నిష్కృతకరుం డగుట

వ. నిశ్చయించి సముచితదండనీతివ్రతశీలుం డగునన్నరపాలుం డమ్మహాద్విజునిం గరయుగచ్ఛేదనంబున దండితుం జేసిన నతం డతని దీవించి మగిడి చని శంఖునిం గని నిష్కృతంబు లైనహస్తంబులు సూపి సమ్యగనుభూతదండితుండ నైతి ననిన నాతండు ప్రీతుం డై. 165

తే. ధర్మమార్గ ముల్లంఘింపఁ దగదు గాన
వలసె నిష్కృతి కుల మెల్ల వెలసె నీక
తమున సురమునిపితృతర్పణములు సేయు
మరిగి బాహుదాపుణ్యతోయముల ననఘ 166

వ. వినుము. 167

తే. కల్లు ద్రావుట గురుపత్ని గవయుటయును
విప్రుఁ జంపుట బ్రహ్మస్వవిషయ మైన
ముచ్చిలుటయును నివి గలక్రూరజనులఁ
బ్రీతిఁ బొందుటయును మహాపాతకములు. 168

వ. ఇమ్మహాపాతకంబు లేనింటిలోన నెద్ది సేసిన నేజాతివాఁడును దండనీయుండ విశేషించి తస్కరుండు శారీరదండయోగ్యుండు రాజదండితులు సుకృతవంతుల భంగిఁ బుణ్యలోకప్రాప్తు లగుదురు నీ వమ్మహారాజుచేత దండింపంబడుటం బుణ్యాత్ముండవును వంశోద్ధరణసమర్థుండవు నైతివి సంతోషింపుము పొమ్మనినం బోయి లిఖితుండు. 169

తే. బాహుదానదియం దవగాహనంబు, సేయఁ బ్రభవించె నాతనిచేతు లపుడు
విస్మయం బంది యతఁడు వేవేగ వచ్చె, నన్నపాలికి మగుడఁ బ్రహృష్ట మెసఁగ.

వ. వచ్చి యరుణకమలంబులం దెగడుతెనకరంబులం జూపిన నతండు దీనికి నచ్చెరువడ నేల యిది మదీయతపోవిభవంబున దైవకృతం బైనవిశేషంబు నీవు శుచి వగుట దైవంబున కెక్కె సుద్యుమ్నుండును నీపుణ్యానుష్ఠానంబున నిజపితృవర్గసహితంబుగా నిర్మలాత్ముం డయ్యె ననియె న ట్లగుటం జేసి. 171

చ. జననుత నీవునుం దగఁ బ్రజాపరిరక్షణ మాచరింపు నీ
మనుజునిమాట వేదవచనార్థనిరూఢము రాజనీతి దం

డనమునఁ గాని [1]యొండున నొడంబడ దెన్నఁడు నార్యకోటియం
దును వగ దక్కఁ మేలు మిలఁ దుష్టిగఁ జేయుము మేటిజన్నముల్. 172

వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 173

సీ. అడవుల మీఁ రున్నయపుడు నీతమ్ములు వివిధమనోరథావేశకలిత
హృదయులై యుండుదు రదయత వీరి నుపేక్షింప కిల యేలి యెల్లభోగ
ములకును భాజనంబులఁ గా నొనర్పుము తురగమేధాదిక్రతుప్రయుక్తిఁ
బరఁగుము వీరలు బహుయజ్ఞములు సేయువా రటమీఁద నిర్ద్వంద్వవృత్తి

తే. వెడలెదవు గాక విను మేము వెట్టివార, మే మహీశ్వర నీమది మేలు గంటి
మతిథి సుర పితృవిషయమునప్పు [2]చిక్కఁ,గలిగియుండంగ నది నీకుఁ గాదుగాని.

ఆ. న్యాయశాస్త్రవేది యై యింగితాకార, చేష్ట లెఱిఁగి జనుల శిష్టదుష్ట
తావిశేష మరసి దండనీతి యొనర్పు, పతికి నెల్ల మేలుఁ బడయ వచ్చు. 175

క. అరి యాఱవపాలు గొనుచుఁ, గరుణ గలిగి ప్రజలఁ దండ్రిగతి మధ్యస్థా
చరణంబునఁ బాలించుట, పరమపదముఁ జేర్చు విడుచు భయసంశయముల్. 176

ఆ. ఇవ్విధంబు గాక క్రొవ్వి కామక్రోధ,కలితచిత్తవృత్తిఁ దొలఁగ నడచు
పతికి నగుఁ జతుర్థభాగంబు ప్రజసేయు, పాపములఁ గులప్రదీపచరిత. 177

చ. క్రమమున నైన శాత్రవుల [3]గ్రమ్మన నైనను జావఁ జేఁత ధ
ర్మము విను పాపకర్ము లగురాజులతోఁ దగ సంధి సేఁతఁ దో
షము విభుఁ డుర్వి [4]యమ్ముకొని సంగరముం దొలఁగింపఁ గూడు నే
సమరజితావనీభరణశాలితఁ బోలునె యొండుధర్మముల్. 178

వ. కావున. 179

క. పౌరుడుగను సమకూరద, కౌరవపతి యపుడు సంధి గావింపక హిం
సారుచి నైతి ననుట యవి, చారత నృపవంశకలితజని యగునీకున్. 180

శా. భూవిస్తారము నాక్రమించి ప్రజలం బ్రోవంగ దండింపనుం
గావన్ నేర్చి మఖక్రియల్ నడపి సంగ్రామాగ్ని కాజ్యాహుతుల్
గా వైరిక్షతజంబు వ్రేల్చి తనుషంగక్షేపకుం డై హయ
గ్రీవుం డుత్తమసిద్ధిఁబొందె రణముల్ [5]గీడే నృపశ్రేణికిన్. 181

వ. సంగరంబునం జంపుటయుం జచ్చుటయును బ్రజాపరిపాలనంబును దగినతెఱం
గున దండించుటయును నుత్తమక్షత్త్రధర్మంబులు గావున హింసాశంక విడిచి
యాన్వీక్షకీత్రయీవార్తా దండ నీతు లనురాజవిద్యలయందును బ్రవీణు లగు
సహాయులతోడంగూడి సర్వవ్యవహారంబులు నిర్వహింపనిర్వాణం బనతిదూరం
బగుఁ గలంక దక్కఁ మని పలికె సకలలోకగ్రాహ్యవచనుం డగునమ్మహాముని
యిట్లు సెప్పం దెలివొందక యున్నధర్మనందనుం గనుంగొని పురందరనందనుం

1 ముండన మొడంబడ. 2 త్రిక్కఁ. 3 గ్రందున నైనను. 4 యోమికొని. 5 గ్రీడల్.

దుల్లంబునం గోపంబు గదుర మొగంబునం దోఁపనీక యుండెనప్పాండవాగ్ర
జుం డత్తపోధనవర్యు వచనంబునం జూచ్చి నిలిపి నిభృతంబుగా నిట్లనియె. 182

క. పతులు మృతులైనఁ బొగిలెడు, సతులవిలాపములు శోకసంతాపం బు
ద్ధతముగఁ జేయఁగ నే వసు,మతి [1]యేలినకలుచఁ గలఁక మానునె బుద్ధిన్. 183

వ. అనుటయు నమ్మునివరుం డతని కిట్లనియె. 184

సీ. దుఃఖంబుఁ బొమ్మని ద్రోవ సుఖంబు రమ్మని తెచ్చికొన నశక్యము వానిఁ
దోలుబాముననంపలిదుష్కృతంబును సుకృతంబు హేతువులుగఁ దగిలి చేయుఁ
బురుషుని కాలంబు దిరములు గా వని పోరిఁ బోరి వచ్చుచుఁ బోవుచుండు
నర్థముల్ దుర్బుద్ధి కైనను సిద్ధించు నగుకాలమున నాయుర్బలయుక్తిఁ గాని

ఆ. కాల మవి ఘటింపఁ గా నేర రనిలవ,ర్ణాతపేందువసువులు పరిపక్కాల
కల్పితములు మంత్ర శిల్పౌషధంబులు, మేలు సేత కాలకలితంబు. 185

క. కమలంబులుఁ బూవులు విరా, సముఁ బొందుట లతలుఁ దిగులు సకుసుమఫలభా
వముఁ బొందుట పశులును మృ,గములును [2]మదకలములగుట కాలకలితముల్.

వ. మఱియు జననమరణంబులును హానివృద్ధులును లోనుగా సకలంబును గాలాధీ
నంబ కావున నీకు శోకింపం బనిలేదు లొల్లి సేనజిత్తనుమానవపతి శోకాక్రాంతుండై
యుండి తనలోనన తెలిసి సజ్జనసన్నిధి నుపన్యసించినవాక్యంబు లాకర్ణింపుము.

పారాశర్యుండు ధర్మజునకు సేనజిత్తువాక్యంబు లుపన్యసించుట.

సీ. తారు గొందఱకు బాధకు లయి నడచుట పరులచే బాధలఁ బడుట గలుగు
నవి కాలభావ్యంబు లెఱుక గల్గిన నొరుఁ బఱచితి నొరునిచేఁ బడితి ననుచుఁ
బురుషుండు ప్రియశోకమునఁ బొందఁ డర్థదారాపత్యబాంధవహాని కాత్మఁ
గుందంగ నడలుట మందబుద్ధిత్వంబు వగఁ గీడు మానునే వలవ దడల

తే. శోకభయకారణంబులు లోకమున న
నేకములు దానఁ దలసూపు శోకములకు
భయములకు బుద్ధి నెడ యీఁడు పండితుండు
మూఢుఁ డవి ద్రోవ నేరండు మునుఁగు వగల. 188

క. వినుఁడీ సుఖమును దుఃఖము, ననిత్యములు గాన వానియాగమకాలం
బున ముదమును శోకము మొగ, కొనమియ చుమ్ము ప్రశాంతి నోరుజనులకున్.

తే. మూఢతమబుద్ధు లగువారుఁ బ్రౌఢతమవి,వేకులును సుఖు లట్టులుగాక కొంత
ప్రజ్ఞ గలవార లైయప్రతిభు లైన,జనులు దుఃఖార్తు లగుట నిస్సంశయంబు.

వ. అనియె నా సేనజిత్తుండు దాత్తవివేకనిరూఢుండ తనివచనంబులు విద్వదాదరణీయం
బు లిందలియర్థంబులు నీచిత్తంబుననలవరింపుము వగ యుడ్జగింపుమని వెండియు.

తే. వర్ణముల నాశ్రమంబులవలను మెఱసి, యరసి చక్కని తెరువున నరుగఁ జేసి

1 యేలినఁ గలఁచుకలఁక. 2 మదయుతము లగుట.

ధరణి పాలింపు సముచితదండధరణ, మాచరింపుము నీ కిది యర్హవృత్తి. 192

క. దివికిం జనినను నెవ్వని, వివిధగుణము లఖిలజనులు వినుతింతురు వాఁ
డవనీశ్వర సత్పురుషుఁ, డవు నని కయికొంద్రు బుద్ధి నార్యజనంబుల్. 193

వ. కావున సకలజనప్రియహితం బగుపృథ్వీపరిరక్షణంబు నీకు కులధర్మం బై కర్తవ్యం బగుట యిఱవు గాదె యనిన యమ్మునీంద్రునకు నమ్మనుజేంద్రుం డి ట్లనియె 194

తే. మఱవ వచ్చునె నా కభిమన్యు ద్రౌప,దేయులను గర్ణు మత్స్యభూనాయకుండు
ద్రుపదనృపతియు ధృష్టకేతుండు మాన,సమున బాయుదు రే యెట్లు శాంతిఁ గలుగు.

సీ. తొడలపై నర్మిలి నిడికొని న న్నుపలాలించు చుండు బాల్యమున నట్టి
భీష్మునిఁ జంపితి బీభత్సుభల్లముల్ దనువు సెక్కఁగ నాతఁడు శిఖండిఁ
జూచుచు నుండుటఁ జూచితి నది యుల్ల మలమటఁ బుట్టెడి నట్లుఁ గాక
యాభంగి నున్నప్పు డాతఁ డాద్రుపదజు నేయమి దలఁచిన నెరియు మనసు

తే. పరశురాముని నోర్చినబల్లిదుండు, కాశిరాజకన్యకలకుఁ గాఁగ బుడమి
నరపతులనెల్ల గెలిచినబిరుదు [1]గలన,నాఱడియ పడు టూహింపనడలుగదురు.

ఆ. అల్పకాలభోగ్య మైనరాజ్యమునకుఁ, గా ననల్పకీర్తిఘనుని జరత
సింహకల్పు వంశశేఖరజన్ముఁ ద్రుం, చితి మనంబు వగలఁ జివుక కున్నె. 197

మ. జనసంపూజ్యపదారవిందుఁ డగునాచార్యుండు శోకించి నం
దనుచా వ్వారయ వేఁడి పెద్దయు ననుం దా నమ్మి యర్థింపఁ జా
వనివానిం గరిచావు బుద్ధి నిడి యశ్వత్థామ సచ్చెన్ నిజం
బని యే బొంకితి మేదినీభరణ పర్వం బే గురుద్రోహికిన్. 198

ఆ. రాజ్యలాభలోభరతుఁడ నై కడుఁ బాప, మైనబొంకుమాట లాడి గురునిఁ
గూల్ప [2]నేర్చినట్టిక్రూరాత్ముఁ డేగతిఁ, బోవువాఁడు సెపుమ బుధవరేణ్య. 199

క. భ్రాత మహాత్ముఁడు గర్ణుం, డాతనిఁ జంపించి యేలునవనీరాజ్యం
బాతురత నేయుఁ గాక సు,ఖాతిశయము మతికి నొసఁగు నయ్య మునీంద్రా.

చ. కడిఁదిమగండు కుంభజుఁడు గానఁగ [3]నొడ్డినమంటవోలె నుం
డెడి మొనఁ జూచి చూచి యిది డెప్పర మన్వగ లేక పంచితిం
గొడుకుఁ జొరంగ నత్తెఱఁగు క్రూరత నైఁప సుభద్రయట్లుఁ గ
వ్వడి క్రియ నేర్తురే యొరులు వల్లభుఁ డే లగు [4]నట్టిఁ దుర్వికిన్. 201

చ. [5]అడలడిఁ బొందఁగాఁ దగనియట్టిది ద్రోవది మేరుకల్పులం
గొడుకుల నేవురన్ జముఁడు గొన్న నలందురఁ జూడ నేర్తునే
పుడమి గిరీంద్ర పంచకము [6]పొల్పినఁ బా డఱినట్టు లున్నయ
ప్పుడఁతుక యెట్టు లోర్చు గృహభారము నెమ్మది నిర్వహింపఁగన్. 202

1 మగఁడు, నాఱడియ పోక నూహింప. 2 నోర్చినట్టి. 3 నొట్టినమంట. 4 కట్టిఁదుర్వికిన్. 5 అడజడి. 6 వోయినఁ.

క. [1]ప్రాయోపవేశమున ని, క్కాయంబు దొఱంగుతలఁపు గదిరెడి సంతా
పాయత్తచిత్తు నకటక, ష్టా యని పో నిండు నను దృఢవ్రతయుక్తిన్ 203

వ. అని పలికి బంధుమరణశోకవ్యాకులుం డయి యున్న యన్నరనాథవరేణ్యుతో నమ్మునినాథవరేణ్యుం డి ట్లనియె. 204

ఆ. ఇ ట్లనంగఁ దగునె యిమ్మెయి [2]నడల నీ, యట్టి ధైర్యఘనున కగునె యనఘ
బుద్ధి సెప్ప వలసెఁ బునరుక్తభాషలఁ, జెవులు మఱియుఁ గూడఁ జేర్చి వినుము

తే. పొదలుఁ దఱుఁగుట కై పొడ[3]వొదవుఁ బడుట, కై కడుం జేరుఁ బాయుట కై జనించుఁ
బొలియుటకు నై సుఖంబులఁ బొందు దుఃఖ, మొందుటకు నై పదార్థము లెందు నధిప

ఉ. మిత్రుల [4]చెయ్దులన్ సుఖము మేకొను నంటయుఁ జెందు దుఃఖముల్
శత్రుల చెయ్ది నంటయును సన్మతి దా ధనమూల మంటయున్
గోత్రవరేణ్య భోగములకున్ ధనముల్ గరణంబు లంటయుం
జిత్రచరిత్రుఁ డైనవిధిచేష్ట దొఱంగిన నీటి వ్రా లగున్. 207

వ. కావున నెవ్వగ నొందం బనిలేదు. 208

ఆ. ధాత నిన్ను నేమిధర్మంబు నడపుట, కై సృజించె దాని నాచరించి
యుండు నీవు నీక యొడయుండవే ధాత్రి, [5]నోదితప్రవర్తనుఁడవు గాక 209

వ. అని పలికి యప్పారాశర్యుండు వెండియు ని ట్లను విదేహరా జగు జనకుండు వివేకపరిపాకంబు నొందక ము న్నొక్కసమయంబున బంధువియోగంబు వాటిల్ల విషాదంబు నొంది గృహంబు దొఱంగి వెడలువాఁ డయ్యె నట్టియెడ నతనిపాలికి నశ్మకుం డను విప్రవర్యుండు వచ్చిన నవ్వసుమతీపతి సముచితప్రకారంబునం బూజితుం జేసి. 210

జనకున కశ్మకుండు సెప్పిననీతి వ్యాసుఁడు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట

తే. అర్థములు బంధువులుఁ గల్గినపుడు తద్వి, యోగ మైనట్టియెడను మర్త్యునకు నెద్ది
తలఁపు మైనున్న మదవిషాదంబు లడర, కుండఁ జెప్పవె యదికృపాయుక్తి ననఘ.

వ. అని యడిగిన నాతం డి ట్లనియె. 212

సీ. దుఃఖంబు సుఖమును దోడివ సంసారమునకుఁ దద్వశగతిఁ బోవు నరుని
యాత్మ నంబుదము గా డ్పపహరించినవిధంబున నవి సెఱుచు నేపున సుఖైక
భాగియు దుఃఖైకభాగియు లేమి లోకంబునం దెలియంగఁ గనుట మందు
వానికి విను జర రా నీక త్రోవంగఁ జావక యుండ వశంబె జలధి

తే. వలయవేష్టితక్షితి నేలువాని కైన, నధిప యెద్ది వాటిల్లిన ననుభవించు
నపుడు ప్రాప్తవ్య మిది యని యంతరంగ, విభ్రమము లేక యునికి వివేకసరణి. 213

క. నరవరసరసాన్నంబులుఁ, బరిమళసద్వస్తువులును బరమశయనవి
ష్టరములుఁ గాలాధీనత, నరుఁ బొందుం బాయు వాని నమ్మమియ యుఱున్.

---

1 ప్రాయోపవేశనంబునఁ, గాయంబు. 2 నడవ. 3 వెదుగుఁ. 4 చేతలన్. 5 చోదితప్రవర్తిజుఁడవు.

చ. వల నధికంబుగాఁ గలుగువైద్యులు శాస్త్రము లభ్యసించి మం
దుల నొడఁగూర్ప నేర్చి తనుదోషము లారయుబుద్ధి గల్గి యా
ర్తులకుఁ జికిత్స సేసెదరు రోగము వాయమి లేదె వారు రో
గు లగుట గాన మెట్లు ప్రతికూలవిధిం నరు నేర్చు ద్రోచునే. 215

సీ. సద్వంశజన్మంబు సౌందర్యమును బలంబును సుభగతయును భోగములును
భవితవ్యతానురూపంబులు వేద లై పెంచుట కలయంగఁ బెల్లు పుట్టు
దురు ప్రజ లెంతయు సిరి గలవారు గోరంగఁ బుట్టరు దరిద్రపుజనంబు
లాఁకటం దిని ఱాలు నఱిగించుకొందురు భోజ్యసంపన్నులు భోజనంబుఁ

తే. బూర్ణముగఁ జేయఁ జాలరు భూపవర్య, వెలఁది జూదంబు పానంబు వేఁట యతిని
[1]షేవితములు గాఁదగ దనిచెప్ప వినుచు, వలను గలవార చెడుదురు వానివలన.

వ. అట్టివి దైవకృతంబులు గావున నిష్టానిష్టప్రాప్తులకుం గారణంబులు గనికొనలేవు
బాంధవలాభంబును దద్వియోగంబును వఱదం గాష్ఠంబులు సంగతంబులై
పదంపడి పాసినచందంబు. 217

తే. మాతృపితృదారపుత్రకభ్రాతృశతస, హస్రకంబులు సంసృతి ననుభవింపఁ
బడియెనిందులో నెవ్వరికడలువాఁడు,నరుఁ డనిత్యత యూహించు టరయ నుఱవు.

క. జననజరామరణగ్రా, హానిబిడకాలాబ్ధిమగ్న మని జగము నెఱిం
గినవాఁడు ధర్మవర్తన, మున నుండుం జింత దక్కి భూపవరేణ్యా. 219

క. తనయెడ లెర వనినను మను, జునకును బంధుతతి సతమె శోకించిన వ
చ్చునె చచ్చినజంతువు నెమ్మన మధికము నొచ్చుఁ గాక మహితవివేకా. 220

ఉ. కావున నెవ్వగల్ విడువు గైకొను మాత్మకులార్హకర్మసం
సేవనతత్పరత్వము విశిష్టజనంబులసంగతిం భవ
ద్భావము కల్మషంబు దెగఁ బాచి [2]శుచిత్వముఁ బొందు లోకసం
భావితకీర్తి వయ్యెదు నృపాలక నాపలు కూఁదు [3]పాటిగాన్. 221

వ. అనుటయుం దెలిసి జనకుం దమ్ముని నామంత్రితుం జేసి నిజకర్మతంత్రనిర్వాహణం
బునకై గృహంబున నిలిచె నీవు నట్ల యుష్మలికం బుజ్జగింపు ముత్తమక్షాత్త్ర
సరణిసాధితం బైనభూవలయంబుఁ బాలింపుము తక్కటితలంపులు దక్కుమని
పలికిన విని పలుక కున్నయగ్రజుం జూచి సవ్యసాచి జనార్దనుతో ని ట్లనియె.222

క. బహుబంధుమరణశోక, ప్రహతవివేక మయి ధర్మరాజునకు మనో
మహిమ వికల మయ్యెం బర, మహితవచోవృత్తిఁ దేర్పు మహితవిచారా. 223

వ. అనిన నచ్యుతుండు పాండవాగ్రజుఁ జేరం జని యభివందనం బాచరించి యతని
కరంబు పట్టికొని వదనంబు వికసిమ్మచందంబు నొంద మధురాక్షరవిన్యాసంబుగా
ని ట్లనియె. 224

---

1 షిద్ధములుగాన దగ దని. 2 సుఖిత్వముఁ. 3 పాడిగాన్.

మ. పురుషవ్యాఘ్ర! సుతంబు గుంగ నగలం బొందంగ నీకేల సం
గరకేలిం భవదీయబంధు లతులాటోపం బైన ¹పెం పొప్పం బో
యిరి నాకంబున కట్లు గాక కల గాదే రాజవృత్తంబు వా
నరయ౯ రాజుల యేల యేఁచుటలు ²నిత్యాయుష్కులే చెప్పుమా 225

వ. అని పలికి వెండియు. 226

తే. తొల్లి సృంజయుఁ డనుమహీవల్లభుండు, పుత్త్రశోకాతురత్వంబుఁ బొంది యున్న
నుపశమంబుగఁ బ్రాక్తనన్నృపులఁ జెప్పి, తెలిపె నిస్థాని యంతకుబలిమి కలిమి.

వ. అని యెఱిఁగించి నారదుం జూపి యిమ్మహాత్ముం డట్లు సుయజ్ఞసుమహోగ్రాదు లగు
రాజులపరమోత్కృష్టకర్మంబులును నట్టివారికిం గాలవశత్వంబునం బొంద కుం
డరామియుం దెలియ నుపన్యసించిన వాక్యంబు లభియుక్త మహాశోకవ్యాకు
లుండ వగునీకుం బాపోపశమంబుగాఁ గృపాతిశయంబునం బరిపాటి వీరలు సెప్పి
రని పారాశర్యమునీశ్వరుఁ డిర్దేశించి వీరిచరితంబుల యేనును జెప్పెద నాకర్ణింపు
మని యిట్లనియె. 228

—ధర్మరాజునకుఁ గృష్ణుండు షోడశరాజులచరిత్రంబులు చెప్పుట.—

సీ. సంవర్తుఁ డనుమహాసంయమి దేవతాగురుతోడియీసున నడుగు దెంచి
పూని యుపద్రష్టయై నడపంగ హిమాచలపార్శ్వంబునందు శక్ర
వరుణప్రభృతు లైనసురలు మహామునీంద్రులును సహాయులై మెలఁగుచుండ
శాలాప్రముఖభవ్యసాధనమ్ములు గనకమయంబులుగ పత్త్రకాంచనాజ్య

ఆ. దధిపయఃఫలాదితర్పణద్రవ్యస, మృద్ధి సకలజనులు మెచ్చఁ బెక్కు
లధ్వరములు సేసె నట్టిమరుత్తుండు, నిత్యపదవి నుండ నేర్చెనయ్య. 229

సీ. సన్మార్గమున రాజ్యసంపద నొంది భూసురపూజ లొనరించి సువ్రతముల
బృందారకులఁ బ్రీతిఁ బొందింపఁ దన కర్థిఁ బర్జన్యుఁ డేఁటేఁట బసిఁడివాన
కనకమయము లైనకర్కటఝషనక్రకూర్మచయము లొసఁగఁ గురియుచుండ
నయ్యర్థ మెల్ల ధనార్థుల కిచ్చుచుఁ గురుజాంగలంబునఁ బరమనిష్ఠ

ఆ. నశ్వమేధముఖము లైనరాజన్యయ, జ్ఞములు పెక్కు సేసి సకలజనులు
పొగడునట్టిపాట నెగడె సుహోత్రుఁ డ,వ్విభుఁడు దెగియె ననుట వినమె యధిప.

సీ. కాంచనాలంకారకాంతంబు లై రూఢి కెక్కినగజములు పెక్కువేలు
జవసత్త్వరూపాదిసకలగుణములఁ బెంపెసఁగినహయము లనేకలక్ష
³లమలినస్వర్ణమయము లగుకొమ్ములం గోమ రారుపశువులు గోటు లూర్జి
తాంగకవిలసదజావికంబులు గణనాతీతములు గన్యలప్రమేయ

ఆ. లఖిలరత్నవిరచితాభరణంబు ల,నల్పములు మహీసురావళులకు
నిచ్చి చేసెఁ గ్రతువు లెన్ని యేనియు నంగుఁ, డతఁడు నన్యలోకగతుఁడు గాఁడె.

1 తెం పొప్పఁ. 2 నిత్యాయుర్ధనుల్. 3 లమలసువర్ణమయము లగు.

సీ. ఏడుదీవులయందుఁ గ్రీడాగతులఁ దనరథము చరింప నరాతు లనఁగ
విఱియు నెఱుంగక విభవ మార్జించుచోఁ బ్రజల నొప్పింపనిపరమపుణ్య
కర్మంబునకు మెచ్చి గారవంబునఁ దన కక్షయధనము ఫాలాక్షుఁ డొసఁగ
నశ్వమేధములు జాహ్నవిపొంత శిష్టజనాకీర్ణములుగఁ బెక్కాచరించెఁ
ఆ. దాసకములు వృష్టిధారలు లెక్కింప, వచ్చుఁగాని యతని యిచ్చుగోవు
లెన్నఁ గొలఁది గాదు సన్నుతిపాత్రమా, శిబికి నుర్వి సునికి సెల్లె నెట్లు 232
సీ. యౌవనంబునఁ దప మాచరింపఁగఁ దండ్రి పంపున నరిగిన పెంపుకలిమి
సేతువు జలధిఁ బ్రఖ్యాతంబుగా నొనర్చినమర్త్యలోక [1]పావనవిభూతి
త్రైలోక్యకంటకు దశముఖు బంధుయుక్తంబుగాఁ జంపిన కలితనమ్ము
బాలురమరణంబు వాటిల్లకుండఁగఁ జేసిన యత్యంతచిత్రమహిమ
ఆ గలిగి యశ్వమేధములు మున్నుగా ననే, కాధ్వరము లొనర్చి యఖిలజనులఁ
దల్లివోలె నరసి దశరథరాముండు, గాలవశత నొందెఁ గాదె యధిప. 233
సీ. పూర్వవంశ్యులఁ గావఁ బూని వియద్గంగ నవని భాగీరథి యనఁగఁ బఱపి
శక్రుండు మెచ్చఁ బరాక్రమంబునఁ జేర్చి యప్రతిహతముగ నశ్వమేధ
యాగంబు లొనరించు నప్పుడు వేయువే లరదంబులందుఁ గన్యల నలంకృ
తలఁ జేసి యునిచి రథంబు రథంబున కిభములు నూఱు నూ [2]ఱేసి యేనుఁ
తే గేనుఁగునకుగుఱ్ఱములు వేయేసిపాటి, హయముహయమునకట్లగోచయ మమర్చి
భూరిభూరియుతంబుగ భూసురులకు, నొసఁగెఁ బ్రీతి భగీరథుం డున్నవాఁడె. 234
సీ అర్థి విశ్వావసుం డాదిగాఁ గలుగుగంధర్వులు హృద్యవాదన మొనర్ప
నప్సరోనికురుంబ మాటలుఁ బాటలు నై వినోదింపంగ నమరగణము
బహువిధాలంకారభంగుల [3]విన్నాణువులు సూప దివ్యమునులు నుతింప
మనుజలోకం బెల్లఁ గనకాన్నవస్త్రభూషణదానములఁ దృప్తి సనఁగ నశ్వ
ఆ. మేధసమితిఁ జేసి మెప్పించె నింద్రుని, శతతమాధ్వరమున నతఁడు హయము
నాసపడిన నిచ్చె నాదిలీపునిఁ జూపు, మా ధరిత్రి నిపుడు మనుజనాథ. 235
సీ. జనన మాదిగఁ బాకశాసనుకరమునఁ బ్రభవించునేయును బాలుఁ ద్రావి
ద్వాదశదినము లాతఁడు గారవింపంగ వర్ధిల్లి పండ్రెండువత్సరముల
ప్రాయ మై రాజ్యసంప్రాప్తికి నేతెంచి యర్కునియుదయంబు నస్తమయము
నగుపట్లు పొలిమేర లైనమహాక్షేత్ర మంతయు నొక్కండ యనుభవించె
ఆ. నన్నపర్వతముల నాజ్యనదుల విప్ర, భోజనము లొనర్చి రాజసూయ
ములును నశ్వమేధములుఁ జేసె మాంధాతృఁ,డింద నిలిచెనే నరేంద్రముఖ్య.
సీ అనిమిషాసురయుద్ధమున నసురావలి సమయించి వర్ణాశ్రమముల నేర్ప
రించి భూమి యలంకరించి యగ్నిష్టోమహయమేధవాజపేయాతిరాత్ర

1 పాలన. 2 జేర్చి... వేయేసి వాపి. 3 విన్నాణములు.

పౌండరీకము లనఁ బరఁగినయధ్వరంబు లనేకములు సేసి భూసురులకు
నఖిలభూములఁ గల యర్థంబు లెల్లను దన కని యేమియు నునుప కిచ్చె

ఆ. శుక్రునల్లుఁ డనఁగ శోభిల్లి తనయందు, ధర్మతత్త్వ మూర్జితముగ నియమ
నిష్ఠుఁడై యయాతి నెగడె శాశ్వతుఁ డయ్యె, నే నృపాల యమ్మహీశ్వరుండు

సీ. ఓవ్వక పెక్కండ్రు రుర్వీశు లొక్కటఁ బై నెత్తి వచ్చిన భండనమున
వారి హేతిచ్ఛత్త్రవాహనధ్వజములు నఱికిన నడునడ నడఁకి వార
లభయంబు వేఁడిన నందఱఁ గృపఁ గాచి యేచి యీపెన్నేల యెల్లఁ దాన
కొని యధ్వరములు [1]పెక్కొనరించి వేడుకఁ బాయసంబులునపూపములు మోద

ఆ. కములు లోనుగాఁగఁ గలవంటకముల నుర్వీసురావళులకుఁ బ్రీతిఁ జేసి
దక్షిణలుగ మణివితానంబు లిచ్చిన, యంబరీషుఁ డేమి యయ్యెఁ జెపుమ

సీ. లక్షభార్యల నుపలాలించి యొక్కొక్క వెలఁదికి వేవురు వేవు రాత్మ
జులు గాఁగఁ బదికోటులలఘుమూర్తులఁ గాంచె వారునుదోర్బలోజ్జ్వలులునార్య
చరితులు నై పేర్చి తురగమేధంబు లందఱు బహుదక్షిణోదాత్తభంగిఁ
జేయుచుఁ దనపంపు సేసి వర్తింపంగఁ దాసును విశ్రుతాధ్వరము లొప్పఁ

తే. పెంపుసొంపును సువ్రతసంపదయును
నిర్మలశ్రద్ధయును ధర్మనిపుణతయును
నెఱయ శశిబిందుఁ డొనరించి నెగడె నతఁడు
పడయఁ జాలెనె యెన్నఁడుఁ జెడనియొడలు. 239

సీ. అధికతపంబున నగ్ని నారాధించి ప్రత్యక్షమగుటయు బ్రహ్మచర్య
వృత్తంబు దమమును వేదవిత్త్వమునహింసయుఁ బాత్రదానంబుశమము వరము
గాఁ గోరికొని వేదికాస్థలి మణికనకాత్మిక యై ముప్పదాఱుయోజ
నములదైర్ఘ్యము నంత కమునువిస్తారంబుఁ గలుగంగ నొనరించి క్రతువు సేసి

తే. విప్రవితతికి [2]దాని నతిప్రియమున
నిచ్చెఁ దనపేర గయ నుతి కెక్కువటము
పొగడు వడయంగఁ బుణ్యుఁడై నెగడె గయుఁడు
భూవరోత్తమ యతఁ డెందుఁ బోయెఁ జెపుమ. 240

సీ. ఇరువదివేవురు పరిణతపాచకు లభ్యాగతులకును నతిథులకును
బాటించి క్రొత్తగాఁ బవలును రేయును వలయునన్నము లిడ వెలసె పశువు
లర్థి నుత్తమగతి కై తార చనుదేర [3]విశసించు చమరులు వేడ్కతోడఁ
బొడసూపి కడుపారఁ గుడువ హవిర్భాగములు వెట్టు చివ్విధంబున మహోద్భ

తే. తముగ నొనరించె సత్త్రయాగముతదుత్సవంబు గొనియాడ వచ్చినవార లెల్లఁ
బ్రచురపుణ్యాత్ముఁడననొప్పె రంతిదేవుఁ, డవ్విభునకును వలసె లోకాంతరంబు.

---

1 పెక్కు లొనర్చి. 2 దాన మతిప్రియమున. 3 విశళించు నమ... వెట్టు నివ్విధం.

సీ. శరభసింహోత్కృగ్రసత్త్వచయంబుల నేడిక లెట్లట్ల యెక్కి యాడి
కట్టుచు విడుచుచుఁ గణ్వాశ్రమంబున దమియింపఁగా సర్వదమననామ
మిడిరియె నమ్ముని పదంపడి మహారాజ్యపదస్థుఁ డై కాళిందితటమునందు
భాగీరథీతీరభాగంబునను సరస్వతిసమీపమునను వాజిమేధ
తే రాజసూయాదివివిధాధ్వరము లొనర్చి, కనకనిర్మితకరితురంగమరథంబు
లసదృశప్రీతి విప్రుల కొసఁగె భరతుఁ, డన్న రేంద్రచంద్రుండును జన్న వాఁడ.
సీ మిఱ్ఱుఁ బల్లంబు నై మెలఁగంగఁ దనరథప్రముఖవాహనములఁ బఱప ననువు
గా నున్న మేదినిఁ గని సమస్థలిఁగాఁగ వెరవున నొనరించి విశ్రుతముగఁ
దనపేరఁ బృథివి నాఁ జనఁ జేసి గోరూప మైనయివ్వసుమతి నమరనగముఁ
బనిచి యోషధులును బహురత్నములుఁ బిదికించి[1]జనంబుఁబోషించెఁబృథుఁడు
తే నేసె నానాధ్వరము లవి సెప్ప నేల, సకలధాత్రి బ్రాహ్మణులకు సాత్కరించె
నమ్మహానుభావునకును నతులయశము, కాక సుస్థిర మయ్యెనే కాయ మనఘ 243
సీ బ్రహ్మవిద్వేషంబుఁ బరికించి కోపించి యవివేయుఁ డైనసహస్రబాహుఁ
బరిమార్చి నృపతులఁ దర మిడి తునుమాడె నిరువదియొక్క [2]మా ఱెల్లచోట
నందఱు యేలెడునన్ని భూములుఁ దాన యేలె ధర్మోజ్జ్వలపాలనమున
రాజ్యయోగ్యములు ధరామరార్హంబులు నగునధ్వరములు పెక్కాచరించెఁ
ఆ గశ్యపునకు నిచ్చి కాశ్యపి యనుపేరఁ, జనఁగఁ జేసె నుర్వి జామదగ్న్య
[3]వినమె యామహాత్ముఁడును ససంతోషవి, భ్రాంతి గలిగెనేని బ్రదుక లేఁడు
వ. అని చెప్పినయప్పుండరీకాక్షునితోఁ బాండవాగ్రజుండు సృంజయసుతుం డైన సువర్ణష్ఠీవిజన్మంబును వాఁడు మృతుం డయినవిధంబును వినినది యయినను సువ్యక్తంబుగా విన వలతుం జెప్పవే యనిన నతం డతని కిట్లను నీకు నాఁడు కృష్ణద్వైపాయనుం డక్కుమారువృత్తాంతంబు నారదునధీనం బగుటం జేసి తద్వ్యాపారంబు సెప్పెఁ బర్వతునిం జెప్పండు గాని పర్వతుండును సహకారి యత్తెఱం గాకర్ణింపుము. 245

శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మజునకుఁ బర్వతనారదులవృత్తాంతంబు సెప్పుట

సీ అధిప నారదు చెలియలికొడుకు పర్వతుం డిద్దఱును మహీమండలమునఁ
ద్రిమ్మరు వేడుక దివినుండి యెక్కటిఁ జనుదెంచి తమలోన సమయ మధిక
నిష్ఠమైఁ జేసిరి నిజచిత్తవృత్తు లొండొరులకు దాఁపక యుండువార
మటుగాక దాఁప శాపార్హత వాటిల్లఁ గలయది యని యిట్లు గలయఁ బలికి
తే. యుచితవర్తనమునసుండియొక్కనాఁడు,సృంజయునిఁగాంచియతఁడువిశిష్టభక్తి
నర్చనము నేసినను భవదాలయమున, ననఘ వసియింతుమే కొన్నిదినము లనిరి 246
వ. అని పలికిన నాపృథ్వీపతి ప్రియం బంది సుకుమారి యనుపేరం బరఁగిననిజ

1 జగమ్ము. 2 మాటెల్ల. 3 వినవె యామహాత్ముఁడును బరితోషవి, భ్రాంతి.

గంగన రాజించి యిక్కన్నియు మీకుం బరిచర్య సేయు సమారాధానంబున సుం
ఖుం బని యున్నయంతలో నీవు దేవపూజాచారంబులు పెరి నారాధింపు మని నియో
గించి వలయు వస్త్రాదులు సమగ్రంబులుగా సమకట్టి సం ప్రీతులై యిద్దురును
సుఖం బున్న సమయంబున 247

సీ. అల్లనవసంబున మనువు స్మైరోచనం జూచు నవవు కాంతికి వింతతోడవు గాంగ
వెడవెడ [1]నూఁగారి వింతయై యేర్పడు వేవవళులలో నారు నిగుడ
నిట్టలు ద్రోచుచు నెలవులకిల నోర తెల్లను [2]విగి యొక్క యేర్పడంగఁ
దెలుపును గప్పు జాలునుంగ మెఱుఁగెక్కఁ దారకంబులఁ గల్కితనము దోడఁ

ఆ. జరణములును నడుమును జన్నులం గన్నులు, జఘనంబు చన్ను నిక్కటిల్లు
చునికిఁ దెలుప స్వంజనుని పుత్రి మెఱుగు ప్రసంబునాసనమునఁ బగు లొనర్చె.

క. నారదుఁడు సనదనబ్రహ్మసాధను వనుఁ బొదువ బ్రైత్యనాక మెడలి దస
ర్వారమనోవ్యథ నంతం, గూరి క్రమంబునఁ గృశాంగముం దయ్యె నృపా. 249

వ. అట్లు కామబాధం బడి సలంగియుఁ దనలో నుగ్గడింప నిగ్గుపడి. 250

చ. వెనుఁబడించి త్రిస్థ్యుపునుసు వెల్వలఁబోవుపానాసనంబు నై
యునికియుఁ గుంపుపుఁ గని యట్లుఁ జిత్తం చిటు లేల నంతఁ బాం
దెనో యనుచింత నొంది తనవిన్నయుతం బరికించి కాంచి కూ
డు నె సమయంబు చెప్పఁగఁ గదా గుటిలాత్ముఁడవైతి నాయెడన్. 251

ఆ. రాచకూఁతుమీఁద రాగంబు పుట్టుట, నాకుఁ జెప్పవైతి నీవు శాప
మిత్తు నమ్మగాఁకఁ నీవు వరింపక, నిలువలేవు మనుఁడు బలిమిఁ డగుట. 252

వ. పాణిగ్రహణానంతరంబ వానరముఖుండ వగు మనవుడు నారదుండును నీవు నాక
లోకంబునకుం జనుట లేకుండెదవు మని ప్రతిశాపం బిచ్చినం బర్వతుం డచ్చో
టు వాసిపోయి భూజనంబులు పూజింపఁ బ్రవర్తిల్లుచుండె 253

శా. శాపప్రాప్తికి నోర్చి తా నడిగి యాచంద్రాస్య నన్నారదుం
డాపృథ్వీపతి యీఁ బ్రియంబున వివాహం బయ్యె నమ్మాత్రలో
భూపా యమ్ముని వానరాననుఁడయ్యెం బో ల్పెద నక్కాంత త
ద్రూపప్రాప్తి విరక్తగాక తగఁ బ్రీతుం జేయుచుండెం బతిన్. 254

వ. ఇట్లు పతివ్రతయై సుకుమారి నారదు నారాధించుచుండెఁ బదంపడి యొక్కనాఁ
డేమేనియుం బనికి వనంబునకు నారదుండు పోయినయెడం బర్వతుండు డబ్బా
టుగాంచి నమస్కరించి నా కిచ్చినశాపంబు మరల్పవే యనుటయు నారదుండు
నీవుగావె మున్ను శపియించినవాఁడవు ముందర మరల్పం దగు నని పలికిన నతం
డట్ల కాక యనియె నివ్విధంబున నోడంబడి యిరువురు నొండొరువుల శాపంబులు
మరల్చి రయ్యెల్లుండును మామతోడన వచ్చి మందిరప్రవేశంబు సేయుసమయం

1 నూఁగారు... యేర్పడు టారనివళులతో; యేర్పడఁ దారనివళులతో. 2 జిగి. 3 నంతరంబున.

బున నారాజనందన నిజపురుషుం జూచి పరపురుషుండ కాఁ దలంచి మఱి
చూడక మాఱుమొగంబు వెట్టికొని పోవుటయు. 255

ఆ. నగుచుఁ బర్వతుండ నాతి నీపతి యగు, విశ్వసింపు మని నవిస్తరముగ
శాపములును మోక్షసంవిధానములును, జెప్పి తేర్చె బానిచిత్తవృత్తి. 256

వ. ఇట్లు నారదుండును బర్వతుండును బరస్పరప్రియకారు లైరి కౌరవోత్తమా
నీ యడిగినసువర్ణష్ఠీవివృత్తాంతంబు నిమ్మునివరుండు చేటకాఁ జెప్పెడు నని
సృంజయపుత్రచరిత్రకథనంబు నాఁడుకృత్యంబుఁగాఁ బలుకుచు నతనిం జూపిన
నాతం డిప్పుడు శౌరి చెప్పినంతయు నిక్కంబ యక్కుమారుతెఱంగుఁ జెప్పెద
నాకర్ణింపు మని యప్పాండవాగ్రజున కభిముఖుం డై యిట్లనియె. 257

సీ. అవ్విధంబున నేను నల్లుండు సంప్రీతి సృంజయుపాల వసింపఁ గొన్ని
సంవత్సరంబులు సనినఁ దదాశ్రితబ్రాహ్మణోత్తములసంప్రార్థనంబు
గలుగంగ మాకును గమనేచ్ఛ పుట్టంగ నారాజునకు నుపకార మొకటి
సేయఁ దలంచి యే మాయనసన్నిధి కరిగి కోరుము వర మంటి మనిన

ఆ. నతఁడు మీరు ప్రీతు [1]లయినకంటెను నొండు, గలదె వరము లనిన గారవించి
యనిమిషులను మిగులుతనయునిఁ బడయంగ, వలచి యుండు వట్టివానిఁ గనుము.

వ. అంటి మట్టియెడ నింద్రతేజోరక్షణాయత్తచిత్తుం డగునప్పర్వతుం డప్పుడమితేని
తో వినుమక్కుమారుండు దీర్ఘాయురుపేతుండు గాకుండునని యె దానికి నమ్మా
నవపతి యుమ్మలించి యమ్మహాత్మువాననంబునం జూడ్కి నిలిపి యిట్లేల యుష్మదను
గ్రహం బనూనంబుగా వలవదే యని ప్రార్థించిన నమ్మాట కిమ్ముని మఱుమాట
వలుక కున్న నే నన్నరనాథు పైఁ గలుగుకరుణావిశేషంబున 259

తే. వలదు శంకింప నింద్రునివలనఁ బుట్టు, నెడరు వొందకయుండంగఁ గొడుకు నోపి
నంత గావుము గావంగ నైనచావు, నపుడు నన్నుఁ దలంపు మే నది మరల్తు.

వ. అక్కుమారుండు నిజనిష్ఠీవనాదులు సువర్ణమయంబు లగుటం జేసి సువర్ణష్ఠీవి
యనం బరఁగుఁ బ్రమోదంబునం బొందుము. 261

క. అని యూఱడిల్లఁ బలికిన, విని యాతఁడు సంతసంబు వెల్లిం దేలెం
జని యే మీప్సితవర్తన, మున నుండితి మవ్విభుండు పుత్రునిఁ గాంచెన్. 262

వ. వాఁడును మలమూత్రలాలాశ్రుస్వేదంబులు గనకమయంబు లయి తోరుఁగం
బెరుఁగుచుండె నాసమయంబున [2]వేచి వెంగలు లగుమ్ముచ్చు లబ్బాలుం
బట్టి నోరం జీర దుఱిగి యడవికిం గొనిపోయి యొడలు జల్లించి పసిండి గానక
పీనుంగు వైచి పోయిరి సృంజయుండును దనకొడుకు నింద్రుం డపహరించె
ననుతలంపున శోకార్తి నొంది పలవించుచు నన్నుం దలంచినం బోయి నీకుం
బుండరీకాక్షుం డిప్పుడు సెప్పినయాదిరాజవిషయంబు లగుశోకోపశమనవచ

---

1 లయినంతకంటెను; గలదె. 2 నెడరువేచి.

నంబులు సెప్పి యంకిలి దేర్చి యవిచారు లగుతస్కరు లాశిశువులం జంపుట యొఱింగించి. 263

క. మ్రుచ్చులమూఢత్వమునం, జచ్చి నరకవాసమునకుఁ జనినతనయు నేఁ
దెచ్చి మగుడంగ వే నీ, కిచ్చెద వగ పుడుగు మింక నేనియు నధిపా. 264

వ. అని చెప్పి యేసును. 265

మ్రుచ్చులచేఁ జచ్చినసువర్ణష్ఠీవి నారదువలనఁ బునర్జీవితుఁ డగుట

క. భావమున నమ్మెయికిఁ దగు, దీవన యిచ్చుటయు నరుగుదెంచె సువర్ణ
ష్ఠీవి గడు నద్భుతమ్ముగ, నావిభుఁడుఁ బ్రమోదసంభృతాత్ముం డయ్యెన్. 266

తే. అతని వీడ్కొని సంప్రీతి నరుగుచుండి, యింద్రుచేత గాదిదివినుమిక్కుమారుఁ
జంప నింద్రుండు వేచురక్షణము మఱవ,వలదు నీ వని చెప్పితి వసుమతీశ. 267

వ. ఏనుబోయినకొండొకకాలంబు నకునాఖండలుం డక్కుమారుండు దన్ను మిగులు నని శంకించి చంపింపం దలంచి నన్నుం బర్వతునిం దలంచి పుయిలోడి బృహస్పతితో విచారించిన నతం డతనిభయం బుడిపె నతండును దివ్యం బగుట సబుద్ధికం బైనవజ్రంబు నాలోకించి నీవు శార్దూలరూపంబున సృంజయసుతుం డగుసువర్ణష్ఠీవిం జంపు మనుటయు నప్పని పూని యది సనుసమయంబున. 268

సీ. సృంజయుం డుజ్జ్వలశ్రీసముల్లాసప్రహర్ష మొప్పంగఁ బ్రియాంగనలును
దానుఁ గుమారయుక్తముగ భాగీరథీతీరకాంతారప్రదేశనిత్య
వసనేచ్ఛ మెయి నుండి కుసుమాపచయముఖబహువిధకేళితత్పరత నొంది
యొండుదలంపు లేకుండ నద్దంభోళి వంచన నయ్యెడఁ బొంచి నిలిచి

తే. తెఱపిగాంచి శార్దూలమైయుఱికి వార,ణేంద్రసమయానునమ్మాన వేంద్రతనయు
వ్రచ్చియంతర్హితంబయ్యెఁ జచ్చెవాఁడు,దాది[1]యాక్రోశమునయార్తనాద మెసఁగ.

క. విని సృంజయుండును బ్రియా, జనములు వే పాఱుదెంచి చచ్చినబాలుం
గని బహులశోకపూరం, బున మునిఁగిరి విప్రలాపములు పెల్లెసఁగన్. 270

ఆ. అట్టియవసరమున నమ్మహీపతి నన్నుఁ, దలఁచె నప్పు డేను బలవిరోధి
మదివిరోధ ముడిపి మసలక వచ్చి య,బ్బాలుప్రాణ మెత్తి ప్రమద మెసఁగ. 271

వ. ఉచితసల్లాపంబుల నించుకసేపు నిలిచి యన్నరపతి యనుమతి సేయ నరిగితి సువర్ణష్ఠీవియుం దండ్రికి సంతసం బెసంగు తెఱంగునం బ్రవర్తిల్లి యతనిపిమ్మటం బృథ్వీభారంబు పూని శిష్టానుగ్రహదుష్టనిగ్రహంబులు నడపుచు జన్నంబులు సేయుచు శతాధికసహస్రవర్షంబులు రాజ్యంబు సేసె నని చెప్పి నారదుండు వెండియు. 272

చ. హరియుఁ బరాశరాత్మజుఁడు నాదరణాతిశయంబునన్ సవి
స్తరత నుపన్యసించినవచఃప్రకరంబు మహార్థగాఢ మి
ప్పరమహితోపదేశములు పాటిగఁ బట్టి [2]వసుంధరాధురా

---

1 యాక్రోశనార్తనాదంబు సెలఁగ. 2 మహావసుంధరా.

ధరణ మొనర్పు మయ్యెడు సుదాత్తయశంబును ధర్మవృద్ధియున్. 273

వ. అనిన నజాతశత్త్రుం డూరకున్నఁ బరాశరపుత్త్రుండు పరమకరుణావిధేయచిత్తుం డై యతని నుద్దేశించి. 274

సీ. క్షత్త్రియులకుఁ బ్రజాసంరక్షఁ గడచిన ధర్మంబు గలుగునే దానివలన
వేదసంచోదితవిప్రకర్మంబులు లెస్స లయ్యెడు నవి లేక యున్నఁ
జెడియెడు లె స్సైనఁ జెడినను రాజున కగుఁ బుణ్యపాపంబు లగ్గలములు
గాన [1]జనాభిరక్షణ మొనరింపుము నావుడు నన్నరనాథుఁ డిట్లు

తే. మీరు సెప్పంగ నరియాట మేలె రాజ్య,కాంక్ష మిగిలి యేఁ జంపంగఁ గానియట్టి
వారిఁ బలువురఁ జంపినక్రూరతావి,శేష మాత్మ దహించుటఁ జేసి కాక. 275

వ. అనిన విని యమ్మునిపతి యమ్మహీపతి కిట్లనియె. 276

చ. మనుజులు సేయ నెవ్వరు సమస్తము నీశ్వరునాజ్ఞఁ జెల్లెడు
న్వినుము కుఠారపాణి ధరణీరుహముల్ నఱకంగఁ బాప మొం
దునొకొ కుఠారముల్ జనులు దోసముఁ బొందరు కర్త యీశ్వరుం
డనియెడినిశ్చయంబు దృఢ మై మది నిల్చినఁ జాలు భూవరా. 277

వ. కర్మఫలం బీశ్వరునియదియ తదర్పణబుద్ధిసహితంబుగాఁ బ్రబుద్ధులు వేదచోదితకర్మంబు లనుష్ఠింతురు. 278

తే. ఒప్ప కున్నను నాత్మకులోక్తకర్మ, మూర్ధ్వగతిఁ జేర్చుఁ బరకర్మ మొప్పెనేని
నార్యజనములు గిల్బిష మండ్రు దానిఁ, గాన నడపుము నిజవంశకర్మ మధిప.

క. అరివధము పాప మని మది, నెరమెర గలిగినను దగిన మెయిఁ జేయుము భూ
వర ప్రాయశ్చిత్తము గృహ, [2]ధుర యుడుగుట మేలె కీడుతోఁ జన నగునే.

వ. అనుటయుఁ గౌంతేయాగ్రజుండు సాత్యవతేయునాననం బాలోకించి పుత్త్రులుం బౌత్త్రులు నన్నలుం దమ్ములు జనకులుం దాతలు మామలు గురువులు సంబంధులు సఖులు నల్లురు బావలు మఱందులు మఱియుఁ బవిత్త్రు లగుధాత్రీపతులు నాచేత మడిసిరి తదీయస్త్రీజనంబులు పతి సుత సోదర పితృమరణశోకసంతాపాతిశయంబునం బలవించి పలవించి ప్రాణంబులు విడుతురు గావున దాని సూక్ష్మంబుగా విచారించిన వనితావధపాతకంబునుం బాటిల్లు నెయ్యది కడగా నిష్కల్మషుండ నగుదు నను[3]వెగడున మునింగినమనంబు మహీభరణంబున కెట్లు సొచ్చు నుగ్రం బైనతపంబునం దనువు దొఱంగుటదక్క నొండువిధంబు నాకుం జూడ లే కున్నయది యనినవిని యమ్మునీశ్వరుండు నిజబుద్ధి నిపుణంబుగా నిరూపించి యన్నరపతి కిట్లనియె. 281

సీ. విడువు ముమ్మలికంబు వినుము నీచెప్పిన యందఱు భూముల కాసపడియుఁ
బెంపును దేజంబుఁ బేరును గోరియు నీసున సమరంబు సేసి చచ్చి

1 ప్రజాభిరక్షణ. 2 మధుర ముడుగుట...జా నగునే. 2 వెఱంగున.

రావని కిల్బిషం బగునె నీ కట్లును గాక వారల నెట్టి కర్మగతులు
మృతులఁ గావించెనో మతి నెఱుంగుదె వాని నెఱుఁగుఁ గాలుఁడు దాన నేరి కెద్ది
తే. తఱి యతం డప్పు డెగటార్చు వాని నీవు, నేసినాఁడవుగా మదిఁ జింత సేనిపి
యుడుకు టాఁకఁబెట్టి దీనిపై నొల్లగృహము, విడుతుఁగాకను టది పెద్ద వెట్టి యధిప
క. నేర్పరి పెక్కువిధంబుల, నార్పఁగ బొమ్మలు గడంగి యాడించు నసం
జేర్పడఁ గాన్పుము కాలస,మర్పితకార్యకరు లైనమానవుల వెసన్ 283
వ. నీకుం బాపంబునకుం బని లేదు పని గాకుండుంగాక. 284
క. [1]ఇచ్చుకృపకల్మి యొప్పదె, చచ్చిననరపతుల యేలు జనపదములు నీ
విచ్ఛేదవు గాక మనమునఁ, బొచ్చెము లేక తగ వారిపుత్త్రుల కధిపా. 285
ఆ. కొడుకు లేనిచోటఁ గూఁతుఁ బ్రతిష్ఠింపు, దానఁ జేసి వారితల్లు లధిక
హర్ష మొందుదురు ప్రియంబును నీకగుఁ, బుణ్యమునుయశంబుఁ బొందు ననిశ్చ.
మ. అనుమానింపకు తోడఁబుట్టువులు గారా తున్మి తూఁటాడె నెం
దును గ్రొన్నెత్తురు లేఱులై పఱవ నింద్రుం డుగ్రతన్ దైత్యులన్
మును లవ్వీరు భజింపరే క్రతువు లామోదంబుతో నమ్మహా
త్మునిఁ జేయింపరె యూర్ధ్వలోకపతి గాదో యేలఁడో నాకమున్. 287
శా. నీవున్ ధర్మవిరోధులైనజనతానింద్యాత్ములం బుణ్యమా
ర్గావష్టంభము దేజరిల్ల నృపవంశాచార మొప్పారఁ దో
డై వీరానుజు లుల్లసిల్లఁగ మహోగ్రాజిం దెగం జూచి తా
దేవాధీశుఁడపోలె శిష్టపరిపత్సేవ్యుండ వై తాపనిన్. 288
ఆ. వలయునేని యధిప వాసవుచాడ్పునఁ గ్రతుపరుండ వగుము రాజధర్మ
కలిత మైనపుడమిఁ గైకొమ్ము తొలివాలి, యశ్వమేధయాగ మాచరింపు. 289
వ. అనిన విని యంకిలి దేఱినడెందంబుతో ధర్మనందనుం డెట్టికర్మంబులు పాపం
బు లేపాపంబున కెద్ది ప్రాయశ్చిత్తంబు మునీంద్రా యెఱింగింపవే యనుటయు
నతనికి నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 290

కృష్ణద్వైపాయనుఁడు ధర్మజునకు ధర్మాధర్మంబు లెఱిఁగించుట.

ఆ. ఆగమోక్తకర్మ మాచరింపమియు నిషిద్ధ మైనదానిఁ జేయుటయును
బ్రాజ్ఞజనులు ధరణిపాలవరేణ్య చెప్పుదురు పాపములుగ బోధ్యతతికి. 291
వ. ఇది కల్మషసామాన్యనిర్దేశంబు విశేషంబు వినుము. 292
సీ. ఆదిత్యునుదయా[2]స్తమయకాలములనిద్రఁ బొందుటయును బాత్రభూతుఁ డింటి
కరుగుదెంచినఁ బూజ యాచరింపమియును బరదారగమనంబు గురుల కెదురు
నేతయు గ్రామంబు సెఱుచుటయును వేదవిక్రయంబును రసవిక్రయంబు
భృత్యుఁ బ్రోవమియు నసత్యోపచారంబు గహనదాహము నన్యకర్మకృతియుఁ

1 ఇచ్చుఁ గృపకల్మి. 2 మగుకాలముల.

తే. దనదుకర్మంబు విడుచుటయును వృథాప
శుప్రహారణంబు మేదినీసురులకలిమిఁ
గొనుటయును శరణార్థిఁ జేకొనమి విప్ర
వధయుఁ బాపంబు లందురు బుధజనములు. 293

వ. పాపంబులుంబోలె నుండియు దూష్యంబులు గానివానిం జెప్పెద నాకర్ణింపుము.

క. దురమునఁ గైదువుఁ గొని తనుఁ, బొరిగొన నేతెంచునట్టిపురుషుని వేదాం
తరహస్యవేది నయినను, బొరిగొనినను [1]గిల్బిషంబు వొందదు వత్సా. 295

క. ధరణీసురవిత్తము నప, హరింపఁగాఁ గని వధించు నతఁడు దురితముం
బొరయఁ డొకయించుకయు నని, నరేంద్ర చెప్పుదురు ధర్మనానార్థవిదుల్.

క. జీవితసంశయవేళను, భూవర యొం డన్నపానములు దొరకమిఁ గల్
ద్రావినఁ గల్లగు టెఱుఁగక, త్రావిన నద్దురిత మధికధర్మమునఁ జెడున్. 297

క. గురుసంరక్షణమునకును, బరమాపద యైనయెడను బ్రాహ్మణధనముల్
విరహితములు గాఁ బెఱచోఁ, జొరఁగా నగు మ్రుచ్చిమికి వసుమతీనాథా.

తే. ప్రాణహాని దప్పించుచోఁ బరిణయంబు,నందు గురుజనకార్యార్థమయ్యు నంగ
నాజనముతోడిసంభాషణమున సర్వ,ధనముఁజెడియెడునెడ బొంకఁజను నృపాల.

క. కలలోనఁ జరమధాతు, స్ఖలనము గలిగినను బ్రహ్మచర్యము నెడ దు
జ్జ్వలవహ్ని నేయి వేల్చినఁ, దొలఁగుం గిల్బిషము దురితదూరచరిత్రా. 300

ఆ. అన్న పతితుఁ డైన నటుగాక సన్న్యాసి, యయ్యెనేని తమ్ముఁ డాతఁ డుండ
దారసంగ్రహంబుఁ దాఁ జేసి పాపంబుఁ, బొరయఁ డండ్రు బుధులు కురువరేణ్య.

తే. అడవి గోవులకై కాల్చు టధ్వరమునఁ, బశువుఁ [2]జంపుట దాన మపాత్రభూతుఁ
డగు టెఱుంగక యిచ్చుట దగనిబంటుఁ, బ్రోవకుండుట గీడులు గావు వత్స.

వ. తపంబుల దానంబుల మఱియునుం దగినపుణ్యకర్మంబులనుం బాపంబులు పరిక్షీ
ణంబు లగుననునిపి సామాన్యవచనంబులు ప్రాయశ్చిత్తవిశేషంబు లెఱింగించెద.

వ్యాసుఁడు ధర్మజునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తవిశేషంబు లెఱిఁగించుట.

సీ. వినుము కర్మము దెల్పుచును గపాలంబున నెత్తినభైక్షాన్న మేకకాల
మశనంబు గొనుచు ఖట్వాంగచిహ్నము బ్రహ్మచర్యంబునై యధశ్శయన మాచ
రించుచు నిట్లు పండ్రెండువర్షంబులువ్రతవృత్తి నడపంగ బ్రహ్మహత్య
కిల్బిషంబు దొఱంగుఁ గృచ్ఛ్రిముల్ నడపిననాఱువత్సరముల నడఁగు మూఁడు

తే. హాయనంబులు నడపఁ జాంద్రాయణములఁ, బోవు నిష్ఠానిరతి మాసభోజియైన
నబ్దమునఁ బాయు నటుగాక యశ్వమేధ,యాజి యగునేని వలదు భిక్షాదులధిప.

క. అవనీశ యశ్వమేధము, నవభృథమున నీరఁ గ్రుంకి యన్యుఁడు శుద్ధుం
డవుఁ బాపుఁ డైనఁ దత్క్రతు, విశేషము లోకపూజితం బగు టరుదే. 305

---

1 బాతకంబు. 2 జంపుటయును దానపాత్ర.

తే. పుష్టగోలక్ష యొండెఁ గాంభోజవాజి,శతక మొండెను భూసురతతికి నొసఁగఁ
బాయు [1]బ్రాహ్మణార్థాహవప్రాణహాని, యైన నొందెను జెడు బ్రహ్మహత్యకీడు.

సీ. కల్లుద్రావినపాతకం బడి యగ్నివర్ణము గాఁగఁ గాఁచి పానంబుసేయఁ
గను మూసి యుఱుకంగ ననలంబుఁ జొర మహాప్రస్థాన మాచరింపంగఁబాయు
నట్లును గాక బృహస్పతిసవన మన్క్రతు వొనరించిన నతివిశిష్ట
భూమిదానమునను బోవు [2]నక్కి డ్గురుతల్పగుం డనలప్రతప్త మైన

ఆ. యాయసాంగనాంగ మాలింగనము సేసి, యైనఁ గోసి కరమునందు మేహ
నము ధరించి యంబరముఁ జూచు చరిగియే,నియును జచ్చి యఘము నిస్తరించు.

క. గురుతల్పగుండు రణమున, గురునకు నై చచ్చియేని కురువర ధరణీ
సురులకు సర్వధనము భ,క్తి రతి నొసఁగి యేని పాతకిత్వముఁ దొఱఁగున్. 308

క. ధరణీసురుస్వర్ణము నప,హరించినతఁ డంతకనక మట్టిద వినయో
త్తరుఁ డై మగుడఁగ నిచ్చినఁ, బరిహృత మగుఁ గల్మషంబు పౌరవముఖ్యా.

క. అనృతోపచారకలనం, బునఁ బుట్టినపాతకంబు వోవుం దానె
వ్వని నపచరించెఁ దగ నా,తనిఁ బ్రీతుం జేయధర్మతత్త్వప్రవణా. 310

క. గురువునకు మాఱు వల్కుటఁ, బొరసినకల్మషము వాసిపోవు నతనికిం
బరితోషముగా వినయపు, వెరవున నుపహార మిచ్చి వినతుం డయినన్. 311

క. పరదారగమనదోషము, పరిహృత మగు నొక్కయేఁడు పరమనియతుఁడై
చరియించినఁ గృచ్ఛ్రంబులు, గురుకులజలనిధిశశాంక గుణమణినికరా. 312

ఆ. వావి గానియట్టివనితఁ బొందినపాప, మాఱునెలలఁ బాయు నార్ద్రవస్త్ర
ధరణభస్మశయనపరతఁ బాటించుచు, నియతి నుండె నేని నృపవరేణ్య. 313

క. పరపురుషసంగమంబునఁ, బరిహృత యై యున్నయట్టిభామిని శుద్ధిం
బొరయు రజస్వల యై కం, చరయఁగ భస్మమున శుద్ధ మైనవిధమునన్. 314

ఆ. నఱకఁ దగనిమ్రాను నఱికినఁ దిర్యగ్వ, ధంబుఁ జేసినను నఘంబుఁ బాచి
కొనునరుండు మూఁడుదినములు దనచేత, పలుకుచును సమీరభక్షుఁ డయిన.

వ. అని చెప్పి వెండియు. 316

క. మితభోజి యై వివిక్త, క్షితి సావిత్రీజపంబు సేయునది యహ
స్స్థితియు నిశాసీనత్వము, మతి నేమఱ కట్టు లైన మాను నఘంబుల్. 317

తే. పుణ్యకర్మముల్ సేయుచు భూసురులకు,వివిధధనములు ప్రీతితో వినయ మొప్ప
నొసఁగు చుండెడువారు పూర్వోపచితము, లైనకిల్బిషములఁ బాతు రవనినాథ.

క. విను మాస్తికతాశ్రద్ధా, వినయంబులు గలుగువారు వీనికి నెల్లన్
జననాథ యర్హు లవి లే,నివరులు పాపములఁ దొలఁగ నేర్తురె యెట్లున్. 319

వ. ఆస్తికతాశ్రద్ధావినయంబులు నీకు సహజంబులుగావే కావునఁ బ్రాయశ్చిత్తంబు

---

1 బ్రాహ్మణారము నిజప్రాణ. 2 బాపము గురు.

లల్పంబు లైననుం బాపంబులం బాపనోపుఁ బాపంబో యని శంకించుకర్మం
బును భారతయోధవధంబ కాదె యది యాత్మరక్షణంబునకై చేయుటం జేసియు
నుత్తమక్షత్త్రధర్మం బగుట నిరూపింపం [1]బాపత్వంబుం బొరయకున్నయది
యట్లుంగాక భవదంతఃకరణంబున జనియించినకరుణయుం బశ్చాత్తాపంబును
నిన్నుం బరిశుద్ధునిం జేసె నీవు ప్రాణబాధకంబు లగుతపశ్చరణంబులకుం జొరం
జూడకుము కురుకులచూడామణిత్వంబునకు మూలం బయినమహీపాలనం
బాచరింపు మనిన నబ్బాదరాయణుతో నమ్మేదినీరమణుం డపేయంబులు
నభోజ్యంబులు నెయ్యవి యపాత్రభూతపురుషు లెట్టివారు మహాపురుషా యెఱిం
గింపవే యని యడిగిన నతం డి ట్లనియె. 320

క. దురగియు నుష్ట్రియు ఖరియును, గురిసినదుగ్ధములు నింద్యకోటిగణితముల్
ధరణీసురాదిజను ల,ప్పారువునఁ బోయిన నఘంబుఁ బొందుదు రధిపా. 321

సీ. మానుషీక్షీరంబు నీనినపదినాళ్లలోని ధేనువులపాలును నపేయ
ములు ప్రేతవిషయాన్నమును సూతకాన్నంబుఁ దలవరియన్నంబుఁ గులటయన్న
మును వనితోపజీవనశీలునన్నంబు నాడెడుపాడెడునట్టివాని
యన్నంబు జూదరియన్నంబు సూనరియన్నంబు బహిష్కెట్టినతనియన్న

ఆ. మును నిజాగ్రజునకు మును పెండ్లియాడిన, పురుషునన్నమును నభోజ్య మండ్రు
వందియన్న మధికనిందాస్పదంబు ప,ర్యుషితశుష్కములను నుడుగ వలయు.

క. విను సురతోఁ గూడఁగఁ దెచ్చినయట్టిది యెద్దియును భుజింప రభోజ్య
త్వనిరూపణనిపుణత గల, మనుజోత్తము లఖిలలోకమాన్యచరిత్రా. 323

క. పులగముఁ బాయస మట్టులుఁ, బలలము నర్చనకుఁ గాక పక్వము లయినం
గలుగు నభోజ్యత్వము వి,చ్చలవిడి వంటకము నేసి చనదు భుజింపన్. 324

వ. అని వెండియు. 325

తే. అతిథిపితృదేవతాపూజ లాచరించి, కాని గృహమేధులకు భోజ్యమైనఁ గుడువఁ
దగదు యజ్ఞశిష్టం బమృతంబు గాఁగ, నార్యజనములు సెప్పుదు రధిపవర్య. 326

క. ఆలును బిడ్డలు బంధులు, నై లేలఁ జరించుచును గృహస్థుఁడు దత్త
ల్లోలత్వరహితచిత్తత, మేలుగ నలవఱుప వలయు మీఁ దెఱిఁగి నృపా. 327

—కృష్ణద్వైపాయనుఁడు ధర్మజునకు నపాత్రపురుషుల నెఱింగించుట.—

వ. అని యిట్లు చెప్పి యపాత్రభూతపురుషుల నాకర్ణింపు మని పలికి. 328

సీ. పాడియు నాడియు బ్రదుకువారలఁ బరిహాసకు దుర్జను నంగహీను
మత్తుని మ్రుచ్చు నున్మత్తు నపుంసకు జెనఁటిమాటలఁ దేల్చుమనుజుఁ గులము
చాలమి వేదంబు చదువమి నిజవృత్తి హాని దుర్వృత్తి గలట్టివాని
దానపాత్రంబులు గా నియ్యకొనరు పెద్దలు దీనుఁడును విపద్బాధితుండు

1 బాపంబు బొరయ.

తే. నీఁగి కష్టాలు దయపేర్మి నిచ్చుచోట, [1]నైన నవగుణ మెక్కుడై కానఁబడిన
నిందితాత్ములకిచ్చుట నిష్ఫలంబు, పాత్రనిశ్చయ మిట్టిది పౌరవేంద్ర. 329

క. శిల చేవమ్రాను దెప్పగ, జలనిధిఁ గడవ వోరఁ గోనినచాడ్పుగఁ బాత్రం
బులు గానియెడల దానం, బులఁ బాపము నిస్తరింప బుద్ధిఁ దలఁచినన్. 330

ఆ. పునుకఁ గుక్కతిత్తిఁ బోసినపాలు నీ, ళ్లధికనిందఁ బొరయు నట్లు దుష్ట
మై యపాత్రవిషయ మగునీగివృథవోవు, నిచ్చుచోటఁ బాత్ర మెఱుఁగవలయు.

తే. షండునకు బిడ్డ నిచ్చినచంద మొందు, బూదిలో నేయి[2]వేల్చుటఁ బోలు నోటి
కడవనీళ్లులు వెట్టినకరణి యగు న,పాత్రజనులకుఁ బెట్టుట పౌరవేంద్ర. 332

క. దానవిధి యరయ నసమీ,చీనం బగునేని కీడు సేయుం గురుధా
త్రీనాథ మఱియుఁ బాత్రం, బైనను గొన్నతని కిచ్చునతనికి నెట్లున్. 333

క. కావున విను పాత్రము మే, లై విహితాచరణసౌమ్య మగుదానము ధా
త్రీవర దాత్రాదాతలఁ, దా వెలయించు భువనద్వితయరంజకతన్. 334

వ. అని చెప్పి యేను నీకు బుద్ధులు సెప్పం జొచ్చి సంక్షేపరూపంబునం గీడు మేలెఱిం
గించితి నిప్పలుకులు పాటిగాఁ గొని విహితానుష్ఠానపరుండ వగు మనుటయు
నమ్మనుజపతి యమ్మునిపతితో మహాత్మా భవదనుగ్రహీతంబు లైనయివ్వాక్యం
బులు హర్షంబు నావహించె నెప్పాట ధర్మం బగుమార్గం బవలంబించి రాజ్య
తంత్రంబు నడపి యశుభంబునం దొడరక జయింతు నట్టిలెఱుంగు గలుగం
గృపసేసి రాజధర్మంబులుం దక్కనుం గలుగువర్ణాశ్రమధర్మంబులు నాపద్ధర్మం
బులును లోనుగా నెఱుంగం దగుధర్మంబు లెల్ల నెఱింగింపవే నాకుం జూడ రా
జ్యంబును ధర్మచర్యయును బరస్పరవిరుద్ధంబు లయిన ట్లున్నవి గావున నివ్విధం
బున విన్నవింప వలసెనని చెప్పుటయు నత్తాపసోత్తముండు ప్రీతచిత్తుం డై యతం
డు విన నారదుతోడ నీభూపతి భీష్ముపాలికిం బోవలయు నయ్యార్యవర్యుచేత
సకలధర్మంబులు వినువాఁ డగుట యర్థ్యప్రకారం బనవుడు నారదుం డిది లెస్స
యని పలికిన నప్పరాశరపుత్త్రుం డయ్యజాతశత్రున కి ట్లనియె. 335

ఆ. కురుపితామహుండు గురుబుద్ధి నింద్రాదు, లకును మాననీయుఁ డకుటిలాత్మ
కుండు పరశురాముకోదండవిద్యాది, సుగుణములకు నెల్లఁ జొచ్చినిల్లు. 336

క. సురతటినీపుణ్యతమో,దరమున జన్మించినాఁ డుదాత్తవ్రతత
త్పరుఁ డతని కెల్లధర్మముఁ, గరస్థలామలకసన్నికాశం బధిపా. 337

క. చ్యవనుఁడు మార్కండేయుం,డు వసిష్ఠుఁడు లోనుగాఁ బటుప్రాజ్ఞులు గా
రవమున వినిపింపఁగఁ దెలి,య వినియె ధర్మప్రపంచ మతఁ డఖిలంబున్. 338

తే. శాంతమానసుఁ డైనయా శాంతనవుఁడు, విస్మయావహచరితుండు వినుమువలసి
నప్పుడువిడుచుట కై ప్రాణమాఁగినాఁడు,గా దెయొరులంతవా రెందుఁగలరె నరులు.

1 గాక యవగుణ. 2 వేల్చిన పోల్కి.

చ. అతనికి నీవయిం గరుణ యగ్గల మట్లగుటం గురుక్షమా
పతివర పొమ్ము నీ వతనిపాలికి నాతఁడు నిన్ను సంప్రబో
[1]ధితుఁడుగఁ జేయు ధర్మములు దేటపడంగ నుపన్యసించు నా
మత మిది దీనఁ గీర్తియు సముంచితధర్మముఁ బెంపు నొందెడున్. 340

వ. అయ్యుత్తమోత్తమునకు నూర్ధ్వలోకగమనంబునకు సమయం బాసన్నం బగుచు వచ్చెం దడయ కట్లు సేయు మనిన విని యవ్వసుమతీపతి మునీంద్రా బహు బంధువధపాతకం బాచరించి యమ్మాననీయాత్ము నెదిరి కెట్లు వోదు నట్లుం గాక యకృత్రిమసమరశీలి యగునగ్గుణశాలిం గృత్రిమసమరంబునం గూల్చి క్రమ్మఱ నమ్మహాత్ము మొగంబు సూచి నాకు ధర్మంబు లుపదేశింపవే యని యడుగ నేర్తునే యనుటయు నజ్జననాథునకు జనార్దనుం డి ట్లనియె 341

తే. ఇంతనిర్బంధ మేటికి నిమ్మునీంద్రు, పనుపు సేయుదుగాక యిప్పాట నెల్ల
పెనుపులకుఁబాత్రమయ్యెదు వనటతోడ, నెద్దియును నేలపురమున కేఁగు మిపుడు.

వ. మరల గాంగేయుకడకు వత్తు వది మేలు లెమ్మని పలికి వెండియు. 343

తే. తమ్ములును విప్రవరులును ధరణిఁ గల్గు, బహువిధంబుల ప్రజలును బార్థివేంద్ర
చాతకప్రకరములు పర్జన్యుఁ గోరు, నట్లు నినుఁ [2]గోరు టతికృప నాదరించి 344

వ. ఈసర్వజనంబులమనోరథంబును సఫలంబులు సేయు మని ప్రార్థించె నివ్విధంబునం గృష్ణ కృష్ణద్వైపాయన నారద దేవల దేవస్థాణువిష్ణులు లోనుగాఁ బెక్కండ్రు పెక్కు దెఱంగులఁ జెప్పినవాక్యంబులఁ జిత్తంబు కలంక దేఱి కౌంతేయాగ్రజుండు రాజ్యభారనిర్వహణోత్సాహం బంకురింప శిశిరాపగమసమయకమలంబు ననుకరించు నాననంబుతో నప్పారాశర్యప్రముఖమునివరులకుం బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబును నాచరించి వారలవలన వసుమతీవహనానుజ్ఞయు వివిధాశీర్వాదంబులుం బడసి వెలింగె వారును నిజస్థానంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ. 345

సీ. దేవభూదేవపూజావిశేషము లాచరించి యక్కురుకులశ్రేష్ఠుఁ డుర్వి
నెడనెడ బ్రుంగుడువడి యున్న రాజులు సనుదెంచి కనునవసరము వేచి
యునికి కృష్ణునిచేత విని పూసి తొడి కట్టి కొలువిచ్చి మణిహేమకుంజరాశ్వ
కాంతాదు లగుతగు కానికల్ గైకొని యానృపాలురకుఁ బ్రియం బొనర్చి

తే. యమ్ముకుందుండు వారును దమ్ముగమియుఁ
దక్కఁ గలబంధుమిత్త్రులు ధౌమ్యముఖ్య
సూరిజనములు [3]బలయంగఁ దారకముల
మధ్యమునఁ బొల్చుచంద్రునిమాడ్కిఁ బొలిచె. 346

వ. మఱునాఁడు [4]కల్యంబునం గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి ధవళానులేపనమాల్యవస్త్రాభరణంబుల నలంకృతుం డై. 347

1 ధితునిఁగ. 2 గోరుదురుకృపనాదరించి. 3 బెరయంగఁ. 4 కాల్యకరణీయంబులు నిర్వర్తించిధవళా.

క. నవ మగురథమున షోడశ, ధవళహయులఁ బూన్పఁ బనిచి ధరణీపుఁడు విధుం
డవిరళసుధారథం బెక్కువిధము దోఁపంగ నెక్కెఁ గురువంశనిధీ 348

శా. సారథ్యంబు వహింప భీముఁడు సితచ్ఛత్త్రంబు గాండీవి సె
ల్వారం బట్టఁగఁ జామరల్ గవ లిడన్ హరిప్రభం బయ్యె న
త్తేరం దేవురు నగ్నిపంచకము వేదిం బోల్చున ట్లొప్పి రం
భోరాశిధ్వనివోలెఁ దూర్యనికరంబుల్ మ్రోసె నొక్కుమ్మడిన్ 349

ధర్మరాజు సపరివారంబుగాఁ గరినగరంబు ప్రవేశించుట.

వ. ఇట్లు నితాంతకాంతప్రకారుం డై పాండవాగ్రజుండు పాండురాజాగ్రజు నతని దేవిం బ్రభూతాందోళికారూఢులం జేసి పురస్కరించుకొని శైబ్యసుగ్రీవమేఘపుష్పవలాహకంబు లనువాహనంబులు బూనినరథంబున సాత్యకిసహితుం డయి వెలుంగువెన్నునిం బిఱిందిదెసం బెట్టికొని యతనికెలన మనోజవంబు లగు హయంబులం బూన్చినయపదాతస్యందనంబున యుయుత్సుం డరుగు దేర నుచితవాహనారూఢుం డై విదురుండు కుంతీప్రముఖకురుస్త్రీజనంబుల నందలంబుల నిడికొని వెనుక నడవ నరేంద్రులు నానాముఖంబులం దమతనుసేనలతోడం గూడఁ గొలిచి చనుదెంచు చుండం జనునప్పుడు. 350

క. ద్విరదంబుల నరదంబులఁ, దురగంబులఁ గాల్బలములఁ దూర్యంబుల [1]సీ
గిరులన్ గొడుగులఁ బడగల, బరిస్ఫురిత మయ్యె నతనిపయనంబు గడున్. 351

వ. మఱియును. 352

క. వందిజనులుఁ [2]బాఠకులుం, గ్రందుకొనం బొగడఁ జదువఁగా మాగధు లా
నందముగఁ బాడ నుచితపు, మందత్వము గమనమునకు మహిమ యొనర్పన్.

వ. అన్నరనాథుండు నడచి నాగనగరంబుప్రవేశించె నంతకు మున్న యందలిజనంబులు [3]గలువడఁగలను దోరణంబులను క్రముకకదళీస్తంభపూర్ణకుంభస్థాపనంబులను గస్తూరికలయంపులను గర్పూరమ్రుగ్గులను బుష్పోపహారంబులను బ్రాలంబమాలికలను నొప్పుమిగులనప్పురం బలంకరించి యాబాలవృద్ధంబుగాఁ బరమాంబరానులేపనమాల్యభూషణంబులం బొలిచి బహుళప్రమదంబున సముదంబు లగుసంచారంబులం జారుత్వవిశేషంబుల వహించి రక్కురురాజోత్తముండు రాజమార్గంబు దఱిసి చనుసమయంబున. 354

తే. హర్మ్యములనుండి పణ్యపుణ్యాంగనాని, కరము లక్షతయుతమౌక్తికముల నేస
[1]లలుకఁ గల్పలతానిచయములు పుష్పవృష్టి వెల్లుగఁ గురిసినవిధము దోఁచె 355

వ అట్టియెడఁ జూడం బరతెంచినపౌరజానపదజనంబులు 356

సీ. దిగ్విజయంబునం దేజస్వి యయ్యె న జాతశత్రుం డనఁ జను నితండె
రాజసూయమహాధ్వరము నేసి విప్రులఁ గనకరత్నాదులఁ దనిపె నితఁడె

---

1 సీవిరులం. 2 బఠాకులు. 3 కలువడములను. 4 లాలుకఁ గల్పలతాచయంబులు సుపుష్ప.

నిత్యవ్రతంబుగా సత్యంబు పాలించు నిష్ఠ యస్ఖలితగా నెఱపె నితఁడె
ధర్మైకనిరతుఁ డితం డొక్కరుఁడచువ్వోయని పల్కుటకుఁ బాత్రమయ్యె నితఁడె
తే. బలముఁదగవునుధర్మంబు వెలయఁ బగఱ, ననవశేషంబుగాఁ దెగటార్చెనితఁడె
యనఁగ మఱియును వివిధకీర్తనలహర్ష, వచనముల నుల్లసిల్లురవంబు మిగిలె 357
క. లావులు వెరవులుఁ దాల్ములుఁ, జేవలు నస్ఖలితములుగఁ జెల్లుపనులు నా
నావిధములఁ బేర్కొనుచుం, బావని నరుఁ గవలఁ బొగడుపటురవమెసఁగెన్.
క. వ్రతచర్యయు భాగ్యంబును, ధృతియు మతియు నరయ ద్రౌపదికి నెనయగుభూ
పతివల్లభా[1]జనము లీ, క్షితిఁ గలరే యనురవంబు సెలఁగెం గలయన్. 359
వ. ఇట్లు పెల్లయినమ్రోఁతను దరంగితంబు లైననెరవులపెంపునఁ బురంబు చంద్రో
దయఘూర్ణమానం బైనమహార్ణవంబు ననుకరించె నాధర్మరాజు రాజమందిర
ద్వారంబు సేరంజనియె నప్పుడు బహువిధంబు లగుశోభనద్రవ్యంబులు గరంబు
లం గొని భవ్యభూసురులును బుణ్యాంగనలును నెదుర్కొన వాని నెల్లం గై
కొనుచుం బ్రవేశించి యతం డేనుంగుమొగసాల నరదంబు డిగ్గిధౌమ్యధృతరా
ష్ట్రపురస్సరంబుగా నభ్యంతరనివాసంబునొచ్చి గృహదేవతలం బూజించి మగుడ
బహిరంగణభూమికి వచ్చి [2]నగరదేవతాపూజలు సేయింపం దగువారలం బనిచి
బ్రాహ్మణసంఘంబులం గానిపించుకొని కనకంబులును గోవులు మొదలైనవివి
ధవస్తువులు నొసంగె నప్పు డాశీర్వాదనాదంబులను శంఖభేరీప్రముఖమంగళ
తూర్యరవంబులను రోదసి పిక్కటిల్లెఁ దదనంతరంబ నిశ్శబ్దం బై యున్నసకల
జనంబులును నజ్జనపాలువాననం బాలోకించుచుండి రట్టియెడ దుర్యోధన
సఖుం డైనచార్వాకుండనునొక్కరక్కసుండు విప్రాకారంబు గైకొని త్రిదండివే
షం బలవడ నయ్యవనీదేవతాకోటిలోఁ నిల్చి యన్నరనాథున కిట్లనియె. 360

చార్వాకుం డనురాక్షసుఁడు బ్రాహ్మణనిగ్రహంబునఁ జచ్చుట.

చ. వినుము నరేంద్ర సర్వ మగువిప్రజనంబును గూడి నన్నుఁ బం
చినవిధ మీతఁ డేటికొతి సేసినపాపము పెద్ద చంపుచో
జనకుఁడు భ్రాతృ పుత్త్రుఁ డనుశంక యొకించుక లేదు సద్గురుం
డనియెడికొంకు బుద్ధి నిసుమంతయుఁ బుట్టదు వీనిఁ గాల్పనే 361
వ. అను మని రని పలికి వెండియు. 362
ఆ. ఇట్లు శిష్టజనము లేవగింపఁగఁ జేయు, రాజ్య మేల బంధురాజి నెల్లఁ
బొలియఁ జేసి [3]యిట్టి భోగంబు లనుభవిం,చెదవు కల్మషంబు చిక్కె నీకు. 363
వ. అనిన విని యవ్విప్రు లత్యంతవ్యథితాంతఃకరణు లగుచు నొండొరుల మొగం
బులు సూచి యిట్లు వుట్టం బని యేమి యనువచనంబులతోఁ దిరుగుడువడిరి
ధర్మనందనుండు లజ్జావనతవదనుం డై యూర కుండి వారలవలను గనుంగొని

1 జనం బీ, క్షితిఁ గలదే. 2 నగరంబున దేవతాపూజనంబులు సేయింపం. 3 తెట్టి.

కేలు మొగిచి ఫాలభాగంబునఁ గదియించి యి ట్లనియె. 364

తే. మ్రొక్కి వేఁడెద ననుమీరుధిక్కరింప, కావఁగింపుఁడు మునిసమూహా సుమతుఁడ
నై వినిశ్చయపరికలితాంతరంగ, వర్తనముతోడ నిచటికి వచ్చినాఁడ. 365

వ. అనవుడు భయసంభ్రమభరితు లగుచు నాభూసురులు దేవా యీవాక్యంబులు మావలనం బుట్టినవి గా విది యేమియో కాని నీ వుత్తమక్షత్త్రధర్మంబున సముపార్జించి[1]న యుజ్జ్వలశ్రీ సుస్థిరతం బొందెదు మని యతనికి నాశ్వాసం బొనర్చి యమ్మాయాభిక్షువు నాలోకించి పరమబోధంబున నప్పురుషాధము నెఱింగి యమ్మహీపతితో వీఁడు దుర్యోధనసఖుం డగురాక్షసుండు సన్న్యాసివేషంబున నేతెంచి యతనికి హితం బాచరించువాఁడై యీదుర్వచనంబు లాడె నీకుక్క మొఱఁగినయంతన పాలమున్నీరుం బోనినీకుం గలంగ నేల ధర్మాత్ము లగు తమ్ములు పనుపు సేయం బూజ్యం బగుసామ్రాజ్యంబు వహింపు మని యాదరించి. 366

క. ఆరాక్షసుఁ గనుఁగొని కో, పారంజితనేత్రు లగుచు నవ్విప్రులు హుం
కారముఖరు లగుటయు నతి, ఘోరాకృతితోడ వాఁడు గూలెం బుడమిన్. 367

తే. బ్రహ్మతేజోనిహతి నిట్లు పడె మహాశ
నిప్రహతిపాతితోర్వీజనిభత నొంది
యున్నయద్దానవునిఁ జూచి యన్నరేంద్రుఁ
డెలమిసొంపు వహించెఁ దమ్ములును దాను 368

వ. ఇట్లు ప్రీతుం డై యజాతశత్రుం డవ్విప్రసమూహంబునకు సవిశేషార్చనం బొనర్చి వీడ్కొలిపె నప్పు డచ్యుతుండు బ్రాహ్మణస్తుతి సేసి యజ్ఞపతితో నిట్లనుఁ గృతయుగంబునం జార్వాకుం డను దైత్యుండు తపం బొనరించి పద్మభవుండు ప్రత్యక్షం బయిన నఖిలభూతంబులవలనను నభయంబు వేఁడిన నద్దేవుండు భూదేవతల [2]కనిష్టంబు లైనపనులు సేయకుండువాఁడవు చేసితేని యదియ నీకుఁ దుది యనిపలికి యవ్వరం బొసంగె నట్లు లబ్ధవరుండై వాఁడు గర్వించి గీర్వాణుల బాధింపం దొడంగిన వారు విరించిం గాంచి యారక్కసుండు సేయుబాధలు సెప్పిన నమ్మహాత్ముం డేను మున్న యెఱింగి యొనర్చినవాఁడ దుర్యోధనుం డను రాజునకు నెచ్చెలి యై యచ్చపలుండు తత్కార్యం బాచరింపం జొచ్చి మహాసురులకు మనోవ్యథాకరం బగుకర్మంబు సేయు నప్పని కారణంబుగా వారలకోపంబునం [3]గూలం గలవాఁ డని పలికె నద్దానవుండు నేఁ డిట వచ్చి తనదుర్వినయంబున బ్రహ్మదండనిహతుం డై పడి యున్నవాఁ డని చెప్పి యప్పీనుంగు వెడల వైపించి యాభూపాలు నుద్దేశించి వెండియు. 369

సీ. మాఱుకొన్నవారి నీఱు సేయుము ప్రజ, నరసి మనుపు ధరణిసురులఁ బ్రోవు

1 సముజ్జ్వలశ్రీసుస్థిరతంబొందెదవనియతనికినాశీర్వాదంబులొనర్చి. 2 కరిష్టంబులైన. 3 గూలునని.

మఖిలబంధుజనుల నాశ్రితులను సుఖ, వృత్తి నునుపు పెంపు వెలయ నధిప
వ. రాజ్యాభిషేకశోభనం బనుభవింపు మని పలికి [1]యాభిషేచనికద్రవ్యానయనం బునకుం దగువారిం బనిచి బయలి పెద్దకూటంబున నమ్మహీపతికి మహోన్నత హేమమయసింహాసనంబు వెట్టించి వలయువారల కెల్ల సముచితసముంచిత పీఠంబులు పచరింపఁ గవ్వడి నియోగించిన నప్పాండవాగ్రజుం డుల్లంబుకలంక యెల్ల డిగ్గఁద్రావి యిచ్చం దెలి వొంది చెలు వొందునిజపీఠంబునం బూర్వాభిముఖుం డై కూర్చుండె నతనికట్టెదురం గనత్కాంచనాసనంబున సాత్యకిసమేతంబుగా శౌరియు వలపటను దాపటను [2]మణిపీఠంబుల వడముడియుఁ గవ్వడియును వెనుకం గనకాయతకుజ్జాసనంబులం గవల నిరుపక్కంబుల నునిచికొని కుంతీమహాదేవియు దామోదరుదక్షిణదిక్కున [3]నర్చిస్సముజ్జ్వలం బగునాసనంబున ధృతరాష్ట్రుండును దదీయప్రాక్ప్రదేశంబునం బ్రస్ఫురితపీఠంబుల విదురుండును ధౌమ్యుండును ధృతరాష్ట్రునికడనుండ నర్హపీఠంబుల గాంధారియుయుత్స సంజయులునుం గూర్చుండి రాసనమయంబున నంబుజాక్షుండు కృపావిశేషంబునఁ గృపాచార్యుం దగుతెఱంగున నయ్యజాతశత్రుం గానిపించి యోగ్యాసనంబున ధౌమ్యసమీపంబున నతని నునిచె నంత నప్పుడమిఱేఁడు సితకుసుమాక్షత కాంచన రజత రత్నగర్భాస్పర్శనం బాచరించె నదనంతరంబ 371
సీ. విద్వత్సమూహంబు వివిధదేశాధీశసంఘంబుఁ గార్యవిచారపరులు
నర్థార్జనాదికృత్యంబులవారలు బహుపరిచర్యలఁ బరఁగుజనులు
వైశ్యప్రముఖపౌరవర్గంబులును ముఖ్యహాలికాదిజానపదావలులును
వైణికగాయక వాంశికాదివినోదకరులును వారసుందరులు లోను
ఆ. గాఁగఁ దగినవారు గాంచి యవ్విభునిస,త్కారములఁ బ్రమోదితంబు లగుచు
భావములు దలిర్ప సేవించియుండ న,క్కొలువు సాల నొప్పెఁ గురువరేణ్య 372

ధర్మరాజు పట్టాభిషేకమహోత్సవము.

వ. అంతనాభిషేచనికద్రవ్యసంచయంబు సన్నిహితంబగుటయు మాధవానుమతుం డై ధౌమ్యుండు ప్రాగుదక్ప్లవనం బైనవేదికాతలం బలంకరించి యందు జాతరూపనవరత్నఖచితంబును దృఢపాదంబు నగుభద్రపీఠంబు ప్రతిష్ఠించి శార్దూలచర్మాస్తరణశోభితంబు సేసి యర్చించి కాంచనదామజుష్టం బగునుత్కృష్టఘనశంఖంబు సముచితస్థండిలంబున నిలిపి పూజించి దానును దానిచుట్టునుం బార్థివంబులు హైమంబులు రాజతంబులు రత్నమయంబులు నగుకుంభంబు లొనర్చి వానను గాంగంబు లగుజలంబులు నినిచి యన్నింటికి రత్నమంగళతరుత్వక్పల్లవకుసుమంబులను బంచగవ్యంబులను సమంత్రకముగా సంస్కారంబు నిర్వర్తించి.

1 యభిషేచనాదికద్రవ్యాయతసంభారంబులు సమకట్టింపం దగువారిం. 2 మణిమయాసనంబులం. 3 నమర్చినసముజ్జ్వల సమున్నతాసనంబున.

సీ. వీర్యవంతము లగువివిధమంత్రంబులతోఁ గూడ సద్ద్విజస్తోమపరిష్కృ
తునిఁ జేసికొని రాజుఁ దోడ్కొని యేఁగి యాసినుతపీఠంబున నునిచి శోభ
నాలంకరణమున నభిరాము గ్రైనపాంచాలిఁ దద్వామపార్శ్వమున [1]సహాస
నాసీనఁ గావించి యగ్నిముఖము సేసికొని హోమతంత్రప్రస్తవ మొనర్చె
తే. నంత నూర్జితశుభవేళ యగుడు శంఖ, చక్రధరుఁ డాసమర్చిత శంఖ మెత్తి
పృథివి కధిపతి వగు మని ప్రీతి నాపృ, థాసుతుని నభిషిక్తునిఁ జేసె నధిప. 374
వ. అప్పుడు చిత్తం బుత్తమప్రకారంబై యాంబికేయుండు ప్రసన్నవదనుం డగుచుం
బ్రతిష్ఠితంబు లయినకలశంబులలో నుజ్జ్వలం బగునొక్కటి ధౌమ్యుం డంది
యా నెత్తి యాభూపోత్తము నభిషేకించె మఱియుం బ్రభూతాత్ము లగురాజు
లును బ్రకృతులలోనం దగువారును దదభిషేకశోభనం బాచరించిరి శంఖానక
దుందుభిప్రభృతిమంగళతూర్యంబులు గంభీరనాదంబులం జెలంగె నివ్విధం
బున సుహృజ్జనహృదయంబు లానందింప ధర్మనందనుండు సామ్రాజ్యపదస్థుం
డై భూసురదీనానాథప్రముఖపాత్రంబులకు వివిధబహుధనంబు లొసంగె నట్టి
యెడ విద్యావిశిష్టబ్రాహ్మణాదిపురుషసత్తము లక్కురుసత్తమున కభిముఖు లై
దేవా దైవమానుషంబులకలిమి నతిమానుషం బగు నీవిజయంబును వసుధాధిపత్య
సంప్రాప్తియు నింత యొప్పునే యనిన విని వారలతో నవ్వసుంధరావల్లభుండు.
సీ. కలిగె లేకుండె [2]నిట్లలఘుగుణంబులు వాక్రుచ్చి మీయంతవార లిట్లు
గొనియాడఁ బాండునందనులు ధన్యాత్ముల యని పల్కి యంబికాతనయుఁ జూపి
తండ్రియు గురువును దైవంబు నీతఁడ మాకు మీ రెల్ల నీమనుజవిభుని
పనుపు సేయుటయు నీతనికిఁ బ్రియంబు గావించుటయును మమ్ము వేనవేల
తే. విధులఁ బ్రీతులఁ జేత యుర్వీజనములుఁ, బౌరులును మీరలును దొంటిభంగిఁ నప్ప
కిమ్మహారాజు నెడ వినయమ్ముతోడ, నడచుచుంట యెంతయు నాకుఁ బ్రియము.
క. జ్ఞాతివధ మట్లు సేసియు, నీతనిఁ గొల్చుటకుఁ గాఁగ నీగృహధర్మో
పేతత్వముఁ బొరసితి [3]భూ, భూతికి మనకు విభుఁ డీప్రభువ మఱవకుఁడీ 377
వ. అని చెప్పి నిజేచ్ఛ వర్తించి సుఖం బుండువారుగా వినయంబుతో ధృతరాష్ట్ర
గాంధారుల నగరిలోని కనిచి పౌరులను జానపదులను బోవం బనిచి సగౌర
వంబుగాఁ గృపాచార్యు నిజనివాసంబున కరుగ వీడ్కొలిపి యువరాజపదం
బున భీమసేను నిలిపి కర్తవ్యవిచారంబునకు దదీయనిశ్చయంబునకును సంధివి
గ్రహాదిషాడ్గుణ్యచింతనంబునకును విదురునిం బ్రియవచనపూర్వకంబుగా ని
యోగించి వలయుపనులు వెనుక ముంద రరసి యెఱింగించుటకును నాయవ్య
యంబు లెఱింగించుటకును సంజయుం జొనిపి సేనలకొలందులను గనుంగొనుటకు
భృత్యులకు జీవితంబులు వెట్టుటకుఁ గర్మకలాపంబులు సేయించుటకు నకులు నాజ్ఞా

1 సహాసుఖాసీనఁ. 2 నిట్టలపుగుణం. 3 నీ, భూతికి.

పించి దర్పితుల మర్దించుటకుఁ బరచక్రంబు లాక్రమించుటకు నర్జును నిర్దేశించి
బ్రాహ్మణకార్యంబులకు శ్రౌతస్మార్తకృత్యసమనుష్ఠానంబునకు ధౌమ్యుం జాలించి
సహదేవుం జూచి నీవు మదీయగోపనపరుండవై సర్వావస్థలయందును మత్సమీ
పంబున నిల్చునది యని పలికి మఱియుం గరణీయంబు లగునధికారంబుల
నెల్లను [1]గల్పించి వారలమీఁదన పెట్టి యుయుత్సుం గనుంగొని విదుర సంజ
యుల నాలోకించి మీర లనుదినంబును నవధానంబు గలిగి రాచవారియోగ
క్షేమంబు లేనెట్లట్లు నిర్వహింపవలయుఁ బురజనంబులభూజనంబులకర్జంబులు
రాచవారి కెఱింగించి పంచినట్లు నడపం గలవార లని యప్పగించి యభ్యంతర
మందిరంబునకు విజయంచేయు మని కుంతీదేవినిం బాంచాలీసహితంబుగాఁ
బుచ్చి. 378

తే. ప్రేమసంప్రీతివినయమిశ్రితవిలోకనంబు కృష్ణునిముఖకమలంబునందు
మాసరం బగువికసనమధువునకు మధువ్రతం బయి నిగుడ నాసువ్రతుండు.

వ. అమ్మహాత్ముని సాత్యకిసహితంబుగా వీడుపట్టున కనుప ననుజన్ముల ననిచి యుచిత
వర్తనంబున నుండి పదంపడి భండనంబునం జచ్చినవారిం జిత్తంబున నిరూ
పించి తొడంగి. 380

తే. బ్రాహ్మణానుజ్ఞతోఁ గూడ బంధుజనుల కందఱకు వేఱువేఱ మహావిభూతి
వెలయ నంచితశ్రాద్ధక్రియలు సభక్తికముగ రత్నహేమాదిదానములు మెఱయ.

వ. అనుష్ఠించి ద్రోణాచార్యద్రుపదతద్బంధువిరాటతదీయజ్ఞాతులకును బ్రత్యేకంబ
కర్ణాభిమన్యుప్రభృతుల కెట్లట్ల సర్వదక్షిణాసామగ్రి వెలయం బరలోకక్రియలు
నిర్వర్తింపం జేసి దుర్యోధనాదులకు నంతకంటె విభవం బెసంగ ధృతరాష్ట్రుం
డౌర్ధ్వదైహికవిధు లాచరించునట్లుగా నొనర్చి తా నెఱింగినవారల కెల్ల లగ్గు
సేయుటకుఁ దగుబంధులు లేనివసుంధరాధిపుల నెల్ల నుద్దేశించి యుంచితదానం
బులతోఁ జేయ ధౌమ్యుం బనిచె మఱియును. 382

క. [2]చలివందిరులును సత్త్రంబులుఁ బెట్టించెను దటాకములు దేవగృహా
మ్ములుఁ గల్పించెను బంధుజనులకు సుగతి యగుటకై వినుతభంగి నృపా. 383

క. లోకమునఁ గలుగుభూసుర లోకమునకు నెల్లగోవులుం బసిఁడియు నా
నాకల్పంబులు బంధులకై కోటివిధముల నిచ్చె నతులితభక్తిన్. 384

వ. ఇట్లు సకలబాంధవసుహృజ్జనంబులకుం బారలౌకికక్రియలు సేసి యనృణత్వం
బున వెలింగి జగంబులచేతం బొగడు వడసి కృతకృత్యతం బొందె నివ్విధంబున
బ్రాప్తసామ్రాజ్యుం డయిన పాండవాగ్రజుం డొక్కసముచితావసరంబున
గోవిందున కభిముఖుం డయి వినయంబునం గేలు మొగిచి. 385

---

1 గలాపించి వీరలు వీరలని వారివారిమీఁదన (వారలమీఁదన) పెట్టియుండిక యుయుత్సునిం గనుంగొని నీవును నిర్వహింపు మని పనిచి. 2 చలివిందిళులు; చలిపందిరులు.

ధర్మజుఁడు శ్రీకృష్ణు ననేకవచనంబుల స్తుతియించుట.

తే. అమల భవదీయసుప్రసాదమునఁ జేసి, పితృపితామహక్రమయోగ్యపీఠ మైన
వినుతసామ్రాజ్యమున నేను విభుఁడ నైతి, కృతార్థతానందపూర్ణుండ నైతిఁ గృష్ణ. 385

వ. అని మఱియును. 386

క. బావలు మఱఁదులు ననుచును, నీవు కృపాతిశయ మెలఁగ నెమ్మది మమ్ముం
గావను బ్రోవను దలఁచి రమాధవ కలిసికొని తిరిగి [1]మన్నించుటలన్. 387

వ. తేఁకువ లేక మెలంగితిమి గాక భవదీయమహానుభావం బున్నరూపెఱుంగ
నగం గొనియాడను నే మెంతటివార మని పలికి వెండియు. 388

క. ఆదిమపురుషుఁడ వగుటయు, వేదంబులు సెప్పు నవియు నెఱుచుఁ బలుకఁ [2]గా
నీవృష్ణిశౌరుఁ డని దామోదర నీపెం పెఱుంగ నొరుల కలవియే. 390

క. దురితములఁ జెఱుప శుభములఁ, బెరిఁగింపం జాలునట్టిపేళ్లులు నీకుం
బురుషోత్తమ కడుఁబెక్కవి, పరమార్థద్యోతకములు భావింపంగన్. 391

తే. ప్రయతు లగుసద్ద్విజులు వానిఁ బరమభక్తి
యుక్తి నెపుడుఁ బఠించుచు భుక్తిముక్తి
దాయి నగునిన్ను సతతంబుఁ దలఁచుచును న
మస్కృతులు సేసి యవ్యయమహిమఁ గంద్రు. 392

వ. అని విష్ణు విశ్వాత్మ జిష్ణు శర్వ హంస దామోదర శంభు ప్రముఖంబులగు ప్రభూత
నామంబులం బ్రస్తుతించినఁ బ్రీతుం డై పుష్కరాక్షుండు పుష్కలం బైనవా
గ్విశేషంబుల నాధర్మనందను నభినందించెఁ దదనంతరంబ కొల్చి యున్నజనం
బులనిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి యక్కురుసత్తముండు దమ్ములనాలోకించి.

మ. అటవీదేశములందు బాధబహుళాయాసంబులం గంది దు
ర్ఘటమత్స్యేశ్వరుసేవఁ గుంది బహుసంగ్రామంబులన్ విద్విష
త్పటునానాస్త్రమహోగ్రశస్త్రచయనిర్భగ్నాంగతం బొంది యు
త్కటదుఃఖంబుల మీర లొందితి రభేద్యస్థైర్యు లై నాకుఁగాన్. 394

వ. నన్నుం గృతకృత్యునిం జేసితిరి కృష్ణప్రసాదలబ్ధం బయినయీజయశోభనంబు
నిజేచ్ఛాకలితసుఖావాప్తి లీల ననుభవించుచు నాత్మప్రియప్రకారంబుల వర్తిం
చుచు నవధానంబుతో రాజ్యాంగసప్తకం బరయుం డని చెప్పి యాంబికేయు
ననుజ్ఞతోడ. 395

సీ. బహురత్నమయఘనప్రాసాదమండపదాసదాసీజనోద్భాసితంబుఁ
దత్తుల్యవై భవతదధికధనధాన్యముఖవస్తుసంచయసుఖకరంబుఁ
గిన్నరవల్లభగృహసమానత్వమహావిభూతిస్ఫురణాంచితంబు
సర్వసంపత్స్ఫూర్తిచారువామాక్షీప్రచారసంశోభితస్థలచయంబు

1 మరగించుటలన్. 2 నేకాదృక్ప్రిశౌరుఁ డని.

తే. నైనవాని రారాజు నిల్లనిలజునకు, దుస్ససేనుమందిరము పార్థునకు వరుస
తోడ దుర్మర్షణునియును దుర్ముఖునియు, నిండ్లు గవలకు సంప్రీతి నిచ్చె నృపతి.

వ. మఱియు విదురయుయుత్సుసంజయధౌమ్యులవదనంబు లాలోకించి మీమీని
కేతనంబులు మీరలు గైకొనుం డని నియోగించి పెద్దనగరిలోన ధృతరాష్ట్రుం
డు మున్నున్నగా వసియించుహర్మ్యంబున నజ్జనపతి నునిచె నివ్విధంబున
గృహంబులు విభజించి యిచ్చి కృష్ణసాత్యకుల సవ్యసాచిసదనంబున నిల్చు
నట్లుగా నిర్దేశించి యందఱుం బోవం బనిచి యభ్యంతరమందిరంబున కరిగె
నాభీమసేనాదు లమ్మహనీయవాసంబులు సేకొని యందుఁ బ్రభూతాన్నపానా
ద్యనుభవంబుల సుఖించియుండ నవ్విభుండు నిజేచ్ఛ విహరించె నని యిట్లు
ధర్మపుత్త్రుచరిత్రంబు సెప్పిన విని యబ్బంగిం బ్రాప్తసామ్రాజ్యుండై పాండవా
గ్రజుండుపదంపడి యెత్తెఱంగున వర్తించె సకలజగద్గురుం డగుకృష్ణుండు మఱి
యె ట్లుండె నెఱింగింపు మనుటయు. 397

శా. భక్తాంభోరుహబాలసూర్య దనుజప్రధ్వంసనాచార్య సు
వ్యక్తావ్యక్తనిజప్రకార సదయవ్యాపార దాంతిక్షమా
సక్తస్వీకృత నిత్యవేదపరిషత్సంస్తుత్య మాయావిని
ర్ముక్తద్యోతన తార్క్ష్యశాక్వరమహామూర్తిస్ఫురత్కేతనా. 398

క. భవదుఃఖభరనిరాస, [1]ప్రవీణనానాభిధాన పారాశర్య
స్తవనీయగుణనిధాన [2]స, మవబోధనిరంతరావిదాత్మాధీనా. 399

మాలిని. ప్రకృతిపురుషయోగీ భక్తతాత్పర్యరాగీ
సకృపహృదయపద్మా శాంతిచిత్తైకసద్మా
వికృతిరహితమూర్తి విశ్వభూతప్రవర్తీ
సుకృతఫలమయాత్మా సుస్థిరానందవర్త్మా. 400

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

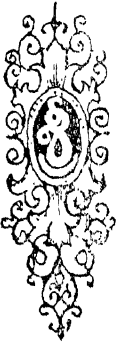
1 ప్రవణప్రగుణాభిధాన. 2 సమవబోధ నిరంశతావిధాత్మాధీనా (నిరంతరాచ్యుతాత్మాధీనా).

శ్రీ

శ్రీ గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

శాంతిపర్వము-ద్వితీయాశ్వాసము

శుచితా[1]ధృతికరణక
లాశౌండకటాక్షలీల లౌల్య రహితలో
లా శక్తిత్రయసమయు
క్త్యాశోభితరూపహేల హరిహరనాథా.

ధర్మనందనునిప్రవర్తనము.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు సమధిగతసామ్రా
జ్యుండై ధర్మనందనుండు తేజోవిశేషంబున మహోజ్జ్వలత్వంబు నొంది మహీ
సురుల నాశ్రితజనంబుల నర్థులం గృతార్థులం గావించి ధృతరాష్ట్రగాంధారీ
విదురులకు రాజ్యంబు సమర్పించి మీర లింతటికి నొడయులు రేను మీపనిచిన
పని నేసి పెట్టినయట్లు గుడిచి యుండంగలవాఁడ ననిపలికి నిత్యంబును వారల
యనుమతిఁగొని భవ్యమార్గంబునం బ్రజలం బాలించుచు వారికిం బూర్వప్రకా
రంబుకంటె నతిశయిల్ల నెల్లవర్తనంబులు సంప్రీతిం జెల్లించుచు విహతులైన
సతుల సమ్మలికంబు వోరయ కుండం గరుణ నరయుచుఁ గృప యుయుత్సు
సంజయులకుం గౌరవామాత్యులకు మన్ననలు సలుపుచుఁ గుంతీదేవికి శుశ్రూ
ష యాచరించుచుఁ బాంచాలికి సౌమనస్యం బాపాదించుచు ధౌమ్యునకు
సగౌరవంబుగా సకలసంపదలు నొసంగి తన్ముఖంబున దేవపితృపూజనంబులు
నతిథితర్పణంబులు వైదేశికవిప్రార్చనంబులు దీనానాథపోషణంబులుం బరమ
సంతోషంబుతో నడపుచుం గృష్ణు నారాధించుచు సమస్తపౌరజనపదకోటు
లమనంబులం బ్రమోదంబు పరిపూర్ణం బగునట్లుగా నిర్విఘ్నంబునఁ బ్రవర్తిల్లు
చుండి యొక్కనాఁడు రేపకడ కృష్ణునియున్న మందిరంబునకుం బోయి. 2

సీ. మణిహేమపర్యంకమహితోపవేశ[2]ను సురుచిరాభరణవిస్ఫురితగాత్రుఁ
గౌస్తుభరత్నవికాసివక్షస్స్థలుఁ బీతకౌశేయ[3]సంవీతమూర్తి

---

1 ధృతి...శాంతకటాక్షలీల...యుక్త్యాశోభితరూపహేల. 2 సంసురుచిరాభరణ. 3 సంవిహిత

మేరుతటీగత మేఘసంకాశు నక్షత్రగణావృతగగనసదృశు
నూతనోదితరవిద్యోతితోదయగిరినిభు రుక్మబద్ధేంద్రనీలతుల్యు

ఆ. నమ్మురారిఁ గని కృతాంజలి యై భక్తిఁ, జిత్తవృత్తి గరము జొత్తిలంగ
నంత కంత కానవాంబుజ మలరంగ, నిట్టు లనియెఁ దియ్య మెసక మెసఁగ. 3

తే. కడపితే రాత్రి సులభసౌఖ్యంబుగా మ,నంబు గాఢప్రసన్న మే యంబుజాక్ష
దైవి యగునీదుబుద్ధికతమునఁ గాదె, ధర్మగతిఁ బ్రాభవంబుఁ బొందంగఁగంటి. 4

వ. త్రిభువనవ్యాప్తవిక్రముండ వగునీకటాక్షంబునకలిమిం గాదే జగత్త్రయసంభా
వనీయుండ నై వెలింగితి ననుచుం జేరంబోయి. 5

క. తనయుచితాలాపములకు, మనుజేశ్వర మాధవుండు మఱుమాట యొకం
డును బలుకక భవ్యధ్యా,ననిరూఢత నున్న యపుడు నరపతి యతనిన్. 6

వ. నిరూపించి యి ట్లనియె. 7

సీ. పంచాత్మకం బైనపవనంబు నిగ్రహీత మైనది భవదింద్రియములు మనము
నం దాఁగఁబడ్డవి యవియును నదియును బుద్ధియం దొదిఁగించి శుద్ధ మైన
నాలవ తెరువున లోలతారహితముల్ గాఁగ నిన్నియును సంకలితములుగ
నంచిత క్షేత్రజ్ఞునందుఁ గూర్చినవాఁడ వీపరమధ్యాన మేమికతన

తే. నొలసెనొకొ లోకములకు నొం డొక్కవింత,లేక నెమ్మదియున్న ది[1]యేకరంబు
విస్మయముఁ బొందె నామది వినఁగ నర్హ, మేని వినిపింపవే నాకు నిత్తెఱంగు. 8

వ. అని యిట్లు ధర్మనందనుండు నివాతనిశ్చలదీపప్రకారంబున నున్నయప్పరమపు
రుషుం బ్రార్థించి మఱియును 9

తే. క్షరము నక్షరమును నీవ కర్తయును వి,కర్తయును నీవ యాద్యంతగతులు నీవ
యొక్కఁ డై వెలిఁగెడు పురుషోత్తమాభి,ధానవాచ్య వినమ్రవాత్సల్యకల్య 10

వ. ప్రసన్నుండ వగుము నాడెందంబు సందియంబు వాయంజేయవే యని విన్నవిం
చినం బాంచజన్యధరుండు బుద్ధియు మనంబు నింద్రియంబులును గోచరత్వసం
ప్రాప్తంబులు గావించి కొంచెపునగవున నెమ్మొగం బొప్ప నప్పుడమిఱేని నా
లోకించి యి ట్లనియె. 11

సీ. గంగ యెవ్వనిఁ దనగర్భంబునం [2]దతిశ్లాఘాసమేత యై సంభరించె
భార్గవుం డెవ్వనిఁ బరమశిష్యుఁడు గాఁగఁ బడసి గురుత్వ మెక్కుడుగ నెగడె
నారాముఁ డెవ్వనితోఁ రాసి యిరువది మూఁడుదినములకు వాఁడి దఱిఁగెఁ
గాశీశుకన్యలు గారణంబుగఁ బోరి యెవ్వని కోడి రనేకనృపులు

తే. వేదములు నాలుగును ధనుర్వేదమును మ
హాస్త్రములుఁ జెంది యెవ్వనియందు వెలిఁగె
నట్టిభీష్ముండు న న్నిప్పు డాత్మఁ దలఁచు

1 ఏకతంబు. 2 దిడి శ్లాఘా...శిష్యునిఁ గాఁగ...డెవనితోఁ బోరాడి యిరువది

చునికిఁ దగ్గఱ మయ్యె నామనము నధిప. 12

క. అనలము శమించుచాడ్పున, [1]ననఘ యతం డుపరమోన్ముఖాత్ముం డై తా
నను దలఁచె నింద్రియంబులు, మనమునఁ దగ నిగ్రహించి మహితసమాధిన్. 13

క. శరతల్పగతుం డతఁ డే, శరణంబుగ నాశ్రయించి సద్ధ్యానవ్యా
ప్తిరతుం డగుటను విను తత్పరత నతనియందు నాదుభావం బెలసెన్. 14

వ. ఇది మదీయధ్యానంబు తెఱం గమ్మహాత్ముండు వసిష్ఠశిష్యుండు భూతభవిష్యద్వ
ర్తమానవేది సర్వవిద్యాధారభూతుం డాతం డస్తమించిన ధాత్రి యస్తమితసు
ధాగభస్తి యగురాత్రియుంబోలె నగు సకలజ్ఞానంబులు ననాశ్రయంబు లై
పొనుంగుపడుం గావున నీ వతనిపాలికిం బోయి నీయడుగం దలంచినయఖిలధ
ర్మంబులు నడిగి చెప్పించుకొని నిశ్శేషనిరస్తసంశయుండవు గా వలయు నని
యానతిచ్చిన నమ్మానవపతి గద్గదకంఠుం డగుచు నావైకుంఠున కిట్లనియె. 15

ఉ. శంతనుసూనుగౌరవము సర్వము మున్నును వింటి విప్రు ల
త్యంతము వేడ్కఁ జెప్ప నతఁ డట్టిఁడ యాతని నీవు మున్నుగా
నెంతయు భక్తిఁ గాంచుటకు నేమదిఁ గోరెద నమ్మహాత్ముఁడుర్
సంతస మందు నీ దయినసన్నిధిఁ గాంచిన భక్తవత్సలా. 16

వ. ఉత్తరాయణంబు వేచికొనియున్న యన్నరోత్తముండు బ్రహ్మమయనిధి యయిన
నీసందర్శనంబుగోరు నామీఁదియనుగ్రహంబునను నతనియెడం గలుగుపరిగ్ర
హంబునను దేవా నీ విట్లు సేయవలయు ననుటయు నద్దేవకీనందనుండు సమీప
గతుం డగుసాత్యకిం గనుంగొని రథంబు సమకట్టు మని దారుకునకుం జెప్పుము
భీమార్జున నకుల సహదేవులను గృప యుయుత్సు సంజయులను రావింపు మని
న నతం డట్లు చేసె దారుకుండునుం దే రాయితంబు గావించె. 17

క. అది రత్నరుచులవెల్లున, నుదితార్కునిఁ బోలి వెలుఁగుచుండెను జవసం
పదుదీర్ణసత్త్వసారా, స్పదసుగ్రీవాదిరథ్య సంశోభిత మై. 18

వ. ఆసమయంబున నక్కడం బారాశర్య నారద దేవల దేవస్థాను వాత్స్య దేవరాత
ప్రభృతిపరమమునీంద్రపరివేష్టనంబు గలిగి గాంగేయుండు గ్రహగణపరివృతుం
డైనచంద్రుండునుంబోలెఁ దల్పీభూతశాతశరశతంబులచేత శోభిల్లి సందర్శ
నీయగభస్తివితానుం డగున స్తమయసమయభానుం గ్రేణిసేయుచుఁ గృష్ణుం
జిత్తంబున నిరతిశయనిష్ఠ నిలిపికొని యుండి చేతులు మొగిడ్చి సుపుష్టస్వరం
బున ని ట్లని స్తుతియించె. 19

భీష్ముఁడు శ్రీకృష్ణుని భక్తియుక్తుం డై స్తుతించుట.

సీ. శుచియును హంసుండు శుచిషత్తుఁ బరముండుఁ
బరమేష్ఠియును నగుభవ్యుఁ గొలుతు

1 ననఘా యాతఁడు పరోన్ముఖాత్ముండై.

మునులును సురలు నెవ్వనియున్నరూపెఱుం
గరు సర్వవిదుని నప్పురుషుఁ గొలుతు
శ్రుతులు సెప్పఁగ మహామతులు దుఃఖౌషధం
బుగ నెఱిఁగెడుపుణ్యమూర్తిఁ గొలుతు
లోపంబు లెల్లఁ గల్గుట నిల్చు [1]టొదుఁగుట
తనయంద యగుమహోత్తరునిఁ గొలుతుఁ

తే. బణి రత్నచయంబుఁ బుష్పవ్రజంబుఁ, బంజరముత్రాడు నార యుపాశ్రయముగ
నుండుచాడ్పున విశ్వంబు నుండుటకు సు,ఖాస్పదంబగుపుండరీకాక్షుఁ గొలుతు.

ఆ. హరి సహస్రశీర్షుఁ బరము సహస్రాక్షు, వేదమయు సహస్రపాదు నలఁతు
లైనవారికంటె నలఁతి పెద్దలకును, జాలఁ బెద్ద యగుదయాళుఁ గొలుతు. 21

క. అమృతమయు ఋగ్యజుస్సా,మములయుపనిషద్వచస్సమాజములకు వా
చ్యమయినపురుషోత్తము ని,క్కము రూపగువాని భక్తిగమ్యుఁ దలంతున్.

ఆ. అరణి నగ్ని వొడముకరణి దేవకియందు, విప్రకర్మయజ్ఞవేదగుప్తి
కై జనించె నెవ్వఁ డవ్వసుదేవనం, దను భజింతు నేకతానిరూఢి. 23

తే ఒకఁడు పండ్రెండుమూర్తులై యుండునట్లు,గా హిరణ్యవర్ణం బగుగర్భ మదితి
దాల్చి యెవ్వానిఁగనియె దైత్యఘ్ను నట్టి, దేవుసూర్యాత్మకునిఁ బ్రణుతింతువిష్ణు.

క. సురపితృకోట్లం బూర్వా,పరపక్షదినముల నమృతపానప్రీతిం
బొరయం జేయుచు వెలిఁగెడు, హరి సోమాత్మకునిఁ గొల్తు నాత్మేశ్వరునిన్. 25

తే. విశ్వసృజు లనుమునులచే వితత మగుస,హస్రవత్సరకలితమహాధ్వరమునఁ
గశ్యపబ్రహ్మ యెవ్వానిఁగనియెఁ గనక,పక్షుఁ దార్క్ష్యాత్ముఁ దలఁతునప్పద్మనాభు.26

క. సువ్యక్తక్షేత్రంబున, నవ్యక్తాకృతినిరూఢి నాసీనుం డై
భవ్యత [2]నుండెడు క్షేత్రా,త్మవ్యపదిష్టుఁ బ్రణుతింతు దామోదరునిన్. 27

క. ప్రకృతివికృతు లనుషోడశ,వికారముల బెరసి ప్రకృతివికృతిత్వము లొం
దక యుండఁ గాంతు రెవ్వని, సకలమునులుఁ దలఁతు నట్టిసాంఖ్యాత్మహరిన్.28

క. అంతశ్చరమారుతములు, శాంతములుగఁ జేసి యనలసత్వము శమముం
దాంతియుఁ గలజనములు గను,నంతర్జ్యోతిఁ గొలుతు జలశయను యోగాత్మున్.

క. [3]ఉపరమముం బ్రాపించిన, యపుణ్యపుణ్యములు గలుగునతిశాంతులు భ
వ్యపుగతిఁ బొందెడునానం,దపురూపుని విష్ణుఁ దలఁచెదను మోక్షాత్మున్. 30

తే. చరణనాభిశీర్షంబులు ధరయు నంత,రిక్షమును దివమును జగచ్చక్షురగ్ని
దిశలు దృఙ్ముఖశ్రోత్రముల్ దీప్తు లెమ్మ,హాంగునకు నట్టిహరిని లోకాత్ముఁదలఁతు.

క. భూతముల మ్రింగి లోక, వ్రాతము జలమయముఁ జేసి వశ్యాత్మత ని

1 టడఁగుట. 2 నొందెడు. 3 అపరభవముఁ బ్రాపించిన, నపుణ్యపుణ్యములు దలఁగు నతిశాంతులు.

ద్రాతిశయంబున బాలుం, డై తేలెడువానిఁ దలఁతు హరి మాయాత్మున్. 32

తే. అంబుదంబులు గేశంబులందు నదులు, సర్వతనుసంధులందును జలధు లుదర
దేశమునయందు నున్నట్టి దేవదేవుఁ, గొలుతుఁ దోయాత్ము దేవకీకొడుకుఁ గృష్ణు 33

తే. వదనబాహూరుపదములెవ్వాఁడు విప్ర, రాజవైశ్యశూద్రులకు సంప్రభవదేశ
ములుగ వెలుఁగొందు నమ్మహామూర్తి విభవ, దీప్తవర్ణాత్మకునిఁ బ్రణుతింతు విష్ణు 34

క. మాసర్త్వయనాబ్దమయో, ద్భాసితరూపుఁ డయి సృష్టిఁ బ్రళయంబుఁ దగం
జేసి పొలు పారుశౌరి ను, పాసింతును యోగిభోగ్యబలుఁ గాలాత్మున్. 35

క. మునిదివిజాదికలోకము, లనంతుఁ డన జగతి కెల్ల నాధారం బై
పెను పొందెడు శేషాత్ముని, వినుతింతుఁ విష్ణుభక్తివిభవవిధాయిన్. 36

క. ఆదిత్యమరుద్వసురు, ద్రాదిదివిజగణము లెల్ల నవయవరూపో
త్పాదకలితు లెవ్వానికి, నా దేవుని సంస్తుతింతు హరి దేవాత్మున్. 37

క. సర్వమునందును దానుఁ, సర్వముఁ దనయందు నుండు సంచారంబుఁ
సర్వమునకుఁ దనవలనన, సర్వాత్మకు నట్టివృష్టిసత్త్వముఁ దలఁతున్. 38

క. మీ నయి తా నతలగతం, బైననిగమచయముఁ దెచ్చి యజునకు నొసఁగం
గా నేర్చినసుమనస్స, [1]మ్మానితవిగ్రహు భజింతు మత్స్యాత్ము హరిన్. 39

క. అమృతమథనమున మంథన, గము లీలోద్ధరణకేళిఁ గైకొని సురసం
ఘమునకు బ్రియమొనరించిన, యమేయుఁ గూర్మాత్మునంబుజాక్షుం గొలుతున్. 40

క. వారాహరూపమునఁ బెం, పారినతనదంష్ట్ర నొకట నవని సగిరికాం
తారంబుగ నెత్తినయా, శౌరిం గ్రోడాత్ముఁ దలఁతు సమ్యగ్భక్తిన్. 41

ఆ. నారసింహవపురుదారభావమునొంది, ఘను హిరణ్యకశిపు [2]ఖరనఖముల
వ్రచ్చి దీప్తమూర్తి వఱలునృసింహాత్ము, నాత్మభవుని భక్తి నాశ్రయింతు. 42

క. వామనరూపంబున ను, ద్దామబలుఁ బలి నడంచి త్రైలోక్యాతి
క్రామితఁ జేర్చినయద్భుత, ధాముం గ్రాంతాత్ముఁ దలఁతు దామోదరునిన్. 43

ఆ. పరశురాముఁ డనఁగ భవ్యుఁడు జమదగ్ని, కుద్భవించి యిరువదొక్కమాఱు
మనుజపతుల నెల్లఁ దునిమినక్రోధాత్ము, నధికభక్తి శార్ఙ్గి నాశ్రయింతు. 44

క. క్షత్రాత్ముఁ గొలుతు దశరథ, పుత్త్రుఁ శ్రీరాముఁ డనఁగఁ బొలిచినదేవుఁ
శత్రుభయదు రావణు నొక, మాత్రం దునుమాడినట్టిమధుసూదనునిన్. 45

క. హలముసలధరునిఁ గరుణా, నిలయహృదయు రాము రౌహిణేయ సితాంగుఁ
జలదనిభాంబరు[3]ని శుచిం, దలఁతును గోవిందు శౌర్యధను భోగాత్మున్. 46

మ. యదువంశంబున వాసుదేవుఁ డనఁ గ్రీడార్థంబు జన్మించి దు
ర్మదదైత్యావలిఁ గూల్చి పార్థునకు సారథ్యంబు త్రైలోక్యస
మ్మద మారంగ నొనర్చి దేవముని[4]సమ్మానోద్ధృతిఁ భూభరం

1 మ్మానసతత్పరు. 2 గరనఖముల. 3 నీశుం. 4 సమ్మానోద్ధతిఁ.

బు దొలంగించినచక్రి నంబురుహనాభుం గొల్తుం గృష్ణాత్మునిన్. 47

క. కలకాలచలితధర్మము, నిలుపం గలయట్టివిష్ణునిం గల్కాకృత్తుం
దలఁతుఁ దురగవాహను మ్లేచ్ఛుల నెల్లం గీటడంచు శుభచారిత్రున్. 48

ఆ. క్షరము లైనభూతసంఘుంబులం దెల్ల, నక్షరస్వరూపుఁ డై వెలుంగు
సకలబుద్ధివృత్తి సాక్షి సాక్ష్యాత్ము న,స్పందబోధఘను ముకుందుఁ దలఁతు. 49

సీ. పరమేశ పుణ్య సుబ్రహ్మణ్య భక్తవత్సల మహాదేవ [1]విశ్వప్రకాశ
కరణ హృషీకేశ వరద నారాయణ రాజీవనయన హిరణ్యనాభ
యఖిలలోకనమస్కృతాంఘ్రిసరోరుహ యజ్ఞాంగ యచ్యుత యమృతరూప
నీకు మ్రొక్కెదఁ గరుణింపవే యతసీకుసుమవర్ణ పీతాంబరము ధరించి

ఆ. యున్ననిన్ను నెవ్వ రుల్లంబునందుఁ ద,లంతు రట్టివారలకు భయంబు
గలుగ దెందు నేమికార్యంబులం దెప్డు, వినుతమంగళాయతనమ వగుట. 50

క. మంగళము విష్ణుదేవుఁడు, మంగళ మెమ్మెఁ దలంప మధురిపుఁ డుద్య
న్మంగళ మంభోజాక్షుఁడు, మంగళ మఖిలము విహంగమధ్వజుఁ డరయన్. 51

క. నారాయణపరములు నిజ, మారయ బ్రహ్మంబుఁ బరము నంచితసత్యో
దారతపంబులుఁ గావున, నారాయణపరత వీని నాల్గిటి నిచ్చున్. 52

తే. విష్ణుమయమగ్ని హవియును విష్ణుమయము, విష్ణుమయము సర్వంబును విశదబుద్ధి
ని ట్లగుటఁ గందుఁ గావున నించుకేనిఁ, గల్మషము నాకు లే కున్కి గానవచ్చు

క. శరణాగతుండ భక్తుఁడఁ, బరమపదవి గోరెదను శుభంబుగ నన్నుం
బరికించి యేది మే ల,య్యిరవు దొరకొనంగఁ దలఁపవే కమలాక్షా. 54

తే. తపమునకు విద్యకును జన్మస్థాన మైన, జననరహితుని యజ్ఞాత్ము శౌరి వాజ్య
యాధ్వరార్చితుఁ జేసితి నాజనార్దనుండు మద్భజనమునఁ బ్రీతుండు గాత. 55

క. అని యి ట్లతులస్తోత్రం, బున హరిఁ బూజించి గంగపుత్త్రుఁడు మదిలో
న నమః కృష్ణాయ యనుచు, [2]వినతశిరస్కుఁ డయి మ్రొక్కె విశ్రుతభక్తిన్.

వ. అని పలికె నని చెప్పి వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 57

క. స్తవరాజం బనఁగ ముని, స్తవనీయం బైనయీవృషాకపిభవ్య
స్తవనామృతార్ణవము సం,స్తవనంబున నిచ్చు సుగతి జగతీనాథా. 58

క. విను జనమేజయభూవర, యను త్తమం బయినయిమ్మహాస్తవము పఠిం
చిన వినినను వ్రాసిన శ్రీ,యును నాయువుఁ బెంపుఁ బేరు నొసఁగు జనులకున్.

వ. అని చెప్పి వైశంపాయనుండు వెండియు ని ట్లనియె. 60

తే. అట్లు హరిఁ బ్రస్తుతించి శాంతాత్మవృత్తి,నూర కున్న శాంతనవుని భూరి తేజు
నమ్ముకుందునిఁ గీర్తించి రచట నున్న, పరమమునులు గద్గదికతోఁ గురువరేణ్య.

వ. అంత నిక్కడ. 62

---

1 విశ్వప్రకార, శరణు. 2 వినుతించుచు నలరి మ్రొక్కె.

ఉ. ఆదివిజాపగాతనయు నంచితభక్తికిఁ బ్రీతిఁ బొంది దా
మోదరుఁ డప్పు డన్నరవరోత్తముచిత్తమునందు సర్వలో
కాద్భుతదివ్యబోధమహిమాతిశయం బుదయింపఁ జేయుచుం
డా దయతోడ సెజ్జ డిగి ధర్మజుమోమునఁ జూడ్కి పర్వఁగన్. 63

వ. భీష్ముపాలికిం బోదము రమ్మని పలికి కృతపరికరబద్ధుం డై వెడలి రథం బెక్కి సా
త్యకిం దనపిఱిందివలనం బెట్టికొనియె ధర్మనందనధనంజయు లొక్క తేరును
మారుతినకులసహదేవు లొక్కయరదంబును గృపయుయుత్సుసంజయు లొక్క
స్యందనంబును నెక్కి తదీయంబు లగు నేమినినాదంబులు దిక్కులం బిక్కటిల్ల
నుచితపరివారపరివృతు లై నడచి రట్లరిగి యస్థికేశబహులంబును బహుద్విప
[1]కుంభ ఖండనరకపాలపాళీనిబిడంబును నై ప్రేతపత్యనుభూతోజ్ఝితం బైన
యాపానభూభాగంబు ననుకరించుకురుక్షేత్రంబు దఱియుసమయంబున న
య్యంబుజాక్షుండు పాండవాగ్రజుతోడ. 64

తే. దూరమున నైదుమడువులుదోఁచుచున్న,యవి నరేశ్వర మును వీనియందుఁ గాదె
పరశురాముండు నేసెఁ దర్పణమునృపుల, రక్తమున భూరితరపితృభక్తివెలయ.

మ. క్షితి నెందుం జరియించి భూపతుల నిశ్శేషంబుగా నేకవిం
శతివారంబులు ద్రుంచి యాతఁడు దుదిన్ శాంతత్వముం బొందె సు
వ్రతుఁ డై నావుడు నమ్మహీశుఁ డతఁ డీక్రౌర్యంబు సేయంగ నే
ల తొడంగెన్ నృపు లెట్లు గల్గి రిలయెల్లం గైకొనం గ్రమ్మఱన్. 66

వ. అనుటయు నచ్యుతుండు నప్పరశురాముజన్మప్రపంచంబును దదీయక్రోధకారణం
బును నృపలోకమారణంబును భూపాలవంశపునస్సంభవప్రకారంబును మునుల
వలన వినినచొప్పునం జెప్పెద నని యజ్ఞపతి కిట్లనియె. 67

శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మజునకుఁ బరశురామునిచరిత్రంబు సెప్పుట.

సీ. కలఁడు జహ్నుం డనఁగాఁ దొల్లి యొకమహీపతియజహ్నుండుదత్సుతుండు వాని
కుదయించెఁ బల్లవుం డుర్వీశ యాతనికొడుకు తపోనిష్ఠఁ గుశికుఁ డింద్రు
మెచ్చించి జగములమేటి నాఁ దగుపుత్త్రు వేఁడిన దాన నవ్విభున కుద్భ
వమ్మయి కౌశికుఁ డిమ్మహి గాధినామమ్మునఁ బరఁగె నమ్మనుజవిభుఁడు

తే. సత్యవతి యనుతనకన్య సంప్రమోద,మున ఋచీకున కిచ్చె నమ్ముని సుకర్మ
నిరతి సంతానవాంఛమైఁ జరుయుగంబుఁ,దనకు మామకునై కల్పితముగఁ జేసి.

వ. ఆభృగునందనుం డచ్చరువులు నిజభార్యముందట నిడి క్షత్త్రియాజేయుం
డును క్షత్త్రియసూదనుండును నగుక్షత్త్రియోత్తముం డిచ్చరువున జన్మించు
దీని మీతల్లికి నిమ్ము తపోధృతిశమంబుల నుత్కృష్టుం డగుద్విజశ్రేష్ఠుండు దీని
వలనం బుట్టు నిది నీవుపయోగింపు మని వాని నేర్పఱిచి భవజ్జననీజనకు లిప్పుడ

1 కుంభతురగాంగరథావయవనవరత్నకనకమయభూషణగణఖండ.

వచ్చెద రని చెప్పి నదీస్నానార్థి యయి యరిగెం దదనంతరంబ తదాశ్రమం
బునకుం దీర్ఘయాత్రాపరుం డయి గాధి గృహిణీసహితంబుగాఁజను దెంచినసత్య
వతియు నిజభర్త గావించినచరుద్వయంబు మాతకుం జూపి తత్ప్రభావభేదం
బుపన్యసించినం బ్రీతయై యద్దేవి పరమపావనస్నానం బాచరించి చరువుపయో
గించునప్పు డజ్ఞానంబునం దనచరువు కూఁతున కిచ్చి కూఁతుచరువు దా నుపయో
గించె నయ్యువతియుం దలంపు లేమి నా లేమ యిచ్చినభంగిన కుడిచె నంత భార్గవుం
డు వచ్చి పత్నిం జూచి దివ్యబోధనంబు నెఱింగి క్షత్రియాంతకరం బగుగర్భంబు
ధరియించినదాన వనవుడు నత్తరుణియుఁ దత్పాదంబులకుం బ్రణత యై మీరి
ట్లాన తీఁ దగునె యని వడవడ వడంకుచుఁ గేలు మొగిచి నిలిచిన నత్తపోధనుం
డత్తెఱవతో నత్తెఱంగు నాతలంపున వచ్చినది గాదు భవన్మాతృబుద్ధిహానిం జేసి
చరువ్యత్యాసంబున నయ్యె నీకుఁ గ్రూరకర్ముండును మహాబలుండును నగు
పుత్త్రుం డద్భవించు నాయమకు బ్రహ్మభూతుండు దపోధనుండును నగువాఁ
డుదయించు నేను దపంబున విశ్వబ్రహ్మంబు నచ్చెరువున నావహించినవాఁడ
నని పలుకుటయు. 69

క. అమ్ముగ్ధ యతని కిట్లను, నిమ్మూఁడుజగములు మీర లితరంబులుగాఁ
[1]గ్రమ్మనఁ జేయఁగఁ జాలుదు, రెమ్మెయి నైనఁ గృపసేయరే నామీఁదన్.

వ. క్రూరుం డగుకొడుకుం గనుట కోర్వ ననుటయు ననుగ్రహాతిశయంబున నమ్మహా
ముని యవ్విశేషంబు నాపుత్త్రునకు లే కుండెడుఁ బౌత్త్రునియం దావహిల్లెడు
నీ కెట్లు ప్రియం బట్లుగాఁ గలయది యనియె నట్లు యత్తన్వి తపోనిరతుండును
దాంతుండును శాంతుండును నైనజమదగ్నిం గనియె బ్రహ్మర్షిసదృశుం డగు
విశ్వామిత్త్రుని గాధిపత్ని గాంచె 71

క. జమదగ్ని సర్వవిద్యా,సమేతుఁడు నుదారగుణుఁడుఁ జాపాగమవే
దిమతియు నగురామునిఁ గాం,చె మహీపతిహననశీలు శిఖినిభమూర్తిన్. 72

వ. అక్కాలంబునందు హైహయవంశవరుండు. 73

ఉ. దుర్జయవిక్రమోజ్జ్వలుఁడు దోషవివర్జితబుద్ధి కార్తవీ
ర్యార్జునుఁ డేడుదీవులు నయాన్వితశూరత నేలు చుండు ధ
ర్మార్జనలోలబుద్ధియు మహాస్త్రబలంబు సహస్రబాహుతా
స్ఫూర్జనమున్ వెలుంగఁగ నృపుల్ దనయాజ్ఞఁ దలన్ వహింపఁగన్. 74

క. ఆరాజు నగ్నిదేవుఁడు, గారవమున నడుగ నతఁడు గడుఁ బెంపున నా
హారముగ నిచ్చె గిరినగ, రారణ్యగ్రామఖర్వటాదు లతనికిన్. 75

వ. ఇచ్చిన నగ్నిదేవుం డాహారంబుగాఁ [2]గొనుతరువాత మిత్త్రావరుణనందనునాశ్ర
మకాననం బతండు లేనిసమయంబున [3]సమసిన నమ్మహాత్ముం డెఱింగి వచ్చి

1 గ్రమ్మఱ. 2 గొనుతఱి మిత్రా. 3 సమయించిన.

యాసర్వభక్షకునకు రక్షణం బాచరించుచు వర్తించుకార్తవీర్యునిం గని కనలి నీవు మదీయతపోవనంబు పరిహరింపక గహనసామాన్యబుద్ధిం గాల్చితి నీ బాహులు రాముండు నఱకువాఁడని శాపం బిచ్చె సహస్రబాహుండును దానికి విషాదంబునొంది యధికతాత్పర్యంబుతో ధర్మకార్యంబుల నడపుచుండె 76

క. శాపము గారణముగ నాభూపతి కవినీతులైనపుత్త్రులు సబలా
టోపాత్ములు పలువురు సింహోపములు జనించి ధాత్రి నుద్భటవృత్తిన్. 77

వ. ఎందునుం జరియించువారొక్కనాఁడు జమదగ్న్యాశ్రమంబునకుం బోయి యతండును జామదగ్న్యుండును నయ్యెడ లేకుండ హోమధేనువును వత్సంబునుం దమమందిరంబునకుం గొని వచ్చి రిట్లు దెచ్చుట సహస్రబాహుం డెఱుంగండు. 78

క. అట రాముఁ డెఱిఁగి పరమోద్భట మగుకోపమునఁ జాపపరశుముఖమహో
త్కటశస్త్రాస్త్రంబులతోఁ, బటుగతి వచ్చెను సహస్రబాహునిమీఁదన్. 79

పరశురాముఁడు కార్తవీర్యార్జునిఁ జంపుట.

ఆ. వచ్చి ముట్టి కయ్య మిచ్చిన నవ్విభు, నొంచి బాహువనముఁ జంచదుగ్ర
పరశుఘోరధారపాల్ సేసి పోయి ని, జేచ్ఛ నుండె మునిసపర్య 80

చ. అతఁడు సమిత్కుశాభిహరణార్థము గానకు నేఁగి యుండఁగా
నతికుపితాత్ములై కడఁగి యర్జునసూనులు వోయి ముట్టి త
త్పితృశిరముఁ ద్రెవ్వ నరిమి ప్రీతిమెయిం జనుదెంచి రమ్మహా
ద్యుతుఁ డట వచ్చి వారిచరితం బెఱిఁగెం దమతల్లి సెప్పఁగన్. 81

వ. అ ట్లెఱింగి. 82

శా. రాముం డుద్ధతరోషపావకశిఖాప్రస్ఫీతుఁడై తుస్సదుర్
భూమీశాలిఁ గుఠారధార నని విస్ఫూర్జద్గతిన్ హైహయ
స్తోమం బాదిగఁ జొచ్చి రాజకులముం దున్మాడి చేసెన్ సము
ద్దామక్రీడను రౌద్ర మొప్ప నిల రక్తస్యందసంసిక్తఁ గన్. 83

వ. ఇట్లు సేసి పరమకృపావిష్టహృదయుం డై తపోవనంబునకుం జనియెఁ బదంపడి బహువత్సరంబులు సనిన విశ్వామిత్రపౌత్త్రుం డైనపరావసు వనురాజు దుర్నీతుం డై గర్వోద్రేకంబునం బరశురాము నధిక్షేపించి రాజులకు వెఱచి డాఁగి యున్నవాఁడ వని విశిష్టజనసన్నిధిం బలికి బాలవృద్ధభావంబున నుపేక్షితు లై యతనిచేత మున్ను చావక యున్నప్రతర్దనాదుల నుగ్గడించి. 84

ఆ. నృపులు గారె వారు నీవు మిథ్యాప్రతి, జ్ఞాభిమాని వనుఁడు నతఁడు మగుడ
రోష మెత్తి కడఁగి క్రూరత నాబాల, వృద్ధముగ నరేంద్రవితతి నఱకె. 85

వ. గర్భంబుల నున్నయర్భకులను మఱియు వివిధప్రకారంబులఁ బోరం దప్పి పోయి పుడమి యేలురాజులం గాలాంతరంబుల వెదకి వెదకి వధియించె ని ట్లిరువదియొ

క్కమాఱు నేల నిఃక్షత్త్రంబుఁ గావించి యశ్వమేధయాగంబు సేసి దక్షిణగా నీక్షితి యంతయుం గశ్యపున కిచ్చెఁ బదంపడి యమ్ముని యాజామదగ్న్యుతో ని ట్లనియె 86

తే. అశ్వమేధయాగంబున నవనియెల్ల, నాకు దక్షిణగా నిచ్చినాఁడ వింక నాధిపత్యంబు నీకు లే దరుగు దక్షి,ణాబ్ధిపార దేశమునకు ననఘచరిత. 87

వ. అని పలికి యొండేని నేమేనియుం దెఱంగున శేషించిన[1]రాజపింఛంబునకుని శ్శేషత్వంబు వాటిల్ల కుండం బరిహరించుబుద్ధిం బలికిన నప్పురుషసింహుండు నట్లకాక యని పోవ నతనివలనివెఱపున నవ్వలనిసముద్రుండు శూర్పాకారప్రదేశంబు చెరయం గొంతదేశం బతనికి విహారస్థానంబుగావించె నివ్విధంబునం గశ్యపము నీంద్రుండు పరిగ్రహించి భూమి భూసురప్రకరంబుల కిచ్చి తపోవనంబున కరిగె భూమియు నతనివేగఁ గాశ్యపి యన నెగడెఁ గొండొకకాలంబునకు వైశ్యశూద్రప్రముఖులు దర్పితులై వివిధప్రకారంబుల విప్రదారధనధాన్యాదు లపహరింపం దొడంగిరి. 88

సీ. పదపడి విప్రులు పథము దప్పి వధంబు మద్యపానంబు సన్మార్గవర్తులైనసాధులధన మపహరించుటయును మొదలు గాఁగ నకృత్యములకుఁ జొచ్చి రధ్వరాదికసత్క్రియల్ ప్రవర్తింపక తెక్కలిబంది యేదిక్కులందుఁ దఱు చయ్యె నిమ్మెయి ధర్మంబు సెడి యధర్మంబు వర్తించి యరాజకత్వ

ఆ. దోషజాత మైన దురితబాహుళ్యంబు, గుతిలపెట్ట భూమి యతలమునకుఁ బోవ నెఱిఁగి కశ్యపుఁడు నిజోరువు నెఱె, గ్రుచ్చి దాపు గాఁగ నిచ్చి యెత్తె.

వ. అది కారణంబుగా ధరణి యుర్వి యనం బ్రసిద్ధి వహించె నయ్యుద్ధరణసమయంబునం గాశ్యపి గశ్యపుని వేఁడుకొని యుత్తమక్షత్త్రియులు దండనీతిప్రయోగంబునం జేసి ధర్మంబు రక్షించి తన్ను సురక్షితం జేయువారు గా వరంబు వడయుటకై యమ్మహామునితో ని ట్లనియె. 90

భూదేవి గశ్యపునితోఁ బరశురామునిచేఁ జావనిరాజుల జెప్పుట.

క. నాయందు దచట నచట రా,మాయతబాహావిభూతి కగపడనిఘనుల్ ధీయుక్తులు గల రన్నర, నాయకులను వినుము పనుపు నను రక్షింపన్. 91

వ. అని పలికి యద్దేవి దనసురక్షితత్వంబున హైహయులు గొందఱు చావునకుం దప్పుటయుఁ బౌరవాన్వయప్రభవుం డగువిదూరథసుతుండు ఋక్షవత్పర్వతంబున ఋక్షంబులచేత రక్షితుం డగుటయు సౌదాసవంశజనితుం డొక్కరుండు పరాశరసంయమివరునధ్వరకాలంబునం జేరినఁ గారుణ్యాతిశయంబున నమ్మహాత్ముండు వానిశూద్రప్రవర్తనంబున సర్వకర్మంబులుఁ జేయించుకొని రక్షింప సర్వకర్ముం డనంబరఁగుటయు శిబిమనుమఁడు గోపతియనువాఁడు వనంబున గోవులురక్షిం

1 రాచపీఁచంబునకు; రాజవంశంబునకు.

చినప్రతికియునికియుం బ్రతర్దనపుత్త్రుండు వత్సాభిధానుండు వత్సంబులుగోష్ఠం
బున రక్షణం బాచరింప సంచరించుటయు విదిరథతనయుం డగుదధివాహను
కొడుకు కంగుం డనువాఁడు గంగాకూలంబున గౌతమమునీంద్రు నిరక్షం జేసి నిర్భ
యుండై వర్తిల్లుటయు [1]బృహద్రథకులజాతుండు భూరినామధేయుండు గృధ్ర
కూటశైలంబున గోలాంగూలంబులు రక్షించుటవలనఁ గలిగి యుండుటయు
మరుత్తసంతానసంభవులు చతుర్వర్షవయస్కు లగువారు ముప్వరుసముద్రుం
డు రక్షకుండై పెనుపం దత్తీరంబునం బెరుఁగుటయుం జెప్పి వా రుత్తమక్షత్త్రి
యులు వారలు సమ్యక్పరిపాలనంబున నన్నరయువారు గా ననుగ్రహించిన
నచలిత నై యుండెద. 92

క. వారలపెద్దలు నాకై, పోఁదఁ బరశురాముచేతఁ బొలిసిరి నాకున్
వారి నధిపతులఁ జేయుట, గోరం దగుఁ గాన యిట్లు గోరితి ననఘా. 93

తే. అనిన విని వారి రావించి యమ్మునీంద్రుఁ, డందఱను జూచి యాధిపత్యమున కిమ్మ
హాభుజులు దగువా రని యనిఁదగిన, యట్లు విభజించి యభిషేకమాచరించె 94

క. ఆనృపులవంశముల నా, నానృపతులు పుట్టి రిట్లు నరవర నృపసం
తానములు పెక్కుగలిగి మ,హీనాథత్వమున వ్రాలె నెందును గలయన్. 95

క. అప్పరుసునఁ బెరిఁగిననృపు, లిప్పుడు భారతరణోపహృతు లై పలువుర్
గుప్పలు గొనఁ బడి రనికిం, దప్పినవాఁ డొకఁ డొకండ ధర నంతంతన్. 96

వ. నీ వడిగినపూర్వవృత్తాంతంబు చిత్తాయత్తంబుగా నెఱింగించితి ననవుడు ధర్మ
నందనుండు గోవిందుతోడఁ బరశురాముఁ డింతటివాఁ డగు నే కోపంబును
విక్రమాటోపంబును జిత్రంబుగా ధాత్త్రి నిక్షత్త్రంబు సేసె నని పలికె వెండియు.

తే. ధరణియును ఋషులుఁ బరాశరుఁడు గోస
మూహములు వత్సములు గౌతముండుఁ గపులుఁ
దోయధియు నింతపుణ్యంబు సేయు నే జ
నంబుభాగ్యంబు నభివర్ణమున కెక్కె. 98

వ. అని యిట్లు సల్లాపంబు సేయుచు మాధవధర్మజు లరిగి యోఘవతీతీరంబున
శరతల్పగతుండై గాంగేయుం డున్నెడ కనతిదూరంబున రథావతరణంబు సేసిన
భీమసేనప్రముఖులుం గృపాదులు నరదంబులు డిగ్గి రిట్లందఱు నంతరంగంబు
లేకాగ్రంబులు సేసికొని చేరంజని సాత్యవతేయప్రభృతిమునీంద్రులకుం బ్రణ
మిల్లి మఱి భీష్ముం గాంచి రట్లు సముచితప్రకారంబునం గని యతనిం బరివేష్టించి
యాసీనులై రప్పు డచ్యుతుం డమ్మహాత్ము నాలోకించి యుమ్మలించుచు నతనితోడ.

సీ. నీకు మున్నోవలె నవ్యాకుల మై యున్నయదియె చిత్తంబు దేహంబుపీడ
ఘనము మనగపీడకంటె నందురు బుధు లోకముల్కి యొడలిలో నున్న నలఁత
సేయు నెమ్మెయి బహుసాయకకీలిత మైనయంగంబునొ వ్వడుగ నేల

1 బృహద్రథనామధేయుండు భూరిభూతిపరిష్కృతుండై.

యిట్టు లుండియు నించు కేనియు దుఃఖంబుఁ బొరయమి పితృవరస్ఫూర్తిఁగాదె
ఆ దేవతలకు నైన నీ వుపదేశింతు, కలిమిలేములకు వికార మొంద
కుండ [1]బోధవృద్ధు లారులు నిర్ దేర్పంగ, వలవ కునికి నిజ మవార్య తేజ
క. భూతంబులసంసరణము, భూతభవద్భావికార్యములు గర్మసము
ద్యోతనభంగియు నీయఱ, చేతివి కావె కురువంశశేఖరజన్మా. 101
వ. అని వెండియు 102
ఉ రాజటె రాగహీనుఁ డటె రాజితసుందరమూర్తి యట్టె వి
భ్రాజితసంపదున్నతివిభాసితవర్తనుఁ డట్టె కామినీ
రాజిచునోజ్ఞభంగి చతురత్వధనుం డటె బ్రహ్మచర్యదీ
క్షాజితమన్మథుండు నటె జన్మము లిట్టివి యెందుఁ గల్గునే. 103
క. సురలును నసురులు యక్షులు, నురగులు గంధర్వులును మహోద్ధతిఁ బైపై
నురవడి వచ్చిన నొకఁడవ, పరాజితులఁ జేయు దుగ్రబాహాస్ఫురణన్. 104
చ. దమమును సత్యముం దపము దానము వేదములందుఁ జాపవే
దమునను గల్గునై పుణియు ధర్మవిధిజ్ఞతయున్ విరోధిభూ
రమణవిమర్దనక్రమవిరాజితశౌర్యము నీకుఁబోలె నై
జము లగువాఁడు వేఱొకఁడు శంతనునందన పుట్టఁ డెన్నఁడున్. 105
క. వేయేల సంభవించునె, సాయకతల్పమునసుండి చావఁగ నొల్లక్
నాయిచ్ఛఁ గాక యనునరుఁ, డేయుగమునఁ జూడ వినఁగ నెచ్చట నైనన్. 106
తే. వసువులందును బెద్దవు వాసవాది, సురల మిగులుదు గుణముల ధరణిసురులు
నెప్ప విందు నీమహిమ నాచిత్తమునను, గందు ననుపమతేజ గంగాతనూజ
వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుం జూచి. 108

కృష్ణుఁడు ధర్మజునకు ధర్మము లుపదేశింప భీష్ము నియమించుట.

ఉ. నీవు తపోవిశేషమహనీయతఁ జేసి జగంబు లన్నియున్
భావమునం గనుంగొని నృపాలమహోత్తర చాలు దీతఁ డ
త్యావిలచిత్తుఁ డయ్యె సుహృదాప్తమృతిన్ [2]దురటిల్లు నెవ్వగం
బోవఁగఁ ద్రోవు నీ దయిన పుణ్యతమస్ఫుటవాక్యపద్ధతిన్. 109
వ. నాలుగువర్ణంబులకును నాలుగాశ్రమంబులకు నిట్టిట్టివి యర్హంబు లని నాలుగు వేదంబులం జెప్పినధర్మంబులు నీకు విదితంబులు ప్రవృత్తినివృత్తులును సాంఖ్య యోగంబులును బురాణేతిహాసంబులు ధర్మశాస్త్రంబులు నవగతంబులు సర్వ సంశయచ్ఛేదనవతుండ వీవీక్షితిపతి నాదరింపుము శోకమోహగ్రస్తం బగుజ నంబు నిస్తరింపం జేయుటగదా మిముబోఁటులబుద్ధివిస్తారంబునకు ఫలం బనిన విని మొగం బించుకయెత్తి కృతాంజలియై గాంగేయుండు గోవిందున కిట్లనియె.

---

1 బోధవృత్తు...నిస్నేర్పంగ. 2 దురపిల్లు.

క. కర్తయును భర్తయును సం,హర్తయు జగములకు నీవ యాశ్రితజనఘో
రార్తినిరాసనిపుణసం, కీర్తన యోగీశ్వరేశ కృష్ణ వరేణ్యా. 111

వ అని మఱియు ననేకప్రకారములం బ్రశంసించి నాకు మేలెయ్యది దానిని నీదివ్య చిత్తంబునం దలంపు మనవుడు నద్దేవుం డిట్లనియె 112

తే. అచలభక్తి నిత్యంబు నాయందు నీకుఁ, గలిమిఁజేసి నీయంతరంగమున నాదు
దివ్యరూపంబు [1]నోలయించితిం బ్రమోదఁ భాజనం బైతి భీష్మతపస్స్వరూప.

వ. మేలు వేఱ తలంప నేల యని వెండియు 114

క. భక్తియు నార్జవమును సం,యుక్తము లై యున్నయట్టి యుల్లంబున నా
సక్తి నిలుతు నిం దొకఁడు వి,యుక్తం బైనను వసింప నుర్వీనాథా. 115

తే. అనఘ యినుఁ డింక నేఁబదియాఱుదివస
ములకుఁ దా నుత్తరాయణమునఁ జరింపఁ
దొడఁగు నీ వప్డు దేహంబు విడిచి యేఁగు
దపునరావృత్తిపదమున [2]కభినుతముగ. 116

వ. వీరె వసువులు విమానంబులతో నంతరిక్షంబున నంతర్హితు లై నీరాక ప్రతీక్షించి యున్నవా రది యట్లుండె నీవు సన్నసీలోకంబున నెఱుక పొనుంగుపడుం గావున వీరెల్ల సకలధర్మవివేకలబ్ధికి నయి యరుగుదెంచి పరివేష్టించి యున్నవా రని తత్కాలసమాగతయోగ్యజనంబులం జూపి ధర్మపుత్రునుపలక్షించి శోకోపహతబహుశ్రుతుం డగునితండు దెలివొందునట్లుగా ధర్మార్థసమాధియుక్తంబు లగునుక్తివిశేషంబుల ననుగ్రహింప వలయు ననుటయు నద్దేవకీనందనునకు దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 117

క. శివ నారాయణ యచ్యుత, భవదీయము లైనమధురభాషణములు నా
చెవులానిన నమృతరస, ప్లవనంబునఁబోలెఁ బ్రమదభరితుఁడ నైతిన్. 118

తే. వాగ్విభుఁడ వైననీవచోవైభవంబు,లో సమస్తంబు నుండుట లోకనాథ
నీదుసన్నిధిఁ బలుకంగ నేర రాదు, పద్మభవునకు నే నెట్లు పలుకువాఁడ. 119

వ. విషానలసదృశంబు లగుశరంబులు సేయు వేదనం జేసి యంగంబులు నంతరంగంబు నవశంబులై యున్నయవి ప్రతిసంభాషణక్షమ లేదు దౌర్బల్యంబున నెఱుంగును నాలుకయుం బ్రస్ఫుటవర్తనంబులు గా వె నెవ్విధంబున భాషింప నుత్సహింతుఁ బ్రతిభాషాశక్తిలేమి సహించి నాదెసం బ్రసన్నుండ వగుము ధర్మపుత్రున కెయ్యది హితం బది నీవ చెప్పుము నీ వుండ నేను జెప్పుట గురుం డుండ శిష్యుండు సెప్పిన విధంబు గాదె యనిన విని భక్తార్తిహరుం డైనహరి యతనితో ని ట్లనియె. 120

క. కురువంశధురంధరుఁ డగు, [3]పరమార్థజ్ఞునకు వినయఫణితిం దగు ని
ర్భరశరవేదన సెప్పితి, వరములు మూఁ డిత్తుఁ గొనుము వసుధాధీశా. 121

---

1 సెలయించితిం. 2 కభిమతముగ; కభిముఖముగ. 3 పరమార్థజ్ఞానవినయఫణితిం దగ ని

క. శరములవలనను మూర్ఛం, బొరయక యొక్కింతదప్పిఁ బొరయక నొప్పిం
బొరయక యవిద్ధగాత్రుని, కరణి సుఖాత్ముఁడవు గమ్ము కౌరవనాథా 122

ఆ. అనఘ నీరువట్టు నాఁకలియును నెప్డుఁ
బొరయ కుండునట్టి భూరిశక్తి
నీకుఁ గలుగ నేను నెమ్మనంబునఁ దలం
చితిఁ దదీయపీడఁ జెంద కుండు. 123

క. విను సకలభూతములవ, ర్తనములు గనువపుడు బుద్ధి దవులఁ బడక యెం
దును బరఁగి దివ్యబోధం, బున నలవడునట్టి పెంపుఁ బొందు మనింద్యా. 124

వ. మత్ప్రసాదంబున నీదృశప్రభావనిరూఢుండ వయి నెగడు మని పల్కుటయుం బారాశర్యాదిపరమార్యు లప్పద్మనాభుం బ్రశంసించిరి దివంబున దేవదుందుభులు మొరసె మురారిభీష్మధర్మజులమీఁదం గుసుమవర్షంబు గురిసె నప్సరోగణగానంబు వీతెంచె నచ్చటియందఱు నాశ్చర్యప్రమోదభరితహృదయు లైరి తదనంతరంబ యంబుజాప్తుం డపరగిరిశిఖరం బలంకరించె నప్పు డమ్మును లచ్యుతగాంగేయకౌంతేయాగ్రజుల నామంత్రితులం జేసి గమనోన్ముఖు లగుటయు నమ్మాధవయుధిష్ఠిరులును సాత్యకియు భీమార్జునయమళులును గృపయుయుత్సుసంజయులును వారలకుం బ్రణమిల్లిరి వారలును రేపు వచ్చెద మని నిజస్థానంబులకుం జనిరి కృష్ణాదులును దేవవ్రతున కభిముఖు లగుచు నట్ల పలికి వలగొని యరిగియరదంబు లెక్కిరి వారివెనుకం దమ మున్ను వచ్చినవారణరథతురగపదాతులు బలసి కొల్చి పోవం బురంబునకు వారు వోవుసమయంబున. 125

చ. దినమున నెల్ల నుష్ణకరదీప్తులు పర్వి రసంబుఁ బీల్వ వం
దినసకలౌషధిప్రవితతిం దెలివొందఁగఁ జేయు నేర్పు గ
ల్గినతనరశ్మిజాలమున లీలఁ జకోరములన్ మదింపఁ జే
య నుదయ మై వెలింగె నమృతాంశుఁడు సేనకుఁ దన్పు సేయుచున్. 126

వ. ఇట్లుదయించిన సుధామరీచి లోచనప్రీతి యాచరింపం బెంపు సుభగంబుగా శౌరిప్రముఖులు పురప్రవేశంబు సేసి నిజనివాసంబుల నుచితవర్తనంబుల నా రాత్రి గడిపిరి ప్రభాతం బగుటయు. 127

తే. మంజుపాఠకరవమును మధురమాగ, ధస్వనంబును వినుచు మాధవుఁడు మేలు
కాంచి తత్కాలసముచితకర్మజాత, మాచరించి భూసురులకు నర్చ లిచ్చి. 128

వ. మంగళప్రకారంబున నలంకరించి నిజాకృతి యాదర్శంబునందు దర్శించి యప్పుడు సన్నిహితుం డైనసాత్యకివదనం బవలోకించి భీష్మువాలికిం బోవుటకుం బాండవాగ్రజుం డాయితం బగుట యెఱింగి మనవెలువడు చునికి యెఱింగింపు మని పనిచె నంతకు మున్న యక్కురుపుంగవుండుఁ బుణ్యసంకీర్తనాశీర్వాదంబులను భద్రగాననాదంబులను వీనులు వికసిల్ల మేలుకాంచి సమయకృత్యంబు లను

క్షించియుండ నాకృష్ణానుజుం డతనిం గని గాంగేయుకడ కరుగుటకై రథంబు సన్నద్ధంబు సేయించి నీరజనాభుఁడు నీరాక వార్చి యున్నవాఁ డని చెప్పుటయు నమ్మనుజపతి పార్శ్వగతుం డగుపార్థుం గనుంగొని మనయరదంబు సంఘటింపుము నేఁడు మొదలుగా నయ్యెడకు సైనికుల రానీకు మంతఃపరివారంబు వచ్చు టుడుపుము శాంతనవుండు సందడింబడ నష్టుండుగాఁడు విశేషించి పరమగుహ్యార్థంబు లగువాక్యంబులు మనకు ననుగ్రహింపం గలవాఁడు గావున నిస్సమ్మర్దంబుగా నుపాసింప వలయు నని పలికి యొక్కింత విచారించి తగురాజులం గొందఱం జేరకొని ధృతరాష్ట్రవిభుండును వారును వచ్చువార వారిం బిలువం బంపు మనవుడుఁ బిలిపించి యతండు. 129

ధర్మరాజు కృష్ణాదులతోడ భీష్మపాలికిం బోవుట.

క. అరదము వన్నిన నాభూవరుఁ డతఁడును దాను నెక్కి వడముడి వేఱొ
క్కరథమునఁ బిన్నతమ్ముల, నిరువురఁ గలపికొని యెలమి నేతేరంగన్. 130

క. వినుము మహాభూతము లే, నును సమధికరూపమున వినుతభంగిఁ దగం
జను తెఱఁగు దోఁప నెలమిం, జనియెను వసుదేవసుతుని సదనంబునకున్. 131

వ. రథగమనరవంబునం గృపయుయుత్సుసంజయులుం గూడుకొని రంత. 132

క. దారకుఁడు వన్ని తెచ్చిన, తేరను వెలువడియె వాసుదేవుండును న
త్తేరులు నాలుగు నేమిక, లారవ మెసఁగంగ జెరసి యరిగె నరేంద్రా. 133

క. జనమేజయనృప యంతకు, మును నారదముఖ్యులైనమునివర్యులు శాం
తనవునిపాలికి వచ్చిరి, వనజభవునికడకు సురలు వచ్చువిధమునన్. 134

వ. అట్లు సంయమివరపరిషత్పరివృతుం డై యున్నయద్దేవవ్రతునికడ నేర నరిగి
శౌరిప్రముఖులు రథంబులు డిగ్గి. 135

ఆ. తత్సమీపమునకు ధర్మనందనపుర, స్సరత నరిగి తొలుత సకలమునులఁ
బ్రణతిఁ దెలచి కదిసి బలసి యుపాసించి, రన్నదీతనూజు నధికభక్తి 136

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 137

మ. శరతల్పంబునఁ బొల్చుభీష్ముకడకుం సంప్రీతి నక్కౌరవే
శ్వరుఁడుం దమ్ములుఁ గృష్ణుఁడుం జని మునివ్రాతంబుతోఁ గూడ న
ప్పరమోదాత్తునిచుట్టు నున్నయెడ నెబ్భంగిం బ్రవర్తించె వి
స్తరమాధుర్యమనోజ్ఞసత్కథలు విస్పష్టంబుగాఁ జెప్పవే. 138

వ. అని యడిగిన నమ్మహీవిభునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె మున్ను ధర్మపుత్రుండు రావించిన ధృతరాష్ట్రుండును రాజులు నతనిపజ్జ నరిగి వారును గాంగేయు నుచితప్రకారంబునం గాంచి కొల్చి యుండి రట్టియెడ నారదుండు ధర్మపుత్రాదుల నమ్మేదినీపతులం గలయం గనుంగొని. 139

క. శంతనునందనుఁ డపరది, గంతప్రాప్తపరవియట్టిఁ డయ్యె నితఁడు లో

కాంతరగతుఁ డగుటకు ము, న్నంతగికరణముల సంశయము వాయంగన్. 140

వ. సకలధర్మప్రకారంబు నడిగి తెలిసికొం డనినఁ బ్రశ్నపాటవంబులేమి నందఱు నొండొరువుల మొగంబులు సూచు చుండఁ బాండవాగ్రజుండు పుండరీకాక్షున కిట్లనియె 141

తే. నీవు దక్కంగ మందాకినీతనూజు, తోడిసల్లాపములకు [1]నుక్తులు ముకుంద కలరె యెందును ధర్మవేదులకు నెల్లఁ, గురుఁడ వీవ సంభాషణపరుఁడ వగుము.

వ. అనుటయు నచ్యుతుండు భీష్మున కత్యాసన్నుం డై శారీరమానసకుశలప్రశ్నంబుఁ జేసిన నతండు. 143

ఉ. దేవ భవత్ప్రసాదమునఁ దీఱె శరీరమునొప్పి డప్పి మ
ద్భావము నింద్రియంబులును బాటవసంపద నొందె వేదవి
ద్యావిభవంబు నాకుఁ బరతత్త్వపరిస్ఫుటబోధయుక్త మై
భావిత మయ్యె నాత్మఁ బరిపక్వదయాకరచిత్త మాధవా. 144

వ. దేవర దివ్యచిత్తంబున నన్నుం దలంచినదానం జేసి బృంహితుండ నయ్యెను గొండుకప్రాయంబువాఁడునుం బోలె నయితిఁ జెప్పవలయువాని నెల్లం జెప్పెదఁ బాండవశుభకరం బైనదాని నీ వేల చెప్పవు నీతలం పేమి సెప్పవే యనినఁ గృష్ణుండు గాంగేయున కిట్లనియె. 145

తే. అనఘశ్రేయస్సునకు యశంబునకు నేను,మూలకందంబ విను చంద్రముండు శీతకిరణుఁడనుమాటవిస్మయకర మెచెపుము,యశముపార్జింపఁగ్రొత్తపెంపగు నెనాకు 146

క. పరమ మగుయశము నీకును, ధరణిం గలిగింపఁ బూని తాత్పర్యమునం
బురుషవర నాదుబుద్ధి, స్ఫురణము నీమనమునందుఁ జొనిపితి నెనయన్. 147

తే. ధరణి యెందాఁక నుండుసుస్థిరత నీవు,కీర్తి యందాఁక నక్షయస్ఫూర్తిఁ దాల్చి నడవఁగలయది నీవుసెప్పెడిసువాక్య,ములును వేదతుల్యంబు లై వెలయుచుండు.

క. ధర్మజునకు నీచెప్పెడు, ధర్మస్థితివాక్యసమితి తాత్పర్యముతో
నిర్మలు లై కొనియాడెడు, ధార్మికులకు నుభయజగదు[2]దాత్తత కలుగున్. 149

వ. కావున నిట్లు నేసితి భవదీయధర్మవేదిత్వంబును సవిశేషప్రకారంబుగా నీమనములు ధర్మజభీమార్జుననకులసహదేవులు భద్రభాజనంబులుగా నీయున్నమహీపతులు విని కృతార్థజన్ములు గా నఖిలధర్మప్రకారబోధకంబు లగు వాక్యంబులు సెప్పు మనుటయు శాంతనవుం డట్ల చేసెద నని పలికి యాదరభరితుం డయియి ట్లనియె. 150

సీ. ఎవ్వఁడు పుట్టిన నెల్లమునీంద్రులు నత్యంత సంప్రమోదాత్ము లైరి
పరమధార్మికు లై నభరతులయందును నెవ్వరు నెవ్వని నెనయ లేరు
సత్యంబు దాంతియు శౌచంబు శాంతియు నలవడి యెవ్వనియందు వెలయుఁ

1 శక్తులు. 2 దాత్తగతు లగుఁ.

బాత్రదానాధ్వరబంధురతపోదిధర్మంబు లెవ్వనికిఁ బ్రియంబు లెప్పుడుఁ
తే. గ్రామమున నైన విపులార్థకారణమున, నైన భయమున నైనను నపథవర్త
నంబునకుఁ జొరఁడెవ్వాఁడు నన్ను నేమి,యడుగఁదలఁచెనాధర్మజుండడుగుఁగాక.
వ. అనుటయు నతనితో నచ్యుతుండు. 152

చ. గురులను బంధుమిత్రులను గ్రూరశరంబులఁ గూల్చె నుగ్రతన్
నరుల ననేకకోటుల రణంబునఁ దాఁ దెగటార్చెఁ గాన యి
క్కురుపతి నీసమక్షమునకుం గదియం బయిలోడెడుం గృపా
విరహితకార్యకర్ముఁడు వీఁడని యాఁడుదో యన్ తలంపునన్.
వ. అనిన విని వాసుదేవునకు దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 154

సీ. విప్రులకధ్యయనప్రదానాధ్వరాద్యము లగుకర్మము లట్ల రాజు
లకు సంగరము తండ్రులను బుత్రపౌత్రుల గురులనైనను బాపపరులఁ బోరఁ
జంపుట ధర్మంబు సమయంబు విడిచి లోభంబున నన్యాయపథమునందు
వర్తించువారి నెవ్వరి నాహవంబునఁ బొరివుచ్చఁ గలిగినఁ బుణ్యకృతియ
ఆ. యట్లుఁగాక శోణితాంబుపూరముఁ గేశ, శైవలంబుఁ గాఁగ సమరభూమి
నక్కజపునదీచయం బొనర్చినరాజు, ధర్మవిదుఁ డనంగఁ దగు ముకుంద. 155

భీష్ముఁడు ధర్మరాజును సప్రేమంబుగా గారవించుట.

చ. అన విని ధర్మసూనుఁడు కృతాంజలి యై తగ భీష్ముఁ డాయ న
ల్లన చని కేలఁ బాదకమలంబు లమర్చి శిరంబు సోఁక వం
దన మొనరించినం బిలిచి తా నభినందితుఁ జేసి మస్తకం
బునఁ గడు నర్మిలిం దనదుమోమ మిడి మూర్కొని సాదరంబుగన్. 156

వ. భీష్ముం డాభీమాగ్రజుం గూర్చుండం బనిచి శంకింపక న న్నేమియైన నడుగు
మనిన నమ్మహీపతి మాధవునకుం బ్రణమిల్లి పారాశర్యప్రభృతిమునివరులకు
నభివాదనం బాచరించి సర్వకౌరవులయనుమతి వడసి యప్పితామహున కభి
ముఖుండై నమస్కరించి యి ట్లనియె. 157

చ. అరయఁగ రాజధర్మము సమాశ్రయ మై నడపుం ద్రివర్గమున్
గురుతరమోక్షధర్మమునకుం దలఁపం దనప్రాప యూఁత భూ
వర విను ఘోటకంబునకు వాగెయు దంతికి నంకుశంబు నే
కరణి నివారకంబులు జగంబుల కట్టుల తాను నెమ్మెయిన్. 158

క. వ్యాకులతఁ బొంది రూపఱు, లోకస్థితి తొంటిరాజలోకముచే నం
గీకృత మగుధర్మ మనం,గీకృత మగు నేని వీతకిల్బిషచరితా. 159

క. తరణి వొడిచి తమము నెఱుచు, కరణిని లోకమునఁ గలుగుకల్మష మెల్లన్
ధరణిపతి ధర్మ మాత్మ,[1]స్ఫురణంబునఁ జెఱుచు విమలబోధనచరితా. 160

1 మార్గస్ఫురణంబునఁ... బోధచరిత్రా.

ఆ. అనఘ నీదుబుద్ధి యతిలోక [1]మగుటయుఁ, దెలిసికొనఁగ నాకు వలయునట్టి
ధర్మకోటి నీవ తగఁజెప్ప వినవల,యుటయుఁ జెప్పె నంబుజోదరుండు. 161

ఆ. ధర్మవిదులు రాజు ధర్మస్వరూపుఁగాఁ, జెప్ప విందుఁ దద్విశేషవృత్తి
భరముగాఁ దలంతు నరవర చెప్పవే, మున్ను రాజధర్మముల తెఱంగు. 162

చ. అనుటయు నాపగేయుఁడు మహత్త్వసమంచితమైనధర్మము
న్వినుతవిధాతృభావమహ[2]నీయుఁడు గృష్ణుని వేదమూర్తి నాఁ
జనుధరణీసురావలిఁ బ్రసక్తిఁ దలంచి నమస్కరించి య
జ్జనపతివక్త్ర మాదరరసప్లుతదృష్టిని జూచి యిట్లనున్. 163

క. నృపధర్మము లన్నియు నీ, కుపదేశించెద విసంశయోక్తుల మఱియున్
విపులఫలవంత మగుధర్మపథంబును [3]నడిగినెడఁ గరము వివరింతున్. 164

వ. అవహితమతివై యాకర్ణింపుము. 165

ఆ. మేలు దనకుఁ గోరు మేదినీశుఁడు మున్ను, దేవతలకు భూమిదేవతలకుఁ
బూజ యాచరించునోజ యత్నముఁ జేయ,వలయు రెండుఁ గార్యఫలకరములు.

మ. విను ముద్యోగము రెంటియందుఁ బర ముర్వీనాథ యుద్యోగవం
తునకున్ దైవము దోడ్పడంగ ఫలసిద్ధుల్ సేకుఱున్ మానుషం
బున కొక్కొక్కెడ సిద్ధి దప్పిన వగల్ వొందంగ రా నీక య
ప్పని దైవోపహతంబుఁగాఁ గనుట భూపాలార్హవృత్తం బగున్. 167

క. దాంతియు [4]విజితాత్మత్వము, శాంతియు శీలంబుఁ గలుగు జగతీశుఁడ శ్రీ
మంతుండు యశస్వియు నై, యెంతయు సౌఖ్యంబు నొందు నిభపురనాథా.

తే. ప్రకృతు లేడింటి నెఱి నడపంగ వలయు, దాని కార్జవసత్యముల్ దావలములు
దండనీతివిధాన మంతటికి రక్ష, యర్హ మగుమెల్పుతోఁ జేయ నది వెలుంగు.

వ. అదియును బుద్ధిమంతులు బ్రాహ్మణులవలనం బ్రయోగింప రయ్యర్థంబునకు
మనువాక్యంబులు గల వాకర్ణింపుము. 170

ఆ. ఇనుము ఱాత నీర ననలంబు విప్రుల,వలన రాజు లుద్భవంబుఁ బొందు
టిది నిజంబు తత్సమిద్ధతేజము లెందుఁ, జెల్లుఁ బుట్టినెడలఁ జేటు నొందు. 171

క. శిలఁద్రెంపఁబోయి యినుమును,జలములు గొని కాల్పఁ గడఁగి చని యనలంబుం
బొలియును రాజును విప్రుల, కలిగి చెఱుపఁ బోయి తాన యనయంబుఁజెడున్.

శా. ఈవాక్యంబులు రెండుఁ జిత్తమున నీ వెల్లప్పుడున్ నిల్పి భూ
దేవశ్రేణియెడం గృపాన్వితుఁడవై దీప్తార్హదండంబు స
ద్భావం బొప్పఁగ నొందెదున్ నడపు శాంతత్మాసురోదారజి
హ్వావిభ్రాంతము బ్రహ్మ మట్లగుట దైవం బంద్రు విప్రున్ బుధుల్. 173

వ. విప్రుని దండించునెడలునుం గలవు శుక్రుండును జెప్పినవాఁడు వినుము. 174

---

1 యగుటయుఁ. 2. నీయునిఁ గృష్ణుని 3 నడుగునెడఁ. 4 (బ్రియవాదిత్వము.

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విప్రులలో దండార్హుల నిరూపించుట.

క. శాంతుఁడు గాకని నాయుధవంతుం డై కవియువిప్రు వసుధేశుఁడు వే
దాంతి నయిన హింసించుట, యెంతయు ధర్మంబు శ్రుతులు నిట్లని చెప్పన్.

క. గురుతల్పగు [1]భ్రూణహను, నరేంద్రవిద్వేషి బ్రాహ్మణఘ్నునిఁ బెలుచన్
ధరణి వెడల నడువవలయు, శరీరనిగ్రహము సేయఁ జన దెయ్యెడలన్. 176

వ. దుర్గంబు లనేకవిధంబులు గలవు వానియందు నరదుర్గంబు వరిష్ఠంబు గావున వర్ణంబులు నాలిగింటిమీఁదను మేదినీశ్వరుండు దయ గలుగ వలయుఁ గేవల క్షమావంతుం డగుటకు సాదు లేనుంగుచందం బైయుండు నివ్విషయంబున బృహస్పతివచనంబులు గలవు తదీయార్థంబులు వివరించెద. 177

సీ. మేదినీపతి యతిమృదు వైన మావంతుఁ డేనుంగు నెట్లట్ల యెక్కి యాడఁ
జూచుఁ దేఁకువ నెడి నీచపుఁబ్రజ క్రూరుఁ డగునేని లోకంబు బెగడు గుడుచుఁ
గాన వసంతంబుభానునిచాడ్పునఁ దగియెడుపాటితో ధరణిప్రజల
నుచితవర్తనముల నొందించునది యిది రాజధర్మములకు రాజు సుమ్ము

ఆ. కౌరవేంద్ర యదియుఁ గాక దండము వరీ, క్షావిశుద్ధిపూర్వకముగ వలయుఁ
దనతలంపువెంటఁ దమకించి ప్రజకు నొ, వ్వఁగఁ జరించుటయును దగదు పతికి.

క. విను గర్భిణి ప్రజ బ్రదుకున, కనురూపము లైనయట్టి యాహారంబుల్
గొనుగతిఁ బతి ధరణీప్రజ, మనికికిఁ దగ నడచునది తమకి గా కెపుడున్. 179

మ. పరిహాసంబునఁ దేలి భృత్యులయెడం బ్రహ్లాదముం బొందుభూ
వరునాజ్ఞం జన రీగి మెచ్చరు పనిన్ వంచింతు రొగ్గాడఁ జొ
త్తురు కౌతూహలవేషభాషణములం దుల్యత్వముం బొంది [2]యే
తురు వా రెల్లపదంబు వేఁడుదురు సింతుర్ భూమి మాఱొడ్డులన్. 180

వ. కావున భృత్యులయెడ నత్యంతహర్షంబునం దేలి తేఁకువ సెడఁ జరింపవలదు సప్తాంగంబులయెడ విరోధం బాచరించువాని నెవ్వని నైనను విడువవలయు నని చెప్పి వెండియు. 181

క. అవలేపంబునఁ గర్తవ్యావివేకము లేక వలసినట్టుల యెవ్వాం
డవినీతి సేయు ధరణీధవుఁడు విడువవలయుఁ దన కతఁడు గురుఁ డైనన్. 182

వ. అని మరుత్తుం డనుమహారాజునకు బృహస్పతి యొఁడంబడం బలికె నట్లగుట గురుండు మిత్త్రుండు పుత్త్రుం డని మన్నింపవలవదు తప్పు గలిగిన ధరణీపతులకు దండింపవలయు సగరుండు దనకొడుకు నసమంజసునిం బౌరబాలబాధకుండు గాఁ దెలిసియు నుద్దాలకముని నిజతనయు శ్వేతకేతుని విప్రులయెడ మిథ్యోపచారకుం డని యెఱింగియుఁ బరిత్యజించి రన వినమె యిట్టిచరితంబుల రాజు [3]ప్రజారంజకుండు గావలయు నిక్కంబును జక్కటియునుం గలిగి జనులచిత్తంబులు

---

1 భ్రూణహనునిన్. 2 హెత్తురు...గొందుర్ భూమి మాఱొడ్డుటన్. 3 ప్రజారక్షకుండు.

నొప్పింపక పెట్టవలయు నట్టివి దఱితోన పెట్టుచు నైరణ గలిగి వర్తిల్లు భూవల్లభుం డభివృద్ధి నొంది యతిశయిల్లు 183

క. తనకీడు వైదికపువ, ర్తనముఁ గొని యడఁప వలయు దానిం గడవన్
జనపతికి మేలు గలదే, వినుము చతుర్వర్గపరత విహిత [1]మతనికిన్. 184

ఆ. సకలవర్ణధర్మసంకరరక్షయు, సంధివిగ్రహాదిషడ్గుణములు
నలయ కరయుటయును నర్థసమ్యగుపార్జనమును నృపతి యెపుడు నడపవలయు.

క. పొనరిచి యాడెడుమాటలఁ, గొనఁ దలఁపక దుర్వినీతకోటిధనంబుల్
దన కెక్కినట్టితప్పులఁ, గొని సుజనుల కీగి నృపతి గుణ మండ్రు బుధుల్. 186

క. కడు నమ్మి యునికియును నెక్కుడునమ్మమియును సుశీల కుశలత గాదె
యెయ్యెడ నైనను బుద్ధి పొనిపి, తడవి కనికొనంగ వలయుఁ దగవుఁ దగమియున్.

క. ధన మపహరించుటయ తన, కనిశముఁ బని గాఁగ బ్రదుకు నతిలుబ్ధునకున్.
విను శత్రులచే నొటకు, మును దనప్రజచేన చేటు మూఁడు నరేంద్రా. 188

ఆ. ధర్మరతులు నర్థనిర్మాణచతురులు, లౌల్యరహితులును నలంఘితాజ్ఞు
లును సునీతినిపుణులును గులజులు నగు, పరిజనములఁ బెనుపు పతికి హితము.

చ. కపటము లేక వైభవము గప్పక యొండొరుమీఁద రాజుపై
నపరిమితప్రియం బెసఁగ నల్గక యుండు ముదంబుఁ బొంది యే
నృపువిషయంబునం బ్రజ వినిర్మలవృత్తతఁ బుత్రభంగి నా
నృపు నృపుఁ డండ్రు గా కితరునిం దగువా రెద నియ్యకొందురే. 190

క. ధనదారాదికముల నెవ్వనికిని రక్షించికొనఁగ వసమే రక్షా
ఘునుఁ డగుపతి గల్గినఁ గా, కనఁడే శుక్రుండు సుమతు లభినందింపన్. 191

క. [2]అనధీయానుం డితఁ డనఁ, జనుబుత్విజునట్ల చూవె సంరక్షాక
ల్పనహీనుఁ డైననృపుఁ డని, మనువు పలికెఁ గాదె బుద్ధిమంతులు మెచ్చన్. 192

వ. మఱియు బృహస్పతి మహేంద్ర భరద్వాజప్రముఖు లగురాజధర్మానుశాసకులు రాజత్వమూలకారణంబు ప్రజాసంరక్షయ యనిరి గావున నెత్తెఱంగున నైనను లోకరక్షణంబు రాజున కవశ్యకర్తవ్యంబు. 193

తే. సంతతోత్సాహవంతుఁ డై శత్రుకోటి, నార్జవంబున నైన ననార్జవమున
నైనఁ జెఱుపన వలయు నత్యల్పుఁ డైనఁ, బగతుఁ డగ్నివిషంబులపగిది నొంచు.

క. విను నృప రాజ్యామిషముం, గొనఁ [3]బలువురచేతఁ బ్రాణగొడ్డం బై యు
న్నను ధీరుఁ డేమఱమి నది, దనకును దక్కించుకొను బుధస్తుత్యముగన్. 195

వ. అని చెప్పి భీష్ముం డేను రాజధర్మప్రకారంబు సంక్షేపరూపంబున నెఱింగించితి నీకు సందేహంబు గలయట్టిది యెయ్యది యడుగు మనిన ధర్మనందనుం డమ్మ

1 యతనికిన్. 2 అనధీతాధ్యయనుం డనఁ. 3 బలువురు వేవఁ; బలువురు వేచిఁ.

హాత్మునితో నరుణగభస్తి యస్తగిరి సేరెడు నేఁటికిం బనివినియెద రేపువచ్చి యడి గెద ననుచుం దత్పాదంబులకుం బ్రణతుం డై వీడ్కొనియెఁ బద్మనాభ ప్రముఖులును వీడ్కొనిరి వార లందఱును మునులకు నభివాదనంబు లాచరించిరి మునులు నిజస్థానంబుల కరుగం దారును దృషద్వతి యనుమహానదిం గృతసంధ్యావందను లై చని కరిపురప్రవేశంబు సేసి సుఖవృత్తి నారాత్రి గడపి కల్యంబునం గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి భీష్ముపాలికిం బోయి యంతకు మున్న వచ్చియున్నమునిలోకంబునకు నమస్కరించి సవినయంబును సకుశలప్రశ్నంబునుం గా నగ్గాంగేయునిం గదిసి బలసి కూర్చుండి రాసమయంబునఁ బాండవాగ్రజుండు ప్రాంజలి యై యతని కి ట్లనియె. 196

సీ. రాజనామమునకు భాజనం బై మహాద్భుతచరిత్రుఁ డగుపురుషుఁ డొకఁడు
గలిమికి మూలంబు ఘనవిశేషము గల్గ నోపుఁ గౌరవకులదీపజనన
యది యెఱింగింపవే యవయవంబులుఁ బ్రాణమానసంబులు జన్మమరణములు శ
రీరయాత్రలు నెల్లవారికి నె ట్లట్ల కాని [1]విభేదంబు గాన మిట్టి

ఆ. రాజొకండు [2]శూరతేజస్వి బుద్ధిను
జ్జనుల నెట్లు దనవశంబు సేయ
నిలుపఁ జేయుప నెల్లయిలయును నేల వై
వనిభుఁ డగుచు మ్రొక్కుకొనఁగఁ జాలె 197

భీష్ముండు ధర్మజునకు దండనీతిజన్మప్రకారం బెఱింగించుట.

వ. అదియును వినవలతు నని యడిగిన నమ్మనుజపతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 198

క. విను తొల్లి కృతయుగంబున, మనుజులయెడ దండనీతిమంతుం డై రా
జన నొకఁడు గలిగి యరయుట, మనుజేశ్వర లేదు ధర్మమత మండ్రు తగన్.

క. ఒండొరులకు రక్షకు లై, యుండుదు ర ట్లుండ దైన్య మొదవిన లోభం
బొండొండ పెరిఁగి ధర్మము, ఖండిత మై మొదలుకొని రకార్యంబులకున్. 200

క. క్రమమునఁ గామము రాగము, దమమనముల నొదవఁగా మదం బెక్కిన వి
భ్రమ మొందుచు విచ్చలవిడి, విమార్గచరితముల వేదవిధ్వంసకు లై. 20[1]

క. మనుజులు ధర్మముఁ బొడవడఁచిన వేదముఁ గర్మములును జెడుటకు భయ మం
దినయింద్రాదులు గమలా, సనుఁ గానఁగ మునులుఁ దారుఁ జనిరి నరేంద్రా.

వ. చని యద్దేవునిం గని మనుజలోకంబున వేదంబులు ధర్మంబులుం బొడ వడంగిన నధ్వరరాహిత్యంబున నేమును దుర్బలుల మై భయం బంది వచ్చితిమి రక్షింపు మని యవ్విబుధులు విన్నవించిన విరించి దానికిం బ్రతివిధానంబు సేసెద మీరు వెఱవ వల దని పలికి స్వామ్యమాత్యరాష్ట్రదుర్గకోశసుహృద్బలంబులు నాన్వీక్షకీత్రయీవార్తాదండనీతులును నరిమిత్రోదాసీనాదిక ద్వాదశరాజమండలం

1 విశేషంబు. 2 భూరితేజస్వి.

బును సంధివిగ్రహ యా నాసన ద్వైధీభావ సమాశ్రయంబులును మొదలు
గా వలయువానికిం బ్రబోధకంబు లగునానావయవంబులుం గలిగి ధర్మార్థకా
మమోక్షంబులకు సాధకంబు లయి యుండునట్లుగా నూఱువే లధ్యాయంబుల
నఖిలలోకహితం బగునీతిశాస్త్రంబు రచియించి యిది లోకచరిత్రనిర్మలీకర
ణంబునకుం గారణం బగు నని యనుగ్రహించె నాలోకపితామహుఫాలలాటంబున
ననాదినిధనుండును విశ్వజగత్కర్తయు సర్వభూతాత్ముండును సనాతనుండును
నగువిరూపాక్షుండు విశాలాక్షుం డనునామంబున నావిర్భవించి యాగ్రంథం
[1]బధిగమించి దాని నభ్యసించుటకు మర్త్యుల కాయుర్బుద్ధులు సాల వని యూహ్య
లించి యమ్మహనీయతంత్రంబు సంక్షేపరూపంబునం బదివేల ధ్యాయంబుల
వైశాలాక్షం బన నిర్మించె. 203

ఆ. హరునివలనఁ బడసి యాశాస్త్ర మమరేంద్రుఁ
డయిదువేలు సేసె నమరగురుఁడు
దేటపడ నొనర్చెఁ ద్రిసహస్రకాధ్యాయ
రూపసమ్మితముగ భూపవర్య. 204

వ. దాని శుక్రుండు సహస్రాధ్యాయపరిమితంబుఁ గావించె మఱియు మనుష్యులశక్తి
యెఱింగి మునులు క్రమంబున సంక్షిప్తరూపంబులుగా గ్రంథంబులు గావించి
రిది నీతిశాస్త్రప్రవర్తనప్రకారం బట్లు సుర లమ్మేలు వడసి విశ్వలోకేశ్వరుం
డగు విష్ణుపాలికిం జని తగం గని కార్యంబు విన్నవించి నీతిశాస్త్రసముద్భవం
బెఱింగించి దీని నధిగమింపను దదీయాచారంబు నడపను శక్తుం డగువాని నొక్క
రుని నిర్దేశింప వలయు నని యభ్యర్థించిన నద్దేవుండు నిజతేజోమయుండుగా
నొక్కమానసపుత్త్రు నిర్మించి విరజుం డనుపే రిడియె నతండు భూమికిం బ్రభు
వుగా నొల్లకుండెఁ దత్సుతుండు కర్దముండు ననపేక్షితరాజ్యుండై తపంబున
కరిగెఁ దదీయపుత్త్రుం డనంగుండు దండనీతి నయించి భూప్రజలం బాలించె
నతనికొడుకు నీతి యనువాఁ డమ్మహారాజ్యంబున నభిషిక్తుండై యింద్రియ
వశత్వంబు నొంది మృత్యుపుత్త్రి సునీథ యనుకామినిం గమనీయాకార నతి
మనోహరగుణవిభాసినిం బరిణయం [2]బైన దానియందు వేనుండు గలిగి మాతా
మహదోషంబునం జేసి రాగద్వేషంబులం బ్రజకు విరుద్ధుం డయ్యె న ట్లగు
టయు మహామునులు గూడి యేతెంచి మంత్రపూతంబు లగుకుశసంచయంబుల
నతనిం బ్రశమితుం జేసి తద్దక్షిణోరుతలంబు మథించిన. 205

క. విను కాలినకొఱవి తెఱం, గున నల్లఁదనంబు [3]మిగులుకుఱుచయొడలు నె
ఱ్ఱనికన్నులు నై యశుచి,త్వనిరూఢుం డొకఁడు పుట్టె ధర్మతనూజా. 206

---

1 బధికరించి. 2 బై దానియం దాసక్తుం డయ్యె నయ్యత్యాసక్తిం జేసి రాగ. 3 మిగులఁ
గుఱుచ.

వైన్యుం డనురాజుచరిత్రంబు భీష్ముఁడు ధర్మజునకుం జెప్పుట.

వ. వానిం జూచి యాఋషులు నిషీద యని పలికి వర్జించుటం జేసి తత్సంతాన జాతులు నిషాదు లనం బరఁగి వింధ్యాదిగిరివనప్రదేశంబులఁ గ్రూరత్వంబున వర్తిల్లి రమ్మునులు మఱియు నారాజుదక్షిణబాహువు మథించిన నుజ్జ్వలత్కవచశరశరాసనభాసమానుండును వేదవేదాంగధనుర్వేదపారగుండును నగుపర మాకారవంతుం డుదయించె సకలదండనీతియు నప్పురుషు నాశ్రయించె నతం డమ్మహాత్ముల కభిముఖుండును బ్రాంజలియు నై వినయంబున. 207

తే. వినుఁడు ధర్మార్థతత్త్వప్రవీణ యగుచు, సూక్ష్మదర్శిని యైనది సుకృతులార
నాదుబుద్ధివిూ కెప్పని నడపవలయు, [1]దీనఁ గొని నన్నుఁ బనుపరే దాని కనిన.

వ. వారునుం దత్సమయసమాగతు లయినవిబుధులును నవ్వైన్యాభిధాను నభినందించి. 209

సీ. మానలోభములఁ గామక్రోధములఁ [2]బాసి సర్వజంతువులకు సముఁడ వగుచు
నియతధర్మము నీవు నిశ్శంక నడపుము ప్రియము నప్రియము నుపేక్షఁ గూర్పు
దండనీత్యాశ్రయధర్మంబు నాపని దీనిఁ జేయుదు సావధానవృత్తి
రక్షింతు శ్రుతుల వర్ణముల సంకరములు సొర నీ నదండ్యులు ధరణిదివిజు

తే. లరయువాఁడ నే భూప్రజ నని ప్రతిజ్ఞ
యనుమహోన్నతపద మెక్కు మనుడు నాతఁ
డవనిసురులు సహాయత్వ మాచరించి
రేని న ట్లగుఁ గా కనియెం గుమార. 210

వ. అనిన విని వారలు ప్రీతచిత్తులై యతనికి మహీసురులు సహాయత్వం బాచరించువారుగా ననుమతి సేసి రయ్యవసరంబున వాత్సల్యంబున సకలదివ్యపరివృతులై వచ్చి విష్ణువిధాతలు నమ్మునీశ్వరులును నక్కుమారు నఖిలధరణీసామ్రాజ్యాభిషేకంబు నిర్వర్తించి రవ్విభునకు శుక్రుండు పురోహితుండును వాలఖిల్యుల యందు సారస్వత్యగణం బమాత్యులును గర్గుండు సాంవత్సరికుండు నై నడచిరి మున్ను మహి విషమ యగుటయు నమ్మనుజపతి సమమూర్తి గావించుటయు విందుము కరచరణాద్యవయవంబులతో నవనియు సాగరంబులును మహాగిరులును నగ్గురుప్రభావుని భజియించె. 211

క. సురపతి విభవము మేరువు, హిరణ్యమును గిన్నరేశుఁ డీడితసంప
ద్గురుతయు నొసఁగిరి రథకరి, తురగభటావళులు దలఁపుతో నొడఁగూడెన్. 212

వ. ఇట్లు మహనీయప్రభుత్వపదస్థుం డై యమ్మహాత్ముండు శాస్త్రోక్తమార్గంబున దండనీతిపరిపాలనంబు ధర్మతాత్పర్యసమీచీనంబుగా నాచరించె. 213

క. ఉరగాదులవలనిభయముఁ, బొరయక యొండొరులతోడఁ బొసఁగి రుజలఁ జి

---

1 దీనిఁ గొని నన్నుఁ బనుపుఁ డెద్దానికైన. వ. అనిన వారునుం... 2 బాచి.

త్తరుజలు లేక యతనితతి, ధరణిప్రజ సస్యసంపదయుఁ గల్గె మనున్. 214

తే. బ్రాహ్మణక్షతత్రాణతత్పరతఁజేసి, క్షత్త్రియాభిధానంబు రంజనము నెల్ల
ప్రజకుఁ జేయుటకతమున రాజనామ,మును బ్రవర్తిల్లె నానృపాలునకు నధిప.

వ. తత్సంతతిజాతు లెల్లను దత్కల్పు లై రాజత్వంబు వహించి దండనీతి పాలించిరి
రా జని యొకండు గలిగిన తెఱంగును రాజ్యస్థాపనంబును రాజు మిగిలి వర్తింపం
దక్కినజనంబులకు రాకుండుటయు విష్ణువిహితంబులు విష్ణుండు రాజుల నిజతే
జోంశంబులం బ్రవేశించి యుండు నట్లగుటం జేసి దైవనిభుం డగుచు రా జెల్ల
వారిచేతను మ్రొక్కం గొనం జాలుఁ దద్రక్షణంబును నాచరించు నొక్కని
వశంబున లోకం బంతయు వర్తిల్లుటకు దేవసంబంధకలితం బయినగుణంబు
వెలిగా నొండు కారణంబు గలదే యాకర్ణింపుము. 216

మ. హరిఫాలంబునఁ బుట్టి ధర్మమున కాలై యర్థ మస్పుత్రకుఁ
సిరి గాంచెఁ దగ వారు మువ్వురును సుస్థేమోన్నతిఁ సంశ్రయిం
తురు భూపాలకు నాతఁ డన్యజనతాతుల్యోద్భవుం డెట్లు ని
ర్జరలోకార్హసమగ్రపుణ్యవితతిప్రాప్తుండు గా కారయన్. 217

వ. దివంబుననుండి దండనీతి నయించుటకు వచ్చి వాసుదేవమహత్త్వభావితుం డైన
మహానుభావుండు గావున వర్ణంబులు నాశ్రమంబులుం దదాచారప్రవర్తనంబు
లైన వేదపురాణేతిహాసంబులును రాజున కధీనంబులు తదీయమాహాత్మ్యంబున
నతనియందు సౌందర్యశౌర్యచాతుర్యాదిగుణంబులు గలుగ జనంబులు దలం
తురు తదాజ్ఞకు లోనై వర్తింతు రిది రాజులు దేవసము లైన తెఱంగు మఱి
యు నడుగవలయువాని నడుగు మనిన నయ్యాపగానందనునకుం బ్రణమిల్లి
యప్పాండునందనుం డిట్లనియె. 218

తే. అనఘ నాలుగువర్ణము లాశ్రమములు, నెన్నిగల వెవ్విధంబుల నన్నిటికిని
వర్తనమ్ములు వేర్వేఱ వానిఁ దెలుపు, విశ్వరాజధర్మములను విస్తరింపు 219

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు వర్ణాశ్రమధర్మంబు లెఱింగించుట.

వ. అని యడిగిన నాదేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కి ట్లనియె. 220

క. కోపంబు లేమి సత్యా, లాపము నిజదారపరవిలాసము శుచితా
గోపన మద్రోహం బవ,నీపాలక సర్వవర్ణనియతగుణంబుల్. 221

ఆ. బ్రాహ్మణునకు దమము పరమధర్మం బవ,శ్యంబుఁ గృత్య మధ్యయనము దాన
సర్వకర్మములును శాసితంబులు వాని, నడప వలయు నిష్ఠ యెడప కతఁడు. 222

ఉ. కానిపథంబునం జనక కారుణికత్వము గల్గి శాంతిమైఁ
దా [1]నడవంగ విప్రున కుదాత్తధనం బొడఁగూడె నేని సం
తానముఁ [2]గూర్ప నర్హులకు ధర్మనిరూఢతఁ బంచి పెట్ట దు

1 నడపంగ. 2 గూర్ప కర్హు...బంచిపెట్టి.

ర్థానవిదూరుఁ డై పరఁగఁ బ్రొప్పుఁడు కౌరవవంశదీపకా. 223

చ. యజనము దానకర్మమును నధ్యయనంబును దస్యుహింసయుం
బ్రజ కనురాగ మొందఁ బరిపాలన సేఁతయు సంగరంబున
న్విజితవిభీతిమై నుదవణించుటయుం నృపధర్మముల్ గురు
ప్రజతిలకాయమాన సమరంబు సుధర్మువు నీనిలోపలన్. 224

తే. అధ్యయనదానయజ్ఞంబు లధిప వైశ్యునకునుగృత్యముల్ శుద్ధార్జనమునధనము
సంచితవ్యంబు పసుల రక్షించువాఁ డ,తండు వానికి నిది మహాధర్మ మనఘ 225

క. ఈమూఁడువర్ణములకును, దా మంచిగఁ బనులు సేఁత ధర్మువు కురుధా
త్రీమహీశ్వర శూద్రున, కామెయి జీవనము వాని కజుఁడు విధించెన్. 226

క. ధనధాన్యంబులు గూర్చుట, జనపతి యనుమతము లేక చన దతనికి దా
ననిరూఢి శ్రద్ధ గలిగినఁ, జను నది సుపవిత్ర యగుట జగతీనాథా 227

తే అధిప త్రైవర్ణికులకును యజ్ఞవిధుల, శ్రద్ధ గలిమికి మిగులు ధర్మంబు లేదు
యజ్ఞమునకంటె నధికమైనదియుఁ గలదె, యజ్ఞకర్తయు చూవె సర్వాధికుండు.

వ. ఆశ్రమధర్మంబు లాకర్ణింపుము. 229

మ. గురుశుశ్రూషయు నాగమాధ్యయనముం గోపీనిరాసంబుఁ ద
త్పరతం [1]మేఁ దొడయంగఁ దాఁ జొంచమియుం భైక్షాశనత్వంబు ప
ద్వాకర్మంబులయందు రాగభరగాఢద్వేషముల్ లేక యొ
న్వరితోడం బగ గాక యున్కియును భవ్యబ్రహ్మచర్యోక్తముల్. 230

మ. నిజదారైకపరత్వముం గరుణయుం నిక్కంబునుం దాల్మియుం
సుజనాసంగము దేవపిత్రతిథిసంశుద్ధార్చనల్ హవ్యభు
గ్భజనంబుం సకలాశ్రమస్థులను శక్యప్రక్రియం బ్రోవుఁ బం
కజగర్భుండు గృహస్థధర్మములు గాఁ గల్పించె నుర్వీశ్వరా. 231

శా. తానుం భార్యయు నేఁగుఁ జేరడవికిం దా నొక్కఁడైనం జనుం
మానాహంకృతు లూడ్చు నింద్రియములం మర్దించు నచ్చో జడల్
పూనుం బాపుశాస్త్రముల్ సదువుఁ జల్వుం గోష్ఠి తజ్జ్ఞాతతో
వానప్రస్థవిధాప్రవిష్టుఁడు ప్రజావాత్సల్య[2]నిష్ఠాత్మతన్. 232

శా. ఎచ్చోనైనను నిల్చు నాఁకటికి నేమేనిం గొనుం రాత్రియై
నచ్చో నెమ్మి శయించు నగ్నిపరిచర్యం బాపి వర్తించుఁ దా
నిచ్చం గోరఁ డొకండు నింద్రియజయం బేపారుభోగంబులం
మెచ్చుం [3]మ్రొక్కను నొల్లకుండు యతి వేర్మిం నిర్మముం డై నృపా. 233

క. ఈనాలు గాశ్రమములకుఁ, బూని చొరం దగినవాఁడు భూదేవుఁడు రా

---

1 బొం దొరయంగఁ. 2 నిష్ఠాత్మకా. 3 స్రుక్కును లేకయుండు.

జైనను వీనను వైశ్యుం, డేనియు వర్తించు శుద్ధహృదయతకల్మిన్. 234

తే. సుమతిఁ ద్రైవర్ణికులకు శుశ్రూష సేసి, యాప్తసంతానుఁ డయ్యు నిలాధినాథు
ననుమతంబున శూద్రున కాశ్రమాంత,రంబు దగుఁగాదు యతిగాఁగ రాజముఖ్య.

క. నిజధర్మవర్తి యగు సద్ద్విజుఁ డగుఁ [1]బాత్రంబు దానవిధిమఖముల క
ట్ల జనేశ్వర నృపముఖులకు, నిజవిత్తము లీను మాననీయత గలుగున్. 236

తే. వర్ణములు నాశ్రమంబులు వసుమతీశుఁ,డుక్తపథమున నడపించి యుభయలోక
సిద్ధి గనుఁ దప్పఁ ద్రొక్క నిశిష్టజనులు, గలనరేంద్రున కింద్రుండుఁ దలఁప సరియె.

వ. అదియునుం గాక. 238

సీ. ఏనుంగు[2]హజ్జలో నెల్లసత్త్వంబుల హజ్జలు నడఁగినయట్లుపోలె
రాజితక్షత్త్రధర్మమునకు లోనయి సర్వధర్మంబులుఁ జను మఖములు
వేదంబులును శుభవృత్తంబులును దండనీతి మాసినఁ జెడు భూతలంబు
సంస్కారరహిత మై చాల హీనతఁ బొందు నట్లైనఁ బ్రజకుఁ జేటావహిల్లు

తే. రాజు లరసిన నెమ్మది బ్రదుకుఁ గాన, రాజు సర్వోత్తముఁడు ధర్మరాజియందు
రాజధర్మంబ యెక్కుడు రా జనంగ, ధర్మదేవత యన వెలె ధర్మతనయ. 239

వ. ఆకర్ణింపుము. 240

తే. తొల్లి మాంధాతృఁ డనుమహీవల్లభుండు, విష్ణుసందర్శనము సేయ వేఁడి యొకమ
హాధ్వరమునిష్ఠ మైఁ జేయ నమరవిభుఁడు, సన్నిహితుఁడయ్యెఁ బ్రీతి నజ్జనవిభునకు.

వ. అట్లింద్రుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు. 242

క. అన్నరపాలుఁడు దానుం, జన్నమునకు వచ్చినట్టిజగతీశులు భ
క్తి న్నమ్రు లైరి దేహము, లున్నేలయు ముదము మనములుం గలయంగన్.

వ. అట్లు దండప్రణామంబులు సేసి లేచి చేతులు మొగిచి నిలిచిన సురేంద్రుఁ
డన్నరేంద్రునితో ని ట్లనియె. 244

ఆ. విష్ణుఁ జూడ నీవు వేడుక పడితి నా, కైన నజున కైన నరిది విష్ణు
దర్శనంబు నీదు తలఁ పెద్ది యెఱిఁగింపు, మది యొనర్చెదను మహానుభావ 245

క. అనవుడు సాంసారికవ,ర్తన ముడుపుము భైక్షచరణతత్పరత మనం
బున దృఢముగ నొందింపుము,ననుఁ [3]జరితార్థునిఁగఁ జేయు నావుడు నగుచున్.

మ. ధరణీశా నృపధర్మ ముత్తమము సద్ధర్మంబులం దెల్ల నే
తెరువుల్ రా జరయంగఁ గాదె తగ సిద్ధిం బొందఁ గామంబుఁ గ్రో
ధరయంబుల్ మగిడించి దండము సమత్వవ్యాప్తిఁ జెల్లించుచుం
ధరఁ బాలించినరాజు వొందుగతిఁ బొందన్ శక్యమే యేరికిన్. 247

వ. అని పలికి పురందరుం డందఱు రాజులం గలయం గనుంగొని. 248

---

1 బ్రాప్తుండు; బాత్రుండు. 2 నంజలో...యంజలు నడఁగిన. 3 జరితార్థుఁడుగఁ.

తే. లోకపాలాత్ములరు మీరు మీకు భైక్ష,చరణ మర్హమే ప్రజఁ బ్రోపుసమరముక్త
దేహు లగుటయు నమ్మేలు దెచ్చుసంశ,యంబు వలవదు మీపద మధికతరము.

వ. అని చెప్పి దేవేంద్రుండు దివంబునకుం జనియె. 250

చ. అది యొకఁ డేల వేదములయందుఁ బురాణములం బ్రసిద్ధకో
విదులు బహుప్రదేశముల వేమఱుఁ గాంచి మనుష్యు లెల్ల భూ
మిదయితుకంటెఁ దక్కువ యమేయసుధర్మము లీడు గావు ని
ర్మదకృతదండనీతి కనరా మన మెల్ల వినంగ నెప్పుడున్. 251

ఉ. కావునఁ గామరోషములఁ గ్రాఁచుచు నాశ్రమకోటిఁ గాచుచున్
భూవలయప్రజన్ సమతఁ బ్రోచుచు రాజ్యము సేఁత మేలు భి
క్షావిధిలోను గాఁ గలుగు సారపుధర్మములన్ ఘటించు మేల్
వావిరి నప్రయత్నమున వానికి వచ్చు నృపాల యెమ్మెయిన్. 252

చ. అతిథుల దీనకోటుల ధనార్థిత లేనియతివ్రజంబు స
మ్మతిఁ బరికింపు హర్ష మదమానవిషాదములం జొరంగ నీ
క తొలఁగఁద్రోవు నాయెడలు గావక భూప్రజఁ గాతు నన్విని
శ్చితదృఢబుద్ధి గల్గు మిది సేయు నమస్తసుధర్మసిద్ధులన్. 253

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు మహాపురుషా వర్ణాశ్రమవిధంబులుం దద్రక్షణం
బుచొప్పును దాన వచ్చుపెంపును నెఱింగించితి రాష్ట్రజనంబు లెయ్యది యా
చరించి సుఖు లగుదు రెఱింగింపవే యని యడిగిన నమ్మహీకాంతునకు శాంత
నవుం డి ట్లనియె. 254

రాష్ట్రజనుల కర్తవ్యధర్మంబులు భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ దెలుపుట

సీ. రాజు సుత్తమగుణభ్రాజిష్ణు నభిషిక్తుఁ గావించుకొని యెల్లకార్యములును
దన్ముఖంబునఁ జెల్లఁ దద్దయు సుఖ ముండఁ బడయుదు రొకఁడు భూపాలనంబు
సేఁత లేకున్న దుశ్చేష్టితు లై జను రన్యోన్యదారధనాపహరణ
మాచరింతురు మీలయట్టుల బలవంతు లల్పులఁ దమకు నాహారములుగఁ

తే. గొంద్రు భూపతి లేకున్న మంత్రిజనము, లధిపకృషి సేయుటయును బేహారమాడు
టయును గోరక్షగావించుటయును మొదలు,గాఁగ బ్రదికెడు తెరువులు గాసిగావె.

వ. వినుము. 256

సీ. జనులొక్కతఱిఁ దొల్లి సమయంబు దమలోనఁ జేసి క్రూరతయు మ్రుచ్చిమియు అంకు
సైపక యట్టిదుర్జను నందఱును గూడి శాసించువారుగాఁ జాలి తమకు
నధిపతియుఁ గ నొరు నాసపడక యుండి నడవడి బహుకారణములఁ జిక్కు
వడిన విషణ్ణులై బ్రహ్మ గానఁగఁ బోయి మాకు రక్షకుఁడుగ మహిపుఁ డొకఁడు

తే. వలయు రూపింపుమా తనిఁ గొలిచి బ్రదుకు,వారమనుటయు నజుఁడును వారివలని

కరుణమనువునిరూపించె నరు లసత్య,[1]చరితు లనిపాలనమునకుఁ జోరఁడయతఁడు

వ. చోర కున్న నజ్జనంబు లమ్మహాత్మునితో నీవుం బుయిలోఁడ నేల ప్రజలచేతఁ బశువులయందును బసిండిని నేఁబది యగునంశంబును ధాన్యంబున దశసుభాగంబును భండారంబుగాఁ బుచ్చికొని శస్త్రోపజీవుల నెల్ల నీవారిం జేసికొని బలవంతుండ వై దుష్టనిగ్రహశిష్టప్రతిపాలనం బాచరింపు మే మందఱము ననుసరించి నీపనుపు సేయం గలవార మధర్మవర్తనులు నీచేతం జెడువారు ధర్మవర్తనులు సేసినధర్మంబున నాలవపాలు నిన్నుం జేరం గలయది గా నొడంబడితి మింద్రుండు దేవతల రక్షించుమాడ్కి మమ్ము రక్షించుకొని సుఖంబుండు మనుట . 258

క. అతఁ డొడఁబడి యత్తెఱఁగున, నతిబలవంతుఁ డయి నీతి నంచిత మ
ద్ధతవిక్రమమునఁ దగ నీ, క్షితిఁ బాలించె సుఖు లైర శేషజనము . 259

ఉ. కావున మేలు సేయదె జగజ్జనకోటికి రాజునాజ్ఞమైఁ
బోవుట యాతనిం దగినపూజలఁ దృప్తునిఁ జేఁత దేవసం
భావనఁ [2]గొల్వతం డొకటఁ బాడి దొఱంగిన సైఁచు టిట్లు సం
భావితుఁ జేయఁగా నతనిపంపుఁ బొనరింతురు మ్రొక్కి శత్రులున్. 260

క. తనవారు పెద్ద సేయని, మనుజేశు నరాతిజనులు మదిని సరకుగాఁ
గొన రది భూప్రజ కొప్పదు, వినుకావునఁ బతికిఁ బ్రజలు వెఱచుట యొప్పున్.

తే. వాహనాసనశయ్యానివాసములును, భోజ్యగంధమాల్యాంబరభూషణములు
గుప్తియునునరపతికినెక్కుడుగవలయు, నను[3]తలంపుతోమనుటభూజనులగుణము.

చ. అతఁడును మందహాససహితాలపనంబును సత్యభాషణ
వ్రతమును సంవిభాగనిరవద్యతయుం సమభావముం గృత
జ్ఞతయు జితేంద్రియత్వముఁ బ్రసాద[4]ఫలంబును గల్గి భూమికిం
బితృసముఁ డై విరోధిజనభీషణసారత నొప్పఁ బెం పగున్. 263

వ. అనుటయుం గౌంతేయాగ్రజుండు మనుష్యుల కెల్ల రా జధిపతియును దైవంబునుం గా విప్రులు సెప్పి రట్లగుట యేమిటనో యని యుండుదు నది మీవలనం బ్రస్ఫుటంబు గా వింటి నని పలికిన గాంగేయుం డింకనుం జెప్పెదఁ దొల్లి వసుమనుం డనుమానవేంద్రుఁడు నీవపోలె వితర్కించి బృహస్పతి నడిగిన నతం డతనికిఁ జెప్పినభంగి యాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 264

బృహస్పతి వసుమనుం డనురాజునకుం జెప్పిన రాజధర్మప్రకారము.

తే. లోకములు లోకధర్మంబులును నృపాల, రాజమూలముల్ రాజవిరహితమైన
పుడమి జనులకు నింకినమడువులోని, జలచరంబులు పడుపాటు సంభవిల్లు

క. తరణిశశాంకులతేజ, స్స్ఫురణము లేకున్నయట్లు భూజనములు ని

---

1 నిరతులని...,జొరఁ డతండు. 2 గొల్వ నాతఁ డొకపాడి. 3 తలంపునఁ బ్రజలకు మనుప గుణము. 4 గుణంబును.

ర్భరదురితతఁ జేడ్పడుదురు, నరపాలకవిహితపాలనము లే కున్నన్. 266

క. తనధన మిది యది యూఱడి, మనఁ బరిణయ మాదిగా నైనమహితోత్సవముల్
గొని యాడ నెవ్వరికి వచ్చునె జనపాలుండు లేనిచో నిర్భయతన్. 267

తే. విభుఁడు లేకున్న జనములు సభయహృదయు, లగుచు హాహానినాదంబు లడరఁ దల్ల
డిల్లుదురు రాజు లేమియ యెల్లవారు, లేమి కల్మియ కల్మి దుర్లేపరహిత. 268

క. యాగములును భోగములును, త్యాగములును బహువిధము లధర్మములు మహా
భాగా నరపతిరక్షా, యోగంబునఁ జెల్లుఁ బ్రజకు నుల్లాసముగన్. 269

క. ఒకరునికి నలిగి యాతని, సకలహిరణ్యంబు రత్నసంచయమును బు
చ్చుకొనుం దనవలచినవా, నికి నిచ్చు ధనేశుఁ డంద్రు నృపు నట్టితఱిన్. 270

తే. చారచక్షుఁ డై కను నెల్లజగము నపుడు
సూర్యుఁ డంద్రు నరేంద్రు నకార్యకరులఁ
దునుము నయ్యెడ జముఁడు నాఁ జను నతండు
దేవతాత్మకుఁ డగుట సందియము మె యధిప. 271

క. విను నృప సమ్రాట్టు విరా, ట్టనియెడుశబ్దములఁ బొగడు నాగమములు నె
ట్టన భూపాలకు ననిన న, తనిఁ దగఁ బూజింప కుండఁ దగునె యొరులకున్. 272

క. నియతిమెయి నెవ్వఁ డింద్రియ, జయమును భక్తియును జిత్తసారము దృఢసం
[1]శ్రయతయుఁ గలిగి కొలుచు నృపు, నయసంపన్నుఁ డుగ జేయు నధిపతి యతనిన్.

క. రాజునకుఁ బ్రజ శరీరము, రాజు ప్రజకు నాత్మ గాన రాజుం బ్రజయుం
రాజోత్తమ యన్యోన్యవి, రాజితు లై యుండవలయు రక్షార్చనలన్. 274

వ. అని యిట్లు బృహస్పతి యుపదేశించినం గౌసల్యపతి యగునవ్వసుమనుండు ప్ర
యత్నంబునం బ్రజాపాలనం బాచరించె నని చెప్పుటయు ధర్మనందనుండు
రాజు జనపదపరిపాలనంబును శత్రువధంబును మొదలైన కృత్యంబులు నడపు
తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు భీష్ముం డి ట్లనియె. 275

క. తనుఁ దాన తొలుత గెలువక, మనుజపతికి వలయుఁ బిదప మార్తుర గెలువన్
మనమునఁ దలంచు నదియును, దను గెలువనిపతికి గెలువఁ దర మే పగఱన్.

ఆ. వినుము తన్ను గెలుచుటన వేఱొకండె పం, చేంద్రియములఁ [2]దూలనీక కొలఁది
నాఁగుటయ జితేంద్రియత్వంబు గలరాజు, రిపులఁ జెఱుపఁజాలు నృపవరేణ్య.

క. ఆరామాదికనిజసం, చారస్థలములకు దేశసంధులకుఁ బురీ
ద్వారములకు నగరికిని ధ, రారమణుఁ డొనర్ప వలయు రక్షలు నియతిన్. 278

తే. అరులకడ నిజభూమియం దనుజతనుజ, బాంధవామాత్యమిత్రులపాల వేష
ధరుల వేగులఁగాఁ బెట్టి ధరణిపునకు, వలయు నొండొరు నెఱుఁగనివారిఁగాఁగ.

క. తను హీనుం డని యెఱుఁగక, మును ప్రబలునితోడ శీఘ్రమున సంధానం

---

1 శ్రయమఁగలిగి కొలుచుం గృపఁ, నయసంపన్ను నిఁగ. 2 బాఱనీక

బోనరింప వలయు నతనికి, ధనం బొసఁగి యైనఁ బతికిఁ దగు నిలఁ గావన్. 230

క. మత్తుఁ బ్రమత్తుని విషయా, యత్తుని దుర్బలునిఁ జూచి యట్టిపగతుపై
నెత్తునది శిఖివిషాదుల, నుత్తలపెట్టునది యతనియుర్విఁ గడంకన్. 281

ఆ. కయ్యమునకు వలదు కాల్ద్రివ్వ నధిప సామమున భేదమునను మార్గమనము
మెత్తఁ జేసి [1]చెఱుచు మెయివడిఁ దప్పించు,కొను తెఱం గెఱింగికొనుట మేలు

చ. జనకుఁడుఁబోలె నర్మిలిఁ బ్రజం బరికించుచు షష్ఠభాగముం
గొనునది వారిచేత నరిఁ గోటివిధంబుల నాప్తదత్తులం
గని వనగోకులాకరనగప్రముఖార్థకరంబు లారయం
బనుచుచు నన్నిటం ధరణిపాలుఁడు గన్నిడి యున్నఁ బెం పగున్. 283

సీ. కోట యేమఱ కెప్డుఁ బాటించి గడ్డియు ధాణంబుఁ గొల్చును గట్టెలును
నేయునూనియయును నాయుధమ్ములు నౌషధములునాభీలయంత్రములుఁగూప
ములు లోనుగా నందు వలయువాని సమగ్రములుగ సంపాదించి భూరిధైర్య
శౌర్యాదిగుణముల నడిసన్నయాప్తయోధులఁ బెల్లమర్చుట యలఘునీతి

ఆ. పగతుఁ డలిగి నడచుపథమునఁ దృణకాష్ఠ, ములును ధాన్యతోయములును లేక
యుండఁ జేసి మిత్రమండలేశుల నెత్తి, యరుగుదేరఁ బనుచునది విభుండు. 284

వ. మఱియు రాజునకు రక్షింపవలయునది స్వామ్యమాత్యజనపదకోశసైన్యమిత్ర
దుర్గంబు లనురాజ్యాంగసప్తకంబు గన్నిడి యరయవలయునది సంధివిగ్రహ
యానాసనద్వైధీభావసమాశ్రయంబు లనుషాడ్గుణ్యంబు నడపవలయునది
ధర్మార్థకామంబు లనువర్గత్రితయంబు పాటింపవలయునది మంత్రప్రభుత్వో
త్సాహంబు లనుశక్తిత్రయంబు నిజవర్తిం జేయవలయునది సత్త్వరజస్తమంబు
లనుగుణత్రికంబు విశేషించి ధర్మసేవ సంతతంబు నాచరింపవలయునది ప్రమా
దంబున నర్థకామంబులు హీనంబు లైనను ధర్మనిష్ఠం జేసి ధరణీపరిపాలనంబు
సుస్థిరం బై చెల్లు నాంగిరసభార్గవాదు లగుపెద్ద లిట్లని చెప్పిరి త్వక్చక్షుశ్శ్రో
త్రజిహ్వాఘ్రాణంబు లనుబుద్ధీంద్రియంబులును వాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబు
లనుకర్మేంద్రియంబులును మనంబునుం గూడ నేకాదశసంఖ్యం బైన యింద్రి
యజాతంబు జయించి కామజంబు లగునక్షమృగయాస్త్రీపానార్థదూషణంబు
లునుం గ్రోధజంబు లగువాక్పారుష్యదండపారుష్యంబులును నైనసప్తవ్యసనం
బులం దగులక యజ్ఞాధ్యయనదానతత్పరుం డగుచు దుర్మంత్రులకుటిలవాక్యం
బులకు లోను గాక నయవిక్రమక్రమజ్ఞు లైన యమాత్యులతో దైవమానుష
చింతనంబు సేయుచు దేవబ్రాహ్మణప్రణామతర్పణరక్షణంబులం జేసి యశుభ
నిరాసనంబును శుభాధానంబును నొనర్చుచుఁ బ్రజలం బాలించుభూపతి
యుభయలోకసిద్ధులం బొందు. 285

1. చెఱిచి.

తే. అనిన విని ప్రీతి ధర్మనందనుఁడు రాజు, దండనీతియు ననఁగ నుదాత్తయుక్త
వస్తువులు రెండు నారప్రశస్తకార్య, సిద్ధి గావించు [1]తగవులు సెప్పు మనఘ.

వ. అని యడిగిన నప్పుడమిఱేనికి సరిత్సూనుం డి ట్లనియె. 287

క. భూరమణుఁడు గాలమునకుఁ, గారణ మెట్లన్న ధర్మగతి పూర్ణత నొ
ప్పారంగ దండనీతిస,మారంభము నడపుఁ గృతయు[2]గాగతి నధిపా. 288

వ. అందు 289

క. ధర్మంబు వెరుఁగు వైదిక, కర్మఫలము లెసఁగు ఋతునికాయము ప్రజకుఁ
శర్మం బొనర్చు నాయువు, పెర్మిఁ బొరయు [3]దునక పెద్ద పృథివి ఫలించున్. 290

తే. రాజు మూఁడుభాగముల ధర్మంబునడపుఁ,ద్రేత నమ్మెయినది ప్రజాప్రీతిసలుపు
ద్వాపరంబున నర్ధంబ యొాపి చెల్లఁ, జేయు నక్కాల మమ్మాత్రఁ జెందు మేలు.

క. నరపతి ధర్మోపేక్షా, పరుఁ డగుఁ గలియుగమునందుఁ బాయును ధర్మ
స్ఫురణ మధర్మం బెందును, బరఁగును వర్ణాశ్రమములపథములు దప్పున్. 292

వ. కాలప్రభావం బిట్టిద యైనను 293

ఆ. విభునిసకలధర్మవృత్తి నత్తఱి కృత,యుగముఁ బోలు ధర్మయుక్తిమాత్ర
లరయ విభుల కెట్టు లయ్యె [4]నయ్యైతఱు,లవులయుగములట్ల యగు నృపాల.

వ. అనుటయు నెట్టివాఁ డైన విభునిశుభంబులు వొందు ననుటయు ధర్మనంద
నునకు మందాకినీనందనుం డి ట్లనియె. 295

మ. అనయుం దప్పు కృతం బెఱుంగు మదలోభావేశముల్ లేవము
ష్కరుఁ డాత్మస్తుతి లేదు సేయునియతిం గార్యంబు లీగుల్ ఘన
స్థిరముల్ శూరుఁడు గర్వి గాఁ డశఠుఁ డస్త్రీలోలుఁ డక్రోధనుం
డరి [5]నొవ్వం గొనఁ డన్పొగడ్తఁ గను రా జత్యంతదీప్తుం డగున్. 296

వ. అని చెప్పి వెండియు 297

ఆ. సాంగవేదవేది యగుపురోహితుఁ డెప్పు,నగర మెలఁగవలయుఁ దగవుఁ గృపయుఁ
జక్కటియును గలుగు సచివునప్పనములు,నరులు నరయఁబనుచునది విభుండు. 298

క. పరుసఁదనముమెయి నరిగొనఁ,జొరఁదగ దది పొదుఁగుగోయుచొప్పగు వినుపా
ల్గురియించుకొనఁ దలంచిన, నరయ వలదె గోవుఁ బ్రజయు నట్టిద యధిపా. 299

ఆ. కోరి తోఁటవాఁడు కుసుమఫలంబులు, గోయునట్లు రాజు గొనఁగ వలయు
[6]నప్పనములు నఱికి యంగారములు సేయు, భంగి యైన భూమి పాడు గాదె

క. దయఁ బ్రజ రక్షించుటకు నె,నయొ తపములు నధ్వరములు నరవర దానన్
జయమును లక్ష్మియునుం గీ,ర్తియు సుగతియుఁ గలుగు వసుమతీనాథునకున్.

---

1 తెఱఁగులు. 2 గాకృతి. 3 దున్నకయును బృథివి. 4 నట్టితెఱంగు. 5 నొవ్వంగఁ గొనం డనం బరఁగురా. 6 నప్పనంబు నఱికి.

వాయుదేవుఁడు పురూరవునకుఁ జెప్పినరాజధర్మప్రకారము.

వ. విశేషించి పురోహితుం బాటింప వలయు వినుము తొల్లి యైలుం డగుపురూరవుండు వసుధ విప్రక్షత్త్రియులం దెవ్వానిధనం బై యుండు నని వాయుదేవు నడిగిన నమ్మహాత్ముండు చతుర్ముఖునిముఖబాహూరుపాదంబులు బ్రాహ్మణక్షత్త్రియవైశ్యశూద్రులకుఁ బ్రభవస్థానంబు లగుట సెప్పి యి ట్లుత్కృష్టప్రభవుండై సర్వవర్ణంబులకు నీశ్వరుం డగుబ్రాహ్మణుం డీపృథివీధనధాన్యాదిసమస్తవస్తువులునుం దా ననుభవింపను నొర్లకు నొసంగను [1]నుక్తుం డగుట దండనీతిధారణంబునకు క్షత్త్రియుం బూనిపె బ్రాహ్మణశాంతిపరత్వంబున క్షత్త్రియాధిపత్యప్రాప్తి పతిలేమి సంగనదేవరునిం బ్రతిగ్రహించిన ట్లున్నది యిది భూమి లెఱుంగి ట్లగుటం జేసి నిజధర్మశీలుండును విద్వాంసుండును శాంతుండును నగుపురోహితునకు సర్వసంపదలును సమర్పించి జనపతి శుశ్రూషాపరుండును నహంకారరహితుండును నై దండనీతి నయించి యుభయలోకంబులనుం బెంపువహించు.

క. రసగంధాద్యనుభవములు, పొసఁగవు భీత మగుచిత్తమున భయముం బా
ప సమర్థుఁడు గావున నృపుఁ, డసమానప్రభుతఁ బొందె నవనీనాథా. 303

క. అని వాయుదేవుఁ డి ట్లజ్జనపతి బోధించె ననుడు శాంతనవున క
మ్మనుజపతి యిట్టు లను నేపనులఁ బురోహితుఁడు మాన్యభావము నొందున్.

వ. అనిన నాధర్మతనయుతో నద్దేవవ్రతుండు పురోహితవిషయంబులుగా శుక్రుండు సెప్పినవాక్యంబులు గల వుపన్యసించెద నాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 305

తే. అమరగరుడగంధర్వవిద్యాధరాది, దివ్యులకు నధ్వరంబులఁ దృప్తి నేసి
పరమశుభములఁబొందుభూవరుఁడుదాని, కెల్లమూలంబుదగుపురోహితునిబుద్ధి.

క. రక్షఃపిశాచ[2]గుహ్యక, యక్షాదులు బాధ పెట్టు నవనీనాథుఁ
దక్షపురోహితమంత్రసు, రక్షాసంస్కారవిధివిరహితుం డైనన్. 307

క. వివిధోత్పాతంబులకుఁ, నవళులలోఁ దోఁచుకీడునకుఁ దోడ్తో శాం
తివిధానంబున నిరసన, మవును బురోహితునిచేత ననవద్యముగన్. 308

వ. ఈవాక్యంబులం దాత్పర్యంబు గలుగుము బృహస్పతియును శాంతికంబును బౌష్టికంబును శత్రునాశంబును మంత్రాఢ్యపురోహితసాధ్యంబు లనియెం గావున నీవును సంభావితపురోహితుండ వగుము. 309

క. పరిశుద్ధి లేనికుత్సిత, పురోహితులు నీచదశలఁ బొందుదురు మహీ
వర యల్పమె శుద్ధుం డై, పురోహితత్వంబు సేత భూపతినగరన్. 310

క. ఆరోగ్యము గలయుత్తముఁ, బౌరోహిత్యంబు నడపఁ బనుచునది ధరి
త్రీరమణుఁ డతఁడు దాను సమారంభము లెల్ల నేకమతిఁ గను టొప్పున్. 311

క. బ్రహ్మక్షత్త్రము లొంది యజిహ్మము లై కృత్యములు విశిష్టత నడపఁ

1 యుక్తుండు దండ. 2 జృంభక.

బ్రహ్మాదులు హర్షింతురు, బ్రాహ్మణముఖవర్ణసమితి ప్రమదముం బొందున్. 312

వ. ఈయర్థంబునం దైలకశ్యపసంవాదం బనునితిహాసంబు గలదు విను మైలుండు గశ్యపుని బ్రహ్మక్షత్త్రప్రకారం బడిగిన నమ్మనుజపతికి నమ్మునీంద్రుం డి ట్లనియె.

ఆ. క్షత్త్రమునకుఁ బుట్టఁ గాఁ బట్టు బ్రహ్మంబు, బ్రాహ్మణునకు యోని రాజు గాన యుభయవర్ధనంబు నొండొంటి విడువమి, వెలుఁగు రెండు మాయు విడిచెనేని.

క. తమలోనఁ బొందు గలవి, ప్రమహీశులఁ బ్రజయుఁ బొదువుఁ బ్రజచే మాన్య త్వము వడయఁగ నేరరు భేదము గలిగిన నలఁతు రొలసి దస్యులు ప్రజలన్.

తే. అట్టిదశఁ బుట్టు రుద్రునియలుక దాన, సకలమునకు వినాశంబు సంభవిల్లుఁ గాన యెల్లవిధంబులఁ గలసి యుండ, నలయు నృపుఁడుఁ బురోధయు వసుమతీశ.

క. వినుము విశేషించి జనన, జనితోన్నతి విప్రుఁ డతని జనపతి వినయం బున నడప వలయు దానను, మనుగడ యిరువురకుఁ బ్రజకు మహనీయ మగున్.

కుబేరునకు ముచుకుందునకుఁ గలిగినసంవాదము.

వ. అని చెప్పి [1]పురోహితునివిశేషంబు ముచుకుందుం డనురాజునకు వైశ్రవణున కుం గలిగినసంవాదంబునం బ్రకటం బయ్యె న త్తెఱం గెఱింగించెద. 318

మ. విను మారాజు సమస్తదిగ్విజయముల్ విస్ఫూర్తిమైఁ జేసి తాఁ దనలా వారయుబుద్ధి వైశ్రవణుమీఁదం బోవ నాతండు దై త్యనికాయంబులఁ బంచినం దెరువునం దత్సైన్యముల్ రాజుమీఁ క నతిక్షుభ్యము గాఁగఁ జేయుటయు స్రుక్కం బద్ధచిత్తంబుతోన్. 319

క. నృపతి పురోహితు దూఱినఁ, దపముల మంత్రముల దేవతాపూజల వీ ర్యపటుత్వ మతనిసేనకు, నపరిమితము నేసె నమ్మహాత్ముం డధిపా. 320

ఆ. బ్రహ్మశక్తిఁ బేర్చి రాజుసైన్యము దైత్య, సేన బడలువడఁగఁ జేయ నాతఁ డతిరయమున ముట్టె నలకఁ గుబేరుండు, ననికి వెడలె నిజబలాన్వితముగ. 321

వ. వెడలి సమరంబు సేయుసమయంబునం గిన్నరేశ్వరుం డన్నరేశ్వరు నాలోకించి.

శా. దక్షుం డై యిటు బ్రహ్మశక్తిన భవద్బాహావిలాసం బమి త్రక్షోభం బొనరించెనే యనుడు నాతం డిట్లు నీ వంటి బ్ర హ్మక్షత్త్రంబుల కేక యోనిజననం బవ్వేధ [2]గల్పించె యో గక్షేమాకలనంబు సంగతము లై కావింపఁ బంపండొకో. 323

వ. అనుటయు ధనదుండు సాంత్వనస్వరంబున. 324

ఉ. నాకును నీకు నేటికి రణం బొనరింపఁగ నేను బంప నీ వేకముఖంబుగా ధరణి యేలుము నావుడు నవ్వి యవ్విభుం డీకుపలిత్వ మెల్ల నొరునీగి మహత్త్వకరంబె విద్విష ద్భీకరమద్భుజార్జితమ పెం పొనరంగ భుజింతు దిక్పతీ. 325

1 పురోహిత విషయంబు. 2 గల్పించి.

వ అనిన విని పౌలస్త్యుండు నీ వధికుండ వట్లు సేయు మని గారవించిన ముచుకుం దుండు ముదితుం డై చని సకలోర్వియు నిర్వక్ర విక్రమంబున నేలె నని చెప్పిన విని యజాతశత్రుండు రాజధర్మంబులయం దైశ్వర్యప్రీతిపుణ్యలోకంబులు నిర తిశయంబుగాఁ జేయం జాలునది యెయ్యది యని యడిగిన. 326

ఆ. అతని కిట్లు లనియె నమరతరంగిణీ, సూనుఁ డధికభీతు లైనసజ్జ నులకు నభయ మొసఁగి యలఘుసౌఖ్యాత్ములఁ, జేత యెంతయును విశిష్టమధిప.

వ. అని వెండియు. 328

క. విను పర్జన్యుఁడు భూతము,లను బండినమ్రాను పక్షులను బ్రోచువిధం బును నీవు బంధువుల స,జ్జనయుతముగఁ బ్రోవు మది ప్రశస్తం బనఘా. 329

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు విప్రప్రభృతులకు నిజధర్మవర్తనంబుల జీవనంబులు నడవక తక్కిన నెట్లని యడిగినఁ బితామహుం డతనితో నాపద [1]దనికిన నితర జాతివృత్తంబు గర్హితంబు గా దట్లయినను నాయుధోపజీవనాదిక్షత్త్రధర్మం బులం జేసి బ్రాహ్మణ్యంబు [2]వట్రపడి బ్రాహ్మణులు క్షత్త్రసము లగుదురు వాణి జ్యప్రముఖవైశ్యక్రియ లాచరించి వైశ్యసము లగుదురు నిత్యానుష్ఠానంబులు లోనుగాఁ గలయవి డిగవిడిచి ధనలోభతాత్పర్యంబున [3]శూద్రప్రాయులై చరించి శూద్రసము లగుదురు దక్కినజాతులవా రందఱుఁ దమతమతారత మ్యంబులతో నిట్ల నిజజాతివిహీనులగుదు రట్టివారు జాత్యుత్తమకృత్యంబులకుఁ బాత్రంబులుగారు భూకాంతుం డింతయు నెఱింగి యర్హప్రకారంబులం బ్రజ నడపి రక్షించినం బ్రజాకృతం బగుధర్మంబునందుఁ జతుర్థాంశంబునకు నుక్తుం డగుఁ బ్రజలఁ బాతకంబులం బొరయ కుండ నరయంజాలక [4]దండ్యదండనర హితుం డైనమహీవిభుని వారలచేసినపాతకంబుల నాలవపాలు వొందుఁ గొం దఱు బుధు లంతయుం బొందు నని చెప్పుదు రనుటయు నమ్మనుజనాథుండు. 330

ఆ. వినుము వివిధసుఖము లనుభవింపఁగ రాజ్య, విభవయుక్తిఁ దిరుగ వేడ్క లేదు నాకు ధర్మరక్షణముమీఁదిభరముఁ ద,ల్లోపభయము మనములోనఁ బెద్ద. 331

వ. కావున. 332

చ. అనఘ యనేకదోష మగునట్టిమహీపహనంబు నొల్ల దం డనపరుషత్వ మేటికి దృఢప్రశమంబున నేను గానకుం జనియెద నన్న భీష్ముఁ డిది జాడ్యము గాక నృపాలధర్మ మే మనుజవరేణ్య నీమనమునుమార్దవ మగ్గల మిట్టు లొప్పునే. 333

వ. ని న్నొత్తి చెప్పుటకుఁ బాండువిచిత్రవీర్యశంతను లున్న వారే నాబుద్ధివినుము.

ఆ. ఈఁగ కాలియంత యేనియు పీసర,పోవ కుండ ధర్మమునన నడచి

---

1 గలిగిన. 2 పట్టువడి; వల్లపడి. 3 సేవావృత్తి నడచిన శూద్ర. 4 దండ్యులయెడ దండనీతి రహితుం డైనమహీవిభుని.

రయ్య తొంటిరాజు [1]లక్రోధకామప్ర,యుక్తదండధరణ మొప్పఁ గాక. 335

క. దానాధ్యయనయజనముల, తో నుర్వీజనులఁ గావఁ దొడఁగుట పతికిం
దా నజకల్పితధర్మము, దీనివిడుపు నరకమునకుఁ దెరు వగు నధిపా. 336

క. కావున వర్ణాశ్రమముల, నేవిధమున నైన నడపు లెడలక యుండం
గావంగ నోపునృపతికి, లే వలజ ళ్లుభయలోకలీలలయందున్. 337

వ. ఇట్లగుటం దెలుపునది యొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 338

కేకయరాజరాక్షససంవాదప్రకారము.

క. పరమనియతిమైఁ గేకయ, నరపతి యధ్యయనవిధి యొనర్పఁగ నటవీ
పరిసరమునకేఁగినయెడ, ధరణీశ్వర పట్టె నొక్కదానవుఁ డతనిన్. 339

వ. పట్టినఁ బ్రబలుం డగునద్దనుజునిం ద్రోచిపోవం జాలక యమ్మహీపాలుండు వాని
కి ట్లనియె. 340

సీ. మ్రుచ్చిమియును అంకు నెచ్చోట నైన నా భూమిలోపల లేదు భూమిసురులు
వేదాధ్యయనయజ్ఞవిధిదానతత్పరుల్ రాజులు బ్రాహ్మణారాధనంబు
జన్నముల్ సేఁతయు సమరానివర్తనవ్రతమును గలరు గోరక్షణాది
వార్తావినీతు లై వైశ్యులు నడపుదు రమ్మూఁడుజాతుల కధికభక్తి
తే. తోడ శుశ్రూష సేసి శూద్రులు చరింతు, రేమిరంధ్రంబు గాంచి నీ విట్లు వెరవు
మాలి పట్టి తత్సుబద్ధత లీల నన్నుఁ, దలఁప నిది నీకుఁ బథ్యమే దానవేంద్ర. 341

చ. అనుటయు నమ్మహాదనుజుఁ డాతని కిట్లను నట్టివానిఁ గా
నినుఁ గని వర్ణరక్షణము నిర్మలచిత్తతఁ జేయు రాజు కీ
డునఁ బడ కున్కి దెల్పఁగఁ గడుం బ్రియ మై చను దెంచితిన్ మహీ
జనపరిరక్ష యస్ఖలితసౌమ్యత నిట్ల యొనర్పు భూవరా. 342

వ. అని పలికి సఖ్యంబు సేసి చనియె నని చెప్పినం గౌంతేయాగ్రజుండు సంతో
షించి జీవనాభావంబైనచో క్షత్త్రియకర్మానుష్ఠానంబునకు నశక్తుం డగువిప్రుం
డెట్లు బ్రదుకువాఁ డని యడిగిన భీష్ముం డి ట్లనియె. 343

చ. మనఁ జను నుప్పు నువ్వులును మాంసము గోవు వృషంబుఁ గూడుఁ గ
ల్లును ఘృతతైలమాక్షికములున్ ధృతకేసర మైనజంతువున్
ధన మధికంబుగాఁ బడయుదానికి నేనియు విక్రయింపఁ గా
దనుమతి యూఁది వైశ్యకృతి నైనను విప్రున కాపదాగతిన్. 344

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు యజ్ఞంబు లెట్లయిన సమీచీనంబు లగు నని యడి
గిన ననిమిషనదీనందనుం డతని కి ట్లనియె. 345

ఆ. శ్రద్ధ వలయు మిథ్య చనదు వేదంబులఁ, బరిభవింపఁ దగదు భవ్యయజ్ఞ
కర్త కెపుడు నదియుఁ గాక దక్షిణలు మంత్రార్థపోషకంబు లందు రధిప. 346

1 లక్రోధకామత్వ, యుక్త... మొప్పెఁ.

క. ఈగతి యెఱింగి చేసిన, యాగము సోమాప్తిఁ జేయు నప్పురుషునిఁ ద
ద్యోగ మొనర్చు మహాసుఖ,యోగము సోమాధిరాజ్యయుక్తము శ్రుతులన్.

ఆ. అధ్వరంబుకంటె నధికంబు దపము ద,పం బనంగ మేనిప్రన్నఁదనము
నివురఁ జేత గాదహింసయు సత్యవా,క్యంబు దమము దయయుఁ గానియరయ.

వ. అనిన. 349

చ. ప్రియమున ధర్మనందనుఁడు భీష్మునితో నృపుఁ డెట్టిభంగివా
నియెడఁ గరంబు నమ్మఁ దగు నిక్కపుమిత్త్రుఁడు లేనిభర్తకున్
నయగతి సెల్ల నేర దనినన్ విని యి ట్లను నాతఁ డేక బు
ద్ధియుతుఁడ వై వినన్ వలయుఁ దెల్లముగా నెఱిఁగింతు భూవరా. 350

క. నమ్మమి మృత్యువు పెద్దయు, నమ్ముట యపమృత్యు వగుట నరపతి [1]నమ్మి
నమ్మక పని గొనునది ని,త్యమ్మును సూక్ష్మమతిఁ దాను నరయఁగ వలయున్. 351

తే. తనకు మేలొనరించు నాతండు మిత్త్రుఁ, డతఁడు నడపంగ నెల్ల కార్యములు శుభము
నొందు నేమిట నేమఱకునికితోడ, నృపుఁడు మిత్త్రుపైఁ గార్యముల్ నిలుపవలయు.

ఉ. మన్ననకున్ మదింప కవమానము వచ్చిన స్రుక్క కొక్కభం
గి న్నెఱిఁ గార్యముల్ విగతకిల్బిషుఁ డై తగఁ జేయునట్టిమి
త్త్రు న్నరనాయకుండు దనరూపు[2]గ నగ్గల మైన శ్రీయు న
త్యున్నతియున్ ఘటించు మహిమోజ్జ్వలుఁ జేత సుఖావహం బగున్. 353

క. విను మట్టి మంత్రి గామం,బునఁ గ్రోధంబునను లోభమున భయమునఁ గా
ర్యనిరూపణంబు వదలక, వినీతుఁ డై నడచు టధికవిభవముఁ జేయున్. 354

వ. అని చెప్పి వెండియు. 355

క. అన్నలుఁ దమ్ములుఁ గలుగుట, యున్నతుఁ [3]జేయు నృపు నెంతయొఱపి ళ్లయినన్
మన్ననయు నీగియును సం,పన్నంబులు గాఁగ వారిఁ బాటించు టురున్. 356

వ. అది యెట్లంటేని. 357

క. బలఁగము గలభూపాలుఁడు, గెలనిమహీశ్వరులబుద్ధికిని వ్రేఁ గగుచున్
బలియుఁ డగు లేనివానిం, జులుకంగా జూతు రెట్టిశూరుం డైనన్. 358

క. ఎక్కువతక్కువమాటలు, నుక్కివములు బంది గీడు లొందించుటలుం
బెక్కు దనయన్నదమ్ముల, దిక్కున నన్నియును సైఁపఁ దేజము సేయున్. 359

క. లోపల [4]రాఁజుచుఁ బొగయుచుఁ, బాపంబులు దలఁతు రోపి బలిమియు వెఱపుం
జూపక తక్కరు కెలనికి, నేపాటను వారి నడపు టెంతయు నొప్పున్. 360

తే. చాలుదురు వారు నృపతికి మేలు సేయఁ, గీడొనర్పంగఁ గావునఁ గిల్బిషములఁ
బొరయకుండంగ వారలనరసికొనుచుఁ, బొదివి నడపుట కార్యంబు భూవిభునకు.

---

1 'మిత్త్రున్, నమ్మి పనులు గొనునది' అని పెక్కుప్రతులు. 2 న కగ్గల మైన. 3 గాఁ జేయు నెంతయును నృపతిం దా...బాటించు టగున్. 4 రాయుచుఁ...బొగులుచుఁ...వెరవుం.

వ. అనుటయు ధర్మజుండు ధనార్జనం బేమిటం బ్రస్ఫుటం బై నడచు నని యడిగిన నతనికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 362

కాలకవృక్షీయక్షేమదర్శిసంవాదప్రకారము.

క. ఆయతి గాఁడు వలయు నర, నాయకునకు వాని కెల్లనరులుం జేటుం
జేయఁ దలంతురు దా నవ, ధాయకుఁ డై కావ వలయు ధరణీపుఁ డతనిన్. 363

వ. ఈయర్థంబున నితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము కాలకవృక్షీయనామధేయుం డగునొక్కముని క్షేమదర్శియనియెడుకోసలభూవిభునిభూమికిం బంజరస్థంబుఁ జేసికొని యొక్కకాకంబుఁ దెచ్చి యిప్పక్షి త్రైకాల్యవేది యని యెల్లజనంబులకుం జెప్పుచుం దిరిగి క్రమంబున రాజుం గని యతని కక్కాకంబుఁ జూపి నీయందర్థార్జనాదినృపకార్యంబులవలన నేమియుంట గలదు దానం బుట్టిన నేగియెల్లనిప్పులుఁగు సెప్పి నీకుం దప్పిన ముచ్చులం బట్టింపఁ జాలు ననుపలుకు వలికి యమ్మహీవరునాదరంబు వడసి వీడుఁబట్టున కరిగిన. 364

క. ఆరాత్రి యవ్విభునియధి, కారులు సంపి రొకభంగిఁ గాకము మఱునాఁ
డారాజున కవ్విప్రుఁడు, గోరి రహస్యంబుఁ జేసికొని యెఱిఁగించెన్. 365

వ. అట్లు నియోగులకపటోపాయంబునం గాకి మృతం బగుట సాభిజ్ఞానంబుగా నెఱింగించి తనపేరు సెప్పి యేను మీతండ్రిసఖుండ నతనిపిమ్మట నిచ్చట నిలువనొల్లక వనంబున కరిగి తపంబు సేయుచుండి నీమీఁదియధికస్నేహంబునం జేసి నీదగు యోగక్షేమంబు లరయ వేఁడివచ్చి యీరాష్ట్రంబునం బురంబునను వర్తించుచు భవదీయరాజ్యలక్ష్మి మధురభంగి యయ్యున్ను నధము లగునానియుక్తులవలనం జోరజనసంప్రత్తం బైనకావేరియుంబోలె నుపయోగ్యగా కునికిఁయెఱింగి నీ కెఱింగించుట కై మిథ్యాభివర్ణితం బైనకాకంబునెపం బిడి చొచ్చితి దుర్మతు లైనద్రోహులు దానిం జంపుటకతంబున లోనం గీడు గలుగుట నీకుం గొంత గాన నయ్యెఁ గను గలిగి యరసిన నింకనుం దేటపడియెడు నాయాప్తియును గార్యవివేకంబుకలిమియు నమ్మి మదీయోపదేశంబు నాచరింపు మిప్పుడు నన్నాదరింపక విడిచినవాఁడ వగుము వంచకు లైనయధికారపురుషులకు నేర్పుమైఁ గ్రమంబునఁ బరస్పరవిరోధంబుఁ గలిగించి సంప్రీతి సెఱిచి నీవలసిన ట్లొకనొకని దండింపు మని వాలరం బేరు గ్రుచ్చి యుపదేశించిన. 366

క. ఆరాజు నట్ల చేసి మ,హారాజ్యస్థితికి నెల్ల నవ్విప్రు మహో
దారగుణు మంత్రిఁ గాఁ గొని, సారధనప్రీతిసుఖయశంబులు వడసెన్. 367

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు మంత్రి యెట్టివాఁడు గావలయు నెఱింగింపు మనుటయు గాంగేయుం డతని కి ట్లనియె. 368

సీ. జ్ఞానపరుఁడుఁ బౌరజానపదాప్తుండుఁ గార్యజ్ఞుఁడును ధైర్యశౌర్యఘనుఁడు
నక్రూరుఁడును విశుద్ధాత్ముండుఁ బతియెడ భక్త్యనురాగసంభ్రమము లెసఁగ

సమసుఖదుఃఖుఁ డై చెమరు నెత్తురుగాఁగఁ దలఁచుచు[1]నరయక తప్పుమీఁదఁ
బెట్టిన నలుక మైఁ దిట్టినఁ గలఁక దా నొందక తేర్చుచోఁ బొందు నెడక
తే. మెలఁగువాఁడును నిజరంధ్రములకు మాటు
సేయఁ బరరంధ్రములు గని చిక్కవలుపఁ
జాలునిపుణుండు నై [2]నవిశాలబుద్ధి
గావలయు మంత్రిముఖ్యుండు గౌరవేంద్ర. 369

వ. అని చెప్పి. 370

క. మృదుమధురవాక్యముల నిం, పొదవెడుచిఱునవ్వుతోడ సుర్వీశుఁడు స
మ్మదము సచివులకుఁ బ్రజలకు, నొదవింపఁగ వలయు నది మహోన్నతిఁ జేయున్.

తే. ఈఁగియును బ్రియవచనసంయోగమునన, కాని జనులకు సంతోషకారి గాదు
పుచ్చికొనునప్పలుక్కలపొందుకలిమి, యెదిరిమదిఁ గందనీ దింతయెఱుఁగు మధిప.

వ. అనుటయు ధర్మతనయుండు జనంబులవివాదం బుడుపునప్పుడు పుడమిఱేఁడు దూఱునుం బాపంబును బొరయకుండు తెఱంగు దెలుపవే యనిన దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 373

సీ. వ్యవహారశుద్ధి సర్వప్రజాప్రియకారి యదియ భూపతికి ధర్మాతిశయముఁ
గీర్తియుఁ జేయు నక్షీణసత్యులు ధర్మపరులును నైనభూసురులు నీవుఁ
ద్రాసులుంబోనిచిత్తంబులతోడుతఁ బ్రజవివాదము లెడఁ బక్ష ముడిగి
విని ధనవాంఛమై ధనికుల దెస వ్రాలి తీర్పక ధర్మంబు తెరువు దప్ప
ఆ. కుండఁ బాడిఁ దీర్చి దండింపఁ దగునెడ, ననుగుణంపుదండ మాచరింపు
మెఱుఁగఁ బలికి తేని నుండదు ప్రజ డేగఁ, గనినపులుఁగుపిండుకరణిఁ జెదరు. 374

వ. దండించుట దానును. 375

క. నఱకుట యర్థముఁ గొనుటయుఁ, జెఱ నునుచుట కట్టి యడిచి చేడ్పాటొందం
బఱచుట మొదలుగఁ గలపలు, దెఱఁగులఁ దగవుమెయి నడచు ధీరవిచారా.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు ని ట్లనియె. 377

క. తనకడకు వచ్చి మొగ మోడనివాఁ డగుదూత వల్కుటకుఁ గోపింపం
జనదు జననాథునకు దూతునిఁ జంపిన నరక మగుట ధ్రువ మని రార్యుల్.

తే. కులము శీలంబు హితవాక్యములును నేర్పుఁ, గార్యవాదిత్వసద్వచోగౌరవంబుఁ
దలఁపుగలుగుట దక్షతయలఘుగుణము, లంద్రు దూతకు నియ్యెడు నార్యజనులు.

క. మొన [3]దీర్పు వెరవు యంత్రము, లనేకము లొనర్చు నేర్పు నాయుధములవి
న్ననువును [4]బోటులకర్జం, బును సేనాపతికి నైజములు గావలయున్. 380

క. తనయుల నైనను నమ్మిన, జనపతి సిరి గోలుపోవుఁ జతురత మైన
మ్మినవాఁడపోలె నమ్మక, యునికి సకలజనులయెడల నురవై యుండున్. 381

1 నలయక. 2 సువిశాలబుద్ధి. 3 తేర్పు. 4 బోటును గర్జంబును.

తే. అనినవిని పాండవాగ్రజుం డనఘ పురము, భంగి యెట్లైన మేలు సెప్పంగ వలయు
ననుడు నమ్మహీవిభునకు ననిమిషాప, గాతనూభవుఁ డిట్లనుఁ బ్రీతితోడ. 382

సీ. ఘరపు లోఁతును గలపరిఖతోఁ బొడవును ఘనమును నగుకోట గలిగి తగిన
వాకిళ్లు బలుపుఁగావలి నొప్ప రమ్యగృహవ్రాతములు గోమరారువీథు
లందంబు లగు మేటియంగళ్ల నెల్లవస్తువులును శోభిల్ల సుజనబహుళ
మై ధాన్యములును ఘృతాదిరసద్రవ్యములును నానాయంత్రములును బహువి

ఆ. ధాయుధములు బిరుదు లగు యోధులును బండి
తులు విలాసినులును దూతముఖ్య
పరిజనములు నెఱయఁ బరమోత్సవంబులు
మెఱయఁ బురము చెలువు మిగుల వలయు. 383

ఆ. అట్టిపురవరంబునందు రత్నస్వర్ణ, ముఖము లగుపదార్థములకు బంధు
తతికిఁ బతి సురక్షితస్థితి [1]సేయునాఁ, డధిప వినుము భూమి యరయు తెఱఁగు

వ. అని పలికి మఱియు 385

క. స్థలముఖ్యము లయ్యేడుమే, ర్కలయూళ్లల నెల్ల వెరవు గలిగిన విశ్వా
సులఁ బ్రభుత యిచ్చి భూపతి, నిలుపవలయు వర్ణరక్షణీయత వెలయన్. 386

క. చోరులచేఁ జెడకుండం, గ్రూరులచేఁ జావ కుండఁ గువలయజనులన్
జారులచేఁ బడకుండ ధ, రారమణుఁడు నేర్పు గలిగి రక్షింపఁ దగున్. 387

క. అవు బేహారముఁ గృషియు, న్నవరణలును బసులపెంపునన యట్లగుటన్
భువిఁ బసులు గలుగు కాఁపుల, నవనీశుఁడు గన్న ప్రజలయ ట్లరయఁ దగున్. 388

క. ఆరి మిగులఁ గొనుట క్రేపులఁ, బొరిమాలం బిదికినట్ల భూవర కదుపున్
వెరపునఁ బెనిచినయ ట్టగు, నరపతి ప్రజచేత నప్పనము దగఁ గొనినన్. 389

బండారంబు వృద్ధిసేయు తెఱంగు భీష్ముఁడు ధర్మజునకుం జెప్పుట.

వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు బండారంబు గలిగించువెర వెట్టిది తెలుపుమని
యడిగిన నాపగాతనయుం డతని కిట్లనియె. 390

క. విను కర్షకులును వణిజులు, ననఘా గోరక్షకులు ధరాధీశునకున్
ధన మొదఁగూడెడుచోటుల, ననేకవిధములకు నెల్ల నాద్యస్థలముల్. 391

తే. ధనములకు ధాన్యములకు నుత్పత్తితలము
లయినవాని కించుకయును హాని గాక
యుండఁ దనకును బండార మొదవఁ దగు ను
పార్జనము సేయ వలయు భూపాలకుండు. 392

క. పులి గూనల దినుచందము, గలిగిన నంతటన నిలుచుఁ గాక ధనంబుల్

[1] సేయువాఁ.

గలుగునె మీఁదం గావున, జలగ దిగిచినట్లు గొనఁగ జను నిల సొమ్ముల్. 393

క. అరయుటఁ బ్రజ వర్ధింపఁగ, నరి [1]యేఁటఁ గ్రమప్రవృద్ధ మానట్టులుగా నరపతికిఁ గొనఁగ వచ్చు, న్వైరవులఁ బెంపంగఁ జాల నెఱయు ధనంబుల్. 394

క. దమియింపఁ దగినవారల, సమయమున దమించి వారిసంపదలు మహీ గమణుండు దనదుబండా, రముగా సమకూర్చు జనము రాగిల్లంగన్. 395

క. ఆపనికిఁ గీడు రోయుచు, భూపాలుఁడు ధనము గలుగుపురుషులసిరిఁ దాఁ జూపోపక కొనఁదగదు ద,యాపరుఁ డై పెంప వలయు నఖిలజనములన్. 396

క. ప్రభువుల నుపచారంబుల, విభుఁ డనురాగిల్లఁ జేసి [2]వెదగొనుఁ గాఁపుల్ సభయులు గా కుండ ధనం, బుభయజగత్సిద్ధి [3]పొంటె నుర్వీనాథా. 397

క. ఆయతి కిమ్మెయిఁ గలుగును, పాయంబులు ధర్మమార్గఫలితంబులు గాఁ జేయుటయు మేలు నృపతికి, మాయాకృతినిపుణుఁ డగుట మతి గాదు సుమీ.

క. ధనము నవరించినఁ బ్రయో, జన మేమి యపాత్రములకుఁ జల్లి చెఱుచునే ని నరేంద్రముఖ్య వ్యయములు, విను రక్షయ సిరికిఁ బాత్రవిషయములైనన్.

వ. ఈభంగి నైనం గోశమిత్రరాష్ట్రబలంబులు వృద్ధిఁ బొందు నీ విట్టి తెఱంగువాఁడ వై ప్రజల రక్షింపుము రణంబుల కలయక విరోధుల వధియింపుము మఖంబు లొనరింపుము దరిద్రు లైనధరణీసురాదిసాధుల నరసి కుటుంబరక్షణంబు సేయుము మాంధాతృనకు నాంగిరసుం డగునుతథ్యుండు సెప్పినహితవాక్యంబు లుపన్యసించెద నాకర్ణింపుము. 400

మాంధాతృన కుతథ్యుఁడు సెప్పినహితవాక్యములప్రకారము.

తే. భూతవృద్ధులు ధనలాభములును గలుగు,ధర్మమునను రాజనువాఁడు ధర్మరక్ష కై జనించును గావున నతఁ డరోష,కాముఁడై ధర్మనిరతుండు గాఁగ వలయు.

క. వినుధర్మమునకు బ్రాహ్మణ, జనము జననదేశ మగుట జనపతి భక్తిం గొనియాడి యనూయాప, ర్జనుఁ డై తగు విప్రకోటి సంభావింపన్. 402

చ. అనిమిషులుఁ విభీతు లగునట్టిపదంబునఁ బేర్చి ముక్ విరో చనతనయుండు భూమిసురజాతిసువృత్తి కసూయ చేసి నె ట్టన సిరిఁ బాయఁడే బలి దృఢం బగుభక్తివిశేష మూఁదఁ గా ననఘు యతండు దాఁ బిదప నవ్యయసౌఖ్యవిభూతి నొందఁడే. 403

ఆ. ధర్మమునకు సిరికిఁ దగ జనించినయది, దర్ప మనిమిషులు నుదాత్తమునులు నైన నగ్గుణమున నూనినఁ జెడుదురు, దాని గెలువ వలయు ధరణిపునకు. 404

మ. పరనారీగమనాదిదోషములు భూపాలుండు సేయంగఁ ద ద్ధరకుఁ గర్షము లేక యుండుఁ బ్రజకుఁ దైన్యంబు వాటిల్లుఁ బె క్కురుజల్ పైకొను నెందునుం గలయ నుక్కుం దేజముం దక్కును

---

1 యేఁటేఁటం బ్రవృద్ధ. 2 వెదగొనుఁ; వెదకుం. 3 ఁబొందు.

ద్ధరసైన్యంబుల శత్రులోత్తుదురు బంధుశ్రేణికిం జేటగున్. 405

క. కాని చెయిదములు సేయ క, నూనపుధర్మమున నడుచునుర్వీశుఁడు సం
తానము బంధులుఁ బ్రజయును, దానును నేనలును శుభము దలకొనఁ బేర్చున్.

వ. అని యిట్లు సెప్పిన వాక్యంబులం దెలివొంది ధర్మతత్పరుండై మాంధాతృండు మహా
విభూతిం బొంది నెగడె నీవును నట్లు నెగడు మనిన ధర్మతనయుండు ధర్మంబున
నెగడ దొరకొనుట యెట్టిభంగిం గలుగు నని యడుగుటయు నతనితో నక్కురు
పితామహుండు తొల్లి కౌసల్యుం డగువసుమనుం డనురాజు వామదేవమహాముని
నిట్లయడిగిన నతండతనికి నుపదేశించిన తెఱంగెఱింగించెద వినుమని యిట్లనియె 407

వసుమనుం డనురాజునకు వామదేవుండు సెప్పినధర్మప్రకారము.

ఆ. అర్థసిద్ధికంటె నరయ నెక్కుడు ధర్మ, సిద్ధి దాన సకలసిద్ధులును బ్ర
శస్తభంగిఁ జేరు శాశ్వతకీర్తియు, సంభవించుఁ గలుగు సద్గతియును. 408

క. ధనమునకై ధర్మముదెస, ననాదరము సేసె నేని నానృపతికి న
ద్ధనమును జెడు దుర్యశముం, బనుగొనుఁ దుది దుర్గతియును బాటిలు ననఘా.

క. లాభంబు ధర్మముఖ్యము, గా భరపడి మార్గశుద్ధి గనుఁగొని కైకో
ల్దా భూవరునకు నిహపర, శోభనములు సేత చెప్పు శ్రుతివాక్యంబుల్. 410

క. ధర్మప్రవృత్తి యయ్యును, ధర్మము నా కింతకంటెఁ దత్త్వవిధులం
జేర్చిం బొరయవలయు నను, ధార్మికతాతృష్ణ నత్యుదాత్తుఁడు వొందున్. 411

వ. అని తనవచనంబులం దెలివొందినవసుమనుం డనురాజుతో వామదేవుండు రా
జ్యతంత్రంబునకెల్ల నాధారభూతంబు లగుసామభేదదానదండంబులం బ్రయో
గించు తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 412

క. మూలబలము సంతుష్టం, బై లాలిత మగుచు నున్న యప్పు [1]డనదుఁజో
టాలోకించి నడవ భూ, పాలకునకు దండ మతిశుభం బొనరించున్. 413

చ. సమరము సాహసం బధికసంపద లమ్మెయిఁ దెచ్చికోలు ప
థ్యమె రిపు లేల కల్గుదు రహంకృతి పెంపును నుత్కటంపుఁగో
పము మగిడింపఁ జాలునరపాలున కట్లగుటక్ హితంబు సా
మము దనయంతవాఁ డయినమానవనాథు నెడక్ మహీశ్వరా. 414

క. తనభటులు గలఁగినప్పుడు, ధన మిచ్చి విరోధి నల్పతరు నైనను శాం
తునిఁ జేయవలయు దానము, నన యధికునిఁ దేర్చు టురవు నరపతి కెపుడున్.

తే. ఆయుపాయముల్ మూఁటికి ననువు గాని, యట్టిపగతునియెడ భేద మాచరింప
వలయు రంధ్రముల్ దగ వేచు[2]వలనుగలిగి, తత్పరతఁ జేయఁజాలుసాధకులఁ బనిచి.

వ. శుక్రమతంబునం బంచమోపాయం బైనయుపేక్ష వర్తిల్లు దానిం బ్రయోగిం
చుభంగియుం జెప్పెద. 417

---

1 డనుదుఁజో. 2 వైపు.

మ. కలహంబుల్ దమలోనఁ జేసిన నుపేక్షానైపుణం బొప్ప శ
త్రులఁ జూడం దగు భూతదానవులపోరుం జూచిన ట్లిమ్మెయి
న్నలు ముంటం దగఁ బుచ్చుభంగి గలుగు న్భూనాథ కీ దైనమం
త్రులయేపుగ్ విభుఁ డిట్లు మాపునది నేర్పం బెంపుఁ బొల్పారఁగన్. 418

వ. అని య త్తెఱంగున వామదేవుండు సెప్పినహితవచనంబులు పాటించి కోసల పతి భాసమానుం డయ్యె నీవును నట్లు వర్తిల్లి వెలయు మనినఁ బాండవాగ్రజుం డు సమరంబున శత్రుల జయించునప్పటిపాడి యె ట్లుండు ననుటయు భీష్ముం డతని కి ట్లనియె. 419

ధర్మజునకు భీష్ముండు సమరంబునపాడి దెల్పుట.

సీ. పగవాఁడు బలములఁ బన్ని త్రోచినఁ దాను సబలుండై యొంటిమై సంగరంబు
గోరిన న మ్మెయి గొనకొని మాయ లొనర్చిన మాయలఁ బేర్చి గెలుపు
గొనునది వెన్నిచ్చినను బ్రమాదంబునం బడినను గైదువు భగ్న మైన
శరణన్న మ్రొక్కినఁ దురగాళి యెడలిన నోరుతోడఁ బోరుచు నున్న నెట్టి

ఆ. పగతు నైనఁ జంపఁ దగ దధర్మంబునఁ, జంపుకంటె ధర్మసమర కేళిఁ
జావు మేలు రాజు శయ్యఁ జచ్చుట గొఱ, గాదు గాన యోడఁ గాదు పోర.

క. విను చిల్ల యుడినయాయుధ, మును విషలిప్త మగుశస్త్రమును నెట్టియమి
త్రునిపై నైనఁ బ్రయోగిం, చిననరపతి నరకమున వసించు నృపాలా. 421

క. తనకుం దోడ్పడి యని నొ,చ్చినవానిం గాంచి కడఁగి చేష్టింపక యు
న్ననరేంద్రుఁ బొందుపాపం, బునకుఁ గొలఁది గలదె భరతపుంగవ తలఁపన్. 422

వ. అని చెప్పి వెండియు. 423

చ. అరిపయిఁ బోయి వానిపుర మగ్గలికం బెఱుపంగఁ దద్ధరం
బరఁగుప్రజం జలంబుమెయి బాధలఁ బెట్టు టధర్మ మట్టిని
ష్ఠురత యొనర్పు టప్పటికి జూడఁగ మానఁగ రాదయేని భూ
సురగృహ దేవగేహములచూఱ నవశ్యము మాన్పు టొప్పగున్. 424

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు రాజధర్మంబుకంటెం బాపకర్మంబులేదు పా మ్మని పలికి యిట్లేని రాజున కెట్లుగు నధోగతి వాటిల్లుఁ గదే యనుటయు నాపగా తనయుం డి ట్లనియె 425

క. శరణాగతుఁ గాచియు నని, సరిపోటులఁ బడ్డఁ దెచ్చి యరసియు ధరణీ
సురులం బ్రోచియు నానా, ధ్వరములు నేసియును రాజు దలఁగు దురితముల్.

క. అన విని యమ్మనుజేశ్వరుఁ, డని ననివర్తు లయి శౌర్య మభినుతి కెక్కం
దనువుఁ దొఱంగినవారికి, ననఘా యెబ్భంగిలోక మగు నని యడిగెన్. 427

వ. అడుగుటయు నమ్మహీకాంతునితో శాంతనవుండు శక్రాంబరీషసంవాదంబు చెప్పెద దాన నీయడిగినయది దేటపడు నని యి ట్లనియె. 428

ఇంద్రాంబరీషసంవాదప్రకారము.

సీ. అంబరీషుండు నానాధ్వరంబులు సేసి కడచని వాసవుకడకు నేఁగి
యచట నుజ్జ్వలవిమానారూఢుఁడును మనోహారిసంక్రీడనోదారచరితుఁ
డును నైవెలింగెడుతనదుబంటు సుదేవుఁ డనువానిఁజూచి యయ్యనిమిషేంద్రు
తోడ మదీయభృత్యుఁడు వీఁడు క్రతుముఖ్యకర్మముల్ సేయఁ డెక్కారణమున

తే. ననఘనాకంబుఁ గడుఁ బేర్చియునికి గలిగె,ననుడునాజిష్ణుఁడిమ్మహాత్ముని తెఱంగు
సెప్పఁ జిట్టలు వినఁగ వాంఛించితేని, వినుము చెప్పెద నని యిట్టు లనియెఁ బ్రీతి.

వ. శతశృంగుం డనియెడుదానవునితనూజులు నదముండును విదముండును దముం
డును ననియెడువారలు 430

శా. బాహాగర్వము సూపఁ గోరి పటుదర్పం బొప్ప నుగ్రాహవో
త్సాహం బూర్జితభంగిగా భయదఘోషస్ఫీతనానావిధ
వ్యూహంబుల్ ధరణీప్రకంపనము లై యుద్దామసర్వాంగస
న్నాహత్వంబునఁ బేర్చి తోడ నడవ న్సంరంభశుంభద్గతిన్. 431

ఉ. మంచిమగండ వైన నిను మార్కొనువా రయి దాడివెట్టి యొ
క్కించుకశంక లేక ప్రజ యెల్లను బెగ్గిల ముట్టి యర్థముల్
గొంచు ధరిత్రి గైకొనుటకుం గన లగ్గల మొంది యీతనిం
బంచితి సైన్యయుక్తముగఁ బార్థివ యి ట్లని పల్కి తత్తఱిన్. 432

మ. పసగా వే చని దోర్బలంబున రణప్రావీణ్యముం జూపి నీ
వసురానీకముఁ ద్రుంచి భూప్రజలకున్ హర్షంబు గావించి రా
క సుమీ రాక జయంబు లేక ప్రజదుఃఖం బొందఁగా రాక నీ
యసువర్గంబులపోక గా నెఱుఁగు పె క్కాడంగ నిం కేటికిన్. 433

మహాస్రగ్ధర. అనినన్ సంగ్రామకేళీవ్యసనరసికుఁడై యట్ల కా కంచు నన్ వీ
డ్కొని యీతం డేఁగి తా నప్పు దనుజతతియాటోపమున్ గూఢచారుం
డనుదృష్టిం జూచి తా ని ట్లనుమనమున సైన్యంబుచే పేల శత్రుం
గొన-నీ నేలా పురారిం గొలుతు నతనికిం గోసి యిత్తున్ శిరంబున్. 434

మ. అని నిశ్చాయకుఁ డై రణం బుడిగి సైన్యంబంతయుం గ్రమ్మఱం
జనఁగాఁ జేసి పరేతభూమికి దృఢోత్సాహంబునం బోయి శం
భుని: జిత్తంబున నిల్పి వాలును గళంబుం గూర్చినన్ సత్కృపా
ఘనుఁ డద్దేవుఁడు ముందటన్ నిలిచి ఖడ్గంబుం దొలంగించుచున్. 435

మ. చనునే సాహస మిట్లు సేయ నిది గర్జం బే కతం బేమి యి
ప్పని కన్నం గని చక్కఁ జాఁగి ధరయున్ ఫాలంబునుం బొంద వం
దనముం జేసి యితండు నీపలుకులున్ దైతేయులం దాఁక నో
ళ్లనివాఁ డైన తెఱంగుఁ జెప్పె శివునుల్లం బార్ద్రితం బొందఁగన్. 436

ఉ. ఆపరమేశ్వరుం డితని కప్పుడు దివ్యరథోత్తమంబునుం
జాపము నస్త్రకోటియుఁ బ్రసన్నత నిచ్చి రణంబునందు నీ
యేపున కోర్వ దేవతలకేనియు దైత్యులకేని రాదు పో
ష్మేపగ జేని గెల్వుము మహిం జరణం బిడ కుండు మాజిలోన్. 437

మ అని వీడ్కొల్పిన నీతఁ డుబ్బి మదిఁ బొం గారంగఁ దే రెక్కి వే
చని దైత్యధ్వజినీప్రతాపమహిమోత్సాహంబులం జీరికిం
గొన కుగ్రోద్ధతిఁ దాఁకి పీనుఁగులపెంగుప్పల్ గొనం జేసె న
[1]య్యనిఁ బైఁ ద్రోచిన నిద్దఱం దునిమె దైత్యాధీశులన్ వ్రేల్మిడిన్. 438

వ ఇవ్విధంబున సదముండును దముండునుం బడినం గని కోపోద్దీపితుం డై. 439

స్రగ్ధర. వీరోదారోగ్రలీలన్ విదముఁడు సమరోర్విన్ బలోల్లాస మొప్పం
జేరెన్ బాహాసముల్లాసితఘనరుచిరాసిప్రభాభాసురుం డై
యారక్షోనాథుపైఁ బేరలుక మఱపుఁ జేయంగ నీతండు డిగ్గం
దే రుద్యత్ఖడ్గదీప్తుల్ దెసల నిగుడ దైతేయవీరుల్ చలింపన్. 440

వ. ఇట్లు విధాతృవశంబునఁ బాదచారి యై. 441

మ దనుజుం దాఁకి కృపాణఖేలనము చిత్రంబై వెలుం గొందఁ ద
త్తనుసంఛేదనకేళి సల్ప నతఁడుం దన్నుం బటుప్రస్ఫుర
ద్ఘనకౌక్షేయకధారఁ జీరఁ బడియెం దా నాతనిం గూల్చెఁ ద
క్కినదైత్యావలి విచ్చె నల్గడఁ బరిక్షీణోద్యమత్వంబునన్. 442

వ ఇట్లు నిశ్శేషంబుగాఁ బరవీరులం బరిమార్చిన నీరాజ్యంబు పూజ్యం బై వెలసె భూప్రజయుం బ్రమోదంబు నొందె నిత్తెఱంగున నీసుదేవుండు సుకృతవంతుం డై యింతటిపదంబున కర్హుం డయ్యె నేయజ్ఞంబులును సంగ్రామయజ్ఞంబునకు సదృశంబులు గావు వినుము వీరమస్తకరాశి వేదికగాఁ గృపాణబాణాదిసాధనంబులు సముత్స్రుక్స్రువంబులుగా శోణితం బాజ్యంబుగా మాంసంబు పురోడాశంబుగా వీరవ్రతదీక్షితుండు సమరాధ్వరంబు సలిపి రుధిరజలపూరయు మస్తిష్కకర్దమయుఁ గేశశైవాలయు [2]నాంత్రఫేనయు భేరీమండూకయు హేతిమీనయు గజకళేబరపులినయు నగునమరపుణ్యనదియవభృథస్నానంబు నేసి మదీయలోకంబున సుశ్లోకుండై నిత్యస్థితి నత్యుదాత్తపదవిం బ్రవర్తిల్లుఁ బుణ్యతముండగుటకుం దనువు దొఱంగ వలయు నని లేదు తెగువతోడియనివర్తనగతియ చాలు నిట్టిది రణాచరణప్రభావం బేను బ్రబలదైతేయవ్రాత[3]శాతనసుకృతంబునం గాదె యీదేవేంద్రత్వంబు నొందితి నని పలికిన నంబరీషుండు సమరశూరులసమధిక పుణ్యత్వంబు దెలిసి సంభావించె నని చెప్పి దేవవ్రతుండు వెండియు. 443

1 య్యని పైఁ ద్రోచిన యిద్దఱం. 2 నాతపత్రఫేనయు. 3 శాసనసుకృతంబునం.

సమరానివర్తనంబువలసిఫలము.

క. జనకుఁడు ప్రతర్దనునకుం, దనకును రణమైనయపుడు తనయోధులకుఁ
విను నాకంబును నరకముఁ, గనుఁగొనుఁ డని చూపి చెప్పెఁ గౌరవముఖ్యా. 444

తే. పుణ్యతమము భోగాస్పదంబును మనోహ
రాంగనాజనబహులంబు నైనయది ర
ణంబు బిరుదులై చేసిన నరులనెలవు
[1]దూరఁ బందలఁ బోటిది దుఃఖమయము 445

వ అని తనమహాత్మ్యంబునం జూప నోపినయుభయస్థలంబులుం జూపం జూచి యేచి యవ్వీరులు దెంపు వొంపిరివోవం దఱియ నుఱికి వైరుల జయించిరి సమరంబు తెగువ దీప్తలక్ష్మిం గరం బొనర్పుఁ బుణ్యతమలోకంబు లిచ్చుం గావున శూరుం డధికపుణ్యోదారుం డని యిట్లు దేవవ్రతుండు ధర్మశూరునకు సమరానివర్తనజనవిశేషం బెఱింగించె నని చెప్పిన విని యటమీఁద వారలసంప్రశ్నోత్తరంబులు ప్రవర్తిల్లినవిధంబులు వినుపింపు మనుటయు 446

మ. పరమాయుగపరమార్థసిద్ధిపరమప్రావీణ్యసంపాదనా
దరసంభావితభక్తలోక నిగమాంతస్ఫీతమాహాత్మ్యగ్రసం
చరణప్రౌఢమయూర చిత్రమహిమా సర్వాత్మవిజ్ఞానసం
పరిపాకప్రకటాకృతీ శమదమోద్భావాహతస్వీకృతీ. 447

క యమనియమాద్యష్టాంగ, క్రమాభ్యసననిర్మథితవికారసుచేతః
కమలామోదమయాత్మా, [2]సమతారాహిత్యశస్య సర్వసమస్యా 448

మాలిని. సమధికనిరవద్యస్వైరనిత్యప్రభుత్వా
విమలమహిమహేలావిర్భవత్సర్వసత్త్వా
నమదమలినచిత్తోన్నత్యదివ్యన్మహత్త్వా
దమమహితతపస్సద్భావసంవేద్యతత్త్వా. 449

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

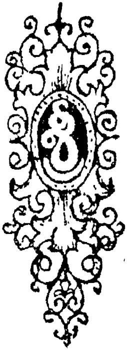
1 దురముపందల. 2 సమనరాహిత్య...సమాస్యా.

శ్రీ

శ్రీ గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

శాంతిపర్వము-తృతీయాశ్వాసము

ధుర్యకరణ సమ్య
గ్బ్రథాత్మవిహరణ దివిజపూజ్యచరణ యా
రాధకభరణ నిరాధి
వ్యాధికరణ సౌమ్యకిరణ హరిహరనాథా. 1

కాలనిరూపణాదు లగురణోపాయంబుల ప్రకారము.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నిట్లు శూరులు పుణ్యతమ
పురుషు లని విని కుంతీనందనాగ్రజుండు గంగానందనుతోఁ గాలనిరూపణాదు
లగురణోపాయంబు లెఱింగింపు మనుటయు నతండు భరితాదరుం డై. 2

సీ. వానయు సీతును వర్జించి మందువేసవి గాక మున్న సస్యములపంట
లొదవెడుతఱి నెత్తునది శత్రుపయిఁ బూరి గట్టియల్ నీళ్లలుఁ గలుగు తెరువు
గాఁ జూచి నడచుట గర్జంబు సిడములుఁ గంకటంబులును బల్కాలును విండ్లు
మొద లగునాయుధంబులు రథగజహయంబులసవరణలు నపూర్వభంగి

తే. నొప్పి యరిభీకరంబులై యుండవలయు, శంఖకాహళపటహనిస్సాణముఖము
లైనతూర్యముల్ మంచివి యైన లెస్స, యధిప విశదల సమతల మగుట మేలు.

క. చరులఁ బనిచి యరుల తెఱం, గరయుచు వా రెదురు నడచునట్టి దయిన దె
ప్పరపుం దెరువున డప్పిం, బొరసినయెడ విడియుచోటఁ బొడుచు టురవగున్. 4

ఆ. నిదుర పోవుచోట నీరు దవ్వై వడఁ, బడినయెడను [1]గూడు దడసి సొలసి
నపుడుఁ జెదరి యున్నయవసరమునఁ బగ, వారిఁ బొడిచి చెఱుపవలయు నధిప.

సీ. చెట్టును ఱాయును మిట్టయుఁ బల్లంబుఁ గలిగినచోటు గాల్బలము నేల
వినుము నీళ్లను రొంపియును లేక సమవిశాలము నైనచోటు గుఱ్ఱములనేల
కమ్మి గ్రుంగక [2]గదుగదుప రొంపులు గలుగమి నొప్పుచోటు రథములనేల
యెడనెడ మ్రాఁకులు మడువులుఁ గలచోటు కురునాథ యెఱుఁగుము కరులనేల

ఆ. యేబలంబు దనకు నెక్కుడు గలిగె నబ్బలము నేల పోరుగలను గాఁగ

---

1 జాల...పొలసి. 2 గదగదప; కడకథవ.

నినుఁడు సీతు గాలి వెనుకగా మొన నడ,పించి పొడువ సంభవించుజయము. 6

చ. పలకలవార లగ్రమునఁ బన్నఁగ విండులవారిఘోటకం
బులఁ గరులన్ రథంబులను భూవర వెన్వెనుకం గ్రమంబునన్
నిలిపినఁ గూడి నిల్చినయనీకమునం గడుమంచియోధులం
గలయఁగ నెందు నయ్యయిప్రకారమువారల నిల్ప బల్పగున్. 7

ఆ. బంటు లుత్సహించి పగఱ పోయిరి పోయి, రంచుఁ గడఁగి బొబ్బలార్పులెసఁగ
నతిరయమున నడచునట్లుగ దొర సమ,ద్ధతి యొనర్పవలయుఁ దాఁకుదలల. 8

వ. అనుటయుఁ గౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవునితో బంట్లెట్టివారు గావలయు
నని యడిగిన నతం డిట్లనియె 9

తే. ఏచుఁ గేనుంగుఁ బేర్చిన ట్లెసక మెసఁగు,నంగములసొంపుఁ బులికిని సింగమునకు
బుట్టినట్టియుగ్రతయును గట్టి మెఱయ, వలనుఁ గలయోధవీరులు వలయు ననికి.

వ. దేశవిశేషంబులాకర్ణింపుము గాంధారసింధుసౌవీరులు కఠారంబులసబళంబులం
బరిశ్రమంబు గలిగి బలశౌర్యసమగ్రులై సర్వసమరంబులకుఁ జాలి యుండుదురు
రౌశీనరు లెల్లకైదువులకు నేర్చి సత్త్వవంతులై యుండుదురు ప్రాచ్యు లేనిక
కయ్యంబునకు నేర్తురు కపటయోధులై యుండుదురు యవనులుఁ గాంభోజు
లును మథురచుట్లదేశంబులవారును ముష్టిపుబవరంబులకు నలవడి యుండుదురు
ఘూర్జరులు బద్ధపరుల నడిదంబులం బరిణతులై యుండుదురు మాళవులు
రథంబులు మొదలైనచతురంగబలంబులసంగరంబులం జతురులై యొక్కఁడొ
క్కండ పెక్కండ్రకైన నోర్చియుండుదురు గొందఱ.గొందఱ నిర్దేశించితి మఱి
యు ననేకదేశంబులవారు వివిధప్రకారంబుల నుండుదు రయ్యై తెఱంగు లెఱింగి
పెనంగించి జయంబు గొనునది యనిన ధర్మనందనుండు జయించుసైన్యంబులం
దోఁచులక్షణంబులు వినవలతు ననవుడు భీష్ముఁ డతని కి ట్లనియె. 11

ధర్మజునకు భీష్ముఁడు శకునాపశకునములు దెలుపుట.

క సైనికులమనము లుత్సా,హానూనము లగుచు నుండు హయఘోషణముల్
వీనులకును సొగయించు గ,జానీకము లుబ్బు విజయ మగుసైన్యమునన్. 12

క. మృగములుఁ బక్షులు ననులో, మగతిం జరియించు వెనుక మందానిలుఁ డిం
పుగ వచ్చి మెలఁగుఁ గడు మే, లగుమాటలు వాదము గెలుచునట్టిబలమునన్.

క. [1]వెలుడునెడఁ దెలివితో న,గ్నులు వలపల సుడియు శిఖలఁ గొమ రగుఁదూర్యం
బులు గంభీరధ్వనులం, జెలఁగును జయము గొనునట్టిసేనఁ గుమారా. 14

క. అని చెప్పి మఱియు నతఁ డి, ట్లను ముట్టినపగఱసొంపు నడఁచుట యొప్పున్
విను కయ్యమునకుఁ గాల్దవ్వి, వ్వినఁ బొటిలు దురిత మెట్టివిభునకు నైనన్. 15

క. చెఱుపునడు మవిసినను బెను, వెఱ మెకములు సెదరినను వివేకనిధీ యు

1 వెలలునెడ...శిఖలు గొమరుగ.

క్కఱి బహుళసైన్య మఱిముఱిఁ, బఱచిన నాఁగంగ రాదు బలియుర కైనన్. 16

క. విను కొంద ఱైనఁ గడుఁ దెం, పున మార్కొని కడిమి మీఱి పొంగి యడరినన్
మొన యెంతయైన విఱుగుం, జనునే కయ్యంబు [1]వాఁడుప శక్తులకైనన్. 17

క. క్షమ మే లగు నైన నత, క్షమ దైన్యముఁ దెచ్చు నెదుర గర్వించిన గ
య్యము వోడిచి గెలిచి యరిశేషము నెడ సదయక్షమావిశదుఁ డగు టొప్పున్.

రాజు పగఱయెడ నుండవలయువిధము.

వ. అనిన నప్పాండవోత్తముండు పుడమితేఁడు పగఱయెడ నెట్టివాఁడు గావలయు
ననవుడు నాభూపతితో భీష్ముండు బృహస్పతి దివస్పతి కెఱింగించిన తెఱం గుప
దేశించెద నని యి ట్లనియె. 19

చ. విను మఱిఁ జంపనుం జెఱుప వేచుట లెస్స ప్రతాపభాషణం
బున వెడ నుల్లికుట్టులను బొంకుల వానిఁ గలంగఁ జేసి రేఁ
చినఁ దనపూఁపు దప్పు నఱ నేయనిచందము నమ్మి యున్న చా
డ్పును మెఱయంగఁ బల్కుచుఁ గడున్ మది నమ్మక యుండఁగాఁ దగున్. 20

చ. అరిపయి వీఁక నెత్తి చనునప్పుడుఁ దేనియ లుట్టునట్లుగా
నరపతి వానివారలు వినం బ్రియమాడుట మేలు పఱిఁ దాఁ
దిరముగఁ [2]జేయఁగా మృగము తేఁకువ వాపను వేఁటకాఁడు త
త్స్వరములు సూపి కాదె తుదిఁ జంపఁ దెగుం దనబారిఁ బాఱినన్. 21

ఉ. వేమఱు శత్రునిం బరిభవించుట రిత్తకు రిత్తవైరముం
దా మదిఁ బెట్టికోలు సుఖతంత్రము గాదు సుసంధికాలమున్
సీమ దగంగ [3]రూపడఁగఁ జేయుటయున్ వల దగ్గమైన వాఁ
డేమెయి నైన వధ్యుఁ డను నిట్టి వినిశ్చయ మాత్మఁ గల్గుటన్. 22

క. కాలవిపర్యయమున నరపాలుఁడు దా మ్రొక్కియైనఁ బగతుఁ గలసి త
చ్ఛీల మెఱిఁగి తఱి యైనం, గాలునిపురి కనుచునది సుకరముగ వానిన్. 23

క. అనదతనంబును బెడిదపుఁ, దనమును లే కుండిఁ బరఁగి దరి యొత్తెడు నే
ఱునుబోలె నొత్త వలయును, మనుజేంద్రుఁడు మార్తరం గ్రమంబున నధిపా.

క. పెక్కండ్రతోడ నీరస, మొక్క తఱిన కొనక తఱిఁగియున్న పగతుతో
[4]ను క్కాడి బంధుభావముఁ, దక్కటిపగఱయెడ వలయుఁ దా నెఱపంగన్. 25

కాలకవృక్షీయమహాముని క్షేమదర్శికిఁ జెప్పినహితవాక్యములు.

వ. అనిన శంతనుపుత్రుతో నజాతశత్రుండు నిజపరివారదోషంబున నైనను బరుల
చేత నేనియు సంపద చెడుట నాపదం బొరసినధరణీశుండు నెవ్వాగ నెవ్విధంబునం
బాపికొను నెఱింగింపు మనుటయుఁ దొల్లి కోసలపతి యైన క్షేమదర్శి విదేహపతి

1 వాఁడు పశక్తులకైనన్. 2 జేరఁగా. 3 రూపడక... నేనవధ్యుఁడగు; నైన వంధ్యుఁడగు... మాత్మఁ గల్గినన్. 4 నుక్కారి.

చేత భూమి గోల్పోయి వగం బొంది మున్ను దనకు మంత్రియై యుండి తాను రాజ్యంబు సేయుచుండం బరమశాంతినొంది వనంబునకుం జనినకాలకవృత్తియు నాశ్రయించి యిట్లు యడిగిన నమ్మనుజపతికి నమ్మునిపతి సెప్పినవాక్యంబులు సెప్పెద విను మని యక్కురుపితామహుం డి ట్లనియె. 26

తే. అర్థవంతుఁ డై భోగంబు లనుభవించు, చున్నయప్పుడ యిది యిట్టులుండ నేర దస్థిరమ తాను లోనుగానని యెఱుంగు,నతఁడు వగఁబొందఁ డేదియెట్లైన నధిప.

క. కానియటు లుండి నెఱిఁబడు, నైన తెఱఁగు దోఁచి మాయ మగు నిబ్భంగిన్ మానసమున కుబ్బు వగయుఁ, దేనోపుం బనులు బుధుఁడు దేలఁడు రెంటన్. 28

క. జననీజనకులును సుహృ, జ్జనులును దెగునపుడు గావఁ జనమి దెలియదే ధనములు వారలకంటెనె, మనుజేశ్వర వగపు వాసి మగిడించునొకో. 29

క. గతమునకును వగవ కనా, గతమునకును నోరు దెఱచి కడుఁ గోరక దీ నతఁ బొందక దైవం బే, గతిఁ బుచ్చిన దానఁ బోముఁగా కనవలయున్. 30

క వెరవును లావును గలిగిన, పురుషులు లే రెట్లు లోకమున నెవ్వరికిన్ సిరి శాశ్వతంబె యని వగఁ, బొరయఁడు ధీరుండు గలిమిపోకకు నధిపా. 31

క. సారపు [1]సిరిచేటు నరుఁడు, గోరకయే వచ్చునట్లు కోరక యుండన్ శ్రీరాక గలుగు దైవము, కారుణ్యము గలిగెనేని గాఢవివేకా. 32

క. సిరివిడుచును బురుషుని విను,పురుషుఁడు సిరిఁదొరఁగునది యపూర్వమె ఫలమూ లరతుం డై వాఙ్నియతిం, బొరసి యునికి యట్టిచోటఁ బురుషున కమరున్. 33

క. కలఁగినపెద్దమడువు విను, తెలివిఁ బొరయునెట్లు దాన ధీరుం డ ట్ల గ్గలము లయినదురితంబులఁ, గలఁగియుఁ దనయంతఁ దేఱు గౌరవ మొప్పన్. 34

వ. అని చెప్పి యిది యుపశమనప్రకారంబు నీతి యెఱింగించెద నాకర్ణింపు మనుట యు నమ్మునివరుతో నమ్మనుజవరుండు మహాత్మా నిన్నుఁ జేరి యేను దురితంబులం దొలంగ వలదె యాన తి మ్మనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 35

సీ. తద్దయు శాంతుఁ డై తక్కువ కోర్చి శత్రునిఁ గని యొడఁగూడి మనఁగవలయు [2]మన్నె రాజులభూమి మర్దించి సైన్య మల్లన కూర్చి పైరిపైఁ జనఁగవలయుఁ బ్రబలునిఁ జేరి యారాధించి యాతనిసేన తోడుగ నరిఁ జెఱుపవలయు విషమున మాంత్రికవిధిఁ బంపుపోటున నలయక రిపుఁ దెగటార్పవలయుఁ

తే. బొంచి భేదం బొనర్చి కలంచియేని, నంగనలఁ గొని వారిమాయలఁ దగిల్చి యైన మఱియునుబహువిధోపాయములను, దెగువడింపకపగతుసాధింపవలయు.

వ. అని చెప్పె నని చెప్పి గాంగేయుండు వెండియుం జెప్పు నాకౌసల్యుం డధర్మో పాయవిధాయకంబు లగునుపాయంబులకుం జొరం జాల ననిన నమ్ముని తద్విరోధి

1 సిరిచెడు నరుఁడుం, గోరిననే వచ్చు. 2 నన్యరాజులభూమి నర్థించి.

యగువిదేహవిభు రావించి యేకాంతంబున నా క్షేమదర్శిం జేర్కొని నీ వతని రాజ్యంబు గొనియున్నవాఁడ వన్నంపతి యెుండుమైఁ గార్యంబు సూచుట యొప్పదు సంధి సేయు మని వెరవుగలిమి నొడంబఱిచి యిరువురకును సంధి యొనర్చి నెయ్యంబు వాటించి వీడుకొల్పినఁ గౌసల్యుం దోడ్కొని చని యత నికిఁ దనకూఁతు నిచ్చి కరితురగాదివివిధపదార్థంబు లొసంగి విదేహజనవల్లభుం డవ్వసుమతీవల్లభుని నిజపురంబున కనిచి పుచ్చె రాజులకు జయాపజయంబు లను భావ్యంబులు మదవిషాదంబు లనాదరణీయంబు లనవుడు ధర్మనందనుండు పరి జనంబులయందు గణంబు లై యున్నవారిం బరిపాలించుసమ్యక్ప్రకారంబు సెప్పు మనుటయు నమ్మహీకాంతులకు శాంతనవుం డి ట్లనియె. 37

ధర్మజునకు భీష్ముండు గణజనులం బాలించుప్రకారంబు సెప్పుట.

క. విను మర్థార్జకులును గా,ర్యనిపుణమానసులు నాయుధాజీవులుఁ ద
క్కనుగలపనులజనులుఁ గల, రనఘా యొక్కొండ్లవార లై నజనంబుల్. 38

క. వారు గదా గణములు పతి, వారలలోఁ గలసి మెలగువడువున నయ్యై
వారితెఱఁ గెఱుఁగ వలయును, వారికి నెమ్మి గలిగించు వల నొదవుటకున్. 39

సీ. కుల మొక్కఁ డైనఁ దేఁకువ లేక బుద్ధియు శౌర్యంబుఁ బెంపును సరకుగొనక
యొట్టివారలతోడ నెప్వ రైనను మత్సరంబు గల్గుదురు గణంబుజనులు
దాన నంతర్భేద మైన శత్రులు వాపి కొండ్రు గొందఱ నది గ్రొచ్చు రాజ్య
మూలంబుఁ గావున మున్ను భూపాలుఁడు వారి నందఱఁ దగువచనరచన

తే. నీగి మన్ననఁ గలగంగ నీక పొదివి
యధికముగ గణముఖ్యుల నాదరించి
పనులు గొనునది తమలోనఁ బాయ కుండఁ
[1]బ్రోవు లెడలిన రాజ్యంబు పొలుపు దప్పు. 40

క. ఎక్కార్యములను గణజను, లొక్కటి యై మెలఁగు చున్న నుర్వీశునకుఁ
మిక్కిలి సిరి యగుఁ గావునఁ, [2]దక్కొని యరయంగవలయుఁ దగగణవిధముల్.

ధర్మజునకు భీష్ముండు ధర్మసూక్ష్మతెఱం గెఱింగించుట.

వ. అనుటయు ధర్మజుండు ధర్మంబులు బహు[3]శాఖలు గలిగి యుండు నన్నియు ననుష్ఠింప వచ్చునే యెుయ్యది యాచరించి పురుషుం డైహికాముష్మికసుఖం బులం బొందు ననిన మందాకినీనందనుం డతని కి ట్లనియె. 42

సీ. విను తల్లియును దండ్రియును గురుండును సేవనీయులు సద్భక్తి నిత్యనిరతి
వారలఁ గొలుచుచు వా రెద్ది సెప్పిన నది యాదరించుట యధికధర్మ
మాగమత్రయమును నగ్నిత్రయంబు లోకత్రయంబును దేవతాత్రయంబు
ననువస్తువులు వార లందును జనని గౌరవమున నెక్కుడు రాజవర్య

1 బ్రోలు వెడలిన. 2 దక్కక. 3 ముఖంబులు.

తే. యీజగంబునదినమునంబూజపడయు,మాతృభక్తుండు పితృభక్తిమానసుండు
నట్ల యన్యమానందసంప్రాపణంబు, గురుపదాబ్జసమారాధకుండుఁ గాంచు. 43

వ. అనవుడు నజాతశత్రుండు గంగాపుత్రునితో సత్యానృతంబులు జగంబులం బరఁగి యుండుఁ బురుషుండు వానియెడ నెబ్భంగివాఁ డై ధర్మపరుం డగు నని యడిగిన నమ్మహీపతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె 44

సీ. సత్యంబు వలుకుట సర్వధర్మములకు మిక్కిలి యనృతంబు మేటిపాత
కము తద్విశేషంబు గలదు చెప్పెద నొరు నర్థంబుఁ బ్రాణంబు నపహరింపఁ
జూచుపాతకులతో సూనృతం బాడుట పాపంబు బొంకులు వలికి యట్ల
వారి హింసించుట వరధర్మమిది యొక్కఁ డేల భూతములకు హితము సేయు

తే. బొంకు లెల్లను ధర్మముల్ భూతబాధ
కంబు లగునిక్కములు పాతకములు వినుము
భూతములదుష్టశిష్టత్వములు వివేక
సూక్ష్మతావేద్యములు వానిఁ జూడవలయు. 45

పాపనిస్తరణప్రకారము.

వ. అనినం గౌంతేయాగ్రజుం డెట్టివారు దురితంబులు నిస్తరింప నేర్తు రని యడిగిన సురనదీసూనుం డి ట్లనియె. 46

సీ. వర్ణాశ్రమాచారవంతులు నవిషయాసక్తులుఁ బ్రతికారశక్తు లయ్యుఁ
[1]దిట్టాడు వడి సైఁచు ధీరు లుదారులు నతిథిపూజకులు నధ్యయనరతులు
నగ్నిహోత్రపరులు నాజిఁ బిఱిందికి నడుగు వెట్టక తెగి నడచువారు
సత్యవాదులు సాధుజనపోషకులు సర్వదేవతాసములు నై భావ మెందు

తే. నిలిచె నమ్మూర్తిభక్తిమైఁ గొలుచువారు,దురిత[2]దుర్గముల్ నిస్తరింతురుపురాణ
పురుషుఁ డవిచింత్యుఁ డచలుండు పుండరీక,లోచనుండు సద్భక్తులఁ గాచునధిప.

క. విను మగ్గోవిందుఁడు సఖుఁ, డును బంధుఁడుఁ గార్యకర్తుఁడు నై నిన్నుం
గొనియాడు చుండ దురితం, బను పేరును గలదె నీకు ననఘచరిత్రా. 48

ఆ. ఇంద్రుఁ డజుఁడు విష్ణుఁ డెవ్వాని వైదిక, స్తోత్రములఁ బ్రసాదితునిగఁ జేసి
యెలమిఁ గొలుతు రమ్మహేశ్వరుఁ గొలుచువా, [3]రెందు నెపుడుఁ గీడునొందరధిప.

క. విను మివ్వాక్యము లెవ్వఁడు, గొనియాడుఁ బఠించు విప్రకోటికిఁ జెప్పుం
జననాథ వాఁడు దురితం, బనుదుర్గము నిస్తరించు నక్లేశమునన్. 50

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు. 51

వ్యాఘ్రగోమాయుసంవాదము.

క. సౌమ్యు లసౌమ్యులభంగి న,సౌమ్యులు సౌమ్యులవిధమున జనవర చిత్తా
గమ్యతఁ దోఁతురు వారిని, సమ్యఙ్నిశ్చయతఁ గాంచుచందము సెప్పుమా. 52

1 దిట్టులువడి, ఐట్టాటవడి. 2 వర్గముల్. 3 రెందు నిందు.

వ. అనుటయు నాపగాతనయుం డేతత్ప్రయోజనం బైనవ్యాఘ్రగోమాయు సంవాదం బనునితిహాసంబు గల దాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 53

ఆ. పురిక యనంగఁ బరఁగుపురిఁ బౌరికుం డను, నృపతి క్రూరకర్మ నిష్ఠఁ బరఁగు నవ్విభుండు సచ్చి యధిప గోమాయు వై, పుట్టెఁ బ ట్టెఱుంగు బుద్ధితోడ.

వ. ఇబ్భంగిం బుట్టినయానక్క మహితవ్రతశీలం బయి మాంసంబు దినక హింస సేయక వనంబునం బతితఫలంబులుఁ బత్త్రంబులు నాహారంబులుగా వర్తించు చుండఁ దోడినక్క లిది యేటివ్రతంబు మాంసం బేము దెచ్చి యిచ్చెద ముప యోగించి సుఖ వై యుండు మని ప్రార్థించిన నమ్మెయికిం జొరక దృఢనిశ్చయం బై యుండె నంత నొక్కనాఁడు మృగంబుల కెల్ల ముఖ్యం బైనశార్దూలం బత్తెఱం గెఱింగి వచ్చి యగ్గోమాయువుతో ని ట్లనియె. 55

క. నిను సౌమ్యుఁడ వని యెఱిఁగితి, ననఘా ననుఁ జెంది నిలిచి యతులసుఖము లం దిన మేలు నన్నుఁ గ్రూరుం, డను[1]లోకం బిదియు నుడుప నగు నీశిక్షన్. 56

వ నాతోడిబాంధవంబు సేయు మనిన నగ్గోమాయు వి ట్లనియె. 57

క. నీ వాశ్రయణీయుండవు, గావే విను భోగపరము గా కున్నది మ ద్భావం బటు గావున నా, కీవచనము లింపు సేయ విద్ధగుణాఢ్యా. 58

వ. అది యట్లుండె భోగంబులు గా కున్న నేమి నీకుం గార్యాకార్యంబులు నాయె ఱింగినతెఱంగున నుపదేశించుచు మైత్రి వాటించి యునికి గర్హణీయంబై భవ దీయమూలభృత్యు లసూయ సేసి భేదింతురు దాన నొప్పమి వచ్చు నీవు వార లు గలంచినఁ గలంగ కుండుటకును నాబుద్ధి పాటించుటకును సమయంబు సేసి నన్ను మన్నించికొని యుండు మట్లైన నీకడ వర్తించి యుండెద ననుటయు నా వ్యాఘ్రం బాభంగి నడపం గలయది యై. 59

ఆ. సంతసంబుతోడ సమయంబు సేసిన, నెలమిఁ బొంది నక్క పులికి బుద్ధి సెప్పికొనుచుఁ దగ వసించెఁ దదీయని,కేతనమునఁ బులియుఁ బ్రీతి సలిపె. 60

వ. కొండొకకాలంబునకు నమ్మృగరాజు మన్నించువిధంబును నగ్గోమాయువు దదీయ హితాహితంబు లరసి బుద్ధిసాచివ్యంబు సేయుతెఱంగును జూచి చూపోపక యప్పులిమూలభృత్యులు దమలోనం గూడికొని యొక్కనాఁడు. 61

క. పులి నమలెడు మాంసము వెర, వలవడఁ దా మపహరించి యానక్కకు ని ష్ఠుల నిల్వం గావించిన, నిలయంబున గొందిఁ బెట్టి నేర్పారంగన్. 62

వ. ఉన్నంత [2]భక్ష్యపదార్థపరిరక్షణంబును దాన చేయునది గావున నగ్గోమాయు వప్పనికిం జొచ్చి మాంసంబు గానక యెవ్వరేని ముచ్చిలి కొనుటగా నెఱింగి నది యై శార్దూలంబున కెఱింగించిన నాముచ్చిమి యప్పులి యరయం దొడం గిన నెప్పటికపటభృత్యులు గపటోపాయంబు వన్ని. 63

---

1 లోకమునింద యుడుప. 2 భక్షణపదార్థ.

క. నెమకుపరివార మమ్మాం,సము గనుతెఱంగును ఘటింప శార్దూలముచి
త్తము నక్కవలన విరస,త్వము నొందిన నెఱిఁగి భృత్యతతి యి ట్లనియెన్. 64

ఆ. నక్క కేటివ్రతము స్రుక్కక యిమ్మాంస, మపహరించినపుడ యబ్బనేని
నేమి యైనఁ జేయు నిది పాపశీలంబు, గపటధర్మకంచుకంబు సువ్వె. 65

క. తా నటె మాంసముఁ దిన దటె, యీనక్కయు బేలువెట్టె నిన్నాళ్లును నీ
యాన మఱుమాట వలుకం, గా నోడితి మిదియ నడపఁ గార్యములయెడన్. 66

క. అనుటయు మృగపతి మనమునఁ, [1]గన లడరిన నక్కఁ బట్టఁ గాఁ బంచి వధిం
పను బుచ్చె దాని నంతయు, విని యప్పులితల్లి గరమువెసఁ జనుదెంచెన్. 67

వ. చనుదెంచి యావ్యాఘ్రివరునితో ని ట్లనియె. 68

క. [2]ఇట్టివి కృత్రిమములు గల, వట్టిదె యానక్క బేలవైతివి భృత్యుల్
పుట్టినకోలెను గుటిలత, లెట్టెట్టివి సేయ రకట యెఱుక గలఁగనే. 69

తే. బుద్ధిమంతునివలన దురబిద్ధు లధికు,వలన హీనులు రూపసివలనఁ [3]గొనటి
వారసూయలుసేయుదు రీరసముస,నింత యెఱుఁగంగవలవదే యీవు గొడుక.

క. ధర్మ మధర్మముభంగి న,ధర్మము ధర్మంబుమాడ్కిఁ దనయా తోఁచుఁ
నిర్మలమతి నరయ వలయు, ధార్మికతన కోరువాఁడు దన కేర్పడఁగన్ 71

క. విను మీగోమాయువు వ,చ్చినయంతటనుండి మనకుఁ జేసినహితముల్
గనికొన వలవదె యీతర,మున వాఁ డిటు సేయఁ డనుసమూహాయు వలదే.

క. హితుఁ డగుమంత్రిం గుటిలుల, యతికపటోపాయములకు నగపడి చెఱుపన్
మతిఁ దలఁతురె పతి సుపరీ,క్షితంబు గావింప కొకటి సేయం దగునే. 73

చ. అనవుడు నక్క రాఁ బనిచి యప్పులి గౌఁగిటఁ జేర్చి బాష్పము
ల్గనుఁగవఁ [4]గ్రమ్మనుం బలుకులం దగఁ బెద్దయు గారవించిన
న్వినుము మృగేంద్ర మున్నటుల నీవు సభన్ నను వీఁడు మంచివాఁ
డని కొనియాడి యిప్డు దెగటార్చితి పెంపును నాదుమానమున్. 74

వ. అని పలికి యగ్గోమాయువు వెండియు. 75

క. నను నీవు పదస్థునిఁగా, ననఘా చేయంగఁ దలఁచినప్పుడ నీభృ
త్యనికాయముకఱపులఁ బడ, కునికియు నాబుద్ధి వినుటయును మఱవమికిన్. 76

వ. బాస సేయవే యట్లుంగాక. 77

ఆ. ఎఱిఁగి యైన నెఱుఁగ కేనియు నొక్కని, భంగపెట్టి పిదప సంగతుఁడుగఁ
జేసికొనుట మేలె సిరి గలవారికి, నట్టినిలుపు వాని కగునె హితము. 78

క. అని పాసి యరణ్యమునకుఁ, జని యనశనదీక్ష నొంది సద్భావఖ్యా
తి నెఱయఁ బరమస్థానం,బున కగ్గోమాయు వరిగెఁ బురుషవరేణ్యా. 79

వ. ఈకథ పూర్వాపరవాక్యంబులయందలితాత్పర్యంబు నిరూపించి. 80

---

1 గనలు గదిరి. 2 ఇట్టి యకృత్యంబులు. 3 జెనఁటి. 4 గ్రమ్మఁ బల్కులఁ దగం గడుఁబెద్దయు.

క. వావిరిమాటలఁ దేలక, భావంబునఁ గీడు మేలుఁ బరికించి యస
ద్భావుని సద్భావుని నవ, నీవర [1]యేర్పఱుప నెఱుఁగ నేరఁగ వలయున్. 81

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు సహాయసంపన్నత్వం బావశ్యకం బగుట సెప్పుట.

వ. అనిన విని సంతోషించి కౌంతేయాగ్రజుం డేమిభంగివర్తనంబున భూపాలుం
డు సుఖియై యుండు ననుటయు నన్నరపతికిం గురుపితామహుం డిట్లనియె. 82

సీ. ఆలస్యమును నసహాయత్వమును నొప్ప వవి లేనిపతి సుఖియై చరించు
విను తొల్లి యొకయుష్ట్ర మనితరసాధ్యతపంబు సేయఁగ మెచ్చి బ్రహ్మ వచ్చి
యర్థించినది యేమి యనిన నాలోఁట్టేనుఁ గొప్ప నా మెడ శతయోజనప్ర
మాణం బగుట కోర్కి వాణీశ నావుడు నట్లగుం గాకని యతఁడు సనియె
తే. నదియు వరగర్వమున సహాయంబు నొల్ల
[2]కలసభావంబుతో నుండి వలచి యొక్క
నాఁడు దనయొఱ్ఱు సాఁచి కాననములోన
దీనుకొని మేయఁగాఁ బెను వాన వచ్చె. 83

క. వచ్చినఁ దన మెడ సాఁగిన, యచ్చటిగుహలోన నుత్తమాంగం బిడి తా
నిచ్చమెయి నిదురపోవఁగ, విచ్చలవిడి నొక్కనక్క వెలఁదియుఁ దానున్. 84

వ. ఆగుహ సొచ్చ్చెం జొచ్చి యాఁకటిపెల్లున నాలుం దానును నొక్కటనా లొట్టె
నుఁగుకుత్తుక కబళించి నెత్తురుం గండలు నొండొండ మ్రింగం దొడంగిన నది
మేలుకని మెడ [3]పొరల్చునంతకు నానక్కలు నరంబులు ద్రెవ్వంగఱచిన నెఱి
దప్పి యయ్యుష్ట్రంబు నిర్గతప్రాణం బయ్యె నట్టిచందంబు గాక నీ వనాలస్యుం
డవును సహాయసంపన్నుండవును నై నెగడు మనిన నజ్జగతీశుం డతనితో
శత్రుం డధికుం డైన నల్పబలుం డగురా జేయోజ నాపద నిస్తరించు ననవు
డు నతండు సముద్రసరిత్సంవాదం బాకర్ణింపుము దాన నీయడిగిన యర్థంబు
దేట పడియెడు నని పలికి యి ట్లనియె. 85

సముద్రసరిత్సంవాదము.

తే. ఉదధి సుఖగోష్ఠి నున్నప్డు నదులతోడ, మీఁతటంబులతరువులు మీఁరు వొంగి
తఱిమిపాఱినఁ గూలు వేతసము లేల, పెఱికిపో వవి మీఁకేమిప్రియ మొనర్చె.

వ. వాని నున్మూలింప మీఁకు శక్యంబు గామిం జేసియో వానికిం జేటు వాటిల్ల దిది
యేమి యనవుడు గంగ యి ట్లనియె. 87

క. బిగు వెడలక నిలిచి పడుఁ, నగములు వేతసచయంబు నమ్రంబై పె
ల్లగుమావేగము గడపి యె,[4]సఁగుఁ బూర్వస్థితిన బ్రదుకు సమకూరంగన్. 88

వ. అనియె నా[5]ప్రబ్బలిచెట్ల తెఱంగు కనికొని. 89

---

1 నీవేర్పరింప. 2 దలస...నుండు నొలసి...వంగికొని. 3 మరలె. 4 నగొనుఁ బురాస్థితిన.
5 పలివెచెట్ల; పలిదచెట్ల.

ఆ. అరినృపాలు పెంపు నాత్మీయశక్తియు, నెఱిఁగి మూర్ఖవృత్తి నెదురుపడక
యుచితవృత్తి నతని యుద్ధతి మేపడి, గడపి హీనబలుఁడు సెడక నిలుచు. 90

వ అనిన విని యుధిష్ఠిరుండుదగుపదంబులకుఁ గులవంతు లగుపరిజనులు దొరకొనకు
న్న నరనాథుండేమి సేయంగలవాఁడని యడిగిన నప్పుడమితేనికి భీష్ముం డిట్లనియె.

కుర్కురనీచత్వముం దెలుపునట్టియితిహాసము

సీ. వినుమొక్కయితిహాస మనుపమంబగుతపంబునఁ బేర్చువాఁ డొక్కమునివరేణ్యు
నాశ్రమంబునఁ దద్దయావిశేషంబున నఖిలజంతువులును నచట నచట
వసియించి సుఖముండువానిలో నొక్కకుర్కుర మెప్డు భక్తిమైఁ గొలిచి తిరుగు
నమ్ముని మెలఁగిన యచట నెల్లను దాను వర్తింప నొకదువ్వ వైర మెత్తి
తే. కఱవ వచ్చిన నమ్మునికడకుఁ బాఱు, తెంచె నాకుక్క నాతఁడుదీప్తరూప
మైన దువ్వఁగాఁ జేసిన నదిగడంగి, కవియ భయమంది పాఱె మున్కవియుదువ్వ.

సీ. అట్లు బెబ్బులి వచ్చి యడరిన బెబ్బులిఁ గాఁ జేసి గెలిపించెఁ గరుణ మెఱయ
నొకమత్తకరిఁ జూచి యోటమై నొడిఁగిన నుద్ధతకరిఁ జేసి యొసఁగె జయము
సింహంబుదెస భీతిఁ జెంది పార్తెంచిన ఘనసింహముఁగఁ జేసి గర్వ మిచ్చె
శరభంబుధాటికిఁ జకిత మైన నుదగ్రశరభంబుఁ జేసి యుత్సాహిఁ జేసె
తే. నిట్లు దివసక్రమంబున నెక్కుడైన,సత్త్వముఁగఁ జేయఁగాఁ గుక్క శరభభావ
మండితం బయి తిరుగుచు నుండి పూర్వ,వాసనానీచ మగుమనోవర్తనమున. 93

వ. ఇట్లని విచారించె. 94

చ. ననుఁ గని యొందుసత్త్వము మనంబున బెగ్గిలి పాఱునప్పు డి
మ్మునివరుఁ డిట్లపోలెఁ గృప మొక్కల మై శరభంబు గాఁగఁ జే
యునొ తగ దాని నట్లయిన నుద్ధతి నాకుఁ జరింప లేదు గా
వున నితనిం వధింతు వెరవుం బలముం సరి నుల్లసిల్లఁగన్. 95

తే. అనువిచారంబు దివ్యబోధాఢ్యుఁ డైన
యమ్మునీశ్వరుఁ డెఱిఁగి యీయధమజాతి
యున్నతస్థితి యెఱుఁగునే మున్నపోలెఁ
గుక్కయయి యుండుఁ గా కన్నఁ గుక్క యయ్యె. 96

వ. కావునం గులహీనులు మాననీయులుగాఁ రట్లుం గాక విశేషం బాకర్ణింపుము.

చ. కుల మని పట్టి చిత్తమునఁ గూరినకీ డరయంగ లేక య
గ్గలపువిభూతి దుష్టునకుఁ గల్గఁగఁ జేయుట గర్జ మెట్లు భృ
త్యులమది యున్నరూ పరసి యుత్తమమధ్యమహీనరూపమా
త్రలకుఁ దగంగ నయ్యయిపదంబుల నిల్పుట నీతి భర్తకున్. 98

క. శౌర్యము సత్యంబును స,త్కార్యజ్ఞానమును భక్తి తాత్పర్యము గాం
భీర్యముఁ గలిగినఁ గురుకుల,వర్య కులంబేల సిరికి వాఁ డుర్తుఁ డగున్. 99

క. ఇది సిద్ధాంతం బన రా, దుదితయశా యెట్టు లైన సున్నతవంశుఁ
విదితగుణుం డగుపురుషు, న్వెదకి నిలుపవలయు మాననీయపదమునన్. 100

వ. అది యె ట్లంటేని. 101

ఉ. ఒక్కటి యేను జెప్పెద మహోగ్రపుఁగేసరి కైనఁ దోడుగా
నుక్కును లావునుం గలుగు నుజ్జ్వలసత్త్వచయంబుఁ గొన్నఁ గా
కెక్కుడుకృత్యముల్ నడప నె ట్లగు నిట్టివి చాలు నంచుఁ దాఁ
గుక్కలఁ గూర్చి చేయఁ దనకుం దలఁపుల్ దలకూడ నేర్చునే. 102

చ. వలనుఁ గులంబు లేనిపరివారము గోటియు నేల నేర్పు న
గ్గలికయు [1]భక్తిపెంపు మదిఁ గల్గి సుహృజ్జనమిశ్ర మహాబలం
బిలువడి గ్గలైనేని నిల యెల్లను నేలఁగఁజాలు [2]వేయుర
జ్జులు వినురాజు నేర్పరియు శూరుఁడుఁ గావలయుం జుమీ నృపా. 103

వ. అని చెప్పి వెండియు. 104

సీ. వినుము మయూరంబువిధమున బహుచిత్రభంగులఁ బ్రజయంతరంగ మాత్మ
వశముసేయుచు మృదువాక్యముల్ వలుకుచు మంత్రంబునెడఁ దనమాటవెడల
కునికి శరత్సమయోచితక్రియచాడ్పు గాఁగ ధర్మంబు శిఖాప్రకార
మొంది తనర్ప సముల్లాసిపక్షమై యానంబు గైకొంచు నధికతరస

తే. మున్నతత్వంబు సంశ్రయయోగ్యముగుటఁ, గాంచుచునుదఱివచ్చినఁ గారుకాల
మేచు తెఱఁగున నేచుచు నీచకుటిల, గతులఁ దునుముచు నెగడుట పతికి నీతి.

క. కిరణములభంగిఁ జతురపుఁ, బరిజనముల నెందుఁ జొనిపి పరకృత్యంబుల్
నిరతంబును గనుఁగొనుచును, దరణికరణి వెలుఁగు టొప్పు ధరణీశునకున్. 106

తే. అలుక గూరిమి ఫలదంబు లగుచు నుండఁ
గృత్యములఁ దా నెఱుంగుచు నిత్యవిధుల
నాయములును వ్యయంబులు నరసి కోశ
సంపదలు గాంచి యునికి రాజన్యగుణము 107

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు రాజులకుదండంబు [3]సర్వసాధారణంబు తదీయస్వరూ
పంబు విన వలతుం జెప్పు మనిన నన్నరదేవునకు దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 108

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు దండనీతిప్రభావం బెఱింగించుట.

సీ. అసితోత్పలచ్ఛాయమై దంష్ట్రికాచతుష్టయమును భుజచతుష్టయము జిహ్వా
కలు రెండుఁ బాదాష్టకంబును శంకుకర్ణములును బహునయనములుఁ గల్గి
యూర్ధ్వరోమంబులు నుగ్రారుణాస్యంబుఁ గపిలజటాజాలకంబు నొప్ప
నసి గదా శక్తి శరాసన ముసల చక్ర ప్రాస శర తోమర త్రిశూల

తే. పరశుముఖసాధనంబులఁ బాపజనులఁ, దరతరంబ సంఛేదనతాడనాదు

---

1 నొప్ప భక్తి. 2 వేయి రాజులు; వేయు నాజులు. 3 సర్వసాధనంబు.

లై నవివిధప్రహతులనే పడచుచును జ,రించుదండంబు సుజనులప్రియము నొంద.

సీ. పరుఁ డసంగుఁడు ధర్మపాలుండు ధర్ముండు విజయుండు శాస్త్రంబువిశేసనుండు
గ్రహ మక్షరుఁడు ప్రజాగరము దురాసదుఁ డసి సత్యగుండు నిత్యగుఁడుశాస్త
ప్రాగ్వచనుండు శస్త్రంబు బ్రహ్మము తీక్ష్ణవర్ముండు మనువు శివంకరుండు
కౌమారిసుతుఁడు శ్రీగర్భుండు వ్యవహారతంత్రంబు సంగుప్తమంత్ర మనఁగఁ

తే. బరగుపేళుల నొప్పి యధ్వరమయాత్ముఁ, డై నవిష్ణుఁడు దండ మై యావహిల్లు
శ్రీసరస్వతి యనునివి శిష్టదండ, నీతినామాంతరంబులు నృపవరేణ్య. 110

వ. ధర్మాధర్మంబులు సుఖదుఃఖంబులు నయానయంబులు నర్థానర్థంబులు బలాబ
లంబులుఁ బ్రమాదాప్రమాదంబులు మొద లై నసకలావస్థలును దండంబున
సమ్యగసమ్యక్ప్రకారంబులం గలుగుం గావున సమ్యక్ప్రకారంబుచేత దండం
బున రక్షింపంబడినప్రజ రాజు నభివృద్ధి నొందించు నట్లగుట దండంబు రాజు
నకుం బరాయణంబు. 111

క. సత్యప్రకారధర్మము, నిత్యానుష్ఠేయ మది సునీత మగుచు నా
దిత్యపతిఁ బ్రీతుఁ జేయఁగ, నత్యున్నతి నెసఁగు నాతఁ డన్నప్రదుఁడై. 112

వ. దానంజేసి దండంబు ప్రసన్నంబై వెలుంగుఁ దదీయాభిధానంబులు మఱియు
నుం గల వాకర్ణింపుము 113

ఆ. పురుషుఁ డీశ్వరుండు భూతాత్మకుండు జీ,వుండు ప్రాణుఁ డక్షయుండు సత్త్వ
మనఁగ నేడుపేళు లష్టమంబు ప్రజాప,తి యనఁ బరఁగు దండదేవుపేరు. 114

వసుహోముఁడు మాంధాతృనకుఁ జెప్పినదండోత్పత్తిప్రకారము.

వ. దండంబు సాక్షాద్దేవుం డట్లగుటఁ దెలిపెడునది యొక్క యితిహాసంబు గల
దంగదేశాధీశుండు వసుహోముండనురాజు హిమశైలంబున ముంజపృష్ఠం బనం
బ్రసిద్ధం బగుశృంగంబునకు దేవీసహితంబుగాఁ జని యందు వసియించి ముని
గణపూజితం బగువృత్తంబున నుదాత్తుం డయి యుండ నమ్మహీపతికడకు
మాంధాతృండు సనుదెంచి సవినయంబుగాఁ బ్రణమిల్లిన నబ్బాహువల్లభునకు
నతం డర్ఘ్యపాద్యాదు లగునుపచారంబు లాచరించి వచ్చినపనియేమి యని యడి
గిన నప్పుడమితేఁడు సవిస్తరంబుగా దండప్రకారంబువినుటకై నిన్నాశ్రయింప
వచ్చితి ననవుడు నమ్మహాత్ముం డతని కి ట్లనియె 115

సీ. అజుఁ డధ్వరంబు సేయంగఁ దలంచి ఋత్విజు నాత్మసదృశుని వెదకి యెందుఁ
గానక తా నొక్కగర్భంబు ధరియించి వేయేండ్లకును దుమ్మి వెలువరించె
క్షుతసంభవతఁ జేసి క్షుతుఁ డనుపేరిటఁ బరఁగెడునా ప్రజాపతియు ఋత్వి
జుండుగఁ గ్రతు వొనర్చుచునుండ నంతర్హితంబయ్యె వఱచుచందమున నడచు

ఆ. నట్టిదగుట దండ మధిప కార్యాకార్య, తంత్రభేద మెడలె దానఁజేసి
మహి గలంగెఁ గడునమర్యాద వర్తించె, గమలజుండు విష్ణుకడకుఁ జనియె.

క. చని సంప్రార్థించి యతనిఁ, గొని రుద్రునిఁ గాంచి నీసఖుం డీతఁడు వ
చ్చినకార్యము గృపతోడను, విను మని దండంబు తెఱఁగు వినిపించెఁ దగన్.

వ. అట్లు లోకరక్షకుం డగుపుండరీకాక్షు దండగొని దండాభావంబున జగంబు గలంగు టెఱింగించిన నవ్విరించిపలుకులు మనస్కరించి మహాదేవుండు నిజ ప్రభావంబు దండంబుగాఁ గల్పించి దండనీతి కాశ్రయుం డై పరఁగుచుండె.

సీ. వినుము ఋగ్వేదాది వేదముల్ నాలుగుఁ గల్పాదు లైనయంగంబు లాఱు
బెరసి విద్యలు పది పేర్చుపురాణంబు లనియును నొకవిద్య యధిప ధర్మ
విదులు సెప్పెడుశాస్త్రవితతి యంతయు నొకవిద్య సర్వన్యాయవిస్తరంబు
నొకటి మీమాంస దా నొక్కటి యిట్టులు వివరింపఁ బదునాల్గు విద్యలయ్యె

తే. వైద్యకోదండగాంధర్వవిద్య లర్థ,శాస్త్ర మగునీతివిద్య తత్సహితవృత్తి
వెలయఁగాఁ బదునెనిమిది విద్య లభవుఁ, డేర్పరించె జగత్త్రయహితముఁ బొంట

వ. ఇట్లు సమకట్టి దండంబును దండనీతిప్రపంచంబు లయిన యవ్విద్యలను విష్ణువశ గతంబులు నేసె నాసర్వేశ్వరుం డత్తమ్మిచూలికిఁ దమ్ము ఘటించి యీభంగిం బ్రజాపతి ప్రసవంబు గావించె దండనీతి సమగ్రరూప యై చెల్లె నెల్లజగంబులుం బ్రియం బందె నరవిందభవునియాగంబును సుప్రయోగం బై నడచె విష్ణుండు దండనీతిశాస్త్రంబు సకలంబు నాంగిరసున కిచ్చె నాంగిరసుం డింద్రమరీచులకు మరీచి భృగునకు భృగుం డనేకమునులకు నిచ్చె నీక్రమంబున నవి జగంబులం బరఁగె దండంబుజాగరణంబున లోకంబు మర్యాదామహితం బై వర్తిల్లెఁ గపర్ది శంకరుండు రుద్రుండు భవుండు స్థాణుం డుమాపతి యనుపేళ్లం బరగునద్దండదేవుని నతులధర్మంబున నయించుభూపాలుం డై హికాముష్మికసిద్ధులం బొందు.

క. అని వసుహోముఁడు సెప్పిన, విని మాంధాతృండు దండవిభవజ్ఞుం డై
యనఘ మహీపరిపాలన, మొనరించెను నీతి దండయుక్తి వెలయఁగన్. 121

క. ఈయాఖ్యానము విని భూ,నాయకుఁ డెవ్వం డిలాజనంబుల నతుల
న్యాయంబునఁ బాలించుఁ జి,రాయుస్స్థిరపుణ్యభాగి యగు నతఁడు నృపా. 122

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు ధర్మార్థకామంబులచెఱం గెఱింగించుట.

వ. అనినవిని ధర్మనందనుండు ధర్మార్థకామంబులనడవడి యెట్లయిన మేలై చెల్లు నని యడిగిన భీష్ముం డిట్లనుఁ దొల్లియాంగరిష్ఠుం డనునరవరుండు కామందకనాముం డై నముని ని ట్లని యడుగ నతం డతనికిఁ జెప్పినభంగిం జెప్పెద నాకర్ణింపుము.

చ. అనయముఁ బేర్చుకామమున నర్థము ధర్మముఁ గ్రాఁగుఁ గామతం
త్రనిరతుఁ డై నవాఁడు సుపథప్రతిపన్నుఁడు గాఁడు దుష్టదం
డన మొనరింపఁ డట్టిపతి డాయరు సాధులు నార్యులుఁ సుహృ
జ్జనులును దానఁ జేటు నగుఁ జావును బాటిలు నెల్లభంగులన్. 124

ఉ. కావున ధర్మసిద్ధికి ముఖం బగునర్థమునందు నిష్ఠ మై

నేవిధి నైనధర్మరతి యెక్కుడుగా మదిఁ జొన్పు టొప్పుఁగా
మావిలబుద్ధిగాక యుచితాగతసౌఖ్యము లాచరించుచున్
భూవిభుఁ డెప్డు భూమిసతిఁ బొంది రమింప మహోన్నతుం డగున్. 125

క. అన విని ధర్మతనూజుఁడు, జనమ్ము శీలమ్ము నధికసంస్తుత్యముగాఁ
గొని యాడుఁ దత్స్వరూపం, బనఘా ! వరింపవే దయారతి నాకున్. 126

వ. అనుటయు నాపగాతనయుండు విను మని యతని కిట్లనియె. 127

క. మున్నింద్రప్రస్థంబున, నున్నతి మెయి ననుజతనుజయుక్తంబుగ నీ
వున్న తెఱఁగు దుర్యోధను, కన్నులు గనురింప నతఁడు గడు వగనొందెన్. 123

వ. భవదీయసభయొప్పునకును రాజసూయంబు చెల్లినయుల్లాసంబునకును నట్లసహ్య
పడి ధృతరాష్ట్రునితో భవద్గృహంబున నిచ్చలుం బదివేవురు భూసురులు పసిండి
పళ్లెరంబులం బాయసాహారంబులు గొనుట మొదలు గాఁగ లక్ష్మి పెంపుగ్గ
డించి తనవగపుదోఁపం బలికిన నతం డతని కిట్లను మధురాన్నపానమణిభూషణ
వరవాహనాదులం జేసి యుజ్జ్వలం బై యున్నది గాక నీయైశ్వర్యం బసదే పాండ
వాగ్రజుం డెక్కుడు మెఱసి యునికిం గలదు వినుము చెప్పెద. 129

ఆ. శీలవంతు లైన సిరిఁ బొందుదురు ధర్మ,తనయునింటిసిరికి నెన యనంగ
నెక్కుడనఁగ లక్ష్మి యొసకం బెసఁగ నీవు, శీల మలవరింపు చిత్తమునను. 130

వ. మాంధాతృండు నాభాగుండు మొదలయిన మేదినీపతులు శీలంబునం గాదె
యీలోకంబునం బెంపు వడసి రివ్విషయంబునకు నొక్కయితిహాసంబు గల
దాకర్ణింపుము. 131

క. దనుజవిభుఁడు ప్రహ్లాదుం, డనిమిషపతి రాజ్యలక్ష్మి యతులితశీలం
బునఁ గొని త్రైలోక్యంబును, దనకు వశగతంబు సేసె ధర్మం బలరన్. 132

క. దానికి రోసి బృహస్పతి,తో నమరేంద్రుండు మేలు దొరకొనువిధ మె
ట్లో నావుడు భార్గవునిం, గానఁగఁ జను మతఁడు సెప్పుఁ గరుణాన్వితుఁ డై. 133

క. అని గురుఁడు వంప నింద్రుఁడు, సని భార్గవుఁ గాంచి మేలు సమకూరు తెఱం
గనఘా యుపదేశింపవె, యనినం బ్రహ్లాదుఁ జెందు మతఁ డెఱిఁగించున్. 134

ఆ. అతని నాశ్రయించి యవ్వార విప్పించి,కొనిన మేలువొందు ననియె భార్గ
వుండు వజ్రి బ్రాహ్మణుం డయి ప్రహ్లాదుఁ, జేరి శిష్యవిధులు సేయుచుండె. 135

వ. అంత నద్దానవేంద్రుండు ప్రసన్నుం డై భూసురాకృతి యయినసురపతితో
సంభాషించిన నతండు నీకుఁ ద్రైలోక్యరాజ్యంబు సంప్రాప్తం బైనకారణం బేమి
యెఱింగింపవే యనుటయు. 136

ఆ. దనుజనాథుఁ డిట్టులను రాజ ననుగర్వ,మున ధరామరులకు మనసు గందఁ
జేయ నెపుడు నే నసూయాదు లమ్మహా,త్ములకు ధనము లిత్తు నెలమితోడ. 137

వ. వారలు మెచ్చునట్టిశీలంబునం బ్రవర్తిల్లు దానం జేసి మహోన్నతుండ నైతి.

క. అనవుడు నీశీలము నా, కనఘా దయ నొసఁగవే మహాత్ములఁ దగఁ జెం
దినవారు బ్రదుక వలదే, యని దీనత దోఁప ననిమిషాధిపుఁ డరిగెన్. 139

క. విని ప్రహ్లాదుఁడు గృప దన, మనమునఁ గదురంగ విప్రమాత్రుఁడు గాఁ డీ
తనిభంగిఁ జూడ ననువెఱపును బుట్టఁగ నిచ్చె శీలముం బెం పెసఁగన్. 140

తే. పడసి యింద్రుండు శీలసంపన్నుఁ డగుచుఁ
జనియెఁ దదనంతరంబ యద్దనుజవరుని
తనువునం దుండి తేజిష్ఠతనువిలాసుఁ
డైనపురుషుండు వెడలిన నతఁడు సూచి 141

వ. నీ వెవ్వండ వల నప్పురుషుం డేను శీలంబ నీవిచ్చిన యవ్విప్రుపాల వసియింపం జనియెద నని చెప్పి పోయెం దదనంతరంబ క్రమంబునం దేజోమయరూపంబులు నిజదేహంబుననుండి నిర్గమింప నద్దానవేశ్వరుం డడుగుచు. 142

క. ఉత్తమధర్మము సత్యము, వృత్తంబు బలంబు నగుట వినఁబడె బడిఁ ద
చ్చిత్తము విషాద మంద మహాత్తరమూర్తి యొకవారిజానన వెడలెన్. 143

క. వెడలిన నీ వెవ్వత వని, యడిగిన నాతనికి నిట్టు లను దీనత న
ప్పడఁతి సిరి నేను బల మెక్కడకు నరుగు నందుఁ బోవఁ గడఁగి వెడలితిన్. 144

చ. అనిన భయంబు నొంది యతఁ డాసతితోఁ బరమేశ్వరీ మహా
వినయమతిన్ దనుం గొలిచె విప్రవరుం డతఁ డెవ్వఁ డన్న న
వ్వనిత సురాధినాథుఁడు భవద్ఘనరాజ్యవిభూతి యంతయుం
గొనుటకు నిన్నుఁ జెందె నిటు గోల్పడి తీవును నీదుశీలమున్ 145

వ. వినుము చెప్పెద శీలంబున ధర్మంబు వెలయు ధర్మంబున సత్యంబు దొరకొను సత్యంబున వృత్తంబు పొప్పడు వృత్తంబున బలంబు వాటిల్లు బలంబున నేను గలుగుదుం గావున సమస్తంబునకు మూలంబు శీలం బని చెప్పి సిరి పురందరు పాలికి ధర్మాదులతోడఁ గూడం జనియె ననుటయు దుర్యోధనుండు శీలం బెట్టి దనిన ధృతరాష్ట్రుం డతని కి ట్లనియె 146

క. ఒలసి మనోవాక్కాయంబుల ద్రోహభావ మఖిలభూతములయెడం
గలిమి విను శీల మది మే, లొలయించును దాన సుల్ల మూన్పుము పుత్రా. 147

క. పరహితము సిగ్గుపాటుం, బొరయక యుండంగ నెదిరి బోధించుటయున్
నరసముదయంబు వొగడెడు, చరితము శీలమున కంగసంపద వత్సా. 148

క. అనియె నని చెప్పి భీష్ముం, డను ధర్మజుతోడ నీకు నది నైజమ యే
నును బోధించితి శీలము, మనమ్మునం దిరము సేయు మనుజాధీశా. 149

వ. అనిన విని యజ్ఞనపతి భీష్మునితో నాశ యనునది యనంత యై యుండు నది నిరర్థకయైన నయ్యెడుదుఃఖం బధికం బది దుర్యోధనుం జేర్చి కలసియుండం జూచితి నమ్మహాత్ముండు దేటక మదీయాశఁ గుంఠితంబుఁ జేసి నన్ను దుర్బుద్ధిం

గావించె నది విషాదంబు సేయు నాశ నడంచుట యరిది గదే యనుటయు
నాశాదోషనిరాసకం బైనయొక్కయితిహాసంబు గలదు విను మని యక్కురు
సత్తముం డి ట్లనియె 150

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు సుమిత్త్రుఁ డనురాజుచరిత్త్రంబు సెప్పుట.

సీ. హైహయుండు సుమిత్త్రుఁ డనురాజు వేఁటవోయినచోటఁ దనచేత నేటువడిన
మృగ మమ్ముతోఁ బాఱఁదగిలె వెన్వెంటన యదియును నొకమరి యగ్రమయ్యె
నొకమరి దవ్వయ్యె నొకమరి దృష్టి కగోచరం బయ్యెను ఖురపదంబు
లరసి పాఱిన నంతనంతఁ దోఁచియు నాశఁ బెనుచుచుఁ జని మహావనముసొచ్చె
ఆ. నవ్విభుండు డస్సి యచ్చట నొకముని, పల్లె కేఁగి మునులు ఫలజలములఁ
దృప్తుఁ జేయ డప్పి దేఱి యున్నెడ ఋష,భాఖ్యుఁ డైనతపసి యతనితోడ.
క. వనమున నెక్కటి నీ వే, పనికై చనుదెంచి తేల పరమవిషాదం
బునఁ బొందె దనిన నాతం, డను నొకమృగ మమ్ముతోడ నరుగఁగ వెనుకన్.
క. ఆసాసల వచ్చితి నను, గాసిం బెట్టి యది యడవిఁ గలసెను మృగయా
వ్యాసక్తుఁడు వగచుం దన, యేసినమృగ మనఘ తప్పి యేఁగుటకుఁ గడున్.
వ. ఆశ యింత [1]దుర్నివార యగు నే య[illegible]న నమ్మునిపతి యమ్మనుజపతి కి ట్లనియె.
క. విను తీర్థయాత్ర సని యే, నుత్తమం బైనబదరికాశ్రమమున నొ
క్కనిఁ గాంచితిఁ గృశగాత్రునిఁ, దనుఁ డను పేరింటివానిఁ దాపసవర్యున్ 155
క. కని భక్తిం బ్రణమిల్లుడు, ముని యాతిథ్యం బొనర్చ మోదంబున నా
తనిపాల ధర్మ ఫణితులు, విను చుండఁగ నొక్కధరణివిభుఁ డేతెంచెన్. 156
వ విషాదవివర్ణుం డగుచు [2]సపరివారంబును సదారంబునుగాఁ జనుదెంచి యజ్ఞన
పతి మునిపతిం గాంచిన నతం డతిథిపూజాసత్కారంబులు సేసి యాగమనకా
రణం బడిగిన నన్నరనాథుండు. 157
చ. తనయుఁ డొకండు వాఁడు గుణధాముఁడు క్రీడనవాంఛ సాంద్రకా
ననమున కేఁగి కాడుపడినం దడవం జనుదెంచి యెందుఁ గా
నన మదియాశ ద్రిప్పికొనినన్ వెగ డందుచు వచ్చినాఁడ న
న్న నతఁడు వల్కకుండె వదనం బొకయించుక వాంచి చింతతోన్. 158
క. చింతించునతనితో భూ,కాంతుం డి ట్లనియె మఱియు గాఢతరాశా
క్రాంతత దుర్లభ ఫల యగు, టింత యసహ్య మగునయ్య యెడఁద మునీంద్రా.
వ అనుటయు నత్తాపసో త్తముం డమ్మహీపతియాననం బాలోకించి. 160
క. ఏనరుఁడు మానసము ధృతి, నూన నుచితవృత్తి నుండు నుదిలగొనక యెం
దైనను నెయ్యదియేనియు, వానికి దుర్లభము లేదు వసుధాధీశా. 161
క. అర్థాదు లగుఫలంబులు, ప్రార్థించినచోట సిగ్గు వఱుపక తగ న

---

1 దుర్నివారం బగు నే. 2 సపరివారంబుగాఁ జనుదెంచి.

య్యర్థి సులభార్థుఁ జేయుక్రి,తార్థుఁడు దుర్లభుఁడు దలఁప నఖిలజగములన్.

వ. అని పలికి పూర్వాచారస్మారకత్వంబున ని ట్లనియె. 163

క. వినుము గుణవంతుఁ డొకరుఁడు, ధనవంతుం డైనయొక్క ధరణీనాథుం
దనకూడుసీరకై కాం,చన మడిగి తదీయబాలిశత్వము వేర్మి న్. 164

క. విహతాశుం డై లజ్జా,మహితం బగునాశ దొఱఁగుమదితో సకల
స్పృహయును నెవ్వనియందును, వహింపనని యతులమైనవ్రతముం బూనెన్.

వ. అని చెప్పి యప్పార్థివుం దొల్లి తానుధన మర్థించి యఫలితప్రయత్నుం డై
తత్కాలజనితవైరాగ్యంబునం దపస్వి యగుట దేటపరచి వెండియు 166

చ. ఒడఁబడి యీనివానియెడ నుల్లమునం దుఁ గృతఘ్నుతం గడుం
జెడు గగుదుర్వినీతునెడఁ జిత్తము కోర్కికిఁ బట్టు సేసి లే
వడి యగునీచకాంతయెడ వారక యాసలు సాఁగు నిట్లు పె
క్కెడలను బాఱునాసగమి యెల్లఁ దొఱంగుము సౌఖ్యమొందెడున్. 167

వ. అని యాసపజ్జం బోవమి సుఖకరం బగుటం దెలిపి సువీరద్యుమ్నునకుం గరు
ణించి యతనికొడుకు భూరిద్యుమ్నుం దనతపోమహిమ నాకర్షించి వీడుకొలిపె
నని చెప్పి ఋషభుండు సుమిత్రునిచిత్తంబు మృగయాశాయత్తంబు గాకుం
డునట్లుగా బోధించెఁ బాండవాగ్రజా నీవును నివ్వాక్యంబు లాదరించి సుస్థి
రుండవై నిరాశత్వంబున సంతాపంబు దక్కి సుఖివి గమ్మని పలికిన భీష్మునితో
సభ్యాపతి భవదీయవచనామృతాస్వాదనంబున మనంబు దృప్తి సన దింకను
ధర్మప్రకారంబులు వివరింపు మనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 168

క. తనభూమిఁ బరుఁభూమిని, ధనము లుపార్జింప వలయు ధరణీశునకుం
ధనములు మూలము రాజ్యం,బునకును మూల మగుధర్మమునకు నరేంద్రా. 169

క. అది బెట్టిదంపువెరవున, మృదుభూతోపాయమునను మెయికొనద ప్రజం
బొదువ వలయు నాజ్ఞాసం,పద [1]గలసాకతముతోడఁ బతి యవహితుఁ డై. 170

క. విను బండారము పెరుఁగని, జనపతికి బలంబు మిత్త్రసంపదయును గ
ల్గునె బలమిత్త్రవిహీనున, కొనరునె రాజ్యంబు విభవ మున్నత మగునే. 171

ఉ. కావున నర్థసంపదలు గల్మియ యింతకు మూల మైన ను
ర్వీవరుఁ డాత్మశక్తి కతిరిక్తము లైనసముద్యమంబులం
దా వలియం దలంచి సముదగ్రతఁ గైకొను టొప్ప దవ్విధం
బావిభుతోంటికల్మికిని హాని యొనర్చు హరించుఁ బ్రాణముల్. 172

క. తనకొలఁది నుపాయంబులు, వొనరిచి ధనవంతుఁ డగుట భూపగుణము ని
ర్ధనుని నిజప్రజయును గై,కొనదు విరోధులును సరకు గొనరు కుమారా. 173

క. తెఱువాటున ముచ్చిమి నుద్ధురు లగుక్రూరులకు మూఁక దోరం బగున

1 గలస్వాగతముతోడఁ.

వ్వారవరివారల బలంబుగ, ధరణీశుఁడు గూర్చుకొనుట దైన్యము దెచ్చున్.
క. అన్యాయంబునఁ బొదలిన, సైన్యముచే సమరజయము సమకూర దనూ
నన్యాయపరులు గాంతురు, మాన్యత్వము దస్యులైన మనుజాధీశా. 175
వ ఇట్లగుటకు నుదాహరణం బగునొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 176

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ గాపవ్యోపాఖ్యానము సెప్పుట.

సీ. అవనిఁ బారియాత్రాచలంబున నుండు నొకబోయ ధర్మసంయుక్తబుద్ధి
వింట నేర్పరి మృగవితతిప్రకారజ్ఞుఁ డారణ్యదేశసంచారశాలి
తల్లికిఁ దండ్రికిఁ దద్దయు భక్తుఁడై ఫలమూలమధుమాంసములును మేలి
కూడుగూరలు [1]దొరకొల్పి వారికిఁ దృప్తి యావహించుచు శయనాసనాదు
తే. లగుపదార్థముల్ హృద్యంబులుగ నొనర్చు
వలయునాహారములు మునివరుల కిచ్చుఁ
బగఱఁ దోఁచినఁ బరిమార్చు భండనమున
నొకఁడ వేవుర నైన మహోగ్రగతుల 177
క. కాపవ్యుం డనుపేరను, దీపించినయ[illegible]నిభూరితేజము గని ర
క్షాపరుఁడు వలయు మన కని, యాపాలమునఁ గల్గుదస్యులందఱుఁ దమలోన్.
ఆ. అతనిఁ దమకు నెల్ల నాధిపత్యము సేయు, వానిఁగా వరించువారు గాఁగ
నిశ్చయించి కూడి నెమ్మిమైఁ జనుదెంచి, కాంచి యిట్టు లనిరి గారవమున. 179
క. బలవిక్రమసంపన్నుఁడ, వలఘుచరిత్రుఁడవు మమ్ము నందఱఁ బ్రభువై
తలకొని రక్షింపుము నీ, పలచినపని గొనుము పుత్రవర్గముఁ బోలెన్. 180
వ అనిన విని యతండు వారల కిట్లనియె. 181
సీ శిశుజనమునిజనస్త్రీజనంబులఁ జంపఁ గా దెట్టివాఁడైనఁ గడఁగి మీఁదఁ
గవియక పోడుచుట కల్మషం బగనఁ జెఱపట్టఁ దగదు విశేష మొకఁడు
వినుఁ [2]డెల్లసత్త్వంబులను బెంటిఁ జంపుట పాపంబు గోవుల బ్రాహ్మణులను
సంకటపెట్టంగఁ జనదు తదీయహితము గోరి పూని యుద్ధంబు సేత
తే. యధికపుణ్యంబు సస్యక్రియావిఘాత
మాచరించుట గడుదోష మవనిప్రజకు
బాధ గావించి కుడిచి శనంబు దొలుచు
ప్రవృత్తగతి నది వాలియంగఁ బోలియు నతఁడు. 182
వ అని చెప్పి మీర లీధర్మాధర్మంబు లెఱింగి నాపంచిన తెఱంగున బ్రదికెద రేని
మీకు ముఖ్యుండ నయి సఖ్యంబు సౌఖ్యంబుఁ బెనుప మీయోగక్షేమంబు
లరసెద ననియె దానికి వార లందఱుఁ బ్రీతిం బొంది యాతనిశాసనంబున వర్తిం
చి వర్ధిల్లి రిట్లు కాపవ్యుండు సాధులకు హితం బగునట్లుగా దస్యులం బాపంబులకుం

[1] సమకొల్పి. [2] డెట్టిసత్వజాతినిబెంటిఁ. 3 వచనంబున.

బాపి తానును వారును నిహపరసిద్ధులం బ్రశస్తి వహించె. 183

క. శాపవ్యోపాఖ్యానము, పాపహరము దీని శ్రవణపఠనము లటపీ
వ్యాపార క్షేమంకర, రూపము లగు దస్యుమృగవిరోధము లడఁచున్. 184

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు దీర్ఘదర్శి మొదల గుమత్స్యముల తెఱం గెఱింగించుట.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు నిట్లను దీర్ఘదర్శియుఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుండును దీర్ఘసూత్రుండును ననుమత్స్యంబులు మూఁడు జలచరబహుళం బగునొక్కయేటి మడువునఁ దమలోనం బొందుగలిగి యుండునవి వేసవి సొచ్చిన దీర్ఘదర్శి దక్కటిరెంటినిం గూడం బిలిచి 185

క. మడు వింకఁగఁ బాతెడు నీ, రెడ త్రెవ్విన నొండుసోటి కేఁగఁగ రా దె
ప్పుడు నింకనినీళ్లు గల, మడువునకుం బోవ వలదె మన కిట్టియెడన్. 186

తే. అనినఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుఁ డిట్లనియె నేఁడి, ప్రాప్తమయ్యె నక్కార్యంబుభంగి నెఱిఁగి
యప్పటికిఁ దగునట్లు సేయంగవలయు, మానితోపాయవృత్తి నేమఱుట లేక.

వ. అనిన నయ్యిరుదెఱంగులపలుకులు విని దీర్ఘసూత్రుం డి ట్లనియె 188

క. జడనిధిచందంబున ని, మ్మడు వొప్పఁగ నిప్పు డేమి [1]మూఁడెనె యిమ్మై
నడిచిపడ రిత్తనెవ్వగ, లుడుగుఁడు మఱి చూచికొంద మొయ్యన తఱితోన్.

క. అనుటయు నిది కర్జము గా, దని పల్కుచు దీర్ఘదర్శి యంబుస్రోతో
జనితాభయ మగుపథమునఁ, జని చొచ్చెం బెద్దమడువు సమ్మదలీలన్. 190

వ. తక్కినరెండును నంద నిలిచె నిట్లు నిలిచిన యమ్మత్స్యద్వయంబునకు భయంబు జనియింపం గతిపయదివసంబులకు. 191

క. పాతెడునీ రెడత్రెవ్వఁగ, దాఱ బెడిద మైనయెండ దనుకఁగ నివురం
బాతె మడు వంత వేడుక, కాఱులు జాలరులు సొచ్చి క్రందుకొనంగన్. 192

క. వెరవున నూఁతల నెత్తెలఁ, గరముల మత్స్యములఁ బట్టి కడుసంతసముం
బొరయుచుఁ ద్రాళ్లం గ్రువ్వఁగ, గర మూహించి మదిఁ బ్రాప్త[2]కాలజ్ఞుండున్.

క. ఇం దొకత్రాడు గఱచి యే, నొందం గాఁ గ్రుచ్చినట్ల యుండెద వీ రి
క్రందుకొనుట మానంగ న,మందత నది యొడల విడిచి మడువు దఱిసెదన్. 194

క. అని యొకగుదిమీఁలనడుమ, నెనయంగాఁ దూఱి కఱచి యిరుదౌడలఁ ద్రా
డొనరంగఁ బట్టుకొని క్రు,చ్చినచందము దోఁప మూర్ఛఁ జెందినభంగిన్. 195

వ. ఉన్నంత వేఁట దీఱె యగ్గుది గలయతండు 196

క. తెలినీట రొంపి వోవం, [3]దోలుచునెడం ద్రాడు విడిచి దురితంబునకుం
దొలఁగి పొరదప్పి యం దొక, జలచర మున్నయెడ కేఁగె సంభ్రాంతగతిన్. 197

క. ముట్టఁబడి దీర్ఘసూత్రుం, డి ట్ట ట్టరుగఁగ నుపాయ మేది యొకనిచేఁ

---

1. మాఁడిననిమ్మై, నడిచిపడియెదరు నెవ్వగ; మాఁలెను నిమ్మై, నడిచిపడ రిత్త నెవ్వఁగ. 2 కాలజ్ఞుఁ డనున్. 3 దోలఁచునెడం.

బట్టువడెఁ దనదుడెందము, పట్టు [1]వదలి చకితవికలభావేంద్రియుఁ డై. 198

క. విను దొడవ్వులఁ గార్యము, గనికొని వలయుపని మున్న కావింపఁగ నే
రనిజడుఁడు దీర్ఘసూత్రుం, డనునమ్మత్స్యంబుభంగి నాపద నొందున్. 199

తే. అప్పటికిఁ దోఁచినట్టులు దప్పకుండ, ననువుతో ధృతి గల్గి కార్యంబు నడపు
నతఁడు ప్రాప్తకాలజ్ఞాఖ్యునట్లపోలెఁ, బరమసంశయ మయ్యెడుఁ బ్రదుకు గాంచు.

క. ధుర్యత ననాగతము లగు, కార్యము లూహించి పని తగం జేయునయా
చార్యుఁడు సౌఖ్యముఁ బొరయును, నార్యస్థితి దీర్ఘదర్శి యనుమీను క్రియన్.

పలితరోమశు లనుమూషికమార్జాలంబుల సంవాదప్రకారము

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు పెక్కండ్రు పగఱకు నగ్గమై హీనబలుం డైన నర
పతి యొప్పరుసున నాపద నిస్తరించువాఁ డనియడిగిన నప్పుడమితేనితో భీష్ముండు
మార్జాలమూషికసంవాదం బనునితిహాసంబు గల దది నీదగుప్రశ్నంబునకు
సదుత్తరం బగు విను మని యి ట్లనియె. 202

సీ. అడవిలో నొకమఱ్ఱియడుగున లాఁగలఁ బలితుండు నా నొక్కయెలుక యుండు
నమ్మహీజముమీఁద ననిశంబు రోమశుం డనుపిల్లి వసియించు నాసమీప
మున సంజకడ నిత్యమును మృగంబుల కురు లొడ్డి వేటువ వచ్చి యొక్కమాలఁ
దగపడ్డవానిఁ గొం చరుగు నొకప్పు డాహారంబునకుఁ బిల్లి యచటఁ దిరుగఁ

తే. బోయి యురిఁ బడి యుండంగఁ బొంచి చూచి
భయము దక్కి యచ్చోటన పలితుఁ డెరకుఁ
గ్రుమ్మరఁగఁ జంద్రకుం డను గూబపులుఁగు
[2]హాలికుఁ డను ముంగియు నింత నంతఁ దోఁచె. 203

వ. ఎరలకై వచ్చి యిట్లు దోఁచిన నయ్యెలుక యారెంటిబారికిం దప్పిపోవ రామి
దలంచి బెగ్గలించియు ధైర్యంబుకలిమిం గార్యం బూహించి యప్పిల్లిం గొండొక
నేరం జనుచు దానితో ని ట్లనియె. 204

క. ఉరిద్రెవ్వఁ గొఱికి యిప్పుడ, వెర వారఁగ నీకు నేను విడుగర సేయం
దొరకొనుట నీదుభాగ్యం, బరిత్వము దొఱంగి మైత్రి యలవఱుపు మదిన్. 205

క. ముంగికి గూబకు నగపడి, యంగంబులు వడఁకుచున్నయవి నా కిమ్మై
సంగతి గలిగిన నీయుత్సంగంబుననుండి భయము దక్కుదు నేనున్. 206

చ. అనవుడుఁ బిల్లి యిట్టు లను నార్తశరణ్యుఁడ వయ్యె దిట్టినీ
కనఘ హితంబు సేయ వల దయ్యె జగత్పతి సాక్షి గాఁగ ని
ప్పని దగఁ బూనితిఁ వెఱపుఁ బాచి ననుం గదియంగ రమ్ము వ
చ్చిన నకులంబు గూబయును జేరఁగ నేరవు నాకు నోడుటన్. 207

ఆ. అనిన నట్ల యగుట నాత్మ నెఱింగియు, గాదె సంధి యైన నాదు బ్రదుకు

1 గదల జనితవికల. 2 హరితుఁ డనియెడు ముంగియు నంత.

నీదువిడుగరయును నిజ మగు టూహించి, నిన్నుఁ జెందె బుద్ధినిశ్చయంబు.

క. అని పలికి పిల్లి పొదిగిట, ననయము నిశ్శంకవృత్తి నయ్యెలుక వసిం
చినఁ జూచి యయ్యులూకం,బును నకులము నచటు వాసిపోయె నిజేచ్ఛన్.

క. నకులము నులూకమును బో,కకు సంతస మంది యుండి గ్రక్కున నమ్మూ
షిక మయ్యురిచేరులు గొఱు,కక యలసత నల్ల నల్లఁ గఱచుచు నుండెన్. 210

వ. అమ్మెయిఁ బలితుండు గొనకొని యయ్యురిం గొఱుక కుండుట యెఱింగి రోమ
శుం డి ట్లనియె. 211

క. తగునే యిట్లు కృతార్థుఁడ, వగునీ కురి గొఱుక కిట్టు లాలస్యము సేఁ
త గటా కృతఘ్నుతకు నెల, వగు టొప్పునె కొఱుకు కడఁక నద్రోహుండ వై.

చ. అనుటయు నెల్క యిట్టు లను నాశ్రితరక్షణశీలు నిన్నుఁ గీ
డునఁ [1]బొరయింతునే యిది కడుంజెడుగుండన మేను భీతి నూ
నినమదితోడ నమ్మమిన నెట్టన యియ్యురిఁ ద్రెంప [2]నయ్యెదన్
మనమున నెగ్గుగాఁ గొనకు మాలనిఁ గాంచినయప్డ ద్రెంచెదన్. 213

క. ఉరిఁ బాసి యేమి దలఁతో, యరిత్వమున వినుము ప్రబలుఁ డైనయతనితో
వెరవున సంధి యొనర్చియుఁ, గరంబు నమ్మమియ నీతిగాఁ గొంద్రు బుధుల్.

ఉ. మాలనిరాక చూచి భయమర్దిత మైనమనంబుతోడ న
క్కాలమునందు నీకుఁ జనఁగా వలయున్ వెస మ్రానిపైకి నా
మూలయముం బొరన్ సమయ మప్పుడ నాకును గాన యత్తఱి
న్నే లొనరింతు నమ్ము మిది నిక్కము గర్జము నీ వెఱుంగవే. 215

క. అనవుడు న ట్లెలుక తలఁప, వినుము భవత్ప్రాణరక్ష వెసఁ జేసితి నే
ననఘా నీవును నమ్మెయి, నను నాపదఁ బాపవలదె నమ్మి రయమునన్. 216

ఆ. అనినఁ బిల్లి కిట్టు లను నెల్క వేగిర,పడకు ముచితకాలభావ్య మైన
యత్నవిధిగదా సమగ్రఫలత్వంబు, నొందు నొండు దలఁప కూర కుండు. 217

వ. అని యి ట్లప్పలితుండును రోమశుండును నొండొరులతో మాటలాడుచుండ
వేకువ యయ్యె నట్టియెడ. 218

క. తనతోఁ గొందఱు కుక్కలఁ, గొని యేతేరంగఁ గేలఁ గ్రూరకృపాణం
బును భీకరభంగి గ వెసఁ, జనుదెంచెన్ మాలఁ డధికసంరంభమునన్. 219

ఆ. పరిఘునామఁ డైన పాపాత్ముఁ గని భయ, మడరఁ బిల్లి యిట్టు లనియె నింక
నేమి సేయువాఁడ నిదె వచ్చె జముదూత, వోలె సత్వరముగ మాలవాఁడు.

క. అనిన విని యోడ కోడకు, మనుచుం దెగఁ గొఱికె వేగ మయ్యురిఁ బలితుం
డనయముఁ జకితాత్ముం డై, చనియెన్ రోమశుఁడు నవనిజముపైకి వెసన్. 221

చ. ఎలుకయు [3]బొక్కలోపలికి నేఁగి ముదంబునఁ బొంది చూడ సం

---

1 బొరయంగ సిత్తునె కడుం. 2 నియ్యెదన్. 3 బ్రొక్క.

కులముగ నేఁగుదెంచి పరిఘుం డురి నుగ్గగు టెల్లఁ జూచి ని
ష్ఫలతకుఁ జిత్త మెంతయు విషాదము వొందఁగఁ బోయెఁ బిల్లి య
య్యెలుకకు ని ట్లనుం జెవికి నిం పగురీతి నుదాత్తభంగిగన్ 222

ఆ. మేలు సేసి తగినమిత్త్రునిఁ బడసి త, త్సుచరితముల వచ్చు సుఖము లనుభ
వింపఁ జూచు టుడిగి వేర్పడి యుండుట, యరయ నీతివిదులతెరువు గాదు 223

చ. అనఘ భయంబు నొందు టిది యారయ [1]బేలతనంబు నెమ్మిమై
మును నను నమ్మి చెంది భయమోక్షణముం గని నాకుఁ జాల మే
లొనరఁగఁ జేసి తీవు దృఢి నుల్లమునం దగ విశ్వసింప కి
ట్లునికి సుఖంబె నాదుసిరి [2]కుత్తుఁడ వయ్యెదు రమ్ము ప్రీతితోన్. 224

క. బలవంతులైన చుట్టం, బులు నేనును నీకు మేలు వొనరింపఁగ ని
మ్ముల మనుట యొప్పదే నను, గలసిమెలఁగు విడువుశంకఁ గను మభిమతముల్.

వ. అనిన విని యప్పలితుండు రోమశునితో నీపలుకు లుచితంబులు నామాటలు
విను మని యి ట్లనియె. 226

చ. అరులను మిత్త్రులం దెలియ నారయు టెంతయు సూక్ష్మకృత్య మ
వ్వార వతిదుర్లభం బరులు వీ రన నుండియు మిత్త్రభావముం
బొరయుటయున్ సుహృజ్జనులపోలికి గల్గియు శత్త్రుతాగుణ
స్ఫురణ మొకప్డు సూపుటయుఁ జూతుము గాదె ధరిత్రి నెల్లెడన్. 227

వ. కావున నిన్నుఁ బెద్ద గడియుట గర్జంబు గాదు నీవును మద్వశగతిం బొందుటఁ
జూచి తేనియు నేమఱం జన దెట్లంటేని. 228

క. బలవద్రిపులు ప్రయోజన, ములకై లోఁబడుట గల్గుఁ బొలముల నేనుం
గులు దీమంబులపజ్జఁ ద, గిలి నెట్టన పట్టువడిన క్రియఁ జతురమతీ. 229

చ. అరియెడ మిత్త్రభావ మొకయప్పుడు కార్యముపొంటెఁ గల్గిన
న్వైరవునఁ బాముఁ బట్టునెడ నిక్కము నమ్మక దానివాతికిం
గరము దొలంగఁ జేయునరుకర్జము వట్టి చరించు టొప్పదే
పొరుగున నుండి నీకు హితముం దగఁ జేసెద నెప్డు పంచినన్. 230

మ. విను నీ కామిష మేను నీయెడఁ గడున్ విశ్వాసముం బూని చే
రిన నీచిత్త మొకప్డు డుద్ధతవికారీభూత మై దుర్వినో
దనహింసా[3]రుచి నొందు నీసుతసుహృద్బంధువ్రజం బేని మున్
ననుఁ గన్నన్ సహియింప దాత్మఁ గరుణ న్మన్నింపు మి ట్లుండెదన్. 231

వ. అని యంత నిలువక. 232

క. [4]బలుపుటురిఁ జిక్కి పేరాఁ, కలితో రే యెల్ల నున్నకతమున నీకుం
జలిది వలసి పిలిచెద విటు, వలయునె నీపలుకు నమ్మి వత్తునె చేరన్. 233

---

1 బేలుఁదనంబు. 2 కుత్తుఁడ. 3 రతి. 4 బలితపుటురిఁ బడి పేరాఁ.

ఆ. అనుడు నిట్లు దలఁప నగునె మత్ప్రాణర, క్షకుఁడ వైననిన్ను శత్రుఁ గాఁగ
దలఁతునే కృతజ్ఞతయుఁ బౌరుషంబును, గలుగ నేను వెఱవ వలవ దనఘ. 234

వ. అనిన రోమశునకుఁ బలితుం డి ట్లనియె. 235

క. నీవలన నేను బ్రదికితి, నీవును నాకతన మాలనికి నగపడ వై
తీవిధమునఁ గల్గుసుహృ,ద్భావమ చాలు నినుఁ జేరఁ దగ దిటమీఁదన్. 236

వ. ఇవ్విధంబునకు శుక్రు వాక్యంబులుం గల వాకర్ణింపుము. 237

క. బలవంతుఁ డైనశత్రుని, వలనఁ బ్రయోజనము గలిగి వలను కలిమిఁ దాఁ
గలసియు నది గడచనఁగాఁ, దొలఁగ వలయు నమ్మెనేనిఁ దుదిఁ గీడొలయున్.

ఆ. నమ్మఁ దగనివారి నమ్మకయున్నది, తగినవారి నైనఁ దర్ద నమ్మి
యుండఁ దగదు తన్ను నొరులు నమ్మెడునట్లు, యుండి యొరుల నమ్మకునికి నీతి.

వ. ఇట్టిద బ్రదుకుఁదెరు వగుటం జేసి. 240

క. నినుబోంట్లను నమ్మక యేనును బ్రతికెద ననఘ నీవునుం గని చండా
లునియట్టివారిమాయలు, నినుఁ బొందక యుండ బ్రదుకు నెఱఁ బొ మ్మింకన్.

క. అనిన విని సిగ్గువడి తన, చనుచోటికిఁ జనియెఁ బిల్లి సమ్మతిఁ బలితుం
డును వేఱొకతగులాఁగకుఁ, జని సముచితవర్తనమున సౌఖ్యముఁ బొందెన్. 242

క. బలుపగఱవలనియాపద, దలఁగుటకును రిపునిహీనతరు [1]నైనఁ దనుం
గలపికొని బ్రదుకుటకు ని,య్యెలుకయుఁ బిల్లియును వెరవు లెఱిఁగించెఁ దగన్.

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవునితో నెవ్వరియెడ విశ్వసింప కున్నం
జిత్తంబునకు విశ్రామంబుగల్గదు విశ్వసించిన దురితంబులుదొడరునట్లగుటం జేసి
విశ్వసించుటయు విశ్వసింపక యుండుటయు ననురెంటిలోనను బరమకర్తవ్యం
బెయ్యదియో నిశ్చయింప నేర ననుటయు నమ్మహీపతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె
నీయర్థంబు దేటపఱుచునట్టియితిహాసంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 244

బ్రహ్మదత్తునితోఁ బూజని యనుశకుని చెప్పిన సంవాదప్రకారము.

సీ. బ్రహ్మదత్తుం డనఁ బరఁగిననరపతి నగరఁ బూజని యనునామ మొప్పఁ
జతురభాషిణి యొక్క [2]శారిక వర్తించు నది పిల్లఁ బెట్టి యింపారుపండ్లు
దెచ్చి యర్మిలి దాని కిచ్చుచో మే లేఱి యధిపుపుత్రున కిచ్చు నందుఁ గొన్ని
వాఁడును మచ్చిక వచ్చి యప్పిల్లతోఁ జర్లాట మాడుచు సంచరించు

ఆ. నొక్కనాఁడు దాది యొద్ద లే కుండ నృ,ద్దారకుండు పిల్లతల [3]నొగిల్చి
చంపె దానితల్లి సనుదెంచి కని మది, నిట్టు లనియె శోక మెసక మెసఁగ. 245

తే. అకట కూఁడి మెలంగి యే మొకటిరైన, నర్థి నిదియును దానును ననుభవించుఁ
బట్టి యాఁడుచు నుండు నిప్పాపజాతి, పడుచు సంపునె యిటు దీని విడుకమిడుక.

1 నెనయఁ. 2 శకుని వర్తిలుచుండు. 3 నగల్చి.

ఆ. రాచకొడుకు గాఁడె రాచవారికి నేటి
పరిచయంబు వేగ కరుణ విడుచు
హితవు మఱచు రాజు లెందు నమ్మికకుఁ బా
త్రములె సమదమతులు క్రౌర్యరతులు. 247

వ. అని నిందించి. 248

క. ఈపగ దీర్చెద నంచుం, గోపంబున రాజుకొడుకు గ్రుడ్డులు రెండుం
బోపడునట్లుగ గోళ్లన్, వే పెఱికి రయమున గగనవీథికి నెగసెన్. 249

వ. ఎగసి యచ్చోట నిలిచి బ్రహ్మదత్తుండు విన ని ట్లనియె 250

క. చేసె నఘము దత్ఫలముం, జేసేతం గుడిచెఁ గాని శిశువునెడన్ నా
చేసిన క్రౌర్యము లే దేఁ, జేసితి మాఱొండు గీడు సెందదు నన్నున్. 251

చ. అనవుడు బ్రహ్మదత్తుఁ డది యట్టిద నీదెసఁ గీడు లేదు నీ
చనుటకు నామనం బతివిషాదముఁ బొందెడుఁ దొంటియట్ల [1]నె
మ్మిన నిలు మన్నఁ బూజని శమించునె యొండొరుచేతఁ బడ్డయీ
వెనుఁబగ నొంచి మాటపస బేల్పడి క్రమ్మఱఁ జేరు టొప్పునే. 252

వ. అనిన విని యతండు. 253

క. చేసినదానికి మాఱుగఁ, జేసినఁ బగ యంతతోడఁ జెడుఁ గాక గుణుల్
[2]డాసిన నమ్మేలు విడిచి, దోసముఁ బట్టుదురె యెట్టితుచ్ఛులుఁ జతురా. 254

వ. అనిన నతనికి [3]శారిక యి ట్లనియె. 255

క. నెయ్యము సెడినను మాటల, తియ్యఁదనము వట్టి పగ మదిన్ మఱచినఁ జా
వయ్యెం జే టయ్యెఁ గలఁక, యయ్యె నొకటి మూఁడుఁ గాక యది మే లగునే.

ఆ. వినుము నేల [4]దోఁచికొనినను దాయాదు, లైన మాటమాట కేని నాఁడు
వారియెడను గీడు వారక చేసినఁ, బగ జనించు నిట్లు భంగు లైదు. 257

ఆ. పగయుఁ గల్గెనేని పాయునె గూఢ మై, ప్రాన నగ్ని యున్నమాడ్కి నుండుఁ
గాన నమ్మి [5]బేల కాలాంతరంబున, నైనఁ జెడును సందియంబు వలదు. 258

క. జననీజనకసహోదర, తనూభవుల సఖుల నమ్మఁ దగ దనినను నె
మ్మనమునఁ బగ గలవారలఁ, జనునే నమ్మంగ విడువు చతురవచనముల్. 259

వ. అనుటయు బ్రహ్మదత్తుం డి ట్లనియె. 260

క. కాలవశంబునఁ గీడు, న్మేలును జనులకును మూఁడు నీకును నాకున్
వాలి యవి సేయ వచ్చునె, బేలనె యే నంత యేల పెడఁబాయంగన్. 261

వ. అనిన విని శారిక యతని మొగంబు దేఱకొనం జూచి. 262

క. విను చల్లనిమాటలలో, మునిఁగి యలుక [6]గుబ్బతిలు సముద్రజలములో

---

1 నమ్మి నిలువుమన్నఁ. 2 డాసిన యమ్మేలు. 3 శకుని. 4 ద్రోఁచికొనినను. 5 'బేలు' అని పెక్కుప్రతులు. 6 గుబ్బటిలు.

నన యుండి యాఱ కెప్పుడు, గనగన మనుబాడబాగ్నికరణి నరేంద్రా. 263

క. అని పలికి యవిశ్వాసము, మనమున నెలకొల్పి రాజుమాటలకుం దే
లనివెరపుతోడ నాపూ, జని దన కిమ్మైనయెడకుఁ జనియెఁ గుమారా. 264

వ. అదియునుం గాక. 265

క. జననాథునకు నవిశ్వాసనిరూఢత వలయు నెల్లజనములయందుం
దనుఁ దనసిరిఁ గాచుటకై, యని నీతులు సెప్పుదురు బృహస్పతిముఖ్యుల్. 266

కణికుఁడు శత్రుంజయున కుపదేశించినహితవచనముల ప్రకారము

వ. అవ్వాక్యంబు లాదరింప వలయు నని పల్కి వెండియు భీష్ముండు పాండవాగ్రజు
తో సౌవీరపతి యగుశత్రుంజయునకు భారద్వాజవంశవర్యుం డైనకణికుండుపదే
శించినహితవచనంబులు గలవు వానిం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె.

క. వికచముఖుఁ డగుచు శాత్రవులకు హితు లగునట్టివారలం గని భూపా
లకుఁ డెడ్డ కత్తెరయు నాలుక బెల్లము నై [1]మనంబులుం గనవలయున్.

ఉ. జ్ఞాతుల నమ్మి తోడుకొని శత్రుల నోర్చి యహీనరాజ్యముం
బ్రీతి యెలర్పఁ జేకొనినపిమ్మట సౌఖ్యసమృద్ధితోషిత
జ్ఞాతినికాయుఁ డై మది నజస్రము నమ్మక సర్పసంయుతం
బై తనరారురమ్యనిలయంబున నున్నటు లుండఁగాఁ దగున్. 269

వ. అని మరియును. 270

క. వినుము తఱి వేచి రిపు మూఁపున నోపఁగ వలయు సమయముం గనిగొని గ్ర
క్కునఁ గడవ శిలాస్థలి వైచినచాడ్పున నేర్పు [2]మెఱయఁ జెఱుచుట యొప్పున్.

క. పానము జూదము వేఁటయు, మానినియును భూపతులకు మధురవినోద
స్థానము లగు నైనను దగ, వైనవిధము దక్కఁ దగుల మాపద దెచ్చున్. 272

క. విని విననివాఁడపోలెం, గని కాననివాఁడపోలెఁ గావలయు విభుం
డొనరింపఁ దలంచినపని, కను వగునంతకు నభేద్యుఁ డై జనులయెడన్ 273

క. ఒల్లనికార్యం బౌసల, నల్లన కాలగతిఁ గడపునది కాలముచేఁ
బెల్లౌదవు విఘ్నములు భూవల్లభునకు [3]నెపము వెట్టవచ్చుం బిదపన్. 274

తే. బహుళ మగుగర్వమునఁ గార్యభంగియును న
కార్యసరణియు నెఱుఁగ కనార్యవృత్తిఁ
గాని తెరువున నడచు చున్నని గురుని
నైన శాసింపఁగాఁ దగు నండ్రు బుధులు. 275

క. తెగఁ దీర్పక [4]తగ నార్పక, తెగటార్పక కడమకొంత ద్రిక్కఁగ నున్నన్
జగతీశ యప్పు నగ్నియుఁ, బగయును గడుఁ బెరుఁగుఁ గీడు వాటిల్లుఁ దుదిన్.

ఆ. మార్దవమున మృదువు మర్దింపఁగా వచ్చు, మార్దవమున ఖరవిమర్దనంబుఁ

1 మనంబులుం గొనవలయున్; కలయఁ బలుకఁ గా వలయున్. 2 వెలయఁ. 3 దప్పు 4 తెగ.

జెల్లు మార్దవమునఁ జెల్లనియది లేదు, గాన మృదువ తలఁప ఖరము సువ్వె.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు ధర్మంబు నడవక యవగ్రహాదిదురితంబులు దుస్తరంబు లయిన నాహారంబులు దొరకొననియట్టితో ద్విజాతు లేమిభంగిం బ్రాణంబులు రక్షించుకొనువా రనుటయు నాపగానందనుండు విశ్వామిత్రచండాలసంవాదం బనునితిహాసంబు భవత్ప్రశ్నంబునకు నుత్తరం బైయుండు నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 278

విశ్వామిత్రచండాలసంవాదము

క. ఏపారి తొల్లి త్రేతా, ద్వాపరములసంధి నొక్కవఱపు ధరిత్రీ
తాపంబుఁ జేసె జనముల, పాపంబున వత్సరములు పండ్రెం డధిపా. 279

సీ. ఏఱులుఁ జెఱువులు నివురఁ గర్షనము లెందును జెడఁ దరులతాదులును గమర
భూమియుఁ బస[1]మాల గోమహిషాదిజీవధనంబు వొలియ భూవరులు మేర
దప్పి లోకములోనిధాన్యముల్ గొన నధర్మంబంత కంతకుఁ [2]బ్రబ్బ నధిక
లనదలఁ జెఱుపంగ యాగముల్ దేవతాపూజలు నెడలంగ భూసురప్ర

ఆ. ముఖము లైనవర్ణములచొప్పు దప్ప నాహారరహితజనము లచట నచటఁ
బడఁగఁ జూడ ఘోరభంగిగాఁ దఱచయ్యె, డొక్కలున్నవారికెక్క భయము.

వ. అట్టిసమయంబున. 281

క. మునిపతి విశ్వామిత్రుఁడు, దనయాఁకలి కెందు మెలఁగి ధైర్య మెడలి యో
దనమాంసమూలఫలములు, జనుల నడిగి యెందుఁ బడయఁ జాలక డప్పిన్.

వ. తూఁగాడుచుం జనువాఁడు. 283

చ. పసరపుటెంపప్రోవులును బందులడొక్కలుఁ గుక్క [3]గుట్టలున్
ముసుఁగు వడంగ భూమితలముం దఱి చారఁగఁ గప్పుచున్ మదిం
బస యొకయింత లేక పెఱప్రాణులనుం బొరిగొంచు నెప్డు దు
ర్వ్యసనతఁ గూరియున్న వెలివాండ్రురపల్లియఁ జేరి యయ్యెడన్. 284

వ. ఆర్తినొంది యిట యట వోవజాలక నేలం బడి యుండి ప్రాణంబులు వోవుట యుపేక్షింపం దగదు ప్రాణరక్షణంబ పరమధర్మం బని వితర్కించి తగునుపాయంబు చింతించు వాఁ డప్పుడ చంపి [4]తి త్రొలిచి గాలిగొన వైచిన కుక్కకడిమంబుఁ గనుంగొని. 285

క. ఇది దప్ప నిప్పు డియ్యెడ, నొదవదు ప్రాణంబు గావ నొం డొకఁ డిదియున్
మది నూహింపఁగ మ్రుచ్చిమి, [5]నొదవించికొనంగ వలసి యున్నది నాకున్.

తే. ప్రాణములు వోవ కుండంగఁ బరిహరింప
నొం డుపాయ మెయ్యదియు లే కుండెనేని
మ్రుచ్చిమియు ధర్మమగు నథమునిథనంబు

---

1 దూల. 2 బ్రబల. 3 పుత్తెలున్. 4 తో లొలిచి. 5 నొదలించి.

గొనుట యెందుఁ ముఖ్య మై చనుట గలదు. 287

వ. కావునఁ జండాలధనం బగుసారమేయమాంసం బపహరించి ప్రాణహాని పరిహ
రించికొందు నని నిశ్చయించియుండ నర్ధరాత్రం బగుటయుఁ జండాలు రెల్ల
నిద్రింప నల్లన లేచి చని యమ్మాంసంబు పట్టి తిగిచిన నచ్చేరువ నిద్రించుచుండా
లుండు విధివశంబున మేలుకని నీ వెవ్వండవు మాంసంబు ముచ్చిలించెదవు
నిద్రవోవం జుమ్ము నిన్నుఁ బొరిగొనియెద ననుటయు భయంపడి గ్రక్కున నమ్ము
నిపతి యేను విశ్వామిత్రుండ నని పలికిన వాఁడు వినయంబున శయ్య డిగ్గి
కరుణంగన్నీ రొలుకం బ్రణమిల్లి కేలు మొగిడ్చి మహాత్మా నీకిలం వేమి యని
యడిగిన నతండు సాంత్వనవచనంబుల నిట్లనియె 288

చ. దరికొనునాఁకలిం దనువిదాహము పుట్టినఁ బ్రాణహానికిం
బరిహరణంబు సేత కిది పాపము నైనను గుక్కనంజు దే
భరపడి ముచ్చిలించెద విభావసుఁ డెంతశుచిత్వసంపదం
బొరసియు సర్వభక్షకతఁ బొందును నన్నును జూడు మట్లగున్. 289

వ. అనిన విని చండాలుండు 290

తే. కుక్క మృగములలో నెల్లఁ గుత్సితంబు
దీనిఁ దిని ధర్మమున కేల హాని సేయ
నొం దుపాయంబు వెదకికొ మ్ముజ్జ్వలాత్మ
యనుడు వానికి ముని యిట్టు లనియె నధిప. 291

క. విను బ్రహ్మవహ్ని నాకుం, బెనుఁబ్రా పై యుండ నేను వెఱతు నె యిట్టి
ననుఁ బోవ నీక ప్రాణముఁ, దనువున నిల్పుటయ చూవె ధర్మం బరయన్. 292

ఆ. బ్రదికి యున్న నేఁ దపంబున విద్యను, బాచికొనఁగ నేర్తుఁ బాతకంబు
నట్టు లగుట జీవితాధార మైనయీ, నంజు డిప్ప డెట్లు నమల కుడుగ 293

చ. అనుటయు నంత్యజుండు నగి యట్టివిధం బధమంబు గాక నె
ట్టన యది ధర్మమే కటకటా మిముబోంట్లకు నిట్లు సేయఁగాఁ
జనునొకొ యన్న నమ్ముని ప్రశస్తుఁ డగస్త్యుఁడు దైత్యమాంసముం
దినఁడె నశించెనే యతని తేజముఁ బెంపును నంతనుండియున్. 294

వ. అనవుడు వాఁ డిట్లనియె. 295

క. పరహితము సేయఁ బూనిన, పురుషుఁడు పాపంబు సేసి పొందఁడు గీడుం
బరమముని యగు నగస్త్యుఁడు, పరోపకారార్థకృతి నభవ్యుం డగునే. 296

క. నాపుడు మదాత్మ బ్రాహ్మణ,తావిద్వత్తాస్పదంబు దానికిఁ గా నే
నీవిధి యొనరించుట పా,పావేశము లేదు దీని కడ్డపడకువే 297

క. అని ముని పల్కిన నంత్యజుఁ, డను మాంసము విడువ నోప కనుటగఁ దలఁపం
జనునె భవదీయ తేజో, ధనహానికిఁ గరుణ పుట్టదా యెవ్వరికిన్. 298

వ. అనవుడు గాధినందనుండు 299

తే. కరుణ గలవేనిఁ బ్రాణంబు గాచికొనఁగఁ
దలఁచునాకు నిమ్మాంస మిమ్మలఘుచరిత
యట్టులైన బ్రహ్మచ్ఛిమియు లేదన్నృత మెడలి
పడయువస్తువు సేయదు పాతకంబు. 300

వ. అనిన విని చండాలుం డి ట్లనియె 301

క. అతిశయితపుణ్యదీప్తులు, ప్రతిగ్రహము నీచనరునిపాలం జేయఁ
మతిఁ దలఁపఁ గూడునే విశ్రుతగుణ యే వెఱతు నింకఁ జూఱచుఱఁ బల్కన్.

వ. నీ వలచినయట్లు సేయు మని సారమేయమాంసం బిచ్చినఁ బుచ్చికొని దానం బ్రాణంబులు రక్షించుకొని విశ్వామిత్రుండు సనియె నింద్రుండు తదనంతరంబ లోకంబులవడ దేఱ వర్షించె నంత హర్షించి యత్తపస్వివర్యుండు దపోవిశేషంబున దోషంబునీఁగికొని మనీషిజనస్తుత్యంబగునిత్యవ్రతంబునవిలసిల్లె నాపత్సమయసమాచారం బిట్టిద యని చెప్పిన భీష్మునితో భూవల్లభుండు ధర్మసూక్ష్మప్రకారం బింతదురవగాహం బగునే యీయితిహాసం బాకర్ణించుట నాడెందంబు విషాదంబు నొందె ననవుడు నతండు ధర్మంబు బహుశాఖాసమన్వితంబై యుండు రాజులకు నెల్లతెఱంగులు నెఱుంగవలయువిషాదం బేలయనవుడునజ్జనవిభుండు

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు శరణాగతరక్షణసుకృతం బెఱింగించుట.

క. శరణాగతసంరక్షణ,పరులకు సమకూరు నెట్టిపాటిఫలము ని
ర్భరకరుణాకర పరమా,దరమున నెఱిఁగింపు నాకు దాని తెఱంగున్. 304

ఆ. అనిన భీష్ముఁ డిట్టు లను ముచుకుందుండు, నాఁగఁ బరఁగుధరణినాయకుండు
దనుజమంత్రిచేత వినినది యొకకథ, యఖిలపాపహరణ మాచరించు. 305

వ. అయ్యితిహాసంబు సెప్పెద దాన నీయడిగినయర్థంబు దెలియు నవహితుండవై యాకర్ణింపుము 306

సీ. పాపాత్ముఁ డొకబోయ పక్షుల వధియించి తినియును బెక్కమ్మికొనియు నడియ
బ్రదుకుగా దానికి బహుసాధనంబులు సవరించుకొని మహాటవిఁ జరింప
నొకనాఁడు పెనువానయును గాలియును ముట్టి సకలజీవులకు నాశంబు పుట్టు
నట్టిది యై కాన యంతయు జలమయం బైన బెగ్గిలి యన్నరాధముండు

తే. [1]వేగ వక్త్రోడ యెల్లను వెడలి మిఱుత, నొకవనస్పతి జొంపమై యున్నదానిఁ
జెంది రాతిరి యగుటయు శిలయ సెజ్జ,గాఁగ శీతార్తుఁడై యుండెఁ గౌరవేంద్ర.

క. ఆలుబ్ధకుఁ డత్తరువర, మాలోకించి కడు భక్తి ననియె నిచటిభూ
తాలిం గొలిచెదఁ గరుణా,శీలత ననుఁ గాచుటకు విశిష్టవినీతిన్. 308

వ. అని యి ట్లప్పక్షిధ్వంసకుండు శయనంబుప్రాపించియుండ నమ్మహీమహంబుకోట

1 వెరవుతో నల్లనల్లన వెడలి మిఱుత; పెల్లు వక్త్రోడిఁ బడియంత నుల్లి మిఱుత.

రంబున వసియించి యుండునది యొక్కకపోతంబు దనవల్లభ యొటయేని మేఁ
తకుం బోయి రాక తడసిన శోకించి. 309

సీ. ఎచటనున్నదియొక్కొ యింతప్రొద్దాక చోట నుండు నేననుఁబాసి యుజ్జ్వలాంగి
యస్మేను లేకున్న నిస్మేలికలిమి నిరర్థకం బధికానురాగయుక్త
యగుపతిగుణముల నైహికాముష్మిక సుఖసాధనంబులు సువ్వె పతికి
నేకారణంబున నే మయ్యెనో వానయేపునఁ దెగియెం గా నోపు నకట

తే. నేమి సేయుదు మందిరం బిపుడు పాడు, వాఱుచున్నది యనఁగ నప్పలుకులెల్ల
బోయవలలోన నున్నకపోతి విని మనంబు సంతోషపూరమగ్నంబు గాఁగ. 310

క. పతిమదికి నింత యెక్కిన, యతివగదా పుణ్యవతి ప్రియాలాపము లీ
గతి వినఁ గాంచితి జన్మము, కృతకృత్యం బయ్యె నాకు గెలిచితిజమునిన్. 311

వ. అని యుల్లంబునన యుగ్గడించి పతికిం దన తెఱం గెఱింగించి విధికృతంబునకు
వగవం బని లే దని మఱియు ని ట్లనియె. 312

చ. శరణము సొచ్చినం దగఁ బ్రసన్నతఁ గైకొని రక్షణంబు సా
దరముగఁ జేయు టత్యధికధర్మముగా బుధకోటి సెప్పు నీ
వరసిమహా ర్తు వీని శరణాగతు నోపినభంగి నాపదం
బొరయక యుండఁ జేయుము ప్రభూతపునీతునఁ గొంకు వోయెడున్. 313

క. అని యేర్పడ భాషించిన, విని శోకము డిగ్గవిడిచి విహగము గరుణం
దనజాతి సెప్పి తగ ని, ట్లనియె మనుజభాషణముల నాలుబ్ధకుతోన్. 314

క. ఓయన్న డస్సినాఁడవు, మాయింటికి నతిథి వైతి మసలక నీకుం
జేయవలయు నాతిథ్యం, బేయది భవదీప్సితార్థ [1]మెఱిఁగింపవనా. 3 5

చ. అనవుడు నుల్ల మెంతయుఁ బ్రియంబు వహింపఁగఁ బక్షివైరి సీ
తున సకలాంగకంబులుఁ [2]బ్రతున్నము లయ్యెడు దీనిఁ బాపవే
యనిన విహంగమంబు రయ మారఁగ నచ్చటిపుల్ల లెల్ల ము
క్కునఁ గొని తెచ్చి ప్రో విడి యకుంఠిత మైనదయాగుణంబునన్. 316

వ. ఆపాంతపల్లియకు రయంబునం జని పుల్లతల సంగతం బై నయింగలంబు. 317

క కొనివచ్చి పుల్లప్రోవునఁ, దనుకంగాఁ జేసి నెమ్మి దళుకొత్తఁగ ని
ట్లను బోయతోడ మే నీ, యనలంబునఁ గాఁచికొనుట కై లె మ్మనఘా. 318

చ. అనవుడు వాఁడు గుప్వహృదయం బలరం దనయంగకంబు ల
య్యనలశిఖాకలాపమున నల్లన యల్లన కాఁచి శీతబా
ధన్స ముడుగంగఁ జేయఁగఁ బదంపడి యాఁకలి సాలఁ దోఁచెం దోఁ
చిన నెఱిఁగించె గువ్వ కది సేయ నుపాయము లేక యాత్మలోన్. 319

వ. వగచి వెలువెలంబాఱి తలంచికొని వాని కి ట్లనియె. 320

---

1 మెఱిఁగింపుతగన్. 2 బ్రదూనము.

తే. ఖగములకు జీవనం బటఁ గలదె సంగ్ర, హించినట్టిది యాఁకలి కేమి యైన
మాకు దొరకున్నఁ దిందుము గాకయైన, నీవు డస్సితి వాతిథ్య [1]నియతివలయు.

కపోతంబు దనశరీరమును బోయ కాహారంబుగా నిచ్చుట.

వ. నాశరీరం బాహారంబుగా నిచ్చెదఁ గొనుము. 322

క. అని పలికి యగ్ని వలగొని, తనదేహము దానిలోనఁ దడయక యిడినం
గని బోయ విస్మయంబున, మన మూనఁగఁ గొంతసేపు ప్రాన్పడి యుండెన్.

వ. పదంపడి. 324

మ. కలదే యిమ్మెయిపౌరుషంబు జగతిం గారుణ్య మేపార ని
ష్ఫలుఁ గిట్లిచ్చునె మేను నాదుచరితంబుల్ నిందకుం బట్టు లై
తలఁపన్ వచ్చిన నింతకీ డగునె యేతత్క్రూరతాఘోరచే
ష్టలు మానం గలవాఁడఁ బక్షిగురు వై సంధించె సద్బోధమున్. 325

వ. అని యంతరంగంబున వైరాగ్యంబు నిరంతరం బగుటయు నంత నిలువక. 326

మ. ఇది యిట్లాలిని బంధులం దొఱఁగి తా నీయగ్నిలోఁ గూలె నొ
ప్పిదమై యుండఁగ నిట్టి[2]తెంప యొలయం బెంపారువైరాగ్యసం
పద పాపంబుల నెల్లఁ ద్రుంపఁగ మహాప్రస్థానపుణ్యాత్మ మొం
దెద నే నిప్పుడ యంచు మానసము శాంతిం బొంద నిర్మోహుఁ డై. 327

క. వలలోన నున్న పులుఁగుల, వెలువడఁగా విడిచి వలయు వెండియుఁ దనకుం
గలపక్షినిహతిసాధన,ములు నచటనె యుండఁ బోయె బోయ నియతుఁ డై.

ఆ. అక్కపోతి నాథుఁ డగ్నిలోఁ బడుటకు, శోకవహ్నిఁ జిత్త మాకులముగ
నెలుఁగు రాలుపడఁగ నిట్లని పలవించె, నశ్రుజలతరంగితాస్య యగుచు. 329

క. నాయాఁకలి కోర్వ వెపుడు, వే యైనను నేఁ గొనంగ వెండి యనుభవిం
తాయాస పడుటఁ గనుఁగొని, నోయుదు నచుఁబాసి యిట్లు సనుట దగవగునే.

వ. అని వెండియు. 331

సీ. ఇరుగుజొంపంబుల నింపారువిరులను బలు పైనపొదలక్రేవలకుఁ దార్చి
సెలయేటిలుంకలి తెలినీటఁ దనుపుసొం పెలసినగిరుల [3]తెప్పలకుఁ జేర్చి
మావిమ్రాకల నెలదీవలఁ జెన్నొందు తోఁటలకడ [4]నలితోడఁ జెంది
యలరుసెత్తమ్ములకలిమిఁ జెల్వగుడిగ్గి యలతీరభూముల నల్లఁ బొంది

తే. నన్ను మనమునఁ దేల్చి యానంద మొందఁ, గేలి సలిపెడునీ దగులీల మఱవ
నావశంబె ప్రాణేశ ప్రాణంబు లిపుడ, నిన్నకూర్చి యేతెంతు నీసన్నకడకు. 332

వ. అట్లుం గాక. 333

క. తెనియనుమరణమునఁ దన, మేను విడిచినట్టికాంత మేలిపదవికిం
దాను నతండును నరిగి య,మానస్థిరసుఖము లందు చుండుట విందున్. 334

1 నీతి. 2 తెంపు వెలయం. 3 తెంపలకుఁ. 4 నర్థితోడఁ

క అని పలికి యప్పుడ యనలము, ఘనముగ దరికొల్పి మది వికాసముఁ బొందం
దనవల్లభుఁ దలఁచుచు వల, గొని లీలం జొచ్చి యతనిఁ గూడం జనియెన్. 335

క. స్ఫురితవిమానముమీఁద న,మరతతి వేష్టింప రత్నమయభూషణుం
దరదివ్యమూర్తి వెలిఁగెడు, వరునిఁ గలసి పరమసౌఖ్యవైభవ మెసఁగన్. 336

తే లీల మూరిఁబోనచ్చర లేమపిండు, బలసి యభినందనము సేయఁ బొలిచె నిట్లు
సనినపక్షియుగ్మంబు వర్తనము దోఁచెఁ,బుణ్యవర్తనుఁ డగుట నాబోయ కప్పుడు.

వ తోఁచిన నతండు. 338

క. ఏనును ని ట్లగుదు ననుచు, మానినకౌతూహలమున నుల్లము వొదలఁగా
మేనెల్ల ముంప్లు సింపఁగఁ, గానఁ దఱిసి గళితరక్తకలితాకృతి యై 339

తే. అరుగుచుండువాఁ డొకచో దవానలంబు, గట్టిదిరికానవం బెల్ల ముట్టిమండ
సంభ్రమోపేతచిత్తుఁడై చక్కఁజొచ్చి,యొడలువోఁ ఱఁగి దేవత్వంబువడసియొప్పె 340

ఉ. ఈయితిహాస మర్థిమెయి నెజ్జనముల్ వినినం బఠించినం
బాయు నుదాత్తగోహననపాతక మైనను భూరిసౌఖ్యముల్
వేయివిధంబులం బొరయు విన్ము తగఁగా శరణార్థిఁ దోషితుం
జేయని[1]వాఁడు కల్మషముఁ జెందు నొకప్పుడుఁ బాయ దేమిటన్. 341

వ. అని యిట్లు శరణాగతరక్షణాఫలవిశేషప్రకటనం బగులుబ్ధకకపోతాఖ్యానంబు
చెప్పిన విని యప్పితామహునిమీఁదం బ్రీతివినయవిస్తారవిలోకనం బెలయ న
ప్పాండవాగ్రజుండు. 342

క. పాపంబు బుద్ధిపూర్వ, వ్యాపారము గాక తొడరినప్పుడు మనుజుం
డేపాట దానినంతయుఁ, బాపికొనం జాలు సుజనబాంధవ చెపుమా. 343

వ అని యడిగిన నయ్యార్యవర్యుం డాధరణీభరణధుర్యునకు నిట్లనియెఁ దొల్లి పరి
క్షిత్తనయుం డగుజనమేజయుం డనుమహారాజు దన కబుద్ధిపూర్వకబ్రహ్మహ
త్య వాటిల్లినం దత్కిల్బిషంబు వాపికొనియె నది పురాణకథయై మునులవలన
వినంబడు నత్తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపుము 344

క. పాపంబు దొడరుటయు నా, భూపాలకుఁ బ్రజయు విడిచె భూసురులును నిం
దాపాత్రంబుగఁ జేసిరి, తాపము మదిఁ గదిరి యతఁడు తల్లడ మందెన్. 345

తే. అట్లు జనమేజయుఁడు వగ నారఁ గూరి
పురము వెడలి యొక్కరుఁడును బోయి కాన
నాంతరము సొచ్చి శౌనకుం డనుమునీంద్రు
నాశ్రమము రోసికొని చని యమ్మహాత్ము. 346

వ. కాంచి దండప్రణామం బాచరించి సవినయంబుగఁ గరంబులు మొగిచి నిల్చి
నం జూచి యతండు. 347

1 వాఁడు... బాయఁ డేమిటన్.

చ. వెనుఁబోల వల్చుచున్నయది పీనుఁగుఁ జూచినయట్లు లయ్యెడున్
నినుఁ గనుఁగొన్న నీయెడకు నీవిది యేటికి వచ్చెఁ దెక్కడేఁ
జనుము శిరంబు క్రిందుగ నజస్రము వ్రేలఁ గలాడఁ పీభవం
బునఁతుదిఁ గ్రూరకాకచయముల్ దొలువన్ నరకాధివాసి వై. 348

చ అనుటయు గర్హకర్హుఁ డగునట్టిదురాత్మునిఁ బూజితవ్రతుల్
గని యిటు లంటయుక్త మటు గాన కదా భవదీయపాదవం
దన మొనరించి మీఁపలన దారుణపాపము వాచికొందు నే
ననుచుది వచ్చినాఁడ సదయం బగుచూడ్కిఁ బరిగ్రహింపవే. 349

వ. అనిన విని కరుణాయత్తచిత్తుం డగునత్తపోధనసత్తముం డిట్లనియె. 350

క. విను కొంద ఱల్పబుద్ధులు, నను నెంతయు ధిక్కరింప నవ్వఁగ వారిం
గొనక బుధు లైనవిప్రులు, ననిమిషులును మెచ్చుచుండ ననియెద నీతోన్. 351

క. హీనప్రజ్ఞుఁ డకార్యము, లైనవి నేసి తుది వగచు నతులప్రజ్ఞా
సామమదారూఢుఁడు వగ, నూనఁడు [1]దురిత మనువఆతిఁ గోడక యునికిన్. 352

వ ప్రజ్ఞాకార్యంబు లై యనుష్ఠింప వలయువానిం జెప్పెద నీకుం బాపంబునెడ
ననుతాపంబు గలిగి ధర్మప్రవణుండవై తి యనుటయు నమ్మనుజనాథుండు. 353

క. తాపసవర తీవ్రం బగు, పాపాగ్నిజ్వాలచయము పాలుపడి పరీ
తాపము నొందుచు ధర్మ,వ్యాపారజలాభిలాషి నై యున్నాఁడన్. 354

వ. భవదీయకృప నాశ్రయింప వచ్చితి నన్నురక్షింపవే యనవుడు నమ్మునీంద్రుండు.

క భీతి [2]యొకటి గోరుటయును, నీతలఁపులలోన దీని కిది గత మనఁగా
నే తెరువును గలుగదు మ, చ్చేతోగతి ధర్మవృత్తిఁ జిక్కుట దక్కన్. 356

క. ఆతురత నీవు నాకడ, కేతెంచినదానఁ జేసి యెలసినధర్మ
ద్యోతనకౌతూహలమున, నీతోఁ బడవలసె వినుము నిశ్చలమతివై. 357

క భూవిబుధుల కెయ్యది హిత, మావిధమున నడచువాఁడ వగునది ద్రోహ
భావంబు ప్రతిజ్ఞాతం, బై వెలయఁగ వలయు నీకు నాజాతియెడన్. 358

చ అనవుడు ధర్మవృత్తము మదాత్మకు నైజము దోషవృత్తికిన్
మునివర యేను భీతుఁడ సముజ్జ్వలవిప్రకులంబు నాకు మ
న్ననలకుఁ బాత్ర మెవ్విధమునం దెగి ద్రోహము దానియందు నా
మనము దలంప దింతకును మాన్యభవచ్చరణంబు లంటెదన్. 359

వ. అనుచుఁ దదీయపాదస్పర్శనంబు సేసి యవ్విధంబునం గృతశపథుం డగుటయుఁ
గరుణాగోచరం బగుచిత్తంబుతో నత్తపోధనవర్యుం డాదరమేదురావలోకనం

---

1 దురితములవిరతి కోపకయుండున్. 2 నొకటి గోరుటయును, నీతలఁపునఁ దోడ దీనికేది గతము నా, నేతెరువునఁ గలుగదు.

బాభూపాలునిమీఁద నొలయు నిట్లను నశ్లేనిం జెప్పెద నవహితుండ వయి యాకర్ణింపుము 360

సీ. శ్రీమంతుఁడును బలశ్రేష్ఠుండు నగురాజు భోగంబు దర్పంబుఁ బోవ విడిచి
ధర్మంబు గైకొని తపమును దానంబు నధ్యయనంబును యాగవిధులు
నాచరింపఁగఁ జూచి యచ్చెరువడి యనుగ్రహము సేయదె భూతరాజి యతని
కధిప యయాతివాక్యము నర్థ మెఱఁగింతు వినుమ సరస్వతియును దృషద్వ

తే. తియును నఘపుణ్యనదులందుఁ దిరిగి తీర్థ, సేవ సేయుచు నధ్యయనావధాన
దాననిర్ధూతరాగత్వదయలు గలిగి, పరఁగఁ బాపకళంకలేపంబు వాయు. 361

వ. అదియునుం గాక యొక్కపరమస్మృతి సెప్పెద వినుము 362

చ. దురితము సేసి తాపమునఁ దూలిన నిం కిటు సేయ నన్మతిం
బొరసిన ధర్మసంచరణ బుద్ధియ మే లని యూఁదినం గ్రియా
పరుఁ డయి మేలు సేసినను బాదము పాదముగాఁ గ్రమంబునన్
విరియు సమస్తముం దదభివిష్టకళంకము నిశ్చయంబుగన్. 363

చ. నరవర పాపముం డడిగినన్ గురుఁ డిట్లని చెప్పె బుద్ధితోఁ
బొరయనిపాతకంబులు సబుద్ధికపుణ్యములన్ నశించు నం
బరమునఁ బట్టినట్టిమలపంకము గారములోన నద్దఁగా
విరిసినయట్లు నమ్ము మిది వేదము సెప్పిన నేనుఁ జెప్పితిన్. 364

వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబులం గారుణికోత్తముం డగునత్తాపసోత్తముం డా భూవరు బోధించి తీర్థసేవాదిపునశ్చరణంబులం బరిపూతాత్ముం గావించి యశ్వమేధంబు సేయించిన నుజ్జ్వలుం డయి యజ్జనమేజయుండు నిజరాజ్యంబు పరిపాలనంబు సేసె నని చెప్పి వెండియు. 365

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ గృధ్రజంబుకోపాఖ్యానము సెప్పుట.

సీ. గాంగేయుఁ డిట్లనుఁ గౌంతేయపూర్వజునకు విదిశాపట్టణమున నొక్క
బాలుండు మృతుఁ డైన బంధులు ప్రేతభూమికిఁ గొనిపోయి యమేయశోక
వివశాత్ములై పలవింపఁగా గ్రద్ధ యొక్కటి వచ్చి మీఁద నిక్కడ భయంబు
దక్కి యేడ్చుచునుండఁ దగ దిదె క్రుంకెడుఁ బ్రొద్దు రాక్షసులును భూతములుఁ బి

తే. శాచములు వచ్చి తిన నిపు డేచి వచ్చు, జననమరణముల్ వింతలె చన్న శిశువు
తోన యందఱుఁ జనుటకుఁ బూని యుండు,వారలే పొండుపీనుంగు వైచివేగ.

క. తెగి పోయినవా రేడ్చిన, మగుడుదురే వెఱ్ఱులార మానుఁడు మీరుం
దెగుదురు దడసిన నావుడు, నగు నట్టిద కర్జ మనుచు నంద ఱు భీతిన్. 367

వ. శవంబు విడిచిపోవం జూచిన నొక్కనక్క [1]బొక్కలో నుండి వెడలివారలతోడ.

సీ. గ్రద్ధమాటల కేల కడుభీతిఁ బొందితి రక్కటా బాలుని నజ్జనదను

---

1 బ్రొక్క.

నిటు వైచి పోవఁ గా శ్లిట్లాడె నేడ్వఁడు శోకంబు వోవ నిచ్చోటఁ గొంత
ప్రొద్దంతలో విధిక్రూరుండు గాకున్నఁ బ్రాణంబు గ్రమ్మఱ రాక గల్గు
నో యెఱుంగుదురే యినుండును నస్తాద్రిఁ [1]జేరఁడు వెఱవక మీరు నిలువుఁ

తే. డనిన వాపను మనమున నాస వుట్టి, మగిడి వచ్చిన గ్రద్ద యిమ్మందబుద్ధి
యైననక్కమాటలు విన నగునె వికృత,మయ్యెఁ బీనుంగు వచ్చునేయనువులింక.

క. కడుబెట్టిదుండు కాలుఁడు, మిడుక మిడుక నపహరించు మీ రీయాసల్
విడువుఁడు బాలునికి సుగతిఁ, బడయుఁడు దానాదు లైన బహుధర్మములన్.

వ. అని పలికిన నాగృధ్రంబువచనంబు లాక్షేపించి యజ్జంబుకంబు వారల నుద్దేశించి

క. క్రూరంబు గృధ్ర మిట్టిదు,మారకునిం జూచి చూచి మసలక పోవన్
మీ రెట్లోర్చెదరో క,న్నీ రిటు ననుబోఁటులకును నిలువ కొలికెడున్. 372

క. దయ మాలి పోవ నేటికిఁ, బ్రయత్నమునఁ బోదువ దైవబలమున మీకుం
బ్రియ మెసఁగ బ్రదుకు బ్రదుకం, డయినను మఱిపోవ రాదె యని చెప్పుటయున్.

వ. గ్రద్ద యిట్లనియె. 374

ఆ. ఏను బుట్టి వేయు నిన్నూఱు మున్నూఱుఁ, గలవు వత్సరములు గాన నెందు
బాలు యౌవనస్థుఁ బ్రౌఢుని వృద్ధుని; జచ్చి పోయి మగిడి వచ్చువాని. 375

క. ఒకటి గలదు చత్తురు వే, ఱొకగర్భంబునకు మృతులు [2]నుక్కివ మాన
క్కను నేటిబుద్ధి పీనుఁగు,నకు బ్రదుకలె గలుగు నిట్టినవ్వులు గలవే. 376

సీ. అనవుడు [3]నెగ వెక్కి యాబిడ్డ వైచి పోయెడువారలకు నడ్డపడుచు నక్క
యినుఁడు రాఘవుఁడు నేర్పున బ్రదికింపఁడే మృతుఁ డైనభూసురసుతుని మగుడ
సృంజయుకొడుకు సచ్చిన నారదుఁడు ప్రభావంబునఁ గ్రమ్మఱ వానిఁ దేఁడె
యట్టులయొకసిద్ధుఁ డమరుండు మీ యేడ్పు లాలించిదయ బాలు నసువులొసఁగ

ఆ. నేని మేల కాదె యిది యేల పోయెద, రనిన వారు మగిడి యరుగుదెంచి
శిశుపుశవముచుట్టుఁ జేరి పెల్లేడ్చిరి, పనవి పనవి యంత నినుఁడు గ్రుంకె. 377

వ. ఆగృధ్రంబును జంబుకంబును నాఁకలిచేత వందురుచుండి తానతానబాలశవంబు
నాహారంబు గొనుటకై యివ్విధంబునం దమతమపల్కునేర్పున నజ్జనంబుఁ
గ్రమ్మఱించెఁ బ్రొద్దు గ్రుంకినం దా నచ్చోట నిలువ నేరదు గావున గ్రద్ద
యటమున్న వారు వోవునట్టి తెఱంగు మాట లాడె రాత్రియైనం దనకు మేలు
గావున నక్క వారలు దడయుటకుం దగినచందంబుఁ జెప్పె నది వాని తెఱంగు
ప్రేతవనవిహారనిరతుం డగుశంకరుండు కరుణాకింకరుం డగుట నప్పుడు. 378

ఆ. అట్లు పనవి యేడ్చు నజ్జనంబునకుఁ బ్రత్యక్షు డై వరంబు లడుగుఁ డనిన
సంప్రమోదభక్తి సంభ్రమభరితు లై, చక్క నవనిఁ జాగి మ్రొక్కి వారు 379

---

1 జేరెడు. 2 యుక్తి నిజమె నక్కకు. 3 నెక వెక్కి; వెకి వెక్కి.

క. బాలమరణశోకంబునఁ, దేలక యుండంగఁ గావు దేవోత్తమ నీ
వాలించిన బ్రదికితిమి ద,యాళుహృదయ పార్వతీప్రియా చంద్రధరా 380

వ. [1]అనుచు లేచి నిలుచుటయు శివుం డాశిశువుప్రాణంబు లొసంగి వీఁడు శతా
యుస్సంపన్నుం డగువాఁ డని యాన తిచ్చి యాగృధ్రజంబుకంబులకు నాఁకలి
యెన్నండును లేక యుండం బ్రసాదించి యంతర్హితుం డయ్యె సంతోషంబున
నంతరంగంబులు నంగంబులుం బొదల నజ్జనంబులు బాలు నెత్తికొని పలుమఱుం
జూచుచుం గౌఁగిలించుచుం జనిరి గృధ్రంబును జంబుకంబును ముదంబునం
బొంగుచుం బోయి తమతమకులంబులలోఁ బ్రభూతంబు లై ప్రవర్తిల్లె నార్తజ
నబాష్పప్రమార్జనంబు ప్రభువునకుం గర్తవ్యం బగుటకును నిజకార్యార్థు లగు
కపటులనేర్పుమాటలతెరువు లెఱింగికొనుటకును నుదాహరణం బై నయీగృ
ధ్రజంబుకోపాఖ్యానంబు. 381

క. వినినఁ బఠించిన వ్రాసినఁ, గొనియాడిన దురితపీడకుం దొలఁగి నరుం
డనుపమధర్మములకు భా,జన మగు నాయుఃప్రవృద్ధి సంపద నొందున్. 382

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బవనశాల్మలీతరుసంవాదంబు సెప్పుట.

సీ. అని వినతుం డగునాధర్మసుతునకు ముదమునఁ జెప్పెభీష్ముండు మఱియు
నిట్లను నిది యొక్కయితిహాస మధిప యాకర్ణింపు హిమవన్నగంబునందుఁ
గల దొక్కబూరుగు గడుఁ బెద్దకాలంబు ముదురు శాఖాశోభిమూలదృఢము
నారదముని యొక్కనాఁ డత్తరువుపొంతఁ జని చని వేడ్క ని ట్లనియె నెమ్మి

తే. బూరుగా యింతపఱపును బొడవుఁ గల్గి, నీవు మృగపక్షిసంశ్రయణీయ మగుచు
నునికిగని ప్రీతి నడిగెద ననిలుచేతఁ, బడు [2]నొకప్పుడు తరులు నీ పడమియెట్లు.

క. పవనునకును నీకును బాం,ధవము గలదొ యతఁడు నిన్ను దయ రక్షింపన్
సవినయవృత్తిని బ్రతికితొ, చెవులకు నిం పెసఁగ నిజము సెప్పుము నాకున్. 384

క. అనిన విని బూరు విట్లను, ననిలునిబల మస్మదీయ మైనబలముతోఁ
నెన గా దేర్పడ విను పదు,నెనిమిది యగునంశమునకు నెనయ దరయఁగన్. 385

వ. అని పలుకుటయు నమ్మునీంద్రుండు. 386

ఆ. అమ్మచెల్ల యిట్టు లనకుము కొండలు
లోను గాఁగఁ బవనుచే నపాస్త
[3]మహిమ గలుగు లెఱుఁగుమా భూతములచేష్టి
తములు వాయువశగతములు గావె 387

క. అనుటయుఁ బెలుచనియెలుఁగున, ఘనమూలప్రబలశాఖకాదుర్జయు న
న్నును దాఁకిన నతని ప్రభం,జనుఁ డనునామంబునకు నసత్యత వచ్చున్. 388

వ. అని గర్వంపుమాట లాడినయాశాల్మలిం జూచి సురమునిప్రవరుండు. 389

---

1 అని యనేకవిధంబుల వేఁడుటయు శివుం. 2 మహీజము లెల్ల సీ. 3 మహిమము లగు లెఱుఁగు.

చ. మఱవక యుండు నీబిరుదుమాటలు నీ విటు లంట మారుతుం
డెఱిఁగెడు నెట్లు నంచు వెస నేఁగి సమస్తముఁ జెప్ప నాతఁ డే
త్తెఱఁ జనుదెంచి నీ వలె కడిందిమగండవు నిన్నుఁ దాఁకినం
జెఱు తలె వేరు బూరుగ నశించితి గా కిట పల్కు లేటికిన్. 390

మ. అని కోపంబునఁ బల్క నప్పవనుతో నాభూరుహం బింతపె
ల్చన నీ [1]వాడెడునంతతక్కువనె బేలా లోకసామాన్యవృ
క్షనికాయంబును నన్ను నొక్కటిగ నిచ్చం జూచితే యన్న న
ల్లనిన వ్వొప్పఁగ నాసమీరణుఁడు హేలాస్ఫారుఁ డై యిట్లనున్. 391

క. ఒకనాఁ డజుండు నీనీడకు డబ్బొటఁ గుదెంచుటయు నమ్మే లా
త్మకు ప్రేఁగై మన్నించిన, మెకమెకపడి తిట్ల పలుకు మీ తగ రేపున్. 392

వ. అని పలికి పలుమొగంబుతోడం బోయిన నబ్భూరు దలంకి. 393

చ. మనుగడ దప్పునొక్కొ మునిమాటలు వైకొన నైతి నాబలం
బన నది యెంత యుగ్రత మహాబలు రాకను నోర్వఁజాల నా
తని నొకభంగి గెల్తు నని దాఁ దలపోసి హరించె నాకులుం
గొనలును జొంపముల్ నిడుదకొమ్ములు రే యడుగుక రయంబునన్. 394

వ. అట్లు తన్నుం దాన విఱుచుకొని యున్నంత వేగుటయు 395

చ. ప్రతినకు నీడు గా భయదభంగిఁ బ్రభంజనుఁ డేఁగుదెంచి యా
క్షితిరుహముం గనుంగొని యిసీ యిది నాపని నీవ చేసి [2]తీ
ధృతి మతి సంతసింపు మిట తేజముఁ బొందుము నీదుబాంధవ
ప్రతతికి నివ్విధంబుసదుపాయము మేలెఱిఁగింపు పెంపునన్. 396

వ. అని యుల్లసం బాడి సముల్లసదతి నాసదాగతి ననియె నట్లు శాల్మలి పవను
చేత భంగంబు నొంది వగం గుందెఁ బ్రబలునితోడ దుర్బలుండు దొడరి మత్స
రగ్రస్తుం డయిన నపాస్తవిభవుం డగు నని తెల్పు నప్పవనశాల్మలీసంవాదంబు
పుణ్యప్రదం బయినయుపాఖ్యానం బని చెప్పిన. 397

ఆ. పాండవాగ్రజుండు పాపంబునకు నధిష్ఠాన మెద్ది భరతసత్తమాగ్ర
గణ్య దాని నెఱుఁగఁగాఁ జెప్పు మనుడు నాతనికి భీష్ముఁ డిట్టు లనియెఁ బ్రీతి.

సీ. వినుము పాపముల కెల్లను నధిష్ఠానంబు లోభంబ యది కామలోలతయును
గ్రోధంబు మత్సర ద్రోహంబులును బరధనదారవాంఛలు దైన్యపాటు
ప్రీడాక్షమాసత్యవిముఖభావంబును గలిగించి ధర్మంబు గలఁచి నరునిఁ
బ్రయి మాలి యేమిటి కయినను [3]గర్ధించు వానిఁగా సమకట్టుఁ గాన లుబ్ధ

ఆ. జనులఁ దొఱఁగి లోభ మనుతిరిం బడనిస, త్యవ్రతులను బరమధార్మికులను

---

1 వాడెద వంతతక్కువనె. 2 తిమ్మతి నిఁక సంతసింపు మిటుమన్ననఁ బొందుము. 3 నర్థించు; బొంకించు.

బాపభీతమతులఁ బనిగొను లోభంబుఁ, జెంద నీకు నీదుచిత్తవృత్తి 399

వ. అనిన విని యజాతశత్రుం డజ్ఞానం బాపదలకును దుర్గతికిని మూలం బని విందు
దాని తెఱం గెఱిఁగింపు మనిన నాపగాతనయుం డమ్మనుజపతి కిట్లనియె. 400

క. రోషము శోకము రాగ, ద్వేషము లభిమానదర్పవేగాలస్యా
శ్లేషము లజ్ఞాన మని మ,నీషిజనము సెప్పు మాననీయచరిత్రా. 401

క. విను లోభము నజ్ఞానం,బును సదృశఫలప్రదముల పుట్టును లోభం
బున నజ్ఞానము గావున, జననాయక లోభ ముడుగ సౌఖ్యము లొందున్. 402

ఆ. అనిన ధర్మపుత్త్రుఁ డనఘ ధర్మంబు నా,నాప్రకారగతి వినంగఁ బడు మ
దీయచిత్తమునకుఁ దేటపడంగ వి,శిష్టధర్మ మెద్ది సెప్పు మనుడు. 403

వ. ప్రియం బంది భీష్ముం డతని కిట్లనియె. 404

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు దమంబు ప్రభావం బెఱిఁగించుట.

క. తమతమ కలవడువిజ్ఞా,నముల తెరువు లాదరించి నానాగతులన్
సుమతులు ధర్మము దెలిపిరి, దమము పరాయణము ధీరతమ యన్నిటికిన్. 405

తే. దమము నిశ్శ్రేయసము పుణ్యతమము ధర్మ
సార మది వెలిగా ధర్మసంచయంబు
సిద్ధిఁ బొందునె దమముతో బుద్ధి పొందు
గనినఁ బొందనియున్నతుల్ గలవె యధిప. 406

క. తమముం గడచినసద్ధ,ర్మము లే దని విందు నాశ్రమము లన్నిటికిన్
దమవంతుఁడు గామముఁ గ్రో,ధము లోభము మత్సరంబు దర్పము గెల్చున్.

క. శీలంబు మైత్రి కరుణ య,లోలుపభావము తితిక్షలో నగుమునిలో
కాలంబనీయసద్గుణ, జాలంబు దమంబురూపసంపద యధిపా. 408

క. గుహయందు నిహిత మనియెడు, మహనీయబ్రహ్మపదము మహితదమతో
పహితుం డగువానికి స,న్నిహితం బని చెప్పుదురు మనీషిజనంబుల్. 409

వ. అని విశదంబుగా వివరించె 410

ఆ. అట్లు దమముమహిమ యాదరంబున విని, యమృతసేవ సేసి నట్లపోలె
హర్షమయమనస్కుఁ డై భీష్మ నడిగె నా,ధర్మనందనుండు దపమువిధము. 411

వ. అడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. 412

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ దపంబువిధము సెప్పుట.

క. తపము నిదానము ధర్మ,ప్రపంచమున కెల్ల దానిఁ గ్రమమున వ్రతతం
త్రపరాయణు లొనరింతు ర,ధిప ఫలమూలాంబువృత్తిఁ దృప్తిఁ బొరయుచున్.

క. విను మశననిగ్రహము దప, మనునభిధానంబు గలమహాధర్మము త
ద్ధనవంతుచిత్తవశగతిఁ, జను నఖిలస్థావరమును జంగమతతులున్. 414

తే. పంచవిధవృత్తు లగుమహాపాతకములు, లోనుగాఁ గిల్బిషము లెల్ల లుంఠితంబు

లగుఁ దపంబున సత్యశౌచాదు లొాలయు, నఖిలసిద్ధులు నటచేత నావహిల్లు.

వ. అనిన విని దేవపితృభూదేవగణంబులు సత్యంబు ప్రశంసించుఁ దదీయస్వరూపం బును నది దొరకొను తెఱంగును నెఱింగింపు మని యడిగిన నజాతశత్రునకు శంతనుపుత్త్రుం డి ట్లనియె. 416

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు సత్యస్వరూపాదులు సెప్పుట.

క. సమతయుఁ దమముఁ దితిక్షయు, నమత్సరము హ్రీయు ధృతియు ననసూయార్య త్వములు నహింసాదాన, క్షమాత్యజనసూనృతములు సత్యముమూర్తుల్. 417

క. సత్యాకృతు లగుగుణములు, నిత్యాసుస్థితసమగ్రనిర్మలయోగ స్థిత్యభిముఖునకు సులభము, లత్యంతసుఖప్రదంబు లవికార్యంబుల్. 418

చ. కుదురు సమస్తధర్మములకున్ విను సత్యము యోగమోక్షస
త్ప్రదములు సత్యకార్యములు పాప మసత్యముకంటె నొండు లే
దు దలఁప నశ్వమేధములు దొమ్మిదినూఱులు వెండి నూఱునై
యొదవిన నీడుగావు భరతోత్తమ సత్యముతోడ నారయన్. 419

వ. అనిన విని ధర్మతనయుం డరిషడ్వర్గం బేమిట నుదయించు నెట్లు సమయు నెఱిం గింపవే యనుటయు ననిమిషనదీనందనుండు ధర్మనందనున కి ట్లనియె. 420

భీష్ముఁడు ధర్మజున కరిషడ్వర్గాదులు దెలుపుట.

సీ. మనుజేంద్ర సంకల్పమునఁ బుట్టుఁ గామంబు రూపఱు దేహనిరూపణమునఁ
బరులదోషంబునఁ బ్రభవించుఁ గ్రోధ మక్షీణక్షమాయుక్తిఁ జేసి పొలియు
భూతాస్థిరత్వంబు బుద్ధిఁ గానమి లోభమనఘ జనించుఁ గాంచిన నడంగు
నజ్ఞానమున మోహ మావహిల్లు నధర్మ లేపవర్జనమున లేక తక్కుఁ

తే. గులమునను విద్య ధనమునఁ గలుగు మదము
మరలి వానిపెం పూహింప మ్రంది పోవు
సాత్త్వికుఁడు గామిఁ బొడము మాత్సర్య మిదియుఁ
జెడుఁ గురూత్తమ సాధుసంసేవనమున. 421

క. ఈయాఱింటను సకలా,పాయంబులు మానవులకుఁ బాటిలు వీనిం బాయంగ జడియ నోపిన, ధీయుతునకు శుభము సద్గతియు సమకూరున్. 422

క. ఇవి దోఁడేళులభంగిం, గవియుఁ బురుషు ధైర్యహానిఁ గనికొని ధైర్యం బవలంబించినవరుఁ జే,రవు వీనికి నిదియ తెఱఁగు రాజవరేణ్యా. 423

తే. అధిప యివి ధార్తరాష్ట్రులయందుఁ జాలఁ
గలిగియుండు నీబుద్ధి నొక్కండుఁ జొరదు
సారధీరతాసంపదుదారమతివి
గాన యింకను నిర్జింతు వీని నెల్ల 424

వ. అని వెండియు. 425

క. హింసావిహారి యైననృశంసుం డీయాఁబుఁ గలుగుజనుకంబెను గీ
డంసప్రదేశలలితో, త్తంసీకరణోపలాల్య ధరణీవలయా. 426

క. మే లనుభవించుఁ జుట్టము, లాలోకింపంగఁ గుజనుఁ డదియు నృశంసా
శీలమ పంచి కుడుచునతఁ, డేలోకంబునను బేర్మి యొసఁగ సుఖించున్. 427

వ. అని చెప్పి వెండియు. 428

ఆ. వినుకుటుంబభృత్యజనజీవనంబుఁ ద్రివర్షములకుఁ గల్గువాఁడు నధిక
మొదవినట్టియతఁడు సుర్వీశ యర్హులు, మాననీయసోమపానమునకు 429

క. క్రతువు లొనరించుభూసురతతికిఁ గ్రియాశేషయోగదానాదులు దు
ర్గతిఁ గొఱఁతవడిన ధరణీపతి నెఱపఁగవలయు వానిఁ బరికించి తగన్. 430

క. ధనధాన్యపశుసమగ్రుం, డనఁ బరఁగెడునట్టివైశ్యుఁ డధ్వరముం జే
యనినాఁడు బ్రాహ్మణాధ్వరమునకు నతనిసొమ్ము రాజు పుచ్చి యిడఁ దగున్.

క. కుడువక పెట్టక శూద్రుఁడు, కడునెక్కుడు గూర్చినట్టికనకముఁ గొలుచుం
బుడమిపతి ధర్మకృతులకు, నిడునది సగము గొని మేదినీశ్వరవర్యా. 432

క. విను విప్రులు పేద లగుట, మనుజేంద్రుని బుద్ధిలేమి మాతాపితృభా
వన నతఁడు వారిఁ బ్రోచినఁ, గనుమేలున కెల్ల గలదె కౌరవనాథా. 433

క. ఆమద్రవ్యము మణియును, దామయు శుచు లగుటఁ గాదె రామారత్నా
రామత దగ వగు దుష్కుల, మై మెచ్చుమి దోఁచెనేని ననిరి మునీంద్రుల్. 434

క. అమృతము విద్యయుఁ బరమహితము సేయుటఁ బుచ్చికొండ్రు దానిని దానిఁ
సుమతులు విషమువలననైన మహీశ్వర నీచ మగుజనముచే నైనన్. 435

క. భూపాలక విను పంచమహాపాతకకరులుఁ బతితు లక్కడులు ప్రా
ణాపాయాంతప్రతికృతిఁ, బాపుదు రత్యధికపుణ్యపరతను బాయున్. 436

క. యానాసనాన్నపానవిధానాధులఁ బతితు బెరసి తాఁ బతితుఁ డగుఁ
మానవుఁడు దపోముఖధర్మానుష్ఠానములఁ బాచు నక్కిల్బిషమున్. 437

క. అనృతము పాతక మగునైనను వనితలయెడను బెండ్లి [1]నవ్వున మృతి వ
చ్చిన సర్వధనముఁ జెడుచో, విను మది పాపంబు గాదు విమలచరిత్రా. 433

క. ఏపాపమేని లేనిది, కాపురుషత నొకనిమీఁదఁ గలిగించిన న
ప్పాపము సేసినవాఁ డగు, నాపొలువ యనంగ విందు మార్యులచేతన్. 439

ఆ. తల్లిఁ దండ్రిఁ బాయఁ దగ దకారణమునఁ, బాసెనేని వాఁడు పతితుఁ డాస
నంబు సెజ్జ భోజనము చీర వటుకుమారులకుఁ బ్రీతి నొసఁగఁ బొలియుఁగీడు.

వ. అనియె నట్టియెడం గృపాణరణనిపుణుం డగునకులుండు సకలాస్త్రశస్త్రసార
విశారదుం డైనయబ్భాగీరథీసుతునకు సవినయంబుగాఁ బ్రణమిల్లి ధను వుత్త
మాయుధం బని చెప్పుదు రది సర్వజనసమ్మతంబు ధనువునకు బాణంబులకు

---

1 నాఁడును.

వైకల్యంబు వాటిల్లినయెడం బరవీరప్రహారణంబునకు నాత్మత్రాణంబునకుం గృపాణంబు మే లని యుండుదు నాతలం పెట్టిదియో తెలిసికొనవలయుఁ దత్సంభవప్రభావంబులుం దదీయపూర్వాచార్యునిం జెప్పవే యని యడిగిన. 441

భీష్ముఁడు నకులునకు ఖడ్గప్రభావంబు తెఱంగెఱింగించుట.

సీ. అతనికి నాతఁ డి ట్లను బ్రహ్మ జగములు సృజియించి భూతసంసృష్టి సేయ
దివిజమర్త్యాదిజంతువు లమ్మహాత్ముఁ విధించిన తెరువులఁ దిరిగి బ్రదుకు
చుండ దైత్యులు సముద్దండత నన్యాయవర్తు లై సురమునివ్రాతములకు
బాధ లొనర్ప నప్పరమేష్ఠి హిమశైలతటమున వేయువత్సరము లధిక
తే. నియతిమెయిఁ దప మొనరించి నిష్ఠఁ గ్రతువు, [1]సేసె నయ్యగ్నిఁ బుట్టె నశేషలోక
భీతికర మగునుగ్రంపుభూత మొకటి, ప్రాంశుకృష్ణ మై దంష్ట్రలు ప్రజ్వరిల్ల.
ఆ. అప్పు డినుఁడు మాసె ననిలుండు సుడివడి, వీచె నుల్క లురిలె వెఱఁ దలంకు
సురల మునులఁ జూచి సరసిజభవుఁ డిది, నాదుమతమ యొండు గాదు వినుఁడు.

వ. ఇది రాక్షసనాశంబునకుం దోఁచినయుత్పాతంబు [2]లోకంబులరక్షింపను రాక్షసుల వధియింపను సాధనంబుగా ఖడ్గంబుఁ గల్పించితి నని పలుక నాభూతం బారూపంబువిడిచి ఖడ్గాకృతిఁ గైకొని తన మెఱుంగులుదిక్కులదీటుకొనం బొల్చిన.
క. కమలాసనుండు నిజచిత్తము భక్తిమయంబు సేసి తలఁచె హరునిఫా
లముకంటిమంటతో నయ్యమరవరదుఁ డేఁగుదెంచె నచటికి నెమ్మిన్. 445

ఉ. వచ్చినఁ దత్పదాంబురుహవందనపూర్వము గాఁగఁ బద్మజుం
డిచ్చెఁ గృపాణ మవ్విభుఁ డహీనసముద్యమలీలఁ గ్రాలుచుం
బుచ్చికొనంగ నాసభ యపూర్వమనగ్రప్రమదంబు [3]తోడిపే
రచ్చెరువాటు నొందె నటు లయ్యసిఁ గైకొని మేను వెంచుచున్. 446

తే. హరుఁడు బెట్టుగ నవ్వి పెల్లార్చుటయును
విని సముద్ధతరయమున దనుజకోటి
మునుఁగఁ బఱతెంచి తాఁకిన మునుముకొని వ
ధించి యిల యెల్ల నెత్తుట ముంచె నతఁడు. 447

ఉ. దైత్యుల నిట్లు గీటడఁచి ధర్మము నిల్పి ప్రసన్నమూర్తిసాం
గత్యము నొంది యప్పరమకారుణికుండు త్రిలోకరక్షణౌ
దార్త్యమునన్ వెలుంగుహరిఁ దద్దయు వేడుకఁ బిల్వఁ బంచి సం
ప్రీత్యభిరాముఁ డై యొసఁగెఁ బెంపుగ నమ్మహనీయఖడ్గమున్. 448

వ. అట్లొసంగినం గైకొని దుష్టదమనం బాచరించుచునుండెడు నవ్విష్ణుండు మహాస్త్రరూపం బగునయ్యాయుధంబు పదంపడి మరీచి కొసంగె మరీచి భార్గవునకు భార్గవుం డనేకమునులకు మును లింద్రునకు నింద్రుండు లోకపాలురకు నొసంగెఁ

1 సేయ నయ్యగ్ని. 2 సురల రక్షింపను. 3 తోడఁ జే, రచ్చెరువాటు.

గ్రమంబున మనుప్రభృతు లైనమానవేంద్రులు వడసి నిజసంతతికి నిచ్చుచు వచ్చి రందు దుష్యంతుండు భరతున కిచ్చె నాభరతునివంశంబునందు ఖడ్గ సంప్రదాయంబు గలిగి వచ్చె నొకముని యనుగ్రహింప [illegible] డధిగమించి కృపున కిచ్చెఁ గృపునిచేత మీ రేవురుం బడసితిరి విశేషించి యీవిద్యయం దత్యంతాదరణవంతుండ వగుటంజేసి దీనివలన వెలసితివి నిస్త్రింశంబునకు నక్షత్రంబు గృత్తిక యగ్ని యధిదేవత గురుండు రుద్రుం డని చెప్పి వెండియు ని ట్లను నసి విశసనంబు ఖడ్గంబు [1]తీక్ష్ణధారంబు దురాసదంబు శ్రీగర్భంబు విజయంబు ధర్మపాలం బన నెనిమిదిపూజ్యనామంబులంబరఁగి కృపాణంబు ప్రహరణంబులలోనం బ్రధానం బై నెగడుచుండు. 419

క. సుమహిత మగునీఖడ్గా,గమ మగుపుణ్యకథ వినఁగఁ గాంచినపురుషుం
డమితయశంబును నధిక, ప్రమదంబును సద్గతియును బడయుఁ గుమారా. 450

క. అని యిట్లు నకులునకు భీ,ష్ముని చెప్పినకథ సుచిత్తమున విని కుంతీ
తనయాగ్రజుండు పురికిం, జనియెడుప్రొ ద్దగుడు వినయసంభృతుఁ డగుచున్.

వ. సముచితంబుగా నమ్మహాత్ముని వీడ్కొని చని యోగ్యవర్తనంబు లాచరించి వినోదగోష్ఠి నుండి విదురునిం దమ్ముల నుపలక్షించి ధర్మార్థకామంబులయం దుత్తమ మధ్యమాధమత్వనిరూపణంబు సేయుఁడు చూత మని పల్కిన నవ్విభునకు విదురుం డి ట్లనియె. 452

ధర్మజునితో విదురాదులు ధర్మార్థకామంబులతారతమ్యంబు సెప్పుట.

క. విను ధర్మంబున ధన మగు, ధనమున సిద్ధించుఁ గామతంత్రం బటు గా
వున మధ్యమంబు నధమము, ధనకామము లుత్తమంబు ధర్మం బధిపా. 453

చ. అనవుడు బార్థుఁ డిట్టు లను నర్థము మూలము ధర్మకామవ
ర్తనముల కట్లు గాకయు విరక్తత నొంది జటాదిధారణం
బునఁ జరియించువారికిని భూవర యర్థము దేహకృత్యసా
ధన మసురేజ్యకణ్వులును దానిన మే లని పూని చెప్పరే. 454

వ. కావున నర్థంబు ప్రధానం బనుటయు నకులసహదేవు లేకవాక్యత ని ట్లనిరి.

తే. అర్థధర్మంబు లితరేతరాశ్రయములు, గాన వాసిలో నొకఁడూఁదుమానవేంద్ర
జగము [2]వోకలఁ బుచ్చునసంభృతార్థుఁ, డైనవానికిఁ గామముప్రాప్య మరయ.

క. తమలో సరి ధర్మము న,ర్థము నర్థంబునకుఁ గామతంత్రము ఫలరూ
పము గావున నప్పురుషా,ర్థమునుం గొనియాడ వలయు ధరణీనాథా. 457

వ. అనిన విని పవననందనుం డి ట్లనియె. 458

క. దధిసారముచందంబున, నధిపా ధర్మార్థసార మగుకామరసం
బధమ మనుతలఁపు సుఖసం,విధానబాహ్య మని నీవివేకమ యెఱుఁగున్.

---

1 తీక్ష్ణవర్మంబు. 2 'పోకులఁ' అని పెక్కుప్రతులు.

క. విను మఱి యలరునఁ దేనియఁ గొనుగతి నత్యంతసుఖము గొన నగుఁ గామం
బున నధికసుఖము లొందని, జనుసిరి [1]దాఁ గొల్పు లేనిసస్యమ కాదే. 460
తే. అనఘ ధర్మార్థకామంబులందు నొకట, నర్థిఁ దగిలినమానవుం డధముఁ డొకటి
మాని వర్తించునాతఁడు మధ్యముండు, నడపు నన్నింటి నుత్తమనాయకుండు.
క. అని యి ట్లందఱుఁ జెప్పఁగ, విని చిఱునవ్వున ముఖారవిందము చెలువం
బినుమడిగా ధర్మజుఁ డి, ట్లను వారలఁ గలయఁ జూచి యాదర మెసఁగన్. 462
వ. ఏ నడిగిన తెఱంగునకు విదురునివాక్యంబు సిద్ధాంతంబు దక్కటివారివచనంబు
లు నొక్కొక్కమెయి నాదరణీయంబు లది యట్లుండె నామతంబు వినుండు.
క. భూతములు జరామరణో, పేతంబులు గాన మోక్ష మెదఁ గోరుట మే
లాతతవర్గత్రయసం, జాతమనోదుఃఖభారసహముఁ డగుకంటెన్ 464
వ. అది గోరిన దొరకొనునే యందు మేని. 465
క. మనమున ధర్మము నర్థం, బును గామముఁ గీలుకొనక పొరపొచ్చెము లై
చన సుఖదుఃఖంబుల మద, మున దైన్యముఁ బొందకునికి మోక్షకర మగున్.
వ అనిన విని వార లందఱు నభినందించిరి మఱునాఁడు నదీనందనుం గొలిచి
యుండి ధర్మనందనుండు నరపతులకు వలయువారును వలవనివారును నెట్టిట్టి
వా రని యడిగిన నమ్మహీపతి కి ట్లనియె. 467
ఉ. తొలిమిఁ బేర్చువారలును ధర్మవిధిజ్ఞులు సత్యవంతులుఁ
లోలత లేనివారు మదలోభనిరర్థకకోపహీనులు
న్శీలసమేతులుం బలుక నేర్చుట కార్యము కాన్పు పెంపుమైఁ
జాలుట గల్గుభృత్యులును సంపద నేయుదు రాత్మభర్తకున్. 468
ఉ. క్రూరుఁడు లోభియుఁ శఠుఁడుఁ గొండియుఁడుఁ జడుఁడుం గృతఘ్నుఁడుఁ
నేరనివాఁడు బొంకరియు నిందకు నోర్చునతండుఁ బందయుఁ
ధీరత లేమి దుర్నయమతివ్యసనత్వము గల్గువారలుం
జేరువ నున్కి భూపతికిఁ జెట్ట యొనర్చు నరేశ్వరోత్తమా. 469
క. ఒప్పనిగుణములఁ బరగెడు, నిప్పురుషాధములలోన నెల్లఁ గృతఘ్నుం
డొప్పఁడు గడు నిట్లగుటం, జెప్పెదునితిహాస మొకటి సెప్పెద నధిపా. 470
వ. అది కాశ్యపగౌతమాఖ్యానం బనం బెద్దలగోష్ఠిం బ్రవర్తిల్లు. 471

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నాడీజంఘునిచరిత్రంబు సెప్పుట.—

చ. విను మొకబ్రాహ్మణుండు కులవృత్తము [2]పెంపుఁ దొలంగి బోయెదా
ని నొకత గర్తిఁ జేసికొని నెమ్మిఁ గిరాతులఁ గూడి వేటకుం
జనుఁ దిను మాంస మద్దురితసక్తుఁడు భోగపరుండు గావునన్
ధనము ఘటింపఁగాఁ దగువిధం బని చూచి వణిగ్జనంబుతోన్. 472

[1] యొనుకొలుచు లేని; యొనుకోలు లేని. [2] ఎల్లఁ...గల్చి; గల్చి.

వ. చెలిమి చేసి కొందఱు గోపుట్లు బేహారంబువెంట దేశాంతరంబునకుం జనఁ దానును వారితోడం గూడి పోవం బోవ గిరిగహనదుర్గమస్థలంబున నొక్కవన గజంబు 473

ఆ. సాతులోని కుఱికి జనముల నున్మద, లీల నేలఁ బెట్టి కాలఁ జమరఁ
బొచ్చుటయును భీతి విచ్చి నల్దిక్కులఁ, బఱచి రెల్లవారుఁ బటురయమున.

క. ఆయనయుఁ గాందిశీకుం, డై యుత్తరదిక్కు వాఱె నతిదూరముగా
నాయెడ నొకమార్గము గని, పోయెను దాను నట పోవఁ బోవం గెలనన్. 475

తే. పొదలతఱచున బొంపమై పొడవుఁ బఱపుఁ,గలిగి వట్రువఁదనమునఁ జెలువుమిగిలి
యున్న వటభూరుహముఁ గని యుల్ల మచట, నిలువఁ గోరిన నాయ్రానినీడఁ జేరి

క. వనలతలకుసుమగంధము, గొని సుడివడుగాడ్పు డప్పిఁ గొండొక దేర్పం
దను పార నచటఁ గూర్పుం,డె నతం డట్లుండ నచ్చటికి లలితగతిన్. 477

వ. ఒక్కమహాబకంబు వచ్చె నది పద్మభవునకుం బ్రసాదపాత్రం బగుచు నాడీజం ఘుండును రాజధర్ముండు ననుపేళ్లం బరఁగు నాకొక్కరకు నమ్మఱ్ఱి నివాసం బై యుండు నప్పుడు య ట్లేతెంచి యవ్విప్రునింగాంచి ప్రియంబు దలకొనుచూడ్కి నాదరించి 478

క. ఎందుండి యేమిపనికై, యెందుల కరిగెదవు భూసురేశ్వర ప్రీతిం
బొందితి నినుఁ గని తగియెడు, విందు నయితి నాకు నీదువిధముం జెపుమా. 479

వ. అని యడిగిన నతం డేను మధ్యదేశీయుండ గౌతముండ నొక్కమహనీయచరి త్రునిపుత్త్రుండ బాలప్యంబున వేదాధ్యయనాదివిప్రకర్మవిరహితుండనయి కామ లోలత్వంబున బోయత యిల్లాలుగా బోయలం గలసి యుండి వేదఱికంబునకు నలసి [1]బేహారంబువెంట నొక్కసాతుం గూడి పనదేశంబున కరుగుచోట గిరి గహనదుర్గమప్రదేశంబున. 480

క. వనకరి యొక్కటి యాసా,తునకుఁ గవిసి జనచయంబుఁ ద్రుంపఁ దొడఁగుడుఁ
విను మెల్లవారునుం గను,కనిఁ బఱచిరి భీతి నేను గాననభూమిన్. 481

ఆ. పఱచి దిక్కు దప్పి భాగ్యంబుకల్మి నీ, దైననిలయమునకు నరుగుదేరఁ
గంటి ననిన మేలు గాక నీదారిద్ర్య, మపనయింతుఁ జింత యపనయింపు. 482

వ. అంతకు నియ్యాతిథ్యంబుఁ గయికొను మని రుచిమంతంబు లగుమందాకినీమీ నంబులు సుపక్వంబులు నేసి మధురంబు లగువన్యఫలంబులుదెచ్చి తృప్తి యగు నట్లుగాఁ నతనికి నాహారవిధి యొనర్చి రాత్రి యగుటయుం బల్లవపుష్పసాంద్రం బగుశయనంబు గల్పించి యబ్బకపతి యద్ధరణీసురునితోడి సముచితసల్లాపంబు లను సుఖనిద్రను నారాత్రి గడపి వేగుటయు నవ్విప్రు నాలోకించి. 483

క. విను మిత్త్రుండును రజతముఁ, గనకము బుద్ధియును నాల్గు గారణములు మ

---

1 బేహారులవెంట.

ర్త్యునిదారిద్ర్యము వాయుట, కని దేవగురుండు సెప్పె నన్నిటిలోనన్. 484

క. మిత్త్రుం డెక్కుడు కాశ్యపపుత్త్రుఁడ నగు నేను నీకు భూసురవర స
న్మైత్రి యనుష్ఠించెద నజె, పాత్త్రము గాకుండు దే యపారశ్రీకిన్. 485

తే. నాసఖుండు విరూపాక్షనామధేయుఁ,డతనిపురము మధువ్రజ మదియు మూఁడు
యోజనము లిచ్చటికి దాని [1]కుల్లతెరువు, వట్టి వేచని యాదైత్యభర్తఁగనుము.

క. కాంచి యతనితో నేఁ బు,త్తెంచితి నని చెప్పు మతఁ డతిప్రీతుం డై
కాంచనమును రత్నంబులు, నంచితుగాఁ జేసి యిచ్చు నప్పుడ నీకున్. 487

క అని యప్పురిదెస సెప్పినఁ, జని యాతం డతనిఁ గాంచి సముచితభంగిన్
వినిపించె రాజధర్మున, కనుగల మగుసఖుఁడ ననియు నతనిపనుపునన్. 488

తే. అరుగుదెంచితి ననియు ధర్మార్థి ననియు
నిట్లు వినిపించుటయు రాక్షసేశ్వరుండు
దేఱకొనఁ జూచి యాత్మ నిప్పాఱుఁ డధముఁ
డగుట దోఁచుచు నున్నది యడుగ వలయు 489

వ. అని తలంచి. 490

క. కులమును విద్యయు వృత్తముఁ, గలరూ పెఱిఁగింపు మనినఁ గలఁగక తన్నుం
దెలియంగఁజెప్పె విప్రుం, డలఘుం డగునసురపతియు నవికృతుఁ డగుచున్. 491

క. ఇతఁ డెట్టిఁ డైన నే మగు, నతనికి సఖుఁ డట్టి బక మహత్తరసఖ్యం
బితనిం బాత్రముఁ జేయదె, యితనికిఁ దృప్తి యగునట్టు లిత్తు ధనంబుల్. 492

వ. అని నిశ్చయించి యతనికి నాహార[2]సంఛాదనంబులు సమీచీనంబులుగా నిర్వర్తిం
పఁదగువారి నియోగించియున్నాఁడు కార్తికపౌర్ణమాసిదైన భూసురసహస్రం
బులు దనగృహంబునం బసిండిపళ్లెరంబుల భోజనంబులు సేయను బహుళదక్షి
ణలు ప్రతిగ్రహింపనుం గలనైమిత్తికక్రియానుష్ఠానంబులు గలిగిననమ్మహాజనం
బులలోఁ గలపి యత్యంతాదరంబున. 493

క. మహనీయబహుళపూజా,సహితంబుగ భోజనంబు [3]సంతృప్తిగ న
మ్మహితాత్ముండు నడపి దు,ర్వహభారము గాఁగఁ గనకరాశియు మణులున్. 494

చ. కుడిచినపళ్లెరంబును నకుంఠితహర్షముతోడ నిచ్చినం
గడు ముద మంది యెత్తికొని గాఢభరంబున మూర్చి మోవఁగా
మెడయును వీపు మూఁపులును మిక్కిలినొవ్వనఁ గొంకు వోవ నె
క్కుడువెస నేఁగుదెంచెఁ గని కొక్కెర సమ్మద మంద మఱ్ఱికిన్. 495

తే. అట్లు సంతోషమునఁ దేలి యతనిడప్పి, వోవ బకవల్లభుఁడు పక్షపుటయుగమున
నల్ల వీచి యాహారసమర్పణంబు, సేసి నిసి దైన సుఖనిద్ర సేయు చుండ. 496

---

1 కన్నతెరువు. 2 సంభారంబులు. 3 సంప్రీతిగ.

నాడీజంఘుఁడు దుష్టబ్రాహ్మణుచే మృతుఁడై మరల జీవించుట.

వ. ఆదుర్బ్రాహ్మణుండు దన రేపటిపయనంబునకు నాహారంబు చింతించి యిమ్మహా
బకంబుశరీరంబు క్రొవ్వి యున్నది దీనియందు మాంసంబు సాలం గల దిది
యేమఱి నిద్రవోయెడుఁ జావ నడిచి చెండికొని పోయెదం గాక యని పాప
నిశ్చయుం డై చీర సక్కఁ గట్టికొని యొక్క కాష్ఠంబు గరయుగంబునం జిక్క
నమర్చికొని. 497

క. అందంద మెడయుఁ దలయు న,మ్మందాటోపమునఁ బెక్కుమాఱు లడిచి చా
వుం దెలియఁ జూచి యలరెడు, డెందముతో నీఁక లన్నిటిని వెస [1]నూడ్చెన్.

తే. [2]ఊడ్చి బొందువు వ్రచ్చి వే పురివి నంజు
డంతయును బుచ్చి పొదుకగా నమరఁ గట్టి
కొనుచు వేగుఁ బోకగుటయుఁ జనియె నట్టి
సమయమున మేలుకని దనుజప్రభుండు 499

క. పొల వలచె నేమిగీడొకొ, కలిగెడు నని తలఁచి మనసు గలఁగఁగఁ దనవా
రలతోడ నుగ్గడించుచుఁ, జలియించుచు నుండఁ బ్రొద్దు జా మెక్కుటయున్.

వ. రాజధర్మునిం దలంచి. 501

ఉ. నిచ్చలు వచ్చు రేపకడ నెయ్య మెలర్పఁగ మత్సఖుండు నేఁ
డిచ్చటి కేల రాఁడు గుణహీనత విప్రునియందుఁ గల్మి నా
యిచ్చఁ దలంచితిం దులువ యేమి దలంచెనొ యక్కటా మదిం
బొచ్చెము లేదు నమ్ము బకపుంగవుఁ డెట్లగునొక్కొ దైవమా. 502

క. అని ఘూర వగచి యారయఁ, బనిచెం బని గఱపి భటులఁ బలువుర వారుం
జని బకముడొక్క యేర్పడఁ, గని యతనికిఁ జెప్పి పుచ్చి కడువేగమునన్. 503

వ. అవ్విప్రునిచొప్పు వట్టి 504

చ. పరిమెయిఁ బాఱి వానిఁ గనిపట్టి వడిం బెడగేలు గట్టి తె
చ్చి రసురభర్త సూచి యిటు సేరఁగఁ దే వల దీకృతఘ్ను నిం
బొరిగొని వే తినుం డనినఁ బోకడ మాలినవారమయ్య యి
ద్దురితశరీరముం దినఁగ దోసము మా కని వార లొల్లమిన్. 505

వ. అతండు. 506

క. తినుఁడు తినకుఁ డొం డే మ్మైనను జేయుఁడు వీని నేల నాముందటికిం
గొని వచ్చితి రని పలికిన, దనుజులు పురి వెడలఁ దెచ్చి తద్గాత్రంబున్. 507

క. వెడగోఁతల నెత్తు రొలుకఁ, బడఁ ద్రోచిన వచ్చి కుక్కపదుపు వెనుకకుఁ
జడిసెఁ గబళింప నొల్లక, కడుపులు నకనకఁబడంగఁ గౌరవముఖ్యా. 508

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 509

---

1 నూచెఁ. 2 ఊఁచి బొందువు...మే నురివి.

క. విను మది యట్టిద కుక్కలుఁ, దినఁగా రోయుం గృతఘ్ను దేహముమాంసం
బని చెప్పు నాగమంబులు, మనుజేశ్వర తెల్ల మయ్యె మన కిచ్చోటన్. 510

వ. అని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 511

క. పురపురఁ బొక్కుచు బకపతి, కరంకముఁ దేరఁ బనిచి గారవమున నె
య్యురఁ దాను నగ్ని యిచ్చి య,సురపతి యున్నంత వచ్చె సురపతి నెమ్మిన్.

క. కని యతఁడు సంభ్రమంబును, వినయంబును బెరయ గారవించి యడిగె నా
తని రాజధర్మ నీవే, యని దైన్యము దోఁప వగచి యశ్రులు దొరఁగన్. 513

వ. అడిగిన నమరవిభుండు నీసఖుండు చతుర్ముఖునకు సఖుం డగుట యెఱుంగవే
వానికి వగవ నేల యవ్వారిజాసనుండు దనపాలికి ననుదినంబు వాఁడు వచ్చుటం
గోరుచుండుం గావున. 514

క. పలుమాఱును రామికి ను,త్తలపడియెను దాన నిట్టిదశ నతఁ డొందెం
జెలి యగుట నితనిడొక్కకు, నలఘువిధిఁ బహ్ని యిచ్చి తది మేలకదా. 515

వ. అ ట్లగ్నిసంస్కారంబు సేసి నీవు వచ్చినయనంతరంబ తచ్చితాసమీపంబున. 516

క. కడు నర్మిలిఁ గ్రేపుం జను, గుడుపఁ దొడఁగె నొక్కసురభి[1]గుఱుపా ల్బెరయం
బడువత్సవక్త్రఫేనము, సుడిగాలిం దూలి పడియె సొదపై ననఘా. 517

వ. దానం జేసి యన్నాడీజంఘుండు సంజీవితుం డయి యెప్పటియట్ల యొప్పెడునా
కారంబుతో నరుగుదెంచు చున్నవాఁ డి ట్లగుటకుం గారణంబును నద్దేవుని
దివ్యచిత్తంబు మహానుభావంబ 518

క. అని చెప్పె నంత బకపతి, సనుదెంచెను దనుజపతికి [2]సమ్మద మెసఁగన్
మును వాసవుఁ డజువాక్యము, నన పాశనిబద్ధుఁ జేసినాఁ డవ్విప్రున్. 519

క. ఆనాడీజంఘుండును, దాని నెఱిఁగి భూసురునకుఁ దనకతమున న
ద్దీనదశ యగుట కోర్వక, వానివిడుపు గోరి వేఁడె వరముగ నింద్రున్. 520

చ. అతఁడును దివ్యబోధమున నాసమయంబున బ్రహ్మసత్కృపా
న్వితుఁ డగు టేర్పడం గని వినీతతముం డగురాజధర్మవాం
ఛిత మొనరించె విప్రునకుఁ జేర్చిరి తెచ్చినవారు తద్ధన
ప్రతతియు దైత్యనాయకుఁడు వంప బకాధిపుఁ బ్రస్తుతించుచున్. 521

వ. అవ్విప్రుండు ధనసంచయంబు మోచికొని మరలి మరలి చూచుచు సంభ్రమం
బునం బోయెఁ దదనంతరంబ 522

క. సురపతియుఁ ద్రివిష్టపమున, కరిగె బకాధీశుఁడును నిజాలయమునకుం
గరిమంబు మెఱయఁ జనియెం, బరితుష్టుం డగుచు దైత్యపాలుం డనుపన్. 523

క. అని చెప్పి తాత యి ట్లను, మనుమనితో నాదరమున మఱియును బ్రహ్మ
ఘ్నునకును నిష్కృతి గలుగును, వినుము కృతఘ్నునకు లేదు విమలచరిత్రా.

---

1 గురిపా ల్బెరయం : గుచివా ల్బెరయం ; గురువా ల్బెరయం. 2 సంతస మెసఁగన్

క. ఆరయ మిత్త్రద్రోహము, దారుణ మగుపాతకము గృతఘ్నుతకంటెన్
వైరము గొని విడువవలయు, నా రెండు దెఱఁగులవారి నాప్తుల నైనన్. 525

క. మిత్త్రుం డైహికములు నా, ముత్రికములు నైనభద్రములు దలకొలుపున్
మిత్త్రధనంబులలోనను, మిత్త్రుఁడ యెక్కు డనుమాట మెత్తురు ప్రాజ్ఞుల్. 526

క. ఉత్తమకులజుఁడు సుగుణా,యత్తుఁడు సస్నేహమతియు నగుమిత్త్రునకుం
జిత్త మెలర్పు తెఱంగునఁ, [1]బొత్తుమనఁగ వలయు శుభముఁ బొందవలసినన్.

వ. అని యిట్లు కృతఘ్నతయు మిత్త్రద్రోహంబును నధికపాతకంబు లగుటయు సన్మిత్త్రుం బాటించుట శుభంబుఁ జేయుటయు భీష్ముండు భీమార్జునకుం జెప్పె ననిన విని యయ్యుత్తమపురుషులయదుగుటలును నుత్తరం బిచ్చుటలును నింత లెస్సలై చెల్లెడునే యటమీఁదఁ జెల్లిన తెఱంగు లెఱింగింపు మనుటయు.

చ. స్మయభయదర్పితక్షుభితసామజమర్దనరక్షణక్రియా
శ్రయణవిలాసభాసురభుజాచరణప్రణతామరవ్రజా
జయ[2]విభవప్రభుత్వధనసంపదు దాత్తచరిత్రకీర్త్యపా
నయనకృతార్థసేవకజనా మునిసంభృతయోగపూజనా. 529

క. తరణిశశినేత్ర జగదుప,[3]కరణ చణచరిత్ర బోధగాత్ర తపస్సం
భరితశమమునిమనోజ్ఞా,భరణీయప్రాజ్ఞ విశ్వభారవిధిజ్ఞా. 530

మాలిని. వరదచరణలీలా వైకృతాగమ్యశీలా
విరతినిరతసేవ్యా వేదవిద్యావిభావ్యా
నిరవధికవిభూతీ నిశ్చయాతీతరీతీ
భరితకరుణదృష్టీ భక్తమాధ్వీకవృష్టీ 531

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందు దృతీయాశ్వాసము.

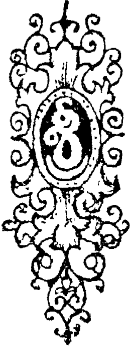
1 బొత్తున మనవలయు. 2 విజయ...ఘన. 3 కరణీయచరిత్ర.

శ్రీ

శ్రీ గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

శాంతిపర్వము-చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీతవక్షస్స్థలగౌ
రీశ్రితవామాంగసుభగరేఖాసంప
త్త్వాశ్రాంతతనూలలిత స
మాశ్రితజననిత్యఫలిత హరహరనాథా. 1

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు సర్వోత్తమం బగుధర్మంబు సెప్పుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు బహుప్రకారంబుల శాంతనవుండు వివరింప రాజధర్మంబులు విని ధర్మనందనుండు దమ్ములుం దానును బ్రియంబందె నమ్మందాకినీనందనుం డతనితో నాయెఱింగిన తెఱంగునం బ్రజ్ఞాకరంబు లగువాక్యప్రకరంబు లుపన్యసించితి నింక నేమి విన [1]నిచ్చసేసెద వనిన నాదేవవ్రతునకు నన్నరదేవోత్తముండు వినయం బెసఁగ వినతుం డై. 2

క. రాజోచితధర్మంబుల, యోజ విశదభంగిఁ జెప్పి తుజ్జ్వలవిసర
త్తేజోధన నాకు సకల, భూజనపరమహితధర్మముం దెలుపు దయన్. 3

క. ఉత్తమ మెయ్యది నావుడు, న త్తటినీనందనుఁడు సమాదరసమ్య
క్చిత్తుఁ డగుచు నక్కురుభూ,పోత్తమునకు నిట్టు లనియె నుర్వీనాథా. 4

తే. విను మనేకవిధంబుల విస్తరిల్లు, ధర్మములయం దొకండును దలఁప నిష్ఫ
లంబు లేదాత్మమోక్షావలంబి యైన, ధర్మ ముత్తమ మండ్రు తత్త్వజ్ఞు లధిప. 5

క. ప్రియములు నప్రియములును హృ
దయమునఁ బొరయమియ మోక్షదం బగుధర్మం
బయమహితా తద్బోధవి
షయ మగునితిహాసముం బ్రసన్నాకృతిగన్. 6

వ. చెప్పెద నాకర్ణింపుము [2]సేనజితుం డనురాజు పుత్రశోకార్తుం డయి యున్న యెడఁ దదాప్తుం డగువిప్రుం డతని కిట్లనియె. 7

---

1 బాచ సేసెద. 2. సేనజి తనురాజు.

క. ఇది యేమి శోకమున నం,దెదు పుట్టినవారి కెల్లఁ దెరు వారయఁ గా
నిదియె భవత్సుతుఁ డొకనికె, వదలు వనట మూఢునట్లు వవరం దగునే. 8

వ. అనిన విని యజ్ఞపతి నీ వేమిటంజేసి వగవు వారిం తనవృడు నతం డతని
కి ట్లనియె 9

క. కదియుం గాష్ఠముఁ గాష్ఠము, నదిలో మఱి కొంతసేపునకుఁ బాయును నె
మ్మది నట్లుగఁ దలఁపఁగ వల,నదె పితృపుత్రాదిబంధువర్గము నధిపా. 10

క. తనకుం దా నెర వనినను, విను బంధులు సతమె [1]యన్వివేకంబున నే
జనులపయిఁ జేయ నర్మిలి, నను వగ వొంద దది కారణముగ నరేంద్రా 11

క. నరనాథ సుఖము దుఃఖముఁ, బరువడిమెయిఁ బొరయుఁ గాక పన్నుగ నరునిం
బొరయునె యందొక్కటి యవి,పొరసిన వల దూఁద మోదమును ఖేదంబున్.

క. ఇది నాయది యనునూఁత, న్నది నెయ్యది పట్టుకొల్పినను వాసిత మై
తుదిఁ జేటు నొందు వానికి, నది శోకము నావహించు నత్యంతంబున్. 13

క. వినుము పురాతనజన్మం,బునఁ జేసినయట్టికర్మములఫలములు ప్రా
జ్ఞునినైనఁ బొందు వానికి, మనుజేశ్వర మందు ధైర్యమహిమయ చుమ్మీ. 14

క. పరమసుఖము దృష్ణ యుడుగు, టరయఁగ ని ట్లగుట పింగళాలాపములం
బరిబోధిత మగు ధరణీ,శ్వర చెప్పెదఁ దెలియ వినుము వాని తెఱంగున్. 15

వ. పింగళ యనువేశ్య దనకూర్చువాని రాక వార్చి పెద్దయుం బ్రొద్దు వోవునంతకు
నుండి వాఁడు రా కుండుటయును. 16

ఆ. ఏను వేఁదు ఱగుడు వాని నివ్వేఁదుఱ,[2]పట్టఁ జదురు గలదె భ్రాంతి దొఱఁగి
యొంటికంబ మొప్ప నింటివాకిళులు దొ,మ్మిదియు నెఱయ మూసి నిదురవోదు.

క. పొంతకు వచ్చినవాసిన, కాంతునిఁగాఁ గొనుచు నొరునిఁ గాంక్షింపక యే
నెంతయు నూఱడి మనమునఁ, జింత యొకఁడు లేక యున్నఁ జెందు సుఖంబుల్.

క. ఆశయ యింద్రియజయము వి,నాశముఁ బొందించుఁ గావునం దొఱఁగెద నే
నాశను సౌఖ్యము నిచ్చు [3]ని,రాశయ యని పలికి యట్టిదై నిద్రించెన్. 19

వ. అని విప్రుం డుపదేశించినవాక్యంబులం గలంక దేఱి సేనజిత్తు సుఖి యయ్యె నీ
వును నందలితాత్పర్యం బనుసంధించి శాంతి నొందు మని చెప్పినఁ గుంతీతన
యాగ్రజుండు శాంతనవుతో భూతక్షయావహం బగుకాలం బతిక్రాంతం బగు
చున్న యది యట్లుండ జనంబుల కెయ్యది కర్తవ్యంబు లుపదేశింపు మనిన నమ్మ
నుజపతిం బ్రీతిం గనుంగొని యమ్మహాత్ముండు పితాపుత్రసంవాదం బను
నితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము దాన నీయడిగినయది దేటపడు నని పలికి
యి ట్లనియె. 20

---

1 యవ్వివేకంబున. 2 పట్టఁ జదువు గలదె; పట్టి చదుపఁ గలదె. 3 ని, రాశత.

మేధావి యనుబ్రాహ్మణకుమారుఁడు దనతండ్రితోఁ జేసినసంవాదము.

సీ. వేదవిదుం డగువిప్రనందనుఁడు మేధావినామకుఁడు మేధావివరుఁడు
సత్సమయంబున జనకుతో నాయువు జనులకు వేగంబ చనుచు నుండు
దీనిపైఁ గను వెట్టి ధీరత దలకొల్పి మేలు వాటిల్ల నెమ్మెయిఁ జరించు
వారొకో యనవుడు వానికి ని ట్లనుఁ దండ్రి యాలును నపత్యంబుఁ గలుగ
ఆ. తెఱఁగు నడపి యజ్ఞతృప్తనిర్జరుఁ డయి, శమము నొంది కాననమున కేఁగి
సౌమ్యవృత్తి ముక్తి సాధించి మృత్యువు, నలఘునియతి గెలువవలయు ననఘ
వ. అనిన విని మేధావి దండ్రి కి ట్లనియె. 22

సీ. నిక్కము కాలంబు నీకుఁ గొంత గలట్లు వలికెదు నీవు గర్భంబు సొచ్చి
నప్పటనుండియు నన్వేషణము సేయుఁ గొనిపోవుటకు మృత్యువని యెఱుంగు
మివి రెడు [1]నీటిమీనవు గావె దారపుత్త్రాదిసక్తుం డగుటనతనిఁ గాన
నమున సుప్తుం డైననరుఁ బులి గొనుపోవునట్టులు నూ మృత్యు వపహరించుఁ
తే. జేసినది సేయుచున్నది సేయవలయు, నది యనం గలకార్యంబులందుఁ దగులు
వాని మృత్యువేపునఁ దనవశముఁ జేయుఁ,గాన కాలంబు [2]నేమునఁగాదుతండ్రి. 23

క. భీరుఁడు శూరుఁడు జడుఁడు వి,శారదుఁ డబలాత్మకుండు సబలుం డన లే
దేరి నయిన మృత్యువు దు,ర్వారంబై యపహరించు వైదికవర్యా. 24

క. విను సంసృతి మృత్యువుప,ట్టినమా నిస్సంగవృత్తి యమరగృహము నె
ట్టన ని ట్లగుటం గనికొని, తునుముము సంసారరజ్జు దురితవిదూరా. 25

క. అమృతము మృత్యువు నన స,త్యము మోహము గాన విను మహాత్మా యే స
త్యమునన మృత్యువు గెల్చెద, సమసుఖదుఃఖుండ నగుచు శాంతిపరుఁడ నై. 26

తే. నాకుఁ బ్రజ గతి నిచ్చు ననంగ వలవ, దేన ప్రజనయి పొడమెదఁ గాన యేను
నన్నుఁ గనుచున్నదిమోక్షణంబు సేయు, నాశపడనట్టులగుటఁ బ్రజాభియుక్తి.

క. విను పశుయజ్ఞము హింసన, మనంతఫలదంబు గా దహింసకృతిసహితం
బనఘా వాఙ్మనస [3]నియము, మను యాగం బిచ్చు నవ్యయానందంబున్. 28

వ. కావున నీవును 29

క. కామక్రోధాద్యము లగు, నీమానసవికృతు లుడిపి యేకాంతగుహా
రాముఁడ వై నిను వెదకుట, నూ మే లొం డెల్ల నుడుగు సులభవివేకా. 30

క. అని పుత్త్రుం డుపదేశిం,చిన జనకుం డట్ల చేసి చెందె సుఖంబుఁ
మనుజేంద్ర యవ్విధముఁ గని,కొని యాఁడుము సత్యధర్మకుశలత్వంబున్. 31

వ. అని చెప్పిన నజాతశత్త్రుండు శంతనుపుత్త్రునితో జగంబున ధనవంతులు నధను
లుం గలిగి యుండుదురు వారలలోన సుఖు లెవ్వరు దుఃఖు లెవ్వ రని యడిగిన
నిక్కురుపితామహుండు శమ్యాకుం డనునొక్క శాంతిపరాయణబ్రాహ్మణుండు

1 నిట్టమీనవు; వింటమీనవు. 2 నేమఱఁ. 3 యమం, బను.

సంసారంబు వదల విడిచి కూడు సీరకు నపసి యుండునట్టివాఁడు దొల్లి నాకడకు వచ్చి గోష్ఠీప్రసంగంబున నుపదేశించినవచనంబులు గలవు వాని వినుమని భవత్ప్రశ్నంబునకు నుత్తరంబు లై యుండు నని పలికి యి ట్లనియె. 32

తే. ధనము కలిమియులేమియుఁ ద్రాసునందు, నిలిపి యెత్తంగ ములుసూపె నిర్ధనత్వ
మెక్కుడై దానిదిక్కున నెట్టు లన్న, వినుము గుణదోషములభంగి విస్తరింతు

క. ధనము గలవాఁడు మృత్యువ ధనమున నున్నట్లు భయము దనచిత్తమునం
దనుకఁగ నుల్లల నుడుకును, విను శిఖచోరాదిముఖ్యవిషయాపదకున్. 34

క. కోపంబును లోభంబును, నేపారి మనంబు గలఁప నెప్పుడుఁ జింతా
తాపంబు నొందు సధనుం, డాపద గా కవ్విధము సుఖావహ మగునే. 35

క. ఎచ్చోట నైన నధనుఁడు, విచ్చలవిడి నుండు లేదు వెఱ పించుకయుం
బొచ్చెపుఁజందం బోల్లఁడు, మెచ్చరె సుర లైనఁబలుకు మృదువై యుండున్ 36

క. లోకముచందము గనికొని, యీకానఁగ నగుధవాదు లెల్లను గాల
వ్యాకులతఁ బొందఁ గలయవి,గాకుండమి యెఱిఁగి విడువు గడుఁజదు రెందున్.

క. ధనవత్త్వము దుఃఖకరం, బని కని తత్కాంక్ష విడుచు నతని కధనతా
జనితాత్మాధీనత్వం, బనుపమసౌఖ్యంబు సేయు నక్షీణముగన్. 38

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు మంకి యను బ్రాహ్మణునిచరిత్రంబు సెప్పుట.

వ. అని చెప్పె ననిన విని ధర్మతనయుండు పితామహునితో ధనతృష్ణాభిభూతుం డగు పురుషుం డేమిట సుఖి యగు ననుటయు నయ్యమరనదీనందనుండు ధనార్జనంబుతోడివిసువుటం బుట్టినవిడువున సుఖంబు గలుగు నయ్యర్థంబుఁ దెలిపెడునది యొక్కయితిహాసంబు గలదు విను మని యి ట్లనియె. 39

సీ. మంకి నాఁ బరఁగుబ్రాహ్మణుఁడు ధనేచ్ఛమై వర్తించు శిక్షింప వలయునట్టి
గుజ్జుదోయిని జట్టిగొని ప్రీతి లంకించి యుండ లంకియతోన గండు మీఱి
పాఱె నక్కోడియల్ పడి యున్న గనపలొ ట్టెనుంగుపై నది యెగసి పఱవ
నుభయపార్శ్వంబుల నురిపోసిన ట్లవి ప్రేలి చచ్చినఁ జూచి విప్రుఁ డడలి

తే. రత్నములుఁబోని వత్సతరంబు లకట
ప్రేలు చున్నవి లొట్టెన్గువెంటఁ దవిలి
యనుచు నిర్వేద మొంది యి ట్లనియెఁ దన్నుఁ
గరుణతోడఁ గనుంగొనునరులతోడ 40

తే. సారమెఱిఁ బరికింపంగఁ బౌరుషంబు,కంటె దైవంబు ముఖ్యంబు గార్యసిద్ధి
కెచటనేనియుఁ బౌరుష మెసక మెసగె,నేని యది దైవదత్తంబ యింతనిజము.

వ. కావున. 42

క. మనమునకు సుఖము గోరెదు, జనులకు నర్థక్రియావిశారదభంగుల్
పోనుపడ విడిచి భరము లే, కునికియ యూహించి చూడ నుర వెబ్బంగిన్.

వ. అని పలికి యుద్దామం బైనకామంబు విడుపు వడ కున్నఁ జిత్తంబునకు నిర్వృతి గలుగునే యనువిచారంబు పుట్టి తదీయోత్సారణం బూహించి యూచిత్తధర్మంబు నుద్దేశించి. 44

క. నీమూలం బే నెఱిఁగితిఁ, గామమ సంకల్పమునన కలిగెదు సంక
ల్పామర్శరహిత మగుచే,తోముద్రం దాల్తు నేను దుది యది నీకున్. 45

వ అని కామం బనునది గోర్కి గావునఁ గోర్కి యొప్పమి దేటపఱుపం దలంచి. 46

తే. సొమ్ము గోరినయంతన సుముఖగలుగ, దది యుపార్జింపఁగా సిద్ధి యగుట నిజమె
కలిగెనేని యనేకచింతల నొనర్పుఁ, జెడుట చావుతోఁదుల్య[1]మయ్యెడుమ యేల.

వ. ఇచ్ఛానిరసనంబు సుఖం బని వెండియు. 48

క. శోకశ్రమతృష్ణలకుఁ, నీకలిమియ యోల మగుట నీ కగపడువాఁ
డేకర్తవ్యము గానం, డోకామమ నిన్నుఁ దొఱఁగి యుండెద సుఖినై. 49

క. నీ వాసపఱుప ధనములు, గావించెదఁబో [2]వినాశకముల నుడుపఁగా
నీవశమె [3]కాన నీచెడు, టేవగపుం దేదు పెనుప దేదైన్యంబున్. 50

చ. సులభమొ దుర్లభంబొ యని చూడ నెఱుంగవు గన్నదానిపై
నలముదు కామమా యిడుమ లందఁగ జేయుదు నిండు టేమిటం
గలుగదు నీకు నీతెఱఁ గగాధరసాతలభంగి నీవు స
న్పొలమునఁ బోవ కుండి నినుఁ బుచ్చెద బచ్చెనరూపుపోకులన్. 51

తే. ధనముచేటున విసివి నామనము నిన్ను, నీడవిడిచె నోకామమ యేను శాంతి
దాంతిసత్యక్షమాభూతదయలఁ జెంది,నాఁడ లోభాదు లొందవు నన్నునింక. 52

తే. కామసుఖదివ్యసుఖములు కాంక్ష దొఱఁగు, మేలిషోడశాంశంబునఁ బోలలేవు
గాన కామమ నిను శత్రుకరణిఁ జంపి, బ్రహ్మపురమున నుండెద రాజుఁబోలె. 53

అజగరచరితవ్రతము

వ. అని పలికి మంకి యివ్విధంబునం గోడెలు సచ్చినం బుట్టిననిర్వేదనంబున సకలకామంబులం బరిత్యజించి దేవసముండై యుండెనని చెప్పిన విని పాండవాగ్రజుం డేమివర్తనంబున నరుండు వీతశోకుం డగుచుఁ జరించు నెద్దానం జేసి పరమగతి వడయు ననుటయు ననిమిషనదీనందనుం డజగరచరితం బనునితిహాసంబు వినుము దాన నీయడిగినయర్థంబు దేటపడుదానిం జెప్పెద నాజగరనామధేయుం డగునొక్క బ్రాహ్మణునిఁ బ్రహ్లాదుండు శమప్రకారం బుపదేశింపు మని యభ్యర్థించిన నతం డతని కిట్లనియె. 54

క. అనిమిత్తము భూతంబుల, జననం బవి రూపు సెడుట సంపన్నములై
యునికి విషాదము మోదం,బును జేయఁగ లే వనిత్యములుగ నెఱిఁగినన్. 55

---

1 మయ్యెడునదేల. 2 వినాశకత నుడుపంగా. 3 కామమా చెడ, వేఁగవుఁ లేదు పెనుపవే దైన్యంబున్.

తే. [1]వఱదఁ గాష్ఠముల్ గూడిన వడువ బంధు, సంగముం బవి వాసినచాడ్పు తద్వి
యోగ మింత సూచిన వాని సుమ్మలికము, వారయ నేరదు దానవవరతనూజ.

వ. ఈతెఱంగు లే నెఱుంగుదు నాదెసఁ బ్రశాంతిం గని కాదె నీవు శమోపదేశం బర్థించితివి వినుము. 57

క. మే లర్థింపను గీడును, జాలింబడి తొలఁగఁ ద్రోవ సరిఁ దూష్ణింభా
వాలంబిమనస్కుఁడ నై, యాలంబుగఁ జేసి నడతు నయ్యిరు దెఱఁగున్. 58

క. సరసాన్నముఁ బిణ్యాకము, సరిగాఁగఁ భుజింతు మృదులశయ్యాతలముఁ
ధరణియు శయనరుచికి నా, కరయంగా నొక్కరూప యసురప్రవరా. 59

ఆ. నారచీర యేనిఁ జారుచీనాంబరం, బైనఁ గట్టికొనినయపుడు హృదయ
మొప్ప దొప్పు ననక యుండు రూపాదుల, నలమికొనవు చక్షురాదికములు. 60

వ. అని వెండియు. 61

ఆ చలన మేది పుట్టుఁ జావునుం బిరువెట్టి, యామిషార్థిజనుల నపహసించు
చెలిమితోడ లేమి కలిమి వాటింపని, రమణ సునికి యజగరవ్రతంబు. 62

ఆ. అనియతంబులైన యాహారవిహరణ, శయనముల విధాత్మసంప్రయుక్త
భంగిఁ బరఁగు నంతరంగ[2]నిర్బాధవ, ర్తనముకలిమి యజగరవ్రతంబు. 63

ఆ. నిత్యతృప్తి శౌచనిరతితాల్మి సమత్వ, మారఁ గలిగి చిత్సుఖానుభవము
ప్రచుర మగుట యజగరవ్రత మది విను, యజ్ఞదుర్లభంబు ప్రాజ్ఞభూమి. 64

వ. ఇది శమప్రకారం బనియె నని చెప్పి భీష్ముండు. 65

క. అజగరచరితము దనకును, నిజముగ నలవఱుప నేర్చునిర్మలమతికిఁ
వృజినభయమన్యుశోకము, లజేయములు గావు మోక్ష మాయత్త మగున్. 66

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు బంధుమిత్త్రకర్మవిత్తప్రజ్ఞలయం దెయ్యది నరు నకు సుప్రతిష్ఠం జేయునని యడిగిన నాపగాతనయుం డతని కిట్లనియె. 67

క. ప్రజ్ఞయ ప్రతిష్ఠ లాభము, ప్రజ్ఞయ నాకం బనంగఁ బ్రజ్ఞయ చువ్వే
ప్రజ్ఞయ [3]కైవల్యంబును, బ్రజ్ఞాసాధ్యములు గానిపనులుం గలవే. 68

వ. బలి ప్రహ్లాద మంకి ప్రభృతులు ప్రజ్ఞనకాదె సమాధానసంపన్ను లయిరి కాశ్యపనామధేయుం డగుధరణీసురోత్తముం డొక్కయుద్ధతపురుషునిరథంబు దాఁకి పడి తదవమానదూయమానమానసుం డై యసుపరిత్యాగపరవ్యవసాయుండగుటయు నింద్రుండు సృగాలరూపంబు నమ్మహాద్విజునిపాలికి వచ్చి ప్రజ్ఞా[4]సంబోధకం బగుసంవాదంబునం జిత్తప్రసాదంబు కావించె నని విందు మెల్ల భంగులఁ బ్రజ్ఞ యుత్తమాధికారం బనిన విని ధర్మతనయుండు. 69

క. నరవర దానముఁ దపమును, గురుశుశ్రూషయును యజ్ఞకోటియు నెట్టై

1 వఱుతఁ. 2 నిర్బాధవ. 3 కైవల్యదమును. 4 సంపాదకం.

పరిణతిఁ బొందం గలయవి, పురుషున కి త్తెఱఁగు దెల్లముగ విన వలతున్. 70

వ. అనుటయు దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లను మేలు లనుబంధించు మేలు లట్ల కీళ్లును ననుస్యూతంబు లయి తొడరు నాకర్ణింపుము 71

క. కటువుపయిఁ గటువు వొరయుచు, వెటపుపయిన్ వెటపుదోఁప విడువనియిడుమం దొఱఁగమిపైఁబురుషుఁడిడుమఁ, దొఱఁగమిఁ జేద్పడుచునడచు దుష్కర్మములన్.

వ. అని మఱియును. 73

ఆ. ఉత్సవంబుమీఁద నుత్సవ మందుచు, సుఖముమీఁద సుఖము సొప్పడంగఁ బుణ్యపదముమీఁదఁ బుణ్యపదంబున, కరుగు నరుఁడు సుకృతి యైన నధిప. 74

క. పులుఁగులలోఁ బూత్యండక,ములు సాము లైనధాన్యములలోనం బొల్లులుఁబోలెను జూవె మను,ష్యులలో ధర్మరహితాత్మ లుర్వీనాథా. 75

క. చనినఁ జను నున్న నుండు, న్మనుజుఁ డొకటి సేయఁ జేయు [1]నరనాయకతో డన తగిలి నీడవోలెను, విను చేసినకీడు మేలు విడువవు వానిన్. 76

క. సమయం బైనను గుసుమఫ,లము లెట్టులు దోఁచుఁ దరువులం దఱితోఁ గర్మములం బొడమున్ సుఖదుఃఖము లట్టుల నిష్ప్రియత్నకలితోద్యోగిన్. 77

క. తెలిసికొనఁ బడయ రొరు లా,ర్యులపోయెడి తెరువు లరసియును జదలం బక్షులు నీళ్లలోన మీనం,బులు వోయెడుత్రోవ లెఱుఁగఁ బోలునె యధిపా 78

క. వినను గాఢనిరూపణ,మానసుఁ డై యార్యజనుల మహితవచనముల్ వీనుల [2]నినుచుచు ధర్మము, లైనవి సేయంగఁ దప్ప కగుఁ దత్ఫలముల్. 79

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవునితో భూతసృష్టి యెవ్వానివలన నెబ్భంగి నైనయది యెఱింగింపు మనవుడు నతం డిదియును మఱియుం గొన్ని యర్థంబులు భరద్వాజుం డడిగిన భృగుండు సెప్పె నప్పరిపాటి యుపన్యసించెద నాకర్ణింపు మని యతని కిట్లనియె. 80

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బృథివ్యాదిభూతోత్పత్తిక్రమం బెఱింగించుట.

సీ. కైలాసశైలశిఖరమునఁ దేజోవిరాజితు భృగు భరద్వాజుఁ డధిక వినయంబుమైఁ జేరి మునినాథ భూతసృష్టిప్రకారము నాకుఁ జెప్పు మనిన సమ్మహితాత్ముఁ డట్లను విను నారాయణుం డవ్యయుం డనంతుండు భూత సృజనంబు దలఁచి మున్ సృజియించెఁ దనదుసహస్రాంశకమున నవ్యక్తుఁ డనఁగ

తే. మనసునన యాజరామరు ననుపమాను
నతనివలన మహత్తత్త్వ మావహిల్లె
నతఁడు దివ్యతేజోమయం బైనపద్మ
మొకటి గలిగింప బ్రహ్మయం దుద్భవించె. 81

తే. అతనితలఁపునఁ బ్రభవించె నాకసంబు, దానియందు జలంబు లుద్భవమునొందె

[1] మనుజాధిప. [2] నూనుచు ధర్మము.

సలిలమున నగ్నిమారుతజనన మొనరె, ననలపవనయోగమున మేదిని జనించె.

వ. ఆబ్రహ్మ యఖిలభూతాత్మకుం డెట్లనిన నతనికి శైలంబు లస్థులు మేదిని మేదో మాంసంబులు సముద్రంబులు రుధిరం బాకాశం బుదరంబు పవనుండు నిశ్వా సం బగ్ని తేజంబు సరిత్తులు సిరలు రవిచంద్రులు నయనంబు లూర్ధ్వలోకంబు శిరంబు పాతాళంబు పాదంబులు దిశలు బాహువు లి ట్లనంతాత్మకుం డగు వాఁడు విష్ణుం డి త్తెఱంగున విశ్వంబు విష్ణునివలనం గలిగె ననిన విని భరద్వా జుం డాకాశాదిభూతంబు లేనింటిప్రమాణంబులు నడిగిన భృగుం డవి యనం తంబులు దేవతలకుం గొలఁది వెట్ట రాకుండు నొక్కచోటు నిరూపించి యీ భూతం బింతనుండి యట లే దన రాదు పంచభూతంబులు నిరవధికంబు లదియె త్తెఱం గనిన విష్ణునకు గొలం బై యనంతుం డనునామంబు గలదు గాదె విష్ణుండు జగన్మూర్తి విష్ణుతనుభూతం బయినమహాభూతపంచకం బప్రమేయంబు గాక తక్కునే యని యెఱింగించిన. 83

సీ. విని భరద్వాజుండు మునినాథ పుష్కరంబునఁ బుట్టె నన్నప్డ పుష్కరంబు
బ్రహ్మకు నాది నాఁ బట్టయ్యె నెట్లొకో నావుడు విష్ణుమానసభవుండు
బ్రహ్మయాద్యుఁడు పుష్కరముదదాసనరూపముగఁ గల్పితంబయ్యె మున్నుపిదప
ననునిశ్చయంబు లేకునికిఁ బద్మజుఁ డన వలసియు నుండు నయ్యలఘుతేజుఁ

తే. బద్మమది భూతధాత్రి యప్పద్మమునకు, గగనమూర్ధిత మగుమేరునగ మురుచిర
చారుకర్ణిక యందుండి సకలజంతు, సృజనధుర్యత్వమహిమ నయ్యజుఁడు వెలుఁగు.

వ. అని భృగుండు సెప్పిన విని భరద్వాజుండు భూతంబు లైదగుట యేమిట నని యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 85

క. వాయువు చేష్టారూపము, మ్రోయునెడ నభంబు ద్రవము మునివర జల మూ
ష్మాయిత మనలము గాశి, న్యాయితము ధరిత్రి యిట్టు లైదు దెఱంగుల్. 86

వ. ఈయయిదింటనకాదె జంగమంబులు స్థావరంబులు నైనయవి యనుటయు భరద్వాజుండు స్థావరంబులయందు భూతగుణంబు లేమిటం గంటి మని యడి గిన భృగుం డి ట్లనియె. 87

సీ. అశనినిర్ఘోషంబు నాకర్ణనము లేక వికృతి నెట్టులు వొందు వృక్ష మాక
సము శక్తిసూవె శ్రోత్రము నిదాఘంబుచోఁకునవాడుఁజోఁకెఱుంగుటసమీర
శక్తిమార్గముఁ గని చాఁగెడుఁ గనుట తేజశ్శక్తి పాదపసంజ్ఞఁ బరఁగుఁ
బాదజిహ్వలఁ గొని పానంబు సేయుట జలశక్తి జిహ్వ నైజంబు లైన

తే. కుసుమధూపాదిగంధముల్ గొనుట నెలమిఁ
దాల్చు నని చెప్పఁ దరువు వేదంబు ఘ్రాణ
మురివి శక్తి యి ట్లయిదును నుల్లసిలుట
ననఘ భూజంబు పంచభూతాత్మకంబు. 88

వ. శైలాదులయందు నిట్లు యూహింపఁ బెఱభంగులం గలిగి యుండుఁ బంచభూ
తాత్మకంబు గానిభూతంబు లే దనుట వేదనిశ్చయం బనిన విని భరద్వాజుండు.

క. భూముఖ్యం బగుభూత, గ్రామంబుగుణంబు లైనగంధాదులఁ దే
జోమహిత యనుభవించుట, [1]యేమెయి నెద్దాని కావహిల్లుచు నుండున్. 90

తే. అనిన భృగుఁ డిట్టు లను విషయములు నింద్రి
యములు మనసును గ్రమసాధనములు గాఁగ
నంతరాత్మ ప్రదర్శి యై యనుభవించి
తత్కృతము లగుమోదఖేదములఁ బొందు. 91

వ. అప్పురుషుండు. 92

క. క్షేత్రజ్ఞుం డనఁగ నిఖిల, గాత్రవ్యాప్తత్వమహిమ గలిగి సమీరా
సూత్రణమున జీవుండును, గోత్రము నై [2]సర్వవర్తకుం డగుచుండున్. 93

క. అగు నీతత్త్వము సత్త్వా, దిగుణత్రయవికృతి [3]కత్యతీతం బై పూ
ర్వగురుత్వంబునకుం జన, విగతత్వంబునకు నెలవు విమలవిచారా. 94

ఆ. బుధుఁడు సూక్ష్మవిమలబుద్ధి నప్పురుషుని, నరసి కాంచి యతనియంద మనసు
డిగ్గ విడిచి యొగ్గు లగ్గును బొందక, శుద్ధశాంతిఁ బరమసుఖము బొందు. 95

వ. అని వెండియు. 96

భృగుమహాముని భరద్వాజునకుం జెప్పినవర్ణాశ్రమాచారక్రమము.

సీ. ఆగమసత్యధర్మాచారతపముల కునికిపట్టులు గాఁగ వనజభవుఁడు
గలిగించె మునుబ్రాహ్మణుల మఱి కల్పించె నృపవైశ్యశూద్రుల నిర్మలాత్మ
బ్రాహ్మణాదికముగఁ బరఁగునన్నాలుగు జాతుల యుజ్జ్వలచ్ఛాయ లోలి
సొంపారఁ దెలుపును గెంపును బసపుచాయయుఁ గప్పు నయ్యె నంద్రార్యవర్య

ఆ. లాత్మకర్మ మెడలి యనులోమవృత్తి నె,జ్జాతి సొచ్చు నన్యజాతిపనికి
దాని కట్టిభంగి దలకొనుఁ బెక్కులు, పనులఁ జేసి జారతనము వచ్చు. 97

క. సితరక్తపీతనీలము, లతులమతీ మొదలు దొడఁగి యం తంతకు హీ
నతఁ దాల్చుఁ గాన యెఱిఁగిం,చితి నీపరిపాటిఁ గర్మశీలతఁ గొఱకున్. 98

వ. అని మఱియును. 99

క. సత్యమ [4]బ్రహ్మము దపమును, సత్యమ ప్రజలను సృజించు సత్యమ లోక
[5]స్థిత్యాధానముఁ జేయును, సత్యం బనృతంబుచేత సంపిహిత మగున్. 100

వ. అట్లుం గాక ధర్మాధర్మంబు లనఁ బ్రకాశతమంబు లన బోధాజ్ఞానంబు లన స్వ
ర్గనరకంబు లన సుఖదుఃఖంబు లనఁ బరఁగు బుధజనవ్యావహారికశబ్దంబులకు
నర్థంబు లై సత్యానృతంబులు ప్రవర్తిల్లుం గావున. 101

క. అనఘా దుఃఖాత్మక మగు, నన్నృతం బడఁగించుటకుఁ బ్రయత్నమున సుధీ

1 యేమిటఁ. 2 సర్వవర్తనం. 3 గత్యతీతం. 4 ధర్మము. 5 స్థిత్యాధారముఁ.

జను లాచరింతు రనిశంబును మోహవిఘాతినియమములు నిష్ఠమెయిన్. 102

క. ఒలయు జరావ్యాధిప్రభృతులు శారీరములు గాఢతోదకశోకా
దులు మానసములు దుఃఖంబులు రెండువిధముల నిట్లు పురుషు నలంచున్.

క. శారీరమానసము లగు, నీరెండువిధములు దన్ను నేఁపక యుండం
గోరికొని నియమములఁ బ్రతికారం బొనరింపఁగా సుఖం బొందు నరున్. 104

క. విను దుఃఖంబులఁ దెగఁ ద్రోచినపురుషుఁడు సౌఖ్యసక్తచిత్తుఁడు గా [1]కా
రినవైరాగ్యముఁ జెందిన, ననుపమ మగుపరమపదము నమ్మెయి సేర్చున్. 105

వ. అనిన విని భరద్వాజుం డాశ్రమధర్మప్రకారంబులు సువ్యక్తంబులుగా నెఱిం
గింపు మనుటయు భృగుం డి ట్లనియె. 106

సీ. గురునకు భక్తుఁడై పరమాదరమున వేదాభ్యాస మెప్పుడు నాచరించు
చును శౌచశీలత వినయంబు త్రిషవణస్నానంబు భాస్కరానలసపర్య
పాటించు చుండుట బ్రహ్మచారికవృత్తి ధనధాన్యములు గర్హితంబు గాని
తెరువునఁ బడసి యతిథిపూజ మున్నుగా నన్నపానాదిభోగానుభవముఁ

తే. బొందువాఁడు గృహస్థుండు గందమూల, శాకఫలము లాహారంబు శయ్య భూమి
వననివాసికి నిస్సంగవర్తనమున, భిక్షు బ్రదుకు గ యతిశాంతిఁ బేర్చి యుండు. 107

క. ఫలకాంక్షి గాక నియతిం, జలిపిన నీయఖిలకర్మజాతంబును ని
ర్మలమోక్షపదముఁ జేర్చుట, గలుగు నవశ్యంబుఁ బుణ్యకరణప్రవణా. 108

వ. అనిన విని భరద్వాజుండు పరలోకం బన నొకండు గల దండ్రీలోకంబునకును
నాలోకంబునకును విశేషం బెట్టిది యెఱింగింపవే యని యడిగిన భృగుం డతని
కి ట్లనియె. 109

క. ఇది కర్మభూమి భోగాస్పద మాలోకంబు ధర్మపరులకు సులభం
బది సత్యశౌచసౌజన్యదయాదులు లేనివారి కప్రాప్య మగున్. 110

క. ఈలోకము దుఃఖబహుళ, మాలోకము భూరిసుఖనిరంతర మం దే
జాలియును లేక యొండొరులతో లెస్సగఁ బొంది యుండుదురు జను లనఘా.

తే. హస్తిమశకాంతరము గల దరసి చూడ, వాసగృహశయనాసనవసనగంధ
మాల్య[2]తౌర్యత్రికారామ మానినీజ, నాదిసుఖసాధనములకు నందు నిందు. 112

వ. అని వెండియు. 113

క. ఇవి పుణ్యలోకవిషయ, వ్యవసితవచనంబు లధమ మగులోకము ధ
ర్మవిదూరజనులు వొందుదు, రవిరతబహుదుఃఖనిలయ మది విప్రవరా. 114

క. విను మమకారవివర్జిత, మనస్కులకుఁ బుణ్యపాపమార్గంబులు లే
మిని లోకంబులఁ ద్రిమ్మర, [3]రనఘా పొందుదురు శాశ్వతానందంబున్. 115

వ. అని చెప్పి భృగుండు బ్రహ్మవిహితంబు లగుధర్మంబులు సంక్షేపరూపంబున

---

1 కాదినవైరాగ్యము; కాదినవై కార్యము...నమ్మెయి సేర్చున్. 2 తూర్యత్రయా. 3 కనఘా.

నెఱింగించితి ననిన భరద్వాజుండు ప్రముదితాత్ముం డగుచు నమ్మహాత్ముం బ్రశంసించి వినతుం డై వీడ్కొనియె నతనిచేత విన్నంతవట్టును నీకుం జెప్పితి నీ వింక నెయ్యది విన వల తనుటయు ననిమిషనదీనందనుతో ధర్మనందనుం డాచారవిధి వినువాంఛ నాసనంబునం బేర్చియుండు ననవుడు నతం డతని కి ట్లనియె. 116

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నాచారవిధి యెఱింగించుట.

సీ. సజ్జను [1]లందు రాచారవంతుల దురాచారంబు గష్టత్వకారి యట్లు
గావున నాచారగతి వింట గడులెస్స రాజమార్గంబున రచ్చ మంద
మూత్రపురీషవిమోక్షంబు సేయమి శౌచి యై వార్చి నిష్ఠను జలంబు
సొచ్చుట సంధ్యల సూర్యు సేవించుట యర్కోదయాస్తమయముల నిద్ర
తే. వోవకుండుట పంచార్ద్రభావమొంది,కుడుచు టన్నంబు దెగడమి దడిపదములు
గలుగ నిదురకుఁ జొరమి సత్కర్మవేది, నారదుఁడు వివరించె నాచారములుగ.

తే. ఉదయ మగుసూర్యుఁ గనుఁగొను టొప్ప దన్య
వనిత నగ్నయై యుండంగ వలదు చూడఁ
దనపురీషంబు సూచుట ధరణినాథ
కీడు నిజపాపగుప్తి యకృత్య మరయ. 118

క. సురతంబు గుప్త మగుటయు, గురుశుశ్రూషయుచు బ్రహ్మకులభజనము నా
యురవాప్తిఁ జేయు లక్ష్మీ,కరంబు లగు నూర్ధ్వలోకగతియు నొనర్చున్. 119

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డధ్యాత్మవిద్య విన వలతుం జెప్పవే యనిన నతనికి దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 120

సీ. జలధితరంగలచాడ్పునఁ బొడముచు నడఁగుచు నుండు భూతాత్మునందు
భూమిప్రభృతిభూతములు వానిగుణములు గంధాదు లింద్రియగ్రాహ్యకోటి
యనఘ శ్రోత్రం బాది యగునింద్రియశ్రేణి దర్వియుఁబోలె సాధనత నొందు
మన సింద్రియములకుఁ బెనుఁ బ్రాపు బుద్ధితన్ముఖమున నిశ్చయంబునకుఁ దేరఁ
తే. బురుషుఁ డవ్విషయంబులఁ బొందు నిట్లు
గాక యుండ నింద్రియములఁ గ్రమ్మఱించి
మనసుతోఁ గూర్చి బుద్ధిలోనన యడంప
బుద్ధి నిర్విషయస్థితిఁ బురుషు నొందు. 121

క. విను మాత్ముఁడు క్షేత్రజ్ఞుం, డన భూతాత్ముఁ డనఁ బురుషుఁ డనఁ బరమేశుం
డన బుద్ధిసాక్షి యన [2]నం, జనరహితుం డనఁగఁ బరఁగు శాంతిప్రవణా. 122

క. తనయంద తోఁచువిషయము, లనుభవగోచరము లగుట [3]యదినూాయాసం
జనితస్వప్నం బై యాత్మునికిం దనుఁ గాన [4]లేని మోసము దెచ్చున్. 123

క. విను గుణములు మాయకు నొడ,లని యెఱిఁగి తమోరజస్సు లడఁచి సుసత్త్వం

1 లందఱాచార; లంద నాచార. 2 (గా. జనరహితుఁ డనఁగ. 3 నది. 4 లేని.

బున నిలిచి సద్వివేకం,బున నదియుం ద్రోచి విమలబోధాత్ముఁ డగున్. 124

తే. అరసి చూడ సత్త్వంబు సుఖాత్మకంబు, సాంద్రదుఃఖమయంబు రజస్సు బోధ
మాంద్యమూర్తితమస్సుసమత్వ మూఁది, యీాయవస్థలఁబొరయమి మాయపోక.

వ. అని యథార్థత్మప్రకారంబు నిర్దేశించి భీష్ముండు వెండియు యోగంబు సెప్పెద
నాకర్ణింపు మని యమ్మనుజపతి కి ట్లనియె 126

ధర్మజునకు భీష్ముఁడు యోగప్రకారంబు సెప్పుట.

సీ. తెలి వొంది మనసు నిశ్చలవృత్తి నేకాగ్ర మై యున్కి గోరి నిష్ఠాతిశయము
కలిమి కృత్స్నంబు మేఘుంబున మెఱుఁగును నలినపత్త్రంబున సలిలకణముఁ
బోలె మంతవ్యంబు పొంతఁ జరించుమనంబు దానికిఁ బవనంబుగతియ
గతి గాన హితము మారుతధారణము పవమానంబు గ్రమమునఁ గాని నిలువ

ఆ. దలయ విసువఁ గాదు తలకొని యమనియ,మాదు లెనిమిదియును నభ్యసింపఁ
గావిచార మొలయుఁ గలుగు వితర్కంబు, మఱివివేక మనిలు నెఱికిఁ దెచ్చు.

క. విను మంతర్నాడిం జనఁ, బనుపడి పవనంబు బ్రహ్మపద మొందఁగ శాం
తినిరూఢ మైనచిత్తము, గను నానందంబు నంద కలయుం బిదపన్. 128

వ. అనిన విని కురుపతి కురుపితామహునితో జపవిధిప్రకారంబును జపశీలు రగు
వారు పోవుగతియును నెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మహీవిభునకు నమ్మహాత్ముం డి
ట్లనియె జప్యంబువిషయంబుగా యమకాలమృత్యుభూసురేక్ష్వాకులకు సంవా
దంబు ప్రవర్తించె నయ్యితిహాసంబునుం జెప్పెద మున్ను నాయెఱింగిన తెఱం
గునుం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 129

యమకాల మృత్యు భూసు రేక్ష్వాకుల సంవాదము.

సీ. వేదాంతవిదు లనుమోదించునట్టిది జపకర్మ మత్యంతశౌచశాలి
యై కుశాస్తీర్ణసమావనతలమున గుశముష్టి నేకొని విశదచిత్త
వృత్తి నింద్రియములు విషయసక్తంబులు గాకుండ నిలిపి తదేకపరత
మత్సరాహంకారమానదంభాపగమంబును బ్రహ్మచర్యంబుఁ గలిగి

తే. జపము సెల్లించుపురుషుండు సర్వలోక,విజయ నిస్స్పృహ మగుజపవిధివిశోక
హర్షరాగాదికంబును నవ్యయంబు, నైనపదముఁ బొందించు నృపాగ్రగణ్య.

క. శౌచాదిగుణము లెడలుట, నీచత్వము వాటిలంగ నిశ్చలమతి దు
ష్టాచరిత మైనజపవిధి, నాచెప్పినసుగతిఁ దేదు నరకముఁ దెచ్చున్. 131

వ. అని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 132

సీ. వేదవేదాంగసంవేది గౌశికుఁ డను ధరణీసురుఁడు సంహితాజపంబు
విహితశీలతఁ జేయ వేయు వత్సరములు సనిన సావిత్రి యమ్మునివరునకుఁ
బొడసూపి తనుఁ జెప్పఁ గడు భక్తితో నతం డెఱిఁగిన నిచ్చెద నిష్ట మడుగు
మనిన నాతండు జపాతినిష్ఠయ కోర నది యిచ్చి దేవి నీ కత్యుదాత్త

తే. గతియు నగుధర్మ మర్థి నీకడకు వచ్చు
యముఁడుఁ గాలుండు మృత్యువు నరుగుదెంతు
రనఘు నీకును వారికి నావహిల్లు
వాద మని చెప్పి చనియె భూవరవరేణ్య. 133

క. ధరణీసురుఁడును జపత,త్పరుఁడై దివ్యాబ్దములు శతంబు గడపె న
ప్పురుషవరుకడకు ధర్మము, పరమప్రీతిఁ జనుదెంచెఁ బౌరవముఖ్యా. 134

తే. అట్లు సాకార మై వచ్చి యతనితోడ, నీజపంబున సిద్ధించె నిరతిశయము
లైనపుణ్యలోకములునీకందుఁ జనుము,తనువుఁ [1]జిత్తంబువిడిచి యుత్సవమెలర్ప.

వ. అనిన విని యమ్ముని ధర్మంబున కి ట్లనియె. 136

క. తనువు దొఱఁగి సురలోకము, లనఘా యే నొల్ల మేల యైనను దుఃఖం
బున కోర్చి నాతలంపున, కనుగుణమై యుండ దీని నగునె తొఱంగన్. 137

వ. అనుటయు ధర్మంబు. 138

క. ఒడ లెట్లు విడువ వలదే, కడురమ్యము నాక మింత గానవొకో నా
వుడు మేను వెలిగ నట వో, నొడఁబడ నని పలికె బ్రాహ్మణోత్తముఁ డధిపా.

వ. అని పలికిన ధర్మం బతనితో నీ వొడలు విడువ నొల్లవు పో యమకాలమృత్యు
వులు వీరె వచ్చిరి చూడు మనియె నయ్యవసరంబున వారలు వచ్చి యమ్మహీ
సురవరుముందఱ నిలిచి తమ్ముం బేర్కొని రాతని నుద్దేశించి యముండు నీజపంబు
ఫలంబు సిద్ధించె ననియుఁ గాలుండు నీకు నాకలోకారోహణంబునకుం గాలం
బైనం దోఁచితి ననియును మృత్యువు గాలచోదిత నై నిన్ను నేడు గొనిపో
వచ్చితి ననియుం బలుకుటయు నమ్మాటలు గీటునం బుచ్చుచు వారలవదనం
బులు విలోకించి సవినయవ్యాహృతస్వాగతుం డయి యవ్విప్రుం డేను మీకు
నెప్పని సేయువాఁడ నని పలికె నట్టియెడఁ దీర్థయాత్రాపరుం డైనయిక్ష్వాకుం
డచ్చటికి నేతెంచి వార లందఱకుం బ్రణతుం డయ్యె బ్రాహ్మణుం డతిథింగా
నిరూపించి యాదరభరితుండై. 140

కౌశికునకు నిక్ష్వాకుమహారాజునకు నయినసంవాదము.

క. నాకలిమితోడ నిచ్చెద, నీ కెయ్యది యిష్ట మనిన నృపతి నృపులు దా
నైకపరులు గొనువారలె, యేకామ్యము లైన నిత్తు నీ వడుగు తగన్. 141

వ. అనిన విని విప్రుం డవ్విభున కి ట్లనియె. 142

క. కొనువారు ప్రవృత్తులు గా,క నివృత్తులు గొందు రయ్య కామ్యంబులు నా
మనమున లే వే నేమియుఁ, గొన నిత్తున కాన యధిప కోరుము తగఁగన్. 143

వ. పూజారూపంబున నిచ్చినయది యతిథిగై కొనుట యెగ్గు గా దనుటయు నమ్మనుజ
పతి నీ విచ్చువాఁడవ యేని నీసకలజపంబుఫలంబును ని మ్మనిన నమ్మహీదేవుండు.

[2] జింతయు.

క. జపఫలమున సగ మిచ్చెద, నృప యంతయు నైనఁ గొనుము నీ వనవుడు న
జ్జపముఫలం బెయ్యది యని, నృపుఁ డడిగిన నాతఁ డేను నిరపేక్షుండన్. 145

క. కావున ఫల మిట్టిది యని, భావింప నెఱుంగ నొరులఁ బనివడ యడుగన్
నీ వా ఫలంబు గొను మది, దా వినఁబడుఁ బిదప ధర్మతత్త్వజ్ఞులచేన్. 146

వ. అనుటయు నయ్యెనతనయుండు ఫలం బిట్టి దని యెఱుంగవేనిం గొన నొల్ల నన
వుడు నతం డతని కి ట్లనియె 147

క. నీ వడిగి తేను నిచ్చితి, భూవల్లభ యింక సత్యమున కూనము గా
దే వరియింపమి నావుడు, నావసుధాధీశుఁ డద్ద్విజామరవరుతోన్. 148

వ. రాజులకు యుద్ధంబు సుకర్మంబు గావున నీతో వివాదయుద్ధంబు సేసితి ననిన
నతండు నీ వేమి సేసి తేమి యది య ట్లుండ నిమ్ము. 149

క. విను మిచ్చెద నని యీమియుఁ, గొనియెద నని పలికి పిదపఁ గొన కునికియు న
త్యనృతంబులు సత్యవ్రత,మునకుం దొలఁగంగ మనకు భూవర తగునే. 150

క. సత్యమ తపమును యజ్ఞము, సత్యమ వేదంబు దాంతిశాంతులు నగుటన్
సత్యము దొఱఁగుట నిర్మల,నిత్యానుష్ఠానములును నిష్ఫలము లగున్. 151

వ. అనిన విని ధర్మంబు వారల నుద్దేశించి యమాదులు విన వీరికి వివాదంబు వలదు
విప్రుండు దానఫలంబును రాజు సత్యఫలంబునుం బొందువా రనియె నట్టియెడ
నాకంబు నరాకృతి దాల్చి వచ్చి తన్నెఱింగించి యయ్యిరువుర నాలోకించి వా
దేల మీరిద్దఱుం దుల్యఫలప్రాప్తుల రయ్యెద రిట్లు సేయుం డని పలికె నవ్విభుం
డట్లేని నితండును నాయిచ్చునది గొనవలయు ననుటయు నమ్ముని యేను దప
స్స్వాధ్యాయనిరతుండం బరిగ్రహవిధియందు విరతుండ 52

క అనవుడు నరనాథుఁడు నా,కును నీకును సరియ కాఁగఁ గోరెద సత్క
ర్మనిరూఢి మత్సుకృతఫల, మనఘా కొనవే యనుగ్రహంబు దలిర్పన్. 153

వ. అని ప్రార్థించె నప్పుడు వికృతవేషు లగుపురుషు లిరువురు దమలో వివాదంబు
సేయుచు వచ్చి యవ్విభుండు మనల శాపింపనొడయుండు వొమ్మనుచు నిద్దొరకు
ముందఱ నిలిచిరి వారితెఱంగు వినుము. 154

తే ఒకఁడు గోదాన మొనరింప నొక్కరుండు
తత్ఫలము వేఁడఁ బ్రీతి నాతండు నొసఁగఁ
గొనినవాఁ డిది దక్కువ దనకు నని త
లంచి యుత్తమగోయుగళంబు విలిచి 155

వ. సత్పాత్రదానక్రియ నిర్వర్తించి తత్ఫలంబు మున్ను దనకు గోదానఫలం బిచ్చిన
యతని కిచ్చువాఁ డయిన నతండును గొనువాఁ డయి యుండి కొనక యెడ నేసి
తిరుగం బరుగ నప్పుడు ముట్టం బట్టినవాడు వుట్టిన వచ్చినవారై రత్తెఱంగెల్ల
నుక్తిప్రత్యుక్తుల నప్పుడమితేనికి నేర్పడం జెప్పి రట్లు సెప్ప వినిన యవ్విభుని

తోడఁ దొలుత నొసంగినవాఁ డితం డడిగిన నెమ్మిం బ్రతిగ్రహింపఁగా నొసంగి
తిఁ బ్రతిగ్రహం బొల్లనినన్ను నితండు నిర్బంధింపం దగునే యని చెప్పినఁ బిద
పటియాతం డితండు గొనియెద నని యొడంబడి కొనమి పాతకం బగుట కర్మ
కాండఁదు లెల్ల నెఱుంగుదు రనవుడుఁ గౌశికుం డిక్ష్వాకు నుద్దేశించి వింటె
యప్పురుషునివచనంబు లని పలికి వెండియు 156

క. నృప నీవు మదీయం బగు, జపముఫలం బడిగి తేను సమ్మతి నీఁగా
విపరీతఫణితు లాడిన, శపియింతుఁ జుమీ యెఱుంగఁ జాటితి నీకున్. 157

తే. అనిన నాతఁడు భయ మంది యాత్మలోన
నొరులయీఁగికి నకట చేయొడ్డ కుండు
నట్టినా కిది వలసెనే యనుచుఁ గరము
సాఁచె నవ్విప్రుదెసకు నిశ్చయముతోడ 158

వ. [1]అతండు ననేకవర్షంబులు సేసినజపంబుఫలం బంతయు నీ కిచ్చితి ననుచు ధార
వోసిన నమ్మహీసురవరునాననం బాలోకించి భూపాలుండు నాకరంబున జలంబు
లు వడియె మనకు నిద్దఱకును సత్కర్మసమత్వంబు గలుగవలదే నాయది యైన
యాగఫలం బేను నీకిచ్చెదఁ గైకొనుమని పలికె నట్టియెడ వికృతవేషు లగున
ప్పురుషు లిరువురు నన్నరనాథు నుద్దేశించి యేము కామక్రోధులము ధర్మయమా
దులచేతను మాచేతను మీరిద్దఱుం బరీక్షితుల రైతి రింతియ కాని యిచ్చుట
యుఁ గొనుటయును నివి దైవాచరితంబులు మీకుం బని గా దని పలికిన విని
యవ్విప్రుండు భూవిభునితో ని ట్లనియె. 159

ఆ. శ్రద్ధయును బలంబు జపవిధియందు సా,విత్రి నాకు నిచ్చె వేఱ జపము
నాచరింపఁ [2]దగదు నైనను నిందఱ, యెదుర నీవు గోరి తివ్విధంబు 160

క. కావునఁ బ్రార్థన సెఱుపం, గా వెఱచెద [3]నట్ల కాక గైకొంటి ధరి
త్రీవల్లభ నీసుకృతం, బేవెంటం దిగిచె నరుగు మీ వగ్గతికిన్. 161

వ. అనియె నయ్యిరువురసత్కర్మనిష్ఠావిశేషంబునం బ్రీతు లయి బ్రహ్మాదిదేవతలు
వారలమీఁదం బుష్పవృష్టి గురియించుచు నయ్యెడకు నరుగుదెంచి యభినందిం
చిరి దేవతూర్యంబులు మొరయ నప్సరోగణంబు లాడుచుం బాడుచు నుల్లసిల్లె
నయ్యవసరంబునం గౌశికు నిక్ష్వాకు నుద్దేశించి నాకంబు 162

తే. అనఘులార సంసిద్ధుల రైతి రింకఁ, దడయ నేటికి నిర్మలోదాత్తగతికి
నుత్సహింతురు గా కన్నమత్సరాది, బంధకంబులఁ బోఁ ద్రోచి బ్రాహ్మణుండు.

వ. ధర్మయమాదులను నాదిత్యసంఘంబును సవినయప్రణామసహితంబుగా నా
మంత్రితులం జేసి. 164

---

1 ఇట్లు సాఁచిన నాభూసురోత్తముండు ననేక. 2 దగునె యైనను. 3 నట్లు గాన...మీత
ద్గతికిన్.

కౌశికేక్ష్వాకులు బ్రహ్మపదప్రాప్తు లగుట.

క వాయువుల నియతవృత్తిమ,నోయంత్రణ బొమలనడుమ నూల్కొలిపి విచే
ష్టాయితశరీరుఁ డై మూ,ర్ధాయోజితములుగఁ జేసి యత్తలఁ జేర్చెన్. 165

వ. అప్పుడు తదీయబ్రహ్మరంధ్రోద్గతుండును మహాజ్యోతిర్జ్వాలాకృతియుం బ్రాదేశమాత్రుండును నగుపురుషుఁ డెదుర్కొని పరమేష్ఠిసమాధానంబున వచ్చితే యని పలికి వెండియు 166

తే జాపకులకు యోగులకును సమమ పుణ్య,గతివిశేషంబు ప్రత్యక్షకలిత మందు
జాపకులు [1]నిర్భరోత్థాన శక్తి నధికు, లనుచు వక్త్రంబు విచ్చి రమ్మనియె నధిప

వ అనుటయు 168

తే బ్రహ్మరంధ్రనిర్గతుఁ డైన బ్రాహ్మణుండు, బ్రహ్మవదనంబు సొచ్చె భూపతియు నట్ల
వెడలి తద్వక్త్ర మెప్పటి[2]వికసనంబుఁ, బొంద నందుఁ బ్రవేశించె భూపవర్య 169

క. దేవత లచ్చెరువడి య,ద్దేవుని నయ్యిరువురను నుతించి రజుఁడు సం
భావించె ధర్మమును నవ,నీవర యప్పరమవిభుఁడు నిరుపమలీలన్. 170

వ. తదనంతరంబ యంతర్హితుం డయ్యెఁ దక్కినవారును నిజస్థానంబుల కరిగిరి జాపకప్రకారంబును దదీయసుగతివిశేషంబు నెఱింగించితి నీ వింక నెయ్యది విన వలతనవుడు నాపగాసుతునితోడం గుంతీతనయాగ్రజుండు నిరతిశయజ్ఞానయోగంబువిధంబు వినువాంఛ నాకుం గలదు సెప్పవే యనిన నప్పురుషుం డప్పౌరవోత్తమున కిట్లనియె మనుబృహస్పతిసంవాదం బనునితిహాసంబు గల దది యడిగిన యర్థంబునకు బోధకం బయి యుండు నాకర్ణింపుము మను వాత్మీయగురుం డగుదేవగురునకుం బ్రణమిల్లి. 171

మనుబృహస్పతి సంవాదము.

సీ జ్ఞానయోగము కృపాసంపన్నబుద్ధి నా కెఱిఁగింపవే యన్న నెలమి నాతఁ
డతనికి నిట్లను ననఘ సత్కర్మయోగశ్రద్ధ దానికిఁ గారణం బ
నిష్టంబు ద్రోవను నిష్టంబు దేరను నరుఁడు గర్మాచరణం బొనర్చు
నెయ్యవి సుఖము లొక్కింతకాలమునకు నవియ దుఃఖంబు లై యావహిల్లు
ఆ నింత యెఱిఁగి ఫలమునెడ నిరపేక్షుఁ డై, [3]నతఁడు సౌఖ్యదుఃఖయమముఁ ద్రోచి
కామముఖ్యవిపదకంపితజ్ఞానవి,శేషబుద్ధిఁ బరమసిద్ధిఁ బొందు. 172

వ. అని వెండియు. 173

క అసమాలంబ మశబ్దము, రసగంధస్పర్శరూపరహితం బగుటం
బ్రసరించునింద్రియములకు, వసంబు గా దొందఁ బరమవస్తువు పుత్రా. 174

క. స్త్రీపున్నపుంసకత్వము, లాపరతత్త్వమున లేమి నది విను తత్త
ద్వ్యాపారాపేతం బయి, దీపించుచు నుండు బోధ దేహాత్మమునన్. 175

---

1 నిర్భరోదారశక్తి. 2 విలసనంబుఁ. 3 సమత సౌఖ్యదుఃఖచయముఁ.

తే. వెలుఁగు చుండెడిదీపంబు వేఱ వస్తు
వులఁ బ్రకాశింపఁ జేయున ట్లలఘునిత్య
బోధనజ్యోతి యింద్రియంబులను మాన
సమును దనప్రభ విగతజాడ్యములఁ జేయు 176

క. విను పురుషున కింద్రియములు, మనంబు గలిగించుఁ గ్రియల మను జేశునకుం
దనతన తెఱఁగునఁ గార్యము, లనేకములు సూపుసచివు లట్టుల వత్సా. 177

వ. అని మఱియును 178

చ. అనలము దోఁచునే తరువునందుఁ గుఠారముఖంబు లైనసా
ధనములఁ [1]బ్రవ్వ సజ్జనహితా తగఁ దర్చినఁ గాక యట్ల యి
త్తనువు నలంగఁ జేసి పరతత్త్వముఁ గాంతు మనంగ రాదు వి
న్నను వున నాగమోక్తమథనం బొనరించినఁ గాని యారయన్ 179

క. డెందమున కింద్రియములకు, నొందఁగ రాకున్న లేక యున్నే తత్త్వం
బెందు నపరభాగంబునఁ, బొందవు చూడ్కు లది లేక పోవునె సుమతీ 180

క. వల యురి యోపము గాలము, గలిగి కదా మృగముఁ బక్షి గజము ఝషము ద
క్షులు పట్టుదు రట్టుల తజ్జ్ఞులు విజ్ఞానంబుకలిమిఁ జూతురు పురుషున్. 181

క. పా మెఱుఁగుఁ బాముకాళులు, ధీమంతుం డెఱుఁగ నేర్చు ధీసాక్షిత్వ
శ్రీమంతుఁ బరమపురుషుని, ధీమలనిర్మోచనంబు తెఱఁగు నెఱిఁగినన్. 182

క. కలుగుం దోఁపమి యనువస, గలుగునె యంతటన యమృతకరునకు నాశం
బలఘుపరవస్తువునకుం, గలదె యభావంబు మనసు గానని కలుచన్. 183

క. రవిబింబము రాహువు పయిఁ, గవిసినఁ బాసినను దోఁపకయుఁ దోఁచియు నుం
డువిధమ యజ్ఞానంబున, యవిరతివిరతులయధీనుఁ డగు [2]టాత్మునకున్ 184

క. విను మానసప్రసన్నతఁ, దనుఁ గనుఁ బురుషుండు గలుషతం గానఁడు దే
ఱిననీట రూపు సూడఁగ, నను వై కలఁక నది లేని యట్టులపోలెన్. 185

తే. ఇంద్రియంబులు దమయిచ్చ నిట్టునట్టుఁ, దిరిగెనేని యుదుఃఖముల్ దెచ్చునవియ
కట్టువడిసుఖ మొనరించుఁ గాన యాత్మఁ, గావవలయు నింద్రియచోరగణమువలన.

క. పాపక్షయమున బోధం, బాపాదింపఁబడి మెఱుఁగుటద్దముకరణిం
జూపునకు వచ్చుఁ దనుఁ దా, నాపురుషుఁడు గాంచుపనికి నై తన్మయతన్. 187

తే. ధ్యానయోగనిశ్చల మగు నంతరంగ, మెడల విడుచు గుణంబుల నిద్ధశాంత
మైననిర్గుణవస్తువునందుఁ గలయుఁ, బరమపద మది దానికిఁ బరము లేదు. 188

వ. అని పలికి సమ్యగ్జ్ఞానంబునకు మాయ మాటు గావున దాని మొఱంగు తెఱంగు దేటపఱుపం దలంచి యి ట్లనియె. 189

---

1 బ్రె.వఁ,...,దచ్చినఁ గాక. 2 నాతునకున్.

బృహస్పతి మనువున కుపదేశించినమాయాప్రకారము.

క. విను మాయావిధ మిట్టిది, యని యారయ వెరవు గలుగ దపనిం జరణం
బనఘా మోపనిజంతువు, సనుచో ప్పరయంగ రానిచందం బొందున్ 190

క. గుణమూర్తి మాయ దానిని, గణుతించెద నన్నుఁ దెగడు గ్రాహ్యత్వంబుల్
గుణములఁ బెడఁబాపంగా, గణనాతీత మగువెలుఁగు గనుఁ [1]దాన తనన్.

తే. వినుము నృప సత్త్వమును రజస్సును దమస్సు
ననఁగ గుణములు ముప్పిరి గొనుచు నాత్మఁ
జుట్టుకొను నొండుమెయిఁ దెగ విట్టలముగ
నొలయువైరాగ్య మనుకొడవలినకాని 192

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 193

ఆ. మణిమయములఁ గనకమయములు రజతమ
యములు మఱియు మృణ్మయాదికములు
నైనపెక్కుపూసలందుఁ ద్రాడున్నట్లు
భూతకోటియందుఁ బురుషుఁ డుండు. 194

క. ఏకరసమయక్షేత్రమ,నేకౌషధిరసమయం బయినయట్లు సుమీ
యేకవిధ మైనబుద్ధి య,నేకము లగుకర్మములమెయిం బోక నృపా. 195

ఆ. జలము పృథివికంటె జలముకంటెను దేజ, మంతకంటె వాయు వాకసంబు
దానికంటెఁ బెద్దవాని కెల్లను బెద్ద, మనసు బుద్ధి పెద్ద మనసుకంటె 196

తే. ధరణి మొదలైన పంచభూతములకంటె
మనసుకంటెను బుద్ధికంటెను మహత్త
రంబు గాలంబు గాలతత్త్వంబు మగిలి
యుండు విభుఁ డిజ్జగంబుల కొడయుఁ డతఁడు. 197

క. ఆదియు మధ్యము నంతము, నాదేవేశునకు లేమి నవ్యయుఁ డతఁ డీ
వేదములకు నానావిధ,వాదములకుఁ [2]జేరుగడ భవక్షేపి నృపా. 198

క. అనుభవము మ్రింగు శాంతిం, గనునది నిర్భేదసత్ప్రకాశం బది దా
విను తలఁపునకును బలుకున,కు నగమ్యము గర్మముల కగోచర మనఘా. 199

క. మనసు గొని మనసు బుద్ధిం, గొని బుద్ధిని దర్శనంబు గొని దర్శనముల్
విను క్రమమున నొదిఁగించినఁ, గను బుధుఁ డక్షరుని విష్ణు ఘనబోధమయున్.

క. అమృతం బచ్యుత మమలం, బమేయ మవ్యయ మనంత మవ్వెలుఁగు యమా
ద్యములు నలవడినచిత్తము,శమాతిరేకమునఁ బొంద సంవేద్య మగున్. 201

క. అని గురుఁ డుపదేశించిన, విని మనువు గృతార్థుఁ డయ్యె విద్వన్నుత నీ
వును నలవరింపుమీ మన,మున నివ్వాక్యములయర్థముం దత్పరతన్. 202

1 దాన తనున్. 2 దెఱుగడ.

వ అనిన విని పరమహర్షంబునం బాండవాగ్రజుండు పితామహునిం బ్రశంసించి మహాత్మా మహనీయుం డగుకృష్ణునిమాహాత్మ్యంబు విన వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నతం డమ్మహీపతితో నారదజామదగ్న్యమార్కండేయవ్యాసవాల్మీకి ప్రభృతిమునీంద్రులు సెప్ప వినినతెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె.

క. కృష్ణుఁడు ప్రభవిష్ణుం డగు, విష్ణుం డనిలాగ్నితోయ వియదిలలఁ గ్రియా నిష్ణాతత్త్వవినోదన, తృష్ణం గల్పించెఁ దనదుదివ్యవిభూతిన్. 204

తే అట్లు కల్పించి జలములయందు భవ్య,తల్పగతుఁ డైన నాభిఁ బద్మంబుదోఁచె నందజుఁడు వుట్టి సృజియించె నందనుల మ,నంబునన సప్తసంఖ్యలనరవరేణ్య.

వ. మరీచియు నత్రియు నంగిరసుండును బులస్త్యుండును బులహుండును గ్రతువును దక్షుండు ననం బరఁగువారలయందు మరీచికిం గశ్యపప్రజాపతి జన్మించె నత నివలన సురాసురగరుడనాగాదిజాతిసంభవంబునుం గలిగె నతనికి సూర్యుండును నత్రికి సోముండును నుదయించి రాజవంశంబులకుఁ గూటస్థులైరి సూర్యసోమా న్వయజాతు లైననృపతు లనేకు లనేకదేశంబు లేలిరి దేశకాలవిశేషంబులనృప కులంబులు బహుశాఖంబు లై వర్తిల్లు వాని నెల్లం దనవలసినయప్పుడు విష్ణుండు పరస్పరవిరోధజనితసంగ్రామంబులు నిమిత్తమాత్రంబులుగాఁ గలవిశేషప్రకా రంబుల నుపసంహరించునద్దేవుండు వాసుదేవసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధాత్మకం బులగుచతుర్విధదివ్యస్వరూపంబులు గలిగి జగద్భరణం బాచరించుచు నిట్లు లీలాజన్మంబులం బొంది క్రీడసలుపు నని కృష్ణునిం జూపి యీభూతేశ్వరుమా నుషసామాన్యదృష్టిం జూచుట యజ్ఞానంబు గృష్ణుండు భక్తపరతంత్రతం జేసి యుత్కృష్టచరితుల యారాధనంబునకు భాజనం బయి భోగమోక్షంబులు గరుణామయకటాక్షంబుల నొసంగు ననినం బ్రీతుం డై భీష్మునకుం బ్రణమిల్లి యుధిష్ఠిరుండు 206

క. మునిజనవినుతచరిత్రా, మనుజుం డెవ్వనిఁ దలంచి మహనీయనిరం జనసిద్ధిఁబొందఁ గను నే, యనువు దలఁపు నలవరించు నని యడుగుటయున్.

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణుమంత్రప్రభావంబు తెఱంగెఱింగించుట.

వ ఆధర్మతనయుతోడ నద్దేవవ్రతుం డిట్లను నారదునిచేత వినిన తెఱంగు వివరిం చెద నాకర్ణింపుము. 208

తే. పరము నక్షరు విష్ణునిఁ బ్రస్తుతించి, నారదమునీంద్రుఁ డంజలి నమిత మైన మస్తకముఁ జేర్చి భక్తిసమగ్రచిత్త,వృత్తి నల్లన యిట్లని విన్నవించె. 209

క దేవా మోక్షార్థిజనము, లేవెరవున నిన్నుఁ దలఁతు రేజప్యము సం భావింతురు నా కానతి, యీవే భక్తపరతంత్ర యేర్పడఁ గరుణన్. 210

తే. అనిన నద్దేవమునిపలు కాదరించి, వరదుఁ డగువిష్ణుఁ డిట్లనుఁ బరమభక్తి నిర్మలశ్రద్ధ యింద్రియనిగ్రహంబు, మన్మయధ్యానమునకు నమాత్యకోటి. 211

క. విను వీతకల్మషున కవి, పనుపడుఁ గల్మషము లెల్లఁ బాపఁగ నామె
చ్చినయట్టిపరమసాధన, మనుస్మృతి జపించునది నియతిమెయి దానిన్. 212

తే. ప్రణవపూర్వక మగునమఃపదముపాంత, షడ్గుణైశ్వర్యవాచకసర్వవసన
నిర్వచనశబ్దములు క్రమనిష్ఠమెయిఁ జ, తుర్థిఁగూర్పంగ మంత్రంబుతోఁచు బెరసి.

క. తొలితొలి యిమ్మంత్రము ని, శ్చలమానసుఁడై జపించి జపియింపంగా
వలయు ననుస్మృతి దానం, గలుగుఁ జతుర్వర్గసాధకత పురుషునకున్. 214

క. అని మఱియు దయ ననుస్మృతి, యనుపేరం గలుగుదాని నమ్మునిపతి కి
ట్లని చెప్పె నచ్యుతుఁడు నిజ, మనఃప్రియం బైనయట్టిమహితస్తవమున్. 215

సీ. అవ్యక్తు శాశ్వతు నఖిలప్రభవభూమి భక్తవత్సలు విష్ణుఁ బరమపురుషు
నక్షయుఁ బ్రాంజలి నై యాశ్రయించెదఁ బుండరీకాక్షుని భువనసాక్షి
నిత్యుఁ బురాణువర్ణించెదఁ బరు సహస్రాక్షు నక్షరుని లోకైకనాథు
భవ్యుఁ గొల్చెద [1]భూతభవ్యభవత్ప్రభు సర్వతోముఖు భూతసంప్రవర్తి
ఆ నమృతు నచ్యుతుని ననంతు హృషీకేశు, రవిసహస్రనిభు హిరణ్యగర్భు
నబ్జనాభు సత్యు నాద్యంతరహితు భూ, గర్భుఁ బ్రభువు భక్తగమ్యుఁ దలఁతు.

తే. అచలు సూక్ష్ము [2]వరేణ్యు సహస్రశీర్షు, నభయకారి సశీర్షు నారాయణుని స
నాతనుని యోగమూర్తిలోకాతిరిక్తు, ధ్రువునినీశ్వరు హరిభక్తితోడఁ గొలుతు.

క. ఎవ్వఁడు సచరాచరగురుఁ, డెవ్వనినాభీసరోజ మీనె విధాతక
నివ్వటిలు జగము లన్నియు, నెవ్వనిచే నమ్ముకుందు నెప్పుడుఁ గొలుతున్. 218

తే. స్థావరములుజంగమములుధాత లోను,గాఁగఁ బ్రళయంబు నొందినకాలమునను
నిలుచునెవ్వఁడొకండయానిత్యసత్య,లలితుశార్ఙ్గిఁబ్రసన్నుఁగాఁ గొలుతునియతి.

క. కాలముఁ బర్జన్యుండును, నేలయు సస్యంబుఁ గ్రియయు నిష్క్రియయును ధ
ర్మాలోకము నై మహిమ, న్లీల సలుపువాసుదేవునిం బ్రణుతింతున్. 220

క. అనలునకు రవికిని శశాం, కునకును గ్రహతారకములకును దేజం బె
వ్వనివలన నావహిల్లెడు, ననుపాధికతేజుఁ గొల్తు నవ్విశ్వాత్మున్. 221

తే. నాలుగింటను వెండియు నాలుగింట, రెంట నైదింట మఱియును రెంట వేల్చి
యజ్ఞశీలు [4]రారాధించునట్టివిష్ణుఁ, డిష్టదాయి ప్రసన్నుఁ డయ్యెడును నాకు 222

ఆ. యజ్ఞధరుఁడు పంచయజ్ఞుండు లక్ష్మికి, నునికిపట్టు యోగమునకు నెలవు
సర్వమునకు నిష్టసదనంబు గా నొప్పు, వాని నాశ్రయింతు వరదుఁ బరము 223

క. [5]అగమనునిం బాంధు నఖిల,జగద్భరణపరు నమూర్తి సాగరనిభబో
ధగరిష్ఠుఁ బంచకాల,జ్ఞు గుణాత్మకు నిర్గుణత్వశోభితుఁ గొలుతున్. 224

క. వ్యక్తమునకుఁ బ్రభవం బవ్యక్తం బాతత్త్వమునకు నవుల యనువచో

---

1 భూతభవ్యజగత్ప్రభు. 2 శరణ్యు. 3 ఎవ్వండు చరాచరగురు; ఎవ్వండు పరావరగురు.
4 రారాధింతు రట్టి. 5 అగమను నబోధ్యుని నఖిల.

యు_క్తికిఁ బరాయణం బగు, భ_క్తపరాధీను భవ్యభావ్యు నుతింతున్. 225

క. జ్ఞానధ్యానపరాయణు, లైనమహాత్ములు జితేంద్రియత్వమహితు లె
వ్వానిం బొందిన మరలరు, వాని శరణుఁ జొచ్చి బ్రదుకువాఁడ సుకృతి నై.

క. లోకం బంతయు నెవ్వం, డేకాంశంబునన నిర్వహించు న గ్రా
హ్యాకారుం డై వెలుఁగు ద,యాకరు నప్పద్మనాభు నభివర్ణింతున్. 227

తే. అయిదువెలుఁగులఁ బ్రకృతిఁబంచాననముల, ననుభవించు క్షేత్రజ్ఞుసత్త్వాదిగుణచ
యంబులీల భుజించుమహత్త్వశాలితు, సంశ్రయింతు [1]మదాత్మప్రసత్తిఁ గోరి.

క. మతిగలసాంఖ్యులు యోగా,న్వితులు నగుమహాత్ము లెవ్వనిం గని పునరా
గతి లేనిసుగతి వడయుదు, రతర్క్యవైభవునిఁ దలఁతు నప్ప మాత్మున్. 229

క. ఇనునడుమ వెలుంగుచు సో,మునిమధ్యమునం జలత్వముం బొందనిని
ల్పున వెలయుదీప్తి యగువా,ని నిరంజను నంతరాత్మునిం బొటింతున్. 230

క. సోమార్కాగ్నిమయముఁ దా,రామయమును నిత్యసుస్థిరంబును నగు తే
జోమయతత్త్వము నాత్మా,రామత్వంబున నిరంతరంబును జూతున్. 231

క. గుణములకు నాదియై ని,ర్గుణమ్ములకు నాద్యుఁ డగు[2]నరూపుని లక్ష్మీ
ప్రణయపరము నజు సూక్ష్మునిఁ, బ్రణుతింతుఁ బ్రసన్నుఁగాఁ బరముసర్వగతున్.

క. కలయంగ నెల్లయెడలుం, దలలును లోచనములును వదనములు నగుని
ర్మలు నిర్వికారు నిన్నుం, గొలిచెద సర్వైకసాక్షి గోవింద హరీ. 233

క. నిను నెఱుఁగ కున్న సంసా,రనిమగ్నత [3]వాఁదు గోచరము గావు మనం
బునకు నఖిలేంద్రియములకు, నను నే మనువాఁడ వింక నారాయణుఁడా. 234

క. రోషముఁ గామము రాగ, ద్వేషములును లేక భ_క్తి దిర మై యేకా
శ్లేషిణిగాఁ గొలుతు రవి,శ్లేషమనోనిలయవృత్తి సిద్ధులు నిన్నున్. 235

క. ఫలములు గోరక కర్మం,బులు నడపుచు వాని విమలబోధాగ్ని [4]హుతిం
బొలియించుచు నిర్ద్వంద్వత, నెలకొను నేకాంతిజనులు నినుఁ గంద్రు హరీ. 236

క. దేహస్థు నదేహు నఖిల, దేహిసముం డిన్ను భ_క్తిఁ దెలుతురు దురిత
వ్యూహముఁ బుణ్యచయము న,మోహాత్మ నిరసించుయోగిముఖ్యులు కృష్ణా.

చ. ప్రకృతియు బుద్ధ్యహంకృతులు భావము భూతచయంబు నింద్రియ
ప్రకరముఁ గేశవా భవదుపాశ్రయభావితవ_ర్తనంబు లా
సకలమునందు నీవును బ్రసన్నత ని _ల్తది నీకు నీవు దా
నికి నిలువంగఁ బ ట్టగుట నిక్కము గా దిటు లై వెలుంగుదే. 238

క. ఏకత్వం [5]బన్యత్వ మ,నేకత్వము గలుగునీమహిమచందం బా
లోకింప నిపుణు లగుదు,శోకులకుం బరమపదము సులభము శార్ఙ్గీ. 239

---

1 మదాత్మఁ బ్రశాంతిఁగోరి.. 2 స్వరూపుని... ప్రణయపరు నజుని... గాఁగఁ బరుసర్వగతున్. 3 పొందు. 4 పడిం. 5 బమలత్వ మనే.

తే. అచరములునుజరంబులునై నభూత, సముదయంబులుమణులుసూత్రముననున్న
కరణి నీయంద యున్నవి గాన సమత, నేకభక్తి నేఁ గోరెద నిమ్ము దేవ. 240

క. హేతురహితుఁడ వకర్తవు, భూతస్రష్టవు సమస్తభోక్త వతత్త్వం
బై తత్త్వము నగుదు జగ,న్నేతవు కూటస్థుఁడవుదు నీవ ముకుందా. 241

సీ. ద్వేష్యంబుఁ బ్రియ మను వేర్పాటు లేదు భూతములయం దెల్లను సముఁడ [1]నాకు
భూతసంయోగంబు బుద్ధ్యహంకారయుక్తియు గుణత్రయసంగతియును లేవు
ప్రారంభణంబు ధర్మాధర్మములు నింద్రియములఁ బొందును విషయాభిరతియుఁ
బరిహృతంబులు జరామరణమోక్షార్థినై శరణంబు వేఁడెదఁ గరుణ నాదు

తే. ఘ్రాణజిహ్వలు మహి నుదకమున దృక్కు
త్వక్కు దేజంబునందును వాయువునను
శ్రోత్ర మాకాశమునఁ గ్రమసూత్రితముగఁ
బొందఁ జేసి గోవింద యానంద మిమ్ము. 242

సీ. ఇల జలంబుల జలంబులు శిఖి శిఖి వాయువున వాయు వంబరంబునను నంబ
రంబు చిత్తమునఁ జిత్తం బహంకృతి నహంకృతిబుద్ధిఁ దగ నొదిఁగించి యింత
వట్టును గూడ నవ్యక్తంబుఁ జేర్చి యవ్యక్తంబు నిజభంగి యైనఁ ద్రిగుణ
సామ్యవ్యవస్థితి సడిసన్నఁ గారణభూతతన్మాత్రలు పొదువ కుండఁ

తే. దొలఁగఁ బెట్టుట దొరకొనవలయు దానఁ, బరమమున కేవలమునగుపదముగలిగి
యేన నీ వనునైక్యంపు టెఱుక వొడముఁ, గాత గమనాగమనములుగ్రాఁగిపోవ.

క. హరియం దేనును నాయం, దరయం గా హరియుఁ గలము హరి నాకును నా
హరి కేను [2]ననశ్వరులము, హరిప్రసాదోదయము మహత్తరమహిమన్. 244

తే. బుద్ధియును బ్రాణమును నిన్నుఁ బొరయఁ జేయఁ
జాలుభక్తి నా కొసఁగుము జలధిశయన
పూర్వకర్మఫలంబులు పొందుఁ గాక
యవి ఋణంబులు గడతేఱు కై సుఖంతు 245

తే. నిన్ను నెప్పుడుఁ దలఁచెద నన్ను నీవు, వత్సలుఁడ వయి వీఁడు నావాఁ డనంగ
వలయుఁ జుమ్మయ్య మఱవక వామదేవ, దేవదేవ మునీశ్వరభావనీయ. 246

క. తనుఁ దనయంద నిలిపి వే, రనువున బుద్ధికడ వెలుఁగునచ్యుతుని సనా
తను నగ్రాహ్యునిఁ జిన్మయు, ననుస్మరించునది యపునరావృత్తికి నై. 247

క. పరమాత్మని నారాయణుఁ, జిరంతనుని భక్తశేముషీనిష్ఠాస్వీ
కరణైకాయనుని నమస్కారణంబునఁ దలఁతు నతులషడ్విధభూతిన్. 248

తే. అని జపించి సర్వావస్థలందు నను వి, శిష్టభక్తిననుస్మరించినయతండు
సకలపాపంబులను బాసి శాంతి నొంది, యవ్యయానందపదమున నతిశయిల్లు

1 నాఁగ. 2 నధీశ్వరులము.

తే. వైష్ణవియుఁ గల్మషవ్రజధ్వంసినియును, నైన యీయనుస్మృతిప్రాజ్ఞుఁడై నన్జుఁ
డై ననెవ్వాఁడు పఠియించు యజ్ఞదాన, సమయములవాఁడు తత్ఫలశతమువడయు

క. సురపితృపూజలఁ బావక, పరిచర్యలయందు నన్ను భక్తిఁ దలఁచుచుం
బరమనియతి నివ్వాక్యో,త్కరముఁ బఠించినయతండు గనుఁ బుణ్యగతిన్. 251

క. వినిపించునది యనుస్మృతి, నను భక్తిం గొలుచుబహుజనముల కమావా
స్యను బున్నమ బారసిని స,వినయంబుగ దాన నెల్ల విభవముఁ గలుగున్.

క. జనము లనుస్మృతిఁ జదువఁగ, విని మ్రొక్కినయంత్యజునకు విశ్రుతగతి గ
ల్గు ననిన సద్భక్తి జపిం,చినయుత్తమ జాతిజునకుఁ జెప్పఁగ నేలా. 253

ఆ. అఖిలకర్మఫలము నంతవంతంబు మ,ద్భక్తులకు ననంతపదము గలుగు
నట్టు లగుటఁ దలఁపు మమర మునీంద్రుని, న్నది మదీయపదమహర్ధిఁ జేయు. 254

క. జ్ఞానము గేవలకృప న, జ్ఞానికి నుపదేశవిధిఁ బ్రజనితము సేయం
గా నది సకలధరిత్రీ, దానంబునకంటె నధికతరఫలద మగున్. 255

క. కావున నీ కేఁ జెప్పిన, యీవిధ మంతయును శుద్ధహృదయులకుఁ గృపా
శ్రీ వెలయఁ జెప్పుమీ పు,ణ్యావహశీలురకు సులభ మగు సర్వంబున్. 256

తే. అశ్వమేధసహస్రంబు లాచరించి, పడయ రానినుహోన్నతపదము నస్మ
దీయభక్తిరసైకపరాయణుండు, పడయ నేర్చు సుకరంబుగ బ్రహ్మపుత్ర. 257

సీ. అని చెప్పె నిట్టు లయ్యనిమిషమునిపతి యడుగంగ శంభుఁ డెయ్యది సమాద
రంబున నెఱిఁగించె రాజవంశోత్తమ తెల్లంబుగా నదియెల్ల నీకుఁ
జెప్పితి నేకాగ్రచిత్తుండ వై పరమాత్ము నన్నారదునట్ల భక్తి
సంభృతశ్రద్ధానుషంగతాత్పర్యంబుతోఁ దలంపుము కృతార్థుండ వగుదు

తే. [1]పరమవరదరహస్యానుభావపూజ్య,మానమూర్తి యనుస్మృతి దీనిజపము [గు.
బుద్ధిఁ బెనుచు దుఃఖంబులఁ బోవఁద్రోచు, బంధములఁ బాపు నిత్యశుభంబు నొసఁ

క. అని భీష్ముం డుపదేశిం,చిన విని యానందభరితచిత్తుం డై పాం
డునృపాత్మజుఁ డిప్పుణ్యా,త్మునకుం బ్రణమిల్లె వినయమునఁ దను వొప్పన్.

వ. ఇట్లు ప్రణామంబు సేసి యాధరణీవరుండు గురుపితామహుతో మోక్షమార్గబోధనప్రపంచం బుపదేశింపవే యని యడిగిన నతండు వార్ష్ణేయాధ్యాత్మం బను నితిహాసంబు గల దాతంత్రంబు నీయడిగినది యై యుండు నని పలికి వినుము వార్ష్ణేయనామధేయుం డగువాఁడు. 260

భీష్ముండు ధర్మజున కధ్యాత్మవిద్యాప్రకారం బెఱింగించుట.

క. మానితముని యొకఁడు సుఖా,సీనుం డై యున్న నతనిశిష్యుఁడు వినయం
బూని నిలిచి మోక్షము లెరు, వానతి యీవే దయామయా నా కనుచున్.

1 పరమధర్మరహస్యానుభావ.

వ. పాదములకుం బ్రణమిల్లినఁ బ్రబోధమహితాత్ముం డగునమ్మహాత్ముండు. 262

ఆ. భక్తి గలవు నాకుఁ బ్రజ్ఞానఘనుఁడ వ, ట్లవుట నీవు యోగ్యుఁడవు కుమార
సదుపదేశమునకు సమవధానుండ వై, వినుము నాదువాక్యవృత్తి తెఱఁగు. 263

వ. అని పలికి యి ట్లనియె. 264

తే. కాలచక్రంబు నిరవధికంబు దీని
సర్గములుఁ బ్రళయంబులుఁ జనుచు నుండుఁ
బ్రళయమునఁ బరమాత్ముఁడు ప్రకృతిఁ బొంది
యఖిలమును సృజియించుఁ గల్పాదియందు. 265

తే. భూతజాలంబులతో మునిపుంగవులును
దోఁచి మును ప్రళయంబునఁ దోఁ పడంగి
చనినసర్వవేదంబులు శాస్త్రములును
బడసి రద్దేవుదివ్యానుభావమునను. 2‹6

క. న్యాయాద్యనేకతంత్రము, లా యంచితమతు లొనర్చి యఖిలజనాను
జ్ఞేయాచారములుఁ బరి, జ్ఞేయములుగ విశదభంగిఁ జేసిరి పుత్రా.

క. అవి వినఁగ నెఱుఁగఁ జేయను, నవుఁ బరమబ్రహ్మబోధ మమరులకు ముని
ప్రవరులకును దుర్లభ మ,య్యవగతము జనార్దనునక యలవడి యుండున్. 268

ఆ. సకలదుఃఖభేషజం బగున త్తెరు, వప్పురాణపురుషు నగ్గలంపుఁ
గరుణ నతనివలనఁ గనిరి మునీంద్రులు, గ్రమముతోడ నర్హ్యాగమ్య మయ్యె.

క. చైతన్యశక్తిఁ బురుషస,మేతత్త్వవిశేషమున వహించుఁ బ్రకృతి త
జ్జాత యగును బుద్ధి తదు,ద్భూత మహంకార మదియుఁ బొరయుం జిత్తున్.

క. కలిగె విను మహంకారము,వలన నభము దానఁ జేసి వాయువు గ్రమసం
కలితజనములఁ దేజము, జలము నిలయుఁ ద త్తదా త్తజన్యత్వమునన్. 271

వ. బుద్ధికి మహ త్తనుత త్త్వనిర్దేశంబునుం గలిగి యుండు. 272

క. వికృతులు మహదాదికన, ప్తక ముభయవిధేంద్రియములు పదియు విషయపం
చకమును మనసును గూడఁగ, వికారషోడశక మిది వివేకాభ్యర్థి. 273

క. ఈసర్వము దేహాత్మా, భాసిత మిది దేహి యైన పరమాత్మునివి
న్యాసమునకుఁ గా నొదవి యు,పాసించుం గరణరూపమై యాకర్తన్. 274

తే. పుత్ర వినుము నవద్వారపుణ్యపురము,నం దచింత్యసంవ్యాపకుఁడై శయించు
నీసమస్తభావంబుల నెనసి యట్టు,లగుటఁ బురుషుండు నాఁ జను నవ్విభుండు

క. అమరుం డవ్యయుఁ డజరుం, డమేయుఁ డమలస్వభావుఁ డప్పురుషుఁడు దే
హమున మహీజమునం దన,ల మున్న గతి నుండు మథనలబ్ధుం డగుచున్.

ఆ. వినుము యోగమథనమునఁ దోఁచు న త్తేజ,మది ప్రబోధసాంద్ర మఖిలభూత
గణసమాశ్రయంబు గావున శ్రవణద,ర్శనముఖక్రియాకరంబు దాన. 277

క. భూతము లవ్యక్తంబున, జాతము లగు నంద పెరుఁగు సమయుఁ దదీయ
స్ఫీతత్వమునన పురుషుం, డేతద్విధసాక్షితాసమిద్ధుఁడు వత్సా 278

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ గాలచక్రప్రభావం బెఱింగించుట.

ఆ. వ్యక్తసప్తధార మవ్యక్తనాభంబు, షోడశకవికార సుపరిమండ
లంబు ధ్రువ మధిష్ఠితం బాత్మచేతఁ జ, క్రంబు దిరుగుచుండుఁ గాలవశత. 279
క. ఈచక్రంబున సకలచ, రాచరమయ మైనలోక మవశానిష్ఠా
గోచరమై చరియించుట, సూచికొనఁగ వలయుఁ దత్త్వశోధనదృష్టిన్. 280
తే. పొందుసత్త్వరజస్తమంబులు విశుద్ధు, నంతరాత్ముఁ బాంసువ్రాత మనిలుఁ జెందు
నట్లు సద్వివేకమునఁ దదంతరంబు, బుధుఁడు గాంచి యగ్గుణములఁ బొరయకుండు.
క. వేదాంతవిదుఁడు దుర్లభుఁ, డాదరము ప్రవృత్తిలక్షణాన్విత మగుధ
ర్మోదయమంద కలుగు నది, లే దరయ నివృత్తిసౌఖ్యలీనత్వమునన్. 282
క. ఆర్యులుఁ బ్రవృత్తిలక్షణ, కార్యంబులచేతఁ జేసి గ్రాహ్యము నగుత
ద్ధుర్యత్వమందు విడువ ర, నార్యము లగుమదనమదభయక్రోధాదుల్. 283
తే. వినుము దేహాభిమానికి వీనినెల్లఁ, దొఱఁగ దొరకొన దెంతశాంతునకు నైనఁ
గాన యేమిట దేహాభిమాన మెడలు, నట్టిచూ పభ్యసించు వేదాంతవిదుఁడు.
ఆ. అడవి సొచ్చి యంతకంతకు నవులకు, నతికుతూహలమున నరిగి యరిగి
చూచుచుండునట్లు సూపె సంసారకా, ననమునందుఁ దిరుగుజనులనడపు. 285
క. విను తెవు లుడుపఁగ భేషజ, మునకుం దలకొనినచందమున మది సత్యం
బును శౌచము శమమును దమ, మును నెలకొలుపంగవలయు మోహచ్యుతికిన్.
తే. భూమి మొదలుగఁ గలభూతములకు నింద్రి
యముల కన్నింటికిని సత్త్వమాది యైన
గుణములకు నెల్ల జగములకును దదీశ్వ
రునకు నరయ నహంకార మునికిపట్టు. 287
తే. స్మృతియు సంప్రీతియును బ్రసన్నతయు మఱియు
[1]నీదృశములును సత్త్వగుణోదితములు
రాగలోభరోషాదులు రాజసములు
దర్పశోకప్రముఖులు దామసములు. 288
క. జ్ఞానమునకు నగ్గుణసం, తానం బడ్డంబు గాన తత్ప్రతిహతికై
పూని మును సాత్త్వికమునను, మానస[2]మాన్పంగ వలయు మహనీయధృతిన్.
క. విను సాత్త్వికములు మది నెల, కొని రాజసతామసములకును వినతత్వం
బొనరించుఁ బదంపడి స్వత్వనిరూఢత బోధసంపదకు హేతు వగున్. 290
తే. క్రియలహంకారమునఁ గల్గుఁ గ్రియలవలన, దేహసంబంధ మెడలక తిరుగవలయు

---

1 నీదృశములగు. 2 మునుపంగ.

జన్మపర్యాయములయందు జన్మ మనఁగ, మిళితనవశుక్లశోణితకల్పితవృత్తి. 291

ఆ. మూత్రమునఁబురీషమున నూనుచును గర్భ,మునఁ బ్రవర్ధనమ్ముఁ బొంది వెడలి
సంతతానుబంధసంసారదుఃఖని,ర్మగ్నుఁ డగుచు నుండు మానవుండు. 292

క. ఇంతకు మూలము దృష్ణా,తంతులతయ వత్స వినుము దానికి నడరం
గాంతాజనంబు దొలుప్రా,కింత యెఱిఁగి తృష్ణ దొఱఁగు టిచ్చు విముక్తిన్. 293

క జ్ఞానాజ్ఞానంబులకుం, దాన యుపాశ్రయము బుద్ధి తత్త్వాహంకా
రానూనలక్షణాఢ్యం, బైనయెఱుక దాని జీవుఁ డని చెప్పు శ్రుతుల్. 294

ఆ. అతఁడు కాలకలిత మైనకర్మమున సం,సారవర్తనంబు సలుపు చుండు
స్వప్నసంప్రవృత్తి సలిపెడునరుమాడ్కి, నింద్రియములతోడ నెనయ బెరసి. 295

క. రాగపరిలిప్తమానస,యోగంబున నింద్రియంబు లుల్లసితము లై
భోగు లగుట యుడిపిన నప,రాగతసంసారదుర్విరామము సేయున్. 296

క. పురుషు లఖిలభూతములను, బురుషులలో భూమిసురులు భూమిసురులయం
దరయంగ మంత్రవేదులు, వరు లధికులు బోధయుతులు వారలకంటెన్. 297

క. జ్ఞానంబు దృష్టి నరునకుఁ, గాన నయనహీను నడపుకరణి యగుటఁ బ్ర
జ్ఞానవిహీనునినడవడి, దీని నెఱుఁగ వలయు నెఱుక దెచ్చికొనంగన్. 298

క. క్షమయును సత్యంబును శౌ,చమును సుధర్మములు బ్రహ్మచర్యం బత్యు
త్తమధర్మము వానికిఁ జి,త్తము నలవఱుపంగవలయు ధైర్యము పేర్మిన్. 299

క. పరిహాసము భాషణమును, నిరీక్షణములోను గాఁగ నింద్యంబులు సుం
దరులయెడ దీని [1]కేమని, చొరఁ దగ దట్టైన మనసు నొత్తురు సుదతుల్. 300

క. విను మాంసాస్థిమయం బని, వనితాంగము సద్వివేకవై భవమునఁ గాం
చిన నందు మది దగుల దా, పనికిని నాడీవిశుద్ధి ప్రాపగుఁ బుత్రా. 301

క. శారీరస్థితికిఁ బ్రథమ, కారణ మై యుండు నాడికాదశకము సం
చారిక లగు నింద్రియముల, కారయ నాడికలు మఱియు నై దమలమతీ. 302

తే. స్థూలభంగులు పదియును సూక్ష్మభంగు
లైదు నివి వీనికంటె నత్యంత సూక్ష్మ
భంగి హృదయంబు నడుముగాఁ బరఁగి యున్న
నాడి యది సర్వగత యగుఁ జూడఁ జూడ. 303

క. ఆచూపు మరిగి చిత్తం, బేచవికిం [2]బోదు పోయె నేని మరలుపఁగా
గోచర మగు వెలిచవులం, బాచిన లోచవిన నిలిచి పరమాత్మఁ గనున్. 304

క. ఆవిధము శుక్లగతి గను, భావమునకుఁ గాని పట్టు వడదు వినుము శు
క్లావేశము సంకల్పజ, మావాసము శుక్లమునకు నఖిలాంగకముల్. 305

---

1 కేమఱి. 2 జొరదు చొచ్చెనేని.

క. అరయఁగ సంస్పర్శమునన, తిరుగుడువడు శుక్లమనుట తేటఁగే సంక
[1]ల్పరతిం గలదే చోఁకెడఁ, జరింప శుండంగ వలయు సంకల్పంబుల్. 306

తే. అత్రిముని యింద్రదైవత్య మని జనులకుఁ
దెలిపె నది కారణముగ నింద్రియ మనంగఁ
బరఁగు జూవె నృబీజంబు పరమ మెల్ల
ధాతువుల కది విను పుత్ర దానివిధము. 307

ఆ. శుక్లమునకు మనసు సూక్ష్మరూపము మనో, బలము నిల్వరింపఁ బక్వబుద్ధి
యొప్పుఁ దరుణవృద్ధు లోప రజ్ఞానదౌ,ర్బల్యమూఢవికలభావు లగుట. 308

క. కావున శుక్లస్థితికిం, గావించినయట్టిపుణ్యకర్మము లగుస
త్సేవితయమనియమాదుల, త్రోవ[2]సొరఁగవలయు విషయదూరాత్మకుఁడై. 309

క. అరయఁగ విషయము లెంతయు, దురంతములు వానియందుఁ దొడరినఁ జేటుం
బొరయుదురు దొడర కున్నం, బరమపదవి యమ్మహానుభావులకు నగున్. 310

క. జననము జరయును మరణం,బును మొదలుగఁ గలుగుదుఃఖములు లోకమునం
గనుఁగొని బుధుండు మోక్షం,బున కుద్యోగించు నియతిఁ బూతహృదయుఁడై.

తే. వాఙ్మనఃకాయములు శౌచవంతములుగఁ, జేసికొని యనహంకారశీలశాంత
బుద్ధియై నిరపేక్షతఁ బొంది యఖిల,భూతదయ గల్గి మెలఁగంగ బోధ మొందు.

క. మనసును వాక్కును గాయం,బు నియంత్రితములుగఁ జేసి పొందుదురు ధనం
బునకై ముచ్చులు దానిం, గనుఁగొనఁగా వలదె మోక్షకాంక్షికి వత్సా. 313

ఆ. బుద్ధిఁగొని మనంబు వో నీక నిలిపి [3]మ,నోభియుక్తి నింద్రియముల నాఁగి
విషయసమితి నెడల విడిచినవానికి, ననిమిషులు ప్రసన్ను లగుదు రనఘ. 314

క. విను దేవతాప్రసాదం, బున నిర్మలయోగతంత్రములు పనుపడున
య్యనువున నిశ్చలమతి ని,ల్చునది శిథిలితాన్నపానసుఖతృష్ణుం డై. 315

క. శాకకణమూలఫలపి,ణ్యాకాదుల భైక్ష మైనయన్నంబున ని
శ్శోకత నాఁకలి వుచ్చుచు, లోకాలోకంబున నచలుఁడు గావలయున్. 316

క. జ్ఞానము యింధనముగ వి,జ్ఞానాగ్నిం బ్రబలఁ జేయ జరయు మరణముఁ
నానావిధదుఃఖంబులు, లేనియమృత మక్షరంబు లెస్సైన తోఁచున్. 317

క. విను నిద్రాదోషంబునఁ, గనుకలల రజస్తమోవికారంబులచే
మనసు దిరుఁగబడఁగాఁ గఱ,చినవి మఱచి యపుడ దుష్టశీలుండ యగున్. 318

వ. అది యోగి కొప్పదు గావున. 319

క. వినుతజ్ఞానాభ్యాసం,బున సమధికజాగరత్వముఁ బడసి సకృ
జ్జనితం బగునిద్రాభర,మునఁ బొందును యోగి యదియుఁ బోఁద్రోచుఁ దుదిన్.

వ. అని వెండియు. 321

1 ల్పరతి గలదె సోఁకెడలం. 2 జొరనువలయు. 3 మ,నమునశక్తి.

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు స్వప్నాద్యవస్థల తెఱంగెఱింగించుట.

క. విలయం బింద్రియములకుం, గలుగఁగ విషయానుభవము గలిగినభంగిన్
మెలఁగును స్వప్నంబున మెఱు, గలయట్టుల దేహిభావగతి [1]యెయ్యదియో.

క. అని యిట్లొలయువితర్కం,బునెడ హృషీకేశుఁ డైనపురుషోత్తముద
ర్శనమును గ్రమమున నెఱిఁగిన, మునివర్గము శిష్యవర్గముం బోధించున్. 323

క. [2]శ్రమమున నింద్రియములు లీ,నము లగునది నిద్ర కల యనం దత్సంస్కా
రము మిథ్యావిషయప్రా,ప్త మగుట యప్పుడును దేహి దా సాక్షి యగున్.

తే. అనిలముఖదోషములను సత్త్వాదిగుణవి
కారముల జాగరంబునఁ గలుగునట్టి
తోఁపు బెరయంగఁ గల యయి తోఁచు నది శు
భాశుభములకు సూచక మనియుఁ గలదు. 325

క. స్వాపావస్థం బ్రకృతి క,దీపిత వాటిల్లునపుడుఁ దెలి వెడలక తా
దీపించుఁ బురుషుఁ డిమ్మెయి, చూపు ప్రబోధంబుపరమ[3]సూక్ష్మత పుత్రా. 326

తే. తెలియ మేల్కని యుండుట గలుగునిద్ర, యనునవస్థాత్రయంబును నవులఁబెట్టఁ
జాలు [4]విజ్ఞాన నిర్మలసత్యబోధ,రూప నిర్భరానందస్వరూపుఁ డనఘ 327

తే. వ్యక్త మవ్యక్తమును రెండు నవగతములు
గాక మోక్షంబుమార్గంబు గాన రాదు
వ్యక్త మది మృత్యు వవ్యక్త మమృత మనియె
నతులవిజ్ఞానఘనుఁడు నారాయణుండు 328

క. అనఘా విను మవ్యక్తం, బనునది త్రైలోక్యమునకు నాధారము దా
ని నివృత్తిలక్షణం బగు, ననుపమధర్మ మని చాటు నాగమఫణితుల్. 329

తే. వినుము బ్రహ్మోదితంబు ప్రవృత్తిధర్మ, మది గతాగతవ్యాప్తుల నావహించు
బ్రహ్మమంత్రు నివృత్తిధర్మంబు నమ్మహాశ్రయము మోక్షదం బనునాగమములు.

క. కట్టినచీరయునుం బై, బెట్టినచీరయును మాళ్లి బిగి యారంగాఁ
జుట్టినచీరయుఁ బోలెను, నెట్టన పాదవినది దేహిని గుణత్రయమున్. 331

క. విను సత్త్వరజస్తమముల, పెనఁకువ కవుల వెలుఁగొందుపెంపు గలుగుతు
ర్యనిరంజనతత్త్వము పర, మనఘా యది భావనీయ మను వేదంబుల్. 332

క. వాకును మనసును గాయము, నేకాయనవృత్తి శౌచ మెడలనితపముం
జేకొనునది యది బోధ, శ్రీకి ధ్రువతంబునకు వెన్నక్రియ జనక మగున్. 333

తే. బ్రహ్మచర్య మహింస నాఁబరఁగుపరమ,ధర్మములు రెండునువ్వో యుత్తమతపంబు
దానిఁ గలవాఁడు నిర్మలజ్ఞానయోగ,వంతుఁ డై చూడ నేర్చు సర్వంబు ననఘ.

క. ఆతతసంసారము తృష్ణాతంతుసూత్రలిబంధనంబున దృఢ మై

---

1 యెట్టిదియో. 2 క్రమమున. 3 సూత్రత పుత్రా. 4 విజ్ఞాని నిర్మల.

చేతస్సంగతిఁ బాయమి, కాఁతెఱఁగుతపంబు పుత్ర యాపథము సుమీ. 335

క. వికసితతృష్ణాలతికకు, నకుఠార మగుతపము దాత్రి మై నఱకంగా
విక్రృతులఁ బ్రకృతినిఁ బురుషుని, నకలంకజ్ఞానదృష్టి నవలోకించున్. 336

క. అని యమ్ముని పలుతెఱఁగులఁ, దను బోధించినఁ గృతార్థతం బొందెఁ దపో
ధనుఁ డాశిష్యుఁడు నీవును, గనికొను మేతద్వచోనికాయార్థంబుల్. 337

తే. అనిన విని ప్రీతుఁ డై పాండవాగ్రజన్ముఁ, డాపగాసూనుతో మిథిలాధినాథుఁ
డై నజనకుండు మోక్షంబు నఘ యేమి,కృత్యమునఁ గాంచె నదియెఱింగింపుమనుడు

వ. అతం డతని కి ట్లనియెఁ దత్సంబంధి యైనయితిహాసంబు సెప్పెద

క. విను మాచార్యులు నూర్వురు, జనకనృపాలునకు వారు సతతంబును న
జ్జనపతి వినిపింతురు త,త్త్వనిరూపకశాస్త్రములు పృథగ్విధములుగన్. 340

క. ఏవాఁ డెమ్మెయిఁ జెప్పిన, నావసుధాధిపుఁడు దాని ననుమోదించుఁ గా
భావము సంతోషశ్రీ, భావిత మగు చుండఁ గురునృపాలప్రవరా. 341

వ. అట్టియెడఁ దత్త్వజ్ఞానఘనుండును నిర్ద్వంద్వుండును సంశయరహితుండును నగు పంచశిఖుం డనుమునివరుండు మహిం దిరుగు చుండి మిథిలకుం జనుదెంచె నతండు కపిలాభిధాన యగుగురుకుటుంబినిచన్ను గుడిచి పెరిఁగినవాఁ డగుటం గాపిలేయుండు ననంబరఁగు నమ్మహాత్ముండు హేతుమద్వాక్యవిశేషంబుల నయ్యాచార్యులనూర్వుర నయ్యుర్వీపతిసన్నిధిన నిరుత్తరులం జేసిన నాతం డతని విశేషజ్ఞత యెఱింగి వారల విడిచి తన్నుం బ్రబోధించుటకై ప్రార్థించి యతనికిం బ్రణతుం డైన నమ్మాననీయుం డనూనదయాయత్తచిత్తుండు గావున నాభూవల్లభునకు మోక్షోపాధిబోధప్రదంబు లగువాక్యంబు లి ట్లని యుపదేశించె 342

పంచశిఖుం డనువిప్రుండు జనకునకుఁ దత్త్వోపదేశంబు సేయుట.

ఆ. విను మవిద్య గామమునకుఁ గామము గర్మ,మునకుఁ బుట్టఁ బట్టు లనఘ యింత
పట్టుఁ గారణముగ వచ్చుఁ బునర్జన్మ,మండ్రు తత్త్వవేదు లైనమునులు. 343

ఆ. [1]ఒలసి లోభ మోహములు దోషసంసేవ,నం బొనర్పఁగా ఘనత్వగాఢ
యగునవిద్య భూమి యై బహుకర్మబీ,జముల కంకురాదిశక్తు లొసఁగు. 344

క. ప్రియములు నప్రియములును హృ
[2]దయమును జిక్కువడఁ దివ్వఁ దత్తదనేక
క్రియలకుఁ జొచ్చు నరుఁడు మేఁ
వ్రయ మగు టెఱుఁగఁడు వితతజరావ్యాధులచేన్. 345

క. ధనములు బంధులు భోగము, లనియెడునస్థిరము లెల్ల నాత్మ కెరవు సే
సిన శాంతి యలవడును మన,మున శాంతిశ్రీసమృద్ధి మోక్షము నిచ్చున్. 346

వ. అనిన విని జనకజనవల్లభుం డమ్మునివల్లభునితోడ. 347

---

1 ఎలసి. 2 దయమునఁ...ద్రిప్పఁ...వ్యయ...జరాదివ్యథలన్ ; జరాదివ్యాధిన్.

క. కేవలవైరాగ్యము మోక్షావహ మగునేని యట్టులైన విరక్తిన్
భావమున నరుఁడు దాల్చెడి, బో వాఁ డవ్యయపదంబుఁ బొందునె యనుడున్
వ. అవ్విప్రవరుం డతని కిట్లనియె. 349

క. విను నృప హర్షంబు ప్రియం, బనూనసుఖయుక్తి నిర్భరానందము శాం
తినిరూఢి యనఁగ మనమునఁ, బనుగొనునవి సాత్త్వికాఖ్యభావంబు లగున్.

క. పరితాప మనభితోషము, నరేశ్వరాశోచనము జనవ్యాపారా
దర మక్షమ యనియెడునివి, యరయంగా రాజసంబు లగు భావంబుల్. 351

క. తలఁపులు గ్రందుగఁ బొడముట, గలగను శేముటభ్రమము గదురుట జాడ్యం
బలసతె యనునీభావం, బులు దామసకోటి యండ్రు బుధులు నరేంద్రా. 352

క. కారణము గలిగియును ని, ష్కారణకలితంబు లయ్యు జనియించు ధరి
త్రీరమణ మూఁడుదెఱఁగులు, నారయ నివి యస్థిరంబులై తిరుగఁబడున్.

చ. జనవర సౌఖ్యముం బొరసి సాత్త్వికభావసముద్గమంబు సు
మ్మనియును దుఃఖముల్ గదిరినప్పుడు రాజసభావభంగి సు
మ్మనియు జడత్వసంగసమయంబునఁ దామసభావవృత్తి సు
మ్మనియును ద్రోచి వానఁ బడ కాత్మరతిన్ నిలు పిచ్చు మోక్షమున్. 354

వ ఇవ్విధంబునకు వైరాగ్యంబు మూలం బని చెప్పి వెండియు. 355

తే. వినుము సత్త్వాదిగుణముల ననఘ యాత్మ, తత్త్వమునలీనములఁ జేయఁ దన్మయత్వ
దర్శనము దాన నవి మహోదధి నడంగు, నేఱులట్టుల రూపఱు వేఱులేక.

తే. నరుఁడుసుఖదుఃఖములవెంటఁబొరయనీక, మఱఁచి యాత్మునిఁ జేర్చిన మానసంబు
లీన మగు నంద జలములలోన నిడిన, లవణకణముచందమ్మున నవనినాథ 357

క. తోలు దిగవిడిచి నాగము, లీలఁ బొలుచుమాడ్కిఁ గర్మలేపముఁ దనతోఁ
గీలుకొన నీక వెలుఁగు ని, రాలంబనబోధఘనుఁడు రాజవరేణ్యా. 358

వ అని బోధించె నిట్లు పంచశిఖునిచేత బోధితుం డై కాదె జనకుండు దనపురం
బైన మిథిల గాలునప్పుడు దుఃఖంబులం బొరయమింజేసి తన కేమియుం గాల
దని పలికెం గాంతేయాగ్రజా యాకర్ణింపుము 359

క. అమలం బగునీయితిహాస, సము భక్తిఁ బఠించినం బ్రశాంతి యొలసి దుః
ఖములం దొఱఁగి మనుష్యుం, డమృతత్వావాప్తిమహితుఁ డై వెలుఁగొందున్.

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు దేవవ్రతుతో నెట్టివాఁడు సుఖియును మంగళవం
తుండును నిర్భయుండును నై వర్తించు నని యడిగిన నప్పుడమితేని కప్పురుష
వరుం డిట్లను దమసంపన్నునకు నీచెప్పినచందంబు గలుగు నాకర్ణింపుము.

తే. సర్వవర్ణాశ్రమములకు శమము దమముఁ, గలిగి యునికి విశిష్టప్రకార మగుట
బ్రాహ్మణునకు విశేషించి రాజవర్య, దమసమాహితవృత్తి పెద్దయును వలయు.

వ. దమంబు సద్గుణంబులరాశి యవి యెయ్యవి యంటేని. 363

సీ. శౌచ మక్రోధంబు సంతోష మార్జవ మనసూయ విగతదైన్యత్వవృత్తి
యప్రమాదంబు దురభిమానరాహిత్య మతివాదవర్జన మఖిలభూత
దయ గురుపూజ నిందాస్తుతిప్రవణతాత్యాగం బసై శునత్వంబు సాధు
జనసంగమం బమృషాభాషణంబు నిస్స్పృహత యహింస సుశీలభావ
తే. మింద్రియగ్రామజయ మివి యెల్ల దమము
నాకృతులు వీనిఁ గలపుణ్యుఁ డభయుఁ డైహి
కములవలనను నాముష్మికములవలన
శాంతిమంగళనిధి బోధసౌమ్యమూర్తి. 364

వ. అనినం బితామహునితోఁ బాండవేయాగ్రజుండు వ్రతస్థు లొక్కొక్కయెడ
భోజనంబులు సేయుదురు వారలకు వ్రతహాని లే కుండునే యని యడిగిన
నతనితో నతండు 365

తే. వినుము విప్రకామార్థభోజనము లోను, గాఁగఁ గలుగు వేదోక్తప్రకారభోజ
నములు వ్రతహానిసేయవునరవరేణ్య, యని నిరూపించిపలికి యిట్లనియె మఱియు.

వ. సదోపవాసియు సదాబ్రహ్మచారియు నమాంసభోజియు విఘసాశనుండును నమృ
తాశియు నస్వప్నుండునుం గావలయుఁ దత్స్వరూపంబు లెట్టి వం టేని. 367

సీ. ఇరుప్రొద్దు గుడుచుచు నెడనెడఁ గుడువక యుండునాతండు సదోపవాసి
ఋతుకాలమున నాత్మసతియందరతి సల్పు భవ్యశీలుఁడు సదాబ్రహ్మచారి
దేవపిత్రతిథిపూజావిధులం దిడి మఱి నంజుపురుషుఁ డమాంసభోజి
దనయట్లు పంక్తివారును భుజింప భుజించు నంచితాత్ముఁడు విఘసాశనుండు

తే. భృత్యవర్గంబు గుడిచినపిదపఁ గుడుచు, నాతఁ డమృతాశి దివసంబునందు నిదుర
వోనిపుణ్యుఁడస్వప్నుఁ డిప్పాలమ లగుమహాధిక వ్రతములు దేహబాధకములు.

ఇంద్రప్రహ్లాదసంవాదప్రకారము.

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవునితోడఁ గర్మంబులు సంస్కార
యోగంబున శుభాశుభంబులం బురుషుం బొందించువానికిం గర్త యప్పురు
షుండ యగుట గాకుండుట నిశ్చయింప రాకుండు నాకేర్పడం జెప్పవే యనుట
యు నప్పుణ్యుం డక్కురువరేణ్యున కిట్లను నింద్రప్రహ్లాదసంవాదసమాకర్ణనంబున
నది దేటపడు నాకర్ణింపుము సత్త్వస్థుండును సంయమనిరతుండును ననహంకా
రుండును నమర్షక్రోధదూరుండును దుల్యనిందాస్తుతియును సమలోష్టకాంచ
నుండును నారాయణధ్యానపరాయణుండును నగు ప్రహ్లాదుం డొక్కయెడ
నొక్కరుండ యాసీనుండై యుండ నింద్రుం డతనియంతరంగం బారయ
వేఁడి చేరం బోయి 369

క. సంపద లేమికి మది శో,కింపవు శత్రువులచేతికిని లో నగు టూ
హింపవు [1]నిను నూర కునికి, పెం పని పాటించె దిట్టిచేలవు గదవే. 370

1 నీకూరకునికి...దిట్టిచేలయుఁ గలఁడే. ధిట్టిచేలవుఁ గలవే.

వ. అనిన విని హిరణ్యకశిపునందనుం డప్పురందరున కిట్లనియె 371

ఆ కలిమి లేమి యనఁగఁ గల వాకరెం డవి, యత్నగౌరవము వియత్నతయును
గలుగ వచ్చుననుట గాదది సూ శేల, తనము వినుము తెలియ ననిమిషేంద్ర.

క. తేరక యుండఁగ జేరుం, దేరంగాఁ బొలియు విధియధీనంబులు గా
కారయ విత్తంబులు పురు,షాకంభాయత్తములె మహాబుద్ధినిధీ 373

క. [1]శత్రుజనులు చెఱుచుటయును, మిత్రులు బ్రతికించుటయును మిన్నక యాప
త్పాత్రతయును సంపదయు వి,ధాత్రుఁడు సంధించుఁ జూవె తజితోఁ బురుషున్.

ఆ. భావములు నిజస్వభావంబునన తోఁచు, నడఁగు నట్లు గాన యస్థిరతకు
నెలవు లని యెఱుంగ నేర్చినభావంబు, లందుఁ దగులు నెట్లు డెంద మనఘ.

ఆ. ఏను గర్త ననుట యెఱుఁగమి దాఁ గర్త, యేని నేమిఫలము నెడల కుండ
నఖలకర్మములును నాచరించుచు నున్న, వాఁడె కాన కర్త గాఁడు దాను. 376

వ. అని పలికి వెండియు. 377

క. అనఘా విధివిహితంబుం, దనచేతఁగఁ దలఁప ఫలము దగులు నహంకా
రనిరూఢున కనహంకా,రున కది లేమి ఫలయుక్తిఁ ద్రోఁపంజాలున్. 378

క. విను [2]విధికృత్యము లూరక, కనుఁగొనుచును సిద్ధ్యసిద్ధికల్పితసుఖదుః
ఖనిరూఢిఁ బొంద కుండఁగ, మనముం దొలఁగించువెరవు మహనీయ మగున్.

క. కావున భూతానిత్యత, భావించుట యెపుడుఁ గలిగి బంధచ్ఛేద
ప్రావీణ్యము సంపరితోఁ, షావహముగ నున్నవాఁడ నమరప్రవరా. 380

క. దాంతుఁడుఁ బ్రజ్ఞావంతుఁడు, శాంతుఁడు నగువానిమానసం బాయాప
శ్రాంతము గా దెమ్మెయి ని,శ్చింతుఁడ నై యుండుదును విశిష్టవిచారా. 381

క. అనవుడు ననిమిషపతి యే, యనువున నీశాంతి నీకు నగపడియె మహా
జనపూజ్య చెప్పవే నా, కని యడిగిన నిట్టు లనియె నతఁ డాతనితోన్. 382

తే ఆర్జవంబు ప్రసన్నత [3]యాత్మవత్త్వ, మప్రమాదంబు వృద్ధసేవాభినిరతి
మేలు సేయుఁ బ్రజ్ఞాశాంతిశాలి యగుట,కాలపాకంబుతోఁ దాన కలుగు ననఘ.

క. అనిన విని విస్మయము నెమ్మనమునఁ దళుకొత్తఁగా నమరపతి యభివం
దన మొనరించి పొగడుచుం, జనియె నిజవాసమునకు జగతీనాథా. 384

వ. అని చెప్పిన విని యప్పాండవాగ్రజుండు భూపాలునకు లక్ష్మీభ్రంశం బేమిటఁ
గలుగు ననుటయు నయ్యాపగానందనుం డతని కిట్లనియె. 385

తే. వాసవునకును బలికి సంవాద మనఘ, కలిగె నయ్యితిహాసంబు గర్ణగోచ
రంబు సేయుము నీ దగు ప్రశ్నమునకు, నుత్తరం బది సెప్పెదఁ జిత్త మలర.

సీ ఇంద్రుఁ డబ్జజుకడ కేతెంచి వినతుఁ డై బలి మహాసంపద వెలుఁగుచుండె

---

1 శత్రుజనులఁ జెఱు...మిత్రుల...త్పాత్రత సంపద యనఁగ వి,ధాత్రాజ్ఞం గలుగుఁ జూవె తజితోఁ బురుషునకున్. 2 విధికృతంబు. 3యాత్మతత్త్వ.

నతని నిప్పుడు గాన మాతఁడెచ్చో నున్నవాఁడొకో యనుడు నవ్వారిజాస
నుండు నీతలఁ బొప్పకుండుట యెఱిఁగితి నైనను జెప్పెద నన్నృతవాది
గాకుండుమీ యుష్ట్ర ఖరగోహయంబులయందులో నొక్కటిచంద మొంది
తే. యడఁగి యున్నాఁడు వధియించు టనుచితంబు
వాని నని పల్కె నటు సేయువాఁడఁ గాను
[1]మాట వెట్టుదుఁ గన్నచో మాననీయ
వాక్య యని వీడుకొనియె నవ్వాసవుండు. 387

వ. వీడ్కొని చని జగతిం జరియించి యొక్కచోట ఖరరూపంబున సంప్రీతుం డయి
యున్నయబ్బలిం గని బలారాతి యి ట్లనియె. 388

ఇంద్రబలిచక్రవర్తిసంవాదప్రకారము.

క. ఏనుఁగులు [2]సుట్టిరాఁ బే, రేనుఁగుపై మణిమయంపుటెల్లులు మెఱయం
గా నీ వేతెంతువు మముఁ, గానిక్రిఁ గొన వప్పు డిపుడు గాడిదవై తే 389

క. కనకమయయూప మొప్పఁగ, ననూనవిభవమును నీవు యాగం బొనరిం
చినయొప్పును నిప్పటినీ, యునికియునుం జూచి నాకు సుమ్మల మయ్యెన్. 390

ఆ. ఉముక దినుచు నిట్టులుండి నీతొల్లింటి, లీలఁ దలఁచి యుమ్మలింతొ లేదొ
యున్నరూపు సెప్ప వన్న గార్దభరూప, వారణైకనిపుణ దానవేంద్ర. 391

సీ. అన విని బలి దేవతాధీశుతో నీకు నావిభవంబు గానంగ రాదు
గుప్తమై యున్నది గుహయందు నాకిచ్చు వుట్టిన నప్పుడ వొలిచి తోఁచు
నది యటు లుండె నీ వధికుండ వల్పుల యెదుర రజ్జులు వల్కె టేటివెంపు
పొమ్ము దుశ్చ్యవన నీ పోయెదు తెరు వన్న నాతండు నవ్వుచు నతనిఁ జూచి
ఆ. మున్ను పలికినట్ల [3]కన్నోట లేక పల్కుటయు నతఁడు భూతకోటి మంచు
వోలెఁ దోఁచు విరియు బుద్ధిమంతులు దాని, కిచ్చ వగవ రింత యెఱుఁగ వెట్లు.

వ అని వెండియు విరోచననందనుండు. 393

క. పొరి నర్థంబు ననర్థము, మరణము జీవితము సుఖసమాగమమును దు
స్తరదుఃఖసంగమంబును, దొరకొను నే నెపుడు సమతతోడన నిలుతున్. 394

చ. బలమును నొప్పు బుద్ధియును బ్రౌఢతయుం గలవారు లేనివా
ర లనక యొక్కభంగిఁ దఱి రాకయ చూచి హరించు చుండు వి
చ్చలవిడిఁ గాలుఁ డ ట్లగుట సారమతిం గని యున్నవాఁడ ను
మ్మలికయు నుబ్బు నాదుమది మందున కైనను లేదు వాసవా. 395

ఉ. గాడిదరూపు దాల్చి యుముకల్ దినుచుండఁగఁ జూచి యుల్లసం
బాడెదు శక్ర శాంతిసమయం బగుటల్ విను మింకఁ గొన్ని నీ
వాడిన నాదుచిత్తమున నల్క యొకింతయుఁ బుట్టదిట్లు నీ

1 మాటు వెట్టుదు. 2 సుట్టు. 3 మోమోట.

వాఁడితఁడె మున్న ని[1]న్నెఱుఁగనా వలదా నను నీ వెఱుంగఁగన్. 396

క. ఎలమియు వాటుటయును దన, వలచినయట్టివె యెఱుంగవా విధిచరితం
బులు బలవంతంబు లగుట, వలదె వివేకంబు పెద్దవారికి నింద్రా. 397

క. ఇటు గర్వించుట నీచత, యెట వోయెనొ పొమ్ము మానుమీ వలవనితు
ళ్లుట వజ్రము నీవును బిడి,కిటికిటాఁకున నొఱగు దేను గినిసితినేనిన్. 398

క. ఇది మేలపుమాట సుమీ, మది నుద్ధతి లేదు నాకు మహితాశ్చర్యా
స్పద మగువిధాతృచెయ్దిం, దుది నీవును దుస్సవోను త్రుళ్లే టుడుగుమీ. 399

వ. శాంతుఁడ వగు మని పలికె నట్టియెడ నవ్విరోచననందనుశరీరంబుననుండి సురూ
పయు [2]సుగౌరయు నగునొక్కముగువ నిర్గమించినం గని కౌశికుండు విస్మయ
వికసితాత్ముం డగుచు నతనితో నివ్వనిత యెవ్వత యనిన నాతం తే నెఱుంగ
నీవ యీయమ నడుగు మనుటయు నయ్యనిమిషపతి యమ్ముద్దియ మొగంబు
గనుంగొని మాకు ని న్నెఱింగింపు మనవుడు నద్దేవి యతనితోడ. 400

క. శ్రీయును భూతియు లక్ష్మియు, నాయభిధానములు మీరు న న్నెఱుఁగమి [3]పె
ద్దే యింద్ర యెజ్జగంబుల, నేయుగములయందు నెఱుఁగ రెవ్వరు ననినన్. 401

క. అనవుడు నతండు నీ వీ, దనుజేశ్వరుఁ బాయుటకుఁ గతం బేమియొకో
యనిన విని లక్ష్మి సత్యం,బును ధర్మము దమము దానమును నాయిక్కల్. 402

క. అవి గలిగి పరాక్రమయుతుఁ, డవుపురుషునిపాల నిలుతు నమరాధిప యీ
దివిజారి తొల్లి యట్టిఁడ, యవినీతత నిపుడు బ్రాహ్మణాసూయమెయిన్. 403

క. తొల్లిటిసచ్చారిత్రము, లెల్లను దిగ విడిచెఁ గాన యీతనికడ నే
నొల్ల నిలువ వచ్చెద సుర,వల్లభ నీపాల నెలమి వసియింపంగన్. 404

ఆ. ఆగుణములు మఱియు నాగమోదితసమా,చారములును గలిమిఁ గోరియింద్ర
నిన్నుఁ బొంది యేను నిల్చెద నేమిట, నేమఱంగ వలవ దెపుడు నీవు 405

వ. అని పలికె నిట్లు లక్ష్మిచేతం బరిత్యక్తుం డైనబలి యాఖండలు నాలోకించి. 406

క. అయనవశంబునఁ దేజో, [4]వియుక్తుఁ డై రవి ప్రతాపవిరహితుఁ డగునా
క్రియఁ బొనుఁగుపడినఁ బొంగకు, జయింతు నిను దేవదనుజసంగర మగుడున్.

వ. అనుటయు మహేంద్రుండు. 408

క. అది యట్టు లుండె నీతోఁ, బదరం బని లేదు నాకుఁ బద్మభవునిమా
ట దలంప వలయు నీపై, భిదురం బిడ దనుజనాథ ప్రియ మందు మెదన్. 409

క. అనిన విని యొండు వలుకక, దనుజాధీశ్వరుఁడు వోయె దక్షిణదిశకుం
[5]జనియె నుదఙ్ముఖుఁడై దివి, కనిమిషనాథుండు గౌరవాన్వయముఖ్యా. 410

వ. అని చెప్పి యనిమిషనదీనందనుండు వెండియుఁ బాండవాగ్రజున కిట్లనునింద్ర

---

1 న్నెఱుఁగఁగా వలదో నను నీ వెఱుంగవో. 2 సగౌరవయు. 3 లేదే. 4 వియుతుండై.
5 జనియెను బ్రాఙ్ముఖుఁడై.

నముచిసంవాదంబనునితిహాసంబుహృదయప్రసాదకరంబు దాని నాకర్ణింపుము.

ఇంద్రనముచిసంవాదప్రకారము.

సీ. సిరిఁ బాసియును నొక్కచింతయు లేక వీచుల క్రందడంగినజలధివోలె
నముచి యేకాంతస్థలమున నుండఁగ నింద్రుఁ డచటికి నేతెంచి యతనిఁ జూచి
పేదవడ్డాఁడవు ప్రియజనంబును బరివారంబు లే దియ్యవస్థ కెంత
వగచెదవో దానవశ్రేష్ఠ నావుడు నాతండు వగపు నిరర్థకంబు
తే. వలయువస్తువు వగచిన వచ్చునయ్య, రామి యొక్కటియే శరీరంబు నెదయుఁ
దాపమునఁ [1]బొందు వగపున ధర్మ మేదు, నింత యెఱుఁగుదు వగవ నే నేమిటికిని.
తే. సకలభూతంబులకును శాసకుఁడు గలఁడు, గాదె యొక్కరుఁ డాతనికల్పనమునఁ
బ్రాప్త మైనది నీళ్లులు పల్లమునకు, వచ్చుక్రియఁ దాన వచ్చు గీర్వాణముఖ్య.
క. ఇది నా కయ్యెం గాఁ గల, యది యై యనుగాఢనిశ్చయం బెవ్వనినె
మ్మదిఁ గలుగు నుబ్బు వగ సం,పద యాపద గలుగ దట్టి భవ్యున కింద్రా. 414
క. ధైర్యంబున వీర్యంబున, శౌర్యంబునఁ బ్రజ్ఞఁ బడయఁ జాలునె నరుఁ డె
క్కార్యముఁ నప్రాప్య మయిన, నార్యుం డది యెఱుఁగుఁ గాన యడలఁడు శక్రా.
తే. మేలుఁగీడును నరుఁబొందుఁ గాలముల న,వశ్యమును వానిఁగోరినవచ్చుటయును
వినుము త్రోచినఁ బోవుటయును సురేంద్ర, కలదె వానికిఁ గావున వలదు చింత.
క. అని యిట్లు నముచి పలికిన, విని మెచ్చుచు దివికి నమరవిభుఁ డరిగెం బా
వనచరిత యింక నెయ్యది, వినవల తనవుడును భరితవినయుం డగుచున్. 417
క. ఆనరపతి శాంతనవుని,తో ని ట్లను నెద్ది యేని దుర్దశ యైనన్
మానవుఁ డెట్టిఁ డగుట మే, లానతి యీవే దయామయా తేటపడన్. 418
వ. అని యడిగిన నయ్యుధిష్ఠిరునకు బుధశ్రేష్ఠుం డి ట్లనియె. 419
క. ఏవిధమున దుర్దశలకు, భూవర ధైర్యంబ మందు భూరిధృతిమెయిం
జేవ గలుగు దృఢనిశ్చయ,భావము [2]నెవ్వగలఁ దొట్రుపడ దెబ్బంగిన్. 420
క. ధృతి యారోగ్యము నొసఁగుచు, ధృతి యుజ్జ్వలలక్ష్మిఁ దెచ్చు ధృతి గీర్తిసము
న్నతిఁ జేయుఁ గాలగత్యవ,గతి గలిగినఁ గలుగు ధృతివికారవిదూరా. 421

ఇంద్రబలిసంవాదప్రకారము.

వ. ఏతద్విషయం బైనయది యొక్కటి యింద్రబలిసంవాదం బనునితిహాసంబు గల
దాకర్ణింపుము దేవాసురులకు సమరంబు సెల్లిననందు విష్ణునిమహానుభావంబున
దేవతలకు గెలుపై రుద్రాదిత్యమరుద్వసుగంధర్వసిద్ధాదులు పరివేష్టింప నింద్రుం
డై రావతారూఢుండై లీలం ద్రైలోక్యంబును జరించుచుండి యొకప్పుడు సము
ద్రోపాంతంబున నొక్కగిరి[3]గహ్వరంబున యంగణంబున వైరోచనుండగుబలిం
గని చేరం జని యద్దనుజపతి దన్నుం జూచి నిస్సంభ్రముండును వైమనస్యరహి

1 గుందు. 2 నెవ్వగల; తొడఁబడు: (దొడరుపడ. 3 గహ్వరాంగణంబున.

తుండును నై యునికి నిరూపించి యతనితో ని ట్లనియె. 422

క. హీనస్థానమున విభవ, హీనత ని ట్లుండి రిపులయెలమిఁ గనియు నీ
మానసమున శోకింపమి, దానవకులనాథ యెవ్విధంబునఁ గలిగెన్. 423

ఆ. శౌర్యముననొ వృద్ధసంసేవవలననొ, తపముననొ యుదాత్తతానిరూఢి
గలిగి మమ్ము సరకుగాఁ గొన కున్నాఁడ, వేమికతము దీని నెఱుఁగఁ జెపుమ.

వ. అనిన విని బలి యతని కి ట్లనియె 425

ఆ. సరకుసేయ వను చసడ్డమాటలు గొన్ని, యాడినంత నేమియయ్యె నింద్ర
నీదుశక్తి వింతయే దైవవశమున, నెట్టిపాటివారు నెట్లుఁ గారె. 426

క. నీవు మును హీనుఁ డగుటయు, నావలనం గాదు నీకు నను హీనదశా
భావితునిఁ జేయ రా దివి, దైవకృతము లట్లు గాన ధైర్యము వలయున్. 427

క. విను పర్యాయంబున సుఖమును దుఃఖముఁ జెందు జనులఁ బురుషుఁడు ధైర్యం
బున గర్వంబు విషాదంబు నడంగింపఁ దగు నం డ్రు బుధు లది వినమే. 428

క. చెలులుం జుట్టలును సహాయులు విభవము [1]పెం పకాలయుక్తి నవస్థం
దొలఁగించుట గలదె మదిం, దెలిసి [2]మనుము మనికి యిట్టిదియకా దెపుడున్.

క. నిను నే గెలుచుట కాలము, నన నీవును గాలయుక్తి నను గెలిచితి గా
వున నశుభమునకు శుభమునకును గాలము సూవె కర్త కుశికతనూజా. 430

ఆ నాకు నీకు నేల నాకేశ శత్రుత్వ, మేరికైనఁ గలదె యెందుఁ బాక
మునకుఁ దెచ్చుచుండు జనులఁ గాలము వృక్షఫలవిధముగ రజ్జుపలుకు లుడుగు.

వ. అని చెప్పి యంత నిలువక. 432

క. కా దిది విక్రమకాలము, లే దిప్పుడు నాకు నలుక లీలాత్మక రో
షాదరము గలిగినను నిను, నీ దగుపరిజనముఁ గూల్చనే పెడసేతన్. 433

వ. అని పలికి వెండియు. 434

క. సరిపెంపునఁ గడు నొప్పెదు, సురనాయక యిపుడు మీఁదఁ జూచెదు నీకుం
బరిభవము దెచ్చుటకునై, కరము వెసఁ వచ్చుచేటు కాలము తెలుఁగున్. 435

తే. ఇంద్రు లెందఱు వో రింద్రు లేల బ్రహ్మ
లుండుదురె తఱితోఁ దెగుచున్నవారు
గాక దానవసంఘంబు గాలవశతఁ
బొందు టేటికి [3]సెగ్గింపఁ బొమ్ము నీవు. 436

క. క్రతులు సేతయు దేవవ్రతములు సల్పుటయు వృత్తవంతుఁ డగుటయుం
గతమే కాలము ద్రోచుట, కతర్క్యవర్తనము గాల మదిగొనదు సుమీ. 437

క. అని యి ట్లాడినమాటలు, విని దనుజునిఁ జూచి యమరవిభుఁ డుల్లములో
నన సంరంభంబు నుడిపికొనుచు నతని కిట్టు లనియెఁ గురువంశవరా. 438

---

1 సేర్ప. 2 మనువు మనికి యిట్టిదియ కా నెపుడున్. 3 శంకింప.

క. అకట భవచ్చిత్తము ని,ర్వికార మై భరితధృతివివేకవినయశాం
తిక మగుచు వెలింగెడు దీ,నికిఁ గారణ మైననిష్ఠ నెఱి యెట్టిది యో. 439

క. అనిన నతఁ డతని కిట్లను, విను మనిమిషనాథ యేను వే ఱొకచోటం
గొని వచ్చితినే చిత్తం,బున కవికృతిధృతివివేకముఖ్యగుణంబుల్. 440

వ కాలప్రకారం బెఱుంగుదుం గావునఁ గలంగఁ కుండుదు. 441

తే. చెప్పు చున్నాఁడఁ గాలంబుచేత నెల్ల, విధముఁ జొప్పడుజనులకు వినుడు కాల
మప్రమాదవర్తన మధికప్రమాద, సంగమత్తులు వా రెట్లు భంగపడరు. 442

క. కిళలుం గాష్ఠలు లోనుగఁ, గలచిదురలఁ గూర్చుకొనుచుఁ గాలంబు జనం
బుల వడ్డి కిచ్చునాతనికి, [1]వల నలవడఁ బొదివి తనకు వశ్యులఁ జేయున్. 443

క. కాల మడఁగించు జనుఁ గ,ల్లోలిని గిరిఁ ద్రెంచుకరణి లోభక్రోధా
శీలత్వకామభయములఁ, దేలుజనుఁడు కాలవృత్తి తెఱఁగు నెఱుఁగు దే. 444

క. ఇంతకు మును సూచితి నతఁ, డెంతయు నొప్పుగొని యుండె నిది గడుఁ జిత్రం
బెంత వెసఁ జచ్చె ననుఁ దనుఁ, జింతింపఁడు జనుఁడు మూఢచిత్తత్వమునన్. 445

క. విను భావాభావంబులు, గని యత్యుత్తమతపంబు గైకొనువిద్వ
జ్జనుఁడు గనుఁ గాలగతి యెల్లను గరతలశోభితామలకముం బోలెన్. 446

క. కాలగతి గనుట శాంతికి, మూలం బై యంతరంగమున కాత్మమయ
త్వాలంబనంబు నిచ్చుఁ ద,దాలీనుం డైనపురుషుఁ డక్షోభ్యుఁ డగున్. 447

వ. అనిన విని పాకశాసనుం డతనివివేకపాకంబున కచ్చెరువొంది యభినందించి
యతని కి ట్లనియె. 448

ఆ. దనుజనాథ యివ్విధంబునఁ గాలచా,రిత్రవేది వై పవిత్రశీల
యుతుఁడ వైతి నీవు కృతకృత్యుఁడవు నీదు, వృత్తి గోర వలయు నుత్తములకు.

తే. లోక మెల్లను నఱచేతిలోన నున్న
యట్లు [2]గనికొని సత్త్వాదు లైనమూఁడు
గుణములను బాయఁ బెట్టి నిర్గుణత వెలుఁగు
నాత్మఁ గనుచున్నవాఁడ వే మందు నిన్ను. 450

క. కెలనికిఁ జూడఁగ దైన్యా, కలనం బగుచున్న యిపుడు గదిరినదశయుం
దొలఁగుం గావుతఁ గడు మే, లెలసి పరమసుఖముఁ బొందు మిచ్ఛావృత్తిన్.

క. అని పలికి యుచితముగ వీ,డ్కొని [3]విభవం బెసఁగ నభ్రకుంజరముపయిఁ
వినువీథిఁ జనియె సురలును, మునులును వేష్టింప భూతములు వినుతింపన్. 452

తే. అమృతపానంబుఁ జేసినయంతకంటె
నద్దనుజపతిమధురవాక్యామృతమున
సంభృతానందుఁ డై సురేశ్వరుఁడు దనదు

1 వలెనలపడ. 2 గనుఁగొని. 3 విభ్రమ మెసఁగ.

పురమునకు నేఁగి సుఖ ముండెఁ గురువరేణ్య. 453

వ. అని యిట్లు ధర్మతనయునకు భీష్ముండు పునర్భ్యాతం బైనయింద్రబలిసంవాదంబు సెప్పె నని చెప్పిన విని మఱియేమిసత్కథలు సెల్లెఁ జెప్పు మని యడుగుటయు. 454

చ. పరమమునీంద్రసంయమనపక్వవివేకవిభూతిరమ్య వి
స్తరమహనీయతార్కికవచశ్కలనానభిగమ్య దేవతా
సురపరిరక్షణోన్మథనశోభికటాక్షవిహార నిత్యసుం
దరశుభకాంతిపూర దురితప్రవిదారణ వీతకారణా. 455

క. ఆదిత్యమరుద్వసురుద్రాది సకలదేవతామయాత్మక శ్రీసం
పాదనవిధావిచక్షణ,పాదసరోజా మహర్ద్ధిక భక్తసమాజా. 456

మాలిని. అమలహృదయవేద్యా హవ్యకవ్యప్రసాద్యా
శమసుఖమయమూర్తీ సర్వలోకప్రవర్తీ
కమలభవనిషేవ్యా కామయారానుభావ్యా
యమనియమవికాసీ వ్యాసచేతోనివాసీ 457

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైనశ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

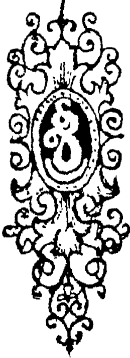

శ్రీ

శ్రీ గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

శాంతిపర్వము-పంచమాశ్వాసము

కరణనిపుణచరణ
వ్యాకోచాంభోజనిత్యవాసముదితసు
శ్లోకమునిచిత్తభృంగ మ
హాకరుణామిళదపాంగ హరిహరనాథా. 1

శ్రీశక్రసంవాదప్రకారము.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లింద్రబలిసంవాదరూపం
బునఁ గాలప్రకారంబు విని యుధిష్ఠిరుండు దేవవ్రతునితోడ. 2

క. ఏమిట రూ పగుఁ బురుషుం, డేమెయి రూపు సెడు నాకు నెఱిఁగింపుము తే
జోమహిత యనిన నతఁడా, భూమిపతికి నిట్టు లనియె భూపప్రవరా. 3

వ. ఇవ్విషయంబునకు నొక్కయితిహాసంబు శ్రీశక్రసంవాదం బనం గలదు దానిం
జెప్పెద నాకర్ణింపుము నారదమునీశ్వరుం డెందును నిజేచ్ఛం జరియించు చుండి
యొక్కనాఁడు మందాకినికిం జని కృతస్నానుం డై. 4

క. ఆనదియం దాచరిత,స్నానుండై నియతి నున్నశక్రుం గని య
చ్చో నయ్యిరువురు సల్లా,పానందముఁ బొందు చుండ నాకాశమునన్. 5

తే. బాలభానుబింబంబు గీడ్పఱచునట్టి
దీప్తిమండలి దోఁచె నద్దేవపతియు
మునిపతియుఁ జూచు చుండ గ్రక్కున విమాన
మవతరించి యాసన్న యై యతివ యోర్తు. 6

క. పురుహూతుని కభిముఖ యై, కరములు మోడ్చుటయు నతఁడు గారవమున నె
వ్వార వబ్జానన యెచటికి, నరిగెద వెం దుండి రాక యనియె నరేంద్రా. 7

సీ. అనవుడు నద్దేవి యాదరభరిత యై బాలార్కబోధిత పద్మజాత
యైనట్టిదాన శ్రీ యన లక్ష్మి నా బోఁటి యనఁగ వెలుంగుదు ననఘ యేను

స్వాహాస్వధా మతి శ్రద్ధా ధృతి స్మృతి మేధల దనుజుల మెచ్చి వారి
కడ నుండి మెచ్చ కిప్పుడు నీకడకు నేఁగుదెంచితి ననిన నద్దివిజనాథుఁ
తే. డేమి కారణమున మెచ్చి తేకతమున, మెచ్చవైతి దానవుల నీ మెచ్చుచొప్పు
మాకు నెఱిఁగింపు మనిన సమ్మాననీయ, వాక్య యిట్లని చెప్పె నవ్వాసవునకు.
క. దానాధ్యయనాతిథిసమ్మానాదివిశిష్టగుణసమగ్రతకలిమిఁ
దానవుల నియ్యకొంటిని, వాని విడిచి గర్వు లగుట వారి విడిచితిన్. 9
వ. సత్యధర్మపరుండ వగుటం జేసి నీపాల వసియింప రుచి పుట్టి వచ్చితి నని చెప్పి
వెండియు. 10
సీ. గురుభక్తినిరతులు సురపితృపూజనపరులును సత్యసంభాషణులును
దానశీలురుఁ బరధనపరదారపరాఙ్ముఖచిత్తులు బ్రాహ్మణప్రి
యులు దివానిద్రావియుక్తులు వృద్ధదుర్బలదీనయోషిత్కృపారతులును
శౌచులు నతిథిభోజనశిష్టభోజులు నేను మెచ్చుజనంబు లిట్లు గాక
తే. ధర్మ మెడలి కామంబు గ్రోధంబుఁ జాలఁ, గలిగి గర్వులై బలియు భైక్షంబునిడక
పరుషవాక్కులఁ గ్రూరంపుఁజరితములను, మిగిలి వర్తించువారు నామెచ్చుగారు.
క. బుద్ధియు ధృతియును నీతియు, శ్రద్ధయు సన్నతియు క్షమయు శాంతియుననఁగా
వృద్ధశ్రవ యేడ్వురు మద్వృద్ధిప్రదదేవతలు శ్రుతిస్మృతికథితల్. 12
క. అష్టమి యగు దేవత నేఁ, గష్టాత్మత యసురులందుఁ గని విడిచితి మ
త్తుష్టికరచరితు లగుటఁ ద్రివిష్టపసదులకడ నిలిచి వెలసెద ననినన్. 13
క. అభినందించిరి దేవప్రభుఁడును నారదుఁడు నపుడు పవనంబును సౌ
రభసుఖసంస్పర్శంబుల, నభిరామం బగుచు వీచె నల్లన యచటన్. 14
ఆ. కురిసెఁ బుష్పవృష్టి మొరసె గీర్వాణదుందుభులు సిరి వరింప నభినవోజ్జ్వ
లత్వ మొంది దివిజులకు నేత్రపర్వమై, పొలిచి యింద్రుఁ డాత్మపురికి నరిగె.15
క. శతమఖకమలావాసా, ప్రతిమసమాగమవిశేష బహుమత మగునీ
యితిహాసము శ్రుత మైనఁ బఠిత మైనను నెఱయ సంఘటించును లక్ష్మిన్. 16
క. ఇందులతాత్పర్యము నీ, డెందము నొందించి యతిదృఢీకృతశీలా
స్పందితుఁడ వగుము తిర మై, యిందిర నీకడ వసించు నిభపురనాథా. 17
క. అనిన విని ధర్మజుఁడు శాంతనవునితో జనుల కెవ్విధము నాచారం
బున నెట్టిపాటిశీలంబున నేవిద్యను మహాత్మ ముక్తి దొరకొనున్. 18
క. అనవుడు నతనికి నతఁడి, ట్లను విను మితిహాస మొకటి యది నీప్రశ్నం
బున కుత్తర మగు నేర్పడ, వినిపించెద గాఢతరవివేకనిరూఢా. 19

దేవలజైగీషవ్యసంవాదప్రకారము.

వ. అసితుం డగు దేవలుండు జైగీషవ్యుండనుసంయమితోడ నీవృత్తం బెఱింగికొన
వలయు నెఱింగింపవే యనిన నమ్మహాత్ముం డమ్మునివరున కిట్లనియె. 20

ఆ. శాంతిమంతులైనసౌమ్యుల కెయ్యడి, నిష్ఠ దానియందు నిరతిశయస
మాదరంబు గలదు నాదుచిత్తంబున, వినుము తద్విధంబు విస్తరింతు. 21

క. వినుతించిన నిందించిన, ననఘా మనమునఁ బ్రియంబు నప్రియమును లే
కునికియు బ్రేసిన నైనను, గనలు వాఁడమియుఁ బ్రబుద్ధగణ్యగుణంబుల్. 22

ఆ. ఒకటి గోరి దాని కుల్లంబు [1]గందంగ, జాలఁ బడమి యేమి సంభవించె
నేని దానఁ దృప్తి మానుట దప్పిన, పనికి వగవ కునికి భవ్య[2]గుణము. 23

క. హర్షంబును మానంబు న,మర్షము నపరాధమును సమదభావము ను
త్కర్షాపకర్షచింతలు, నార్షసమాచారమున నిరస్తగుణంబుల్. 24

క. అవమానమునకుఁ దృప్తుం,డవు నమృతము ద్రావినట్లు యంచితసమ్మా
నవిధికి నుద్వేగముఁ బొం,దు విషంబునఁబోలె శమరతుఁడు మునినాథా. 25

క. చుట్టము పగ యనుభేదం, బెట్టిజనులవలనఁ దగుల దెల్లప్పుడు నె
ప్పట్టున నద్దానను మదిఁ, బుట్టదు సంతోషహాని బుద్ధాత్మునకున్. 26

ఆ. ఇంద్రియముల గెల్చి హృదయంబు శాంతిసు,ఖంబుఁ బొంద నిర్వికారవృత్తి
యైనవానిపొందు మానితగతి దేవ,తలకుఁ బొంద నరిది ధర్మనిరత. 27

క. అని చెప్పె ననుడుఁ గుంతీ,తనయాగ్రజుఁ డాత్మసమ్మదముఁ బొంద నదీ
తనయునితో నెవ్వఁ డఖిల, జనప్రియుఁడు సకలసత్త్వసమ్మతుఁ డనినన్. 28

ఉగ్రసేన శ్రీకృష్ణసంవాదప్రకారము.

వ. అమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతికి ట్లను నారదునివిషయంబుగా నుగ్రసేనునకుఁ గేశ
వునకు సంవాదంబు గలిగె నది నీయడిగినయర్థంబుఁ దేటపఱుచు దాని నాక
ర్ణింపుము. 29

క. నరనాథ యుగ్రసేనుఁడు, హరితో ని ట్లనియె జనము లభివర్ణనత
త్పరు లగుదురు నారదునెడ, నరయఁగ నతఁ డంతవాఁడె యంబుజనాభా. 30

వ. అనుటయు నాకృష్ణుం డగ్గురుమతి కి ట్లనియె. 31

సీ. శ్రుతము నాచారంబు నతిశయవంతంబులెడ నహంకార మొక్కింతయేని
లేదు శీలము గడు లెస్స వేషము నిర్వికారం బమత్సరగర్వమదుఁడు
[3]జననంబుఁ దపము దేజంబును బుద్ధియు వినయంబు నయమును విశ్రుతములు
ధైర్యంబు వచనమాధుర్యంబు శౌర్యదైన్యక్రోధలోభనిరాసకత్వ

ఆ. మోజ యతనియందు నైజంబు లీర్ష్యయు, నుద్ధతియు నసూయయును నవజ్ఞ
యును నెఱుంగఁ డట్టిమునివరు నారదు, నఖిలజనులుఁ బొగడు టరుదె యధిప.

వ. అని చెప్పె నగ్గుణంబు లఖిలప్రియకరంబులు సకలసత్త్వసమ్మతంబు లనిన విని
ధర్మతనయుండు శంతనుతనయుతోఁ గాలావయవప్రకారంబులును యుగప్రమా
ణంబులును భూతవిధంబులు నెఱింగింపవే యని యడుగుటయు నతండు శుకుం

1 గుందంగ. 2 విధము. 3 జ్ఞానంబుఁ.

డడుగ వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు సెప్పినయర్థంబులు నీయడిగినవియును మఱి
యు ననేకంబులుఁ గలవు సెప్పెద విను మని యజ్ఞపతి కి ట్లనియె. 33

క. అనఘుఁ బరాశరసూను స,వినయంబునఁ జేరి భక్తివినతుం డై త
త్తనయుండు బుద్ధిసంప,ద్ఘనుఁడు శుకుం డిట్టు లనియెఁ గౌరవనాథా. 34

తే. కాలవిధములు భూతసంఘప్రకార,ములును లోనుగ నెఱుఁగంగవలయు వాని
బహులకారుణ్యసంపద పల్లవింప, నాకు నెఱిఁగింపవే మునినాథవర్య. 35

వ్యాసుఁడు శుకునకుఁ జెప్పినకాలాదియవసిరూపణము.

వ. అనిన విని భరితాదరుం డై వేదవ్యాసమునీశ్వరుం డమ్మహనీయున కి ట్లనియె. 36

క. కాలములకు భూతములకు, నాలంబనభూత మగుమహామహిమఁ గ్రియా
లీల వెలింగెడునప్పర, మాలోకం బెందు నిష్క్రియాత్మక మయ్యెన్. 37

వ. అది భావనీయంబు. 38

క. వినుము నిమేషంబులు పదు,నెనిమిది యగుఁ గాష్ఠ గాష్ఠ లిరువదియుం దో
డనపదియుం గళయఁబదియును ముప్పా ఱుఁ గళలై ముహూర్తమునడచున్.

తే. మూఁడుపదులు ముహూర్తముల్ మోహదూర
యగు నహోరాత్ర మట్టివి యన్ని గూడ
మాస మవి రెండు ఋతు వనుమహితసంజ్ఞఁ
బరఁగ ఋతువు లాఱైన వత్సరము వత్స. 40

తే. అందు మూఁడేసిఋతువుల కయననామ,కంబు లగు నుత్తరాఖ్య మొకండు దక్షి
ణాభిధాన మొక్కటియు గుణాభిరామ, యవియహస్సునురాత్రియు ననఁగఁబరఁ [గు.

వ. అది యోగిజనంబుల నిర్దేశంబు.

తే. అనఘ యుత్తరదక్షిణాయనములమ్మ,హాత్ములగ్నియు ధూమంబు నండ్రు మఱియు
వినుము శుక్లంబుఁ గృష్ణంబు ననుటగలుగు, [1]సుగతికగతికి హేతువు లగుటఁజేసి.

క. నరులనెలలు నేఁడులుఁ బితృ,సురులకు దినము లగు నండ్రు సూరులు వరుసం
బరఁగుకృతత్రేతాద్వా,పరకలియుగవత్సరములభంగిఁ దెలిపెదన్. 44

వ. ఆకర్ణింపుము. 45

చతుర్యుగసంవత్సరపరిమితిప్రకారము.

సీ. విబుధులపండ్రెండువే లేండ్లు సనునంత నాలుగుయుగములు నోలి నడచుఁ
గృతయుగమ్మున కందుఁ జతుగంశకములుఁ త్రేతకు మూఁడుపాళ్లును ద్వాపరంబు
భాగద్వయంబునఁ బర్యవసిత మగుఁ గలియుగ మంశ మొక్కటన తీఱు
నిబ్భంగిపాళ్లగు నిన్నియుగముల కంబరయుగ్మవసువార్ధిపరిమితములు

తే. ఖద్వయర్తుగుణంబులు గగనయుగళ
వేదనేత్రంబులును నభోద్వితయకరసు

1 సుగతి దుర్గతి హేతువు.

థాంశములును వచ్చుమున్నాట యఱువదింటఁ
బెంప మానుషాబ్దంబు లై పేర్చి యుండు. 46

వ ఇట్లు కృతయుగంబునకుఁ బదియేడులక్షలు నిఱువదియెనిమిదివేలును ద్రేతాయు గంబునకుఁ బండ్రెండులక్షలుఁ దొంబదియాఱువేలును ద్వాపరంబునకు నెని మిదిలక్షలు నలువదినాలుగువేలును గలియుగంబునకు నాలుగులక్షలు ముప్పది రెండువేలును మనుష్యవత్సరంబు లయ్యె నిందులోన సంధ్యలును సంధ్యాం శంబులు నను పేళ్లఁ గొంతేసికాలంబు సెల్లు 47

క. క్రమమున సంధ్యలు సంధ్యాం,శములు ననం బరఁగు బుత్ర సకలయుగాద్యం
తములును యుగయుగమునకుం, దమలో స[1]వి సరియ కాలతత్త్వం బరయన్. 48

వ. అది యెట్లం టేని దేవసంఖ్యం జెప్పెద.

క. నన్నూఱులు మున్నూఱులు, నిన్నూఱులు నూఱులును మహితవర్షము ల
య్యన్నియుగములకును గ్రమా,సన్నత సంధ్యలను వానిసంధ్యాంశములన్. 50

వ. ఇట్లు కృతయుగంబునకు సంధ్య లక్షయు నలువదినాలుగువేలు దానిసంధ్యాం శంబు నంతియ త్రేతకు సంధ్యలక్షయు నెనిమిదివేలు దానిసంధ్యాంశంబు నం తియ ద్వాపరంబునకు సంధ్య డెబ్బదిరెండువేలు దానిసంధ్యాంశంబు నంతియ కలియుగంబునకు సంధ్య ముప్పదియాఱువేలు దానిసంధ్యాంశంబు నింతియ యివి మానుషవత్సరంబులు. 51

క. వరుసఁ గృతత్రేతా'ద్వా,పరకలియుగములఁ దపంబు భవ్యజ్ఞాన
స్ఫురణము యజనము దోషా,దరము ను మానవులకుం [2]బ్రధానతఁగలుగున్.

క. న్యాయంబులు ధర్మంబులు, నాయువులుఁ దనూబలములు నంతంతకు వ
త్సాయెంతయుఁ దఱుఁగుం ద్రే,తాయుగముఁ దొడంగి మనుజతతి కరయంగన్.

తే. ఆయుగంబులు నాల్గు మహాయుగంబు
నాఁగఁ జనుఁ దత్సహస్రంబు నలువ పగలు
దానికొలఁదియ రేయును దీని నెఱుఁగు
ప్రౌఢజనములు సు మ్మహోరాత్రవిదులు. 54

తే. అతఁడు రాత్రి నిద్రించు నిద్రావసరమ
ప్రళయ మగు లోకములకుఁ బ్రభాత మగుడు
మేలుకను దివమున భూతజాలసృష్టి
పరతఁ బొందుఁ బర్యాయ మిప్పాటఁ జెల్లు. 55

వ. అని వెండియు. 56

తే. అనఘ బ్రహ్మంబు దేజోమయంబు శుక్ల, మగ్రభాసిత మెద్దానియతులసార
రసము విశ్వంబు నది యహార్మహితకాల, బుద్ధమై చేయు బహువిధభూతసృష్టి.

---

1 విపర్యకాల. 2 బ్రధానగుణంబుల్.

వ. తత్ప్రకారం బెట్టి దనిన నమ్మహనీయతత్త్వంబువలన. 58

ఆ విను మహన్మనోగగనపవనానల, సలిలభూము లనఁగ సంభవించు
మహితవిభవములు క్రమంబున నేడు రూపములు జన్యజనకభావ మొంది. 59

క. క్రమయుక్తిని శబ్దస్పర్శములును రూపరసగంధసద్భావములుం
దమగుణములు గా నాకాశము మొద లగుభూతములు ప్రశస్తి వహించున్.

క. నరసుత విను మీసప్త, స్వరూపములు పురుషు లండ్రు సంయమివరు లీ
పురుషులు గూడిన సృష్టికి, [1]వెరవరు లది సంఘటిలదు వేర్పడి రేనిన్. 61

వ. ఇట్టిమహిమ గలిగి. 62

క. తేజోరూపము బ్రహ్మము, ప్రాజాపత్యం బనంగఁ బరఁగి పురుషుఁ డు
ద్భ్రాజిష్ణుసత్యనిత్యా,వ్యాజమహిమ వెలుఁగు చుండు నకలంకమతిన్. 63

క. వ్యాపకుఁడు స్రష్ట బ్రహ్మ ప్ర,జాపతి నాఁ బరఁగి నిత్యసత్యాత్మత్వో
ద్దీపితుఁ డై పురుషుఁడు ని,ర్లేపుఁ డనిర్దేశముం గలిగి వెలుఁగొందున్. 64

క. సురసంయమిగరుడోరగ, నరకిన్నరగిరిసరిద్వనపయోధులఁ ద
త్కారణీయములం జేయుం, బురుషుఁడు దివ్యాంతరంగమునఁ దలఁచి సుతా. 65

వ. ఇట్లు గలిగి వర్తిలుచున్నలోకంబులందు. 66

ఆ. పౌరుషంబు సూవె ఫలద మందురు గొంద, ఱనఘ దైవమిచ్చు నండ్రు కార్య
ఫలము గొంద ఱెల్లఫలము భూతస్వభా,వంబ యండ్రు గొంద ఱమితతేజ. 67

వ. ఇవి కర్మస్థులతెఱంగులు సత్త్వస్థులు సమదర్శను లయి యుండుదురు విశేషంబు
వినుము. 68

క. శివకరము దపము మేధా,ధవ సకలజనంబులకును దానికి మూలం
బవిరళశమదమసంపద, లవుట నివి మనంబుతోడ నలవడ వలయున్. 69

వ. స్వాధ్యాయంబు దపంబునకు బలం బిచ్చి తత్ఫలంబు గావించు. 70

క. అరయంగా [2]శబ్దంబును, బరంబు నన రెండు సూవె బ్రహ్మములు గుణో
త్తర శబ్దబ్రహ్మాభజన,పరుఁడు పరబ్రహ్మమహితపదముం బొందున్. 71

క. పరమబ్రహ్మము భూతో,త్కరముం గలిగించు మ్రింగు, దా నిష్క్రియతా
స్ఫురితం బయ్యును బ్రకృతి, స్ఫురణను శబలత్వ మొంది పురుషవరేణ్యా. 72

వ. సృష్టితెఱంగు మున్నెఱింగించితి సంహారప్రకారంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము

తే. స్థావరములు జంగమములుఁ దన్నుఁ గలయ
విలయ మొందిన ఘటపృష్ఠవిధము దాల్చు
భూమి నంబువుల్ మ్రింగు నంబువుల నగ్ని
యగ్ని ననిలుం డనిలు, ద్రావు నాకసంబు. 74

ఆ ఆకసమును మనసు హరియించు గంధాది, యగుగుణాళితోడ నఖిలభూత

---

1 వెర వగు నది. 2 శబ్దం బనఁ.

ములును నిట్లు లయముఁబొందిన గ్రసియించు, మనసు నాత్మగుణము నెనసివిధుఁడు.

క. అతనిఁ బొదువు సంకల్పం, బతులజ్ఞానంబు దాని నడఁచును విజ్ఞా
నితఁ దద్బలముఁ బురుష దేహితనుం గాలంబు వరుస నెడలం జేయున్. 76

క. కాలం బెడలిన విద్యోన్మీలిత మగుబోధ మన్యమిశ్రత్వంబుం
దూలించి వెలుఁగుచుండు వి,శాలమతీ బ్రహ్మ మది ప్రశస్తము శ్రుతులన్. 77

క. విను మీసంహారణంబును, దనవస మాత త్త్వ మవ్విధంబున దివసం
బును రాత్రియు భూతములకు, జననము విలయమును జేయుసంక్రీడ మెయిన్.

వ. అని చెప్పి పారాశర్యుం డార్యవర్యుం డగు శుకునితో వెండియు ని ట్లనియె.

సీ. జనియించి విప్రుండు జాతకర్మంబును జౌలంబు నుపనీతి సంస్కృతియును
బడసి యాచార్యునిపాల నధ్యయనంబు సేసి తా నాతనిచే ననుజ్ఞ
గాంచి తక్కటివి మూఁ డంచితాశ్రమములయందునొక్కటిపూనినగుగృహస్థ
ధర్మమాశ్రయ మండ్రు తక్కినమూఁటికిఁ గావున నది పూని దైవపైతృ

తే. కంబు లైనఋణంబులఁ [1]గ్రాఁచు వడుగు
నాఁటినడవడి ఋషులఋణమ్ము దీర్చి
వచ్చి కాన కాషాయపక్వతఁ బ్రశుద్ధిఁ
బొంది మఱి యుత్తమాశ్రమ మొందు టొప్పు. 80

తే. క్రతువు సేత సేయించుట శ్రుతులు గాధ
నియతిఁ జదువుట చదివించుటయును ధనము
లీగి కొనుట షట్కర్మంబు లింతపట్టు
నర్హకృత్యంబు లండ్రు ధరామరులకు. 81

దానగుణంబు సర్వవర్ణసామాన్యంబుగా నిరూపించుట.

వ. దానానుష్ఠానంబు సర్వజాతిసామాన్యం బయినయుత్తమధర్మంబు పుణ్యపరులకు దాతవ్యంబు గానివస్తువు లేదు కాశ్యుం డనురాజు దనప్రాణంబు లిచ్చి బ్రాహ్మణప్రాణంబులు గాచె నౌశీనరుం డగుశిబి యాత్మాంగంబుల నౌరసపుత్రునిని బ్రాహ్మణార్థంబుగా నొసంగెఁ గాశీపతి యగు ప్రతర్దనుండు బ్రాహ్మణునకై నిజనయనంబు లిచ్చె విదేహుండును జామదగ్న్యుండును గయుండును నొక్కొక్కతఱి సకలవసుంధరయును బ్రాహ్మణుల కిచ్చిరి పాంచాల్యుండగు బ్రహ్మదత్తుండు శంఖనిధి విప్రోత్తములకు దానంబు సేసె మఱియును బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రాణశరీరమణిహిరణ్యకన్యాగవాదిప్రశస్తవస్తువు లనేకు లర్హుల కొసంగిరి వారలకెల్లను సమకూరినసద్గతులవిశేషంబులం జెప్పం బెద్ద యని వెండియు. 82

క. దానాధ్యయనయజనముల, నానావిధపాపమును వినాశముఁ బొందుం
గాన యవి మేలు హింసాహీనత ధర్మవిధి లేనియెడఁ గడు వలయున్. 83

---

1 గ్రాఁచి...వచ్చెఁగాన; గ్రచ్చువడక...బ్రసిద్ధిఁ.

ఆ. ధూతపాపుఁ డైనపూతాత్మకుండు ల,ఘ్వాశి యగుచు నింద్రియముల గెల్చి
మనసులోనఁ గామమును గ్రోధమును జొర,నీక బ్రహ్మపదము నిచ్చఁగోరు. 84

ఆ. ఇట్టివాఁడు వెడల నీఁదు నింద్రియజల, మన్యుపంకలోభమయతటాది
ఘోరరూప యగునసారసంసారవి,శాలనదిఁ బ్రశాంతశాలిహృదయ. 85

తే ఘనతరప్రజ్ఞ యనుతెప్ప గలుగువాఁడు, సంసరణనది గడవంగఁ జాలుఁగాక
కామమును గ్రోధమును మదిఁగలిగి ప్రజ్ఞ, చించునేని నక్కడచుట చిక్కువడదె.

క. గతహర్షభయక్రోధుఁడు, ధృతిమంతుఁడు నప్రమత్తధీమహితుఁడు సం
శ్రితధర్ముఁడు దాంతుఁడు నగు, నతఁ డవసాదంబు నొందఁ డతులవివేకా. 87

క. ధర్మ మధర్మమవో లెన,ధర్మము దా ధర్మవిధివిధంబునఁ దోఁచుం
గర్మసమితి నొక్కొకయెడ, ధర్మగతి యెఱుంగవలయుఁ దచ్ఛాస్త్రములన్. 88

వ. అని యుపదేశించి మఱియును. 89

క. జ్ఞానంబు వడయుటకు వా,జ్ఞానసములు సునియతములు గావింతురు స
మ్మానితశాంతికొఱకు వి,జ్ఞానంబున నాత్మనియతి సల్పుదురు బుధుల్. 90

క. ఈతెరువున వేదవిదుఁడు, వీతామ్నాయుండు ధర్మవేదియుఁ బాప
స్ఫీతుఁడు సరి యై కడతు ర,నాతురత జరామరణమహాంభోరాశిన్. 91

వ. ఆచారనేమియుఁ బ్రాణయుగంబును నపానాక్షంబును [1]ప్రీవరూథంబును ను
పాయాపాయకూబరంబును ఘ్రాణశ్రవణవాహనంబును జ్ఞానసారథికంబును
సర్వతంత్రప్రతోదంబును ద్యాగరశ్మియును నగుయోగరథంబు నెక్కి వెరవు
గలవాఁ డక్షరపదంబు సొరం జనఁ జాలు నారథికుం డాతంత్రంబు ప్రభా
వంబునం జేసి. 92

క. వరుసన ధరణీపవనాం,బరజలతేజముల గెలుచుబల మెక్కి యహం
కరణంబు ద్రోచు బుద్ధిం, బరువడి నడఁగించుఁ బ్రకృతిపనిఁ బెడఁబాపున్. 93

ఆ. భూమిజయము దొడఁగి పురుషుఁ డంతంతకు, వృద్ధిఁబొంది యోగసిద్ధిఁ బొందుఁ
బొగయు మిడుఁగుఱులునుబొనుఁగు లేనిశిఖియు, బహులశిఖలు నైనపగిది ననఘ.

తే. విను మహంకారజయము పృథ్వీముఖంబు, లైనవానిని బుద్ధిప్రధానమును జ
యించునట్టిసంస్కారంబు నిచ్చుదాన, వగు మహానుభావంబు సంయమివరులకు.

వ. ఇది యోగప్రకారంబు. 96

తే. అనఘ యింద్రియముల విషయములమీఁద
నిగుడనీక మనంబుతో మగుడఁ దిగిచి
యాత్మఁ గూర్చుట సాంఖ్యులయనువు సాంఖ్య
యోగములు రెండు నారయ నొక్కతెరువ. 97

క. ఈరెండుప్రకారంబుల, వారలకును మమత విడువ వలయుట సరి ని

---

[1] హృత్కూబరంబును శ్రవణదర్శనవాహంబును...ధర్మప్రతోదంబును.

స్సారపుసంసారమునకుఁ, గారణము మమత్వ మగుటఁ గవిజనముఖ్యా. 98

వ. భూతతారతమ్యంబులు సెప్పెద నాకర్ణింపుము జంగమస్థావరంబులయందు జంగమంబులు లెస్స యవి జరాయువు నండంబును నుద్భిదంబును స్వేదంబును నను జనకవిశేషంబుల జనియించి బహుపాదంబులును ద్విపాదంబులును నైయుండు నందు మనుష్యులు మేలు మనుష్యులయందు జాతిధర్మోపధారకు లెక్కుడు జాతిధర్మోపధారకులయందు విప్రు లుత్తములు విప్రులయందు వేదజ్ఞు లుదాత్తులు వేదజ్ఞులయందుం బ్రవచనశీలు రుత్కృష్టులు ప్రవచనశీలురయం దాత్మజ్ఞు లధికులు వారలు సర్వధర్మవిదులు సత్యసంకల్పులు నవిభూతాధిదైవవేదులు నగుదురు వారలం జూవె దేవతలు బ్రాహ్మణు లండ్రు వా రెల్లవారికి నమస్కారాద్యుపచారాదరణీయులు వారికి సరిలేరు వా రాధారంబుగా సమస్తజగంబులుఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నవి యని చెప్పి యమ్మహాత్ముండు వెండియు. 99

తే. బ్రాహ్మణునకుఁ బ్రధానవర్తనము వినుము, నిర్మలజ్ఞానయుక్తుఁ డై కర్మసమితి
నలఘునిష్ఠమైఁ జలుపంగవలయు దాన, సంశయము లెల్లఁ బాయుఁ బ్రసాద మొందు.

క. ఇయ్యఖిలము సృజియింపఁగ, నెయ్యది ప్రభు వమ్మహామహితభూతముపొం
దయ్యెడిశుభంబు దపమునఁ, జయ్యన సిద్ధించు నది విసంశయ మనఘా. 101

క. మైత్రిం బోలెడుధర్మము, ధాత్రీదివిజులకు లేదు దాని నడపినం
బుత్రా యేకర్మంబు పవిత్రతయును వలవ దది వివేకముఁ జేర్చున్. 102

వ. అనిన విని శుకుం డాసంయమివరున కి ట్లనియె. 103

వ్యాసుఁడు శుకున కుపదేశించినపరబ్రహ్మప్రాప్తిసాధనప్రకారము.

క. పరమబ్రహ్మపదము నధ్వరముననో ప్రజ్ఞ పెంపువలననొ యోగా
చరణముననో సాంఖ్యసమాదరణముననొ పొంద వచ్చుఁ దత్త్వజ్ఞవరా. 104

చ. అనుటయు నమ్మునిప్రవరుఁ డాతని కి ట్లను నీవు పేరు గ్ర
చ్చినయవి యెల్ల మేల సవిశేషతపంబును నింద్రియప్రవ
ర్తనముల నిగ్రహించుటయు రాగము లోభముఁ ద్రోవఁ జాలునే
ర్పును దృఢవిద్యయుం గలుగుపుణ్యుఁడు వొందఁగ నోపు బ్రహ్మమున్. 105

క. విను మందు నొకవిశేషం, బనఘా బుద్ధీంద్రియంబు లైదును బరముం
గనువెలుఁగున కడ్డము వాని నడంగింపంగ మనసునిపుణత యొప్పున్. 106

క. మనసు నియమింప భూతాత్ముని యత్నం బోపు నియమమునకుఁ లో నై
మన సింద్రియములఁ గుదియించిన శబ్దాదులు దొఱంగి సిద్ధి దొరకొనున్. 107

ఆ. కనుట వినుట యాదిగాఁ గలయింద్రియంబుల కగోచరంబు బుద్ధి దీప
రూపుగాఁగఁ దోఁచు రూపశబ్దాదిగుణత్వరహిత మైనతత్త్వ మనఘ. 108

చ. వినయము విద్యయుం గలుగువిప్రునియందును గోవునందు నొ
ప్పు నెఱయుహస్తియందు నొకపోఁకకుఁ బోవనికుక్కయందు దా

ని నడిచి తెచ్చి వండి తినునీచపుమాలనియందుఁ దుల్యద
ర్శనులు దదంతరాత్ముని నిరంజనునిం గనునట్టిపండితుల్. 109

క. స్థావరముల జంగమముల, నావిభుఁడు వసించు నతనియందు నవి నిస
ర్గావాసత నుండును ద,ద్భావన మెఱుఁగుట తదైక్యపదముం జేర్చున్. 110

తే. క్షరము నక్షరమును నన గలవు రెండు
మూర్త లాత్మ కఖిలభూతములను బూర్వ
మొలయు మృత మన దివమున నుండు నమృత
మనఁగ నపరంబు రెంటిని గను బుధుండు. 111

క. ఈలోకంబుల నెల్లం, గాలము పక్వంబు సేయఁగా నెవ్వాఁ డ
క్కాలము పక్వము సేయం, జాలు నతం డమృతు నజరు సత్యుఁ గనుటకున్.

తే వినుు నవద్వారపురమున వెలుఁగుచుండు
హంసుఁ డతనిన యక్షరుఁ డమృతుఁ డంద్రు
పరమయోగు లాతత్త్వంబుభంగిఁ గాంచు
యోగ్యసత్క్రియాభ్యాసవైరాగ్యపరుఁడు. 113

వ. అని చెప్పి యప్పారాశర్యుండు వెండియు. 114

తే. అనఘ విను కామమును గ్రోధమును భయంబు
నిద్రయును లోభమును జాల నిందితములు
యోగిజనులకుఁ గావున నుడుగ వలయు
వీని నైదింటి నచలావధానవృత్తి. 115

శా. కామంబుం బెడఁబాచుఁ బండితుఁడు సంకల్పంబు వర్జించి ని
ద్రామోహంబు నడంచు సత్త్వగుణచింతన్ లోభముం బ్రాజ్ఞసే
వాముద్రం దొలఁగించుఁ గ్రోధము శమవ్యాప్తిన్ మగుడ్చున్ మతి
శ్రీమాన్యా భయ మప్రమాదమున నిర్జించున్ దృఢస్వాంతుఁ డై. 116

తే. శిశ్నము నుదరమును ధృతిఁ జేయుఁ గాలుఁ,జూడ్కిఁ జూడ్కిని వినికిని శుద్ధమాన
సమున మానసవాక్కుల విమలవిద్య, నవహితుండు రక్షించుఁ గులాగ్రగణ్య.

వ. మఱియు నొక్క తెఱంగు సెప్పెద. 118

తే ఇంద్రియములలో నొక్కటియేనిఁ బట్టు,వడక వెడలిన నాగంటఁ బ్రజ్ఞగాఱు
నట్లుగావున మనసు మున్నాఁగివినికి,యాదియగు నైదుఁ గ్రమమున నాఁగవలయు.

క. మనసును నింద్రియములునుం, దనయం దొడుఁగంగఁ[1] జేయుఁ దానుఁ దెలివి నొం
ది నిరంజనత్వసిద్ధిం, గని [2]యపధూమానలంబుకరణి వెలుంగున్. 120

మ. మన నేకాగ్రతఁ బొందఁ జేయ జనసమ్మర్దంబు వర్జించి శూ
న్యనికేతాద్రిగుహావివిక్తవనదేవాగారముఖ్యంబు లై

---

1 జేయఁ దాను; జేయుఁ దానఁ. 2 గతధూమా.

ననివాసంబుల నుండఁగా వలయుఁ ద న్మన్నించినం గీడు సే
సిన హర్షంబు నమర్షముఁ హృదయముం జెందింప కక్షోభ్యుఁ డై. 121

క. సమదృష్టిని జాయయుఁ గన, కముఁ జూచుచు సత్సమాధికలితం బగువృ
త్తము నడపిన శబ్దబ్రహ్మము, షణ్మాసముల యోగి [1]యతివర్తించున్. 122

క. సుత విను శబ్దబ్రహ్మము, నతివర్తించి భువనత్రయమునను యోగా
న్వితుఁ డగుమునిగను నజుశా, శ్వతు నచలుఁ బురాణతము నజరుఁ బరమాత్మున్.

వ. అనిన విని శుకుండు వేదవ్యాసమునీశ్వరునితో ని ట్లను వేదంబు గర్మముల నాచ
రించుటయుం బరిత్యజించుటయుం జెప్పు నివ్విధంబులు పరస్పరవిరుద్ధంబు లై
యున్నయవి యిం దెద్దాన నెట్టిగతి సిద్ధించు నేర్పడ నెఱింగింపవే యనుటయు
నతం డి ట్లనియె. 124

ఆ. విను ప్రవృత్తి కర్మ మనఘ నివృత్తి ని, ష్కర్మ మరయ బంధకంబు మోక్ష
ణంబు నగుట బోధనత్వసంపన్నులు, సొరరు కర్మతంత్రకరణమునకు. 125

క. కొందఱు కర్మాకరణ మభి, నందింతురు వారలకు జననమరణములం
బొందక పోరాదు మహా, నందముఁ బొందుదురు నిత్యనైష్కర్మ్యపరుల్. 126

ఆ. చిత్తశుద్ధిమాత్రఁ జేసె నేనియు నవి, ద్యాత్మకంబ చూవె యరయఁ గర్మ
మది దొఱంగు టంచితాత్మవిద్యాత్మక, ధర్మ [2]మదియ మోక్షదంబు సుమ్ము. 127

ఉ. గుమ్మడిపువ్వుఁ దేనియయుఁ గూపము నైందవరేఖకాంతియుం
జూ మ్మరయంగఁ గర్మఫలశోభనసంపద జున్ను నేఱుఁ బూ
ర్ణ మ్మగుచంద్రబింబము ననం దగు నిర్మలవిద్య గాఢపా
కమ్ము ఫలోదయం బది యఖండసుఖాత్మపదంబు పుత్త్రకా. 128

వ. కర్మంబునం గానిది యై విద్య నయ్యొడునట్టి తెఱం గెఱింగించెద. 129

క. విను రేఖామాత్రపుఁ జం, ద్రునియట్టులజీవుఁ డతనిదుష్పక్షముఁ బో
లినయజ్ఞానము నపగమ, మున బోధానందసాంద్రపూర్ణతఁ బొలుచున్. 130

బ్రహ్మచర్యంబు బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్తికి ముఖ్యకారణం బని చెప్పుట.

వ. అని చెప్పిన విని విద్య యెట్టివారికి నలవడు నెఱింగింపవే యనిన నందనునితో
గంధవతీనందనుం డి ట్లనియె. 131

తే. బ్రహ్మచర్యసమేతతపంబు విపుల, కాననమున వానప్రస్థగణముఁ బొంత
నిలిచి చేయుచుఁ బర్ణశాలలకు నుచిత, కాలమునఁ జని యెత్తి భిక్షలు భుజించి.

క. నుతియు [3]నమస్కృతియును లే, క తిరిగి శుభ మశుభ మనువగం బొందక గో
ష్ఠి తెరువు సొర కుండుట సు, వ్రత మది యధ్యాత్మవిద్యఁ బ్రచురముఁ జేయున్.

ఆ. అనుడు నతఁడు కర్మ మఖిలంబు నీడఁబో, విడుచు టొప్పదంద్రు వేదవిదులు
దాని నాదరింపఁ దగదొకో సంయమి, ప్రవర సందియంబు వాపవలయు. 134

1 మతివర్తించుఁ. 2 మాత్మమోక్షదంబు. 3 దిరస్కృతియును.

వ. అనినం గర్మంబు విడువమియు విడుచుటయుం గలిగి యుండుఁ దదీయయోగ్య తావిశేషంబు లెఱింగించెద. 135

సీ. విను మని ముని యిట్టులను బ్రహ్మచారి గృహస్థవానప్రస్థయతులు విహిత
కర్మనిష్ఠత సిద్ధిఁ గాంతు రాశ్రమచతుష్కము జతుష్పట్టికాఘటిత మైన
నిఃశ్రేణి తుదిముట్టునెల వెక్కుటకు నిట్టి క్రమవర్తనము సుకరంపుమార్గ
[1]మాయువు మొదలి నాలవుపాలు గురుపాల దాసునియట్ల సంతతముఁ బనులు
తే. ప్రీతిఁ జేయుచుఁ గుడిచినపిదపఁ గుడిచి, శయ్యఁ జెందిన నాతనిచరణయుగము
గరయుగంబున నొత్తుచుఁ గలితనిద్రుఁ,డైన నిద్రించు బ్రహ్మచర్యాన్వితుండు

క. రసగంధప్రముఖంబుల, దెస వేడుక లేక గురుమతికి వచ్చినయ
ట్టిసమయములఁ దగ వేదా,భ్యసనంబులు సేయుచుండు నాతఁడు నియతిన్. 137

వ. ఇది బ్రహ్మచారిప్రకారం బాతం డాశ్రమాంతరగతుం డయి వర్తించువిధంబు సెప్పెద. 138

సీ. సవినయంబునఁ దనశక్తితో గురునకు దక్షిణ యిచ్చి యాతండు వనుపఁ
గా సమావర్తనకార్యంబు నడపి వివాహ మై హవ్యకవ్యముల నతిథి
తోషణబాంధవపోషణంబుల సత్యభాషల నిజదారపరతఁ బుత్ర
సంశిక్షఁ గ్రతువిశేషంబుల నొకయాయురంశంబు గడపి గృహస్థధర్మ
తే. వృత్తిఁ గృతకృత్యుఁ డగు నగ్ని విడువ కడవి
బూరిపంటల ఫలమూలములను భిక్షు
పూజ సలుపుచుఁ బరిశిష్టములు భుజించి
తపము సేత వానప్రస్థధర్మసరణి. 139

క. వానప్రస్థప్రక్రియ, దా నొకపా లాయువునఁ బదంపడి తుదిపా
లైనను సన్న్యాసాను,ష్ఠానమునకుఁ జొచ్చువాఁడు శాంతాత్మకుఁ డై. 140

వ ఇట్లాయురంశంబులు నాలుగుం జెల్లుట యుత్తమధర్మస్వరూపం బంశత్రయ కాలాచరితం బైనయాశ్రమత్రితయంబు ప్రవర్తనంబులఁ గషాయపక్వం బగు టయుఁ జతుర్థాశ్రమంబుఁ జెందుట కృత్యంబు దానితెఱం గెఱింగించెద నవ హితుండ వై యాకర్ణింపుము. 141

సీ. ఆత్మయం దగ్నిసమారోపణము సేసి యజన మాంతరముగ నకృతసంధి
విగ్రహుం డగుచుఁ బరిగ్రహవిముఖుఁడై ముండుండు ననికేతనుండు వృక్ష
మూలవాసియును గపాలధారుండు నేకాకియు నక్రోధకామశోకుఁ
డునుగాఁగవలయు భిక్షునకు నిందాస్తుతుల్ దనయంద యడఁగంగఁదాను బరుల
తే. దిక్కువలుకక దివియెల్లఁ బిక్కటిలఁగఁ, దాన యున్నట్లు గనుచు నేమేనిఁగుడిచి
యెద్దియేనియుఁ గట్టి యొందే శయించు, నతని దేవతల్ బ్రాహ్మణుఁ డండ్రుపుత్ర.

[1] మాయువుమొదల నాలవుపాలు.

క. జననికరములకుఁ దొలఁగుచు, ఘనభుజగంబులకుఁబోలెఁ గనుఁ బీనుఁగుఁ గా
వనితం దనుఁ బాటించిన, ననఘా నరకముగఁ దలఁచు నతఁడు మనమునన్

తే. అతనివలన భూతములకు నభయ మగుట
భూతములదెస నభయంబ యాతనికిని
బుత్ర యీగు లెల్లవియును భూతములకు
నభయ మిచ్చుటఁ బోల వం ద్రార్యజనులు. 144

ఆ. జంతుపదము లెల్ల దంతిపదంబులో, నడఁగుక్రియ నహింసయందు సకల
ధర్మములు నడంగుఁ గర్మసంత్యాగికి, నైన భూతదయ సమర్థ్యగుణము. 145

వ. కావున

క. జగముల కెల్ల శరణ్యుం, డగుచు నమృతసిక్తమైనయట్టిమనసుతో
విగతాఖిలేపస్థితి, గగనమున ట్లుండు నతఁడు గణనాధికుఁ డై. 147

వ. అని చెప్పి యప్పరాశరనందనుండు వెండియు నిట్లనియె. 148

వ్యాసుఁడు శుకున కుపదేశించినయంతర్యాగప్రకారము.

తే. హృదయవేదికయందు సమిద్ధమూర్తి, వెలుఁగుచుండు తేజమునందు వేల్చుఁబ్రాణ
ములను యాజి యట్లంతరమున నొనర్చు, యాగమున వీతకల్మషుఁ డై వెలుంగు.

క. విను మాత్మతీర్థసంసేవనము తెఱం గెఱుఁగునట్టివానికిఁ దిరుగం
జన వలయునె పెఱచోటుల, కని చెప్పుదు రాశ్రితులకు నధ్యాత్మవిదుల్. 150

తే. అవనిఁ బొందదు దివమున నప్రమేయ, మండజంబు హిరణ్మయమండమధ్య
మున వెలుంగు నుజ్జ్వలపక్షఘనత దాని, నెఱుఁగు సంతతయోగసమేతుఁ డనఘ.

క విను మాఱించులుఁ బంద్రెం, డనుపమధారలును నై నిజాస్యము విశ్వం
బును బొదువఁ దిరుగుకాలం,బనుచక్రము దురవబోధ మది యడఁగు గుహన్.

ఆ మనసు నింద్రియములఁ బనిగొని పురుషుండు, ప్రచురశిక్ష లేనిరథ్యసమితి
నడపురథికుమాడ్కి నడవడి నవి యీడ్చి, నట్టులైన నశుభ మావహిల్లు.

క. తనకు మహితప్రసాదం, బొనరక యున్నేనిఁ గీల్గొ లోలయు నది దృఢ
త్వనిరూఢ మైనఁ జేకుఱు, ననంతపదసిద్ధి దాని కను వెఱఁగింతున్. 154

తే. సర్వసంకల్పరహితుఁ డై సత్త్వమున వి,నిశ్చలంబుగఁ జిత్తంబు నిలుపవలయు
సత్త్వసక్తచిత్తంబు ప్రసాద మొసఁగు, దానఁ గాలంబు నడపు టుత్తమవిధంబు.

క. వినుము నివాసస్థానం,బునఁ గంపనరహితదీపము వెలింగెడుచా
డ్పున నంతరాత్మ వెలుఁగుచు, నునికి ప్రసాదంబుభంగి యుత్తమధిషణా. 156

క. విను తత్ప్రసాదవంతుఁడు, దనయందు నిరంజనముగఁ దన్ననిశంబుం
గనుఁగొనుచు నియతి నియతాశ,నుఁ డై యుండుట యొనర్చు శాశ్వతపదమున్.

తే. అతులవేదాంతశాస్త్రమహాంబురాశి, దచ్చి పుచ్చిననవనీత మిచ్చితిని స
ఘాదరంబునఁ గైను మనుసరించు, కొనిర్మతత్త్వలాపస్వికి నీవు నొసఁగు. 152

ఆ. సకలరత్నపూర్ణసర్వవసుంధరా,చక్రదానవిధియు సరి యనంగ
రాదు విశ్వవేదరాశిసారార్థాత్మ,విద్య యిచ్చుటకు వివేకధుర్య. 159

వ. అని యుపదేశించి యింకనేమి విన వల తనిన శుకుండు దీనికంటె విన వలయు
నది గలదె దీనిన సుదృఢంబుగా ననుగ్రహింపవే యనుటయు ననుకంపావిధే
యుం డగుసాత్యవతేయుం డతని కి ట్లనియె 160

క. భూతంబులఁ బచరించుచు, భూతాత్ముఁడు వానిఁ దనవిభూతి నడంచుక్
భూతాహరణంబు నిజ,ద్యోతనము దదీయవృత్తి దుర్ధశ పుత్రా. 161

క. అవయవము లెట్లు కూర్మము, నివిడించును లోని కడఁచు నెఱి నట్టుల భూ
తవితతి భూతాత్ముండును, బ్రవర్తననివర్తనములపాల్పడఁ జేయున్. 162

క. మాయాశబలుం డై యటు, సేయక పోరామి భూతసృష్టి యొనర్చుక్
మాయఁ బెడఁబాప భూతని,కాయాభావ మగు నదియ కవిజనముఖ్యా 163

తే. గగనపవనతేజోజలక్ష్మాగుణములు, సూవె శబ్దాదికంబును శ్రోత్రముఖ్య
కంబునై చెల్లువిషయచయంబు నింద్రి,యవ్రజంబును సర్వంబు నడఁచు శమము

క. విను మై దింద్రియములకును, మనంబు షష్ఠంబు సప్తమత్వము బుద్ధిం
[1]బనుగొను భవ్య క్షేత్ర,జ్ఞునియం దష్టమత గల్గు సుగుణాభరణా. 165

తే. తలఁచు మనమందు నిశ్చయదశ యొనర్చు
బుద్ధి సర్వైకసాక్షిత్వమున వెలుంగు
నంతరాత్ముండు క్షేత్రజ్ఞుఁ డనఁగ వాని
మెఱపు సత్త్వాదిగుణము లై మెఱయు వత్స. 166

తే. స్వస్థతయు దుఃస్థతయు జడత్వమును గ్రమవి
గణన సత్త్వరజస్తమోగుణము లవి స
మీరితము లగు టడఁగుట యింద్రియంబు
లడరు టొదుఁగుట బుద్ధికృత్యములు పుత్ర. 167

తే. అనఘ యింద్రియములు విషయములు మనసు
బుద్ధియును నాత్మయును గ్రమంబునన యెక్కు
డాత్మ బుద్ధి యనంగ నల్పాంతరంపు
వస్తువులు బుద్ధి [2]యిన్నింట విస్తరిలుట. 168

క. కనుఁ గన్నై వినుఁ జెవియై, కొనుఁ జవి జిహ్వయయి మూరుకొను నాసికయై
తను వై స్పర్శము గైకొను, ననవద్యా బుద్ధి యాత్మయంద నిలుచుచున్. 169

క. ప్రీతిం గదుఁ బొదలు విషా,దాతురతఁ గ్రుక్కుఁ దద్ద్వయము లేక సమ
త్వాతిశయంబున నిలుచును, నేతృత్వంబునను బుద్ధి నెఱపు గుణములన్. 170

ఆ తత్స్వభావ మెఱిఁగి తా నింద్రియాదిస,మ్తకము వెంటఁ బోక తన్నుఁ గనుచు

1 బనిగొను. 2 యన్నింట.

నున్న వానిఁ బొంద నోపునె దుఃఖదై,న్యంబు సుఖమదంబు నప్రమత్త. 171

ఆ. జలములందు నిలిచి జలపక్షి మునుఁగదు, మేడిపండు మశకపీడఁ బొరయ
దట్ల విషసమితియందుఁ దా నది దన,యందు నుండు వికృతి నొంద దాత్మ. 172

వ అని చెప్పి మఱియును. 173

క. విను మూర్ణనాభితంతువు, జనియింపఁగఁ జేసినట్లు [1]సత్త్వము గుణసం
జనకం బగు నది పురుషుఁడు, గనుట యుదాసీనతన వికారము గలదే. 174

ఆ ఆదిని ధనరహితుఁ డగునిరంజనుఁ జెంది, గుణము లెడల విడిచి క్రోధలోభ
ములకుఁ జొరవయీనిముని హృదయగ్రంథి,విరియ నడఁచిమోక్షవిభవ మొందు.

క. శమసంపద బ్రాహ్మణజ,న్మమునకు సామగ్ర్య మవ్వినయసారము చి
త్తమున కలవడ్డమునికి భ,యము శోకము మదము హర్ష మనునివి గలవే. 176

క. శమనిరతియు నాత్మజ్ఞా,నముఁ [2]జూవ్వే బుద్ధలక్షణంబులు పర్యా
ప్తము లివి రెండు నరయ మో,క్షము సాధించుటకు వేఱ కల్పన లేలా. 177

వ. అనిన విని శుకుండు ధర్మంబుల కెల్లఁ బరమం బయినధర్మం బెఱింగింపవే యను
టయు వాత్సల్యపరాయణుం డగునబ్బాదరాయణుండు సనాతనంబును ముని
సత్తమసంస్తుత్యంబును నగునుత్తమధర్మంబు సెప్పెద నేకాగ్రచిత్తుండ వయి
యాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లనియె. 178

ఇంద్రియనిగ్రహం బుత్తమధర్మంబుగ నిరూపించుట.

తే. ఎల్లకడలకు వెలువడునింద్రియముల, బాలపుత్త్రులఁ దండ్రియుఁ బోలె నాఁగు
మఱియు మనమును నిశ్చలై కాగ్రభావ,మొందు టుత్తమతపమది యుజ్జ్వలాత్మ.

క. అది ధర్మంబుల కెల్లం, దుది యగుధర్మంబు మనసుతో దానిఁ దగం
గుదియించి మేధతోడం, గదియింపుము నియతిఁ బుత్ర కడు గాఢముగన్. 180

తే. ఇంద్రియంబుల నాఱింటి నిట్లు విషయ
ములకు నొలయక యుండంగ నిలువరించి
తలఁపు లుడిగి [3]తేనియుఁ బ్రమదమున నాను
భంగిఁ దృప్తుఁడ వై యుండు పరముఁ గాంతు. 181

వ. అని వెండియు. 182

చ. తనకుసుమంబులన్ ఫలవితానము మూర్కొన నాన మ్రాను నే
రనిక్రియఁ గాల నేరదు పరం బగుతత్త్వము నైజభంగి వి
న్ననువున నంతరాత్మ గను నైష్ఠికతం గను మింతవట్టుఁ బా
మెనసినతోలు వాయుక్రియ నీవు దొలంగుదు పాపపుంజమున్. 183

వ ఇవ్విధంబున శాంతినొంది యవ్యక్తసంభవయు సంకల్పమూలయుఁ గ్రోధపంకయు

1 సత్వగుణము సం. 2 నుంజూవె బుధలక్షణం. 3 తే నాత్మ మోదమున నాను...యుండు పదము.

నింద్రియగ్రాహయుఁ గామభుజంగయు మోహతృణచ్ఛన్నయు సంసారసాగర
గామినియు నై ఘోరప్రకార యగుచు నకృతాత్ములకుం గడవ రానియట్టి
లోభవాహిని సత్యతీర్థంబున నుత్తరించి. 184

క. సుత నీవు సుప్రసన్నాత్మతఁ బొంది నగాగ్రగతుఁడు మహివారలఁ జూ
చు తెఱంగున నీభూత, ప్రతతిం గనుఁగొనుచు నుండు పరితృప్తుఁడ వై. 185

క. శాంతము ధర్మప్రచయం, బంతటికి విశిష్ట మిమ్మహావిద్య మదీ
యాంతఃకరణము సాక్షిగ, నెంతయు సంప్రీతి నీకు నిచ్చితిఁ బుత్రా. 186

వ. అని యి ట్లుపదేశించి పరమసంవిదేకాయనుం డగుకృష్ణద్వైపాయనుండు
కృతార్థీభూతచేతస్కుం డగునందనుప్రతిపత్తికి నభినందనవిశేషంబుగా నధ్యాత్మ
విద్యావిలాసవిషయంబులగు వాక్యంబులు మఱియు ననుగ్రహించె వానిం జెప్పెద.

క. వేదములుఁ దదంగములు స,మాదరమునఁ జదివినను సుయజమానత్వా
పాదకుఁ డైనను బ్రాహ్మణ,తాపదవి దక్కునె ప్రశాంతిఁ దక్కఁ గుమారా. 188

క. ఒరులకుఁ దా వెఱవక తన, కొరులు వెఱవ కుండునట్టియొప్పెడుసమతం
దిర మైననడవడిం గల, పరిణతచిత్తుండు సూవె బ్రాహ్మణుఁ డనఘా. 189

తే. బంధనంబులలో నెల్లఁ బరమబంధ
నంబు గామంబు దద్వర్జనమున నాత్మ
యభ్రపటలంబు వాసినయమృతకిరణ
పూర్ణమండలమునుబోలెఁ బొలుచు ననఘ. 190

క. పరతత్త్వోపాసనత, త్పరుఁ డై సంక్షీణకామభావత నున్నం
బురుషుసుఖ మొందు వృద్ధిం,బొరయుచు వపు వమృతకిరణుఁబొందినమాడ్కిన్.

క. పొరిఁ బొరి భూతముల గుణో,త్కర మవిశేషాన్వితముగఁ గనుఁగొనుసంవి
త్పరుదుఃఖంబు సుఖముచె, విరియుఁ దరణిచేతఁ దమము విరిసినభంగిన్. 192

ఆ. తనది యనక యేమిధనమునఁ బ్రియ మందు, నెద్ది గుడువకుండ నేసఁగుఁదృప్తి
యిచ్చఁబొందు లేక యెయ్యదిబల మిచ్చు,దానిఁగనుట శ్రుతులతలఁపుగనుట.

క. పరిపాటిఁ గర్మ మెడలఁగ, వరుస గుణము లడఁగ విషయవర్గముపొందుం
బొరయక యుండెడుబ్రాహ్మణు,జరయును మృత్యువును బొరయఁ జాలవు వత్సా.

తే. అనఘ దేహంబుకంటె వేఱయిన దేహి
సూక్ష్మరూపము శాస్త్రోక్తసుకృతములఁ బ్ర
శాంతజనములు గాంతురు సాధనముల
నాదరింపరు దర్శనానంతరమున. 195

క. ఇనురూపము జలములఁ దోఁ,చినక్రియ బుద్ధిఁ బ్రతిబింబసిద్ధత వెలుఁగొం
దినయాత్మను బరమార్థతఁ, గనుసత్త్వస్థులకు నిజము గానంగ నగున్. 196

క. అనఘ దివసంబు రాత్రియు, ననునివి భానునకు లేనియట్టులు సతతం

బును బరమయోగయుతుఁ డగు, మునికి వివేకావివేకములు లేకుండున్. 197

క. కరణంబులు దొడరిన ని,ష్కరణత నున్నను శమంబు గలయోగికి సు
స్థిర మగు సమాధి యని ముని,[1]వర శాండిల్యుండు శిష్యవరులకుఁ జెప్పెన్.

సీ. విను మోహబీజసంజనితంబు గామద్రుమంబు ప్రమాదజలంబు దనకుఁ
బరిషేచనంబుగఁ బెరుఁగు నజ్ఞానస్థిరాధారకలిత మై యం దసూయ
పత్త్రసంపద యది చిత్రతరంబు మానస్కంధదృఢత నున్నతి వహించు
శోకశాఖంబు ననేకచింతోపశాఖంబు బురాకృతకర్మసార

తే. ఘనముఁ దృష్ణాలతాపరిగతము నగుచుఁ
బొలుచుఁ దత్ఫలములకు లుబ్ధులు గడంగి
ప్రాఁకి పడుదురు విడుపు శస్త్రముగ నది వి
ఖండితము సేసి బుధుఁడు దుఃఖములఁ దొఱఁగు. 199

సీ. పురము శరీరంబు [2]బుద్ధి తత్స్వామి యని సర్వార్థచింతన సచివపదవి
నడచుచు నుండు మనంబు శబ్దాద్యంబు లై చెల్లువిషయంబు లైదుఁ దగు పు
రోహితవర్గంబు శ్రోత్రాదు లగునింద్రియంబులు పౌరజనంబు లిట్లు
పరఁగెడురాజ్యంబు పరిభోగమునకు దూషకు లైనదొరలు రజస్తమములు

తే. [3]వారికలపులఁ బడు బుద్ధి నేర కుండి
మనసుతోడ వేర్పడినఁ దానును మనంబు
నేకముఖతఁ గార్యము సూచునేని దుష్టు
లడఁగుదురు భోగ మవ్యయ మగుఁ గుమార. 200

వ. అని చెప్పె ననిన విని పాండవాగ్రజుండు భీష్మునితోఁ గార్యబలంబును వీర్య
బలంబును మనోబలంబునుం గలుగునుత్తమక్షితిపతు లనేకు లీకయ్యంబున
మృతు లైరి నిజప్రాణంబునకు నొక్కరుండ నొడయుండు లేక తక్కె మృత్యు
వనునది యెయ్యది యేమిటం గలిగె నెట్లు ప్రజల సంహరించు నెఱింగింపవే
యనుటయు నతం డిట్లనియె 201

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు మృత్యుదేవత తెఱం గెఱింగించుట.

సీ. [4]విను మకంపనుఁ డనుమనుజేంద్రుఁ డాత్మజుఁ డాహవంబున మృతుఁడైనవగపు
గదురంగ నుండి నారదు నలవోక వచ్చినవానిఁ గని సవిశేషభక్తి
యుతముగా నాతిథ్య మొనరించి తనవగ వెఱింగించుటయు నమ్మునీశ్వరుండు
గరుణ శోకనిరాసకారణం బైనయాఖ్యాన మొక్కటి సెప్పె దాని తెఱఁగు

తే. దేటపడునట్లుగాఁ బరిపాటితోడ, నఖిలమును నెఱింగించెద నవహితుండ
వై వినంగ నీయడిగినయర్థమునకు, బోధకం బగు నది కురుభూపవర్య. 202

వ. అజుండు జగంబులు సృజియింప జంతుసంతానంబు పెరిఁగి సమ్మర్దం బధికం బై

1 వరుఁ డగు శాండిల్యుఁడు. 2 బుద్ధియ తత్స్వామి. 3 వారికఱపులఁ. 4 అనుకంపకుండను.

యూర్పు వోవనియ ట్లయిన నద్దేవుండు సంకటపడి సంహారప్రకారంబు విచారింపం దదీయచిత్తంబుకార్యదాహంబున మహాదహనుండు జనియించి జగంబులు దహింపం జొచ్చిన. 203

తే. త్రినయనుఁడువచ్చియాతనిఁదేర్చినాతఁడాతెఱంగెఱింగించి యయ్యగ్నినుడిపె నపుడుపుట్టెఁ దదీయేంద్రియవ్రజమున, నొక్కయంగన రక్తాక్షి యుజ్జ్వలాంగి.

వ. పుట్టి దక్షిణాభిముఖయై పోవం గని కమలసంభవుండు పిలిచి మృత్యువ ప్రజలఁ బ్రబలదుర్బలభేదంబు లేక సంహరింపు మనుటయు నవ్వనిత వనటం గన్నీరొలుక నీ కుమ్మవించి క్రూరకర్మంబు సేయుదునే ధర్మకార్యంబునకుం బనుపు మని పలికిన నయ్యశ్రుబిందువులు దోయిటం బట్టి యద్దేవుం డమ్ముద్దియతో నిదియ పనిగా నుదయించినదానవు నీవు ప్రజాసంహారంబు సేయ వలయు ననవుడు నాబాల గాలిం దూలుతీవయుంబోలెఁ గంపంబు నొందుచు. 205

క. మనుజుల హరించి బాంధవ, జనమున శోకంబుఁ జూడఁ జాలుదునె తపంబున కేఁగెద సదయంబుగ, ననుజ్ఞ సేయంగ వలయు నని ప్రణమిల్లెన్. 206

వ దానికి నరవిందసంభవుండు మందస్మితంబుతో నిట్లు లగు జంతుసంహారంబు నీ కవశ్యకర్తవ్యంబు దానిం జేయుమి సువ్వె యధర్మంబని నిర్బంధించిన నూరకుండి యన్నాతి పనంపడి యల్లన సురిఁగి ధేనుకాశ్రమంబున కరిగి యత్యంత దీర్ఘకాలంబు ఘోరతపంబు సేసి కౌశికి గంగ నంద యనునదులకుం బోయి వాయు వాహారంబుగా నతిదుష్కరవ్రతంబు లనేకవర్షంబు లాచరించి హిమశిఖరిశిఖరంబునకుం జని చతురాననప్రీతికరం బగునిష్ఠాతిశయంబున సంయమంబు దాల్చి యుండ నద్దేవుండు. 207

క. సన్నిధి సేసి తపముమెయి, నున్నఁ బ్రయోజనము గలదె యుడుగుము పుత్త్రీ యన్నశరణంబు వేఁడెద, నన్ను దయం గావు మనియె నాతి యతనితోన్. 208

వ. అనిన విని యమ్మహాత్ముండు. 209

తే. ప్రజల హరియించు టిది నీకుఁ బరమధర్మ, మేను బొంకెదనే దీని నెల్లభంగి నాచరింపన వలయు మత్ప్రార్థనంబు, భగ్న మొనరించు టొప్పదు పద్మనయన.

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు సెప్పెద నీయశ్రుజలంబు లేనంజలిపుటంబునంబట్టు టెఱుంగుదు గాదె యవి నానావ్యాధిరూపంబుల మానవుల బాధించుఁ గామ క్రోధంబులు వానికిం దోడుపడు వారు దానన తెగుదురు నీవు నిమిత్తమాత్రం బింతియ నీకు వరం బిచ్చెదను. 211

తే. పురుషుఁడును నంగనయును నపుంసకుండు, నగుము పుత్త్రిక పురుషునినంగననున పుంసకునిఁ జంపువేళలఁ బొంద కుండు, పాపమును నిది ధర్మమై పరఁగు నీకు.

వ. అని పలుకుటయు నప్పొలంతి శాపంబునకు వెఱచియు నది యట్టిద కాక యను తలంపు దోఁచియుఁ బ్రజాసంహారంబు సేయునధికారంబు పూనె మృత్యుదేవత

ప్రాణాపహారిణి యగుఁ బ్రాణిజాలంబు దేహంబులం బాసి దేవాదిభావంబులం
బొందుచు మగుడ మనుష్యత్వంబు నొందుచుండు. 213

తే. భీమనాదుండు భీముఁ డుద్దాముఁ డప్ర
తర్క్యతేజోమయుఁడు జగత్ప్రాణుఁ డొడలు
మనుపఁ జెఱుపంగ నొడయుండు సనుట మగుడ
నరుగుదెంచుట వింతగా దతని కెందు. 214

వ. అనినం దొల్లియు నిది వింటి నాఁ డత్యంతశోకాక్రాంతుండ నగుట నవ్వానికి
రిత్తవోయె నేఁ డీయుపాఖ్యానంబునయర్థంబు పరిజ్ఞాతం బయ్యె. 215

క. అని పలికి యధిప కుంతీ, తనయాగ్రజుఁ డిట్టు లనుఁ బితామహుతో స
జ్జనకోటి ధర్మమునకును, మనమున వెఱచు నది యింతమాన్యం బగునే. 216

వ. ధర్మంబు తెఱం గిట్టి దని నిరూపించి యనుగ్రహింపుము. 217

సీ. అనుటయు నతఁ డిట్టు లనియె వేదంబులమీఁది భక్తియు దృఢస్మృతియు సమ్య
గాచారమును రుచిరాకారములు ధర్మమునకుఁ గొందఱు బుధజనము లర్థ
మగుఁ జతుర్థాకారమం డ్రయినను బాడి దప్పియు బొంకియు ధనము గూర్చు
టెల్లపాపములకు నెక్కుడు బొంకమి పరులసొమ్ముల కాస పడమి సర్వ
ఆ. ధర్మములకు నధికతరములు విధివిహితంబు గానియట్టిధర్మ మనఘ
చవుట నిడినవిత్తు[1]చాడ్పున రూపించి, చేయ నిహపరములఁ జెందు సుఖము.

వ. ధర్మంబు తెఱంగు సూక్ష్మంబు ధర్మంబులు బహువిధంబు లట్లు గావున [2]ధర్మ
సర్వస్వనైజస్వరూపనిరూపణంబు సేసి కరతలామలకంబుగాఁ బలికెద నాక
ర్ణింపుము. 219

క. ఒరు లేమేమి యొనర్చిన, నరవర యప్రియము దనమనంబునకుఁ దా
నొరులకు నవి సేయకునికి, పరాయణము పరమధర్మపదముల కెల్లన్. 220

వ. అని చెప్పినం బ్రీతుం డై తాతకుం బ్రణమిల్లి పాండవాగ్రజుండు ధర్మస్వరూప
నిరూపణం బింత యొప్పునే యని యభివర్ణించి యాగ్రహంబున నేమేనియు
నడుగుచున్నవానింగా నన్నుం దలంపవలదు వలవనియట్టిది యడుగం దెలిసికొను
టకై వలయునది యడుగుదు నట్లుంగాక యడిగినదానిన యడుగుటయుం గలు
గుఁ గృప నాదరింపుము సమ్యగాచారంబు ధర్మాకారం బని నిర్దేశించితి వృత్త
మాచారప్రకారం బెఱిఁగింపవే యనుటయు నమ్మనుజపతికి నమ్మహాత్ముం
డి ట్లనియె. 221

తే. వేదమాచారములఁ జెప్పు వివిధగతుల, సకలహిత మగునట్టియాచార మరయ
ననఘ వేఱొండు గలదె మహాత్ము లెద్ది, యాచరించిరి దానిఁ జేయంగవలయు.

వ. అని పలికి తొల్లి జాజలి యనుమునికిఁ దులాధారుం డనువణిగ్వరునితో సంవా

---

1 చాడ్పు నిరూపించి. 2 ధర్మస్వరూపనిరూపణంబు గరతలా.

దంబు గలిగె నది యితిహాసరూపంబునఁ జెల్లు నేతద్విషయం బయి యుండు దానిం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 223

జాజలితులాధారుల సంవాదప్రకారము.

సీ. చలనంబు లేక జాజలి తపోనిష్ఠ నాసీనుఁ డై యుండఁ బిచ్చుకలు గూఁడు
గావించెఁ దన్మస్తకంబున నమ్మిథునము గారణముగ నండములు గలిగి
పిల్ల లై వర్తించి యెల్లెడ కెర గొన నరుగుచు మరలుచు నవియు నవియు
నర్గాఁట వసియింప నతఁడు దయాళుఁ డై వానిఁ జోపక యుండి వత్స తనదు
తే నియతి కెద మెచ్చి యీధర్మనిష్ఠ యెందుఁ
గలదె యనుటయు మ్రోసె నాకాశవాణి
ధర్మపరుఁ డై నయత్తులాధారుఁ డింత
యాడఁ డి ట్లాడ నే లని యద్భుతముగ. 224

వ. అట్లు మ్రోసిన విని వెఱఁగుపడి యత్తులాధారుం డెవ్వఁ డని తలంచినం దులాధారుండు వారాణసీపురంబున నున్నవాఁ డనువాక్యంబును నంబరంబున వీతెంచె నమ్మునియును మత్సరభరితుఁ డగుచు నప్పురంబునకుం బోయి జనసం పూజ్యవాణిజ్యంబునం బ్రవర్తిల్లునతనిం గాంచిన నతండు సముచితసత్కారం బాచరించి యి ట్లనియె. 225

తే. పిచ్చికలు గూఁడు శిరమునఁ బెట్టి తారుఁ, బిల్లలును సుఖలీల వర్తిల్లుచుండఁ
జిత్తవికృతి లేకెట్టులు సేయు దయ్య, తపము సంభావనీయవర్తనుఁడ వీవు 226

వ. అనినఁ దదీయబోధనంబునకు విస్మయం బందుచు విప్రోత్తముండు నీవు వణిగ్వ ర్తనంబున నుండ నెవ్విధం బగుధర్మంబున నివ్విశేషంబు గలిగె ననవుడు నతం డతని కి ట్లనియె. 227

సీ. విలుచుట నమ్ముట నొలయదు వంచన యర్థాలాభంబున యనుభవింతు
సరి సిద్ధ్యసిద్ధులు సమలోష్ఠకాంచన మై యుండు మనసు నిందాభినుతులు
హింసయు నాత్మప్రశంసయు లేవు భూతంబులయం దెల్ల దయ ఘటిల్లు
నభయదక్షిణ మగు నంచితసత్యయాగము సెల్లుఁ గోర భోగమును యశము
తే. నెవ్వరికి మేలు సేసిన నింత సేసి, నాఁడ ననుబుద్ధి మమత యెన్నఁడు నాకుఁ
గలుగ దేమిటనేనియు వలపు నొల్లమియును బుట్టదు నిక్కమింతయు మహాత్మ.

క. లోకం బెల్లను నేఁ జిత్రాకారము గాఁగఁ జూతు న ట్లగుట మనం
బేకార్యములం దగులదు, శోకనదదళాంబుబిందుగుణ మొనరంగన్. 229

వ. అనిన విని జాజలి తులాధారున కి ట్లనియె. 230

తే. తపములును యజ్ఞములు నీవు ధర్మములుగఁ,బలుక వైతివి యార్యసంభావనీయ
పదము లగుకర్మములలోనఁ బరిగణింపఁ, బడవొకో వేదశాస్త్రతత్పరులచేత. 231

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లను నహంకృతియుక్తముఁ గామసంశ్రితం

బును సగు నేని నట్టితపముగ ఫలకాంక్ష యొనర్చుయజ్ఞముగ
ఘనతరలోభవృత్తి యనుకొన్నున మెచ్చదు దేవకోటి వా
న నగు [1]గతాగతంపుభ్రమణంబులు గిల్లులు గాక మేలులే. 232

ఆ. నిత్యతృప్తుఁడైన సత్యయజ్ఞునియెడ, దేవతలును నధికతృప్తు లగుదు
రమరతృప్తివలన నన్యయానందంబు, సంఘటిల్లుఁ జూవె సంయమీంద్ర. 233

తే. అనిన జాజలి యట్లని ననఘు నీవు, కర్మ ముడుగమి కెయ్యది కారణంబు
మాకు నెఱిఁగింపు మనుటయు మహితబోధుఁడగుతులాధారుఁ డిట్లనునతనితోడ.

క. ధర్మారాముఁడు సంతత, ధర్మసఖుఁడు నై యసంగతానిష్ఠ మతిగ
నిర్మలుఁ డగువానికి నిష్కర్మత్వానందసిద్ధి గలుగు మునీంద్రా. 235

ఆ. నగము లెల్లఁ బుణ్యనగములు నదు లెల్లఁ, బుణ్యనదులు వినుము భూసురాగ్ర
గణ్య [2]యకలుషం బకర్దమ మనఁ జాలు, నాత్మతీర్థ మెఱుఁగు నకలుషునకు. 236

క. కారణములవలనఁ గృత, ప్రారంభం బైనకర్మ మంచితగతికిం
గారణమే కర్తవ్య, త్వారబ్ధక్రియలయట్టు లనఘచరిత్రా. 237

వ. అని చెప్పి యంత నిలుచక. 238

క. విను మంచివారిచే నై,నను నితరులచేత నేని నాయొఱిఁగినయీ
యను వొప్పదొ మేలో యను, ననుమానము వాపుదమె మహాధర్మనిధీ. 239

వ. అప్పని మనచేత నయ్యెడి నీవు దండ్రివోలెం బెనిచిన మరగి నీతో నరుగుదెంచి నీశిరంబు చక్కటిచదలం జేరువం బొలయునిప్పులుఁగులం బిలిచి కరంబుల ధరియించి యుపలాలింపుమా యనుటయు జాజలి వానిం బిలిచిన నవి దివిన నిలిచి యతనితో ని ట్లనియె. 240

చ. మునివర ధర్మదేవత మముం బనుపగ నిను నారయంగ వ
చ్చినభటసంఘ మేము విను చెప్పెద మీను గలంక పోరితం
బనునివి మత్సరంబు గలయట్టిమనంబునఁ బుట్టు హింస పీ
నన జనియించు సంయమిజనంబు విమత్సర మైన మే లగున్. 241

తే. స్పర్ధ సద్ధర్మమునకు నాశని సుధర్మ, నాశనమునఁ జేసి నరుఁడు వినష్టభావ
మొందుఁ గావున సంస్పర్ధ యుడుగవలయు,నిర్మలశ్రద్ధగైకొని నిపుణుఁ డనఘ.

క. శ్రద్ధ [3]రవితనయ సాత్త్వికి, బోద్ధవ్యావాప్తి శుభముఁ బొనరించు మన
శ్శుద్ధిస్వరూప దానిఁ బ్రబుద్ధుఁడు వాటించుఁ జూవె పురుషార్థికఁగన్. 243

క. అమరులు విమలశ్రద్ధా, సమేతములు గానితాపసత్వముఁ గ్రతుమ
త్త్వముఁ గైకొన రానువిశేషము గలిగిన మెత్తు రది ప్రశస్తం బనఘా. 244

క. విను మునివర వాగ్వృత్తియు, మనగిప్రవర్తనముఁ [4]గాచు మహితశ్రద్ధా
ధనసంపద శ్రద్ధ యనం, జనునది జీవాత్మసుప్రసన్నత సుమ్మీ 245

---

1 గతాగతంబు భ్రమణంబులు. 2 యపరుషం. 3 ఋషితనయ. 4 గాంచు.

తులాధారుఁడు జాజలికిం జెప్పిన బ్రహ్మగీతలు.

వ. అని మఱియు నిట్లను బ్రహ్మగీత లనువాక్యంబు లాకర్ణింపుము. 246

క. యాగంబునందు శ్రద్ధా, యోగము గలయశుచి శ్రద్ధ యొనరనిశుచి పు
ణ్యాగమసంపదఁ దుల్యులు, గా గణుతించిరి నిరూపకత నమరవరుల్. 247

క. విను మజుఁడు శ్రద్ధ యతిపా, వని యది గలవాఁడు గౌరవశ్రేష్ఠుం డా
తనియన్నము భోజ్యతరం, బని నిర్దేశించె నెల్లయమరులు వినఁగన్. 248

ఉ. వారక వడ్డి కిచ్చి కుడువన్ వెర వారినదానశీలు నె
వ్వారికిఁ జేయుఁ జూపక ధ్రువంబుగ లోభగుణంబ పట్టి ని
స్సారత నుండు వేదవిదు సామ్యముఁ జేర్చి రమర్త్యు లందు న
వ్వారిజసూతి దాని యగువాఁ డధికుం డనియెన్ హవిర్విధిన్. 249

ఆ. దానగుణము శ్రద్ధ లేనివానికి లేదు, గాన యివ్విధమునఁ గమలభవుఁడు
నిశ్చయించె నీవు నిర్మలశ్రద్ధాభి, పూతమతివి గమ్ము పుణ్యచరిత. 250

ఆ. వినుము శ్రద్ధ గలుగుమనుజుండు పాపంబుఁ, దొలఁగఁద్రోవనేర్చుఁ దోలు డిగ్గ
నూడ్వ వెరవు గలుగునురగంబుచాడ్పునఁ, గాన మేలు శ్రద్ధధానుఁ డగుట.

వ. అని వెండియు. 252

ఆ మత్సరాదిచిత్తమాలిన్యములు శ్రద్ధ, గలమనంబునందు నిలువ నేర
వనినఁ దేఱి యిట్టు లనియె జాజలి తులా, ధారుతోడ [1]నిభృతిఁ గౌరవేంద్ర.

క. మునులవలనఁ దత్త్వం బే, విన కుండుటఁ జేసి యిట్టివిధము గలిగె నా
కనఘా నీవాక్యంబుల, మనంబు దెలి వొందె శాంతి మరగెద నింకన్. 254

వ అనిన నభినందించి తులాధారుండు. 255

క. తనతన తెరువునఁ గర్మం, బనుష్ఠితం బైన మేల యనఘ నివృత్తిం
గని శ్రద్ధఁ గూర్పఁగా నే, ర్పెనయంగా వలయు దాని [2]యొడయం డతఁడున్.

ఆ. అట్ల కాక యని ప్రియంబుమై వీడ్కొని, జాజలియును జనియె రాజవర్య
యిహపరముల నెసక మెసఁగ సౌఖ్యముతులా, ధారుఁడును సమున్నతత్వ మొందె.

క. అవనీజుఁడు ధర్మస్థితి, దేవతలును మెచ్చునట్లు దెలియఁగఁ బలికెన్
నీ వీవాక్యము లన్నిట, భావం బలవడిచి కసటు వాపుము వత్సా. 258

వ. అని చెప్పినం బ్రమదంబు నొంది. 259

క. సురసరిదాత్మజుతోఁ గురు, నరపాలోత్తముఁడు వినయనమ్రుం డగుచుం
జిరమో కార్యసమీక్ష, య్యచిరమో వలయునది కరుణఁ జెప్పు మనవుడున్. 260

వ. అతం డతని కిట్లనియె. 261

క. త్వరితము నేయక కార్యము, చిరంతనవిమర్శనముగఁ జేసి యొనర్పన్
ధరణీశ్వర యోటువడఁడు, పురుషుఁడు సిద్ధియును వానిఁ బొందు దృఢముగన్.

1 ప్రీతి. 2 యొడ నను డతఁడున్.

క. తాలిమి లేనిజనంబులు, మే లెఱుఁగక యట్టివానిమీఁదను జాడ్యం
బాలస్యం బిది యని దో,షాలోచన మాచరింతు రది మతి యగునే. 263
వ. అని చెప్పి వెండియు ని ట్లను నీయడిగినయర్థంబు మేధాతిథి యనుమునిసుతుం
డు చిరకారి యనువానివృత్తంబు వినినం దెలియు దానిం జెప్పెద. 264

చిరకారియనుమునికుమారునిచరిత్ర.

క. అతఁడు చిరకాలసువిచా,రితంబుగాఁ జేసి యాచరించుం గురుభూ
పతివర్య యెద్దియును నది, గతముగఁ జిరకారినామకంబునఁ బరఁగున్. 265
సీ. విను మొక్కకారణంబున ముని పత్నిపైఁ గోపించి చంప నక్కొడుకుఁ బనిచి
యొటయేని వెడలి పోవుటయును బను లెల్లఁ జిరవిచారముతోడఁ జేయుఁ గాన
యచ్చిరకారి యి ట్లని విచారించె జనకుపంపు సేత మానంగ రాదు
తల్లిఁ జంపుటయును దగదు తండ్రితలంపు దప్పింతుఁ గా కని తలఁతు నేనిఁ
తే. గల్మషం బంద్రుదాని సత్కర్మవిదులు, మాతృరక్ష గర్తవ్య మెమ్మాడ్కినైనఁ
బుత్రభావ మస్వాతంత్ర్యమునకు నెలవు, పాపమడఁగింప నెవ్వలనోపునొక్కొ.
క. జననీవధంబు సేసిన, ననుమానమె నరక మగుట యని యుడిగితిఁ బో
జనకావమాన మొనరిం,చిన వానికి నరకమున వసింపఁగ వలదే. 267
తే. తల్లి [1]భస్త్రిక బీజంబు తండ్రి వెట్టు, వంశధరణార్థముగ నివి వారిభంగి
యేను బొత్తులవాఁడ నయ్యిరువురకును, వీరలం దిప్పు డెవ్వరికైవిడుచువాఁడ. 268
వ. అని విచారించి తలంచుకొని. 269
క. జనకుఁడ యే నై జన్మిం,చినవాఁడను జనకుపంపు సేసినఁ బాయుం
దనయునిపాపము లనియును, విని యుండుదుఁ దలఁపు లింక వేయును నేలా.
క. జనకుఁడు దపమును ధర్మం,బును విద్యయుఁ బరమదైవమును గావున నా
తనికిఁ బ్రియం బగుపని సే,సిన దేవత లెల్లఁ బ్రీతిఁ జెందుట గల్గున్. 271
వ అని వితర్కించియుఁ దల్లి తెఱంగుఁ దలంచి. 272
చ. కరచరణాదిసంఘటితకాయము సంజననంబు వచ్చి పు
ట్టరణికిఁ బోలెఁ దల్లిదెస నైనది గాదొకొ యట్లుఁ గాక దు
ర్భర మగుగర్భఖేదమును బట్టికి నై నిజదేహచింత పై
భర మొకయింత లేక పడుపాటులు నక్కట యెక్కు [2]డింతకున్. 273
ఆ. వచ్చి పోయి చూచువాఁడు గా కిడుమలఁ, బడును తల్లివోలెఁ బట్టితోడఁ
దండ్రి చెప్పు నిట్లు ధర్మశాస్త్రంబులు,నంబ గౌరవమున నధిక యగుట. 274
ఆ. బాలుఁ డైనఁ గొడుకు ప్రౌఢుఁడైనను వృద్ధుఁ,డైన నొక్కవిధమ యర్మిలియును
నరయుభరముఁ దల్లి కాపదార్థంబు జ,గంబుకలిమి కెల్లఁ గారణంబు. 275
ఆ. క్షుద్రజంతువులకు గురులకు నెమ్మెయిఁ, దలఁప నొక్కరూప తల్లి వలయు

---

1 ధాత్రిగ ; ధాత్రిక. 2 డెంతయున్.

నూఱుఁడిల్లఁగలదె యొండుసోటుల సువ,స్తువు నివాస మైనచోటఁ గాక. 276

క. అప్పుడ యసమర్థుం డగు, నప్పుడ దుఃఖి యగు శూన్యమై తోఁచు జగం
బప్పుడ మాతృవియోగం, బెప్పుడు వాటిల్లె నపుడ యెంతయుఁ దూలున్. 277

క. కలవాఁడు లేనివాఁడు స,బలుఁ డబలుఁడు మూఢబుద్ధి ప్రౌఢుం డనఁగా
వల దెవ్వరి కైన జనని, కలిమియ యత్యంతసౌఖ్యకరమై యుండున్. 278

తే. ఇట్టిజనని వధించుట యెల్లభంగి, నధికపాపపయోరాశియందు ముంచు
దీని నెఱుఁగండె పసులవాఁడైన వధకు,నేల తెంపువాటిలుఁ జేతు లెట్టు లాడు.

వ. అని యిట్లు పెక్కుభంగుల నూహించుచుఁ జిరకారి యగుట నతండు శీఘ్రకా
రి గాక యుండం దడ వెంతయేనియుం గలిగె నంతకుం దదీయజనకుండు. 280

క. వెడపనికి నాలిఁ జంపం, గొడుకుఁ బనిచి వచ్చినాఁడఁ గ్రూరత్వమునం
గడవంబడునొకో పని యని, కడువేసఁ జనుదెంచె నశ్రుకణములు దొరఁగన్.

వ. అట్లు సనుదెంచునప్పుడు. 282

క. చిరకారి [1]యెట్లునుం దన, చిరకారితఁ జూపుఁ గాక శీఘ్రపుఁజేతఁ
దురటిల్లఁ జేయునే నను, వెరవరి వాఁ డిట్టిపనికి వేగిరపడునే. 283

వ. అని పుత్రు నుద్దేశించి. 284

చ. చిరముగ గర్భవాసమునఁ జెందితి పుత్ర చిరంబు గాఁగ ని
న్నరసెఁ గదయ్య తల్లి యనయంబును నేఁ బనుపంగఁ బూనియుం
జిర మగునట్టి యుత్తెఱంగు సేఁత దలంచితయేని సత్కృపా
పర చిరకారి నాఁ బరఁగు భాసితనామము సార్థకం బగున్. 285

ఆ. నాకు నాతపంబునకు నింద రా కుండ, దురితభయము నిన్నుఁ బొరయ కుండ
నెమ్మిఁ జేసి తన్ను నీచిరకారిత, సకలభూతములును సంస్తుతింప. 286

వ. అనుచుం జనుదెంచి నివాసంబు ప్రవేశించినం గని చిరకారి నిజకరంబున నున్న
వధసాధనంబు డిగ్గ విడిచి యగ్గౌతమవంశవర్యుచరణంబులు శిరంబు సోఁకఁ
బ్రణామంబు సేసెం బత్నియుం జాఁగి మ్రొక్కె నయ్యిరువుర నెత్తి శోక
బాష్పంబు లానందాశ్రువులు గా నమ్మునివరుండు దనయుని గాఢాలింగనం
బును మూర్ధఘ్రాణంబునుం జేసి దీవనలం బొగడ్తల నభినందించి దానును
వారును సుఖాసీనులై యుండి యిట్లనియె. 287

క. కార్యవిచారము చిరముగ, ధైర్యముతో నడప వలయుఁ దత్తత్క్రియలం
దార్యుఁడనార్యుఁడు వీఁడని, యార్యులు సేయుదురు నిశ్చయమును [2]జిరముగన్.

క. మిత్రత్వము శత్రుత్వముఁ, బాత్రతయు నపాత్రతయును బరికించు సుచా
రిత్రుఁడు చిరతరగణనా, సూత్రితముగ దాన నెల్లశుభములు నొందున్. 289

వ. అని నిర్దేశించె నట్లా చిరకారిచిరకారిత్వంబు సఫలత్వంబునొందివినుతింబొందె. 290

---

1 యెప్పుడుం. 2 దిరముగన్.

క. కావునఁ గురువంశోత్తమ, నీవును సదసత్ప్రకారనిశ్చయము చిరం
బై వఱలఁ జేయుమీ యది, గావించుం జిరము లైన కార్యఫలములన్. 291

క. విను మచిరవృత్తిఁ జేసిన, పని కర్తను నావహించుఁ బశ్చాత్తాపం
బనఘా చిరభావితశుద్ధనిరూపణకృతము శుభముఁ దేజముఁ దెచ్చున్. 292

వ. అనిన విని ధర్మపుత్త్రుండు ప్రజల శిక్షించువెర వెట్టి దని యడిగిన నాపగానం
దనుండు దొల్లి ద్యుమత్సేనుం డనురాజునకు నిజతనూజుం డగుసత్యవంతుతో
డ సంవాదంబు గలిగె నది నీయడిగినయర్థంబునకుం బ్రకాశకం బగుఁ జెప్పెద
నాకర్ణింపుము వా రిద్దఱుం బ్రజాశిక్షతెఱంగు మాటలాడుసమయంబున. 293

సీ. వధము ధర్మంబుగా బుధులు సెప్పుదు రని యను శాసనము సేయుజనకుతోడ
సత్యవంతుఁడు హింసకృత్య కర్మం బగు నేని నకృత్య మిం కేది యనుడు
మ్రుచ్చులు ప్రల్లదుల్ సచ్చువారల యట్లు గాకున్న [1]బాధలు లోకమునకుఁ
బుట్టవె యనిన నబ్భూపతి యమ్మాట కతఁడు సంపుట దక్క నన్యదండ

తే. విధిన శిక్ష సెల్లించుట వెరవుగాదె, నావుడును బతి య ట్లేల నడచు దృష్టి
దండవాగ్దండధనదండతనువికార, దండములు సేయునది తప్పు [2]దర మెఱింగి.

క. విను చంపఁ దగినతప్పున, కనఘా చంపుటయు వలయు నాప్తుఁడు బంధుం
డనుజుఁడు దనుజుఁడు ననుమ, న్ననయును దుష్టునెడ రాజునకుఁ బాప మగున్.

తే. తాను మున్ను వినీతుఁ డై తనదుమంత్రి
వరులఁ బుత్త్రుల భృత్యుల వరుసతోడ
వినయవంతులఁ జేసి భూవిభుఁడు ప్రజకు
రక్షణము సేయ నిహముఁ బరంబుఁ గల్గు 296

క. దోష మరసి కామంబును, రోషంబును లేక తగినరూపునఁ జేయం
బోషక మగు ధర్మమునకు, వైషమ్యవిహీన మైనవధము కుమారా. 297

క. చంపఁగఁ జూచియు లోభము, పెంపునఁ గ్రోధమునఁ గామపీడను మది శం
కింపక దుష్టులు గీ డొనరింపఁగఁ జూడమె కలంక రేఁగు నహింసన్. 298

ఆ. విను మహింస విప్రజనులకు నెల్లభంగులను వలయుఁ బ్రజలవలనఁ గరుణ
గలిగి వారిఁ గీడు గదురక యుండంగఁ, గాపు పతి కహింసకత్వ మనఘ. 299

కపిలగోసంవాదప్రకారము.

వ. అనియె నని చెప్పిన విని యజాతశత్త్రుండు తాతతో నవశ్యకర్తవ్యంబు గృ
హస్థధర్మంబో పరిత్యాగంబో నిరూపించి చెప్పవే యనిన నతండు రెండును
మాననీయధర్మంబుల కపిలగోసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన నీవి
తర్కంబు వినిశ్చయదశం బొందు నని పలికి యి ట్లనుఁ గపిలుం డనుసంయమి
సత్తముం డుత్తమాకృతియు భీతిరహితయు నహింసాసంభావితయు నగునొక్క

---

1 నాథులు. 2 తం మెఱింగి; దల యెఱింగి.

గోవుం గాంచి నీవు వేదస్వరూపవు గావే యని పలికె నమ్మాట వేదంబులవలని యాదరంబు లేమిం జేసి వెగలినదిగా నూహించి యప్పుడు గెలన నున్న స్యూమరశ్మి యనుముని సూక్ష్మరూపంబున నగ్గోవునందుఁ బ్రవేశించి 300

క. వేదములు డాంభికత్వా, పాదనములు గాఁగ యతులు పలుకుదు రవి స
ర్వాదరణీయంబులు నీ, కాదరపాత్రములు గావొ యని పలుకుటయున్. 301

వ. అగ్గోవున కతం డి ట్లనియె. 302

క. వేదములవలన నాకు న,నాదరమును నాదరమ్ము నను రెండును లే
వేది గతంబుగ నడిగితొ, నీమతలం పెఱుఁగునట్టి నేరిమి గలదే. 303

వ. అయినను నాయెఱింగినంత సెప్పెద నాకర్ణింపుము బ్రహ్మచర్య గృహస్థధర్మ వానప్రస్థవృత్తి పరివ్రజనంబు లనునాలుగాశ్రమంబులు దేవయానంబుల యత్తెరువుల నడచుట సంసారులకుం గర్తవ్యంబు గావున 304

క. వారలకు వేదవిహితా,చారంబులు వలయునవి ప్రశస్తము హింసా
ప్రారంభ మాచరించుట, యారయఁగా మేలొ కీడొ యంచితమూర్తీ. 305

వ. అనుటయు స్యూమరశ్మి యతని కి ట్లనియె. 306

క. అలఘుమతిని యజ్ఞార్థం,బులు గాఁ బశువులను ధాన్యములఁ గల్పించెన్
జలజభవుం డదిగాకయుఁ, దలకొని యజ్ఞంబు లతఁడు దాఁ జేయఁ డొకో.

క. విను మజ్ఞునకును బ్రాజ్ఞున,కును గలయది దివ్యసుఖము గోరుట దివ్య
త్వనిరూఢి యాగకరణం,బునఁ దక్కఁగ నొంటఁ గలుగఁ బోలునె చెపుమా

క. అమలినగృహస్థధర్మో,త్తమమును గల్మషహరంబు దైవతసంభా
వ్యము నైనయజ్ఞకర్తృ,త్వము మునివర హింస గాఁగఁ దలఁపం దగునే. 309

చ. అనుటయు ని ట్లనుం గపిలుఁ డాత్మసుఖైకపరాయణుండు మె
చ్చునె పెఱసౌఖ్యకోటి గతశోకుఁ డకాముఁ డసంగశీలుఁ డా
తని కవి యెల్ల నేటికి మదప్రదలోకము లొల్లమిన్ సనా
తన మగుమోక్షముం [1]గోఱి తా విడుచున్ గృహధర్మవర్గమున్. 310

వ. అనిన విని స్యూమరశ్మి యాసిద్ధప్రవరున కి ట్లనియె. 311

ఆ. ప్రజలు దల్లిఁ జెందుపగిది గృహస్థధ,ర్మంబు నెల్లయాశ్రమములుఁ జేరి
కాదె జీవనంబు గావించుకొను గృహ,యుక్తుఁ డోషధులకు నొడయుఁ డగుట.

క. విను మోక్షము గార్హస్థ్యం,బునఁ గాదని యెన్నఁ డెచటఁ బురుషుం డెవ్వాఁ
డు నిరూపించి పలికె స,ర్వనిధానము గృహము వేదవాక్యఫలజ్ఞా. 313

క. అలసులు ధనహీనులు నై, సొలసి క్రియలు విడుతు రది విసూత్రత దానం
గలదే సద్గతి వేదం,బులు విడిచి [2]యఘుంబుపరతఁ బోవరె తండ్రీ. 314

క. విదితము గర్భాధానము, మొదలుగ శ్రుతికలితమంత్రములు నిర్మలసం

1 గెరలి. 2 యఘుంబు నఱత.

పద లెల్లను బ్రాహ్మణునకు, నొదవించుట దగునె శ్రుతుల నొల్లకయుండన్.

ఆ. అనినఁ గపిలుఁ డిట్లులని వివరించు నా,చారములను దేవసమితి నెల్ల
భూమిసురులు దృప్తిఁబొందింతు రమృత మా,నంగఁ బ్రీతి నిచ్చుభంగి యొలయ.

వ. అది యట్లుండె వినుము చెప్పెద. 317

క. పాణి యుపస్థం బుదరము, వాణి యనఁగ మూయ రానివాకి ల్లివి గీ
ర్వాణులకు వీని బుధుఁడు పు,రాణపురుషరక్షకై తిరంబుగ మూయున్. 318

తే. పుచ్చికొనఁడు ముందటఁ బైఁడిప్రోక యున్న
నలుక వాడమియుఁ బొడువను నడుపఁ దొడఁగఁ
డట్టియాస్తైష్ఠికునిచేత నడఁగ కున్నె
పాణి యనియెడువాకిలి బంధురముగ. 319

క. ఏవిధముకాంత నైనం, దా విహరణమునకు నెపుడుఁ దార్పఁడు తనయం
దావిష్టము భార్యావ్రత, మావెర వడ్డం బుపస్థ మనువాకిటికిన్. 320

క. తనుమాత్రకుఁ గా నశనము,గొనుఁ బూర్ణముగాఁ గొనండు గోరఁడు లౌల్యం
బున రానిదాని నమ్మెయి, ముని యుదరద్వార మోపి మూసెన కాదే. 321

క. పలుకఁ డసత్యము దూఱం, బలుకఁడు బెట్టిదము గాఁగఁ బలుకఁడు వాదం
బులకుఁ జొరఁడు వాణి యనం, గలవాకిలి యట్టిబుధుఁడు గప్పం జాలున్. 322

తే ద్వారములు నాల్గు మూయంగ దక్షుఁ డైన
వాఁడ చూవె బ్రాహ్మణుఁ డట్టివాని కేల
తపములును యజనంబులు దానములును
వ్రతములును వేదకింకరత్వంబు [1]దొడఁకు

తే. ద్వంద్వములు లేక పేర్మికి వ్రస్సి పడక
ప్రకృతి వికృతులఁ గనుచుండు బ్రాహ్మణత్వ
శాలి యాసదాచారంబు సలుప లేని
వాఁడు ఫలకాంక్షి యై కర్మవశతఁ బొందు. 324

వ. అని నిర్దేశించిన గోపునం దడంగి యునికిదక్కి సన్నిహితుండై స్యూమరశ్మి తన పేరు సెప్పి మేను ధర్మనిర్ణయం బెఱింగికొనవలసి గోవిలీనుండనై పలుకుచుండితిఁ గాని యొండు గాదు మహాత్మా నిన్నాశ్రయించితి వేదంబులు ప్రమాణంబు లగుట యాఁది వర్ణాశ్రమవిహితాచారంబులు నడపుటయుం బరిత్యాగంబునుం గల దెయ్యది యత్యంతవిధేయంబు సువ్యక్తంబుగా నెఱింగింపవే నీవుధర్మసూక్ష్మత్వదర్శి వేను శుశ్రూషకుండ నన్ననుశాసింపు మనవుడుఁ గపిలుండు ప్రీతుం డై యతని కి ట్లనియె. 325

క. జ్ఞానంబు నాశ్రయించిన, వానికి నేపనులఁ గీడు వాటిల్లదు ప్ర

1 తొడసు.

జ్ఞానరహితుండు గామా, ధీనత మెయిఁ గర్మసమితి ద్రిప్పనఁ జిక్కున్. 326

క. అనహంకారుఁడు నక్రో, ధనుఁడు నతృష్ణుండు నై నతఁడు శుభ మశుభం
బను భేదముఁ బొరయఁడు విడు, పున సమతాసుఖమయత్వముం గనుచుండున్.

క. విను మెఱుక గలర మీ రెల్లను నేకాత్మత్వసిద్ధిలాభం బెందే
ని నొకని కలవడు నాతం, డనుమానింపఁ డఖిలక్రియలుఁ బోఁ ద్రోచున్. 328

వ. అనిన విని స్యూమరశ్మి యమ్మునివరున కి ట్లనియె. 329

ఆ. వేదశాస్త్రసరణి విడుచు టున్మార్గవ, ర్తనము మోక్షపదము రాదు దాన
ననఁగ వింటి నంచితాత్మ వేదంబులఁ, గైకొనమియ కీడు నాకుఁ జూడ. 330

వ. నామనంబు సందియంబుఁ బాపవే యనినం గపిలుం డమ్మహాద్విజునితో వేదంబుల నేల కైకొన కుండ వచ్చు నవియ చూవె లోకంబులకుం [1]ప్రమాణంబు లని పలికి యి ట్లనియె. 331

కపిలుఁడు స్యూమరశ్మికి వేదంబులు ముఖ్యప్రమాణంబులుగాఁ జెప్పుట.

క. అరయంగా శబ్దంబును, బరంబు నన రెండు సూవె బ్రహ్మములు గుణో
త్తర శబ్దబ్రహ్మాభజన, పరుఁడు పరబ్రహ్మమహితపదముం బొందున్. 332

క. మనమున నెద్దియుఁ గోరం, డనసూయయు శమము దమము నతులజ్ఞానం
బును గలగృహపతి ధర్మం, బని నడపును వేదచోదితాచారములన్. 333

క. భూతదయయు ననహంకా, రాతిశయముఁ గలుగువిమలుఁ డప్రాయశ్చి
త్తాతురుఁడు సూవె విధులు సు, నీతము లైనను దృఢాత్మనిష్ఠకతమునన్. 334

క. విను శాంతు లైన విప్రులు, మనుజేంద్రులు గృహమునంద మహితవ్రతసం
జనితపరిజ్ఞాననిరం, జను లై పడయుదురు సూవె శాశ్వతపదమున్. 335

తే. బ్రహ్మచర్యాదు లగునాల్గుఁ బాదమహిమ
గాఁగఁ బరఁగెడు ధర్మ మొక్కటియ చూవె
యెవ్వఁ డెందు వర్తించిన నేమి సకల
కర్మఫలరూపకత్వ మొక్కటియ కాదె. 336

క. సంతోషామృతసుఖిత, స్వాంతుం డగు నేని నట్టివాఁడు గృహంబుం
గాంతారదేశమును నొ, క్కంతగ నిశ్చింతవృత్తి నక్షోభ్యుఁ డగున్. 337

క. విను తృష్ణారాహిత్యం, బున నాలవునాశ్రమంబుఁ బొందుదురు మహా
జను లది యుపనిషదుక్తం, బనక యవైదిక మనంగ నగునే నీకున్. 338

క. జ్ఞానము ధర్మమున కధి, ష్ఠానము మూలంబు పరమసంతోషము భ
వ్యానూనత్యాగము రూ, పానందము ప్రాఁకు దాని కను వేదంబుల్. 339

క. ఏదియుఁ దలఁప ననేవ్యము, గా దాశ్రమసమితిలోనఁ గావున శుచు లై
యేదాన నున్న సంసా, రోదధియాదరికిఁ బోవనోపుదురు బుధుల్. 340

1 ప్రామాణ్యం బని.

క. సంతోషంబున నేగతి, శాంతాత్మున కొదవు దాని సద్గతిగా వే
దాంతవిదులు గొనియాడుదు, రింత నిజము దీని నీవు నెఱుఁగు మనింద్యా. 341

తే. వేదతాత్పర్య మారసి వేదితవ్య, మెఱుఁగువారలు వేదజ్ఞు లిట్లు గాని
వారు వేదపాఠకులు పర్వంబు నరయ, వేదపరినిష్ఠితము సూవె విప్రవర్య. 312

క. త్యాగ మొకనెలవు శమసం, యోగం బుత్తరము దాని కూర్ధ్వము సంతో
షాగమము మోక్షలాభో, ద్యోగికి నివి గమ్యభూము లుత్తమధిషణా. 343

వ. అని యిట్లుపదేశించి 344

సీ. వేదితవ్యం బన విదితంబు నా ఋతం బనఁగ సత్యం బన నతిశయిల్లి
సంభృతస్థావరజంగమం బనఁగ సర్వాత్మకం బన శుభం బనఁగ వెలసి
యవ్యక్త మనఁగ బ్రహ్మంబు నా నుత్తర మనఁగ శివం బన వినుతి కెక్కి
[1]ప్రభవం బనంగ నవ్యయ మన శాంతి నాఁ దేజంబు నా నెందుఁ దేజరిల్లి

తే. క్షమ యనఁగ నంబరం బనఁగా ధ్రువంబు,నా ననామయ మన నొప్పి లీనరూప
బుద్ధిసంప్రాప్యమగుతత్త్వమునకు వేద, మానితబ్రాహ్మణులకు నమస్కరింతు. 345

వ. అని పలుకుటయు స్యూమరశ్మి ప్రీతుం డగుచుఁ గపిలునిం బ్రశంసించె నియ్యి
తిహాసంబుతాత్పర్యంబు నీవుం గనికొను మని చెప్పినం దద్దయుఁ బ్రియం బంది
ధర్మనందనుండు ధర్మార్థకామంబులుమూఁడును [2]వేదశంసితంబులు వీనిలో నె
ద్దానిలాభంబున విశేషంబు గలిగియుండు నెఱింగింపవే యనిన గాంగేయుండు
గుండధారుం డనువాఁడు నిజభక్తున కుపకారంబు నేసినప్రకారం బితిహాస
రూపంబునం బ్రవర్తిల్లు నది భవత్ప్రశ్నంబునకు నుత్తరంబై యుండు వినుము
చెప్పెద నని యప్పుడమితేని కి ట్లనియె. 346

కుండధారుం డనుదేవానుచరునివృత్తాంతము.

సీ. యజ్ఞార్థ మొక్కబ్రాహ్మణుఁడు ధనార్థియై తపము సేయఁగఁ గుండధారుఁ డనఁగఁ
బరఁగెడుదేవానుచరుఁ డచ్చటికివచ్చి యభిలాష మేరూప మనుడు నర్థ
సిద్ధిఁ గోరెద నని చెప్పినఁ బ్రీతి నాతఁడు మాణిభద్రుని ధనదభృత్యు
నియతిఁ దలంప సన్నిధి సేసె నయ్యక్షుఁ డతఁడు మదాశ్రితుం డైనయితని

తే. ధనసమగ్రునిఁ జేయవే యనిన నెంత, ధనము వలసిన నిచ్చెద ననియె మాణి
భద్రుఁ డమ్మహాత్ముఁడు మర్త్యభావ మస్థిరత్వదూషిత మనువిచారంబు పుట్టి. 347

క. ధన మేటికి నీవిప్రుని, మన మొలయఁగ వలయు ధర్మమార్గంబున దా
నన సర్వసంపదలు నగు, నని నిశ్చయ మొంది వినయ మతిశయమందన్ 348

ఆ. యక్షవరునితోడ నవ్విచారము మృదు, వచనరచనఁ జెప్ప వాఁడు దాని
కాత్మఁ బ్రీతిఁ బొంది యనుమతి సేయంగ, నధికభక్తినిరతుఁ డై యతండు. 349

క. దేవతలను బ్రార్థించిన, నావసుధామరునిచిత్త మాప్రొద్ద తప

---

1 వైభవంబనఁగ నవ్యయ మన. 2 వేదశాసితంబులు.

స్సేవనతత్పర మగుడు, న్దేవానుచరునకు ని ట్లనియె నతఁ డధిపా. 350

క. అనఘా భవదీయదయ,న్మనంబు దెలి వొందె నిపుడు నా కే నొల్లన్
ధనము తపంబ యొనర్పఁగ, ననుజ్ఞ సేయంగ వలయు నాదరణమునన్. 351

ఆ. అనిన నట్ల కాక యాచరింపుము ధర్మ, మనుచు నరిగె నిర్జరానుచరుఁడు
భూసురుండు మూలములును బత్త్రములు నా,హారములుగఁ జేసె నధికతపము.

క. క్రమమున జలపవనము లశ, నములు గఁ గొని తపము సేసినం గాయముఁ జి
త్తము మానుషంబు లగుచం,దములు విడిచి దివ్యమహిమధామము లయ్యెన్.

వ. అట్లు సిద్ధుం డగుటయు. 354

క. నను నెవ్వ రాశ్రయించిన, ధన మొసఁగుదు రాజ్య మిత్తుఁ దద్దురితములం
దునుముదు ననునగ్గలికలు, మనమున జనియింపఁ జొచ్చె మనుజాధీశా. 355

వ. అవ్విధంబున మహానుభావుం డై. 356

తే. ఆతఁ డతిభక్తిఁ దలఁచె దేవానుచరుని, నపుడ యక్కుండధారుఁడు నరుగుదెంచె
నరుగుదెంచిన నతఁడు నిజానుభావ, జనితగంధపుష్పములఁ బూజన మొనర్చి

ఉ. చక్కఁగఁ జాఁగి మ్రొక్కుటయుఁ జయ్యన నెత్తి మనం బెలర్పఁ గా
నక్కునఁ జేర్చి యి ట్లనియె నద్ద్విజానుచరుండు శంక దాఁ
దక్క ధనంబుఁ గామమును ధర్మముతోఁ గలయంగ నెన్ను నే
యక్కట యిట్లు వేద మది యప్పురుషార్థము [1]నోలి మే లగున్. 358

వ. అని ధర్మం బగ్గించి 359

క. [2]ఆసుకృతము గడయెద్ది మ,హాసత్త్వా యోగసేవనారామత ను
ద్భాసితుఁడ వగుచు [3]నిష్కా, మ్యాసంగవిహారి వగు మనామయలీలన్. 360

క. అని యతఁడు నిజనివాసం,బున కరిగెను విప్రవరుఁడు మునిజనములు పూ
జనము లొనరింప ఖేచరు, లనుమోదింప విహరించె నప్రతిహతుఁ డై. 361

నారదప్రవర్తితం బగునితిహాసము.

వ. అని చెప్పి యప్పురుషవరుం డప్పాండవాగ్రజుతో వెండియు ని ట్లను నొక్కధ
ర్మసూక్ష్మత సెప్పెద నాకర్ణింపు ముంఛవృత్తి యగువిప్రుం డొక్కరుండు
భార్యాసహితుండై వనంబున నుండి యజ్ఞాచరణంబునకుం దొడంగి యహింసా
పరుం డగుటం బశువిధి యుడిగి ఫలమూలంబుల హవిస్తంత్రంబు నడపం జూచె
నది విహితాచారంబు గామి యెఱింగియు శాపభయంబునం దత్పత్ని య
మ్మహీసురవరునెదుర నిలిచియుం బలుకకుండెఁ బాకశాసనాదులు హవిర్భాగం
బులు గొనం గడంగమి నగ్నియుం బచనశక్తిం దొఱంగె నట్టియెడ నాసమీపం
బునం దిరుగుహరిణంబు మనుష్యవచనంబులం దత్పత్నిదూఱి యమ్మహీసురవ
రునెదుర నిలిచి తన్ను హింసించి యాగంబు సెల్లింపు మనిన నతం డట్లు సేయం

1 నూఁద. 2 నాసుకృతము. 3 నిష్టవ్యాసంగ.

బో మ్మనవుడుం గొన్ని యడుగులు వోయి మగిడి యాకృష్ణమృగంబు నాయిచ్చు
దివ్యదృష్టిం గనుంగొను మేను జెప్పినట్లు నేసిన నిన్నభినందించువారై యప్స
రఃకాంతలును గంధర్వులును వీరె విమానంబుల నేతెంచినవా రనుటయు న
వ్విప్రుండు విలోకించిదివ్యత్వసిద్ధికై దానిహింసించువాఁ డగుటయు దానం దదీ
యతపంబునకు నుత్పాతంబులు పుట్టె నేణరూపంబున వర్తించునాధర్మదేవత
యాభూదేవునకు సన్నిధి సేసి నీయజ్ఞశ్రద్ధకు సంతోషించి ధర్మసూక్ష్మత్వంబు
దెలుప వచ్చితి నర్హం బగుహింసావిశేషం బహింసావ్రతహానిం జేయదు క్రతువు
గదాయని యనర్హహింసగర్తవ్యంబు గాదని నిర్దేశించి తత్పత్నీసమాధానంబునం
దపశ్శక్తిప్రత్యాపత్తియుం జేసి యాగవిశేషవిధానంబు వరప్రదానంబున నిర్వ
హించె నయ్యితిహాసంబు నారదప్రవర్తితం బని చెప్పిననప్పుడమితేఁడు ప్రీతుండై.

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు ముక్తిమార్గము దెల్పుట.

క. పురుషుం డేమిటఁ బాపా, చరణమునకుం జొచ్చు ధర్మచర్యకు మూలం
బరయఁగ నెయ్యది రెంటిం, బొరయం డెద్దాన నెట్లు వొందును ముక్తిన్. 363

వ. అని యడిగిన నతనికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 364

సీ. [1]గంధరసాదులకాంక్ష లోభము మోహమును దెచ్చు నద్దోషమునకు మనసు
లో నైన ధర్మవిలోపంబు వాటిల్లు దానఁ బాపము సేయఁదలఁపు లొదవుఁ
బ్రజ్ఞ నక్కడులు భావించి సద్గోష్ఠిఁ బరఁగంగ విషయతత్పరత మాను
నది ధర్మబుద్ధికి నాలవాలం బగు ధర్మాచరణములఁ దనివి సనక

తే. హృద్గతద్వంద్వముల నెల్ల నెడల [2]విడుచు
ననఘు యనపాయ మగునుపాయమున ముక్తి
వడయుఁ బదపడి యేను నీయడిగినంత
వట్టుఁ దెలిపితి ధర్మనిర్వాహి వగుము. 365

తే. అనుడు ననపాయ మగునుపాయం బనంగఁ
జెప్పి తొక్కటి మోక్షంబుఁ జెందు తెఱఁగు
దానిఁ దెలియంగ నెఱిఁగింపవే నరేంద్ర
ముఖ్య యనియె నక్కురువంశముఖ్యుఁ డధిప. 366

వ. అనుటయు నమ్మహీకాంతునకు శాంతనవుం డి ట్లనియె. 367

క. వినుము ఘటము సేయుట సాధనములు లే కున్న నగునె ధరణిప పూర్వాం
బునిధికిఁ జనుమార్గ మపర, వనరాశికిఁ జనునె [3]వెరపు వలయుం దెలియన్. 368

వ. అడిగి మేలు సేసి తాకర్ణింపుము. 369

సీ. క్షమఁ గ్రోధ బకృతసంకల్పతఁ గామంబు చిరనిద్ర సత్త్వసంసేవనమున
గాఢధైర్యమున రాగద్వేషము లుభయ మప్రమాదమున మోహంబుభ్రమము

1 గంధసారాదులకాంక్ష. 2 విడిచి యనఘు. 3 చెప్పవలసెం.

వినివర్తనాభ్యాసమున రోగములు నుపద్రవములు హితము మితంబుఁ గాల
యోజితంబును నగుభోజనంబున జీవసందర్శనమున నిశ్వాస మఖిల

తే. విషయములు నంతవిరసతావేక్షణమున నిత్యసంతోషమున లోభనిరతి కృప న
ధర్మ ముచితకృతావేక్షధర్మమవుఁ, ద్రోవ నేర్చుట ముక్తికిఁ ద్రోవ యధిప 370

తే. తాను గ్రోధాదులెడలించుఁగాని ముక్తి,దెచ్చియీ దొకభంగి ముక్తికిఁబథంబు
నగుట ననపాయ మగునుపాయం బనంగ, వలసె [1]నీనేర్పు పేరిందువంశవర్య.

చ. అనుడు నజాతశత్రుఁ డిటు లన్నలు దమ్ములు లోను గాఁగఁ దృ
ష్ణ నఖిలబంధుకోటులను జంపెడు తెం పొలసెన్ మహాత్మ యే
యనువునఁ దృష్ణ త్రోపు వడు నట్టిసమంచితచిత్తధర్మముం
బనుపఱుపంగఁ జాలుకలభాషణపంక్తి ననుగ్రహింపవే. 372

క. అనుటయు దేవవ్రతుఁ డమ్మనుజపతికి నిట్టు లనియె మాండవ్యునితో
జనకుఁడు సెప్పినమాటలు, విను మవి తృష్ణ నడఁగించు వెరవు నొనర్చున్. 373

జనకరాజమాండవ్యమహామునులసంవాదప్రకారము.

వ జనకునికడకు మాండవ్యుండు వచ్చి వితృష్ణత్వశిక్షఁ గోరిన నమ్మేదినీశ్వరుం
డాదరభరితుం డై. 374

సీ. అర్థముల్ దుఃఖదోషాకరంబులు విను మేమిటిపై నాశ లేమిఁ జేసి
పొరయవు నను దుఃఖములు మునినాయక మిథిల గాలంగ నేమియును నాకుఁ
గాలనియట్లుండెఁ గామసుఖంబును దివ్యసుఖంబును దృష్ణ విడుచు
సుఖముఁ బోలునె యర్థసులభతతోడన గోవుతోఁ బెరిఁగెడుకొమ్ముఁట్లు

తే. తృష్ణదానును పెరుఁగుఁ[2]దదీయసక్త,మమతగలుగుమాబంధులుమాధనములు
మానివాసంబు లనమి మమత్వమెదఁ ది,రంబు గాకున్ననింకుఁ దృష్ణాంబురాశి.

క. దొరకొన్న ననుభవించుచు, దొరకొనమికిఁ జింత నొంది దురపిల్లక ని
ర్భరుఁ డై యున్నను దృష్ణకుఁ, జొర వచ్చునె యతనిమనసు సువ్రతశీలా. 376

తే. విడువరాదు దుర్మతులకు నొడలు ముదియఁ
దాను ముదియదు ప్రాణాంత మైనరోగ
మనఘ తృష్ణ వర్జితకాముఁ డైనతండు
దానిఁ బోఁద్రోచి సౌఖ్యసాంద్రత్వ మొందు. 377

క. శోకప్రమదాదిత్వం, ద్వ్యాకులుఁడవు గాక శాంతి నంతఃకరణ
శ్రీకిఁ బరిరక్ష సేయుము, నీకు వితృష్ణత్వసౌఖ్య[3]నిత్యత గలుగున్. 378

క. అని చెప్పిన నమ్ముని యమ్మనుజపతిం బ్రస్తుతించి మనము ప్రశాంతిం
బనుపడఁగఁ బ్రీతి వీడ్కొని, చని వర్తిల్లెను వితృష్ణసరణిఁ గుమారా. 379

---

1 నీనేర్పు నెఱిఁ గురువంశ. 2 దదీయశక్తి, మమత గలిగి మాబంధులు. 3 నిష్ఠత.

—పితాపుత్రసంవాదము.—

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు శంతనునందనుతో సర్వభూతభయావహం బగుచుం గాలం బతిక్రమించు చుండఁ బురుషుం డెద్ది యాచరించుట మేలు దీని మున్న నడిగి విన్నవాఁడ నిది పెద్దయు విన వలయునది గావున నడిగెదం జెప్పవే యనుటయు నమ్మహాత్ముం డీయర్థంబు దెలియుటకు ముంద రేను జెప్పినపితాపుత్రసంవాదం బనునితిహాసంబు లెస్స యందుఁ గొన్నివాక్యంబు లప్పుడు సెప్పనియవి యునుం గలవు చెప్పెద విను మధ్యయనపరుం డగునొక్కబ్రాహ్మణపుత్రుం డన్వర్థనామధేయుండు మేధావి యనువాఁడు దండ్రి కభిముఖుం డై. 380

సీ. ఆయువు దఱుఁగు నంతంతకు ధీరుఁ డెయ్యది సేయువాఁ డన్న నతఁడు బ్రహ్మ
చర్యంబు వేదాభ్యసనమును సంతాన సంపాదనంబు యజ్ఞప్రవర్త
నంబును జేసి వానప్రస్థధర్మంబు నడపి యాచరితసన్న్యాసుఁ డగుట
కృత్యం బనుడు జరామృత్యువుల్ జనన మాదిగ వెనుతగులంగ దిగులు లేమి
తే. మీను వల దన్నుఁ బొదువుట గాన కిష్టవృత్తి విహరించుచుండెడువిధమునకాదె
యెల్లి సేసెద ననక మే లిపుడ చేయు, మనఘ వార్చునె మృత్యువు జనులపనుల.

వ. అని పలికి పుత్త్రుండు వెండియు. 382

క. కృత మిది యకృతం బిది యిది, కృతాకృతం బనుచు నరుఁడు గింకర్తవ్య
త్వతిరోహితాత్మహితసం, స్మృతియైనఁ గృతాంతుఁ డతనిఁ జేర్చుఁ దనపురిన్.

క. అనఘా మృత్యువు నమృతం,బును దేహమునంద కలవు మోహము మృత్యు
త్వనిరూఢ మున్నరూపుం, గను టమృతత్త్వోపహితము గాఁగ నెఱుఁగుమీ.

క. ననుబోఁటికిఁ బశుయజ్ఞం,బున హింసకుఁ డగుట దగునె భూసురవర హిం
సనరహిత మైనశాంతియ,జనమున బ్రహ్మాధ్వరంబు సలిపెద నియతన్. 385

క. యోగంబుఁ దపంబుఁ బరి,త్యాగంబును గాక యొండు లగునె హితంబుల్
రాగమునరిదుఃఖంబును, ద్యాగముఁ బోలెడిసుఖంబు నరయం గలవే. 386

క. ప్రజ యేన కాన నన్నుం, బ్రజ సుగతికిఁ బుచ్చు నని భరంపడి ఘోరం
బ్రజ విడిచెద నాయం దది, యజేయమును నవ్యయంబు నగుపద మిచ్చున్ 387

ఉ. కావున లోకసంక్షయము గన్గొని యెల్లెడ నిర్మముండ వై
నీవును శాంతియుక్ సమతనిష్ఠయుఁ బూని గుహాప్రవేశసం
భావన నాత్మదర్శనవిభాసివి గ మ్మనినం దదీయవి
ద్యావచనంబులం జనకుఁ డట్టిఁడ యై వెలిఁగెం గృతార్థతన్. 388

క. నగనాథ యమృత మగును, న్నరూపు గను దీవు మరగు నాచెప్పినయి
ప్పరమేతిహాసవాక్యో,త్కరంబు నర్థంబు చిత్తగత మగు చుండన్. 389

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డెవ్విధంబుశీలంబు గలవాఁడు బ్రహ్మపదంబు నొందు నని యడిగిన భీష్ముం డత్యాదరంబున. 390

తే. అధిప లఘ్వాశి నై యింద్రియప్రపంచ
జయము గలిగి మోక్షార్థోక్తసారధర్మ
నిరతి నుండెడివానికిఁ బరమ మగుప
దంబు తంగేటిజున్ను చందంబు నొందు. 391

వ. అని పలికి మఱియు ని ట్లను హారీతగీత యనువాక్యసంచయం బాకర్ణింపుము దాన మోక్షధర్మంబులు దేటపడం జెప్పెద హారీతుం డనుమునివరుండు విద్వజ్జనంబులు దనవలనం బ్రవ్రజనంబు సమీచీనప్రకారంబు గా నెఱుంగ నపేక్షించిన. 392

హారీతుండు విద్వజ్జనుల కుపదేశించినతత్త్వప్రకారము.

సీ. [1]వారి కి ట్లనియె నిష్ఠారంభమతి నిలువెడలి కోర్కుల కెల్ల విముఖుఁ డగుచు
జనములకీడు వాక్చతుర్మనోవర్తనములఁ గూర్పక మైత్రి సమత గరుణ
గలిగి నిందాప్రశంసల ఖేదమును నుబ్బు లేక పాడింటను నేకతంపు
గుడిమ్రానిపొంతను గుహలోన నుండుచు దంపకములకు వంటకములకును
తే. భోజనములకుఁ దఱి యైనప్రొద్దు గడపి, భిక్షగొనుఁ బ్రీతి మన్నన పెద్దవెట్టు
నట్టియెడఁ దక్కఁ గ్రొత్తగానరుగు యతిని,రంతరంబు నాత్మారాముఁ డై చరించు.

తే. అనిన వారు కృతార్థు లై యతనిఁ బ్రస్తు
తించి రని చెప్పె విని నరదేవవరుఁడు
దేవతటినీతనూజుతో భావశుద్ధి
కలిమిఁ యొప్పఁగ దే యని పలికి మఱియు. 394

తే. రాజభావంబు[2]తోడుసున గ్రచ్చుకొన్న
మనసుతో నుండ కెన్నఁడో మరలి యింద్రి
యముల నిర్జించి సత్త్వాదు లవులఁ ద్రోచి
యేను శాంతిసుఖంబున కెలయు టనఘ. 395

చ. అనుటయు నాతఁ డిట్టు లను నక్కురుభర్తకు వేగ మేటికిఁ
ఘనభుజ యెల్లచందములుఁ గాలముతోడివ చుమ్ము వర్ణధ
ర్మనిరతి చిత్తపాకము గ్రమంబునఁ దెచ్చుఁ గషాయపక్వతం
బనుపడ కర్హుఁ డే లగు నృపాలకుమారుఁడు సన్న్యసింపఁగన్. 396

వ. ఇవ్విషయంబున వృత్రగీత యనునితిహాసంబు గలదు వినుము వృత్రుండు భండనంబునం బడిన నెత్తికొని పోయి పెట్టుకొని యున్నయెడ నయ్యవస్థ నొందియు విషాదంబు లేక యున్నయద్దనుజవిభునితో శుక్రుండు వైరిహృతవిభవుండ వైన నీకు మనోవ్యథ లేమికిఁ గతం బేమి యని యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 397

1 హారీతుఁ డనియె నిరాలంబమతి (నిరారంభకులె). 2 తోడుసున గ్రందూన్న.

—వృత్రగీత.—

తే. కలిమియును లేమియును విను కాలవశగ,తములు బోధవిహీనుల దర్పదైన్య
కలితసుఖదుఃఖములఁ బెట్టుఁగాక యర్థ,ములయనిత్యత యెఱిఁగినఁ గలదె వికృతి.

వ. అర్థంబులయస్థిరత్వంబ కా దాకర్ణింపుము. 399

క. దైవతమానుషతిర్య,గ్భావంబులఁ బొందుచును వికారిణి యై భూ
తావలి దిరిగినవెంటన, వేవిధములఁ దిరుగుఁ గర్మవివశత్వమునన్. 400

క. ఏ నిది యంతయు నెఱుఁగుదుఁ, గాన వగపు నుబ్బు నాకుఁ గలుగ వనుడు ని
ష్మానవిహీనపుమాటలు, దానవకులనాథ నీకుఁ దగునే యాడన్. 401

వ. అని యతనిమనశ్శుద్ధి యెఱుంగుటకు నై భార్గవుండు. 402

క. అనయము నీసు వొనర్చిన, విని యతనికి నిట్టు లనియె వృత్రుఁడు విజయం
బునకునయి తపముసేయనె, మును తత్సుకృతమునఁ గొననె మూఁడుజగములున్.

క. ఆమైశ్వర్యము గ్రమ్మఱ, మాయుటకుం గారణంబు మాన్యచరిత లే
దే యొకదుష్కృత మది యిటు, సేయుం గా కేమి యేల చింతింపంగన్. 404

క. విను మనఘ యింక సుకృతం,బునకుం జొర దుష్కృతంబుపొంతకుఁ బో నే
ననుపము నచ్యుతు నవ్యయు, ననంతుఁ జెందెద ననామయత నవ్విష్ణున్. 405

చ. అనిమిషనాథుతోడి యని యప్పుడు గంటి ననంతు నాద్యు వి
ష్ణుని నలవోకఁ దన్మహిమ సువ్రత నా కెఱిఁగింపు కర్మసం
జనితవిశేషతం గలుగుచాయలలోపల నెద్ది యవ్విభుం
గనుటకు నర్హ మయ్యెఱుక గల్గఁగఁ జేయుము నాదుబుద్ధికిన్. 406

ఆ. అనిన నట్ల కాక వినుము చెప్పెద నని, యసురగురుఁడు పలుకునవసరమున
నచటి కరుగుదెంచె నఖిలమునీంద్రస,న్మాన్యుఁ డగుసనత్కుమారుఁ డధిప. 407

వ. వచ్చి యభిపూజితుండై సమున్నతాసనంబున నున్నయమ్మహాత్మునితో శుక్రుండు
విష్ణునిమాహాత్మ్యంబును వర్ణవిశేషంబులు నిద్దానవేంద్రునకు నెఱింగింపవే
యనిన నతండు ప్రసన్నవదనుం డగుచు ని ట్లనియె. 408

ఆ. వినుము దనుజనాథ విష్ణునియం దఖి,లంబుఁ గలుగు నిలుచు లయముఁ బొందు
నతనిభక్తి నింద్రియజయంబునను బోలె, దానధర్మవిధులఁ గానరాదు. 409

వ. అవి ప్రయోజనపటుటయుం గలిగి యుండు నదియునుం జెప్పెద మున్ను విష్ణుని
మహిమ యాకర్ణింపుము. 410

తే. ధరణి పాదంబు లతనికి శిరము దివము
దిశలు బాహు లతఁడు సర్వదేవమయుఁడు
భూతవిక్షేపసంహారములు దదీయ
మానసస్వైరలీలలు దానవేంద్ర. 411

వ. వినుముజీవావస్థలు ఛాయలై యుండుఁ గృష్ణంబును ధూమ్రంబును హారితంబును

హారిద్రంబును రక్తంబును శుక్లంబును నైనవి యాఱు గలవర్ద్ధశావిశేషంబులు.
తే. అనఘ విష్ణువిహారంబు లైనవిషమ, వివిధవిక్షేపసంహారవృత్తులందు
భ్రమణ మొందెడిజీవుని బహుళకర్మ,ములవశంబున నాతనిఁ బొందు చుండు.
తే. తన్ను నుత్తమమధ్యమాధమము లైన
ఛాయ లొందంగఁ బ్రచురపర్యాయవృత్తి
జీవుఁ డమరత్వముఖ్యనానావిధముల
నొంది యెక్కుచు డిగ్గుచు నుండుఁ జూవె. 414
క. మే లొనరింపఁగ దొరకొను, మేలిమి గలచాయ కీడు మెయికొని చేయన్
లోలత్వరహిత చాయకుఁ, జాలం గీట్పాటు వొలయుచందము వచ్చున్. 415
వ. కావున. 416
క. రసకర్మజ్ఞుఁడు దారము, పసిఁడి సేఁతకుఁ బ్రయత్నపరుఁ డై శుద్ధ
త్వసమగ్రము సేయుక్రియ, న్విసువక పరిశుద్ధి జీవునికిఁ జేయు టురున్. 417
క. విను కుసుమంబుల వాసిం,చిన నొప్పనికంపు విడిచి చెందును సౌర
భ్యనిరూఢిం దిల లట్టుల, యనఘా సుకృతముల జీవుఁ డకలంకుఁ డగున్. 418
క. అంతంతకు సత్కర్మము, లెంతయుఁ బెను పొంద జీవుఁ డెక్కుడుచాయం
జింతాకలుషము వాయఁగ, సంతోషామృతము నాని సంశుద్ధుఁ డగున్. 419
వ. ఎక్కుడుచాయ శుక్లత్వంబు. 420
క. జీవుఁడు శుక్లచ్ఛాయా, భావితుఁ డై నపుడు విష్ణు భావించుటకుం
దా వెరవరి యగుఁ దద్గత, భావ మొసఁగు గుఱుము లేనిపం డగునెలవున్. 421
వ. అనిన విని వృత్రుం డదీనంబులు నమృతస్వరూపంబులు నగుభవదీయవచనం
బులు వినికిం జేసి విశుద్ధుండ నైతి నని పలికి ప్రాణంబులు విడిచి విష్ణునిం
బొందె నని చెప్పుటయు నప్పాండవేయాగ్రజుండు వృత్రునివిజ్ఞానంబును విష్ణు
భక్తియు నింత యొప్పునే యని యగ్గించి యతండును నాఖండలుండును భం
డనంబు సేసినతెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు ననిమిషనదీనందనుం డతని
కి ట్లనియె. 422

ఇంద్రవృత్రాసురులయుద్ధప్రకారము.

సీ. ఇంద్రుఁ డుజ్జ్వలరథం బెక్కి దేవానీకసహితుఁ డై వృత్రుపైఁ జన నతండు
దనుజసైన్యముఁ గొని తాఁకెఁ దత్సంగర మవ్వాసవునకు భయం బొనర్చెఁ
బర్వతప్రతిమరూపమున నయ్యసురయుగ్రతఁ జూచి వడఁకుదైవతకులేంద్రు
నద్దానవుండు మాయాబలంబున మోహితునిఁ జేయ సొగయుడు మునిసమాజ
తే. సంస్తుతముగ రథంతరసామశక్తిఁ
జేసి యమ్మూర్ఛ దేర్చి వసిష్ఠుఁ డతని
తోడ నజుఁడును హరియు రుద్రుండుఁ బోరు
గనుఁగొనంగ వచ్చినవారు గడఁగు మనుడు. 423

చ. అతఁడు గడంగ దేవగురుఁ డిప్డు మునీంద్రులుఁ దాను సమ్మరు
త్పతివిజయంబు గోరి హరుఁ బ్రార్థన సేయఁ దదీయతేజము
ద్ధతచటులజ్వరం బగుచు దైత్యపతిం బొదివెన్ సురేశ్వరో
ద్యతకులిశంబుఁ బొందె హరి దత్సమయంబునఁ గౌరవేశ్వరా. 424

తే. ఇంద్రునకు రుద్రుఁ డత్తఱి నిట్టులనియె,ననఘ యరువదివేలుదివ్యాబ్దములు మ
హాతపం బొనరించె నీయసుర వీని, కొసఁగెఁ బద్మజుఁ డధికమహోగ్రబలము.

క. అని చెప్పి యబ్బలము నా, ఘనతేజముచేత నడఁగు గడఁగు మనుడు న
య్యనిమిషనాథుఁడు వజ్రం,బున వైవ నతండు పడియె మునిగణ మలరన్. 426

క. సుర లార్చిరి తూర్యంబులు, మొరసె ననేకంబు లపుడు మోదమున మునుల్
[1]హరిహరులం గీర్తించిరి, సురేంద్రు నగ్గించి రధికశుభవాక్యములన్. 427

క. విను విష్ణునిసంస్పర్శం,బున నప్పుడ చూవె కసటు వోయిన నతనిం
గనుటయు శాంతిం బొందుట, యును గురువర కలిగె వృత్రునుల్లంబునకున్. 428

వ. అని పలికి భీష్ముండు వెండియు నవ్విభున కి ట్లను నట్లు వృత్రుని జయించి. 429

చ. హరునకు మ్రొక్కి మీకరుణ నార్తి దొఱంగి యనూనసౌఖ్యముం
బొరసితి నంచు [2]వీడుకొని పోయె మహేంద్రుఁడు బ్రహ్మహత్య యా
సురపతి నప్డు వెన్కొనియెఁ జొచ్చె బిసాంతర మాతఁ డందునుం
బరిగొని యుగ్రవృత్తి నది పట్టెఁ జలంబున నమ్మహాత్మునిన్. 430

ఆ. బ్రహ్మహత్య దన్నుఁ బట్టిన నమరేంద్రుఁ, డజునికడకు నేఁగి ప్రార్థనంబు
చేసి దీనిఁ బాయఁ జేయవే యన నతం, డది దొలంగఁ జేయుననువు దలఁచి. 431

వ. అగ్నినోషధివృక్షతృణంబులను వనితాజనంబులను జలంబులను దలంపున రావించి వృత్రునివలన వాసవునకుం బాటిల్లిన బ్రహ్మహత్య చతుర్భాగంబులు సేసితి మీర లొక్కొక్కపాలు గైకొనుం డని పనిచెఁ బనిచిన వారు దేవా నీపంపు సేసెదము మాకు నిష్కృతి యెట్టిది దాని నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింప వలయు నని పలికిన నగ్నికిని నోషధివృక్షతృణంబులకును వనితాజనంబులకును జలంబులకును వరంబులుగాఁ గ్రమంబున నీవు ప్రజ్వలింపక హవిఃప్రదానంబు సేయువానియందును మీకుఁ బర్వకాలంబుల భేదనచ్ఛేదనంబు లాచరించువా నియందును మీరు రజస్వల లై యుండ మీతో సురతంబు సలుపువాని యందును మీలో మలమూత్రశ్లేష్మంబులు విడుచువానియందును మీమీకడ నున్న బ్రహ్మహత్య ప్రవేశింపంగలయది యని నిర్దేశించిన దానికిం బ్రియం బంది యగ్నిప్రముఖంబులు శతమఖుబ్రహ్మహత్యపాళ్లు ధరియించి రిట్లు విరించిప్ర సాదంబునం గల్మషంబు దొఱంగి యాఖండలుండు దదనుమతి నశ్వమేధంబు సేసి నాకసామ్రాజ్యంబున సర్వలోకపూజ్యత్వంబు నొంది వెలింగె నని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 432

---

2 హరుని హరిం. 2 వేఁడుకొని...సురపతి నంటె.

తే. ఒకవుప్ప త్పుర క్తమునబుప్పుదములెసఁగి, [1]పుట్టికొక్కులై యవిజనభోజ్యభావ
మొందె విప్రాదికద్విజవ్రాతలభాభి, పన్నములు గావు ధర్మసంపన్నచరిత. 433

క ఆవాసవుచందంబున, నీవును శత్రుజయకీర్తనీయుఁడ వగుచున్
భూవిబుధుల కెపుడుఁ బ్రమో, దావహుఁడవు గమ్ము భారతాన్వయముఖ్యా.

తే. పర్వములయందు విప్రసభను సభక్తి,కంబుగా నెవ్వఁడీశక్రకథఁ బఠించు
వానిఁ బాపము లొందవు మాననీయ,ధర్మములయందు రతుఁడగు ధర్మతనయ.

వ. అనిన నతండు ప్రీతుండై వృత్రుండు జ్వరంబుచేతం బాధవంబడియె నని వింటి దానిజననంబును దత్ప్రకారంబును నెఱింగింపవే యనుటయు భీష్ముం డాభూపతికి ట్లనియె 436

దక్షమఖధ్వంసంబు సప్పుడు శివునివలన జ్వరం బుప్పవించిన ప్రకారము.

సీ. రజతాచలంబున రత్నతటంబున నంబికాసహితుఁడై హరుఁడు పేర్మి
నమరమునీంద్రయక్షాదులు గొలువంగ నుండు న ట్లుండంగ నొక్కనాఁడు
దేవర్షికోటు లతిప్రమదంబునం జనఁ జూచి వీ రేమి పనికి నెచటి
కరిగెద రని పతి నడిగె భవాని యాతఁడు దక్షుచేయునధ్వరమునందుఁ

తే. దమహావిర్భాగములు గొనుదాని కనినఁ, బొలఁతి నీవేల పో వనుపలుకు పలికె
నాకుమును భాగపరికల్పనంబులేమి, నతఁడుఁబిలువఁ డేనును బోవననియె భవుఁడు.

క. తనపతికి భాగకల్పన, మొనరింపఁడు దక్షుఁ డని మహోగ్రపుఁగోపం
బున బొమలు ముడిచెనడఁగ న, వ్వనిత పలుకు మాని యుండె వసుధాధీశా. 438

సీ. దేవిచిత్త మెఱింగి దేవుండు ప్రమథసంఘంబులు దాను నాక్రతువు సెఱుప
నరిగె యజ్ఞాంగంబు లన్నింటఁ బ్రమథులు గాసి సేయుచును రక్తములు సల్లి
యార్పంగ మృగరూపమై గగనంబున కెగసె నధ్వరము ము న్నీశునుదుట
నలుకఁ బుట్టినఘర్మ జలకణ మిలఁ బడ్డఁ బెనుమంట లెగసిన జనితుఁ డయ్యె

ఆ. నందుఁ బురుషుఁ డొకరుఁ డరుణనేత్రకము నీ,లంబు నూర్ధ్వరోమకంబు ఘోర
భంగికంబు నైనయంగంబుతో స ప్త, తంతుదాహి యగుచు ధరణినాథ. 439

క. సురలుమునులు భయమునఁ బఱ,చిరి నలుగడ బ్రహ్మవచ్చి శివుఁ గని వినయో
త్తరముగ మ్రొక్కుచు నమరులు, పరికల్పించెదరు నీకు భాగము భక్తిన్. 440

వ. స్వామీ కోపం బుపసంహరింపుము. 441

క. నావుడు నల్ల నగుచు న, ద్దేవుఁడు గరుణించి మునుల దేవతలను సం
భావింప భాగకల్పన, గావించిరి వార లాజగత్ప్రభువునకున్. 442

వ. అప్పరమేశ్వరుండు సుప్రసన్నుండై యనిమిషులకు మునిగణంబులకు నానందం బొసంగె శతానందుం డయ్యిందుశేఖరునితో దేవా నీనుదుటిచెమటం బుట్టిన యప్పురుషుండు జ్వరం బనునామంబునం బ్రశస్తుం డయి యెందునుం జరియించు

1 పుట్టకూకులై.

నీజ్వరం బేకముఖత్వంబునం బృథివికి దుర్భరంబగు బహువిధంబుగా సృజియిం పవే యనుడు నగ్గిరీశుండు గుఱలకు శిరస్తాపనంబును భుజంగంబులకు నిర్మోకం బును గోవులకు ఖురాంతర్బాధనంబును మృగంబులకు నైజస్వరూపదర్శనప్ర త్యవరోధనంబును దురగంబులకుఁ బార్శ్వశోషణంబును మయూరంబులకుఁ బత్త్రోద్భేదనంబును గోకిలంబులకు నేత్రరోగంబును శుకంబులకు హిక్కయు గజంబులకుఁ జిత్తభ్రమణంబును శార్దూలంబులకు శ్రమంబును మనుష్యులకు జననమరణాదులయెడ వేదనావేశంబునుంగా విభాగించె నివి జ్వరప్రకారంబు జ్వరంబు మాహేశ్వరం బగుతేజంబు గావున సర్వజనంబులకు [1]నమస్కార్యం బును మాననీయంబును నై యుండు 443

క. జ్వరకథ వినినఁ బఠించినఁ, బురుషుం డారోగ్యసిద్ధిఁ బొదలుం దేజ
స్స్ఫురణముఁ జిత్తసమాధియు,దొరకొనుఁగోర్కులుఫలించు దురితము లడఁగున్.

క. అని చెప్పి యమరతటినీ, తనూభవుం డాదరమున ధర్మసుతునితో
ననఘా నీ విం కెయ్యది, వినవల తనవుడు నతండు వినయానతుఁ డై. 445

శాస్త్రతత్త్వం బెఱుంగనివాఁడు సేయవలసిన విధము.

తే. శాస్త్రతత్త్వ మెఱుంగకసంశయాత్ముఁ, డగుచుఁ బరమార్థ మిట్టిది యనఁగ లేని
యట్టివాఁ డేమికర్మంబు నాచరించు, వాఁడు సెప్పవె ధర్మప్రవర్తనజ్ఞ. 446

వ. అని యడిగిన నమ్మహామతి యతని కిట్లను గురుపూజయు వృద్ధోపసేవనంబును విద్యాశ్రవణంబును నవశ్యకర్తంబులు మఱియునుం జేయవలయు నవి నారద గాలవసంవాదంబు వినినం దెలియు వినుము చెప్పెద నారదు నాశ్రయించి గాలవుండు. 447

క. నానాశాస్త్రంబుల నర్థానేకత్వంబు గనుచు నప్రాప్తసువి
జ్ఞానపరినిష్ఠ మగుమ, న్మానసముం దేర్పవే సముగ్రవివేకా. 448

వ. అని యభ్యర్థించిన నద్దేవముని యమ్మహాద్విజున కిట్లనియె. 449

క. చతురాశ్రమములవృత్తి, స్థితులు పరీక్షించి యందుఁ జెంద [2]దలఁచి త
ద్గతి సూక్ష్మదృష్టిఁ గనుఁగొని, సతతంబుఁ ద్రివర్గచరిత [3]సౌమ్యుం డగుచున్.450

తే. పాపకర్మంబు లెల్లను బాయఁ బెట్టి, పుణ్యకృత్యంబు లగువానిఁ బురుషుఁ డొపి
నట్లు శుద్ధమనస్కుఁ డై యాచరించు, వాఁడు సజ్జనసంగతి వలయు నెపుడు 451

క. విను సర్వభూతములయం,దును మార్దవయుక్తుఁ డై మధురవాగ్వృత్తిం
బనుపడఁగ వలయు నార్జవ, మనూనముగ దేవపితృసమర్చకుఁ డగుచున్. 452

క. అనహంకారము నప్రార్థనమును విషయములఁ బెద్ద దగులమియును మే
లనఘా పరు నిందించుట, దను వర్ణించుకొను టనుచితము లెయ్యెడలన్. 453

క. విను మలసుండును గర్వియు, ననర్థభాషియును మత్సరాలీఢుఁడుఁ గ్రో

1 నమస్కారార్హంబు. 2 దలఁచె. 3 సౌమ్యుం.

ధనుఁడునుగా వలవదు శ, క్త్యనురూపతఁ జేయ వలయు నాతిథ్యంబున్. 454

క. వేదాధ్యయనంబుఁ దదం, గాదరణము యజ్ఞవిధిసమారంభము ధా
త్రీదైవతసమ్మానము, నేదేశమునందుఁ గలుగు నిర వది నిలువన్. 455

క. ఇత్తెఱఁగునఁ బురుషుం డ,త్యుత్తమచరితముల నడచు చుండఁగఁ బాయుం
జిత్తంబుకలఁక బోధో,త్పత్తికి నది మూల మగు నధర్మవిదూరా. 456

క. అని చెప్పి ననుడుఁ గుంతీ, తనయాగ్రజుఁ డమరతటినితనయునితో ని
ట్లనుఁ [1]గాలపాశసంఛే, దనమును ననుబోఁటి యెవ్విధంబునఁ జేయున్. 457

వ. అని యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె 458

అరిష్టనేమి యనుముని సగరున కుపదేశించిన ధర్మప్రకారము.

ఆ. విను మరిష్టనేమి యనుముని నడిగె నీ, యడిగినట్ల సగరుఁ డమ్మహాత్ముఁ
డన్న రేంద్రునకుఁ బ్రియంబునఁ జెప్పిన, సౌమ్యవాక్యములు ప్రశాంతిఁ జేయు.

వ. వానిం జెప్పెద నవహితుండ వై వినుము సగరుం బ్రబోధించుటకు నరిష్టనేమి
యి ట్లను ధనధాన్యపశుకళత్రపుత్రాదులసందడిం బడి డెందం బాకులం బగు
నేని ముక్తిమార్గంబు దుర్గమంబై యుండు. 460

సీ. వృద్ధకళత్రంబు బుద్ధిమత్పుత్రుల విడిచి నిర్భరత వివిక్తదేశ
మునకుఁ బోవలయు సపుత్త్రుం డపుత్రకుం డనువిశేషంబు లే దతులశాంతి
వైరాగ్యములు గలవానికి విను నృపవర్య బంధులఁ బ్రోవ వలదె యనుత
లంపున సంసారలంపటుం డగువాఁడు జాల దామృత్యువుపాలు వడిన

ఆ [2]యపుడ వారి నరయ నబ్బునే యద్దశఁ, దలఁచి ముక్తి గోరఁ దగదె యట్లుఁ
గాక తనకు వారు గలుగుదురే యప్పు, డదియుఁ దలఁప వలయునదియ కాదె.

తే. భూతములపుట్టుఁ జేష్టయుఁ బొలియుటయును
జూచునేర్పు గలుగు వాఁడు సూడ నేర్చు
మోక్షమార్గంబు చిత్తంబు మూఢ మైన
సక్తుఁ డగు లోకగతి నెట్లు ముక్తి గలుగు 462

క. అనఘ దురన్నము శాల్యో, దమును భూమియును మృదులతల్పము నజిన
మ్మును సురుచిరచీనాంబర,మును సరి యెవ్వనికి నతఁడు ముక్తిం బడయున్. 463

తే. నేల యెల్లను నేలిన నృపులపుట్టు, నీగిపోకయుఁ జూపాది గాఁగఁ గలుగు
శక్తు లెడలినఁ జెడుమేనిచందమును ద,లంప నేర్చునతఁడు మోక్షలక్ష్మిఁ జెందు.

క. ధనయోగము దుర్లభ మని,యును గ్లేశము సులభ మనియు నూహించుచు నె
మ్మనమున మర్త్యత్వము గీ, డని యెఱుఁగునతండు గను మహానందంబున్. 465

క. కావున గృహస్థవృత్తిక్, నీ వతిలోలుఁడవు గాక నెఱిఁ జేయుము ర
క్షావిధి ధరణీప్రజకుం, గైవల్యము దాన నీకుఁ గలుగుం జాలుకన్. 466

---

1 సంగపాశ. 2 వారి నప్పు డరయ వచ్చునే.

క. అని బోధించిన సగరుం, డనయముఁ దెలివొంది నియతుఁ డై ప్రజ రక్షిం
చె నరేంద్ర నీవుఁ దద్వ్రతనమున నెగడుము జనాభిరంజన మొప్పన్. 467

తే. అనినఁ బ్రియ మంది పాండవేయాగ్రజుండు,ధర్మవిద్వేషపరు లగుదానవులకు
మంత్రియైయుండు శుక్రత్వమహిమయెట్లు, గలిగెభార్గవునకుఁ బుణ్యగణ్యచరిత.

శుక్రనామంబు భార్గవునకుం గలిగినవిధము.

చ. అనవుడు భీష్ముఁ డి ట్లనియె నాతఁడు యోగబలంబు పెంపునన్
ధనదుని మోసపుచ్చి తదుదాత్తధనం బవలీలఁ గొన్న నె
మ్మనమున నొచ్చి చెప్పెఁ బురమర్దనుతోడ నతండు దానికిం
గనలున నమ్మహేశ్వరుఁడు గన్నుల నిప్పులు రాలు చుండఁగన్. 469

తే. శూల ముగ్రత నెత్తి యెచ్చోట నున్న, వాఁడు భార్గవుఁ డనుచు దుర్వారకోప
వివశుఁ డగుటయునాతఁడువెఱచిచాల,దూరముగఁబోయి[1]తుప్పలఁదూలియుండె

క. అమ్మెయి నిలుచుటకును జిత్త మ్మార్వ్యమిఁ దల్లడంబు దనికినఁ గడు వే
గమ్మునఁ ద్రిపురహరునిహ, స్తమ్మునఁ [2]జొప్పడియెఁ గని యతఁడువెసమ్రింగెన్.

ఆ కడుపులోన నుండి కలగొనఁ బాఱెడు, విబుధవైరిగురుఁడు వెడల కుండ
నట్లుగాఁగఁ దెరవు లన్నియు మూసి శి,శ్నంబు మూయ కంగజన్మరిపుఁడు. 472

క. వెడలు మని తెరవు సూపిన, వెడలెను భృగునందనుండు వెండియుఁ గోపం
బడరఁగ నాతనిఁ గనుఁగొని, యెడుఁరుద్రునిఁ జూచి దేవి యి ట్లనియె నృపా.

క. నీకడుపున జన్మించుట, నాకుం గొడు కయ్యె నితఁడు నాసుతునకు సు
శ్లోకా యలుగం దగునే, నీకు సుఖం జేయు మీతనిం గృపతోడన్. 474

తే. అనినఁ దేజస్విఁ జేసి చంద్రార్ధమౌళి, శిశ్నమున నిర్గమించుటఁ జేసి యితఁడు
శుక్రుఁడనుపేర వర్తించు సుదతినీకుఁ,బ్రియ మొనర్చితి ననియె సంప్రీతితోడ.

తే. అనఘ యిది భార్గవుఁడు శుక్రుఁ డైనతెఱఁగు
నావుడును ధర్మజుఁడు శాంతనవునితోడ
నీదువాక్యామృతమున నానెమ్మనంబు
తృప్తి సనదు సద్ధర్మంబుఁ దెలుపు మనియె. 476

వ. అనవుడు నమ్మహానుభావుం డమ్మహీనాథుతోఁ బరాశరగీతాశ్రవణప్రవణుండ
వగు మది ధర్మప్రబోధకం బగు నని పలికి యి ట్లనియె. 477

జనకునకుఁ బరాశరముని యుపదేశించినధర్మప్రకారము

సీ. జనకభూపతి యడిగినఁ బరాశరముని ధర్మసంబోధనతానిరూఢి
ని ట్లని యెఱిఁగించె నిహపరసౌఖ్యముల్ ధర్మకార్యము లని తలఁచి నరుఁడు
ఫలము బీజంబునం బడయునట్టుల ధర్మమున సౌఖ్యసంసిద్ధిఁ బొందవలయు
సుకృతదుష్కృతములు సుఖమును దుఃఖంబుఁ గుడువఁ జేయక నరు విడువ వధిప

---

1 తుప్పలఁ దూఱి యుండె; తుప్పలు దూలి నిలిచె. 2 బొదువంబడియె నతఁడు.

తే. వాఙ్మనోదృష్టికలితప్రవర్తనములఁ, గాయచేష్టితములను నన్యాయపథముఁ
బొరయ నీ కున్న సత్పథనిరతి గలుగు, సత్యశమదమాహింసలు సత్పథములు.
క. అనఘుం డింద్రియహయభృత, మనోరథరథంబు నాఁగు మహితజ్ఞాన
త్వనిరూఢరశ్మిశక్తిని, జననాయక దుష్పథముఁ జన కుండంగన్. 479
ఆ. పడయ రానియాయు వొడలికిఁ గలిగినఁ, బాపకృతుల దానిఁ బడటఁ గలుప
నగునె పుణ్యవిధిసమాచరణములఁ గ్రై,సేయ వలయుఁగాక చెలువు మిగుల
క. [1]దురితంబులు దొడరుమహిత, కరణంబున మేలు వడయఁ గాఁ గోరుట భూ
వర దుస్సలిలస్నానా,ననము తెఱఁగు సూవె యెవ్విధంబునఁ దలఁపన్. 481
క. సమదర్శి వైయ యఖిలభూ,తములను దనయట్ల కాఁగఁ దలఁచుచు నెవ్వం
డమలన్యాయపరుం డగు, నమరు లతని వందనీయుఁ డందురు నరేంద్రా. 482
క. ధన మించుకేని ధర్మం,బునఁ బడసినయట్టి దైన భూవర పాత్రం
బున నిడిన నది మహాఫల, జనకం బగు నందురు వేదసంవేదిజనుల్. 483
తే. మునులఋణ మధ్యయనమున ననిమిషులఋ
ణంబు క్రతువున నతిథిఋణంబు పూజఁ
దీర్చునది శ్రాద్ధమునఁ బితృదేవతలఋ
ణంబు నరులఋణము [2]రంజనవ్రతమున. 484
క. నారదపర్వతదేవల, భారద్వాజాదు లైనపరమమునులు ధ
ర్మారంభంబునఁ బడసిరి, గావున మ ట్లగుట ధర్మకరణము వలయున్. 485
క. విను మర్త్యుఁ డగు నవశ్యం, డనఘా విష్ణుస్తుతిక్రియం దపమున ధ
ర్మనిరూఢి నివి మనంబున, ఘనపరిబోధంబుఁ గూర్చుఁ గావున నధిపా. 486
ఆ ఆహితాగ్నిఁ బుణ్యుఁడను శ్రుతి జననియు, జనకుఁడును గురుండు సద్గతియును
దేజమును బలంబు ధృతియును బుద్ధియు, నగ్ని యగుటఁజేసి యమలచరిత. 487
తే. సుజనసంగతి [3]కర్తవ్య కుజనుఁ డైన,దాన నిర్మలుఁ డయ్యెడుఁ గాన వినుము
శూద్రజాతిభూదేవశుశ్రూషఁగా దె,యిహముఁబరమునుబడయుటమహితవృత్తి.
క. అనఘా మర్త్యులజీవన, మనిత్య మని యెఱిఁగి సుఖమునప్పుడు దుఃఖం
బున యపుడు ధర్మ మేమఱ, కునికియ యొజ్జాతి కైన సుర ప్రాహింపన్. 489
తే. పాప మించుక దొడరినపనియు నెట్టి, ఫలము గలిగిన వల దల్పఫలవిధాయి
యైనపుణ్యమిశ్రితకార్య మాచరించు,నది శివం బగు దాన నిహమ్ముఁ బరము.
తే. యజ్ఞపరుఁడు రక్షకుఁడు సుపార్జకుండు, విప్రశుశ్రూషకుఁడు గాని విప్ర రాజ
వైశ్యశూద్రులు దక్కటివాని నెట్టి, ధర్మములఁ జేసిరేని నధర్మపరుల. 491
ఆ. ధర్మలబ్ధమైనధనము పాతిక యేని, బహుళఫలము నిచ్చుఁ బాప[4]వృత్త్య

1 దురితంబునఁ దొడఁగుమహిత; దురితంబులు దొడరునహిత. 2 ను దానవ్రతమున. 3 గృ త్యంబు కుజనుఁ. 4 మత్య్వ,పార్జితంబు.

పార్జితంబు కోటి యైన నిష్ఫల మండ్రు, దానశాస్త్రవిదులు మానవేంద్ర. 492

క. నృపధర్మవైశ్యధర్మము, లపాపకర్మములు జీవనాభావముపా
లుపడిన బ్రాహ్మణునకు నర,కపాత మగు శూద్రకర్మకర్తృత్వమునన్. 493

క రాజునకును ధర్మము శ,స్త్రాజీవిక యొకఁడ వైశ్యుఁ డాపద యైనన్
రాజవర మధువు మాంసముఁ, దా జట్టి యిడంగఁ బొందు దౌర్గత్యంబున్. 494

క. జనవర కృషిఁ బశుపాలన,మున నేనియు బ్రదుకు ధర్మముగ నార్యులు శూ
ద్రునకు విధింతురు జీవన, వినాశమున వాన వృత్తి వినిహిత గామిన్. 495

సీ. విను తొల్లి ధర్మవర్తనము లసహ్యంబు లైన దానవులు మహాగ్రహమున
నరులయం దెలసిన నరవర వారలు దర్పరోషముల నధర్మవృత్తిఁ
దగిలినఁ గలఁగొ వేదములును గ్రతువులు సురలు విషణ్ణులై పురహరునకు
నంతయు నెఱిఁగింప నతఁడు త్రిశూలంబుఁ బనుప దైత్యావిష్టభావ మడఁచె

తే. నది మహామునుల్ మృడునిఁ బ్రజాభిరక్ష
ణమున కై నిల్ప శ్రుతులు జన్నములుఁ దొంటి
చందమునఁ జెల్లె నమరులు సంతసింప
ననఘ నీవును బాలింపు మట్ల ప్రజల. 496

క. అని చెప్పి తపముపెంపును, వినిపించుట కిట్టు లనియె విద్యాధరస
న్ముని దేవతాగణంబులు, వినుతతపంబునన మహితవిభవముఁ బొందెన్. 497

చ. కమలభవుండు దాఁ దపముకల్మినకాదె సృజించె నెల్లలో
కములను నాదిరాజు లధికం బగు పెంపు వహించు టెల్ల ను
త్తమతప మాచరించుటన తద్దయుసౌఖ్యకరంబు లైనభో
జ్యములును గంధమాల్యములు శయ్యలు భవ్యతపఃప్రభూతముల్. 498

తే. దారధనమిత్త్రపుత్రకాద్యంబు లగుప,దార్థములసంగమునఁ జిత్తమలఁతఁ బొంది
విసివినప్పుడు నిర్మలవిపులతపము, గారణం బగు నుపశాంతికలిమి కనఘ. 499

క. విను లోభము సంతోషం,బును దుఃఖసుఖప్రదములు పురుషున కవి సం
జనితము లగుట తపము లే, కునికిని గలుగుటను జూవె యుర్వీనాథా. 500

తే. అనఘ సుఖదుఃఖములు వచ్చినపుడు మదవి
షాదములు లేక సంప్రాప్తసముపభోగ
రతుఁడు నప్రాప్యవాంఛానిరాసకుండు
నగుట సాలతపోరూప మండ్రు బుధులు. 501

క. పరధర్మము నర్థంబును, సరసం బగువిషయసుఖము సద్గతియుఁ బడఁ
పరిపాకమునన కలుగున్, నరునకుఁ దత్తద్విధాత్త నైపుణుఁ డైనన్. 502

వ. అనిన విని జనకుండు వర్ణంబులయుత్కర్షాపకర్షత్వంబులకు మూలం బెయ్యది

దానిని దాన పుత్త్రుం డై జన్మించు నం డ్రదియు [1]విసంశయం బగుట నెఱిం
గింపవే యనుటయుం బరాశరుం డతని కి ట్లనియె. 503

తే. బ్రహ్మభవముఖబాహూరుపాదసంభ,వములు గాన భూసురరాజవైశ్యశూద్ర
భావములు తారతమ్యసంప్రాప్తి నొందె, జననదేశగుణంబుల మనుజనాథ. 504

క. తాన సుతుఁ డగుట దెలియం,గా నగు మును లాత్మవీర్యకలనం బెచ్చో
నైనం జేయఁగ మునిభా,వానూనత ఋశ్యశృంగుఁ డాదిగఁ గనుటన్. 505

ఆ. అనిన జనకుఁ డిట్టు లను వినినవి యైన, వలయుఁ దెలియ వినఁగ వర్ణధర్మ
సమితిఁ గలవిశేషసాధారణత్వంబు, లేర్పరించి చెప్పవే మునీంద్ర. 506

వ. అనుటయుఁ బరాశరుం డిట్టు లనియె 507

సీ. వినుము ప్రతిగ్రహంబును యాజనంబును నధ్యాపనమును ధరామరులకుఁ
బ్రజరక్ష నృపునకుఁ [2]బశుపాలనము గృషి వాణిజ్యమును నివి వణిజులకును
శూద్రజనులకు శుశ్రూషయు శ్రుతులు విశేషధర్మములుగఁ జెప్పు సత్య
శౌచంబులును నహింసయు ననసూయయు శ్రాద్ధంబు నతిథిపూజనము నాత్మ

తే. దారపరతయు సర్వసాధారణంబు, లనఘ వీనను నిజవృత్తులను సమస్త
జాతులును నిహపరసౌఖ్యసంపదలకు,నాస్పదము లగు నింద్యంబు లన్యవిధులు.

క. భూవర నాకుం జూడం,గా విష్ణుఁడు దైవ మట్లు గావున నతనిన్
భావించు నెల్లవారికిఁ, గావించును మోక్షమయసుఖము [3]పెన్నింటన్. 509

క. అనిన విని జనకభూవిభుఁ, డనఘ యహింసనము లైనయవి యెయ్యవి య
ప్పను లెఱుఁగఁ జెప్పవే నా, కనుడు నతని కిట్టు లనియె నమ్ముని యధిపా. 510

జనకునకుఁ బరాశరముని వివరించినహింసాహింసలప్రకారము.

ఆ. శమము దమము లేమి జనులకు హింస నొ,నర్చుఁ గాన ధరణినాథ విను మ
హింస శమదమములు హృదయంబునకు నెప్పు, నలవడంగఁ జేత యండ్రు బుధులు.

వ. అని చెప్పి వెండియుం బరాశరమునీశ్వరుం డి ట్లనియె. 512

క. దురమున జయము గొనుటకై, నరపతులకు వలయు హింసనం బెట్లును ద
త్పరిహారణస్థానములును, ధరణీశ్వర కలవు సెప్పెదను విను వానిన్. 513

క. పడినం బాఱినఁ గైదువు, వడినను వాహనము వడినఁ బార్థివముఖ్యా
పొడువఁ దగదు శత్రుని నె,య్యెడల నహింసనముఁ బోల వేసుకృతములున్. 514

క. న్యాయమున సంగరంబుం, జేయఁగ శస్త్రాగ్ని దన్నుఁ జెందిన దానం
గాయంబు విడుచుపురుషుఁడు, వే యేటికి మోక్షలక్ష్మివిభుఁ డగు నధిపా. 515

క. తనతోఁ దుల్యుం డైనను, మనుజాధిప యధికబలసమగ్రత్వము గ
ల్గిన నని శత్రుని వధియిం,చిన నరపతి పుణ్యలోకసిద్ధిం బొందున్. 516

వ. అని మఱియును. 517

1 నిస్సంశయంబుగా నెఱిం. 2 భాశుపాల్యము. 3 లన్నింటన్ ; లెన్నింటన్.

క. భూతంబులు నింద్రియసం, ఘాతము సత్త్వాదిగుణనికాయముఁ గాయం
బై తోఁచు నెఱిఁగినను ధ, ర్మేతరకృత్యములు సేయునే నరుఁ డనఘా 518

క. జాతుఁడు మృత్యువుఁ డగుట ధ్రువము, భూతోల్లాసము లనిత్యములు విను సద్యః
పాతి యగుశరీరంబున, కై తొఱఁగునె ధర్మపథము నార్యుం డనఘా. 519

తే. ఉత్తరాయణమును సుగగోత్సవాది
కారణంబులుఁ గలుగు సత్కర్మపరుని
మరణమునకు దుష్కాలంబు గరళరజ్జు
జలముఖములుఁ బాటిలు దుష్టచరితున్మృతికి. 520

క. మానవులకుఁ దలఁపఁగ న,జ్ఞానము వట్టిపగ లే దసంగతకృత్యా
ధీనుం డై రూపు సెడును, దానం గావున సుదాత్తధర్మవిధిజ్ఞా. 521

క. మానుషజన్మము మే లతి, హీనపుజాతిని జనించె నేనియు నన్యం
బైనజననంబుకంటెను, దాన సుగతి వడయ నగుటఁ దత్త్వప్రవణా. 522

క. దానములఁ బుణ్యతీర్థ, స్నానంబుల నతిథిపూజనంబులను ఫలా
దానిరతుండు గా కీ, మానుష్యము గారవించు మతి నిత్యుఁ డగున్. 523

వ. అనిన విని జనకజనేశ్వరుండు పరాశరమునీశ్వరునితో మే లెయ్యది పరమగత యెయ్యది కృతం బైన నెద్దానికి నాశంబు లే కుండు నెఱింగింపవే యనవుడు నమ్మహీపతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 524

ఆ. అరయ మే లనంగ మంచితజ్ఞానంబు, పరమగతి మహాతపంబు చేటు
లేనికృత్య మిట్లు గా నెఱుంగుట సర్వ, వేదవాక్యతత్త్వవిత్త్వ మనఘ 525

వ. అని చెప్పి వెండియు. 526

క. విను సుమతి విషయముల నం, దునికి గలిగనేనిఁ బొందఁ డుదకంబులఁ బొం
దనిబిసరుహపత్త్రముచా, డ్పున నది విజ్ఞానఫలము భూపవరేణ్యా. 527

తే. అనఘ మూఢాత్మచిత్తంబునందు విషయ, జాల మత్యంతగాఢసంసక్తి నొందు
లక్కరసము దండాదులఁ జిక్కఁబట్టు, చందమున దీనిఁ గనుట ప్రశాంతికరము.

క. ఇనరుచిఁ బాషాణము ర,శ్మినిరూఢం బైనయట్ల చిత్తము సద్భా
వనమున సదాత్మకం బగు, ననామయస్థితికి మూల మది మనుజేంద్రా. 529

క. ఆరయఁ గదళీగర్భా, సారము సంసార మిట్టిచంద మెఱిఁగినం
జేరవు జననమరణములు, గారించుచు దీనిభంగిఁ గానక యున్నన్. 530

క. ఒరులపనికిఁగా నిజహిత, విరహితుఁ డగునట్లు గాదె వివిధేంద్రియకా
ర్యరతుం డై యాత్మసము, ద్ధరణంబును జేయ కునికి ధరణీనాథా. 531

క. తనగృహమున నభ్యాసం, బున మెలఁగెడునంధుచందమున సంసారం
బునఁ దిరుగుమూఢుఁ డెఱుఁగఁడు, వినుతం బగుమోక్షపదము విమలవివేకా.

క. వినుము మృణాళంబున నం, టినరొంపి జలంబులం గడిగినను బెడఁబా

సినక్రియ విమలజ్ఞానం,బున సంసారంబు వాయుఁ బురుషు నరేంద్రా. 533

క. నరనాయక శిశ్నోదర, పరాయణుం డగుచు నొండు పరికింపనిమూ
ర్ఖురుఁ డెలుకఁబిల్లి వోదివిన,పరుసున జర వోదువ ముక్తిఁ బడయక పాలియున్.

తే. ప్రేగుఁ [1]పెద్దైన నోడ వారిధిఁ దరింప, లేనిభంగి మనోభవాలీఢవృత్తి
యగుచు నుండుజీవుండు భవాబ్ధి యుత్తరింప లేఁ డిది నిజము గరిష్ఠచరిత. 535

క. పడియొడుదుఃఖము లరయం, గడుఁ బెక్కల్పములు గనుసుఖంబును వీనం
బడయఁగ నగు మే లెయ్యది, [2]విడువ యురవు శుభముపొందు విద్యాప్రవణా.

క. మిత్రులు భార్యలు భ్రాతలుఁ, బుత్రులు నిజకార్యపరులు బోధము సుమ్మా
త్మత్రాణమునకు మూలము, ధాత్రీపతివర్య యెవ్విధంబునఁ జూడన్. 537

ఆ. ధీరుఁడై యభేదదృష్టియు పాటించు, చుండు నట్టిపురుషు నొక్కమాటు
విడువ దక్కనంశువిభవంబు చాడ్పున, బోధలక్ష్మి పెంపు భూపవర్య. 538

క. అని యిట్లు పెక్కుభంగుల, మునివరుఁడు పరాశరుం డమోఘప్రజ్ఞా
ఘనత యొలయంగఁ జెప్పిన, జనకుఁడు ముద మందె భరతసంతతివర్యా. 539

హంసగీత.

సీ. అనిన ధర్మసుతుండు హర్షమ్ము దనదుచిత్తమున నిండార శాంతనవుతోడ
దమమును సత్యంబు క్షమయును నెల్లెడ వినుతింపఁబడు నార్యజనులచేత
నవి యంతలెస్సలే యనవుడు నతనికి నతఁ డిట్టు లను విను హంసగీత
యది యుత్తరం బగు నధిప నీప్రశ్నంబునకు దానిఁ జెప్పెద నలినభవుఁడు

తే. పసిఁడిరాయఁచయై కేలిపరత నొంటి, తిరుగ నొక్కెడ సాధ్యు లద్దేవుఁ గాంచి
పక్షివర నీవు విద్వాంసప్రౌఢుఁ డగుట,సెప్పఁగా విందు మాశ్రయించెదము నిన్ను.

వ. ఏము సాధ్యుల మని పలికి సవినయంబుగా ని ట్లనిరి. 541

తే. ఉత్తమం బెద్ది నీచిత్తమొలయు నెందుఁ,బురుషుఁ డెయ్యది గల్గినఁ బొందునఖిల
కర్మబంధమోక్షము నట్టిధర్మ మెఱుఁగఁ, జెప్పవే కరుణాలతచిగురు లొత్త.542

వ. అని యడిగిన నాదరించి యయ్యంచ వారల కి ట్లనియె. 543

క. క్షమయును దమమును సత్యము, నమేయమహిమాస్పదంబు లన విందుము ధ
ర్మములం దెల్లను నభివర్ణ్యము లవి హృద్గ్రంథిభేదనప్రౌఢంబుల్. 544

వ. అని చెప్పి వెండియు. 545

క. పరమర్మ[3]భేదులును నయ, విరహితములు ధర్మకార్యవిముఖంబులు ని
ష్ఠురములు నగుమాటలు స, త్పురుషుం డాడఁ డవి సత్యములు గా కునికిన్.

క. జనములు దను నవమానిం,చిన నిందించినను మాఱు సేయక సైరిం
చినశాంతాత్ముఁడు వారల, మునుచేసినయట్టిసుకృతముల నాఁచికొనున్. 547

---

1 పెద్దైన. 2 విడువయురవును భవముపొందు. 3 భిదంబులు నయ.

క. కీడాడిన మేలాడుచుఁ, దాడన మొనరించి రేని దగహాసముతో
నీడం బోదును గ్రోధో, త్పీడ వొరయ దెప్పుడును మదీయహృదయమున్. 548
తే. వేదసారంబు సత్యంబు వినుఁడు సత్య, సారమూర్తి దమము దమసారమనఘు
లార మోక్ష మీపరిపాటి గారవమున, నాదరించుజనంబుల కందు ముక్తి. 549
క. దమమునఁ గర్మేంద్రియముల, శమియింపఁగఁ జేత యది నిసర్గగుణం బై
రమియించు నెప్పురుషుచి, త్తము దాన నతండు సర్వధర్మకరుఁ డగున్. 550
క. ఆలెఱఁ గఘములఁ బాచును, బాతకములు వాయు మొగులు పాసిన సంప్ర
ద్యోతితుఁ డగునమృతాంశుని, భాతి వెలుఁగు నాత్మమోక్షపద మది సుండీ. 551
క. మనసును వాక్కును రక్షం, బనుపడు నెవ్వనికి శ్రుతితపస్త్యాగము లా
తనిచేతిలోని వగు నని, మునిజనములచేత విందుము నిరంతరమున్. 552
క. పలుకు వడినతనిఁ బాపం,బులు విడుచుం బలికినతనిఁ బొందును బాపం
బులు నొరుపాపము దనపై, నొలయింపఁగ నేల నింద యుడిగినఁ గాదే 553
క. కుపితుఁ డగువానివ్రతమును, జపమును దేవార్చనంబు శ్రాద్ధక్రియయుం
దపమును దానము యజనము,నపగతములు గాఁగఁ జేయు నంతకుఁ డలుకన్.
చ. పలుకక యుండుకంటెఁ దగఁ బల్కుట మేలు వినుండు సత్యమాం
బలుకుట ధర్మమార్గమునఁ బల్కుట సర్వజనప్రియంబుగాఁ
బలుకుట యొలి నెక్కు డగుభంగులు వీని నెఱింగి యొండుమైఁ
బలుకక నాల్గుచందములఁ బల్కఁగ మెత్తురు వాని దేవతల్ 555
క. సత్యక్షమాదమంబులు, నిత్యపదంబునకు నెక్కునిచ్చెన యవి సం
గత్యనుగతములు సత్సాం,గత్యం బటు గాన ముఖ్యకార్యము సుండీ. 556
వ. అని సత్యక్షమాదమప్రకారవిషయంబు లైనవాక్యంబులు సెప్పిన విని కృతార్థు
లై సాధ్యులు సంతోషించి వెండియు హంసంబున కి ట్లనిరి. 557
క. ఏమిట లోకం బావృత, మేమిటఁ దా వెలుఁగ కుండు నేమిట మిత్ర
స్తోమంబు విడుచుఁ దనుఁ గా, దేమిట మోక్షంబు మాకు నెఱిఁగింపు దయన్.
వ. అనుటయు. 559
ఉ. ఆనతవైరి యిట్లు లను హంసము వారలతోడ లోక మ
జ్ఞానముచేత నావృతము సంభృతమత్సరుఁ డైన వే ఁడగుం
డాను బ్రకాశసంపదకుఁ దగ విడుచుం దెగి మిత్త్రకోటి లో
భానుగతిఁ విమోక్షపద మందదు సంగముకల్మి నెమ్మెయిన్. 560
వ. అనిన వారు మరాళంబున కి ట్లనిరి 561
క. ఎవ్వఁడు రమించు నొక్కఁడ, యెవ్వఁడు పెక్కండ్రఁ బ్రీతి నెసఁగఁగఁ జేయుఁ
నివ్వటిలు నెవ్వనికి బల, మెవ్వఁడు కలహంబు [1]వెంట కెంతయుఁ దొలఁగున్.

---

1 వెట్ట కెంతయు మెలఁగున్.

వ. అని యడిగిన హంస యి ట్లనియె. 563

క. ప్రాజ్ఞుఁడు రమించు నొక్కఁడ, ప్రాజ్ఞుఁడు పెక్కండ్రఁ బ్రీతిఁ బరఁగఁగఁ జేయుం
బ్రాజ్ఞుఁడు బలవంతుం డగుఁ, బ్రాజ్ఞుఁడు [1]కలహమునఁ దొట్టుపడక తొలంగున్.

వ అని చెప్పినరాయంచతో సాధ్యు లి ట్లనిరి. 565

తే. విప్రుఁ డేమిట దేవత్వవిభవ మొందు, నేమికతమున సాధుత్వ మెసక మెసఁగు
నతని కెద్దియసాధుత్వ మావహించు, మానుషుం డగు నెద్దానమహితమూ ర్తి.

చ. అనుటయు హంస మిట్టు లను నధ్యయనంబున దేవభావముం
గను వ్రతవృ త్తి సాధు వనఁగాఁ జరియించు జనం బసాధు నాఁ
జనుఁ బరివాదశీలమున శౌచవిహీనత మృత్యుభీతి వాఁ
డిన మదిలోన నెక్కొనిన దీనత విప్రుఁడు మానుషుం డగున్. 567

క. అని పలికి సాధ్యులకుఁ దన,తనువిభవము సూపి సమ్మదంబున వారల్
దనుఁ గొలువ నిజనివాసం,బున కేఁగె నజుండు నగవు మొగమున నెఱయన్.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 569

ఉ. సాదరవృ త్తి సాధ్యులఁ బ్రహర్షసమేతులఁ జేయఁ బూని సం
వాదము సేసె దేవమునివంద్యుఁ డజుం డిది సేయు నాయురు
త్పాదన మిచ్చు సంతతశుభంబులు గీ ర్తి యొనర్చుఁ బుత్రపౌ
త్త్రోదయ మావహించు భరతో త్తమ తగ్గ వినినం బఠించినన్. 570

వ అనిన విని ధర్మనందనుండు శంతనునందనుతో సాంఖ్యయోగంబుల తారత
మ్యంబులుం దత్స్వరూపంబులు నెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మహీపతికి నమ్మ
హాత్ముం డి ట్లనియె. 571

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు యోగతంత్రప్రకారము చెప్పుట.

క. తెలుపుదురు సాంఖ్యులను యో,గులుఁ దమతమ తెఱఁగు మే లగుట కారణసం
కలితముగ నాకుఁ జూడఁగ, నలఘుగుణా యొక్కరూప యయ్యిరు దెఱఁగున్.

క. ప్రత్యక్ష హేతువాదులు, సత్యపరా యోగపరులు సాంఖ్యులు శాస్త్రా
ర్థాత్యంతనైపుణులు స, ద్గత్యాకలనంబు సరియ తదుభయమునకున్. 573

క. ఆ తెరువులు రెంటికి వే, త్త్రై తోఁచుట దర్శనంబునంద నరేంద్రా
భూతహితము సద్వ్రతచ,ర్యాతిశయము శౌచమును నియతకృత్యంబుల్. 574

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు భూతదయయును సద్వ్రతధారణంబును శౌచంబును
దుల్యంబు లై సాంఖ్యయోగంబులకు దర్శనంబు వేఱగుట యెట్లు వివరింపవే
యనుటయు నన్నరదేవునకు దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 575

క. యోగులకు యోగబలమున, రాగము మోహంబునుం జిరస్నేహముఁ గా
మాగమముఁ గ్రోధము గుణా, యోగము వరుసఁ బెడఁబాప నున్నతి యొలయున్.

---

1 కలహంబుతోడఁబడక; కలహంబుతోడిఁబడక

చ. ఘనఝషముల్ సముద్ధతమృగంబును జాలము వ్రచ్చి వాగురా
వినిహతిఁ జేసి యిష్టపదవిం జనుచాడ్పున యోగతంత్రరో
ధన మగులోభజాతదురితవ్రజముం బెడఁబాచి సత్పథం
బునఁ జరియించు యోగి సుఖపూర్తిత సుస్థితగా వహించుచున్. 577

ఆ. యోగబలము లేనియొకభంగి యోగి బల్, ద్రోపు లేనిమీను నేపు లేని
మృగము వలయు నురియుఁ దెగిపోవ నుఱుకంగ, లేనియట్లు భవములోన నడఁగు.

ఆ. అల్ప మైనయగ్ని యడఁగు నింధనములు, మీఁద వైవ బలము మిగుల లేని
యోగ మట్లు తనకు [1]నురునట్టిదానన, సాద మొందు సకలజనమనోజ్ఞ. 579

ఆ. ఇద్ధ మైనయగ్ని యింధనసంపద, నతిశయిల్లునట్టు లధికబలస
మగ్రసారయోగమహిమయు నంతంత, కగ్గలించు వ్రతము లగ్గలింప. 580

క. స్రోతోవేగము పటుగతి, వీతబలుం దిగుచునట్లు విషయము లీడ్చుం
జేతోబలసంభృతయో, గాతిశయుఁడు గానివాని నంచితచరితా. 581

క. నదిరయము వారణేంద్రుఁడు, గుదియించినయట్లపోలెఁ గురువర దైన్యా
స్పద మగువిషయోల్లాసముఁ, గుదియించును యోగసిద్ధిగురుహృద్బలుఁడున్ 582

తే. కుపితుఁ డగునంతకుండును గ్రోధఘోర
మృత్యువును నైన నియమసమృద్ధయోగ
బలునిదెస వోవఁ జాల రప్రతిహతముగ
నెందుఁ జరియించు నతఁడు నరేంద్రముఖ్య. 583

క. భోగంబుఁ దపముఁ బోరిఁబోరి, రాగవిరాగతల హృదయరంగమునకుఁ గే
లీగతులఁ [2]దెచ్చి యార్చుచు, యోగి యనుభవించుఁ దగిలియుండం డెందున్.

క. జగతీవర యోగస్థూ, లగతులు సెప్పితి వినం గలదు సూక్ష్మవిధం
బగుమార్గప్రచయము ద, న్నిగదన మవధానమున వినిన మతి దేఱున్. 585

క. ఏమిగతి లక్ష్యభేదముఁ, దా మేలుగఁ జేయు ధన్వి దత్పరుఁ డై యో
గామలచిత్తుఁడు మోక్షం, బామెయి సాధించువాఁ డహంకృతిదూరా. 586

ఆ. నేతికుండ మోచియే తెలివున సోబ, నాలు వ్రాఁకునైపుణంబు గలుగు
పురుషునట్లు యోగపరిణతుండును నాత్మ, నేమఱక విముక్తి కెక్కవలయు.

తే. రథికునకుఁ గలమరికి సారథియుఁ గర్ణ, ధారుఁడునుబోలె నాత్మకుఁ దాను సుపథ
వర్తనైకవిధాయి గా వలయు యోగ, ధారణానిశ్చలుం డగుధీరుఁ డధిప 588

క. శిరమును నాభియుహృదయము, నురమునుగర్ణములుఁ బార్శ్వయుగళము నాత్మా
దరణీయస్థానము ల, య్యిరవులఁ గను యోగి యాత్మ నిభపురనాథా. 589

వ. అనిన నజాతశత్రుం డాపగాపుత్రునితో ని ట్లనియె. 590

తే. యోగియెట్టియాహారంబులుడుగవలయు, నాతఁ డెబ్భంగి భోజ్యంబు లనుభవించి

1 నురనట్టిదాన న,సాధ్యమొందు. 3 దేర్చి.

బలము వడయువాఁ డిది నాకుఁ దెలియఁ జెప్పవే జన స్తవనీయసమిద్ధబుద్ధి.
సీ. అనవుడు నతనితో నతఁడు సుస్నిగ్ధంబు లైనయాహారముల్ మానువాఁడు
యోగి నీరసముల నుదకంబులను జాల నాఁకలి వుచ్చుచు నవియు నుదర
మధికపూర్ణం బగునట్లుగాఁ గొనక వర్తించుట బలము వర్ధింపఁ జేయు
నని చెప్పి వెండియుననుఁ గామమును గ్రోధమును నిద్రయును దృష్ణయును భయంబు
తే. రతియు నరతియుఁ బవనంబుగతియు నుడిపి, ధారణానిశ్చలుండయి తన్నుఁ దాన
కనుచు నుండెడుయోగి దుర్గంపుఁజోటు, వెడల నరిగి సుఖస్థానవిభవ మొందు.
క. జనవర యసిధారావ్రత, మనఁ దగియెడుధారణానియతి పనుపడు నె
వ్వనిచిత్తంబున నాయో, గనిరూఢున కరిది యైనకార్యముఁ గలదే. 593
క. యోగనిరూఢుఁడు సంగ, త్యాగానందైకరతుఁ డతనికి జననసం
యోగము మృతిదైన్యంబును, భోగాభోగసుఖదుఃఖములు లే వధిపా. 594
క. అతనికి సరిత్సముద్ర, క్షితిభృద్ద్వీపములు గేలికిం బట్టులు దా
మతిఁ దలఁచె నేనిఁ బరికాం, తత నున్నసు గుడియు గుహయుఁ దగుమందిరముల్.
క. విముఖుం డగుటయుఁ గీళులు, దమయంతన చెందు జనులఁ దా వారలకుఁ
సుముఖుం డగుటయు శుభములు, సమకూరును శివునియట్ల చరితము లెల్లన్.
వ. అని చెప్పి వెండియు. 597
తే. యోగతంత్రంబు సకలశాస్త్రోదితంబు, విను విశేషించి లోకైకవిభుఁడు సెప్పె
దీని నారాయణుఁడు మునిమాననీయ, మిది మనంబునఁ దెలిసికొ మ్మిద్ధచరిత. 598
వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు యోగతంత్రప్రకారంబు భవత్ప్రసాదంబునం బ్రబుద్ధం బయ్యె సాంఖ్యస్వరూపం బెట్టిది యెఱింగింపవే యని యడిగిన నతనికి దేవవ్రతుం డి ట్లనుఁ గపిలాదిమహామునిదర్శితం బైనమార్గంబున వివరించెద. 599

―― భీష్ముఁడు ధర్మజునకు సాంఖ్యస్వరూపనిరూపణంబు సేయుట. ――

సీ. వినుము దృఢజ్ఞానమున విషయంబులభంగి లెస్సగ నారయంగ వలయు
నవియుఁ దిర్యఙ్మనుష్యామరపితృసిద్ధగరుడగంధర్వకిన్నరులయందు
వేఱుచందంబు లై విలసిల్లు శ్రుతివాక్యదృష్టంబు లగు [1]దానఁ దెలియ నరయు
పరిచయంబున భేదపరబోధ మేమిటి కనరాదు తోఁచినయప్పు డవియు
తే. దురితకరముల యని వానిఁ దొడర కుండ, వలదె [2]లెస్సగ నెఱిఁగినవచ్చుఁదొలఁగ
నేమఱుమి దక్క నొం డొకండేల చోర, జనులఁ జిట్లంగ నడుచుట కనఘచరిత.
చ. తలఁపఁగ నాయు వింతియు కదా యని సౌఖ్యము దుఃఖముం బొరిం
గలుగవె కాలవృత్తి నని కర్మము లి ట్లని వేదచోదనం
బులబహుభంగు లిట్టి వని బుద్ధికి సత్త్వరజస్తమోగుణం
బులకుఁ బ్రవర్తనంబు లివి పోష్మని కాంచుట చాల మే లగున్. 601

1 దానఁ; దానిఁ; దాను-దెలియు నరయు; దెలియు నవియు. 2 మెలఁగ.

సీ. ఇంద్రియార్థంబుల నేనింట నైదింద్రియములును గోష్ఠంబునందు వహ్ని
పవనుండు బయలను బావకునందుఁ దోయములును భూమిదోయముల బలము
గౌశికునందును గ్రాంతి యుపేంద్రునియందును నర్థంబునందు లోభ
మును దమస్సన బుద్ధియును రజస్సనఁదమస్సనుసత్త్వమున రజస్సను గరంబు
ఆ. దగులు సత్త్వ మాత్మఁ దగులు నాత్ముండు నా
రాయణుఁడు మహేశుఁ డనఁగఁ బరఁగు
పరముఁ దగులు నతఁడు పరము మోక్షంబునఁ
దగులు మోక్ష మెందుఁ దగుల దధిప. 602

క. ప్రకృతి బదాఱువికారము,లకు నాశ్రయ మాత్మ కది నెలవు విను మాత్మం
డకుటిలతేజోరూపతఁ, బ్రకృతియు వికృతియును గాక ప్రస్ఫురితుఁ డగున్. 603

తే. ఆత్మునకు రెండురూపంబు లనఘ కలవు, విషయసంగతి నొక్కటి విస్తరిల్లుఁ
దదుపభోగంబులేకమధ్యస్థభావ, మొంది యొక్కఁడు వెలుఁగుచు నుండుఁజూవె.

క. పవనం బేకము ప్రాణా,దివిభేదము లైదు విను తదీయంబులు వా
నివిధంబు లరయ నిశ్చల, మవు నది యాసుకృత మంతరాత్ముని జూపున్. 605

క. విను గర్భవాసదుఃఖం,బును జన్మవ్యథయు బాల్యము విమూఢత్వం
బును రాగక్లేశజరా, జనితకృపణతలును జూపు సంగముఁ బాపున్. 606

ఉ. చెందుచు నుండుఁ బుణ్యములు సేసి సురత్వము మధ్యకర్మఁ డై
యొందు నరత్వముం దురితయోగమునం బశుకీటభావముం
బొందు సుఖంబు దుఃఖమును బొందఁగ జీవుఁడు దీనిభేదశ
క్తిం దెలియంగ నేర్చినమతిం గలయాతఁడు గోరు మోక్షమున్. 607

క. క్షయవృద్ధులఁ జంద్రుఁడు న,బ్ధియు లోనుగఁ బొందుచుండఁ దెలియఁడు బంధు
క్షయమునకు వగచు నజ్ఞుం, డయమహితా దీని నెఱుఁగు టలమతఁ దెచ్చున్.

క. తనదేహముదోషములం, [1]గని వేవురలో నొకండు గలుగు విముక్తిం
గనుపని కుద్యోగించుట, కనఘా పెక్కండ్రు లే రహంకృతికతనన్. 609

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు దేహదోషంబు లెవ్వి యెఱింగింపవే యనుటయు నని
మిషనదీనందనుం డతని కి ట్లనియె. 610

క. విను కామముఁ గ్రోధము భయ,మును నిద్రయు నిశ్వాసము భూవర దేహం
బునఁ గలదోషము లీద్యై,దును బాపడి తెఱఁగు సెప్పెదుం దెలియంగన్. 611

సీ. క్షమ క్రోధమునకు సంకల్పవర్జనము గామమునకు నప్రమాదము భయంబు
నకు సత్యసంసేవనము నిద్రకును లఘుభోజిత నిశ్వాసమునకు వైరు
లని చెప్పి వెండియు నను ననేకము లగుదోషముల్ దొలఁగంగఁ ద్రోచువెరవు
లును బెక్కులవి గనికొను వివేకము గలపురుషుండు దన్మార్గపరిచయమున

1 గనుఁగొన వేవురకు నొకఁడు గలుగు.

తే. విష్ణుమాయను దోఁచునీవిష్టపములు, భిత్తిచిత్రంబువిధమున ఫేనభంగి
బుద్బుదాకృతిగాఁగను బుధుఁడు దీని, సరకు సేయక మోక్షంబు తెరువు వెదకు.

ఆత్మ పరమపదంబుఁ బ్రాపించెడు ప్రకారము.

వ. ఇది సాంఖ్యప్రకారంబు బహిస్స్పర్శంబులు దపోదండంబునం దోలంగఁ
జడిసి యానపాత్రరూపంబుగా దీని నవలంబించినయార్యుండు ప్రజ్ఞాకర్ణధార
సామర్థ్యంబున దుఃఖోదకంబును వ్యాధిమృత్యుమహాగ్రాహంబును భయోర
గంబును హింసావేగంబును రాగపంకంబును దృష్ణా[1]వర్తంబును నానాప్రీతి
రత్నంబును సత్యతీరంబును నగుసంసారసాగరంబు నుత్తరించు నాసుకృతి నట
సూక్ష్ముండు దనరశ్ములవహించి నడపుపద్మతంతుసన్నిభం బైనమార్గంబు ప్రవే
శించి చనంజన సూక్ష్ముండును శీతలుండును సుగంధియు సుఖస్పర్శుండును
సప్తమారుతశ్రేష్ఠుండును నగుపవనుం డెదుర్కొని నభఃపరమగతిం జేర్చు
నభంబు రజఃపరమగతిని రజస్సు సత్త్వపరమగతిని సత్త్వంబు నారాయణుని
నారాయణుండు పరమంబునం జేర్ప నందుం గలసి తన్మయుం డై యమృతత్వ
నిత్యుం డగు నని చెప్పిన విని పాండవాగ్రజుం డ ట్లమృతస్వరూపశాశ్వతుం
డగు నమ్మహాత్ముండు దనపూర్వవృత్తంబు దలంచునో తలంప కుండునో దాని
నిశ్చయం బతిగహనంబు మోక్షంబు దలంచి పరమజ్ఞానమగ్నుం డగుటం బురు
షున కెద్ది దశయో యనువితర్కంబున నది ప్రవృత్తిధర్మంబునకంటె మే లన
రాకున్నది యీరెండుదెఱంగులుం దెలుప నీవకాక యీలోకంబున నొరులు
గలరే యనుటయు నజ్జనపతికి జాహ్నవీనందనుం డి ట్లనియె. 613

క. అడిగితి లెస్సగఁ బ్రశ్నము, గడుసంకట మెట్టిరియెఱుక గలవారలు నె
ప్పుడు సంశయించుచో టిది, దడయక యుత్తరము సెప్పెదం దేటపడన్. 614

వ. కపిలదర్శనవిదు లగుమునీంద్రులపరమమతం బిది యవహితుండ వై యాకర్ణిం
పుము. 615

సీ. పురుషుని నింద్రియంబు లెఱుంగ వవి మనస్థములుగావున మనస్సంగమమునఁ
గను వాని నతఁడు ముక్తత్వంబు లేనియప్పుడుఁ గల్గినను నది పురుషునందు
సమమ నిర్విషభుజంగము లట్ల నిశ్చేష్ట నున్నయింద్రియములఁ గన్నఁ గాన
కున్నను నేమి యయ్యుదితవిజ్ఞానామృతస్వరూపునకు నాతండు దోఁచుఁగఁ

తే. గాష్ఠకుడ్యకుసూలాదికములచంద, మొందు నట్లుగాకయు నింద్రియోత్కరంబు
శరధి ఫేననిభం బయి విరియు నవ్విభూతి యీశ్వరు లెఱఁ గాత్మఁ బొందకున్నె.

క. విను మింద్రియసహితముగా, మనుజాధిప బోధపూరమగ్నత్వము గ
ల్గినను దత్స్వాత్మగతులఁ, గనుఁ బురుషుఁడు గనియు నిర్వికారత నుండున్. 617

తే. భూతములను గుణంబుల బుద్ధి మనసు
నడఁచికొని జీవుఁ డొండు నారాయణునిఁ ద

1 తరంగంబును.

దీయమాహాత్మ్యమున మాననీయపరమ
పదము గనుఁ గాన నిష్పుణ్యపాపుఁ డతఁడు. 618

క. పునరావృత్తరహితుం, డనఘా పరమాత్ముఁ జెందినట్టిపురుషుఁ డ
వ్వినుతావస్థను మోక్షం, బని చెప్పుదు రంతకంటె నధికము గలదే. 619

వ. అని చెప్పి వెండియు. 620

క. గురునివచనంబు తెఱఁగునఁ, బరమార్థనిరూపణంబు [1]పని నియతిం ద
త్పరుఁడై నడపం జాలిన, పురుషునిఁ దడయక ప్రశాంతి పొందు నరేంద్రా. 621

చ. జనవర సాంఖ్య మిట్టిది ప్రజాపతిపూజ్యము బ్రహ్మభావభా
జనత ఘటింప దీనిసరి సమ్యగుపాయము లెందు లేవు నె
మ్మనమున సంశయింపక సమాహితచిత్తత దీని నూఁదు ని
స్తనుఁ డగు నమ్మహేశునకుఁ దాఁ దను వింకిట వేయు నేటికిన్. 622

తే. వేదశాస్త్రపురాణసంవేదితంబు, లైనబహువిధసంపరిజ్ఞానములకు
నెల్ల నిది సేరుగడ సూవె యేఱులకు స,ముద్రమునుబోలె నుపశాంతిభద్రచిత్త.

వ. యోగ్యులును సాంఖ్యులును జూచువెరవు లాకర్ణించితి కాదె యిది యిట్లగుటం
జేసి దర్శనభేదంబు గల దంటి నదియును నల్పాంతరం బదియునుం గాక. 624

ఆ. యోగిచూచుభంగినుర్వీశ సాంఖ్యుండుఁ,జూచుసాంఖ్యుఁ డరయుచొప్పు యోగి
వరుఁడు నరయుఁగానవారిద్దఱును నొక్క, తెరువువారయండ్రు పరమమునులు.

క. విను సాంఖ్యమ్మును యోగము, నను [2]వేళ్లుల కాని దీనియం దదియును దా
న నిదియుఁ దోఁచుచు నుండుం, గనుఁ దత్త్వవిచారి యొకఁడ కా నీరెంటిన్.

క. ఈ తెరువునఁ జరియించుచు, నే తెఱఁగుననైనఁ దప్పె నేనియుఁ బురుషుం
డాతతనాకసుఖము గనుఁ, దోఁతెంచును మగుడ సద్బుధులవంశమునన్. 627

ఆ. మఱియు నిత్తెఱంగు మనసున నెలసిన, వినుతమోక్షలక్ష్మివిభుతఁ గాంచు
నిట్టితెరువు సూప [3]నెవ్వారి కలవి నా,రాయణునక కాక యమలచరిత. 628

వ. నారాయణప్రణీతంబై యక్షప్రదర్శకం బైనయిత్తెఱంగుఁ జిత్తంబున నలవ
రింపు మని దేవవ్రతుండు ధర్మనందనునకుం జెప్పె నని యిట్లు వైశంపాయ
నుండు జనమేజయునకుం జెప్పిన నటమీఁద పర్తించినవిశిష్టసల్లాపంబులు
సెప్పవే యని యడుగుటయు. 629

శా. లీలాస్వీకృతచక్రశూల వినతాళీరక్షణాలోల దు
శ్శీలస్వాంతవిదూర వేదజలశ్రేణీమయూరా సమి
త్కేళీఖండితదైత్య నిర్జరగణక్షేమక్రియానిత్య ని
స్త్రైలోక్యత్వనిరంజనాగ్రవిహృతీ సంస్థాపకవ్యాహృతీ. 630

---

1 భంగినియతిఁ. 2 వే ళ్లవికాని. 3 నెవ్వారి కలవు.

క. సురముకుటఘటితరత్న, స్ఫురితచరణ పింఛదామ భుజగాభరణా
కరుణామయదివ్యాంతర్గ, కరణ జరామరణనోదకపదస్మరణా. 631

మాలిని. జపయజననిషేవ్యా సంగనిర్ముక్తభావ్యా
విపులదురితభేదీ విశ్వలోకప్రమోదీ
యపరిమితవిభూతి [1]యప్రమాణ స్వరీతీ
యుపనిషదవగమ్యా [2]యోగభావ్యైకరమ్యా. 632

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

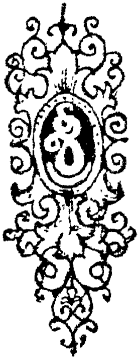
1 యప్రమాణావ్యతీతీ; యప్రమాణాధ్వరీతీ. 2 యోగిభావైకరమ్యా.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

శాంతిపర్వము - షష్ఠాశ్వాసము

సంధానప్రౌఢ
యాసంభృతభక్తమోద యఖిలజగద్ర
క్షా [1]సక్తివినోద శమా
భ్యాస [2]నిరతనిర్విభేద హరిహరనాథా. 1

భీష్ముని ధర్మజుండు ప్రశంసించి యక్షరాక్షరంబుల నడుగుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకి ట్లనియె నట్లు యోగసాంఖ్యవిదులక్షరంబు నొంది యానందస్వరూపు లగుదు రని చెప్పిన విని ధర్మతనయుండు దేవవ్రతునితో నీవు పరమజ్ఞాననిధి వని వేదసంవేదు లగువిప్రులు సెప్ప నప్పలుకులును నిన్ను సాంఖ్యయోగప్రవీణు లయినయతులును మునిపతులును వర్ణింప నవ్వచనంబులు నాకర్ణించుచుం బ్రమోదంబునం బొందుచుండుదుము దక్షిణాయనశేషదినంబు లింక నల్పంబు లయ్యెండు మరలంబడినఁ బరమగతిం బ్రాపించెదవు మఱి మే మెవ్వరిచేత వినువారము కురువంశంబునకుం బ్రజ్ఞాఘృత[3]ప్రదీపితం బగుదీపంబుగా వెలుఁగు భవత్తేజంబు నాశ్రయించెద మని తనవారలం గలపికొని పలికి నీవు నిర్దేశించినయక్షరం బనునదియెట్టిది క్షరంబెయ్యది యెఱింగింపవే యనుటయు నతండు వసిష్ఠజనకసంవాదం బనం బరఁగువిశిష్టేతిహాసంబు గలదు దాన నీయడిగినయవియును మఱియు నెఱుంగవలయునట్టివి యనేకార్థంబులును దెలివిపడు విను మని సుప్రసాదభరితుం డై. 2

అనఘు సుఖాసీనుఁ డైనవసిష్ఠసంయమిఁ గాంచి భక్తిఁ బాదముల కెఱఁగి
జనకభూనాథుండు వినయంబుతోడ నుపాసించి మునివర యక్షరం బ
నాది శివం బన నపునరావృత్తిసిద్ధిద మగుచుండు నెయ్యది యెఱుంగఁ
జెప్పవే యనుడు నాశ్రితవత్సలుం డగునమ్మహాత్ముఁడు దెలియంగఁ జెప్పె

1 శక్తివినోద. 2 నిరతినిర్విభేద. 3 ప్రేరితం.

తే. నద్దయాళుని చెప్పిన యత్తెఱంగు, ప్రస్ఫుటంబుగఁ జెప్పెదఁ బాండవాగ్ర
జన్మ నీ కని పలికి యజ్జాహ్నవీత,నూజుఁ డిట్లను నాననాంభోజ మలర. 3

వసిష్ఠజనకరాజసంవాదప్రకారము

వ. జనకజనేశ్వరు బోధించుట కై వసిష్ఠమునీశ్వరుం డి ట్లనియె. 4

క. నయనముఖపాణిపాదము, లయమహితా యెందుఁ గలిగి యాద్యంతపరి
క్షయవృద్ధిరహిత మై ని,ర్ద్వయ మగుతత్త్వంబు నక్షరం బండ్రు బుధుల్. 5

క. క్షర మండ్రు దానివలనను, క్షరియించినతత్త్వములను జనవత్సల య
య్యిరువదినాల్గింటిని దర, తరమ విభాగించి చెప్పెదం దెలియంగన్. 6

తే. అక్షరము విక్రియాశబలాత్మకత్వ, మొందు నవ్విక్రియకును బేళ్లొలసెఁ బ్రకృతి
యనఁ బ్రధానంబునాఁగ నవ్యక్త మనఁగ, దానఁ బుట్టుమహాన్నామతత్త్వ మనఘ.

తే. విను మహంకార మాతత్త్వమున జనించు, దాన భూతపంచకమును దద్గుణంబు
లైన శబ్దాదివిషయంబు లైదు నింద్రి,యములుఁ బదియును మనసును నావహిల్లు.

క. క్షర మియ్యిరువదినాలుగు, నరనాథా యక్షరంబునకు నెయ్యెడలన్
క్షరభావము లే దయ్యు, క్షరము విలాసములు సూవె క్షరతత్త్వమ్ముల్. 9

వ. ఈచతుర్వింశతితత్త్వంబులును విజ్ఞానగోచరంబులు పంచవింశతితమం బై యక్ష
రం బనం బరఁగునిష్పరమతత్త్వంబు వినుమవిజ్ఞేయం బవ్యయం బకలంకం
బనామయం బమృతంబు. 10

క. జననాథ యక్షరం బెం,దును క్రీడఁ జరించుఁ ద్రిగుణదోహలపర మై
తనకుఁ బ్రబోధము లేకు,న్నను నానాయోనిగతజననములవెంటన్. 11

క. విను సత్త్వరజస్తమముల, యనుసరణమువలన వివిధ మగుయోనిగణం
బున నెలసినయాతత్త్వము, దనుఁ జూడఁగ లేక యవియ తా నని యుండున్.

ఉ. సత్త్వరజస్తమోగుణవశస్థితి నక్షర మర్త్యధర్మసం
గిత్త్వము మధ్యకర్మతయుఁ గిల్బిషకృత్త్వము నొంది [1]యొంది ది
వ్యత్త్వనరత్వగోమృగఖగాదికతిర్యగనేకహీనజం
తుత్త్వములన్ సుఖంబులును దుఃఖములున్ నరకంబులుం గనున్. 13

క. జనవర శుక్లము లోహిత,మును గృష్ణము నైనవర్ణముల నక్షర మొం
దును సత్త్వరజస్తమముల, యనుసారంబున నవర్ణ మయ్యు వికృత మై. 14

క. అగుణం బయ్యును నిమ్మెయిఁ, బ్రగుణతఁ బ్రాపించు నక్షర మహంకార
స్థగుణం బూఁదిన విడిచినఁ, దెగు నన్నియు నిర్వికార[2]దీప్తంబు నగున్. 15

వ. అని చెప్పి వెండియు. 16

చ. క్రతువులఁ దీర్థయాత్రలను రాత్ర్యశనంబుల భూమిశయ్యలన్
వ్రతపరినిష్ఠలన్ జడలు వల్కలముల్ వివిధంపుదండముల్

1 యుండి. 2 దీపంబు.

సతతముఁ దాల్చుటన్ వపువు సంకటపాటున బెట్టు నాద్యమ
చ్యుత మమలంబు దాను దనుఁ జూడక యక్షర మప్రబుద్ధ మై. 17

క. అమృతము నభవము నజరము,నమలము నగుతన్ను మృతము నాహితభవమున్
సమధికజరమును మలసహి, తముఁగా నక్షరము మమతఁ దలఁచు నరేంద్రా. 18

ఆ. తనకుఁ దాన బంధ మొనరించుకొనియెడు, పొత్తినూలికాయపురువుభంగి
నగుణమయ్యు సగుణతావాప్తిఁబొందున,క్షరము ప్రకృతిగుణము సంక్రమించి.

ఆ. అమలవాయుసేవనము నిర్మలత్వంబు, గలుగఁగాఁ బదాఱుకళలఁ బూర్ణుఁ
డగుసుధాంశుమాడ్కి నక్షర మమలినా, ఖండశాంతిబోధఘనత వెలుఁగు. 20

వ. అనిన విని జనకుం డమ్మునీశ్వరున కిట్లనియె. 21

క. వనితకుఁ బురుషునకుం దన, తనయంతన మాఱొకం డొదవఁ జేయఁగ వి
న్ననువు గలుగ దొండొరువుల, నెనయుటఁ గాని శ్రుతిమతము నిట్ల మహాత్మా.

క. వనితగుణంబులు చర్మం,బును మాంసము శోణితంబుఁ బురుషగుణతతిన్
విను మజ్జాస్థిస్నాయువు, లనఘతపోవిభవ యిట్ల యని శ్రుతి సెప్పున్. 23

వ. ఇది తిర్యఙ్మనుష్యాదు లైనసకలయోనులయందును జన్యంబు లావహిల్లెడి తెఱంగు. 24

క. నరనారీసంబంధము, వరుసగ దా పురుషునకును బ్రకృతికి నన్యో
న్యరమణ మది సర్వజనన, కర మిట్టులు శ్రుతులు సెప్పుఁ గారుణ్యనిధీ. 25

క. వినుము ప్రకృతిపురుషులభం,గి నిరూపింపంగ ముక్తికిని మార్గంబుం
గనువెరవు లేక యున్నది, మునినాయక యెఱుఁగఁ జెప్పు మోక్షపదంబున్. 26

క. అనుపమ మజర మతీంద్రియ,మనామయ మనంత మమల మన వెలుఁగు నొకం
డని వేదశాస్త్రములచే, విని యుండుదు దానిఁ దెలుపవే కృప నాకున్. 27

వ. అని వేఁడిన నమ్మునివరుండు సాదరంబుగా నతని కిట్లనియె. 28

వసిష్ఠుఁడు జనకున కక్షరాక్షరతత్త్వంబుల తెఱం గెఱింగించుట.

సీ. గ్రంథంబు [1]ధరియింతు గాని నీ కర్థబోధంబు లే దర్థబోధవ్యపేత
మగుగ్రంథధారణ మప్రయోజన మర్థనిశ్చయ మెఱిఁగింతు నిపుణబుద్ధి
నవధరింపుము సాంఖ్యమనుసరించును యోగతంత్రంబు నదియును దానితెరువు
నొందుఁ గావునసాంఖ్యయోగంబు లేకంబ యని కండ్రు ప్రాజ్ఞులు మనుజనాథ

తే. సాంఖ్యమునకు యోగమునకు జనని శ్రుతియ
పురుషవనితానపుంసకంబు లనఁ బ్రకృతి
లింగములు గల వాత్మం డలింగుఁ డతనిఁ
జెంద దది [2]యెద్దియును నని చెప్పు శ్రుతులు. 29

క. విను బీజంబున బీజం,బును దేహమునందు దేహమును నింద్రియముల్

1 బఱియింతు గాని. 2 యేమియును నని.

దనతనవలనం దానును, మనంబునకు మనసు పుట్టు మహితవిచారా. 30

తే. ఇతఁ డబీజుం డదేహుం డనింద్రియుండు, వీతమానసుఁడని యాత్మవిధము సెప్పు
వేదములు భవదుగ్ధకర్తాదిగములు, నాతనికి లేవు నిర్గుణుం డగుటఁ జేసి. 31

చ. ప్రకృతి యలింగ తజ్జనితభంగులు లింగము లట్టు లయ్యు రం
జకగుణశీల లింగచయసంగతిఁ దాను సలింగ యయ్యె మూ
ర్తికలన లేక యుండియుఁ బరిస్ఫుటపుష్పఫలాదిసూచక
ప్రకరముచేత మూర్త మయి రంజిలదే ఋతువేళ సూడఁగన్. 32

క. కావున గుణములు ప్రకృతివ, యేవిధమునఁ జూచినను మహేశ్వరుని గుణి
త్వావేశము పొరయ దస, ద్భావము సద్భావ మగునె భరితవివేకా. 33

వ. ఇది యక్షరక్షరవివేకం బేకం బనేకంబు దర్శనం బదర్శనంబు నిస్తత్త్వంబు
దత్త్వం బపవర్గంబు వర్గం బని యక్షరక్షరంబులపర్యాయనిర్దేశంబు లక్షరంబు
నప్రబుద్ధులు గానరు ప్రబుద్ధు లగుసాంఖ్యులును యోగులును బుద్ధికిం బరం బై
పంచవింశతితమం బయినయాతత్త్వంబు నాలోకింతు రని చెప్పిన వసిష్ఠుతో
నవ్వసుమతీవల్లభుండు. 34

సీ. కలదు నానాత్వ మేకత్వ మాత్మునకు నవిద్యయు విద్య నావిందు నదియు
నదియును నెఱిఁగింపు మక్షరక్షరభేద మీవు సెప్పితి బుద్ధి యెంతయేని
నస్థిర గాన యయ్యవబోధమును మూసె సాంఖ్యయోగంబుల చందములును
దెలియంగఁ జెప్పఁగావలయు నా కనుడు నమ్ముని యిట్టు లనియె నమ్మనుజపతికి

తే. యోగ మనఁగను ధ్యానంబు రాగరహిత
యదియు వినుము ప్రాణాయామ మనఁగ నొకటి
మనసునేకాగ్రతావృత్తి యనఁగ నొకఁడు
పరఁగు సగుణత్వనిర్గుణభావగతుల. 35

వ. తదనుష్ఠానప్రకారంబు సెప్పెద. 36

క. మలమూత్రంబులకాలం, బుల భుక్తి కనంతరమున భూవర యోగం
[1]బలవఱుచు రెండుమార్గం, బులును నిషిద్ధంబు లండ్రు పూర్వాచార్యుల్. 37

సీ. కొంచెపుటశనంబు గొనుచు సంగంబులఁ బాసి యింద్రియములపజ్జఁ జనమి
శబ్దాది యైనవిషయజాత మంతరంగంబున సందడి గాక యుండ
సద్బుద్ధి దృఢ మగుసాధనంబుగఁ గొని మరలిచి యాత్మన మనసు నిలిపి
యపగతసంకల్పుఁ డై యుపలస్థాణు [2]భంగికస్థితిఁ బనుపడి దివంబు

తే. రాత్రియును యోగసేవానురతి నివాత
దీపమునుబోలె వెలుఁగునాత్మీయమూర్తిఁ
గనుచు నెడనెడ [3]నుపరమకాలములు స

1 బలవఱదు రెండు. 2 భంగికస్థితి పనుపడి. 3 నుపశమకాలములు,

నంగ వర్తించి యోగి యానంద మొందు. 38

వ. ఇది యోగప్రకారంబు సాంఖ్యంబు తెఱం గెఱింగించెద. 39

తే. ప్రకృతివాదు లవ్యక్తంబు ప్రకృతి యండ్రు
ప్రసవధర్మిణి యైనయాప్రకృతి దన్ను
బుద్ధ్యహంకారములుఁ బంచభూతములును
విషయములు నింద్రియములుఁ గా విస్తరించు 40

వ. పురుషునివలన నివి యెల్లనుం గలుగుఁ బురుషుం డింతకు నధిష్ఠాతయైయుండు.

క. అనులోమంబున సృష్టియు, జనవర ప్రతిలోమవృత్తి సంహారముఁ గ
ల్గును జననప్రళయంబులఁ, దనకు బహుత్వంబు నేకతయు శోభిల్లున్. 42

వ. క్షేత్రం బన నవ్యక్తం బనం బ్రకృతి యనం బ్రధానం బనం బరఁగుతత్త్వం బొక్కటియ దానిన సత్త్వంబునండ్రు జీవుం డాక్షేత్రంబు నెఱంగెడివాఁడు గావున క్షేత్రజ్ఞుఁడును నవ్యక్తపురంబున వసియించుటం జేసి పురుషుండు నన వెలుంగు క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులు వేఱగుట ప్రస్ఫుటం బవ్యక్తంబు జ్ఞానంబు పురుషుండు జ్ఞేయుండు ప్రకృతి సగుణాత్మికపురుషుండు నిర్గుణుం డిది సాంఖ్యప్రకారం బిట్లు పరిసంఖ్యానరూపంబునఁ జతుర్వింశతితత్త్వంబుల నేర్పరించి పురుషుండు దన్నుఁ దాన చూడం గైవల్యంబు సిద్ధించు నిట్టిది యపునరావృత్తి పదంబు తత్త్వసమూహం బప్రబుద్ధం బది క్షరంబు పంచవింశతితత్త్వవిశిష్టుం డగుపురుషుండు ప్రబుద్ధుం డక్షరం బనం బరఁగు నిత్తెఱం గెఱింగినవా రెల్ల వలనను నిర్భయులు భూవర యోగంబును సాంఖ్యంబును నక్షరంబును క్షరంబును జెప్పితి విద్యావిద్యలు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 43

విద్యావిద్యలప్రకారనిరూపణము.

ఆ. విద్య యనఁగఁ బంచవింశతితమతత్త్వ, మైనయక్షరంబు మానవేంద్ర
విను మవిద్య నాఁగఁ జనుఁ బ్రధానము దేట, పఱచెదను విశేషభంగు లెల్ల. 44

వ. కర్మేంద్రియంబులకు బుద్ధీంద్రియంబు విద్య బుద్ధీంద్రియంబులకు మనస్సును మనస్సునకు భూతపంచకంబును భూతపంచకంబునకు నహంకారమును నహంకారంబునకు బుద్ధియు బుద్ధికి నవ్యక్తంబును నవ్యక్తంబునకుం బంచవింశతితమతత్త్వంబును విద్య లని చెప్పి వెండియు నమ్మునివరుం డిట్లనియె. 45

తే. క్షరము నక్షరమును ననఁగలుగు రెంటి, నేర్పఱచి మున్ను సెప్పితి నింక నొకటి
సెప్పఁగలదు సమగ్రవిశేషకలిత, మవహితుండ వై విను విదేహాధినాథ. 46

సీ. జీవుండుఁ బ్రకృతియు భూవర యక్షర క్షరము లీరెంటిని క్షరము లనియు
నార్యులు సెప్పుదు రక్షరంబులు నందు రాద్యంతరహితంబు లగుట యీశ్వ
రత్త్వంబు గల్గుట తత్త్వాదికము లనఁ జనుట రెంటికి సదృశంబు సూవె
ప్రకృతిగుణంబు లై పరఁగెడుమహదహంకారాదికంబులఁ గలసినపుడు

ఆ. క్షర మనంగ వచ్చుఁబురుషుని బ్రకృతిఁ దా,ననితలంచుఁగానయదియుఁ బురుషుఁ
బొంద గుణవికారములు లేమి నిర్గుణ, మక్షరం బనంగ నగును దాని. 47

వ. ఎప్పుడు పురుషుండు ప్రబుద్ధుం డయ్యె నప్పు డతండు. 48

ఆ. ఇంతకాలమేని యెఱుఁగక సంగాభి,భూత యగుచు నప్రబోధకలిత
యైనయట్టిప్రకృతి యే నంటి నిస్సంగ, బోధమహిమ గానఁ బోలదయ్యె. 49

క. ప్రకృతికి నాకును నుదకము,నకు మత్స్యంబునకుఁబోలె నైసర్గిక మై
ప్రకటం బైనది వేర్పా, టకట యహంకారవశత నది యే నంటిన్. 50

క. ప్రకృతి గుణంబులఁ గొని బహు,వికృతపురూపముల నట్లు వెఱ్ఱిగొలిపె నే
నకలంకుండ నరూపుఁడఁ, బ్రకృతి దొఱఁగి నిలిచెదను నిరంజనమహిమన్. 51

తే. ప్రకృతి సేసెనె యీయపరాధ మరయ
నాయదియ కాక వేఱొకండే యనంగ
కలితుఁ డగు నేను దానితోఁ గలయ నేల
కలిగె బహురూపములు దానఁ గాదె నాకు. 52

క. మమతం గాదే బహుజ,న్మము లయ్యెడు దీని విడిచి నానాయోని
భ్రమణంబుం బాసెద న,త్యమలుఁడ నగునాకుఁ బ్రకృతి యాశ్రయ మేలా.

తే. ఎన్నిరూపులు గొనివచ్చియెట్లు పొడవు, సూపెనేనియు దాని నేఁ జూడ మమత
నా నహంకార మనఁ గల్గు వానిఁ జేర,నీక త్రోచినఁబ్రకృతి దా నెట్లు దోఁచు.

క. నిశ్చేతనయును నెంతయు, దుశ్చేష్టయు నైనప్రకృతి దొఱఁగి సముద్య
న్నిశ్చయవృత్తి నిరామయ, నిశ్చలనిర్మలపదైకనిరతుఁడ నగుదున్. 55

వ. అని యిట్లు పరమసంబోధనంబునం జేసి క్షరం బగునవ్యక్తంబు దొఱంగినపంచ
వింశకుం డక్షరం బనం బరఁగు నక్షరంబునకుం బరం బైనదానిం బెక్కుం
డ్రెఱుంగరు సాంఖ్యసూక్ష్మత్వదర్శకులు గాంతురు క్షరాక్షరపరంబు లప్రబుద్ధ
బుధ్యమానబుద్ధంబు లనునిర్దేశంబులు గలిగి యుండుఁ బరతత్త్వనిర్దేశంబునం
బొల్చుషడ్వింశకంబు బుద్ధంబును విమలంబును నప్రమేయంబును సనాతనంబు
నునై పంచవింశంబును జతుర్వింశంబునుం గనుచు వెలుంగు నని చెప్పి వెండియు.

క. విను దృశ్యంబు నదృశ్యం,బును నగుజీవపరతత్త్వములు బ్రహ్మసమా
ఖ్యను నెగడుఁ బ్రకృత కది లే, దనఘా యక్షరము తెఱఁగు నభివర్ణింతున్. 57

ఆ. ప్రకృతి దొఱఁగి తన్నుఁబరికించుజీవుండు,పరముగాంచు నపుడు ప్రకృతి సగుణ
తానిరూఢి యడఁగి తన్మయత్వమునొంది, జీవకేవలత్వసిద్ధి యొలయు. 58

క. విను కేవలుఁ డగుజీవుఁడు, దనుఁ బరముం గాఁగఁ జూచి తల్లీనత్వం
బున వెలుఁగు నది నిరామయ, మనంత మగుపదము సూవె యతులవివేకా.

క. ఈనెఱి పురుషునకుం గల, నానాత్వైకత్వములును నరనాయక శా
స్త్రానూనదృష్టిఁ గనుఁగొనఁ, గా నగుఁ దాత్పర్యశుద్ధికలితాత్మునకున్. 60

క. అనఘా మోక్షము దెలియఁ గిది, విను మోక్షణ మిట్లు పంచవింశకునకుఁగాఁ
గనినది యతండు ప్రకృతిం, దనుఁగాఁ గొని తద్గుణములఁ దగులుటవలనన్. 61

తే. తగులు వాసి షడ్వింశకత్వమునఁ గలయఁ,దనకు మును లేని కేవలత్వమును నిర్మ
లత్వశుచితాస్వతంత్రత్వసత్త్వపరత,లొందుఁ దద్ధర్మసమవాయమొలసి యధిప. 63

వ. అని యిట్లు ప్రబోధించి.

క. శివమును బరమబ్రహ్మము, నవికృతియు సనాతనంబు నగుపదమును భూ
ధవ యెఱిఁగించితి నిర్భయుఁ,డవు గ మ్మలవఱుపు మిది దృఢంబుగ నాత్మన్.

తే. దీని నెఱిఁగించునపుడు భక్తియును శమము
దమము సంశ్రయమును వేదతత్పరతయుఁ
గలుగఁ జూచి యెఱింగింపు కానివాని
కీకు మీవిద్య పాత్రదానైకనిరత. 65

ఆ. అఖిలరత్నపూర్ణ యగువసుంధర యెల్ల, నొసఁగి తేని నొసఁగు యోగ్యతాభి
యుక్తిలేనివాని కొసఁగకు మీవిద్య, తగినపాత్రమైనఁ దడయ కిమ్ము. 66

క. అని చెప్ప నియతుఁడై విని, జనకనృపాలుఁడు గృతార్థజన్ముం డయ్యెన్
మనుజేంద్రవర్య నీ కే, వినిపించితిఁ దదితిహాసవిధ మేర్పడఁగన్. 67

వ. అని పలికి భీష్ముఁడు పాండవాగ్రజున కి ట్లనియె. 68

క. ఇది బ్రహ్మ వసిష్ఠునకు, న్నదయుండై చెప్పె నతఁడు నారదునకు సం
విదితంబు సేసె నమ్ముని, మదాత్మకుం దేటపఱిచె మహనీయకృపన్. 69

క. ఏను వసిష్ఠువచనముల, కా నెఱిఁగించితి మనంబు కలఁక విడిచి యీ
జ్ఞానం బలఘుము పర,మానందప్రదము కౌరవాన్వయముఖ్యా. 70

క. క్షరమును నక్షరమును ద,త్పరమును నెఱిఁగితి విశోకభయమోహుఁడ వై
కురువర యానిశ్శ్రేయస, కరప్రబోధంబు నూఁదు గాఢాదరతన్. 71

వ. అని చెప్పి వెండియు. 72

సీ. వేటవేడుక నడవికిఁ జని వసుమంతుఁ డనువాఁడు జనకుని తనయుఁ డొక్క
చో భృగువంశతేజోవర్ధనుం డగు నొకమునీశ్వరుఁ జూచి యుచితవృత్తిఁ
జేరి వినమ్రుఁడై చిత్తానువృత్తిమై నిహపరంబుల కెద్ది హితము సెప్పు
వే యన్నఁ గృప నతం డి ట్లను భూతహి[1]తాహితాచరణంబు లధిప సౌఖ్య

ఆ. దుఃఖముల నొనర్చు దుర్వారతృష్ణత, న్నిరసనంబు మేలు నరులు జుంటి
చవియకాని వెగులుఁ జఱిరయంబున నెక్కి,తారు విఱుగఁబడుటఁ దలఁప లేరు. 73

క. ధర్మంబుఁ బరిజ్ఞానము, నిర్మలమతి నభ్యసించి నృప యనిశంబున్
ధార్మికసంగతి గలిగినఁ, బేర్మి యుభయలోకముల నభీష్టుత్వ మగున్. 74

వ. అని మఱియును. 75

1 తాచరణం బెక్క దధిప.

తే. బ్రాహ్మణప్రార్థితము లైనపనులు సేయు, మిమ్ము ధనముపాత్రములకు నిచ్చి వగవ
కుండు మక్రోధకామత్వ మొలయఁ జేయు, మతికి ధృతిపాలఁగల్గుము మనుజనాథ.

వ. ధృతి లేమిం గాదె మహాభిషాఖ్యుం డగునృపముఖ్యుండు త్రివిష్టపంబుననుండి
విభ్రష్టుం డయ్యె ధృత్యాలంబనంబునం గదా యయాతి యాపద నిస్తరించె.

క. అనిన విని యానృపతి య, మ్మునివచనము లూఁది కామమునకుం గ్రోధం
బునకుం దొలఁగించి తనదు, మనము ధృతికి ధర్మమునకు మరుగం జేసెన్. 78

వ. అని చెప్పినం బ్రియం బంది మందాకినీనందనుతో ధర్మనందనుండు ధర్మాధ
ర్మవియుక్తంబును సర్వసంశయవిముక్తంబును జన్మమృత్యురహితంబును నిత్యం
బును శుచియును శివంబును నవ్యయంబును బరంబును [1]ననాయాసంబును నగు
నట్టిదాని నెఱింగింపవే యని ప్రార్థించిన నతండు యాజ్ఞవల్క్యజనకసంవాదం
బితిహాసరూపంబునం బ్రవర్తిల్లు నది వినిన భవదభ్యర్థితంబైనయర్థంబు ప్రతిభా
సించు మఱియు వలయునవి నెఱుంగ నగుం జెప్పెద నని పలికి యతని కిట్లనియె.

యాజ్ఞవల్క్యజనకరాజసంవాదప్రకారము.

ఆ. వినుము సకలలోక విశ్రుతవిజ్ఞాన, ఘనుని యాజ్ఞవల్క్యుఁ డనుమునీంద్రు
వినయ మొప్పఁ గాంచి వినతుఁడై మిథిలేశుఁ, డైనజనకనృపతి యతనితోడ.

వ. ఇంద్రియంబులు నవ్యక్తంబును బ్రహ్మాంబును బరంబును భూతసర్గప్రళయంబు
లును దత్కాలసంఖ్యలును దేటపఱచి భవదీయదయాళుత్వంబు నెఱపవే
యనిన నమ్మునివరుం డమ్మహీవరున కిట్లనియె. 81

సీ. అధిప సర్గముఁ బ్రళయంబు నవ్యక్తంబు దా నొనరించుఁ దత్కాలసంఖ్య
విను కల్పములు పది దినమున కంతియ రజనికాలంబు సర్గంబు పగలు
సేయు రే ప్రళయంబు సెల్లించుఁ దొలుతన శేషభూతములకు జీవనముగ
నోషధికల్పన మొనరించుదానికై హైరణ్య మైనమహాండమున వి

తే. ధాతఁ బుట్టించు నతఁడు భూతముల నెల్ల
జనన మొందించు భూమ్యాదిసారభూత
గంధముఖ్యగుణోత్కరగ్రాహకములు
శ్రోత్రముఖములు దశ్వామి సూవె మనసు. 82

వ. అది యెట్లం టేని. 83

క. వినుటకును గనుటకును సా, ధనము లయిన చెవియుఁ గన్నుఁ దనదనయంతః
బినసుం గానను నేర్చునె, మనసప్రభావమునఁ గాక మనుజాధీశా. 84

తే. ఇంద్రియము లెల్ల నట్టివ యెలసి యొండు, వలన మనసున్నఁదమతమవర్తనముల
నిగుడ నేరమి దెల్లంబు నృపవరేణ్య, యిట్టు లగు టజ్ఞులకునైన నెఱుఁగవచ్చు.

తే. మనసు చేతివ యింద్రియమహిమ లెల్ల

1 ననామయంబును.

నుపరతం బైన మనసుతో నుడిగి మడఁగు
నింద్రియము లుపరమ మొందెనేని దాన
మనసు మగుడదు విషయతృష్ణన చరించు. 86

క కావున నింద్రియచేష్టల, నేవనికిం బోవ నీమి యింతకుముఖ్యం
బై వడిగొనుమనసు దిగువఁ,గా వలయును మగుడ దీనిఁ గనుఁగొను మనఘా.

వ. ప్రళయప్రకారంబు వినుము రాత్రి యగుటయు నవ్యక్తం బహంకృతి పురుషు
బోధించిన నతండు పండ్రెండుమూర్తులు గైకొని రశ్మిజాలంబుల జరాయుజ
ప్రభృతిసర్వభూతంబులను రూపుమాపినం గూర్మపృష్ఠంబునుంబోనిపృథివి జల
మయం బగుజలంబు లోకంబు లెల్లం దనమయంబకాఁ జేర్చి తన్నుం గాలా
గ్ని మడియింపం గుదియఁ బ్రజ్వలజ్జ్వాలాభీలం బగునయ్యనలం బనిలంబుచేతం
జెడు నెందునుం దాన యై పరఁగునమ్మహాబలు నాకసంబు మ్రింగు నతివితతం
బగు నవ్వియత్తత్త్వంబు మనంబు గ్రసియించు మనంబు నయ్యహంకారాధి
ష్ఠితపురుషుండు గబళించు నయ్యహంకృతి నవ్యక్తంబు లోఁగొను నిట్లు రేయివో
యిన నెప్పటివిధంబు ప్రవర్తిల్లు. 88

క. ప్రీతిగ నధ్యాత్మము నధి, భూతము నధిదైవతంబు భూవర సంప్ర
ద్యోతితములుగాఁ జెప్పెద, నాతెఱఁగు ప్రబోధకారి యగు నూహింపన్ 89

ఆధ్యాత్మాధిభూతాధిదైవతప్రకారము.

సీ. పాదపాయూపస్థపాణివాక్కులు విను మధ్యాత్మములు దత్క్రియానుయుక్తి
గంతవ్యమును విసర్గంబు నానందంబుఁ గర్తవ్యవక్తవ్యకములు నయ్యె
నధిభూతములు వాని కధిదైవములు వరుసన విష్ణుమిత్రప్రజాపతులును
శక్రపావకులును జతువు జిహ్వయు ఘ్రాణంబుఁ ద్వక్కు శ్రోత్రంబుఁ జూవె

తే. యనఘ యధ్యాత్మములు రూపమును రసంబుఁ
జాలుపడ గంధసంస్పర్శశబ్దములును
దదధిభూతంబు లధిదైవతములు సూర్య
జలమహీవాయుదిశ లండ్రు శాస్త్రవిదులు. 90

క. మన మధ్యాత్మము దానికి, ననఘా మంతవ్య మందు రధిభూతము చం
ద్రుని నధిదైవతముగ బుధ, జనములు సెప్పుదురు శ్రుతివచఃప్రతిపత్తిన్. 91

తే. బుద్ధి యధ్యాత్మ మనఁ జను భూపవర్య, దాని కధిభూత మండ్రు బోద్ధవ్యమైన
దానిఁ బొల్చుతదీయాధిదైవతంబు, వినుము క్షేత్రజ్ఞుఁ డని చెప్పు వేదచయము.

క. ఆరయ నధ్యాత్మ మహం, కారం బధిభూతనామకం బభిమానం
బారూఢయశోగపరమో, దారా [1]రుద్రుఁ డధిదైవతం బన నెగడున్. 93

తే. ధరణివల్లభ చిత్త మధ్యాత్మ మనఁగఁ, బరఁగుఁ జేతయితవ్యంబు భావితాత్మ

1 'బుద్ధి యధిదైవతం' బని మూలము.

లై నమహనీయులధిభూతమంద్రుబ్రహ్మ, మంచితాధిదై వత మను నాగమములు.
వ. అని చెప్పి ప్రకృతిపురుషప్రకారంబులు వినుట మనోనిర్వికారత్వకారణం బగు
నసుపలుకు వలికి యి ట్లనియె. 95
క. ప్రకృతి దనయిచ్చఁ గ్రీడా, ర్థకముగ సత్త్వాదిగుణవితానము నానా
వికృతులఁ బొందింప నసం, ఖ్యకవిధ మై పరఁగు చుండునది మనుజేంద్రా. 96
క. దీపమున ననేకము లగు, దీపములు పరంపరానుదీప్తాకృతు లై
వ్యాపించుచందమున గుణ, రూపంబులఁ బరపుఁ బ్రకృతి రోషవిదూరా. 97
సీ. సత్త్వగుణంబులు సంతోష మానంద మారోగ్య మక్రోధ మార్జవంబు
శుద్ధిప్రకాశత సుస్థిరత్వ మహింస నిర్మలశ్రద్ధ వినీతి లజ్జ
సత్యంబు శౌచంబు సమత యాచారం బకార్పణ్యపై శున్యకామవృత్తి
విను రజోగుణములు విగ్రహదర్పాభిమానకామక్రోధమత్సరములు
ఆ. కరుణ లేమి భోగకాంక్ష యహంకార,ముమ్మలిక తమోగుణమ్ము లప్ర
కాశమోహబహుతరాశనవాదప్ర,మాద [1]మౌర్ఖ్యమరణఖేదనములు 98
క. ప్రకృతికిని గుణములం గొని, యకలంకుం డైన యంతరాత్ముని వేవే
ల్వికృతులఁ బొందించుట వా, యక కలుగుం దత్స్వభావ మది యరయంగన్.
క. పురుషుఁడు చైతన్యాత్ముఁడు, నరనాయక ప్రకృతి చేతనారహిత జగ [గన్.
ద్ధురఁ బురుషుని వెలుఁగునఁ దా,ధరియించుం బురుషుఁ డిగుచుఁ దనమెయిఁదిరు
ఉ. సత్త్వరజస్తమోగుణవశస్థితిఁ గేవలపుణ్యమిశ్రకా
రిత్త్వవిరుద్ధకర్మములఁ బ్రేరిత మైకను నూర్ధ్వలోకనే
విత్త్వము మానుషత్త్వపదవీకలనంబును రౌరవంబు నా
తత్త్వము దన్నెఱుంగమి ప్రధానముచేఁతల నావహిల్లినన్. 101
క. తను నెఱిఁగిన నవ్యక్తము, [2]చనవునఁ బోఁ డాత్ముఁ డజరశాశ్వతవిగతాం
జనవిమలాచ్యుతపదముం, గని యక్షరుఁ డగు నిజప్రకాశస్థిరతన్. 102
వ. అనిన విని జనకపతి యమ్మునిపతితో ననాదినిధనంబులు నమూర్తంబులు నచలం
బులు నగ్రాహ్యంబులు నగుపురుషప్రకృతితత్త్వంబులయం దొక్కటి సచేతనం
బై యుండఁ దక్కినయది చేతనారహితం బగుటకుం గతం బేమి యెఱింగింపవే
యనుటయు నతం డతని కి ట్లనియె. 103
క. సగుణం బగుణం బగునే, యగుణము సగుణ మగు నెట్టు లవ్యక్తము ని
త్యగుణసమవేత మై జడ,త గలిగి యుండంగఁ బురుషధర్మము గలదే. 104
క. పురుషునికలరూ పెఱిఁగెడు, పరిబోధము లేక యుండుఁ బ్రకృతికిఁ బ్రకృతిం
బురుషుఁ డెఱుంగును దనకుం, బరంబు లేదనియుఁ గను శుభస్థిరదృష్టిన్. 105
క. కావునఁ బ్రకృతి యచేతన, భూవల్లభ చేతనుండు పురుషుఁడు సమ్య

1 మాంద్య. 2 చనవులఁ.

గ్భావన యలవడినమునీం, ద్రావలి యిమ్మెయి సునిశ్చయంబుగఁ బలుకున్. 106

వ. అని వెండియు. 107

ఆ. తాను బ్రకృతిఁ బ్రకృతి దనయందు నిల్పుఁ ని,ల్చినను దాన వికృతిఁ జెంద కుండుఁ
బురుషుఁ డుదకమత్స్యముల యుదుంబరమశ, కములసంగమంబుకరణి గలుగ.

ఆ. జలముఁ గదిసి యుండ జలముచే నార్ద్రింబు, గాక యుండునట్టి కమలదళము
భంగి నంతరాత్మ ప్రకృతిఁ బొందియును ద, ద్వికృతిఁ బొంద కుండు వీతదోష.

వ. ఇది సాంఖ్యానుభావంబు యోగంబుతెఱం గెఱింగించెద. 110

క. విను సాంఖ్యసమజ్ఞానం, బును యోగసమానబలము భూవర లే వెం
దును నవి రెండును వేఱుగఁ, గను బాలిశుఁ డొక్క తెరువకా [1]నేఁ గందున్.

క. జననాథ మనోధారణ, యును బ్రాణాయామవిధియు నుపయోగ్యము లై
చను నిర్గణమును సగుణం, బును ననఁగా రెండుతంత్రములు యోగమునన్. 112

క. ప్రాణాయామము గ్రమమునఁ, బ్రాణోత్పీడనము గానిభంగి నడుపుచుఁ
ఘోణాగ్రస్థితి విషయ, శ్రేణి దొఱఁగి యుండి యోగసిద్ధతఁ బడయున్. 113

వ. ఎట్లంటేని. 114

తే. కరము నియతుఁడై కొంతేసికాలముల శ, రీరధర్మావిరోధిగా రేయుఁ బగలుఁ
బ్రాణసంయమనము నడపంగ వలయు, దానచిత్తంబుఁ దనువు శుద్ధతవహించు.

వ. అది [2]సిద్ధత్వసంపదకు మూలం బిది సగుణతంత్రంబు తెఱఁగు నిర్గుణతంత్రప్ర
కారం బెఱింగించెద. 116

తే. ఇంద్రియంబులు మనమునం దివురఁ జేసి, మనసుఁ దిగిచి యహంకారమున నడంచి
బుద్ధిలోన నహంకృతిఁ బుచ్చి బుద్ధి, ప్రకృతిఁ గలపదధ్యానతత్పరత గలుగు. 117

క. ధ్యానైకతత్పరాత్ముఁడు, గానఁ బడయు నజరు నిర్వికల్పు విమలు ని
త్యానందసత్యశుద్ధ, జ్ఞానమయుం బరము నచలు శాశ్వతుని శివున్. 118

చ. ఉదితసమగ్రబోధుఁ డగు యోగికి నిశ్చలదీపరూపసం
పద సుఖసుప్తభంగి ఘనపంక్తులు లేనివియత్తలంబు నొ
ప్పిద మొదవుం దరంగములవెల్లునఁ దాఁ జలితంబు గానివా
ర్ధిదశ నతం డకంపుఁ డగు ధీపరివృత్తులు గల్గ నేనియున్. 119

క. భేరీశంఖాదికనా, దారవములు వాడమెనేని నాతఁడు దానం
గారింపఁబడఁడు వీతవి, కారస్థితిఁ బొలిచి యుండు గగనముభంగిన్. 120

క. తేనియకుండఁ గొనుచు సో, పానము లేవఁబుట లేక ప్రాఁకినక్రియ నా
త్మానందరసం బొకకణ, మైనఁ జిలుక నీక తుదికి నాతం డెక్కున్. 121

క. అనఘ యిది యోగపథ మిం, దనలసుఁ డై చనఁగఁ జాలునతఁడు కృతార్థుం
డనితరసులభపదప్రా, ప్తినిరూఢుఁ డనామయుం డభీష్టతుఁ డెందున్. 122

1 వే మందున్. 2 శుద్ధత్వ.

వ. అని యుపదేశించి వెండియు. 123

సీ. నరనాథ యుత్క్రమణప్రదేశంబులు పాద జంఘా జాను పాయు గుహ్య
ములు నూరు పార్శ్వనాభులు బాహువక్షో గళానన శ్రోత్రనాసాంబకములు
భ్రూఫాల మస్తకంబులు నోలి విష్ణుండు వసుసాధ్యమిత్రులు వసుధయును బ్ర
జాపతి మరు దిందు సంక్రందనస్థాణులును నరుం డనుమహాముని యు విశ్వ

తే. దేవదిగ్గంధవహులును బావకుండు, నశ్వి పితృ శతానందులు నందు వెలుఁగు
చంద్రుహ్యాన్నయపవనక్రమోత్క్రమముల, నొందునద్దైవతంబుల యోగివరుఁడు.

యాజ్ఞవల్క్యుఁడు జనకునితో మరణసూచకంబులఁ జెప్పుట.

వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లను నరిష్టంబులతెఱం గెఱుంగ వలయుం గావున నెఱిం
గించెద నాకర్ణింపుము. 125

సీ. ధ్రువమండలమునరుంధతిఁ గనుశక్తి గంటికిఁ గలుగంగఁ గానకున్న
ముక్కునవలపటఁ జెక్కువాసినయట్లు దోఁచినఁ బూర్ణచంద్రుండు మలినుఁ
డై కాన వచ్చిన నాయువు సంవత్సరంబునఁ గడచను రాజముఖ్య
కాంతి దొల్లిటియట్లు గాక యంతకు నెక్కు డైనను గడుఁ జెడ్డ నట్లు ప్రజ్ఞ

తే. క్రొత్తగాఁ బెద్దయైనను గొంచెమైన, నాఱునెలల మరణదశ యగుట గలుగు
నిందుమండలమున రవియందు నడుమఁ,దెఱపి గాంచినఁ దెగు నేడుదివసములకు.

క. విను గుడిలో నున్నసమయ,మున సురభిద్రవ్యములను బొల వల్చుట గ
ల్గిన నాఱుదివసములఁ గ,ల్గును మృత్యుసమాగమంబు గుణరత్ననిధీ. 127

తే. ముక్కు వ్రాలుట కర్ణముల్ మ్రొగ్గఁబడుట
రదనవైవర్ణ్య మఱివిరాగభావ
మంగ మతికృష్ణ మగు టుల్ల మడరఁ జెడుట
సూచకములు సద్యోమృత్యుగోచరతకు. 128

తే. కారణము లేక దాపలికను ద్రవించు, నెత్తిచక్కటి ధూమంబు నెగయు నపుడ
మరణదశ యావహిల్లెడుమానవునకు, జనకనృప యివి బ్రహ్మ సెప్పినవిధములు.129

క. విను యోగివరుఁ డరిష్టము, కనుఁగొని యనిశమును యోగగతియుతసాంఖ్యం
బనపాయత నడపుచు నాత్మునిఁ బరముం జేర్చి కాలముఁ గబళించున్. 130

వ. ఇవ్విధమున నతండు. 131

ఆ. కాలకబళనైకశీలుఁ డై మృత్యువు, గెలిచి శాశ్వతము నచలము శివము
నచ్యుతము ననామయము నమృతము నవ్య,యంబు నగుపదంబునందు నిలుచు.

వ. అని పలికి యాజ్ఞవల్క్యమునీశ్వరుండు జనకజనేశ్వరుతోఁ బరంబు దేటపఱుపు
మని నీ వడిగి తాప్రశ్నంబు సూక్ష్మం బుత్తరం బవహితుండ వయి విను మని
యి ట్లనియె. 133

సీ. మహనీయతపమున మార్తాండు నాకుఁ బ్రసన్నుఁగాఁజేసితి సదయదృష్టి
ననుఁ జూచి యద్దేవుఁ డనఘ వరంబు నీ కిచ్చెద నీకోర్కి యెద్ది సెప్పు
మనవుడుఁ బ్రణతుండ నై యజుస్సంప్రాప్తి గోరెద ననిన నవ్వారిజాప్తుఁ
డశ్లేని వాగ్దేవి నావహించెద వివృతంబుగాఁ జేయు మాస్యంబు విప్ర

తే. యనియె నవ్వచనము విని యాననమ్ము
సంతసమున విచ్చితి సరస్వతియు నాదు
తనువుఁ జొచ్చెఁ బదంపడి దాహ మొంది
తన్ను నెఱుఁగక వెగ డొందు నన్ను నినుఁడు. 134

క. కనుఁగొని యించుక సేపునఁ, దనువడు నని పలికెఁ బిదపఁ దనువడుటయునుం
[1]బనుపడియె నప్పు డద్దే,వునివదనాబ్జమున నాచెవుల కింపారన్. 135

క. భూసురవర వేదము ప్రతి, భాసిల్లుచు సంతతప్రపత్తి గలుగు ను
ల్లాసంబు బుద్ధి నొందు స,మాసన్నంబు లగు సాంఖ్యమతయోగథబుల్. 136

ఆ. యోగసాంఖ్యసిద్ధి నొందు నిష్టావాప్తి, ననుము సమ్మదమున ననుమృదూక్తు
లుద్భవించె మోద ముత్కట మయ్యె నా, కమృతవృష్టిఁ దోఁగినట్టులైతి. 137

వ. తదనంతరంబ యద్దేవుం డస్తాచలంబువలని కరిగె నేనుం బరమానందకందళిత
మనస్కుండ నగుచు మందిరంబున కేతెంచి సరస్వతిం దలంచు చున్నంత. 138

క. వినుము వినుతస్వరవ్యం,జనభూషిత యగ్రభాగసంస్ఫురదోంకా
ర నితాంతహృద్యమధుగ,ర్భ నిజాకృతి విశదముగ సరస్వతి దోఁచెన్. 139

విశ్వావసునకు యాజ్ఞవల్క్యుఁ డుపదేశించినతత్త్వప్రకారము.

వ. తోఁచిన నత్యంతభక్తిం బ్రపత్తిసేసి సూర్యప్రసాదలబ్ధయుఁ బంచదశశాఖాసమ
న్వితయు నిఖిలోత్తరసంహితయు నగునయ్యజుర్వచోమూర్తిధరియించి శిష్యులం
బరిగ్రహించి వారల నధ్యయనంబు సేయించుచు నివ్వాఙ్మయబ్రహ్మంబునందు
వేదితవ్యం బెయ్యదియో యని విచారింప విరోచనుమహానుభావంబునం జేసి
యోగసాంఖ్యరూపోపాయప్రకారంబు దోఁచెఁ బదంపడి తదుపేయం బగు వేద
వేద్యంబును నద్దేవునికరుణావిశేషంబునం బ్రతిభాసించెఁ గొండొకకాలంబునకు
విశ్వావసుం డగుగంధర్వేశ్వరుండు నాకడకుం జనుదెంచి తన్నెఱింగించి యేను
జేయునతిథిపూజనం బత్యాదరంబునం గైకొని విశ్వావిశ్వంబులు మిత్రావరుణులు
జ్ఞానజ్ఞేయంబులుఁ దపోతపంబులు సూర్యాతిసూర్యులు విద్యావిద్యలు వేద్యా
వేద్యంబులుం జలాచలంబులు ననునవి వేదోదితంబులు వానిం దేటపఱుపవే
యనియడిగిన నవహితుండనై వినుమనిపలికి విశ్వంబు [2]భూతభవ్యభవత్కరం బగు
వ్యక్తం బవ్యక్తనామప్రకృతియ విశ్వంబు నిర్గుణుండగుపురుషుండుమిత్రావరుణు
లు పురుషప్రకృతులు జ్ఞానజ్ఞేయంబులుఁ దపోతపంబులు సూర్యాతిసూర్యులును

1 బనఁబడియె. 2 భూతభవ్యభయంకరం.

ప్రకృతిపురుషుల కా నెఱుంగుము విద్యావిద్యా వేద్యా వేద్యాచలచలంబు లను శబ్దంబులు వరుసం బురుషునకుం బ్రకృతికిని వాచకంబు లని చెప్పి వెండియు నిట్లంటి. 140

ఆ. అజము లవ్రణంబు లక్షయంబు లతీంద్రియములు ప్రకృతిపురుషు లనఁగఁ బరఁగు
రెండుతత్త్వములు నఖండరూపతఁ బొంది, నపుడు ప్రకృతి పురుషునట్ల కాన

వ. అని తెలిపి మఱియును. 142

క. విను వేదవేద్యము నెఱుం, గనియాతని వేదపాఠకలనంబు సుధీ
ధన వేదభారవహనం, బనఁ జను నింతియ నిరర్థకాయాసం బై. 143

ఆ. క్షరము నక్షరంబుఁ గానంగఁ బోలు వే,దార్థచింతనమున నమ్మిథునము
నందుఁ బూర్వ మురివి యపరంబు సేపట్టి, నిలువ వలయు నధికనిష్ఠ గనిగి. 144

తే. అక్షరం బగుపంచవింశాఖ్యతత్త్వ, తత్పరత నున్నఁ గేవలత్వము ఘటిల్లు
వినుము కేవలత్వమున షడ్వింశదర్శ,నంబు పురుషున కొదవి తన్మయత గలుగు.

క. పురుషుని నవ్యక్తము రెం,డురూపులుగఁ జూచు టొప్పెడు తెఱం గతఁడుం
బురుషోత్తముండు నరయఁగ, నిరువురుగా రతఁడ యాతఁ డిది నిజము సుమీ.

క. పురుషోత్తమషడ్వింశక, పరమేశ్వరనామకములు పరఁగును విను మా
పరమునకు నదియ నిష్కళ, నిరంజనానందబోధనిత్యం బనఘా. 147

వ. అని చెప్పిన విశ్వావసుండు పంచవింశకతత్త్వంబునకుం బరంబు గలుగుటయు నది రూపింప నేకం బగుటయు నారద జైగీషవ్య దేవల కపిల శుక సుమంత పైల్యాదు లైనపరమమునులగోష్ఠీవిశేషంబుల విందు వినినను నిస్సంశయం బగుబోధం బుదితంబు గామి ని న్నాశ్రయించితి నీవు సంయమిలోక సురలోక బ్రహ్మలోకప్రఖ్యాత ప్రజ్ఞానసంభావనీయుండవు మదీయసందేహాపనయంబు సేయవే యనుటయు నాదరాయత్తచిత్తుండ నై. 148

క. మునిగోష్ఠివలనికొఱంతయొ, విను భవదీయాంతరంగవృత్తి కలుషమై
నిను సంశయాత్మునింగా, నొనరించుచు నున్నయది సముజ్జ్వలతేజా. 149

వ. ప్రసన్నైకాగ్రచిత్తుండ వై యాకర్ణింపు మని యి ట్లంటి. 150

క. పురుషున కవ్యక్తపరి, స్ఫురణ శబలవృత్తి గలుగఁ బోయిన నతనిం
బురుషోత్తముఁ డనరు జనన, మరణాదివికారయుక్తి మా టయి యజ్ఞుల్. 151

వ. అని వెండియు. 152

తే. ప్రకృతి పురుషునిఁ గానదు ప్రకృతిఁ గనుచు
నునికిఁ బురుషుండు పరమునిఁ గనుట లేక
యుండుఁ గనుఁ దద్ద్వయముఁ బరముండు పరమ
[1]వీక్షణము పురుషున కగువెరవు వినుము.

---

1 వేక్షణము.

క. స్నేహసహవాసములు స,మ్మోహము దలకొలుపఁ గాలమున మునుఁగుచు గా
ఢాహంకారమమత్వము, లీహఁ బెనుపఁ బ్రకృతిఁ బురుషుఁ డే నను చుండున్.

క. అది లెస్సగ విడిచి ప్రకృతి, కుదకనిభాకలనమును ఝషోపమ దనకుం
బడిలుఁ డయి చూడ నేర్చిన, విదితం బగు దానితోడి వేర్పా టనఘా. 155

ఆ. ప్రకృతి దొఱఁగి తన్నుఁ బన్ను గాఁ జూచువి,వేకదృఢతఁ బంచవింశకుండు
సంగరహిత మైనషడ్వింశపదము ని,స్సంశయముగఁ గాంచు వంశవర్య. 156

క. జననజరామృత్యుభయం,బున యోగసమేతసాంఖ్యముం దిరముగ నూఁ
దినయతులు నిర్మమత్వం,బునఁ బడయుదు [1]రప్పదంబుపొం దచలముగన్. 157

వ. అపునరావృత్తిపదం బగునప్పదంబు సూవె పరం బని చెప్పి వెండియు. 158

క. నెట్టన చూడమి నయ్యేడు, నట్టిది యొకచూపునం బరానందంబుఁ
గట్టిగఁ జేయఁగ విక్రృతులు, పుట్టిక పురుషుండు తత్ప్రబోధాత్ముఁ డగున్. 159

క. పురుషోత్తముండుఁ బురుషుఁడు, నిరువు రగుట గలదు గలిగ నేనియుఁ బురుషుం
బురుషోత్తమునందుఁ గలవు, వెరవున నేకత్వమహిమ విజ్ఞాత మగున్. 160

క. ఇది విజ్ఞానముకృత్యము, తుది విజ్ఞానాత్ముఁడు నగు దుర్లభము ప్రశాం
తిదశాహీనాత్ముల కప్పద మది మోక్షంబు మమత వాసినఁ గల్గున్. 161

వ అని యుపదేశించిన విని విశ్వావసుండు ప్రమోదంబు నొంది పథ్యంబును హితంబును దథ్యంబును నగు తెఱం గనుగ్రహించితి భవదీయప్రసాదంబునం గలంక దేఱి నిర్మలుండ నయితి నని పలికి సభక్తికంబుగాఁ బ్రదక్షిణంబును ప్రణామంబునుం జేసి నిజస్థానంబున కరిగె నని చెప్పి యాజ్ఞవల్క్యమునినాథుండు జనకజననాథుతో వెండియు ని ట్లనియె. 162

క. మానవపతిసత్తమ యీ, జ్ఞానము బ్రహ్మాదిదివిజసంయమిమత మె
వ్వానికి మోక్షంబునకుం, దాన తెరువు తెరువు లొండ్లు దలఁప గలవే. 163

ఆ. జ్ఞానమునన కాని జన్మజరామృత్యు,వుల జయించునట్టియలఘుమోక్ష
పదము గల్గ నేర దది కారణముగ సు,జ్ఞాన మెల్లభంగి సాధ్యతమము. 164

క. గురుఁ డెవ్వఁ డైన నగు ని, వ్వెర వుపదేశించువాఁడ వేల్పుగ శ్రద్ధా
పరమతి గావలయు జనన,మరణంబులు శ్రద్ధ లేనిమనుజునిఁ బొదువున్. 165

క. విను మజ్ఞానంబునఁ గ,ర్మనిరూఢత గలుగు దాన మలఁగవు జననం
బును మరణము సమ్యగ్జ్ఞా,ననిత్యుఁ డగువాఁడు మోక్షణముఁ జుల్కఁ గనున్.

క. ఈ వెర వొందుము నృప నను, నీ వడిగినయంతయును వినిశ్చయకృతి సం
భావితముగాఁగఁ జెప్పితిఁ, బో విడువుము శోకమోహమును నిలుపు ధృతిన్.

క. అని చెప్పిన ముదితుం డై, జనకుఁడు శోకాదిభావసంగవిరహితం
బును బ్రహ్మధ్యానపరం,బును నగుచిత్తంబుతోడ ముదితుం డగుచున్. 168

1 రప్పరంబు.

వ. ఉండెం బాండవాగ్రజా యీయాజ్ఞవల్క్యమునివరువాక్యరూపంబునన యే నిమ్మహనీయజ్ఞానంబు నీ కుపదేశించితి నని చెప్పి భీష్ముం డతనితో నీ విందుల తాత్పర్యంబు గలిగి యార్యగర్హితంబు లగుశోకమోహాదిప్రాకృతభావంబులం దొలంగి సుఖి వగు మనిన యక్కౌంతేయాగ్రజుండు సంతుష్టాంతరంగుం డై యగ్గాంగేయునకుం బ్రణమిల్లి గృహస్థధర్మంబు పరిత్యజింపక మోక్షంబు వడయుట గలుగ నోపునే మదీయచిత్తంబు సంశయాయత్తం బగుచుండు నిక్కా లుష్యంబు వాపవే యని యభ్యర్థించిన నతండు జనకసులభాసంవాదం బను నితిహాసంబు గలుగు దాన నేతత్సంశయంబు వాయు దానిం జెప్పెద విను మని పలికి యతని కి ట్లనియె. 169

భీష్ముండు ధర్మరాజునకు జనకసులభాసంవాదంబు సెప్పుట.

క. సులభాభిధాన యగునొక, లలన విమలయోగధర్మలంపటు జనకుం
గెలన విని యతనిబోధము, కొలఁది పరీక్షింపఁ దనకుఁ గోర్కి వొడమినన్.

వ. నియమాచరణకృశం బగుశరీరంబు యోగ ప్రభావంబున డాఁచి సుందరసుకు మారం బగునాకారంబు వహించి జనకుం గాంచి భిక్షావృత్తిత్వసూచకంబు లగువచనంబు లుపన్యసించిన నతం డాసనపాద్యార్చనంబు లాచరించి మహనీ యం బగుభోజనం బొనర్చిన సంతృప్తిం బొంది యవ్విదేహపతికి నాసన్నం బగునుచితాసనంబున నాసీన యై యుండి యాతండు ముక్తుం [1]డగుగామి గనికొనుతలంపున నిజానుభావంబున నతనిచిత్తంబు ప్రవేశించి మారవికా రంబు భావించి. 171

క. తనలోచనదీప్తుల న, మ్మనుజపతి మొగంబునందు మల్లడిగొనఁ జే
సిన నమ్మహాత్ముఁ డప్పద్మనయనతలఁ వెఱఁగి జనితమందస్మితుఁ డై. 172

ఆ. ఎచటనుండి యెచటి కేఁగెద వెవ్వరి, డాన వేమివెంటఁ దగిలి నడతు
సుదతి నాకుఁ జెప్పు మది యట్టు లుండెనా, మాట లీవు విను సమాదరమున.

సీ. పంచశిఖుం డనుపరమమునీశ్వరుశిష్యుండ నతనిచే శిక్షితంబు
గమలాక్షి సాంఖ్యయోగక్షితిపాలనంబులఁ ద్రివిధం బగుమోక్షధర్మ
మట్లు గావున సంశయము లేక ముక్తకామస్థితి నమ్మూఁడు మార్గములను
నడచి పరంబున కెడపడ కుండుదు ముక్తి వైరాగ్యైకమూల సూవె

తే. విను విరక్తి దృఢజ్ఞాన జనిత గాన, దీపితజ్ఞానమున విరక్తియు ధరింపఁ
బడిన బుద్ధి నిర్ద్వంద్వతఁ బరఁగు నింటి, యంద నిల్చి నిస్సంగుఁడ నై చరింతు.

క. వనితా చందనమునఁ బూసినఁ గత్తిని వ్రేసినను సుచిత్తత నా క
జ్జను లిరువురయందును సరి, కనకము లోష్టమును సమమకాఁ గనుఁగొందున్.

తే. జ్ఞానమును గర్మమును రెంటిసంగమంబు, నిష్ఠలుగ మోక్షవిదులు వర్ణింతు రాత్మ
శాస్త్రములు గని మద్గురుశాసనంబు, సుగమపథమద్వితీయంబు సూవె యబల.

1 డగుటయుం గామియు.

ఆ. కీడు గని యొకండు గృహధర్మ ముడిగి సమా శ్రయించు నా శ్రమాంతరంబు
దాన సంగ ముడుగఁ గానేర దది యొల్ల మియును వలపుగాన మీనాననయన.
క. దండముఁ గాషాయంబును, ముండితయుఁ గమండలువును మోక్ష మొసఁగ వె
ట్లం దేని లింగములకు న, ఖండజ్ఞాన ప్రదత్వకలనము గలదే. 178
క. మగువా దుఃఖము శిథిలం, బగు నని లింగములు దాల్తు రమ్మెయిలే దె
[1]ట్లు గొడుగునందుం గావున, వగవఁగ మోక్షదముగాఁగవలయుఁ గొడుగున్.
ఆ. జ్ఞానముననకాని మానిని లింగమాత్రమున ముక్తి యగునె రాజ్యబంధ
రాగబంధనిఖిలభోగబంధములఁ బ్రజ్ఞాసిఁ దునిమినాఁడ నది గతముగ. 180
వ. ఇట్లు ముక్తుండనై యున్ననాయెడ ముక్తత్వాముక్తత్వంబు లారయ వేఁడివచ్చి
మచ్చిత్తంబు మెత్తన చొచ్చి తదీయప్రయోజనం బట్లుం గాక. 181
తే. బ్రాహ్మణివి యోగినివి పరభార్య వబల, [2]భర్తృప్రోషితుఁ డేను నృపాలసుతుఁడ
వినుము గృహమేధి నాచారఘనుఁడ నిట్టి, నేను నీవు రమించుట నింద దేదె.
వ. స్వతంత్ర వై నీవు చేసినయీయవినయంబున నెయ్యది వాటిల్లిన నది నీయంద
నిలుచుం గాక యని పలికి వెండియు 183
క. నావలనిరాగముననే, నీ వి ట్లైతి నను గెల్చునిపుణతకుం గా
కీవెడమాయల నిప్పుడుఁ, బోవిడువవు యోగశక్తిపాలుపుకలిమినే. 184
క. నిను డాఁచి కుటిలభావం, బున దుష్టచరిత్ర వైతి ముక్తుల తెఱఁగే
వనిత యిది యే బయలుపఱిచిన నైనను మానవలదె చెన్నఁటిచూపుల్. 185
క. అని తనవైరాగ్యంబును, ఘనబోధముమహిమయుం బ్రకాశింప మనం
బున సరకుగొనక యి ట్లవ్వనితఁ బలికి యన్న రేంద్రవర్యుఁడు మఱియున్.
క. తను వొ ప్పెడునది యౌవన, మును నూతన మిట్టినీకుఁ బోలఁదీ యోగం
బున నింతచొరవ యెమ్మెయిఁ, బనుపడియెం జెపుమ దాఁపఁ బని లే దింకన్.
వ. అనుచు 18[illegible]
క. తను సరకుసేయ కి ట్ల, జ్జననాథుఁడు పలుక నవ్వచనములు దెలియఁగ
విని సులభ చతురముగ ని, ట్లను నించుక గొంకు లేక యవ్విభుతోడన్. 189
క. శ్రోతకుఁ దనకుం బ్రియ మగు, నే తెరువున నట్టిమెయి సమీరిత మైనం
జూ తగువాక్యం బది నృప, సూతీ వెఱపలుకు బాలిశులచొ ప్పరయన్. 190
వ. భవదీయవాక్యవైదగ్ధ్యం బ ట్లుండె నీవు న న్నెవ్వరిదాన వెచ్చటనుండి వచ్చి
తని తొలుత నడిగి తవహితుండ వై వినుము చెప్పెద. 191

జనకుని ప్రశ్నంబులకు సులభ ప్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట.

క. వినుపాంసూదకములచా, డ్పున జతుకాష్ఠములభంగి భూతంబులకుఁ
మనుజేంద్ర కలుగుఁ బొం దా, పని నన్యోన్యసమధీనభావము గలదే. 192

1 ట్లుగాఁ గోరఁ దగదుగావున, వగవను మోక్షదముగాఁగ వలదేఁగోరన్. 2 భ [illegible]

ఆ. ఒక్క మేనియంద యుర్వీశ పంచభూతములు దశమితేంద్రియములు మనసు
బుద్ధియును బ్రధానమును గలవివియొక్కఁ, డొకటియవియె యేల యొండువిప్ర.

వ. నిక్కంబునకు నెవ్వరు నెవ్వరివారుం గామి దెలియవే యని పలికి వెండియు.

తే. సకలలోకములను సదశ్వంబుకరణి, ధావనము సేయుచుండుఁ బ్రధాన మింత
యెఱిఁగి జననాథ యెవ్వరి నెచట నుండు,వార లనువార మమ్మాటవలనుసెప్రుమ.

తే. నీవు నీయందు నినుఁ గను నెఱియయొరుల,యందుఁ గానంగవలవదే యధిప తన్ను
నొరుల నొక్కటిగాఁ జూచుపురుషుఁ డెచట,మీర లుండుదు రెవ్వరివార లనునె.

తే. అరులు మిత్త్రు లుదాసీను లనుచు సంధి, విగ్రహాది షడ్గుణములవెరవు లాకరుఁ
డలవరించుచువిజయంబునాసపడుచు, నుండునటె ముక్తితెఱఁ గిటులున్నె యరయ.

ఉ. కావున నీవు ముక్తుఁడవు గా విటు గాకయు నిన్ను ముక్తుఁగా
భూవర చూచె దిక్కులఁకబుద్ధులు సెప్పి తగం దొలంగఁగాఁ
ద్రోవఁగ బాడి [1]బంధులకు దుర్మతి వుట్టిన యట్టిమర్త్య వా
రేవిధి నైన మందు లిడి యెప్పటిబుద్ధి ఘటించుచాడ్పునన్. 198

వ. ఏ నెట్లు ముక్తుండఁ గా నం జేని విను మింకనుం జెప్పెద. 199

సీ. వర్గత్రయంబునవలనను సప్తాంగములయందుఁ జిత్తంబు మెలఁగుచుండ
రాజులు మజ్జనభోజననిద్రావసరములు లోనుగా జనులు సేయు
విజ్ఞాపనము విని యాజ్ఞాపనం బొనరించుచు మంత్రులుఁ బ్రేమపాత్ర
తరుణులు నస్వతంత్రతఁ జేయ నర్థుల [2]కొసరితెండిను ధనగుప్తిమీఁది

తే. భరముఁ దమలో విరోధులై పట్టి మనసుఁ
జిక్కువఱుపంగఁ బెక్కండ్రు సిరికి నడుమఁ
బరిహరించుచు బహుదుఃఖపరులు నల్ప
సౌఖ్యులును నగు చునికి రాజ్యంబు తెఱఁగు. 200

వ. వారలు ముక్తులు గామి దెల్లం బది యట్లుండె నీకు విశేషించియు. 201

చ. సదయమనీషఁ బంచశిఖసంయమి మోక్షము దెల్ప నంటి నీ
హృదయము నాదుచొచ్చుటకు నెంతయు రోసితి ముక్తచందమే
యిది నిరపేక్షుఁ డైనవిను మెయ్యది యెట్టయినం బ్రశాంతిసం
పద నొకయింతయుం గలఁగఁ బొఱక యుండఁడె నిర్వికారుఁడై. 202

క. విను శూన్యస్థానంబున, నునికి యతికిఁ గృత్య మగుట నుర్వీశ్వర ము
క్తునిమానసంబు శూన్యం, బని చొచ్చితి ముక్తి లేమి నది దప్పయ్యెన్. 203

వ. అట్లుంగాక. 204

ఆ. కాలుఁ జేయు మొదలుగాఁ గలనాయంగ, కములలోన నిన్నుఁ గలయ నొకటి
యేని రిత్త యిప్పు డేటికిఁ గటకటం, బడుచు నిట్లు దూరఁ బలికి తధిప. 205

1 బంధు లోకదుర్గతి...దా, రేవిధి. 2 కొసఁగి తిండియు; కోసి తిండి కు.

వ. అని యమాత్యులదిక్కు సూచి 206

ఆ. వీరు పెద్దవారు వీరలు విన నిట్టి, తులువమాట లాడ దొరకుఁ దగునె
యెవరిఁ దూలఁబల్కు జే మంచివెరవు గాం,భీర్యహాని దలఁచు పెంపు లేదె. 207

క. వనితలపురుషులయెడఁ బు,ట్టినయది వెల్లివిరిసేత డిమ్మరితన మె
ట్టినికృష్టం బైనను ని,ప్పనికిఁ జొరఁడు దగునె యిది నృపాలసుతునకున్. 208

చ. బిసరుహపత్త్రలగ్న జలబిందువుచాడ్పున సంగవర్జితో
ల్లసనమునన్ వసించితి నిలావర నీమది నిట్టిదానిఁ గాఁ
బొసఁగ నెఱుంగ వైతి నను బొంకగు పేర్పడియెన్ విముక్తిచో
ప్పు సదయవృత్తి నీకు మునిపుంగవు చెప్పుట మాట లేటికిన్. 209

క. నీవు గృహధర్మపరతయుఁ, బోవిడిచితి నీకు మోక్షమును విదితము గా
దేవలనికిఁ గా కిట్లు ధ,రావర మిథ్యాప్రబోధరతుఁ డై తరయన్. 210

క. ముక్తులు ముక్తులఁ గలయుట, యుక్తమ యదినభము నభమునొందు తెఱఁగు నీ
ముక్తత బొంకని దీనిని, సక్తతగా నీవు గనుట సాలదె తెలుపన్. 211

వ. మనము ముక్తులము గాకున్నను మనకు సాంగత్యంబు గలుగుట నింద్యంబు
గాదె ట్లంటేని. 212

సీ. నిఖిలజనశ్రోత్రసుఖకరం బగుచరిత్రమునఁ బెంపారెడు ప్రథననృపతి
కులమునఁ బుట్టితి సులభ నాపేరు మత్పూర్వులు శతశృంగమునను ద్రోణ
మునను శక్రద్వారమున మహాధ్వరములు సేసిరి విను పాకశాసనుండు
దమపాలి కేతేరఁ దద్గోష్ఠిఁ బరమార్థచింత సేయుదురు భూకాంత యేను

తే. నాకు నెన యైనపురుషుండు లేకయునికి, మోక్షధర్మప్రవర్తనమునఁ జరింతుఁ
గాన నీచూచువర్ణ సాంకర్య మస్మ,దీయసాంగత్యమున లేమి దెల్ల మరయ

క. నను డాప నేల దానం, గనియెడునది గలదె ముక్తి గలదో లేదో
జనకున కరసెదఁ గా కని, చనుదెంచితిఁ దప్పె యది విచారింపంగన్. 214

క. అని యిట్లు వలుకుపలుకులు, విని పలుకక యున్న జనకవిభునాననముం
గనుఁగొని సులభ నగుచు ని,ట్లనియె నతనితోడఁ గౌరవాన్వయముఖ్యా.

తే. అగ్ని వెచ్చనొ చల్లనో యని మనమునఁ, గరముసందియ మందుటగాదె నిన్ను
నధిప ముక్తుండవో కావొ యనితలంచు,టది మదీయబాలిశభావ మని తలంపు.

చ. జనవర నీసుభాషల నసత్య మొకండును లేదు నీవు స
న్మునిగణకీర్తనీయుఁడవు మోక్షము నీ కఱచేతిలోనిదై
యునికి దృఢంబుగాఁ గనియు నొండొకచందము మాటలాడితిన్
నిను [1]నగుపింపఁగా వలసి నీదగుమన్నన శంక వాసినన్. 217

క. అవియెల్ల వసత్యంబుల, యవనీశ్వర యరయ వచ్చు టది యొక్కఁడు ని

1 అ. ప్ర. సరింపఁగా

క్కువ మీయపరాధము భవ, దవిరళసౌజన్యమగ్న మగుఁ గాక తగన్. 218

క. సులభానామము సంస్కృతి, పొల మొల్లక తిరుగుటయును భూలోకవరా
కలరూప నేఁటి కిచ్చుట, నిలిచెద నీవు మునిసేవనీయుఁడ వగుటన్. 219

తే. అనినఁ దానునుమంత్రులు నవ్విభుండు, సులభఁ గొనియాడె నాఁడెల్లనలఘుగోష్ఠిఁ
బ్రియము రెట్టింపన య్యోగినియునుదారు, నెమ్మి నొక్కఁడై యుండిరి నృపవరేణ్య.

వ. మఱునాఁ డజ్జనపతి యనుమతిసేయ నమ్మహాభావ నిజేచ్ఛం జనియె నని చెప్పిన నప్పౌరవోత్తముండు ప్రమోదాయత్తస్వాంతుం డయి శాంతనవుని తో శుకుని కెవ్విధంబున వైరాగ్యంబు సొప్పడియెం జెప్పవే యనుటయు నతం డా ధర్మసుతున కిట్లనియె. 221

వేదవ్యాసుఁడు శుకున కుపదేశించిన వైరాగ్యప్రకారము.

సీ. ప్రాకృతజనులవర్తనములవెంటఁ జిత్తమున జరామరణములకలిమి
దలఁపక యేమఱి మెలఁగెడుశుకుఁ జూచి విపులధర్మజ్ఞాననిపుణధిషణుఁ
డైనవేదవ్యాసుఁ డాతని కిట్లను మనసు నింద్రియములు మర్దితములు
గాఁ జేయు ముత్పథగాములు గా నీకు మక్రోధసత్యశమార్జవములుఁ

తే. దపము దమము నహింసయు ధర్మమునకు
నాకృతులు వీని బాలింపు మాఁకలియును
నీరువట్టును దగియెడునెడ నడంచి
దేవతాతిథిశేషోపజీవి వగుము. 222

క సురవున నొనరించినపం,జరంబులో నున్న పులుఁగుచాడ్పున మేనం
బురుషవర జీవ ముండుట, పరికింపక యేమఱంగఁ బాడియె నీకున్. 223

తే. ఎన్నికొనుచుండఁ జనుచుండ నేండ్లు లివ్వి,ధమున నాయువు దోడ్తోడఁ దఱఁగి జీవ
హాని వాటిల్లఁగాఁ బుత్ర యనవధాన, నిద్రమోహితుఁడై యున్కి నీకుఁ దగునె.

క. విను మాంసశోణితవివ,ర్ధన మగునైహికమునందుఁ దత్పరులు పరం
బని యొకటి కలిమి దలఁపరు, గొనరు బుధులమాట నాస్తికులు వినయనిధీ 225

తే. బుద్ధిమంతులతెరువునఁ బోక యుత్ప
థప్రవర్తులనడచుపథంబునందుఁ
జనుట విను మప్పటికిఁ జూడఁ దనకుఁ జాల
నించి యుండు నాపద యొనరించుఁ బిదప. 226

చ. తనతనధర్మముల్ నడపి దానన సంతస మంది శాంతభా
[1]వనరతి నుండువారిఁ గని వారలచెప్పెడుధర్మవృత్తి ని
చ్చనయుఁగ నూఁది సత్పదముఁ జెందుట కెక్కుము పొత్తినూలి [2]పు
వ్వునెనయుఁ గాకు బంధకుఁ డవుం దన కజ్ఞుఁడు దాన [3]యమ్మెయిన్. 227

1 వనిరతి. 2 పుర్వున కెన గాకు. 3 యెమ్మెయిన్.

తే. అస్థిరేంద్రియసలిలమయంబుఁ గాచు, గోపదారుణగ్రాహప్రదూషితంబు
నైనసంసారసాగర మతులధైర్య, పోతపాత్రిక నిస్తరింపుము కుమార. 228

క. కామాదితృప్తుఁడై నరుఁ, డేమఱి యుండంగ గొఱియ నెత్తెడుపులియు
ద్దామత మృత్యువు గొని చను, నామూఢునియట్లు గాకు మతులవివేకా. 229

తే. బ్రాహ్మణత్వంబు గడు దుర్లభంబు దాని, నెట్టకేలకుఁ గని [1]కడ యొద్దఁ జేయ
వలదె తపము దమంబు నిశ్చలవివేక, సంపదయునాఁది నరుఁడు దుస్సంగముడిగి.

క. విను విప్రశరీరము సుఖ,మునకే బహునియమదుఃఖముల నిహమునఁ జెం
దను నిత్యసౌఖ్యముం బర,మునఁ బొందను బుట్టెఁ గాక బోధప్రవణా. 231

క. బలితపుటురి గ్రామంబున, నిలుచుట యారజ్జు ద్రెవ్వ నీలిగి సుమతుల్
వెలువడి చని సుఖు లగుదు, ర,వ్వల నెఱుఁగరు పడుదు రంద వత్స దురాత్ముల్.

తే. తాను దెగునేని బాంధవదారపుత్ర, మిత్త్రు లనునజ్జనంబు లేమిటికి విగత
చింతుఁడై గుహఁజొచ్చి [2]యశ్రాంతబుద్ధిఁ, దడవి కానంగవలవదె తన్నుఁ దాన 233

తే. జరయు మరణంబుమర్త్యునిజన్మమాది,గాఁగ వెనువెంటఁదగులు [3]నగ్గంబువేచి
యెల్లి నేనెద ననక మే లిపుడ చేయు, తనయ వార్చునె మృత్యువుజనులపనులు.

ఆ. ఆశ్మశానగమను లంతియ చుట్టంబు, లగ్నిఁ గలపి మరలు నఖిల మైన
జ్ఞాతిజనము దీనిఁ జర్చింప కందఱ, యందు మమతఁ బెనుచు నజ్ఞుఁ డనఘ 235

క. లోకము గాలముచే ని, ట్లాకులపడు చునికి గాంచి యధికధృతిని ధ
ర్మైకాంతతానిరూఢిం, గైకొని త్రోవంగ వలదె కాలవికృతులన్. 236

క. మానుషము దుర్లభము సో,పానం బగు నది విముక్తిపదము గనుటకున్
దానిఁ గని తొంటిచందము, రా నీక సముద్యమమునఁ బ్రాఁకఁగవలదే. 237

క. అనఘా తపోవనమునన, జననంబును మరణదశయు సంప్రాప్తము ల
య్యెనయేని వాఁడు ముక్తుఁడె, మనంబు బహుకామవికృతి మగ్నం బైనన్. 238

తే. భోగములు సంపరిత్యక్తములుగఁ జేసి, కేవలాంగుఁ డై నిర్మలభావయుక్తిఁ
దపము గృహమున[4]నేనియుఁదత్పరతఁ జ,రించి సంసారజలధిఁ దరించునరుఁడు. 239

క. విను దారపుత్రమిత్త్రులు, సనిరి కొడుక మున్ను చనినజన్మంబుల నీ
కును వారు వారలకు నీ,వును మఱుపుట్టువులఁ గొఱ యవుట గల్గెనొకో. 240

ఆ. ఏన కలను నాకు నెవ్వరివానిఁ గా, నాత్మఁ దలఁతు నన్ను నట్టివాని
నెందుఁ గానఁ గాన యెవ్వరివాఁడును, గా ననంగ వలదె మానసీయ. 241

క. దారాపేక్షం గష్ట, ప్రారంభముఁ బూని యిహమునందుఁ బరమునన్
వారని సంక్లేశంబుల, గూరు నరుఁడు దానిఁ జేయ గొనకొండ్రె బుధుల్. 242

చ. ధన మది యేల భోగమును దానము లే దగు నేని శత్రుమ
ర్దన మొనరింపఁ డేని బలదర్పము లేల సధర్మవృత్తికిన్

1 కరమొందఁజేయ. 2 నిశ్చింతబుద్ధి. 3 నంగంబు. 4 నేనిఁ దత్పరత నా

గొనకొనఁ డేని విన్కి మునికుంజర యేల జితేంద్రియుండు గాఁ
డనఁ జను నేని నాత్మవిధ మారయు [1]నాక్రమ మేల చెప్పుమా. 243

క. అని యి ట్లుపదేశించిన, విని శుకుఁడు విముక్తిమార్గవిదుఁ డై చనియెన్
జనకుఁ దొలఁగి నిశ్చలదీ,పనిభాత్ముం డగుచుఁ గురునృపాలవరేణ్యా. 244

క. అనిన విని దేవతటినీ, తనయునితోఁ బాండురాజతనయాగ్రజుఁ డి
ట్లనుఁ బ్రీతియు వినయము నా,ననమునఁ దళుకొత్త నరతనయవంశవరా. 245

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు శుకునిజన్మప్రకారంబు సెప్పుట.

వ. కృష్ణద్వైపాయనపుత్త్రుం డనుమాత్రమ కాని శుకునిజన్మంబు తెఱంగును నతని తల్లిని నతండు బాల్యంబున మహానుభావుం డగుటకుం గతంబును నతండు సిద్ధి వొందినభంగియు నెఱుంగ నవి యెల్ల నెఱింగింపుము. 246

సీ. అనవుడు నతఁ డిట్టు లను నాతనికిఁ గర్ణికారవనం బనఁ గలదు మేరు
తటమున నం దద్రితనయయుఁ దానును బశుపతి లీలమైఁ బ్రమథగణము
గొలువ నుండఁ దనూజుఁ గోరి వేదవ్యాస సంయమి దత్ప్రదేశమున యోగ
బల మూర్జితముగఁ దపం బొనరించె యోగమునకు రాజసూయములు నశ్వ

ఆ. మేధములును నపరిమితము లైనను సరి, గావు సూవె వినుము కౌరవేంద్ర
తత్తపోవిశిష్టతకు మెచ్చి శివుఁడు ప్ర,త్యక్షమై యభీష్ట మడుగు మనిన. 247

వ. అమ్మునీశ్వరుండు భక్తిసంభ్రమభరితుం డగుచుం దండప్రణామంబు సేసి. 248

క. జలపవనాంబరవసుధా, నలసమవీర్యుఁ డగుపుత్త్రు నా కొసఁగంగా
వలయు ననుడు నిచ్చితి నని, పలికి చనియె నమ్మహాకృపామూర్తి నృపా. 249

వ. ఇట్లు లబ్ధవరుం డగుచు సత్యవతీసుతుం డగ్నికార్యపరుం డై యరణి పుచ్చికొని మథింపం దొడంగిన ఘృతాచి యనునప్సరోవనిత లోచనగోచరం బగుటయుఁ దానునుం గామగోచరత్వంబు నొందిన నయ్యిందువదన యమ్ముని తెఱం గెఱింగి వంచనం జిలుక యయి యుండె నతండును ధైర్యం బవలంబించి యరణికార్య ప్రవణుం డై యుండం బ్రబలుం డగునంగజునిచెయ్ది నప్సరోరూపాతిశయసక్త చిత్తుం డైన యాసంయమిశుక్లం బయ్యరణియందుఁ బడియె నవ్విప్రుండు [2]నిర్వి శంకం బగునంతఃకరణంబుతో నరణిమథనం బొనరించిన. 250

తే. అయ్యరణిఁ బుట్టి జనకసమాకృతియును
భూతికాంతియు వెలుఁగంగఁ బొలిచె శుకుఁడు
యాగకాలసుసంభృతహావిరవాప్తి
మహితతేజస్కుఁ డగుహుతవహునిమాడ్కి. 251

సీ. అపుడు మందాకిని సాకార యై వచ్చి మంగళస్నానసమన్వితుఁడుగ
నొనరించె నాకసంబుననుండి పడియెఁ గృష్ణాజినదండంబు లతనియెదుర

---

1 నాగ్రహ మేల. 2 నిర్వికారం బగు.

దివ్యదుందుభులును దేవాంగనాగానములును వీతెంచె నద్భుతము గాఁగఁ
గుసుమవర్షంబులు గురిసె నింద్రాదిదేవతలు గారవమున వచ్చి రంబి
తే. కాసమేతుఁడై యేతెంచి కామవైరి, యతని నుపనీతుఁ గావించె నమరనాథుఁ
డుజ్జ్వలంపుఁగమండలువొసఁగె నిచ్చి,రమరులెన్నండు మాయనియంబరములు.
క. మృగపతిసమూహము లాదిగఁ గల్గుచరాచరముల దివ్యప్రభవుం
డగుశుకునిపు ట్టొనర్చెం, బ్రగాఢతమసంప్రమోదభరితంబులు గాన్. 253
క. జనియించినమాత్రన య్యమ్మునిపకిశోరమును వేదములు వొందెను ద
జ్జనకు మునుపొందిన తెఱఁగున నబ్బాలుఁడు వరించె గురుఁడుగ ధిషణున్
వ. ఆచారపరిపాటి యవలంబించి యి ట్లుపాధ్యాయవరణంబు సేసి. 255
తే. అతఁడు సదివింప వేదవేదాంగధర్మ
శాస్త్రరాజనీత్యాదికసకలవిద్య
లును గ్రమంబునఁ జదివి యమ్మునికుమారుఁ
డచ్చటన యుండె వ్రతచర్యలందుఁ దగిలి. 256
వ. దేవతలకు లోనుగా మంత్రణీయుండును మాననీయుండును నగుచు న ట్లుండు నయ్యారణేయుండు నిజాశ్రమంబున నున్నతండ్రిపాలికిం జనుదెంచి తదనుసరణ ప్రక్రియం బ్రవర్తించునెడ నచ్చెరువం జరియించుమునికుమారులతోడిమాటలు మరిగి లోకంబుతోడిపాటియై యాత్మానుసంధానంబు సేయ లేక మెలంగుచున్నం జూచి యాసత్యవతీసుతుండు సాంఖ్యయోగశాస్త్రంబు లతనికి నధిగతంబులు గావించె మఱియు దేహంబునందలియహంకారంబంతయు బంధులవలని మమతయుం బాయునట్టివాక్యంబు లుపదేశించె దానం బ్రబోధం బుదయించుటం జేసి యమ్మహామతికి బ్రహ్మచర్యగార్హస్థ్యవానప్రస్థధర్మంబు లనునాశ్రమంబులు మూఁటను బుద్ధి రమింపదయ్యె నయ్యపరమపరుం డప్పారాశర్యుతో మోక్షప్రదం బెయ్యది దాని నెఱింగింపవే యనుటయు. 257
ఆ. అతఁడు మోక్షదర్శి యగుట నిరూపించి, యమ్మహామునీంద్రుఁ డతనితోడ
వత్స కానఁ బోమ్ము వైదేహుఁ డగుజన, కక్షితీశు వినయగౌరవమున. 258
క. గగనంబునఁ జను టుడుగుము, తగంగఁ బాదప్రచారితన చను మిథిలా
నగరమునకు నమ్మునిమాన్యగుణుం గను మోక్షధర్మ మతఁ డెఱిఁగించున్.
క. ఆరాజన్యునెడ నహం, [1]కారిత మమకారితయును గర్తవ్యముగా
దేరికి నైనను బూజ్యం, డారయ నాతఁడు వినీతియ తగుం జూప్మీ. 260
ఆ. అనిన నట్లకాక యని మేరుముఖనగం,బులు ననేకనదులుఁ బలుదెఱఁగుల
దేశములను వివిధతీర్థంబులును జూల్కఁ, గడచి వచ్చె భరతఖండమునకు. 261
వ. వచ్చునప్పు డెయ్యెడ నేపదార్థంబులఁ జూచినం జూడనివాఁడపోలె వచ్చె నిట్లు

1 కారము మమకారరహితకర్తవ్య.

వచ్చి విదేహాజనిపదంబు సొచ్చి మిథిలాపురంబు నుపవనంబు దఱిసి చని తదీయ ప్రాకారద్వారదేశంబు సేరినసమయంబున. 262

ఆ. ద్వారపాలు రచట వారింప శాంతిమై, నూర కున్నఁ జూచి వారు వెఱచి
లోని కెఱుకచేసి లోఁగుచు వారు ద, న్నునుప నరిగె నృపగృహంబు సేర. 263

క. ఆచటఁ బ్రతిహారు లాఁగిన, నచలితశమవృత్తి నుండె నవ్వేత్రధరుల్
ప్రచలితమతులై యాతెఱఁ, గుచితంబుగఁ జెప్ప నృపతియుఁ బురోహితునిన్.

తే. అరయఁ బుత్తెంచె నాతఁడు నరసి పోయి
నిజ మెఱిఁగింప భక్తివినీతిసంభ్ర
మములు ముప్పిరిగొనఁగ నమ్మనుజనాథుఁ
డఖిలమంత్రులు బుధులుఁ దో నరుగుదేర. 265

చ. శిరమున నర్ఘ్యపాత్ర గొని చెచ్చెర వచ్చి ప్రియం బెలర్ప న
గ్గురుసుతుఁ గాంచి యంతిపురికోటకు లోనగునొక్కసౌమ్యమం
దిరమున కమ్మునిం గొనుచు దేవసమప్రతిపత్తి నేఁగి ర
త్నరుచిరకాంచనాసనమునం దగ నుంచి సునీతపాద్యుఁడై. 266

క. లలితాక్షతములఁ గుసుమం,బులఁ బూజితుఁ జేసి యర్ఘ్యమును గోవును న
క్కులపతికి నిచ్చె విధిపరి, కలనజ్ఞుం డైనయతఁడుఁ గైకొనియెఁ దగన్. 267

వ. జనకుండు సవినయంబుగా నిలుచుండి యమ్ముని యనుమతి సేసిన మఱి మహి యందు సమాసీనుం డై తాను మంత్రులు విద్వజ్జనంబులు గొలిచి యుండె నట్టియెడ నన్నరపతిపరివారజాతం బెల్లను గౌతుకంబునం జనుదెంచి యంతంత మ్రొక్కుచుం జూచు చుండ. 268

తే. రూపవిభ్రమముల నప్సరోజనంబుఁ, గ్రేణి సేయువారాంగనాశ్రేణి గీత
నృత్యనిరతి నారాధింప నిర్విశేష, యోజితేంద్రియుఁ డై యతఁ డుండె నధిప.

చ. అతనికి నన్నపానముల నంచితభక్తి నొనర్పఁగాఁ బురో
హితు నియమించి యవ్వసుమతీశ్వరుఁ డద్దినశేష [1]యామినుల్
చతురము భక్తియుక్తమును సంప్రమదంబునుఁ గా నయించె స
స్మితమృదుసారభాషణసమీరణతం దదుపాంతవర్తి యై. 270

వ. మఱునాఁ డమ్మహీపాలుండు గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి కృతకరణీయుండు ను సుఖాసీనుండును నై యున్న యమ్మునిపాలికి సూరిజనసమేతంబుగాఁ జని పరి వేష్టించి యుండి కేలు మోడ్చి మీ రిట విచ్చేయుటకుం గతం బేమి యని సవి నయంబుగా నడిగిన నమ్మహాత్ముండు మాతండ్రిపంపున మోక్షమార్గబోధార్థి నయి వచ్చితి విప్రునకుం గర్తవ్యం బెయ్యది మోక్షం బేమిటం బడయ వచ్చు నెఱిఁగింపవే యనుటయు నతండు సవిశేషసమాదరుం డై. 271

[1] యామముల్.

జనకుండు శుకున కుపదేశించిన మోక్షధర్మప్రకారము.

సీ. విను ముపనీతుం డై విప్రుం డు బ్రహ్మచర్యంబు [1]వేదాభ్యసనంబు నడపి
దారసంగ్రహము సంతానసంపాదనంబును నధ్వరక్రియయును నొనర్చి
దేవపిత్రతిథిపూజావిధిపరుం డగు చుండి వనమునకు హుతవహప్ర
యుతముగం జని యందు నతిథులంగొనియాడి వ్రతము [2]గషాయపక్వత నొనర్ప
ఆ. నగ్ను లాత్మయంద యారోపితములుగం, జేసి వీతరాగచిత్తవృత్తిం
బరమశాంతిం బొంది బ్రహ్మాశ్రమపదంబుం, బొందువాండు లోకపూజ్యచరిత.

వ. అనిన విని యమ్మునివరుండు. 273

క. జ్ఞానోదయ మైె యుండంగ, మానక వెండియును నాశ్రమత్రయవాసుం
డై నిలిచి తత్క్రియానుష్ఠానము గ్రమవృత్తి నడపుటయు వలయునొకో.

తే. జ్ఞానవిజ్ఞానదృష్టి శాశ్వతికతత్త్వం
డయ్యెనేనియు విడువ రా దాశ్రమములం
గ్రమసమారూఢి యనునె వేదములు దీనిం
దెలియం జెప్పవె మోక్షవిత్తిలకజన్మ. 275

వ. అనవుడు నతం డతని కి ట్లనియె. 276

తే. జ్ఞానవిజ్ఞానములు మోక్షసాధనములు, గురునియుపదేశమున నవి దొరకొనంగ
వానమోక్షంబు గాంచినవాండు విడుచు, నయ్యుపాయద్వయంబును నతులబుద్ధి.

క. లోకోచ్ఛేదముం గర్మ, వ్యాకులతయుం గాక యుండ వలయుటకై సు
శ్లోకా చతురాశ్రమములుం, గైకొని నడపిరి దృఢంబుగాం బూర్వమునుల్.

తే. అందుం దుద ముట్ట నడచిన నందవచ్చు
ముక్తి బహుజన్మసంసిద్ధమోక్షకార
ణముల శుద్ధుం డై ప్రథమాశ్రమమునయంద
కాంచు మోక్ష మెందేని నొక్కరుండు మునిప. 279

క. వానికి మూం డాశ్రమముల,లో నిలువం బ్రయోజనంబులుం గలవె తమో
ధీనతను రజపరత, న్మాన వలయుం గాక సత్త్వనైష్ఠికమతి యై. 280

తే. సత్త్వమార్గాభిరతి యాత్మతత్త్వదర్శ
నంబు గావింపం దనుం దాన నరుండు గాంచు
విశ్వమునం దాను దనయందు విశ్వమును వ
సించుటయుం జూచుచును ముక్తిం జెంది యుండు. 281

వ. ఇవ్విషయంబున యయాతివాక్యంబులు గల వాకర్ణింపుము. 282

ఆ. జ్యోతి యాత్మయంద యున్నది గాన్ప శక్యము సమాహితాత్ముం డైనమునికి
నొరులవలనం దనకు నొరులకుం దనదెస, భయము లేకయున్నం బరముం గాంచు.

---

1 వేదాధ్యయనంబు. 2 గాషాయపక్వత.

క. కోరికయు నొల్లమియు లే, కేరూపున భూతములకు నెగ్గగు తెఱఁగుం
జేరక యకామవృత్తిఁ ద,పోరతి నున్నతఁడు బ్రహ్మముం బ్రాపించున్. 284

క. వినఁ జూడం బడునం, దెల్లను సమతం బరముఁ గనుచు లౌల్యనిరసనం
బున సుఖదుఃఖాదిద్వం, ద్వనిరూఢుఁడు గాక యున్నతఁడు ముక్తిఁ గనున్. 285

క. ఇనుమును గనకము నింటయు,వినుతియుసమములుగఁగొనుచువివిధాంగకముల్
దనలోన నడఁచుకిమఠము, ననువున నింద్రియము లడఁచునతఁడు గను శివున్.

వ. అని చెప్పి. 287

తే. అవ్విశేషంబు లెల్ల నీయందుఁ గలుగు, ననఘ భవదీయజనకదయాసమృద్ధి
సిద్ధదివ్యబోధంబునఁ జేసి తోఁచె, నవ్విధముకంటె నీచంద మధికతరము 288

క. నీ వట్టిఁడ వగు టెఱుఁగవు, భావంబున సంశయమును భయమును బాల్యం
బావేశింపఁగఁ జేయ న, భావితనిశ్చయుఁడ వగుటఁ బరమమునీంద్రా. 289

క. జ్ఞానము విజ్ఞానము నీ, మానితగుణము లగు నవి సమగ్రము లైనం
గా నేరదు మోక్షపదము, గానుపు దృఢనిశ్చయుండు గా కున్నేనిన్. 290

తే. ఒక్కకొఱఁతయు లేదు నీవుదితమోక్ష,బోధుఁడవు సంశయము లెల్లఁ బోవపిడిచి
నిశ్చయింపుము నీ కన్న నెలవు శాశ్వ,తంపునెలవుగ విషయావికంపితాత్మ. 291

శుకుఁడు హిమవంతంబున నున్న వ్యాసునియొద్దకు వచ్చుట.

క. అని బోధించిన జనకువ,చనములు విని శుకుఁడు విగతసంశయుఁ డై శాం
తినిరూఢిఁ బరమసౌఖ్యం,బు నొంది తనుఁ దాన కనుచుఁ బోవుచు నుండెన్.

తే. మారుతముతో సమానధర్మత్వ మొంది
యతఁ డుదఙ్ముఖుఁ డై నిఖిలామరులును
మునులు గరుడగంధర్వాదులును గుతూహ
లమున వసియించుశిశిరశైలమున కరిగె. 293

సీ. కురువంశముఖ్య యగ్గిరి పుణ్యవిభవసమేతంబు విను మమ్మహీధరమునఁ
బరమేశ్వరుండు దపం బేకపాదస్థుఁ డై బహువర్షంబు లాచరించెఁ
బుత్రలాభార్థిత్వమునఁ గృష్ణుఁ డుత్కృష్ట నియమాచరణములు నిష్ఠ సలిపె
షణ్ముఖుం డాత్మీయశక్తిప్రభావంబు దెలిపి దేవాధికతేజుఁ డయ్యె

తే. మఱియుఁ బెక్కండ్రు మునులు నమర్త్యులును సు
చరితములఁ బెంపు నొంది రా శైలమావృ
షాంకునకుఁ గూఁతు నిచ్చె యా గాంగ యోని
యగుట నజుఁడు దదాత్మత్వ మర్థిఁ బొందె. 294

వ. అట్టిమహామహిమ గలుగునాహిమవంతంబునకు మున్న వచ్చి సుమంతువైశం
పాయనజైమినిపైలనామధేయు లగుశిష్యులం గరుణావిధేయుం డగుసాత్యవతే
యుం డధ్యయనంబు సేయించుచుండం బుణ్యతమం బగుతదాశ్రమంబు భాను

ప్రభానిభం బగునిజకాంతివిసరంబున వెలుంగ నయ్యారణేయుం డమ్మునిపాలికిం
జని తాను యోగబలంబున ననేకంబు లైనగిరిసరిదరణ్యంబులు గడచి యెందు
నుం దగులుపడక కార్ముకజ్యానిర్ముక్తశరంబుచందంబున నేతెంచుటకుం బ్రీతుం
డగు నప్పరాశరనందనుపాదంబుల కభివందనంబు సేసిన నతం డభినందింప
నాసన్నక్షమాసీనుం డై జనకజననాథసంవాదవిధంబు విన్నవించి విశేషసమ్మదం
బావహించె నిట్లరణీసుతుసమాగమంబు నొంది 295

క. అమ్మునియును శిష్యులతో, నమ్మహితాత్ము నునిచికొని యధ్యాపనశీ
ల మ్మగుచిత్తముతోడ సు,ఖ మ్ముండఁగ నొక్కనాఁడు గౌరవ మొప్పన్. 296

వ. కొలిచి యుండు సుమంతుప్రభృతులు నలువు రతనితో దేవా శుకుండు మొదలు
గాఁ గలయే మేవురము వేదవిషయప్రఖ్యాతి నెల్లవారికంటె నెక్కుడుగా
వలయు మమ్ముంబోలె నొడ్ల నాదరాధిక్యంబున భరంపడి సవిశేషంబుగా నధ్య
యనంబు సేయింప కుండుట మాకు వరం బని విన్నవించిన వీతపక్షపాతచిత్తుం
డగునత్తాపసోత్తముండు. 297

తే. భక్తుఁ డగుబ్రాహ్మణునకు వాగ్బ్రిష్మ మఖిల
మును బ్రియంబున నిచ్చుసజ్జనుని చేతి
లోనియది బ్రహ్మలోకంబు దీని మీర
లేర్పడఁగ నెన్నఁడును విని యెఱుఁగ రెట్లు. 298

క. వినుఁ డెల్లవారు దుర్గం,బును గడచి శుభంబు నొంది పురుషార్థములం
గనువార కాక యనియెడు, ననుగ్రహము వలదె యిట్టు లనఁ దగ వగునే. 299

చ. అనుటయు వార లొండొరులయాననముల్ గనుఁగొంచు నవ్వి యి
ట్లని రటు లేనిఁ బోదుమె దయాపర శైలము డిగ్గి భూమి నెం
దును జరియించి యధ్యయనదోహలులం జదివించి యాజనం
బు నడపి నీకృపారసముపొంగు నిగుడ్తుమె యెల్లచోటులన్. 300

చ. అనవుడు మున్న యిట్టు లన రైతిరి వోవఁగ నీను మిమ్ము నెం
దును గడు వెడ్డు వెట్టితిరి దోహల మిమ్మెయి నుండ జాణ లై
నను నిటు వే ఱోకం డడిగి నావచనంబులు మీామనోరథం
బున కిటు సాధనంబులుగఁ [1]బోకలఁ బోయితి రంచు నవ్వుచున్. 301

తే. తమ్ము సంప్రీతిఁ గనుఁగొను నమ్మునీంద్రు
చరణకమలంబులకుఁ జక్కఁ జాఁగి మ్రొక్కి
రన్నలువురును వారల నతఁడు దివిచి
కరుణ సిగు రొత్త బిగి యారఁ గౌఁగిలించి. 302

వ. దీవించి యెయ్యది సేసిన నప్రమాదాయత్తచిత్తులరై చేయుండు త్రిలోకంబు

1 బోకలఁ బోయితి.

లందును మీకుం బ్రియం బైనచోటుల వర్తిల్లుం డని వీడుకొలిపిన జని వార
లధ్యాపనయాజనవిశేషంబుల నశేషదేశంబులు నలంకరించు చుండి రట్టియెడ.

క. నారదుఁడు వచ్చి ప్రీతిం, బారాశర్యమునిఁ గాంచి బ్రహ్మానినాదం
బీ రున్నచోట లేమికిఁ, గారణ మేమియొకొ యనుడు గారవ మెసఁగన్. 304

క. అతఁ డతనితోడ శిష్య, ప్రతతి యిచట లేమి యనుడు బ్రహ్మర్షివరా
సుతుఁడును [1]నీవైనను ద, ద్వ్రతంబు సెల్లించు చుండ వలదే యనినన్. 305

క. నారదునివచనములుఁ బెం, పారం గొనియాడి భువన మంతయు నాదా
పూరితముఁ జేసె నమ్ముని, సారాధ్యయనమునఁ బుత్రసంయుక్తుం డై 306

వ. ఇట్లయ్యిరువురు నధ్యయనంబు సేయ మహావాయువు బెట్టువీచిన నవ్విశేషజ్ఞుండు
పుత్రుతో ననధ్యయనసమయం బగుట సెప్పి తదధ్యయనంబు వారించి తాను
ను నూర కున్న నయ్యారణేయుండు నియ్యత్యధికమారుతం బెక్కడిది యని
యడిగిన నఖిలభూతవేది యగు వేదవ్యాసుండు దేవయానంబున విష్ణుండును బితృ
యానంబున భానుండును నూర్ధ్వాధోగమనపర్యాయరూపంబునం బ్రవర్తిల్లుదు
రది పవనాలంబనకలితం బై చెల్లుఁ బవనుల వినుము చెప్పెద సమానుండు దైవ
తసంఘుసంభవుం డతనికి నుదానుండును నుదానునికి వ్యానుండును వ్యానునికి
నపానుండును నపానునికిఁ బ్రాణుండును జనియించిరి జగంబులు వీరిచేత సం
వ్యాప్తంబులై యుండుం బ్రవహుం డావహుం డుద్వహుండు సంవహుండు
వివహుండు పవహుండు పరావహుం డనం బవనులు సప్తసంఖ్యు లదితిపుత్రు
లఖిలభువనవ్యాప్తులై చరియింతురు వారు సమానాదిపవనపంచకమహితాత్ములు
వారలవలన వర్షంబులకుం బ్రవర్తననివర్తనంబులు గలుగు చుండు వివిధదైవత
విమానంబులకును మహితయానం బావహిల్లు నొక్కొక్కనాఁడు విష్ణునిని
శ్వాసవేగంబు. 307

క. అప్పవనములను గలఁచిన, నిప్పరు సగువికృతవాయు విది దీనిరయం
బిప్పుడు మహనీయం బగు, నిప్పర్వతమును జలింప నెసకం బెసఁగెన్. 308

తే. ఇట్టియప్పుడు సదివిన నెల్లభంగి, నెడరు వుట్టుఁ గావునఁ జదు వుడుగ వలసె
ననియెఁ బదపడిప్రకృతిస్థమయ్యెఁ బవన, మఖిలభూతంబులకు సౌఖ్య మావహిల్లె.

వ. స్నానకాలం బయ్యె నని పలికి పుత్రునకు నీవు సదువుచుండు మని చెప్పి యప్పా
రాశర్యుం డాకాశగంగా[2]ప్రపాతప్రదేశంబునకుం జనియె నయ్యారణేయుండు
ను నారదుం డాకర్ణింపఁ గొంతసే పధ్యయనంబు సేసిన నద్దేవముని మెచ్చి యత
నితో నీకు మే లొనర్చెద నిష్టంబు సెప్పు మనిన నితం డీలోకంబునం బుట్టిన
వానికి హితం బెయ్యది దానిం జెప్పవే యనుటయు నమ్మహాత్ముండు దొల్లి సం
యములకు సనత్కుమారుండు సెప్పినవాక్యంబు లేతత్ప్రయోజనంబు లయి
యుండు వానిం జెప్పెద విను మని యి ట్లనియె. 310

1 నీవును నైనను, వ్రత మని సెల్లించు. 2 ప్రవాహప్రదే.

నారదుఁడు శుకున కుపదేశించిన తత్త్వప్రకారము.

తే. తపము సత్యంబ కన్న విద్యయు సుఖంబు
విడువ దుఃఖంబు రాగంబ వినుఁడు నరుఁడు
ముక్తి కుత్సహింపక భవసక్తుఁ డైన
నొండుపుట్టువునం దది యొంద రాదు. 311

క. ఆరయఁ గామముఁ గ్రోధము, వైరులు ముక్తి కవి రెండు వారించిన సం
సార మనాకారం బగు, నేరిమి యొం డేల ముక్తి నెలవు గనుటకున్. 312

క. అపరిగ్రహసర్వారం, భపరిత్యాగములు గలుగుపండితునకు దుః
ఖపుఁదెరువు వాటిలదు మోక్షపదము [1]సొప్పడి తదాత్మకసుఖం బొందున్. 313

క. భూతంబుల దర్శింపమి, భూతాస్పర్శనము భూతముల[2]యెడ సంభా
షాతరలత నొందమి సూ, రే తెరువు విమోక్షసుఖగరిష్ఠత వడయన్. 314

ఆ. హింస లేక యునికి యింద్రియజయము నై, రాశ్యమచపలత్వమనుగుణములు
నాల్గుఁ గలుగునట్టినరునకుఁ గరతలా, మలక మంత రాత్మమహిమ యెల్ల. 315

క. అమ్మునిపతివాక్యములవి, ధ మ్మిది దీనిం బ్రగాఢతత్పరతం జి
త్తమ్మున నిడి తెలిసి నడవు, నిమ్మెయి సమకూరు నీకు నిహపరసుఖముల్. 316

వ. అని చెప్పి వెండియు 317

ఆ. పుత్త్రదారబంధుమిత్త్రసక్తుఁడు రొంకిఁ, బడినగజమునట్ల యెడరు నొందు
భోగజాలపరుఁడు వాగురాజాలసం, పతితమృగఝషములభంగిఁ దలరు. 318

వ. ధర్మాధర్మంబులును సత్యాసత్యంబులును దొఱంగ వలయుఁ దొఱంగు టెట్లు
సొప్పడు నం టేని 319

సీ. విను మధర్మం బహింసనమున నెడలు ధర్మంబు సంకల్పవర్జనముచేత
నవ్యాప్తిఁ బొందు సత్యాసత్యములు బుద్ధిఁ గొని త్రోవ నగు నని మునివరుండు
మఱియును జెప్పు నాత్మవిభావనంబున బుద్ధి విలీనతఁ బొందు శోక
భయహేతువులు నిచ్చఁ బడి వేలు వాటిల్లుఁ బండితుం డందుఁ బొందండు భూత
తే. ములును నింద్రియములు నొక్కప్రోవుగట్టి, యున్న వీనికి వగఁ బొందుటూరివారి
కొలయునెడరుల కెల్లఁ దా నుమ్మలికము, గట్టికొని కుందునట్టులుగాదె వత్స. 320

చ. అన విని సంశయం బురివి యమ్మునితో నరణీతనూజుఁ డి
ట్లను భవదీయదివ్యవచనామృత మాని యరోగ[3]చిత్తతం
గని కృతకృత్యతం బొరయఁ గాంచితిఁ బొందెద యోగసిద్ధి సూ
ర్యునిమహితప్రసారమున నూని సమస్తము డిగ్గఁ ద్రావెదన్. 321

క. అని పలికి యమ్మునీశ్వరు, ననుజ్ఞ గొని తండ్రికడకు నరిగి వినతుఁ డై
తననిశ్చయంబు సెప్పిన, విని యతఁ డలరెం దదీయవిజ్ఞానతకున్. 322

1 సొప్పడఁ దదాత్మసౌఖ్యం బొందున్. 2 గెడ. 3 చింతతం.

ఆ. సంప్రమోద మందు సాత్యవతేయునిఁ, గని ప్రదక్షిణంబుగాఁగ వచ్చి
నరుగ నుత్సహించె నారణేయుఁడు దానిఁ, గాంచి వత్సలత్వగౌరవమున 323

వ ఆబ్రహ్మర్షిసత్తముండు. 324

క. ప్రమద మొనర్చెదు నానయ, నములకు నంత కటు నిలుము నాఁగా నిఃస్నే
హము నిస్సంశయముం దన, యమలమతిం బల్లవింప నాశుకుఁ డరిగెన్.

ఆ. జనకు విడిచి యిట్లు సని సిద్ధచారణ, సముదయోపసేవితమును యోగ
సేవనార్హవిధము నై వెలుఁగొందు కైలాసశిఖరితట మలంకరించె 326

సీ. విను మందు సమము వివిక్తంబు నగుచోటఁ బ్రాఙ్ముఖాసీనుఁడై పరమయోగ
రతిఁ బదప్రభృతిగాత్రములఁ గ్రమంబుగ నాత్మధారణము సేయంగ నంత
నినుఁ డుదయించినం గని పాణిపాదసంయమ మొప్ప నద్దేవు నాశ్రయించి
నిర్విషయం బగుసర్వాత్మతత్త్వంబు గాంచి విశిష్టయోగక్రమంబుఁ

తే. బొంది నారదముని యలవోక యచటి, కరుగుదెంచినవినతుఁడై యాత్మయోగ
సిద్ధి యెఱిఁగించి నీకృపఁ జేసి తెరువు, గంటి నరిగెద విగతసంగత్వ మొంది.

క. అని పలికి విమలయోగంబున నాకసమునకు నెగసి పోయె గరుత్మం
తునిభంగినపుడు సాధ్యులు, మునులుఁగని విస్మయమున మునుఁగుచుఁదమలోన్.

తే అచిరకాలంబునన యమ్మహాత్ముఁ డిట్లు, యోగసిద్ధిఁ బ్రాపించునె యుల్ల మెంత
నిర్మలమొ పితృభక్తివినిశ్చలత్వ, [1]సంపదన చూవె యీతఁ డీపెంపు వడసె.

వ్యాసుఁడు వెనుకొన శుకుఁడు యోగమార్గంబున నదృశ్యుం డగుట

వ. అని మఱియు ననేకభంగులం బ్రస్తుతించుచుండి రట్టియెడ శుకుండు మృగపక్షి
శైలసరిత్సరసీతరుగుల్మలతలం గలయం గనుంగొని మాతండ్రి నావెనుకం జను
దెంచి నాదగుపేరం బిలిచెనేని మీరెల్ల నో యన వలయుం జుండీ యనిన నవి
యట్లచేసెద మనియె నాబ్రహ్మర్షివరుండు దమోరజస్సత్త్వంబులం గ్రమంబున
డిగ్గఁద్రావియు యుత్తరాభిముఖుండయి పోవ నొక్కమహాపర్వతంబుశృంగంబులు
రెం డత్యంతపీతశ్వేతంబు లై మేరుహిమవంతంబులం బెగడుచుం గదిసి యనేక
యోజనాయామవిస్తారంబులు గలిగి మార్గంబున కడ్డపడి యుండె నతం డప్రతి
హతగమనంబునం జన నవి దుత్తుము రై రాలె నద్భుతభంగి యగునాసిద్ధపుం
గవుపైఁ బుష్పవర్షంబు గురియుచు నమరగణంబు బహువిధంబులం బ్రణు
తించె నప్పారాశర్యపుత్త్రుం డయ్యెడం బ్రవహించుమందాకినిమీఁదం జదలఁ
జేరువం జనియె నట్లు సనుసమయంబున. 330

తే. నగ్న లై యప్సరస్స్త్రీజనములు సలిల, కేలి సలుపుచు నుండి శంకింప కమ్మ
హాత్ముఁ [2]గనుఁగొను చెప్పటియట్ల నిర్వి, కారవృత్తి వర్తించిరి కౌరవేంద్ర. 331

వ. అయ్యవసరంబున సత్యవతీసుతుండు నిజసుతు వెనుక మహాయోగగమనంబు

---

1 సంపదనొ. 2 గనుఁగొని యెప్పటియట్ల.

నై కొని తగిలె నంతకు న [1]య్యారణేయుండు వాయుపథం బతిక్రమించి సర్వ
భూతాత్మకుం డయ్యె నప్పుడు. 332

తే. వెనుక నరుగుచు నున్న యవ్వేదమూర్తి,తోడ సిద్ధచారణులు దత్సుతుఁడు శైల
శృంగవిధ్వంసియై పోక సెప్ప నెలుఁగు,పెంపు మిగుల శుకాయని పిలిచె నతఁడు.

వ. పిలిచిన నాసర్వగతుండు [2]నిజప్రకారం బంతస్థితం బగుటఁ దేటపడ బయల
నో యనునాదంబు నిగుడునట్లు సేసెం దదనంతరంబ 334

తే. సకలజంగమస్థావరసమితు లెల్ల
నో యనిన నద్భుతం బెద్ద నుద్భవింప
సత్యవతికొడుకు కొడుకువిశాలమహిమ
దెలిసి యప్పర్వతముమీఁద నిలువఁ బడియె 335

వ. ఇట్లు నిలిచిన యవ్వేదవ్యాసమునీశ్వరుం గాంచి జలవిహారంబు సలుపునయ్యప్స
రోజనంబులు సిగ్గునగ్గలిక గ్రందుకొన నందఱు నంబరంబులు ధరియించి రద్దివ్య
బోధమహనీయుండు నిజతనయు చనునప్పుడు వారు శంక లేక యునికి గని
యతనిముక్తతయుఁ దనసక్తతయు నిరూపించి ప్రియంబును లజ్జయు నొక్కనిఁ
బొడమ నున్నంత 336

క. సురమునిసిద్ధగణంబులు, పరివేష్టింపంగ నతనిపాలికి గంగా
ధరుం డేఁగుదెంచి నెవ్వగఁ, బొరయునతనితోడఁ గరుణ వొంపిరివోవన్. 337

వ. అనునయపూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 338

క. జలపవనాంబరవసుధా, నలసమవీర్యుఁ డగుపుత్త్రు నాకొసఁగంగా
వలయు నని యడిగి తిచ్చితి, నలఘుతపోవిభవ యేను నట్టికుమారున్. 339

వ. వాఁడును మత్ప్రభావంబునను భవత్తపోవిశేషంబునను బ్రహ్మతేజోమయుండై
దేవతలకుం బొంద రానిపరమగతిం బ్రాపించె దీనం జేసి మోదంబు నందవలదె
విషాదంబునకుం బని యేమి యని పలికి వెండియు. 340

తే. ఇలయు గిరులును శరధులు నెంతదాఁక, గలుగు నంతకాలంబును వెలయుచుండు
శుకునికీర్తియు నీదుయశోవిభూతి,యును జనంబులవీనుల కుత్సవముగ. 341

వ. అని నిర్దేశించి వలయు నేని బుత్త్రసదృశయైనఛాయ నిన్నెప్పుడు ననుగమింపదర్శిం
చువాఁడవుగా కనియె ని ట్లనుగ్రహించి యా బ్రహ్మర్షిప్రవరుని సంప్రీతునిం జేసి
వీడుకొల్పి విశ్వేశ్వరుండు నిజేచ్ఛం జనియె నింతవట్టు నాఁడు దండు నాకుం జెప్పె.

క. ఇది యితిహాసవరము దనుఁ, జదివినవారలకు వినిన జనముల కాయుః
ప్రద మగులక్ష్మీకీర్త్యభ్యుదయంబుల నిచ్చు సుగతియును గావించున్.

వ. అనియె నద్దేవమునిచేత నావినినచొప్పున నీకుం జెప్పితి నీ వింక నేమి వినవలతను
టయు ధర్మతనయుండు శంతనుతనయుతో బ్రహ్మచర్యాదు లగునాలుగాశ్రమం

1 సాంఖ్యవ తేయుండు. 2 నిజప్రచారం.

బులవారును దమకు నుత్తమపదసిద్ధిఁ గోరి యారాధించుదైవం బెయ్యది
దయ పల్లవింప నా కెఱింగింపుము 344

క. అనియె నని చెప్పి గురుభ, క్తినిరూఢుఁడు లోకమాన్యతేజుఁడు విద్యా
ఘనుఁ డగువాఁడై శంపా,యనమునివరుఁ డిట్టు లనియె నాతనితోడన్. 345

తే. వ్యాసమునినాథు షడ్గుణైశ్వర్యధుర్యు, నాగమవ్యాపకర్తృ నమితతేజుఁ
గొలిచి తత్ప్రసాదంబున వలనుఁ బెంపుఁ, గలిగియేను నారాయణుకథ ఘటింతు.

వ. అని భక్తిపూర్వకంబుగాఁ బలికి జనమేజయున కిట్లనియె నట్లజాతశత్రుం డడి
గిన నయ్యాపగాపుత్రుం డతనితో నారాయణనారదసంవాదం బనునితిహా
సంబు మాతండ్రి నాకుం జెప్పె దాన నీయడిగినయర్థంబు చేటపడం జెప్పెద.

క. అని పలికి యాదరంబున, మనంబు మేదురము గాఁగ మనుజేశ్వర య
జ్జనపతివీను లమృతరస,మునఁ నించినయట్టిచందముఁగ నిట్లనియెన్. 348

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నారదనారాయణసంవాదంబు సెప్పుట.

సీ. విను మవ్యయుఁడు సనాతనుఁడు విశ్వాత్ముఁడు నైననారాయణుండనుమునీంద్రు
బదరికాశ్రమమున భక్తిమైఁ గొలిచి నారదుఁ డెద్ది సిద్ధి కారాధనీయ
మానతి యి మ్మన్న నతఁడు ధ్రువం బచలం బింద్రియాగోచరంబు సూక్ష్మ
మనుపమ మన సర్వమున కంతరాత్మయై వెలుఁగుతత్త్వము దక్క వేఱొకలదె
తే. యరయ నారాధ్య మై యజుఁ డాది గాఁగ
సకలభూతంబులకును బూజ్యంబు దాన
యనియె నిట్లన్న నరసఖుఁ డతికృపార్ద్ర
భావుఁ డై చెప్ప నప్పద్మభవసుతుండు. 349

వ. సంప్రీతుం డై సవిశేషవినయంబున నమ్మహాత్మున కిట్లనియె. 350

క. లోకేశ నీవు ధర్మ, శ్రీకావలి గాఁగ నవతరించుట విద్వ
ల్లోకంబు సెప్పు నమ్మూ,లాకృతి యె ట్లుండునో[1]దయాత్మకమూర్తీ. 351

క. శ్రుతిపరతయు గురుభక్తియు, మతిఁ గల వాకకొంత కొంత మన్నింపఁగఁ బా
త్రత గలిగెనేని నా కొసఁ,గు తదీయాలోకనం బగు తెఱంగు కృపన్. 352

వ. అని వేఁడిన భక్తపరాధీనుం డై నయ్మహానుభావుం డద్దేవసంయమితోఁ బర
మైకాంతి వగుము నీ కట్టిపెంపు సంపాదించెదం బొమ్మని యత్యాదరంబున
వీడుకొలిపినం బ్రీతుం డై వియద్వీథిం జని యమ్ముని గనకనగంబునందు
నియతాత్ముం డయి యుండి దుగ్ధార్ణవంబునుత్తరంబు చేరువ నున్న శ్వేతద్వీపం
బునం దనాహారులు నింద్రియవృత్తిరహితులు నస్వేదులు సుగంధిస్వేతాంగులు
నగుపురుషులం గాంచె ననిన విని ధర్మపుత్రుం డవ్విశేషంబులు ముక్తలక్ష
ణంబు లై యున్నయవి యప్పురుషులతెఱం గెఱింగింపవే యని యడిగిన
శంతనునందనుం డతని కిట్లనియె. 353

1 దయాపరమూర్తీ.

క. వాకలకథ నూతంత్రికి, గారవమున బుధులు సెప్పఁగా నే వింటిం
గౌరవముఖ్య విశిష్టా,చారుఁడు నృపుఁ డొక్కఁ డుపరిచరవసు వనఁగన్. 354

ఆ. [1]కలిగెఁ దొల్లి భూమి గలయంతయును నేలు, సత్యమును సమంబు శమము విష్ణు
భక్తియును నయంబుబలిమియుఁ గ్రతుకుతూ,హలము బ్రాహ్మణప్రియంబుఁ గలఁడు.

వ. అమ్మహాత్ముండు. 356

చ. అలఘుతపంబు గోరి వసుధాధిపతిత్వము డిగ్గఁ ద్రావి కా
నలఁ జరియించు చుండ సురనాయకుఁ డాతని పాలి కేఁగి నె
చ్చెలి వయి నాకడం దగ వసింపుము వచ్చుచుఁ బోవు చున్న మే
లిలయును నేలు దివ్యతయు నిచ్చితి మెచ్చితి నీదునిష్ఠకున్. 357

తే. దేవభావంబునకుఁ దగ దీని నెక్కి, తిరుగు మెల్లెడ నని రత్నదీప్త మైన
యొకవిమానంబు సంప్రీతి నొసఁగె నతఁడు, నతని[2]మాటకు మిగులక యట్లచేసె.

వ. దానం జేసి వసునామధేయుం డైనయతం డుపరిచరుం డనం బరఁగె నదియు
నుంగాక వే ఱొక్కటి యవ్విభునివిశేషంబు వినుము కల్పాదియందు మరీచి
యత్రి యంగిరసుండు పులహుండు పులస్త్యుండు క్రతువు వసిష్ఠుం డనియెడు
మహామునులు చిత్రశిఖండినామధేయులు స్వాయంభువుం డనుమనువుం దారు
ననేకవర్షంబులు విష్ణు నుద్దేశించి తపంబు సేసిన నద్దేవుం డదృశ్యరూపంబున
వారలకట్టెదుర నిలిచి వారితో మీరు ధర్మశాస్త్రకరణప్రవణుల రై న
న్నాశ్రయించితిరి భారతి మీయందు నిలువ నియోగించితి మీచేతం బ్రణీతం
బై సకలజగంబులకు హితంబును మర్యాదాప్రవర్తకంబును నై శాస్త్రంబు
వెలుంగు నంగిరసువలన బృహస్పతి యనునొక్కమహామతి జన్మించు వానియం
దాసందర్భంబు ప్రతిష్ఠించునది యని యానతిచ్చి వెండియు. 359

తే ఉపరిచరవసు వనునొక్కనృపతి పుట్టు,నాతఁ డర్హుఁ డాశాస్త్రంబు నధిగమింప
నాబృహస్పతి సెప్పంగ నధిగమించి, తత్సమాచారనాయకత్వము వహించు. 360

వ. అమ్మహితాత్ముండు మద్భక్తుండు మీకు సంభావనీయుం డని పలికి చనియె
నత్తెఱంగునన యాపెంపు నొందినయట్టి యవ్వసువు హయమేధంబునకుం
బ్రవర్తించిన నమ్మరీచ్యాదు లగుసప్తసంఖ్యులును మఱియునుం దత్సము లగు
మహానుభావులును ఋత్విక్కరణంబు లాచరించిరి బృహస్పతి యుపదర్శనంబు
నడపెఁ బ్రజాపతిపుత్రు లగునేకతుండును ద్వితుండు ద్రితుండును నను ముని
సత్తములు సదస్యు లై రిట్లు సెల్లునయ్యధ్వరంబునందు. 361

తే. అన్నరేంద్రుం డహింసకుం డగుటఁ జేసి,పశువిశసనంబు లేకుండఁ బరమనిష్ఠ
నాతఁ డారణ్యకోద్గీత మైనవాక్య, సంచయము విష్ణుగుఱిచి పఠించె నధిప.

క. కరుణావిధేయుఁ డగునా, హరి యతనికిఁ గాన వచ్చునట్టులుగాఁ జె

1 కలిగె తొల్లి. 2 మాటల మిగులక.

చ్చెర వచ్చి హవిర్భాగాహరణం బొనరించి చనుఁడు నతికుపితుం డై.

వ. దివ్యధిషణుం డగుధిషణుండు గన్నొని కలుక నన్నరపతితోఁ దనకై యొత్తినపురో డాశభాగంబు విష్ణుం డెల్లవేలుపులుంబోలె నాకు దర్శనగోచరుం డై కొనక యదృశ్యుం డై కొనియె నని యుగ్గడించిన నయ్యుపరిచరుండు భరితవినయుం డై యతని ననునయించె సదస్యులు సంభ్రమంబు లేక యన్నాకేశమంత్రితో నిట్లనిరి 364

సీ. అలుక మానుము హరికై సముద్యత మైనభాగంబు హరి గొనఁ డనర నేల యతని దర్శింప శక్యమె నీకు మాకును నజునిమానసపుత్రు లైనయేము హరిదర్శనము గోరి యధికతపం బాచరించు చుండఁగ నశరీరవాణి దుగ్ధార్ణవంబునందు విశాలరమణీయ మగునొక్కదీవి దెల్పారి యుండు

ఆ. నచటి కరుగుఁ డచట నతిసితవర్ణు ల,స్వేదు లింద్రియప్రవృత్తివిముఖు లధికసురభిదేహు లాహారరహితులు, హరిపరాత్ము లైననరులు గలరు. 365

క. వారలకుఁ జూపు నిజతే,జోరూపము విష్ణుఁ డపుడు సూడఁగ నైనన్ మీరును జూతు రనినఁ బ్రియ, మారినచిత్తములతోడ నందఱము వెసన్.

వ. శ్వేతద్వీపంబునకుం జని యశరీరవాణి సెప్పిన చందంబు మానవులం గంటి మట్టి దీప్తివిశేషంబు లేలోకంబుల నెజ్జాతులకు లేవు వారలు మానసజపపరాయణు లై యున్నవారే మయ్యెడ నేకాంతికజనుల కింత నంత నున్నంత భానుసహస్ర ప్రభాభాసితం బగునొక్కదివ్యతేజోరూపంబు వారియగ్రభాగంబునం దోఁచి న వారు గూడుకొని భక్తిమయప్రణామంబులు సేయుచుం జేరి జయ పుండరీకాక్ష జయ హృషీకేశ జయ విశ్వభావన నమస్తే నమస్తే యనునెలుంగులు నింగిముట్టం గొల్చి రట్టియెడ. 367

క. మానయనంబులు దత్తే,జోనిహతము లగుడుఁ దెలియఁ జూడ నశక్యం బైనం జేడ్పడి యుండం, గా నొకభూతంబు పలికె గగనతలమునన్. 368

క. ఈదేవునిఁ గన్నట్టుల, కాదే యిప్పురుషవరులఁ గాంచుట మీకున్ ఖేదంబు వలదు నియమత,పోదానము లితనిఁ జూపఁ బోఁట వడియెనే 369

క. ఏకాంతికభక్తిరతి న,నేకము లగువత్సరముల కివ్విష్ణుని నా లోకింపంగా దొరకొనుఁ, గా కిటు వేగపడ మీకుఁ గానఁగ వశమే. 370

క. అని పలికిన విని క్రమ్మఱఁ, జనుదెంచితి మేము విష్ణుచందం బిది నీ కనఘా యలుగం బని లే, దనూనములు గాఁగ నడపు మధ్వరవిధులన్. 371

వ. అని యి శ్లోకతద్వితత్రితులు సెప్పినం బ్రశాంతుం డై పురుహూతపురోహితుం డయ్యాగంబు సుప్రయోగంబుగాఁ జెల్లించె నాభూవల్లభుం డట్లు పుణ్యపరుం డగుచుఁ బ్రజాపరిపాలనం బొనరించె నట్టియెడ నాలోకంబునన సురమునిగోష్ఠి

యందు సుర లధ్వరంబుల నజంబుల విశసింప వలయు ననిపలికిన మును లజంబు లన్నంతన యెల్లయుగంబులను భాగంబులఁ గాఁ గొనరాదు కృతయుగ విష యంబుగా వేదంబు లజంబు లోషధు లని చెప్పెం గాన యని యిట్లు వివాదం బైనసమయంబున నలవోకవోలె సుపరిచరవసు వయ్యెడకుం జనిన నా రెండు తెఱంగులవారును జయాపజయంబులకు నతనియాట పాటిగా నూఁది యడిగిన నాతండు.

క. భాగము విశసనయోగ్యము, యాగంబుల నెల్లయుగములందును ననియెం దా గీర్వాణులపక్షుం, బై గెలు పది యపుడు వారి కగుటకు నధిపా. 373

వ. అనిన విని వేదార్థాపలాపంబునకుం గోపంబు నొందిన మునులశాపంబున నతం డు భూవివరపతితుం డయి యుండ నమరు లేతెంచి యతనియంతరంగంబునకుం దెలివును నంగంబునకు డప్పి లేకునికియు నొసంగి విష్ణుప్రసాదంబునఁ బ్రత్యా పన్నుండ వగు దని యూఱడించి యరిగి రన్నరవరుండును విష్ణుధ్యానజపపరా యణుం డగుచుండ నచిరకాలంబునకు విష్ణుండు విహగపతిం బుత్తెంచి యెత్తిం చికొని పోయి శరీరంబుతోడన బ్రహ్మలోకగతుం గావించి సంభావించిన నమ్మ హానుభావుండు పరమానందంబు నొంది వెలింగె. 374

క. కురునాథ యుపరిచరవసు, చరితంబు ప్రసంగకలన సంప్రాప్తం బై పెరసెను నీ వడిగినయప్పురుషులదివ్యానుభావముం జెప్పంగన్. 375

వ. అని పలికి భీష్ముం డాభూపతితో నారదువృత్తాంతంబు వివరించెద నాకర్ణింపుము.

సీ. అని చెప్పి యి ట్లను నధిప నారదుఁ డట్టు లక్ష్మీవియును నచ్ఛతాంగు లైన యమ్మానవులఁ దనయంతరంగంబునఁ దోఁచినఁ బ్రీతి నందులకు నేఁగి యమ్మహాత్ములు దన్ను నాత్మల నాదరింపంగఁ దా నత్యంతభక్తిఁ బ్రణతుఁ డై పరమైకాంతు లగువారి కింతంత నిలిచి దుష్కరతపోనిష్ఠఁ బూని

తే. యూర్ధ్వబాహుతఁ గదలకయుండి వివిధ,గూఢదివ్యనామోక్తిసంప్రౌఢి యచటి సకలజీవుల నానందసంభృతములఁ, జేయు చుండ విష్ణుస్తుతి నేయు చుండె. 377

వ. ఇవ్విధంబున నేకాంతియై సంస్తుతింప సితాసిత పీతారుణ పిశంగహరితవర్ణంబులను బహుశిరోబాహుపాదంబులను వేదికమండలుస్రుక్స్రువాగ్నిధారణంబున నోం కారసావిత్రీచతుర్వేదోచ్చారణంబులను మహాద్భుతం బయిననిజదివ్యరూపంబు నారదునకు దర్శనగోచరంబుగా నిలిచి విష్ణుండు వినయసంభ్రమోపేతభక్తి ప్రణతుం డగునప్పరమమునిని నాదరించి యి ట్లనియె. 378

శ్వేతద్వీపవాసి యగునారాయణుండు నారదున కుపదేశించినతత్త్వము.

క. ననుఁ గానఁ బడయ రెవ్వరు, ననఘా యేకాంతికులక యర్హాము మద్ద ర్శన మీవా వేకాంతికుఁడవు, ననహంకారుఁడవుఁ గాన యబ్బెం జూడన్. 379

వ. అని పలికి వరంబు వేఁడు మనుటయు నతండు దేవా భవదరు్శనంబుకంటె మిగుల

వరంబునుం గలదే యనుటయు నద్దేవుండు సవిశేషప్రసాదభరితుం డై. 380

సీ. ఇంద్రియంబుల కంటె నెల్లభూతంబులుఁ దెగినను దెగకుండుఁ ద్రిగుణరహితుఁ
డఖిలంబునకు నాత్మ యన సర్వసాక్షి నా నజుఁ డన నిష్కలుం డన వెలుంగు
క్షేత్రజ్ఞుఁ డాతండు జీవుండు వాసుదేవుండును సంకర్షణుండుఁ జూవె
వాని మనం బహంకారంబు వరుసఁ బ్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామోపహితము

తే. లింతయును మన్మయంబ యే నిరువదియును
నాల్గు నగుతత్త్వకోటికి నాథుఁ డైన
పంచవింశకాభిఖ్యుండఁ బరమపురుషుఁ
డనియు నాపేరు మఱి పర మరయ లేదు.

క. విను మేకాంతికుఁ డెవ్వనిఁ, గని నిత్యానందపదము గను నప్పరమా
త్ముని వాసుదేవు నిష్కలు, ననుపముగా నను నెఱుంగు టాత్మహిత మగున్.

క. భూతాత్మక మైనయఖిల, ధాతుచయము వెలిగ లేదు తను వామొత్తం
బాతతజీవవ్యాప్తిస, మేతము గాకున్నఁ జేష్ట నెఱఁగదు వత్సా. 383

క. జీవశరీరములు పృథ, గ్భావాకలితములు గాఁగఁ గనుటయు వలయుం
జీవునిఁ గంటి ననుట మా, యావిలసన మస్మదీయ మది మునివర్యా. 384

క. జీవుఁడు [1]మత్సమవేతుఁడు, గావు లెఱుఁగ వలయు దృఢముగా భక్తిమయం
బై వఱలు నాశ్రయంబున, నేవాఁ డొందు నను వాని కిత్తు విముక్తిన్. 385

క. ఆదిత్యమరుద్వసురు, ద్రాదిదివిజగణము నంబుజాసనుఁడుఁ జతు
ర్వేదములు దదాత్మకతం, గాదే తత్తద్విశేషగౌరవ మొందున్. 386

తే. కమలగర్భు సృజించి సకలజగద్ధ, రానియుక్తునిఁ గావించి యే నివృత్తి
పరత నేకాకి నై విద్య భవ్య మగుస, హాయముగ సంచరింతు మదర్థప్రవృత్తి.

వ. ఒక్కొక్కకాలంబున జగద్ధితంబుగా జన్మకర్మంబులం బూనుదు వినుము వారా
హరూపంబు దాల్చి హిరణ్యాక్షుని నారసింహమూర్తి ధరియించి హిరణ్యకశి
పుని భృగువంశంబున జామదగ్న్యుం డన జనియించి సర్వక్షత్త్రంబును దశ
రథుం డనురాజునకు రామనామంబునం బుట్టి రావణాసురుం బరిమార్పం గల
వాఁడ భూభారంబు వాపుటకై యాదవకులంబున బ్రభవించి పురందరనంద
నుండై యవతరించిననరుండు దోడ్పడ నక్కార్యంబు నిర్వహింతు నేను దొల్లి
నరనారాయణు లనియెడునామంబుల మూర్తిద్వయంబును ఋషిత్వంబును
వెలయ నొలసి లోకరక్షణం బాచరించు చున్నవాఁడ నమ్మూర్తులపదంపడి కేలీ
మానుషత్వంబు గైకొని యిట్లు సేయునయ్యవతారంబునఁ గంస కాలయవన
మురనరక బాణప్రముఖు లైనకంటకులం జెఱుతు నందు బాణాసురుం గాతు
నని పూని మహాదేవుండు మహాసేనాదిసహితుం డై యడ్డపడ నమ్మహాత్ముని

1 మత్సమపేతుఁడు.

జయించి భానునిం బరాభవింతు నింతకు మున్ను మత్స్యత్వకూర్మత్వంబుల నొంది నిఖలచ్ఛందోబృందారకహితం బొనర్చితి మచ్చరితంబులు నీకుం గర్ణగోచరంబులు గాకుండెడునే మఱియు ధర్మరక్షణార్థంబుగా నేమేమి సేయవల యు నవి యెల్లనుం జేయువాఁడఁ గృత్యంబులు గృతంబులైన మదీయప్రకృతిన పొందుదుఁ బరమేష్ఠినందనా నీ వేకాంతికుండ వగుట నీకు నాతెఱం గెల్ల నెఱింగించితి నని చెప్పి యమ్మునిం గని యనాహారులు ననింద్రియులు నస్వేదులు సుగంధిశ్వేతదేహులు నగునమ్మానవులం జూపి వీ రేకాంతికులు మన్మయధ్యా నపరులునై యున్నవారు వీరలకు సమ్మదంబుగా మెలంగం దగదు నీవింకఁ బొమ్మని పరమాదరంబునం బలికి వీడ్కొలిపిన నద్దేవమునిసత్తముండు పరమా నందభరితుండై బదరికాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి నరనారాయణులం గాంచి.

తే. భక్తి వీడ్కొని చని మునిప్రతతి కెందు
నచ్యుతాననోద్గతము వేదార్థమయము
యోగసాంఖ్యాత్మకము నైనవాగమృతము
గర్ణపుటపేయముగఁ జేయు గారవమున. 389

వ. నారదుం డట్లు విష్ణునిదివ్యవాక్యవితతి విద్వజ్జనంబులకు వినిపించుచు బ్రహ్మసభ కరిగి యందునుం బ్రకటించె ననుటయు నప్పద్మభవునకును నది వింతయే యనిన యక్కొంతేయాగ్రజుతో శాంతనవుం డాశతానందునకు నపరిజ్ఞాతంబునుం గలదే యతనిం గొలువ వచ్చినట్టి సిద్ధసాధ్యాదులకు వినిపించెదం గాక యని పలికె వెండియు ని ట్లనియె. 390

క. క్రమమున వాఙ్మయ మగున,య్యమృతము లోకముచఁ బరఁగె నది మజ్జనకుం డమితదయఁ జెప్పె నాకును, శమయుత యేఁ జెప్పితిని విశదముఁగ నీకున్. 391

క. మునులును సురలును దీనిని, విని కొనియాడుదురు విష్ణు వినుతింతురు భ క్తినిరూఢు లై జపింతురు, మనమునఁ జర్చింతు రతిసమాహితు లగుచున్.

తే. నీవు నిట్టుల చేయు వినీతపరుఁడు, విష్ణుభక్తుండు శమదమాన్వితుఁడు నైన యట్టివానికిఁ జెప్పుమీ యచ్యుతాన, నోదతం బైనయిప్పురాణోత్తమంబు

క. నీవినినయుపాఖ్యానము, లేవియు సరి గావు దీని కిది దీర్ఘాయు శ్శ్రీవిభవారోగ్యములం, గావించుఁ బఠించినం దగం దను వినినన్. 394

క. అని శాంతనవుఁడు సెప్పిన, విని మోదము నొంది పాండవేయులు దీనిన్ వినుచుఁ బఠించుచు విష్ణుం, గొనియాడుదు రధికభక్తిఁ గురువంశవరా. 395

వ. అని చెప్పి వైశంపాయనుండు వెండియు. 396

ఉ. సాత్వవతేయుఁ డీపరమజప్యము భక్తిఁ బఠించుచున్ వియ
ద్గత్యభిరాముఁ డై నియమతత్పరతం జను దుగ్ధవార్ధికిన్
నిత్యము విష్ణుఁ గాంచి మహనీయతరం బగుపూజనంబు సం

స్తుత్యము గాఁగ జేఁతకుఁ గుతూహలసంపద పల్లవింపఁగన్. 397

వ. అనిన విని జనమేజయుండు మోదంబునొంది యమ్మునిసత్తమునితోడ నీవు మోక్షం బత్యంతసుఖం బని చెప్పుదు సకలజనంబులు నభ్యుదయకరంబు లైన కర్మవిశేషంబులం దగిలి యుండుదు రొరుల నన నేల దేవతలును దద్ధర్మంబు వాటింపక హవ్యభోజనపరత్వం బూని యుండుదు రమ్మహాత్ము లట్లగుట యెట్లొకో యని యేను విచారించు చుండుదు నత్తెఱంగు దేటపడ నెఱింగింపవే యని యడిగిన నప్పారాశర్యశిష్యుం డాభూవరున కిట్లనియె. 398

క. విమలాత్ముఁడు పారాశ,ర్యమునీంద్రుఁడు శిష్యులను మహాభారతపం
చమము లగు వేదముల మే,రుమహీధరవాసి యై కరుణఁ జదివించెన్. 399

వ. అట్టియెడ నేనును సుమంతు పైల జైమినులు నీ విప్పుడు నన్నడిగినచందంబున నమ్మహాత్ము నడిగితిమి దానికి సుముఖుం డయి సర్వజ్ఞుండును సదయహృదయుం డును నగుసాత్యవతేయుండు మాకు నిట్లని యానతిచ్చె. 400

తే. ఏ నతీతంబులును వర్తమానములు న,నాగతమ్ములు నగుజగదఖిలవర్త
నంబులును గనుదివ్యబోధంబు గోరి, పాలగడలితీరమునఁ దపంబు సేసి. 401

వ. నారాయణప్రసాదంబునం జేసి సిద్ధమనోరథుండ నైతిం గావునం గల్పాదియం దుఁ గమలసంభవప్రముఖబృందారకు లాచరించినకృత్యంబులు గాన వచ్చు వానిం జెప్పెద దాన మీ యడిగినయర్థంబు దేటపడు వినుండు 402

క. ఆదిత్య మరుద్వసు రు,ద్రాదిసురులు మునులు నంబుజాసనుఁ గని మా
కేది కరణీయ మీశ ద,యాదృష్టిని మమ్ముఁ జూచి యానతి యీవే. 403

వ. అని విన్నవించిన విని భరితాదరుం డగుచు నప్పరమేష్ఠి వారితో మీ కెయ్యది కర్తవ్యంబో యనుతలంపు మున్న నాచిత్తంబునం బొడమి యున్నయది మీరు నిమ్మాట సెప్పి మేలు సేసితిరి మీకును నాకును బ్రబలత్వం బెద్దానం గలుగు దాని నుపదేశించుటకుం బురుషోత్తము శరణు సొత్తము కం డని పలికి వారు నుం దానును దుగ్ధవారాశితీరంబునకుం బోయి ఘోరం బగుతపంబు బహుసహస్రసంఖ్యంబు లగుదివ్యవర్షంబు లాచరించిన వారలకు గంభీరమధురప్రకార యగువాణి యిట్లని వీతెంచె. 404

విష్ణుఁ డదృశ్యరూపంబున బ్రహ్మాదిదేవతల కుపదేశించినహితప్రకారము.

క. మీ వచ్చినపని యెఱుఁగుదు, నీవనజభవుండు జగము లిన్నిటికి గురుం
డేవిధిఁ బనిచిన నది శ్రుతి, భావితకర్మంబు దానఁ బరఁగుదు దగఁగన్. 405

వ. ఏనునుం జెప్పెద వినుండు వేదహితం బగునొక్కయాగంబు సేయుం డందు భాగంబు నాకుం గల్పింప వలయు ననిన వారుం బ్రీతిఁ బొంది. 406

క. కమలజుపంచినక్రియ యా,గము వైష్ణవ మనఁగఁ జేసి కల్పించిరి భా
గము విష్ణున కం దతఁ డ,య్యమరుల మునివరులపై దయను గగనమునన్. 407

వ. అదృశ్యుండై నిలిచి వారలతో ని ట్లనియె. 408

క. నాపంపునను బ్రవృత్తి, వ్యాపక యైనట్టిసత్క్రియం జేసితి రి
ల్లీపుణ్యంబునకును ఫల,రూపం బగుదాని నే నిరూపింతుఁ దగన్. 409

వ. మరీచి యంగిరసుం డత్రి పులస్త్యుండు పులహుండు క్రతువు వసిష్ఠుం డనువీర
లవ్వారిజభవునకు మానసపుత్త్రు లిమ్మహాత్ములు నట్టివార వేదాచార్యులు యజ్ఞ
కార్యధురుర్యులు వీరు విధింప సర్వయజ్ఞంబులును మానవులు మాననీయంబులు
గా నడప మీకెల్లను నయ్యాగంబుల భాగంబులు గలిగి తద్భాగంబుల నాప్యా
యితులై యుపబృంహణంబు నొందువారలు సన సనక సనందన సనాతన కపిల
సనత్కుమారులు పరమేష్ఠిసునోనిర్మితులు సహజజ్ఞానవిజ్ఞానులు నివృత్తిపరులు
నై సాంఖ్యయోగంబులకుం బ్రవర్తకు లగుచుండుదురు వీరలచేత మోక్ష
ధర్మంబులు సువ్యంజితంబు లగుమీకుం దల్లియుం దండ్రియు గురుండును నివ్వి
రించియ మదీయానుశాసనంబున నితండు సర్వానుశాసకుం డై వర్తిల్లువాఁడు
మత్ప్రాలప్రభవుం డై నరుద్రుండు సర్వలోకారాధనీయుండును సకలవరప్రదుం
డునుం జొండీ మీరు వొందువేదోదితకర్మంబు లిక్కమలభవుండును మరీచ్యాది
ప్రజాపతులునుం బంచినట్లు నడవం గలయవి యిది కృతయుగం బనుపేరింటి
యుత్తమకాలంబు దీనియందుఁ బశువులు హింస్యంబులు గావు సంశయంబు
వలవ దని నిర్దేశించిన. 410

క. మునులును సురలును విష్ణు, న్వినుతించి నమస్కరించి నిజపదములకుం
జనిరి పరమేష్ఠి [1]యొకరుఁడ, చన కచ్చట నిలిచె హరియు సన్నిహితుం డై. 411

తే. హయశిరోభాసితుండును హస్తకలిత,లలితదండకమండలూజ్జ్వలుఁడు సాంగ
వేదముఖరముఖుండు నై యాదరార్ద్ర,దృష్టి నిగుడంగ నిలిచి యద్విజముఖ్యు.

వ. కౌఁగిలించుకొని నీవు సర్వంబునకును విధాతవు గురుండవు ప్రభుపవు నయి నడ
పుము నీయందు సర్వభారంబునుం బెట్టి సుఖినై యుండెద నడపుట నీ కెప్పుడేనిఁ
గడింపియై తోఁచె నప్పు డేను దోఁచి సమస్తంబును సునీతంబు సేయంగల
వాఁడ ననియెఁ దదనంతరం బావిష్ణుం డంతర్హితుం డయ్యె నిట్లు యజ్ఞంబులం
దగ్రభాగార్హుండును యజ్ఞధారియు నైనయప్పద్మనాభుండు ప్రవృత్తిధర్మంబు
బ్రహ్మాదులకుం గృత్యంబు సేసి నివృత్తిధర్మంబునందు నిష్ఠుండును విద్యాసహా
యుండును నై సర్వగతుం డగుచుఁ జరియించు నని చెప్పి యప్పారాశర్యుండు.

క. మొదలఁ గలిగించి జగములఁ, బదిలంబుగ నునిచి వానిఁ బదపడి తనయం
దొదిఁగించి మఱియు నెమ్మెయి, నుదారగతి నడపుచిన్మయుని గొలుతు హరిన్.

ఆ. అజుని విశ్వరూపు నమరుని సర్వామ,రాధినాథు నాద్యు సాంగవేద
వేదితవ్యు నాత్మవేద్యు నీశాను న,వ్యయుఁ దపఃఫలాత్ము నాశ్రయింతు. 415

[1] యొక్కరుఁడ.

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబుల నప్పరమమునీ యప్పుడు భావంబున నెల
కొన్ననారాయణుం బ్రస్తుతించి మమ్ముం గలయ నవలోకించి పూర్వవృత్తాం
తంబు ప్రజ్ఞాదృష్టిని నాకన్నయది మీ కెఱింగించితి విష్ణునిదివ్యవచనంబుల
చొప్పున నడచునది యప్పరమేశ్వరుం గొలువుండు వేదవాక్యంబులం దత్పరి
కీర్తనంబు సేయుం డనియె నేము నట్ల కాక యని ఋగ్యజుస్సామంబుల
నాత్రిధాముం బ్రస్తుతించి మనంబుల నారాధించితి మని చెప్పి వైశంపాయ
నుండు వెండియు 416

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డగుపరాశరనందనునిచేత భాషితం బైనయిప్పరమపుణ్య
వృత్తంబు సదివిన విన్నను విప్రుండు వేదవేదియు రాజు విజయశాలి
యును వణిజుండు లాభోపేతుఁడును శూద్రుఁ డత్యంతసుఖియును నగునరేంద్ర
కన్య సద్వరకరగ్రహణంబు వడయ గర్భిణి యైనకాంత సద్గుణునిఁ బుత్రుఁ
ఆ. గాంచుఁ బ్రసవకాలకలయందు నెఱి దప్పి,యున్న బిడ్డ గలుగు నువిద సుఖక
రప్రసూతినిర్భరత నొందు వంధ్యసం,తానసిద్ధి సమ్మదంబు నొందు. 417

—— భగవన్నామనిర్వచనప్రకారము. ——

వ. మఱియు నెవ్విధంబుమనోరథంబు లైనను సఫలంబు లగు ననిన విని జనమే
జయుండు గూఢంబు లగువిష్ణునామంబు లనిర్వచనంబులు వినవలతు వివరిం
పవే యనుటయు వైశంపాయనుం డమ్మహీనాయకునితో నర్జునుం డడుగం
గృష్ణుండు వివరించిన నిజనామంబుల నిరుక్తితెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపు
మప్పార్థుని బోధించుటకై యద్దేవుం డి ట్లనియె. 418

తే. నరుఁడు నారాయణుండు ననంగఁ బరఁగు,నిత్యపురుషులు నీవును నేనుఁ జుమ్ము
భువనహిత మాచరింపఁగాఁ బూని వేడ్క, వచ్చి [1]యిమ్మహిఁబుట్టినవార మనఘ.

వ. గూఢంబు లగుమదీయాభిధానంబులయర్థంబులు దేటపఱిచెద నాకర్ణింపుము.

క. నారము లనఁగా జలముల, పే రయనం బనఁగ నెలవు ప్రీతిగ నాకుఁ
నారము లయనం బగుటను, నారాయణుఁ డండ్రు జనులు నన్నుఁ గిరీటీ. 421

క. వసియింతు నే జగముల, న్వసియించుఁ జగము లెల్ల నాయం దిమ్మై
పొసఁగి వెలుంగుచు నుండుట,నసదృశగుణవాసుదేవుఁ [2]డనఁగఁ బరఁగుదున్.

క. వ్యాపించి రోదసీకుహ, రాపూర్ణత్వమున నునికి నధికక్రమణ
శ్రీపొలుపున విష్ణుం డను, దీపితనామంబునను [3]బ్రతీతుఁడ నగుదున్. 423

తే. దమమునఁగలయుత్తమధర్మ మెడఁద,నలవఱిచినన్నుఁ గామించునార్యజనము
దివియు భువియు నానడుమన తేజరిల్లు,నట్టు లగుట దామోదరుఁ డండ్రు నన్ను.

ఆ. అన్నమును జలంబు నమృతంబు వేదంబుఁ, బృశ్ని యనఁగ నొప్పు పేరఁబరఁగు
నది మదీయగర్భ మగుట విద్వజ్జను, లనఘ పృశ్నిగర్భుఁ డండ్రు నన్ను. 425

క. ఇనరశ్ములుఁ జంద్రాంశులు, ననలశిఖలుఁ గేశసంచయము నాకుం గా

1 యిమ్మెయిఁ. 2 డంసురు నన్నున్. 3 బ్రవిఖ్యాతుఁడ నగుదున్.

వృషఁ గేశవాభిధానం, గొనియాడుదురు నను బ్రబుద్ధజనంబుల్. 426

క. క్షత్త్రము బ్రహ్మము నై లో,కత్త్రాణన మాచరింపఁ గావలసి పృథా
పుత్త్రా యగ్నీషోములు, చిత్రస్థితి వెలుఁగుదురు ప్రసిద్ధాకృతులన్. 427

వ. అని చెప్పి బ్రహ్మక్షత్త్రపదంబులు విప్రరాజనిర్దేశంబు లగుట దేటపడం బలికి విప్రులరాజులమహానుభావంబులు వెలసిల్లినయెడలు నిదర్శనంబులుగా నిరూపించి యుపన్యసించి యవియెల్ల నగ్నీషోమమాహాత్మ్యంబు గావు నెఱింగించి.

తే. బోధనస్థాపనంబులు బుధవరేణ్య, యగ్నియును సోముఁడును జేసి యఖిలజగము
నఖిలహర్షముఁ బొందింతు నవ్యయప్ర,వర్తనత్వంబు దమయందు వఱలుచుండ.

క. అనఘా యగ్నీషోముల, ననుఁ గా భావింప జగమునకు నెపుడు హితం
బొనరింతుఁ దత్సుకృతములఁ, బొనరినమద్భవ్యనామముల వివరింతున్. 430

ఆ. పరమవరద లోకభావ నేశ్వర హృషీ
కేశ నామకము లహీనచిత్త
యనియు మఱియు నిట్టి లను యాగములభాగ
మాహరింతుఁ గాన హరియు నండ్రు. 431

సీ. గోవనమహి యది గుహలోనఁ బడకుండఁ జెందియెత్తుటను గోవిందుఁ డనియు
[1]పితంపురోమంబుచేత నొప్పార నావిష్టుం డగుట శిపివిష్టుఁ డనియుఁ
గర్షణక్రియ భూమిఁ గావింతుఁ జాయయుఁ గృష్ణంబు గావునఁ గృష్ణుఁ డనియు
నలవడ సదసద్ద్వయంబును నాయందు సమవేతమై యున్కి సత్యుఁ డనియుఁ

తే. దాత్త్వికం బైన నాకు జాతత్వవికృతి, లేమి నజుఁ డనియును నది లేకపోయి
నపుడు తదనంతరక్షయ మందకునికి, బుధు లధోక్షజుఁ డనియుఁ జెప్పుదురు నన్ను.

క. సత్త్వమువనుండి తొలఁగమి, సత్త్వము నాచేతఁ జేసి సత్త్వఁ బొరయుటఁ
సత్త్వమయజన్ముఁ డగుటను, సాత్త్వతుఁ డనునామ మయ్యె జనవర నాకున్.

తే. చ్యుతము లేనున్కిఁ జేసి యచ్యుతుఁడ వాత
ముఖ్యధాతుత్రయాకారమున శరీర
ధారకుండనై యున్కిఁ ద్రిధాతువును న
నంగఁ బరఁగుదు మునివచనంబులందు. 434

క. ఘృత మర్చిస్సంపద యయి, ఘృతార్చిరభిధాన మొందెఁ గ్రీడి వృషము వి
శ్రుతధర్మము ధర్మమయ, స్థితికతమున వృషుఁ డనం బ్రసిద్ధి వహింతున్. 435

తే. ఆదిమధ్యాంతములు నాకు నరయ లేమి,నై యనాదియమధ్యుఁడనంతుఁడనఁగఁ
జెల్లు వేల్పులు శుచులు నా చెవులకింపు, లగుట మునులుశుచిశ్రవుఁ డండ్రు నన్ను.

ఆ. ఒక్కశృంగమునన యుర్వి యెత్తితి వరా,హావతారలీల యతిశయిల్ల
నట్టు లగుటఁ జేసి యార్యజనప్రియ, నాకు నేకశృంగనామ మయ్యె 437

1 పితలోమంబులచేత.

క. వినుత మగులోకరేచన,మున నన్ను విరించుఁ డండ్రు బుధనుత [1]రవియం
దనుపాధికవిద్యాస్థితి, నునికిం గపిలాభిధాన మల్లసిత మగున్. 438

క. విను యోగంబు హిరణ్యం, బనఁ బరఁగును యోగగర్భుఁ డగుటను విద్వ
జ్జనములు హిరణ్యగర్భుం, డని నునుఁ గొనియాడుదురు మహాగుణశాలీ. 439

తే. నరుఁడు నారాయణుండు ననంగ లోక, రక్షణార్థంబు గాఁగ ధర్మమున నేను
బుట్టినాఁడఁ గావునఁ బాండుభూపతనయ, నాకుధర్మజుఁ డనియెడునామమయ్యె.

వ. ఇట్లు పుట్టి గంధమాదనంబున నేను దపంబు సేయు చుండ నక్కాలంబునఁ
గాలాంతకుండు దక్షునియజ్ఞంబున కలిగిన నది భీతిం బఱ తెంచి నాయురస్థ
లంబు నొందిన మదీయకేశంబులు ముంజనిభంబు లగుటంజేసి ముంజకేశుం
డనువేరు గలిగె నారుద్రుండు రౌద్రాకారంబున నయ్యజ్ఞంబు వెనుకొని నాప
యిం గవిసిన నొక్కయిషీక పరశురూపంబుగా నభిమంత్రించి యతనిపయిం బ్ర
యోగించిన నతండు దాని [2]ఖండితధారంబుసేయుటంజేసి ఖండపరశు వనునభి
ధానంబునుం గలిగె ననుటయు. 441

క. విని పార్థుఁ డిట్లు గలిగిన, యనియం దారుద్రునకొ జయము నీకో క
ల్గెను దాని తెఱం గేర్పడ, వినఁ గౌతుక మొలసెఁ జెప్పవే విశ్వాత్మా. 442

శివకేశవులపరస్పరకోపప్రసాదములవివరము.

వ. అనిన విష్ణుం డర్జునున కిట్లనియె. 443

సీ రుద్రనారాయణరూపప్రవర్తిత మూర్తిద్వయము రణమునకుఁ జొచ్చి
పరమసంరంభంబు వాటింప నుద్వేజితములయ్యె నఖిలభూతములు శ్రుతులు
మునులకుఁ దోఁపవయనలంబులాహుతుల్ గొనవయ్యెఁ బగిలె దిక్కులు నభంబు
ధరణి వడంకె భూధరములు దిద్దిరం దిరిగె దేవతలకు దిగులు సొచ్చె

తే. [3]నాననము పల్లటిల్లంగ నజుఁడు గలఁగె, నిట్టు లెందును సంక్షోభ మెసకమెసఁగ
నావిధాత మునీంద్రులు దేవతలును, దన్ను వేష్టింప వచ్చె సత్వరము గాఁగ.

వ. వచ్చి రుద్రునకుం బ్రణమిల్లి సంప్రార్థనంబు దోఁప ని ట్లనియె. 445

క. శివుఁడవు నీవు జగములకు, శివ మొనరింపంగ వలదె చేయుము క్రోధ
ప్రవిహతి విష్ణుం డనఁగా, శివుఁ డన నొకఁ డౌట దివ్యచిత్తమ యెఱుఁగున్. 446

తే. నిగమవేద్య మద్వంద్వంబు నిర్గుణంబ,మూర్తమనియెడుతత్త్వంబుమూర్తిభేద
కలనమున లోకమున ద్విధాకారి యయ్యెఁ,గాక హరి యన నీవనఁ గలదె వేఱు.

వ అని బోధించి వెండియు. 448

క. నరనారాయణు లనఁగాఁ, బురహర జగదాది యైనపురుషులు మనముం
బరికింపఁ దన్మయత్వ,స్ఫురితులము ప్రసన్నదివ్యబుద్ధిం గనుమా. 449

ఆ. [4]తెలుపు మితని నసుడుఁ దేటి కోపంబువో,విడిచి నన్నుఁదెలిచె నృడుఁడుపార్థ

1 కపియం. 2 ఖండీభూతంబు. 3 నాననము. 4 తెలపు.........నన్నుఁ దెలిపె.

యేను నతనితోడ ని ట్లంటి మృదుసత్య, [1]పథ్యమునిమనోజ్ఞభంగికముఁగ. 450

క. నిను నెవ్వఁ డెఱిఁగె నాతఁడు, నను నెఱిఁగినవాఁడ నిన్ను నమ్మిగ సేవిం
[2]చిన నడియ నన్నుఁ గొల్చుట, [3]యనువాదిత లేదు భేద మరయఁగ మనకున్.

క. శ్రీవత్సము శూలాంకిత, మై వెలయుం గాక యిప్పు డాదిగ నాకుఁ
నీవును మత్పాణ్యంకో,ద్భావన శ్రీకంఠుఁ డనఁగఁ బరఁగుము శర్వా 452

వ. అని యివ్విధంబున. 453

క. ఇతరేతరమతిసంభా,వితలక్షణకలన మొంది వృషవాహనుతో
నతినిర్మలసఖ్యము సే,సితి బ్రహ్మాదులును సంతసిల్లిరి విజయా. 4·4

వ. మదీయనామనిర్వచనంబులును రుద్రునితోడిరణంబున నైనజయంబు తెఱంగు
ను నీ కెఱింగించితి 455

క. నానారూపంబుల ని, ట్లేను బ్రవర్తింతు జగము లిన్నింటను నీ
శానుఁడు నభవుఁడు నమృతుఁడు, నైనశివుని నీవు గొలువు మర్జున యెపుడున్.

తే. ఏను రక్షింప జయము నీకెనక మెసఁగె, సమరమున శూలపాణి యై శత్రుకోటి
నీదుమునుమున వధియించునిరుపమాన,తేజు రుద్రుఁగా నెఱుఁగుము ధీరచిత్త.

వ. అనియె నని చెప్పిన విని జనమేజయుండు. 458

క. అరుదే సర్వేశ్వరుఁ డగు, హరితోడుగ జయము గొనుట యర్జునునకు న
ప్పురుషోత్తమబాంధవు లై, పరఁగిరి పెఱవినుతు లేల పాండుసుతులకున్. 459

వ. అని పలికి యి ట్లనియె. 460

క. నారదుఁడు పరమపురుషుని, కారుణ్యము వడిసి వచ్చి క్రమ్మఱ నరునిఁ
నారాయణునిం గాంచుట, సారమతిం జెప్పి తీవు సంయమివర్యా. 461

నరనారాయణనారదసల్లాపప్రకారము.

వ. తదీయసల్లాపవిశేషంబులు విన వలతుం జెప్పు మనిన నప్పుడమిఱేనికి వైశం
పాయనుం డి ట్లనియె. 462

క. నారదుఁడు వచ్చి నరునిఁ, నారాయణుఁ గాంచి భక్తి నమ్రుం డైనఁ
వా రతనికి నాతిథ్యము, గారవమున నడపి యడుగఁ గా వారలతోన్. 463

వ. అద్దేవముని యి ట్లనియె. 464

క. శ్వేతద్వీపంబున భవ,దాతతకృపఁ గానఁ బోలె నచ్యుతుఁ దద్రూ
పాతిశయము మీచందమ, యాతనికడఁ గంటి మిమ్ము నద్భుత మెసఁగన్. 465

క. శ్వేతులు నింద్రియవర్జిత, చేతస్కులు నైననరులఁ జెలువుగ [4]మానో
పేతులఁ గంటి నచట వా, రాతేజోమూర్తికిని దయాపాత్రంబుల్. . 466

వ. అద్దేవుండు వత్సలుం డయి వారలతోడం గూడి విహరించు చుండు నామీఁదం
గృపనేసి క్షేత్రజ్ఞప్రకారంబు సకలంబును దేటపడ ననుగ్రహించి యాగామి

1 కడము సురుమనోజ్ఞ. 2 చినయశేఁడు. 3 యనుపాధిత; యనువాసిగ. 4 మానివ్రాతులఁ.

నిజప్రాదుర్భావంబుల తెఱం గెల్ల నెఱింగించె శ్వేతద్వీపం బనునది శాంతిస్వరూ
పం బందు సూర్యసోమాంశువ్యాప్తియు వాయుసంచారంబును లే దాలోకనా
ఘనకు నేకాంతికజనంబులం గడచినప్రియులు లేకునికి యెఱింగి యేకాంతినై
యుండితి నవ్విభుండు వీడుకొలుప మీకడకు వచ్చితి నిచ్చట మీకుం గారుణ్య
భాజనంబ నై యుండెద ననుటయు వార లతని కి ట్లనిరి. 467

తే. పడసి తద్దేవుఁ గానఁ దద్భాషణములు, వింటి నీవు ధన్యుండవు గంటి మేము
నచట నీయున్న తెఱఁ గెల్ల నిచట నునికి, మేలకాక యుండుము పరమేష్ఠితనయ.

క. దైవముఁ బిత్ర్యంబును ద, ద్దేవసమారాధనంబు దెల్లము శ్రుతిసం
భావిత మది తత్పరతఁ, నీ వేకాంతి వయి నిలువు నిర్మలహృదయా. 469

ఆ. అనిన సంతసిల్లి యద్దేవముని వేయు, దివ్యవత్సరములు భవ్యతపము
నియతి నాచరించెఁ బ్రియమున వారు న, న్నాదరింపఁగాఁ దదాశ్రమమున. 470

వ. అ ట్లేకాంతియై తపంబు సేసి యత్యంతశాంతి నొంది నారదుండు నరనారాయ
ణుల వీడ్కొని హిమవన్నగంబునకుం జని తన[1]యాశ్రమంబునందు బృందార
కాది విశిష్టపూజితుం డై యుండె నని చెప్పిన విని సంప్రీతుం డైన జనమేజ
యుతో వెండియు వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 471

ఉ. పాండవవంశవర్య పటుపాపవినాశిని యైనయిక్కథఁ
నిండుమనంబుతో వినుట నీవు కృతార్థుఁడ వైతి శాశ్వతా
ఖండసుఖాత్ము విష్ణు నధికస్థిరభక్తి సమాశ్రయింపు నీ
కొండొకఁ డేల యిమ్మెయి మహోన్నతిఁ జేయు జగత్త్రయంబునన్. 472

క. లే దుభయలోకములు హరి, పై విద్వేషంబు గలుగు పాపాత్ములకుఁ
భూవర యట్టిజనుల పితృ, దేవతలకు నరక మగుటఁ దెలుపును శ్రుతులున్.

క. హరి యాత్మ యెల్లవారికి, నరవర తనయాత్మపై మనంబున దృఢత
త్పరభావము లేనికుజనుఁ, బొరయవు యాపదలు వేఱు బోధన మేలా. 474

క. మునివరుఁడు గంధవతినం, దనుండు నాగురుఁడు గరుణ దళుకొత్తఁగఁ జె
ప్పినవాక్యంబులయర్థము, లనఘా యివి నీవు వీని నలవఱుపు మదిన్. 475

శా. విద్వన్మోదవిధాయి నిర్మలవచోవిస్ఫూర్తివిఖ్యాతుఁ గృ
ష్ణద్వైపాయను నీ వెఱుంగుము విభుఁ నారాయణుం గా విప
శ్చిద్వంద్యుం బగుభారతాధ్యయనముం జేయంగ శక్తుండు ధ
ర్మాద్వైతుండు సరోజలోచనుఁడ కా కన్యుండు తద్వ్యాసుఁడే. 476

క. బహువిధధర్మంబులు లోకహితంబుగ నిట్లు సెప్పఁగా నిర్మలతా
మహనీయధిషణుఁ డగున, మ్మహాత్మునక [2]తీరుఁ గురుసమాజవరేణ్యా. 477

1 యోగాశ్రమంబు. 2 చెల్లు.

హయగ్రీవదేవమాహాత్మ్యాభివర్ణనము.

వ. అనిన విని సవిశేషసమ్మదుండై జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో హయశిరో
భాసితుం డగువిష్ణుండు వేధకు సన్నిహితుం డయ్యె నని చెప్పితి వప్పురుషోత్త
ముం డప్పు డేమిటికై యామూర్తి వహించె న త్తెఱం గెఱింగింపు మని యడిగిన
నమ్ముని యమ్మనుజపతి కి ట్లనియె. 478

సీ. ప్రళయకాలంబున జలముల విష్ణుండు యోగనిద్రారతి నొంది మేలు
కాంచి లోకంబులు గావింపఁ దలఁప నహంకార మెసఁగె బ్రహ్మాభిధాన
కలిత మై తన్నాభికమలంబునం దిట్లు జనియించి యాబ్రహ్మ సకలసృష్టి
కారణభూతములుగ వేదముల్ నాలుగు గలిగించె నప్పు డక్కమలనాభు
ఆ. నందు మునులయించినట్టిగుణంబులు,మూఁటఁ దొలుత సత్త్వమునకుఁ దోఁపు
కలిమి [1]దాన నుండెఁ గమలోద్భవుఁడు రజ,స్తమము లసుర లయ్యె ధరణినాథ.

క. [2]విను కైటభుండు నా మధు, వనఁ బేర్చినయద్దురాత్ము లవ్వేదములం
గొని వేగ చని రసాతల,మున వైచిరి గాఢబంధములు సేసి నృపా. 480

వ. దాన నవ్వేధ విహ్వలించి. 481

క. లావును సృష్టియు గతియును, నా వేదచయంబ నాకు నవి యడఁగిన నే
నేవిధి సృజింతు లోకము, లేవాఁ డీయెడరు దలఁగు నిం కె ట్లొకో

వ. అని పలవించి 483

ఆ. విష్ణు బహువిధముల వినుతింప నజ్జల, శాయి హయశిరంబు సకలవర్ణ
భాసురంబు నైనపరమాద్భుతంపురూ,పంబు దాల్చి వేదపరత నొంది 484

క. పాతాళమునకుఁ జని యం, దాతత మై ప్రణవరూప మగునాదం బు
ద్ద్యోతితము సేసె నది యా, దైతేయులు విని పటుప్రతాపం బెసఁగన్. 485

క. ఆనాదము దెసకుం జన, దానవరిపుఁ డొండుపలనఁ దా నరిగి తదీ
యానూనబంధపీడిత, లైనశ్రుతులు విడిచి తెచ్చి యజునకు నిచ్చెన్. 486

తే. ఇచ్చియెప్పటియట్ల యహీంద్రతల్ప,శయనుఁడై యుండె నట తమచనినచోట
నెవ్వరినిగానకా దైత్యు లెచట శ్రుతులు,దారు మును వెట్టి రందు సత్వరముగాఁగ.

ఆ. అరిగి యచట వాని నరసి కానక రభ,సమునఁ గలయఁ దిరిగి శార్ఙ్గిఁ గాంచి
యుద్ధమునకుఁ బిల్వ నద్ధరణీధరుం, డడరి సమయఁ జూచె నసురయుగము.

వ. ఇట్లు విష్టరశ్రవుండు సృష్టికార్యంబు నిర్విఘ్నంబుఁ జేసిన విధాత యప్పని సు
నీతంబు సేసె నాఁటనుండియు హయశిరోమహితయగునమ్మూర్తి దక్కనమూర్తు
లకంటె నెక్కు డయ్యె నాజగత్కర్తను వేదంబులు నాశ్రయించి యుండు నని
చెప్పి వెండియు. 489

క. హరిసత్త్వాదిగుణంబులఁ, బోరిఁబోరిఁ గలిగింపఁ బెంపఁ బొలియింపఁగ భూ

1 దానుండి కమలో. 2 విను కైటభుండు మధువును, నసఁ బేర్చిన.

వరయవి యెక్కువఁదక్కువఁ,బొరయుచుఁ బరివర్తనంబుఁ బొందుచు నుండున్.

క. గుణవంతుఁడు గుణరహితుఁడు, గుణకల్పనతత్పరుండు గుణనాశనుఁడై
పుణశాలి గుణనిబద్ధుఁడు, గుణమోక్షణకరుఁడు శార్ఙ్గి కురుకులముఖ్యా. 491

క. విను నారాయణపరములు, జననాయక వేదములును జన్నంబులుఁ ద
క్కినపుణ్యసమారంభము, లును రసముఖగోచరంబులును భూతములున్. 492

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో నేకాంతికజనులు లోకోత్తరు
లని చెప్పి తద్యేకాంతికత్వం బెట్టిది యెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని
కిట్లనియె 493

ఆ. సాంఖ్యయోగపరమసారభూతం బిది, మున్ను వింటి యుద్ధమునకుఁ జొరక
కరుణ నార్ద్రుఁ డైనగాండీవి బోధింపఁ, గృష్ణుచెప్పినట్టి గీతలందు. 494

వైశంపాయనుఁడు జనమేజయున కేకాంతికధర్మ మెఱింగించుట.

క. నిర్మల మగు నేకాంతిక, ధర్మము నారాయణోదితం బై క్రియాలం
గర్మతుఁ డగు బ్రహ్మమతిని, ధార్మికవర యొలసె నతఁడు దయ సిగురొత్తన్.

క. దతునకు నెఱింగించిన, దతుఁడు బోధించెఁ దనదుదౌహిత్రు జగ
చ్చ్యుతుని నాసవిత్రుండు మనుక్షితిపతి కిచ్చె నవ్వినుతధర్మంబున్. 496

క. మను విక్ష్వాకున కొసఁగె న,తనివలనఁ దదీయయోగ్యతాకలితులు స
జ్జనములు వడసి రనేకులు, విను నారాయణునిచేత విని నారదుఁడున్. 497

క. తగియెడుశిష్యుల కొసఁగెను, జగతీశ్వర యిట్టు లది ప్రశస్తం బై యి
జ్జగములను గలిగె విను మ, య్యగాధధర్మంబు దుష్కృతాప్రాప్య మగున్. 498

క. దాని కహింసయు మూలము , దానను హరి ప్రీతుఁ డగు నతం డన ధరణీ
జానీ క్షేత్రజ్ఞుం డనఁ, గా నొక్కఁడ యగుట దెలియఁగా వలయుఁ గడున్.

క. ఏకద్విత్రిచతుర్వ్యూ, హాకారతఁ దోఁచు చుండు హరి భక్తజనా
లోకమున వాసుదేవా, ద్యేకకప్రాప్తముగఁ దత్తదుచితస్ఫూర్తిన్. 500

తే. వాసుదేవుండు ప్రథమంబు వసుమతీశ
యొాలి సంకర్షణుండుఁ బ్రద్యుమ్నుఁడును ద్వి
తీయకంబుఁ దృతీయంబుఁ దెల్ల మచ్చు
తుర్థ మనిరుద్ధుఁ డిట్లు చతుర్విధములు. 501

క. ఈనెలవులఁ దోఁచును హరి, దా నొక్కఁడ యింద్రియప్రతతి కందం డే
కానూనభక్తి కగపడు, దానికిఁ దపమును శమంబు దమమును వలయున్. 502

క. శాంతిపరినిష్ఠునకు నేకాంతికధర్మంబు గరతలామలక మగుం
జింతాతంతుత్రుటనా, త్యంతవిదగ్ధంబు సూవె యది మనుజేంద్రా 503

క. అనిన నతఁ డిట్టిధర్మము, గొనియాడక వ్రతము లొండు గోరి నడపఁగాఁ
బని యేమి యెఱింగింపుము, జనములచందంబు నాకు సంయమివర్యా. 504

క. అని యడిగిన వైశంపాయనుఁ డతనికి నిట్టులనియె నది గల దధిపా
విను సాత్త్వికమును రాజసమును దామసమును వికారములు మానసముల్.

తే. వికృతులందును సత్త్వస్థవిధము మేలు, దాన హరిఁ బొందవచ్చు నతండు నడపుఁ
దత్ప్రకారులకుశలంపుఁదంత్ర మెల్ల, వార లేకాంతికులు పెఱవారి వినుము.

క. కలగొన రాజసతామసములు లయినభావములు వికృతిఁ బొందింపఁగ మ
ర్త్యుల కేకాంతికవృత్తిని, నెలకొనఁగా నెట్లు వచ్చు నిర్మలధిషణా. 507

క. వారికిఁ బ్రవృత్తిలక్షణ, తారూఢం బైనధర్మ మలవడు హరికిం
గారుణ్యపాత్రములు గా, వారయ వా రన్యపథసమాశ్రితు లగుటన్. 508

క. ఏకాంతిజనంబులు సుశ్లోకుం డగుహరిమనంబులో నుండుదు రా
లోకింప వారి కతనికి, నేకత్వము గలదు దెల్ల మిది వేదములన్. 509

క. ఈతెరువు మద్గురుండు సం, ప్రీతిని దయ నన్ను నాదరించుచుఁ జెప్పెం
జేతశ్శుద్ధికలనమెయి, వీతదురిత మైనభంగి విన్నది యధిపా. 510

క. చాలిన నీవును హరి ని, ట్లాలోకింపుము నిరంతరానందశ్రీ
శాలి వగు దనిన నాభూపాలోత్తముఁ డాతపస్విపతి కి ట్లనియెన్. 511

తే. వేదములు సాంఖ్యమును యోగవిధియుఁ బాశు
పతముఁ బాంచరాత్రంబు నా బహువిధములఁ
జెల్లుబోధసాధనముల కెల్ల నిష్ఠ
యొక్కటియె యివి భిన్ననిష్ఠోదితములో. 512

వ. నా కెఱింగింపవే వీనికిం బ్రవర్తకు లెవ్వరు వారలం జెప్పుమని యడిగిన జనమేజయునకు వైశంపాయనుండు. 513

ఉ. ద్వీపమునం బ్రబోధపరిదీప్తుని వేదనిధానముం జగ
ద్వ్యాపకతేజు గంధవతియందుఁ బరాశరసంయమీశ్వరుం
డేపురుషోత్తముం [1]బడసి యీడ్యతమోన్నతి నొందె లోకశి
క్షాపరు భారతాధ్యయనకారకుఁ గొల్చెద నమ్మహాత్మునిన్. 514

వ. అనుచుం గృష్ణద్వైపాయనధ్యానపరాయణుం డగుచుం బలికి యాభూవిభున కభిముఖుం డై. 515

క. విను మీతంత్రంబుల కెల్లను నరయఁ బరాయణం బలఘుతరసంవి
త్తనుఁ డగునారాయణుఁ[2]డ య్యతనిఁ బొందఁగ ఋజువులగుపథములివియధిపా.

వ. వేదంబులకుం బ్రవర్తకుండు నారాయణనందనుం డపాంతరతముం డనుపేరం బ్రసిద్ధుం డగువేదవ్యాసుండు సాంఖ్యంబునకుం గపిలుండును యోగంబునకు హిరణ్యగర్భుండును బాశుపతంబునకు శివుండును బాంచరాత్రంబునకు విష్ణుండును బ్రవర్తకులు పాంచరాత్రంబు వైష్ణవంబనం బరఁగు ననిన విని యజ్ఞపతి

1 బడసె. సిద్ధ్యతమోన్నతి నొందెలోక. 2 డ్యతని బొందఁగ.

యమ్మునిపతితో వేదవ్యాసుండు పరాశరపుత్త్రుం డని చెప్పి తప్పరమమునికి
నారాయణనందనత్వం బెట్లు వచ్చె ననుటయు నతం డతని కి ట్లనియె. 517

సీ. హిమవన్నగంబుపాదమున మహాభారతం బొనర్చి పరిశ్రమంబు దోఁప
భావించి శిష్యులు గావించుపరిచర్యఁ దద్వినోదనపరత్వమున నొంది
వారికి వేదార్థభారతార్థంబులు సాత్యవతేయుండు సదయబుద్ధి
నెఱిఁగించు చున్నట్టియెడ నేను లోనుగాఁ గొందఱు తత్పాదవందనంబు

తే. భక్తిఁ జేసి నారాయణప్రభువుఁ డంత్రు,నిన్నుఁ గృపఁ జెప్పవే మాకు నిర్మలాత్మ
యత్తెఱం గని యడిగిన నమ్మహాను,భావుఁ డత్యంతకరుణార్ద్రభావుఁ డగుచు.

వ. మాతోడ ని ట్లనియె. 519

వేదవ్యాసునకు నారాయణనందనత్వంబు గలిగిన ప్రకారము.

సీ. ఆదికాలమునఁ బ్రజాభిసర్గమునకు నారాయణుఁడు నిజనాభిపద్మ
మున బ్రహ్మఁ గల్పింప భూతసంఘమ్ముల నెల్ల నాతఁడు సృజియించె నతని
ముఖమున బహువేదములు ప్రసరింపఁగఁ జేసి వానికి మేలు సేఁత బుద్ధిఁ
దలఁచి యవ్విష్ణుండు నలఘుబోధుని నపాంతరతముం డనియెడుతనయుఁ జిత్త

తే. మునన కల్పించి యతిభక్తి మ్రొక్కి నిలిచి
యున్నయక్కుమారుని శ్రుతు లన్నియును దృ
ఢావధానుండ వై విని నీవు వాని
నంచితవ్యాస మొందింపు మనియెఁ బ్రీతి. 520

ఆ. అనిన నట్లకాక యని యయ్యపాంతర, తముఁడు వేదభేదనము నొనర్చె
దాని కవ్విభుండు దద్దయుఁ బ్రీతుఁ డై, వత్సలత్వగౌరవం బెలర్ప. 521

క. వేదవ్యాసుఁడ వమ్మని, యాదరమునఁ బిలిచి నాకు నాత్మజుఁ డై సం
పాదించువాఁడ వధికా, హ్లాదము మన్వంతరంబు లన్నిటియందున్. 522

క. అని యానతిచ్చి మఱియును, జననంబులు నీకుఁ గల్గు సంయమిమాన్యా
యనియుఁ బలికి వెండియు ని, ట్లనియెను విష్ణుండు పేర్చునర్మిలితోడన్. 523

క. నాచరితంబులుఁ ద్రైలో, క్యాచరణంబులును ధర్మ మఖిలంబు మదిం
జూచి త్రికాలజ్ఞత్వస,మీచీనత వెలయుమునులు మేటి యనంగన్. 524

క. ఉత్తరకాలంబున లో, కోత్తరుఁడు వసిష్ఠపౌత్త్రుఁ డుదితజ్ఞానో
దాత్తుఁడు పరాశరుం డను, నుత్తమసంయమికిఁ బుట్టు దుజ్జ్వలతేజా. 525

క. నీవలనన కలిగి కురు, క్ష్మావలయం బేలునట్టిజనపతు లన్యో
న్యావిష్టరోషు లై రణ, సేవనమునఁ గులము తఱచు సెఱుతురు వత్సా. 526

తే. కాలములకీడుకతమునఁ గలఁగఁబడిన, వేదముల నీవు నాఁడును విమలబుద్ధి
నంచితవ్యాస మొందించి యఖిలదివిజ,మునిగణముల కొనర్తుసమ్మోదమనఘ. 527

తే. ధర్మసందేహములు నీవు నిర్మలంపు, వాక్యములఁ బాపి జగములవార లెల్ల

నఖిలసంశయచ్ఛేత్తపుణ్యాత్మకుండు, లోకహితవాణి యనఁగ సుశ్లోకుఁ డగుదు.
క. రాగిత్వము విడువదు నిను, రాగవిదూరుఁ డగుసుతుఁడు ప్రభవించును నీ
కాగమవిధానబుద్ధియు, యోగము సాంఖ్యంబు మది సముదితంబు లగున్. 529
వ. అని నిర్దేశించి నీవు నిజేచ్ఛం బ్రవర్తింపు మని పలికి యద్దేవుం డంతర్హితుం
డయ్యె నిది మదీయనారాయణసంభవత్వంబు తెఱం గేను యమనియమనిరాధి
నిర్మలతపఃకలనంబు[1] చిరకాలం బాచరించి యప్పురుషోత్తమకారుణ్యంబు
నామీఁద నంతకంతకు నెక్కు డగునట్లు సేసితి నని మద్గురుండును త్రికాలవే
దియు నగువేదవ్యాసుండు సెప్పె నని చెప్పి వైశంపాయనుండు జనమేజ
యునితో వెండియు ని ట్లనియె. 530
సీ. అట్లు ధర్మజుఁడు నారాయణనారదసంవాదకథ విన్నసమయమునను
నారదుఁ డచ్యుతుకారుణ్య మమ్మెయిఁ బడలి క్రమ్మఱ వచ్చి బదరికాశ్ర
మమున నారాయణు మన్ననతోడిసంభాషణంబును గాంచి పరమతపము
దాఁ జేత యొడఁగించి తదనంతరంబ యయ్యమరమునీంద్రుఁ డే మడిగినట్ల
ఆ. యడుగ ధర్మనందనాదులుఁ గృష్ణుండు, వినఁగ మద్గురుం డతనికిఁ జెప్పె
సురలు మోక్షధర్మపరులు గా కధ్వరా, యత్తచిత్తు లైనయ త్తెఱంగు. 531
వ. ఇట్లు సెప్పి. 532
క. వేదవ్యాసుఁడు సుముఖత, నాదైవతమునికిఁ జెప్పె హయశిరుఁ డగుదా
మోదరునిదివ్యలీల స,మాదరమున ధర్మనందనాదులు వినఁగన్. 533
వ. అని చెప్పి వెండియు. 534
క. నిజనామనిర్వచనములు, విజయుం డడుగంగ నెల్లవియు నెఱిఁగించెం
ద్రిజగద్భజనీయపదాం, బుజుఁ డగుకృష్ణుండు భరితపుణ్యచరిత్రా. 535
వ. ఇ ట్లగుట ము న్నెఱింగించితి. 536
క. వేదాదు లైనపక్షము ల,భేదప్రాప్యంబు లగుట ప్రియ మెసఁగఁగ న
వ్వేదవ్యాసుఁడు సెప్పె స, మాదరమునఁ బార్థుఁ డడుగ నందలు వినఁగన్. 537
క. ఏకాంతికధర్మము సు,శ్లోకుం డగునాతఁ డడుగ లోకోత్తర యా
లోకారాధ్యుఁడు సెప్పె ద, యాకరమతి కృష్ణధర్మజాదులు వినఁగన్. 538
క. దైవవశంబున నేఁడును, నీ వడుగఁగ నింతపట్టు నిస్సందేహం
బై వఱలఁగ నేఁ జెప్పితిఁ, బావన మిది యసదృశంబు పౌరవముఖ్యా. 539
వ. అని పలికి నారాయణనారద[2]సంవాదాదికం బైనయివ్వాఙ్మయం బంతయుం
జెప్పి కని. 540
క. నారాయణీయ మగునీ, సారాఖ్యానంబు వినిన, జదివిన సంప
త్ఖారోగ్యాయుష్సద్గతు, లేరికి నైనం గురుక్షితీశ్వర కలుగున్. 541

1 కరణంబు. 2 సంవాదం బైన; సంవాదితం బైన.

వ. అనిన విని యత్యంతాహ్లాదభరితాంతఃకరణుం డయినయక్కౌరవేంద్రుతో న
మ్మునీంద్రుం డి ట్లను నిట్లు సకలలోకసంభావనీయసత్కథ లాకర్ణించి సముదీర్ణ
సంప్రీతుం డగునప్పాండవాగ్రజుండు 542

తే. అమరతటినీసుతున కిట్టు లనియె రాజ,ధర్మ ముఖ్యంబు లగుసర్వధర్మముల ను
దాత్తకృప నెఱిఁగించి తత్యుత్తమంపు, ధర్మ మెయ్యది సెప్పుము ధర్మనిత్య. 543

వ. అనుటయు నాదేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కి ట్లనియె. 544

చ. అరయఁగ ధర్మతంత్రములయందు నిరర్థము లే వొకండు నె
వ్వరిమది యొందు వ్రాలెఁ దగ వారలు దానిన పూని యాచరిం
తు రదియ వారి కిష్టఫల[1]దోహనకార్య మొనర్చు నెల్లెడం
బురుషులఁ జూడమే తమకుఁ బోలినధర్మములన్ వెలుంగఁగన్. 545

ఇంద్రునకు నారదుండు చెప్పినభృగునామకవిప్రచరిత్రము.

వ. అది యట్లుండె న ప్రతిహతగతినై చరించుచుండి యొక్కనాఁడు నారదుం డా
ఖండలుపాలికిం జనిన నతం డతనికి సముచితసత్కారంబు లాచరించి సుఖాసీ
నుండై యున్న యమ్మునివరునాననంబుగం జూచి నీవు మెలంగునెడ
నెద్దియేనియు నాశ్చర్యంబు గన్నయది గలదే యని యడిగిన నమ్మహాత్ముం
డమ్మహేంద్రునకుం జెప్పినకథ సెప్పెద నది భవత్ప్రశ్నంబున కుత్తరం బైయుం
డు దాని వినుము భాగీరథీదక్షిణతీరంబున మహాపద్మం బనియెడుపురవరంబునఁ
గులశ్రేష్ఠుం డగుభృగుం డనువిప్రుండు గలం డప్పురుషవరుండు. 546

సీ. ధర్మనిత్యుండు సత్యవ్రతపరుఁ డహింసాశాలి యింద్రియజయవిభాసి
నిజకర్మతృప్తుండు నిష్క్రోధుఁ డంచిత న్యాయసంప్రాప్తధనముల దేవ
పిత్రతిథిజ్ఞాతి మిత్రకార్యములు నిర్వర్తించు సువినయవంతు లైన
తనయులఁ గన్నాఁడు న న్నెల్ల వారును వినుతింప మన్నాఁడు దనమనమున

తే. నెట్టికృత్యంబు మేలొ యే నెద్ది సేసి
కృతపరాయణధర్మతా స్థితి వహింతు
నొక్కొ యని చింతఁ బొందుచు నుండు నాత్మ
నిష్ఠ యలవాటు శాంతించి నృపవరేణ్య. 547

వ. అట్లుండ నొక్కనాఁడు. 548

తే. తనగృహంబున కతిథియుదాత్తుఁ డొక్క,బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చె వచ్చినఁ బరమభక్తి
యుక్తినాతిథ్య మొనరించి యున్నయప్పు, డమ్మహాద్విజుతోడ నిట్లనియెభృగుఁడు.

సీ. అనఘ నీమధురవాక్యంబులఁ జేసి మిత్రత్వంబు వొంది మద్భావగతము
నీ కెఱింగించెద నీవు నెయ్య మెలర్ప హిత ముపదేశింపు మేను నియతి
నాత్మావలోకన మాచరించెద నని తొడఁగుదు నది యలవడదు నాకు

1. దోహలకార్య.

లోకసామాన్యగుణాకలనంబున బద్ధుండ నగుట నెఱ్ఱంగి నాత్మ

ఆ. నాత్మ యంద కని యనామయత్వముఁ బొంది
ఖండరహిత మగుసుఖమున మునిఁగి
యుండువాఁడ భూసురోత్తమ చెప్పవే
యనిన నతని కిట్టు లనియె నతఁడు. 550

క. ఏనును నిట్టుల మోహా,ధీనుఁడ నై యాత్మ గాంచు తెఱఁగొలయుటకుం
బూని పడుదు నెయ్యదియో, కానం దెరు వాశుభప్రకలనంబునకున్. 551

ఉ. కొందఱు బ్రహ్మచర్యమునఁ గొందఱు భవ్యగృహస్థధర్మముం
బొందుటఁ గొంద ఱిద్ధతపముల్ వనభూమిఁ దగం జరించుటం
గొందఱు నిష్క్రియత్వమునఁ గొందఱు యజ్ఞవిధానశాలితం
గొంద ఱనూనదానములఁ గోరి యొనర్తురు నిత్యసౌఖ్యమున్. 552

క. జననీజనకారాధన,మున గురుభక్తిని సువృత్తమున శాంతిని దాం
తిని సత్యమున నహింసను, విను కాంతురు మోక్షపదము వేర్వేఱ జనుల్. 553

వ. అట్లు బహువిధంబు లగుధర్మద్వారంబులు గలవు గలిగినకలుచ నెల్లవారికి
నాత్మానందం బలవడ నేర్చునే యొకటి యుపదేశించెద నాకర్ణింపుము. 554

తే. నైమిశారణ్యమునయందు గోమతి యనఁ
బరఁగు నుత్తమనది [1]మహాపద్మ మనఁగఁ
గలదు [2]పుణ్యప్రాదము దానియలఘు[3]తటత
లంబు నెలవుగా నుండు నాగం బొకండు 555

క. ఆతీర్థోత్తమమున మాం,ధాతృఁడు లోనుగ విశిష్టతపముల నిహాలో
కాతిశయముఁ బరలోక, ద్యోతనముం బడసినారు దొల్లి యనేకుల్. 556

వ. అప్పుణ్యక్షేత్రంబున 557

తే. పద్మః డనపేరియన్నాగపతి యుదాత్తుఁ
డఖలధర్మజ్ఞుఁ డతులదయాన్వితుండు
సుజనసంభావ్యమానుఁ డస్తోకపుణ్య
నియతనిత్యుఁ డాగంతుకప్రియతముండు. 558

ఉ. ఆతనిఁ గానఁ బొమ్ము ప్రచురాదరణంబున నీదుకోర్కి సం
ప్రీతిగఁ దీర్చు నాగుణగరిష్ఠుఁడు నాపలు కూఁదు మన్న మో
దాతిశయంబు నొంది భృగుఁ డాధరణీసురవర్యుతో మహా
త్మా తెలి వొందె నామనము తావకపావనవాక్యసంపదన్. 559

క. అని పలికి యి ట్లనియె ని, ద్దినశేషము రాత్రియును మదీయనివాసం

---

1 అ. మహాప్రథితి ననఘ. 2 పుణ్యపురము. 3 తరతటంబుతలమున నాగాహ్వయం బొకండు.

బున నిలువు నిలిచి మత్పా, వనుఁడవు గావలయు గౌరవశ్రీభరితా. 560

క. అనిన నతఁ డట్ల చేయ న, తనిఁ బూజించుటను మధురతరసల్లాపం
బున ధర్మసత్కథావ, ర్తనమున నక్కాల మతఁ డుదాత్తతఁ గడపెన్. 561

క. వేగిన నామంత్రితుఁ డై, యాగుణనిధి వీడుకొలిపి యతఁడు ప్రయాణో
ద్యోగంబు సమీచీనవి, ధాగరిమప్రౌఢవృత్తి దగ నొనరించెన్. 562

భృగుం డనువిప్రుండు పద్ముం డనుసర్పరాజుం గన వచ్చుట.

వ. ఇవ్విధంబున నుద్యుక్తుం డై భృగుండు బంధుమిత్త్రజనసమ్మతం బగు తెఱంగునం గదలి యెడనెడ బహుతీర్థసేవనంబు సేయుచుం జని పుణ్యం బగు నైమిశారణ్యంబు సొచ్చి గోమతీతీరంబు సేరి సుప్రసిద్ధం [1]బగుమహాపద్మహ్రదంబు తటంబునం బొలుచుభుజగేంద్రమందిరంబు గాంచి తగం బ్రవేశించి నట్టియెడ. 563

తే. భక్తితోడ నన్నాగేంద్రుపత్ని యెదురు,వచ్చి తోడ్కొనిచని యర్చలిచ్చి మీర
లిందు రాకకుఁ గారణ మేమి సెప్పుఁ, డెద్ది పనిచినఁ జేసెద నిద్ధచరిత. 564

వ. అనుటయు నమ్మహీదేవుండు దేవీ భవదీయపతిం గాన వచ్చితి నెచ్చో నున్నవాఁ డవ్విభుం గానిపింపు మనిన నతని కాభుజంగాంగన యి ట్లనియె. 565

క. తనకు నెలవరుస వచ్చిన, నినరథవహనమున కాతఁ డేఁగినవాఁ డే
డెనిమిదిదివసములకు నిట, సనుదెంచుం దక్ష్య మిడి ప్రసాదప్రవణా. 566

క. అతని తెఱం గిట్టిది వాం,ఛిత మెయ్యది యిత్తు నన ఘ చెప్పు మనుడు నా
సతి కిట్లను భృగుఁడు భవ,త్పతిఁ గనుటయ కాక వాంఛ దక్కొను గలదే. 567

వ. అయ్యురగవల్లభువచ్చునంతకు నుల్లవనంబున నిలిచెద నవ్విభుండు వచ్చినప్పుడ మఱవక నా తెఱం గెఱింగింప వలయు నని పలికి పోయి భృగుండు గోమతీతట పుణ్యారణ్యంబున జప్యపరుండును నిరాహారుండును నై యుండె నట్లుండ నాభుజంగపతిబాంధవులు దదీయపత్నీపుత్త్రసహితంబుగా నమ్మహీసురవరుపాలికిం జనుదెంచి మృదుమధురవాక్యంబుల ననునయించి నీ వాహారంబు గొనక నిలువం దొడంగిననాఁటికి నేఁ డాఱవదినం బయ్యె నే మతిథిపూజాపరులము మాకు ధర్మవిరోధంబు గాకుండ మాచేయునాతిథ్యంబు నాదరింపు మస్మత్ప్రార్థనంబున నన్నంబుఫలంబు మూలంబు మఱియు నెయ్యదియైనను భుజించి మమ్ము రక్షింపవే యనిన వారలతో నాసువ్రతశీలుం డి ట్లనియె. 568

ఉ. ఇం తన నేల యేను భుజగేశ్వరు రాకయ వార్చినాఁడ నా
[2]కం తపునంతకుం గుడప నాఁకలి నీళ్లులు ద్రావఁ దృష్ణ యొ
క్కింతయు లేదు గా కలిగి యే యటవీస్థలి కేఁగుదెంచి యే
కాంతమ యున్నవాఁడ నియమాభిరతుండ నను నేఁప నేటికిన్. 569

క. మీకును ధర్మవిరోధము, గా కుండుట కేన పూఁట గారవమున నా

---

1 అ. బగు నాగాహ్వయపురంబునం బొలుచు. 2 కంతకు నన్నముం గుడువ.

లోకింపుఁ డింక దివసము, గాకలనముఁ గల్గ వ్రతసమాప్తియుఁ గలుగున్. 570

క. వినుఁ డష్టమ మగుదివసం,బున ముద మారంగ నిందు భుజగేంద్రుఁడు రా
కునికిఁ గలిగెనేనియుఁ బర, దినమునఁ గుడిచెద భవన్మతిం బ్రియ మెసఁగన్. 571

వ. మీర లిత్తెఱంగున కనుజ్ఞ సేయ వలయు నని సంప్రార్థనీయస్వరంబునం బలికిన
వార లందఱు నొడంబడి నిజనివాసంబులకుం జని రయ్యష్టమదివసంబున. 572

క వరుసదినంబులు [1]దీఱిన, నరవిందాప్తుండు దనకు ననుమతి సేయం
గురువంశముఖ్య తగ న,య్యురగాధీశుండు విభవ మొప్పఁగ వచ్చెన్. 573

ఉ. వచ్చిన [2]సంభ్రమంబుగరువంపుటెలర్పున [3]నుల్లసిల్లి మే
నచ్చుపడంగ జేయఁ జెలు వాభుజగేశ్వరుపత్ని యాతనిం
జెచ్చెరఁ దా నెదుర్కొని విశిష్టసమాదర యై యుపాయనం
బిచ్చి తదీయచిత్తమున కిం పెసలారఁగఁ బాద్య మిచ్చినన్. 574

వ. సంప్రీతుం డై సముచితప్రకారంబున నుండె నట్లున్న యన్నాగేంద్రుండు సమీ
పాసీన యైనయద్దేవి నాలోకించి. 575

తే. అతివ నేమమె తగ దేవతాతిథిప్ర,పూజనంబులు నడచునే పూర్వవృత్తి
యెడలి యేను లే కునికి నేమేని వికల,మయ్యెనో చెప్పు మనవుడు నామృగాక్షి.

ఉ. ఆతనితోడ ని ట్లనియె నంతయెఱుంగమి రాదు నీదుశి
క్షాతిశయంబుకల్మి భుజగాధిప నాకుఁ దగన్ సమస్తదే
వాతిథిపూజనంబులు సమగ్రము లై నడచెన్ సుహృజ్జన
ప్రీతియు మున్నపోలె నవిభేదత యొప్పఁగ నిర్వహించితిన్. 577

వ. అని వెండియు. 578

సీ. గురుభక్తి శిష్యులకును వేదపరత విప్రులకును జనరక్ష భూపతులకు
న్యాయార్జనంబు వైశ్యజనంబులకుఁ ద్రివర్ణారాధనంబు శూద్రావలికిని
బతివాక్యకరణంబు భటులకు సర్వోపకారక్షమం బైనసారభూత
మనఁగఁ బెం పొందుగృహస్థాశ్రమంబుపై వారని ప్రియ మెల్లవారలకును

తే. లోక మేల యేనేల యిట్టికతంబ, యింద్రియంబులఁ గుదియించి యిచ్చ నడఁచి
యుండువాఁడఁ గాకనుమతి యోగికిని బ,తివ్రతాత్వంబు భార్యకుసువ్రతములు

వ. కావున ధర్మసూక్ష్మసంవేది వగునీదుచిత్తంబున ఖేదం బొక్కింతయేనియుం దోడ
రునట్టివిధంబున వర్తింతునే యొకండు విన్నపంబు సేయం గల దవధరింపుము
పరమపావనమూర్తి యొక్కమహీసురోత్తముం డిచ్చటికి వచ్చి యభ్యర్చితుం
డై భవత్పతి దర్శింప వచ్చితి ననియెఁ గార్యం బేమి యని యడిగిన నాకుం జెప్ప
కుండె నేను నీవట సనుటం జెప్పిన విని యత్తైననాభుజంగవిభుండు వచ్చునంతకు

---

1 దఁగిన. 2 సంభ్రమంబు గరువంపుటెలర్పును. 3 నుల్లసిల్ల మే; నుల్లసిల్లుమై.

నుల్లవనంబున నుండెద నతండు వచ్చిన నా తెఱం గెఱింగింపు మని చని యేడెని
మిదినాళ్లేని జప్యపరుండును నిరాహారుండును నై యున్న వాఁడు నీ వచ్చుటి కరిగి
యతని సంభావింపవలయు నని చెప్పిన నాసర్పగ్రామణి గుపితచిత్తుం డై. 580

క. ఏనలె యెుక్కెడ కొక్కరుఁ, గానఁగఁ బోదు నలె దేవగణము నసురలుఁ
లోనుగ న న్నేచందము, మానుగ నడపుదురు తలఁపుమా చతురమతీ. 581

తే. అనిన నీరాక వార్చి మహాశతోడ, నున్నవిప్రునియభిలాష మెుక్కభంగిఁ
దీర్ప కుండుట ధర్మవే ధీరశాంత, చిత్త నీయట్టియాచారవిత్తమునకు 582

క. ధరణీసురునాస నెఱిచినఁ, బొరసినపాపాగ్నిఁ గాల్పఁ బూనెద వే నీ
పురుషార్థంబును సముచిత,పరత్వమును గృపయు ధర్మపాండిత్యంబున్. 583

క. విను మాశావిచ్ఛేదన,మునఁ బాటిలు బ్రహ్మహత్య భుజగోత్తమ ధ
ర్మనిరూఢుఁ డైనపురుషున,కును దద్విజునాస దీర్పఁ గోపట వలదే. 584

క. మానమున దృఢజ్ఞానము, దానంబున నభ్యుదయము ధర్మనిరత యా
శానిర్వహణంబున నర, కానీకనిహరణసౌఖ్య మగు నండ్రు బుధుల్. 585

తే. చాతకము వానఁ గోరెడుచంద మొంద,నెదురుచూచుచు నున్న వాఁ డిందు నీవు
రాక కక్కటయడవిలో బ్రాహ్మణుండు, రోషముడుగుముధర్మనిరూఢహృదయ.

వ. అని పత్ని బోధించిన 587

చ. అనయముఁ జేటి నాగపతి యక్కమలాననమోము సూచి యి
ట్లను నొరుఁ గానఁ బొమ్మనినయంతన రోషము వచ్చి యిట్టు లొ
ప్పనిపలుకుల్ సగర్వమునఁ బల్కితి దానికి శంకలేక చె
ప్పినజతనంపు[1]ధర్మమునఁ బేర్మియు నాకు నొనర్చి తుగ్మలీ. 588

ఆ. కార్తవీర్యదశముఖప్రముఖులు జమ,దగ్నితనయరాఘువాదు లైన
పురుషవరులచేతఁ బొలియరే సక్రోధ,వృత్తిఁ గాన యలుకవిడుపు మేలు. 589

క. నీయట్టిభార్య గలుగుటఁ, దోయజదళనయన యిట్లు దొలఁగితి దురితా
పాయంబునఁ బొరయక యేఁ, బోయెద నవ్విప్రుకోర్కి పూర్ణముసేయన్. 590

క. అని పలికి సత్వరంబుగఁ, జని భృగునిం గాంచె వినయసంభ్రమములతో
జనపాలోత్తమ యతఁడు న,తనిఁ గని యుల్లమునఁ బ్రియము దళుకొత్తంగన్.

పద్మః డనుసర్పరాజు భృగుఁ డనువిప్రుం గానవచ్చుట.

వ. అంగంబులు వొదల నెదురుకొనియె ని ట్లిరువురు సుసంగతులై సుసంగతపత్త్ర
ప్రకరతరుచ్ఛాయాశీతలసికతాతలంబున సుఖాసీనులై రయ్యహీంద్రుం డామ
హీసురవరునితో మధురస్వరంబున ని ట్లనియె. 592

తే. అనఘ నారాక వార్చి నీ వధికనిష్ఠ, నిట్టు లునికికిఁ గారణ మేమి గోర్కి
యెవ్విధంబైన దాని నే నిపుడ నిర్వహించి పుచ్చెద నత్తెఱం గెఱుగఁ జెపుమ.

---

1 ధర్మమును బేర్మియు నాకు నొనర్చె నుగ్మలీ.

వ. స్వజనంబులచేత నిచ్చట నీయునికి విని యభిగమ్యుండ వగునీకడకుం జనుదెంచితి ననవుడు నద్ధరామరవరుండు ధర్మారణ్యంబుననుండి నిన్నుం గాన వచ్చితి మాన నీయమహీసురసూనుండ భాను నారాధింప నీచనుట భవదీయవల్లభవలన నెఱింగి వాడినచేనివాఁడు వాన కెదురుచూచునట్లు భవదాగమనంబు వార్చి నియత వృత్తినున్నవాఁడ మదీయమనఃక్లేశంబు నిరసింప నీవ యర్హుండ వనుటయు. 594

తే. నీవు కల్యాణమూర్తివి నీమనోర,థంబు సఫలంబు సేసి కదా మదీయ
జననసఫలతఁగలిగింతు ననుభుజంగ,మాధిపతిమోముఁ జూచి యిట్లనియె నతఁడు.

క. నాకోర్కి పిదపఁ జెప్పెద, లోకనుతా యొకటి యడుగ లోలత్వము చి
త్తాకలిత మయ్యెఁ బ్రార్థన, సేకొని యది నాకు మున్న చెప్పఁగవలయున్.

వ. అనుటయు నయ్యురగవల్లభుం డది యెయ్యది యడుగు మనిన భృగుండు నీవు రవిరథంబు వహింపం జనినయెడఁ గనినవినినయట్టియాశ్చర్యంబులు గలవేని వాని నా కెఱింగింపవే యనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 597

సీ. ఆశ్చర్యముల కెల్ల నాస్పదం బాదిత్యుఁ డాతనివలనన భూతజాల
మఖిలంబుఁ [1]జరియించునది యచ్చెరువు గాదె యద్దేవునంశువులందుఁ బ్రీతి
నమరులు వాలఖిల్యాదిమునీంద్రులు సిద్ధులు శాఖలఁ జెంది యుండు
విహగకులంబులవిధమున వసియింతు రంతకంటెను [2]నెక్కు డద్భుతంబు
ఆ. గలదె యమ్మహాత్మువలనన వాయువు, వెడలి యతనినడిమివిపులరశ్మిఁ
బొంది వృష్టిగురియు నెందును నట్టిచో,ద్యములు గలవె భూసురాగ్రగణ్య.

క. రవి సృజియించును వర్షము, రవియ మగుడఁ గిరణతతులరస మంతయుఁ దాఁ
దివుచును విస్మయకారక, మవనీసురవర్య దాని కధికము గలదే. 599

క. ఇను వేఁడిమి శోషించిన, జనములయం దాత్మనిష్ఠశాశ్వతికత్వం
బున వెలుఁగు చుండు దానికి, ననఘా మిగులంగఁ జిత్రమైనది గలదే 600

తే. సూర్యువలనన బీజంబు ధార్యమాణ, మగుఁ జరాచరధారిణి యైనధరణి
చేత నంతకు మిగులఁ జర్చింప నక్క,జంబు లెందును గలవె నిష్ఠానిరూఢ.

క. పరముండు నిరంజనుఁ డ,క్షరుఁ డజరుం డద్వయుండు శాశ్వతుఁ డగున
ప్పురుషుఁడు రవియంద వెలుఁగు, నరు దంతటికంటెఁ గలదె యగ్రిమవర్ణా.

వ. అని వెండియు. 603

ఉంఛవృత్తిమహిమము.

క. విను మత్యాశ్చర్య మొకటి, మనుజోత్తమ యొక్కనాఁడు మధ్యాహ్నమునం
దనవెలుఁ గినునివెలుఁగుతో, నెనగా గగనమున నొక్కఁ డేతెంచె వడిన్. 604

క. [3]అంబరపాటనమునఁబో,లెం బెద్దయు మెఱయుతనదులీలాగతి క
య్యంబరమణి యధికప్రమ,దంబున నభిముఖుఁడుగా నుదగ్రస్ఫూర్తిన్. 605

1 జనియించునది. 2 నొక్కయద్భుతకంబు. 3 అంబరపాటనమునుబోలెం.

చ. కదియఁగఁ బాఱుతెంచిన వికాసవిభాసిముఖారవిందుఁ డై
యెదురుగఁ జేయి సాఁచె దివసేశుఁ డతండును [1]లీలఁ గేలు నొ
ప్పిదముగఁ బట్టి రూపము లభిన్నతఁ బొందఁగఁ జొచ్చె బింబముల్
సదనముఁ జొచ్చునట్లు విలసద్గతి నిం కిట యేమి సెప్పుదున్. 606

వ. అట్టియెడ 607

చ. అరదముమీఁద మున్ బొలుచు నాతఁడొ యిప్పటియాతఁడో దివా
కరుఁ డనుసందియంబు భుజగంబులచిత్తములందుఁ బుట్టి యొం
డొరువులతోడ వారు గడు నొయ్యన పల్కఁగ నే వినీతిను
స్థిరమృదుభాషి నై యడిగితిం బ్రభువుల్ ధరణీసురోత్తమా. 608

క. ఇతఁ డెవ్వం డని యమ్మెయి, నతిచకితాత్ముండ నగుచు నడుగుటయు నహాగ
పతి నామీఁదఁ గృపాసంగత మగుతనచూడ్కి వోలయఁ గా వత్సలుఁడై. 609

సీ. సురయక్షగంధర్వగరుడోరగాదులలోన నెవ్వఁడు గాఁ డలోలుపాత్ముఁ
డుంఛవృత్తిమహీసురోత్తముం డక్షలనియముండు ఫలమూల నీరమారు
తాహారుఁ డగుముని యాకాంక్ష సేయఁడు ప్రాప్తంబు గానిపదార్థములకు
సర్వభూతహితత్వశాలి యిమ్మెయి సిద్ధిఁ బ్రాపించె నని చెప్పెఁ బ్రకటఫణితి

తే. ననఘ యిట్టివిశేషంబు గనుఁగొనంగ, వినను గాంచితి ననిన నవ్విప్రవరుఁడు
ప్రమదమెద నిండిపొంగారఁ బాఁపఁ జేని, యానననముసూచి యిట్లనుమానవేంద్ర.

క. ఇవి యన్నియు నాశ్చర్యము, లవుఁ దెరువును నాకుఁ జూపి తన్వర్థత నొ
ప్పువివిధశబ్దంబుల బోఁ,ధవరేణ్యా పోయి వచ్చెదం బ్రియ మొందన్ 611

క. నను మఱవక పనుపం దగు, పను లెల్లను బనుపు శిష్యభావశుభము నా
కనఘా కలిగెను నీదెస, ననూనభద్రములు నీకు నయ్యెడు మెపుడున్. 612

చ. అన విని నన్నుఁ గాంచితి ప్రయత్నమునన్ వినిపింపు మీవు వ
చ్చినపని నాకు నీ కొకటి సేసితినే యిటు వృక్షమూలవా
సునిక్రియ లేచి పోక తగుచొప్పగునే భవదీయవాంఛ సె
ప్పిన నది యేను దీర్తు మఱి పెం పెసఁగం జను భూసురోత్తమా. 613

వ. అని వెండియు 614

తే. అనఘ నాయందు నీవు నీయందు నేనుఁ, గలము నీకు నీపన్నలోకంబుఁ గలదు
చింత కవకాశ మెద్ది నిశ్చింతభావ, మొందు మనియె నాదందశూకోత్తముండు.

వ. అనిన విని భృగుండు పద్మున కి ట్లనియె. 616

తే. భోగివర యిది యిట్టిద భూతములను, నీవు నేనును సర్వగతావిశిష్ట
విధములము వేదితవ్యంబు విదిత మయ్యె, నిట్టిసందర్శనము వ్రత మింక నాకు.

క. ఈవిధమునిశ్చయము నే, భావింపఁగఁ గంటి నీకృపారతివలనన్

1 గేలుఁగేల నొప్పు.

నీవు కృతార్థుఁడవు సుజన, సేవిత యామంత్రణంబు సేసినవాఁడన్. 618

వ. అని పలికి యివ్విధంబునఁ గృతనిశ్చయుండై భృగుండు భుజంగవిభు వీడ్కొని
దీక్షావిశేషకాంక్షం జేసి భార్గవకులపవిత్రుం జ్యవనుం గాంచి నిజవృత్తాంతంబు
సెప్పి తత్కృతసంస్కారంబునం గృతకృత్యుం డయ్యె నిప్పుణ్యకథ యబ్భార్గ
వుండు జనకసదనంబున నారదునకు వివరించె నద్దేవమునివరుండు దేవతావరునకు
వినిపించె నమ్మహాత్ముండు వసువులకుం జెప్పె జామదగ్న్యుతోడిసంగ్రామంబున
నుద్దామచిత్తుండ నైన నన్నుం దేర్చుటకై వసువులు సకలభూతసమదర్శిత్వసం
పాదకం బైనయీయితిహాసంబు నాకుం జెప్పిరి నీవు పరమధర్మం బెయ్యది
యని యడిగిన నేను నీకుం జెప్పితి సర్వసమతాసముపహితం బైనయనా
కాంక్షిత్వంబు ధర్మోత్తమంబు నిరతిశయానందంబునకు నిధానంబు. 619

క. అని యిట్లు ధర్మసుతునకు, ననిమిషతటినీతనూజుఁ డధికప్రేమం
బునఁ జెప్పుట వైశంపాయనుఁడును జనమేజయునకు నర్థిం జెప్పెన్. 620

వ. చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో నిత్తెఱంగునఁ బితామహుండు
హితోపదేశంబు సేసిన నమ్మహీశుం డెవ్విధంబు దశావిశేషంబు నొందె ము
నీంద్రా చెప్పవే యనుటయు 621

ఉ. ఆగమపుష్పసౌరభశుభాంగనివాసబుధాంతరంగ వి
ద్యాగృహ మేధితాసుభగతామహనీయ సురార్చనీయ ని
ర్భోగసభోగసంపదనిరూప్య సుసంవిదవాప్య భక్తిల
క్ష్మీగురునిత్య యోగిజనసేవిత శాంతిసుఖైకభావితా. 622

క. అభిమతఫలసంపాదన, విభవమహీయగ్రప్రసాదవిశ్రుతవేదా
ఋభువిభువిలోచనాంబుజ, శుభ దకవిత్వాహరిత్వ సుభగహరత్వా. 623

మాలిని. వరబహునుతవేదవ్యాస విశ్వాత్మభాసా
నిరుపమతనులీలానిత్య సత్యాధికృత్యా
నిరతిశయసమత్వోన్నిద్ర కారుణ్యభద్రా
భరితభువనవర్గా భాస్వదానందమార్గా. 624

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వమునందు
సర్వంబును షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ మ దాం ధ్ర మ హా భా ర త ము నం ద లి
శాంతిపర్వము సమాప్తము.

చెన్నపురి: 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.
P. I. Card Q. H. No. Ms. 22, 29-8-1947.

ఆంధ్రగ్రంథములు

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
శ్రీమదాంధ్రభారతము, పద్యకావ్యము:-		
7 సంపుటముల ప్రతి 1-కి రూ	23	0
3 సంపుటముల ప్రతి	26	0
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవి	1	0
భాస్కరరామాయణము, చక్కని కూర్పు అత్యుత్తమప్రతి	6	0
కృష్ణరాయవిజయము, కుమార ధూర్జటి కృతము	0	12
లంకావిజయము, (రావణదమ్మీయము), సటీక, పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవిది	1	8
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి పాపరాజప్రణీతము, చక్కని ప్రతి	4	0
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద	5	0
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు, శ్రీమద్రామాయణమునకు సరియైనపద్యము, కవనము మిక్కిలి సొంపు, పీఠిక అతివిపులము	15	0
మొల్లరామాయణము, చిన్న సైజున పెద్దక్షరములతో ముద్రితము	1	8
అచ్చతెనుగు రామాయణము	1	8
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	3	0
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము	1	4
హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానము, సటీక, పీఠిక అతివిపులము	4	0
వసుచరిత్ర, సవ్యాఖ్యానము	6	0
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్న సైజున మేలుకాకితములమీఁద స్ఫుటమైనఅక్షరములతో చక్కగముద్రించి యున్నాము	5	0

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
వసుచరిత్రవిమర్శనము, శ్రీచినసీతారామస్వామిశాస్త్రికృతము, అత్యద్భుతములగు క్రొత్తవిషయము, లనేకము లిందు గలవు	1	8
ఆముక్తమాల్యద, వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో మేలు కాగితములమీఁద చక్కగ మరల ముద్రించియున్నారము	6	0
కళాపూర్ణోదయము, దళసరికాగితములు	3	0
రాఘవపాండవీయము, సటీక	3	0
అధ్యాత్మ రామాయణము, పద్యం	2	0
అప్పకవీయము, శ్రీగిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారి విమర్శతో చక్కగ ముద్రితము	4	0
ఆంధ్రభారతవిమర్శనము	0	8
ఆదిపర్వము, పెద్దచ్చు, చిన్నసైజు	1	8
చెన్నబసవపురాణము	1	8
దశావతారచరిత్ర, క్రొత్తకూర్పు	3	0
ధ్రువోపాఖ్యానము, సటీక	0	10
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	1	8
బ్రహ్మోత్తరఖండము	1	8
రామరాజీయము, చక్కని ప్రతి	0	12
రుక్మాంగదచరిత్రము	1	0
వీరభద్రవిజయము	1	8
శతకంఠరామాయణము	1	0
సానందోపాఖ్యానం, శివరామకవి	1	8
హరివంశము, ఎఱ్ఱాప్రగడ	5	0
భక్తిరసశతక ప్రథమసంపుటము	3	0
,, ద్వితీయసంపుటము	3	0
,, తృతీయసంపుటము	3	0

ప్రతి 1-కి	రూ.	అ.
నీతిశతక ప్రశ్నసంపుటము	3	0
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది	1	8
కాశీఖండము, చక్కనిప్రతి	2	8
హరవిలాసము	1	4
సారంగధరచరిత్రము, చేమకూర వేంకటకవికృతము	1	0
విజయవిలాసము	1	4
నరసభూపాలీయము	1	4
రంగరాయచరిత్ర, దిట్టకవి నారాయణ కవిప్రణీతము	1	0
రామాభ్యుదయము, అయ్యలరాజు రామభద్రకవికృతము	1	12
నిరంకుశోపాఖ్యానము, రుద్రకవిది	0	8
నీలాసుందరీపరిణయము, కూచిమంచి తిమ్మకవికృతము	0	8
శివలీలావిలాసము	0	8
పారిజాతాపహరణము	1	0
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవి ప్రణీతము	1	4
అనిరుద్ధచరిత్ర, కనుపర్తి అబ్బయామాత్యప్రణీతము	1	0
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవి ప్రణీతము	1	8
భోజరాజీయము, అనంతామాత్య కృతము	1	12
బసవపురాణము, పిడుపర్తి సోమ నాథ ప్రణీతము	3	0
రాజయోగసారము, ద్విపద	1	6
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరికొండ వెంకమ్మది, చక్కనికూర్పు	2	0
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది	1	0
డిటో వేంకటనాథకవిది	1	8

ప్రతి 1-కి	రూ.	అ.
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక, అనేక నూతనాంశములు చేర్చి చిన్న సైజున ముద్రించినారము టీక, వివరణము మిక్కిలివిపులము ఇదివరకు ప్రకటితమైన ప్రతులకన్న బాగుగ నున్నది. మేలుప్రతి	4	8
జైమినిభారతము, అశ్వమేధపర్వము, చక్కనికూర్పు	1	8
నృసింహపురాణము, ఎఱ్ఱాప్రగడ	1	8
వైశ్యపురాణము	1	8
ఉత్తరహరివంశము, నాచన సోమనాథకృతము	2	0
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామ శేషము, సాంబనిఘంటువు—టీకానుక్రమణికాసహితము	2	0
అనంతునిఛందము, ఛందోదర్పణము	1	4
రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధప్రతి	1	0
రసికజనమనోభిరామము	1	8
రాజశేఖరవిలాసము	1	0
సహస్రకంఠరామాయణము	1	0
సులక్షణసారము, సటీక	1	0
ఆంధ్రభాషాభూషణము	0	6
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	0	12
ఆంధ్రభాషార్ణవము	1	4
వేమనపద్యములు, చక్కనికూర్పు	0	12
డిటో బ్రౌనుదొరగారి ఇంగ్లీషుతో	1	8
వేమనపద్యములు(2769)పద్యము	2	8
,, (2769) ఆంధ్రతాత్పర్యము	5	0
భాగవతసప్తమస్కంధము	0	6
గజేంద్రమోక్షము, సటీక	0	10

విషయసూచిక.

ఆనుశాసనికపర్వము ప్రథమాశ్వాసము.

ఆనుశాసనికపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము.

విషయము.		పుట.

ఆనుశాసనికపర్వము - తృతీయాశ్వాసము.

అశ్వమేధపర్వము — ప్రథమాశ్వాసము.

విషయము. ‌ ‌ ‌ ‌ పుట.

అశ్వమేధపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము.

అశ్వమేధపర్వము - తృతీయాశ్వాసము.

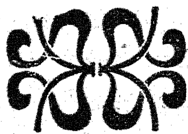
అశ్వమేధపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము.

విషయము. పుట.

ఆశ్రమవాసపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

ఆశ్రమవాసపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము.

వి ష య సూ చి క.

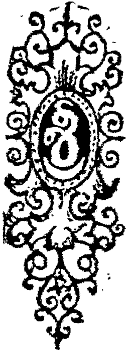

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీ మ దాం ధ్ర మ హా భా ర త ము

ఆనుశాసనికపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీమత్కూటాత్మరోచి
స్తోమసముల్లాసవిహితసుస్థిరలక్ష్మీ
భూమానందితభక్త
వ్యామోహవిదూరయుక్త హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు దివ్యజ్ఞానదేదీప్యమానుం డైనదేవవ్రతుండు వివరింప వివిధంబు లగుధర్మంబు లాకర్ణించి యజాతశత్రుం డతనికి [1]సభక్తికప్రణామం బాచరించి వినయవిశేషవిభూషితుం డై. 2

సీ. అనఘ నా దగుచిత్తమునకు శమంబు గావించుట కై నీవు వివిధవిశద
భంగులఁ బరమకృపానిరతుండ వై సకలధర్మోపదేశములుఁ జేసి
తిమ్మెయిఁ జెప్పగాఁ [2]నించుక యేనియు శమము లే కున్నది సలముకొని య
నేకబంధుల వధియించితి నది యొక్కతలయు నీ కలిగినదారుణత్వ

ఆ. మొక్కతలయు నై నయుగ్రకర్మంబులు, చిత్తవృత్తిఁ దగిలి యుత్తలంబుఁ
జేయ శాంతి యెట్లు సిద్ధించు మునిమాన్య,నీయ యింక నేమి సేయువాఁడ. 3

వ. దుర్యోధనుం డతిలోభంబున నాతోఁ బంచి కుడువ నొడంబడం డయెనును నాగ్రహంబున నతనిక రాజ్యం బిచ్చి తొలంగి నిలువను మాయిద్దఱకతంబున నింత పుట్టెం బశ్చాత్తాపం బెప్పాటనుం బోవడ దయ్యెడు. 4

గౌతమీలుబ్ధకసర్పమృత్యుకాలసంవాదము

చ. అనవుడు భీష్ముఁ డిట్టు లను నాతనితో నకటా వధింపఁగా
మనుజుఁడు గర్త గాఁడు వినుమా యితిహాస మొకండు సెప్పెద<

1 సద్భక్తిం బ్రణా. 2 నించుకేనియు నాకు శమము.

మనుజవరేణ్య గౌతమి యనంగ శమాన్విత యొక్కభూసురాం
గన యురగంబుచే సుతుఁడు గాలవశత్వముఁ బొంది యుండఁగన్. 5

చ. వగచుచుఁ జూడ న య్యురగవల్లభు రజ్జునఁ గట్టి తెచ్చి య
మ్మగువకుఁ జూపి దీనిఁ దల వ్రయ్యఁగ మోఁదెదఁ గోల నొండె రెం
డుగ నఱకత్తి వ్రేసెదఁ గడుం జెడు గీపాడపాఁపపుర్వు నే
మిగతి వధింతు నంచు నొకమేటికిరాతుఁడు రోషదీప్తుఁ డై. 6

క. ఉన్నఁగని యప్పడఁతి యో, యన్న విడువు భుజగనాథు ననవుడు నతఁ డీ
పిన్నాతని ప్రాణంబులు, గొన్నది యిది దీనియసువులు గొనియెద ననియెన్. 7

వ. అనిన నక్కోమలి యక్కిరాతుం జూచి. 8

క. విధివశమున వచ్చినకీ, డధములు గొనియాడి [1]వ్రేఁగు లై విపులభవాం
బుధి మునుఁగుదురు మునుంగరు, సధర్ము లగునుత్తములు [2]ప్రశాంతిఁజులుకనై. 9

వ. అదియునుం గాక. 10

క. ఈపాముఁ జంప బ్రదుకునె, నాపుత్త్రుఁడు విడువు మర్జునక నావుడు వాఁ
డీపేదమాట లెల్లను, గోపవివశుఁ డై ననాకుఁ గొలుపవు ముగ్ధా. 11

ఉ. కావున నెట్లుఁ జంపుదున కాని భుజంగముఁ బోవ నీను జా
నావుడు నింతి యర్జునకనామము నీ కవదాతభంగికిం
గా వలదే మహీసురులు గా దనుచొప్పునఁ దత్సహాయులుం
బోవరు గాదె యేల నినుబోఁటికిఁ గ్రూరత నాదుసన్నిధిన్. 12

సీ. హింసకు నొడఁబడ నే నెట్లు ననవుడు జనబాధకము లైనజంతువులను
జంపినఁ బాపంబు సమకూర దని పల్కి బోయ పట్టినరిపుఁ బొరిగొనంగ
వల దని చెప్పె నవ్వనిత వాఁ డహిఁ దెగఁ జూచి జనంబులఁ గాచు టుఱదె
వృత్రుఁ జంపఁడె దేవవిభుఁడు యజ్ఞధ్వంసనము సేయఁడే ఫాలనయనుఁ డట్ల

తే. కావె ధర్మువు హింసలు నీవు దీని, కియ్యకొను మని తఱిమె న క్కొంత దఱిమి
నను దయావతి యైనయన్నాతిపాపమునకుఁ జొరదయ్యెబోయకిట్లనియెఁబాము.

క. ఏ నేమితప్పు సేసితిఁ, గానవు నెఱి నీవు లెస్సగా మృత్యుపరా
ధీనత బాలునిఁ గఱచితిఁ, గాని వినుము లేవు రోషకామాదు లెదన్. 14

వ. అనుటయు నతండు. 15

క. విను మృత్యువునకుఁ దగుసా, ధనము వగుటఁజేసి నిన్ను దండింపంగాఁ
జను ననవుడుఁ గుమ్మరికో, లను సారెం బోలితిం దలఁచి చూడు మెడన్. 16

వ. ఈక్రియ నావశం బగునే యని పల్కినం బామున కర్జునకుం డిట్లనియె. 17

తే. ఏయువాఁడుండ న మ్మేమిసేయు ననక, యోపి తత్తాడనము సేత పాప మండ్రె
యొవ్వరేఁ బంపఁ గఱతు గా కేమి క్రూర, నిన్ను గీటడఁగించిన నింద రాదు. 18

1 వ్రేఁగులై. 2 ప్రశాంతిం జులుకన్.

తే. అదియుఁ గాక విశేషించి యరయ బుద్ధి, గలుగునట్టిసాధనములుగారె మీరు
మృత్యువున కట్లుగావున మెలఁగ మిడుక, నీక పొరిఁగొనవలయు మిమ్మెల్లభంగి. 19

వ. అనిన విని బోయకు భుజగం బిట్లనియె. 20

తే. బుద్ధి గల్గుసాధనముల పో హవిస్సు, లరసి వేల్తురు ఋత్విజు లాఫలంబు
గాంచు నధ్వరకర్తయ కాక వారి, కేమిపని యనఁగా మృత్యు వేఁగుదెంచె. 21

క. చనుదెంచి పామునకు ని, ట్లను నిను నేఁ గోరి పనిచినట్టుల నన్నుం
బనిచెం గాలుం డీచా, వున కీవును నేను హేతువులు గా మనఘా. 22

క. ఇనశశిపావకభూమిగ, గనజలపవనాదివస్తుగతు లెల్లను గా
లునియాఱచేతి వనినఁ ద, క్కినపని సెప్పంగ నేటికిని భుజగేంద్రా. 23

క. విను మిట్లగు టేర్పడ నెఱిఁ, గిన నాపై నిడుదు వెట్లు కిల్బిషముం గా
లుని చెయిది నన్ను దూఱిన, నిను దూఱుట యుఱదె నాదునిర్మాణమునన్. 24

ఆ. అనిన భుజగ మిట్టు లను నీవలన నేను, గుణము సెప్ప దోషగణన సేయ
నన్నుఁ బనిచె నంటి నామీఁదిదోషంబుఁ, బాపికొనుట నాకుఁ బాడిగాదె. 25

క. విను మఱి కాలునిదెసనై, నను దోషము కలిమి లేమి నా కాడంగాఁ
బని యేమి దోషగతిచిం, తనభాషణములకు నేను దగుదునె యనఘా. 26

వ. అని పలికి పాము బోయమొగంబు సూచి. 27

క. వింటే మృత్యువుమాటలు, గంటే నామీఁదఁ దప్పు గలిగించెద వి
ట్లింటం గట్టం దగునే, యంటకు నగి బోయ యిట్టు లనియె నరేంద్రా. 28

క. నీవును మృత్యువుఁ బాపస, మావేశితమతుల రొఱగ నాడినయంతం
బోవునె మీపై దోషము, లే వెఱతునె యిట్టు లనిన యింతన మీకున్. 29

వ. అనిన మృత్యువునుం బామును. 30

క. ఘనుఁ డగుకాలునివశమునఁ, జనియెడుమా కరయ దోషసంగతి గలదే
యనునెడఁ గాలుం డచటికిఁ, జనుదెంచెం బ్రీతిధర్మసంశయ ముడుపన్. 31

వ. చనుదెంచి యర్జునకు నాలోకించి. 32

క. పామును మృత్యువు నేనును, గా మీదారకునిమృతికిఁ గారణ మీతం
డేమేఁ గర్మముఁ జేసెం, దా మృతి బొందించె నదియ తలకొని యితనిన్. 33

క. విను కర్మం బొనరించును, జననము మరణంబు నదియ సౌఖ్యము దుఃఖం
బును గాంపించుం దన చే, సినదానిం బడక పోవ శివునకు వశమే. 34

వ. అని చెప్పి. 35

క. కావున నిందఱు నుడుగుం, డీవాదం బనుడు బోయ కిట్లను ధరణీ
దేవాంగన దనయొఱుకయు, దేవాలాపములు నొక్కతెరువై యున్నన్. 36

ఆ. ఇట్టివనటఁ బొందు నట్టిపాపము సేసి, వనిత లిట్ల యగుదు రనఘ యివ్వి

ధంబునఁ జెందదే దగుకిల్బిషంబున, బాలు రిట్లు [1]పోదు రేల కలఁగ. 37

వ. అని వెండియు. 38

క. సకలజనంబులుఁ గర్మము,నకు ననుగుణ మైన తెరువునం బోదురు దీ
నికి రోషవిషాదము లే,టికి విడువుము పాము సంఘటింపుము శమమున్. 39

క. అన విని తెలిసి విడిచె న,ర్జునకుఁడు భుజగము నహాస్త్రరోషం డగుచుం
జని రెలమిఁ బొంది కాలుం,డును మృత్యువుఁ గావునను విడువు మీవడలున్.

తే. కారు దుర్యోధనుఁడు నీవుఁగారణములు,బాంధవులరణమరణసంప్రాప్తి కనఘ
వారు దమతమకర్మముల్ గారణములు, గాఁగ నిట్లయి రేల శోకంబు నీకు. 41

వ. గౌతమీలుబ్ధకభుజంగమృత్యుకాలసంవాదంబను నియ్యితిహాసంబుతాత్పర్యంబు
మనంబునం బట్టుకొలిపి యాపుట్టినకలంకం బొలంగ జడిసి శమంబున సుఖివి
గ మ్మనినం గౌంతేయాగ్రజుండు సంతసిల్లి శాంతనవునితో ని ట్లనియె. 42

అగ్నిదేవుఁడు సుదర్శన యనుకన్యకను వివాహంబు సేసికొనుట

చ. అనఘ గృహస్థధర్మమునయందుఁ జరించి నరుండు మృత్యుసం
జనితభయంబు వాపికొనఁ జాలునొ చాలఁడొ యన్న నాసరి
త్తనయుఁడు దానికిం దగువిధంబు దిరం బగు నేనిఁ జాలు న
య్యను వాడగూడునట్టియితిహాసము విన్ము నరేంద్ర చెప్పెదన్. 43

మ. మనువంశంబునఁ బుట్టి సర్వజనతామందార మై నేల యె
ల్లను బాలించి జగత్త్రయీప్రణుతలీలం బొల్చె దుర్యోధనుం
డనురా జవ్విభునొప్పు నర్మదకుఁ గామావేశముం జేసినర్
వనితారూపము దాల్చి పొందె నతనిన్ వైదగ్ధ్యహృద్యంబుగన్. 44

క. ఆరమణికి నతనికిఁ గ,న్యారత్నం బుద్భవించె నమరపురంధ్రీ
శ్రీరామణీయకము నిస్సారం బగునట్లు గాఁగ జగతీనాథా. 45

క. విను దానికిఁ బేరు సుద,ర్శన యన్నరనాయకుండు సంప్రీతి మెయిం
బెనిచి తనయగ్నిహోత్రం,బున పరిచర్యలకు బనిచె [2]బుజ్జనములతోన్. 46

వ. పనిచిన నప్పొలంతి యప్పనులవెంట మెలంగుచుండె నట్టియెడ. 47

సీ. అర్చించునప్పు డయ్యంగనకెంగేలి జిగిసొంపు చిత్తంబు దిగిచికొనఁగ
నరసి కన్గొనునప్పు డయ్యింతికనుఁగవపొలపంబు రాగంబు వొదలఁజేయ
నయ్యలఁ బని బంచునప్పు డమ్ముద్దియపలుకులతీపు గోర్కులఁ [3]గెరల్ప
నల్లన యూఁదెడునప్పు డక్కోమ్మవాతెఱతావి ధైర్యంబుఁ ద్రిప్పికొలుప

---

1 పోఁగుదు. 2 బుజ్జన మొప్పఁగ్. 3 దెరల్ప.

తే. మరుఁడు దోఁట్తోడఁ దేఁకువమాలి కదిసి,తూపుగముల క్రొవ్వాఁడిమిసూపనంత
కంత కిగ్గల మగువలవంతఁ దూలి,పోయెఁ బావకుఁ డేమి సెప్పుదు నరేంద్ర. 48

వ. ఇట్లు మదనాగ్నినుదిలకొని యగ్నిదేవుం డక్కాంతతో నేకాంతంబున ని ట్లనియె.

సీ. చిగురుటాకుల గాసిసేయునీయడుగులచెలువంబు సూడ్కులఁ జేర్చికొనియె
మారేడుపండులగారాము సెఱచునీయొలచన్నుఁగవ వేడుకలఁ బొనర్చె
నునుఁదీవఁ జీరికిఁ గొననినీమైఁదీవ మురిపంబు డెందంబు మరులుకొలిపె
నెఱసందురుని సిగ్గువఱుపంగఁ జాలునీనెమ్మోము దాలిమి వమ్ముసేసె

తే. నాతి నీకు నై వెక్కుబన్నములు వడితి, నంగజునిచేత వల్లభ వగుము నాకు
నావుడును సిగ్గుగదిరియాననముఁ వాంచి, యలఁతియెలుఁగుననిట్లనునాలతాంగి. 50

క. కులకన్యకలకు వేడుక, [1]దలవీడులఁ బరులతోడితగుమాటలకుం
దలకొనఁ దగునే గురుజనముల కా కర్తైఱఁగువారు పురుషార్థనిధీ. 51

వ. అనిన విని హుతవహుం డట్లు కాక యనియె నాసమయంబున. 52

ఉ. ఆనరనాయకుం డొకమహాధ్వర మెంతయు వేడ్కఁ జేయఁగాఁ
బూని మహీసురావలికిఁ బూజ లొనర్పఁగఁ దాను బ్రాహ్మణుం
డై నయ మారఁగా ననలుఁ డాతనిపాలికి వచ్చి నాకు నీ
వే నృప నీదుపుత్రిఁ గృప యేర్పడ దానము గాఁగ నావుడున్. 53

వ. అవ్విభుండు. 54

తే. అన్యవర్ణుండు దీనుఁ డీయనకు నెట్లు
గూతుఁ నీ వచ్చు నని మదిఁ గుత్స వుట్టి
యీఁడ ప్రార్థన మఫల మై యేఁగి యజ్ఞ
సమయమున నగ్ని దనమూర్తి సంహరించె. 55

క. కని యజ్ఞపతి బుత్విజులును దానును వెఱఁగుపడి విలోపము వాటి
ల్లెనొకో కర్మగతుల నని, మనమున నూహించి భవ్యమంత్రముఖరుఁ డై. 56

వ. పావకునిం బ్రస్తుతించు చుండ నద్దేవుం డాభూదేవతలకు నల్లన తనతెఱం గెఱిం
గించిన. 57

తే. వార లానృపుతోఁ జెప్ప [2]గారవంబు, సంతసముఁ దలకొనఁగ నయ్యింతిఁ బెండ్లి
సేసె విప్రకుమారుఁ డై చెన్ను మెఱసి, యగ్ని వరియించెనచ్చెరువంద జనులు.

వ. ఇట్లు సుదర్శనావివాహోత్సవం బనుభవించి విభావసుండు విభ్రాప్రభాసమానుం
డగుచు హుతంబులు పరిగ్రహింప దుర్యోధనుయాగంబును సుప్రయోగం బై
చెల్లెఁ బదంపడి. 59

క. అనలునకు సుదర్శనకును, జనియించె నుదాత్తగుణవిశాలుండు సుద
ర్శననామధేయుఁ డానృపుఁ డనూనధర్మమునఁ దాల్చె నవనీభరమున్. 60

1 దలవీక్షన నరుల. 2 గారవమున, సంతసంబును దలకొల్ప యింతిఁ.

వ. ఆసమయంబున. 61

ఆ. అతని కోఘవంతుఁ డనువాఁడు జనియించె, సుచితయశుఁడు వానికోఘరథుఁడు
నోఘవతియు ననఁగ నుదయించి రయ్యోఘ,వతికి నావిభుండు వరుని నరసి. 62

వ. ఒరుల మెచ్చక. 63

క. ఆలేమ సుదర్శనునకు, నాలిం గా నిచ్చె నద్దహానందనుఁడుక్
లోలతఁ గైకొని పరిణయ, కేలి నడపి విమలబుద్ధిఁ గృతనిశ్చయుఁ డై. 64

వ. గృహస్థధర్మానుష్ఠానంబు నన మృత్యువు జయింతు నని ప్రతిజ్ఞ సేసి యోఘవతి
యును దానును గురుక్షేత్రంబునకుం జని యందు రమణీయప్రదేశంబున
విశాల యగుపర్ణశాల కావించుకొని యుండె నట్టియెడ నయ్యోఘవనాగతో నతం
డి ట్లనియె. 65

తే. అతిథిః బూజించు వేడ్క. నాకగ్గలంబు, వెలఁది నీవును ననుకూలవృత్తిఁ దాల్చి
పొలయ కప్పని నడపఁగావలయుఁ బూని,యే నిచట నున్న యప్పుడు లేనియపుడు.

క. అతిథిజనులు దమతమవాం,ఛితము లనుభవించునట్లు సేయం గనినం
గృతకృత్యతఁ బొందరె గృహ, పతియును గృహిణియును [2]ధర్మభారమువలనన్.

క. అతిథి నినుఁ గోరెనేనియు, మఱిఁ గింకిరిపడక యోలమాసగొనక నీ
పతికిఁ బ్రియంబు సల్పుము, సతికిం బతిపనుపు సేయఁ జను నెల్లదియున్. 68

సుదర్శనునింటికి ధర్మదేవత యతిథియై వచ్చుట

క. అల యూఁది చెప్పి యొకనాఁ, డనఘ యతం డిధ్మములకు నటవీస్థలికిం
జనినయెడ నతిథి యొక్కఁడు, సనుదెంచిన నాసనాదిసంభావనలన్. 69

క. అతివినయంబున సమ్మా,నితుఁ జేయఁగ నాలతాంగి నెమ్మోమునఁ జూ
పతఁడు నిలిపి కామాతుర, మతి నై తిం బ్రియ మొనర్పు మానిని నాకున్. 70

వ. గృహస్థధర్మప్రకారంబు నీయెఱుంగని యదియే యని పలికిన నప్పరమపతివ్రత
వేఱొండు దెఱంగుల నభ్యర్థనీయంబు లయినవస్తువు లుపన్యసించిన నతం డవి
యొవ్వియు నొల్ల ననుటయు. 71

క. సతి దనపతివచనంబులు, మతిఁజొనుపుం దెంపు మాను మాన వెఱచు న
య్యతిథిపనుపు సేయక త్రో,చుతలం పలవఱుచుఁ జేయఁ జూచుం దలరున్. 72

తే. ఇట్టు లురియాడుచిత్తంబు నెట్టకేని, నాథుచెప్పినధర్మంబునకుఁ జొరంగ
నూలుకొల్పి నిర్ణయమునఁ గీలుకొన్న, లజ్జవ్రేఁగునఁబోలె వ్రాలంగ మోము.

క. తెఱవ యొడఁబాటుమాటం, బఱివోయినగొంకుతోడ బ్రాహ్మణుఁ గొని క
న్నఱుఁ గగునెడకు నరిగె న,త్తఱి వచ్చె సుదర్శనుండు ధరణీనాథా. 74

ఆ. వచ్చి పర్ణశాలవాకిట నిల్చి య, త్తన్విఁ బిల్చె నతిథి దాని నల్ల
నూర కుండు మనియె నువిదయు భూసుర, శాపభీతి నెలుఁగు సూపకుండె. 75

---

1 అథిపుఁ డొకఁ. 2 గర్మభావమువలనన్.

సీ. పేర్కొని పలుమాఱుఁ బిలిచి యోయనుటలేకున్న నయ్యింటిలోఁగన్ను నఱపి
వల్లభుఁ గానక వహ్నితనూజుండు దలఁకొంది ప్రేముడిఁబలుకు వలుక
నతని నుద్దేశించి యతిథి నా కాతిథ్య మొనరించుచున్నది వనిత నీవు
గృహధర్మవిదుఁడవు కినియకు మయ్య మ ష్మనుఁడు నప్పరమపుణ్యాత్మకుండు
తే. నీదుకతమున నేను సమ్మోదమగ్న
మానసుఁడ నైతి నతిథులు మహితపూజ
నములు గాంచినగృహములు విపులతరము
లండ్రు బుధు లింత యెఱుఁగుదు నట్లు నడతు. 76

వ. అని పలికి వెండియుం. 77

ఉ. నావచనంబునట్టుల మనంబును దీనికి సాక్షు లుర్వియుం
బావకుఁడుం జలంబును నభంబును వాయువుఁ జంద్రసూర్యులుం
నావుడు మ్రోసె నాకసమునం విశదంబుగ దివ్యవాణి సం
భావితుఁ డీతఁ డీవిభునిపల్కు నిజం బని కౌరవేశ్వరా. 78

ఆ. అప్పు డతిథి ప్రీతి నతనిసన్నిధి కేఁగు,దెంచి దుర్నిరీక్ష్యతేజ మడరఁ
దనదుమూర్తి యధికతరసమున్నతిఁ బొలు,పెసఁగ నిల్చి యతని కిట్టు లనియె. 79

సీ. ధర్మదేవత నేను దగ నీదుచిత్తంబు నారయ వచ్చితి ననఘ నీవు
నిశ్చలవ్రతుఁడవు నీప్రతిజ్ఞకు హాని గలిగినఁ దెగఁజూడఁ దలఁచి తిరుగు
వెనువెంట మృత్యువు విను జయించితి దానిఁ గామరోషాదివికారసహిత
ముగ నంతరంగంబు మున్న గెల్చితి భవత్సతియుఁ బవిత్ర యస్ఖలితచరిత
ఆ. యొడలితోడ నీకు నూర్ధ్వలోకమునకు, నరుగ వచ్చు నెప్పు డరుగుతలఁపు
దోఁచె నప్పు [1]డిదియుఁ దోడిద యై ప్రీతి,నరుగుదెంచు ననియెఁ గురువరేణ్య. 80

వ. అని వెండియు. 81

చ. నరవర పోల్చ నోఘవతి నా నదియై జనపావనాకృతిం
బరమతపంబులోనిసగపాలను నియ్యమ యున్న సామున
న్వైరవునఁ దొంటిమై నిలిచి నీకుఁ దగం బరిచర్య సేయు ని
చ్చరితము మీకు నిర్మలయశంబు నొనర్చుట కే నొనర్చితిన్. 82

వ. అని చెప్పి ధర్ముండు ధవళహయసహస్రంబుపూనిన మానసీయరథంబునం జనియె
నోఘవతి యద్దేవునిచెప్పినట్ల వర్తిల్లె సుదర్శనుండు బరమసంతోషభరితుండయ్యెఁ
బాండవాగ్రజా నీమనంబున నెక్కొలుపు మిక్కథయభిప్రాయంబు. 83

ఆ. అతిథిపూజఁ గడచినట్టిధర్మువు గృహస్థులకు నొండు లేమి దెలుపు చున్న
యది సమస్తకిల్బిషాపహ మీయితి,హాస మిచ్చు నెల్ల యభిమతములు. 84

క. అనినఁ బితామహుతో న్వజ్జనపతి బ్రాహ్మణ్య మవులజాతులు మాటన్

1 డింటితోడిద యై

జనియించినవానికి దొరకొనునొకో యతివిమలకర్మగుణయోగమునన్. 85

వ. అని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. 86

తే. బ్రాహ్మణత్వంబు గడు దుర్లభం బనేక, జన్మములఁ బొంది తిరుగంగసంభవించి
నపుడు గనునది యున్నతమైనయప్పదంబు విను మెఱింగించెద దాని తెఱఁగు. 87

ఇంద్రమతంగసంవాదం బనునితిహాసప్రకారము

వ. అది యింద్రమతంగసంవాదం బనునితిహాసం బాకర్ణించిన నెఱుంగనగుం గావున నక్కథ యుపన్యసించెద నొక్కవిప్రునికొడుకు మతంగుం డనువాఁడు యజ్ఞార్థంబైనపనికిం దండ్రి పనుపునం బోయి. 88

క. మదమునఁ బెలుచన యొకగాడిదకొదమం గోల గొని యడిచె నడిచిన నో
వ్వాదవి తనతల్లిఁ జేరఁగ, నది సని నన్నితఁ డడిచె నని చెప్పుటయున్. 89

వ. ఆగార్దభి దనకొదమతో వీఁడు చండాలుండు ప్రచండస్వభావుండు గాకుండునే యనినం బూర్వజన్మకర్మవిశేషంబునం దిర్యగ్జాతిభాషావిదుం డగుట నవ్విప్రపుత్త్రుం డప్పల్కులు విని యిది దూషణభాషణంబు గాదు నిరూపణాలాపం బై యున్నది యట్లు గావున మాలతనంబు గలుగ నేర్చు నని నిశ్చయించి యగ్గాడిదకడకుం బోయి. 90

క. తనకుం జండాలత వచ్చినకారణ మడిగి దానిచేతం గంద
ర్పునిచెయిది మంగలికి నిజ, జననికిఁ బొం దగుట విని విషాదముతోడన్. 91

వ. తనపోయెడుపనికిం బోవక మరలి సదనంబునకుం జని జనకుని కత్తెఱం గెల్ల నెఱింగించి యతనితో శూద్రబీజంబున బ్రాహ్మణియందు జన్మించినవాఁడు చండాలుం డగుటకు సందియం బేమి గార్దభి శాపజాత గా నోపు నది యున్నరూప పలికె బ్రాహ్మణ్యంబు దపంబున సంపాదించెదం గాక యని పల్కి వీడ్కొని వనంబునకుం బోయి. 92

క. పరమతప మాచరింపఁగ, సురపతి వొడచూపి యడుగు సువ్రత నీకుఁ
వర మిచ్చెద ననిన ధరామరత్వ మిమ్మనియె నతఁడు మది ముద మొదవన్. 93

చ. అనవుడు బ్రాహ్మణత్వము మహత్త్వ మెఱుంగవ యన్యజాతి కం
దునె యది యొండు వేఁడు మది దోఁచిన మే లనియెఁ బలారి వాఁ
డనితరసాధ్య మైనతప మస్ఖలితంబుగఁ జేయుచుండెదం
జనుము మహాత్మ నీ వనిన సస్మితుఁ డై యతఁ డేఁగె నేఁగినన్. 94

వ. మతంగుం డేకపాదంబున నూఱేండ్లు తపంబు సేసిన నింద్రుండు గ్రమ్మఱ వచ్చి.

తే. వేను వల దని చెప్పిన మాన వెట్లు, పరమదుర్లభపద మాసపడి కరంబు
మేలితప మాచరించె చండాలుఁ డిట్టి,దాన నశియించు నిది నీకుఁ దగదు విడుపు.

వ. విను మిత్తెఱంగుతపంబునకుఁ బదిమడుంగులు సేసి చండాలుండు శూద్రుండగు నూఱుమడుంగు లనుష్ఠించి శూద్రుండు వైశ్యుండగు వేయిమడుంగులాచ

రించి వైశ్యుండు క్షత్త్రియుండగు నప్పుణ్యాచరణంబునకుఁ బదివేలుమడుంగులు
నిర్వర్తించి క్షత్త్రియుండు దుర్బ్రాహ్మణుం డగు నానియమంబునకు లక్షమడుం
గులు సల్పి శమదమసత్యాహింసల నమాత్సర్యంబున నార్యబ్రాహ్మణహృద
యంబులు సదయంబులు గావించి దుర్బ్రాహ్మణుండు సద్బ్రాహ్మణుండగు నిట్లు
బ్రాహ్మణ్యం బలఁతులం బడయవచ్చునే పడసియు నది నెడకుండ నడప శక్యం
బగునే యనేకజన్మంబుల నొకప్పుడు [1]బ్రాహ్మణజన్మంబు నొందియుం గొందఱు
ధనవాంఛావిషయలోల్యాదులం దదాచారంబు దిగ విడిచి చెడుదు రిట్టిమహా
పదంబు గోరి నిన్ను నీవ యేల వినాశంబు నొందించుకొనియెద వీతపోనిష్ఠ
సాలించి తగునది యొక్కవరంబు వేఁడు మనియె ననిన వాఁ డూర కున్న
నాఖండలుం డరిగె వెండియు. 97

క. అంగుష్ఠ మొకటి మోపి మ,తంగుఁడు నూఱేండ్లు సేసెఁ దపము నియతిమై
[2]నంగముతో లస్థులతో, సంగతముగఁ దోఁప వెక్కసముగా వరముల్. 98

ఆ. ఇట్లు సేసి శక్తి యెల్లను గడచన్న, నతఁడు నేల వ్రాలె నతిరయమున
వచ్చి యమరఁ బట్టి వాసవుఁ డక్కట, నీకుఁ జెప్పనయ్య నెమ్మి నేను. 99

వ. క్షత్త్రియాదులచేతనుంబట్టు వడనిబ్రాహ్మణశార్దూలంబుతోడి మేలంబుదక్కుము
నీకు నొక్కవరం బిచ్చెదం గైకొను మని పల్కుటయు నతం డొడంబడినఁ
బరమాదరంబున. 100

ఆ. ఛందదేవుఁ డనఁ బ్రశస్తి వహించి సు, స్త్రీలు పూజనంబు సేయఁ గామ
రూపధారి వై నిరూపింప విహగభా,వంబు గల్గి ప్రమదవర్తి వగుము. 101

క. అని వర మిచ్చి మహేంద్రుఁడు, సనియె ననిన విని యజాతశత్రుఁడు గాంగే
యునితో బ్రాహ్మణ్యము వెఱ, జనులకుఁ బొందంగ నిట్లశక్యం బనిన్. 102

విశ్వామిత్రునకు బ్రాహ్మణ్యంబు గలిగిన తెఱంగు

వ. విశ్వామిత్రుం డెట్లు వొందె నత్తెఱం గెఱింగింపవె యని యడిగిన నన్నరదేవు
నకు దేవవ్రతుం డిట్లనియె. 103

సీ. జాహ్నవీదేవికి జనకుఁడై వెలసిన జహ్నునికులమున సంభవించె
గాధి నాఁ బ్రకటభూకాంతుఁ డాతనిపుత్త్రి యగుసత్యవతిఁ దన కాలిఁ గాఁగ
నిమ్మని యర్థించె నమ్మహీశ్వరు ఋచీకుం డనుముని భృగుకులవరేణ్యుఁ
డతని కీ నొల్ల కిప్పటి దనకూఁతున కుంకువగాఁ జెప్పె నొక్కకర్ణ

తే. మసితమై తెలుపారెడుహరులు వేయి, మానిరై భార్గవుండు దేరఁ బూని వరుణుఁ
గానఁ జని యవ్విధముఘోటకముల వేఁడె, నాతఁడిచ్చుటకొడఁబడి యతనితోడ.

క. నీవలసినప్పు డట్టిహ,యావలి ప్రభవించు నెచటనైన నవపుడుఁ
దీవించి యరిగి యమ్ముని, దేవతటినియుత్తరంపుదీరమునఁ దగన్. 105

వ. నియతుండై తలంచినతక్షణంబ గాధినెప్పినచందం బగుగుఱ్ఱంబులు వేయునుం

1 బ్రాహ్మణ్యంబు నొందియు. 2 శంగముతో నస్థులతో.

బుడమిం బొడమి పొలిచి నిలిచె దానం గన్యాకుబ్జంబున కనతిదూరం బగు తత్ప్రదేశం బశ్వతీర్థం బనం బరఁగె నమ్మునికుమారుం డత్తురంగంబుల నిచ్చిన నచ్చెరువును సంతోషంబును శాపభయంబును ముప్పిరిగొనం దనపుత్త్రికి నుంకు వగా నియ్యకొని. 106

తే. గాధి యమ్మునిపుత్త్రి శీఘ్రమునఁ బెండ్లి, సేసె నిట్లు వరించి ఋచీకుఁ డధిక
సమ్మదమున గృహస్థధర్మము నడపు,చుండి సంతానకాంక్ష నయ్యువిదతోడ. 107

వ. నీకుం బుత్త్రోత్పత్తి గావింపం జాలుచరువు సంపాదించెద ననియెఁ దొల్లి దాని తల్లి దనయల్లునిమహానుభావం బెఱుంగుటంజేసి యాసత్యవతితో నాకుం దన యుందు గలుగఁ దయ సేయునట్లుగాఁ బుణ్యకర్త యగునీభర్తం బ్రార్థింపు మనినయది గావున నమ్మాట యమ్ముద్దియ యతనికిం జెప్పిన నప్పరమధర్మపరుండు.

తే. రెండుచరువు లొనర్చి యొక్కండు బ్రాహ్మ
ణత్వ మత్యుజ్జ్వలముగ నొనర్ప నొకటి
రాజభావంబు నధికతీవ్రముగఁ జేయఁ
జాలునట్లుగ నిజతపశ్శక్తిఁ జేసె. 109

వ. ఇట్లు గావించి యారెంటిని సత్యవతికిం జూపి తత్ప్రభావంబు వేఱువేఱ యుపన్యసించి క్షాత్త్రం బయినచరువు మీతల్లి కిచ్చి [1]బ్రాహ్మం బయినదాని నీవు పుచ్చికొనుము ఋతుకాలంబున నీతల్లి యశ్వత్థంబును నీ వుదుంబరంబును నాలింగనంబు సేసి భక్తితో మీమీచరువు లుపయోగించునది యని నియోగించె [2]వారియుపయోగంబుసమయంబున విధివశంబునం జేసి. 110

క. చరువులు నమ్ముని చెప్పిన, తరువులు వీడ్వడియె సుతకుఁ దల్లికి నట్లు
య్యిరువురు నుపయోగింపఁగఁ, గరువులు దత్తత్ప్రకారకలితము లయ్యెన్. 111

వ. దివ్యబోధ మహానీయుండు గావున. 112

ఆ. చ్యవననందనుండు సత్యవతీగర్భ, భంగి సూచి యకట బ్రాహ్మణుండు
గాఁడు తరుణి నీదుకడుపులోపలిబిడ్డ, క్రూరుఁ డైనరాచకొడుకు గాని. 113

వ. అని పల్కి చరుతరువ్యత్యాసంబున నట్లగుట దేటపడం జెప్పిన నబ్బోటి యత్యంతవిషాదవేదనాదూయమానమానస యై. 114

క. నీకుం బుట్టెడికొడుకు వి,వేకనిధి బ్రాహ్మణత్వవిరహితుఁ డైనన్
లోకము మెచ్చునె యట్టులు, గా కుండఁగఁ జేయు తపముగౌరవ మొప్పన్.

తే. నాకు నివ్వర మిమ్మని నమ్ర యగుడు, వీఁడు బ్రాహ్మణుఁడగుఁ గాక వీనికొడుకు
నందు రాజత్వసంపద యతిశయిల్లు, ననియెఁ గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డై యత్తపస్వి.

వ. అట్లమ్ముని యావహించుటకతంబున సత్యవతీపుత్త్రపౌత్త్రు లైనజమదగ్నిపరశురాములు గ్రమంబున బ్రహ్మక్షత్త్రతేజోవిరాజితు లయిరి గాధిభార్యకు జనియించి విశ్వామిత్త్రుండు. 117

---

1 బ్రాహ్మణ్యం బయినదాని. 2 వారి...గించుసమయంబున.

క. నరనాథుం డై యుండియు, జరుతరగుణసంక్రమమున సద్బ్రాహ్మణతా
స్ఫురణంబు వడసెఁ దపమును, గర మధికం బతనియందుఁ గలిగెఁ గుమారా.

వీతహవ్యుం డనురాజునకు బ్రాహ్మణత్వంబు గలిగినప్రకారము

వ. అనిన విని ధర్మజుండు వీతహవ్యుం డనురాజు బ్రాహ్మణత్వంబుఁ బడసె నని యిందు నత్తెఱం గెఱింగింపు మనపుడు నతనికి శంతననందనుం డిట్లనియె మను సంభవుండై నశర్యాతియన్వయంబున హైహయుం డనునొక్క జనపతి జనియించి వత్సదేశాధీశుం డయి పాలిచె నతనికి వీతహవ్యనామంబునుం గలిగియుండుఁ దదీయభార్యలు పదుండ్రు వారలు వీరులుం బ్రబలులు నగుపుత్త్రుల నూర్వురఁ గాంచి రమ్మహారథులు విక్రమకుతూహలంబున. 119

సీ. హర్యశ్వుఁ గాశీశు నాజికిఁ బిలిపించి యొక్కయుమ్మడి లావు నుక్కు మెఱయఁ బొదివి చంపిరి వాని పుత్త్రుండు పట్టంబు గట్టె సుదేవుండు గ్రమ్మఱంగ నురవడి నరిగి యద్ధరణీశు ననిఁ దెగఁ జూచి రా హైహయసుతులు గడిమి నాతనినందనుఁ డగుదివోదాసుండు రా జై నన్మహీరమణుమీఁద

ఆ. నడచి వారు ఘనరణం బొనరించి సైన్యంబుఁ ద్రుంచి రోడి యతఁడు వాఱి
ప్రకటసంయమిని భరద్వాజమునిఁ గని, యధికభక్తి నతని నాశ్రయించి. 120

క. తనకులము వీతహవ్యుని, తనయులచేఁ ద్రుంపఁబడుట దగ నెఱిఁగింపఁ
విని యతఁ డోడకు నీకొక, తనయునిఁ గల్పింతు రిపువిదారణనిపుణున్. 121

వ. అని పుత్త్రకామేష్టి సేసినం బ్రభవించినపుత్త్రుం డప్పుడ పదుమూఁ డేండ్ల ప్రాయంబువాఁ డయ్యెఁ బ్రతర్దననామధేయుం డగునక్కుమారుం డమ్మహాత్ముని యనుగ్రహంబున వేదంబులు ధనుర్వేదంబును వేగంబ యధిగమించి. 122

చ. ముని కృప నావహింపఁగ సముజ్జ్వలతేజముఁ బొంది ప్రీతిమై
జనకుఁడు యౌవరాజ్యపదసంగతుఁ జేసినఁ బేర్చి యవ్విభుం
డనుమతి నేయ నెత్తి చని యాజిముఖంబున వీతహవ్యనం
దనతతి నెల్ల గీటడఁచె దర్ప మెలర్పఁగ నశ్రమంబునన్. 123

క. తనయులఁ దెగటార్చి వడిం, దనమీఁదం గవిసినం బ్రతర్దనుశౌర్యం
బున కలికి వీతహవ్యుం, డనయము వెసఁ బాఱె భృగువునాశ్రమమునకున్. 124

ఆ. పాఱి భీతి దోఁపఁ బల్క నమ్ముని దన, వైనశిష్యసమితి లోన నునిచె
నతనిఁ గాశిరాజసుతుఁడును వెనువెంటఁ, దగిలి యచటి కరిగి తగువిధమున. 125

క. మునిపతికిని వినయము సేసిన నిట రాకకుఁ గతంబు సెప్పు మనియె న
జ్జనవంద్యుఁ డక్కుమారుం, డనఘా మధ్యస్థవృత్తి నై వినవలయున్. 126

వ. అని పలికి తమకులంబు వీతహవ్యునికొడుకులచేత నశించినవిధంబును దాను వారల నందఱ ద్రుంచుటయును వీతహవ్యుం డాహవంబునం దనకు నోడి

పాటుటయును జెప్పి మునీంద్రా యారాజిట వచ్చె నాతనిం బాలించుట
కై వచ్చితి ననిన నత్తపోధనసత్తముండు. 127

క. విను మిచ్చట నృపకులసంజనితుఁడు లేఁ డింతయుం బ్రశస్తమహీదే
వనికాయము కనుఁగొను మని, తనశిష్యప్రతతిఁ జూపె దయ చిగురొత్తన్. 128

వ. చూపినం జూచి. 129

ఆ. అతఁడు నగుచు భృగునియడుగుల కెఱఁగి మహాత్మ దీన నేఁ గృతార్థవృత్తి
నైతిఁ బగతు నిట్లు జాతికిం బెడఁబాపి, గాసిగాఁగఁ జేయఁ గంటిఁ గాన. 130

క. కలుగునె యమోఘ మగునీ, పలుకున కన్యత్వ మేను బనివినియెద న
న్నలఘుకృపఁ జూడు మని తగఁ, బలికిన ముని ప్రీతి నానృపతి వీడ్కొలిపెన్.

ఆ. వీతహవ్యుఁడును మహాతపస్సందీప్తుఁ, డైనయమ్మునీంద్రు నప్రతర్క్య
భంగి భాషణముల బ్రాహ్మణుఁడై కృత్స్న, మదసమాఖ్యుఁ గాంచె మహితసుతుని.

వ. తత్పుత్త్రపౌత్త్రక్రమంబున సుతేజసుండును వర్చసుండును విహవ్యుండును వితత్యుండును సత్యుండును సంతుండును శ్రవసుండును దమసుండును బ్రకాశుండును వాగింద్రుండును బ్రమతియును రురుండును సముద్రుండును శునకుండును శౌనకుండును నన మహాద్విజులు జన్మించి రిట్లు విద్యావార్త్తికశ్రేణివంశం బగు మునివంశంబునకు మూలం బయి యవ్వీతహవ్యుండు భవ్యమూర్తివడసెఁ బాండవాగ్రజా యింక నెయ్యది యడిగెద వడుగు మనుటయు నతండు దైవంబును బౌరుషంబు నను రెంటియందు నెయ్యది యధికంబు సెప్పు మనిన నప్పురుషవరుండు దొల్లి యిట్లు వసిష్ఠుండు బ్రహ్మ నడిగిన నమ్మహాత్ముం డుపదేశించిన వాక్యంబులయర్థంబు లుపన్యసించెద నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 133

భీష్ముండు ధర్మరాజునకు దైవపౌరుషంబుల తెఱం గెఱింగించుట

క. క్షేత్రంబు పురుషకారము, ధాత్రీశ్వర బీజ మరయ దైవము రెండుం
సూత్రపడఁ గూడెనేనిం, బాత్రం బగుఁ గర్మకరుఁడు ఫలమున కెందున్. 134

క. [1]విను పురుషుఁడు గావింపని, పనులకు దైవ మది యెట్లు ఫల మొనరించుం
జనములు గార్యము నడపఁగ, ననుకూలత నిచ్చుఁ గాక యయ్యైఫలముల్. 135

తే. పౌరుషమ్ము దైవంబుతోడ్పాటు లేక, ఫలముఁ బొందంగ నేరదు పార్థివేంద్ర
విత్తు సహకారి గా కున్న రిత్తనేల, వంధ్య మగుఁ గాక తా ఫలవంత మగునె.

తే. మేలు రెండులోకంబుల మేల తెచ్చు, గీడు సేసినఁ దప్పదు కీడ యగుట
గాన పురుషవర్తనమున కానుకూల్య, శీల మగు దైవ మది ఫలసిద్ధిఁ జేయు. 137

క. అనలం బించుకయైనఁ బవనుచే వెలుఁ గొందుమాడ్కి వర్ధనముం బొం
దును సత్కర్మాచరణంబున దైవము నానుకూల్యము గురుప్రవరా. 138

క. నేయి పాలు పఱిన దీవియ, మాయుకరణిఁ గర్మశుద్ధి మలిఁగిన హీన

1 విను పురుషులు గావింపని, పనులను. 2 గర్మసిద్ధి.

త్వాయత్తంబై తానును, మాయును దైవానుకూల్యమహిమ మహీశా. 139

తే. పరశురాముఁడు భృగుఁడును బలియు లోను
గాఁగ మహనీయపురుషులు కర్మసూక్ష్మ
భంగిఁ గలుషితదైవప్రభావితాత్ము
లైరి కర్మంబు దైవంబు నలఁతు లెట్లు. 140

క. విను పౌరుషమును దైవము, నన రెండును గార్యఫలము నందింపఁగ నె
ట్టన కారణములు గావున, జననాయక సదృశములు విచారింపంగన్. 141

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు సత్కర్మంబుల నయ్యైడుఫలంబులు విన వలతు నను
టయు నక్కురుసత్తమునకు నక్కురుపితామహుం డిట్లనియె. 142

సీ. అధ్వపరిశ్రాంతుఁ డగువింతవానికి నన్నం బిడినఫల మట్టి దిట్టి
దనఁ బెద్ద యగ్నిసమారాధనమునకుఁ బౌరుషశ్రేష్ఠత భవ్యదాన
ములకుఁ దత్తద్వస్తువులమహామహిమలు మౌనంబునకుఁ బరిజ్ఞానశక్తి
యతులతపంబున కధికభోగము లహింసకు రూపబలచిరైశ్వర్యసిద్ధి

ఆ. బ్రహ్మచర్యమునకుఁ బరమాయు వుపవాసములకుఁ జిత్తశుద్ధి ఫలజలంబు
లాహరించి యునికి కాధిరాజ్యము పత్త్ర, భక్షితకు దివంబు ఫలము లధిప. 143

క. శ్రుతిపఠనమునకు నర్థ, ప్రతిబోధంబునకు వరుస ఫలములు సౌఖ్య
స్థితియును సుగతియు సత్య, వ్రతమునకు ఫలంబు ముక్తి వసుధాధీశా. 144

క. ద్రుమముల దళకుసుమఫలో, ద్గమములక్రియఁ గర్మములఁ నొదవుఁ దత్ఫలముల్
దమతమతఱిఁ గర్తకు భోగ్యము లై నియతిని శుభాశుభాకారములన్. 145

వ. అని చెప్పి. 146

చ. వినుము జరానుబంధమున వెండ్రుకతండముఁ బండ్లు వీనులుం
గనుఁగవయుం జరం బొరయుఁ గాని యొకప్పుడుఁ దృష్ణ జీర్ణ గా
దనయముఁ జేర్చు ప్రాణముల నన్నక పో వనిరోగ మల్పబు
ద్ధి నరులు ద్రోవ లే రది మదిం జొర నీరు సుఖార్థు లై బుధుల్. 147

క. పాపంబుఁ బుణ్యమును దృ, ష్ణాపరులకు దుఃఖసౌఖ్యసంపాదు లగుం
భూపాల వితృష్ణులు ని, ర్లేపు లగుట వారిఁ బొంద లేవాఫలముల్. 148

వ. అని పల్కినం బాండునందను లందఱుం బ్రహర్షోత్కర్షంబు నొందిరి గంగా
నందనుండు ధర్మనందను నుద్దేశించి యీయర్థజాతంబు మునిప్రణీతం బయి
యధిగతం బైనది నీకు [1]నుపదేశించితి నీ వింక నేమి విన వల తనవుడు నా
భూవల్లభుండు నిజాశ్రయంబున కాస్పదం బయినపురుషునెడ భక్తజనంబు
చరితం బెట్టిది గావలయు నని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. 149

భీష్ముఁడు ధర్మజున కాశ్రయం బెప్పుడు నపరిత్యాజ్యం బని చెప్పుట.

క. విను కాశీశ్వరు దేశంబున నొకలుబ్ధకుఁడు వేఁట వోయినచోటన్

1 నుపన్యసించితి.

ఘనతరవిషదిగ్ధశరం,బున నేసిన మృగముఁ దప్పి భూజముఁ దాఁకెన్. 150

క. పూవులఁ గాయలఁ బెరిగిన, యావృక్షము శుష్క మయ్యె నవ్విధమున ధా
త్రీవర తదీయకోటర,మావాసము గాఁగ నొకమహాశుక ముండున్. 151

క. అది తరువు విడిచి పోవక, హృదయంబున భక్తిపెర్మి నెండను గాలిన్
బెదరక ధృతిమై నయ్యెడఁ గదలక యుండె ననుజీవిగౌరవ మెసఁగన్. 152

ఉ. దానియుదాత్తవృత్తము శతక్రతుఁ డాత్మ నెఱింగి వచ్చి పెం
డ్లైనది యిమ్మహీజము మహాతరువుల్ ఫలవృద్ధి నొంది యి
క్కాన ననేకముల్ గలుగఁగా నిటు లేటికి నిందు నిల్వ నో
మానితకీరమా యనియె మానుషభంగికరూప మొప్పఁగన్. 153

వ. అనిన విని యాశుకంబు. 154

చ. అనయముఁ బండు చుండునెడ నాశ్రయ మొప్పిన నిల్చి యెండి పో
యినతఱిఁ బాసి పోక తగ వెట్లు కృతఘ్నత గాదె యివ్విధం
బనిమిషనాథ యన్న నతఁ డచ్చెరు వంది పురాకృతోపసం
జనితవిశేష మీఖగము జానుగ నన్ను నెఱింగె దీనికిన్. 155

వ. మే లొనర్చెదం గాక. 156

క. అని తలఁచి నీదుపలుకులు, విని మెచ్చితి వరము గోరు విహగోత్తమ నీ
వనిన శుకంబు మహీజం,బునకుం జెలిమి వేఁడె భూపవరేణ్యా. 157

ఆ. అమరవల్లభుండు నమృతసేచనమున, భూజమునకుఁ దొంటిపొల్పుకంటె
మిగుల నెలమి సేసె మేలియాశ్రితు లిట్లు, మనుతు రధిపుఁ గురుకుమారవర్య.

విభులకుం బాటింపవలయువారిని భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ జెప్పుట

వ. అనిన నతం డెవ్వరిఁ బాటించుట విభులకు వలయు నని యడిగిన నాభూపతికి
భీష్ముం డి ట్లనియె. 159

సీ. జననాథ విను తపస్స్వాధ్యాయముఖకర్మకరణత నుభయలోకముల వశగ
తములఁ జేయఁగఁ జాలుధాత్రీసురులు మన్ననకుఁ బాత్రములు పతి నాతి కెట్లు
రాజునకును నట్లు బ్రాహ్మణుఁ డొడయుండు బ్రాహ్మణుం డనుమాటపావనంబు
వాక్షించి శుభముల నలిగి యాపదల నింద్రున కైనఁ జేయు విప్రుండు నృపతి

ఆ. గొడుకుఁబోలెఁ బరయ గురుఁబోలెఁ గొలువంగ, నగ్నిఁబోలె నిష్ఠనర్చితుఁడుగఁ
జేయ వలయు విప్రుఁ జెప్పెద వేదసం,వాద మేకబుద్ధి నాదరింపు. 160

వ. వేదంబులు దమలోనఁ గోష్ఠి సేయుసమయంబున. 161

సీ. బ్రాహ్మణజాతికిఁ బరిభవం బొనరింప మున్ను చేసినపుణ్యములు నశించు
జపహోమముఖకర్మసంచయంబున కధికతరంబు విప్రముఖమున నిడుట
[1]భూసురార్చన మొకమాసంబు సల్పినఁ బాపంబు లెల్లను బాసి పోవు

1 భూసురారాధనమున నొక్కమాసంబు పాపంబు.

నగ్రవర్ణులఁ గాంచి యాదరింపక యుండుకంటెను గీడొండు గలుగ దరయ
తే. నని క్రమంబున ఋగ్వేదమును యజుస్సు, సామము నథర్వణమ్మును సారభూత
భవ్యసంభాషణము సేత దివ్యమునుల, వలన విందుము కౌరవకులపవిత్ర. 162

—● భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బరమ మైనధర్మంబు చెప్పుట ●—

సీ. అని చెప్పి భీష్ముఁ డమ్మనుజేంద్రుతోఁ బరమశ్రేష్ఠమైనధర్మంబుఁ దెలియ
విను మని పల్కి యిట్లను మద్రనాథుండు సత్యవతీపుత్రుచరణములకు
నెఱఁగి కేలు మొగిడ్చి యొద్దాని నెఱుఁగుట యెఱుకల కెల్లను నెక్కు డని స
భక్తికసమ్మతిఁ బ్రార్థించి యడిగిన నమ్మహాముని దయ నతనిఁ జూచి
ఆ. విష్ణు నెఱుఁగు టధికవిమలబోధము యజ్ఞ,మూర్తి యజ్ఞకర్తృమూర్తియజ్ఞ
కలనమూర్తి యజ్ఞఫలమూర్తి విష్ణుఁ డ,తండు కృష్ణుఁ డమలతరచరిత్ర. 163

వ. అని పల్కి యమ్మహాత్ముండు వెండియు శల్యున కిట్లనుఁ గృష్ణుండు విను
చుండఁ గొందఱు బ్రాహ్మణు లతని నుపలక్షించి నాతో నిబ్బాలుండు యాదవుం
డై వసుదేవునకుఁ గంసానుజయైన దేవకియందు జన్మించినవాఁ డితని నీవు క్రతు
పురుషుం డని కొనియాడుటకుఁ గతం బేమి యని యడిగిన నన్నారాయణుండు
నగుచు నన్నుఁ గన్గొని వీరలప్రశ్నంబునకు నుత్తరంబు దగ నిత్తు గాక యనిన
నద్దేవునకుం బ్రణమిల్లి యే నిట్లంటి. 164

ఆ. వేదమయుఁడు వేదవేద్యుండు వేదార్థ, వి త్తమప్రియుండు విష్ణుఁ డీతఁ
డిట్టి: డగుట యాత్మ నెఱుఁగుట యుత్తమ, బ్రాహ్మణత్వసిద్ధి భవ్యులార. 165

వ. అనిన విని వారలు దద్భావనం గృతకృత్యు లై రని చెప్పిన మద్రవిభుండు
మానసంబు మాలిన్యరహితంబును బ్రసాదసహితంబును నయి చరితార్థం
డయ్యెఁ బాండవాగ్రజా నీకు నీయర్థంబు విజ్ఞాతం బగుట యెఱుంగుదు నైన
నుం బ్రజ్ఞావిశుద్ధికరణం బాచరించితి నని చెప్పుటయు నతం డత్యంతసంతుష్టాంత
రంగుం డయి గరుత్మంతుండు మహానుభావుం డని విందు నవ్విహగవిభుని
వృత్తాంతంబు లెఱుంగ విన వలతు వివరింపవే యనుటయు నతండచ్యుతు
నాలోకించి యాసుపర్ణుండు నీవ కా విని యుండుదుం జెప్పెద ననవుడు నప్పుం
డరీకాక్షుండు వికచవదనుం డై యట్లచేయు మిక్కురుపతి కోర్కి దీర్చుట
కర్తవ్యం బని పల్కిన నాదేవవ్రతుండు భూవల్లభున కిట్లనియె. 166

—● భీష్ముఁడు ధర్మజునకు గరుత్మంతుని చరిత్రంబు చెప్పుట ●—

సీ. కశ్యపుభార్యలు కద్రువ వినత నాఁ గల రాతపస్వి వారలకు వరము
గరుణ నిచ్చెద నన్నఁ గద్రువ వేవుర వినత యిద్దఱ వేఁడికొనిరి సుతుల
మునియును నట్లగుఁగాక యనియె బదంపడి యండములు వేయును నండయుగము
వరుసన యాకద్రువకు వినతకుఁ బుట్టె నని కుండముల నిడి యరసి యుండి
తే. రహిసహస్రమేనూ తేండ్లు నంత నుదయ్యమయ్యె నవ్వేయిగ్రుడ్డులనధికబలముఁ

తేజమునఁగల్గి యాతప్పరాజి యొప్పుచుండె నారెండునిరియక యుండె మఱియు.

క. తనసవతి యైనకద్రువఁ, గని వగపును మత్సరంబుఁ గదిరెడుమదితో
వినత గడుఁ వేగిరపడి, [1]యనీతి నొకయండ మవియ నడిచె నరేంద్రా. 168

వ. అడిచిన నందు. 169

క. పులుఁ గొక్కఁడు పూర్వాంగము, గలిగి జనించుటయు వానిఁ గని యాసతి క
న్నుల నశ్రుజలంబులు పెల్లొలుకఁగ శోకమున మునుఁగునుల్లముతోడన్. 170

వ. నిర్వేఱపడి యుండ నయ్యండజంబు. 171

చ. ఇరువుర మేము పుట్టుదు మహీనపుమేనులతో మహాబల
స్ఫురణ వెలుంగ నప్పెనుపుఁ బొందఁగ నీ కవియించి తిట్లు మ
త్సరమునఁ జాపలంబునను దత్ఫల మందుము నీసపత్నికిన్
వరపుడ వై చరింపు మని వారనినెవ్వఁగ శాప మిచ్చినన్. 172

క. వెలువెలఁ బాఱుచు వడఁకుచు, నలుకుచుఁ దనమోముఁ జూచు నయ్యంగన న
ప్పులుఁగు కృపఁ జూచి తల్లీ, వలవ దడల నిది విధాతృ[2]వశ మయి వచ్చెన్. 173

వ. అని వెండియు. 174

శా. ఏనూఱేండ్లకుఁ బుట్టు నాయనుజుఁ డిం కీయున్న యండంబు నె
ట్టైనన్ ధైర్యము గల్గి కావుము ప్రయత్నాసక్తివై వాఁడు ద
ర్పానూనుండు బలాభిరాముఁడు [3]మదీయస్ఫూర్తిమన్మూర్తి నీ
కానందంబుగ నీఁగు దాస్యము త్రిలోకాశ్చర్యసంపాది యై. 175

వ. అనియె నిట్లు ప్రథమపుత్త్రుండు వికలాంగుం డగుటకును శాపప్రాప్తికిని బరమ
నిర్వేదనంబు నొంది వినతయు నవ్విహగంబు నిర్దేశించినకాలంబు ప్రతీక్షించి
యయ్యండంబు రక్షించికొని యుండం దత్సమయసమాగమంబున. 176

చ. ఘనతరకంధరుండు దృఢకాయుఁడు దీప్తముఖుండు రక్తలో
చనుఁడు మహోత్తమాంగకుఁడు చారుసుసంగతపక్షసారమం
డనుఁడు పరిస్ఫురద్ద్యుతివిడంబితబాలదివాకరుండు లో
కనయనపర్వనిర్వహణకారి సుపర్ణుఁడు పుట్టె భూవరా. 177

క. ఆసమయంబున నరుణో, ద్భాసితగాత్రుండు దొలుతపట్టి యరుణుఁ డు
ల్లాసి యగుచు రవిపరిచ, ర్యాసుఖ మెదఁ గోరి చనియె నంబరవీథిన్. 178

మ. జననిం బాసి జనించునప్డు తనయిచ్ఛం బక్షినాథుండునుం
జని పద్మోద్భవకల్పితంబు లగుభోజ్యంబుల్ శరీరంబు వ
ర్ధన మొందింపఁగ సిద్ధసాధ్యగణముల్ దన్ ముద్దు సేయంగఁ గ్రీ
డనలోలత్వమునం జరించుఁ బరితుష్టస్వాంతుఁ డై యెల్లెడన్. 179

1 యనియతినొక. 2 వశమునవచ్చెన్. 3 మహీయస్ఫూర్తిమన్మూర్తి.

వ. అక్కాలంబున వినోదంబునకై యరిగి యొక్కయెడ. 180

సీ. చంచులం జిగురాకుం జించి యాడుచు నలి నెలుంగించు గండుంగోయిలలసొంపు
నలరుందేనియ గ్రోలి [1]యన్నుసోలంబుం మురియు కేంటులనను మ్రోంతయింపుం
[2]దనిపండ్లరస మాని తమలోనం జెలంగుచుం బలికెడు రాచిల్కపదువు రంగుం
గొలంకులకెలంకులం గూడి క్రీడించు చుండెడు నంచతండంబు నడ బెడంగుం

తే. దరంగం దేలుచుం బూవిపంది గులంబడుచు, పచ్చచిఱుగాలిసోంకును మెచ్చి మెచ్చి
తగిలి కొనియాడుచును వినతయును గద్రువయును మున్నిటి చేరువవనమునందు.

వ. మెలంగు చుండి రట్టియెడ. 182

చ. కరువునం బోసిరో విధునికాంతి సుధాబ్ధితరంగం దెచ్చి గం
డరు బొనరించిరో హరుజటాస్థలికిం దొడవైనయేటి పె
న్నురువునం జేసిరో యన మనోజ్ఞసితచ్ఛవి నుల్లసిల్లుసుం
దరతురగోత్తమంబు దవుదవ్వులం గాంచిరి చారులోచనల్. 183

వ. నిజేచ్ఛమై వచ్చినయుచ్చైశ్శ్రవంబు నిట్లాలోకించి. 184

క. వినత హాయ మింత యొప్పునె, యనూనధవళప్రభాఢ్యమై యని పలుకన్
విని కద్రువ యపరాంగంబున నీలిమ దోంచె ననియె భూపవరేణ్యా. 185

చ. అనవుండు నమ్మృగాక్షి యిటు లాడితి నవ్వులకాడితో నిజం
బునకునొ నీదుచూపునకుం బోలినభంగియొ చెప్పు మన్న న
వ్వనిత దరస్మితస్ఫురితవక్త్రముతో నిది యేటిమాట న
ల్లనియెడ గాన రాదె తెమలం బలుకం బని యేమి నావుడున్. 186

వ. వినత దెలియం జూచి. 187

ఉ. కాదని పూని పల్కుటయుం గద్రువ పన్నిద మేమి దీనికి
న్నాదిది యేల రిత్త యనినన్ విని యాసతి నిక్కమేని నీ
వేది పణంబుగాం దలంచి యేర్పడం జెప్పితి దాని కేను సం
వాదము సేయుదాన గరువంబుగ నొక్కటి నిశ్చయింపుమా. 188

వ. అనిన విని కద్రువ వినతవదనంబునం జూడ్కి నిలిపి. 189

తే. నీవు గెల్చిన దాస్యంబు నీకు నేను, జేయం గలదాన నేను గెల్చినను నీవు
నాకుం జేయంగం గలదాన వీకడింది, పన్నిదము సఱి మని తెగంబాఱి పలికె.

క. ఆపొలంతి యట్లు వల్కిన, శాపముప్రేరేప నరుణజననికి నుత్సా
హోపేత మయ్యెం జిత్తం, బాపన్నిదమునకు నేమి యనం గల దధిపా. 191

వ. ఇట్లు వినతయుం దెంపు సేసి యత్తెఱంగున కియ్యకొనియె నయ్యిరువురుం బంచ
మహాభూతంబులు సాక్షులుగాం బల్కి పన్నిదంబు సఱచిరి కద్రువ పతిపరి
చర్యకుం గాలం బయ్యె మఱి వచ్చి యశ్వంబు నాలోకింత మని నెపం బిడి
యప్పటికిం జూపు దప్పించె నవ్విధంబున మగిడి యరుగుదెంచిరి తదనంతరంబ.

---

1 యొలయంసోలంబున. 2 దమింబండ్లరస. 3 దగులువడుచు.

సీ. కుటిలంపుఁదలఁపునఁ గొడుకుల రావించి కద్రువ యిట్లనుఁ గన్నునీరు
దొరఁగంగ వారలతో నబ్ధిపొంతకు వినతయు నేనును వేడ్క నరిగి
యచ్చతెల్పునఁ గడునభిరామ మగునొక్కయశ్వంబు గాంచితి మవ్వధూటి
కేవలధవళంబు నా విని యొడ్డారమునకు నే నదె నల్లఁదనము గంటె

తే. వెనుకదెస నన్న వా దయ్యెఁ గనలి పన్ని,దంబు సఱచితి మోడిన దాస్యవృత్తి
వచ్చు సవతికి నే నెట్లు వరవుడంబు, సేయఁ దగుఁ దోఁక నల్లగాఁ జేయరయ్య.

చ. అనవుఁడు వాసుకిప్రభృతు లక్కట ధర్మువు గాదు నీవు సూ
చిన తెరు వట్టిగెల్పు శుభసిద్ధి యొనర్పునె యట్లుఁ గాక య
వ్వినతయుఁ దల్లి గాదె [1]గరువంపుఁదనంబునఁ జూడ మాకు ని
ట్లనఁ దగుదమ్మ యిట్లయిన నయ్యెను బాపము సేయవచ్చునే. 194

క. ఈవిధ మెమ్మెయి నైనం, గావింపఁగ వలయు ననుట గల్గినఁ బరదే
శావాసుల మగుదుము మము, నీ వింకం దగదు తల్లి నిర్బంధింపన్. 195

క. అని పట్టియెడం గొందఱు, జననిం దొలఁగి యెక్కడేనిం జని రాభంగిం
జనినతనూజులఁ [2]బేర్కొని, నెనరు విడిచి యానెలంత నిష్ఠురమతి యై. 196

కద్రువ దనకొడుకులకు జనమేజయునివలన నాశంబు గల్గునట్టు శపించుట)

చ. అమృతకరాన్వయంబున మహాముని వేడ్క నరుండు పాండుభూ
రమణునిదేవి గొంతియుదరంబునఁ బుట్టి ధనంజయాదినా
మముల వెలుంగుఁ దత్సుతునిమన్మఁడు సంభృతధర్మ మైన పే
ర్మి మెఱయ నేల యేలు జనమేజయనాముఁ డరాత్యజయ్యుఁ డై. 197

ఉ. ఆతఁడు సర్పయాగ మనునధ్వరముం గుపితాత్ముఁ డై పితృ
ప్రీతిగఁ జేయఁ దద్దహనభీకరభూరిశిఖాప్రవేశసం
జాతదురంతతాపమునఁ జావఁ గలా రని శాప మిచ్చెఁ ద
త్పాతనవృత్తికిన్ వెఱచి తక్కటినాగము లాభుజంగితోన్. 193

తే. నల్లఁగాఁ జేయువార మే మెల్లభంగి, నాతురంగమపతివాల మని రయమునఁ
బోయి వాలధిరోమముల్ వొదివి నీల,రోమసంచయ మైరి కురుక్షితీశ. 199

క. కద్రువ గన్గొని సంతో,షద్రుతమతి యగుచుఁ బిలిచి సవతికిఁ జూపెన్
భద్రాత్మక యవ్వినతయుఁ, దద్రోహం బెఱుఁగ లేమి దైన్యము నొందెన్. 200

క. నగుచుం గద్రువ వరవుడ, వగుము విచారంబు విడిచి యనుడు వినత య
ట్లగుఁగా కని లజ్జయుఁ బెను,వగయుఁ దొలఁగఁ ద్రోచి చేసె వరవుడము దగన్.

వ. ఇట్లు కపటజయంబునఁ గద్రువ సత్యవినయాదిగుణవతి యయినవినతం దనకు

1 గరువంపుఁదలంపునఁ. 2 నెల్ల, న్వని పేర్కొని.

దాసిం జేసికొని పరిహీణంబు లయినపరిచారికాకృత్యంబుల నిత్యంబు నలంచు
చుండెం బదంపడి యప్పరమసాధ్వి దనయగ్రతనయుం డాదేశించిన తెఱం
గూహించి రెండవయండంబున జనియించినతనూజుం దలంచుచు నాసపాటు
గదిరినహృదయంబుతో దాస్యం బనాలస్యంబున నడపుచుండ. 202

ఉ. యౌవనదర్ప మంది జవ మంతకు నంతకు నగ్గలింప మై
లా వధికంబు గాఁగ నుపలాలన సేయఁగఁ బక్షసంభవుం
డావిహగోత్తముండు హృదయంబున గర్వ మెలర్ప నుద్ధతుం
డై విహరింపఁ జూచి యొకయప్పుడు నారదుఁ డల్లఁ జేరినన్. 203

వ. అతఁడు భక్తిం బ్రణమిల్లి నిల్చిన నప్పక్షిపుంగవునకు నమ్మునిపుంగవుం డిట్లనియె.

తే. దాసి యై సవతాలికిఁ దల్లి [1]పనులు, సేసి నలఁగంగ నద్దెసఁ జింత వంత
లేక నీ విట్లు దిరుగుట లెస్స యగునె, యద్భుతోజ్జ్వలతేజ కశ్యపతనూజ. 205

చ. అనుడు విహంగనాథుఁడు మదంబకు దాస్యము రాకకుం గతం
బనఘవిచార యెద్ది దెలియన్ వినిపింపవె యన్నఁ జెప్పెన
మ్మునివరుఁ డున్నరూపు హయముం గను టాదిగఁ గల్గుకశ్యపాం
గనలచరిత్ర మాతని కఖండపరిస్ఫుటభాషణంబులన్. 206

ఉ. చెప్పినఁ గోపమున్ వగపుఁ జిత్తమునం గదురంగ మేలు మే
లప్ప హితంబు సేసెఁ జెలియల్ మను చున్నది పెంపుతోడ నం
చప్పుడ వాయువేగమున నయ్యెడకుం జని మాట యెద్దియుం
జెప్పక తల్లికిం బ్రణతి సేసె విషాదభరార్తమూర్తియై. 207

వ. కద్రువపాలికిం బోయి. 208

చ. పరమవినీతిమై నెఱిఁగి బాంధవ మారఁగ నల్ల ని ట్లనున్
గరుడుఁడు వారితారి వగఁ గందుచు నీచెలియల్ చరించుని
వ్వరవుడపుంజరిత్రమున వచ్చునె నీ కొకపేర్మి యీసతిం
గరుణ యెలర్పఁగా విడువ గౌరవసంపదఁ జేయు నెంతయున్. 209

ఉ. నీకును నేను బుత్త్రుఁడన నెమ్మిఁ దగన్ ననుఁ జూచియైనఁ ద
ల్లీ కృప సేత పెద్దయును లెస్స యధర్మము ధర్మ మన్యగల్
నా కవి యేల దాస్యకృతి నాజనయిత్రికి నివ్విధంబున
న్రాకయు దైవకృత్యమ మనంబునఁ బొంగుదు విడ్వు గల్గినన్. 210

వ. అనిన విని మొగంబు ముఱకటించుకొనుచుఁ గద్రువ గరుత్మంతున కిట్లనియె.

మ. బలవంతుండవు నేర్పుచందములఁ జెప్పం జాలి యీరిత్తప
ల్కులఁ దేర్పం బని లేదు తల్లికి నిఁకం గూర్తేని వే పోయి లో
కులు నిన్నుం బ్రణుతింపఁ దె మ్మమృతమున్ ఘోరంపుదాస్యంబు నేఁ

1. పనుపు, సేసి నలఁగుచుచుండంగఁ జింత.

దోలఁగం బెట్టెద మీ కనంత మగుసంతోషంబు సంధిల్లఁగన్. 212

చ. అన విని దాని కియ్యకొని యప్డు సుపర్ణుఁడు పోయి కశ్యపుం
గని తనభాషణంబులును గద్రువపల్కులుఁ జెప్పి తెచ్చువాఁ
డ నమృత మెట్లు నే నని యొడంబడి వచ్చితి నన్న నాతఁ డ
త్తనయునిఁ జూచి యుల్లము ముదంబును నచ్చెరుపాటు నొందఁగన్. 213

క. అమృతంబు దుర్లభం బ, య్యమరుల కేనియు నతిప్రయత్నంబున గు
ప్తము సేసి యుండు వాసవుఁ, డమలచరిత నీకు నగునె యట్టిది దేరన్. 214

వ. వినుము. 215

చ. ఉదకము రక్షకం బగుచు నుండఁగ నుజ్జ్వలవహ్నియందునుం
బొదువఁ గృపాణశక్తిముఖభూరిశరాయుధహస్తులై బలో
న్మదులు మహోగ్రకోపులు ఘనస్థిరకాయు లనేకరాక్షసు
ల్వెదఁగొని కావ [1]నిప్పవలలో నమృతంబు సురక్షితస్థితిన్. 216

క. ఉండు నన విని విహంగవి, భుం డల్లన నగుచు నీవు పుత్రస్నేహా
ధ్యుండ వయి పలికి తే బలి, యుండ నుపాయజ్ఞుఁడను మహోజ్జ్వలతేజా. 217

మ. అనుమానం బది యేల తెత్తు నమృతం బన్నం గడుం బొంగి యా
తనిఁ దాఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి కశ్యపుఁడు పుత్రా నిశ్చయం బట్లయే
ని నిభంబుం గమఠంబునుం గలవు వానిం దిన్న లా వెక్కు నా
ఘనజంతుద్వితయంబు నీకు నెరగాఁ గల్పించితిం బోవనా 218

వ అనుటయు సంతోషించి గరుత్మంతుం డాగజకచ్ఛపంబు లెచ్చట నుండు నెబ్బం
గివి యని యడిగిన నమ్మునీంద్రుం డవ్విహగేంద్రున కిట్లనియె. 219

కశ్యపుఁడు గరుడునకు గజకచ్ఛపంబుల తెఱం గెఱింగించుట

సీ. ప్రాక్పయోనిధిపొంతఁ బర్వతం బొక్కటి ఘనశృంగకబళితాకాశ మగుచు
సురగనామంబునఁ నొప్పు నచ్చేరువ వసియించు నొకమహావారణంబు
దానితటంబునఁ దామరకొల నబ్ధి ననుకరించుచు మధురాచ్ఛవారి
సంపద [2]సొంపారు సమదలీలల నగ్గజం బానగంబుపై సంచరింప

తే. మిట్టుఁ బల్లంబు గట్టును మెట్టు నొక్క, మట్టమై యది నును పొరుమహిత మైన
యక్కొలన నీరు ద్రావఁగా ననుదినంబు, నరుగు నయ్యిభవల్లభుఁ డనఘచరిత.

ఉ. అం దొకకచ్ఛపప్రవరుఁ డత్యధికం బగుకాయమునన్ బలం
బుం దనరన్ వసించు జలముం గొనువాంఛ గజంబు పోయినం
జెందఁగ నీక సంగరముఁ జేయుఁ బెనంగుచు నీరు ద్రావు గో
రుం దెగి యుండు నిట్ల పగ రోష మెలర్పఁగ నాఁడునాఁటికిన్. 221

క. విను మధుకైటభు లనియెడు, దనుజేంద్రులు గచ్ఛపంబు దంతియు నై పు

---

1 నిశ్చలతఁ బో. 2 సొంపారి.

ట్టినవారు దమ్మెఱుంగమిఁ, బెనఁగుదు రొండొరులతోడ భీకరభంగిన్. 222

క. ఒంటిమెయి నుండఁగా ము,క్కంటికి నాకచ్ఛపంబు గొఱుం బట్టం
గంట యరిది యొక్కొకటన, రెంటిం బొదువంగ వలయు రే వెర వారన్. 223

వ. అనుడు వైనతేయుండు. 224

ఆ. ఒకటి గొలనిలోన నుండు నొక్కటి గొండ,మీఁద సంచరించు మీరు రెంటి
నడఁగ నొక్కమాట యడరి పట్టుట కృత్య, మనియెదరు వశంబె యట్లచేయ.

వ. అనిన నది యట్టిద యుపాయంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని యమ్మునివరుండు.

చ. కరిపతి నీరు ద్రావుటకుఁ గాఁ జనుదెంచినఁ గూర్మరాజు సం
గర మొనరించు చుండి తమకంబున నీళ్లలఁ బాసి వీఁకమై
దరి నడరంగఁ బట్టు నది తత్సమయంబున రెంటిఁ గూడ నీ
వెరపున యూఁది చిత్తమున వేగిరపా టెటు లేక పొంచుమీ. 227

వ. అని యుపదేశించిన వీడ్కొనుటకు వినతుం డయినతన్ను నత్యాదరంబునం గనుంగొని యత్తపోధనసత్తముండు నీవు గజకచ్ఛపంబుల నాహారంబుగాఁ గొనిన నీకుం ద్రిదశాహారంబు దేర దొరకొనుటకు సందేహంబు లే దనుపల్కు వల్కి పరమాశీర్వాదంబు లిచ్చిన. 228

మ. విని యుత్సాహము [1]గందళింపఁగ వియద్వీథిగతుం డై విమా
ననికాయంబులు దూలఁ బక్షతివితానస్ఫారదీప్తిప్రజం
బినరశ్మిప్రకరంబుఁ గీడ్పఱుపఁ బక్షీంద్రుండు [2]చంచద్గతిం
జనియెం దా నురగాభిధాన మగునాశైలంబు పెంపిప్పకున్. 229

క. చని యల్పశరీరుండై, తను నెఱుఁగక యుండ మెలఁగి దానోగ్రగజేం
ద్రునిఁ గాచి నీరి కపి వో,యినయప్పుడు వెనుకఁ జనియె నెలమి దలిర్పన్. 230

ఉ. దంతి సనంగ భూరిమదధారలగాలి యెఱింగి కూర్మ మ
త్యంతసముద్ధతిం గొలని కడ్డపడన్ వెస వచ్చె వచ్చినన్
దంతియు నీరువట్టున నుదగ్రపుగోపము సందడింప దు
ర్దాంతసముద్యమం బెసఁగ దానిపయిం గవిసెన్ మహోగ్రమై. 231

చ. కవిసి ఖరంబు లైన [3]మునికాళ్లను బ్రేయఁగ పాము నీరిలో
ను వెడల కుండి కూర్మ మతనుస్థిరతీవ్రనఖంబులం బదా
గ్రవిదళనంబు సేయఁగఁ గరంబున మోఁదఁగ వారణంబు దం
తవిహతి నొంపఁ గచ్ఛపము దారుణ మయ్యె రణంబు భూవరా. 232

ఉ. ఇమ్మెయిఁ బోరి పోరి మది నేపును గోపము నగ్గలింపఁ గూ
ర్మమ్ము గడంగి నీర్వెడలి మత్తకరిన్ వడి నాక్రమింపఁగా
గ్రమ్మన రెంటినిం బొదివి కచ్ఛపమున్ వలకాల వామపా
దమ్మున వారణంబును ముదమ్మునఁ బట్టి తగిల్చె గోళ్లలన్. 233

[1] సందడింపఁగ. [2] శుంభద్గతిం. [3] మునుగాళ్లను.

వ. ఇట్లు వినతపట్టి పట్టిన నవి దమయంగంబులు వారలం బడ నడిచిపడుటయు నతండు. 234

మ. పెలుచన్ గోళ్ల నొత్తి యగ్గజముఁ దాఁ బెల్చన్ గ్రసం జేసి మూ
గ్ఘల నొందన్ వెస నెత్తి మేఘయుగళీపక్షోల్లసద్గైరికా
చలమై హాయసకేలిరో యన నభస్సంచారి యై యుబ్బున
గ్గలికన్ దవ్వుగఁ బాఱి యొక్క ఘనవృక్షం బయ్యెడం దోఁచినన్. 235

ఆ. దానిమీఁద నుండి వాని రెంటిని భుజింపంగ మదిఁ దలంచి పంచయోజ
నములు నిడుపు గల్గు రమణీయశాఖపై, గరుడుఁ డెలమి నెక్కె గుణవరేణ్య.

క. ఎఱిఁగినయప్పెనుప్రేఁగున, విఱుగుటయును శాఖ మూఁచి విహగేంద్రుఁడు గొం
దఱు మునుల నందుఁ గన్గొని, వెఱపున నాత్మీయచిత్తవృత్తి గలంగన్. 237

తే. అవనిఁ బడ నీక శాఖఁ జంచువునఁ బట్టి
పట్టి వారలసుస్థితుల్ పల్లటిలక
యుండ వెరవున ధరియించి యొయ్య నెగయఁ
జూచి యవ్వాలఖిల్యులు చోద్య మంది. 238

వ. వైనతేయుం డగుట మనంబుల ననుసంధించి కరుణించి. 239

క. ఈతఁడు దక్కఁగ నొరులకు, నీ తెఱఁగుబలంబు వెరవు నేల కలుగు నం
చాతరుశాఖ విడిచి చని, రాతని దీవించి యోగ్య మయ్యెడు నెడకున్. 240

వ. చనినఁ గరుత్మంతుండు సంతోషించె దదనంతరంబ. 241

ఆ. విపులశాఖ నిచట విడిచిన నిచ్చోటి, జంతుకులము లెల్లఁ జచ్చు నింక
నేమి సేయువాఁడ నే నను నెవ్వగ, పుట్టె నవ్విహంగపుంగవునకు. 242

వ. అట్టియెడ. 243

తే. నిందితాచారయుతము పుళిందదేశ,మంబుధిప్రాంత మీశాఖ యందు విడువు
మమరవరులపం పిది విహగాధినాథ, యను నెలుంగు నభంబునం దావహిల్లె. 244

క. విని సత్వరముగ నట గొని, చని యద్దేశమునఁ గల్గుజనములు మృతిఁ బొం
ద నతం డాచక్కటి నా, ఘనశాఖయు నెమ్మనంబుకలఁకయు విడచెన్. ·245

వ. విడిచి భరితలీలంబుగా నొక్కశైలంబు విశాలతటంబునకుం బోయి. 246

క. కరికచ్ఛపముల పెన్నెత్తురుఁ గండలుఁ గ్రొవ్వు మెదడుఁ దుష్టిగఁ బత్రీ
శ్వరుఁ డాని యధికబలబంధురుఁ డై యమృతమున కేఁగె దుర్దాంతగతిన్. 247

వ. ఇవ్విధంబున. 248

క. చని దానిచుట్టు మండెడు, ననలంబును జూచి తన్మహాత్తరజిహ్వాల్
దనికిన నెఱకలు గమరునొ, యనుతలఁపున బ్రహ్మఁ గాన నరిగె రయమునన్. 249

వ. అరిగి తచ్చరణంబులకుం బ్రణతుం డై కేలు మొగిచి. 250

చ. వినతకు దాస్య మొందె నొకవెంటఁ దదీయనిరాసహేతు వై
యనఘవిచార నాకు నమృతాహరణంబు విధేయ మయ్యె న
ప్పని మెయి నగ్నిచేత నగుఁబా టగు నన్వోఱితో భవద్దయా
వననిధి నాశ్రయించుటకు వచ్చితి నార్తశరణ్య కావవే. 251

వ. అనుటయు. 252

చ. అతనికి వత్సలుం డగుట నంబుజగర్భుఁడు వెన్న పైపయిన్
వితతము గాఁగ జిహ్వలకు వ్రేఁ గగునట్లుగఁ జాల వైచినం
బతగవరేణ్య [1]మ్రక్కఁబడుఁ బావకుఁ డయ్యెడఁ జొచ్చి నీదువాం
ఛితము ఫలింప సత్వరతఁ జేకొను మయ్యమృతంబు నావుడున్. 253

ఆ. ఆత్మఁ బొంగి మ్రొక్కి యతఁ డాలమందలు, పరవు లైనయెడల కరిగియరిగి
కొండయంతవెన్న గూర్చి వేగమ కొని,పోయి యమ్మహాగ్నిఁ బొదువవైచి. 254

గరుడుఁ డింద్రుని జయించి యమృతంబు దెచ్చి కద్రువకుఁ జూపుట

శా. నీరుం బాయఁగఁ జల్లి రాక్షసులయున్మేషంబు మర్దించి హ్యా
త్సారోదారుఁ డయోమయం బయినయజ్ఞాలంబు వే వ్రచ్చి దు
[2]ర్వారస్వైరవిహార మొప్ప నమృతగ్రాహం బొడంగూడుడుం
దారావీథిఁ జవం బొడంగ గరుడన్ దర్పం బెలర్పన్ వడిన్. 255

వ. అంతయు నెఱింగి. 256

మ. అమరేంద్రుండు సముద్ధతిన్ వెడలి దేవానీకముల్ దోడ్పడన్
సమరక్రీడకుఁ జొచ్చి పక్షిపతిచే సైన్యంబు లెల్లన్ విధూ
తము లైనం గనుఁగ్రేవఁ గెం పెసఁగ రౌద్రం బైనచిత్తంబుతో
డ [3]మహోదగ్రతఁ బొల్చువజ్రము నవష్టంభోగ్రుఁ డై వైచినన్. 257

క. అది యొకఁడుఁ జేయఁ జాలక, విదళితశైల మగుతనదువిలసన మచటం
గుదియుట దనకుం దెలిసిన, మద మఱి గిరిభేదికడకు మగుడం జనియెన్. 258

క. చేయునది లేక నిర్జర, నాయకుఁడును వెఱగుపాటునను మ్రాన్పడుచుం
బోయెం గ్రమ్మఱి ధరణీ,నాయక నిజపట్టణంబునకు దీనగతిన్. 259

చ. అజనియనుగ్రహంబున విహంగమవల్లభుఁ డట్లు సాల న
క్కజ మగుశౌర్యసంపద ప్రకాశతఁ బొందఁగఁ గెలి సల్పి యిం
ద్రజయమహోత్సవంబున సుపాత్తయశఃపరిపూరితంబు లై
త్రిజగములున్ వెలుంగ నలిఁ దెచ్చె సుధారసపూర్ణభాండమున్. 260

తే. తెచ్చి డించి కద్రువ ప్రీతిఁ దేలఁ జూపి
తల్లి చెఱ వాసికొని పొంగి చెల్లునాగ
డమున గరుడ నయ్యమృతభాండంబు దాన

1 మ్రగ్గఁబడుఁ. 2 ర్వారస్ఫారవిహార. 3 మహోగ్రాకృతి.

పుచ్చికొని యెడ గలుగఁగఁ బోయి నిలిచి. 261

వ. తన్ను వెఱఁగుపడి చూచు చున్న శక్రున నుద్దేశించి. 262

మ. జననీ నీ వమృతంబు దెమ్మనినయాసత్యోక్తి వాటించి యేఁ
జని నానావిధకర్మకర్మఠుఁడ నై సాధించి వే తెచ్చితిన్
విను నానీయెడఁబాటు [1]నెల్లె జనులన్ విన్పించితిం దెల్లగా
వినతం దోడ్కొని పోయెదన్ మనమునన్ విభ్రాంతి లే కుండుమీ. 263

మ. అని [2]ధర్మస్థితితోన మాటవెర వేసారం దగం బల్కి నే
ర్పునకున్ లోకము మెచ్చఁ గద్రువకుఁ బెంపుం గీర్తియున్ మాయ సొం
పునఁ దల్లిం దనయింటి కన్పి యామృతంబుం గ్రమ్మఱన్ గ్రక్కునం
గొని పక్షీంద్రుఁడు పోయి యింద్రుఁ డెలమిం గూరంగ నిచ్చెం దగన్. 264

వ. ఇవ్విధంబున నౌచిత్యంబు సంస్తుత్యంబుగా నమృతం బమృతాశనపతికి నొసంగి
యొసకం బెసంగు తేజంబున విరాజితుం డయి యావృత్రవైరిని సూరెల నున్న
సురలను మునులను గలయం గనుంగొని. 265

చ. కొడుకులఁ బంచి తెల్పెసఁగఁగుక్షమువాలమునందు నల్లగ
ల్గెడుక్రియఁ దీర్చి పన్నిదము గెల్చెకద్రువ నేను మాటమై
నొడిచితిఁ దల్లి దాసి యగు టోర్వక తండ్రి యనుజ్ఞ మీఱ కెదు
ర్పడినదురుద్ధతిన్ మఱచి బాంధవ [3]సత్కృతి నాదరింపుఁడీ. 266

వ. అని వెండియు. 267

క. వినుఁ డట్టులు పాపము సేసినకద్రువసుతులఁ బొదివి చెందుదు మత్తుం
డనితాంతోగ్రవిహారం,బునఁ దండ్రియు మీరు ధర్మమును సాక్షులుగన్. 268

వ. అని పలికిన నతని నందఱు నభినందించి రమ్మునులు సురలునుం బురందరుని తోడ
నితనికి నొక్కవరం బొసంగ వలదే యనిన నతండు దలంచికొని దరహాసి
తంబుతో వారల నాలోకించి మనవరంబునకు నాసపడియెడుకొలంది వాఁడుగాఁ
డతండు సాక్షాద్విష్ణుండు కృష్ణుం డన శూరుఁ డనుయాదవధాత్రీశునకుఁ
బౌత్రుండై లోకహితార్థంబుగాఁ జరియింపం గలవాఁ డీమూర్తియు విడువండు
వివిధవర్తనంబుల వినోదించుచుండు ననియెఁ దదనంతరంబ సముచితప్రకారం
బున నాజంభారిని వారలను దా నామంత్రితులం జేసి. 269

సీ. అజుఁ డుపలాలింప నద్దేవు కావించువరభోజనంబులఁ బెరిఁగె నితఁడె
ఘనకాయజవసత్త్వగజకచ్ఛపముల నొక్కెత్తున లీలమై నెత్తె నితఁడె
విపులభూరుహశాఖ విఱిగిన మునిహితార్థంబుగాఁ జంచున దాల్చె నితఁడె
సురసేనతోఁ బురందరుని నిర్జించి యుద్దీప్తుఁ డై యమృతంబు దెచ్చె నితఁడె
తే. తల్లిదాస్యంబుఁ దనబాస దప్ప కుండఁ, బాపి యాసుధ మరల నప్పాకశాస
నునకు దయ నిచ్చె నీతఁడె యనుచు సిద్ధ,సాధ్యులగ్గింప గరుడుఁడు సనియె మగిడి.

---

1 ఎల్ల జనులన్. 2 ధర్మస్థితిదోఁప. 3 సత్కృప.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 271

క. మానవలోకకలితబహు,ళానందకరంబు సిష్కళావ్యయసుఖసో
పానము నగుసౌపర్ణా,ఖ్యానము విని పుణ్యాతముఁడ వైతి నరేంద్రా 272

వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు సంతసించి విప్రున కెద్దియేనియు నిచ్చువాఁడుగా నొడంబడి యీనివాఁ డేమిగతిం బోవం గలవాఁ డని యడుగుటయు నతం డతనితో నొకనిదర్శనంబున నది యెఱింగించెద విను మని యి ట్లనియె. 273

సీ. ఒక్కసృగాలంబు నొకవానరంబును బ్రీతిమైఁ గూడి వర్తించుచుండఁ
దొలుపుట్టువునమానవులకు నెచ్చెలులునై యుండుట గూర్చు నొండొంటికొక్క
యెడ నొకనాఁ డవ్వఱిమృతోడ నాక్రోఁతి గటకటా నీకిట్లు గడునుహేయ
మైనపీనుఁగునంజు డాహార మైనట్టి భవము వాటిల్లు టేపాపమునన

తే. యనిన జాతిస్మరణవంత మగుటఁ జేసి, యది విషాదముఁ బొంది ధరామరునకు
నీ నొడంబడ్డధన మీన కాన యిట్టు, నీచతరజాతియందు జన్మింప వలసె. 274

వ. అని తెలిపె న ట్లగుటం జేసి యాస గొల్పి విప్రున కియ్య కున్కి యొప్ప దని చెప్పిన నప్పాండవాగ్రజుం డహీనగుణవర్ణనీయుం డయినహీనవర్ణునకు మంత్ర తంత్రాదు లుపదేశించుట ధర్మవిరుద్ధం బయి యుండునొకో యని యడిగిన నయ్యనిమిషనదీనందనుం డీప్రశ్నంబున కుత్తరం బగు నది యొకయితిహా సంబు గల దాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 275

బ్రాహ్మణుఁడు హీనవర్ణునకు వైదికమంత్రంబు లుపదేశింపఁ గూడ దనుట

సీ. హిమగిరిమీఁద ననేకద్విజులు దప మాచరింపంగ నయ్యాశ్రమమున
కొక్కశూద్రుండు ధర్మోపేతుఁ డేతెంచి యమ్మునులకు గురుఁ డగుమునీంద్రుఁ
గని కృప నుపదేశ మొనరింపవే తపోవృత్తికై నా కని వేఁడుటయును
జనదు వైదికము శూద్రున కుపదేశింప నీవు శుశ్రూషమై నిలువు మనియె

తే. ననుడు వాఁడు శుశ్రూషకుఁ డై వసించె
గుడిసె యొకదెసఁ గావించికొని ముదమున
నతిథిసురపితృపూజ లత్యధికభక్తి
తోడఁ జేయుచు నొక్కింత గీడు లేక. 276

క. నియతియు వినయముఁ జూచిన, దయ పుట్టెడునట్లు గాఁగ ధర్మనిరూఢ
క్రియ లొనరింపఁగ మునిపతి, ప్రియమునఁ గనుఁగొనుటకై యరిగె నచ్చటికిన్.

ఆ. అరిగి యతనిచేయునయ్యనుష్ఠానంబు, లోనఁ గానివాని మానఁ జెప్పి
యనఘ యిట్లు సేయు మని యుపదేశింపఁ, గరుణపేర్మిఁ బుణ్యకర్మగతులు. 278

క. ఆతఁడు దానికి నతిసం,ప్రీతాత్ముం డగుచు నడపి పిదపం గాలం
బై తెగి యొకనృపునకు సం,జాతుం డయ్యెను సమస్తసద్గుణములతోన్. 279

క. మునిపతియుం డఱితోడన, తనువు విడిచి యరిగి యతనితండ్రి యగుడు వి
ప్రునకుం బుట్టెఁ వేదా,ద్యనుపమవిద్యలకు నెల్ల నావాసం బై. 280

చ. పదపడి యక్కుమారకుఁడు పట్టము గట్టి పురోహితత్వముఁ
విదితవిభూతితో నొసఁగె విప్రునిపుత్త్రున కవ్విభుండు న
వ్వోదవెడుమోముతో నతని నోరలు వాఱఁగఁ జూచు నాతఁ డె
య్యది గతమొక్కొ నవ్వునకు నంచు మదిం దలపోయు భూవరా. 281

వ. ఒక్కనాఁ డవసరంబు గాంచి యప్పురోహితుం డాభూవరునితో దేవా నన్నుం గనినప్పుడు నవ్వుదు నావలన నేమికీడు గల దది యెఱింగింపవే యిదియ నాకు వరం బని వేఁడిన నజ్జనపతి దనకు జాతిస్మరత్వంబు గలుగుటం జేసి పూర్వజన్మంబు దెలిపి యక్కాలంబునం దనయనుష్ఠానంబున నేమేని విహితంబు లుపదేశించుట దేటపడం బలికి శూద్రవిషయోపదేశంబునం బరమగతి దప్పి యిప్పాట రాజసేవాత్మకం బైనపౌరోహిత్యంబు నడపుటకై నీకుం బుట్టవలసె నేను బుట్టు వెఱింగి పుట్టినవాఁడ నగుటం జేసి యెఱింగి నవ్వుదు నవ్వునకుఁ గతం బింతియ కాని నీ వొండుకల్మషంబు గలవాఁడవే మహాధర్మపరుండవు గురుండ వాదుష్కర్మంబునకుం బ్రాయశ్చిత్తంబు సేసికొమ్మని యనేకగోవులం గనకరాసులను నొసంగిన నాభూసురోత్తముండు పురాతనజననకృతం బగు సుకృతంబునం జిత్తంబు నిర్మలం బై యుండుకతంబున నారాజు సెప్పినంత వట్టునుం గలవోలెఁ దనకుఁ దోఁచినం దోషితుం డై దానంబులం దీర్థస్నానంబుల మఱియు జపహోమాదిపుణ్యవిధానంబులం బాపంబులు వాపికొని యీపుట్టువు నీఁగికొని సంయమిసంతానజాతుం డై యెప్పటియాశ్రమంబునం దపం బాచరించి మహాపదంబు నొందెఁ గావున బ్రాహ్మణక్షత్త్రియవైశ్యులకుం దక్కఁ దక్కటివారికి నుపదేశించి బ్రాహ్మణుండు కల్మషభాజనం బగు బ్రాహ్మణాదులకుం బరీక్షాపూర్వకంబుగా నుపదేశింప వలయు నని చెప్పిన నప్పుడమిఱేఁడు లక్ష్మి యెట్టిజనంబులయందు వసియించు నని యడిగిన నాదేవవ్రతుం డతని కిట్లనియె.

లక్ష్మీనివాసస్థానములు

క. నారాయణాంకతలమున, శ్రీ రాజిల్లంగఁ జూచి చిత్తం బలరి వి
స్మేరం బై రుక్మిణి వి,స్తారరుచిరనయన యగుచు సంభావనతోన్. 283

వ. నీ వెట్టిపురుషులయందు నెబ్భంగిభామలపాల వసియింతు వనిన నాదేవి మకరధ్వజమాతకుం జెప్పినవాక్యంబులయర్థంబు లుపన్యసించెద దాన నీయడిగినయది దేటపడు నాకర్ణింపుము. 234

సీ. నిత్యసత్యులు శౌచనిరతులు గురుభక్తు లప్రమత్తులు దక్షు లమలమతులు
సత్కర్మపరులు విజ్ఞానముఁ దపము దానము బ్రహ్మచర్యంబు శమముఁ గల్గు
వారలు ప్రీతి నావసియించునిక్కలు క్రూరు నాస్తికుఁ గృతఘ్నునిఁ గుబుద్ధి

వర్జింతు నెంగిలి వర్జించి [1]యిలుపడి ఘటశుద్ధి గలిగినకాంతలందు
తే. నిల్తు వల్లభప్రతికూల నిష్ఠురాత్మ, నన్యమందిరగామిని నధికనిద్ర
యైనమానినిఁ దొఱఁగుదు నబ్జినేత్ర,టాకతరుషండపుష్పవాటముల నిలుతు. 285

వ. అని చెప్పెఁ దత్ప్రకారంబులు బుద్ధిగతంబులు సేసికొమ్మనినం గురుపతి పురుషుల పురంధ్రులసంగతియందు సంస్పర్శసుఖంబు నతిశయం [2]బెవ్వరికిం గలుగు నని యడిగిన వియత్తటినీతనూజుం డివ్విషయంబున నొక్కయితిహాసంబు గలదు విను మని యి ట్లనియె. 286

భంగాస్వనుఁ డనురాజు స్త్రీయై కుమారులం గాంచినప్రకారము

సీ. అనఘ భంగాస్వనుం డనురాజు పుత్త్రార్థి యై వజ్రి కప్రియం బగుమఖంబు
సేసి పుత్త్రుల సవిశేషుల నూర్వురఁ గని సంతసంబునఁ గ్రాలు చుండు
నాతఁడు వేఁటకై యరిగినచో వజ్రి దిగ్భ్రాంతి పుట్టించి తేరకాఁడు
ననుసట్లు సేయ నజ్జనపతి యొక్కన తురగంబుతో నొంటి దూర మైన

ఆ. కాన కేఁగి తృష్ణ గదిరిన నలుగడ, నరసి యొక్కపద్మసరసి గాంచి
వెన్ను మునుఁగ హయము నన్నీరఁ డిగిచి తాఁ, దనివుసొంపుమిగులమునిఁగిలేచి.

క. భూనాథుఁడు దృష్ట నెడం, బౌనక్రియ యాచరించి భామిని యై తన
దాన కనుంగొని విస్మయ, మూనెడుమదితోడ సరసి నొయ్యన వెడలెన్. 288

సీ. వెడలి చింతించి యీయొడలితో నేభంగిఁ దురగంబు నెక్కుదుఁ బురజనంబు
లేను బోయినఁ జూచి యే మని తలఁతురో పొలఁతు లే మనువారొ పుత్త్రులేమి
గాఁగ నూహింతురో కానన యుండంగ వచ్చునే పోవంగ వలయు నెట్లు
నని విచారించి పోయిన నెల్లవారును నాశ్చర్య మందుచు నంత నంతఁ

ఆ. గనుఁగొనంగ మంత్రిగణము రావించి దిగ్భ్రాంతిఁ దాను బోయి [3]పద్మసరసి
యందు మునిఁగి వనిత యగుట యెఱింగించి, రాజ్యమునఁ దనూజరాజి నిలిపి.

ఉ. కానకు నేఁగి తాపసులఁ గాంచి తపం బొనరింప నం దొకం
డానలినాక్షిఁ బొంది ప్రియుఁ డై నడచెం గ్రమవృత్తి నందనుల్
దానికిఁ బుట్టి రిద్ధబలదర్పులు నూర్వురు వారిఁ గొంచు న
మ్మానిని పూర్వపుత్త్రకసమాజముపాలికిఁ బోయి నెమ్మితోన్. 290

వ. తనకు నొక్కతాపసుండు ప్రియుం డగుటయు వానివలన నత్తనయశతంబు జనియించుటయు నెఱింగించి. 291

క. మగతనమునాఁడు మీరు, న్మగువతనమునపుడు వీరు నాయం దుదయం
బగుటను దోడంబుట్టువు, లగుదురు ధర పంచి కుడువుఁ డందఱు ననుడున్. 292

క. భ్రాతృస్నేహము గల్గి య,రాతులు భయ మందఁగా ధరారాజ్యము సం
ప్రీతి ననుభవించిరి జను, లాతతహర్షమునఁ బొంద నందఱు నెమ్మిన్. 293

---

1 యిలువాడి. 2 జెవ్వరి కగ్గలం బగు నని. 3 పద్మవనము, నందు.

తే. దానిఁ గని పాకశాసనుఁ డేను వీని, కపహితముగఁ జేయ నిది హితమై ఘటించె
నధికపుత్త్రసమృద్ధి రాజ్యాభివృద్ధి, నిమ్మహీపతి కిమ్మహం బినుమడించె. 294

వ. దీని విఘటింపం జేయుదు నని భూసురాకారుం డై వచ్చి పూర్వులం గాంచి. 295

క. ఆరాజకుమారులమతి, నీరసము జనించునట్టు లెక్కడిజనకుం
డేరికి నేనియుఁ బుట్టిన, వారిం దోఁబుట్టువులుగ [1]వల్వం జను నే. 296

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబులం జెప్పి వార లెఱుంగ కుండ నపరకుమారుల కడకు [2]నేఁగి యితకరిమాటలమొత్తంబుల వారలచిత్తంబులను గలంచె. 297

క. అనిమిషవరుఁ డిబ్విధమున, జనియింపఁగఁ జేసెఁ బగ యసంగతులై వా
రును వెగి యొండొరువులతోఁ, బని బెట్టుగఁ జేసి చచ్చి రంతయు నధిపా. 298

ఉ. చచ్చిన నత్తపస్విపతి సన్నులు మోముకు మోఁదికొంచుఁ బై
వెచ్చనికన్నునీ రడర వీడినవేనలితోడఁ బెల్చ వా
పుచ్చి తనూజులం బనువఁ బొంచి కనుంగొని పోయి విప్రుఁడై
యచ్చటికిన్ సురాధిపతి యాతనిఁ జూచి లతాంగి వెక్కుచున్. 299

ఆ. కరుణ మొగమునందుఁ గనుఁగొని తాను ము, న్నర్థి వేఁటవోవు టాది గాఁగ
సకలసుతులు నాజిఁ జచ్చుట తుదియు గఁ, గలుగువర్తనంబు దెలియఁ బలికె. 300

క. విని యతఁ డే నింద్రుఁడ నా, కనిష్టమగు క్రతువుఁ జేసి తది హేతువు గా
నినుఁ బఱచితి నిత్తెఱఁగున, ననుటయు సంభ్రమసమేత మైనభయమునన్. 301

క. ఇలఁ జాఁగి మ్రొక్కి యటు తన,యులకై సమ్మూఢబుద్ధి నొనరించితిఁ ద
ప్పులఘుదయఁ జూడు నీ కేఁ, జలమునకుం బాత్రమే విశాలయశోర్ధి. 302

వ. అని రాము యై యున్న రాజన్యుండు దైన్యంబు దోఁపం బలికిన బలసూదనుండు ప్రసన్నుం డై. 303

ఇంద్రుఁడు భంగాస్వనునకుఁ గోరినవరంబు లిచ్చి యనుగ్రహించుట

సీ. ఇచ్చెదఁ గొందఱ నెత్తఱిఁ గాంచిన తనయుల నొసఁగుదు ననిన నతఁడు
కాంత నై యుండి యేఁ గనినవారల నిమ్ము దేవ నావుడుఁ వొల్లి నీవు గన్న
ప్రజల నే లడుగవు నిజము సెప్పుము నాకు ననియెఁ బురందరుం డవ్విభుండు
వెడసిగ్గుపాటుతోఁ బడఁతుల కర్మిలి బిడ్డలదెసఁ గడుఁ బెద్ద యనిన

ఆ. సత్యవాది వైతి సకలతనూజులు, బ్రదికి నెగడువారు భామినీత్వ
దైన్య ముడిపి పురుషతయు నిత్తు నీ కని, పాకశాసనుండు వల్కె నధిప. 304

క. విని యజ్జగతీనాథుఁడు, దనయుల నందఱను నీదుదయఁ బడసితి నే
వనిత నయి యిట్ల యుండెద, ననఘా యివ్వరము నొసఁగు మని పల్కుటయున్.

వ. విస్మితుం డై యింద్రుండు దీనికిం గతం బేమి యని యడిగిన నాభంగాస్వనుం డి ట్లనియె. 306

---

1 వాల్వం జనునే; వర్తిలఁ జనునే; 2 నేఁగి మతకరిమాటల; వచ్చి యాతక్కరిమాటల.

క. సురతంబునఁ గడు నెక్కుడు, పురుషులకం టెను సుఖంబు పొలఁతులకు సురే
శ్వర యట్లగుటను సాక్షి, వెరవున రమియించి నిలువ వేడుక గలిగెన్. 307

ఆ. అనిన నట్టులేని నోఁ గాక యిమ్మెయి, విపులసౌఖ్య మొంది విహరణంబు
సలిపి నిలువు మనుచు శక్రుండు సనియె భం,గాస్వనుండుఁ బ్రీతి నట్ల యుండె.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు పాండవాగ్రజా దీన నీవడిగినయర్థంబు దెలిసికొ మ్మనిన
నమ్మనుజపతి బహువిధము లగుధర్మంబులు భవత్ప్రసాదంబున వినుచున్నవాఁడ
నవి యెల్లను జన్మమరణాదిదుఃఖంబులం బాపం జాలునే యనేకజననీజనకులకుం
బుట్టుచు సంసారచక్రంబునం దిరుగం జాలగర్భవాసం బన నరకం బన భేదంబు
గలదె సచరాచరం బైనయిజ్జగం బస్థిరం బట్లుం గాక దీని విషాన్నంబు చందం
బుగాఁ గనియెద భవమోక్షణం బగువైష్ణవధర్మం బుపదేశింపవే యిది యీ
యుగంబునం దిరోహితం బగుట కృష్ణద్వైపాయనుండు సెప్పె మీాయను
గ్రహంబుల నెఱింగెద భవదీయచరణంబులు శరణంబుగాఁ బ్రసన్నుండ నైతి
నని ప్రార్థించిన నమ్మహాత్ముండు పగతురం దెగటార్చి పేర్చి పూజ్యం బగుసామ్రా
జ్యంబు గైకొని తదీయంబు లగుసుఖంబు లనుభవించుచుండుట గీడుగాఁ జూడఁ
గురుకులచూడామణి యగునీకుం జనుఁ గాక యావనస్థు లగురాజ్యపదస్థుల
తలంపులచొప్పె యిది మిథిలాపతి యగుజనకుండుం బోలెం బలికెద వని యుప
లాలించి యమ్మహీపాలున కి ట్లనియె. 309

క. పురుషాతిగ యై తోఁచుచు, నిరూపణము సేయ నూఁది నిర్దేశింపఁ
వెరవుపడక శాశ్వతసుఖ, భరితత నిర్వాణ మనఁగఁ బడుఁ బ్రకృతి నృపా. 310

క. ప్రకృతులు పెక్కన్నింటికి, [1]నకృతి యనం జనినయదియ యాద్య మహీపా
లక పురుషరూపిణియు నై, వికృతిం బొరయదు వివేకవిజ్ఞాత యగున్. 311

క. విను సంసారపథమునకు, ననురూపతఁ దోఁచుచుండ నన్యప్రకృతుల్
దనతోఁపు భవనిరాసం,బునకుం గారణము గామమునఁ బిహిత మగున్. 312

క. కావునఁ గామక్రోధము, లావిర్భూతములు గానియట్లుగఁ దత్స
త్త్వావేశంబునఁ [2]వనుపుము, భావం బివ్విధము విష్ణుపరతఁ గుమారా. 313

క. నృప వైష్ణవధర్మము నీ, కుపదేశించితిఁ బ్రసాదయుతుఁడ వగుచు సా
రపుఁదెరు వగునిది గనికొని, యపగతసంసారభయుఁడ వై నడపు తగన్. 314

వ. అనిన సంప్రీతుండై ధర్మజుండు భీష్మునితోఁ దత్త్వంబులు నధ్యాత్మంబులు
నధిభూతంబులు నధిదైవంబులు ననుసర్గంబునకుం గర్తయు భర్తయు హర్తయు
నగుచు సకలభూతంబులుం దన్నుపజీవింపం బెంపారువాని నెఱింగింపవే యను
టయు నతనికి నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 315

క. సనకుఁడు సనందనుండును, [3]సనత్కుమారుఁడు సనత్సుజాతుఁడు నలువుర్

---

1 నకృతక యనఁ జనిన; నకృత యనం జనిన. 2 మాన్పుము; నునుపుము. 3 సనాతనుండును.

తనయులు బ్రహ్మకుఁ బంచముఁడును షష్ఠుండును వసిష్ఠుండును శంకరుఁడున్.

ఆ. అనఘ విను మరీచి యనఁగ భృగుం డన
నంగిరసుఁ డనఁగ ననంతరంబ
యత్రి యనఁ బులస్త్యుఁ డనఁ బులహుం డనఁ
గ్రతు వనంగఁ బుట్టు సుతచయంబు. 317

వ. ఆసనత్సుజాతుం డంగుష్ఠప్రమాణమూర్తియుం బ్రజ్వలదనలస్ఫూర్తియు నయి లోకంబుల నెందునుం జరియించుచు నొక్కనాఁడు మేరుశిఖరంబున నారదుండు సన్నిహితుం డగుటయుఁ దదీయసల్లాపసౌఖ్యం బనుభవించుచున్నయెడ నిట్ల పోలె నడిగిన నారదునకు నమ్మహాయోగీశ్వరుండు సెప్పినవాక్యంబు లితిహాసరూపంబునం జెల్లు నవి యుపన్యసించెద భవత్ప్రశ్నంబున కుత్తరం బగు నాకర్ణింపుము. 318

సనత్సుజాతుండు నారదున కుపదేశించినతత్త్వప్రకారము

క. దశకల్పసహస్రంబులు, నిశ యింతియ దివస మిది సునిద్రారతికిన్
విశదప్రబోధమునకు, న్వశగతకాలములు విష్ణునకు విమలమతీ. 319

క. అవ్యక్తం బనఁగాఁ దన, దివ్యాత్మన కలిగి యుండు ధీసారనిధీ
భవ్యాత్ము లభేదస్థితి, నవ్యాహతదృష్టిఁ గాంతు రయ్యమళేశ్మున్. 320

వ. అప్పరమేశ్వరుండు. 321

క. రే నిద్రించుప్రభాతం, బైనన్ మేల్కని సృజించు నంబువులఁ దగం
దానం దిడుఁ దనవీర్యము, దాన మహాండ మగు హేమతాస్ఫురితం బై. 322

వ. తదనంతరంబ. 323

తే. బ్రహ్మఁ గల్పించి దానికిఁ బతిఁగఁ జేయ
నమ్మహాత్ముఁ డహంకార మావహించి
మనసుఁ బదియింద్రియములు బుద్ధిని ఘటించి
చదలు మొద లగుభూతపంచకముఁ జేయు. 324

వ. అయ్యాకాశపవనాగ్నిజలభూము లగుభూతంబు లేనింటికి గుణంబులుగా శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబు లావహించుం గ్రమంబున దేవమునిదానవగంధర్వకిన్నరనరజాతిజంతుజాలంబులం గల్పించు నన్నియు నహంకారవ్యాప్తంబు లయి యవ్యక్తసాగరంబున మగ్నోన్మగ్నంబు లగు చుండు. 325

క. విభుఁ డావిష్ణుం డేత, త్త్రిభవస్థితివిలయముల శుభము నశుభంబుం
బ్రభుఁ డై తగఁ గాంచి నడపి, విభవోజ్జ్వలకేళి సల్పు వినుము మహాత్మా. 326

తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము, లింద్రియంబు లహంకార మిద్ధతేజ
మనము బుద్ధి యవ్యక్తంబుమహిత వేద, వేద్యతత్త్వంబు లీచతుర్వింశతియును.

వ. అధ్యాత్మాదులు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 328

సీ. శ్రోత్ర మధ్యాత్మంబు సూవె శబ్దం బధిభూతంబు [1]దిక్కులు పురుషముఖ్య
యధిదైవములు చర్మ మధ్యాత్మ మందలి [2]సంస్పర్శ మధిభూతసంజ్ఞకంబు
దానికి నధిదైవతంబు [3]మరుత్తు నేత్రంబు దా నధ్యాత్మకంబు రూప
మధిభూత మాదిత్యుఁ డధిదైవతము జిహ్వ యధ్యాత్మకము రస మారయంగ

తే. దానియధిభూతకముదకము దనధిదైవ,తంబు ఘ్రాణ మధ్యాత్మంబుదలఁపగంధ
మనఘ యధిభూత మగుఁ దదీయాధిదైవ,తంబు మేదిని యండ్రు విద్వజ్జనమ్ము.

వ. ఇది బుద్ధీంద్రియప్రపంచంబు. 330

సీ. పాదపాయూపస్థ పాణివాగ్వర్గంబు కర్మేంద్రియము లివి నిర్మలాత్మ
యధ్యాత్మములు వాని కగు నధిభూతములు గంతవ్యమును విసర్గంబు నోల్మ
నానందమును విను మనఘ కర్తవ్యవక్తవ్యంబు లవ నధిదైవతములు
వాసుమిత్రప్రజాపతిశక్రవహ్నులు మఱి యహంకారంబు మనసు బుద్ధి

తే. వూఱిత ధ్యాత్మకము లధిభూతవృత్తి
వెలయు నభిమానమంతవ్యములును నిశ్చ
యంబు నధిదైవములు మేధ యమృతకరుఁడు
బ్రహ్మ యిది వేదవాక్యనిర్ణయవిధంబు. 331

క. ఇవి యెల్ల విష్ణువం దుద్భవము లయముఁ బొందుచుండు బహువీచికల
ర్ణవమునఁ బొడమి యడఁగుమాడ్కి విశేషము గల్గ దతనికిఁ విభుఁ డగుటన్.

క. విను మవ్యక్తం బనఁగాఁ, జను మూలప్రకృతి పురుషచైతన్యము నె
క్కొనినం జేతన యగుచు భువనతంత్రం బెల్ల నడపు వైభవ మెసఁగన్. 333

ఆ. అట్లు లోకకర్త యగునంబుజాక్షుండు పట్టుఁగొమ్మ భావభవహరుండు
హరునియనుమతమున నఖిలాబ్జజాండంబు, లట్లు వుట్టఁ జేసి యడఁచుచుండు.

వ. ఇట్లు సెప్పి సనత్సుజాతుండు నారదుం జరితార్థుం జేసె నని చెప్పి భీష్ముండు
భీమాగ్రజుతో వెండియు. 335

ఉ. ఇంతకు మూలమై యిరువదేనగుతత్త్వ మనంగ వేదవే
దాంతపురాణవేద్యుఁ డగుసత్పురుషుండు వెలుంగు వాఁడ కా
లాంతకుఁ డైనయచ్యుతుఁ డనంతుఁడు యోగిజనాంతరంగవి
శ్రాంతుఁడు విష్ణుఁ డద్వయుఁ డసంగుఁడు గౌరవవంశదీపకా. 336

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు సరిత్పుత్త్రునితో నియతు లయి యగ్నులు దమ
యంద సమాహితంబులు సేసికొని మహాత్ములు నిజాత్మల నప్పరమాత్ము నెట్టి
వానిం గా భావింతు రెఱిఁగింపవే యనుటయు నతనికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 337

క. అమృతోత్పత్తిసమయమున, నమరులకును దానవులకు నని వాటిలె నం

1 వాయువు; దివిచరులు. 2 స్పర్శన మధిభూత. 3 విద్యుత్తు. 4 ముడుపతి (మప్పతి) దదధి.

దమరులు దప్పిం జేద్పవి, కమలభవుని నాశ్రయింపఁ గా నియతిమెయిన్. 338

వ. అతండు నారాయణు నాత్మ యందు నిలిపి. 339

తే. భక్తవత్సల పరమాత్మ పద్మనేత్ర, సర్వభూతమహేశ యుష్మాదమయజాదు
పాప్య సాధుసంరక్షణ పరవిహార, సురలు రిపులచే నలఁగిరి శరణ మగుము 340

వ. అని సంస్తుతిపూర్వకంబుగాఁ బ్రార్థించె నట్టియెడ. 341

క. జలదస్వనసన్నిభమై, యెలుఁ గొక్కటి సదలఁ జెలఁగె నే నిదె మిమ్ముం
గెలిపింపఁగ వచ్చితి నను, విలసద్వర్ణములు గాఢవిశదంబులు గాన్. 342

వ. తదనంతరంబ యకుంఠితవిక్రముం డగువైకుంఠుండు. 343

క. గరుడారోహణలీలా, సరభసుఁడై చక్రగదలు శార్ఙ్గముఁ జంచ
త్కారముల వెలుంగ నదరి య,సురగణములఁ ద్రుంచె సురలు చోద్యం బందన్.

వ. ఇట్లు నిర్జించి తత్క్షణంబ యతం డంతర్ధానంబు నొందిన సంతపంబును నచ్చెరు
వును బెనంగొనుడెందంబులతో బృందారకబృందంబు లిమ్మహాత్ముం డెవ్వం డేమి
భంగివాఁ డెఱింగింప వే యని యడిగిన నజుం డితండు విష్ణుండు వైకుంఠాభిధా
నంబగుమూర్తివిశేషంబున విహరించె విష్ణునివిధం బిట్టి దని యెఱుంగను నెఱిం
గింపను శక్యం బగు నే యయిన నొక్క తెఱంగునం దెలిపెదునట్టియితి
హాసంబు గలదు వినుం డని పలికి వినిపించె ధర్మనందనా యానిర్మలవాక్యంబు
లుపన్యసించెద దాన నీ యడిగినయర్థంబు దేటపడు నాకర్ణింపుము. 345

గరుత్మంతుండు మునులకు విష్ణుదేవుని మహిమాతిశయంబు సెప్పుట

సీ. హిమగిరిమీఁద ననేకమునీంద్రులు సిద్ధులుఁ గూడి గోష్ఠీసుఖంబు
ననుభవింపఁగ లీల నచటికి వచ్చి సుపర్ణుండు వారికిఁ బ్రణతుఁ డగుడు
వా రభినందించి గారవంబున సుఖాసీనుఁ గావించి యర్చించి ప్రీతి
నతనితో సల్లాప మాచరించుచు నుండి యొక్కటి యడిగెద ముజ్జ్వలాత్మ

తే. యనిన నాతండు ధన్యుండ నైతి మీర, లెద్ది యడిగెద రేను నాయెఱింగినంత
యతులమతులార చెప్పెద ననుడు వార, లెలమి నవ్విహగేంద్రున కిట్టు లనిరి.

క. ప్రియభక్తుండవు భక్త, ప్రియుఁడును విష్ణుండు నీవు ప్రియుఁ డై భక్తుం
డయి వర్తిం తావిభుకడ, దయఁ దెలియఁగఁ జెప్పవే యతనితెఱఁ గెల్లన్. 347

వ. అని యడిగిన నతండు వారల కిట్లనియె. 348

క. స్థూలప్రకారమున నీ, త్రైలోక్యము గావఁ బూని దయ చిగురొత్తఁగ
లీలఁ బ్రవర్తింపఁగ మన, మాలోకింతు మది గనుట యన వచ్చునొకో. 349

ఉ. ఏనును మీరు నేల మఱి యెవ్వరు దక్షులు విష్ణుచందముం
బూని యెఱుంగ నవ్విభుఁడు భూరిదయారతి నాకు నేర్పడం
దాను మహాద్భుతంపుఁజరితంబులు సూపుచు భాషణామృతం

బానఁగఁ జేసె నాచెవుల నవ్విధముం దెలియంగఁ జెప్పెదన్. 350

సీ. అమరేంద్రు నిర్జించి యమృతంబు గొనిపోవు నప్పుడు వీతెంచె నాకసమున
మెచ్చితి విహగేంద్ర యిచ్చెద వరము నీ కనుమాట యది విని హర్ష మెసఁగ
నెవ్వరో యెఱుఁగ ని న్నెఱిఁగించి మఱి వర మి మ్మంటి దానికి నెలమి నగుచుఁ
గాలంబుతోఁ గూడఁగా నెఱింగెదవు వాహనమవు గమ్ము నా కనుచుఁ బురుషుఁ
తే. డొక్కఁ డుజ్జ్వలతేజోమయుండు దోఁచి, జరయుమరణంబు లేక యసురులసురల
నోర్వఁ జాలినబలముతో నుల్లసిల్లు, మని వరం బిచ్చె నిచ్చిన నధికభక్తి. 351

వ. ఏను దండప్రణామం బాచరించి. 352

క. నీవాహన మయ్యెద రథ, మీా వెక్కినఁ గేతు వై వహింతుఁ బెనుపు నా
కీవరము నిచ్చి మనుపుము, నావుడు నవుఁ గాక యని మనఃప్రియ మెసఁగన్.

వ. పలికి యంతర్హితుం డయ్యె నంత సంతసంబు నచ్చెరువును బెరయుమనంబుతో మదీయజనకునిపాలికిం జని యీావృత్తాంతం బెఱింగించిన నతండు వికసిల్లుచు నావదనంబు వీక్షించి ధన్యుండ వైతి వమ్మహాత్ముండు నారాయణుండు నీవలనియనుగ్రహంబున సల్లాపసౌఖ్యంబుఁ బ్రసాదించెఁ దపంబున నేకయోగసమాధి నవలంబించి యేను ద న్నెఱుంగుటం గోరి యారాధించిన నాకు నీలశ్వేతపీతారుణపింగళంబును బహూదరపాదపాణిశిరోనేత్రంబును నైనదివ్యగాత్రంబు సూపి సంగంబు గలయంతరంగంబున న న్నెఱుంగ వచ్చునే నిస్సంగుండవై యెఱింగెదవుగాక యనియె నట్టియవ్విశ్వరూపునకు శాశ్వతపరిచర్య సేయంగలవాఁడ వగుటం గృతార్థతం బొందితి బదరికాశ్రమంబున కరిగి యచ్చట సకలలోకసేవ్యుం డగునాభవ్యమూర్తి సేవింపు మని యానతిచ్చిన నయ్యెడకు ముదంబునం బొదలుచుం బోయి. 354

సీ. అచట నారాయణు నచ్యుతు హరిఁ బుండరీకాక్షు గోవిందు లోకజనకుఁ
గని భక్తిఁ బ్రణమిల్లి వినుతి సేయంగఁ బీతాంబరకలిత మై యష్టభుజము
శంఖచక్రగదాసిశార్ఙ్గధరంబును నైనరూపము దాల్చి యవ్విభుండు
సిఱునవ్వుతోడ వచ్చితి మేలు సేసితి రమ్మంచుఁ దా నుత్తరంపుఁదూర్పు
తే. దెసకు నల్లన పోవఁ బెంపెసఁగఁ గడఁగి, పాఱువలయు నా కెమ్మెయి బహుసహస్ర
[1]యోజనంబులు నని వితతోజ్జ్వలాగ్ని, యద్భుతముగ ననింధనమై వెలుంగ.

వ. కని యప్పావకుం బావకద్యుతి యగునమ్మహాయోగి ప్రవేశించి యందు శివాసహితుండై శివుఁడు దపంబు సేయఁ [2]దదీయసంవిత్సౌఖ్యం బనుభవించి యయ్యనలంబు గడచి యరుగుచుండ నేనును బధిశ్రమాభిభూతుండ నగుచు విడువక వెనుకఁ బోవుచుండితి నిట్లు మఱియునుం బెద్దయు దవ్వు సని యద్దేవుండు భాస్కరకిరణంబులకుం బ్రవేశంబు లేనిమహాతమంబు సొచ్చె నచ్చటం జూడ్కి సెడి మూఢత్వంబు నొంది. 356

---

1 యోజనము లని చని. 2 తదీయసందర్శనసౌఖ్యం.

క. ఆదేవుఁ జిత్తమున నిడి, యాదిపురుష కరుణ నన్ను నరయు [1]మెచటికో
ద్యేది గతియొ నాకనఁగా, నీదెస రమ్మనుచుఁ బిలుపు లెలుఁగుం జూపెన్. 357

క. మది ఖేదము మై దప్పియుఁ, గదిరిన నే శరణు వేఁడఁగాఁ దమ మెల్లం
దుది వోయి లేక తక్కెను, హృదయానందకర మైనయెడ యై యుండెన్. 358

తే. పట్టపగలింటిసూర్యునిపగిది నతఁడు, దోఁచె సూర్యేందుతారకద్యుతుల కచటు
గోచరము గాదు దేవతాకోటి యాది, నైనజంతువులకు నగమ్యస్థలంబు. 359

క. దుందుభినిస్వనములు నా, నందనమృదుమధురగీతనాదములుఁ జెవిం
బొందె మకరందబిందు, స్యందికపులసుభగనదులు నచ్చటఁ దోఁచెన్. 360

క. సురలకు నిమ్మెయిఁ [2]దేజ, స్స్ఫురణము లే దన్న యట్టిపొలుపున వెలుఁగన్
నరులం గొందఱఁ గాంచితిఁ, దరుణులనుం గంటి నద్భుతతమాకృతులన్. 361

తే. వారు పూజ లొనర్పంగ గారవంపుఁ
జూడ్కి నద్దేవుఁ డందఱఁ జూచు చరిగె
మఱియు నట తత్ప్రదేశంబు మహితవహ్ని
మయతఁ జేసి భయంకర మయి వెలింగె. 362

వ. అచ్చట నే నతనిం గానక. 363

క. భ్రమ గొని యద్దేవునిఁ జి, త్తమునం దిడి శరణు శరణు దయఁ గావుము న
న్నమితైశ్వర్య యనుడు శ్రీ,తమధురలలితాక్షరముగఁ దా ని ట్లనియెన్. 364

క. నిను నే మఱకుని నీ దగు, జనకునిచే నన్ను విని సుసంగతమతి వై
చను దెంచు టే నెఱుంగనె, వినతాసుత యిందు రమ్ము విడువుము భయమున్.

వ. నన్నుం గానమికిం గలంక వలవదు. 366

క. మమకారాహంకారముల మతిం జొర నీక నిశ్చలం బగుచూడ్కిన్
సమవేతరూపు నన్నుం, శమభరితాత్మకులు గంద్రుసారవిచారా. 367

తే. నీవు నామీఁదివేడుక నెఱయ నిష్ఠ, తోడఁ దలఁచుట మామకస్థూలరూప
దర్శివై యుండు దని నన్ను దయ దలిర్ప, గారవించిన ననలంబు క్రందువాసె.

వ. ఇవ్విధంబున సుఖం జేసి నను గొల్పించుకొని మఱియు దవ్వు సని యాకాశం
బున కెగసిన నేనుం దోన తగిలి పోవ నంతర్ధానంబు సేసె నిట రమ్మను నెలుంగ
యాధారంబుగా నాచక్కటికిం బోయి. 369

క. కమనీయహంసకులసం,గమశోభిత మైనయొక్కకమలాకరముం
బ్రమదమున దాన నవగా,హము సేయుచు నున్నతన్ను నచటం గంటిన్. 370

క. నాదిక్కు గనుంగొని తా, నాదరమునఁ బిల్చె నేను నచటికిఁ జని యం
దాదేవునిఁ గానమికి వి,షాదం బందుమదితోడఁ జంచలదృష్టిన్. 371

చ. కలయఁగఁ జూడ నద్భుతము గాఁగ ననేకశతాగ్నిహోత్రముల్

---

1 మెచటికిం, బోదు గతి యొద్ది యనఁగా. 2 జేత, స్స్ఫురణము.

వెలుఁగుట గాన వచ్చె బహువేదరవంబులు వింటిఁ దత్ప్రవి
క్తులఁ బొడగాన నట్టియెడ దారుణరూక్షసుపర్ణసంఘముల్
బలువిడి నాపయిం గవిసె భ్రాంతుఁడ నైతి భయంబు పెంపునన్. 372

ఆ. అట్లు భయముఁ బొంది యచ్యుత శివ సహస్రాక్ష వేదమయ యనాదినిధన
త్రిభువనైకనాథ త్రినయన గోవింద, పద్మనాభ హర కృపావిధేయ. 373

క. అని మఱియుఁ బెక్కు పేళ్లఁ, వినుతించుచు శరణు వేఁడి వినతశిరస్కుం
డును ముకుళీకృతహస్తుం, డును నై యేనుండ [1]దేవుఁడు ప్రసాదమునన్. 374

క. [2]తనుఁ జూపి యొడ కోడకు, వినతాసుత యనియె నపుడు వినుఁడే మొదలం
గనినబదరి కాశ్రమ మ,య్యె నచటు విష్ణునిప్రభావ మే మన వచ్చున్. 375

ఉ. అప్పర మేశ్వరుండు లలితాష్టభుజం బగురూపు దాల్చి తా
నెప్పటియట్ల నిల్చెఁ గని యేను మనంబున నద్భుతంబుతో
ముప్పిరి యైనకౌతుకము మోదము నెక్కొన నాకు సత్కృపం
జెప్పెడుఁ గాక యెట్లు నని చేరితి నంజలి మౌళిఁ జేర్చుచున్. 376

వ. చేరి వినయావనతుండ నయి దేవా యేను భవత్పాదభక్తుండ నేని నీదయకు భాజనంబ నేని నాకు వినం దగు నేని దురధిగమసారం బైనభవదీయప్రకారం బిట్టి దని యెఱుంగునట్లుగాఁ[3]జెప్పవే యనిన నాసర్వలోకశరణ్యుండు గారుణ్యామృతమయం బైనచూడ్కి నామీఁద నొలయ ని ట్లనియె. 377

విష్ణుదేవుఁడు గరుత్మంతున కుపదేశించినయాత్మతత్త్వప్రకారము

సీ. అనిమిషగంధర్వదనుజు లాదిగ నెవ్వరును విను నాయున్నరూపెఱుంగ
రఖిలభూతములు నాయం దుద్భవించు వర్తించు లయించు వర్తింప నేను
వానివశంబున [4]వసియింతు సర్వంబునందును నాతత్త్వ మధిగమింప
నగు నన్నియాత్మ సమాహితంబుగఁ జేయఁ గామవర్జిత మహంకారవిముఖ

తే. మజడ మపరిగ్రహం బహింసానువాది, క్రోధరహితంబు నిర్మలబోధయుతము
నిత్యతృప్తంబు శాంతంబు సత్యభక్తి, యైనచిత్తంబు గలనియతాత్మకులకు. 378

వ. సాంఖ్యయోగయుక్తులు బహిర్దర్శను లై నిశ్చయరహితు లై రేని నస్మదీయతత్త్వంబు గాన నేర రది మోహపంకమగ్ను లగువారికి నుపవాసంబుల నియమంబుల వ్రతంబుల నెఱుంగ శక్యంబు గా దేకాంతికధ్యానపరుల కెఱుంగుట గలుగు రజస్తమోదూషితంబు గాక కేవలసత్త్వాధిష్ఠితం బయిన జ్ఞానంబున నన్నవలంబించునది సూక్ష్మసరణి వాసుదేవసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామంబులం జతుర్విధంబుల విభక్తుండ నై ప్రాణులయం దాత్మబుద్ధ్యహంకారమనోరూపవ్యాపకత్వంబు నొంది యుండుదు నిట్టిది మదీయస్థూలప్రకారంబు గశ్యపనందనా నీవు మన్మనస్కుండవు మద్భక్తుండవు మత్పరాయణుండవు నై మత్స్వరూపవేది వగు మనియె నని చెప్పి సుపర్ణుండు. 379

---

1 దేవుఁ డతిశయకరుణఁ. 2 నన్నుఁ జూచి యొడ కోడకు. 3 బ్రసాదింపవే. 4 వర్తింతు.

క. పురుషవరులార యద్భుత, తర మగుహరిదివ్యచేష్టితము నాకుం ద
త్కారణం బోఁచినయట్టిది, పరిపాటిని మీకుఁ దేటపఱచితి భక్తిన్. 380

వ. అనిన విని యమ్మునిసిద్ధజనంబులు పరమాదరంబున నప్పుడ దేవు దీవించి యా
మంత్రణంబు సేసి హర్షోత్కర్షంబునం జిత్తంబులు జొత్తిల్లఁ దమలోన. 381

సీ. అక్కజం బగుచున్న యిక్కథ యితనిచే విని కృతార్థుల మైతి మనిరి మఱియుఁ
బుణ్య మాయుష్యంబు భూతిప్రదము భక్తి వినినవిప్రుఁడు వేదవిద్య పెంపు
నృపవైశ్యశూద్రు లనుపమానజయధనసౌఖ్యంబులను గంద్రు సర్వజనుల
కిహపరసిద్ధుల కిది సాధనం బగు నని పల్కి యాత్రేచ్ఛఁ జనిరి దీని

తే. బ్రహ్మ సురలకుఁ జెప్పినభంగి వసువు, లవనిసురు లయి వచ్చి మాయమ్మపాల
నున్న నా కర్థిఁ జెప్పి రయ్యున్నరూపు, నీకుఁ జెప్పితిఁ గురుకులనృపవరేణ్య. 382

వ. అని చెప్పి దేవవ్రతుండు వెండియు ని ట్లనుఁ బాండవాగ్రజా వైకుంఠసుపర్ణ
సంవాదం బగునీయాఖ్యానంబునకు నభిప్రాయం బాకర్ణింపుము. 383

తే. వివిధసంకల్పయజ్ఞముల్ విడిచి యాత్మ,యందు నిష్ఠమై నగ్ని సమాహితముగఁ
జేసి నిస్పృహుండై విష్ణుఁ జిత్తవృత్తిఁ, జేర్చువాఁ డవ్యయస్థితిఁ జేరనేర్చు.

వ. అని యిట్లు భీష్ముండు విష్ణుస్వరూపజ్ఞానప్రకారం బితిహాసరూపంబున ధర్మజు
నకుం జెప్పె నని చెప్పిన నప్పురుషవరులయడుగుటలును జెప్పుటలును లోక
హితంబు లై యింత యొప్పి యుండునే యటమీఁదిసంభాషణవిశేషంబులు
సెప్పు మని యడుగుటయు. 385

చ. మునిహృదయాబ్జశాంతిమధుమోదవినోదిమరాళ గాఢచ
క్రనిహతశూలనిర్మథితరాక్షసయూథ నితాంతభక్తిభా
వనరమణీయ వేదపరివాదనిరర్గళసేవనీయ ని
త్యనిరుపమాననిర్మలనిరంజనఖేలన ధర్మపాలనా. 386

క. సదయాపాంగా పరిణా,మదశాసంగమనిరాస మధురతమాంగా
మదశోకరహితచేత, స్సదనా సంజనితసముపసంహృతమదనా. 387

మాలిని. గరుడవృషపతాకా కల్పితాశేషలోకా
సురపరిషదుపాస్యా శుద్ధసంవిద్వికాస్యా
పరమమహిమసీమా భవ్యకారుణ్యధామా
నిరతిశయగుణాలీ నిష్కలానందశాలీ. 388

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నానుశాసనికపర్వంబు
నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీమయవక్షస్స్థలగౌ
రీమయవామార్ధ బంధురీకృతసౌంద
ర్యామృతరసకీర్తనవి
ద్యామయ నిగమాంతవేద్య హరిహరనాథా. 1

అష్టావక్రుం డనుమునికుమారుచరిత్రము

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు నారాయణస్వరూప నిరూపణప్రకారంబు విని యజాతశత్రుండు సంజాతప్రీతుండై పితామహునితోఁ గన్యాదానంబునకు వరుం డెట్టివాఁడు గా వలయు ననుటయు నక్కురువంశ వరుం డీవిషయంబున నొక్క యితిహాసంబు గలదు విను మని యమ్మానవపతి యాననం బాలోకించి. 2

సీ. అనఘ యష్టావక్రుఁ డను బ్రహ్మచారిసత్తముఁడు వదాన్యుఁ డన్తాపసోత్త
మునికూఁతు సుప్రభ యనుకన్యఁ బెండ్లి గాఁ గోరి యాతని నడుగుటయు నతఁడు
నీవు యోగ్యుండవు నీ కిత్తు నాపుత్త్రి నంతకు నుత్తర మరిగి రమ్ము
నావుడు సంయమినందనుం డెందుల కరుగుదు నేనని యాచరింతుఁ

తే. బనుపు మనుడు వదాన్యుండు ధనదుపురము
గడచి హిమగిరి కరుగుము మృడుని గుఱిచి
గిరిజ దప మొనరించె నగ్గిరితటమునఁ
దత్ప్రదేశంబు పుణ్యంబు దానియందు. 3

క. ఆడుచుఁ బాడుచు గణములు, గూడి చరింపంగ గిరిజకుం బ్రియముగఁ దా
వేడుక నమ్మృడుఁ డెప్పుడుఁ, గ్రీడించుచు నుండు మునులు గీర్తింపంగన్. 4

ఆ. అది పవిత్రదేశ మచ్చటు సూచుచుఁ, గడచి చనఁగ నీపకాననంబు
గాన వచ్చు నందుఁ గట్టిప్రాయమునది, పుణ్యమూర్తి యమలబుద్ధి యొకర్తు. 5

క. వశీయించు నమ్ముదితఁ బ్రియ, మున లారఁగఁ గాంచి వచ్చునప్పుడ ప్రమదం
బెసఁగంగఁ బెండ్లి సేసెద, నసదృశరూపగుణవర్తనాన్వయవిద్యా. 6

సీ. అనిన నష్టావక్రుఁ డట్ల కాకని చని బాహుదాతీరభూభాగవర్తి
నై రాత్రి గడపి ధనాధీశుప్రోలికి నరుగంగ నతఁ డమ్మహాత్మురాక
విని యెదురేతెంచి వినయంబుతోడఁ దోడ్కొనిపోయి మహితపూజన మొనర్చి
యూర్వశి రంభ తిలోత్తమ మొదలగు నప్సరోవనితలయాటపాట

తే. లాదిగాఁ గలవివిధవినోదకృతుల, ననుదినంబు నారాధింప నందు నిల్చె
నమ్మునీంద్రుండు దగులు లే కభిమతప్రవర్తనంబుల నొక్కసంవత్సరంబు. 7

వ. పదంపడి ధనదుండు నీ కేమి సేయవలయుం జేసెదం జెప్పు మనిన నతండును సర్వంబును సంపన్నంబ నీవు నిత్యసంపద నున్నతుండ వై యుండు మే నొక్కమునిపతి సెప్పినపనికై పోయెద నీతోడి వేడుక నిల్చితి నింతియ కాని నా కభ్యర్థనీయం బొండు లేదని పల్కి యట వోయి. 8

సీ. హిమశైలతట మెక్కి యీశ్వరక్రీడనస్థలిఁ గాంచి మ్రొక్కి ప్రదక్షిణముగఁ
జని యట యరుగంగ మునివరు చెప్పిన [1]కడిమిలేమ్రాఁకులయడవి దోఁచె
దానిఁ బ్రవేశింపఁ గా నందు మణిహేమమయచిత్రరమ్యహర్మ్యము లనేక
ములు గాన వచ్చె నుజ్జ్వలసమున్నతరమ్యహర్మ్యంబు వానిలో నధికవిభవ

తే. సార మైయున్నఁ జూచి తద్ద్వారభూమిఁ, జేరి లోనికిఁ దనపేరు సెప్పి పుచ్చఁ
గన్యకలు పఱతెంచిరి కాంతిరూపవిలసనము లొప్పఁ గొందఱు వినయ మెసఁగ.

వ. పఱతెంచి పరమాదరంబునం దోడ్కొని పోవునప్పు డప్పొలంతులయొప్పు సూడ్కులకుం జిత్తంబునకు వేడ్కలు సేయం జాలినను లోలత్వరాహిత్యంబున నత్యుదాత్తుం డగుచుం జని యభ్యంతరమందిరంబున వివిధరత్నరశ్మివిరాజితం బైనపర్యంకంబున నార్యమూర్తియు ధవళవసనాంగరాగయు రుచిరాభరణభూషితయుఁ బ్రౌఢవయస్కయు నగునొక్కవనితం గని మే లయ్యెడు మనుచు నిలిచిన నయ్యిందువదన యిందు రం డని పలుకుచుం బ్రత్యుత్థానంబు సేసి. 10

క. అమ్మునివరు నాపర్యంకమ్మునయిం బ్రీతి నునిచి గారవమునఁ బా
ద్యమ్మును నర్ఘ్యము శ్రుతివిహితమ్మైనవిధమున నిచ్చి [2]తత్పార్శ్వమునన్. 11

వ. వే ఱొక్కసెజ్జం గూర్చుండె నమ్ముని గలయం గనుంగొని యక్కన్నియల విభ్రమవికారంబులు దనలోచనంబులకు గోచరంబు లగుటకు నొల్లక యిమ్మదవతీజనంబు లిచ్చట నేల యనిన నక్కాంత యక్కన్యల నెల్లం బోవం బనిచి సముచితసల్లాపంబులు సేయుచుండి రాత్రి యగుటయు. 12

ఉత్తరదిశ యష్టావక్రునిచిత్తశుద్ధిఁ బరీక్షించుట

క. నీ తెఱ్ఱి యనుచు నల్లన, యాతనిశయనమున కరిగి యతఁ డెడ యీఁగా
నాతల్పంబున నొకదెసఁ, బ్రీతహృదయ యై శయించెఁ బృథ్వీనాథా. 13

---

1 కడపమ్రాఁకులపేరు టడవి దోఁచె. 2 తాత్పర్యమునన్.

క. పదపడి నయమున మెఱుమెఱుఁ గదియించి లతాంగి చిక్కఁ గౌఁగిటఁ జేర్పం
గదలనిచిత్తము గలిగియు, మద మేమియు లేక యతఁడు మ్రానై యుండెన్. 14

ఆ. అట్టు లున్నఁ జూచి యత్తన్వి మగవారు, భోగపరులు దాల్మి పొలఁతులందుఁ
గలుగు నవ్విధంబు గాక యేఁ గోరంగ, ననుభవింప కునికి యగునె నీకు. 15

క. సంపదయు దివ్యభోగము, లింపారఁ బరిగ్రహింపుఁ డే మీధన మై
పం పొనరించెద ననుఁ గా,రింపక కైకొని [1]వరింపరే యిచ్చోటన్. 16

సీ. అనిన నష్టావక్రుఁ డతిదూష్య మగుపరదారాభిగమనంబు దగదు శూద్ర
సతి యైన నధిక దోషంబు బ్రాహ్మణపత్ని యగు నేనిఁ బాతక మప్రమేయ
మదియును గాక నే నస్ఖలితబ్రహ్మచర్యంబునందుండి భార్యఁ గోరి
యున్నాఁడ ననుడు నీయొప్పునఁ దగిలితి వనితలు గామార్తివశతఁ బొంది

తే. వంశహాని దలంపరు వరున కలుక, రాత్మజులఁ జూడ రగ్రజు ననుజుఁ గోనరు
పురుషశతకంబుసంగమంబునను దృప్తి, వనరు దీని విచారింపు మనియె నువిద. 17

వ. అనిన నమ్మునివరుండు. 18

క. ఇది యేటికార్యముగ నా, మది కెక్కఁగఁ జెప్పె దిట్టిమాటలుఁ గలవే
మదవృత్తి మాను మేఁ బో,యెద నావుడు నామృగాక్షి యొలన వ్వాలయన్. 19

తే. కార్య మగుటయు నరిగెదుగాక పిదప, నిల్వు మంతకు ననుటయు నీవు నన్నుఁ
గదియ కుండెదవేని నిల్చెద సధర్మ,వృత్తి వగు మని వారించె నత్తపస్వి. 20

వ. ఇట్లు వారించి యిది శాపంబున [2]ముదుఱుఁదనంబు నొందినబృందారకసుందరి
గావలయు నట్లయ్యెం గా కుండె దీనితెఱంగు నాకెఱుంగఁ జాలం బడనేల
యని యాత్మ నూహించి యూర కుండె నంతఁ బ్రభాతం బైనం గాలోచిత
కృత్యంబులు దీర్పు మని పలికి యప్పొలంతి యుత్తమస్నానీయద్రవ్యంబులు
దెచ్చి యమ్మునియనుజ్ఞ వడసి మృదుకరతలంబుల మేను దోడసి కృతస్నానుం
జేసి యతండు సంధ్యావందనాగ్నికార్యంబు లాచరించిన నమృతోపమానం
బు లగు నన్నపానంబుల నతనిం దృప్తునిం గావించి యుచితసంభాషణంబులం
బ్రొద్దుపుచ్చి నిశాసమయం బగుటయు శయనంబునకుఁ బిలిచిన నాసుశ్లోకుండు
రాకున్న నేనుం గన్యక నస్ఖలితబ్రహ్మచర్యంబునన మూవె పరిణతవయస్క
నయితి స్వతంత్ర నై యుండుదుం బాణిగ్రహణమహోత్సవం బనుభవింపు
మని పలికిన నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 21

తే. బాల్యమునఁ దండ్రి యౌవనప్రాప్తి మగఁడు
వార్ధకంబునఁ దనయుఁడు వామనయన
నరసి నడపన కా కెందు నంగనలకు
వలసినట్లులు సేయఁగా వచ్చు నెట్లు. 22

---

1 వసింపరే. 2 ముదుకుఁదనంబు.

వ. కావున నీవు నన్నిచ్చ నం బరిగ్రహించుట పాడి గా దను సమయంబునం జూడఁ
జూడ నచ్చేడియ సుభగయౌవనసుందరాంగియు మనోహరవిలాసభంగియు
నయ్యె నైనను దానియందుఁ జగులనిచిత్తంబుతో నత్తపోధనకుమారుండు. 23

క. ఈయనృతవర్తనము లేలా యున్ననిజంబు నీతలంపును నిన్నుం
దోయజలోచన చెప్పుము, పోయెదఁ బనులు గల వనిచి పుచ్చుము నన్నున్. 24

సీ. అనవుడుఁ బ్రీత యై యనఘ నిన్నారయుతలఁపునఁ జూవె వదాన్యుఁ డిందుఁ
బుత్తెంచె నేను నీయుత్తరదిశఁ జూమ్ము నీనిష్ఠఁ గాంచితి దీన నతఁడు
నిను మెచ్చు నాదెస మనమునఁ బ్రియ మొందు మరుగుము సుప్రభాపరిణయమున
కనిన నద్దేవికి వినతుఁ డై వీడ్కొని యరిగి యమ్మునిపతి యాత్మఁ గనియుఁ

తే. దన్ను నడుగంగ సకలవృత్తంబుఁ జెప్పి
యతనిపుత్రికఁ బెండ్లి యై యతులధర్మ
భోగగౌరవకీర్తులఁ బొంది జగతి
నతిశయిల్లె నష్టావక్రుఁ డధిపముఖ్య. 25

వ. అని యష్టావక్రదిశాసంవాదంబు సెప్పిన విని యప్పాండవాగ్రజుండు మునుల
వలన శూద్రజాతిభామలయందుఁ బ్రభవించినవారికి బ్రహ్మర్షిత్వంబు గల్గుట
యది యెట్లొకో యని వితర్కింతు నత్తెఱంగు నా కెఱింగింపవే యని యని
మిషనదీనందను నడుగుటయు నక్కురుపతికిఁ గురుపితామహుం డి ట్లనియె. 26

సీ. నాలుగుజాతులనాతులు విప్రున కొండ్రుగాఁ గైకొన నగు నృపునకుఁ
దనకులంబున నట తక్కువకులములు రెంటను బరిణయశ్రీ [1]వహింపఁ
జను వైశ్యునకు నాత్మజాతి శూద్రాన్వయంబునఁ బెండ్లిగాఁ దగు భూపవర్య
శూద్రున కర్హంబు శూద్రకన్యకఁ బెండ్లి యగుటయు నిది వివాహప్రకార

ఆ. కథితధర్మ మిట్టిగతిఁ దప్పి ప్రతిలోమ, సరణి యైనఁ గల్గు సంకరంబు
తల్లి [2]యెట్టికులము దానికులంబ యౌ, సన్నుతానులోమసంభవునకు. 27

వ. ఇది సకలజనసామాన్యం బయిన తెఱంగు విశేషించి మునిసత్తములయుత్తమ
తపోజ్ఞానవిద్యాప్రభావంబులం జేసి తదీయబీజసంజాతులు యోని యెద్ది యైనను
బ్రాహ్మణుల యగుదురు మహాక్షత్రియులు ననులోమవృత్తి నాత్మ ప్రభావంబుల
నిజబీజసంజనితులకుఁ దమకులంబ కలిగింపం జాలుదురు నీవు వియోనిజాతు
లని శంకించి యడిగితివి వారల యేల [3]పశుయోనిజాతులు నయోనిజాతులును
లోనుగా సద్ద్విజులును రాజవరులు నగుట గన్నది గాదె కావున మునివరుల
నృపవరులవలనం గలిగినజన్మంబు లెల్లను బీజప్రధానంబు లై యతిశయిల్లు
వినుము వసిష్ఠుండు ఋశ్యశృంగుం డగస్త్యుండు సత్యవత్యుద్భవుం డగుకృష్ణ
ద్వైపాయనుండు మందపాలనందనులు మఱియు ద్రోణకృపాదులం బ్రభవించిన
భంగులు వినుము కాదె వార లెట్టివారయి రెఱుంగవే యివ్విషయంబున మను

1 వరింపఁ. 2 కేదితులము. 3 యోనిజాతులు.

వాక్యంబు గల దాకర్ణింపుము. 28

క. మునిజనుల నదుల సిద్ధుల, జననంబులు బుద్ధివృత్తిఁ జర్చింపఁగ నె
వ్వనికిఁ బశంబుగా వవి, తనతనయైనట్లు నై యుదాత్తతఁ బొందున్. 29

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు. 30

ఆ. అనఘ దానపాత్ర మగుట విప్రుఁడు లింగి, యైననో యలింగుఁడై చరించు
టనో యెఱుంగఁ జెప్పు మనవుడు గాంగేయుఁ,డిట్టు లనియె నమ్మహీశ్వరునకు.

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు దానపాత్రభూతుల తెఱం గెఱింగించుట

క. విను సద్ద్విజుండు నిజవ,ర్తనమునఁ జరియించు చున్న దానార్హాత్వం
బున [1]వెలుఁగు లింగి యైనను, మనుజేంద్ర యలింగవృత్తి మహితుం డేనిన్. 32

వ. అనుటయుఁ బాండవాగ్రజుండు. 33

తే. శ్రద్ధ సాలంగఁ గల్గినజనము లిచ్చు,భూరిదానముల్ దురితంబుఁ బొంద నేర
వేయెడల నని తలఁచెద నేను బుద్ధి, ననుడు నాతని కతఁ డిట్టు లను నృపాల. 34

క. నరవర దుర్దాంతు లయినఁ, బరిపూతులు శ్రద్ధ గల్గుభవ్యులుఁ దా రా
దర మొప్ప నిచ్చుదానము, దురితహారమ కాక కీడు దొడరునె యెందున్. 35

సీ. అనుడు ధర్మాత్మజుఁ డతనితో దైవకార్యమునప్డు విప్రుని నతిపరీక్షి
తునిఁ జేయ వలయునే యనఘ పైతృకమువిధంబున నన్న నాతండు నీవు
దలఁచినయట్టిద తగవు నావుడు నానృపాలుం డపూర్వసంబంధిసూరి
యాజితపోనిత్యులందు సత్పాత్రము లెవ్వార లనుటయు నింతవట్టు

తే. వారు సత్పాత్రముల వంశపర్య ధర్మ
భాషణమ కాని తత్క్రియాపరత లేని
యట్టివానికి నరుఁడు హేమాదు లిచ్చి
పొరయుఁ బడియేండ్లు నరకానుభూతి ననియె. 36

వ. అని భీష్ముండు వెండియు. 37

క. [2]ధరణియుఁ గాశ్యపవైశ్వా,నరమార్కండేయు లోలిన జగద్ధిత వా
క్పరులై రొక్కెడ వారొక,పరి గోష్ఠీనిరతి నుండి మనుజాధీశా. 38

వ. అవ్వాక్యంబు లాకర్ణింపుము. 39

క. ఘనతర మగుప్రీఁగౌరవ,మున మునిఁగినఁ బాప మఖిలమును రూపుసెడుం
బెనుపునయగ్గలికఁ బొగడు, గనినపయోరాశిఁ బడ్డగడ్డయుఁబోలెన్. 40

తే. సత్కులంబునఁ బుట్టుట సకలవేద
ములుఁ బురాణంబులును శాస్త్రములును జదువు
టయును సద్గతిఁ జేయఁ బ్రోధములు గావు
శీలసామగ్రి లేని దుశ్చేష్టితునకు. 41

ఆ పలుసదువులు సదివి పండితమాని యై, తనదువిద్య నొరుల ఘనయశంబుఁ

---

1 వెలయు. 2 ధరణిం గాశ్యప.

దూలపుచ్చునట్టి దుష్టాత్మకుని బ్రహ్మహత్య వొందు సందియంబు లేదు. 42

తే. వాజిమేధముల్ వేయొక్కవలనఁ బెట్టి, యలఘుసత్యంబు దక్కటివలనియందు
నిల్పి తులఁ[1]దూఁపఁగా సత్యనిష్ఠలోని, యర్థమున కెత్తు నచ్చె నయ్యధ్వరములు.

వ. అని యిట్లు వర్తిల్లునాలుగువాక్యంబులుం జెప్పి. 44

తే. బ్రహ్మచర్యంబుకంటెను బరము మద్య
మాంసములు రెండు నుడుగుట మనుజనాథ
లోకయాత్ర వాటించు [2]చలోలుపతయు
శమముఁ గల్గి వర్తించుట శౌచవిధము. 45

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు ధర్మంబు నర్థంబును గామంబును నాచరించు
కాలంబు లెఱింగింపవే యనుటయు నాపగేయుం డతని కిట్లనియె. 46

తే. రేపకడయును బగలును మాపు వరుస, నర్థధర్మకామంబుల నాచరింప
వలయు వానియం దాసక్తి వలదు సక్తుఁ, డయ్యె నేనియు మేలు ధర్మాభిరతిని 47

వ. అని మఱియును. 48

క. విను గురుపూజనవిప్రార్చనము లధికపుణ్యములు ధరావల్లభ వి
ప్రుని నిందించుటయును నగ్నిని వేదము విడుచుటయును గిల్బిషతమముల్. 49

సీ. అనుటయు ధర్మనందనుఁడు దానంబుల కెవ్వారు పాత్రంబు లేర్పరింపు
మనిన సద్ధర్ములు నక్రోధనులు సత్యరతులు దాంతులును ధీరత్వయుతులు
నిజకర్మనిరతులు విజితేంద్రియులు సర్వభూతహితులు నలుబ్ధులును శుచులు
దానపాత్రములు వేదంబు సాంగంబుగాఁ జదివి షట్కర్మనిష్ఠలఁ దొడంగి

తే. తత్త్వవిదులైనబ్రాహ్మణోత్తముల కీఁగి, విను సహస్రగుణం బగు విశ్రుతశ్రు
తంబుఁ బ్రజ్ఞయు శీలవృత్తములుఁ గలుగు, వారి కిచ్చుట వంశవిస్తారకంబు. 50

వ. అని నిర్దేశించి భీష్ముండు వెండియు. 51

ఆ. యోగ్యుఁ డైనవిప్రుఁ డొకరుండు సంతృప్తిఁ, బొంద నధికతృప్తిఁ బొందు దేవ
పితతి మునిసమూహపితృసమాజములు నట్లగుట వెదకి తెచ్చునది విశిష్టు. 52

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుం డతనితో దేవపితృమనుష్యపూజలకాలంబు లెఱిం
గింపవే యనుటయు నతండు. 53

క. నృపవర పూర్వాహ్ణంబును, నపరాహ్ణము దేవపితృసమారాధనవి
ధ్యుపదిష్టకాలములు మ, ధ్యపుసమయము మానుషార్చనార్హం బరయన్. 54

వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 55

సీ. నరనాథ కాలహీనంబును నశుచిసంస్పృష్టంబుఁ బరిభుక్తశేషమును న
మంత్రకంబును వీతమంత్రంబుఁ గీటకేశప్రదుష్టంబు రాక్షసులు గొందు
మాననీయద్రవ్యమేనియు సురపితృక్రియల దురాత్మకు లయినవారు

---

1 దూన్పఁగా. 2 చలోలుపత్వ, శమముఁ.

గుడిచిన నట్టి యక్కుడుపులఁ జొనుపక మత్తుని జడుని నున్మత్తుఁ బతితుఁ
తే. [1]గ్లీబుఁ గుష్ఠి దేవలకుఁ జికిత్సకునిని, వీతనియము నపస్మారి శ్విత్రి రాజ
యక్ష్మయుతుని నర్తకుని గాయకుని సోమవిక్రయుని వేదవిక్రయువిడువవలయు.
ఆ. వడ్డికిచ్చి కుడుచువాఁడు నవగ్నియుఁ, బ్రాణివిక్రయమున బ్రదుకు నతఁడు
దైవపిత్ర్యములకుఁ దగరు సంధ్యోపాసనములు లేనివారు నరవరేణ్య. 57
వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు శంతననందనునితో దైవపిత్ర్యంబులగు దానంబులకు
నుత్తమపాత్రంబు లెవ్వరెఱింగింపవే యనియడుగుటయు నతం డతని కిట్లనియె.

దైవపిత్ర్యంబులగుదానంబులకుఁ బాత్రభూతుల నిరూపించుట

సీ. భోజనార్థులఁ దుష్టిఁ బొందించునతఁడును దెరువాటువలనఁ దస్కరులచేతఁ
జెటొంది ధనము వాంఛించునతండు వ్రతంబున కుద్యాపనంబు సేయఁ
దలఁచి యర్థించునతండును గురుఁ దల్లిదండ్రుల సంక్లిష్టదారపుత్రు
లనుఁ బ్రోవఁ బడునతండును మహావ్యాధినిరాసంబు సేయంగ నాససేయు
తే. నతఁడు నిష్పాపుఁ డైనధర్మపరుండు, నెపుడు భిక్షయ బ్రదుకగు నేని నట్టి
యతఁడు దైవపిత్ర్యములకు నతిశయంబు, గల్గుపాత్రంబులగుదురు కౌరవేంద్ర.
వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. ౬0
సీ. సత్రంబు సాలయుఁ [2]జలిపందిరియు రచ్చకొట్టము వ్రచ్చుట గురుజనముల
నిందించుటాగమనింద దదీయవిక్రయవిధి దద్విలేఖనము గొండి
యము సందిభేదన మన్యకర్మోపజీవన మకృతజ్ఞత [3]వాసదార
వృత్తిమంత్రసుశాస్త్రవిధ్వంసనము మదలోల ననాథను బాల వృద్ధ
తే. బాపసిని భీతి వంచనఁ దలరఁ జేయు
టతిథిపుత్రభృత్యులకు నాహారకలన
మాచరింపక కుడుచుట యార్యకోటి
నిరయహేతువులుగఁ జెప్పు నృపవరేణ్య. 61
సీ. విషశస్త్రకేశముల్ విక్రయించుట శస్త్రములచేత కన్యాజనులను విప్ర
తతిని గోగణమును దఱిసి పోవుట యుపాధ్యాయు సభర్తృకుం దైనభృత్యు
విడుపుమార్గముఁ గ్రంపనడిచి కొయ్యలు ప్రాఁతి చెఱుచుట నరకంబు సేయునండ్రు
నేరమి లేకయు నెప మిడి యర్థంబు గొను రాజుఁ బ్రజరక్ష వినికి గలిగి
తే. యాచరింపనివిభుఁడును నప్పనంబు, పలుకుబడి దప్పి కొనియెడుపతియు గోవు
ముక్కుఁ గుట్టెడువాఁడుఁ దన్ముష్కఘాతి, యగునతండు నధోగతి కరుగువారు.
సీ. ధర్మంబుభయమునదారిద్ర్యసంబాధమున రోగమును బాపములఁ దొఱంగఁ
జేతకు నైనఁ జేసినదేవకార్యార్థపశుహింసనంబును బరమతపము
శుశ్రూషయును గల్గి శ్రుతము సంపాదించి యప్రతిగ్రాహకుఁ డైన మద్య

---

1 గుష్ఠుఁ గ్లీబుని దేవలకునిఁ జికిత్సకుని నపస్మారి ఖలుఁ గృతఘ్నునిని రాజ. 2 జలివింది రయుఁ. 3 పారదార.

మాంసపరస్త్రీసమాగమవైముఖ్యమున నాశ్రమస్థులఁ దనకులంబు
తే. వారి భరియించినను హేమవస్త్రమంది
రాన్నపానంబు లొసఁగిన నాశ్రయంబు
దీనులకు నిచ్చినను హింస మానినను స
మంచితస్వర్గలక్ష్మి సిద్ధించు నండ్రు. 63

సీ. రచ్చకొట్టంబు నారామంబుఁ గూపంబుఁ బ్రపయుఁ గావించుట భయభరార్త
కోటి గాచుట కన్య గోవు వాహనము దాసుని దాసి నిచ్చుట దనకుఁ గీడు
సేసిన సైఁచుట చెలులఁ జుట్టంబులఁ బ్రోచుట పెక్కండ్ర [1]పొంటెఁ గార్య
మునఁ బరాక్రమమున ధనమునఁ దా నలజడిపాటు దుష్కర్మసరణిఁ బొరయ
ఆ. కునికి నాకలోకమునకు నిచ్చెన లగు, నెక్కులమునఁ [2]బుట్టిరేని బహుసు
తుండు నతకృపాన్వితుఁడు వేయునెలలపై, బ్రతికినతఁడుఁ గండ్రు త్రిదశపదము.

వ. అని నిర్దేశించి. 65

ఆ. నరకవాసకారణము నెఱింగించితిఁ, బుణ్యలోకహేతుభూతములును
దేటపడఁగఁ జెప్పితిని గురుసంతతి, శ్రేష్ఠ యింక నేమి సెప్పవలయు. 66

వ. అడుగు మనినం గౌంతేయపూర్వజుండు శాంతనవుతో బ్రహ్మహత్యాసమంబు
లని కొందఱు గొన్నికర్మంబు లుగ్గడింతురు హింస లేకయు నట్లయ్యెడునవి
యెయ్యవి వాని నేర్పడ నెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 67

సీ. దివ్యబోధాఢ్యు వేదవ్యాసమునినాథు నడిగితి నొక్కనాఁ డధికభక్తి
నిట్లని యాసంయమీంద్రుండు గృప నాకు నెఱిఁగించె ననఘ నాయెఱిఁగినట్టి
విధము లెఱింగింతు వినుము విప్రునిఁ గృశు నామంత్రితునిఁ జేసి యతఁడు గుడువ
వచ్చినఁ బెట్టమి వరకులంబును సారవిద్యయుఁ గలవిప్రవృత్తి గొనుట
తే. నీరు ద్రావంగ గోవు లేతేర విఘ్న, మాచరించుట బధిరపంగ్వంధధనము
లపహరించుట వేదశాస్త్రాదినింద, బ్రహ్మహత్య లెట్టట్టుల పౌరవేంద్ర. 68

తే. అలుకఁ బురి నూర వనమున నగ్ని యిడుట, పాపశీలతమై బొంకి బ్రాహ్మణునకు
నధికతర మగుశోకంబు నావహించు, టంచితాచార బ్రహ్మహత్యాసమములు. 69

తే. రూపగుణశీలముల ననురూపుఁ డైన, వరుని కీక కన్నియఁ దనవలసినట్లు
తగనివానికి నిచ్చుట ధర్మదేవ, తాతనూభవ బ్రహ్మహత్యాసమంబు. 70

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ బుణ్యతీర్థవిశేషంబుల నెఱింగించుట

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు గంగాపుత్త్రుతోఁ బుణ్యతీర్థవిశేషంబులు విన
వలతుం జెప్పవే యనుటయు నమ్మహీపతికి నమ్మహాత్ముం డిట్లనియెఁ దొల్లి గౌత
ముండడుగ నంగిరసుండు దీర్థంబులు గొన్నింటిప్రకారంబు సెప్పె నప్పరిపాటి
సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 71

సీ. సప్తదినంబులు చంద్రభాగను వితస్తను నూర్మిమాలినిఁ దగ వసించి

---

1 పొగడు కార్య. 2 బుట్టెనేని.

యాహారవిరహితుం డై యుండ మునిసమానుం డగుఁ గాశ్మీరమండలమున
నదులు గొన్ని మహావనము సొచ్చి పాఱు దివంబు సిద్ధించుఁ దదంబు సేవఁ
బుష్కరమ్ముఁ బ్రభాసమును నైమిశము నింద్రమార్గంబు దేవికాస్వర్గబిందు
తే. లును సమవగాహనంబున జనుల నప్సరస్సమేతవిమానవర్తనులఁ జేయు
నవనినాథ హిరణ్యబిందువుఁ గుశేశయంబు నెల్లపాపంబుల నపనయించు. 72

వ. గంధమాదనసంగత యైనయింద్రతోయయుం గురంగదేశగత యగుకరతోయయుం త్రిరాత్రోపవాసోపేతస్నాతకులకు నశ్వమేధఫలంబు గలుగంజేయు. 73

తే. కనఖలమున గంగాద్వారమునను నీల, భూధరమునఁ గుశావర్తమునను బిల్వ
కమున సుస్నాతుఁ డై పాతకములుదొఱఁగి, నాకలోకవిహారంబునరుఁడు వొందు.

క. భాగీరథి యెచట నుద,గ్భాగమునను శివుని నెలవు ప్రాంతమునఁ జనుఁ
ధీగణ్య [1]యచట నెలకు స,మాగతు లగుసురలఁ గంద్ర నాహారవిధిన్. 75

సీ. ఆహార ముడిగి [2]మహాశ్రమంబున నగ్నిహోత్రి యై యొకమాస ముంచి నరుఁడు
సకలసిద్ధులు మహైశ్వర్యంబుగాఁ గను జననాథ భృగుతుంగ మునుమహాహ్ర
దమ్మున వాసరత్రయ ముపవాసి యై బ్రహ్మవధంబుపాపంబుఁ దొఱఁగు
వినుము కన్యాకూపమున సాగ్నిహోత్రత నున్నఁ గీర్తితుఁ డగు నుభయలోక
తే. ములను సుందరికాహ్రదంబునను దగఁగ
సకృదుపస్పర్శనము చేసి చారుమూర్తి
యై జనించు వైమానిక మనఁగఁ బరఁగు
భవ్యతీర్థంబు సేవించి పడయు దివము. 76

తే. కృత్తికాంగారసంసేవ గిల్బిషములఁ
బాపి నాకంబుఁ జేర్చు విపాశఁ ద్రిదివ
సములు గాలికాశ్రయ బ్రహ్మచర్యనియతి
తోడ సేవింప జన్మంబు దొఱఁగు నరుఁడు. 77

క. స్నానముఁ బితృతర్పణమును, మానితగుణ కృత్తికాశ్రమంబున నియతిన్
మానవులు సేసి శివుశొలు, వానందాత్మకతఁ గాంతు రంద్రు మునీంద్రుల్. 78

తే. ద్రోణశర్మపదంబున రూఢ మైన, తీర్థమును శరస్తంబంబు దేవదారు
వనముఁ దమ్ము సేవించిన మనుజు నెట్టి, వాని నైనను నప్సరోవరునిఁ జేయు. 79

తే. చిత్రకూటజనస్థానసేవనములు
రాజలక్ష్మి నొసఁగు వీతభోజనత్వ
మహితవృత్తుఁ డై శ్యామాశ్రమమున నొక్క
పక్ష మున్న [3]నంతర్ధానఫలము గలుగు. 80

క. విమలమతిం గౌశికవ్యాలమున ననాహారమౌన లంపటుఁ డై యు

1 యట నెలకు నరు, లాగ. 2 బింబాశ్రమంబున. 3 నంతర్ధాన పదము.

న్న మనుజుఁ డిరావతిమొక్కదినములం బరమగతిసాధనశ్రీ నొందున్. 81

సీ. పేర్చుమతంగవాపిక నేకరాత్రంబు నిలిచి సిద్ధుం డగు నెల వసించి
నైమిశంబునఁ బొందు నరవర పురుషమేధఫలంబు నట్టివిధంబ యుత్ప
లావనంబునఁ జేయఁ గా విను మశ్వమేధంబుఫలంబు నర్థంబుఁ బడయు
నరుఁడు గంగాయమునాసంగమమ్మునఁ గాలాంజనం బనుశైలమునను

తే. నియతి నాచరితస్నానుఁ డయి విముక్తి, తెరువు గాంచు వైవస్వతతీర్థసేవఁ
దీర్థభూతత్వ మొందు విధేయచిత్త, వృత్తిఁ గౌరవవంశపవిత్రచరిత. 82

ఆ. విను ప్రయాగమునకుఁ జనుదెంచుఁ గోటిత్రయంబు దశసహస్రకంబుఁ దీర్థ
ములు నరేంద్ర దర్శమున నందునెలనాళ్లు, లున్ననరుఁడు ముక్తి కొడయఁడంద్రు.

క. విను గంగను బ్రహ్మసరం, బనుతీర్థమునందు నెల నిరాహారతమై
నునికిని మర్త్యుం డమృతాం,శునిలోకంబున మహాయశుం డై యుండున్. 84

సీ. అనఘ యష్టావక్రమును [1]గలవింకము గేనహ్రదము బ్రహ్మభావ మొసఁగు
నాచరితస్నానుఁ డగుమర్త్యునకు నుర్వశీకృత్తికాయోగసిద్ధకీర్తి
యైనలౌహిత్యంబునందు సుస్నాతుఁ డై పుండరీకాధ్వరమున ఫలంబుఁ
బొందు రామహ్రదంబున నిరాహారుఁ డై పండ్రెండుదినములు భరితనియతి

తే. నున్న సకలకల్మషములు నుజ్జగించి, నరుఁడు నిర్భోజనత నెలనాళ్లు దా మ
హాహ్రదావాసి యై జమదగ్ని గన్న, పుణ్యలోకంబుఁ గనుమునిగణ్యుఁడగుచు.

క. విను వింధ్యంబున నొకనెల, తనుతాపము నోర్చి చేయుతపమున జనరం
జన సర్వప్రాయశ్చి,త్తనిరూఢిం బొంది నరుఁడు ధర్మజ్ఞుఁ డగున్. 86

సీ. నర్మద నాడి భూనాథనందనుఁ డగు జంబుమార్గంబున సంయతాత్ముఁ
డై మాసములు మూఁడు నట యొక్కనాఁడును నిలిచిన సర్వసిద్ధులను బొందుఁ
గోకాముఖము నీరఁ గ్రుంకి తండులికాశ్రమమునకుఁ జని వల్కలము ధరించి
శాకభోజనుఁ డయి శాంతిమై నున్న నన్నెలవున నున్నకన్నెలు పదుంద్ర

తే. కధిపుఁ డై యజరామరుం డయి సుఖించుఁ
గుల్యయందుఁ ద్రిరాత్రమ్ము గడుపు దక్కి
శౌచి యై యఘమర్షణజపము సేసి
యశ్వమేధఫలముఁ బొందు ననఘ నరుఁడు. 87

వ. ఆర్ష్టిసేనాశ్రమంబున సుజ్ఞానకస్నాతుండై మర్త్యుం డఖిలపాపంబులం బాయుంగుఁ
బిండారకంబున [2]నేకరాత్రంబు నిలిచి యగ్నిష్టోమఫలంబుం బడయు ధర్మారణ్యం
బున బ్రహ్మసరస్సు సేవించి పౌండరీకఫలప్రాప్తిఁ గాంచు. 88

చ. జనకుఁడు గౌరికిన్ వినుము శంకరుమామ హిమాద్రి సర్వర

---

1 గలాంబును. 2 ద్రిరాత్రంబు.

త్ననికరవిశ్వపుణ్యభవనంబు ప్రశాంతత నందు నిల్చి స
న్మునిగణసేవనంబుఁ దపముగాఁ నడపంగ నరుండు సిద్ధుఁ డై
వినుతికి నెక్కుఁ బొందు నరవిందభవాంతికవాససంపదన్. 89

క. విను తీర్థసేవ గామం,బును గ్రోధము మదము లోభమును జేరనినె
మ్మనముఁ గలిగి నడప వలయును, ననఘా ఫలసిద్ధి దాన నగుఁ బురుషునకున్. 90

క. దమమును దపము నహింసయు, శమమును తీర్థముల వాన శౌచాతిశయం
బమలగుణ కల్గు రిత్తజ,లములం దోఁగిన శుచిత్వలాభము గలదే. 91

క. దొరకొనని వానిఁ గోరక, దొరకొనినందున మమత్వతుష్టహృదయతం
బొరయక విగతస్పృహు లగు, పురుషులు శుచు లేల తీర్థములు వారలకున్. 92

ఆ. అరయ దుర్గమములు నతివిషమంబులు, నైనతీర్థములు ధరాధినాథ
యధికభక్తియుక్తి నాత్మఁ దలంచినఁ, జాలు నరులకల్మషములు వాయు. 93

క. జనవరతీర్థవిధాశం,సన మగునీపుణ్యవాక్యచయము పవిత్రం
బనుపమము మాననీయం, బనిమిషపదవీప్రదము రహస్యము సుమ్మీ. 94

క. అనుగతుఁ డగుశిష్యునకుం, దనసుతునకుఁ జుట్టమునకు ధరణీసురము
ఖ్యనియతిపదద్విజాతుల,కును దగ నెఱిఁగించునది యకుంఠితకరుణన్. 95

క. నరవర గౌతమునకు నం,గిరసుఁడు సెప్పినది యిది యకిల్బిషబుద్ధిం
బరిపాటిఁ బఠించినఁ ద,త్పరత వినిన నపుడ పాయుఁ బాపము లెల్లన్. 96

క. మునులకు జప్యం బిది స,ద్వినుతము నిత్యముఁ బఠించు విమలాత్ములకున్
విను జాతిస్మరణముతో, జననం బతిపుణ్యపురుషసంతతిఁ గలుగున్. 97

అత్రిప్రముఖమహర్షులు శరతల్పగతుఁ డైనభీష్ముఁ జూడ వచ్చుట

వ. అని చెప్పె నయ్యవసరంబునం బుణ్యవిశేషగణ్యుం డైనయగ్గాంగేయుం డట్లు గాండీవిశరంబులు శయ్యగా వీరశయనంబున నునికి నతని నీక్షింప నత్రియు వసిష్ఠుండును భృగుండును బులహుండును బులస్త్యుండును గ్రతువు నంగిరసుండును నగస్త్యుండును గణ్వుండును గౌతముండును విశ్వామిత్రుండును జమదగ్నియు మొద లయినమహామునులు శిష్యవ్రాతంబుతో నేతెంచి తపఃప్రభావస్ఫురితప్రభాపూరంబు భూనభోంతరంబున సంతతంబు లగుచుండ నిలిచి యద్దేవవ్రతునియున్న తెఱంగు గలయం గనుంగొనిరి పాండవు లాశ్చర్యభరితచిత్తు లగుచు నత్తపోధనవర్యులం బ్రస్తుతించుచుం బ్రణమిల్లి రప్పు డప్పరమసంయము లంతర్ధానంబు సేసి రక్కౌరవులు నక్కురుపితామహుండును దారును వారలమాహాత్మ్యంబు లుగ్గడించుచుఁ దద్విషయం బైనసంభాషణం బొనర్చిరి తదనంతరంబ. 98

తే. తాతపాదపద్మములు మస్తకము సోఁక, వినతుఁ డై ధర్మతనయుఁ డే జనపదంబు

లేనగంబు లేనదులు పుణ్యానుభావ, సమధికత్వంబు గలయవి జనవరేణ్య. 99
వ. అని యడుగుటయు. 100

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు గంగాప్రభావంబు సెప్పుట

సీ. ఆతనికి నాతఁ డిట్లను నివ్విషయమునఁ గల యితిహాస మొకండు దాని
వివరింతు నీకుంఛవృత్తిపరుం డగు నొకవిప్రునింటికి నొక్కసిద్ధుఁ
డతిథి యై వచ్చిన నాతిథ్య మొనరించి యతనితో సల్లాప మాచరింప
నమ్మహాత్ముండు నీయడిగినయట్టుల యాసిద్ధు నడిగిన నతఁడు సెప్పె
తే. ననఘ యెవ్వానినడుముగా నరిగెఁ బావ,నాంబుపూర భాగీరథి యట్టిదేశ
భూధరాదిపదార్థముల్ పుణ్యతమము, లట్లు గాకయు గంగమహత్త్వ వినుము.
తే. త్రిపథగాసేవనమున సిద్ధించునట్టి, గతి జనములకు నియతకల్పితము లయ్యు
నధ్వరంబును బ్రహ్మచర్యంబుఁ దపము, సంపరిత్యాగమును జేయఁ జాల వనఘ.
క. మే నించుక సోఁకిన గం,గానదితోయములు జనులకల్మషకోటిం
బో నడిచి పురందరలో,కానందముఁ బొందఁ జేయు నాగమవేదీ. 103
క. మును పాపము లెన్ని యొన,ర్చినఁ బిదపను గంగ నాడఁ జీకటి రవి దో
చిన విరియుగతి విరియున,య్యనఘుఁ డిలాతలము దొఱఁగి యమరత నొందున్.
తే. ఎన్ని యేఁడులు మనుజునియెమ్ము గంగ, వారియం దుండు నన్ని వేల్వత్సరములు
నాకలోకమహాసుఖశ్రీకి నాతఁ, [1]డుత్తుఁ డై యుండు నిర్మలచిత్తవృత్తి. 105
సీ. అనఘ సోమము లేనియధ్వరంబును శశి లేనిరాత్రియు రవి లేనినభము
నాత్మధర్మము లేనియాశ్రమంబును బుష్పసంపద లేనిభూజమునుబోలె
హీనత నొందు గంగానది లేనిదేశంబు చాంద్రాయణశతము లైన
గంగాపయఃపానకరణంబు గావించు నిర్మలత్వముఁ జేయ నేర వగ్ని
ఆ. యందుఁ బడినదూది యట్లగు గంగావ,గాహనమునఁ బాతకంబు లఖిల
భూతములకు దుఃఖములు వాపికొనుటకు, నేవిధములు గంగ కీడు గావు. 106
క. శరణంబు లేనిజనులకుఁ, బరమశరణ మండ్రు మునులు భాగీరథి ని
ర్జరులకు నమృతముఁ లట్టుల, నరులకు గంగాజలం బనఁగ నే విందున్. 107
క. తలపై జాహ్నవివాలుక, యలికికొనిన ఫాలతటిఁ దదంతర్మృత్స్నం
కలితముఁ జేసినఁ బాపం,బులు దొలఁగు సుపర్ణుఁ గనినభుజగములక్రియన్. 108
క. గంగాతరంగశీకర, సంగత మగుమారుతమున సద్యస్స్పర్శం
బంగీకరించు నెవ్వఁడు, భంగపఱుచు నతఁడు ఘోరపాపచయంబున్. 109
తే. ఇవుల నేడుదరంబుల నవుల నేడు
దరములను బిత్రువర్గంబు నరుఁడు గంగ
నాడి శుచిఁ జేయఁ జూచిన యంతమాత్రఁ

---

1 తుష్టుఁ డై యుండు నిర్మలయుక్తచిత్త; దత్తి యుండును నిర్మలచిత్తవృత్తి.

బాచు వాఙ్మనసకాయజపాపతతుల. 110

తే. వినిన వేడుక సేసినఁ గనినఁ జేత, నంటినను రెండుకులములయందుఁ గలుగు
పితృగణంబుల నెల్ల సద్గతికిఁ బుచ్చు, గంగ యెటు సేయునో యవగాహనమున.

క. విను గంగ గంగ యనుకీ, ర్తనములతో నొండునీటఁ దగ మునిఁగినయ
జ్జనులు దురితములఁ బోఁఱగుదు, రని యార్యులు సెప్ప విందు నంచితచరితా.

సీ. అనఘ మూఁడ సమర్థుఁ డగువాఁడు జాహ్నవిఁ జూడక యున్నఁ బశుప్రతిముఁడు
నంధసమానుండు నగు నింద్రుఁ డాదిగా సురలు గొలెదుగంగ నదులు గోర
వలదె చేకుఱునపవర్గ ముత్కృష్టమణకాలంబున గంగఁ దలంచి రేని
రాజభయంబుఁ జోరభయంబుఁ బాపభయంబును భూతభయంబు లోను

ఆ. గాఁగఁ గలుగుభయనికాయంబు గంగాప్రశంసనమునఁ బాయు శంభుఁ డర్థి
నతులపుణ్య యైనయద్దేవి దివినుండి, రా ధరింపఁడే శిరస్స్థలమున. 113

తే. మూఁడుపథములఁ జని లోకములకు మూఁటి
కుజ్జ్వలాలంకృతియుఁ బెంపు నొసఁగినట్టి
యమలతరమూర్తి యగుదేవి నాశ్రయించు
వాఁడు కృతకృత్యుఁ డిది నిక్కువము కృతాత్మ. 114

క. జనులకు నింద్రుఁడు గ్రహముల, కినుఁడును [1]పితరులకు నోషధీశుఁడపోలెఁ
మనుజోత్తమ కడునెక్కుడు, వినుము నదులకెల్ల జాహ్నవి మహత్త్వమునన్.

ఆ. సగరనృపతిపుత్త్రచయము మునీంద్రశాపమున భస్మ మై యపారదురిత
కల్మషంబుఁ బొందఁగా గంగ నిజజల, సేక మొసఁగి యనిచె నాకమునకు. 116

తే. దేవతలఁ జిత్రతపమునఁ దెలచి గంగఁ
బ్రచురపౌరుషుఁ డగుభగీరథుఁడు దనదు
పూర్వు లైనసగరనృపపుత్త్రులకు ను
దాత్తగతికయి తెచ్చె నిద్ధరణి కనఘ. 117

ఆ. విష్ణుపదమువలన విధునివలన సూర్యు,వలన మేరురూపకలితుఁ డైన
విష్ణువలనఁ ద్రిపురవిజయిమౌళివలన, నుండి హిమనగమున నొలసె గంగ. 118

క. విను తత్పరభావంబున, మనంబు నిశ్చలత నొంద మనుజుఁడు శరణం
బని యాశ్రయింప జాహ్నవి, సనాతనపదోపలబ్ధిసంపద నొసఁగున్. 119

వ. అని చెప్పి సిద్ధుండు వెండియు. 120

క. ఏ నెఱిఁగినంత సెప్పితిఁ, గాని [2]యనంతమహిమంబు గంగాగుణసం
తానంబు శతానందముఖానిమిషప్రవరకీర్త్య మనఘచరిత్రా. 121

క. మేరువుమణులును వారిధి,వారికణంబులును నెన్నవడు వగు గంగా
స్ఫారగుణంబులు తగుసం,ఖ్యారూఢంబులుగఁ జేత యతులవివేకా. 122

---

1 దారలకు. 2 యమేయంపుమహిమ.

వ. అని పలికి యిట్లనియె. 123

ఆ. కేవడ నీకు నేను వివరించినట్టియీ, జాహ్నవీగుణములు సంతతంబు
మనసు వాక్కుఁ దనువు వనఁ గలసాధనములఁ భజింపు భక్తిపూర్వకముగ. 124

తే. అట్టులైన గంగాప్రసాదాతిశయముచవలన సిద్ధుండ నై త్రిభువనములందు
స్వస్వనీయరం క్రీడన మవిహతముగ, సంచరించు మాహాత్మ్యంబు సంభవించు. 125

క. నిజధర్మనిరతుఁ డై తను, భజించుసజ్జనునిచిత్తపద్మము గృపఁ దా
భజియించి గంగ యతనిం, బ్రజనితచిరసౌఖ్యుఁ జేయుఁ బావనచరితా. 126

వ. అని యిట్లు గంగాగుణంబు లమ్మహాద్విజునకు వివరించి యాసిద్ధుండు గగన
గమనంబునం జనియె నవ్విప్రోత్తముండు నియతచిత్తుం డై గంగాసేవనం
బాచరించి యనన్యసులభ యగుసిద్ధిం బడసెఁ బాండవాగ్రజా నీవును గంగా
భజనంబునం బరమశుభంబు నొందుము. 127

క. అని చెప్పి శాంతనవుఁ డి, ట్లను గంగాస్తోత్రసహిత మై పరఁగినయి
వ్వీను శేతిహాసముఁ బఠిం,చిన వినినను రుజలు వాయుఁ జెంద వఘంబుల్. 128

క. అనిన విని యప్నరేంద్రుం, డనుజసహితముగఁ బ్రభూతహర్ష సముస్మి
లనకలనాసంవేశిత, మనస్కుఁ డై యాతనికి నమస్కృతి సేసెన్. 129

వ. ఇట్లు పరమహర్షంబునం బ్రణతుం డై ధర్మజుండు మందాకినీతనయుతో నెవ్వరు
సర్వజనపూజ్యు లెఱింగింపవే భవద్వచనామృతంబునఁ దృప్తి సనక యడిగెద
ననిన నమ్మహాత్ముండు వాసుదేవనారదసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము
నీయడిగినయర్థంబు దేటపడియెడు నని పలికి యతని కిట్లనియె. 130

వాసుదేవనారదసంవాదప్రకారము

క. తనకడకు నారదుఁడువ,చ్చిన సత్కారము దగంగఁ జేసి ముకుందుం
డను సమధికబహుమానం,బున నెవ్వారలకు నీవు మ్రొక్కుదు చెపుమా. 131

వ. అనిన నద్దేవముని యద్దేవకీనందనున కిట్లనియె. 132

సీ. వరుణు సమీరణుఁ దరణిఁ బర్జన్యుని సప్తార్చి నీశాను షణ్ముఖుని మ
హాలక్ష్మి విష్ణుని నజు బృహస్పతిఁ జంద్రు జలముల భూమి నెజ్జనము లెపుడు
నతిభక్తి సేవింతు రట్టివారలకు నే మ్రొక్కుదు వేదపరులుఁ దపోధ
నులు దేవతాపూజనులుభూమిధనధాన్యగోదానశీలురు నాదరంబు

ఆ. గల్గి యతిథిపూజ గావించువారలు, బితృసమర్చకులును భిక్షితాన్న
పూతశాంతభావములు గలవారు సత్యవ్రతులును బూజ్యు లనఘ నాకు. 133

క. వినుత త్రివర్గనిరతులు, ననహంకారమమకారు లగుజనులు సువ
[1]ర్తనయుతులు నలోలురు బోధనులు నమస్కార్యు లబ్రిధర విను నాకున్. 134

క. నీవును మత్సంపూజ్యజ,నావలిఁ జిత్తమున నెఱిఁగి యర్చనమును సం

1 ర్తననియతులును నలోలురు ననసూయులు వందనీయు లగుదురు నాకున్.

సేవనము నడపు భూరిశు,భావహ మగు నవ్విధంబు యాదవసింహా. 135

క. అనియెం గావునఁ గుంతీ,తనయాగ్రజ నీవు నివ్విధములజనములం
గొనియాడుము వారలు శో,భనము లొసంగుదు రఘుంబుఁ బాపుదురు కృపన్.

వ. అనిన విని యమ్మహీశ్వరుం డమ్మహాత్మున కిట్లనియె. 137

క. జనపతులకుఁ గర్తవ్యము, లనేకములు గలవు వానియన్నిటిలోనన్
వినుతప్రధానకృత్యం, బనఘచరిత చెప్పవే దయం దెలియంగన్. 133

క. అనుటయు నతనికి నతఁ డి,ట్లను సామ్రాజ్యాభిషిక్తుఁ డైననృపతికిన్
వినుకర్తవ్యతముం బగు, పని బ్రాహ్మణపూజనంబు భవ్యవిచారా. 139

క. భూనాథ విప్రులు సమా,ధానంబున నన్నుఁ బొదలు ధరణికి శుభముల్
మానార్హు లగుట వారికి, మానన లే కున్న నలుఁగు మనుజాధీశా. 140

క. దైవంబు నదైవముఁగ న,దైవము దైవముఁగఁ జేయ ధరణీదివిజుల్
భూవర శక్తులు విను వా,రే వానికిఁ గూర్తు రతఁ డధీశత నొందున్. 141

క. కోపమునఁ బ్రసాదంబున, నాపదయును సంపదయును నప్పుడ తే వా
రోపుదు రింద్రున కైనను, శాపానుగ్రహము లాసుచరితులలీలల్. 142

క. ద్రవిడ కళింగ గౌశీనర, యవన శక పుళింద నృపతు లవనిసురపరా
భవమునఁ గాదే ధరణీ, ధవ పొందిరి తొల్లి శూద్రతాదైన్యంబున్. 143

క. సోమాత్మకు లీశ్వరతా, శ్రీమహితులు సర్వసౌఖ్యసిద్ధిపరులు గో
త్రామరులు వారినెప్పుడు, భూమీశ్వర పూజనములఁ బోషింపు తగన్. 144

క. వినుతాచారుం డగువి,ప్రునకు సభక్తికము గాఁగ భోజన మిడినన్
విను దేవపితృసమూహము, లనూనపరితృప్తిఁ బొందు నతులచరిత్రా. 145

వాసుదేవభూదేవీసంవాదప్రకారము

వ. అని చెప్పి భీష్ముం డాభూపతితో వెండియు ని ట్లను భూసురవిషయం బై వాసుదేవునకుం బృథివికి సంవాదంబు గలిగె నది యితిహాసరూపంబునఁ జెల్లు దానిఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము వాసుదేవుం డొక్కసమయంబునం బృథ్వి నాలోకించి.

క. లోకజనని వగుటన్ నిను, నోకాశ్యపి యడుగవలయు నొక్కటి దెలియన్
నాకుం జెపుమా పాపము,లేకృత్యము సేసి గెలుతు రెల్లజనములున్. 147

ఆ. అనినఁ బృథివి యిట్టు లను విప్రసేవను, విప్రపూజనమున విప్రహితవి
ధానమునను బాపతతి నోర్చు మానవ,ప్రతతి యొందు నివి నృపాలుపనులు.

ఆ. అమరవిభుని భగసహస్రచిహ్నునిఁ గాఁగఁ, జేసినదియు నేత్రభాసురుండు
గా నొనర్చినదియుఁ గమలాక్ష విప్రున,ల్కయుఁ బ్రసాదసంపదయును గావె.

క. అనిన విని మెచ్చి పృథివిం, గొనియాడె రథాంగపాణి గురునృపవర నీ
వనిశంబు మిగుల నుతిమ,న్ననలను విప్రులకుఁ బ్రియ మొనర్పుము కృపతోన్.

క. అని మఱియు శాంతనవుఁ డి, ట్లను జననంబునన విప్రు నధిప మహాభా

గుఱిఁ గాఁ జెప్పుదు రార్యులు, జనులకు వంద్యంబు లతనిచరణాంబుజముల్.

వ. బ్రాహ్మణుల సృజియించి బ్రహ్మ వారలతోఁ జెప్పినవిధం బాకర్ణింపుము. 152

ఆ. అరయ మీకుఁ గృత్య మన్యంబు లే దాత్మ, కర్మ మూఁది యుక్తధర్మనిరతి
బ్రహ్మఘోషంబుఁ బాటింపుఁ డవ్విధ, మధికశోభనంబు నావహించు. 153

వ. బ్రాహ్మణ్యం [1]బెల్లవర్ణంబులకుం దారకంబు బ్రాహ్మి యైనశ్రీఁ దపస్స్వాధ్యాయంబుల వెలుంగం జేయుం డనియె నట్లు గావున రాజులకు బ్రహ్మవచనపరిపాలనంబు ప్రధానకర్తవ్యం బని చెప్పి వెండియు. 154

ఆ. అగ్ని నంట హిమవదచలంబుఁ గదలుప, గంగఁ గట్ట వచ్చుఁగాని విప్ర
రాజిఁ బరిభవింప రాదు విప్రులకొల్వు, కల్పవృక్షసేవకరణి యధిప. 155

వ. ఏతద్విషయం బైనది శక్రశంబరసంవాదం బనునితిహాసంబు గలదు వినుము శక్రుండు జటాసురనందనుం డైనశంబరుకడకుం బోయి తదీయగోష్ఠి నుండి యతనితో నీ వేమిట నున్నతిం బొంది యుండు దనిన నతం డతని కి ట్లనియె.

క. అలుకయు నసూయయును విప్రులయెడ లే వనఘ వారిఁ బ్రోతుం గాతుక్
సొలయఁ దదీయారాధనముల కట్టులు గావునక్ విభూతి వహింతున్. 157

వ. దేవాసురయుద్ధంబున విప్రానుగ్రహంబు దేవతల గెలిపించుట గని మజ్జనకుండు సోమునితో భూమిసురులు మహానుభావులు గదే యనుటయు నమ్మహాత్ముం డతని కిట్లను వారలు తపస్స్వాధ్యాయసిద్ధు లై యుండుదురు వారితెఱం గాకర్ణింపుము. 158

ఆ. అప్రవాసి యైనయవనీసురుని యుద్ధ, శాలి గానిధరణిపాలు నురగ
ముల బిలాంధకారమున నడంచినయట్లు, మెఱయ నీకభూమి మ్రింగు నండ్రు.

క. దాని నెఱింగి గృహంబున, మానిత మగుచదువునందు మనసు గొలుప కెం
దేనిఁ జని చదువుదురు శ్రుతు, లానంత్యమునకుఁ దపస్వు లగుదురు విప్రుల్.

వ. కావున వారలు సర్వాధికులు వారలయెడ బహుమానావమానంబు లెట్టివారికి శుభాశుభంబుల నొందించుటకు సందియంబు లే దనిన సోమునివాక్యంబులు పాటించి మజ్జనకుండు విప్రజనంబులం బూజించి తేజిష్ణుం డయ్యె నేనుం దదాచారంబునం బెంపు వడసితి నని పలుకుటయు నయ్యసురేంద్రునివచనంబు లూఁది సురేంద్రుండు భూవరులకుం బరితోషంబుగావించి సవిశేషసమున్నతిం బొందె నని చెప్పిన విని గాంగేయునితోఁ గౌంతేయాగ్రజుం డపూర్వచిరసమాశ్రితదూరాగతులలోన నధికతముం బగుపాత్రం బెవ్వ రని యడిగిన నప్పుడమితేనికి నప్పురుషవరుం డి ట్లనియె. 161

క. చెలులుం జుట్టలు సంబంధులు ఋత్విజులును బురోహితులుఁ దగుపాత్రం
బులు హింసాక్రోధేర్ష్యాదులు లేనిజనంబు లైన దురితవిదూరా. 162

1. బెల్లబ్రహ్మణంబులకు ధారకంబు...; బెల్లవర్ణంబులకు నుత్తారకంబు బ్రాహ్మి యైనశ్రీఁ దప

క. దూరాగతులు నపూర్వులుఁ, గౌరవకులముఖ్య పూజఁ గనుటకు నర్హుల్
సారాచారము విద్యా,గౌరవముం గలుగఁ జూపు కరణీయ మగున్. 163

క. ఈమూఁడుతెఱంగులజను, [1]లా మెయిఁ జూచినను నశుచు లైనను బాత్ర
శ్రీమహితుల నిజభృత్త్యు, స్తోమము జీవనము నడపి చుమ్మీ యాగుల్. 164

క. అనిన విని ధర్మసుతుఁ డి, ట్లను శంతనుసుతునితోడ నఘకోటికి నె
ల్లను మూలము వనితల య,జ్ఞనముల తెఱఁ గెఱుఁగఁ జెప్పు చాతుర్యనిధీ. 165

నారదపంచచూడాసంవాదం బనునితిహాసము

వ. అనుటయు నతం డతని కి ట్లనియె నతివలు నీచెప్పినట్టివార దీనికి నారదపంచ
చూడాసంవాదం బనం బరఁగునితిహాసంబు గలదు వనితాస్వభావవిషయం
బయి యుండు దాని నాకర్ణింపుము దేవమునివరుం డగునారదుం డెందునుం
జరించుచుండి పంచచూడ యను నచ్చరలేమ నొక్కెడం గాంచి. 166

క. ఏ నొక్కటి యడిగెదఁ జెపు,మా నళినదళాక్షి యనుడు మాకొలఁదులప
లైక్కన సదుత్తర మిచ్చెద, నానతి యి మ్మనియె నది ప్రియం బెసఁగంగన్. 167

వ. అనుటయు. 168

క. వనితాస్వభావ మిట్టిది, యని తెలియం జెప్పు మనుడు నల్ల నగుచు న
వ్వనిత దగునయ్య వనితకు, వనితలదుశ్చేష్టితములు వాక్రువ్వంగన్. 169

క. అనిన విని నిక్క మాడిన, విను త ప్పించుకయు లేదు వివరింపు నిజం
బని ముని వల్కిన నయ్యం,గన యతనికి నిట్టు లనియెఁ గౌరవముఖ్యా. 170

వ. స్త్రీస్వభావంబులు నీ వెఱుంగనియవి లే వైననుం జెప్పెద నవధరింపుము. 171

క. కులమును సమ్మాన్యతయును, గలిగి యొకనిభార్య యైన గౌరవలీల౯
మెలఁగుచు వెలిఁ జరియించు, న్గలన వలసినట్ల యే మనం గల దనఘా. 172

వ. అని పల్కి వెండియు. 173

సీ. యోషిజ్జనంబులు దోషంబులకు నెల్ల మూలంబు వారల నేల చెప్ప
నడిగితి గానఁ గ న్నంత సెప్పెద విను పురుషులమేలిమి పొలఁతు లెఱుఁగ
రది గాక నిర్లజ్జ లై కుత్సితుల భజియింతురు కదిసినయంతఁ జేసి
వర్జనీయులు లేరు వారల కెవ్వరు దండభీతిన పాడి దప్ప కునికి

ఆ. యగ్ని గాష్ఠముల మహాంబుధి యేఱుల, నంతకుండు భూతసంతతులను
వనజముఖులు పురుషులను దృప్తిఁబొందుట, గలుగదండ్రు కోవిదులు మునీంద్ర.

క. కల [2]దోకరహస్యగోపన, మలఘుమతీ వినుము పురుషు నన్యుం గనినం
బొలఁతులకు నేమిసెప్పుదుఁ, గలుగుఁ బదనుతోడి [3]కళలు గామగృహమునన్.

వ. అని వెండియు. 176

క. కుడుచుట కట్టుట పూయుట, తొడుగుటయును వివిధధనతతులు గూడుట యొ

1 లే మెయిఁ...నశుచు లేనియుఁ. 2 దోకరహస్యదోషం, బల. 3 కడలు; కదలు.

క్కఁడు వేడ్కఁ జేయఁ జాలవు, పడఁతికిఁ బరపురుషుఁ గవయఁ బాఱుటవోలెన్.

వ. అని చెప్పిన విని నారదుండు నిజంబు పల్కెఁ దని పంచచూడ ననిపి నిజేచ్ఛం జనియె నని చెప్పిన విని ధర్మజుండు సుందరీజనంబులఁ గాచు తెఱం గెఱింగింపవే యని యడిగిన నాపగాతనూజుం డతని కిట్లను వారు మయశంబరాదిరాక్షసుల మాయలం గడచినమతకంబులు గలిగి నిరూపింప రాకయుండుదు రదియునుం గాక వేఱొక్కవిశేషం బాకర్ణింపుము. 178

తే. తొల్లి నిర్దోషచిత్తత నెల్లజనులు
వలచినప్పుడ దేవత్వవైభవంబు
నొందఁ జాలి యుండుదురు మాయోపయుక్తి
వనితలకు లేక సాధ్వు లై యునికిఁ జేసి. 179

వ. దానికి దివిజు లసూయాగ్రస్తులై కమలయోనిం గానం జని నిజచిత్తప్రకారం బెఱింగించిన నతం డతివల మాయాపతులం గావించి వారికిఁ గామం బగ్గలం బుగాఁ జేసినం బురుషులు వారిచిక్కులం బడి రోషాదిదుర్గుణదూషితు లగుటం జేసి విగతానుభావు లైరి దేవతలును బ్రియం బంది రట్లు గావున. 180

క. వనితలు మాయావిను లై, యనిరూపితచిత్తవృత్తి నంచితరక్షం
బనుపడ కుండుదు రైనను, వినినది కథ యొకటి నీకు వినిపింతుఁ దగన్. 181

దేవశర్మ యనుమునివరుభార్య రుచి యనుదానిచరిత్రము

వ. దేవశర్మ యనుమునిభార్య రుచి యనునంగన సర్వాగసుందరి యై యుండుఁ దదీయరూపాతిశయంబు దేవగంధర్వాదులకును లోచనీయంబు. 182

క. అతఁ డొకనాఁ డొకయెడ కొక, క్రతువున దుపదర్శనంబు గావింపఁగఁ బో
వుతలంపు పుట్టి వికస్వన్మతి యగుతనశిష్యు విపులనామకునిఁ దగన్. 183

వ. పిలిచి యేకాంతంబున నతని కిట్లనియె. 184

క. రుచి నెపుడు వేచితిరుగును, శచీవిభుఁడు దాని నెఱిఁగి సంరక్షణ మే
నుచితంబుగ నొనరించు వికచకమలనిభాస్యఁ జేరఁ గానఁ డతండున్. 185

తే. నాకుఁ గ్రతువు సేయింపఁ జనంగ వలసి, యున్న యది పరదారసముత్సుకుండు
శక్రుఁ డటు గాన రుచికి రక్షావిధాన, మాచరింపుము నీవు దృఢావధాన. 186

క. అనిన విని యట్లు సేసెద, నని విపులుఁడు గురునితోడ నమరవిభుం డే
యనువునఁ జొచ్చునొకో పర, వనితాహరణమున కనియె వసుధాధీశా. 187

క. అనుటయు ననేకమాయలు, వొనరుపఁ గా నేర్చు రూపములు పెక్కులు గై
కొనుఁ బక్షిమృగాదిత్వము, లొనరఁగ నవి నియతి నరసి యుండఁగ వలయున్.

క. రుచిమీఁదం గన్నిడి యా, శచీవిభుఁడు దిరుగు విను మసంశయము సుమీ
యిచటికి నాతఁడు వచ్చుట, యచలితమతి నమ్మృగాక్షి నరయఁగవలయున్. 189

క. అని యప్పగించి యాగం,బున కమ్ముని పనిచె నవ్విపులుఁడును జిత్తం
బున నవధానము దృఢముగ, వనితం గావికొని యుండె వసుధాధీశా. 190

వ. అట్లుండి యొక్కయనువు విచారించుకొని. 191

క. ఆవేశించెద యోగ, ప్రావీణ్యంబున మునీంద్రభార్యం దప్పే
యావిశ్రుతాత్మునకును, కేవిజ్ఞానంబు దోఁచు నే వెఱ వేలా. 192

వ. అని వితర్కించి యమ్మునిచాతుర్యకాఠిన్యంబు లోఁడి శంక వక్కి [1]యక్కొమ్మ కింత నంత నాసీనుండై యుచితకథ లొక్కింతసేపు నెఱపి యోగమాయా బలంబునం జేసి నడపుటయు. 193

ఆ. పవనుఁ డాకసమునఁ బరఁగువిధంబున, నమ్మృగాక్షితనువునందుఁ గలయ
విపులునాత్మ దగఁ బ్రవేశించె నవ్విభూ, రత్నమునకు నెఱుఁగ రాకయుండ. 194

వ. ఇట్లు ప్రవేశించి యయ్యోగివరుఁ డాత్మ యన్నాతిపై చైతన్యంబు జడంబుగాఁ జేసికొని యుండె నట్టియెడం బురందరుం డతిసుందరం బగునాకారంబు దాల్చి యచ్చోటికి వచ్చి విపులునిశరీరంబు సూచి నిద్రితునింగాఁ దలంచుచు నస్మదుం డగుటం జేసి యొండు శంకింపక మునిపత్నిం జేర వచ్చి. 195

క. నీవు గతంబుగ నా దగు, భావంబును భావభవుఁడు పఱచుచుఁ యుదయం
గా వలదే యని పలికిన, భూవర యప్పొలఁతి మూఢబుద్ధిత్వమునన్. 196

క. సముచితముగఁ బ్రత్యుత్థానము సేయను దగినపలుకునకుఁ జొరఁగను నే
రమి నూరకున్ననుం దమకమున వెంపున నతఁడు మఱియుఁ గడులాలనతోన్.

క. ఏ నమరేంద్రుఁడ నా దగు, మానముఁ గామశిఖి గ్రాఁచె మానిని దడయం
గా నేల నన్నుఁ దగ సన్మానింపుము నీకు సిగ్గుమాటం కేలా. 198

వ. అనుటయు నత్తన్వితనువున నున్నవిపులుండు దనయోగమాయం జేసి యవ్వనిత వాసవునితో నీకు నిందు రాఁ బని యేమి యని పలికి పరవశ యగునట్లుగాఁ జేసినం జూచి యతండు వ్రీడాభయభరితచిత్తుం డయ్యె నయ్యవసరంబున. 199

ఉ. అమ్మునిశిష్యుఁ డయ్యువిదయంగము వాసి నిజాంగవర్తి యై
యమ్మరుదీశుతో మఱచి తా మును మూఁడినయబ్బగాంకిత
త్వమ్మొకభంగి నీఁగు టిది దైవతసంయమిసేవనీయభా
వమ్ము గలట్టినీకుఁ దగవా [2]యిసిరో యని పల్కి వెండియున్. 200

తే. అవిజితేంద్రియబల కుత్సితాత్మ నీచ, యెట్లు పాపంబు వొడరుట కియ్యకొంటి
నాదుగురునికోపాగ్నిచే నీదు దేవ,గణవిభుత్వమహోన్నతి గ్రాఁగిపోవె. 201

వ. అనిన విని దివ్యబోధంబున విపులుని యోగబలంబు తెఱం గెఱింగి వెలవెలం బాఱునబ్బలవైరి నాలోకించి యత్తపోధనుండు. 202

క. ఏ నొల్లఁ గాక భస్మము, గా నిన్నుం జూతు నే వికారి యనుడుం
దా నెదురుపలుక కంతర్ధానము వెసఁ జేసె నతఁడు ధరణీనాథా. 203

---

1 యక్కాంత కింత. 2 యిసి ప్రొమ్మని పల్కి.

వ. తదనంతరంబ విపులుండు రుచిం బ్రబుద్ధం జేసెఁ బదంపడి దేవశర్మ వచ్చిన నాశిష్యోత్తముండు వినయాచారంబు నడిపి యేకాంతంబున నమ్మునితోడ. 204

తే. నాకపతి యిచ్చటికి వచ్చి నాకతమునఁ, జిక్కువడి మది భయమును సిగ్గుగదురఁ
జనియె ననపుడు నాతఁడు సంతసిల్లి, యభిమతం బగువర మిచ్చె నధిపవర్య. 205

వ. ఇచ్చినం బ్రీతుం డై యవ్విపులుండు విపులతపం బాచరించె దేవశర్మయు దేవేంద్రువలనిశంక దక్కి సుఖం బుండె నొక్కనాఁ డయ్యాశ్రమంబుచక్కటి చదల దేవాంగన యొకర్తు వోవ దానిచేతనుండి ప్రిదిలి భూరిపుష్పదామంబు.

ఆ. దివ్యపరిమళంబు నవ్యవికాసంబు, నుల్లసిల్ల వచ్చి యుర్విఁ బడినఁ
గాంచి రుచి యుదీర్ణకౌతుకచిత్త యై, దానిఁ బుచ్చికొనియె మానవేంద్ర. 207

వ. తదవసరంబున నంగాధీశ్వరుం డగుచిత్రరథుం డయ్యాశ్రమంబున కరుగుదెంచె నతని దేవియు రుచియుఁ దోడంబుట్టువు లగుటం జేసి నిజగృహంబునం గలిగిన యుత్సవంబున కతండు రుచిసహితంబుగా దేవశర్మం బ్రార్థించి పిలిచినఁ జంపానగరంబున కరుగుచుండి రుచి గై సేసి యద్దివ్యకుసుమదామంబునం గేశకలాపం బలంకరించికొనినం దత్సమాగమసమాచారంబు నడపి తద్భగిని దదీయకుసుమపరిమళంబునకు నచ్చెరువంది. 208

ఆ. ఇట్టిసౌరభంబు నెన్నఁడు నెఱుఁగ ని, ప్పువ్వు లెచటఁ గలిగెఁ బువ్వుఁబోఁడి
యనినఁ గలిగె నస్మదాశ్రమంబున నని, పలికి దేవశర్మపాలి కరిగి. 209

వ. రుచి యప్పువ్వులకుం దనచెలియలు వేడుకపడుట యెఱింగించిన నమ్మహానుభావుండు విపులు రావించి యుత్తెఱంగు దేటపడం బలికి యిట్టికుసుమంబులు గొని రావలయు నని పలికిన నతం డప్పువ్వులు గనినచోటు రుచి నడిగి చెప్పించుకొని గురుప్రభావంబును నిజతపశ్శక్తియు నూఁది యప్పని పూని చనియె దైవికం బయి యచ్చట నెప్పటిచందంబుపుష్పదామం బున్నం బుచ్చికొనివచ్చునప్పు డొక్కయెడ నారీపురుషు లొండొరులచెట్టలు వట్టికొని చక్రభ్రమణభంగిఁ దిరుగుచుండి యొక్క ళ్లొకళ్లగతి యొప్ప దని పలికి కాలు దొడరితె కడువేగ తిరిగి తని వివాదంబు పుట్టె యం దొకం డే నట్లు సేసితినేనిం బరలోకంబున విపులునిచన్నగతికిం జనుదు నని శపథంబుసేసిన నమ్మాట వినుచు విపులుం డట సనంజన మఱియు మార్గంబున నార్వురు జూదం బాడుచుండ వా రైన నొకం డట్లయొట్టిడిన నప్పలుకు నాకర్ణించి యత్తపోధనుండు చిత్తంబున విషాదంబు గదుర నేమిదోషంబు సేసితి నొకో యని విచారించి రుచిశరీరంబు నందుఁ బ్రవేశించుట గురునకు నెఱింగింపమి గా నోపునని తలంచుచు నరుగుదెంచి యక్కుసుమమాలిక యొప్పించినం గైకొని యమ్మునివరుండు మఱందలి కొసంగి సంతోషం బొలయించెం దదనంతరంబ తమయంత నున్న యవసరంబున నగ్గురుం డాశిష్యునితో ని ట్లనియె. 210

క. తెరువున నొకమిథునము జా, దరులను గనుఁగొంటి నీ వధర్మము నీయం
దరసి కనినవారై పలి, కిరి వారల నెఱుఁగుదే యకిల్బిషచరితా. 211

తే. నీవు రుచిఁ గాచునప్పటినివృత్తి, నాకు నెఱిఁగింపకునికి యన్యాయముగఁ ద
లంచిరో కాక దానిఁ గల్మషము గాఁగ, నేను దలఁచిన శాప మీ నెట్లు నీకు.

వ. అప్పని పాపంబు గాకుండ వరం బిచ్చితి నవి మఱవు మమ్మిథునం బహో
రాత్రంబు లయ్యార్వురు ఋతువు లని పలికిన గురునిబోధంబునకు నాశ్చర్యం
బును బ్రసాదంబునకుఁ బ్రమోదంబునుం బొందుశిష్యునితో నతండు వెండియు.

తే. దినము రాత్రియు ఋతువులు మనుజుచేయు
సుకృతమును దుష్కృతంబును జూచుచుండు
గాని యెంతరహస్యపుఁగార్య మైన
నొరు లెఱుంగరు నన్నని యునికి మోస. 214

వ. అని మఱియును. 215

క. స్త్రీరక్ష సూక్ష్మ మీ వ, శ్లైరూపున నైన వంశహీనత మమ్ముం
జేరక యుండం దగఁ బరి, హారము సేసి తది యేల యవగుణ మయ్యెన్. 216

వ. దాని తెఱంగు నా కెఱింగింప కున్న నేమి యనుపలుకు పలికి దేవశర్మ విపులు
నుల్లం బూఱడిల్లం జేసె నవ్వధూవరులును విపులుండును బుణ్యలోకంబులు వడ
సిరి పాండవాగ్రజా తెఱవల తెఱం గెఱింగించితి వారి రక్షించుటయు నిట్లరిదియై
యుండు నని చెప్పి భీష్ముండు. 217

క. పలువురు క్రీడింతురు భూ, వలయాధిప యరయ మంచివారును గల ర
క్కులధర్మవతులకతమున, నిల నిరపాయత్వ మొంది యొసకం బెసఁగున్. 218

క. పాతివ్రత్యము గలిగిన, నాతి యనఁగ దైవ మన జనస్తుత వేతే
యాతతధర్మార్థసుఖ, ఖ్యాతులు సద్భార్యవలనఁ గాదే కలుగున్. 219

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు గాంధర్వాదివివాహంబుల తెఱఁ గెఱింగించుట

వ. అనిన విని యజ్ఞనపతి జాహ్నవీనందనుతోఁ గన్యావరణప్రకారంబు విచార
ణీయం బైనకృత్యంబు దాని తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని
కి ట్లనియె. 220

క. కులమును శీలము విద్యయుఁ, గలవానిం బిలిచి ప్రీతిఁ గన్నియ నీఁగా
వలయు నుదకప్రదానా, కలితంబుగ బ్రాహ్మకర్మగతి యిది యధిపా. 221

ఆ. క్షాత్త్రమందు బుధులు గన్య పురుషుఁ గోర, నతఁడుఁ గన్యమీఁద నాససేయ
నచల మగుపరస్పరానురాగము గని, ప్రమద మెసఁగఁ జేయుపరిణయంబు. 222

క. కన్యా మనంబును దనిసిన, గన్నియ యెవ్వానిఁ గోరు గాంధర్వం బా
యన్యా నతని కిచ్చుట వెల, వన్నుట యాసురము సూవె పౌరవముఖ్యా. 223

క. బలిమిమెయి వరుఁడు గన్నెకుఁ, గలవారిం బొడిచి కరము గ్రౌర్యంబున న
ప్పొలఁతుక దుఃఖింపఁగ వ్రా, ఁకలు వోఁగులఁగఁ దెచ్చికొనుట రాక్షసము నృపా.

వ. ఇట్లు సెప్పంబడునట్టి. 225

ఆ. అయిదు దెఱఁగులందు నారయ మూఁడువిధముల ధర్మ్యకృతులు ధర్మపుత్ర
యాసురంబు రాక్షసాహ్వయంబును ధర్మ, దూరసంవిధానదూషితములు. 226

తే. మాతృపితృహీన యైనను భ్రాతృసహిత, భావ మొందిన నబ్బాల పరిణయార్థ
వరణమున కర్హ గాదని కురుకులాగ్ర, గణ్య చెప్పుదురు పరిణయకల్పవిదులు. 227

ఆ. ఆత్మజాతియందు నవ్వలజాతులు రెంటఁ, గ్రమవివాహ మొప్పు బ్రాహ్మణునకు
ననఘ శూద్రవనితయందు నాతని కపత్యంబు గలిమి పాప మనియుఁ గలదు.

తే. రాజునకు రాజవంశజరమణి యైన, వెనుక వైశ్య వరించుట విహితవిధము
వైశ్యునకు శూద్రునకుఁ దమవంశములన, పరిణయంబుగాఁ దగు నరపాలవర్య.

వ. రాజునకు వైశ్యునకును శూద్రకన్యావరణంబు సేయుటయును గలిగి యుండు
నని చెప్పిన విని యక్కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతో బ్రాహ్మణునకు శూద్ర
జాతియందు భార్యాపరిగ్రహంబు సేయం దగు నని విందు నతనికి భార్యలు
మువ్వు రని నిర్దేశించితి రది యెట్లొకో యనుటయు నతం డమ్మహీపతి కి ట్లనియె.

ఆ. అనఘ విషమ మైనయట్టికార్యంబు వ్రా, టిలినఁ జూచి పెద్ద వలచి యైన
లోభమునను శూద్రఁ దా భార్యఁ గాఁ గొను, విప్రుఁ డధికపాపవృత్తిగామి.

వ. అవ్విధంబు నొక్కొక్కయెడం గల్గి దూష్యంబుగాక చెల్లునని చెప్పి వెండియు.

క. ధరణీసురరాజవణి, క్తరుణులకును విప్రువలనఁ గల్గినతనయుల్
గురునాథా ద్విజు లనఁగాఁ, బరఁగుదు రది లేదు శూద్రభామసుతులకున్. 233

వ. అనవుడు ధర్మపుత్రుండు భూసురునివలన నాలుగుజాతులనాతులకును బ్రసూతు
లైనసుతులకు నతనిధనంబునందు భాగం బె ట్లుండు నని యడిగిన. 234

సీ. విను జనమేజయ మనుజేంద్ర యమ్మేది
నీశ్వరుతో భీష్ముఁ డిట్టు లనియె
బ్రాహ్మణునర్థంబు పదిపాళ్లుగాఁ జేయ
నాలుగు బ్రాహ్మణీనందనుండు
క్షత్త్రియాత్మజుఁడు భాగములు మూఁడును వైశ్య
తనయుండు రెండు శూద్రాతనూజుఁ
డొకపాలు గొనుటకు నొడయులు దుదివాఁడు
వలఁచి పెట్టఁగఁ గొనువాఁడు గాని

ఆ. తండ్రితోడఁ ద్రివిధతనయులతోడను, దనదుభాగమునకుఁ బెనఁగి కొనఁగఁ
దగదు వారలకును దగదు నిర్దయతఁ ద, ద్దశమభాగ మీక తారఁ కుడువ. 235

వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు దక్షిణసవర్ణంబులవారిధనంబు లెట్లుగాఁ గలయవి
చెప్పు మనుటయు ననిమిషనదీనందనుం డతని కి ట్లనియె. 236

సీ. క్షత్త్రియుధనము భాగము లెనిమిది సేయ భూపాలవైశ్యల పుత్త్రికలకు
శూద్రపుత్త్రికకును సుతులైనయట్టివారోలి నాలుగుమూఁడు నొక్కటియును
గొనువారు పాళ్లలు కురుముఖ్య వైశ్యసొమ్మున వైశ్యకు సూనుఁ డైన
యతఁడు నాలుగునుశూద్రాత్మజుఁ డొకటియుఁగాఁగ నైదుగనంశకములుగొంద్రు

ఆ. పెనఁగి కొనఁగ దగమి వినుశూద్రకొడుకున
కెందుఁ గలదు వాని కీక కుడువఁ
గామియును సమంబ యేమిజాతులవారి
కయిన నిట్లు దెలియు మంశకృతులు. 237

తే. ఆలు నిజజాతియందు శూద్రాలి కెల్ల
సమములుగఁ బంచికొంద్రు భాగముల శూద్ర
తనయు లెందఱు గల్గినఁ దండ్రిధనము
ధర్మసంగ్రహతత్పర ధర్మతనయ. 238

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 239

క. విను హవ్యకవ్యములు మ,జ్జనభోజనములును విప్రజాతివనిత దాఁ
బని సేయ నడపునది య,ప్పనులకుఁ బెఱసతులు గామి బ్రాహ్మణుఁడు నృపా. 240

భీష్ముఁడు ధర్మజున కౌరసాదిపుత్త్రభేదంబు తెఱఁగు సెప్పుట

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు. 241

క. కొడుకులు బహువిధు లని యె,ప్పుడు విందును వారితెఱఁగు పురుషవరా యే
ర్పడఁ జెప్పవలయు నాకని, యడిగిన గాంగేయుఁ డిట్టులను నాతనితోన్. 242

తే. పరమసంస్కృత యగునాత్మ భార్యయందు
ధర్మవిధిఁ గలిగించిన తనయుఁ డనఁగ
దాన యౌరసుఁ డనునభిధాన మొప్పఁ
బరఁగు నుత్తముఁ డాతఁడు ప్రథముఁ డధిప. 243

తే. తగినవరునకు నిచ్చిన తనదుదుహితఁ గనినపుత్త్రు, నయ్యౌరసువురు వినఁగ నియ్య
కొనఁగ వీఁడు నాకొడుకనఁ గొడుకువాని, పేరు పుత్త్రికాపుత్త్రుండు పౌరవేంద్ర

తే. ధర్మపథమునఁ బనిచినఁ దనదుపత్ని, యర్హపురుషసంగతిఁ గన్నయాత్మజుండు
క్షేత్రజుం డనఁగా నిజపుత్త్రభావ, మొందు ధర్మప్రపంచాభినందితాత్మ. 245

క. జననీజనకు లుదకదా,ననిరూఢము గాఁగ నిచ్చినం బడసిననం
దను పేరు [1]దత్త్రిముం డని, మునిజనములు సెప్పుదురు విమోహవిదూరా. 246

ఆ. తల్లిఁ దండ్రి బాసి తనయంత నెచ్చట, నేనిఁ దిరుగునట్టివానిఁ జూచి

---

1 దత్తకుండన.

యాత్మసదృశుఁ డైనయాత్మజుఁ జేసికొ,నంగఁ గృత్రిముం డనంగఁ బరఁగు. 247

తే. ఎవ్వనికిఁ బుట్టెనేనియు నెఱుఁగకుండ, నొక్కనికిఁ బరభార్యయం దుదయమైన
సూనుఁ డాభార్యగలవానిసుతుఁడు వాని, పేరు గూఢజుఁ డనఁబడుఁ గౌరవేంద్ర.

క. విను తల్లిదండ్రు లొల్లక, తనయుని విడిచిన నొరుండు దనకుఁ దనయుఁ గాఁ
గొని నెమ్మి నడప నపవి,ద్ధనాముఁ డగు వాఁడు విమలధర్మప్రవణా. 249

ఆ. పెండ్లిగాక మున్న పితృగృహంబునఁ గన్య, సూనుఁ గనిన వినుము దానిఁ జేసి
కొనినయతని కతఁడు కొడు కగుఁ గానీన, నామకమునఁ బరఁగు నరవరేణ్య.

క. విను గర్భిణి యగుటెఱుఁగక,యును నెఱిఁగియుఁ బెండ్లియైన నుదయించిననం
దనుఁ డావరునకుఁ గొడు కగు, జననాథ సహోఢుఁ డనఁగఁ జనునండ్రు బుధుల్.

తే. విభునిఁ దాను దొలఁగినవెలఁది విభుఁడు
విడిచి నట్టిసుమధ్యమ విధవ యతఁ
డాత్మవశ నెవ్వనికి గనఁ దనయుఁ డాతఁ
డతనికొడుక పౌనర్భవుం డనఁగఁ బరఁగు. 252

క. జననీజనకులు లేకున్నను వారలు దన్ను విడిచినం దాన తనుఁగా
దనయుఁడుగ నొరుల కిచ్చిన, వనఘా యాతండు సను స్వయందత్తుఁ డనన్. 253

ఆ. తల్లిదండ్రు లమ్మఁ దనయుఁ గా నొక్కరుఁ, డాత్మసదృశజన్ముఁ డైనవాని
విలిచికొనినఁ బాండవేయమహాత్తర, యక్కుమారుఁ గ్రీతుఁ డండ్రు బుధులు.

క. అని భీష్ముఁడు వెండియు ని,ట్లను నాపన్నిరువురును ధరాధిప యోగ్య
త్వనిరూఢు లెల్లకర్మం,బున కౌరసుఁ డందులోన ముఖ్యుం డరయన్. 255

ఉ. వానిన పోలు నండ్రు బుధవర్యులు కౌరవనాథ పుత్రికా
సూనునిఁ దక్కనీ వినినసూనులు యోగ్యత గాంతు రుత్తమం
బైనకులద్వయంబును సమాగత మై విధివత్ప్రయోగతా
నూనత గల్గెనేని నిగమోదితకర్మకలాపయుక్తికిన్. 256

చ్యవననహుషసంవాదం బనునితిహాసము

వ. అనిన విని ధర్మజుండు సంవాసంబునను దర్శనంబునను బుట్టెడిస్నేహంబు లెట్టివి వానిని గోవులమాహాత్మ్యంబును నెఱుంగ వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నప్పుడమితేనికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 257

సీ. చ్యవనుని నహుషుని సంవాద మితిహాస మై చెల్లు జగమున ననఘ నీకుఁ
దానిఁ జెప్పెద విను దాన నీయడిగిన యర్థముల్ దెలియు మహాత్ముఁ డైన
భార్గవచ్యవనుండు భాగీరథీయమునలు గూడినెడ కేఁగి యలఘునిష్ఠఁ
గ్రుంకి సుస్థిరుఁ డయి కూర్చుండి యతులసమాధిపరుం డయి మత్స్యకులము

ఆ. దనదుచుట్టు మెలఁగఁ దనువునఁ జెందంగ
మూరుకొనఁగఁ గృపయు ముదముఁ గదుర

భావవృత్తితోడఁ బండ్రెండువర్షము
లుండె నట్టు లుండ నొక్కనాఁడు. 258

క. జాలరులు వలల నచ్చటి, మీలఁ దిగుచుచుండి యయ్యమేయోగ్రతప
శ్శీలునిఁ గూడఁగఁ దిగిచి భ, యాలోలమనస్కు లగుచు నమ్మునిపతికిన్. 259

ఆ. చాఁగి మ్రొక్కి తప్పు సైఁపు మెఱుంగమి, నింత పుట్టె సంయమీంద్ర యమ్ముఁ
బరమకరుణఁ జూచి పనుపుము దీనికి, నేమి సేయువార మింక ననుడు. 260

క. జలచరములపై నర్మిలి, గలిగెడుమదిఁ దాల్చి చేర్చి కారుణ్యము బో
యలమీఁద నించు కేనియు, నలుక వొడమ నీక యుండె నతఁ డవికృతుఁ డై.

వ. ఏటిదరికిం దిగువం బడినమీలదెస వారికిం జూపి వారితోడ. 262

తే. వీనితోడిసంవాసంబు మానసమునఁ, జాల నర్మిలిఁ బెనిచె నిమ్మీలతోడఁ
గూడఁ బ్రాణంబు విడుచుట గూడ దండ్రె, జనులు గావున నటు సేయుఁ డనఘులార.

వ. తగిన తెఱంగు సెప్పెద వినుండు. 264

క. ఇమ్మీలను నన్నును మీ, రమ్మికొనుఁడు సేయువెలల కనుటయుఁ గడుశీ
ఘ్రమ్మున నహుషుకడకుఁ జని, యమ్ముని తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పి రలుకుచు బోయల్.

వ. చెప్పిన భయంబును సంభ్రమంబును బెనంగొన నమ్మనుజపతి మంత్రిపురోహిత
సహితంబుగా నప్పరమమునిపాలికిం జనుదెంచి సాష్టాంగదండప్రణామంబు సేసి
బోయలు సేసినయపరాధంబు నేమిభంగి నీఁగువాఁడ నని విన్నవించిన నద్ద
యాళుం డిట్లనియె. 266

క. బోయలు నిజకులధర్మము, సేయుట యపరాధ మగునె చెప్పెద విను వీ
రాయాసపడిరి వీరికి, నాయొడలికిఁ దగినవెల జనస్తుత యీవే. 267

క. అనుటయు మునివరుమనమునఁ, గినుక యొకింతయును లేమికిం బ్రీతుం డై
జనపతి [1]గిరాతులకు నిం, డని పనిచెను వేయుమాడ లాత్మసచివులన్. 268

వ. పనిచిన నప్పలుకులు విని యమ్ముని యమ్మనుజవిభునితోఁ దగ వెఱఁగి యిత్తుగా
కనవుడు నప్పుడమిఱేఁడు పదివేలు సెప్పిన నప్పరమసంయమి యప్పటిమాట య
యాడిన నారాజు లక్ష యుగ్గడించె దానికిం దపస్వి ముందటిపలుక పలికిన
నతండు కోటి యిమ్మనియె నమ్మాటకు నమ్మహాత్ముండు. 269

క. తల విసరి వెల దగఁగ బోయల కీ వలదయ్య యనిన నన్నరపతి వా
రల కిల సగ మిచ్చెద నని, పలికిన నప్పలుకు ద్రోపు వడ ముని వల్కెన్. 270

ఆ. రాజు దనదుసకలరాజ్యంబు బోయల, కిత్తు ననుడు నమ్మునీశ్వరుండు
నీవు మంత్రివరులు నెయ్యురఁ దలపోసి, యుచితమైనమూల్య మొసఁగుమనియె.

వ. అనిన విని విషాదంబుతో నహుషుం డవ్వలం జని సచివులుం దానును నింక
నేమి సేయువాఁడ నని చింతిల్లుచున్నసమయంబున నయ్యెడకు గవిజాతుండను

1 కైవర్తుల కిం, డని.

సంయమి పను పెంచి వారలతో మీరు చింత విడువుఁ డే నిమ్మునిపతిమూల్యంబు నిశ్చయించెద నటంచు నయ్యవనీవిభుం డప్పరివారం బింతటితో నాపత్పయోధి మునుంగ కుండునట్లుగా నన్నుం గావవే యనుపలుకు వలికిన నతం డతని కి ట్లనియె. 272

తే. గోవునకు బ్రాహ్మణులకును గుల మొకండ
కమలజుఁడు రెండుదెఱఁగులు గా నొనర్చె
హవికిఁ బూర్వంబు గారణ మఖిలమంత్ర
ముల కధిష్ఠాన మపరంబు భూపవర్య. 273

క. వివిధాగమాశ్రయం బగు, నవనీదేవునకు మూల్య మని వాక్రువ్వం
శివునకును గాదు ధరణీధవ గోవును నట్టి దగుటఁ దగునది యొసఁగన్. 274

తే. అనినఁ బ్రియ మంది నృపతి సంయమిసమీప
మునకు వచ్చి మహాభాగ ననుఁ గృపార్ద్ర
దృష్టిఁ జూడుము భవదీయదేహమునకు
నింతవెల యన వచ్చునే యెరి కైన. 275

క. మునినాథ గోవు నిచ్చెద, ననవుడు వికచముఖుఁ డగుచు ననుగుణమూల్యం
బున సంప్రీతిం బొందితి, నని భృగుకులముఖ్యుఁ డిట్టు లను నహుషునితోన్.

క. గో వగ్నిమయ మమృతమయ, మోవసుధాధీశ వినుము హోమవిధాన
శ్రీవాహిని నిచ్చెన త్రిదశావాసంబునకుఁ బూజ్య మమరుల కైనన్. 277

చ. అని యిటు లేర్పడం బలికి యాతలఁ పెంతయు మేలు గోవు ని
మ్మనఘచరిత్ర యన్న విభుఁ డట్టుల చేసిన బోయ లప్డు నె
మ్మనములు మోద మంద గరిమంబున భార్గవుఁ జేరి మమ్ము గ
న్గొనినది యాదిగాఁ గరుణ గూరెద వొక్కటి విన్నవింతుమే. 278

క. అని ప్రీతిఁ బలికి యమ్ముని, యనుజ్ఞఁ గొని మమ్ముఁ గావు మక్కటికమునం
గొన వయ్య గోవు మాచే, నన విని మొగమోట మనము నార్ద్రితఁ బెనుపన్.

తే. వేఁడికొనినట్టికృపణుపై వాఁడిచూడ్కి
యరయ నాశీవిషము చూపునట్ల కాన
చేయఁ బ్రార్థనాభంగంబు మీ యభీష్ట
మాచరించెద నని గోవు నతఁడు గొనియె. 280

వ. కొని యంత నిలువక. 281

తే. దర్శనప్రీతి వారిపైఁ దగుల మీల, వలనియర్మిలి మనమున దళముకొనఁగ
మీరు మీలును సమ్మోద మార దివికి,నేఁగుఁ డని పల్కె భార్గవుం డెల్లవినఁగ.

వ. పలికినం దత్క్షణంబ. 283

తే. మీనములుఁ దారుఁ దనువులతోన నెగసి

నాకలోకంబునకుఁ బోవ నహుషనృపతి
సపరివారంబుఁ గాఁగ నాశ్చర్యపూర
మగ్నమానసుఁ డయి యుండె మానవేంద్ర. 284

వ. అప్పుడు. 285

క. చ్యవనుఁడు గవిజాతుఁడు న, య్యవనీశ్వరుఁ బిల్చి వరము లడుగుము రెం డీఁ
జివిరితి మనుఁడు నతఁడు మీ, [1]యవిరళసంప్రీతికంటె నర్థము గలదే. 286

తే. అనిన విని యగ్గలం బైనయాదరమున, వారు ధర్మపరత్వంబు వాసవాభ
వైభవము నయ్యెడుమ నీకు వంశపావ,నాత్మ యనుచు సంతుష్టాతు లైరి వత్స.

క. మది నద్భుతంబుఁ బ్రమదము,బొదలఁగ నమ్మునులమహిమఁ బొగడుచుఁ జనియెం
దదనంతరంబ పతి నిజ, సదనమునకు నెల్లజనులు సమ్మద మందన్. 288

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 289

క. వినిపించితి సంవాసం,బున దర్శనమునను జిత్తమున నధికస్నే
హనిరూఢి గల్గుటయు గో,వునందుఁ గలగౌరవముఁ జెవుల కిం పెసఁగన్. 290

చ్యవనకుశికసంవాదం బనునితిహాసము

వ. అనిన విని యక్కురువంశవర్యుం డాధర్మధుర్యునితో నాకు నొక్కటి వినుటకుం గుతూహలం బెప్పుడుంగల్గి యుండు సుదాత్తబ్రాహ్మ్యనిధి యైనభార్గవాన్వయంబునం జిత్రతరక్షాత్త్రచరిత్రుం డగుపరశురాముండు జనియించుటయు నుత్తమక్షత్త్రియత్వమహోత్సలం బైనకుశికకులంబునం బరమబ్రాహ్మణ్యవిశ్రుతుం డైన విశ్వామిత్త్రుం డుదయించుటయును నది యెట్లొకో యనుచుండుదుఁ దొల్లియుఁ గొంత వింటి నిస్సంశయంబు గాదు మహాత్మా మదీయచిత్తాయత్తంబుగా నత్తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు నయ్యనిమిషనదీనందనుండు గుంతీనందనాగ్రజుతోడం జ్యవనకుశికసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన భవత్సంశయంబు వాయుఁ జ్యవనుండు నిజవంశంబునకుం గుశికకులంబుగారణంబుగా సంకరంబు గలుగఁ గలయది యని యెఱింగి యక్కుశికకులంబునకు నుత్పాతం బాపాదింపం గోరి కుశికభూపాలుపాలికిం జనిన నతండు. 291

క. భార్యాసహితముగా న, య్యార్యవరుని కనుగుణంపుటర్చన విధివ
చ్ఛర్యాపూర్వముగ వినయ, ధుర్యత వెలయంగఁ జేసె దోహల మమరన్. 292

క. పూజితునిఁ జేసి యతనికి, రాజవరుం డిట్టు లనియె రాజ్యవిభుత్వ
భ్రాజిష్ణుఁడ వై భృత్యుని, యోజను నను నడపి యేలు మూర్వీ మునీంద్రా.

క. వీనును భార్యయు బంధులు, నానాజనసహితముగ సనాథతఁ గని య
జ్ఞానం బెంపుం బొరయం, గా నిలకుఁ బ్రమోద మొందఁ గైకొను మమ్మున్.

1 యవిరళసంప్రియముకంటె నన్యము.

చ. అన విని యమ్మునిప్రవరుఁ డాతని కిట్లను రాజ్యకాంక్ష నా
మనమున లేదు సద్వ్రతము మానితవృత్తిఁ జరించువాఁడ నై
జనవర వచ్చినాఁడఁ బరిచారము నీవును నీదుపత్నియున్
గొనకొని చేయఁగా వలయుఁ గోరిక యింతియ తీర్పు మోపినన్. 295

వ. అనిన విని యాదంపతులు ముదమ్మునం బొదలి యట్ల చేయువార మనిరి
తదనంతరంబ. 296

క. అమ్ముని నభ్యంతరసద్మమ్మునకుం గొని విభుండు నాతియుఁ దానున్
సమ్మోదమ్మునఁ జని హృద్యమ్మగునొక చోటు సూపి యాతనితోడన్. 297

ఆ. అనఘ యిచట నుండు మని పల్కి మృదులత
ల్పంబు నంచితాసనంబు నచటఁ
బెట్టఁ బనిచి యేము ప్రీతి నొనర్చెద
మిష్టభంగిఁ బనుపుఁ డెద్ది యైన. 298

వ. అనియె నంత నినుం డపరగిరి గడచనినం గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి
యమ్మహాత్ముం డాహారం బడిగిన నమ్మహీపతి మహితభోజనంబున నతనిం
దృప్తునిం గావించిన. 299

ఆ, అతఁడు సెజ్జఁ జేరి యధిపుతో నియ్యెడ, నిద్రవోదు నేను నృపవరేణ్య
మీరు నిదుర దక్కి మెలపున నాచరణంబు లొత్తుచునికి నాకుఁ బ్రియము.

క. ఏనై మేల్కనునంతకు, భూనాయకవర్య నన్ను బోధింపకుఁ డీ
మానినియు నీవు నని నిద్రానిరతుం డయ్యె వారుఁ దద్దయు భక్తిన్. 301

తే. కుడుపు నిదురయు వర్జించి యడుగు లొత్తు
చుండి రమ్మునివల్లభుఁ డొక్కప్రక్క
నచలగాత్రుఁడై నిద్రింప నద్భుతముగ
దినము లిరువదియొక్కటి సనియె నధిప. 302

వ. ఇరువదిరెండవనాఁ డమ్మునివరుండు దనయంతన మేల్కాంచి. 303

క. ఇలు వెడలి పోయె నేమియుఁ, బలుకక యాదంపతులును బరమశ్రాంతా
త్ములగుచు వెనుకన చని రక్కులపతి యించుకయు సరకు గొనఁ డవ్విధమున్.

ఆ. అట్లు వారివలన నాదరరహితుఁడై, పురవరంబు వెడలి పోయి పోయి
యతఁడు సూడఁ జూడ నంతర్హితుం డైనఁ, బతియు సతియు మూర్ఛపాలువడిరి.

క. కొంతవడికిఁ దెప్పిఱి యొద, నెంతయు వగ నూనఁ బురికి నేతెంచి గృహా
భ్యంతరము సొచ్చి కని రయ్యింతియు విభుండు నమ్మునీశ్వరు సెజ్జన్. 306

వ. మున్ను నిద్రించుప్రక్క దక్కి యొండుప్రక్క నిద్రించుభార్గవు నట్లు గాంచి
సంతోషించి పరిశ్రాంతి దిగఁ ద్రావి యెప్పటిచొప్పున నడుగు లొత్తుచుండ
మఱియు దినంబు లిరువదియొక్కటి సనినం బ్రబుద్ధుం డై. 307

సీ. అతఁడు తైలాభ్యంగ మడిగినఁ బతి గమ్మనూని ము దెప్పించి మేను శిరము
నభ్యక్తములు సేయ నమ్ముని యెడ నాడి యంతర్హితుం డయ్యె నపరఘటికఁ
దోఁచి వికారంబు వొడరక యున్న రాజును దేవులను గని సుముఖుఁ డగుచు
నాచరితస్నానుఁ డగుటయు వారు మహార్హంబు లగు వివిధాన్నపాన
ఆ. ములు ఘటించి కుడువఁ బిలిచినఁ జని వాని
నెల్లఁ గాంచి యెక్కడేనిఁ బోయె
వార లడలు గదుర నూరక యుండి రా
పగలు రేయుఁ గురునృపాలవర్య. 308

వ. ఆ భృగువంశవరుండు. 309

సీ. వేగినఁ బొడసూపి వేగంబ యరదంబు వన్నింపు నీవు నీభామినియు వ
హింపఁగా రథికత యొసఁగఁ గాంచనరత్నగోహయములయాచకులకు నిచ్చు
చును జనవలయు నా కనుచు భూపతి దేరు సమకట్టి దాపటఁ [1]జాయ దాను
వలపటఁ బూని యావస్తువు లెల్లను గొని వచ్చి యీ మంత్రి జనులఁ బనుప
తే. నెక్కి వారల నాసంయమీశ్వరుండు
నిశితతర మగుమునికోల నెత్తి [2]రొలుక
మోపుచును దీనకోటికి నాపదార్థ
చయము నెడ నెడ నొసఁగుచుఁ జనుచు నుండె. 310

వ. పెక్కుదినంబు లాహారనిద్రలు లేమి డప్పిఁ దూలు నమ్మహీపాలు నమ్మహిషి నమ్ముని ములుకోలపోట్ల నట్లు పూచినమోదుగులచందంబు నొందింపఁ జూచి జనంబు లల్లన తమలోన నిట్టితపోమహిమయుం గలదే యిది యన్యాయ్యం బని యలుగను దగవు వలుకను దేజిచూడను రా దయ్యెడు నీదంపతులధీరత్వంబును నిష్ఠాపరత్వంబును నింత యొప్పునే దుర్వహం బగుభారంబు నిర్వికారు లయి వహించుచున్నవా రనుచు నుమ్మలించుచుఁ బరివేష్టించి చనం జ్యవనుండు పురంబు వెడలి వారిమనంబుల వికారంబులు గానక యచ్చెరువును మెచ్చును బెనంగొనుహృదయంబుతో నరదంబు డిగ్గి వారలశిరంబులం గట్టినపగ్గంబులు విడిచి శరీరంబులు గరంబున సంస్పర్శించి యజ్జనపతి యాననం బాలోకించి దస్మితి గదే వరం బిచ్చెద వగవు దక్కి పురంబునకుం జను మేను గంగాతీర వనంబున వ్రతచర్యావిశేషంబు నిర్వహించెద నీవు మహిషీసహితంబుగా నెల్లి నాకడకుం జనుదెమ్మని పలుకుటయు నాకు వగ పెక్కుడి దని పలికి యవ్విభుండు.

క. తనతనువు వనితమేనును, గనుఁగొని యచ్చెరువు ముదముఁ గడలుకొనఁగ న
మ్మునితో భవత్ప్రభావము, గొనియాడఁగఁ దరమె మాకు గురుతరకరుణా.

వ. అని వెండియు. 313

తే. శ్రమము లేదు ప్రతోదవ్రణములు లేవు

---

1 సతియుఁ దాను. 2 రురుల.

నాతిశయము నేను నెలఁజవ్వనంబు గంటి
మిది మహాద్భుతతర[1]మందు మే భవన్మ
హానుభావత్వ మేమి సేయదు మునీంద్ర. 314

వ. అని సవినయంబుగాఁ దానును దేవియు దండప్రణామంబులు సేసి యాసంయమి
వరు వీడ్కొని సాద్భుతచిత్తులై నసకలజనులుం బరివేష్టింపఁ బురంబుఁ బ్రవే
శించి ప్రమోదమయమూర్తు లగుచు దివసవర్తనంబును రాత్రిచర్యయుం గడపి
సూర్యోదయం బగుటయు. 315

క. వారలు ప్రాతస్సమయాచారంబులు నడపి భక్తిసంపద లొదవఁగా
గౌరవమున మునినిర్దిష్టారణ్యమ్మునకుఁ బోయి రవనీనాథా. 316

ఆ. అచట మణిమయంబు నతిసుందరము దివ్య, సదననిభము నగువిశాలరమ్య
హర్మ్య మున్నఁ జూచి యచ్చెరు వందుచి, త్తములతోడఁ జనఁగ దానిచుట్టు 317

చ్యవనుఁడు దనయోగబలంబునఁ గుశికునకు నాకలోకంబు సూపుట

సీ. స్వాధ్యాయసంగీతసాహిత్యవర్తనమాననీయము లగుమండపములుఁ
గోకిలశుకభృంగకులనాదముల నభిరామంబు లైనయారామములును
హంససారసగవాత్యంతమనోజ్ఞంబు లై సొంపు మిగులుపద్మాకరములుఁ
జారుమయూరకేకారుతకలితంబు లగుచు నొప్పారుక్రీడాచలములు

తే. వీనులకుఁ జూడ్కులకు నింపు వెల్లిగొల్పు
నేర్పు గలిగిన విభవంబు నెఱయ మెఱయఁ
గరము విలసిల్లు చునికి నాకంబు వేడ్క
నయ్యెడకుఁ గాపు వచ్చిన యట్టు లుండె. 318

క. సురలును గంధర్వులు నప్సరోనికాయములు వివిధసరసవిహారా
దరలీలల నం దెడ నెడఁ, జరించుచుండిరి నితాంతసమ్మోదమునన్. 319

తే. అవ్విధంబున నారాజు నంగనయును
ఘనము లద్భుతరసమున మునుఁగుచుండఁ
గలయొకో యిది నిక్కమ కానినాఁడు
మిగుల ననుభవగోచర మగునె యిట్లు. 320

వ. అని వెండియు. 321

క. ఉత్తరకురుభూమియొ లోకోత్తర మగునట్టినాక మొకొ తనువులతో
నిత్తాపసవరునికరుణ, నిత్తెఱఁగున సంభవించె నిచ్చోటు సొరన్. 322

వ. అనుచు నమ్మహనీయహర్మ్యంబు సొచ్చి యందు మణిమయపర్యంకంబునం బవ్వ
ళించి యున్న యప్పరమమునిం గని రపరక్షణంబున నతం డంతర్ధానంబు నేసె
నతనితోడ యామేడయు మున్ను గన్న యశేషవిశేషంబులును నదృశ్యంబు
లయ్యె నయ్యిరువురు నిట్టట్టు మెలంగి యక్కాన నొక్కెడఁ గౌశబ్రసీసమా

1 మొందు నీభవన్మహానుభావంబు నే మన నగు మునీంద్ర.

సీనుండును జపపరుండును నైనయాసంయమివరు నాలోకించి రట్లు గావించి భూవిభుండు భార్యతో ని ట్లనియె. 323

తే. ఉవిద మునియోగబల మిట్టు లుండునే య
నూనరాజ్యంబు సులభంబు మానవులకు
బ్రాహ్మణత్వంబుఁ దపము దుర్లభము దపము
కలిమిఁ జేయుచు నున్నాఁడు వలసినట్లు. 324

చ. అనునెడ నిందు రం డని సమాదర మొప్పఁగ వారిఁ బిల్చె న
మ్ముని [1]నరనాథుఁడుం సతియు మోడ్చినచేతులతోడఁ జేరఁగాఁ
జని ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కుటయు సంయమి దీవన లిచ్చి రాజునా
ననమున సుప్రసన్ననయనప్రభ పర్వఁగ నెమ్మి ని ట్లనున్. 325

ఆ. మనసు నింద్రియములు మును జేంద్రయింత వ,శ్యంబు లగునె నీకు నరయఁ గీడొ
కింత యైన లేదు సంతస మందితి, నిత్తు వరము వేఁడు మెద్ది యైన. 326

క. అనిన విని యగ్నికల్పుఁడ, వనఁ జనునీమది ప్రసన్న మగునట్టులు గా
మునిజనవంద్యా కొల్వం, గనుకంటెను మిగుల మేలు గలదే కోరన్. 327

వ. అని పలికి కుశికుండు వెండియు. 328

తే. ఒకటి యడిగెదఁ గృప చిగు రొత్తఁ జెప్పు
వలయు మీరు మాయింటికి వచ్చి యొక్క
ప్రక్క క్రిందుగ నిరువదియొక్కదినము
లనఘ నిద్రించి తది మొద లైననీదు. 329

క. చరితం బద్భుతము మునీ,శ్వర దీనికిఁ గారణము విచారమున కగో
చర మెఱిఁగింపు మనుడు నా, ధరణీవల్లభునితో [2]నతం డి ట్లనియెన్. 330

వ. సురలు మునులు సురజ్యేష్ఠుం గొలిచి యుండం బ్రసంగవశంబున నప్పరమేష్ఠి వారలతో భృగుకుశికవంశంబులకు బ్రహ్మక్షత్త్రంబులు దడంబడి సంకరంబు వా టిల్లు నని చెప్పె నప్పు డే నచ్చటనుండి వినుటం జేసి యాసంకరంబున కోర్వక మీయన్వయంబు నిర్మూలంబు సేయువాఁడ నయి వ్రతంబునెపం బిడి భవ ద్గృహంబు సొచ్చి యిన్నిపోకలం బోయితి నలసి డస్సి యెప్పుడేని మీర లడ్డ మాడుదు రప్పుడ శపింతు నిట్టిద నాయుత్తికోలు మీయందు దైర్యహానియు శోకంబును గోపంబును లేమిని మెచ్చి వరం బిచ్చియుం దనివి సనక తనువుల తోడన మీరు నాకలోకం బాలోకించునట్లుగా నీగంగాతీరంబున సంఘటించితి దానిం గని నరేంద్రత్వంబు దెస నుదాసీనభావంబు నొంది బ్రాహ్మణ్యంబు నందు సస్పృహుండవై తది యెఱుఁగుదు నీకు మూఁడవవాఁడు బ్రహ్మతేజో దీప్తుం డయి జనియించు వరంబు వేఁడు మనుటయు నమ్మానవపతి దీనికంటెను గడచినవరంబునుం గలదే మదీయసంతానంబు బ్రహ్మత్వప్రాప్తమహత్త్వనిరాఘం

---

1 యపనీశుండుఁ. 2 డఁ దా ని ట్లనియెఁ.

బును గాథధర్మతత్పరంబునుంగా ననుగ్రహింపు మనిన నమ్ముని యట్ల యయ్యెడు పూజితుండు నీవును నుండు త్రిలోకపూజనీయుండని పలికిన నప్పతి వాఁ డేమికతంబున బ్రాహ్మణుం డగు నత్తెఱం గెఱింగింపవే యనవుడు నత్తాప సోత్తముండు విను మస్మద్వంశంబున ఋచీకుం డనువాఁడు జన్మించి నీతనయుం డైనగాధి యనియెడు వానిపుత్త్రి భార్యగాఁ బరిగ్రహించున త్తపోధనుండు దన నందనుం డగుజమదగ్నియందు సమస్తధనుర్వేదంబును నావహించు నవ్విశే షంబు తత్పుత్త్రునందు ఫలియించు నది యంతయు సకలక్షత్త్రియక్షయకారియైన దైవంబుకృత్యంబు దానివలన ఋచీకగాధివధూజనానుష్ఠానపరివర్తనంబు గలుగు నదికారణంబుగా నుగ్రక్షత్త్రధర్ముం డగుపరశురాముండు జమదగ్నికిం బరమ బ్రాహ్మణ్యగణ్యుం డయినవిశ్వామిత్త్రుండు గాధికి జనియింతురు బ్రహ్మపలుకు సత్యంబ యుష్మదన్వయంబు భార్గవకులసంబంధంబున జనశ్లాఘనీయం బయి వెలయం గలయది యేను దీర్ఘంబునకుం జనియెద నీవు సుఖివై యుండు మని చెప్పుటయు నప్పుడమిఱేఁడు భార్యాసహితంబుగ సవిశేషవినయం బగు వందనం బాచరించి వీడ్కొని చనియెఁ జ్యవనుండును నిజేచ్ఛం జనియె నిది పరశురామ విశ్వామిత్త్రజన్మప్రకారంబు. 331

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు దానవిశేషముల నెఱింగించుట

క. అని కురుపితామహుండు సెప్పిన విని ధర్మాత్మజుండు ప్రియ మందుచు నా తనితో దానవిశేషము, లనఘా యెఱిఁగింపు మనుడు నతఁ డి ట్లనియెన్. 332

సీ. కాంస్యోపదోహయుఁ గాంచనచారుశృంగయు ధవళాంబరకలితయును స దక్షిణయును నయి తగుగోవుఁ బాత్త్రత్వభవ్యవిప్రునకు సద్భక్తితోడ నిచ్చిన దానికి నెన్నిరోమము లన్ని దివ్యవత్సరములుఁ ద్రిదశలోక మున వసింతురు కులంబునయేడుదరముల జనములు సుగతికి ననుతు రధిప

ఆ. కన్య భూమి గృహము గనక మన్నము జల, మంబరంబు శయన మాసనంబు వాహనంబు విప్రవరునకు నీగి లోకములు రెంట సౌఖ్యకారి యండ్రు. 333

క. అనిన విని పాండవాగ్రజుఁ, డనఘా యిన్నింటికంటె నధికం బగుదా ని నెఱింగింపు మనుడు న్మజ్జనపతి కి ట్లను నతఁడు ప్రసన్నాత్మకుఁ డై. 334

తే. అర్థి గోరినవస్తువులర్థితోడ, నీగి యెల్లదానములకు నెక్కుడరయ నఖిలభూతమ్ములకు నభయంబు నిచ్చు, టంతకంటెను మే లందు రార్యజనులు.

వ. అని చెప్పి విను మని మఱియు ని ట్లనియె. 336

తే. వీరశయనంబు మేలండ్రు వీనికంటె, మఱియుఁ గొన్నిటికంటెను మనుజనాథ దానముల కావు వెదకిన దానిఁ బోల, లేవు పుణ్యకర్మములలో నేవి యైన. 337

వ. అనుటయు ధర్మజుండు దమ్ములదెసర గనుంగొనిన వార లతనిచిత్తం బెఱింగి రణమరణస్తుతి సేయ నతండు సమరంబునం జచ్చినబంధుమిత్త్రజ్ఞాతిజనంబుల

వలని శోకంబు వదలి వాహినీనందను వాక్యంబు లభినందించె నాదేవవ్రతుండు
వెండియు. 338

క. అరి యైన దీనుఁ డై తను, శరణం బని వేఁడినం బ్రసన్నాత్మత న
ప్పురుషునికోరిక దీర్చినఁ, బురుషోత్తముఁ డందు రతనిఁ బురుషవరేణ్యా. 339

క. అడుగక యున్నను నాలిం, గొడుకుల రక్షింప లేక కుతిలపడుచు నె
ప్పుడుఁ బేదతనము గలనరు, నెడ రుడుపఁగ వలయునది మహితగుణ మనఘా.

క. నిజదారపరులు సంతత, యజనరతులుఁ గామరోషహంతలు నగుస
ద్ద్విజుల నరసి ధన మిచ్చుట, త్రిజగత్పూజ్య మగు నండ్రు ధీరవిచారా. 341

వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు యాచనాయాచనంబులలో నెయ్యది దానార్హం
బగు నని యడిగిన నతనికిఁ బితామహుం డి ట్లనియె. 342

చ. అడిగిన నిచ్చుకంటెను నయాచకుఁ గాఁగ నెఱింగి యిచ్చు టె
క్కుడుఫల మిచ్చు దానవిధికోవిద వేఁడుట చావు వేఁడఁగాఁ
బడు టది పెద్దచావు దగుప్రార్థన పూర్ణము సేయునాతఁ డా
యడిగినవానిఁ దన్నును దయారతిఁ గావఁగఁ జాలువాఁ డగున్. 343

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డతని కి ట్లనియె. 344

క. దానము యజ్ఞక్రియ నాఁ, గా నతులితధర్మవిధులు గల వందు ధరి
త్రీనాథోత్తమ యధికఫ,లానూనం బై వెలుంగు నది యెయ్యదియో. 345

వ. విన వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నయ్యనిమిషనదీనందనుం డప్పాండునంద
నాగ్రజున కి ట్లనియె. 346

ఉ. భూసురకోటికిన్ వినయపూర్వముగా ధనధాన్యగోమణి
క్ష్మాసలిలాన్నముఖ్యములు సమ్మతి నీఁగి సుయజ్ఞ మాసనో
ద్భాసితసత్క్రియన్ నడపుభవ్యుఁడు యజ్ఞములుం దపంబులుం
జేసినపుణ్యముం బడయుఁ జేయుము దానము లోపి నిత్యమున్. 347

క. అనవుడు నాతనితో ని,ట్లను గుంతీతనయముఖ్యుఁ డనఘా పెక్కుల్
వినఁబడు దానము లధికం,బునఁ దగియెడుదాన మెద్ది యన్నిటిలోనన్. 348

వ. అని యడిగిన నయ్యాపగాసూనుం డమ్మానవపతి కి ట్లనియె. 349

భూదానమహిమాభివర్ణనము

క. దానము లన్నిటికిని భూ,దానం బెక్కుడు సమస్తధాన్యములుఁ బ్రభూ
తానేకవస్త్రధనర,త్నానూనత్వమును భూమి నవుటకతమునన్. 350

క. కనకము రజతము వస్త్రం,బును ధాన్యము వివిధరత్నములు నిచ్చినయ
వ్వినుతఫలంబుల నెల్లను, గను నుత్తమభూమిదానకర్త నరేంద్రా 351

సీ. భూమి కెంతాయువు భూదానకర్తయు నంతకాలము సుఖ మందు చుండు
నమరలోకంబున నల్ప మైనను భూమి యిచ్చిన బహుభూమి యేలు నతఁడు

రాజు విశేషించి కణ్యృతి యొందెను భూదానకర్తృత్వపుణ్య మొందెఁ
బడయంగవలయుఁ బాపఁగ నోపు బ్రహ్మహత్యాదిపాతకముల నైన భూమి
తే. దాన మొంత పాపాత్ముచే నైన భూమి
గొనినఁ గల్మష మొందదు వినుము మహిత
మైనభూదానవిధియును నశ్వమేధ
[1]యాగమును సదృశంబు లం ద్రాదిమునులు. 352

క. దారిద్ర్యముచేఁ గుందుచు, నేరని నడుగంగఁ బోవ కెంతయుఁ గృశతం
గూరినవిప్రున కుర్వర, వారనిదయ నీగిఫలము వాగ్గోచరమే. 353

తే. యాగకర్తయు శాంతుండు నైనయట్టి, విప్రుఁ బ్రార్థించి యైన నుర్వీప్రతిగ్ర
హంబు సేయించు టత్యధికంబు భూమి, దానవిధివిశేషంబులలోన నెల్ల. 354

క. విను మర్థిఁ జైనవిప్రున, కనఘా గోచర్మమాత్ర యగు మేదిని ని
చ్చినఁ బోనియట్టిపాపము, నినుపోడుపునఁ జెడనితమము నెందును గలవే. 355

క. ఆజిప్రాప్తమృతులు గురు, పూజకులును మఱియు నెట్టి పుణ్యాత్మకులుఁ
రాజోత్తమ భూదాన, భ్రాజిష్ణునిఁ బోల రండ్రు పరమమునీంద్రుల్. 356

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు నిట్లను భూదేవి జనులకు హితంబుగా నానతి
చ్చినవాక్యంబులు భూగీత లనం బరఁగు వాని విని పరశురాముండు భూదాన
పరుం డయ్యె నని విందుము పాండవాగ్రజా యవి నీ వాకర్ణింపుము. 357

క. నను నిందు రెండులోకము, లను జెడనియశస్సుఖంబులం బడయఁగఁ గో
రినయ ట్లయినను దీనికి, నెన లేవు సుడీ తలంప నేధర్మములున్. 358

చ. ఇతరులదానమేనిఁ దమ యీగియయేనిని నన్ను మార్తురే
మతి నరకాధివాసగతి మాన్పఁ దలంచుట గల్గినన్ సమం
చితముగ భక్తి నిచ్చుట సుశీలత మార్చుట నాకు హర్షభా
సితయుఁ బరాభవవ్యథయుఁ జేత నుఁడీ యిదె చాటి చెప్పెదన్. 359

క. వినుఁ డుభయలోకముల మే, లొనరింతుం గీడొకింతయును నిలువఁగ నీ
క నిరాసంబు నొనర్తును, నను నిచ్చిన నెట్టిదుర్జనములకు నైనన్. 360

వ. అనియె నని యవ్వాక్యంబు లుపన్యసించి దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమునకు
మఱియుం జెప్పు నవ్విషయంబున నింద్రుం డడుగ బృహస్పతి సెప్పినవచనం
బులు వినుము చెప్పెద. 361

ఆ. భూమి రత్నగర్భ పురుహూత యటు గాన, కలుగు భూమిదాన కర్త యైన
వాని కశ్వహస్తి వనితాదిసర్వర,త్నములు నిచ్చునట్టి యమితఫలము. 362

క. వసుదాయిని యైనవసుధ, నొసఁగినతనిఁ దన్ను తన్న యొసఁగె ననుచు సం
తసపడు భూతము లన్నియు, నసమానము భూమిదాన మమరాధీశా. 363

క. విను రాజులకు నవశ్యం,బును జేయఁగవలయు నధికభూదానము రా

[1] యాగమునకు సదృశమందు రాదిమునులు.

జనువాఁ డఘముల కాకర, మనఘా యది దక్కనొంట నది వ్యయమగు నే.

ఆ. పూర్వదత్తయైన భూమి నెవ్వఁడు వుచ్చి, కొనియె నతఁడు దనదు కులమువారి
నిరువదొక్కతరము నరకవాసులఁ జేయు, దాను [1]నడుము గాఁగ ధర్మనిరత,

క. మును దా విప్రున కిచ్చెద, నని భువి యీకుండుకంటె నధికపుఁబాపం
బును నడుగ కిచ్చుటకు మిగిలినపుణ్యము నెందు నరయ లేవండ్రు బుధుల్.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు సురనదీపుత్త్రుతో దానపరు లయినమానవులకు దాతవ్యంబు లగువానివిశేషంబు లెఱింగింపవే యనుటయు నతం డన్నకనకపానీయప్రముఖంబు లైనపదార్థంబులవిశేషంబులు గల వవి యెఱింగించెద నొక్కనాఁ డన్నంబువిషయం బైనదానంబుప్రకారంబు. 367

క. ఏ నడుగఁగ నారదముని, మానితముగఁ జెప్పినట్టిమాటలు సువ్య
క్తానూనవృత్తిఁ జెప్పెద, భూనాయక యేకచిత్తమున విను వానిన్. 368

క. మునులును దివిజులు నన్నము, వినుతింతురు లోకతంత్రవిధి గ్రతువులుఁ ద
క్కనుగలసర్వము నన్నంబున నడచుం గాన యన్నము విశిష్ట మిలన్. 369

ఆ. అన్నదానసదృశ మగుదాన మొందు నెన్నఁడును లేదు గావునను విధేయ
మన్నదాన మధికయత్నపూతంబుగాఁ, బూని దానిచేత పుణ్యతమము. 370

సీ. ప్రాణంబులకు విధారక మన్న మింటిజనంబున కుడిగి యైనను సుభుక్తి
నతిథికిఁ బెట్టుట యధికపుణ్యము శ్రాంతు వృద్ధుఁ దాపసు బాలు వికలు వనితఁ
గడపఁగా దాఁకలి గదిరి యర్థించిన గృహమేధి కవమతి గినుక దగదు
కాలంబుతోఁ గుక్క మాలఁడు దుది గాఁగ నాఁకొని వచ్చిన ననుగుణముగ

ఆ. నాచరింపవలయు నాహారకల్పన, మునుల దేవపితృసముత్కరముల
నన్నదానవిధుల నాదరంబుగఁ బ్రియ, మొందఁ జేతఁ బోల వొండువిధులు. 371

క. కులమును విద్యయు వృత్తము, నలఘుమతీ యన్న మిడుటకై యడుగంగా
వలవదు విప్రుని [2]నాదర, మలరంగా నిడుట లెస్స యడిగినమాత్రన్. 372

వ. అని వెండియు. 373

తే. అజుఁడు గల్పాదియం దన్న మమృత మనియె, నన్నహాని బలాధికు నైన దుర్బ
లాత్ముఁగాఁ జేయుఁ గావున నన్నభుక్తి, సకలధాతువృద్ధికి నయి జనము గోరు.

క. అని యతఁడు పల్కెననియును, విని యన్నము సవినయముగ విప్రాదులకు
మనుజేశ యిడుదు నీవును, మన మలరఁగఁ బెట్టుమీ సమస్తజనులకున్. 375

ఆ. అన్న మిడిన మణిమయావాసశయ్యాస
నములు నమృతభోజనంబు హృద్య
మాల్యలేపనములు మహనీయమహిళాను
భవముఁ జిరత నొందు దివమునందు. 376

---

1 మున్ను గాఁగ. 2 నుదరం, బలరంగా.

నక్షత్రదానమహాతిశయనిరూపణము

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు నక్షత్రవిషయంబు లైనదానంబుల తెఱంగెఱింగింపవే యనుటయు నిట్లు దేవకీదేవి యడుగ నన్నారిరత్నంబునకు నారదుండు సెప్పిన వాక్యంబులయర్థంబు లుపన్యసించెద నాకర్ణింపుము. 377

సీ. [1]కార్తిఁ బాయస మబ్జగర్భునితార మాషములు మాంసమ్ము నంజంగఁ గలుగు
నన్నంబు శశితారయందు గో వార్ద్రి నదితితారఁ బులగంబు దీపు గలయు
నట్టులు గురుతార నధిప సువర్ణ మాశ్లేష రూప్యము మఖఁ జెల్లు నువ్వు
తిలలు భగుం డధిదేవత యగుతారఁ జెఱకుఁదేనియ నుపాసిక్త మైన

తే. భక్త ముత్తరఫల్గునిఁ బాలతోడ
షాష్టికాన్నంబు రవితార సకరిరథము
చిత్తనాఁడు శ్రీగంధపుఁజెక్క స్వాతిఁ
దనకుఁ బ్రియ మైనయది మేలు దానమునకు. 378

సీ. అనఘ విశాఖ నెద్దనురాధఁ బైచీర విను జ్యేష్ఠఁ దగఁ గఱివేము గూర్చి
ముల్లంగి మూల సన్మూలఫలంబుఁ బూర్వాషాఢఁ బెరు వుత్తరాఖ్య మైన
యాషాఢ మాతీకార్ద్రాన్నంబు హరివసు జలతారకములఁ గంబళము గుజ్జు
లమరినబండియు [2]యవలుఁ బూర్వోత్తరా[3]భాద్రపౌష్ణాశ్వినీభరణులందుఁ

తే. [4]గ్రొవ్వుగల మేఁకసంజాడు గొఱియయొఱచి
గంచుకుండతో మొద వశ్వకలితశకట
మతులతిలధేను లీఁ బాడి యఖిలతార
కముల నీగులు నూర్ధ్వలోకములఁ జేయు. 379

వ. అని యెఱింగించి యమ్మానవపతితో నమ్మానినీయుం డిట్లనియె. 380

క. అలఘుతరసకలకామ్యం,బుల నిచ్చినయట్టిమహితపుణ్యం బై తా
వెలుఁగుఁ గనక మిచ్చుట యని, పలికెం గర్మజ్ఞుఁ డత్రి పరహితచరితా. 381

తే. కనక మాయుఃప్రదంబు పావనము భావ,శుద్ధినొనరించు దాతకు సువ్రతమున
వేడ్కతో దాని నిచ్చుట వేఱ పొగడ, నేల యనియె హరిశ్చంద్రుఁ డిద్ధతేజ.

క. పానీయదాన ముత్తమ, దానం బని యఖిలధర్మతత్త్వదృఢపరి
జ్ఞానానూనుం డగుమను, మానవపతి సెప్పె నృపసమాజవరేణ్యా. 383

క. కావునఁ జెఱువులు నూతులు, బావులుఁ గొలఁకులును నెపుడు బౌరవవర్యా
కావింపవలయు నవి గడుఁ, బావనములు పుణ్యలోకభాగిత నిచ్చున్. 384

క. అనఘా యెవ్వనికావిం,చినసలిలాశయమునందుఁ జెలఁగుచు గోవుల్
గొను నీ రాతనివంశం,బున కవి గావించు నూర్ధ్వభువనప్రాప్తిన్. 385

1 కర్త్య. 2 నగలు. 3 భాద్రలఁ బౌష్ణాశ్విభరణులందుఁ. 4 గొఱలురాజమాషంబులు గాచియు.

తే. ఆఁక లేక యెవ్వానిజలాశయమున, నుండు వేసవియందును మనుజకోటి
యవభృథస్నానపానంబు లాచరించు, నతఁడు వొందఁడు విషమదుర్గాభిగతులు.

క. యాగాదికర్మముల కుప, యోగింపంబడుటఁ జేసి యుత్తమము ఘృతం
బాగురువస్తువు నిచ్చుట, యాగములకు నగ్నికిం బ్రియం బై యుండున్. 387

తే. గరగ లొసఁగిననరుఁడు భూసురు లొనర్చు
నాచమనముఖకర్మంబులందు షష్ఠ
భాగఫల మొందు నెగడికిఁ బాచనమున
కింధనము లిచ్చి ధనముల నెసక మెసఁగు. 388

ఆ. ఛత్త్ర మిచ్చి కాంచుఁ బుత్త్రులఁ బురుషుండు, సకలకామ్యదానసమము శకట
మిచ్చు టనఘ చెప్పు లిచ్చినఁ గంటకు, లైనరిపులఁ ద్రొక్కి యతఁడు దిరుగు.

క. తిలలు పితృభోజ్యములు గా, జలజభవుఁడు సేసెఁ బితృసిచయ మలరఁ గడుం
దిల లిచ్చిన శుచు లగుదురు, దొలఁగుం బర్వసురతాదిదోషము లెల్లన్. 390

తే. దివ్యముని యగు కాశ్యపుభవ్యగాత్ర,ముల జనించి భక్ష్యంబులై తిలలు వెలయు
నట్లు గావునఁ దత్కృతయజన మఖిల, వస్తుయజనంబుతో సరివచ్చు నండ్రు.

క. తిలదాన మఖిలదానం,బులకంటె విశిష్ట మెల్లమునులును నియతిం
దిల లర్హము లగుపాత్రం,బుల కిచ్చియ కాదె పెంపు వొందిరి వత్సా. 392

వ. అని చెప్పి యాపగాతనయుం డొకవిశేషంబు వినిపింపవలసి ధర్మజున కిట్లనియె.

ఉ. దానము లాదిగాఁ గలుగుధర్మము లెల్లను జేఁతకుఁ నిజా
ధీనపుఁజోటు గా వలయు దేవతలుం మునులుం జతుర్ముఖుం
గానఁగఁ బోయి యజ్ఞముఖకర్మసమాచరణార్థ మై తదీ
యానుమతిం దగం బడసి యయ్యయిచోటుల నాచరింపరే. 394

క. కాననము గిరులు నదులును, నానాతీర్థములు భూజనంబుల కెల్లన్
భూనుత సాధారణములు, వానను ధర్మములు సేయ వచ్చు నిజేచ్ఛన్. 395

ఆ. అధిప నామనమునయందుఁ దోఁచినయది, యాచరింపవలయు నర్థ మగుటఁ
జేసి దీని నీకుఁ జెప్పితి గోదాన,శస్తమహిమ వినుము విస్తరింతు. 396

సీ. గోవు లెక్కుడు తపోభావితాత్ములకంటె
ననినఁ దద్గౌరవంబునకు మేర
గలదె సత్యాఖ్యలోకంబున నవి సోమ
సంగతత్వంబున సంచరించు
వినుతహోమముల కెల్లను బాలుఁ బెరుగు నే
యును నిచ్చుఁ గర్షణంబునకు నొదవుఁ
దోలు శృంగంబులు వాలంబు రోమచ
యము శకృన్మూత్రము లఖిలవర్త

ఆ. నముల కుపచరించు క్రమము శీతాతప, వ్యథయు లేమి నెపుడు నతిథిపంపుఁ
బనులు సేయు గోవు బ్రాహ్మణుఁ డన నేక,తత్త్వ మగుటఁ బరపదంబుఁ గాంచు.

క. గోవుల విప్రుల కిచ్చిన, నేవిషమపుగతులఁ బొరయ కేరికి నరుగం
గా వశము గానిలోకము, లావాసంబులుగ నిలుతు రతిసుఖవృత్తిన్. 398

క. గోవులపా లమృతం బని, దేవేంద్రుఁడు సెప్పెఁ గాన ధీరత్వనిధీ
గోవు నొసఁగ నమృతము స,ద్భావంబున నిచ్చినట్టిఫల మొడఁగూడున్. 399

తే. అనఘ గోవులు ప్రాణంబు లని సమస్తమునులు సెప్పుదు రట్లుగావునఁ దలంపఁ
బ్రాణదానవిధానసంప్రాప్త మైన, ఫలము గోదానకర్తకుఁ గలుగుఁ జూవె. 400

క. క్రూరునకు నాస్తికునకు దు,రారంభున కిచ్చినం బరమదుఃఖమునుం
గూరును గో వది దాతను, నారకిఁ జేయుం బరీక్షణము గడు వలయున్. 401

ఆ. గొడ్డు బడుగుఁ దెవులుగొంటు: గ్రే పెడలిన, దాని నెచ్చ టేని నూన మైన
యట్టిదాని నొకట నాయాసపడి యున్న, దాని నీరు గోప్రదానవిదులు. 402

క. విను పుణ్యలోకముల కా, వనఘా విప్రులకు గోచయంబులఁ బెక్కి
చ్చిన నవి దాతకు మోక్షం,బును జేయఁగఁ జాలు నంద్రు పూర్వాచార్యుల్.

వ. అని చెప్పి గాంగేయుం డన్నపానీయదానఫలాతిశయంబులు వెండియు వినిపింప
వేడ్కసేసి యవ్విభున కి ట్లనియె. 404

సీ. అధిప యింకను విను మన్నంబు జలమును నిచ్చుట యీవుల కెల్ల నెక్కు
డగుట నేఁ జెప్పెద నమృతసుధాస్వధానామముల్ సురలందు నాగకులము
నందును బితృకోటియందును వర్తిల్లు నన్నంబునకు నోలి నట్లుఁ గాక
యది ప్రాణ మంద్రు మహాత్ములు గావున దానిఁ బెట్టుట ప్రాణదానసమము

తే. విను విశేషించి తత్పాకమునకు జల ము
పాశ్రయము చంద్రునకుఁ బుట్టెఁ బట్టు నయ్యె
జలము చంద్రుండు గాఁడె యోషధులఁ బ్రోచుఁ
గాన యుత్తమ మన్నంబుకంటె జలము. 405

వ. అని పలికి మఱియును. 406

క. తనకుఁ గలయట్టియన్నము, నన సురపితృపూజనములు నరునకు నడపం
జను నతిథితర్పణము దా,నన తగ నొనరించువాఁడు నరవరముఖ్యా. 407

వ. అని నిర్దేశించి తిలదానం బత్యాదరణీయం బని ప్రసంగించి యది వినినది
యైనను నేమి తద్విషయంబున కొక్క యితిహాసంబు గలదు చెప్పెద విను మని
పలికి యనిమిషనదీనందనుండు కుంతీనందనాగ్రజుతో ని ట్లనియె. 408

తిలదానవిషయకయమబ్రాహ్మణసంవాదము

సీ. మధ్యదేశమున గ్రామంబు విద్వజ్జనబహుళ మై యొక్కటి పర్ణశాల
యను పేర నొప్పారు నందుల విప్రుని శర్మనామునిఁ బ్రీతి జముఁడు పిలువఁ

బనిచి దానముల కెల్లను దిలదాన మెక్కుడు తిలలకుఁ బితృకోటి వేడ్క
నేయుఁ బాపంబులు సెందవు తిలభక్షుఁ బుణ్యాక ర్తృత్వంబు బుద్ధిఁ గోరు
తే. దేనిఁ దిల లెప్డు విప్రుల కిమ్ము భ క్తి, ననియె వస్త్రదీపము లీగి యతులదాన
మనఘు చీరల దవియల నమరపితృప,మర్చనము సేఁత పరమధర్మ మని చెప్పె. 409

వ. అని యిట్లు యమబ్రాహ్మణసంవాదంబు వినిపించి శాంతనవుం డమ్మహీకాంతు
నాననంబు సవిశేషాదరంబున నాలోకించి. 410

క. విను పృథివియును సరస్వతి,యును గోవును దానవిధికి నొక్కటంతలు గా
విని యుండుదు వీనిం బో,లిన దాతవ్యములు నొండు లే వని విందున్. 411

ఆ. రాజముఖ్య తగుసరస్వతి శిష్యున, కొసఁగ భూమిదాన మార్జితముగఁ
జేసినట్టిఫలము సిద్ధించు ధేనువు, నిచ్చుటయును భూమి నిచ్చినట్ల 412

క. అనయముఁ గొంచెపువెలకుం, గొనవచ్చును సారభూత గోవును దానం
బున ఫల మధికము దానము, గొనినాతఁడు సుఖము దాన గొనుఁ జేసేతన్. 413

ఆ. దేవపితృసమర్చ నావాసములు గోశ,కృత్తులేపనమునఁ గీర్తనీయ
శుచితఁ బడయు ననిన సువ్రత గోవుల, భూరిమహిమ వేఱ పొగడ నేల. 414

తే. కుడుపునకు ముంద రొడ్డులగోవునకు స
మంచితగ్రాసముష్టి నిత్యంబు నేడు
గాల మిచ్చిన నతఁ డెల్లకామ్యములును
బ్రాహ్మణుల కర్థి నొసఁగిన ఫలము వడయు. 415

క. గోదానవిధము సుపథగ,మై దాతకు నెల్లమేలు నాపాదించుఁ
వేదప్రియ యది దురితో, త్పాదక మగు నాతనికి విపథగత మైనన్. 416

నృగచరిత్రము

తే. దుష్టమైనగోదానంబు గష్టవృత్తిఁ, దెచ్చె నృగనాముఁ డగుజగతీవిభునకు
నత్తెఱం గితిహాస మై యవనిఁ బరఁగుఁ, వినుము సెప్పెద దాని వివేకధుర్య. 417

క. ద్వారవతి నొక్కనాతం, దోరపుఁదను వక్కజ మగు తొండ నొకటి న
చ్చేరువ మెలఁగుజనులు గని, నీ రిది గలఁగించు నిట్ల నిలిచెనయేనిన్. 418

క. అని బలుమ్రోకులు వేగమ, కొని వచ్చి తగిల్చి లావు గొని తిగువఁగ నా
ఘనజంతు వచలితం బై, యునికికి విస్మయము నొందునుల్లంబులతోన్. 419

తే. కృష్ణుపాలికిఁ బోయి యక్కిటమున్న, తెఱఁగు సెప్పినఁ జని దానిఁ దిగిచె వెడల
నమ్మహాత్ముఁడెఱింగియు నర్థితోడ, నడుగ నది యేను నృగుఁడఁ జుమ్మనియె ననఘ.

వ. అనిన విని యద్దేవుండు నీ వనేకగోసహస్రంబుల విప్రజనంబుల కిచ్చి తని విందు
మిట్టిదుర్దశంబు నీకేల వాటిల్లె ననుటయు నమ్మనుజవల్లభుండు. 421

సీ. ఉత్తమబ్రాహ్మణుం డొకనికి నొక్కనాఁ డొకగోవు నిచ్చితి నుల్ల మలర
నతఁడును గొనిపోయె నది మేఁత కర్థి మా కదుపులలోపలఁ గలసి వచ్చె

గోవుల మఱియును గోపాలకులు దానవిధికిఁ దెచ్చుచో విధివశమున
వానిలో నదియును వచ్చిన నెఱుఁగక దానంబు సేసితి దాని మున్ను

ఆ. గొనినయతఁడు దడవి కని యిది నాదుగో
వనియెఁ బిదపఁ గొనినయతఁడు పెనఁగి
నాకు నృపతి యొసఁగె నా నిద్దఱకు వా
దైన నన్నుఁ గాన నరుగుదెంచి. 422

వ. తమముందటితెఱం గెఱింగించి. 423

క. ఇచ్చినవారల కొనఁగా, వచ్చిన నర్థంబు గలదె వసుధాధిప యం
చిచ్చఁ గడు నొచ్చిపలికిరి, వెచ్చనినిట్టూర్పు లడర విప్రు లిరువురున్. 424

వ. మఱియుం బోడముమాటల నమ్మొదవుపోకడ నాకుఁ దెల్లం బగుటయు. 425

ఉ. దానికి నేను జిత్తమునఁ దాపము నొందుచు మున్ను గొన్నయ
మ్మానితవిప్రు వేఁడికొని మంచివి గోవులు నీకు నూఱు వే
రైనను నిచ్చెదఁ గ్రవిడువ వయ్య మహీసురవర్య నెమ్మి న
ద్ధేనువు నన్న నాస్యమున దీనత దోఁపఁగ నాతఁ డి ట్లనున్. 426

తే. పాలుగడుఁబెక్కుదాని [1]సబాము లెస్స, పెయ్యకర్మిలిగలదుమత్ప్రియసుతుండు
పాల కేడ్చినయపుడ చన్పట్టనిచ్చు, నేది ప్రాద్దైన నట్టిగో వెందుఁ గలదు. 427

క. శ్రీవోలె నింటిలో నా, గోవుండఁగఁ జూతుఁ గాని కోటిమొదవులుం
గావు సరి దాని కని భూ, దేవుడు వోవుటయు నేను దీనత దోఁపన్. 428

చ. కనకము ధేనువుల్ మణినికాయము లిచ్చెద నేమి యైనఁ ద
క్కను మది కిష్ట మైనయది గోరుము గోవున కంచుఁ జేరి త
క్కిన ధరణీసువర్యునకుఁ గీడ్పడి యెమ్మెయి వేఁడికొన్న నేఁ
గొన భవదీయరాజ్యమును గుత్సితవృత్తికి నియ్యకొందునే. 429

తే. అనియెఁ గాని నామాట గైకొనఁడ యాతఁ,డట్టియెడఁగాలవశగతి యావహిల్లి
యమునికడ కేఁగ నాతోడ నతఁడు వికచ, నలినలోచన యి ట్లని పలికెఁ బ్రీతి.

చ. జనవర పుణ్యకర్మము లసంఖ్యము లీ వొనరించి తొక్క వి
ప్రునిధన మజ్ఞతం గొనుటఁ బొందె సకిల్బిషభావ మల్ప మి
ట్లొనరినరెంట నయ్యెడుమహోన్నతిదుర్గతులందు మున్ను నీ
చనునెడ యొద్ది నాపుడు న [2]సౌఖ్యపుఁజో టని సమ్మతించితిన్. 431

ఆ. అట్టు లియ్యకొనిన యాక్షణమాత్ర మ, స్తకము క్రిందు గాఁగ ధరణిఁ బడఁగ
వలసె నపుడు వింటి నలఘుకృపార్ద్రవ, ర్ణాలికలిత మైనయమునిపలుకు. 432

వ. అది యెయ్యది యం టేని. 433

1 బభాము. 2 వసుమాన్లపుఁజోటును.

తే. వాసుదేవుఁ డనేకసంవత్సరముల, కధిప నీయున్నచోటికి నరుగుదెంచి
యుద్ధరించు నిన్నట నిత్యసిద్ధసౌఖ్య, మైనలోకమునకుఁ జను దనఘ నీవు. 434

వ. ఇట్లు వినుచు నిలాతలంబునం బడి కృకలాసత్వంబు నొంది చరియించు చుండి
నేఁడు దైవదత్తం బయినచిత్తవర్తనంబునం జేసి యిక్కూపంబునకు వచ్చినయపర
క్షణంబునం గృకలాసంబులకు లేనిమేనివెం పావహిల్లిన నుల్లంబు సవిస్మయం
బగుచునుండ యమ్ప్రసాదంబున నెప్పుడును మాయనిపరిజ్ఞానంబు వర్తిల్ల
నున్నంతం బరమయోగీంద్రభావ్యం బగునీభవ్యసన్నిధి దొరకొనియె నని పలికె
నప్పు డప్పుడమిఱేనికిఁ బూర్వాచరితపుణ్యకర్మానురూపం బగురూపం బావిర్భవిం
చిన దానికిం బ్రమోదభరితుం డై యతండు. 435

నృగుఁడు శ్రీకృష్ణువలనఁ బాపవిముక్తుఁ డై పుణ్యలోకమునకుఁ బోవుట

తే. దేవ నీ దగుకారుణ్యదృష్టి యమృత
పూరమునుబోలె నామీఁదఁ బొలయుటయును
దీనదశ వాసె భవదనుజ్ఞానిరూఢి
నేను జనియెద సంచితస్థానమునకు. 436

క. అని సవినయప్రణామం, బున నారాధించి వృష్ణిపుంగవుఁ దగ వీ
డ్కొని యానృగుఁడు విమానం, బున నుత్తమలోకమునకుఁ బోయె నరేంద్రా.

వ. ఇవ్విధంబున. 438

క. భరితానందుఁ డగుచు నృగుఁ, డరిగిన లోకహితకారి యై కృష్ణుఁడు ని
ర్భరమధురతాతిహృద్యా, క్షరంబుఁ గా నిట్టు లనియెఁ గౌరవముఖ్యా. 439

క. ధరణీసురధనహరణము, దురితతమము నృపున కధికదోషము నృగగో
హరణక్రియ విప్రస్వా, హరణము భూపాలవరున కాపదఁ దెచ్చున్. 440

వ. అనియె నివ్వాక్యంబులు నీకుం జెప్ప వలవ దైన నితిహాసావసానవర్తి యగుటం
జేసి వినిపించితి నని చెప్పి యప్పాండవాగ్రజుతో భీష్ముండు వెండియు. 441

క. సత్సంగతి సజ్జనులకు, నుత్సవ మొనరించు నృగున కున్నతిఁ ద్రిజగ
ద్వత్సలుఁ డగుకృష్ణుండు స, ముత్సుకతం జేరఁ జనుటఁ యొసఁగినమాడ్కిన్. 442

వ. అని పలికి మఱియును. 443

క. దానము సమగ్రఫలదము, భూనాయక గోవునెడ విబుధత్వము గి
డైనది గావున గోస్వ, మ్మానన మేమఱక యుండు మది నేప్రొద్దున్ 444

వ. అనిన విని ధర్మజుండు గోవులయెడ విరుద్ధాచరణంబున నయ్యెడుదురితంబు
తెఱం గెఱింగించితి గోదానఫలవిశేషం బింకను విన వలతుం జెప్పవే యను
టయు ననిమిషనదీనందనుం డివ్విషయంబున నైనది యొక్కయితిహాసంబు గల
దాకర్ణింపు మని యతని కిట్లనియె. 445

గో ప్రభావవిషయకం బగునౌద్దాలకిపుత్త్రచరిత్రము

సీ. [1]అనఘ: ఔద్దాలకి యనుమహాముని దనతనయునిఁ బిలిచి యిధ్మములు దర్భ
కట్టియు జలపూర్ణకలశంబుఁ బువ్వులు మఱచి వచ్చితి నేటిమడఁ గుమారఁ
గొని రమ్ము వేగంబ చని యన్న నాచికేతాహ్వయుం డగునతం డరుగునంత
వాహిని పొంగిన వఱ్ఱోడి యవి వోయెఁ గానక యాతండు క్రమ్మఱంగ
ఆ. నరుగుదెంచి కాన ననుటయు నాఁకలి, దనదుకర్మవైకృతంబు సైఁపఁ
జాల కలిగి యోరి జముఁ జూడఁ బొమ్మని, శాప మిచ్చెఁ దండ్రి భూపవర్య.
వ. ఇట్లు శపియించిన నబ్బాలకుండు గేలు మోడ్చి ఫాలంబున మోపికొనుచుం
బ్రసన్నుండ వగు మని పలుకు వలుకఁగాఁ జేతనారహితుం డై పడుటయు
నమ్మునివరుండు. 447
క. కనుఁగొని పశ్చాత్తాపం,బున నుల్లం బెరియ నిట్లు పుత్త్రకు నే నే
పనికై చేసితి విగతా,సునిఁ గా నని మూర్ఛ మునుఁగుచుం బడియె ధరన్. 418
వ. పడి యొక్కింతసేపునకుం దేఱి [2]తనయుం దేఱిచూచి యశ్రులోలుక నబ్బాలకు
నురంబున మొగంబు మోపి చేష్ట దక్కి యుండ నద్దినశేషంబును నయ్యామిని
యునుం జనియె సూర్యోదయసమయంబున. 449
ఆ. అతనికన్నునీర నాప్లుతం బై నయ్యా,శవము చేతనించి చలన మొంది
యొలమి న త్తపస్వి యీక్షించుచుండఁ గ, న్దెఱచె నిట్లు మగుడఁ దెలివి నొంది.
క. తనుఁ గనుఁగొనియెడిసుతుతో, మునిపతి యి ట్లనియెఁ బుణ్యములప్రోవు నీ
వనఘ చని పుణ్యలోకముఁ, గని మత్పుణ్యమున రాక గలిగెను మగుడన్. 451
క. నీకగుతనువున దివ్యా,మోదము సాంద్ర మయి పొడముట్టెడు నత్యా
హ్లాదమహాశ్చర్యసము,త్పాది యగుచు నీగతాగతములం జెపుమా. 452
వ. అనిన విని యమ్మునిపతికిం బ్రణమిల్లి యక్కుమారుం డి ట్లనియె. 453
సీ. నీయాజ్ఞఁ జని కమనీయవిశాలమై మణిమయత్వంబున మహిత మగుచు
వెలుఁగెడుసమవర్తికొలువుకూటముఁ బ్రవేశించితి నాతఁడు నేరఁ బిలిచి
యంచితాసనము వెట్టించి భవద్గౌరవాతిశయంబున నర్ఘ్యముఖ్య
పరిపూజనముల సంభావించె నతనితో నేలోకమున వసియించువాఁడ
తే. ననఘ యానతి యిమ్ము నా కంటి ననిన
నీవు సావవు నీతండ్రి నిన్ను జమునిఁ
జూడఁ బొమ్మని పనిచినఁ జూచి తండ
యరుగు మమ్మునివగ పేద వనియె నతఁడు. 454
వ. అనుటయు నట్లకాక మగిడిపోయెద నీకడకు వచ్చితి ధర్మమయుండ వగునిన్ను
దర్శించితిం బుణ్యలోకంబులు దర్శింప వేడ్క పుట్టెడుఁ జూపవేయని విన్నవించిన.

1 శ్వేతకేతుం డనువిశ్రుతముని. 2 తనయుం దెసం జూచి.

ఉ. అంచితవాహనాకలితయానముఁ జేరఁగఁ బంచి నన్ను నె
క్కించి సహాధిరూఢుఁడయి కేల్ దనకేల నమర్చి సత్కథా
సంచయవర్తనుం డగుచుఁ జారుముఖాబ్జవికాస మొప్ప వ
ర్తించుచుఁ బుణ్యలోకములు ప్రీతి యెలర్పఁగ నాకుఁ జూపినన్. 456

తే. నయనములకుఁ జిత్తమునకు నానంద మొసఁగు
[1]నట్టిమణిగేహవాటికోద్యానములును
బరమభక్ష్యభోజ్యాత్మకగిరులు హృద్య
దుగ్ధఘృతమయఘనసరిత్తులును గంటి. 457

వ. మఱియు గంధమాల్యదివ్యాంబరాభరణప్రముఖంబులగు భోగయోగ్యపదార్థంబులు మహారాసులై యుండ నాలోకించితి నీలోకంబు లేపుణ్యంబులు సేసినజనుల కనుభావ్యంబు లని యడిగితి నడిగిన ధర్మరాజట్టివారి వని యెఱింగించి యిం దధికవిభవంబులైనయట్టిమాననీయస్థానంబులు గోదానంబు లాచరించినవారల యవి భక్ష్యభోజ్యగిరులును దుగ్ధఘృతనదులును వారివ యని చెప్పి వెండియు.

క. మానితపాత్రము సదను,ష్ఠానంబును బ్రీతిభక్తిసంపన్నతలుఁ
ధేనువు మేలిమియుం గల, దానముఫల మిట్టి దనఁగఁ దరమె యజునకున్. 459

తే. బలము లేఁబ్రాయమునురూపుఁగలుగునట్టి,గనపయొద్ద సద్ధర్మవిప్రునకు నిచ్చి
నతఁడు సద్విధి గోదాన మాచరించి, నతనిపడసినగతిఁ గాంచు ననఘచరిత. 460

క. గోవులు సూర్యునియుజ్జ్వల,గోవులయట్లగుటఁ జేసి గోదానపరుల్
భూవినుతా సూర్యసదృశు,లై వెలుఁగుదు రిట్లు చెప్పు నాగమఫణితుల్. 461

క. అని పలికి వీడుకొలిపిన, మునివర యజ్ఞమునిచరణముల కెఱఁగి ముదం
బున వచ్చితి నని జనకుని, మన మానందరసపూరమయతం బొంగన్. 462

ఇంద్రునకు బ్రహ్మ సెప్పినగోదానవిషయకవాక్యములు

వ. అని చెప్పిన విని కుంతీతనయాగ్రజుండు గోదానకర్త లెందేని వసింతు రాలోకం బెట్టి దెఱింగింపు మనిన నన్నరదేవునితో దేవవ్రతుండు దీనికి బ్రహ్మవాక్యంబులు గల విట్లు యింద్రుం డడిగిన నతనికి బ్రహ్మ యి ట్లనియె. 463

ఆ. అడిగి మేలు సేసి తాలోక మెవ్వరు, నెఱుఁగ కునికిఁ దెల్లమేను సువ్ర
తాత్ములైనమునులు నతులపాతివ్రత్య, సతులు నెఱుఁగుదురు విశాలచిత్త. 464

క. విను మయ్యెడఁ గాలక్రమ,మును దప్పియు రోగములును ముదిమియు లే వ
వ్వినుతస్థానం బవ్యయ,మును గేవలసారసంప్రమోదకరంబున్. 465

వ. దానిపేరు గోలోకంబు. 466

క. గురుశుశ్రూషకులును సత్యరతులు శమదమక్షినిర్మలాత్ములు దుర్భ
క్ష్యరహితులును నిల్తు రను,త్తర మగునచ్చోట గోప్రదానపరులతోన్. 467

వ అని వెండియు. 468

---

1 నట్టిమణిమయవాటికోద్యానములును.

ఉ. దాయధనంబు సంగరవిధానముపార్జితముఁ సధర్మశో
పాయసమాహితంబును శుభప్రతిపాదనలబ్ధముఁ మఱు
న్న్యాయక వెండియుం గలుగునాయపుఁజొప్పులసొమ్ములుం దగుఁ
గోయజనార్థసత్క్రియలకుం బెఱసొమ్ముల నైనఁ గీడగున్. 469

క. విను గోలోకంబును గడ,చినలోకము గలుగఁ దూఁడి చెప్పెదఁ బుణ్యం
బును గోప్రదానవిధి మిగి,లినయట్టిది వత్స యొండు లేదరయంగన్. 470

తే. ఆగమాధ్యయనంబు వ్రతాభిరతియు
నైజకర్మ [1]శీలము గురుపూజనంబు
మాతృపితృరక్షణముఁ బాత్రమహిమ లప్ర
తర్క్యఫలదాయి యైనగోదానవిధికి. 471

క. అని నిర్దేశించిన న,వ్వనరుహాసంభవునిదివ్యవాక్యంబులు నె
మ్మనమున నిడి గోయజ్ఞము, లనూనవిధి నడపె నింద్రుఁ డమలచరిత్రా. 472

క. నీవును నవధానముతో, గోవుల మన్నింపు పాత్రకోటి కొసఁగు స
త్సేవితపుణ్యచరిత్రము, లావెరవునఁ బోల వెన్ని యైనఁ గుమారా. 473

క. అని యిట్లు గోవిశేషము, లనేకభంగులను బాండవాగ్రజునకు [2]శం
తనుసుతుఁడు సెప్పె నన విని, మునివర యేభంగి వాక్యములు మఱి చెల్లెన్. 474

వ. అని యడుగుటయు. 475

శా. ధర్మాధర్మవిదూరనీతిపరవిద్వచ్చిత్తయోగీ జగ
న్నిర్మాణస్థితితంత్రసంహరణధూర్నిర్వాహరాగీ మహా
శర్మాపాదనపాదపద్మ సుతపస్స్వాధ్యాయసద్మా మనోం
తర్మద్రాలతికాఫలత్వలసితా దాంతిస్ఫుటోద్భాసితా. 476

క. ప్రమదవిషాదాదిద్వం, ద్వకులావిహితాంతరంగవాసా విశ్వా
గమవేద్యసముల్లాసా, శమరమ్యవిభాస నియమజనితవికాసా. 477

మాలిని. అకలుషహృదయాంతర్యాగసంసిద్ధమూర్తి
వికృతిదశకషట్కస్వీకృతి ప్రౌఢవర్తి
సకృపలసదపాంగోత్సార్యమాణాశ్రితార్తి
సకలనిగమచూడాచారురంగైకవర్తి. 478

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున ననుశాసనికపర్వంబు
నందు ద్వితీయాశ్వాసము.

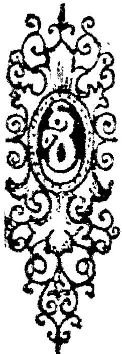
1 శీలత. 2 శాం, తనవుండు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అనుశాసనికపర్వము - తృతీయాశ్వాసము

[1]మహిమదానకరుణా
భూమోద్భాసి [2]బహునామ పుణ్యస్తోమా
రామహృదయధామ వితత
ర్కామేయవిభూతిసీమ హరిహరనాథా. 1

ధర్మజునకు భీష్ముం డనుష్ఠేయంబులఁ జెప్పుట

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకి ట్లనియె నట్లు గోవులమహానుభావంబు విని పాండవాగ్రజుండు భీష్మునితో ధర్మంబులు దేటపడ ననుగ్రహించుచుం బుయిలోట వాపి నన్నుం గలిపికొని కృపకు భాజనంబుగాఁ జేయుటం జేసి కొంకక యింకను నడిగెదఁ దాత్పర్యంబున ననుష్ఠింప వలయు నవి యెయ్యవి యెఱింగింపవే యనుటయు నతనితో నతండు. 2

సీ. విను నియమంబును వేదపాఠంబుఁ దద్ధరణంబు దమము నధ్యాపనంబు
నప్రతిగ్రహమును నాస్తిక్యకర్మనిష్ఠయు సకలేంద్రియజయము సత్య
నిరతియు శ్రుతదానపరతయు బ్రహ్మచర్యముఁ బితృశుశ్రూషణమును మాతృ
శుశ్రూషణము గురుశుశ్రూషణము ననుకంపయు గోవ్రతసంపదయును

తే. వత్స యాచరింపవలయునట్టివి యని, పలుకుటయును నానృపాలవరుఁడు
గోప్రదానవిధి యకుంఠితకృప నాకు నెఱుఁగఁ జెప్పవే సమిద్ధబుద్ధి. 3

వ. అని యడిగిన యక్కురుపతికిం గురుపితామహుం డి ట్లనియె. 4

ఆ. తనయ మేసి నీరుద్రావి మందకు వచ్చి, సౌఖ్యమెసఁగఁ బసులు శయన మొంది
యుండ నచట నియతి నుండి మాంధాతృండు, పరమభక్తి నమరగురునిఁ దలఁచి.

1 మహిత. 2 తసనామ.

వ. ఇట్లు యమగం గలవాఁడై కరంబులు మొగిచి బహువిధంబులం బ్రస్తుతించిన నాపురుహూతపురోహితుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు నప్పుడమిఱేఁ డమ్మహాత్ముని పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి యడిగిన నద్దేవగురుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లనియె.

ఆ. పుణ్యదినమునందు భూసురానుజ్ఞతో, నుపవసించి గోవు లున్న మంద
కరిగి పరమనియతి నయ్యహోరాత్ర మ,ద్గోష్ఠమున వసించి నిష్ఠతోడ. 7

వ. మఱునాఁడు. 8

ఆ. సంగవాభిధానసత్కాలమునఁ దన, యిచ్చుగోవుఁ బేర నెలమిఁ బిలిచి
యజ్ఞుఁడు గరుణఁ జెప్పినట్టియవ్వాక్యర,త్నముఁ బఠించునది యుదాత్తచరిత. 9

ఆ. తల్లి గోవు వృషము దండ్రి గర్భప్రదే,శంబు దివము ధరణి సంప్రతిష్ఠ
యని పఠించి యోగ్యుఁ డగువిప్రు నర్చించి, పలుకవలయు నీగికలిమి దెలియ.10

వ. తదనంతరంబ. 11

క. సౌరము లగుగోవులు మ,ద్ఘోరసకలకల్మషములఁ ద్రుంచును సౌమ్య
త్వారూఢంబులు శాశ్వత, సారోదారపద మిచ్చి సౌఖ్యముఁ జేర్చున్. 12

క. అని పలికి గోవు నిచ్చితి, ననుచు నుదకధారఁ బ్రీతి నవ్విప్రుకరం
బునఁ బోయవలయు నర్ఘ్యం, బని చెప్పుదు రజ్జలంబు నాదిమునీంద్రుల్. 13

క. విను శిష్యుఁడు వ్రతశీలుం, డనఘుఁడు శాంతుండు దాంతుఁ డక్రోధనుఁ డీ
వినుతప్రదానవిధికిని, జననాథవరేణ్య యెఱుఁగు సత్పాత్రంబుల్. 14

ఆ. ఇవ్విధమున గోవు నిచ్చిన యాతండు, చంద్రలోకవసనసౌఖ్య మొందు
నని సురేంద్రమంత్రి యమ్మహీపాలుతో, నాదరమున నిట్టు లనియె మఱియు.15

ఉ. మానవుఁ డోపి యాశ్వయుజమాసము రెండవునష్టమిం దగం
బూని దినత్రయంబు పరిపూజితగోష్ఠతలంబునన్ వ్రతా
ధీనతఁ బెండ యన్నమును ధేనువుమాత్రముఁ బాలుఁ బానముం
గా నియతిన్ వసించి బహుకామ్యఫలంబులఁ బొందు భూవరా. 16

వ. అని చెప్పె నట్లు బృహస్పతి నిర్దేశించినతెఱంగున మాంధాతృండు మహీసురలకు గోవుల నిచ్చి యుభయలోకంబులను వినుతుం డయి వెలింగె నవ్విధం బెఱింగి గోప్రదానపరులైన భరతదిలీపభగీరథదాశరథిప్రభృతిభూపతులు పుణ్యలోకంబులు వడసిరి పాండవాగ్రజా నీవును దేవగురూపదిష్టంబు లయిన యివ్వాక్యంబులు భాగవతంబులు సేసికొని గోవిషయవిధిజ్ఞుండవై విప్రోత్తములకు నుత్తమగోప్రచయంబుల నిమ్మనిన నమ్మనుజుండు దాతకుం బ్రీతిం బ్రణామంబు సేసిన నమ్మహాత్ముండు వెండియు నవ్విభున కిట్లనియె. 17

క. రేపకడ నీరు ద్రావక, మేపు గొనక మున్న గోవు మిక్కిలి భక్తిన్
భూపాల యిచ్చునది ది,వ్యాపారసుఖంబుఁ బడయు నాత్మఁ దలఁచినన్. 18

క. మొదవులలో నెల్లఁ గపిల, మొదవు వరిష్ఠంబు రాజముఖ్య నియతిమై
నది విప్రున కిచ్చు టరయఁ, దుది దానంబులకు నఱకు దురితాటవులన్. 19

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు కపిలగోవున కివిశేషం బెట్లు గలిగె నెఱిఁగింపవే యనుటయు గాంగేయుం డతని కిట్లనియె. 20

గోవులకుఁ గపిలత్వంబు సిద్ధించిన ప్రకారము

సీ. దేవత లాఁకొని దేవతాజ్యేష్ఠునిఁ గానంగఁ బోవ నాకమలజన్ముఁ
డమృత మిచ్చిన ముద మారఁగాఁ ద్రావఁ దత్సురభిశ్వాససంపద సురభి పుట్టె
నది సౌరభేయుల నధిప యుత్పాదించె నొకయప్డు హిమగిరియుపరితల మ
లంకరించుచు నవి శంక యించుక లేక యున్నెడ వానిలో నొకటి లేఁగ

తే. చన్ను గుడువఁ దదాస్యనిష్యందమాన, మైనదుగ్ధఫేనము పవమాననిహతిఁ
దూలి తపముగ్రముగఁ జేయుశూలిమౌళిఁ, బడిన నద్దేవుఁ డధికకోపంబు గదుర.

క. చిచ్చుఱక న్నదరు లెగయ, నిచ్చినఁ గపిలత్వ మొందె విబుధప్రకరం
బచ్చెరు వందుచుఁ గన్గొన, నచ్చేరువసౌరభేయ లమలచరిత్రా. 22

క. అవి బిట్టు బెదరఁ దక్కటి, యవియు నదరి బెదరె నిట్టు లగ్గోవులు వా
ఱె వెసను సోమునిపాలికి, నవనీశ్వర దాని నెఱిఁగి యజుఁ డేతెంచెన్. 23

సీ. ఏతెంచి నిభృతిమై నీశ్వరుచరణాంబుజములకు నెఱఁగి హస్తములు మొగిచి
యమృతసిక్తుండ వైతి వత్సలేశ గోవుల కెంగిలి లే దిందుఁ డెట్టు లమృత
మొసఁగు నట్టుల గోవు లొసఁగు దుగ్ధంబులఁ దద్వత్సపీతదుగ్ధంబు శుచియ
కాన కోపము దక్కి కరుణింపు మని యొక్కకమనీయవృషభంబుఁ గప్ప మిచ్చె

తే. శివుఁడు ప్రియ మంది దానిఁ గేతువును వాహ
నంబుఁ గాఁ జేసి సకలజనంబు లెలమి
వృషభకేతనుఁ డనియును వృషభవాహ
నుం డనియుఁ బేర్కొనఁగ నొప్పి యుండె నధిప. 24

వ. ఇట్లు ప్రసన్నుం డయి గోసంచారం బెందునుం గలుగునట్లుగా ననుగ్రహించిన నాసౌరభేయీసముదయంబు మగుడ నన్నగంబునకు వచ్చి విచ్చలవిడి వర్తింపం జూచి తనచూపునం గపిల లయిన గోవులకుం దక్కిన వర్ణంబులగోవులకంటె నుత్తమత్వంబు గలుగ వరం బిచ్చి విరించిని వీడ్కొలిపె నట్లు గావునం గపిలగోప్రదానంబు గోదానకల్పంబున కంతకు నధికం బని చెప్పి. 25

క. ఈకపిలాఖ్యానము సుశ్లోకము దీనిపఠనంబు శ్రుతముఁ గలిమలో
ద్రేకంబుఁ బాచి సుకృతుల న, నేకధనంబులను బెంపు నిచ్చు నరేంద్రా. 26

వ. అనిన విని ధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములును సమ్మోదంబు నొంది భీష్మునకుం

బ్రణమిల్లి గోప్రదానంబులు విధిసంపన్నంబులుగాఁ జేయువారై మనంబులం
బూని కపిలామహిమం బఖండవాగ్రజు నుద్దేశించి వెండియు నిట్లనియె. 27

సీ. సౌదాసుఁ డనఁగ నిక్ష్వాకుకులంబున జనియించె నాతఁడు మునివరేణ్యుఁ
డైన వసిష్ఠుని నాత్మపురోహితు వినతుఁడై యడిగెఁ బవిత్ర మెద్ది
యని దాని కాదరమతి శయిల్లఁగ నమ్మహాత్ముఁ డిట్లనియెఁ బుణ్యాత్మ వినుము
గోవు పవిత్రంబు గోవు పావిత్ర్యభూమి గో వరయఁగా భూతములకు

తే. నెల్ల నాధారభూత మహానిధ్యవస్తు, వతులలక్ష్మికి మూల మత్యంతదురిత
జలనిధికి నోడ నిర్జరసద్మమునకు, ననఘ నిచ్చెన సురలకు మనికిపట్టు. 28

వ. అని చెప్పి మఱియును. 29

క పదియును నూఱును వేయును, మొదవులు గలవారు దానములు గా నొకటిం
బదియింటి నూటి నిచ్చిన, నదియు నదియు నదియు సదృశమగు ఫలము నెడన్.

క. విను గోవులను బ్రభాతంబునఁ దలఁచుట తద్గుణములు వొగడుట భక్తిం
గనుఁగొనుట యధికపుణ్యము, లని యెఱిఁగించు జనములకు నాగమఫణితుల్.

ఆ. కిల్బిషంబు గోశకృన్మూత్రముల కేవ, పడుట సకల మాంసభక్షి కైన
ఘోరపాప మంద్రు గోమాంసభక్షణ, మబ్జసంభవు వాదు లైనసురలు. 32

క. జనములు దుస్స్వప్నంబులు, గని గోకీర్తనము సేయఁ గాఁ దద్దురితం
బునఁ బొరయరు గోమయయుత, వినుతాంబుస్స్నాన మతిపవిత్రం బనఘా. 33

చ. సురభులు సౌరభేయులును సుస్థితి నాకడ నుండుఁ గాత మేఁ
గరము వినీతి గోగణముఁ గన్గొనుచుండెద నర్థి గోసము
త్కరమును నన్ను నెప్డుఁ గనుఁ గావుత మం చెద గోవులం దలం
తురు బుధబోధితుల్ భయము దోఁచినచోటులఁ దత్ప్రశాంతికై. 34

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు నమ్మునీంద్రుం డానరేంద్రున కిట్లనియె. 35

క. అరుణధవళమేచకధూ,సరవర్ణకలితగోవిషయదానంబుల్
ఖరకరసురపాగ్నిపవన, వరలోకసుఖముల నిచ్చు వసుధాధీశా. 36

క. విను తక్కినవర్ణంబులు, జనవర గంధర్వసిద్ధసాధ్యాదినివా
సనితాంతసౌఖ్యదము లగు, ననిమిషయోషిత్ప్రియత్వ మన్నియు నిచ్చున్. 37

క. ధేనుప్రమాణ యగుతిల, ధేనువు నిచ్చినవరుండు దీప్తుం డగుఁ బు
ణ్యానూనలోకసంవా,సానందోన్నతిఁ జరించు నప్రతిహతుఁడై. 38

క. బహురూపవిశ్వరూపక, మహితసురూపత్వదివ్యమహిమ గలుగు గో
మహనీయమూర్తి మన్మతి, సహిత యగుం గాత మనుట సంపద లొసఁగున్. 39

క. అని ముని సెప్పిన సౌదా,సనరేంద్రుఁడు గోప్రదానసక్తాత్ముం డై
యనితరసులభావ్యయసుఖ, జనకస్థానంబు వడసె జనసంస్తుత్యా. 40

క. అని గంగాపుత్త్రుఁడు గో, వినుతమహిమఁ దెలియఁ జెప్ప విని ధర్మసుతుం

దనఘచరిత్ర యి ట్లుండును గోవులపెంపు నావుడుం దగ మఱియున్. 41

వ. అమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతితో గోవిశేషం బింకను విను మని యి ట్లనియె. 42

వేదవ్యాసముని శుకునకుఁ దెలిపినగోప్రభావప్రకారము.

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డగుపరాశరనందనుని పాదపద్మంబులకు భక్తి నెఱఁగి
[1]యతనినందనుఁడు సముంచితమతియును నవ్యకుఁడుం డెల్లవస్తువులకంటె
నధికతమంబును యజ్ఞమూలంబును నగునది యెయ్యది యతులకరుణ
నా కెఱిఁగింపవే నావుడు నమ్మహాత్ముఁ డివ్విధము మహానుభావ
తే. మనఘ యెందు నెక్కాలము నన్యవస్తువులకు లేదయంగ గోవులకుఁ దక్కఁ
బుణ్యతమతయు యాగవిభూతిమూల,కారణత్వంబు వానికి కాక కలవె. 43

క. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లను, విను గోవులు పరమనియతి వేధ గొలువ నె
మ్మన మలర నతఁడు గనుఁగొని, మును వానికి లేనిశృంగములు గల్పించెన్. 44

వ. అట్లు గొమ్ము లొసంగి సురమునిలోకంబు నాలోకించి. 45

చ. పరమపవిత్రముల్ యజనభాజనముల్ పసు విన్నఁ జూచినన్
దురితచయంబులం దొలఁగఁ ద్రోవఁగఁ జాలు బ్రదానకర్త ను
త్తరగతిలాభవైభవము తంగెటిజొచ్చుగఁ జేయు గోవు లె
వ్వారు దగ వీనిఁ గొల్తు రనివారణఁ జొత్తురు వారు నాకమున్. 46

వ. అనియె గోవులపావనత్వంబు విశేషించి చెప్పెద వినుము. 47

సీ. అమలాత్మ గోవుమూత్రముఁ బాలు నేయిని బానార్హమగు పెండతోన వరుస
[2]మూఁడుదినంబులు మును ద్రావి మఱిమూఁడుదివసంబులందు వాయువు భుజించి
యవలు నుగ్గంగ ధేనునివహంబుఁ బ్రోక్కించి వెలవ నత్తెఱఁగునూకలన కాఁచి
నెలలుమూఁ డత్యంతనియతి నాహారంబు గొన బ్రహ్మహత్యఁ బోలినవి యైనఁ
తే. బాయుఁ బాపముల్ దివిజులీపావనత్వ,మూనిధానంబునన కాదె సురగణము
గెలిచి రావులనేయి విప్రులకు నీగి, దాని వ్రేల్చుట ద్రావుటుదాత్తతరము. 48

క. విమలాంబువుల నుపస్పర్శము నిర్వర్తించి గోప్రచయమధ్యమునన్
దమయుతముగ గోమతిచి,త్తమున జపించిన శుచిత్వధన మొదఁగూడున్. 49

తే. అగ్నిసన్నిధి గోనిచయంబునడుమ, బ్రాహ్మణులపాల గోమతీపఠన మాచ
రించినను విన్నఁ గోర్కి సిద్ధించు గోవు, గడచినట్టిది లేదు జగత్త్రయమున. 50

క. అని యి ట్లుపన్యసించిన, జనకవచనరచనఁ గల్గుసార మఖిలముఁ
గని శుకుఁడు గోసమార్చా,థనతత్పరచిత్తుఁ డయ్యె ధర్మతనూజా. 51

వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు బ్రహ్మ విశ్వంబునకు విభుండు దదీయస్థానంబునకు
మీఁదు గోలోకం బని విందు నట్లు గాఁ గతం బేమి యని యడుగుటయునాపగా

---

1 యతని నందనుఁడు నంచితమతియును నగు శుకుఁ డెల్ల పుణ్యవస్తువులకంటె. 2 మూఁడేసి దినములు; మూఁడేనిదినములు. 3 టుత్తారకములు.

తనయుం డతని నాదరభరితుం డగుచు నాలోకించి వినుము వివరించెద విశ్వ
కర్మ తపోనియతుం డయి యజ్ఞార్థంబును మోక్షార్థంబునుం గా నమృతమయ
మూర్తియుఁ గామరూపిణియు నగుసురభి యనుకన్యకం దనమనోవృత్తిం
గల్పించి మహాతేజోమయుం డగు నొక్కపురుషుని సృజియించిన దేవీప్య
మానుం డగునాతం డతిమనోహరాకృతి యగునయ్యతివం గనుంగొని కామ
మోహితుం డయి యార్తి నొందుటయు నఖిలలోకపావనుం డైనచతురాన
నుండు సన్నిహితుం డై మార్తో భవ యని పలికి యతనియార్తత్వం బుడిపి తన
పల్కు కారణంబుగా మార్తాండనామం బొసంగి యన్నారీరత్నంబు నిచ్చి
యన్నెలంతకు నీకును జనియించిన యపత్యంబులు యాగాపవర్గార్థక్షీరజన
కంబు లై మదీయలోకంబునకు నుపరిభాగంబున వర్తింప వరం బిచ్చితి ననియె
న ట్లొం డినయయ్యిరువురకును బ్రభవించినసౌరభేయీకులం బాకమలాసనునిర్దే
శించినట్టిదై సురాసురప్రముఖనిఖిలజనంబులకు నమస్కార్యంబును సపర్యా
భాజనంబును నయి రాజిల్లు నని చెప్పి వెండియు. 52

క. అది కారణముగ గోవులు, దుది ముట్టిన పెంపు గలిగి దురితహరగుణా
స్పద మయి తమ్ము సభక్తిక,హృదయు లగుచుఁ గొలుచువారి కిష్టములొసఁగున్.

క. అని చెప్పినఁ బాండునృపతి, తనయుఁడు మార్తాండసురభిదాంపత్యమునఁ గా
మును పుట్టినప్రజ యెయ్యది, వినవలతు మహాత్మ చెప్పవే నా కనుడున్. 54

వ. భీష్ముం డి ట్లనియె. 55

తే. తపము పెంపున సురభి మార్తాండువలన
ధరణినాథ యేకాదశాత్మజులఁ బడసె
నిగమసంకీర్తనీయులు నిఖిలలోక
పతులు వారు బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రకృతి సుమ్ము. 56

వ. వారల నేకాదశరుద్రులం గా నెఱుంగుము. 57

తరు. అనఘాత్మ యజపాదుఁడన నహిర్బుధ్న్యుఁ డనఁ గడు విలసిల్లి త్ర్యంబకుఁ డీతఁ
డనఁగ వృషాకపి యన నొప్పి శంభుఁ డను పేరి పెంపున నమరి కపాలి
యనఁగ రైవతుఁ డన నతులానుభావ మతిశయిల్లఁగ హరుఁ డన బహురూపుఁ
డనఁ గీర్తిఁ గని యుగ్రుఁ డన విశ్వరూపుఁ డనఁ యారుద్రు లర్చితులై రి.

వ. తదనంతరంబ సౌరభేయీప్రచయంబు ప్రభవించె నగ్గోకులంబువిశేషం బాక
ర్ణింపుము. 59

సీ. ఆననంబునను జిహ్వను శృంగముల బలవైరి రంధ్రంబుల మారుతుండు
గళుదంబునందు శ్రీకంఠుండు పదములయందు మరుద్గణ మనఘ కుక్షి
వహ్నిచన్నుల సరస్వతి పెండఁ బంచితమున లక్ష్మియును గీర్తియును గ్రమమున
రుధిరంబునందుఁ జందురుఁడు [illegible]

తే. వెండ్రుకలయం దనుష్ఠాన వితతి దోఁక,ధర్మం డఱుల సూర్యుండు చర్మమునఁ ద
పంబు సిద్ధి తేజము సంధిపట్ల సిద్ధ, లునికి గల దటె గోవు నే మనఁగ వచ్చు. 60

వ. మఱియు నొక్కటి యక్కజం బగునది గోమహానుభావప్రకటం బయినయితి
హాసంబు సెప్పెద వినుము. 61

—సుమిత్రుఁ డనుమునిచేఁ బోషింపఁబడినగోవుల ప్రభావము—

తే. త్రిశిఖరం బనుశేరిధాత్రిధరమును, పాంతమున రుద్రకల్పితం బైనకూల
హాభిధానకల్లోలిని శోభితోప,కంఠ యై యొప్పుఁ దచ్ఛిరకాననమున. 62

వ. భృగువంశసంభవు లగుసంయమీశ్వరులు గొంద ఱాశ్రమంబులు గావించు
కొని తపసిపరు లై యుండుదు రందు సుమిత్రుం డనుపేరం బరఁగి పరమాచార
భవ్యుం డగు నొక్కభార్గవునకు నంగిరసుం డనునొక్కమహాద్విజుండు సఖ్యంబు
నను సౌజన్యంబునను గోశర్కర యొసంగిన నమ్ముని తనగోవు నయ్యోషధి
మేపి పోషించిన నది సుపుష్టయు సుస్వరయు సురూపయు నై యొక్కవృష
భంబుపొందు వడసి గర్భిణి యై మిథునంబు నీనిన. 63

క. అమ్మిథునము జహ్నుసంతానమ్మయ్యెం బెరిగి క్రమమునను గోనిచయం
బిమ్మెయిఁ బెక్కుసహస్రము, లమ్మునికిం గల్గె గోవు లతఁడును వానిన్. 64

తే. వేడ్కఁ జూచుచు నెప్పుడు వెనుకఁ దిరిగి
మేపు నీరును గలచోటి కేపి వెలిచి
పాలు గ్రేపులు గుడువ సప్రమదుఁ డగుచుఁ
దాను గోస్తనఫేనంబు ద్రావి యుండు. 65

క. దాననచేసి యతనికిఁ, ఫేనపుఁ డనునామ మొసఁగెఁ బ్రియమున మునిస
త్తానితుఁ డగుగౌతముఁ డట్లానిర్మలబుద్ధి గోసమారాధకుఁ డై. 66

వ. వర్తిల్లుచుండ నొక్కనాఁడు కామరూపిణు లగుగోవులు కొన్ని కాంతాకారం
బులు గైకొని కమనీయం బగుకొలన జలక్రీడలు సలుపుచుండఁ దోడిధేనువు
లచ్చట మెలంగి కనుంగొని మీ రెవ్వ రని మానుషభాషణంబుల నడిగిన
నయ్యంగనాజనంబులు. 67

తే. ఏము గోవుల మనవుడు నిట్టియద్భు,తానుభావంబు మీ కెట్లు లావహిల్లె
ననిన విని వానితోడ నయ్యలివలిట్టు, లనిరి మా కెఱిఁ గేర్పడ వినుఁడు మీరు.

వ. హవ్యకవ్యంబులకు నతిథిపూజనంబులకు నిజాహారంబులకు సద్విజావలి సంతో
షింప నింపారుపాలు వారికిం గురియుదుము కృషిక్రియాసర్వనిర్వర్తనంబులకు
మాపుత్త్రులం బనుతు మాసుకృతంబుల నివ్విశేషంబులు గలిగె మాకును
గోలోకంబు సులభంబు మీ రాసుకర్మంబులు సూచి యసూయ సేయుదురు
గావున. 69

క. క్రేపులు దో రా దుర్గతిఁ, బ్రాపింపఁగలారె యిట్టి భావిచరిత ము
ద్దీపితబోధమునం గని, మీపై కృపఁ జెప్పవలనె మీకుం దెలియన్. 70

వ. అనుటయు నగ్గోవులు దీనానన లై. 71

క. గోవులకును గోవులు గతి, గావున మీ రరసి సుగతి గలుగు తెఱవు మా
కేవిధి నైనను జెప్పం,గా వలదే యనిన నట్ల కా కని వారల్. 72

తే. రంతిదేవుండు వేవత్సరములు సేయు
నధ్వరమునకుఁ బశువు లై యరుగుఁ డతఁడు
విశసనము సేయ గోలోకవిభవ మొందఁ
గాంతు రని నెమ్మిఁ బల్కిన సంతసిల్లి. 73

సీ. అగ్గోవు లవ్విభునధ్వరంబునకుఁ బోనుత్సహించుటయు నందొక్క గోవు
మనము సుమిత్ర నిధన మాతఁ డనుమతి సేయక యెట్లు వోఁ జెల్లు ననిన
నాతనిఁ జంపుద మతఁడును గోలోకమున కేఁగుదెంచుఁ గా కని కడంగి
చని మునిఁ దేఁజూడను జాల కంతంత నతిభీతిఁ గ్రమ్మఱి యరుగుటయును

తే. గొన్ని కపిలధేనువు లతిక్రూరచిత్త,లేము వధియించెదము మాకు నేమి మేలు
సేయువారలు దగ మీరు సెప్పుఁ డనిన, నన్ని మొదవులు నేకవాక్యత్వ మొంది.

ఆ. సకలవర్ణ ధేనుసమితికి నెల్లను, గపిలగోవు శ్రేష్ఠ గాఁగఁ గపిల
నీగి గోశతంబు నిచ్చినయట్లుగా, వరము మీకు నిచ్చువార మనిరి. 75

వ. అనిన విని కరంబు ప్రియంబునం గామరూపిణు లైనయగ్గోవులు రూపాంతరం
బులు గైకొని యాభృగువంశవర్యుపాలికిం బోయి యేము గోమాతలము
నీదగు గోసమారాధనంబునకు మెచ్చి వరం బిచ్చువార మై వచ్చితి మిష్టం
బెయ్యది యడుగు మనుటయు నమ్ముని యిప్పటియట్ల యెల్లప్పుడును గోవుల
వలన భక్తిస్నేహంబులు గలుగ నిం డనియె నమ్మాటకు నవి యట్ల యయ్యెడు
గాక యని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 76

క. ఈలోకం బేటికి మన, గోలోకంబునకు రమ్ము కులవర యనుడుం
జాలుదునే మద్ఘోర,త్వాలి విడిచి యందు రాక కని ముని వల్కెన్. 77

క. విని యాధేనువు లాతని, తను వాకసమునకు నెత్తి తమ యోగబలం
బునఁ జైతన్యముఁ బాపి య,వనిమీఁదఁ గళేబరంబు వైచి రయమునన్. 78

క. కొమ్ములఁ గాళ్లం బిండిగఁ, గ్రుమ్మి మిగిడి పోయి పూస గ్రుచ్చినగతి మఱి
తమ్ముం బనిచినగోవుల, కమ్మునితెఱఁ గెల్లఁ జెప్పి హర్ష మొనర్చెన్. 79

వ. గోలోకంబునకు ముఖ్యు లగుగోమాత లంతయు నెఱింగి తమకడకుం జనుదెంచిన
సుమిత్రు నాదరించి సుదతు లై విహరించినగోవులు మొదలుగా సకలగోవుల
తెఱంగు వలని కెఱింగించి నీకు నిది మేల కాక యని పలికి యతనిం బ్రీతునిం

జేసి బ్రహ్మఘాతిక లయినయన్నిగోవులకును మీవంశం బశుచివదనం బయ్యెడు
మని శాపం బిచ్చిన నాధేనువులు రంతిదేవునికడకుం బోయి సుగతి వేఁడి తమ్ముం
బశువులం గా విశసింపు మని మానుషభాషణంబులం బ్రార్థించుటయు. 80

క. మిమ్ముఁ దెగఁ జూచి సద్గతి, కెమ్మెయిఁ బోవంగ నేర్తు నే నని వినయా
ర్ద్రిమ్ముగ మ్రొక్కుచుఁ బలికిన, నమ్మానవపతికి నిట్లు లను నగ్గోవుల్. 81

క. జ్ఞానుల యీపని కై నినుఁ, గానఁగఁ బుత్తెంచి రట్లు గావున సుమనో
మానితగతి నీకును నగు, భానునిభా నీయశంబుఁ బరఁగు జగములన్. 82

క. నావుడు మీలోపల నొక, గోవైనను మోహవశతఁ గూరుటయు మఖం
బావేళఁ బరిసమాప్తము, గా వలయును వినుఁడు సమయకల్పన దెలియన్. 83

క. అని యవ్విభుండు వలికిన, విని గోవులు సమ్మతింప విశసించుచు వే
ల్చె నతఁడు యజ్ఞానలమున, ననేకగోచయములం [1]గ్రమాకలనమునన్. 84

క. ఒకనాఁడు గో వొకటి లేఁ,గకుఁ జన్నిచ్చుచును దానిఁ గనుఁగొని నీ విం
కకటా యెక్కడఁ జేరెద, వకృపులు వచ్చెదరు చంప నని పల్కుటయున్. 85

గోవులు రంతిదేవుయజ్ఞపశువు లై గోలోకంబునకుఁ బోవుట

వ. మహానుభావుండు గావున నప్పలుకులు విని రంతిదేవుం డయ్యాగంబు సుప్ర
యోగంబుగా సమాప్తంబు గావించెఁ గొన్ని గోవులు కడమవడి పుడమిన నిలిచె
నధ్వరోపయోగంబు వడసిన గోగణంబులు గోలోకంబునకుం బ్రమోదం
బునం బోయెఁ దదీయచర్మాస్థిశ్రేణులు దటంబులై తనరం బ్రభూతరక్తమేదగ
క్లేదంబు లేటై పాఱి చర్మణ్వతి యనుపేరం బరఁగె నారంతిదేవభూపతియును
యజ్ఞసమృద్ధుం డై వృద్ధశ్రవునితోడి సఖ్యంబునం బొలిచి యక్షయనాకంబున
సుశ్లోకుం డై యుండె ఫేనపాఖ్యుండును గోలోకంబున శాశ్వతుండై వసించె
నని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు. 86

సీ. మానవనాథ యీ ఫేనపాఖ్యానంబు బదరికాశ్రమమున బాదరాయ
ణుఁడు ప్రీతి నారాయణునకుఁ జెప్పిన నమ్మహాత్ముఁడు గోయజనార్థి యగుచు
నిది గొనియాడంగ [2]విదిత మై జగమునఁ బరఁగెఁ బుణ్యతమంబు పావనంబు
దీనిఁ బఠించిన వీనుల నించిన దురితవర్గంబులఁ బొరయ వలదు

తే. పూరునృపకులభూషణ పూతచరిత, నీవు నతిభక్తి గలుగుము గోవులందుఁ
బరమనియతి నీతంత్రంబు పఠనవిధియు, నేతదాకర్ణనంబును నెపుడుఁ జలుపు.

క. అనిన విని యట్ల చేసెద, ననఘా గోమహిమ యిట్టి లాకర్ణింపం
గనియును దనివి సనదు నా, మన మింకను జెప్పు నీవిమలవాక్యములన్. 88

క. అని ధర్మతనయుఁ డడిగిన, ననయంబుఁ బ్రియంబుఁ బొంది యమరనదీనం
దనుఁ డిట్లను సత్యవతీ, తనయునివాక్యములు సెప్పెదను వినుము నృపా. 89

ఆ. గోవిశేష మర్థి నీవు నన్నడిగిన,యట్ల శుకుఁడు దండ్రి నడిగె దాని

---

1 క్రియాక్రమయుక్తిఁ. 2 నెసక మై.

కాత్మఁ బ్రియముఁ బొంది యామహాసంయమి, యాసుబుద్ధి కిట్టు లనియె నధిప. 90

సీ. స్థావరజంగమాత్మక మైనభూతజాలంబు సుస్థితి గోగణంబు నాశ్ర
యమునన తత్సంభవమును గోవులయంద యవి మూలసంతాన మజున కట్లఁ
గాక సిద్ధులసాధ్యగణములమాత లి ట్లగుట యెఱిఁగినయతఁడు బ్రహ్మ
లోకగోలోకా[1]లోకాంతరములకుఁ దనయింటి కరుగుచందమున నరుగుఁ
తే. బరమగతిఁ గోరువారలు పాపముక్తి, యక్షివాక్చిత్తముల గోవు నభిభవింప
కుండ వలయు నిర్విద్యుఁ బద్మోద్భవుండు, సెప్పె నది యాత్మపావన శిష్టసేవ్య.

క. పావన మని శ్రుతి సెప్పిన, యేవస్తువు నాశ్రయించి యెక్కు డయిరి భూ
తావలులకు సుర లట్టివి, గోవు దదీయ మగు మహిమకుఁ గుఱి గలదే. 92

క. వీణాకాహళవేణు,క్వాణప్రతిమములు ధేనువర్గధ్వను ల
క్షీణసుకృతంబు నిర్మల,వాణి తదాకర్ణనంబు వర్ణనవిధమున్. 93

క. క్షీరము దధియును ఘృతము సు,ధారూపము లగుట దేవతాప్రీణనయ
జ్ఞారంభంబులు విమలా,చారా గోదోహనైకసాధ్యము లయ్యెన్. 94

ఆ. శ్రుతులు నౌపనిషదసూక్తులు గోస్వరూ,పంబు లని సరోజభవుఁడు సెప్పె
ధర్మపరత పరమతపము మహాధ్వర, మవఁగఁ బరఁగు గోసముచ్చయంబు. 95

క. ఈవాక్యంబులు భూదే,వావలిసన్నిధిఁ బఠించునాతఁడు పుణ్యుం
డై వెలయు విన్నవారలు, పావనగుణ తత్క్షణంబ పాతు రఘములన్. 96

తే. గోఘృతంబు ప్రాశించియు గోకరీష
సువిహితస్నానుఁ డయ్యు భూదివిజుఁ డధిక
భక్తి నిత్యంబు గోమతీపఠన మాచ
రించియును గల్మషముల నిర్జించు ననఘ. 97

చ. అనిమిషులుం మహామునులు నయ్యయి పెంపులు గోమతిం బఠిం
చినసుకృతంబునం గనిరి శ్రీయును శత్రుజయంబుఁ బేర్మియుం
దనయసమృద్ధియుం గలుగుఁ దత్పఠనంబున బంధుకోటిబం
ధనమునఁ బాయు మార్గమునఁ దప్పు మృగార్తియుఁ జోరబాధయున్. 98

వ. అనిన విని యమ్మునిపతికి శుకుం డి ట్లనియె. 99

వేదవ్యాసముని శుకునకుఁ జెప్పినకపిలగోమహానుభావము

క. తమజాతికిఁ దగుకర్మ,క్షమతలు లే కున్న యట్టిజనములు గపిలా
సమధికపూజనతద్దా,నము లొనరింతు రవి [2]వాచు నాదరితములన్. 100

సీ. అనుటయు సందియం బడియెల కపిలఁ బూజించినఁ బ్రీతి నిచ్చినను జెడని
యఘములుఁ గల్గునే యనియెఁ బరాశరతనయుఁ డవ్వాక్యంబు విని తదీయ
తనయుండు గపిల కంతటి పెంపు రాఁ గతం బేమి నావుడు నమ్మునీశ్వరుండు

1 లోకోత్తరములకు. 2 వాపు.

విను ముని యిట్లను ననిమిషసంఘంబు నొక కారణమునఁ బావకుఁడు మొఱఁగి

ఆ. యరిగి తనదగు శక్తి యర్పించి గోవుల, నాశ్రయించె నవియు నగ్నిగోప
నంబు సేసె నవ్విధంబున శిఖి యున్కి, సుర లెఱింగి [1]చెల్లచోటు నరసి. 101

వ. ఎఱింగి కూడుకొని గోవులకడకు వచ్చి వానితో నగ్ని దాఁచుట యఖిలజగజ్జనంబులకు నహితంబు సేయుట గాదె మాకుఁ జెప్పుఁడు దగ దని పలుకుటయుఁ బయిలోఁడి గోవు లప్పావకుం జూపిన నాసురవర్యులు సంతోషించి వానికి వరం బీవలయు నని యవ్వాయుసఖుం బ్రార్థించిన నతండు గా నగ్గోవులయందు డాఁగి యుండ నవి కపిలచ్ఛాయం బ్రాపించి యునికిం గనుంగొని గోవుల కెల్లను గపిల యెక్కుడగుటయుం దదీయారాధనంబునుం దద్దానంబునుం బుణ్యతమంబు లై దురితంబుల దమియించి యుత్తమలోకంబుల నిచ్చుటయు వరంబులు గా నిచ్చె నని చెప్పి వెండియు. 102

తే. కపిల యిచ్చినవానినకాదు నిజమ, కొన్నవానిని బుణ్యాత్మకుఁడుగఁ జేయు
నీవుఁ గపిలాసమర్పనానిరతమాన,సుండ వగు మెంతయును మేలు సువ్రతాత్మ.

వ. అని చెప్పుటయు నప్పరమమునీశ్వరుతో నమ్మునికుమారవరుండు గపిలాలక్షణం బెఱింగింపవే యనిన నతం డతని కిట్లనియె. 104

తే. కర్ణశృంగాక్షిఖురనాసికాపుటములు
గపిలములు గుత్తుకయుచు ముష్కములు గపిల
[2]పట్టు లొండు నెం దేనొకపట్టు కపిల
మైనఁ గపిలాత్వగుణమున కదియ చాలు. 105

క. మే నెల్లఁ గపిల మైనను, దానిం జెప్పంగ నేల తగదు కపిలలక్షా
మానితగుణ పిదికి గుదువఁ,గా [3]నేబలి కైనఁ గాక కట్టఁ బెఱికకున్. 106

ఆ. కాలఁ గేలఁ గోలఁ గపిల దండించిన, నరకవాసమునకు నరుగవలయుఁ
బూరి నీరు లెస్స యారసి యగ్గోవు, సత్కరింప సుగతి సంభవించు. 107

క. అనఘ కపిలాప్రదానం,బునకు ఫలం బిట్టి దనఁగఁ బోలునె కమలా
సనుఁడు మహానందప్రద, మని వెఱచుచుఁ జెప్పె దాని నట యే మందున్. 108

వ. అని వెండియు. 109

క. వసుధామరగాయత్రీ, వసంతములు సత్యగోసువర్ణంబులు నే
కసముద్భవంబు లని తాపసవర్యులచేత విందుఁ బావనచరితా. 110

క. కావున భూమియుఁ గనకము, గోవును దానార్హవస్తుకోటికి నెల్లన్
ధీవినుతా యెక్కుడగుట, నీవిమలోదాత్తబుద్ధి నెలవుకొలుపుమీ. 111

క. అని మునిపతి సెప్పిన నద,త్తనయుఁడు ప్రియ మందె ననుఁడు ధర్మసుతుం డే
విని యుండుదు సిరి గోమయ,మున నుండుట దాని కెద్ది మూల మగునొకో. 112

---

1 చెల్లచోట్ల. 2 పట్టు లెందు లేకయుఁ దోఁకపట్టు. 3 నేవనికైనఁగాఁడి గట్టం బెఱికిన్.

గోశ్రీసంవాదము

వ. అనుటయు గాంగేయుండు గోశ్రీసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మయ్యర్థంబు
దేటపడు నని పలికి యి ట్లనియె. 113

సీ. సిరి ధేనువులలోని కరిగిన నెవ్వత వని యవి యడిగిన నమ్మహాత్మ
శ్రీ నేను మీలో వసింపఁగా వచ్చితి ననవుడుఁ జంచల వైననిన్ను
నొల్లము మాలోన నునుపఁగా ననియె నగ్గోవులు దాని కద్దేవి వగచి
యేను బాసిన సర్వదానవకులముఁగీడ్పడియెఁ బొందినసురల్ ప్రభుతనొంది

తే. రేను వచ్చుట గోరి కాదే తపంబు, లాచరింతురు నన్నిట్టు లభిభవించు
టుఱవె మీకన్న నధ్రువ మొల్ల మనుట, యభిభవమె నీకు బోలినయచటికరుగు.

క. అని గోవులు వలికిన సిరి, విని మీచే నిట్లు పరిభవింపఁగఁబడి యేఁ
జనిన నను నెవ్వరును గైకొనరు శరణ మగుఁడు వేఁడికొనియెద మిమ్మున్. 115

తే. మీసమీపమునం దున్కి మేలు దాని, నిండు నాకని [1]నడిగిన నెంతయేని
నాదరంబున నగ్గోవు లంతవట్టుఁ, గూడి యి ట్లను లక్ష్మికిఁ గురువరేణ్య. 116

క. మామూత్రపురీషంబులు, భామా వేదంబు లెఱుఁగు పావనములు నీ
వీమేలివస్తువులు ప్రియ, [2]ధామము లై యుండు మింపు దలకొన మాకున్. 117

తే. అనుటయును సిరి నాదుపుణ్యమునఁ జేసి
కంటిఁ బడయంగ మీయనుగ్రహము ననుచు
నట్లు వసియించె నిది గోమయప్రభావ
మూల మిట్టిది గోవునమోఘమహిమ. 118

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 119

ఆ. సురభి దపము సేయ సరసిజాసనుఁడు ప్రత్యక్షమై మనోరథంబు సెప్పు
మిచ్చుకౌతుకమున వచ్చితి ననవుడు, నిట్టులనియె నది మహీశవర్య. 120

క. మీ రిట్లు ప్రసన్నమతిఁ, గారవమున వచ్చినంతకంటెను మేలేఁ
గోరంగ వలయునట్టిది, కారుణికప్రథమగణ్య కలదే నాకున్. 121

వ. అనిన నత్యంతసంతుష్టస్వాంతుం డై సురజ్యేష్ఠుండు సురభిం జూచి సురలోకాది
దివ్యలోకంబులకెల్లను గోలోకంబు మీఁదు గా వరం బిత్తుం గాక యని
తలంచి యవ్విశేషంబు మున్న తనవలన సిద్ధం బగుట సంస్మృతిగోచరం
బగుటయు. 122

తే. గోవులకు మేలు సేయంగఁ గోరు నాదు, చిత్తమున మద్వరంబున సిద్ధ మైన
తెఱఁగ యొలసె దైవిక మయిదీని పెంపు, యావహించెద నని యిచ్చె నవ్వరంబు.

క. వనరుహసంభవుఁ డత్తెఱఁగునఁ దనలోకంబుకంటె గోలోకము స
జ్జనవినుతచరిత మీఁదై, యునికి వెలుఁగఁ జేసె నవి మహోజ్జ్వల మయ్యెన్.

వ. అని చెప్పి. 125

1 యాడిన నెంతయేని. 2 ధామములుగ నుండు.

క. గోవిషయవాక్యపఠన, శ్రావణసంశ్రవణములు ధరావర యాయు
శ్శ్రీవిభవకీర్తిసుగతిస,మావహములు దత్పరుండ వగు మిక్కుటలన్. 126

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతో మహాత్మా గోవులమాహాత్మ్యంబు దేటపడం బెక్కుభంగులం జెప్పి నన్నుం గృతార్థుం జేసితి సర్వయజ్ఞంబులం దును దాతవ్యం బత్యంతంబు సువర్ణం బని విందు వేదంబులు సువర్ణదక్షిణేతి వై యని చెప్పెడు భూమియు గోవులుఁ గాంచనంబును నీవిషయంబు లైన దానంబులు నుత్తమంబు లని వేదవ్యాసువచనంబులకలిమి నీవ చెప్పితి సువర్ణ విశేషంబు విన వలతుం జెప్పవే యనుటయు నతం డతని కి ట్లనియె. 127

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు సువర్ణదానమహిమాతిశయంబు సెప్పుట

సీ. శంతనునృపతి లోకాంతరగతుఁ డైన విను తదీయశ్రాద్ధవిధి యొనర్పఁ
బూని గంగాద్వారమున కేఁగి మాతల్లి గంగ సాహాయ్యంబు గారవమున
నాచరింపంగఁ గ్రియాకలాపంబెల్ల నడపఁ బిండప్రదానంబునకయి
మగుటయుఁ దర్భవిన్యాస మొనర్ప నం దంగుళీయకకంకణాంగదములఁ

ఆ. గాంత మైనయొక్కకరము వొడమి యల,చేయి సాఁచుటయును జిత్త మద్భు
తంబుఁ బొంద దానిఁ దప్పకచూచి య,య్యధిపుబాహు వగుట నాత్మ నెఱిఁగి.

క. జనకుఁడు వేడుకఁ జే సాఁ,చినయంతన సంతసిల్లి చేతం బిండం
బనుమానింపక యేఁ బెట్టిన శాస్త్రవిధానగతి ఘటింపమి వచ్చున్. 129

తే. పితృకరంబునఁ బిండంబు పెట్టు మనదు
శాస్త్ర మంచిత మగుకుశాస్తరణమునన
పెట్టఁ జెప్పు న ట్లగుట నేఁ బెట్టఁ జేత
నని మనంబునఁ దలఁచి వంచనము సేసి. 130

క. అమలం బగుకుశసంస్తర,ణమునం బిండంబు వెట్టినం దోఁచినహ
స్తముదృశ్యమయ్యె మత్పితృ,సమితి ముదముమోములం దెసఁగఁ బొడసూపెన్.

క. పొడసూపి ధర్మమార్గం, బెడపక నీ విట్లు పిండ మిడుటకు హర్షం
బడరెనఁ జనుదెంచితి మె,క్కుడుతృప్తిం బొందితిమి ప్రగుణ్యచరిత్రా. 132

వ. అని పలికి వెండియు. 133

క. భూమికి గోవులకును నై, హేమ మిడుట యస్మదీయహితమును దేవ
స్తోమప్రియమునుం బావన,తామహనీయంబుఁ జుమ్ము ధర్మవిధిజ్ఞా. 134

క. పావనము సువర్ణము వం,శావలికిం దనకు నిర్మలాత్మత నిచ్చుం
నీ వది యెఱిఁగి సకలయ,జ్ఞావసరములను సువర్ణ యాజివ యగుమీ. 135

క. అని చెప్పి చనిన నాదగు, మనము [1]సువర్ణప్రదానమహిమ కెలయఁ ద
ద్వినుతానుష్ఠానపర,త్వనిరూఢుఁడ నైతి నేను ధర్మతనూజా. 136

వ. అని పలికి యాభూవల్లభునితో భీష్ముండు వెండియు ని ట్లను నిది యేను గనినది

1 సువర్ణప్రధాన మహిమ కెలయ న, ద్వినుతా.

సువర్ణదానంబుమహిమ మఱియును వినినవియునుం గల దాకర్ణింపుము. 137

సీ. పరశురాముఁడు గిన్క నిరువదియొక్కమా ఱదయుఁడై రాజుల వెదకి వెదకి
వధియించి కృప పుట్టి వాజిమేధంబు ప్రాయశ్చిత్తముగఁ జేసి యంతఁ దనివి
సనక వసిష్ఠాదిమునివరేణ్యులఁ గూర్చి కల్మషపంకంబు గడిగి పురుషు
నత్యంతవిమలుఁ జేయంగ నెయ్యది యొప్పు ననిన వసిష్ఠుఁ డి ట్లనియె నతని
ఆ. కనఘ విను సువర్ణ మగ్నిమయంబు దేవతలు నగ్నిమయత నతిశయిల్లు
వారు గావునను సువర్ణదానంబు దేవతల నీగియట్ల శ్రుతులు సెప్పు. 138

క. కావున సువర్ణ మసదృశ, పావనతాస్పదము దాని భక్తిమెయిన్ వి
ప్రావలి కిచ్చిన యతనికిఁ, బావనతం గొఱఁత గలదె పావనమూర్తి. 139

వసిష్ఠుండు పరశురామునకుఁ జెప్పినసువర్ణమహిమము

వ. ఏను బ్రహ్మముఖంబున వినినది సువర్ణవిషయం బైనవిశేషం బొక్కటి యెఱిం
గించెద నవహితుండ వై విను మని పలికి యమ్మునిపతి యమ్మహాత్మున కి ట్లనియె.

క. గిరిజయు గిరీశుఁడును నొం, డొరువుల కై తప మొనర్చి యొకళు లోకళ్లన్
బెరయం బడసి పరమసుఖ, భరితాత్మకు లై రి జగము ప్రముదం బందన్. 141

వ. కొండొకకాలంబునకు నయ్యాదిమగృహస్థునితేజం బాపగమగృహిణినిమిత్తం
బుగా రేతోధాతురూపంబునం బ్రస్కన్నం బై యమ్మహేశ్వరమానసవృత్తిం
జేసి యగ్నియందు నిలిచి యుండ నత్తఱిం దారకుం డను నొక్కరక్కసుచేతం
బెక్కువిధంబులబాధలం బడి యనిమిషులును మునులును గమలయోనిం గానం
జని యద్దానవుండు దముం బఱచినపాట్లెల్ల నెఱింగించిన నద్దేవుండు వారితో
దీని నెఱింగి యేను మున్న మీకు శోభనం బయ్యెడు తెఱంగు సమకట్టినవాఁడ
మీ రగ్ని నాశ్రయించి మాకు శుభంబు సేయ వలయునని సంప్రార్థనంబు సేయు
నది యతండు కర్తవ్యం బెఱుంగు నరుగుం డని నియోగించిన సంతోషించి
యట్ల చేసెదమని యవ్విధాత వీడ్కొని వార లగ్నికడకుం బోవ నుత్సహించి.

సీ. ఆతనియున్నెడ యారసికొని చను నప్పు డాతండు నిద్రాతిశయము
నూని ప్రచ్ఛన్నుఁ డై యుండుట వారలు గానక యున్నంతఁ గప్ప యొకటి
యగ్నిపాతాళంబునం దున్కి యెఱిఁగింప నప్పావకుఁడు డాఁగి పిప్పలమున
కేఁగెడు నెడ శాప మిచ్చె జిహ్వాస్ఫూర్తి లేక రసాలివివేక మెడలి
తే. యుండెడుమ కప్పలని బొక్క లెండ నెండి
చచ్చియును నీరు వచ్చినఁ జావు బొంకు
సేసి యొలుఁగులు సెలఁగఁగఁ జెలఁగ వరము
వారు గప్పల కిచ్చి రవార్యతేజ. 143

వ. ఇవ్విధంబున విబుధులు మునులు నమ్మండూకంబుమఱుఁగువయోడిపి మఱియును.

క. అనలుని నన్వేషింపఁగ, వనగజ మొక్కండు రావివలను చతురతం

గను గీటి చూప వ్యాహృతప్రవృత్తిం జేరఁ జనఁగ వారని యలుకన్. 145

వ అయ్యగ్నిదేవుండు గజంబులకు జిహ్వా విపర్యయంబగ శపించుచు శమీగర్భనివాసి
యయ్యె నపు డాదిగా నగ్నికి శమీగర్భంబునం దుత్పత్తి గలిగె నద్ద్విజ
లును దాసులును గజంబులు ప్రతీపజిహ్వంబు లయ్యును సర్వరసజ్ఞానంబు
గలిగి మానసీయంబు లగు వరంబులం జేసి రాజితంబు లగునట్లుగా ననుగ్రహించి
యగ్గజంబువిషాదంబు మాన్చి రంత నొక్కశుకం బెఱింగింప శమీగర్భంబున
నగ్నియునికి యెఱింగి యందఱుం గ్రందుకొనం గడువేగంబునం బొడవికొనిన
నిదుర నెడుటకుం గోపించి. 146

ఆ. జిహ్వ మరలఁబడఁగఁ జిలుకల నగ్ని శపించె సురలు నెవ్వల కించునట్టి
పలుకు వాని కొసఁగి చిలుక నానందింపఁ, జేసి యాకృశానుఁ జేరఁ జనిర. 147

వ. అతండు వారి నాలోకించి మీవచ్చినకార్యం బేమి యని యడిగిన వారుఁ దారక
దైత్యుచేయుబాధ లెఱింగించి వాఁ డేమియుపాయంబునం దెగటాఱు నట్టిఆం
గాపాదింపు మని నిన్నుం బ్రార్థింప వచ్చితి మని పలికి వెండియు. 148

క. మాకుం గుశలము గోరుము, నీకును మే లివ్విధంబు నీమహిమకు యీ
లోకంబు లెల్ల మనములఁ, జేకొని కీర్తించునట్లు సేయుము కరుణన్. 149

సీ. అనినఁ బ్రసన్నతఁ నట్టులు సేసెద నూఱడుం డని వారి నూఱడించి
తనయందు వెలుఁగుశంభునివీర్య మిడియె గంగాగర్భరూపంబు గాఁగ నాతఁ
డది యతిపరివృద్ధ మగుటయు ధరియింప నోర్వక నిర్జరపర్వతంబు
తటమున శరవణస్థంబుగా గంగ యుత్సృష్ట మొనర్ప నాశిఖరి సతరు

తే. వల్లరీగుల్మకముగ సువర్ణమయత, వెలుఁగ బాలుఁడై వెలిఁగె నవ్వీరగర్భ
మచ్చటికి వచ్చి కృత్తికలార్వురును మదీయపుత్త్రకుఁ డనుచు నెత్తికొని రనఘ.

వ. ఇట్టియంగున నొక్కట నెత్తికొనుటయు నక్కుమారుండును షణ్ముఖుండై యొక్కొ
పెట్టె సకలకృత్తికాస్తన్యపానం బాచరించె నట్లగ్నిసంభవ గాంగేయ కార్తికేయ
త్వంబు లొందిన యయ్యిందునాళితేజంబు పదంపడి బ్రహ్మాదిదేవతలు
పూజింప దేవసేనాధిపతిత్వంబునం బేర్చి యర్చిర్మహిత యయిన మహాశక్తిం
దారకుం బరిమార్చి బృందారకమునిబృందంబుల కానందం బొనర్చె నని
యిట్లప్పరమముని పరశురామునకుం జెప్పి పురహరుం డగు నప్పురుషుండు
హిరణ్మయుం డగుటయు నద్దేవదేవుండు దాన తనూభవుండై తోఁచుటయుం
దశావిధరేతోధారణంబున వహ్ని హిరణ్యాత్మకరేతోమూర్తియై హిరణ్య
రేతుం డనం జనుటయు నతండు తద్రేతఃకలనంబునం దన్మయుం డగుటం జేసి
పురహరునకు వహ్నిరేతుం డను నభిధానంబు గలుగుటయుం దేటపఱిచి యవ్వి
ధంబున రూపవంతం బైనదిగావున సువర్ణంబు జాతరూపనామకం బై పరఁగు
టయు నెఱింగించి. 151

క. మహితాత్మక యేతాదృశ, మహిమంబు సువర్ణ మది సముంచితతేజో

మహనీయము తద్దానము, మహత్త్వ మాశివుఁడ యెఱుఁగు మాకుం జూడన్.

వ. అవ్విశేషంబున నశేషకల్మషంబులం బాసి నరుండు విధూమత్వంబున వెలుంగు శుచియునుంబోలె శుచిత్వసంపద సొంపారం బెంపారు నని యుపదేశించె నవ్వాసిష్ఠమునివరువచనంబు లూఁది యమరుందాదరవర్ణనీయుం డై సువర్ణదాన పరంపర లాచరించి. 153

క. ఆరాముండు శుచిత్వ, శ్రీరాజితుఁ డయ్యె నట్లు సేయుము నీవుం
గౌరవముఖ్యా యది భవ, పారావారఘనయానపాత్రము సుమ్మీ. 154

క. అని యనిమిషతటినీప్రియ,తనయుఁడు సెప్పుటయు ధర్మతనయుఁడు హృదయం
బునఁ బ్రమదము నిండార న,తనితో నతిభక్తివినయధామం బగుచున్. 155

వ. పితృయజ్ఞప్రకారం బెఱింగింపవే యనుటయు నక్కురువరుఁ డన్నరనాథున కిట్లనియె. 156

క. పితృపూజ సముగ్ర్యము దై,వతపూజనమునకు మనుజవల్లభ పితృదే
వతలఁ గొనియాడుదురు దే,వత లాదిగఁ గల్గునెల్లవారును భక్తిన్. 157

వ. విశేషించి మనుష్యులకుఁ బితృసమారాధనంబు సర్వశుభసాధనంబు. 158

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బితృపూజావిధానం బెఱింగించుట—

క. అమవస నమవసఁ బితృయ,జ్ఞముఁ దగఁ బిండప్రదానసహితముగా భ
క్తిమెయిం జేయునతఁడు ని,త్యముః జేసినవాఁడ యగు సముంచితచరితా. 159

వ. పితృయజ్ఞంబునకుఁ దిథివిశేషంబు సెప్పెద. 160

సీ. పాడ్యమిఁ బితృయజ్ఞపరుఁ డైనఁ జారుకాంతాపతి విదియఁ గాంతలకుఁ దండ్రి
తదియను జవితిని దా [1]వాజిధనకుండు పశుభాగి పంచమి బహుసుతుండు
షష్ఠి[2]భానాత్ముండు సప్తమిఁ గృషిభాగి యష్టమి వాణిజ్య పుష్టుఁ[3]డు వసు
గజధర్మ విష్ణుచిత్తజలిథులం దేకశఫజంతువులను గోచయముఁ గుప్య

తే. ములును దగ బ్రహ్మవర్చస్విపుత్త్రకులును
ధనము గలవాఁడు విను చతుర్దశి రణైక
భాగి పున్నమ నమవస భవ్యసర్వ
కామ్యఫలభాగి యగుఁ జువ్వె కౌరవేంద్ర. 161

క. అపరం బగుపక్షంబును, నపరాహ్ణము మేలు పితృసమర్చనమున కా
ద్యపుఁదిథి దశమ చతుర్దశి, నృపవర యప్పక్షమునను నింద్యతఁ బొరయున్. 162

క. అనిన విని ధర్మసూనుం, డనఘా యెద్దానఁ బితృసమర్చన మొనరిం
చిన నధికఫలం బగు న,వ్వినుతద్రవ్యములఁ జెప్పవే తెలియంగన్. 163

వ. అనుటయు దేవవ్రతుం డతని కిట్లనియె. 164

---

1 వందిజనకుండు. 2 హీనాత్ముండు. 3 దురగ, ధర్మశివార్కచిత్తజతిథు.

క. తిలపాయసఘృతములు పితృకలనములకు నుత్తమములు గవ్యంబు మహా
ఫల మెద్ది యైన మత్స్యంబులు మాంసము విహితవిధిఁ బ్రభూతఫలంబుల్. 165

తే. గొఱియనంజుడు ఖడ్గంబునెఱచి గండ, మృగమునందలిపలలంబు మేకమాంస
మొక్కఁడొకటికి ఫలమున నెక్కుడండ్రు, పితృసమర్చనవిదులైన పెద్ద లధిప.

వ. నక్షత్రవిశేషం బాకర్ణింపుము. 167

సీ. [1]కార్తె చైత్రక మగుకర్మ మొనర్ప నిశ్చితశ్రుత రోహిణిఁ బుత్రలబ్ధి
శశితారకమున నోజఃప్రాప్తి యార్ద్రఁ గ్రూరపువర్తనము పునర్వసువునందుఁ
గృషిఫలోదయ మనిమిషగురుతార సుపుష్టి యాశ్లేష నుత్కృష్టవీర
తనుజలాభము మఖఁ దనకులమున పెంపు పుబ్బ సౌభాగ్యవిస్ఫూర్తిసిద్ధి

తే. యర్యమునితారఁ బెక్కపత్యములపుట్టు,హస్తమునఁ గర్మసఫలత యవుల తార
సుందరాకారయుతు లగుసుతులకనుట, యనిలతార వాణిజ్యవర్ధనము గలుగు.

సీ. వినుము విశాఖ సత్తనయబహుత్వ మ
నూరాధ రాజాధికార మైంద్ర
మునఁ బ్రభుత్వముపెంపు మూలఁ బూర్వాషాఢ
నారోగ్యమును నుత్తమాతిశయము
నుత్తరాషాఢ శోకోదయరహితత్వ
మభిజిత్తునందు విద్యాభియుక్తి
శ్రవణకాలమునఁ బరమగతిసిద్ధి ధ
నిష్ఠ రాజ్యము జలనిధిపతార

తే. మొదలుగాఁ దారకంబులు మూఁట నగద
కార్యఫలములు నదజావికములు గోవు
లవుల మూఁటను గుప్య[2]వృద్ధ్యశ్వకాయు
వులు శుచిశ్రాద్ధకర్తకుఁ గలుగు నధిప. 169

వ. అనిన నప్పుడమిఱేఁ డప్పురుషవరునిం బితృపూజనంబులకుఁ బాత్రంబు లెట్టివి
గా వలయు నని యడిగిన నయ్యమరనదీనందనుం డిట్లనియె. 170

క. దైవికకృత్యంబులకును, భూవర భూసురుల సూక్ష్మముగ శోధింపం
గా వలదు గాని పితృపూజావిధికిఁ బరీక్ష వలయు సమ్యగ్గుణగిన్. 171

వ. కావున నీ వడిగి మేలు సేసి తాకర్ణింపుము. 172

తే. కులవయోరూపశీలవిద్యల నుదాత్తులనఁగఁ దగువారు పంక్తిపావనులు దద్గు
ణమ్ము లారయ లేనిజనములు పంక్తి, దూషకులు పైతృకమునకు దోషదూర.

వ. మఱియును బంక్తిదూషకులం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 174

1 కర్త్య. 2 వృద్ధ్యతిశయాయు.

సీ. జూదరి గరదుండు వేదంబు సదువనివాఁడు వడ్డికి నిచ్చువాఁడు గాయ
కుండు గ్రామముపనిఁగుడుచునాతఁడు గృహదాహి కుష్ఠము గలతనువునాతఁ
డఱుఁదెవుల్ గొన్నాతఁ డఖిలవస్తువులును నమ్మెడునతఁడు సోమమ్ము విక్ర
యించినయతఁ డబ్ధిసంచారలాభోపజీవకుం డుర్వీశ సేవకుండు

తే. భార్యయును దాను బుత్రులఁ బంచికొన్న
వాఁడు పసులఁ బెక్కేలెడువాఁడు కపట
కృత్యముల మ్రుచ్చిమిని శిల్పికృతుల బ్రదుకు
వారు పంక్తిదూషకు లండ్రు పౌరవేంద్ర. 175

వ. అని చెప్పి వెండియు. 176

క. తలఁ జీర సుట్టియును జెప్పులు దొడిగియుఁ జేసినట్టిభోజనముఫలం
బలఘుచరిత పద్మజుఁ డసురలభాగం బని విధించెఁ బ్రకటఫణితులన్. 177

తే. పలుదెఱంగులవంటకంబులఁ బ్రమాద
జాత మై యశుచిత్వంబు సంభవించి
నప్పు డసురలు గొండ్రు క్రియాఫలంబుఁ
దిలలు పైఁ జల్ల నశుచిత దొలఁగు నండ్రు. 178

క. శాంతుఁడు సువ్రతశీలుఁడు, దాంతుం డధ్యాపకుండు దయగలవాఁడ
త్యంతప్రబోధసంపన్నుఁడు పావనులు భూపవర పంక్తులకున్. 179

క. వ్యాకరణధర్మశాస్త్రవి,వేకములుఁ బురాణజాతవేదిత్వము బ్ర
హ్మైకత్వబోధనము నధి,పా కలిగినవారు పంక్తిపావనులు గడున్. 180

తే. మేలిగుణములు గనియు నమిత్రజనము,శ్రాద్ధపాత్రంబుఁ జేయంగఁ జన దమిత్ర
దత్త మైనది భస్మహుతంబుఁ జౌట, నిడినవిత్తునుబోలె నై చెడు నృపాల. 181

క. మును ముట్ట నెఱిఁగి శ్రాద్ధం,బునకుం గైకొనుట మేలు భూసురునిం గై
కొని యరసి కాఁ డనిన న్నాతని యుమ్మలికంబు నెఱచు ధార్మికు నైనన్. 182

క. ఈతెఱఁగు లెల్ల నెఱిఁగి సు,నీతంబుగ శ్రాద్ధ మధికనియతి నడపుని
ర్ధూతదురితుండు నడచుఁ బ్రి,యాతిశయం బెసఁగ దేవయానమున నృపా.183

వ. అని చెప్పి శాంతనవుండు గాంతేయాగ్రజుతో మఱియు నిట్లను బ్రహ్మమానస
పుత్త్రుం డగు నత్రిమునీంద్రువంశంబునకుం దొడ వగుదత్తాత్రేయనందనుండు
నిమినామధేయుం డగుసంయమికొడుకు శ్రీమంతుం డనుపేరివాఁడు మృతుం
డగుటయు. 184

క. నిమి యక్కుమారునకు శ్రాద్ధము సేయుచునుండి భక్తిఁ దలఁచినఁ గృపన
త్రిమునీంద్రుఁడు వచ్చి క్రియా, సమీక్షణము సేసె మది నెసఁగునర్తిలితోన్.

అత్రిమహాముని నిమి కెఱింగించిన శ్రాద్ధక్రియావిశేషము

ఆ. పరిగృహీతులైనబ్రాహ్మణుల్ పంక్తిపావనవరిష్ఠు లగుట వారి కిడిన
దర్భవిష్టరములు దక్షిణావర్తంబు, లగుటఁ గ్రియలు దిలసమగ్ర లగుట. 187

క. అమలినతరదర్భన్యాసము లెందును దక్షిణంబు సాఁగ నిడినయ
గ్రములు గలిగి యుండుట మంత్రము లమ్మెయివిధుల కంచితముగ నడచుటన్.

ఆ. [1]మునఁగ యుల్లి యడవిమునఁగ దుష్మాంసము, లానుగప్పు మలిన మైనయుప్పు
గఱియజీలకఱ్ఱ గఱివేము [2]గురుజ యింగువ ప్రవర్జనీయకోటి యగుట. 189

క. శునకంబు రజస్వల యగు, వనిత పతితుఁ డంత్యజాతివాఁ డాక్రియప
ట్టున కెయిది తవులఁ జేరక, చనఁ జేయుట నుగ్గడించి సంభావించెన్. 190

క. కావున శ్రాద్ధక్రియలకు, భూవల్లభ యిట్టిభంగి పూజ్యత నిచ్చుం
దా వినిపించెం బితృదేవావలి నత్రి నిజవంశుఁ డగునిమికిఁ దగన్. 191

వ. అత్తెఱం గెఱింగించెద నత్రి నిమితో నిట్లను శ్రాద్ధంబున నర్యమవరుణసోమా
గ్నులకు భాగంబులు బ్రహ్మ గల్పించె విశ్వులగు దేవతలు పితృదేవతలతోఁ గూడం
దత్క్రియోపయోగ్యతం దోఁతురు వారలకును భాగకల్పనం బొనరించె దేవ
తలయందుఁ గొంద ఱుష్మపులయినమహాభాగులం బితృత్వనిర్దేశంబున నేర్పరించె
నవ్విరించి వివరించిననామంబులు సెప్పెద వినుము బలుండు ధృతి విపాప్ముండు
పుణ్యకృత్తు పావనుండు పార్ష్ణిక్షేముండు సమూహుండు దివ్యసానువు వివ
స్వంతుండు వీర్యవంతుండు హ్రీమంతుండు కీర్తిమంతుండు కృతుండు విద్యు
ద్వర్చసుండు సోమవర్చసుండు సూర్యశ్రీ సోమపుండు సూర్యసావిత్రుండు దత్తా
త్ముండు పుండరీయకుం డుష్ణినాభుండు నభోదుండు విశ్వాయువు దీప్తి చమూ
హరుండు సురేశుండు వ్యోమారి శంకరుండు భవుం డీశుండు కర్తకృతి దక్షుండు
భువనుండు దివ్యకర్మకృత్తు గణితుండు పంచవీర్యుం డాదిత్యుండు రశ్మిమం
తుండు సప్తకృత్తు సోమపూర్వుండు విశ్వకృత్తు కవి యనుగోప్తసుగోప్తనప్త
యీశ్వరుండు జితాత్ముండు మునివీర్యుండు దీప్తరోముండు భయంకరుం డను
కర్మండు ప్రతీతుండు ప్రదాత యంశుమంతుండు శైలాభుండు పరమక్రోధి
ధీరోష్ణిభూపతి స్రజుండు వజ్రి వరి వీరలు భాగార్హు లని చెప్పి వెండియు. 192

క. గిరివనదుర్గములందును, సరిదుత్తరణంబునపుడు శ్రాద్ధవిధిసమా
చరణసమయమున వీరిం, బరికీర్తించినయతండు వడయు శుభంబుల్. 193

ఆ. పూరిపంటప్రాలు [3]నారుగబియ్యంబు, జంబువునఫలంబు శ్రాద్ధకృతికిఁ
గావు తుమ్మనేద్యఁ గాదు శ్రాద్ధక్రియాచరణసమయములఁ బ్రశాంతి వలయు.

వ. అనియునుం జెప్పె నని చెప్పి సరిత్సూనుండు ధర్మజుతో మఱియు నిట్లనియె.

---

1 మునుఁగ. 2 గురిజయింగువ. 3 ఆరిక.

సీ. ఒకతఱి మునివర్యు లొక్కటఁ బెక్కండ్రు శ్రాద్ధముల్ సేయ భోజ్యములు పెక్కు
లనుభవించుటఁ దమ కఱుగమి పుట్టుటయును బితృదేవతల్ సనిరి సోము
కడ కట్లు సని తమ కాఱియ సెప్పిన నతఁడు పద్మజుపాలి కరుగుఁ డనిరొ
వా రట్ల కా కని బోరన నరిగి పద్మజునిఁ గాంచి యజీర్ణదశ యెఱుంగ

తే. విన్నవించినఁ దనయొద్ద వెలుఁగుచున్న
యగ్నిఁ జూపి యిక్కీ డితఁ డపహరించు
ననిన నగ్ని మత్సహితు లై కొనిన నఱుగఁ
జేయు వాఁడ నాహారముల్ సిద్ధ మదియు. 196

క. అని పలికినఁ బితృదేవత, లనలుఁడు ముఖ్యుఁడుగ నెపుడు నాహారంబుల్
గొని సుఖజీర్ణ్యానందం,బు నొందుదురు సూవె భరతభూపవరేణ్యా. 197

క. కావున సాగ్నికుఁ డయి తగ, నేవాఁ డొనరించు శ్రాద్ధ మీడ్యం బది సం
భావింతురు పెద్దయుఁ బితృ,దేవత లసురలకు రాదు తేఱియుఁ జూడన్. 198

ఆ. అనఘ పితృపితామహప్రపితామహ, పూజనములు శిష్టపూర్వకముగఁ
జేయవలయు నియతి దాయ దొడ్డినజన్ని,దంబుతోడ భక్తిధామ మగుచు. 199

తే. పిండసంబంధమునఁ బాయుఁ బ్రేతభావ
మది సుగతి నిచ్చు గయఁ బిండ మట్లు గాన
యరుగునో గయ కొకఁ డైన నని కదా య
నేకపుత్త్రులఁ గోరుదు రిద్ధచరిత. 200

క. గౌరి యగుకన్య వరదా,నారూఢం జేత నీల మైనవృషభముఁ
గారవమున విడుపు ముదం, బారంగాఁ జేయు బితృచయముచిత్తములన్. 201

క. శ్రాద్ధంబుప్రకారంబును, వృద్ధాచారోక్తభంగి వివరించితి నీ
బుద్ధిం దోఁచినదాని స,మిద్ధగుణోదార యడుగు మెయ్యది యైనన్. 202

క. అని నిర్జరాపగానం,దనుండు పలుకుటయుఁ బ్రియము దళుకొత్తఁగఁ బాం
డునృపాలునగ్రనందనుఁ, డనూనవినయమున నమ్మహామతితోడన్. 203

క. తప మని యార్యులు సెప్పుదు, రుపవాసవ్రతము నదియొ యొండు గలదొ సా
రపుఁదపము తెఱఁగు నాకుం, గృప నెఱిఁగింపుము విధూతకిల్బిష యనుడున్. 204

ఆ. అమ్మహాత్ముఁ డిట్టు లనుఁ బెక్కుదివసంబు
లుపవసించి యునికి తపముచొప్పె
దాన విను తపస్వి గా నేరఁ డది యాత్మ
ఘాత మగుట నరుఁడు గౌరవేంద్ర. 205

క. సత్త్యంబు బ్రహ్మచర్యము, నిత్త్యశుచిత మౌన మతులనియమము దయ శు
ద్ధత్యాగంబుఁ దపస్సం,పత్త్యాకృతు లండ్రు బుధులు పౌరవముఖ్యా. 206

వ. అనిన విని కురుపతి కురుపితామహునితో మహాత్మా దానశీలుని యప్రతిగ్రాహ

కునివిశేషం బెట్టిది యొఱింగింపు మనవుడు నాదేవవ్రతుం డీవిషయంబునకు సప్తర్షివృషాదర్భిసంవాదం బనునితిహాసంబు గల దని చెప్పి యమ్మనుజపతి కి ట్లనియె. 207

సప్తర్షి వృషాదర్భిసంవాదం బనునితిహాసంబు ప్రకారము

తే. కశ్యపాత్రివిశ్వామిత్రగౌతములును
విను భరద్వాజజమదగ్నులును వసిష్ఠుఁ
డును జగంబుల నెల్లఁ జేర్కొనినఋషులు
వారిసప్తర్షిగణ మండ్రు కౌరవేంద్ర. 208

వ. వసిష్ఠునిదేవి యగునరుంధతి యొందును నతనితోడన తిరుగు నయ్యెడ నెలకుం బరిచారిక యై [1]గండ యనుచేడియ వర్తించుఁ దద్వల్లభుం డగుపశుసఖుండును వారలకుం బరిచారకత్వం బాచరించు నప్పుడు మునులు దపశ్చరణపరు లై ధరణిం జరించు చుండ నత్యంతఘోర యగుననావృష్టి దోఁచి జీవసాధనంబు లగుపదార్థంబులు దుర్లభంబు లై జనంబులకుఁ బ్రాణంబులు రక్షించుకొనుట దుష్కరం బై చెల్లెం గశ్యపాదులు నతిక్షుధార్తు లై యాహారం బన్వేషించునెడ శిబిసూనుం డై నయాజ్యనామధేయుండు వొల్లి యజ్ఞదక్షిణార్థంబుగాఁ దనకొడుకు నీలుం డనువాని ఋత్విగ్జనంబుల కిచ్చినం దద్వ్యాగతి నుండి కాలంబగుటయు మృతి నొందినం దదీయశవంబు. 209

క. సొదపై నుండఁగ వారలు, పదుండ్రనుం జూచి దాని భక్షింపంగా
మదిఁ గోరి చేరి చుట్టుం, బొదివినసమయమునఁ గాటిపొంతతెరువునన్. 210

ఆ. వేఁట వోయి మరలి విభుఁడొక్కరుఁడు వృషాదర్భినాముఁ డతులదానపరుఁడు
పోయి పోయి కాంచి పోవక నిలిచి యమ్మునులతోడ నధికవినయ మెసఁగ. 211

క. మీ రాఁకలిపెల్లున నాహారంబుగ శవముఁ గొనుట కడరితి రి ట్లే
లా రం డిచ్చెద మీ కాహారంబులు వలసినట్టి వని తా మఱియున్. 212

క. బహువిధములధాన్యములును, బహురసవర్గములు మీకు భక్తి నొసఁగెదఁ
బహుతురగశకటగోగణ, బహుళబహుగ్రామములును బహుమతి నిత్తున్. 213

వ. అనిన వార లతని కి ట్లనిరి. 214

తే. రాజవర రాజుదెసఁ బ్రతిగ్రహము విషముఁ
గల్గుఁ గాఁ జూతు మిట్టులు గాంచి యున్న
యట్టిమాకు నీ విచ్చెద ననుట మావి
ధం బెఱుంగమి యింతియ తప్పు గాదు. 215

క. అనుఁడు విషాదముతోడం, జని కృత్రిమవనఫలములు సమకట్టి తగఁ
జనపతి మంత్రుల ఋషులకుఁ, గొనిపొం డని పంప వా రఖుంఠితభక్తిన్. 216

---

[1] చండ.

వ. వానిం దెచ్చి యమ్మహాత్ములకు సమర్పించిన. 217

ఆ. వారు పట్టిచూచి వానివ్రేఁగున హేమ,గర్భకంబు లగుట గాంచి [1]నవ్వి
పుచ్చుకొనక యున్నఁ బోయి భూపతికి న,త్తెఱఁగమాత్యకోటి యెఱుఁగఁ జెప్పె.

క. వినియతఁడు రాజసంబునఁ, గనలు వొడమి కృత్తి వేల్వఁగాఁ దగువారిం
బనిచిన నప్పుడ హోమం,బున రాక్షసి యొకర్తు పుట్టె భూపవరేణ్యా. 219

వ. పుట్టి యప్పుడమితేనిముందట నిలిచి పని యేమి పనుపు మనిన నతండు ప్రీతుండై కశ్యపాదులం గనుపుగొట్టు మని పనిచిన నది వార లున్నెడ రోసి పోయె నంతకుమున్న వారు వనంబున మూలంబులు ఫలంబులు వెదకి తిరుగుచుండ శునస్సఖుం డను పరివ్రాజకుండు వచ్చి వారిం గని వందనంబు సేసిన వార లభినందించి రతండు నమ్మునులం గలసి యేకార్థుం డై సంచరించె నట్లు చరించునమ్మహాత్ము లతిక్షుధాన్వితు లై తామరతూండ్లు వుచ్చికొని నములుటకై యొక్క నలినాకరంబునకు సత్వరగతి నరుగుచు నున్న నారక్కసి యక్కొలని కడ్డంబుగాఁ బోయి పొడసూపి నిలిచిన. 220

క. ఈకమలవనముచేరువ, నేకార్యము సేయఁ జూచె దీ వెవ్వత వం
చాకొలను సొరఁగ నమ్ముని, లోకము సేరుటయు నమ్మెలఁత యెలుఁ గెసఁగన్.221

వృషాదర్భి పుత్తెంచినకృత్తి శునస్సఖునిచే మృతిఁ బొందుట

వ. ఏ నెవ్వత నైతి నేమి యిక్కొలనికావలి యున్నదాన ననుటయు నమ్మునులు వెల్ల నై యాఁకట నలందురి యుపజీవింప నొండేమియు లేమిం జేసి యీసరోవరంబున బిసంబులు వెఱికికొని భక్షించువార మై వచ్చితి మనిన నవ్వనిత మీమీపేళ్లు సెప్పి మఱి పద్మవనంబుఁ బ్రవేశించువా రని పలికిన నప్పరమమును లన్నాతి యాతుధాని యగుటయుం గృత్తి యగుటయు వధింప వచ్చిన దగుటయు నెఱింగి కశ్యపాదు లగుపదుండ్రును దానికి దుర్బోధత్వంబు దోఁచునట్లుగా నిర్వచనసహితంబుగాఁ దమనామంబులు సెప్పి రప్పాపవర్తన వెఱగుపడియుండ శునస్సఖుండు దనయభిధానం బభివ్యక్తంబుగా నుగ్గడించినం గృత్తి నీపేరు దెలియం జెప్ప విది యేమి యనవుడు నతండు దేటపడం జెప్పియుండం జెప్ప వనియెద వి ట్లఁట తప్పుగాదె యిట్టియుద్దండవు మత్త్రిదండంబుపాలు వడు మని బ్రహ్మదండనిభం బగునిజహస్తగతదండంబున దానిశిరంబు బెట్టు వ్రేయుచుఁ బాపకర్మురాలా పడుము భస్మంబ వగు మని నిష్ఠురాక్షరంబుగా నిర్దేశించిన దుర్దశ యగుచుం బడి యారక్కసి భస్మీభూత యయ్యె నప్పు డప్పదునొకండ్రును బ్రమోదంబునం బయోజషండంబు సొచ్చి. 222

తే. బిసము లాదట నందఱుఁ బెఱికి రొంపి
వోవ నీటఁ[2] దెమల్చి మోపుగ నమర్చి

---

1 యవియు. 2 విదిల్చి కోపుగ.

తీరమునఁ బెట్టి నియమముల్ దీర్పఁ జొచ్చి
తీర్చి యాఁకలి దముఁగొని తినఁగఁ గూడి. 223

క. కొలను వెడలి బిసము లిడిన, నెలవునకుం బోయి యచట నిగిడించినమా
ద్కొల కవి దోఁపక యున్నను, గలయం బరికించి యెట్లుఁ గానక తమలోన్.224

వ. ఒండొరుల శంకించి శపథంబులు వలుకుదము గాక యని నిశ్చయించి శున
స్సఖుని వినువానింగాఁ జేసికొని రప్పు డత్రి యి ట్లనియె. 225

తే. మొదవుఁ దన్నుట రవియభిముఖత దనకుఁ
గలుగ మూత్రపురీషమోక్షణము సేత
యధ్యయన మనధ్యయనమునందు నడపు
టగు బిసంబులు మ్రుచ్చిలి నట్టు లైన. 226

వ. అనుటయు వసిష్ఠుండు. 227

క. శ్రుతి సదువమి సన్న్యాస, స్థితిఁ గామునకుఁ దగుట గుక్కఁ జేకొని తిరుగ
మతి రోయమి నయ్యెడుదు,ర్గతి దూఁడులు మ్రుచ్చిలించుకష్టునకు నగున్. 228

వ. అని వెండియు. 229

క. సుత నమ్మికొనుట శరణా,గతుఁ జేకొన కునికి నిచ్చుకారుణికుదరి
ద్రతఁ జూచియు వేఁడుట నగు, గతి బిసములు దాఁచికొనుట గల్గినఁ గల్గున్.230

వ. అనియెఁ దదనంతరంబ. 231

చ. పలలవృథోపభుక్తి [1]సభఁ బక్షముఁ బల్కుట దుష్టదానము
గ్గలి దివసంబునం గవయఁకష్టత విప్రజనంబు లుబ్ధతా
కులితముఁ జేతఁ యెల్లసరకుం గొని యమ్ముట కాదె దూఁడుతేఁ
గలపొది మ్రుచ్చిలించు టని కశ్యపసంయమి వల్కె భూవరా. 232

వ. పదంపడి. 233

క. జ్ఞాతులయెడ గోవులయెడ, గోతులయెడ ధర్మ మెడలి క్రూరుఁ డగుట శా
ర్యాతురవిప్రోపేతా, నీతి బిసము లపహరించునిపుణత యరయన్. 234

క. అని పలికి భరద్వాజుం, డను మఱియు హవిస్సు గ్రంప యగ్ని నిడుట యొ
జ్జ నధఃకరించి చదువుట, యను నివి సరి యౌ బిసాపహారణంబునకున్. 235

వ. అని పలుకుటయు. 236

తే. ముట్టునను భార్యఁ గవయుట మూత్రమును బు
రీషమును నీర విడుపు విద్వేషయుక్తి
యోషిదుపజీవనము మృణాళోత్కరంబు
మ్రుచ్చిలుటఁ [2]బోలుకల్మషములె తలంప. 237

క. అని జమదగ్ని మఱియు ని, ట్లను నన్యోన్యాతిథిత్వ మసహాయపువై

1 కరిపక్షముఁ. 2 బోలుకల్మషములు తలంప.

రనిరూఢి పాఁడిమొదవుం, గనలి యడుచు టీడె బిసనికరచోరతకున్. 238

వ. అనవుడు గౌతముండు. 239

క. ధృతవేదత్యజనానల, వితతివృథాత్యాగసోమవిక్రయవృషలీ
పతితా [1]దుర్గ్రామాజీ, వితలు బిసస్తేయకష్టవృత్తికి నెనయే. 240

వ. అని నిర్దేశించిన విశ్వామిత్రుం డి ట్లనియె. 241

క. తగుభృత్యులఁ బ్రోవ కునికి, దగనిభటులఁ బ్రోవు కపటధార్మికవృత్తిన్
జగతీపతిఁ గొల్చుట లెస్సఁగఁ బోలఁగ నేర్చునే బిస స్తైన్యంబున్. 242

వ. నావుడు నరుంధతి యల్ల నవ్వుచు. 243

క. సతతంబు నత్త దూఱుటఁ, బతియెడ దుశ్చిత్త యగుటఁ బరమాన్నము నొ
క్కత సేవించుట నగుదు,ర్గతి బిసములు డాఁచి కొన్నకష్టకుఁ గలుగున్. 244

సీ. అనుఁడు వంటకము సేసినయింతి దాఁమున్న గుడుచుటపనియెడఁ[2]గుటిలయగుట
బొంకులు పలుకుట పుత్త్రిక వెల గొని యిచ్చుట సుజనుల కెగ్గు సేత
యెట్టిదుర్గతిఁ దెచ్చు నట్టిద కల్గు బిసావలి ముచ్చిలినట్టు లైన
నిట్లు గాకయుఁ బుట్టు వెల్ల దాస్యంబు నీఁగక పోవు నక్కుఁడు గలనికృష్ట

తే. యనియు [3]గండ యసంతానుఁ డగుట గర్భ
దాసుఁ డగుట దరిద్రత్వతప్తుఁ డగుట
చెందుఁ దూఁడులకట్ట ముచ్చిలినకష్ట
నరుని కని పల్కెఁ బశుసఖనాముఁ డధిప. 245

వ. అని యి ట్లందఱుం దన కభిముఖు లై పలికిరి వారితో శునస్సఖుం డి ట్లనియె.

క. ఛందోజ్ఞున కైనను దన, నందన సధ్వరధురీణునకు నైనను నా
నందముగ నిచ్చుటం బోలుం దూఁడులకట్ట ముచ్చిలుట దలపోయన్. 247

తే. అనిన నయ్యందఱును బుణ్య మైనకర్మ,మనఘ శపథంబునకు విషయముగ నీవు
పలికి తటు గాన బిసలతాప్రతతి నపహ,రించినాఁడవు మమ్ముఁ గారింప కిమ్ము. 248

సీ. అనిన నిక్కం బిది యందఱు నొండొరు నే మనియెదరొ పీ రీబిసముల
పొది యేను డాఁచి చూచెద నని డాఁచితి నిదె కొనుఁ డని దాని నిచ్చి మీకు
నలిగి వధించుట కై హోమవహ్నిఁ బుట్టించి వృషాదర్భి పంచెఁ గృత్తిఁ
నది మున్న కాంచి రక్షార్థి నై వచ్చి యారక్కసిఁ జంపితి నిక్కమునకు

ఆ. వాసవుండ లోభవర్జనముఖభవ,త్సద్గుణములఁ జేసి శాశ్వతంపు
నెలవు గలిగె రండు నెగయుండు పుణ్యలో,కముల కని సమాదరమునఁ బలికె.

వ. అట్లు పలుకుటయు. 250

చ. అనయముఁ బ్రీతిఁ బొంది మును లట్టుల చేసెద మంచు నింద్రు ప
జ్జన తగ నేఁగి దేవపరిషత్పరిపూజ్యపదస్థు లై వెలిం

---

1 దుష్కా—పా...బిసస్తైన్యకష్ట. 2 గుటిలపడుట. 3 జండ.

గి నిఖిలలోకనిత్య పరికీర్తితమూర్తుల నొప్పి రింతయు
న్వ్విను మపరిగ్రహంబుమహనీయత నైనది సూవె భూవరా. 251

క. కావున లోభము విడుచుట, కేవియు సరి గావు గుణము లీగుణము మహీ
దేవునకు వలయుఁబెద్దయు, నీవిధమున కమరసంఘు మోతయు మెచ్చున్. 252

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు. 253

ఉ. ఈయితిహాస మార్యసభ నెవ్వఁడు సమ్మతిఁ జెప్పు వాఁడు దీ
ర్ఘాయువు శ్రీయు ధర్మము సమంచితకీర్తియు వృద్ధిఁ బొంద సౌ
ఖ్యాయతనాత్ముఁ డై మను సురావలియుం బితృకోటియుం బ్రియ
శ్రీయలరారఁ గ డతనిఁ జెందక యుండఁగఁ జేయు నెయ్యెడన్. 254

ఉపానద్దానవిషయక సూర్యజమదగ్నిసంవాదము

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనుపుత్త్రుతోఁ బితృకార్యాదులయందు గొడుగులుఁ జెప్పులు నిడుట యుత్తమప్రకారం బని చెప్పుదురు వానివిశేషంబు తెఱం గెఱిఁగింపవే యనుటయు నమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతి కి ట్లను సూర్య జమదగ్నిసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన నీయడిగినయది దేటపడు జమదగ్నిమహాముని క్రీడార్థి యై శరాసనంబు ధరించి రేణుకాదేవి బాణంబుల కట్టఁ గొని తనతోడం జనుదేర నివాసంబు వెడలి యొక్కబయల నయ్యంప పొడి నిలువ వైపించికొని దూరాపాతనం బాచరింప నక్కుసుమకోమలి సని యమ్ము లేఱికొని వచ్చి యిచ్చుచుండు. 255

తే. ఇవ్విధమున వినోదింప నినుఁడు గగన
మధ్యగతుఁ డయ్యె నప్పు డమ్మగువ యమ్ము
లేఱి తేరంగఁ బోయి యొక్కింత దడసి
యరుగుదెంచిన నాతఁ డయ్యబలతోడ.

క. లోలాక్షి యచట నిమ్మరి, యేల తడసి తనుడుఁ బెచ్చు నిను తేజమునన్
నేలకు వేఁడిమి దనికినఁ, జాలన వెసఁ ద్రొక్కఁ దలయుఁ జాలఁ దపించెన్. 257

క. ఇమ్మెయి నలంగి యొకవృక్షమ్మున క్రీనీడ నిలిచి చనుదెంచుట నా
కిమ్మరి దడయ వలసె నని, యమ్ముద్దియ నెప్పెఁ జెమట యడరఁగ మేనన్. 258

క. విని యే మేమిరా నొంచెనె, యినుఁడు నినుం దత్ఫలంబు నిప్పుడ కుడువం
గనియెదుఁ గా కస్త్రానల,మునఁ బొదివెద నతని ననియె ముని గోపమునన్. 259

ఉ. దాని నెఱింగి భానుకతఁ డాల్చి వెసం జనుదెంచి యర్కుఁ డ
మ్మానితసంయమిం గని యమత్సరభావము దోఁప రోషముం
మానుము నావుడుం బలుకు మానుము నీ వటు వాయు మేనెరన్
భానుని నేలఁ గూల నని పల్కె మునీంద్రుఁడు శోణితాత్ముఁ డై. 260

చ. పలికిన బ్రాహ్మణుం డోడుఁగఁ బాఱక నిల్చి మునీంద్ర యిట్టు లి

ట్టల మగుక్రూరవృత్తికిఁ గడంగుమ రే సవిత్రుండు రశ్ములన్
జల మొసఁగంగ నోషధులసంపద [1]హవ్యమహత్త్వ మొంది వే
ల్పులకు బలంబు నిచ్చు నది లుప్తము గాదె యతండు నొచ్చినన్. 261

చ. అనినను శాంతి లేమికి భయం బెదఁ గూరఁగ మ్రొక్కి యాతఁ డే
నినుఁడ సహింపు నావలన నెగ్గులు గల్గెనయేని నీకు నె
మ్మనము దయామయం బని సమస్తజగంబులు సంస్తుతింపఁగా
విని మద మందుదున్ శరణు వేఁడెదఁ [2]గావుము నన్మునీశ్వరా. 262

చ. అనినఁ బ్రశాంతుఁడై తపసు నాభృగుముఖ్యుఁడు ప్రీతి గారవిం
చినఁ బ్రమదంబునన్ గొడుగుఁ జెప్పులు మానసవృత్తిఁ దెచ్చి య
మ్మునికడఁ బెట్టి యుత్తరణి మున్నివి లే వని పల్కె దీన మైఁ
దనుకదు వీనఁ బాదములఁ దాఁకదు నా దగువేఁడి యేమియున్. 263

మ. నయ మిట్లారఁగ నాతపత్రము నుపానద్ద్వంద్వముం జూపి చె
ప్పి యపూర్వం బగుసృష్టిఖేలనమునం బెంపారునవ్వస్తువుల్
దయ సద్విప్రున కీగి యైహికసుఖౌదాత్త్యంబు నాముష్మిక
ప్రియముల్ దాతకు సుస్థిరంబులుగఁ గల్పించున్ మునీంద్రోత్తమా. 2'4

మ. అనినన్ మోమలరన్ దినేశ్వరునిఁ దా నామంత్రితుం జేసి య
మ్మునిశార్దూలుఁడు వల్లభాసహితుఁడై మోదంబునం దేలుచుం
జనియెన్ నాఁడు జనంబు లెల్లను బ్రహర్షం బందుచున్ వానిఁ గై
కొని రవ్వస్తువు లిట్టి వేర్పడఁగ నీకుం జెప్పితిన్ భూవరా. 265

చ. దినకరచిత్తసృష్టములు దివ్యమునీశ్వరలాలితంబు లీ
వినుతపదార్థముల్ గరుణ విప్రులకున్ యతిసాధువృద్ధస
జ్జనులకు నిమ్ము నీ వది సుసారపుధర్మము సూవె దానఁ గ
ల్గును విను గోకులాంకలితలోకము లోనగుపుణ్యలోకముల్. 266

క. దాన ప్రవణ యుపానద్దానంబును నాతపత్రదానము సురస
మ్మానసభాజనము లగుట, నానాబుధజనులచే వినంబడు నెపుడున్. 267

క. అనిన విని పాండుభూవర, తనయోత్తముఁ డిట్టు లనియెఁ దాతకు శూద్రుం
డనఘా యెమ్మెయిచరితం,బున నిహపరపరమసౌఖ్యములఁ జెందఁ గనున్. 268

వ. అనుటయు నతం డతని కి ట్లనియె. 269

శూద్రున కవశ్యానుష్ఠేయం బైనధర్మంబు నిరూపించుట

క. లోకహితార్థంబుగ ముని, లోకోత్తముఁ డాత్మశిష్యలోకమునకు సు
శ్లోకుఁడు పరాశరుఁడు ధర్మాకారము లెఱుఁగఁ జెప్పె నంచితచరితా. 270

వ. ఆవాక్యంబులు సెప్పెద నందు భవత్ప్రశ్నవిషయం బయినయర్థంబు నవగతం

1 హవ్యమయత్వ. 2 గావున సన్మునీశ్వరా.

బగు నాకర్ణింపుము. 271

సీ. కరుణాఘ్నుఁ డగుపరాశరమునివరుఁడు శిష్యులకు నిట్లను నింద్రియోత్కరంబు
గెల్చి యంతశ్శత్రునికల మైనకామాదివర్గంబు నోర్చి గర్వంబు వదలి
త్రైవర్ణికులయెడ భావంబు భక్తిమయంబుగా శుశ్రూష యాచరించి
శూద్రుఁ డైహికసుఖసుగతులఁ బడయు వేదాధీతితపముల నాచరించె

ఆ. నేని సభయులోకహితాత్ముఁ డగు భూమి, సురనృపాలవైశ్యశూద్రులకును
నధ్యయనము బలసమగ్రత వాణిజ్య, మనుచరత్వ మధికధనము లరయ. 272

క. ఇవి శాస్త్రదృష్టమార్గము, లవనిసురప్రభృతు లిరవాచారంబుల్
సువిహితములుగా నడపిన, భువనద్వయమునను బడయఁ బోలుం బెంపుల్. 273

తే. ఇట్లు గా శాస్త్రధర్మంబు లెడల విడిచి
వర్ణములు నాలుగింట నెవ్వార లైనఁ
బోలఁగఁ బ్రొక్కినఁ బాటిల్లు దుష్టగతులు
మన్నశాలంబు పడపడి చన్న యపుడు. 274

వ. అని పలికి శౌచవిధి యెఱింగింపం దలంచి యిట్లనియె. 275

క. మూత్రపురీషోత్సృష్టికి, రాత్రి పగలు దక్షిణోత్తరదిశాముఖతా
సూత్రణము వలయునది సం,ధ్యాత్రయమును నుత్తరంబ యగు నప్పనికిన్ 276

క. పలుక వలదు శౌచక్రియ, సలుపక మును సలుపునపుడు జలములఁ దోడలం
జిలుకుట యొప్పదు మృత్తిక, వలయు నపానంబునం ద్రివారంబు లిడన్. 277

క. గుదతలము నొవ్వఁ దోమినఁ, గదురును రోగంబు లేపగంధాపగమ
ప్రద మగుకొలఁదిన శౌచము, సదురగ నాచెప్పినట్లు సలుపఁగ వలయున్. 278

తే. అంబరంబున శౌచజలంబు పడుట, చెట్ట శౌచ మల్లల్లన చేత మేలు
వామకరశుద్ధి దొల్తఁ ద్రివారమృత్తి, కాకలనమునఁ దద్ద చేయంగవలయు. 279

క. కుడిచేతఁ బివప డాచేఁ, గడిగి పొరిఁ సప్తమృత్తికాకలనమునం
గడుగునది కరయుగము మఱి, కడుగవలయు గుహ్య మల్పకమృదాకలనన్. 280

క. ఇమ్మెయి గుహ్యతలము శుద్ధమ్ముగ నొనరించి కేల్ పదంపడి జలధౌ
తమ్ముగఁ జేసి సముత్థానమ్ము పిదపఁ బాదశోధనము సేయఁ దగున్. 281

క. జనములు సూచుచు నుండఁగ, జనదు మలము మూత్రమును విసర్జింపఁగ న
ప్పనులకు శౌచాచరణం,బునకు నవశ్యంబు నోలములు గావలయున్. 282

క. ఆపత్సమయంబున శౌ,చాపాదన మిట్టిభంగి నబ్బమి మలసం
లేపనగంధము వోవఁ గ్రియాపరుఁడై చేయునది మృదాకలనంబున్. 283

సీ. బుద్బుదవిరహితంబుగ వారిఁ గరమున
[1]గొనకొని పొరి డెందమునకుఁ జేరు

1 గొనకొన్నిపోసి డెందమునఁజేరు; మినపగింజ బోగి మున్గననుపు దోఁచు.

నట్లుగ నిశ్శబ్దమై యుండ మున్మాఱు
ప్రావి యిన్మాఱు తిర్యగ్విధమున
నాస్యంబు దొడసి నీ రంఘ్రుల శిరమునఁ
బ్రోక్షించి యోష్ఠసంపుటము ముట్టి
నాసికాపుటములు నయనముల్ సెవులు మూఁ
పులు హృదయము నాభితలము మూఁటి

ఆ. ముట్టవలయు హస్తములు పాదయుగమధ్య, గతములుగ నుదఙ్ముఖత్వ మొందెఁ
బ్రాఙ్ముఖత్వ మొందెఁ బ్రాపించి యిమ్మెయి, నాచమనము సేయు టార్యమతము.

సీ. మున్మాటిజలపానమున నోలి ఋగ్యజుస్సామవేదంబులు సంతసిల్లుఁ
దొలితొలి వక్త్రంబు దొడయ నథర్వహర్షంబును రెండవుసారె ధర్మ
శాస్త్రదోషేతిహాసప్రమోదపురాణసంప్రీతులును గల్గుఁ జరణయుగముఁ
బ్రోక్షింపఁ బుండరీకాక్షుండు ప్రియమందు నయనంబు లంటిన నలినహితుఁడు

తే. సమ్మదంబునఁ దేలు నాచమనసంప్ర, యోగ మిట్టిది వస్త్రయజ్ఞోపవీత
ధరణముల నన్నపానతంత్రముల మున్ను, సేసి పిదపను నిది యనుష్ఠింపవలయు.

తే. ఆస్యశుద్ధి యొనర్చిన [1]యపుడు వోక, భక్ష్యభోజ్యలవంబులు పండ్లనడుమ
నిలిచి పదపడి పోవుట గలిగెనేని, నాచమన మాక్షణంబ చేయంగవలయు. 286

వ. శౌచవిధి సమస్తవర్ణసామాన్యధర్మంబు శూద్రునకు నాచమనం బోష్ఠపుటం బొకమరి ప్రోక్షించుకొనుటయు దానిం గరంబున నడ్డం బొకమరిదొడయుటయు నింతియ. 287

క. తాను శుచిత్వం బేమిట, నైనను నేమఱక నియతి నతులితశుశ్రూ
షానిరతుం డై శూద్రుఁడు, మానితవిప్రులకు నోడి మనఁగా వలయున్. 288

సీ. అవనీసురుఁడు జపయజ్ఞుఁ డధ్యయనోపజీవి తపశ్శోభి భూవరుండు
ప్రారంభయజ్ఞుండు పరమదండోపజీవకుఁడు పాలనశోభి వైశ్యుఁ డమల
హవ్యయజ్ఞుఁడు విక్రయాజీవి యాతిథ్యపరిశోభి శూద్రుండు పరిచరత్వ
యజ్ఞుండు శుశ్రూషణాజీవి దక్షత్వశోభి యట్టులు గానిచొప్పు లఖిల

ఆ. వర్ణజాతులకు నవశ్యంబు నాలవ, వాని కెమ్మెయిం ద్రివర్ణభక్తి
వలయు నడప యతులవలన విశేషించి, నిత్యభజనపరత గృత్య మరయ. 289

క. యతి సర్వాశ్రమచరణ, స్థితులకు నుత్కృష్టుఁ డతని కెరు వ్వాఁడిన శ
క్తత గలిగినవారు శ్రుతి, స్మృతివిహితాచారు లగుట మే లరయంగన్. 290

సీ. ప్రియవాదితయును శాంతియును దాంతియు ననాలస్యంబు నతులశీలంబుఁగలిగి
నా కిది వలయు దీన సుదుస్తరంబును ఘోరంబు నైనసంసారజలధిఁ
గడతు నే నని భిక్షుకజనంబులకు నెవ్వి హితము లప్పనులు సంతతముఁ జేయు

1 యప్పు డొక్క, భక్ష్య...పండ్లమొదల.

చదువుగు లొత్తుచు[1]నిష్ఠమడుఁగుచు నీచత ననుచరించుచు ధర్మమున నుపార్జి
ఆ. తంబు లైనయట్టిద్రవ్యసంచయములఁ, దృప్తి సేసి దేహగుప్తి నడపి
పగలు రేయు నాక పరిచర్య నొనరించి, శూద్రుఁ డిహపరములసుఖముపడయు.
క. దానోపవాసముల ప, ప్తానితగతి లేదు శూద్రునకు యతిదెస స
న్మానసమునఁ దత్పూజా, ధీనరతిం గాని యెన్ని తెరువులఁ జూడన్. 292
తే. తెరువుఁ దప్పి తూఁగాడుచు నరుగుదెంచు
యతిఁ గనుంగొని మనమున [2]నడలు వొడమ
నెదురుకొని దప్పి దీర్చి సస్మదము సేత
శూద్రునకు ధర్మవిధి యని శ్రుతులు సెప్పు. 293
చ. యతి రుజఁ బొందినం బొలఁగ నౌషధకృత్యముఁ బథ్యమై సము
చిత మగునట్టిభోజనము నేర్పుటయుఁగా మలమూత్రముల్ జుగు
ప్సితములు గానిభంగి గలచిత్తముతో జలకార్యమోపి వ
ర్జితముగఁ జేఁతయుం గలచరిత్రము శూద్రున కిచ్చు సద్గతిన్. 294
క. ఏవిధమున నోపిన యతి, భావము దుఃఖంబు వాపుసని సాదరచే
తోవృత్తిఁ బూని చేయం, గా వలయును శూద్రుఁ డది సుగతి నొందించున్.

సర్వవర్ణసామాన్యధర్మనిరూపణప్రకారము

వ. అని చెప్పి సర్వజాతిసామాన్యంబు లగుధర్మంబు లెఱింగించునాదరంబున
న మ్మునివరుం డి ట్లనియె. 296
సీ. పరధనంబుల కాసపడక యొడ్లను దనయట్ల కాఁ జూచుచు నఖిలవస్తు
వులఁ దోఁచునడఁగు వీచులచందమున మెఱుంగులభంగి నని కనికొనుచు నెందు
నాసక్తిలేక భూతాలిపై దయ గల్గి నడచుట హితము దో నడచుఁ జేసి
నది మేల చేయుట చదురు గీ డవళతఁ దొడరఁ బ్రాయశ్చిత్తదోహలమున
తే. వేగ తొలఁగించు టొప్పెడువెరవ యెమ్మ, లేనిజంతువుఁజంపి త్రిస్నానములను
ద్వాదశప్రాణసంయమనాదరమున,నొక్కయుపవాసమునఁబాపయుక్తివాయు.297
ఆ. అస్థి గలిగి హీనమగుజంతు వైనఁ ద,ద్ద్విగుణవృత్తి వలయుఁ బ్రగుణజంతు
వునకు నలుమడించుకొనునది నరమాత్ర,హింస యష్టగుణకృతిహఁ బాయు.298
క. హీననరునట్ల గుఱ్ఱము, నేనుఁగును మనుష్యవధ మనేకాబ్దికభి
క్షానిరతిప్రభృతినుక,ర్మానుష్ఠానములఁ గాని యఱుగ దలఁతులన్. 299
తే. కల్లు ద్రావుట గురుతల్పగమన మధిక, పాతకము లివి ప్రాణముల్ వాయఁబెట్టి
చేయుప్రతికారములఁ గానిచెడవుగోధ, రాద్యధికదానములనైన నఱుగవండ్రు.
క. ఇవి యెఱిఁగి యెపుడుఁ బరలో,కవిభీతి మనంబునందుఁ గల్గి సకలభూ

1 నిష్ఠ మడుగుచు. 2 నరలు వొడమ.

తవిషయకయ మూనినయ,ట్టివాఁడు గీ డెల్లఁ జో నడిచి మే లొందున్. 301

క. ఈనెఱిఁ [1]గనికొని శూద్రుం, డైనను గ్రమవృత్తి నవ్యయం బగుపదముం
గానం బడయుట గల్గును, వానికి నియమములత్రోవ వలవక యునికిన్. 302

వ. అని నిర్దేశించి యరిష్టంబు లెఱిఁగింప ననుకంప పుట్టుటయు. 303

సీ. పురుషు హిరణ్మయు నరుఁ డెవ్వఁ డుత్తరమునఁ గాంచు దక్షిణముఖత నుండ
నతనికి వర్షత్రయమున మృత్యువు వచ్చు రవిమండలంబు నిప్పు భ్రమము గాఁగఁ
గనిన రెండేఁడులఁ గౌముదిఁ దననీడఁ దూఁటు సూచిన నొక్కయేఁట నది వి
మాళియై యున్న షణ్మాసమాత్రంబునఁ గర్ణముల్ గరములఁ గదియ మూసి

ఆ. కొనినయపుడు మ్రోఁత వినకున్న నెలనాళ్లఁ, గర్ణములును నాసికయును బట్టు
గదల వికృతవర్ణకత పంక్షఁ గన్నులఁ, గలుగ నాఁడ మరణ మొలయు నండ్రు.

వ. అట్లు వర్తిల్లునరిష్టంబులం దెయ్యవి దోఁచినం గలంకం బొరయనియంతరంగంబు తోడఁ దృష్ణాకలితం బైనసంసారంబునందలి యాసంగంబు వదలి హృదయం బేకాగ్రంబు గావించి మునీంద్రనిర్దిష్టనిర్మలధ్యానకర్మంబులం దగిలియుండె నేనిం గాలాంతకప్రసాదంబు వడయుం దెలివుకొఱంతం గాలగోచరత్వంబు నొంది వైశ్యరాజన్యవిప్రకులంబులం దస్త్రవివిధసంపత్సమృద్ధంబులుఁ బ్రబుద్ధంబులు నగువంశంబులం గ్రమంబున జన్మించి. 305

క. అయ్యైకర్మంబులదెస, నెయ్యం బెపలారఁ గలిగి [2]నియమనిరూఢుం
డియ్యన యన సుకృతంబుల, నయ్యెడుసౌఖ్యంబు నిహామునందుఁ బరమునన్. 306

తే. అనుభవించుచు గమనంబు నాగమనము
నాచరించుచు బ్రహ్మసభాంత మైన
పుణ్యలోకనికాయంబుఁ బొంది యెల్ల
నెఱిఁగి యూహించి యిట్లని యెదఁ దలంచు. 307

క. ఇవి యెల్ల నశాశ్వతములు, భవమరణాకలితములును బటుసంసారో
ద్భవదుఃఖయుక్తములు సుఖ, లవయుతములు వీనియందు లౌల్యం బేలా. 308

వ. అని తలంచి యపునర్భవకారియు ననధికంబును నచలంబును నగుధర్మంబు గోరుచుండు నకృతకర్మఫలంబు నొందను గృతకర్మఫలంబు దొఱంగను నెవ్వరికి వశంబు గామి ధ్రువం బగుటం జేసి కృతకర్మవిశేషంబున నతండు వాసవాది వరిష్ఠసహవాసంబున వర్తించి. 309

తే. పుణ్యఫలకాలమునయంతమున నితాంత, సంప్రబుద్ధజనంబువంశమునఁ బుట్టి
బ్రహ్మసంస్కారముల నెల్లఁ బడసి యతిథి, దేవపితృకోటులకుఁ బరితృప్తి సేసి.

తే. భార్య పుత్త్రు లాదిగఁ గలపాశసంచ
యంబు నిరసించి యతిధర్మ మాచరించి

1 గైకొని. 2 నిత్యవిధిజ్ఞుం.

యిలు వెడలి గురుశుశ్రూష నలఘుసాంఖ్య
యోగశాస్త్రరహస్యైకయోగ మొంది. 311

సీ. పుణ్యంబు లైనయరణ్యంబులను శూన్యగృహముల దేవతాగృహములందు
గుహలను నిలుచుచుఁ గుడుపు భిక్షనొనర్చి యొకచోటమునుగక యొల్లమియును
వలపును వెడలి నిర్ద్వంద్వత వాటించి మమత యహంకృతి మాని నిత్య
తృప్తాత్ముఁడును జరాక్షీణత్వరహితుండు నై గమ్యదిశ యొక్కఁ డనఁగ లేక

ఆ. మెలఁగుచుండి పక్వఫలము తొడిమఁ బాయు,పగిది గుణచయంబుఁ బాసి యక్ష
యంబు నచలమును నిరామయంబును నగు,పదముఁ జెందు శుద్ధభావ మెసఁగ.

వ. అని చెప్పి. 313

క. భిక్షుకుఁ డిమ్మెయి నిజముఁ, బక్షీ విడుచునట్లు మాయఁ బాసి యభేద్యం
బక్షర మనుతత్త్వంబును, సాక్షాత్కృతిఁ గూర్చి నిలుచు శాశ్వతపదవిన్.

వ. అమ్మహానుభావుండు సంసారసాగరంబు గడచుటయ కా దాశ్రితులనుం గడ
పంజాలి యుండు. 315

ఉ. కావున భిక్షుఁ జెంది ప్రియకారిత శూద్రుఁడు గొల్చునేని సం
భావితుఁ డైన యాతనికృపారస మాని తదీయసంగవి
ద్రావితకల్మషుం డయి చిరక్రమవృత్తిత నాయి గ్రొచ్చి నీ
ర్వాపిరి గన్నయట్టులు శివం బగుతత్త్వము గాంచు నెమ్మెయిన్. 316

తే. అఖిలజనులకుఁ బరమపదాభిలాష
వృత్తి సామాన్య యది యెందువెంట శూద్ర
జనములకు నెట్లు వొరలిన సఫల గాదు
దాని భిక్షుకసేవ సత్ఫలతఁ గూర్చు. 317

పరాశరమునిప్రణీతధర్మవిశేషంబు భీష్ముండు ధర్మజునకుం జెప్పుట.

తే. వర్ణముల కెల్ల నింద్రియవ్యాప్తినిగ్ర
హంబు వలయు నియ్యది గన్నయంతఁ దృప్తి
బొంది యెం డాసపడ కున్న నొందు సాధు
జనులు వెదకుననామయ సత్పదంబు. 318

తే. పరమ మైనయీధర్మంబు వట్టి పాప
యోను లగుకామినులును వైశ్యులును శూద్రు
లును సుగతి గాంతు రనిన సజ్జనతఁ బరఁగు
బ్రాహ్మణులకు రాజులకును బ్రాఁతె సుగతి. 319

వ. అని చెప్పి వెండియు. 320

సీ. బోధ మక్షీణపాపునకుఁ గల్గదు సద్గురుండు సెప్పంగ సంశ్రుతము లైన
పనులఁ బాపంబులు వాసిన నిర్మలజ్ఞానోదయం బగు దాన గర్వ

ముదయింప వచ్చిన నుడుపంగ వలయు గర్వంబున గురుసమారాధనంబు
వదలిన నాబోధవైభవ మెడలిన యంతటఁ బోక కీ డావహిల్లుఁ

ఆ. పరమబోధమునకు ఫల ముపశాంతిగా, నెఱఁగి యెంతబోధ మెక్కు డయ్యె
నంత శాంతుఁ డగుచు ననవరతంబును, గురునిఁ గొలిచి మేలుపురుషుఁ డొందు.

సీ. రక్షించునది యుదరంబు శిశ్నము ధృతిఁ బాణిపాదములు దృక్పాటవములు
వినుఁ డింద్రియంబుల మనమును మనమున బుద్ధి నిల్పినఁ బ్రబోధవికచ
హృదయస్థుఁ డై ధూమ మెడలినశిఖివోలె వెలుఁగుదేవునిఁజూచు వెరవుగలుగు
యుక్తుండుగా కేలయొదవు మహేశ్వరుఁ గనుట యుక్తాత్ముండు గను సుభక్తి

తే. నట్టిభంగికిఁ జాలినయట్టిఁ డైన
వికృతిషోడశకంబును బ్రకృతిసప్త
కంబు మూలప్రకృతిఁ జిత్తకలన నరయ
వికృతియును బ్రకృతియుఁ గానివిభునిఁ గాంచు. 322

క. ఇది సాంఖ్యానము దీనిని, మది కలవడఁ జేసికొనుచు మఱవక గురు ని
ర్మదుఁ డై కొలువఁగఁ గేవల, పదము నతనికరుణ పెంపు ప్రకటము సేయున్.

తే. భిక్షుభావంబుఁ బొంది యీశిక్ష యాఁది
మెలఁగునర్హత త్రైవర్ణికులకుఁ గలదు
శూద్రునకు భిక్షుసంసర్గసులభ మమల
పదము వానికి భిక్షుతఁ బరఁగఁ జనదు. 324

క. పరమజ్ఞానులయొద్దను, బరఁగిన సజ్జుఁడును బోధభరితుఁ డగు నిరం
తర మేరుసమీపస్థితి, హిరణ్యరుచిఁ గాక మెపక మెసఁగినపగిదిన్. 325

క. గురుశుశ్రూషామహిమం, గరుణం జతుర్వర్ణహితము గా నిమ్మాడ్కిం
బరివర్ణితంబు సేసెం, బరాశరమునీశ్వరుండు పౌరవముఖ్యా. 326

వ. అని సకలధర్మోపదేశధుర్యుం డైనభీష్ముండు పరాశరమునివర్యవాక్యసంచయంబు
సెప్పినం బరితుష్టుం డయి పరమవినయంబునం బాండవాగ్రజుం డక్కురు
కులాగ్రగణ్యుతో నరులు సురలకు నింద్యు లగువారును గల రని విందు వారల
వర్తనం బెట్టి దెఱింగింపు మనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 327

సీ. ఇట్లు మాతలి యమరేంద్రుని నడిగిన ధర్మార్థకామముల్ ధర్మచరిత
వర్తనఁ జెల్లించువారు వామాక్షులు గోరఁగాఁ దగురూపగుణసమృద్ధి
గలిగియు వర్జితకాము లయ్యెడువారు విద్యాధనైశ్వర్యవిషయగర్వ
విరహితు లగువారు విజితేంద్రియులు నిజదారతృప్తులుఁ దపోధనము గాఢ

తే. తత్పరతఁ గూర్చుఘనులు సత్యవ్రతులును
పరమశౌచులు బహుకార్యపరత లేని

గూఢధర్మలు సన్న్యాసకోవిదులును
దనకు నభివంద్యు లగుట యతండు సెప్పె. 328

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు తటాకనిర్మాణరూపం బగుధర్మంబువిశేషంబు విన వలతుం జెప్పవే యనుటయును ననిమిషనదీనందనుం డాదరభరితుం డై. 329

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ దటాకనిర్మాణఫలవిశేషంబు సెప్పుట—

సీ. దేవతిర్యఙ్మనుష్యస్థావరాశ్రయము దటాకంబు విను మట్లుఁ గాక యందు
గోకులంబులు నీరు గోని [1]దానికర్తకులము నెల్లఁ బుణ్యలోకమున కనుచు
నీలోకమున శ్రీయు నెక్కుడు కీర్తియు నతనికిఁ జేయు వర్షాగమమున
నీతున వేసవిఁ జెరువులో నీ రున్న నగ్నిహోత్రాదిమయజ్ఞవాజి

ఆ. పేయఫలము లోలి నాయన కగుఁ గట్టఁ, దగినతరువు లిడిన సుగతి గలుగు
నిహసుఖంబుఁ బొందు విహగాదిబహుభూత,వాసపౌఖ్య మతఁడు సేసెఁ గాన.

క. సలిలాశయములు సేసిన, నలఘుప్రియ మందుఁ బితృచయము లూర్ధ్వగతుల్
గలుగును దానం దమ కను, తలఁపున నది గోరుచుండు ధర్మతనూజా. 331

తే. ఛాయ నతిథివర్గంబుఁ బుష్పములఁ సురగ
ణంబుఁ బండులఁ బితృనివహంబుఁ బ్రమద
మందఁ జేయు వృక్షంబు లట్లగుట వృక్ష
రోపణక్రియ మేటిధర్మవు కుమార. 332

క. అనిన విని ప్రీతుఁ డై య,జ్జనవిభుఁడు గృహస్థధర్మసాకల్యజ్ఞా
ననిరూఢి నాదుచిత్తం,బున నోలయింపు భవదీయపుణ్యఫణితులన్. 333

క. అనవుడుఁ దాత యలరి య,మ్మనుమనితో నిట్టు లనియె మహియును విష్ణుం
డును జేసినసంవాదము, విను మది నీకోర్కిఁ దీర్చు విశ్రుతకీర్తీ. 334

తే. నన్ను నీ వడిగినయట్లు వెన్నుఁ డర్థి, బుజ్జనంబులు మున్నుగ భూమిదేవి
నడిగె దానికిఁ బ్రియ మంది యమ్మహాను,భావ యి ట్లని చెప్పెఁ దద్భావమలర.

క. దేవా హుతవహపరిచ,ర్యావిధి యొనరించి బలిసమాచరణము భు
క్త్యావేళంబునఁ జేయఁగ, దైవతసంఘంబు సమ్మదంబునఁ దేలున్. 336

తే. అన్నమున దుగ్ధమునఁ బండ్ల నైన మూల, కోటి నైనను దనుపారు నీట నైన
నిత్యమును జేయునది పితృకృత్య మోపి,వైశ్వదేవ మవశ్యనిర్వాహ్య మనఘ.

క. ఆచేతపిదప దానం, బాచరణీయంబు శక్తి కనుగుణముగ భి
క్షాచర్య సేయువిప్రులు, వేచి యిడఁగ వలయు నెపుడు వేగమ భిక్షల్. 338

తే. అప్పటికి వారు లేకున్న [2]నగ్ర మగ్ని,ముఖమునం దైన నిడునది సఖుల బంధు
జనులు నతిథుల గురుల భోజనవిధాన, తృప్తులుగఁ జేసి బలివిధిఁ దీర్పవలయు.

---

1 దానిక్రంతకులము. 2 నన్న మగ్ని.

వ. బలు లుభయప్రకారంబులు వానియందు ధర్మాధర్మావధివనరక్షోజనాదివిషయం
బైన శ్రౌతబలి యేను మున్ను నిర్దేశించినయది యిప్పుడు సెప్పినయది పశుపక్షి
చండాలప్రభృతిగోచరం బగుస్మార్తబలి యని నిర్దేశించి వెండియు. 340

ఆ. విను గృహస్థధర్మవిధ మిది యీభంగి, నడపి పిదప భోజనంబు సేయ
వలయు విప్రుఁ డిట్టివాఁ డొందు నిహపర,సౌఖ్యసంపదలఁ బ్రశస్తచరిత. 341

క. అని చెప్పినఁ గృష్ణుఁడు నెమ్మన మలర గృహస్థవిధిసమాచరణము ని
ష్ఠ నడపెఁ గర్మశ్రద్ధా,ఘున నీవును నట్ల నడపు గార్హస్థ్యంబున్. 342

క. అది దురితనిరాసము న,భ్యుదయానందంబుఁ జేయుఁ బుణ్యయశస్సం
పద నిచ్చు నూర్ధ్వలోక, ప్రద మగు దానిఁ గొనియాడు భరతవరేణ్యా. 343

వ. అని యిట్లు భీష్ముండు భీమాగ్రజునకుఁ గృహస్థధర్మప్రకారం బెఱింగించె నని
చెప్పుటయు నప్పౌరవకులోత్తముల సంప్రశ్నోత్తరంబులు మఱి యుత్తరంగునం
జెల్లెం జెప్పవే యనుటయు. 344

చ. అపగతకామరోషహృదయాంతరఖేలనకల్య నిర్జపా
జపమహితవ్రతైకపరసంగధురాధికలొల్య చంద్రమ
స్తపనమయాక్ష కౌస్తుభనితాంతరుచిస్ఫురితాస్థిదామదీ
ప్తిపటలచారువక్ష మునిధీస్ఫుటభావిత దేవసేవితా. 345

క. సత్త్వాధిష్ఠాన కృతశు,భత్త్వప్రకటాభిధాన భక్తాధీనా
తత్త్వంపదార్థరూపా, తత్త్వసదనదీప ధూతదైత్యాటోపా. 346

మాలిని. జగదవనవినోదా సత్యజాతప్రమోదా
సగుణవిగుణభంగీ సంయమారామసంగీ
విగతవికృతమూర్తీ [1]విశ్వభూతప్రవర్తీ
సుగమగహనభూమా సోమపింఛాభిరామా. 347

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నానుశాసనికపర్వంబు
నందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

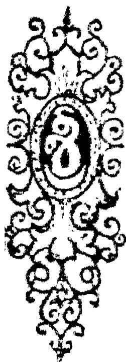
1 విశ్వలోకప్రవర్తీ.

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీపరమమునిహృన్నిశ్చల
తాపాదనకేళికౌతుకాతిశయమనో
వ్యాపారనిరూఢ స్తు
త్యాపాంగవిలాసలలిత హరిహరనాథా. 1

ధూపదీపనైవేద్యంబులఫలవిశేషము భీష్ముండు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కి ట్లనియె 2

తే. అట్లు గృహమేధిధర్మతత్త్వాగమము, దనకుఁ గలుగంగఁ జేసినతాత కెలఁగి
మనుమఁ డూర్జితభక్తియు వినయగౌరవంబు సమధికతావైభవంబుఁ బొంద. 3

వ. మహాత్మా సుమనోధూపదీపనైవేద్యంబు లుత్తమంబు లగుపూజాసాధనంబు
లని వానిం గొని దేవతలం బూజింతురు తద్విశేషం బెఱింగింపవే యని యడుగు
టయు నతం డాదరభరితుం డయి దీని శుక్రుండు బలిదానవేంద్రునకు బలి
మనువునకు మనువు సువర్ణుం డనుతపోధనునకు సువర్ణుండు నారదునకుం జెప్పి
రప్పరమముని నాకుం జెప్పె నత్తెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని పలికి యప్పుడమి
ఱేని కి ట్లనియె. 4

సీ. ఓషధు లమృత మయ్యుత్తమవస్తుసంతతిలోనఁ బుష్పవంతములు మేలు
పుష్పముల్ గొని సురపూజ లొనర్చిన మానవులకు మంచి మనసు గలుగు
నట్లు గావున సుమనోభిధానము పుష్పముల కయ్యెఁ దద్దివ్యపూజ లిచ్చు
నరులకోర్కులు సుమనస్కతఁ దీర్చుట నమరులు సుమనస్కు లనఁగ జనిరి
ఆ. కంపురూపుఁ దెలుపుఁ గలిగి యకంటక, భూరుహాదులందుఁ బుట్టినట్టి
పుష్పములఁ బ్రియంబుఁ బొంది కైకొందు, నిర్జరులు పూజనములఁ గురువరేణ్య.

క. నళినంబులు జాజులునుం, దులసీదళములుఁ బ్రభూతతోషము గీర్వా
ణులకుం జేయును యక్షా,దులకు జలోద్భవము లెల్లఁ దుష్టి యొనర్చున్. 6

క. అరుణంబులును సకంటక, తరుభవములుఁ గటుకగంధధామములు నొన
ర్తురు శాత్రవాభిచారిక, కరణమున నథర్వమాంత్రికతఁ గుసుమంబుల్. 7

తే. భూతరక్షోగణములకు భూపవర్య, తీక్ష్ణగంధపుష్పంబులు దృప్తిఁ జేయు
నలఁప దీపు [1]వలచి పరిమళసుకాంతి, భరితములు నగుపువ్వులు నరుల మెచ్చు. 8

క. విను దేవాలయమునఁ బిత్రు, వనమునఁ బుట్టుకుసుమములు వలదు వివాహం
బునకును శాంతికపౌష్టిక, వనితాజనరంజనాదివర్తనములకున్. 9

తే. కుసుమములగంధమున దేవకోటి వాని
దర్శనంబున యక్షులు దదుపభోగ
మున భుజంగప్రతాన మీమూఁడుదెఱఁగు
లను మనుష్యులు ప్రియ మందు టనఘ కలుగు. 10

క. దేవత లర్హాకుసుమపూ,జావిధిఁ బ్రియ మంది యపుడ జనులయెడల సం
భావించి వారికోర్కులు, గావింతురు సఫలములుగఁ గౌరవనాథా. 11

తే. సల్లకీజాతనిర్యాస మెల్లదేవ,తలకు మే లంతకంటె గుగ్గిలము లెస్స
యగలు గంధర్వయక్షోరగాదులకుఁ బ్రి,యంబు ధూపదానమునెడ నధిపవర్య.

వ. ధూపదానంబులయందు నధికతరంబు గర్పూరధూపం బని చెప్పి మఱియును. 13

క. సమధురమును గటువును దీ,క్ష్ణము నగుగంధములధూపకలన వరుస హృ
ద్యములు సురయక్షరక్ష, స్సమితులకును దత్ప్రకారజాతులకు నృపా. 14

తే. తగినయట్టిధూపము దేవతలకు నిచ్చి
పరమపుష్టియు నాయువుఁ బడయుఁ గర్త
యక్షగంధర్వపన్నగరాక్షసులును
ధూపమున మెచ్చి కోర్కు లిత్తురు కుమార. 15

క. మలయజము నగలు మఱియుం, గలుగు సురభివస్తువులు నికామప్రియదం
బులు వైహారికధూపం,బులయెడ మానవులచిత్తములకు నరేంద్రా. 16

ఆ. [2]దైవతార్చ లపుడు తామసభూతర,క్షో ముఖంబు లైనకుత్సితంపు
జాతు లెల్ల దీపసన్నిధి నడఁగు న,ట్లగుట దీపదాన మధికఫలము. 17

క. ఆలోకదాన మున భూ,పాల పరఁగు దీప మీఁగి భావము సద్ధ
ర్మాలోకనశీలం బగు, నా లెస్స యొనర్చినట్టియతనికి నధిపా. 18

---

1. గలిగి. 2 దైవతార్చ నపుడు.

తే. ఘృతము సాలమి వర్తి నికృష్ట యగుట, దగ సమర్పించి పెంచుట ధరణినాథ
కానియవి దీపదానవిధానమునఁ బ్ర,కాశవస్తువు దృఢదీప్తికముగ వలదె. 19

వ. అని వెండియు. 20

క. ఒరు లిచ్చినదీపం బప,హరించి తత్పాకమున నంధుం డగు భూ
వర [1]రథ్యాసభ గుడిపై, గిరి దీపం బిడి విభూతికిం బాత్ర మగున్. 21

తే. ఆలనేయి ముఖ్యము మహిషాదిమేష
జనితఘృతములఁ దైలంబు మనుజనాథ
మధ్యమము లగు మేదోస్థిమాంసరసము
లరయ నింద్యముల్ దీపసమర్పణమున. 22

క. జ్యోతిస్సాలోక్యకులో,ద్ద్యోతనమహితప్రకాశయోగంబులు పు
త్త్రా తెచ్చు దీపదానము, దాత కొసఁగు నమరపూజితసుఖత్వంబున్. 23

క. దేవతలకు నగ్రపురం,భావన నుపహార మిచ్చి పదపడి కుడువం
గా వలయు నట్టు సేయని, ధీవిరహితుఁ డసుర యగుట దెల్లం బధిపా. 24

వ. కావున. 25

క. తనయింటఁ గలుగునన్నము, మును దేవతలకు నివేద్యముగఁ జేసి ప్రణా
మనియమసహితసమర్పణ,మునఁ గృతకృత్యుఁడుగ వలయుఁ బురుషుం డనఘా.

వ. పూజకొండు శక్తిసంపన్నుం డయి యొనర్చిన. 27

క. తిలపిష్టము దధిదుగ్ధం,బులు మఱియును ధూపములును బుణ్యపరిమళం
బులు నగుపదార్థములు విబు,ధులకుం బ్రియ మొసఁగు బలివిధులఁ గురుముఖ్యా.

క. ఉపహారసమర్పకుఁ డగు, సుపురుషు గృహదైవతములు శుభములఁ గూర్పుఁ
నృపవర తత్కార్యరహితుఁ, గృప లేక నితాంతవిఫలకృత్యుం జేయున్. 29

ఆ. రక్తమాంససహితభక్తపిండముల నుల్లసితలోహితాక్తలాజములను
సురను బలియొనర్ప నురగయక్షాసుర,ప్రముఖభూతములు శుభంబు లొసఁగు.

క. సౌమ్యాసౌమ్యబలులు విను, సౌమ్యాసౌమ్యప్రకారజనకృత్యంబుల్
సౌమ్యనృపోత్తమ యయ్యై, కామ్యముఁ దత్తత్ప్రియపూజ్యకరణిం జేయున్. 31

క. అగ్రప్రదాయి వర్ణస,మగ్రుఁడు బలయుతుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు లోకా
నుగ్రహపాత్రము శాత్రవ, నిగ్రహశక్తుండుఁ దత్త్వనిష్ఠుండు నగున్. 32

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు గంగాపుత్త్రుతో సుమనోధూపదీపబలిప్రదానం
బులఫలవిశేషంబు లింకను విన వలతుం జెప్పవే యనుటయు నప్పురుషవరుం

1 సభ గుడిపై లోఁపల, గిరి.

డాకురువంశవరున కిట్లను నహుషువృత్తాంతంబున నది విస్పష్టం బగు వినుము
చెప్పెద. 33

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నహుషునిధూపదీపదానవిశేషంబు సెప్పుట

సీ. నహుషుఁడు భూపాలనము సేయుచుండి రాజస మించుకయు లేక సత్త్వనిష్ఠఁ
బుష్పంబులను ధూపముల దీపముల నివేద్యంబుల నమరుల కర్చ లిచ్చుఁ
బితృసంతతికి దీనఁ బ్రీతియొనర్చు రాక్షసయక్షభూతభుజంగమాది
తర్పణంబులు నన్నాతానిరాఘములు గా నివి గొని యొనరించు నిట్లు నిత్య

తే. నిరతిఁ జెల్లించి తత్ఫల[1]పరిణతిప్ర
దీప్తతేజోవిశేషసంప్రాప్తదేవ
రాజ్యుఁడై సురమునిగణపూజ్యభావ
మహిమ బొందియు దీనిఁ దా మఱవఁ డధిప. 34

క. సురలఁ బితృదేవతలఁ ద,త్పరతను మున్నెట్టు లట్ల పన్నగ సమ్య
క్పరితృప్తులఁ గాఁ జేయుం, బరమకుసుమధూపదీపబలిదానములన్. 35

తే. దానఁ జేసి తదీయమహానుభావ, మంతకంతకు నగ్గల మగుటఁ కతనఁ
దగియె మునివరవాహనత్వంబు నమ్మ,హాద్యుతికి వేయు నేల యనద్యరహిత. 36

క. విను మనుజేంద్రుల కెవ్వరి,కిని లేనివిశేష మతనికిం గలుగుట గ
ర్వనిరూఢి నొంది దుర్వ,ర్తనపరుఁడై యాతఁ డజగరత్వముఁ బొందెన్. 37

వ. అట్టియెడను బూర్వంబునను జేసిన పుష్పాదిదానపుణ్యవిశేషంబులమహానుభావం
బువలన నవ్వసుమతీశ్వరు శపించినమునీశ్వరుండు సదయుం డయి శాపమో
క్షంబు నిర్దేశించెఁ దత్ఫలవిశేషంబునన యశేషదోషనిరసననిపుణుండ వగు నీ
వప్పుణ్యానుష్ఠానంబున కొదవి తని చెప్పి వెండియు. 38

తే. పాండవాగ్రజ నహుషుండు బ్రహ్మసభకు,నాత్మగృహమునకరిగినయట్లు యరిగె
నట్టిపెంపును జనవిభుం డవ్విశిష్ట, దానఫలమునఁ జూవె పొందంగఁ బడసె. 39

క. అని పలికి భీష్ముఁ డిట్లను, విను మెందును దీపదానవిధి మే లనిశం
బును జేయ నూర్ధ్వలోకం,బును గర్తకుఁ బరమదివ్యబోధము నిచ్చున్. 40

క. ఎన్నినిమిషములు దైవత, సన్నిధి వెలుఁగంగఁ జేయు జనుఁడు ప్రదీపం
బన్నిసురవత్సరములు సు,ఖోన్నతి సన్నుతుల నాతఁ డొప్పు దివమునన్. 41

క. అనిన విని ధర్మజుఁడు శం,తనుతనయునితోడ విప్రధనము నపహరిం
చినయాతఁ డేగతిం జను, ననుటయు నతఁ డిట్టు లనియె నన్నరపతికిన్. 42

క. దురితము లనేకములు గల, వరయఁగ లోకమున వానియన్నిటికంటెన్
ధరణిసురధనము పాపపుఁ, దెరువునఁ గొను టధిక మండ్రు ధీరవిచారా. 43

---

1 పరిణతిని ప్రదీప్త.

క. భూసురధనాపహరణము, సేసినఁ గులనాశ మగుట సిద్ధము దానం
జేసి యగును జండాల,త్వాసంగము నపరభవమునందు నరేంద్రా. 44

వ. ఒక్కయితిహాసంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 45

ఆ. క్షత్త్రబంధుఁ డనఁగఁ గలఁ డొక్కనరపతి, యతఁడు మాలవాని నధికదుగఖ
భాగిఁ గాంచె గాలిఁ బఱచువిప్రక్షేత్ర,తలమురేణువునకుఁ దలఁగిచనఁగ. 46

క. కని యాధూళికిఁ గడు రో,సినకారణ మేమి యనుఁడుఁ జెప్పె నతని కి
ట్లని యమ్మాలఁడు దొలు బా,మున నే నొకవిప్రుకొడుక మునులు నుతింపన్. 47

ఆ. పరమనిష్ఠతోడ బ్రహ్మచర్యవ్రత, మాచరింతు భిక్షితాన్న మొక్క
నాఁడు వేడ్కఁ బుణ్యనదితీరమున భుజిం,పంగఁ దలఁచి చనఁగఁ బాపమడరె.

క. ధరణీదేవక్షేత్రము, పరాగపటలంబు బహుళపవనంబుగతిం
బరఁగి నరనాథ నాదగు, కరంబునన్నమునఁ బట్టెఁ గడుసాంద్రముగన్. 49

క. ఆధూళితోడఁ గుడిచిన, నీదుర్జన్మంబు వచ్చె నిది రొఱఁగెడుసం
వేదనము పూర్వపుణ్యఫ,లోదయమునఁ గలిగె నిన్ను యొకకల గంటిన్. 50

వ. దానిం జెప్పెద నవధరింపుము. 51

క. ఒకవిప్రవరుఁడు ననుఁ గని, యకటకటా యనుచు నిలిచి యడలకు మీదుగ
ఖకలాప మెల్ల వాయును, సకలంబును క్షత్త్రబంధుసంవాదమునన్. 52

క. అనియె నని చెప్పి వీడ్కొని, చని మృతుఁడై తొంటిబహుళసత్కర్మంబుల్
దను నుత్తమపదమునకుం, గొనిపోయిన నిత్యసౌఖ్యకుం డై యుండెన్. 53

వ. అనిన విని యజాతశత్త్రుండు గంగాపుత్త్రుతో నాకలోకం బేకప్రకారమనో
హారియై యుండునో బహుప్రకారప్రమోదియై వెలుంగునో యెఱింగింపవే
యనుటయు నతండు పుణ్యకర్మంబు లనేకవిధంబులు గావే కావునం దత్తదను
రూపానేకస్థానం బై నాకంబు నిశ్శోకంబును నస్తోకసుఖకరంబును నై కరం
బొప్పుచుండు గౌతమశతక్రతుసంవాదంబను నితిహాసంబు విను మది భవదీయ
ప్రశ్నంబునకుఁ బ్రాదేశవిశదీకరణం బగునుత్తరం బై యుండెడు గౌతముం
డను మహాద్విజుండు వనంబునం దపంబు సేయుచుండి శుండాలశిశువుం దల్లి
లేనిదాని నొక్కెడం గని కారుణ్యంబువొడమి పుత్త్రునింబోలెఁ బెనిచె నయ్యే
నికకొదమ కాలక్రమంబున మేటియేనుం గయి మెలంగుచుండె నక్కాలం
బున భూపాలనంబు సేయుధృతరాష్ట్రుం డను రాజునాకారంబు దాల్చి నాకపతి
యయ్యేడకు వచ్చి యవ్వారణపతిం బట్టి తనకుం గొనిపోవువాఁ డై దీని నా
కిమ్మని యమ్మునిపతి నడుగుటయు నతండు. 54

తే. ఇధ్మములు దెచ్చియిచ్చు నేనిచట లేని,సమయమునఁ గాఁచు నీపర్ణశాల మర్త్య
బుద్ధియుత మిది యీదంతిఁ బుత్త్రుఁబోలెఁ, బెనిచినాఁడ నీకీఁజాల మనుజనాథ.

ఇంద్రునకు మతంగమహామునితో నైనసంవాదము

వ. అనుటయు నాకృత్రిమజనవిభుండు. 56

చ. మునులకు నేనుఁ గేటికి సమూల్యపుగోవులఁ బుచ్చికొమ్ము వే
యనఘ పసిండి నీవలసినంతయు నిచ్చెద నన్న శైశవం
బున నిది దల్లి లేకునికిఁ బుట్టినయక్కటికంబు పెంపునం
బెనుచుటఁ జేసి దీనిపయిఁ బ్రేమము నామదిఁ గల్గు భూవరా. 57

క. కావున నొల్లను బదివే, ల్గోవుల నిచ్చినను నిష్కకోటి యొసఁగినం
బోవయ్య యేను మొఱ యిడఁ, గా వారిఁ గొనఁగఁ దగునె కరిపతి నీకున్. 58

క. అని మునిపతి వలికిన న, జ్జనపతి వాహనము గాఁగ సామజముం గై
కొనఁ దగదె రాజునకు ని, ట్లనఁ దగునే నీకు విడువు హస్తిఁ బ్రియమునన్. 59

వ. అని రాజసంబు దోఁపం బలుకుటయు నప్పరమద్విజుండు పుయిలోట దక్క
యి ట్లనియె. 60

తే. పుణ్యకర్ములు హర్షంబుఁ బొందఁ గనుట, పాపకర్ములు శోకార్తి పాలుపడుట
యెచటఁ గల్గు నజ్జముసభ కేఁగుదెమ్ము, దంతి నచ్చట నిచ్చెద ధరణినాథ. 61

వ. అనుటయు నతండు. 62

సీ. వినుము నాస్తికు లగుజనులుఁ బాపాత్మకులును గాక యేను వత్తునె మునీంద్ర
యచటికి నన్నయ్యముఁడు పుణ్యుఁడు తదీయాదరం బొప్పదే యనియె విప్రుఁ
డమ్మాట కవ్విభుం డప్పఁ బ్రోచునతండుఁ దల్లికిఁ దండ్రి కత్యంతభక్తి
గలవాఁడు నమ్మేలు గను నందు రా నొల్ల నని పల్కెఁ బల్కిన న త్తపస్వి

తే. రమ్ము మందాకినికిఁ దత్తటమ్ముపొంత, హస్తి విడిచెద ననుమాట యాడ నాతఁ
డతిథిశిష్టాన్నభోజులు నప్రతిగ్ర, హులును గంద్రది సరకు సేయుదునె యచటు.

క. అనినను ముని మేరువనం, బున నీ కొప్పింతు గజముఁ బోద మనుడు న
జ్జననాథవరేణ్యుం డా, తనిమోములఁ జూడ్కి నిగుడ దరహాసముతోన్. 64

క. మృదువులు సత్యోపేతులు, సదయులు భూతహితు లందుఁ జనుజనములు నా
కది యేల వేడ్క నిదె వ, చ్చెద నొండొకమంచిచోటు సెప్పు మనవుడున్. 65

క. నారదమునినాయకునివి, హారస్థల మైనవనమునం దిచ్చెద నీ
వారణము నచటు కిన్నర, ధీరమ్యం బప్సరోమతిప్రియ మనఘా. 66

సీ. అనిన గౌతముపల్కు విని గీతనృత్యాదిచతురు లై దేవతాసన్మునీంద్ర
హర్షంబు గావించునట్టివా రచ్చటి కరుగుదు రే నొల్ల నచ్చ టనియె
నరపతి యుత్తరకురుభూము లనిమిషకమనీయములు సర్వకామ్యవర్షి
యగు నందు వాసవుఁ డట వచ్చి కరి నొప్పఁ గొను ముని పలికె నమ్మునివరుండు

తే. గామహింసారహితులకుఁ గాక నాకుఁ
దరమె తత్ప్రవేశం బని దర్పఫణితి
నాడెఁ బతి దాని కాభూసురాగ్రగణ్యుఁ
డిందుగృహమున నిత్తు ర మ్మిభము ననుడు. 67

క. దానరతులు నక్షము లా,దానవిముఖు లందుఁ బోవ్రుతరముజనులు నా
కానెలవు నెలవు లే దని, మానవపతి పలుక ముని సమధురవచనుఁ డై. 68

వ. అన్నరనాథుతోడ. 69

సీ. రవిపాల నిచ్చెద రమ్ము కుంజరముఁ జే
కొనుటకు ననిన సజ్జనవిభుండు
నుతతపస్స్వాధ్యాయరతులకు గంతవ్య
మచ్చోటు నాకేల యనుడు వరుణు
పురిఁ గుంభిఁ గైకొను పొద మన్న మునిఁ జూచి
యగ్నిహోత్రము నిష్టియజనములును
గలవా రరుగుదురు గాక యన్నెలవొల్ల
నని యాడె భూపతి యతని కాతఁ

తే. డింద్రుకడ మర్త్యకోటికి నిష్ట మచట, గోరు నీ కిత్తు నని చెప్పె శూరయాజి
వేదిశతవర్ష పురుషులు వోదు రందు, దాని నేఁగోర నని పల్కె ధరణివిభుఁడు.

వ. పలికిన నప్పరమతపోధనుండు. 71

క. రదిఁ గొను మచ్చోటను వే, పొద ప్రాజాపత్యలోకమున కనవుడు నా
కది యేల యశ్వమేధుల,పద మనియెం బతి తపస్విపతి యాతనితోన్. 72

చ. అపగతమోహశోక మగునట్టిది గోగణలోక మిత్తు మ
ద్ద్వీపవరు నందు నీ కనినఁ దీర్థనిషేవ్రులు గోప్రదానపు
ణ్యపరులు బ్రహ్మచర్యనియమాఢ్యులు నచ్చటి కేఁగువారు దా
నిపయిఁ బ్రియంబు నాదు మది నెక్కొన దక్కడ కేల వచ్చెదన్. 73

సీ. అని ధృతరాష్ట్రుఁ డాడిన ముని శీతోష్ణసుఖదుఃఖమిత్త్రారిముఖములైన
బహువిధద్వంద్వముల్ పరఁగవు బ్రహ్మలోకమున నయ్యెడ సామజము హరింతు
గాని ర మ్మనుడు నమ్మానవపతి యసంగులుఁ గృతాత్ములు వ్రతాచలితమతులు
నధ్యాత్మనిరతులు నందుఁ బోదురు గాక యచ్చటు గాన శక్యంబె నాకు

తే నవనిసురవర్య యన రాజు నతఁడు సూచి
మునిమహత్తరుఁ డే నిన్ను ననిమిషేంద్రుఁ
గా నెఱింగితి నెల్లలోకములఁ దిరుగు
దెచట నైనఁ బొందదు గదా యొగ్గు నిన్ను. 74

చ. అనవుడు మ్రొక్కి యింద్రుఁడు మహాత్మ మతంగజహేతువాదవ
ర్తను నసుఁ బంపు నీపనుపు దక్కొని చేసెద నన్నుఁ బుత్త్రుఁ డీ
వనకరి నాకు సాధుజనవత్సల యిమ్ము కరంబు నెమ్మి దీ
ని ననియె సాంత్వనంబుగ మునిప్రవరుండు గులప్రదీపకా. 75

వ. అనిన విని యింద్రుం డిట్లనియె. 76

తే. కరి నెలంగి నీమీఁదఁ బుష్కరము సాఁచి
మూరుకొనియెడు నడుగులమ్రోల నిల్చి
ముద్దు [1]గురియుచుఁ బలుకులు మ్రొక్కు నిట్టి
దాని నిన్నేల పాపుదు మాననీయ. 77

మ. నను నే డాఁచెద నన్ను నేబుధులుఁ గానం జాల రక్షీణబో
ధనసంపత్తి నెఱింగి తేర్పడ మునీంద్రా రండు నీవున్ భవ
త్తనయుం డీకరియున్ నితాంతసుఖనిత్యంబైన నాకంబునం
దనపాయస్థితి మత్సఖత్వమునఁ బెంపారం బ్రవర్తింపఁగన్. 78

ఆ. అనుడు సంతసిల్లి యట్ల కా కనిన న,మ్మునివరుండుఁ గరియు మున్ను గాఁగ
నేఁగె దివమునకు మహేంద్రుండు సమ్మోద, భరితుఁ డగుచుఁ గురునృపాలవర్య.

క. అనిన విని భీష్ముతో న,జ్జనపతి యి ట్లనియెఁ దపము సారపుధర్మం
బని యాఁది మీరు సెప్పుదు, రనఘా లేకుండు నే తదధికం బొకఁడున్. 80

వ. అనుటయు నాదేవవ్రతుం డానరదేవోత్తము నర్మిలి నాలోకించి. 81

భగీరథునకు బ్రహ్మతో నైనసంవాదప్రకారము.

సీ. వినుము ధర్మములెల్ల వినుతకృత్యంబుల తప మెన్ని యెన్నఁగా ధర్మ మెందుఁ
గలదు తపం బనఁగా నియతాశనత్వము భగీరథుఁడు పద్మజునిసభకు
నరిగిన నతనితో నద్దేవుఁ డిందుల కతులనిర్మలతప మాచరింప
కరుగుదేరంగ నెవ్వరికిని రా దెట్లు వచ్చితో యనిన నవ్వసుమతీశుఁ

తే. డేను గోదానములును భూదానములును
గన్యకాదానములుఁ దీర్ఘకలనములును
రాజసూయాశ్వమేధాధ్వరములుఁ బెక్కు
సేసినాఁడ వచ్చుట దానఁ జేసి కాదు. 82

మ. అవనీదేవత లొక్కెడం గ్రతువిధివ్యాసక్తులై యుండఁ ద
త్ప్రవిఘాతంబులు దోఁచె నేను రణసంరంభంబునన్ వారి కు
త్సవ మొందించితి వారిఁ బాపి ముద మందన్ వారు నన్ బ్రహ్మపా
ల వరిష్ఠావ్యయసౌఖ్య మొందు మని లీలం జెప్పినన్ వచ్చితిన్. 83

---

1 గునియుచుఁ.

తే. ఆఁకలియు నీరువట్టును నాదరింప
కేను విప్రులపని సేసి యిట్టిమహిమఁ
గంటి నియతాశనత్వము కాక తప మ
నంగ వే ఱొండె ధర్మాభినందనహృదయ. 84

చ. అనుటయు బ్రహ్మ యవ్విభున కర్చన లిచ్చి తగంగ గారవిం
చె నధిప నీవు విప్రుల భజింపుము సంయమితాశనుండ వై
యని దివిజాపగాసుతుఁడు సాదరభాషణవృత్తిఁ జెప్పిన
న్విని మును మంది ధర్మజుఁడు నెమ్మి దలిర్పఁగ సమ్మహాత్ముతోన్. 85

క. పురుషుఁడు శతాయు వను శ్రుతి, పురుషవరా బాలురైనఁ బొందుదురు మృతిం
జిర మగు నేమిట నాయు వ,చిర మగు నెద్దానఁ దెలియఁ జెప్పుము కరుణన్. 86

వ. అనుటయు నయ్యఖిలధర్మవేది యవ్విభున కి ట్లనియె. 87

తే. అనఘ యాచార మాయువుఁ బెనుచు నదియ
కాదు శ్రీయును గీర్తియుం గలుగఁ జేయు
విను దురాచారుఁ డాయువు పెనుపుఁ బొందఁ
డతని సర్వభూతంబులు నభిభవించు 88

క. కావున నాచారపరత, భూవర మేల్ సాధుజనులు వోవుతెరువు సం
భావించుట యాచారము, బా వర్ణాశ్రమసమర్థితం బరఁగు నృపా. 89

ఆ. గురునిమాట సరకు గొనమి దుశ్శీలత
పిట్ట పుడుక గోరు పిసుకఁ ద్రుంపఁ
గఱవ మరుగు టుదయకాలాస్తమయసమ
యముల భానుఁ జూచు టాయు వడఁచు. 90

క. విను క్రోధంబును హింసయు, ననృతంబును లేమి సంధ్యలైనం దదుపా
సనము సురపూజనము రే, పానరించుట చిరతరాయు వొనరించు నృపా. 91

క. పరదారగమన మొప్పదు, పురుషున కది యెల్ల పాపములకంటె నరే
[1]శ్వరవర యాయుస్సంక్షయ,కరంబు దద్వర్జనంబు గడు మే లరయన్. 92

క. [2]పరదారలయందును సఖి, గురువృద్ధనృపాలబాలకులబాంధవభూ
సురవైద్యభృత్యబుధనా, గరకులసతు లాయువునకుఁ గడుఁ జే టనఘా. 93

వ. అని చెప్పి. 94

క. మే లివి గీ డివి యని భూ,పాలక యేఁ జెప్పినట్టిపను లెఱుఁగుము నీ
వోలిన యాయువుఁ బెనుపం,జాలు ననియు నపహరింప శక్తము లనియున్. 95

తే. తగనియది యొద్దియైన వ్రతంబు పూని
మాన నోపిన నాయువు మాల్పకుండు

1 శ్వర పరమాయుస్సంక్షయ. 2 పరదారములందును.

సంతటన పోవ దాయు నత్యంతవృద్ధిఁ
జేయుఁ దగినది సేసినఁ జెప్ప నేల. 96

వ. అని పరిభాషించి. 97

క. దేవగృహముకడ వీథిని, గోవాటమునందు రచ్చకొట్టముపొంతన్
భూవర సస్యములను వి,ణ్మూత్రవిసృజన మొప్ప దండ్రు చారిత్రవిదుల్. 98

ఆ. ప్రాఙ్ముఖుండు నార్ద్రపాదుండు నై భోజ
నంబు సేఁత మే లనంగ విందు
నిలిచియుండి కుడుపు నింద్య మమ్మెయి మూత్ర
సర్జనంబుఁ బాపసరణి యండ్రు. 99

క. అనలము గోవును బ్రాహ్మణుఁ, జన దెంగిలితోడ ముట్టఁ జంద్రార్కులఁ జూ
డను నమ్మెయిఁ దగ దాసన,మును గాంస్యము ననఘ భిన్నములు వర్జ్యంబుల్.

ఆ. వృద్ధు వచ్చునపుడు విను బాలుప్రాణంబు
లెగయఁ జూచు నతని కెదురులేచి
ప్రణతిఁ జేసెనేనిఁ బాదునఁ బడి యవి
దొంటియట్ల నిలుచు దురితదూర. 101

తే. అధ్యయనమున మస్తకం బంటుటయును
నిద్రయును నశుచితతోడ నింద్యకోటి
శిరముఁ గ్రోఁకంగఁ దగ దిరుసేత మస్త
కంబు తైలంబుఁ బూయఁగాఁ గాదు మేన. 102

సీ. వైరనిర్బంధంబు వలవదు గురుసితో నతఁడు కోపించిన ననుసరించి
తేర్చుట మేలు నిందించుట గురునెడ ననృతమాడుట యాయు నపహరించు
విప్రగోక్షత్త్రియవృద్ధదుర్బలభారవహగర్భిణులకు నీ వలయుఁ దెరువు
మాన్యభూదేవుని మంగళంబుల వనస్పతులను వలగొని చనఁగ వలయుఁ

తే. బంచదశిని జతుర్దశిఁ బద్మమిత్త్ర
వసులిథుల జన్మతిథులందు వలయు బ్రహ్మ
చర్య మడుగు లొండొంటితోఁ జనదు తోమ
దోషములు గొండియముఁ గ్రూరభాషణంబు. 103

తే. అంగహీను దరిద్రు విద్యావిహీను, రూపహీనునిఁ దెగడుట పాప మండ్రు
వేదదేవతానిందలు వేతనార్థ,కముగ జోస్యంబు నడపుట కల్మషములు. 104

సీ. దంతధావనము మూత్రపురీషసర్జనంబులు మౌనియై చేయవలయు నుభయ
సంధ్యల నిద్రింపఁ జనదు తండ్రికి రేపు మ్రొక్కి యాచార్యవిప్రులకు వరుస
మఱిమ్రొక్కునది వీరి కెఱుఁగుట దక్క దేవార్చనంబునకు మున్న న్యుకడకుఁ
జనఁ గాదు గర్భిణీసంయోగ మొప్పదు పరిణయంబునకు మున్ సురతసుఖము

తే. ననుభవించిన నవకీర్ణ యందు రట్టి, యఘము వోవఁ బ్రాయశ్చిత్త మాచరింప
నుత్తరము పడమర దలయుఁగ శయింపఁ,దగదు శీర్ణతల్పంబునిద్రయును గిడు.
క. సితపీతంబులు ఘార్యము, లతులమతీ కుసుమకోటియందుఁ గృతస్నా
నత రే పాపము శుచితా,ద్యుతుఁ డగు సుస్నాతుఁడేని నొడలు వొడసినన్.
తే. నీళ్లవాడక మును పూఁత నిండితంబు, చీర తడితో విడిద్పుట సెట్టి యొరులు
గట్టి విడిచినవస్త్రంబు గట్టఁగాదు, మడతమార్చు టొప్పదు [1]కడుమాపు దైన.
క. వలవదు వటపిప్పలముల, ఫలములు నమలంగ మేడిపండ్లును దగ దా
వుల మేఁకల నెమిళులయొఱ, చులుఁ గానివి యనిహితంపుఁజోటుల నధిపా. 103
క. విను [2]మొరుచూచిన మూచూ,చినభోజ్యము నిండ్య మన్యచిత్తముతోడం
గొనఁదగ దాహారము పా,త్తునఁగుడుచుట యఘముఁగూడుదూషించుటయున్.
క. చేతఁ గొని యుప్పు [3]నమలుట, రాతిపయిని నుప్పు గొనుట రాత్రి దధిమధూ
పేతంబుగఁ గుడుచుట ధ,ర్మేతరములు రేయి సక్తు వెగ్గు నరేంద్రా. 110
క. ఒకళులు సూచినయది వా,రికిఁ బెట్టక నమలుటయును ప్రీతిం దనపం
క్తికిఁ దెచ్చినచుట్టలు వే, ఱొకభంగిం గుడువఁ గుడుపు నులు విషభుక్తిన్. 111
క. నేయి మధువు సక్తువు దధి, పాయసము జలంబు భుక్తపరిశిష్టము భూ
నాయక యేరికి నిడఁ దగ, దాయువు వెంపారఁ గోరు టాత్మఁ గలిగినన్. 112
తే. అంగుళాగ్రముల్ సిటికెనలందు మొదళు
లనఘ దేవర్షితీర్థము లనఁగఁ బరఁగు
వరుస వలకేలియుప్పలవాయి పైతృ
కంపుఁదీర్థంబు తర్పణకార్యమునకు. 113
క. ఆచమనపూర్వకంబుగ, నాచరణీయంబు సర్వ మగుతర్పణముక్
వాచకపరుషత క్రోధం, బాచారవిధిజ్ఞు లఘము లండ్రు కుమారా. 114
క. దినమున సురతం బెయ్యెడఁ, జనదు చెడిపఁ గన్యఁ గవయఁ జనదు పతిత నం
టనిదాని నగ్నఁ జూడం, జన దుమిసిన వార్వ కునికి సకుతుఁ డైనన్. 115
ఆ. అట్టియెడలఁ దనకు నాచమనము దొర
కొనక యున్న సూర్యుఁ గనుచుఁ బ్రణవ
కలనతోడఁ గూడ వలచెవి ముట్టుట
శుచిత నిచ్చు నండ్రు సూరిజనులు. 116
ఆ. భగిని గురుని మిత్త్రుఁ బండితు వంశజుఁ, బేదపడినఁ దెచ్చి ప్రియముతోడఁ
దనగృహమునకల్మి కనురూపముగఁ బ్రోవు, పెనుపు సేయు నాయువునకు సిరికి.
క. పారావతములు శుకములు, శారికలును బుష్పలతలు జనవర పసిఁడిం
దారమున నైనముట్టులు, నారయ గృహమంగళంబు లాదర్శములున్. 118

---

1 కుఱుమాపు దైన. 2 మాచూచిన; మన్నూచిన; 3 నంజుట.

తే. గ్రువ్వ గ్రద్ద దివాంధపుఁ బ్రువ్వ గూబ
యిల్లు సొచ్చిన శాంతి సేయింప వలయుఁ
జదువఁ గుడుపును సంధెలఁ జనదు రాత్రి
యైనఁ బితృకార్యములు సేయు టఘముఁ జేయు. 119

క. కులమును రూపము శీలముఁ, గలకన్య వరించి యందుఁ గనినయపత్యం
బులకుఁ దగ నడపువది మం,గళములు గృతదైవపైతృకక్రియుఁ దగుచున్. 120

తే. వలయుఁ బ్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖత్వముల నొకటి
తారకంబులుఁ దిథులును వారములును
జోస్యు లెఱిఁగించినవి మేలు సువ్రతైక
లోల మంగళిపనికిని దైలమునకు. 121

క. వినుము సపిండీకరణ,మ్మున నేకోద్దిష్టమునను భోజనవిధి వ
ర్జన మొప్పు నాచరింపక, చన దామెతఁ గుడువఁ బోవ సజ్జనవినుతా. 122

క. తల్లికిఁ దండ్రికి సుతులకు, నెల్లవిధంబులను వలయు హితములు సెప్పం
దల్లకుఁడు గాక కర్జము, [1]సల్లభ్యము గాఁగఁ జూచి సౌజన్యనిధీ. 123

సీ. క్షత్త్రియుం డశ్వంబు గజమును రథమును నెక్కనేర్పులు గనుఁ బెక్కగఱచి
నానాయుధాభ్యాసనైపుణంబునఁ బొల్చి యుద్ధతంత్రములకు నోహటింప
కుండెడుమదిఁ జేర్చి దండనీతికి బోధకం బగునట్టిశాస్త్రంబు మొదలు
గాఁగ గాంధర్వంబుఁ గామతంత్రంబు లోనుగ శాస్త్రములనెల్లఁ దగినభంగి

ఆ. నలవరించి మున్న యధ్యయనంబునఁ, జొరవు గలిగి ధర్మచరణవేది
యై ప్రజాభిరక్ష యధ్వరకరణంబు, వలను మెఱసి నడపవలయు నధిప. 124

క. విను వర్ణాచారంబుల, ననఘ యిచటఁ దెలుపఁ దొడఁగ నైనను మును లీ
పను లాయుర్వృద్ధికరము, లనుటకతన వలసె నీకు నై చెప్పంగన్. 125

సీ. అధిప రజస్వల నంటుట కల్మష మాచరితస్నాన యైనసతిఁ జ
తుర్థదినంబున దోషాసమయమునఁ జెందంగఁ దగు నందు గొంద ఱార్య
లేనవునాఁ డొంద నింతియు షష్ఠాహమునఁ బొంద సుగవాఁడుబుట్టు వినుము
మఱియును సమవిషమము లగుదివసంబులం దోలిఁ బురుషుండు నంగనయును

తే. సంభవింతు రిట్టులు షోడశంబుదాఁక, నెల్లనాఁడును బుతుశక్తి యెడలకుండ
నెట్టికార్యము గల్గిన బుతుమతీస,మాగమము దప్ప నీ కున్ననాయు వెక్కు 126

క. విను మాచార మవశ్యం,బును నడపఁగ వలయు ధర్మమున కది మూలం
బనఘా ధర్మం బాయువుఁ, బెనుచును లక్ష్మిని యశంబుఁ బెం పొందించున్. 127

తే. ఇన్నియాచారములలోన నెక్కుడంద్రు
సకలభూతంబులందును సదయుఁ డగుట

---

1 సల్లాపము గాఁగ.

యాదిమును లట్లు గాప్రవ నఖిలవర్ణ
ములకు దయకల్మి పెద్దయు వలయుగుణము. 128

క. ఈయాచారాఖ్యాయం, బాయుశ్శ్రీకీర్తికారి యగుఁ బాపంబుల్
వాయం జేయును బృద్ధిపి, నాయక సద్వృత్తిఁ జదివినను దగ వినినన్. 129

తే. అనినఁ బ్రీతుఁ డై పాండునృపాగ్రతనయుఁ
డమరతటినీతనూజుతో నన్నదమ్ము
లేమివిధమునఁ దమలోన నెనసి నడచు
వార లెఱిఁగింపు మనుటయు గారవమున. 130

వ. అతం డతని కిట్లనియె. 131

క. విను భక్తియు వెఱపుఁ గలిగి, యనుజన్ములు పెద్దవాని నారాధింపన్
జనవర యతండుఁ దమ్ములఁ, గొనియాడన్ సిరికిఁ బట్టగుదు రుజ్జ్వలులై. 132

క. అనుజుఁ డొకఁడు వెంగలి యై,నను దప్పెడుఁ గాని పెద్దనకుఁ గార్యజ్ఞా
ననిరూఢి లేక తక్కిన, ననుజన్ములు సిక్కువడుదు రవనీనాథా. 133

చ. జనవర యన్నదమ్ములు ప్రసన్నమతిం గలకల్మి పంచి కు
డ్చిన వినుతించు లోకములు శ్రీయుఁ బొరిం బొరిఁ బెంపు వొందు లో
భనిరతిఁ బెద్ద కాసపడి పాడి దొఱంగినఁ బ్రాణగోడ్డపుం
బను లగు నవ్విధంబు మనపట్టది గాదె జగం బెఱుంగఁగన్. 134

తే. తండ్రిపిమ్మట నన్నయ తండ్రి పిన్న, వారలకు నెల్ల నాతనివనిత దల్లి
దల్లిగడచన్న నని చెప్పి తాత మఱియు, మనుమనికి నిట్టులను నభిమన్యుపౌత్త్ర.

క. మానవనాయక యగ్రజుఁ, డైనను ననుజన్ముఁడేని నన్యాయంబుం
బూని సహోదరులకుఁ గీ, డైన నతఁడు దండ్యుఁ డందు రవనీపతికిన్. 136

వ. అని సహోదరప్రకారంబు సెప్పి వెండియు. 137

క. విను మప్పుఁ దల్లియట్లుగఁ, గొని నడపఁగ వలయుఁ జన్ను గుడిపి పెనిచె నె
వ్వనిత యదియు నాతనికిని, జననీసమ యండ్రు బుధులు సౌజన్యనిధీ. 138

క. జనకుం డధికుఁ డుపాధ్యా,యునకుఁ బదిమడుంగు లెక్క డుర్వీనాథా
జనకునకు దశగుణంబులు, జనని గురుత్వమున నిది ప్రశస్తము శ్రుతులన్. 139

క. జననీజనకులచే నగు, జననం బాగమము దనువిషయ మని చెప్పన్
విను మాచార్యునివలన నొం,దినపుట్టజరామరంబు దివ్యంబు నగున్. 140

వ. కావున గౌరవంబున నాచార్యుండు సర్వాధికుండు. 141

క. అని యిట్లు సుప్రసంగం,బున గురుజనతారతమ్యములు సెప్పినఁ దా
విని శంతనుతనయున కి,ట్లనుఁ బాండునృపాగ్రతనయుఁ డతులితభక్తిన్. 142

క. భూసురులకు నృపులకు నుప,వాసము దగుఁ గాని యన్యవర్ణులకుఁ దదీ
యాసక్తి గలిమి పెద్దయు, దోసం బని విందు ధర్మధుర్యస్వాంతా. 143

భీష్ముఁడు ధర్మరాజున కుపవాసవిధివిశేషంబు సెప్పుట

వ. ఉపవాసవిధియోగ్యతయును దత్ఫలవిశేషంబును విన వలతుం జెప్పవే యను
టయు నప్పురుషవరుం డప్పుడమిఱేనితో దీని నీవు న న్నడిగినట్ల యే నంగిరసు
నడిగిన నమ్మునిపతి నాకుం జెప్పె నత్తెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని పలికి
యి ట్లనియె. 144

క. రాత్రిత్రయంబు బ్రహ్మ, [1]క్షత్రియులకు నుపవసింపఁ జనుఁ దదధికముక్షా
గాత్రస్థితిఁ దప్పింపని, మాత్ర [2]నయిన మేలు కురుసమాజవరేణ్యా. 145

క. విను వైశ్యులకును శూద్రుల,కును నాలుగుగుడుపు లుడుగు కొలఁదికి మిగులం
జన దుపవసింప నుపవా,సనిరూఢత పెంపు కల్మషము వారలకున్. 146

ఆ. పౌర్ణమాసిఁ బూర్వపక్షాష్టమీచతు,ర్దశుల నుభయపక్షవశత వచ్చు
షష్ఠిఁ బంచమిని సునిష్ఠమై నుపవాస, మున్న వివిధశుభము లొలయు నండ్రు.

సీ. ఏకభుక్తవ్రత మెంతయు నిష్ఠ మాసం బెల్ల నడపిన సద్ద్విజుండు
సుభగాకృతియురూపశోభితాంగనయు సత్సుతులును ధనధాన్యతతులు భోగ
ములు సద్గుణంబులు భూరియశంబును మొదలైన బహుశుభంబులకుఁ బాత్ర
మగు నేఁడుకాల మయ్యతులవ్రతము సల్పి యఖిలభూలోకసౌఖ్యములుఁ ద్రిదివ

తే. మోదమును గండ్రు రెండును మూఁడునాళ్లు
నీక్రమంబున నోపిన ట్లెక్కినట్టి
దినము లెడ పెట్టి కుడుచుచు ధృతి నొకేఁడు
నడపువారల తెఱఁగు లేర్పడఁగ వినుము. 148

క. ఎక్కుడుదినముల శుభములు, నెక్కు డఖిలవైభవములు నెక్కు డినమునం
దక్కక యుండెడుకాలము, నెక్కు డమహాత్మతయు నెక్కు నిభపురనాథా. 149

తే. వత్సరం బెల్లఁ బక్షోపవాసనియతిఁ, గడపినతనికి బుణ్యలోకంబు లెల్ల
వాసభూములు మాసోపవాసవృత్తి, యైన బ్రహ్మలోకంబుసౌఖ్యంబు గలుగు.

ఆ. ఎంతనిష్ఠ గలిగె నేనియు మాసంబు, లోనియంద యెక్కుడైనదినము
లధిప యుపవసింప నగుఁ గాని మాసాధి,కోపవాసవృత్తి పాపమండ్రు. 151

వ. యుగసామర్థ్యంబుననుం బురుషమహానుభావవిశేషంబుననుం జేరి యుపవాస
వ్రతంబు మహాధికకాలకృతం బయినను గీడుం జేయక యత్యంతఫలప్రదం బై
యుండు. 152

తే. మాతకును వేదమునకు ధర్మంబులకును
బరము లగుగురుశాస్త్రలాభములు లేవు
తపము లే దుపవాసవ్రతంబుకంటె
నధిక మైనది యండ్రు మహాత్ము లనఘ. 153

1 క్షత్రమునకు. 2 మయిన మేలు.

తే. పావనంబులలో నెల్ల బ్రాహ్మణుండు, పరమపావన మను శ్రుతి పౌరవేంద్ర
యట్లు గావున భూదేవతార్చనంబు, భక్తిసంభృతముగ నడపంగవలయు. 154

వ. అప్రస్తుతం బైనను నీయర్థంబు విన వలయునట్టిది గావునం జెప్పితి నని పలికి వెండియు. 155

చ. అనశనదీక్షఁ జేసి సుర లాదిమునుల్ మహితానుభావులై
రనఘ సహస్రవర్షగణసంతతకల్పిత మైన యేకభు
క్తనియమతంత్రముగా నడపి గాధితనూజుఁడు బ్రాహ్మణత్వముం
గనియె మహోపవాసములఁ [1]గానిఫలంబులు లేవు భూవరా. 156

క. కావున నుపవాసవ్రత, సేవనము శరీరమునకుఁ జిత్తంబునకుం
బావన మైహికమహిమయు, దేవనిలయసుఖము నిర్విధిగా సమకూరున్. 157

క. వర మగునీవ్రతమున కంగిరసుఁడు దర్శకుఁడు దత్ప్రగీతవిధమునన్
నరు లెవ్వరు దర్శకు లగుదురు వారిం బొరయవు వేమిదురితములు నృపా. 158

క. ఈతంత్రంబు పఠించినఁ, బ్రీతి వినినఁ బాయు బహుదురితములు దిర్య
గ్జాతులభాష లెఱుంగెడు, నాతెలి వగు నపరభవమునందు నరులకున్. 159

వ. అనిన విని ధర్మజుండు సర్వధర్మజ్ఞానమహనీయునితో యజ్ఞకర్త యగుట మేలని మీరు పెక్కెడలం జెప్పితిరి యజ్ఞంబు ధనధాన్యవిభవసహాయసంపన్నులకుం దక్కం దక్కటివారలకుం జేయశక్యంబు గామి నెల్లం బెల్ల వారికి ననుష్ఠింప నయ్యెడు నట్టిపుణ్యకర్మం బెయ్యది యుపదేశింపవే యనుటయు నమ్మహీపతికి నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 160

క. నరవర యర్థంబులునుం, బరివారము లేకయును శుభస్థితిఁ జేయఁగా
దొరకొని యుండుట గని యంగిరసుం డుపవాసముం బ్రకీర్తించెఁ దగన్. 161

క. ఉపవాసాయాసంబును, నృపముఖ్యా దుస్సహముగ నీవు దలఁచి య
జ్ఞపరత్వము దుర్ఘట మను, నెపమిడి యిట్లడిగి తని మనీషం గంటిన్. 162

వ. అనశనవ్రతంబులందును జాలుకని తెఱం గెఱింగించెద. 163

చ. పగలును రేయుఁ గుడ్చి జలపానము లోనుగఁ గూడ్పునష్ట తు
ష్టిగ నొనరించి మర్త్యుఁ డొకటిగా నడుమఁగా మఱి యొప్పు నంట కే
మిగతిని బాపముం బొరయమిం దలకొల్పుచు హోమకార్యముం
దగు మెయిఁ జేయుచున్న విను దంగెటిజొన్నగు నూర్ధ్వలోకముల్. 164

వ. ఇది మేలితెఱంగు గొందఱు దుష్కరంబుగాఁ దలంతు రట్టివారలు దమ యోపినభంగుల నంగిరసుం డుపదేశించిన యుపవాసవ్రతవిశేషంబు లనుష్ఠించు వా రని చెప్పిన నప్పౌరవోత్తముం డయ్యుత్తమబోధనిధికి నమస్కరించి

1 గానిపదంబులు.

యధ్యాత్మకవిద్యాబోధకప్రకారంబు లగువాక్యసంచయంబులు పెక్కెడలం
గృష్ణద్వైపాయనాదిమునీంద్రులును గృష్ణుండును నాకర్ణించి యుపన్యసించిరి
కృష్ణశ్రోతృత్వంబు మహార్హతమంబు గృష్ణుని యున్నరూ పెఱుంగుటయు
నత్యంతసంభావనీయంబు. 165

ఆ. ఎవ్వఁడెఱుఁగఁబడిన నెఱుఁగంగఁ బోలివి, యైనయెల్లయవియు నవగతంబు
లగుట యీపరాశరాత్మజుఁ డాశ్రిత, కోటి కర్థిఁ గృష్ణుగుఱిచి చెప్పె. 166

క. కావున నధ్యాత్మకవా,క్యావలికిం జేరుగడ మహామహిమపదం
బై విలసిల్లెడుఁ గృష్ణుఁడ, యే వినఁగా వలతు నమ్మహితవాక్యంబుల్. 167

వ. అని పలికి యింకను నధ్యాత్మవిద్యావివరణంబు లగువాక్యంబు లనుగ్రహింప వలయు నని సంప్రార్థనంబు సేసిన నప్పార్థివాగ్రగణ్యుతో నక్కురువరేణ్యుండు నారదసనత్కుమారసంవాదంబు సెప్పెద నది యధ్యాత్మవిద్యోపకారప్రకారంబు లైనయుపన్యాసంబుల నొప్పి యుండు విను మని యిట్లనియె. 163

నారదసనత్కుమారసంవాదప్రకారము

చ. నారదుఁడు సనత్కుమారుకడ కర్థిమెయిం జనుదేర నమ్మునీ
శ్వరుఁ డుచితాసనాదు లుపచారవిధిజ్ఞతఁ దా నొనర్చి యా
దరభరితాత్ముఁ డై యభిమతం బగుకార్య మనుగ్రహింపు త
త్పరమతి నిర్వహింతుఁ దగ దానిఁ ద్రిలోచన మృత్యుమోచనా. 169

తే. అనిన నీతోడిగోష్ఠికి నర్థి పుట్టి, యరుగుదెంచితిఁ దమ్ముఁడ యని ప్రమోద
మెసఁగఁ బల్కి యప్పరమేశుఁ డిట్టు లనియె,నఖిలలోకార్చితుం డగునతనితోడ.

క. ధ్యానమున దర్శనీయం, బైనది యేవస్తు వెన్ని యనఘచరితస
న్మానితతత్త్వంబులు సం,ఖ్యానము యోగంబు నెట్టిగతులం జెల్లున్. 171

వ. చెప్పుము మఱియు నధ్యాత్మవిషయంబు లగువిశేషంబులును వివరింపు మను టయు నయ్యంభోజసంభవసంభవుం డయ్యభవున కిట్లనియె. 172

క. అరయఁగఁ దత్త్వము లనునవి, యిరువదినా ల్గండ్రు గొంద ఱిభదనుజహరా
యిరువదిమూఁ డనుటయుఁ గల, దిరువదియేనండ్రు వాని నే నె ట్లనినన్. 173

క. ఇరువదిమూఁ డనువార, ల్గిరిజేశ్వర ప్రాకృతుల్ మలీమసవిధ మ
త్తెరువు మనోబుద్ధులు వా, రరయఁగ నొక్కండ యందు రది యట్లుండెన్. 174

క. ఇరువదినా ల్గనువారలు, వరసి మనశ్శుద్ధి, బుద్ధి యనుకాన్పున న
ప్పురుసునఁ బలికెద రేఁ గను, తెరువున విను తత్త్వవిధము దేవస్తుత్యా. 175

తే. పంచవింశ మధిష్ఠానభావ మొంది, విలసనము నిచ్చుఁ దగఁ జతుర్వింశతికిని
దన్న కని తనయంద డిందంగఁ జేయు, దాన నప్పిండుగలయది లేనియదియు. 176

వ. చతుర్వింశతితత్త్వంబులు వివరించెద. 177

తే. అవధరింపుము భూతంబు లయిదుఁ దద్గు
ణములుఁ బది యింద్రియములు మనంబు బుద్ధి
యును మహోశ యహంకారమును బ్రకృతియు
నాఁగఁ దత్త్వంబు లిరువదినాల్గు వోలుచు. 178

వ. ఆచతుర్వింశతితత్త్వంబుల నధిష్ఠించి యుండుతత్త్వంబు నిర్దేశించెద. 179

క. [1]దేహం బని యొడ నెరవున, నూహించును బుధుఁడు దాన నుండుం గాష్ఠ
స్వాహాప్రియుక్రియఁ బురుషుఁడు, సోఽహమనిన కాన్పుదద్ర యతనిఁగనుటగున్.

క. ఈనెఱి నిలుచుట గలుగదు, మానస్థ్యావంతు లైనమానవులకు ని
ష్ఠానూనతపోవ్రతకు, లైనను గార్హస్థ్యబహుముఖాత్మకు లగుటన్. 181

వ. శ్రుతి పురుష సమ్మతార్థతత్త్వం బనియు బ్రహ్మం బనియు నిర్దేశించి. 152

తే. అన్నితత్త్వంబులకు నమృతార్థతత్త్వ, మెక్కుడది యీశ్వరంబు ననీశ్వరంబు
సత్యపాకంబు నతిరహస్యంబు దాని, గనిన మృత్యుజాలముచిక్కు గడవవచ్చు.

క. అనఘ యనులోమమునఁ దో, పను బ్రతిలోమమున లయమువొందుటయునుగ
ల్గును సర్వతత్త్వముల కవి, యొనయిక బ్రహ్మమును గలయు నేకత్వ మగున్.

తే. ఉత్తమశ్రద్ధ లేకున్నఁ జిత్త మేక,ముఖముగా కున్న నింద్రియముల జయింప
కున్న వేదంబు సదువక యున్న నతని, కీపరిజ్ఞాన మిాఁ దగ సిద్ధచరిత. 185

వ. అని చెప్పి తదనంతరంబ యధ్యాత్మంబుల నధిభూతంబుల నధిదైవతంబుల
నుపన్యసించె నాసనత్కుమారుండు దత్ప్రపంచంబు నారదునకుం జెప్పుట యేను
నీకెఱింగించి యప్పరిపాటి నిన్ను మున్న వినిపించితి ధర్మనందనా యమ్మునిపతి
మఱియు నప్పశుపతితో ని ట్లనియె. 186

ఆ. సకలజంతువులకు సామాన్య మధ్యాత్మ, మాది గాఁగఁ గల్గునంతవట్టు
నిట్లుగాఁగ నెఱుఁగ నెఱుఁగుట యొందుమైఁ, గనుటయెఱుక గాదు కామదమన.

క. విను మధ్యాత్మప్రభృతులు, గనిరే మున్నమరదనుజగంధర్వులునుం
గనుటయుఁ గల్గునె బ్రహ్మం,బునయున్ననిజంబు తత్ప్రబోధం బసదే. 188

క. ఓంకారవాచ్య మది యన,హంకారనిరూఢభావనారాధ్యము ని
ష్పంక మశీత మనుష్ణము, శంకర మఖిలంబునకుఁ దృపాపారము శివా. 189

తే. అప్రమేయ మవిజ్ఞేయ మచల మాది, విరహితంబు నితాంతంబు విమల మవ్య
యంబు పుండరీకాక్ష మనక్షవిషయ, మచ్యుతము సదసత్పరమైక్యభాసి. 190

క. అది నారాయణుఁ డొకనికి, విదిత మతనివలన సురలు వివిధమునులు ని
ర్మదసిద్ధసాధ్యగణములు, మొద లగునర్హులసుబోధములపాల మయ్యెన్. 191

---

1 దేహమని యెట్టి నెరవున; దేహం బనియెడి నెరవున.

వ. అట్లయిన నాతత్త్వంబు దృశ్యత్వంబు నిరూఢంబుగా దెట్లనిన వినుము బంధవిముక్తుండు గదా కనువాఁడు. 192

చ. స్మరహర పొందు నింద్రియసమాజయుగంబు మనంబు బుద్ధియుం
బరువడి మై నహంకరణబంధము వాసినజీవుఁ డత్సము
త్కరసహితంబు గా నతఁడు దాఁ బరతత్త్వమునందు లీనతం
బొరయును దాని నెవ్వరు ప్రబోధముగాఁ గనువారు సెప్పుమా. 193

క. భూతము లన్నియు నడఁగిన, యాతఁడే దనుఁ దాన కనుచు నంజనరహిత
త్వాతిశయ మెసఁగ వెలిఁగెడు, నాతెలి వాతత్త్వమునకు నమరు మహేశా.

ఆ. అని సనత్కుమారుఁ డభవుతో మఱియు నిట్లనియె దేహవర్తు లైనదైవ
తముల నెల్ల నాదరమున నాకర్ణింపు, మేర్పరింతు యోగహితము గోరి. 195

సనత్కుమారుఁడు శివునకు దేహాంతర్గతదైవతములం దెలుపుట.

సీ. జిహ్వ సోముఁడు వాణి శిఖి ప్రాణమున గాడ్పు దానంబునందు శతహ్రదాలి
వ్యాన స్తనాంతరవర్తులై పర్జన్యగగనముల్ బలమునఁ గౌశికుండు
మతి నపానమున సమానంబునందు నీశానమిత్త్రాప్సరస్సమితు లక్షు
లందు సూర్యుఁడు మేన నంఘ్రులఁ జెవి భూమి ధరణిధరుండు దిక్తతి యుపస్థ

తే. మునఁ బ్రజాపతి బుద్ధియం దనఘ బ్రహ్మ
యుండు నింతకు బుధ్యమానుం డనంగ
వెలుఁగునాత్మ యధిష్ఠాత విను ప్రబుద్ధుఁ
డన నబుద్ధుండు నా నొప్పు నతఁడు మఱియు. 196

క. ఈదైవతముల నన్నిఁటి, నాదరమునఁ గనుచు యోగి యచలితనిష్ఠన్
[1]వేదమయా మూర్ధగతుం, డై దక్షుతవేర్మి నిలుపుఁ బ్రాణము లచటన్. 197

తే. అపుడు బుధ్యమానునిఁ గనునవ్వరిష్ఠ
తత్త్వ మవ్యక్తమంద్రుతద్దర్శి యగుఁ బ్ర
బుద్ధుఁ డాతని నతని నబుద్ధుఁ డెఱుఁగు
చుండు నివి యాత్మదశ లతఁ డొకఁడ యనఘ. 198

క. ఇవ్విధము గాంచుయోగికి, నెవ్వరు సరి గారు యతు లనేకు లచలు లై
యవ్వస్తువు గోరుదు రది, దవ్వారులకు యోగితతికిఁ దక్క మహేశా. 199

ఆ. క్షరుఁడు నక్షరుండుఁ బరుఁడును నంద ర,వ్వినుతదశలఁ బంచవింశకుఁడు ప్ర
బుద్ధనాముఁ డతఁ డబుద్ధుని [2]గనుఁబురు,షవిధముగను ప్రకృతిసంగ మెఱుఁగు.

క. విను షడ్వింశుఁ డబుద్ధుం, డనఁ జను వాఙ్మనసములకు నందక యునికిం
దనుఁ గా నాతత్త్వంబుం, గనినప్రబుద్ధుండ యతఁడు కామధ్వంసీ. 201

---

1 వేదమయోర్ధ్వగతుండై, ప్రాదక్షత. 2 గనియోఁ బూర్ష విధము.

క. వేఱుగఁ గనినం బ్రకృతికిఁ, జూఱ విడిచినట్లు తనదు సుజ్ఞానము న
శ్చాఱు విడిచి తనకంటెను, మీఱ నొకటి లేమి గాన్పు మెయికొనవలయున్.

వ. అని చెప్పి. 203

తే. తత్త్వమునఁ గల్గుమూఁడవస్థలను బెల్లి
ముగ భవద్భక్త్యుపన్నిధి నిగదనమునఁ
గూర్చు టఖిలేశ నీ వెఱుంగుటయు నాకు
నెల్ల యోగిజనంబులు నెఱుఁగు టయ్యె. 204

వ. అని పలికి మునిజనకృత్యంబులు వివరించెద నవధరింపు మనుమాటయు సువ్య
క్తంబుగా నాడి యాక్రీడాతపస్వికి నప్పరమయశస్వి యి ట్లనియె. 205

క. ముని వనమున శూన్యాలయమున నైన గుహానికేతమున నేనిని నా
సనబంధధీరుఁ డై మనమునఁ గొని యింద్రియమువిషయమునఁ బెడఁబాపున్.

క. గురునుపదేశము నడపుం, బురహార విణ్మూత్రవేగముల నాఁకలితోఁ
బోరయం డయ్యభ్యసనము, గురువుగ నాహార మెప్పుడుఁ గొనఁ డేచపులన్.

క. కుడిచినయప్పుడ యోగము, దొడఁగుటయును వలదు మనసు దూలకయుండన్
మృడ వినుము బుద్ధిఁగొని యెక్కుడునిష్ఠను వలయు దానిఁ గుదియింపంగన్.

క. అది గుదిసిన విజ్ఞానము, గదలక నిర్వాతదీపకాంతియుఁబోలెం
బొదలును జిత్తంబును నుపలదశాసంప్రాప్తి నిశ్చలం బగు దానన్. 209

తే. అనఘ నిర్జననిశ్శబ్ద మైనయట్టి,చోట హృదయస్థుఁ డగు దేవుఁ జూచు పనికి
వలయు లే కున్న శబ్దసంకలితమేని, సజ్జనాన్వితస్థల మార్యసమ్మతంబు. 210

క. విను తమము నిస్తమముఁ జే,తనారహితచేతనాసుధామయతాస్థా
ననిరూఢము నగుతత్త్వము,గను నిన్నియుఁ గలుగుయోగి కరుణామూర్తీ. 211

క. మదనహరా యోగనిరతు, లది గని దుఃఖములఁ దొఱఁగి యజరామరతా
స్పద మగునెలవుల నిలుతురు, పొదలుదు రణిమాదిచయవిభూతిపదమునన్. 212

వ. అని మఱియును. 213

తే. యక్షగంధర్వసిద్ధసాధ్యాదిభూత
కోటికంటెను మిగిలి యోగులు నిజేచ్ఛఁ
బరఁగుదురు భవ్యయోగతత్పరుల మేము
నిట్టి లగుట యోగీశ నీయెఱుఁగుపనియ. 214

వ. అని నిజసహజన్ము లయినసనకసనందనసనత్సుజాతులం దలఁపించినవాఁ డయి
వెండియు. 215

తే. యోగధర్మంబుకంటెను నుత్తమంబు, గలుగ నేరదు ధర్మ మొక్కటియు నపున
రాగమం బగుపదమున కరయ నిదియ, మేటినిచ్చెన సంయమికోటి కెల్ల. 216

క. యోగంబు తెఱఁగు సెప్పితి, భోగివరాభరణ సాంఖ్యమును జెప్పెదఁ ద
ద్భాగు లగునైష్ఠికులు భవ,సాగరముం గడతు రైక్యసంబోధమునన్. 217

సనత్కుమారుఁడు రుద్రునకు సాంఖ్యయోగంబు తెఱఁగెఱింగించుట

వ. కావున సత్యాదరంబున నాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లనియె. 218

ఆ. ఇంద్రియములకంటె నీశాన మన మహం,కారతత్త్వ మంతకంటె దాని
కంటె బుద్ధి బుద్ధికంటెఁ బ్రకృతి యొక్కఁ, డిన్నిటికిని బురుషుఁ డెక్కు డరయ.

తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము
లింద్రియము లిరువదెఱుఁగు బాలేందుమౌళి
మన మహంకారబుద్ధు లిట్లొనరి ప్రకృతిఁ
గలయఁ దత్త్వచతుర్వింశకత్వ మొందు. 220

క. చేతనుఁ డగుపురుషుని ని,శ్చేతన యగుప్రకృతి వొందఁ జేతనతాప్ర
స్ఫీత యగుం బెఱతత్త్వము, లాతత్త్వం బనుమహాబ్ధియందలితరఁగల్. 221

క. గుణములఁ బొందఁడుపురుషుఁడు, గుణమహితాప్రకృతి యిచ్చుగుణములకేమే
గుణములు దానను గుణులై, గుణిత్వ మానిర్గుణాత్మకున కొలయించున్. 222

తే. వీని నెల్ల నసత్కోటిఁ గా నెఱింగి
కొనుచుఁ బ్రకృతి నుపేక్షించి తనకుఁ దాన
కాని యొం డెద్దియును లేమి గాంచినపుడు
పురుషుఁ డపగతధూమాగ్నిఁ బోలి వెలుఁగు. 223

తే. అట్లు గాక యహంకార మూఁదిపిల్లి
ప్రకృతి దా నని సృష్టికిఁ బ్రళయమునకుఁ
గర్త యైన వికారాత్మకత్వ మొందుఁ
బ్రకృతివికృతులు గానియా ప్రభువు [1]నపుడు. 224

క. ధృతి పూనమిఁ బ్రకృతికి వశ, గతుఁ డగుచుఁ దమోమయత్వకలితం బగున
వ్వితతాసుఖతత్త్వము సుఖ, మతిఁ బురుషుం డనుభవించు మదనధ్వంసీ. 225

క. నేరమి దాని నుపేక్షం, జేరుప షడ్వింశభావసిద్ధిఁ బొరయు గౌ
రీరమణ పంచవింశుఁడు, సారామలనిపుణమతిఁ బ్రసన్నాత్మకుఁ డై. 226

క. [2]సత్త్వాశ్రయమునఁ బురుషుఁడు, దత్త్వాశ్రయమునను సత్త్వతత్త్వములవివే
కిత్వాలేపత్వములన, వితత్త్వము జితత్త్వంబు నొందు విశ్వాధారా. 227

---

1 నడపు. 2 సత్త్వానాశ్రయపురుషుఁడు, సత్త్వాశ్రయుఁడును నసత్త్వసత్త్వము లైక, త్వాలేపు.

క. నానాత్వైకత్వము లజ్ఞానజ్ఞానజము లనఘ జయ కండ్రు బుధుల్
వాని నవిద్యయు విద్యయుఁ, గా నివి విను పంచవింశకస్థావస్థల్. 228

క. విద్యామయ షడ్వింశుఁడు, విద్యావిద్యావిభేదవిరహితుఁ డజరుం
డాద్యుఁ డనంతుం డచ్యుతుఁ, డద్యతనుఁ డనాది కేవలాత్మకుఁ డరయన్. 229

ఆ. అని యుపన్యసించి యమ్మునిపతి యను, శంభుతోడ మఱియు సాంఖ్యయోగ
శిష్టమానసుల కరిష్టపరిజ్ఞాన, వైభవాతిశయము వలసియుండు. 230

వ. ఎట్లనిన దృష్టారిష్టవికృతు లయి యాసుకృతు లవిచ్ఛిన్నాత్మానుసంధానంబునం
దదీయదురవస్థం ద్రోచంజాలుదు రరిష్టంబు లవధరింపు మనుపలుకు వలికి వాని
నెల్లను వివరించెద నని పరాశరసంయమీశ్వరుండు శిష్యుల కుపదేశించిన
విధంబు లైయుండు నంత నట్టును మును నీవాకర్ణించి తని యమ్మునివరుండు
మఱియు నమ్మహాదేవుతో నరిష్టంబులం గాంచి యోగిజనంబులు సర్వాంగ
ధారణసహితంబును బరమహితంబును నగున నేకత్వాకలనకృత్యంబున మృత్యువు
జయింతు రని నిర్దేశించి. 231

క. జలమున మీను నుదుంబర, ఫలమున మశకములుఁ బోలె బ్రకృతిం దా ని
మ్ముల నునికి దెలిసి వేర్పా, టలవఱిచినపురుషుఁ డవ్యయత్వముఁ బొందున్. 232

తే. కమలదళమున నున్న జలమువిధమునఁ, బ్రకృతి నుండి తదీయసంబంధవికృతి
లేనితనుఁ గని వెలుఁగు నిర్లేపనిశ్చ, లాజరామరపదవి జీవాహ్వయుండు. 233

ఆ. ప్రకృతి నిట్లు వాసి పంచవింశుండు ష, డ్వింశభావ మొంది విమలశివని
రంజనస్వరూపుఁ డై వెలుఁగొందు న, త్తెఱఁగు ముక్తి యండ్రు దేవదేవ. 234

క. ఈపరిబోధం బభవా, కాపిల మస్మద్గురుండు గపిలుఁ డతని శి
ష్యాపరిణతి బహుశిష్యులు, దీపితవిజ్ఞాను లైరి దృఢనిశ్చయతన్. 235

క. ఏనును శిష్యుల కీవి, జ్ఞానము పెక్కండ్రకుం బ్రసన్నమతిని గా
థానూనంబుగఁ దెలిపితి, మానిత మిది దివ్యమునిసమాజము చేతన్. 236

వ. గార్గ్యగౌతమకాత్యాయనాదులు దీనఁజేసి దీప్తబోధు లయి వీతాతంకులును
విజ్వరులును నిర్లేపులును నిర్భరానందులు నైరని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 237

క. సంగము బంధ మఖిలని, స్సంగత మోక్షంబు బహువిచారము లేలా
పింగజటాజూటకలిత, గంగాబాలేందుమహిత గౌరీసహితా. 238

క. అని యిట్లు శివునకును న, మ్ముని విజ్ఞాపించి గగనమున కెగసి వెసం
జనియె శివుండును నిజది, వ్యనిరర్గళచిత్తపథవిహారుం డయ్యెన్. 239

క. అని చెప్పిన భీష్మున క, ట్లను ధర్మతనూజుఁ డెక్కుడైనశుచిత్వం
బొనరింపఁ జాలుతీర్థం, బనఘా యెఱిఁగింపవే దయం దెల్లముగన్. 240

సీ. అనవుడు నాతఁ డమ్మనుజవల్లభుతోడ వినుము తీర్థము లెల్లవియును మేల
సత్యాభిధాన మై శౌచాతిశయముఁ జేయఁగఁ జాలుమానసం బైనతీర్థ
మది ధృతి యనుమహాహ్రదమున శోభిల్లుదమము రజస్సును దఱియఁద్రోచి
కొనుచుసత్యమునూఁతగొని చొచ్చి యాచరితస్నానుఁడై శుచిత్వముఁనవెలుఁగు
ఆ నరుఁడు వీతరాగపరిహృతేంద్రియదృఢ,[1] వ్రతలసద్వివేకు లతిశయిల్లు
విమలతీర్థములు సవినయత వారలఁ, జెందుటయును దీర్థసిద్ధి యధిప. 241
క. దమమును దపము నహింసయు, శమమును దీర్థముల వాన శౌచాతిశయం
బమలగుణ కలుగు రిక్తజలములం దోఁగిన శుచిత్వలాభము గలదే. 242

వ. అని వెండియు. 243

క. దొరకొననిదానిఁ గోరక, దొరకొనినందును మమత్వతుష్టహృదయతం
బొరయక విగతస్పృహు లగు, పురుషులు శుచు లేల తీర్థములు వారలకున్.
క అనినఁ బ్రియ మంది తాతకుఁ, మనుమఁడు ప్రణమిల్లి బోధమహితా యేవ
ర్తనమున నుత్తమపదముం, గను నం ద్రది యెఱుఁగఁ జెప్పు కరుణ దలిర్పన్.
వ. మృతుండు మేనువిడిచి యెయ్యది సహాయంబుగాఁ జను నదియును విన వలతు
నని యడిగిన నమ్మహానుభావుం డాభూవల్లభున కి ట్లనియె 246
క. [2]నీయడిగినగూఢము లగు, నీయర్థము లెఱుఁగఁ జెప్ప నింద్రగురుఁడు గా
కేయెడల నొరుఁడు గలఁడే, యాయన యిట వచ్చునిపుడ యడుగుము ప్రీతిన్.
క. అనుసమయంబున నయ్యెడ, కనిమిషగురుఁ డరుగుదెంచె నతనికిఁ గుంతీ
తనయాగ్రజుండుఁ దమ్ములు, జనపతులును గేశవుండు సద్భక్తి మెయిన్. 248
వ. ఎదుర్కొని ప్రణామపూర్వకంబుగా సముచితోపచారంబులం బ్రీతాత్ముం జేసి
యాసీనుం డై యున్నెడం గురుపతి యగ్గురునిం గురుపితామహు నడిగినయట్ల
యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 249

ఆ. తనకు దాన కలఁడు జననంబునప్పుడు, మరణమునను సుగతి నరకమునను
దల్లి దండ్రి దక్క నెల్లబంధులు శరీరంబు ననుగమించి క్రమ్మఱుదురు. 250
క. ఉత్తమపథంబు ధర్మ, యుత్తము ధర్మంబు మృతుల కధిప సహాయం
బెత్తెఱఁగున ధర్మక్రియఁ, జిత్తంబునఁ జేర్పవలయు జీవించుతఱిన్. 251
క. అది లేనివాఁడు నరకాస్పదుఁ డగు నటు గాన ధర్మపరుఁ డగుటయ యొ
ప్పిదము మనుజునకు నేఁ జెప్పెద మఱియును వలయువానిఁ బ్రీతినడుగుమీ.
వ. అనిన నజ్జనపతి శరీరంబు విడిచి చనియెడుజీవుని ధర్మం బె ట్లనుగమించు నను
టయు నయ్యాంగిరసుండు. 253
తే. భూతపంచకశక్తులు బుద్ధియును స, ధర్మకంబుగ జీవుతోఁ దగిలి యరుగు

---

1 వ్రతమానసద్వివేకు. 2 నీయడిగినరూఢము లగు.

నరుఁడు రేతస్స్వరూప మెట్లనియె నృపతి
యతని కిట్లని చెప్పె నయ్యమరమంత్రి. 254

తే. దేహగతభూతప్రభృతిపంచదేవతలును, మనసు నన్నసంతృప్తిఁ బొందిన నృపాల
కల్గు రేతస్సు పురుషుండుఁ గామినియును, బొందఁగా నదిగర్భత్వ మొందుఁ జువ్వె.

వ. అని చెప్పి మఱియును. 256

తే. పుణ్యపాపానుగుణఫలంగఁ బుట్టినాఖ్యు, దుఃఖసుఖసంసరణమునఁ బొడయు నరుఁడు
వినుము కేవలధర్మప్రవర్తన సుఖైక,భాజనత నొందు ధర్మైకపరత మేలు. 257

క. జనవర కృమిగర్దభముఖ,జననంబులఁ బొంది నరకసంవాసముఁ జెం
దు నధికపాపాత్ముం డగు, మనుజుఁడు కర్మవిశేషమహిమఁ దెలిపెదన్. 258

క. జననీజనకగురులయెడ, నొనరించిన మేలు గీడు నొదవించు సుఖం
బునకును దుఃఖమునకు నిం,తని కొలఁది యిడరా దనంబె యజునకు నైనన్. 259

క. మాతృపితృగురులు దక్కఁగ, నేతెఱువునఁ బాప మొలసెనేనియు దానిం
బాతురు ప్రాయశ్చిత్త,స్థితులు దక్కియు నైనఁ జెడ దల్పములన్. 260

క. కొలు చపహరించునన్నరుఁ, డెలుకయుఁ బందియును నైనయీదుర్జననం
బులఁ బొందు నంతఁ బాపము, వొలియక యాతనికిఁ గుక్కపుట్టువుఁ గల్గున్.

క. పరదారగమనదోషము, వరుసన వృకకంకగృధ్రవలిముఖశశభు
త్రిరతంబు లైనభవములఁ, బొరయించుం గృమియుఁగాఁగఁ బుట్టించుఁ దుదిన్.

సీ. తనయ నొక్కని కిచ్చి మనసు మరలఁబడి యన్యున కిచ్చినయట్టివాఁడు
కృమి యగు దేవకార్యము సేసి మఱి పైతృకంబు సేయక భోజనంబుసేయు
నతఁడు కాకం బగు నన్న దిట్టినఁ గ్రౌంచమై పుట్టు బ్రహ్మకులాభిజాతఁ
గవసి శూద్రుఁడు నరకపుగుంటపుర్వగు సంతతికింకరు లంటఁ బట్టి

తే. కట్టి కొని పోయి కోసియుఁ గాల్చియును గ్రూ
తఘ్ను నుగ్రకంటకసముదయముమీఁదఁ
గ్రంద నదిమియు మఱియు దుఃఖములఁ బెట్టి
తెఱఁగు లెన్ని యన్నింటను బఱతు రధిప. 263

క. ధనవాంఛ నిరాయుధుఁ జం,పిన గాడిద మొదలు గాఁగఁ బెక్కులు తిర్య
గ్జననంబులఁ బొందును శ,స్త్రనిహతిఁ దోడ్తోడ మరణదశ వాటిల్లున్. 264

ఆ ఆఁడుదానిఁ జంపినతఁ డేకవింశతి, దూష్యనరకవాసదుఃఖ మొందు
నన్నదధిపయోఘృతాపూపహరణముల్, మత్స్యకాదికీటమయత సేర్చు. 265

ఆ. ఫలము నినుము వెండిఁ బసిఁడి ముచ్చిలికొన్నఁ
గ్రోఁతివాయసంబు గువ్వ నీచ
కృమియు నగు సదంబరము హరించిన శశ
జనన మొందు నరుఁడు మనుజనాథ. 266

తే. నమ్మి యిల్లడ వెట్టినసొమ్ము గొనిన
యీను లోనగునీచపుయోనులందుఁ
బుట్టు గంధవస్తువులు గొన్నట్టివాఁడు
వినుము మఱుపుట్టువునఁ జుంచుతనము నొందు. 267

తే. వనిత లీపాపములు సేసి వానివాని, పత్ను లై జనియింతురు పాపభీతిఁ
దెరువు దప్పక నడచిననరులు సౌఖ్య,మందుదురు రెండులోకంబులందు నధిప.

వ. అని చెప్పి యి ట్లనియె నేనుం గొన్ని దెఱంగు లెఱింగించితి మఱియు ననేక పదార్థాపహరణంబులకు బహువిధంబు లగుఫలంబులు వాట్లిల్లు వాని నెల్లను శాస్త్రాంతరశ్రవణంబున నెఱింగెదుగాక యనిన విని యక్కురుపతి బృహస్పతితోఁ బాపంబులం బాపికొను తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు నతఁ డతని కి ట్లనియె.

క. విను దానంబులఁ బాపము, లనఘా చెడు దానములకు నన్నిటికిని స
జ్జనసేవ్య యన్నదానము, మును లధికం బండ్రు పాపములఁ బాపునెడన్. 270

క. న్యాయార్జిత మగునన్నము, వేయింటికిఁ బెట్టవలయు విప్రజనము హ
ర్షాయత్తంబుగ దానం, బాయనిపాపములుఁ గలవె పౌరవముఖ్యా. 271

తే. తిరిసియేనియు నన్నంబు దెచ్చి శిథిలు
లైనవిప్రులయాఁకలి యపహరించు
పురుషుఁ డూర్ధ్వలోకంబులపురుషవరుల
కర్చనీయుఁ డై వెలుఁగుచు నంద యుండు. 272

క. వేదాధ్యయనార్థప్రత్తి,పాదనమున విప్రవరుఁడు బ్రహ్మావిషయస
ద్విద్యాదానంబుల నరపతి, యేదురితము లైనఁ గౌరవేశ్వర పాచున్. 273

తే. నేర్చి యలజడిఁ బడినవాణిజ్యవిధులఁ,బడసి వైశ్యుఁడన్నం బిడి పడయు సుగతి
చచ్చునంతలు వడి సిరి దెచ్చికొని చ,తుర్థు లన్నంబు వెట్టి గాంతురు దివంబు.

తే. దివము వంధ్యంబు గాఁ కుండఁ దివిరి యన్న
పానదానంబు లాదవినభంగిఁ జేసి
మఱిభుజించుటఁ బోలెదుమహితధర్మ
కార్య మొం డొకఁ డెందును గలదె యరయ. 275

తే. అన్నదానంబు ధర్మంబులన్నిటికిని,ముఖ్య మింతయెఱుఁగు కురుముఖ్యయనుఁడు
ననిమిషాధిపమంత్రికి నమ్మహీశుఁ, డి ట్లనియె భక్తివినయంబు లెసక మెసఁగ 276

క. ధ్యానం బింద్రియవృత్తుల, మానించు టహింస గురుసమర్చనవిధి ని
త్యానుష్ఠానము దప మును, వీనఁ బరమసేవ్య మెద్ది వినఁగా వలతున్.

వ. వినిపింపు మనిన నమ్మహాత్ముండు. 278

క. ఈయాఱును మంచితెరువు, లై యుండు నహింస యున్నయెడిటికిఁ బవి
త్రాయతన మట్లు గాకయు, నేయుత్తమధర్మములను నివి వెలిఁగించున్. 279

వ. అని పలికి యామంత్రణంబు సేసి వాసవమంత్రి యమరనగరంబునకుం జనియెఁ
దదనంతరంబ. 280

ఆ. ధర్మనందనుఁడు పితామహుతో సర్వ,దేవతలును భూమిదేవతలును
మునివరులు నహింస గొనియాడుదురు దాని,తెఱఁగు సెప్పు నాకుఁ బేర్పడఁగ.

వ. అనుటయు నమ్మహానీయుం డమ్మనుజపతిం బరమాదరంబున నాలోకించి. 282

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నహింసాస్వరూపనిరూపణంబు సేయుట

ఆ. దంతియడుగులోనఁ దక్కినజంతుచ,యంబునడుగు లెల్ల నడఁగి యుండు
నట్ల ధర్మకోటు లన్నియు లోనగు, నిర్ధగుణ యహింస కిఁత నిజము. 283

వ. అదియును. 284

క. అరయఁగ నాలుగువిధములఁ, బరఁగుఁ జతుష్పాదవృత్తిఁ బరఁగినగోవృ
షొరయుచు నం దొకఁ డెడలిన, నరవర సద్ధర్మవర్తనము గుంటువడున్. 285

తే. మనసునను వాక్కునను గాయమునను హింస
నడపు మాంసంబు దినుటతో నాలు గయ్యెఁ
దెఱఁగు లవి సువ్వె హింస వర్తింపఁ జేయుఁ
గాన కడుఁ గీడు మాంసభక్షణము దలఁప. 286

క. ఈనాలుగు దెఱఁగులఁ దగ, మానుట యేఁ జెప్పినట్టి మహితాహింసా
నూనచతుర్విధములు మాం,సానేకరుచిప్రముగ్ధుఁ డది యెట్లుడుగున్. 287

క. కావున మాంసముపైఁ దగు, లేవిధమున నుడుగుటయ యహింసారూపం
బై వఱలుఁ జుమీ భూవర,నావుడు నక్కురువిభుఁడు వినయమయుఁ డగుచున్.

వ. మాంసంబు పితృదేవతలకుం బ్రియంబు శ్రాద్ధంబు మాంసముఖ్యంబుగా నడప
వలయు నని చెప్పుదురు వధింపక మాంసలాభం బెట్లు గలుగు ననుటయు నని
మిషనదీనందనుం డానరనాథున కిట్లనియె. 289

తే. వాజిమేధంబుకంటెను బూజనీయ,కర్మ మందురు మాంసభక్షణము విడుపు
వినుము చంపుటయును జంపఁ బనుచుటయును, గల్మషంబులకెల్లనగ్గలములధిప.

క. పితృకార్యయజ్ఞముఖముల, శ్రుతిచోదితహింసఁ గీడు సొర నేరదు వి
శ్రుతగుణ మాంసముచవి గోరి తినం బ్రాణిఁ దెగటార్చుక్రియఁ బాపమగున్.

క. తను నమలినవాని నములు, నని మాంసము తెఱఁగు సెప్పు నాగమములు గా
వునఁ దద్భక్షణ ముడిగిన, ననఘ తపంబునకుఁ జాలు నది యొక్కండున్. 292

క. జనవర మాంసముచవిఁ గడ,చినచవు లరయంగ లేమిఁ జేసి చవి యెఱుం
గినవాఁ డది యుడిగిన నాతని దేవసమానుఁ డండ్రు ధర్మవిధిజ్ఞుల్. 293

ఉ. మ్రానను నూతనుం గలదె మాంసము ప్రాణుల మేనఁ గాక య
మ్మేనుల నొంచునప్డు దమమేనులు సోఁకిన మాత్ర నె ట్లగున్
దానిఁ దలంపఁగా వలదె తా నది మానిన హింస లన్నియున్
మానవె యంచు నుత్తముఁడు మాంసము మాను దయార్ద్రచిత్తుఁడై. 294

ఆ. మాంస మాన కునికి మనుజేశ ప్రాణివ,ధాభిరతి వొలంగు టగుటఁ జేసి
యట్టివాని కభయ మఖిలభూతంబుల, వలన నెపుడు నెందుఁ గలిమి నిజము.

క. స్వాయంభువుఁ డనుమనువును, నీయర్థము సెప్పె లోకహితముఁగ మార్కం
డేయాదులు మాంస ముడుగు, టాయుశ్శ్రీరూపకారి యగు ననె రథిపా. 296

క. విను మాంసము గోరునరుఁడు, దనుజుఁడ చూవె మునుదేవతలు మాంసంబుం
దిను టుడిగి కాదె దానవ, జనితభయముఁ బోవఁ ద్రోవఁ జాలిరి వత్సా. 297

క. దానము ధర్మము దప మి,జ్యానిష్ఠ యనంగఁ గల్గుసత్క్రియ లెల్లన్
మానవనాథ యహింసా, నూనాకృతు లండ్రు శ్రుతుల నూనినపెద్దల్. 298

క. శతవర్షదుష్కరతపః,కృతి నంజాడు డినమి నగు సుకృత మివి రెండున్
మతిఁ దలఁప నొక్కరూ పని, శ్రుతివేదులు సెప్పుదురు కురుక్షితినాథా. 299

క. తపముల దానంబుల బ్రహ్మపురినివాసంబు దప్ప దన రాదు జనా
ధిప మాంసము నమలనిపు,ణ్యపురుషునకు సులభ మందు రానెల వార్యుల్.300

తే. అధిప యాషాఢముఖ్యంబు లైననెలలు
నాలుగింటను మాంసంబు నమల కుడుగు
టాయురారోగ్యబలకీర్తు లనుఫలములు
నాలుగింటిని నిచ్చు నన్నరున కండ్రు.

ఆ. సగరనలదిలీపనృగభగీరథముఖ్య, నృపులు వార్షికంపునెలలు నాల్గు
మాంసభక్షణంబు మానుట నుభయలో,కంబులందుఁ బెంపు గాంచి రండ్రు.302

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనుపుత్త్రుతో నిమ్మెయి మహనీయం బయిన మాంసవర్జనంబు వాటించి తక్కనయపూపాదులు ఫలప్రభృతులు నగు భక్ష్యంబు లాచరించి యేల వర్తింప రెల్లజనంబులు ననుటయు. 303

మాంసభక్షణమందలి రుచివిశేషంబు మానుట దుష్కరం బని చెప్పుట

సీ. అతనికి నతఁ డిట్టు లను మాంసముల చవి మరిగినవారికి మాన వశమె
యట్లు గాకయు సురతాసక్తునకు బల మొలయు నధ్వశ్రాంతుఁ డుల్లసిల్లు
క్షతము శీఘ్రమ్మునఁ లోపిత మగుఁ గృశునకుఁ బుష్టి వేగమ వచ్చు భూపవర్య
విను మాంసభక్షణంబున నపూపఫలాదులం దవ్విశేషంబు లరయఁ గలవె

తే. మాంస మానినదోషంబు మహితదాన, విధులఁ బాయు దివిజపితృవిధివిశిష్ట

మైనయొఱచి గీ డొలయదు యజ్ఞములకుఁ
బశువిధానంబు వేదంబుననుపు గాన. 304

వ. ఇట్లు గాన నంజాడు నమలుటయు నధికదోషంబులు గానియొడలునుం గలిగి యుండు నగస్త్యుండు రాజులకు వేట విధించెం గావున నం కుతూహలంబుఁ గోపంబు ననియొడు భావంబులం బొరయక లోకరక్షణార్థంబుగాఁ గ్రూరమృగ వధంబును స్వహస్తవిక్రమార్జితమాంసంబున దేవపితృప్రీణనం బొనర్చుటకుంగాఁ బశుమృగమారణంబును జేయుభూనాయకుండు దురితంబులం బొరయకుండు విశేషంబు వినుము. 305

ఆ. అన్యమాంసమున నిజాంగమాంసంబుఁ బో
షింతు ననుటకంటెఁ జెట్ట లేదు
మాంసభక్షణంబు మానుటకంటెను
మేలు లేదు కర్మజాలకమున. 306

తే. మాంసభక్షణదోషంబు మాను దాన
మహిమ ననుటయు మాంసంబు మఱి భుజింప
కున్నఁ జూవె ధర్మము లెవ్వియును దలంప
దయకు సదృశంబు లే కురుధరణినాథ. 307

తే. ఆత్మసదృశత ప్రాణభయంబునందుఁ
బ్రాణులకు నెల్లఁ గని మాంసభక్షణంబు
మాను దయ నార్ద్రమానసుం డైనపురుషుఁ
డాతనికి బ్రహ్మలోకాదు లాటపట్టు. 308

క. భూతముల కలుగునతనికి, భూతము లఖిలములు నలుగు భూతహితార్థి
భూతముల కభయ మిచ్చిన, పూతాత్మున కభయ మిచ్చు భూతావలియున్. 309

ఆ. దానమును దపంబు ధర్మంబు యజ్ఞంబు, శౌచమంత్రతంత్రసత్యములును
బుధు లహింసరూపములు గాఁగఁ జెప్పుట, నెల్లకల్మి సు మ్మహింసకలిమి. 310

క. నరనాథ యహింసాగుణ, పరిగణనము గొంతమాత్రఁ బలికితి ధర్మో
త్తర యగునహింసమేలిమి, యరయం గడుఁబెద్ద దాని నలవఱవు మదిన్. 311

ఆ. అనిన సంతసిల్లి యమ్మహీపతి తాత, కధికభక్తి మ్రొక్కి యస్మదీయ
సంగరంబునందుఁ జచ్చినవార, కేదిగతియొ నాకు నెఱుఁగఁ జెప్పు. 312

క. బ్రదుకుచు జావును సుఖదు,ఃఖదములు గా జంతుకోటి గరుణామూర్తి
మదిఁ దలఁచుఁ బ్రాణలాభము, వదలు టరిది గాన యట్టివారి నడిగితిన్. 313

క. అనుటయు లెస్సఁగఁ దలఁచితి, విను మొకకీటంబునకును వేదవ్యాసం
బున లోకహిత మొనర్చిన, మునికి నయినసత్కథనము మునినుతచరితా. 314

వ. దాన నీయడిగినయర్థంబు దెల్లం బగు నని పలికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 315

క. శకటపథంబునఁ గీటం, బొకటి వెసం బాఱఁ, గాంచె యోగీంద్రుఁడు జం
తుకలాపమానసదశా, ప్రకారసంవేది బాదరాయణుఁ డధిపా. 316

వ. కాంచి నిరూపించి యాకృష్ణద్వైపాయనుం డక్కీటకంబుతో నీవు భయంబున
రయం బెసఁగం బాఱెదవు కారణం బేమి యని యడిగిన నది యమ్మునీంద్రున
కి ట్లనియె. 317

తే. తెప్పదెరలంగ బండు లేతెంచుచున్న
యవి మహాత్మ తన్నేమిజాతారవములుఁ
గడఁక నెడ్లను దఱిమి రొప్పెడునరాలి
యులివు విని యుల్లమునఁ గడునులుకు పుట్టి. 318

వ. బ్రదుకును జావును బరమసుఖంబును నత్యంతదుఃఖంబునుం గాదె కావున. 319

క. క్రమ్మన మేను సిడియు ననుఁ, గొందలపా టొంది ప్రాణగోడ్డ మగుటఁ ద
ప్పం దొలఁగఁ బాఱెదను ముని,బృందారక యనదె ప్రాణభీతి దలంపన్. 320

చ. అన విని దాని కిట్లు లను నమ్మహితాత్మకుఁ డెంత లెస్స నీ
మనికి దలంప నింద్రియసమాజసుఖంబులఁ బొందఁ గీటము
ల్గను టది లేదు దుఃఖబహుళం బిది యీయొడ లేల చావు నీ
కనయము సౌఖ్యకారి యగు నత్తెఱఁ గీవు దలంచి చూడుమా.

వ. అనుటయు నక్కీటంబు. 322

తే. అనఘ కీటంబులకు విషయజము లైన
సౌఖ్యములఁ బొంద లే దనుచదువు గలదె
వినుము తమతమ తెరువుల ననుభవింపఁ
గలదు చావునుభీతికిఁ గారణంబు. 323

వ. నీవు నామనం బరసి తింతియ కాక యింత యెఱుంగవే యది య ట్లుండె నా
తెఱం గవధరింపు మేను దొలుమేన నొక్కశూద్రుండ ధనవంతుండ. 324

సీ. ఆచారహీనత యతిలోభ మన్యథనాపేక్ష క్రూరత యవినయంబు
మొద లైనదుర్గుణంబులకు నెల్లను నెల వై యుండి మాతకు నధికభక్తిఁ
బ్రీతియొప్పఁడు నొనరింతు బ్రాహ్మణమాత్రుఁ డతిథియొక్కరుఁ డొకప్డు డయరుగు
దెంచిన నతనిఁ బూజించితి నది కారణముగ జాతిస్మరణంబు గలిగె

తే. మంచికర్మము సుఖము నొందించు టెపుడు, గాన వచ్చె మునీశ్వరకరుణ నాకు
నత్తెఱం గెఱిఁగింపవే యతివిశదము, గాఁగ ననవుఁడు నాతండు గౌరవమున.

వ. ఆజంతువుం గనుంగొని నీవు సెప్ప నేల దుష్కర్మకోటివలనం గీటంబ వగు
టెఱింగితి భవదాచరితంబు లైనసత్కర్మంబులుం గాంచితి నమ్మేలునకు సంతో

షించి కాదె నీతోఁ సంభాషించితి మదీయతపోవిశేషంబున నీ దయినకీటత్వం బపనయించెద విషాదం బపనయింపుము తపోబలంబును గడచిన బలంబులుం గలవే మనుష్యజన్మంబు నొంది మే లొనర్చెద ననుకోర్కి నీకుం బుట్టుట మేలు మానవులకుం గర్మభూమికృతంబు లైనసదసత్కర్మంబులం జావె దేవతలును గీటంబులు నగుట వాటిల్లెడు నని పలికి వెండియు. 326

క. సుకృతములమ్మెయిఁ గల్గుట, నకట జలి స్మృతియుఁ గల్గె నస్మత్సంద
ర్శకతయు నీకు నొదవె నోడకు మున్న తపదము నిచ్చుటకు మెయిఁకొంటిన్.

వ. అత్తెఱం గాకర్ణింపుము. 328

దేవవ్యాసుఁడు కీటంబునకు నుత్తమజన్మములు గలుగ ననుగ్రహించుట

ఆ. నీచశూద్రవైశ్యనృపజన్మములఁ గ్రమ, వృత్తి నొందు మెప్పుడుఁ జిత్తమునకుఁ
బు ట్టెఱుంగునట్టిపోఁడిమి నొసఁగితి, ధర్మపరుఁడ వగుదు దానఁజేసి. 329

క. అని సాత్యవతేయుఁడు గృప, నెనసి సుధాధారఁ బోలు నీక్షణముం ద
త్తనువున నిగిడించిన న,మ్మునిపతిఁ గీర్తించె భూతములు ప్రీతము లై. 330

క. అక్కీటంబును భక్తిక, మ్రొక్కి శిరం బతనిపాదములు మోపి మనం
బెక్కుడుప్రమోదమునఁగడుఁ, జొక్కఁగఁదదనంతరమ యసువులం దొఱఁగెన్

వ. కారుణికత్వధుర్యుం డగునప్పారాశర్యుం డ ట్లవలీల మే లొనర్చి కీటంబు గృతార్థంబుం జేసి నిజేచ్ఛం జనియె నదియు నమ్మహానుభావుని ర్దేశించిన తెఱంగున జనియించుచు ననేకపుణ్యంబు లాచరించుచు నృపజన్మంబునం బూజ్యం బైన రాజ్యంబు నొంది. 332

సీ. ఏనుంగు నెక్కి వెక్కసుంగు లిరుగడ రాఁ దురంగంబుల[1]రవణ యొప్ప
గొడుగులుం [2]బడగలు ముడివడ గాయకవందిపాఠకులరవంబు లెసఁగ
భూషణంబులరత్నపుంజంబుదీప్తులు దిక్కుల నెల్లను దీటుకొనఁగ
సామంతకవిజనసీమంతినీముఖ పరివార మై భవస్ఫురణ మలర

తే. దేవపతివోలె సాత్యవతేయునాశ్ర,మమున కేతెంచి తత్పాదకమల మాత్మ
ముకుటసంగతముగఁ జాఁగి మ్రొక్కఁగరుణ, నాతఁ డెత్తి తన్మస్తక మక్కు నేర్చె.

వ. ఇ ట్లత్యాదరంబున సంభావించి శిష్యజనంబు నియోగించి. 334

క. రాజన్యసముచితం బగు, పూజావిధి యాచరించి పురుషోత్తము నీ
వీజన్మంబున సన్ముని, రాజికి వెఱఁ గగుతపశ్చరణ మొందు వనా. 335

క. గోవులకై యొందెదను వి,ప్రావలికై యొందె నిర్భరాహవకేలీ
ప్రావీణ్యము మెఱసి విడువు, నీ వసువులు దాన నధికనిర్మలత యగున్. 336

వ. ఇట్లు నిష్కల్మషత్వంబు సిద్ధించిన. 337

క. ధరణీసురజననమహిమ, దొరకొను నీ కని విధించి దుర్దాంతరిపు

1 రవణమొప్ప. 2 నుదరిండ్లు.

స్ఫురణహరణపరిణతు నన్నరపతి వీడ్కొల్పె మునిజనంబులు వోగడన్. 338

తే. అతఁడు నానందసంభరితాంతరంగుఁ, డగుచు దండప్రణామంబు లాచరించి
యరిగి యమ్ముని చెప్పిన యట్లచేసి, భూమిసురజన్మలాభంబుఁ బొందె నధిప. 349

వ. ఇవ్విధంబున సద్ద్విజుండై. 340

క. పుణ్యస్థలముల నెల్ల న,గణ్యము లగుయాగములు ప్రకాశములుగఁ గ
ర్మణ్యతయు వివిధరత్న హి,రణ్యాదికదానములను బ్రస్తుతి కెక్కన్. 341

తే. అధ్వరంబు లనేకంబు లాచరించి
యతఁడు మఱియును బాదరాయణునిఁ గాంచె
సదయచిత్తత నప్పరాశరసుతుండు
వీడుకొలుపంగఁ జని యశోవిభవ మెసఁగ. 342

క. వ్రతశీలతఁ బరఁగి తుదిన్, శతమఖునకు నగ్గలంపుసఖుఁడై యమరా
ర్చితసంస్తుతభవ్యపద,స్థితి నవ్యయపరమసౌఖ్యసిద్ధిం దనరెన్. 343

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 344

క. మనుజేంద్ర కురుక్షేత్రం,బున నద్భుతఘోరసమరమున నస్మాదృ్కీం
దనువులు వోఁడిగిననృపులకు, ననంతసుఖగతులు గల్గు టనుమానం బే. 345

వ. భవదీయబంధు లందఱు నూర్ధ్వలోకప్రాప్తుల నీ వేమియు ననుమానింపకు మని పలికినం బాండవాగ్రజుండు పరమసంతోషభరితాంతఃకరణుం డై సురసరిత్సూనుతో విద్యాతపోదానంబులలో నెయ్యది విశేషం బెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మహీపతి నమ్మహామతి గౌరవంబునం గనుంగొని. 346

తే. వ్యాసమైత్రేయపుణ్యసంవాద మనఘ, వినిన నీప్రశ్నమున కది విశద మైన
యుత్తరం బగు నేకాగ్రచిత్తవృత్తి, వగుము నీ వని పల్కి యి ట్లనియె నధిప.

వ్యాసమైత్రేయసంవాదము భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ జెప్పుట.

సీ. వ్యాసమునీంద్రుండు వారాణసీపురి కరిగి ముందు మైత్రేయుఁ డచట నునికి
నాతనియున్నెడ కప్రకాశతఁ జన్న నెఱిఁగి యమ్మహితాత్ముఁ డెఱిఁగి భక్తిఁ
బూజించి యుత్కృష్టభోజనంబునఁ దృప్తి సేసిన నధికవికాసరుచిర
ముఖుఁడై నయమ్మహామునిఁ జూచి మోదమగ్గలమై యిమ్మియందుఁ గానఁబడియెఁ

తే. గారణం బేమొకో యని గారవమున, నాతఁ డడిగిన నతఁ డధికాదరమునఁ
దపము శ్రుత మాదిగాఁగల ధర్మకోటి, లోననెల్లను నధికంబు దాన మనియె.

వ. అని బుఱియును. 349

క. దానార్హవస్తువులలో, మానిత మన్నంబ యన్నమయము లసువులున్
మేనుఁ దదీయబలంబును, గాన బుధులు దానిఁ దద్దగై కొందు రధిన్. 350

క. తప ముల్లముకల్మషముల, నపగతములఁ జేయు విద్య కాస్పద మగు నా
తపసి మహితదానంబున, నుపచిత మగువిద్య దపము నుత్కర్షించున్. 351

క. తాన తెలియంబడు విద్యయు, దానోపాత్తప్రవర్తితంబులు విద్యా
సూనత్వం బన్యకుఁ గన్న, దానికి మీఁదంబు నద్విరతప్రశంసలకున్. 352

ఉ. కావున నన్నుఁ దానసుడఁ గా నెఱుఁగుండు మహాప్రసాద మ
త్యావిలచిత్తుఁ డైనను మహాత్మతఁ దానముసేసి విప్రున
ద్యావత శోధన నిక్కము నరేంద్ర చెప్పఁబు విద్యయున్
దైవతపూజనీయములు దానము దానికిఁ బోషకం బగున్. 353

క. అని శాంతనవుఁడు సెప్పిన, విని కౌంతేయాగ్రజుండు విపులమతీ యం
గవలసమాచారంబులు, వినఁగ నే వలతుఁ జెప్పవే తెలియంగన్. 354

వ. అనిన నతండు కైకేయీశాండిలీసంవాదంబున నిది యెల్లం బగుం జెప్పెద విను
మని యిట్లనియె. 355

తే. సుమన యనియెడు కైకేయి సుమనఃప్రసవము,నందు శాండిలిఁ గని భవ్యమైనదివ్య
పదవి యేవర్తనమునఁ జొప్పడియె నీకు, నతివ చెప్పుము నా కని యడిగె నధిప.

వ. అని యడిగిన యాసుమన కయ్యంగన యిట్లనియె. 357

సీ. మామకు నత్తకు మామ్రొక్కి దేవతాతిథిపూజనములయందు సొలయ
[1]నిలువడిఁ దలవాకి లెప్పుడు నెఱుఁగక వెలుచ నన్యాక్షరశుద్ధివెలయ విప్ర
భిక్ష [2]దోఁపిఁ గట్టి పెట్టుచు వర్తింతు వలయు కార్యములకు వెలఁది మగుడఁ
బతి వచ్చునప్పుడు భక్తియు వేడ్కయుఁ జొచ్చల నాసనపాద్యములను సుముఖ

ఆ. భావమునను నేన వాటింతు బిడ్డల, శిశు వదలఁ బెట్టఁ బెట్టఁ గనియు
నాకు వేఱ ప్రియము మనంగ లేదు పతి మెచ్చు,నంటుకముల చవిగ వండి యిడుద.

చ. వరుఁ డొకవెంట నెన్నఁడు ప్రవాసగతుం డగు నాఁటఁగోలె న
ప్పురుషుఁడు వచ్చునంతకును బువ్వులు పూఁతలు మేలిచీర లా
భరణము లెక్కుడుం జప్పులపాకవిశేషము లాదరింప నె
ప్పుడుసునఁ [3]గొల్చుఁ గూడుఁ గుడుపన్ బంధులకుం దగ నెమ్మి సల్పుదున్. 359

క. గోవులు మొదలగు తిర్య,గ్జీవులసుఖవృత్తు లరసి చెల్లింతు గృహ
శ్రీవర్తనంబునకుఁ బతి, భావము సంకటపడంగఁ బలుక నొకటియున్. 360

తే. అగ్ని యోపి రక్షింతు రహస్యమైన
దాని వెలిపుచ్చ గర్భంబు దాల్చి యున్న
యపుడు వాచవు లెల్లను నవులఁ బెట్టి
దాని కెయ్యవి పథ్యముల్ వానిఁ గొందు. 361

క. అని చెప్పి యట్టిచందం,బున నడచిన సతికి లోకములు రెండును సౌ
ఖ్యనిరూఢి యొసఁగుఁ బొగ డొందు నరుంధతివోలె నవ్వధూటి నరేంద్రా.

క. నృప యీయాఖ్యానము ప్ర,త్యపుదినమున భక్తిఁ జదువువారలు విను పు

---

1 'ఇలువాకి'. 2 లెక్కటి యొన పెట్టుచు. 3 గొల్చి కూడుగురుబంధు.

ణ్యపురుషులును నాయుశ్శ్రీ, లపరిమితము లొంది యమరు లగుదురు పిదపన్.

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు సర్వశాస్త్రసారం బై శ్రేష్ఠం బగునను ష్ఠేయం బెయ్యది పితామహా యనుగ్రహింపు మని యభ్యర్థించిన నాపగేయుండు గృపావిధేయుం డై నారదపుండరీకసంవాదం బాకర్ణింపుము దాన నీయడిగిన యర్థంబు దెలియును దీర్ఘపరుండును జపతత్పరుండును బుండరీకాభిధానుండును నైన మహాద్విజుం డొక్కయెడ నారదమహామునిం గని భక్తిం బ్రణతుం డై యిట్లనియె మునివర యడుగ నతం డతని కిట్లనియె. 364

నారదపుండరీకసంవాదం బనుపరమేతిహాసప్రకారము

సీ. పరమేష్ఠి సెప్పిన పరమధర్మం బల్పఫణితి మహార్థంబు భవ్యమతికి
శ్రోతవ్యమును బరిజ్ఞాతవ్యమును దాని విను ప్రకృతికిఁ బర మనఁగఁబడిన
యురువదేవగుతత్త్వ మరయంగ జీవాత్ముఁ డాతండ సర్వభూతాత్మకుండు
నరుఁ డన వెలుఁగు నప్పురుషునివలనన కలిగి నారము లన వెలసినట్టి

తే. యన్యతత్త్వంబు లతనికి నయన మగుట
నతఁడు నారాయణుం డన నతిశయిల్లు
విశ్వమును దనయంద యావిర్భవింప
విలయ మొంద నద్దేవుండు విభుతఁ బొల్చు. 365

క. పరమబ్రహ్మం బనఁగాఁ, బరతత్త్వం బనఁగఁ బరమపద మనఁగా నీ
శ్వరుఁ డన విష్ణుఁ డన జగద్భరితత నారాయణుండు దా వెలుఁగొందున్. 366

ఆ. అతఁడు వాసుదేవుఁ డన నాత్మ యనఁగ వేదాంతవాక్యబోధ్యుఁడై వెలుంగు
నరుల కప్పదములు నామాంతరంబు లర్థాంతరంబు లేనియట్టి వనఘ. 367

ఆ. సర్వశాస్త్రవాక్యసమితి నాలోడించి, మఱియు దృఢవిచారమహిమఁ దెలిసి
నిశ్చయింపఁబడియె నిష్ఠ నారాయణు, నెపుడుఁ దలఁపవలయు నిది యొకండ.

వ. కావున, 369

క. పరమానుష్ఠేయం బిది, నరోత్తమా నీవు నెపుడు నారాయణుఁ ద
త్పరతఁ దలఁపు దొరకు నవి, స్తరశాస్త్రార్థముల క్రిందుఁ దలపోఁతలకున్. 370

క. విను మొకయించుక సేపైనను నారాయణునిఁ దలఁచినను సుగతిఁ గనుఁ
మనుజుఁ డనిన మది నెప్పుడు, నునిచినయాతనికి బ్రాఁతె యుత్తమధిషణా. 371

క. ప్రణుత యగునమోనారాయణాయ యనునక్షరాలి నంతప్రాప్తి
క్షణమున జిహ్వకుఁ దెచ్చినఁ, బ్రణవార్థం బైనపదముఁ బడయుదురు నరుల్.

క. నారాయణపదవాచ్యం, బారయ బ్రహ్మంబు దాని ననిశము వినియుఁ
సారమతిం దలఁచియు నింపారఁగఁబొగడియు రమించు టతులహిత మగున్.

తే. విందు నారాయణపరాయణుండు పాతకముల గెలిచి వెలుంగు టెకాదు తన్ను
నాశ్రయించినవారికి నతుల మైన, వెలుఁగు నొసఁగంగఁ జాలుట వేధచేత. 374

క. చతురాశ్రమములలోపల, నతులమతీ యెందు నిలిచి నతనికి భక్తిన్
మతిఁ జేర్పఁ బూర్వక పద్ధతి నిత్యకర్మముల నేల కల్గఁగఁ జేస్పున్. 375

క. కను టరిది యెందుమెయి విష్ణుని భక్తిం గనుము నీవు సువ్రత యద్దే
వుని వినుము భక్తవత్సలుఁ, డనునామము గలిగి దృశ్యుఁ డగు భక్తులకున్. 376

క. అని నారదుఁ డుపదేశిం,చిన నాస్తికుఁడు నియతచిత్తుం డై వి
ష్ణుని నర్చించు సభక్తిన్, మనసవిశేషమున నెపుడు మనుజాధీశా. 377

తే. శంఖచక్రగదాధరు శార్ఙ్గిఁ బుండ,రీకదళసన్నిభాక్షుఁ గిరీటకుండ
లాభిరాము శ్రీవత్సపంశోభితుఁ,గౌస్తుభోజ్జ్వలుఁ గలలోనఁ గను నతండు.

క. చిరకాలంబున సాక్షా,త్కారణంబును గల్గు బానఁ గానని పదముం
బొరయని శుభముం గలవే, కురువర నీవు నతిభక్తిఁ గొలువుము విష్ణున్. 379

క. అనిన విని హర్షపూరం,బునఁ జిత్తము దేల ధర్మపుత్త్రుం డాశం
తనుసుతునకుఁ బ్రణమిల్లెం, దనువునఁ బులకాంకురప్రతతి జాదుకొనన్. 380

వ. ప్రణమిల్లి యతనితో దానప్రియవచనంబుల రెంటియందును నధికరంజనం బెయ్యది సెప్పవే యనుటయు నద్దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లను రెండును మంచితెఱంగుల యొదిరిచందం బెఱింగి నడపునది దానంబు రంజకం బగుట దెలుప వలవదు సామవాదంబుగుణంబు దెల్లం బగునట్టియితిహాసంబు వినుము చెప్పెద బుద్ధిసంపన్నుం డగునొక్కబ్రాహ్మణుండు విజనం బగువనంబునం గార్యవశంబున మెలంగఁ దన్నాంసం బాహారంబు గొనుటకయి దారుణుం డగుదానవుం డతనిం బట్టికొనిన సాంత్వనభాషణంబులు ప్రయోగించు వాఁడయి యవ్విప్రుండు గలంకయుఁ గొందలంబును లేనిడెందంబుతో నద్దానవు నాననంబు గనుంగొనిన నాద్విజ్యధుర్యుం గనుంగొని తదీయం బగుసుదాత్తత్వం బునం జిత్తంబు రంజిల్లి యద్దనుజుం డద్ధరాదివిజునితో మదీయం బగు ప్రశ్నంబునకు నదుత్తరం బిచ్చి తేని నిన్ను విడిచెద ననుపలుకు వలికి తనశరీరంబు డయ్యుటకు వెలుకం బాఱుటకుం గారణం బేమి యని యడిగిన నమ్మహీసురవరుండు వేగిరపడక కొండొకసేపు విచారించి మహాపురుషా నీయట్టికృపాపరుం డడుగం దోఁచిన తెఱంగునం జెప్పుట మేలు గాదె యాకర్ణింపు మని సౌముఖ్యంబు నొంది. 381

సీ. చుట్టాల నీ దగుచెట్టతనంబునఁ బాసి పశ్చాత్తాపపరుఁడ వగుట
లేమి గల్గిన దుర్జ్ఞభాజ్యధనములు గోరుట మొగమోటు గూరి యొరుని
చేఁ బడ్డనిన్ను గెల్చితి నని యాతఁడుబ్బుట కృప నుపకారమునకుఁ బాత్ర
ముగ నీవు నేసిన పురుషుఁ డామేల్ దన యలఘుపౌరుషమునఁ గలిగె ననుట

ఆ. కుమతిజనులు నీదుగుణములు గొనియాడ, సిగ్గుపడుచు బుధులచేతఁ బొగడు
గాన మరుగు చునికి నీనిలో నొక్కటఁ, గార్శ్యపాండురతలు గలుగుననఘ. 382

వ. అని వెండియు. 383

సీ. ఉచితంబుగా నెఱి నుగ్గడించినమాట సభ యియ్యకొనమి వల్లభకు నీదు
తప్పు దెల్లం బయి తాపంబుఁ బొందంగఁ దేర్పంగ నేరక త్రిప్పికొనుట
నీసొమ్మునకు నొరుఁ డాసించుచుండంగ దానికిఁ దగరక్ష దలఁచునికి
దలుప షిమ్మట నిన్ను దూషించుపలుకులు కులజాలు నిజముగాఁ గొనుట నీవు

తే. మానుషంబుల నడపంగ మాయకానిఁ, గాఁగఁ జెలులుగాంచుటవగకలిమి పేర్మి
దాని వెలిపుచ్చనోపమి వీన నొకటఁ, గార్శ్యపాండురత్వంబులు గలుగు ననఘ.

వ. అని మఱియును. 385

సీ. భార్య పుత్త్రకుఁ డల్లుఁ డార్యవృత్తము లేమిఁ గ్రమ్మరించుట జనకుండు దల్లి
సోదరుల్ నవయుట యుర్వీసురుని గోవుఁ దోలుమేనఁ జంపుట దుష్టబుద్ధి
భూసురదేవార్థములు పుచ్చికొనుట యర్థము గోలుపోక బాంధవులచావు
బాలిశు మొగమోటఁ బనిగొన్నఁగాఁ దనయశమున కంతరాయంబు గలిమి

తే. పెద్దకాలంబు యత్నసంపీడ నొంది, చెల్లఁ జేసినపని యొక్క పొల్లపగతు
చే నసిద్ధతఁ బొందుట వీన నొకటఁ, గార్శ్యపాండురత్వంబులు గలుగు ననఘ.

క. అని యిట్లేర్పడఁ జెప్పిన, విని యద్దనుజపతి మెచ్చి విడిచెం గుంతీ
తనయాగ్రజ భూసురసాం, త్వన మిట్టిది యడుగు మింక వలసినదానిన్. 387

వ. అనిన నజాతశత్త్రుండు గంగాపుత్త్రు వదనంబునం జూడ్కి నిలిపి మోడ్చినకరం
బులు శిరంబునం గదియించి. 388

తే. మమ్ము సంసారవార్ధిపారమ్ముఁ జేర్పు, యానపాత్రంబు నీకరుణాతిశయము
యఖిలకల్మషములఁ బాపు నట్టిదాని, వినఁగఁ గోరెద నొకపురావృత్తమనఘ,

క. మునిమనుజపతులసన్నిధి, నిను నీకృష్ణుండు మాననీయచరిత వే
డ్క నుపాసించుచు నున్నాఁ, డ నుత్తమప్రీతి దాని నాకర్ణింపన్. 390

క. నమ్మోదమ్మున నేనుం, దమ్ములునుం దేల సత్కథాకథనపర
త్వమ్మాదరింపు మునివర్గమ్ము నృపచయమ్ముఁ బులకరాజి వహింపన్. 391

వ. అనుటయు భీష్ముండు. 392

క. పుణ్యం బగునితిహాస మ, గణ్యగుణా నీకుఁ జెప్పఁ గనుసుకృతముఁ గా
రుణ్యానిధి సర్వలోకశ, రణ్యుఁడు గృష్ణుండు వినువరంబుఁ బడసితిన్. 393

క. పారాశర్యాదిమునులు, నీరాజన్యులును వినికి యెంతకు లే దీ
గారాము నాకుఁ బరమో, దారపదావాప్తి గాదె ధర్మతనూజా 394

వ. నీయడిగినయట్టిదానికి నొకయితిహాసంబు గల దది యుమామహేశ్వరసంవాదం

బనం బరఁగు బారవోత్తమా యస్మదాశ్చర్యవృత్తాంబు ప్రవర్తింపుటకుం గతం
బైనకథ మున్ను సెప్పి మఱి దానిం జెప్పిన నొప్పియుండుం గావునఁ దన్నాటి
పాటిం జెప్పెద నవధానపరుండ వయి యాకర్ణింపు మని పలికె హరికిం బరమ
భక్తిం బ్రణమిల్లి యుష్మాండవముఖ్యముఖచంద్రికం దనవిలోచనచకోరంబు
లాన నస్మానసకలికి నమ్మానసీయమతి యి ట్లనియె. 395

భీష్ముండు ధర్మజునకు శ్రీకృష్ణవిచిత్రచరిత్రంబు సెప్పుట

క. తనయునిఁ బడయుటకై తప, మొనరింపఁగ రుక్మిణియు సముత్సుకవృత్తిం
దనతో రాఁ దుహినాద్రికిఁ, జనియెం గృష్ణుండు మునులు సంతస మందన్. 396

వ. ఇట్లు చని ద్వాదశవార్షికవ్రత [1]క్లిష్టుం డై యున్న కృష్ణుం గాన మునీంద్రులు
నారదపర్వతవ్యాసవాల్మీకిదేవలకాశ్యపప్రభృతులు శిష్యవర్గంబుతో వచ్చిన
వారలం బాద్యాసనాదిసముచితార్చనంబుల సంభావించిన వార లద్దేవుని
బరివేష్టించి పుణ్యగోష్ఠి నడపుచున్న సమయంబున. 397

తే. అతనిముఖమున వెడలి మహాగ్ని యమ్మహీధరమువిపినంబుల నేర్చెఁ బక్షి
మృగయుతంబుగ సిద్ధసాధ్యగణములు స, మాకులత్వంబుఁ బొందఁ బెల్లడరి యధిప.

క. ఆకృష్ణుఁడు నిజసౌమ్యా, లోకనమున నాశిఖిని మలుఁగఁ జేసెం బూ
ర్వాకారత నవ్వనము ని, రాకులతం బొల్చె నది మహాద్భుత మయ్యెన్. 399

తే. దాని కమ్మును లెల్లఁ జిత్తమున భయము, విస్మయంబును బెనఁగొనవెఱఁగుపాటు
గదిరి చిత్రరూపంబులకరణి నుండ, వారిఁ గన్గొని రుక్మిణీవల్లభుండు. 400

వ. మీ రియనలంబు తెఱంగేమిగా నెఱింగితి రున్నరూ పెఱింగింపవలయు నను
టయు వారలు సభక్తికంబు లగుచిత్తంబులతోడ. 401

క. దేవా విశ్వము గలుగుట, నీవలనన యడఁగుటయును నీయంద భవ
ద్భావాధీనము సకల, స్థావరజంగమసమూహితత్వం బెల్లన్. 402

తే. నీవు మమ్ము బోధింపఁగా నేర్తు గాక, యుష్మహానలస్ఫురణంబు నిట్టి దనఁగ
నేము నేర్తుమె యేమియో యెఱుఁగ కునికిఁ, గాదె నివ్వెఱపడితిమి కమలనాభ.

వ. అనుటయు భవదీయచేతఃప్రసన్నత గాదె జగంబులవర్తనంబులకు నాధారంబు.

క కావున మీకుం బ్రియముగ, నీవహ్ని తెఱంగు దెలియ నెఱిఁగించెదఁ జి
త్తావిలత విడువుఁ డని కమ, లావరు, డి ట్లనియె వారలకుఁ గురువర్యా. 405

క. ఒకదానవుఁడు జగన్నా, శకుఁ డుత్తలఁ గలఁడు వానిఁ జంపుట కేఁ బూ
నక యునికి గలిగె వాఁ డ, స్త్రకళావిదుఁ డగుట నాకతంబున నగుటన్. 406

క. కడుఁ గ్రొవ్వి వాఁడు లోకము, నుడుకులఁ బెట్టంగ వినివి యుగ్రతపమునం
గొడుకుఁ బడసి యద్దనుజునిఁ, బొడవడఁగింపం దలంచి భూరివ్రతమున్. 407

చ. నడప మదాత్మ యగ్ని యయి నావదనంబున నిర్గమించి యె
క్కుడుపడి పద్మగర్భకడకుం జనె నమ్మహితుండు మన్మథుం

1 నిష్ఠుం డై.

గొడుకుగఁ బంచి వే తను మగుడ్పఁగ వచ్చెఁ గడంగి పోవున
ప్పుడు వన మేర్చి నేను గృపఁ బూర్వవిధం బొడఁగూడఁ జూచితిన్. 408

వ. ఇది యద్భుహాసంబు తెఱంగని చెప్పి యప్పరమపురుషుం డమ్మునివరులతో మఱియును. 409

సీ. లోకత్రయంబున మీకు నవిదితంబు లేదు త్రికాలసంవేదులార
యుత్తమం బగుపురావృత్తంబు సెప్పి కృతార్థుఁ జేయుండు నన్ననిన వారు
సవినయంబుగఁ గృతాంజలు లయి మమ్మింత పెద్దసేయుచె నీవు పెద్దలకును
బెద్ద వయస్సంభృతజగత్త్రయుఁడవు విశ్వప్రకారసంవిదుఁడ వేము
తే. నీయెఱుంగని యితిహాస మేయుగమున, నెఱిఁగి చెప్పుదు మనవుడుఁ జిఱునగవు
మోమునకుఁ జెన్నుసేయ నమ్మురహరుండు, వారలకు నిట్లనుఁ గురువంశవర్య.

క. మానుషయోని జనించితిఁ, గాన మదీయ మగు బుద్ధిగౌరవము దదీ
యానుగుణాత్మోపహితము, గా నెఱుఁగుఁడు మీరు సెప్పుకత విను టసదే. 411

చ. అనుటయు వార లందఱుఁ బ్రియంబున దానికి నియ్యకొన్న నె
మ్మనములతోడ నీవనికి మాన్యచరిత్రుఁడు నారదుండ త
క్కిన పెఱవారు సాలరు ప్రకీర్త్యవివేకుఁడు కృష్ణుఁ డర్థితో
వినఁగఁ బురాతనం బయినవృత్తము నమ్ముని సెప్పు టొప్పగున్. 412

చ. అని తగ నేకవాక్యతఁ బ్రియంబున నాతనితోడ నీవు ముక్క
కనినది విన్నయట్టిది ప్రకామకుతూహలచిత్తుఁ డైనకృ
ష్ణుని వినిపింపు నావుడు మనోజ్ఞకథాకథనంబునందు వే
డ్క నిగుడ నమ్మునీంద్రుఁడు వికాసమునక్క మొగ ముల్లసిల్లఁగన్. 413

ఉమామహేశ్వరసంవాదం బనునితిహాసము

క. నారాయణసౌహార్దో, దారత్వవిభూతి మున్న తనకుఁ గలిమి న
న్నారాయణునిమనోరథ, మారం బూరించె శంకరాంబికలకథన్. 414

వ. అత్తెఱంగు వివరించెద నట్లు సమస్తసంయమిసంఘంబును బ్రస్తుతిపూర్వకంబుగా నియోగింపం బ్రియంబునం బురాతనకథాకథనంబునకుం బూని యద్దేవముని యద్దేవకీనందనునకు వందనం బాచరించి [1]తదభివందనంబు వడసి యవ్విభున కి ట్లనియె. 415

తే. తీర్థభజనంబునకు నెందుఁ దిరుగుచుండి, యుత్తుషారనగంబున కేను వచ్చి
కంటి రమణీయ మగుకేళికావనంబు, సకలతరువల్లరీగుల్మచారుతలము. 416

క. కోకిలకులగంధర్వా, నీకధ్వను లెవసి బెరసి నిగుడఁగ నమరీ
లోకభ్రమరీమండలి, కాకలకలనాదములును గలసి చెలంగన్. 417

వ. ఒప్పునవ్వనంబునం గనకస్థలంబున శార్దూలచర్మవసనభుజగాభరణభసితాంగ

1 తదభివాదనంబున.

రాగవిరచితాలంకారచారుదివ్యదేహుం డగుమహాదేవుండు సురసిద్ధసాధ్య
విద్యాధరమునిపుంగవభూతగణపరివృతుం డయి యున్న సప్పేరోలగంబున
నేనును సముచితప్రకారంబున సయ్యనిరూపణీయప్రకారుం గొల్చి యుండితి
నట్టి సమయంబున. 418

సీ. పుణ్యాంగనాకారములు దాల్చి పుణ్యనదీనివహంబులు దిశలు గొల్చి
చనుదేర శంకరపద్మశరధిక్కారకల్యాణతనువైనగౌరి వచ్చి
వెనుకదిక్కున మెలుపునఁ జేరి మోమున కలఁతి నవ్వు నుమడిచెలువు నొసఁగఁ
దమ్మితేకుల నుల్లసత్స్మాదుతనమృదుకరయుగ్మమునను శంకరుని నేత్ర

ఆ. యుగ్మ మల్ల మూసి యున్నంత లోక మ
నర్కచంద్రతారకాగ్ని హైమ
హాంధకారమగ్న మగుటయు సంక్షోభ
మందె భూతసముదయంబు లెల్ల. 419

ఉ. అప్పుడు ఫాలలోచనము నప్పరమేశుఁడు విచ్చి విచ్చినం
గప్పెఁ దదగ్నిజిహ్వలు నగం బఖిలంబును గౌరిదేవి య
ట్లొప్పమి దండ్రి కైనఁ గని యుల్లము బెగ్గిల నీశునంఘ్రిలం
గప్పఁగ మౌళిభూషణముకాంతి ప్రణామము నేసెఁ జేసినన్. 420

ఆ. హరుఁడు గరుణఁ జూడ నాహిమవన్నగ,దాహ ముడిగి శోభితత్వ మొలసె
నార్య పరమవిస్మయముఁ బొంది యాపర్వ,భువనకర్తతోడ సవినయముగ. 421

సీ. నిటలంబుకను దెఱచుటకుఁ గారణ మేమి సర్వేశ యిది రహస్యంబు గాక
యున్నేనిఁ జెప్పవే యన్న నద్దేవుండు గాంత నీ కెఱిఁగింపఁ గానియట్టి
పని యెందుఁ గల్గునే వినుము లోకాత్మకత్వము నాకుఁ గల్గుటవలనఁ జేసి
న న్నేది వొందిన నన్నిలోకంబుల నది వొందుఁ గాన నాయంబకములు

తే. నీవు మూయంగఁ దిమిరంబు నిఖిలలోక
చయముఁ గప్పిన భూతముల్ భయముఁ బొందె
నీకరంబులు ద్రోవక చీఁకటియును
దెఱచుటకు ఫాలనేత్రంబు దెఱవవలసె. 422

వ. అనిన విని యంబిక దనకు నడుగవలయునట్టివి యడుగుటకు [1]నది యవసరంబు
గాఁ గనికొని యక్కపర్ది కి ట్లనియె. 423

క. నాలుగుముఖములు నీకు, న్ఫాలనయన కలుగఁ గారణం బేమి మధు
శ్రీలాలిత్యాస్పదవా, క్యాలీకలనమున నాకు నానతి యీవే. 424

వ. అనిన విని యమ్మహాదేవికి నద్దేవుం డిట్లను దైత్యులు సుందోపసుందులన నిద్దరు
గలరు వార లవార్యభుజవీర్యశౌర్యసంపన్నులు నస్త్రశస్త్రావధ్యులు నై యుండు

1 నిది సమయం బని యక్కపర్దికి.

దుర వారలవిశాలంబునకై మయూరపు పోలికం గఁ యొప్పులందెల్ల
ను త్తమసారంబులు విఖ్రప్రమాణంబు లాహరించి యొక్కకార్ముకము గావించి
తిలోత్తమ యను పేరిడి నాకడకుం దెచ్చిన నద్దానియు నాకుం బ్రగణనీయంబుగా
వచ్చునెడ నే నది దేవకార్యంబు నేయ నొప్పుఁ బొమ్మను తలఁపుతో నత్తరుణి
దిరిగిన దిక్కుదిక్కున కొక్కొక్కముగంబు వాల్చి నాకుం బరికించితి నాఁటం
గోలెఁ జతుర్ముఖుండ నైయుండుదు. 425

చ అన విని గౌరి నీకు భువనాధిప కంఠమునందుఁ గప్పు గ
ల్గినకత మేమి నాకు నెఱిఁగింపుము నావుడు దేవదైత్యు లం
బునిధి సుధార్థులై తరువఁ బుట్టి విషంబు త్రిలోకభీకరం
బనితరసాధ్యమై యొకవినత్తఱిఁ దాల్చితి దానిఁ గుత్తుకన్. 426

తే. అట్లు కంఠంబునందు మహావిషంబుఁ, దాల్ప నీలత గల్గిన దానఁ జేసి
కమలజాదిసురులు నీలకంఠుఁ డనుచు, నన్నుఁ గొనియాడి రప్పుడు నలినవదన.

వ. అని చెప్పి శంకరుం డింక నేమి యడుగవలతో యడుగు మనుటయుఁ బినాకం
బెల్లయాయుధంబులకంటె మెచ్చి పట్టుదు దీనికిం గతం బెయ్యది యని యడి
గిన నామృడుం డామృడాని కి ట్లనియె. 428

సీ. ఆదియుగంబున నబలకణ్వుం డనుసంయమి దపము నిష్ఠాసిరూఢి
మెయిఁ జేయఁ బెరిఁగె వల్మీకంబు దనువ[1]మునుఁగ నప్పుట్టి వేణువును బుట్టె
విను లోకసామాన్యఘనత గాకుండ మహోద్భుతాయామంబు నధిక మైన
పరిణాహమును గల్గె బ్రహ్మ యమ్మునికిఁ బ్రత్యక్షమై వర మిచ్చె నతనిమీఁదఁ
ఆ. బెరిఁగియున్న వెదురు గర మర్థిఁ దాఁ బుచ్చికొని జగద్ధితంబు గోరి చేసె
నాకు విష్ణునకుఁ బినాకశార్ఙ్గము లగ్రఖండమున నొనర్చె గాండివంబు. 429

వ. ఇవ్విధంబున విండ్లు మూఁడు గావించి లోకహితం బాచరించి యవ్విరించి య
మ్మూఁడవవిల్లు దాఁ గైకొని తనలోకంబునకుం జనియె నిది పినాకంబు సంభా
వనీయం బైనతెఱం గని చెప్పిన. 430

క. విని గిరితనూజ పెఱవాహనముల నొల్లక వృషంబు నఖిలేశ్వర నె
మ్మనమునఁ గైకొని యెక్కుదు, వినఁగా నే వఱతుఁ జెప్పవె కారణమున్. 431

వ. అనిన నద్దేవుఁ డమ్మహాదేవి కి ట్లనియె. 432

సీ. హిమవన్నగంబునం దేను లోకహితార్థ మైనమహాతప మాచరింప
గోవులు సుట్టుఁ దేఁకువ నెడి తిరిగి నా సంకట పెట్టినఁ బంకజాక్షి
కోపించి చూడ సంతాపాకులత్వంబుఁ బొందె గోకుల మరవిందభవుఁడు
నమరులుఁ జనుదెంచి ప్రార్థించి వృషముఁ గానిక యిచ్చి కరుణ జనింపఁ బలికె

1 మునుఁగఁ గప్పుటయును వేణువును.

తే. నాకు గోపతి యనియెడు నామ మిచ్చి
రపుడు గోబాధ మాన్చి రయ్యమలవృషము
వాహనముఁ గేతువును గా శివప్రచార
మాచరింతు నెల్లెడ నది యాది గాఁగ. 433

వ. అనుటయు నంబిక యప్పరమేశుతో నీవు పరమశుభములును రమణీయంబులు నగునివాసంబుల వసియింపక యశుచియుఁ గేశాస్థికపాలదుర్గంధదుర్దర్శంబు నైనశ్మశానంబున నునికికిఁ గతం బేమి యనిన నతం డిట్లనియె. 434

శివుఁడు పార్వతికిఁ దనశ్మశానవాసితకుఁ గారణంబు సెప్పుట

ఉ. క్రూరప్రభూతముల్ జనుల ఘోరవిధంబుల ముట్టి యొప్పుదుర్
మారణ మాచరింపఁగ సమస్తజనంబులు నాశ మొందఁగా
వారిజసంభవుం డెఱిఁగి వచ్చి నను౦ దగఁ గాంచి తత్ప్రతీ
కారము నేతకై వినయగౌరవ మొప్పఁగ వేఁడె వేఁడినన్. 435

వ. నిశ్చితంబుగా నొక్కెడ నుండి లోకంబులు రక్షింపవలయు నని తలంచితి నట్టియెడ. 436

తే. మోక్షపరులు శుచిస్థానముగఁ బ్రశంస, సేయుదురు విజనత్వవిశేష మెఱిఁగి
కాన యింపైశ్మశానంబు మానసమున, నొలసెఁగావున నయ్యెడ నునికి గలిగె. 437

చ. అచటన యుండి లోకముల నన్నిటి నాత్మఁ దలంచి రక్ష సే
యుచు విహరింతు భూతచయ మొక్కటఁ గూడి చరించుచున్కికిం
బ్రచురకుతూహలుండ నయి రాగముఁ బొందుదు నట్లు గాన నా
కచటు నివాస మయ్యె విను మన్యతలంబులు దానిఁ బోలునే. 438

తే. అనిన భసితాంగరాగంబునస్థిఫణాధ, రాభరణములుఁ బరశుశూలాయుధములు
నై మహోగ్రత భీకర మైనరూప, మభవ యేల కైకొంటి వీ వనియె గిరిజ 439

వ. అనుటయు నమ్మహేశ్వరుం డాపరమేశ్వరితోడ. 440

సీ. లోకస్వరూపంబు లోలాక్షి రెండువిధములు శీత ముష్ణమ్ము నాఁగఁ
జను నివి రెంటను సకలంబు గ్రథిత మైయుండు సౌమ్యాగ్నేయ యోగకలిత
మఖిలజగంబు సౌమ్యము విష్ణుఁ డాగ్నేయ మేను వహింతు మయ్యిరుదెఱంగు
నెనయుటఁ గొని భరియింతు నే విశ్వంబుఁ గావున నాగ్నేయభావరూఢ

తే. యైన యాకృతి లోకహితార్థముగ వ, హించినాఁడ నిం కెయ్యదియావు నన్ను
నడిగె దడుగుము నావుఁడు నార్యసోముఁ, దలఁ బ్రియంబున నేటికిఁ దాల్చితనియె.

చ. అనవుఁడు దక్షుయజ్ఞమున కల్గిననాఁడు సురాలి కేను బీ
డన మొనరించుచోట వికటంబుగ సోముని మేను ద్రొక్కఁగా
నను శరణంబు వేఁడిన మనంబున నక్కటికంబు పుట్టి జే
సినదురితంబు సోము నిటు సేయక పో దని మౌళిఁ దాల్చితిన్. 442

చ. అన విని కొల్చి యున్నమును లందఱు నీశుదయావిశేషము
న్మనముల మెచ్చి పొంగి యభినందనపూర్వము గాఁగ భక్తియుక్
వినయము నుల్లసిల్లఁ బడి వేలవిధంబులఁ బ్రస్తుతించి ర
య్యనుపమధాము గౌరి సమయం బిది నాకని మోడ్చుఁగేలితోన్. 443

తే. లోలలోచనదీప్తులు బాలచంద్ర,భూషణునివదనంబునఁ బొలయ మునుల
మానసంబులు సంప్రీతి నూన సాంత్వ, సస్వరంబున ని ట్లను నలిననాభ. 444

క. వర్ణాశ్రమధర్మము లభి, వర్ణింపుము వేదనిరతవత్సల యని నా
కర్ణములతో నఖిలజన,కర్ణంబులఁ బొంది పుణ్యకర్తృత యొసఁగున్. 445

వ. అనియె నని యిట్లు గౌరి లోకహితార్థంబుగా వర్ణాశ్రమధర్మంబులు పరమేశ్వరు నడుగుటయు నారదముని గృష్ణునకుం జెప్పిన తెఱంగు భీష్ముండు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట యుపన్యసించిన నాకర్ణించి. 446

క. మునివర నా దగుచిత్తం,బునఁ గౌతూహలము సాల మొలతెంచి తలి
ర్పన నెలరారెడు నేర్పడ, వినిపింపుము మీఁదికథ సవిస్తారముగన్. 447

వ. అని యడుగుటయు. 448

మ. [1]స్ఫుటతత్త్వోదయసంభృతైక మధురాభూతైకరసౌధురా
తటినీపింఛమనోజ్ఞమాళిలలితా దాంతాత్మసంకీలితా
త్రుటితాతత్త్వసమున్నతా శ్రితజనా మారాంజనాసువ్రతో
త్కటశీలావనలోలదివ్యహృదయా [2]ధర్మప్రసన్నోదయా. 449

క. దేహాభిమానసంభృత, మోహాతమోనిరసనాభిముఖభూరివివే
కాహీనమహాతత్త్వస,మాహితచిన్మాత్రరూపమధురిమసుభగా. 450

మాలిని. త్వరితవిహితగాఢధ్యాయిసమ్మోదవాదా
స్ఫురదదరిదృఢశూలస్ఫూర్తిసంశస్తహస్తా
తరణిశశిమయత్వోదారతాచిత్రనేత్రా
పరమనియతినిష్ఠాభవ్యహృత్పద్మసద్మా. 451

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నానుశాసనికపర్వంబు నందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

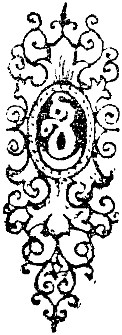
1 స్ఫుటితత్త్వామలసంభృతైక్యమధురా. 2 ధర్మప్రసంపద్ధమా; ధర్మప్రతీపాలయా.

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము - పంచమాశ్వాసము

కాళీత్యాదరసు
శ్లోకాలోకనవిలాససుస్థిరభవనా
శోకముదాద్యవధూతి
వ్యాకోశవివేకభవన హరిహరనాథా. 1

శివుఁడు పార్వతికి వర్ణాశ్రమాచారంబుల తెఱఁ గెఱింగించుట

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

తే. అట్లు గంగాత్మజుండు ధర్మాత్మజునకుఁ, జెప్పి యిట్లనుఁ గౌరవశ్రేష్ఠ పద్మ
నాభుతో నవ్విధంబున నారదుండు, పార్వతీదేవిప్రశ్న ముపన్యసించి. 3

వ. ఇట్లనియె నప్పర్వతరాజపుత్రి ప్రార్థించిన నప్పరమేశ్వరుండు పరమాదర
భరితుం డై. 4

సీ. అజుఁడు మున్ను లోకహితార్థంబుగా బ్రాహ్మణులను సృజించి రాజులను వైశ్యు
లను శూద్రులను గ్రమం బొనరంగఁ గల్పించె నాజాతులకు నోలి నతనిముఖము
బాహులు నూరులుఁ బదములు సంభవస్థానంబు లగుటయుఁ దారతమ్య
భాగిను లగు నని పార్వతి కాతండు తత్తదాచరణీయధర్మములును

ఆ. వినుము విస్తరించె విప్రులు లోకధారకులు వారియెడఁ బరాభవంబు
సేఁత యెల్ల చేటుఁ జేయు సన్మానదానములు సకలశోభనము నొనర్చు. 5

చ. ప్రియ మతి యజ్ఞునేనియు దరిద్రునినేనియు విప్రుఁ గందఁ జేఁ
త నుభయలోకసౌఖ్యములు దవ్వఁగఁ జేయుఁ దదీయ మైననిం
దయు నను బెట్టు దిట్టుట యధర్మత నాతనిసొమ్ము పుచ్చికొం
టయును మదర్థముం గొనుట డాఁపక చెప్పితి [1]నిక్క మింతయున్. 6

వ. అని పలికి యిట్లనియె. 7

---

1 దోష మింత.

సీ. అధ్యయనంబును యజనంబు దానంబు నధ్యాపనంబును యాజనముఁ బ్ర
తిగ్రహంబును బ్రశాంతియుఁ దపస్సత్యశౌచంబులు విప్రధర్మంబు లాప
దలఁ దక్క నతనికి వలవదు వాణిజ్య మగ్నికార్యంబు శూద్రాన్నవర్జ
నము నిజదారసంగమనియమంబును నిత్యశ్రాద్ధగుణమును హింసలేమి

ఆ. యును నివాసశుద్ధియును నతిథిప్రియత్వంబు బ్రాహ్మణులకు నలయుఁ దపము
పేర్మిసాధనముగ ధర్మమూలముగ వారల సృజించెఁ గాదె నలినభవుఁడు. 8

ఆ. క్షత్త్రియులకు విప్రసంరక్ష ముఖ్యధర్మంబు ధరణి వారిరక్షణమునఁ
గాని బ్రదుక దమ్మహానుభావుల పాలనంబు సేయ శోభనంబు నొందు. 9

క. రమణి యధ్యయనము యజనము దానము సాధుపోషణము దుర్జనులన్
దమియించుటయు సముత్సాహము కల్మియు ధృతియు నృపులకగుధర్మంబుల్.

తే. శస్త్రజీవికయును నరిష్టభాగ, మాహరించుటయును భృత్యు నరయుటయును
బ్రజవివాదంబు వినుచోటఁ బక్షపాతి, గామియును రాజులకుఁ గృత్యకర్మకోటి.

సీ. వణిజులు లోకప్రవర్తనంబుల కెల్ల నుపకారకులు కృషియును ననేక
భంగి బేహారంబుఁ బసులఁ బెంచుటయుఁ గృత్యంబులు వారల కధ్యయనము
యజనంబు దానంబుఁ నర్హకర్మంబులు త్రైవర్ణికద్విజత్వమ్ముకతన
నాతిథ్యములు విధేయములు వారికిఁ దిలగంధరసములవిక్రయము దగదు

తే. మూఁడు జాతులశుశ్రూషమూలకార్య,గతిదదుపయుక్తిశూద్రులకలిమినడచు
వారుశుశ్రూషకులు విప్రవందనంబు, వినయమక్రూరులగుటతద్విహితకృతులు.

క. తనతనవర్ణంబునకుఁ దగినయాచారంబు నడపి కిల్బిషరహితుం
డనఁ బరఁగు నెల్లవారికి, విను ము న్ననుజన్మసౌఖ్యవిభవము గల్గున్. 13

వ. ఇవి వర్ణధర్మప్రకారంబు లింక నాశ్రమధర్మంబులు వివరించెద నాకర్ణింపు
మని పలికి పార్వతికి బరమేశ్వరుం డిట్లనియె. 14

సీ. బ్రహ్మచర్యవ్రతపరమనిష్ఠయు గురు నాశ్రయించుటయు నధ్యయనకృతియు
నగ్నికార్యంబు గుర్వర్థసంచారంబు భైక్షచర్యయుఁ గమలాక్షి బ్రహ్మ
చారిధర్మంబు లాశ్రమముల కెల్ల నాశ్రయణీయమై గృహస్థత్వ మొప్పు
శౌచంబు నిజదారసంతుష్టియును బంచయజ్ఞంబులును నిగమాభిరతయు

తే. దానహోమదయాతిథిమానసములు, వలయు గృహమేధికిని వనవాసవన్య
భోజనబ్రహ్మచర్యజటాజినప్ర,ధారణములు వానప్రస్థధర్మకోటి. 15

చ. కినియమి సంగవర్జన మకించనభావము దాల్మి విప్రవా
సనము ప్రశాంతి యార్జవము శౌచము సద్వ్రతనిష్ఠ భైక్షభో
జన మల నిద్ర నేతి కృప సంతతతత్త్వవిచింతనంబు మా
నిని యతిధర్మముల్ శ్రుతి గణించినభంగిన యేను జెప్పితిన్. 16

వ. అని యిట్లాశ్రమధర్మంబులు సెప్పిన విని యప్పరమేశ్వరుతోఁ బార్వతి దపంబు

వపం బనుచు మునిజనంబు లాచరింతురు దాని తెఱం గెఱింగింపవే యనిన నద్దేవుం డి ట్లనియె. 17

శివుండు పార్వతికిఁ దపస్స్వరూపంబు సెప్పుట.

సీ. భోగార్థులై తపంబునకుఁ జొత్తురు తపం బనఁగ వానప్రస్థు లాచరించు
ధర్మంబు లింద్రియకర్మనిగ్రహముతో నుభయకాలములను యోగసేవ
ఫలకాంక్షఁ జేత తపస్స్వరూపంబుగా నడపి కాలం బైననాకమునకు
నరిగి తద్భోగంబు లనుభవింతురు పుణ్య సువసిత మగుడు మస్త్యత్వ మొంద

తే. వత్తు రధికనియతి నుపవాసములను,జపముఁ బంచాగ్నిమధ్యవాసంబుఁ గలుగు
తపముఁగలదప్సరఃప్రియత్వం బొనర్చుఁ, గర్తకదివాఁడుఁదుదివచ్చుఁగాని మరలి.

వ. అని చెప్పి మఱియు. 19

ఉ. ధారయుతంబుగా నడచుతాపసముఖ్యు లహింసపేర్మికై
కారుణికత్వ మగ్గలము గల్గి తలంతురు సర్వజీవులుం
దారును నొక్కరూపుగఁ బదంపడి పుత్త్రకళత్రయుక్తిఁ బెం
పారుదు రూర్ధ్వలోకమున నజ్జనముర్ మఱి వచ్చుఁ గ్రమ్మఱన్. 20

వ. అనిన భవాని వనవాసవ్రతవిశేషంబులుం దదీయఫలప్రకారంబులు నేర్పడ నానతీయవే యనుటయు నభవుండు భరితాదరుం డై. 21

సీ. ఉపవాసములు వరాన మూర్వీశయత్వ మాసన మూర్ధ్వబాహుకస్థాపనంబు
నియమితాహారత్వనిష్ఠ క్రమంబున శశిమరుద్వ్యతిషువాసముల నిలుపు
గంధర్వదేవనాగస్థానముల నున్కియును బహుసౌఖ్యసంయుతము గాఁగ
నానాసహస్రాబ్దమానని యమంబుగఁ గావించు సంక్షేపగణనఁ గొన్ని

తే. మహితనియతులు సెప్పితిమఱియు నేమివ్రతము సలిపినఁబాపనిర్వారణ మగుటఁ
బుణ్యగతికల్మి దప్ప దరణ్యవాసి, కడుగు మింకను వలసినయట్టి వనుఁడు. 22

క. యాయావరుల నమరవం,ద్యా యేర్పడఁ జెప్పు మనియె నంబిక దేవుం
డాయమ కి ట్లనుఁ దీర్థప,రాయణు లుపవాసవిధిసమధికులు వారల్. 23

వ. అది యె ట్లం టేని. 24

క. నానాతీర్థసతతస్నా,నంబులఁ బల్లలై నజడలును భిక్షా
నూనోపవాసకృశ మగు, మేనులు నై వారితపము మిక్కిలి మెఱయున్. 25

క. మానోపవాసవిధులం, జేసి తృణజధాన్యభుక్తి సెల్లింతురు వా
రేసురలకు లేనిసుఖా,వాసములఁ జరితములను వఱలుదురు తుదిన్. 26

వ. అనిన విని యవ్వనితారత్నంబు వైఖానసులవిధంబు వివరింపు మనుటయు నవ్వి రూపాక్షుండు. 27

సీ. వైఖానసులు ఖరవ్రతు లెట్లు లంటేని శిలఁ దృణధాన్యముల్ సిదుక నడిచి

కొందఱుపండులఁగొఱికికొందఱు [1]గన్నగుఱుముల గువ్వలతెఱఁగు దోప
నప్పటి కప్పటి కాననంబున వైచికొని కొంద ఱాకు లెండినవి యేఱి
కొని కొంద ఱంబువుల్ గొని కొంద ఱనిలంబు గొంద ఱాహారంబుగొందురట్లుఁ

తే. గాక యాహారపరులును గలరు వార
లింద్రునకుఁ బూజనీయు లై యెక్కుడైన
పదవిఁ జిరకాలబహుసౌఖ్యభాగు లగుదు
రని మహేశ్వరుఁ డుమకు ని ట్లనియె మఱియు. 28

వ. ఇవి యెల్లను వానప్రస్థనియమనిష్ఠాభేదంబులు దపంబు దపం బని మును లాచ
రింతురు దాని తెఱం గెఱింగింపు మని నీవు దొల్తవడిగి(నవిధంబు)నం దొడంగి
నాచెప్పినవిధంబు లిన్నియుం దపం బనుశబ్దంబున కర్థంబు లై యుండు నని చెప్పి
యంగుష్ఠప్రమాణదేహులు మృగాజినవసనులు నిర్ద్వంద్వులు నై వాలఖిల్యు
లనుపేరం బ్రసిద్ధు లగుమునులు దినకరదీప్తులతోడం గూడి వర్తించుచుండుదురు
వారలతపోవైభవంబునం గాదె జగంబులు సుస్థిరంబు లై యున్నయవి
యెండుమెయి దుర్లభంబు లైనట్టివి తపంబున సులభంబు లగుం దపంబు గడ
చిన ధర్మంబుఁ గలదే యని పలికి యాదరాతిశయంబున శివుండు శైలేంద్ర
తనయతో ధర్మంబులు మఱియు నెఱింగించెద నవహిత వై యాకర్ణింపు మని
యి ట్లనియె. 29

ఉ. అంబుజసూతి యేర్పడ గృహస్థసమర్థముగాఁ బ్రవృత్తిధ
ర్మంబు నొనర్చె నార్యజనమాన్యము దాని తెఱంగు సాల సూ
క్ష్మం బతికాంక్ష లేక తగుకాలమునన్ సమచిత్తవృత్తి ని
త్యంబును ధర్మముఖ్యముగ నర్థముఁ గామముఁ జల్పు టొప్పగున్. 30

చ. అతఁడు నివృత్తిధర్మము ప్రయత్నమునన్ వివరించె మోక్షనో
ద్యత మది తత్ప్రకారములు దాంతియు భూతచయంబుపై దయా
రతియును సత్యదృష్టియు విరాగత యింద్రియకోటికిన్ దృఢ
స్థితముగఁ జేసి యోగనిరతిం బరిశాంతి యొనర్చికొంటయున్. 31

వ. అని మఱియును. 32

తే క్షుత్పిపాసలచేఁ గడుఁ గుందినట్టి,యతిథి వచ్చినఁ బ్రియమున నతనిడప్పి
వోవు నట్లుగ సముచితభోజనంబు, వెట్టు టెల్ల పుణ్యములకుఁ బెద్ద దలఁప. 33

క. దీనికి నఖిలాశ్రమసువి,ధానంబులకును గృహస్థతయ నెల వగుటన్
దానిపదాఱవపాలిస,మానము గా దరయ నాశ్రమం బెయ్యదియున్. 34

క. అన విని గృహస్థునకు నే, పని ముఖ్యం బనియె గిరిజ పశుపతి జననీ
జనకారాధన మతనికి, ననుత్తమం బైనధర్మ మని రూపించెన్. 35

---

1 ముక్కుచెఱమల గువ్వల.

వ. అద్దేవుండు వెండియు. 36

క. పతిభక్తి ముఖ్యధర్మము, సతి కనవుడు దేవి నరుఁడు జననీజనకుల్
మృతులైనను నాతి విగత, పతిత్వ మొందినను జేయుపను లెయ్యవియో. 37

వ. అనుటయు నభవుండు వారివర్తనంబు లెఱింగించెద విను మని యిట్లనియె. 38

క. దేవాతిథిపితృపూజలు, గావించుట భావశుద్ధికలిమి నరునకున్
దేవీ వలయును నారికి, నేవిధమున బ్రహ్మచర్య మేమఱమి దగున్. 39

వ. అని నిర్దేశించి మఱియును. 40

ఆ. పంచపర్వసురతపరిహృతితో నిజ,దారతృప్తుఁ డగుచు ధాన్యకోటి
పక్షి యెలుక దినిన బ్రదుకుఁ గా కనుగృహ,పతికి నశ్వమేధఫలము గలుగు. 41

వ. అని చెప్పి. 42

ఆ. ఎచట మెలఁగె నేమి యెట్లుండె నేమి దా, నేమి సేసె నేమి యెల్లసంగ
ములును విడిచి కుడుపువలిన నియతి గల్గు, యతికి మోక్షవీథి యాటపట్టు. 43

వ. అనిన విని సంప్రీతయై శైలరాజపుత్రి పురహరునితో రా జనువానికి భూజనంబులయట్లు శరీరంబును భోజనాదులును నట్ల యుండియు నతం డెల్లవారలచే మ్రొక్కఁ గొనుటకు నిగ్రహానుగ్రహంబులకుం జాలి సర్వాధికత్వంబున శోభిల్లు దానికిం గారణం బేమి యెఱింగింపవే యనుటయు నీశానుం డిట్లనియె. 44

శివుఁడు పార్వతికి రాజత్వమహిమాతిశయంబు సెప్పుట

సీ. అధికపుఁదపమున నైనది రాజత్వ మట్లు గావునఁ బేర్మి నతిశయిల్లు
జనములచే మ్రొక్కఁ గొనుటకు నిగ్రహంబునకు ననుగ్రహంబునకు శక్తుఁ
డై యుండు నతఁడు తదీయసునీతియ విను ముదమున రాజు వినయపరునిఁ
జేసి యెల్ల జనంబు శిక్షించు నింద్రియజయమును నరివర్గజయముఁ బడయు

తే. నెఱిఁగి యుపధావిశుద్ధుల నిడు నమాత్య
పదవి కనురక్త సారవద్బలముఁ బ్రోచు
హితపరుల మిత్త్రులు గఁ గొను నిలుపు మేలొ
నర్చు దుర్గంబు దక్షించుఁ గూర్చు ధనము. 45

వ. ఇవ్విధంబున సప్తాంగసంపన్నత్వంబు నొంది. 46

క. చేయఁ డపాత్రవ్యయములు, సేయుం బాత్రవ్యయంబు సేయున్ నిజర
క్షాయత్న మెల్లతెఱఁగులఁ, బాయక ధర్మంబు సేయుఁ బాపము దొఱఁగున్. 47

ఆ. ఆచరించు దండ మక్రోధకాముఁ డై, చారదృష్టిఁ జూచు శత్రుకృత్య
ములను నాత్మదేశపురపరివారవి,ధముల సత్యభాషణముల నెగడు. 48

క. ఉద్యోగము ప్రియవాదిత, విద్యాపరినిష్ఠ సంధివిగ్రహవిహితా
పద్యత దీనానాథవి,పద్యాపన మాజ్ఞ వెరపు వాటించుఁ దగన్. 49

ఆ. కయ్యమునకు నెప్పుడుం గాలుద్రవ్వఁడు దగ,వైనరణము శూరుఁడై యొనర్చు
యజ్ఞదానవిధిపరాయణుఁడై యుండు, నిత్తెఱంగువృత్త ముత్తమంబు. 50

క. ఈనీతులకు విరుద్ధము, లైనపనుల నరకములకు నరుగు నృపతి పా
పానీతదుఃఖ మొకతఱి, మానునొరుల కతని కెప్పుడు మానక యుండున్. 51

ఆ. భావశుద్ధి గలిగి యీవినీతులఁ బూని, ప్రజల కెవ్వఁ డతులరక్షణంబు
సేయు నట్టివిభుఁడు సిరియును గీర్తియుఁ,గాంచుఁ బుణ్యలోకగతియుఁ బడయు.

క. అనుటయు ధర్మరహస్యము, వినఁ గోరెద ననిన శాంభవికి శంభుం డి
ట్లనియె నహింస రహస్యం, బనఁ బరఁగును ధర్మజాత ముఖలమునందున్. 53

వ. అనిన విని యాజగన్మాత యవ్విశ్వధాతతో హింసావర్జనం బేజనులకుం జెల్ల
దని చూచెద నహింసతెఱం గెఱింగింపవే యనిన నద్దేవుం డది నీతలంచినట్ల
నేలం బిపీలికాప్రముఖంబుల నాకసంబున మశకాదుల మఱియుం బేను నల్లి
సీరపేను లోనైనజంతువులం జంపక యెవ్వరికి మాన రాదట్లు గావున. 54

చ. ఫలము దళంబునుం దొడిమఁ బాయుట రాలిన వానిఁ గొంచు నాఁ
కలి కెరనేసి గోరసముకార్యము నట్టుల నిర్వహించి బు
ద్ధులు వెలి లేక నిశ్చలతఁ దోయజపత్రనిభాక్షి చిత్రరా
ఫులొకొ యనంగ నుండుశమపుణ్యులు సూవె యహింసనాత్మకుల్. 55

తే. అదియ శ్రుతిచేత ధర్మరహస్యమనఁగఁ,బడియెనని చెప్పి మఱియును భవుఁడు దేవి
కిట్టులను నట్లుఁగాక యహింసతెఱఁగు,గలదు వినుము విశేషించి కమలనయన.

తే. విధివశంబున మృతిఁబొందువివిధజంతు,నిచయ మం దనహంకారనిష్ఠుఁడైనఁ
బురుషుఁ గల్మష మేమియుఁ బొంద నేర,దెట్టు లంటేని విను మది యేర్పరింతు.

సీ. దివియలోఁబడుఁ బ్రువ్వదివియయొత్తినవారిబాపంబు వొందునే యొూపి దున్న
నాఁగేటిమొనఁ జచ్చు నానావిధప్రాణు లన్నరుఁ బొందునే యఘము వారు
దమపనుల్ సేయ విధాతృవశమున నాయువు దెగినట్టిజంతువులు సచ్చు
నేము సంపితి మని యించుకేనియు నహంకారంబు వారికిఁ గలుగ దట్లు

ఆ. గాన చూవె వారిఁ గల్మష మొందదు, పుణ్యపాపములకు బుద్ధి మూల
మని శివుండు మఱియు నను హింసవోలెనై, యధికధర్మ మైనవిధము వినుము.

క. దైవగతిఁజేసి తమకుం, జావ వలసి గోవు లొండుపా వొల్లక స
ద్భావమున రంతిదేవుని, కావించుమఖమునఁ బశుతఁ గైకొని నెమ్మిన్. 59

వ. అనేకసహస్రంబు లరుదెంచి. 60

క. తము విశసించుట కాభూ,రమణుని వేఁడంగ నతఁడు రాజీవాక్షీ
క్రమమున విశసింపఁగఁ జర్మములు దరులు గాఁగఁ బాఱె రక్తము నది యై. 61

క. ఆచర్మణ్వతి యనునది, గోచరమే వర్ణనమునకుం బ్రియ మగుకం
పై చవి చేయం బొలిచి య,నీచమహితసలిల మయ్యె నెత్తురు సుదతీ. 62

క. స్నానమునఁ బానమున నా, కానందము సేయు నమ్మహానది గోసం
తానము దివికి నరిగె న,స్మానవపతిఁ జెప్ప నేల మధురాలాపా. 63

క. పరబలము పై నడరి నె,త్తురు వఱ్ఱులు వాఱఁ జంపుదురు దురమున న
మ్పురసదనంబును బుణ్యో,త్తర మని వేదములు సెప్పుఁ దనుతరమధ్యా. 64

క. ఘోరులయందలిమరణము,మారణమును బుణ్యలోకమహితమహిమకుం
గారణ మెఱుఁగు మహింసా,కారం బిట్టి దని నీవ కమలదళాక్షీ. 65

సీ. అని చెప్పి వెండియు హరుఁడు పార్వతితోడ నిట్లను వేఁటకు నెలయు టఘము
గాదు సస్యములు మృగములచేత నశించు జగ మెల్ల నిర్మనుష్యంబు గాఁగఁ
గోరు మృగము లది కారణంబు మృగహతి రాజులకు ధర్మ మయ్యె నట్లుఁ
గాక మృగములకుఁ గలుగు సద్గతి రాజుచే మృతిఁ బొందినఁ జెలువ వినుము

తే. దండ్యు దండింప కుండు టదండ్యు దండ,నంబు గూర్చుట విప్రమనంబు నొచ్చ
నట్టిపని సేత నపరాధియైనయతని, తనువు నొంచుట సూ హింస ధరణిపతికి. 66

వ. అని బోధించి. 67

క. భూసురుల కలుక వుట్టం, జేసి నహుషముఖ్యనృపులు సెడుట ప్రసిద్ధం
బాసురపతి విప్రులలుక, గాసిఁ బడఁడె తెలచి పడసెఁ గాదె నయనముల్. 68

క. కావున విప్రారాధకుఁ, డై వెలయు విభుండు రాష్ట్ర మతనిధనము సై
న్యావలి బంధుత విప్రుల, దీవనలం బొదలు నింత దెల్లము దేవీ. 69

వ. అని నిర్దేశించి కపర్ది గౌరితో వెండియు. 70

ఆ. పరమమంత్రవిధులఁ బశువులు యూపంబు,లందుఁ గట్టఁబడి మహాశుచిత్వ
విభవమొందు విహితవిశసనక్రియ మేను,విడిచి దివ్యసుఖము వడయుఁ బొలఁతి.

క. హోమవిధులఁ దన్మాంసము లామిషములు గాఁగ నొసఁగి యమరుల నగ్ని
ష్టోమాదులఁ బ్రోవఁగఁ బర, మామితసౌఖ్యములు గల్గు యజమానులకున్. 72

క. శ్రుతివిహితహింస హింసగ, మతిఁ దలఁపఁగ రాదు మునిసమాజం బిది దు
ష్కృతతతిఁ బాపెడుపరమసు,కృతమని కొనియాడుఁ గాన గీర్వాణసుతా. 73

ఆ. అని యహింస తెఱఁగు లన్నియు నెఱిఁగించి, యింక నేమి వినఁగ నిచ్చ సేసె
దనిన రుద్రు నడిగె నద్రిజ జనులజీ,వనము తెఱఁగు లెల్ల వనజనాభ. 74

సీ. అడిగిన నద్దేవి కద్దేవుఁ డిట్లనుఁ గాంత మానుష్యంబు గర్మభూమి
సుఖదుఃఖమూలముల్ సురతిర్యగాత్మకత్వంబు లట్లగుట విత్తంబు వలయు
మనుజుల కెట్లన్న విను ధర్మకామముల్ విత్తసాధ్యంబులు విద్య వార్త
సేవ కారుత యర్థసిద్ధికి మూలముల్ విద్యవానికి ననవద్యతయును

ఆ. గర్షకునకు నేల కాల మెఱుంగుట, జట్టికాని కేది సంభవించె
నందు విలువ మొదల నగులాభమును నెడ,వ్యయము గల్గుటయు శివప్రదములు.

క. పసులం బాలించునతఁడు, విసువక యేమఱక వానివిధము లెఱిఁగి ప్రో

చి సమర్థుం డగు వెరవునఁ, బసిఁ గను సేవకుఁడు ధనముఁ బడయుఁ బొగడు తోన్.

క. వంచనయును జాడ్యంబునుఁ నించుకయును లేక ప్రభువునిష్ట మెఱిఁగి తాఁ
బంచినపని వెరవునఁ గా,వించినకర్మకరుఁ డొందు విపులధనంబుల్. 77

వ. అని వెండియు. 78

క. [1]పరధనపరదారల నప,హారింపమియు దేవపితృసమారాధనముం
గరుణయు నతిథిసపర్యయు, గిరితనయా యెల్లవారికిం గృత్యంబుల్. 79

శివుఁడు పార్వతికి వర్ణకర్మపరిపాకంబుల తెఱం గెఱింగించుట

వ. అనిన విని యపర్ణాదేవి వర్ణంబులకర్మంబులు పాకంబుఁ బొందుప్రకారంబు సెప్పు మని యప్పరమేశ్వరు నడిగిన నతం డి ట్లనియె. 80

చ. తమతమకర్మముల్ దెరువు దప్పక చేసినవారు దేవలో
కమున సుఖంబు వొందుదురు క్రమ్మఱ వచ్చియుఁ బూర్వజాతిజ
న్మమున మహర్ధిఁ బొందుదురు మానిని యిమ్మెయిఁ దప్పి యొట్టికృ
త్యములఁ జరించి రజ్జనుల కట్టికులంబునఁ బుట్టు వాటిలున్. 81

క. ఎంతెంత మేలు సేసిన, [2]నంతంతియ కులము నెక్కుడై సముదాయం
గాంతా విప్రుఁ డయిన న,త్యంతానంద మగులోక మతనికిఁ గలుగున్. 82

వ. అని చెప్పి మఱియును. 83

ఉ. ఆపదఁ దూలపోక సిరి నంది మదింపక శౌర్యవృత్తిమైఁ
బాపుల గెల్చి యార్జవము బంధుజనాలికి నార్యకోటికిం
జూపుచు దీనులం గరుణఁ జూచి తగం గలమాత్రఁ బ్రోచుచుం
గోపము లేక మన్కి గలుగుల్ దివిజాంశమునన్ జనించినన్. 84

క. అనిన విని గౌరి గొందఱు, మనుజులు సంపద సుఖించి మనఁ గొందఱు లే
మి నలంగి దుఃఖపడుదురు, విన వలతుం గారణంబు వినిపింపు శివా. 85

చ. అనుటయు శంభుఁ డి ట్లను దయన్ బలి భిక్షము వెట్టి లేమిఁ గుం
దినచెలిఁ జుట్టముం బిలిచి దీనత వాపి యపాపవృత్తిఁ జె
ల్లినతొలుబాము గల్గునరు లెస్సగ [3]మంచు విధాత నిష్కృపా
త్ముని నతిలోభదూషితుని దుర్గతిదుఃఖితుఁ జేయుఁ బార్వతీ. 86

క. విను మలుకయుఁ గూర్మియు లే, వనవద్యా యొజ్జనంబులందును విధికిన్
మును సేసినకర్మముఫల, మనుభవగోచరము సేయు నంతియ తఱితోన్. 87

వ. అని యెఱింగించి వెండియు. 88

ఆ. ధనము గలిగి యుండి ధవళాక్షి కుడువక, కట్ట కుండుపరమకష్టజనము
[4]లొరువు లొత్తి చెప్ప నుపకారులై తొలు, పుట్టునందు మనినయట్టివారు. 89

ఆ. తమకు ధనము లేక తగుభోగముల కెవ్వ,రైన నడప మనుసుఖాఢ్యజనులు

1 పరధనపరదారము లపహారింప. 2 నంతంతయు. 3 మప్పు విధాత. 4 లొరుల యొత్తి.

దొల్లి పేదవార లుల్ల మర్థుల కెప్డు, బెట్టఁ గోరుచుండి నట్టివారు 90

సీ. ఆయాసపడ కుండ నర్థంబు సేరెడు వారు పాత్రజనంబుఁ దార పిలిచి
తొలుమేనఁ బెట్టిన యలఘునయాఢ్యులు ధనసిద్ధి బహులయత్నమునఁ గలుగు
మనుజులు పూర్వజన్మమున నర్థులు దమ్ము నడుగ దాఁపక యిచ్చినట్టివార
లాయాసమునను విత్తాగమం బెడలెడు జనులు ముందరిపుట్టువునఁ గృపావి

తే. హీనులై యాచకుల నలయించి పిదప, నిడనిలోభులు ముదిసి ధనేశుఁ డగున
రుండు ప్రాయంబునాఁ డీక గం డడంగి, తొంటిభవమున నీగికిఁ దొడఁగినతఁడు.

తే. కలిగియుండియుఁ దెవుళులకతన భోగ,ములు భుజింపఁగ లేనిమర్త్యులు గిరీంద్ర
తనయ తొలుమేన రోగముల్ దనికి చచ్చు,నపుడు దానంబు సేసినయట్టివారు. 92

తే. అధికసౌందర్యములు గలయట్టి జనులు
దొల్లి మాంసభోజనముల దొఱఁగి యున్న
వారు రూపవిహీనులు దారు రూపు
గలిగి తొలుమేనఁ గొనటులఁ బలికినారు.

క. విను సౌభాగ్య సమేతుఁడు, మను నిజదారైకపరుఁడు ముందటి జన్మం
బున భార్యకుఁ బ్రీతి యొన,ర్పని మనుజుఁడు సుభగతావిరహితతఁ బొందున్. 94

క. అమితజ్ఞానము విజ్ఞా,నముఁ గలిగియుఁ జేద యైననరుఁడు సనినజ
న్మమున వినికి గలిగియు ద్యా,నము తెరువునఁ బోనివాఁడు నలినదళాక్షీ. 95

క. తగుబుద్ధి లేక సంపద, మిగులఁ గలుగువాఁడు దొంటిమేనఁ గరుణామై
విగతప్రజ్ఞుం డయ్యును, దగ దీనులఁ బ్రోచినతఁడు దళితాబ్జముఖీ. 96

సీ. మేధావి యై విన్కి మిగిలి విద్యలఁ బొల్చు నరుఁడు దొల్బామున గురున కధిక
భక్తుఁ డై తన దైనపాండిత్య మొరులకుఁ గావించు వేడుక గలుగుసుజనుఁ
డభ్యసింపంగ విద్యాయుక్తి లేకుండు నాతఁడు దొల్లి విద్యాధికత్వ
మున గర్వి యై శిష్టజనులకు సభ భంగ మొనరించి కుందఁ జేసినయతండు

తే. భార్యయును బిడ్డలును దాను బహుధనముల
భోగు లై రోగములు లేక పొల్చువార
లమలినాచారపాత్రదానములు సత్య
కరుణలును దొంటిభవమునఁ గలిగినారు. 97

ఆ. ఆలు బిడ్డ లొఱటు లై లేమిఁ గుందుచుఁ, దెవులుచేతఁ బడుచు నవయుజనులు
మున్ను క్రోధలోభముల నాస్తికతఁ బర,పీడనంబు సేసి పేర్చినారు. 98

సీ. కాంతజాత్యంధుండు [1]గన్నులు సెడువాఁడు తనయొప్పు మెఱయుచుఁ దగిలియొరుని
వనితఁ దొల్తేనఁ జూచినవాఁడు కర్ణరోగార్తుండు గటుకవాక్యములఁ దొల్లి
శిష్టు నొప్పించిన కష్టుండు గడుపుఁ దెవు లై నతఁడు పూర్వభవమునందు

---

1 గడు సుందరుం డయి తన.

గరదుండు గోశ మశ్మరిని శర్కరను బాధితుఁ డగునరుఁ డన్యసతిని గన్య

ఆ. మహిషి గోవుఁ దురగి మదనాతురత మున్ను, గవిసినాఁడు శోషిదివిరియొరవు
లనుభవింపఁ దెచ్చుకొనినమాంసము దొంటి, పుట్టువున హరించినట్టి నీచు. 99

ఆ. ఉలుము గొన్నవాఁడు దొలుమేన నాఘాత,బంధనముల నోరులప్రన్నఁదనము
సెఱచినాఁడు పంగు [1]వొఱవగఁ గాలుసే, విఱిచి సాధుజనులఁ బఱచినాఁడు.100

క. పిలకాదుల [2]గంతులచే, నలమటఁ బడువారు బడియ నడిచియు ముష్టిం
జలమునఁ బొడిచియు సాధులఁ, దొలుబామున నొంచినట్టి దుష్టచరిత్రుల్. 101

ఆ. పాదరోగు లశుచిపదముల దేవాల,యములు మెట్టుటయును నసదువారిఁ
దప్పులేక క్రొవ్వి తన్నుటయును దొలు, పుట్టునందుఁ గలిగినట్టివారు. 102

చ. జ్వరమున గుల్మపీడ నతిసారమునన్ బలుపుండులన్ మహో
దరమున వాత పిత్త కఫదారుణ రోగములన్ నిరంతరా
తురు లగువారు నిర్దయతఁ దొల్లి వినోదము గాఁగ జీవులం
దరమిడి [3]చంపినారు గురుఁ దల్లడపెట్టినవారుఁ బార్వతీ. 103

తే. గూనివాఁడును బిచ్చుకకుంటు[4]గుజ్జు, గొలుచులమ్ముచో [5]గ్రచ్చులుగలిపి సరకు
దూఁచిపెట్టెడుచోటులఁ దూన్కిదరపి, పూర్వభవమున లాభంబుఁబొందినారు.

సీ. వెఱ్ఱులు దొలుమేన వెడ్డున సాధుజనము మోసపుచ్చి ధనంబు గొన్న
జను లనపత్యులు విను తొల్లి పితృకార్యదూరులు బాలఘాతులును జువ్వొ
పోలఁతి నపుంసకుల్ పూర్వభవంబున నెద్దుఁ బట్టినవారు నేమితప్పఁ
బొరయ కుండఁగఁ గోపమునఁ ద్రికచ్ఛేదంబు గావించినారును గామసుఖము

తే. విఘ్నపఱిచిన తులువలు విధవ దొంటి
జన్మమునయందు భర్తృవంచన మొనర్చి
ధనము గూర్చిన యదియు మదంబు పేర్చి
నోర్తు మగని హరించిన యుగ్మలియును. 105

తే. [6]ప్రయతులై పుట్టి యేవంపుఁబనులఁ గడుపుఁ
బ్రోచికొనువా రహంకారమునను గర్వ
మానమదదంభములఁ దొల్లి మాన్యజనులఁ
బరిభవించినతుచ్ఛులు పద్మనయన. 106

సీ. దాసత్వ మొంది యదల్పులఁ దిట్టుల నాటులఁ బడుచుండునట్టినీచు
లప్పాటఁ దొలుమేన నతిగర్వులై ప్రల్లదమ్మునఁ బెక్కండ్రఁ దప్పులేక
తిట్టియు నడిచియుఁ దిరిగినవార లాపొలువలపైఁ గృప గలిమి మేలు
ధనికగృహద్వారమునఁ బ్రతిహారి ద మ్మాఁగంగ నుండి దైన్యమున దుఃఖ

---

1 పఱవంగ గాళ్సేయి, విఱిచి; వొఱవైనఁ గాళ్సేయి, విఱిచి. 2 గ్రంతులచే. 3 నొంచినారు. 4 గునుకు. 5 గ్రంచులు. 6 పాతులై

తే. పడుజనంబులు భోగైకపరతఁ దొల్లి, మాననీయుల కవసర మీనివారు
రాజదండితుఁ డకృతాపరాధుఁ గ్రూర, దండదూషితుఁ జేసినతండు సూవె. 107

క. విను నష్టసకలధను లగు, జనములు నిక్షేప మిడిన సరకులు దొలుబా
మున మగుడ నీక నెప మిడి, కొనినట్టి యసత్యలోభకుత్సితు లతివా. 108

క. తమబంధులుఁ దారును నొ,క్కమరియ తెగటాఱువారు కరుణారహిత
త్వమునఁ దొలుమేన వెడపగ, నమేయనరవధము సేసినట్టిదురాత్ముల్. 109

వ. అనిన యొఱింగించి యీశ్వరుం డీశ్వరితో ని ట్లనియె.

సీ. ఇంతి నాచెప్పిన యిప్పాపకర్ము లందఱకును నరకంబు దప్ప దండుఁ
బడుపాటు లెల్లను బడి వచ్చి నరు లైన యప్పుడువాటిల్లునట్టి తెఱఁగు
లివి యట్లు గాకయు నెక్కుడు గానిపాపంబుల మానుషభవము గలుగు
[1]ని ట్లైన నష్మేన నేకర్మమునఫల మైనను మానవు లనుభవింప

ఆ. రోపి మునులు దేవయోనులు న త్తను,వునన తపముఫలము లనుభవింతు
రనిన దేవి యెఱుఁగ నయ్యె మీఁదయఁ జెప్పు, లర్థములు గృతార్థనై తిననియె.

వ. అని వెండియు నద్దేవునితో మనుజు లపరజన్మంబునం గాని కర్మఫలంబు లను
భవింప రంటిరి తప్పునేసిననరుల నరపతు లిట్టితప్పున కిట్టిదండం బనునిరూపణం
బున దండించెద రని యక్కర్మంబుఫలం బప్పుట్టువునన యనుభవించుటగాదె
యనిన గౌరికి గంగాధరుం డి ట్లనియె. 112

సీ. జనపతుల్ దమరాజసంబున దండించినారు [2]గా నొల్లక నరులతప్పు
లకుఁ దగుదండంబు లన వారిఁ బఱుతురు తక్కొరు లెవ్వరుఁ దప్పు సేయ
వెఱచుటకై యట్టి విధి మూఁడ టది పూర్వకర్మంబువలనన కాని యపుడు
గలిగినతప్పునఁ గాదన్న నాదేవి యవనీశదండితుఁ డై ననరున

తే. కఘుము వాయునొ పాయదొ యనిన నీశ్వ
రుండు నృపదండితుఁడు యమదండమునను
బడఁడు లేనితప్పున నరుఁ బఱచినతనిఁ
బఱుప కున్నాతనిని యమబాధ వొందు. 113

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 114

క. విను తముచేసినకర్మం,బునఫల మెవ్వరికిఁ ద్రోచి పుచ్చఁగ రాదె
ట్లును గుడువక పో దది యన, విని పార్వతి యిట్టు లనియె విభునకుఁ గృష్ణా.

తే. కర్మఫలములు గుడిచినఁ గాని పోవ, వంటి వానిఁ బ్రాయశ్చిత్త మపహరించు
నందు రశ్వమేధంబున నఖిలపాపములును జెడు ననఁగా విందు భూతనాథ. 116

వ. అని పలికి యిది యెట్లొకో యనుటయు భవుండు.

---

1 నట్లైన నష్మేన నాకర్మములఫల. 2 గా కొల్లక.

ఆ. అతిప కామకృతము లైనకర్మంబుల, ఫలము లనుభవింపవలయు వినుము
కామకృతము సెడుట గలుగుఁ బ్రాయశ్చిత్త, మాచరింప సంశయంబు వలదు.
క. కావునఁ గుడువక పోలియదు, దేవాసురమునుల కైన దేవీ కర్మో
ద్భావితఫల మీయర్థము, నీ వలవఱపుము భవన్మనీషఁ దిరముగన్. 119
వ. అని చెప్పి యప్పరమేశ్వరుండు వెండియు. 120
క. సుకృతముల నరుఁడు నాకము,నకుఁ జను నవి గొంచెమైన నరుఁడ యగును వా
నికి దివి కేఁగి డిగినయత,నికి మానుషవైభవములు నెఱయం గల్గున్. 121
వ. అని నిర్దేశించి యుద్దేశరూపంబునం గర్మంబులతెఱం గెఱింగించి యింక నేమి
యడుగ వల తడుగు మనిన నంబిక గర్మకరణంబు జంతువశంబు గ్రహవశం
బునా రెండుతెఱంగులం జెప్పుదు రం దెయ్యది దృఢం బని యడుగుటయు
మృడుం డి ట్లనియె. 122
తే. నాతి విను గ్రహచారంబు హేతువులుగ
నశుభములు శుభములు నరుఁ డాచరించు
గ్రహము సేయించునే తాన కాక చేఁత
కొడయుఁ డటు గాన ఫలములు గుడువవలయు. 123
వ. అనినఁ జా వనునది యేమి యని యుమ యడుగ నీశానుం డి ట్లనియె. 124
తే. నిత్యుఁ డాత్ముండు దేహమనిత్య మతఁడు
ముదిమిఁ దెవులున వికృత మై యది వికలతఁ
బొందుటయు దానిఁ దొఱఁగి తాఁ బోవునట్టి
దశకు మరణ మ న్పేరయ్యెఁ దనులతాంగి. 125
క. జీవుఁడు జీర్ణశరీరముఁ, బో విడిచి నవంబుఁ బొందఁ బు ట్టనుపేరం
దా వెలయుం దద్దశ జీ,వావలి వర్తించు నిటు [1] గతాగతపర యై. 126
వ. అనిన విని పార్వతి శర్వునితో బాలురు సచ్చుటకును వృద్ధులు పెద్దకాలంబు
బ్రదుకుటకును గారణం బేమి యనుడు నతండు. 127
తే. మేను జీర్ణముగాఁ జేయుఁ గాని మరణ
మొందఁజేయదు విను కాల మెందు నరుని
పూర్వకర్మంబు లాయువుఁ బొదలఁ జేయు
సన్నముగఁ జేయ బ్రదుకును జావుఁ గలుగు. 128
వ. అని చెప్పిన నాయు వేమిటం బెరుఁగు నెద్దానం దఱుఁగు ననిన విని యుమకు
నుమాపతి యి ట్లనియె. 129

శివుఁడు పార్వతికి నాయుర్వృద్ధివిషయంబులకుఁ గారణంబులు చెప్పుట

తే. క్షమయు సత్యంబుఁ గృపయు శౌచమును గురుల
వలనిభక్తియు నాయువుపోలుపు నిచ్చు

[1] గతాగతపదవిన్.

సలుక బొంకు క్రూరత శుచితాపగమము
గురువిరోధ మాయువుఁ గడుఁ [1]గుందఁ జేయు.
తే. తపమునను బ్రహ్మచర్యవ్రతమున హితమి
తాశనమున రసాయనాభ్యాసమునను
బెరుఁగు నాయు వాక్క్రియలపై నరుఁడు ప్రీతి
గలుగుటయుఁ బూర్వభవకృతకర్మఫలము. 131

క. తనలావున కధిక మయిన, పనిసేయుట [2]యుక్తమును నపథ్యము నగుభో
జనములు హరించు నాయువు, వనిత యవియుఁ బూర్వకర్మవశతన కలుగున్.
వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు సెప్పెద. 133

ఆ. సుకృతు లమరలోక[3]సుచిరవాసులు నిట
దిగి చిరాయువులును నగుదు రితరు
లతిచిరముగ నరకగతు లయి తుది నాయు
వల్ప మగుమనుష్యు లగుట గలుగు. 134

క. నా విని భవాని పురుషస్త్రీవిధములు రెండు గలవు త్రినయన వానన్
జీవుఁడు వర్తించుతెఱఁగు, నీ వేర్పడఁ జెప్పవే యనియెఁ గంసారీ 135
వ. అనిన విని మహాదేవుండు మహీధరతనయ కిట్లనియె. 136

క. తాత్త్వికము లైనపురుష, స్త్రీత్వంబులు లేవు పార్వతీ జీవున కా
తత్త్వమున కహంకృతిఁ గర్మిత్త్వ మొలసి భావ్యవిధమ మెయికొనుచుండున్.
వ. అని మఱియును. 138

ఆ. కర్మములకుఁ గర్త గాఁ డాత్మఁ డతని స, త్త్వము రజస్సుఁ దమము వాతపిత్త
కఫము లెట్లు మర్త్యకాయగతము లగు, నట్ల పొందు గర్త లవియ చూవె.
తే. సత్యశౌచదయాదులు సాత్త్వికములు
రమణి లోభసంగాదులు రాజసంబు
లనృతహింసాపరత్వభయాలసత్వ
ధైర్యహానినిద్రాదులు దామసములు. 140

క. ఇవి నానాముఖములఁ బురుషు వికారముఁ బొందఁ జేయుచుం బరఁగును హై
మవతీ కావున సర్వంబు వినుము గుణకృత్య మిట్టిబోధం బొప్పన్. 141

తే. తన్వి సాత్త్విక రాజస తామసాత్ము
లైనవారలఁ బుణ్యలోకానుభవము
మనుజభావంబు నిరయపీడనముఁ బొందు
మోక్షలక్ష్మి నిర్గుణునకు మునుఁగ మునరు. 142
వ. అని వెండియు. 143

---

1 గ్రుంగఁ జేయు. 2 యుక్తుటము నపథ్యము. 3 సురుచిరవాసులీ యిలకు డిగి చిరాయువులును నగుదు, రతిదురితులు నరక.

సీ. ఎట్టివి కర్మంబు లట్టివ నరులశుభాశుభసంప్రాప్తు లట్లుగాక
పరవిప్రియమున మేల్పడయుటయునుగల్గుఁ బతిభృత్యతతిఁబటుభర్త్సనముల
నొజ్జ శిష్యులఁ దర్జనోక్తుల వెజ్జు రోగార్తుల నానావిధౌషధముల
నలమటఁ బొందింతు రవ్విధంబుల చేత లన్నియు సుకృతంబు లై ఫలించు
ఆ. నని మఱియును జెప్పు నఖిలేంద్రియోపేత, మగు జరాయుజంబు నండజంబు
నువిద చోఁకు నెఱుఁగు ముద్భిజ్జములుస్వేద,జములకదియుఁ జూవుసంభవించు.
క. నరుఁడు జరాయుజములలోఁ, దరుణీ విను ముత్తముఁడు శ్రుతము లే కున్నన్
సరి నతఁడు బశువుఁ గావున, వరిష్ఠ మగునట్టివినికి వలయు నరునకున్. 145
క. ఇరుదెఱఁగు విను తమము శా,ర్వరమును దేహజము శార్వరము దేజస్సం
స్ఫురణమునఁ బాయు శ్రుతమునఁ, బరిహృత మగు దేహజంబు పర్వతపుత్రీ.146
ఆ. బ్రహ్మ యాతమంబుఁ బాపుటకై తపో, వ్యాప్తిఁ బడసె శ్రుతులు నంగములును
గాన కార్యములు నకార్యంబులును వానఁ, దెలిసికొనఁగ బుద్ధికలఁక దేఱు.
తే. క్రోధకామాదులై నదుర్గుణములెల్ల, వాయుహతి మేఘపటలంబు వాయుపగిది
శ్రుతముచేఁ బాయు నరులలో సురలకరణి,శ్రుతయుతులు దేజరిల్లుదు రతిశయిల్లి.
తే. శ్రుతమునరునిఁబరిజ్ఞానయుతునిఁజేయు, [1] వానిసుకృతమల్పమును ననూనఫలము
నిచ్చు నజ్ఞానిసత్కర్మమెంతయైన, నఫలమగుఁ గాన శ్రుతవంతుఁడగుటవలయు.
వ. అని నిర్దేశించి సర్వేశ్వరితో సర్వజ్ఞుం డిట్లనియె 150
సీ. మృతిఁ బొంది వేగ జన్మించినఁ బూర్వదైహికములన్నియుబుద్ధినెలయువాఁడు
జాతిస్మరుం డనఁ జను నయ్యెఱుక [2] పెద్దవాఁడు గాఁగాఁ జెడు వనిత వినుము
పుట్టెఱుంగుటకల్మి బోధించుటగు నాస్తికులమును జన్మంబు గలుగు తెఱఁగుఁ
జచ్చిపోయినవారువచ్చి యత్తనువొంది మెలఁగుటొక్కొకచోటఁ గలిగియుండు
తే. నట్టి తెఱఁగు వెంగలులై నయమునిదూత
లొరులఁ జని కొనిపోయినఁ గరుణతోడ
నమ్మహాత్ముండు మగిడి పొమ్మన్న నరుగు
దెంచు టని నీ వెఱుంగు సందియము లేదు. 151

శివుఁడు పార్వతికి స్వప్నాదులతెఱం గెఱింగించుట

వ. అని తెలిపిన గౌరి కల యనునది యేమి యెఱింగింపవే యనుటయు నతండు.152
ఆ. స్వప్న మనఁగ సుప్తజనముమనశ్చేష్ట, యదియుఁ గాంచు [3] నొగిననాగతములఁ
గాన కలలు సూచకము లగు భావిశు,భాశుభోదయముల కనుచుఁ జెప్పె. 153
వ. చెప్పిన విని భవాని భవునితోడ. 154
సీ. దైవంబొ కర్మవర్తనము జనంబునుత్సాహంబొ యనిన నతండు దైవ
మోపి కర్మంబు సేయుట లేదు దైవసంకలన ఫలం బిచ్చుఁ గాని వినుము

1 వాన సుకృత మనల్ప మనూనఫలము. 2 పెద్ద వాఁడు. 3 మన మనాగతములు.

దేవి పూర్వకృతంబు దైవనామకమునఁ బరఁగు నప్పటిచేతపౌరుషంబు
గృషివోలె నుండుఁ బౌరుషగతి వర్షసద్వ్యాయువు లట్ల దైవప్రకార

తే. మెఱుఁగు ఖననమథనముల నెట్లు జలముఁ, జిచ్చుబుట్టు నమ్మెయి నరుచేష్ట దైవ
యోగమున సిద్ధిఁబొందు నుద్యోగరహితుఁ, డెత్తెఱంగున దైవసమృద్ధిఁ బడయు.

క. కావున నుద్యోగంబును, దైవంబును గారణములు దామరసాక్షీ
యేవిధమునఁ గర్మముల ఫలావాప్తికి దీన సంశయము వలదు సుమీ. 156

తే. అనిన నంబిక గర్భంబు నాత్మఁ డెట్లు, సొచ్చు ననవుఁడు నభవుఁడు సురతబీజ
రక్తదైవముల్ సూవె కారణము లాత్మ, గర్భసంవేశనమునకుఁ గమలనయన.

క. మాయారహితుఁ డహంకా, రాయత్తతఁ జూవె పుట్టు వనుచెఱఁ బడి నా
నాయాసంబులఁ బడు నాజ్ఞాయుతుఁ డై యాత్మఁ డింత చర్చింపు మదిన్. 158

సీ. అని చెప్పి దైవరహస్యంబు వినిపింతు విను మని పలికి యి ట్లనియె శివుఁడు
దొల్లి మనుష్యులు దొలుమేనికర్మంబు లెఱుఁగగాఁ జాలుట నెల్లవారు
మేలుసేయఁగ ననిమిషలోకమున నధికం బగుసందడి గాఁగ మనుజు
లమరులై పేర్చిన నజుఁడు వేల్పులసంకటము వాయుటకు నుపాయము దలంచి

తే. మానవుల కయ్యెఱుకకల్మిమాన్చి కామ, రోషముల నొలయించిన దోషకృతుల
వారు నరకాదిసమ్మర్దకారు లగుదు, నదియుఁ గా దని చింతించి యనువు గాంచి.

క. సరిగా నా రెండెడలకు, నరులు సనుట గోరి మనముఁనం గానమియుం
బరలోకవిధము శాస్త్రము, వెరవునఁ గనుటయు నొనర్చె విధి వారలకున్.

వ. అనినం బార్వతి పునర్జన్మంబు గలదు లే దనుసంశయంబుతోన పొట్టుపొరలగు
దురు నరులు దాని తెఱంగు నిశ్చయింపవేయనుటయు నంధకారాతి యిట్లనియె.

క. కలదో లేదో యనియెడు, తలపోతయ కాని నిశ్చితము గాదు సురా
దులకుఁ బునర్జన్మంబున, కలిమియు లేమియును నరులు గానమి దప్పే. 162

క. కల దది యూరక కానఁగ, నలవియె శ్రుతివాక్యసమితియర్థంబులపై
నిలిచినశ్రద్ధం గ్రమమునఁ, దెలివొందినఁ గాక యెట్టి ధీమంతులకున్. 163

వ. అనిన విని గౌరి గంగాధరున కి ట్లనియె. 164

క. మృతు లైనవారలు నిరాకృతులై యుండుదురు వారిఁ గీనాశభట
ప్రతతి గొని చనుట యాపితృపతి శాసించు టవి యెట్టిభంగులు దేవా. 165

వ. అని యడిగిన నద్దేవుం డి ట్లనియె. 166

సీ. తఱి యైన మనుజులఁ దనువులు విడిపించి మాయాశరీరసమన్వితులుగ
నొనరించి దూతలు గొనిపోదు రందును ధర్మవర్తుల సుగంధంబు మృదువు
నైనమార్గమున మధ్యపువారి నిర్బాధసరణిఁ బాపాత్ములఁ బరుసఁదనము
ముఱికియుఁ గలపథంబున నడపింతు రిప్పరుసునఁ జని పితృపతికిఁ జూప

ఆ. నతఁడు పుణ్యలోకగతియును మానవత్వంబు ఘోరనరకవాసమును వి

ధించి పుచ్చు వారిఁ దెలిచి మన్నించి భర్జించి వరుసతోడఁ జిగురుఁబోఁడి. 167

వ. అని చెప్పిన నగేంద్రతనయ చంద్రశేఖరునితోడ. 168

క. నరకం బెట్టిది కల్మష, కరులకు జముఁ డెట్టిభంగిఁ గాఱియఁ బెట్టుకు
వరదా చెప్పు మనుడు న,ప్పురహరుఁ డి ట్లనియె వృష్ణిపుంగవ ప్రీతిన్. 169

సీ. రౌరవం బనఁగ ధరాస్థలి క్రింద మహారౌరవం బన నవుల దాని
కావల విను కంటకావనం బన నుండుఁ గ్రమవృత్తిఁ బేర్చు దుఃఖములు గలిగి
యగ్నికుండంబు నా నట పంచకష్టంబు నాఁ గల వి ట్లున్న నరకతలము
లైదండుఁ బాపక్రియాతారతమ్యంబు లూహించి యంతకుం డునుపఁ బనుచుఁ

తే. దగినయెడలఁ బాపాత్ములఁ దద్భటాలి
దహనకర్తనబంధనతాడనములఁ
బఱుప వారలఁ గుక్కలు గఱచుఁ గ్రిములు
దొలుచు గ్రద్దలు నొప్పించుఁ దుండనిహతి. 170

వ. మఱియును యమదూతవ్రాతంబు నానావిధవేదనలం బెట్టి దండించుచుండు 171

ఉ. అమ్మెయిఁ బాపముల్ వొలియునంతకు దుఃఖము లంటి కీటజ
న్మములఁ బక్షియోనుల గ్రమంబునఁ బొంది మృగత్వమానుష
త్వమ్ముల నోలిఁ బొందుదురు వా రిను మెంతయుఁ గ్రాఁగి కల్మష
త్వమ్ము దొఱంగుమాడ్కి నవతామరసప్రతిమానలోచనా

వ. అనిన విని పార్వతి పాపంబు లనునవి యెట్టివి యెఱింగింపవే యనుటయు
నీశానుం డి ట్లనియె. 173

శివుఁడు పార్వతికి మానస వాచిక కాయికము లను త్రివిధపాపములఁ దెల్పుట

సీ. మానిని త్రివిధముల్ మానసవాచిక కాయికంబులఁ బాతకంబు లందుఁ
బరధనాపేక్షణ పాపానుమోదధర్మద్వేషముఖములు మానసంబు
లనృతదారుణభాషణాదులు వాచికములు వధంబును బంధమును నభక్ష్య
భక్షణంబును నన్యభామారతము మద్యపానంబు మొద లైనపాపకృతులు

తే. గాయికంబులు విను మధికం బవేయ
పాన మది దుష్కృతంబులలోన నెల్లఁ
బానమున నిందతో వచ్చుఁ బ్రాణగొడ్డ
ములును జేటులు నరకాబ్ధి మునుఁగుటలును. 174

క. లోకము నిర్మర్యాద,త్వాకుల మై చెడదె సజ్జనావలి మధుపా
నాకాంక్ష దొఱఁగ కున్న గు,ణాకల్పా యేమి సేయ దక్కిడు నరున్. 175

క. కావున నేవిధమున సుర, సేవింపక యుడుగు టొప్పుఁ జెలువ సకలవ
ర్ణావలికి దానఁ గీర్తి, శ్రీవైభవపుణ్యగతులు సేర్చికొన నగున్. 176

క. అన విని యంబిక సుకృతము, లనునవి యెట్టి వని యడుగ నద్దేవికి ని

ట్లనియెం జంద్రార్ధధరుం, డనుమోదోల్లాసి యగుచు నంబుజనాభా. 177

తే. ఔపరమికాభిధానంబు నంబుజాక్షి
నిరుపకరణాఖ్యమును సోపకరణనామ
కంబు నయి లోకమున సుకృతంబు వరఁగుఁ
ద్రివిధముల వానిఁ దగ వివరింతు వినుము. 178

సీ. ఔపరమిక మనునది పాపవర్జన మకట కానఁగ నేర రజ్ఞజనులు
యత్నంబువలదు వ్యయం బేమియును లేదు పరలోకభీతిఁ బాపములఁ దొఱఁగి
నంతన సుగతిసౌఖ్యం బొడఁగూడెడు నదియు నాత్మాధీన మట్టిదాని
సుకరత్వ మెఱుఁగక చొత్తురు నరకంబు వెరవరుల్ శ్రుతమున వృద్ధ యోగ

తే. మునను ధృతికల్మినింద్రియవినియమమున
నది దమకుఁ గలిగింతురు యమ మనంగఁ
బరఁగు నది దాన నాకంబుఁ బడయ వచ్చు
ననినఁ జెప్పంగ నేల ధర్మాభియుక్తి. 179

ఆ. నిరుపకరణ మనఁగఁ బరఁగు శౌచంబు సత్యంబు శాంతి దాంతి యార్జవంబు
వ్రతనిరూఢి సముపవాసంబు బ్రహ్మచర్యంబుకల్మి నియమ మండ్రు దాని. 180

సీ. ఆభ్యంతరంబు బాహ్యము ననఁగా శౌచమిరుదెఱంగై యుండు హృదయసుకృత
మాభ్యంతరము విను మాహారశుద్ధియు నంగశోధనము బాహ్యంబు సత్య
మన్నది గన్నది విన్నది యున్నరూపున నుక్త మగుట యంభోజవదన
శాంతి బుద్ధీంద్రియసన్నివారణ దాంతి కర్మేంద్రియములయోగ్యప్రవృత్తి

తే. యార్జవము గుటిలుఁడు గామి యగు వ్రతంబు
మంచిపని పూని నడపుట యంచితోప
వాస మశనన్నిగ్రహ మనవద్య మైన
బ్రహ్మచర్యంబు గామునిబారిఁ బడమి. 181

ఆ. నాతి తీర్థసేవనంబును నియమవిశేష మగుట దానిఁ జెప్ప వలయు
సకలనదులఁ దీర్థసంజ్ఞలు గల వబ్ధి, కరుగునట్టి విచ్చు నధికఫలము. 182

తే. వానియందును మునిపదమాననీయ, దేశములు నబ్ధిసంయోగదేశములును
దెలియు మన్యోన్యసంగమదేశములును, బరమతీర్థంబు లగుఁ బద్మపత్త్రనయన.

క. వనధి మహాతీర్థం బందును సంయమివరులచేతఁ దొల్లి ప్రియమునం
గొనియాడఁ బడినచోటులు, విను ముత్తమతీర్థములు వివేకాభరణా. 184

క. వెలి శుచియై మఱి తీర్థంబులు సొచ్చుట మేలు నియమములు దీర్చి తగఁ
వెలలినయెడ దేవార్చనములు విప్రార్చన యవశ్యమును గృత్యంబుల్. 185

క. చేరువతీర్థముకంటెను, దూరపుఁదీర్థంబు మేలు తోయజవదనా

శారీరాయాసము దత్కారణమై వేదవాక్యగతి యిట్లుండున్. 186

క. విను సోపకరణ మనునది, ధనధాన్యాదికసమగ్రతను గృహమేధుల్
గొనియాడు తెఱఁగు దానం,బున వైదికపైతృకాది పుణ్యక్రియలన్. 187

సీ. న్యాయార్జితం బైనయర్థంబు వేదవిత్త్వము శాంతి మొదలగువరగుణములు
గలవిప్రునకుఁ బుణ్యకాలపావనదేశకలితంబుగా భక్తి గలిగి యీఁగి
మేలిదానము శక్తి మిగులుట శక్తికిఁ దగుట దానికిఁ గడుఁ దగమి యుత్త
మము మధ్యమము నధమము నగు దానవిధానంబు విను మిట్లు దైవికంబుఁ

తే. బైతృకంబును లోనైన పనులఁ దాను, వేడ్కసేయువస్తువుఁ గోనువిప్రుకోర్కి
కనుగుణం బగునదియును నర్థి నిచ్చు, టధికతర మైనఫల మిచ్చు నంబుజాక్షి.

తే. చేయు టెంతయుమేలైనఁ జేసి పిదప, వగచినట్టిదానము దనుఁ బొగడికొన్న
దానవిధి నిష్ఫలంబులు గాన రెండు, నుడుగుదాత మహాఫల మొందఁ గాంచు.

వ. అనుటయు దాక్షాయణి దాతవ్యంబు లెయ్యవి సెప్పు మనిన భవుం డిట్లనియె.

శివుఁడు పార్వతికి దానఫలవిశేషంబుల నెఱిఁగించుట

సీ. అన్నంబుఁ దోయంబు నఖిలజంతువులకుఁ బ్రాణముల్ గాన యప్పరమవస్తు
వులు మేలు దాతవ్యములలోన నెల్లను నతిథుల కవి యిచ్చు టమరలోక
చిరమహాసౌఖ్యంబుఁ జేయుఁ గాంచన మగ్ని యగుటఁ దద్దాన మత్యంతపావ
నము సర్వకామప్రదము గోవు సద్విప్రునకు నీఁగి తద్రోమనికరసంఖ్య

ఆ. వరుస నాకలోకవాసంబు గావించు, నందుఁ గపిల నిచ్చునాతఁ డిరువ
దొక్కతరమువారి నూర్ధ్వలోకమునకు, ననుపఁ జాలు వికచవనజవదన. 191

క. విను భూమిదానకర్తకు, ననిమిషలోకమున నిలువ నగు సౌఖ్యంబుల్
దనరుచు నుండఁగ నెఱపెం,పున భూమి గలంతకాలమును గిరితనయా. 192

ఆ. భూమి నఖిలమగువిభూతివిశేషజా,తంబు గలుగుఁ గాన తత్ప్రదాన
మెల్లవస్తువులును నిచ్చినయట్లగు, దానఁ బోనిపాపతమము లేదు. 193

క. అతివా కన్నియ నిచ్చినఁ, బితృపతి ముద మందు సురలుఁ బ్రీతు లగుదు రం
చితగతి గర్తకు దొరకొను, నతితేజశ్శ్రీయశస్కమగు నభ్భవమున్. 194

తే. విద్య యిచ్చుట సత్పాత్రవిషయ మైన, నవ్యయానందపదముఁ జేయంగఁ జాలుఁ
దగఁగ దక్షిణయిచ్చి వేదలకువిద్య, యీని యోగించుటయుఁ దత్సమానకృతియ.

సీ. తిలరాశి యిచ్చినఁ గలుగు నగ్నిష్టోమఫలము వాసోదానఫలము చిరత
రాయువు గోడు గీగి యఖిలపీడలఁ బాపు దాసదాసీజనదానమహిమ
గర్మవిమోక్షంబుఁ గలిగించు దీపదానముఫల మాత్మాతివిమలభావ
మంబు ప్రవాహంబు నధిగమింపఁగఁ జేఁత నిఖిలవ్యసనముల నిస్తరింపఁ

ఆ. జేయుఁ దెరువు లెస్స సేయుట సంతాన, మిచ్చు నౌషధంబు నిచ్చు టెల్ల
తెవులుఁ బాపుపాదుఁ దెరువరి కునికిప, ట్టొసఁగుటొసఁగుఁ దనుసుఖోదయములు.

వ. అనిన విని యజ్ఞంబుతెఱం గెఱింగింపవే యని పార్వతి ప్రార్థించినం బర
మేశ్వరుం డి ట్లనియె. 197

సీ. విను మింతి వైదికంబును లౌకికంబును నన రెండుదెఱఁగులు యజ్ఞవిధులు
వర్ణయోగ్యార్జన వర్ధనాంచితధనధాన్యముల్ గొని దేవతలకుఁ దృప్తి
యగునట్లుగా ఋత్విగర్చన మొప్పఁగాఁ గావించునది వైదికంబు దేవ
తలకు మహోత్సవంబులు సేయుటయు గీతవాద్యనృత్తము లనవద్యములుగ

ఆ. సంఘటించుటయును సద్గంధమాల్యధూపప్రదీపభోజ్యభక్ష్యములు స
మాదరంబుతో నివేదించుటయు లౌకికంబు రెండు నమరగణహితములు. 198

తే. ధర్మములు దానములును సద్వ్రతచయంబు
సదృశములు గావు వినుము యజ్ఞమున కరయ
యజ్ఞకర్త లోకోత్తరుం డతని కిచ్చు
టతనిచేఁ గొను టధికపుణ్యములు చెలువ. 199

ఉ. మానసకృత్యముల్ సురసమాజ మెఱుంగఁగఁ జాలుఁ గావునన్
మానస మెక్కడేనిఁ జన మంచిగఁ జేసిరయేని యజ్ఞముల్
దానము నాది యైనసుకృతంబులు లగ్గ ఫలింప నీదు త
ద్ధ్యానపరత్వపూతసుకృతంబులకున్ ఫల మిచ్చు మెచ్చుచున్. 200

క. అని చెప్పిన హిమవద్గిరి, తనయ త్రిపురవైరితోడ దైవికవిధు లే
వినఁ గని సంతోషించితి, వినిపింపుము పైతృకంబువిధము వృషాంకా. 201

సీ అనిన నాసర్వజ్ఞుఁ డద్దేవి కి ట్లను గయ గురుక్షేత్రంబు గంగ యామి
యగుపుణ్యదేశంబు లతిఫలదంబులు మాఘభాద్రపదాఖ్యమాసములు బ
హుళపక్ష మపరాహ్ణ ముగ్మలి యమవస [1]తేరసి నవమాద్య తిథులుఁ దుష్టిఁ
బితృదేవతల కిచ్చుఁ గుతపదౌహిత్ర తిలలు నితాంతపవిత్రములు పితృక్రి

తే. యలకు శౌచ మక్రోధ మవ్యగ్రభావ, మర్హములు శుక్లపక్షపూర్వాహ్ణయుగ్మ
దివసజన్మదినములు నిందితము లాజ్య, ముద్గపాయసాపూపముల్ ముఖ్యకోటి.

క. శ్రోత్రియు లరోగు లవికల, గాత్రులు పాత్రములు పైతృకములకు సచ్చా
రిత్రత్వము ముఖ్యంబు స్వగోత్రు మృతకళత్రు నన్యకులుఁ గొన రతివా. 203

ఆ. గంధపుష్పమాలికాధూపదీపవస్త్రముల నర్చ లిచ్చి తగఁగ భోజ
నములు నిర్వహించి క్రమవృత్తిఁ బిండప్రదానవిధి యొనర్చు టేను మెత్తు. 204

వ. అని యెఱింగించిన మేనకాత్మజ మృడునితో ని ట్లనియె. 205

క. మృతిఁ బొంది పునర్జన్మము, నతర్క్యగుణజంతుకోటి యప్పుడ పొందుం
బితృపూజన మని యెవ్వరి, కితవుగఁ జేయుదురు దీని నెఱిఁగింపు శివా. 206

ఆ. అనుడు నచట నున్న మునిజను లెల్లను, నగతనూజ నాత్మఁ బొగడి యభవుఁ

1 ఇట త్రయోదశికిఁ 'తేరసి' యని రూపు మెఱుఁగునది.

డిచ్చునుత్తరంబు నేర్పడ వినువేడ్క, గదుర నుండి రపుడు కంసదమన. 207

సీ. అంబిక కిట్లను హరుఁడు సందేహింపఁ దగునది యిది గుహ్యతమము వినుము
దివిజులట్టుల పితృదేవతలును దేవబృంద ముత్తరదిశఁ బితృచయంబు
దక్షిణదిశ నుండు దక్ష్యాజనంబులు వరుసన హవ్యకవ్యంబు లంద్రు
చచ్చినవారికి శ్రాద్ధంబుసేయఁగా నాపితృసంఘంబు హర్ష మొంది

తే. యాయువును శ్రీయుఁగీర్తియునాదియైన, యైహికంబులుసుగతియునావరమునఁ
గర్త కొసఁగు సురాసుర గరుడయక్షతతులకునుబూజనీయంబు పితృగణంబు.

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 209

క. తమతమసారములకుఁ దగఁ, గమలాక్షీ చేయుదానకల్పనలవిశే
షము నొక్కరూప యగుఁ దత్ప్రమాణరూపణము నేసి పలికెదఁ దెలియన్.

క. విను మొకకుంచెఁడుధాన్యము, దన కాయతి గల్గునతఁడు దాని నొసఁగినఁ
ధనకోటి గల్గువాఁ డ, ద్దన మొసఁగిన నొక్కరూప తత్తత్ఫలముల్. 211

క. పరుషత్వము లే కంతఃకరణంబున శుద్ధి సాలఁ గలిగి ప్రియము పొం
పిరివోవఁ జేత దానము, పరమోత్కృష్టంబు పద్మపత్త్రనిభాక్షీ. 212

క. అని చెప్పి కొన్నిధర్మము, లనఘా యెఱిఁగింతు నీకు నవధానముతో
విను మని పలికి శివుం డి, ట్లను విశదము గాఁగఁ గూర్చి యంబుజనాభా. 213

చ. తెవులుఁబలు గొన్నవారి కవి దీఱుట కౌషధ మిాగి దుర్గతుల్
దవులుజనాళిఁ బ్రోపు సుపథంబుగఁ దైర్థికకోటి నన్పు బాం
ధవరహితత్వదీనశివదాహము దుఃఖితు లైనవారిఁ దే
ర్పఁ వెరవు నోర్పుఁ గల్మియును బ్రస్తుతి కెక్కిన మేటిధర్మముల్. 214

వ. అని పలికినఁ బార్వతీదేవి పరమప్రియంబు నొంది.

—◉ శివుఁడు పార్వతికి ధర్మవిశేషంబుల తెఱం గెఱింగించుట ◉—

సీ. ధర్మంబు నానావిధంబులఁ బరఁగు నం డ్రవి యెఱిఁగింపవే యనుడు హరుఁడు
వితతంబు లగుశ్రుతిస్మృతులచేఁ జెప్పఁగాఁ బడినతెఱంగులు పడఁతి వినుము
జాతిధర్మములు దేశజధర్మములు గులధర్మంబులును గణధర్మములును
గాయంబువికృతులఁ గాలపర్యయముల వచ్చునాపద్ధర్మవర్తనములుఁ

ఆ. గాఁగ నిట్లు ధర్మగతు లైదు గల వని, చెప్పుటయును గౌరి శివునితోడఁ
బుణ్యలోకకలితభోగంబు లెట్లుండు, ననిన నిట్టు లనియె హరుఁడు కృష్ణ. 216

సీ. ఎల్లపుష్పంబులు నెక్కాలమును దద్ద విలసిల్లుఁ గల్పకవృక్షజనిత
మనులేప మాహార మమృత మంబరములు నిత్యామలినములు నిరుపమాన
భంగిదీప్తంబు లాభరణముల్ వాన రమించుచు నన్యోన్యమిత్త్రభావ
మొప్పంగ మేనుల యొప్పును మనముల మార్దవంబును గుణమాన్యతలును

తే. గలిగి పురుషులుఁ గాంతలుఁ గామహర్ష,లీల లెసఁగఁ గ్రోధాదులు లేక రుజయు

జరయు నెఱుఁగక నలిఁ జరింతురు దివంబు, నందు సంతతనిర్భరానంద మొంద.

వ. అనిన విని హైమవతి సుగతిదుర్గతులకుం జనం గలవారిం జూచి వీ రిట్టివా రని నిశ్చయింప వచ్చుట గామి యెఱింగింపు మనవుడు మృడుండు విను మని యి ట్లనియె. 218

చ. జనులకుఁ గీడు రోయక యజస్రము ధర్మరతిం జరించి స
జ్జనగురుపూజనంబులును సత్యహితోక్తులు దీనపోషణం
బును నతిథిప్రియత్వమును భూరిదయార్ద్రితయుం గలట్టివా
రనిమిషలోకగాము లని యాత్మ నెఱుంగుము మేనకాత్మజా.

చ. [1]పరుసనిపల్కు బొంకు లగు పల్కులు నన్యధనాభిలాషముం
బరవనితావిలోలతయు బాంధవసజ్జనవిప్రియంబు దు
శ్చరితులతోడిమైత్రియును సంతతధర్మరతాభ్యసూయయుం
గరినిభయాన ఘోరనరకంబున కేఁగెడివారిచిహ్నముల్. 220

క. అని చెప్పిన విని హిమగిరితనయ వృషధ్వజునితోడ ధర్మంబులు పె
క్కనుపమమూర్తి పరమం, బనఁ జాలెడుధర్మ మెద్ది యన్నిటిలోనన్. 221

వ. చెప్పు మనిన నప్పరమేశ్వరుం డి ట్లనియె 222

క. రమణీ వర్గత్రయధర్మము లిచ్చు సుఖములు దుఃఖమయము లచిరముల్
గమనాగమకరములు నిత్యమహాసౌఖ్యంబు మోక్షధర్మం బిచ్చున్. 223

సీ. కావున విను త్రివర్గంబుకంటెను మేలు దలపోయ మోక్షంబు దానిఁ బడయు
తెఱఁ గెఱింగించెదఁ [2]దెలియ గృహస్థధర్మంబున నిల్చి ఋణంబు లెల్లఁ
బాచి వనమునకుఁ బరమశాంతత నేఁగి సద్గురుముఖమున సాంఖ్యయోగ
విదుఁ డగునది పంచవింశతి జ్ఞానంబు సాంఖ్యంబు ధర్మనిశ్చలత యోగ

తే. మాసమాచారయుగళ మేకాధికరణ, మస్ఖలితముగ మది నది యలవరించి
ధ్యానపరుఁడయి శీతోష్ణహర్షశోక, ముఖము లగువివిధద్వంద్వములఁ దొలంగి.

ఉ. శౌచము బ్రహ్మచర్యమును శాంతియు లఘ్వశనంబునై [3]యుళం
జూచుచు నంతరాత్మనెడ సొచ్చినవిఘ్నవిశేషముల్ ధృతిం
ద్రోచుచు భక్తియుక్తికి గురుండు ప్రమోదమయుండు గాఁగ ద
ద్గోచరతం జరింపఁగ నకుంఠితమోక్షసుఖంబు సొప్పడున్. 225

తే. అది సదాభ్యాసకలన నత్యంతనిర్మలంబు నవ్యయమును నచలంబు ఘనము
నై జరావ్యాధిమరణజన్మాదిదుఃఖ, బహుళసంసారచక్రంబుఁ బాప నేర్చు. 226

వ. అని యుపదేశించి వెండియు. 227

క. విను సంసారమునకు విస్మయనిమర్త్యుఁడు శోకమోహావశగతుఁడై మో
క్షనిరూఢిఁ బడయ నేరఁడు మనము విరక్తముగ విసివి మఱి ముక్తిఁ గనున్.

వ. అట్టిదశ చింతావివర్జనంబునను భూతాస్థిరత్వజ్ఞానంబునను దృష్ణారాహిత్యం

1 పరుసఁదనంబు. 2 దేవిగృహస్థ. 3 మదిం, జూచుచు.

బునను గాని కలుగదు గావున వానిభంగులు ప్రకటించెద. 229

సీ. ధనములు సెడిన బాంధవులు సచ్చినఁ దదీయములగుగుణములయందు మనసు
వెట్టకయున్నది యెట్టన్న వగచినఁ దాపంబు వొందుట దక్క నొందు
గలుగునే సుఖము దుఃఖంబును దోడివ యవి మార్చివచ్చుచు నరుగుచుండుఁ
గేవలసుఖము లే దావాసవునకైనఁ జేటు దృశ్యములకు సిద్ధ మగుట

తే. మున్న కని యున్నవగ చిత్తమున జనింప, దరయఁ గీడు పరిగ్రహ మది సమగ్ర
మైనతఁడు పాత్రినూలి ప్రువ్వట్ల తాన, తనకు బంధంబుగావించికొను లతాంగి.

ఆ. విను ధనార్జనంబు ధనరక్షణంబు ధ,నవ్యయంబు ధనవినాశనముఁ బ్ర
గాఢదుఃఖదములు గావున దుఃఖభా,జనము ధనము గాల్పు మనఁగవలయు.

క. రమణీ తృష్ణాసమదుః,ఖమును బరిత్యాగసమసుఖముఁ గలవే కా
యము ముదిసిన ముదియదు ప్రా,ణముగొని పోఁజాలు తెవు లనం జనుఁ దృష్ణన్.

క. కామములు భోగములఁ దెగు,నే మెలఁతుక నేత నాలునే చిచ్చు ధృతిం
గామములఁ దొఱఁగుసౌఖ్యము, నేమెయిసౌఖ్యములుఁ బోలునే యరయంగన్.

క. విచ్చలవిడి నింద్రియముల, నెచ్చటికైనను జనంగ నిచ్చిన నరకం
బచ్చుపడుచుఁ గుడియించినఁ, దెచ్చు సుగతి నరున కది సతీమాళిమణీ 234

తే. కామరసమున నతితృష్ణుఁడై మనుష్యుఁ, డర్థతృష్ణాపరీతాంతరంగుఁడైన
గొఱియనడవిలోనెత్తెడుకోలుపులియుఁ, బోలె మృత్యువాతనిఁగొనిపోవు దేవి.

వ. అని పలికి జరామృత్యువులఁ ద్రోవం జాలుమే లెయ్యది యంటేనిఁ జెప్పెద
నాకర్ణింపు మనుపలుకు వలికి యి ట్లనియె. 236

తే. ధనములునుదానములుఁదపోధనమువాజి, వేయరాజసూయంబులు వేయు నోపి
చేయుటలుగావుమోక్షదర్శిత్వమొకఁడ, మఁదు జరకుమృత్యువునకు నిందువదన.

తే. జాములును దివసములు మాసములు నేండ్లు
నైనకాల మాయువుఁ గొని యరుగు చుండు
నెల్లి సేయుపనులు నేఁడ యింతి మా పొ
నర్చుపని రేప చేయుట నామతంబు. 238

తే. మేలు గడు వేగచేయరు కాలపాశ,బద్ధులై యేమఱుటఁ జేసి పడఁతి మనుజు
లింతయెఱుఁగుటసంసారమెడలఁ ద్రోచు,నట్టినిసువుఁటఁ బుట్టించునది హితంబు. 239

వ. ఇవ్విధంబున. 240

క. ఈ తెరువు లాదరింపఁగఁ, జేతోగతికిని విమర్శసిద్ధి యొదవుఁ ద
జ్జాత విరక్తియు ముక్తికి, నా తెరువ సమీపవర్తి యచలేంద్రసుతా. 241

క. వైరాగ్యంబు ప్రశాంతికిఁ, గారణము ప్రశాంతి ముక్తిఁ గను మోక్షానం
దారాము జరామృత్యువు, లేరూపునఁ జేర నేర విద్ధచరిత్రా. 242

క. అని చెప్పి మఱియు శివుఁ డి, ట్లను హిమగిరిసుతకు సాంఖ్య మమలినహృదయా

విను వివరించెద సంసృతి, యనురోగంబునకు వైద్య మది యరయంగన్. 243

శివుఁడు పార్వతికి సాంఖ్యప్రకారంబు దెలుపుట

ఆ. జ్ఞానమున విముక్తి సాంఖ్యులు వడయుదు, రరసి చూడఁగా నిరర్థకంబు
ఘోరతరము నండ్రు శారీర మైనత,పంబుఁ బంచవింశభజన మూఁడి. 244

సీ. ప్రకృతి కవ్యక్తనామకమును గల దందు మహదహంకారతన్మాత్రలును మ
నమునింద్రియములుభూతములు జన్యములుగా నోలిన యిరువదినాలుగయ్యెఁ
బంచవింశకతత్త్వభావితక్షేత్ర మాతత్త్వసంతానంబు సత్త్వమును ర
జస్సుఁ దమస్సు నాఁ జనునిజగుణములఁ బ్రకృతి దాఁ గరణరూపములు గాఁగఁ

ఆ. గొని సృజించు లోకకోటి సయ్యవ్యక్త, మణువు నిత్య మేక మక్రియం బ
హైతుకంబు చక్షురాదుల కగ్రాహ్య, మది ప్రధాన మనఁగ నతిశయిల్లు. 245

తే. సౌఖ్యతుష్టిప్రకాశముల్ సాత్త్వికములు
మోదఖేదాదికద్వంద్వములు లతాంగి
రాజసము లప్రకాశసంత్రాసమోహ
ములును దంద్రయుఁ దామసములుగ నెఱుఁగు. 246

క. ధృతివిజ్ఞానశ్రద్ధలు, నతివ యసమ్మోహమును దయయు హర్షము నం
చితసత్త్వవృద్ధిఁ బరివర్ధితంబు లగు సత్త్వ మనుగఁ దెరలుం దారున్. 247

తే. క్రోధలోభకామానృతద్రోహచింత, తాపములకు రజోభివర్ధనము వృద్ధిఁ
జేయు వానికి నెల్ల సంక్షీణభావ, మావహిల్లు రజఃక్షయ మావహిల్ల. 248

తే. సంశయంబు విషాదంబు జడత నిద్ర, విను తమస్సు వర్ధింపఁగాఁ బెనుపు నొందు
నది విహీనతఁ బొందిన నవియు హీన, భావ మొందు వికస్వరపద్మనయన. 249

సీ. ఒక్కఁ డొక్కనిచేత నెక్కుచుఁ దఱుఁగుచుఁ ద్రిగుణంబులును బ్రవర్తించు వీని
జనితంబు లగుప్రీతిసంతాపమోహాదు లొదవినఁ దత్తద్గుణోదయములఁ
గని యుపేక్షించుచు [1]మనము నూనఁగ నీమి కార్యంబు ధర్మార్థకామములకు
నమరమనువ్యక్తి[2]ర్వ్యగ్జనములకు మూలముల్ సత్త్వాదు లోలి నెఱుఁగు

తే. బుద్ధి యనఁగ మహత్తత్త్వమునకు నామ
మది వివేకజ్ఞానచిహ్నంబు భూత
జని యహంకారమునకు లక్షణ మహంక
రణము దొలఁగుట మోక్షకారణము దేవి. 250

ఆ. అన్నియింద్రియముల నడరింప మగుడఁ జేయంగ మనసు సాలునవియునదియు
భూతతద్వికారములును దేహము దదన్యుండు దానఁ బరఁగియుండు దేహి.

క. విను దేహియు దేహము వే, అనునిశ్చయదృష్టి గల్గునాతఁడు సాలుఁగ
మనసు మగిడింప నది నిర్మనస్కతఁ బొనర్చి మోక్షమార్గముఁ జూపున్. 252

వ. అప్పుడు ప్రకృతిం దొఱంగి పంచవింశకుండు వెలుంగు నాతత్త్వంబు పరమ

1 మనమున నూనంగఁ గార్యంబు. 2 ర్వ్యజ్ఞంతువులకును.

మాంసుం డనం బరఁగుఁ దద్విజ్ఞానంబు శాంతిసాధ్యంబును బరమశాంతిప్రదంబు
నై యుండు. 253

మ. రసగంధాదిగుణాలిలేమి నవికారత్వంబునన్ సర్వసం
వసనవ్యాప్తి నణుత్వభంగిని మహత్త్వస్ఫూర్తిఁ జతుర్గిప్రభృ
త్యసమాలంబితఁ దేజరిల్లు పరమాత్మాఖ్యంబు సద్వ్యంశకం
బు సమత్వంబునఁ జూచుశాంతుఁ డతివా పొందున్ విమోక్షస్థితిన్. 254

వ. ఇది కపిలాదిపరమర్షిసేవితం బైనసాంఖ్యధర్మంబు యోగప్రకారంబు వివరించెద.

సీ. విను మింద్రియంబులు మనసును బుద్ధియు నాత్మండు నొక్కటియగుటఁగాన్పు
యోగపరిజ్ఞాన ముగ్మలి యగ్ని సమారాధనంబును నధికవాగ్వి
వర్జనంబును సత్త్వవత్వంబు దానాధ్యయనములు శౌచసత్యములుఁ బాప
ములఁబాపుఁ బాపనిర్ముక్తుఁడై మఱియోగమాచరింపఁగ యోగ్యుఁడగునరుండు

తే. మనసు వట్టుట ముఖ్యపుటనువు దాని
కామిషము గాలగాని కెట్లట్ల శుచియు
నజనమును నగుచోట మృద్వాసనమునఁ
గాయమున నార్జవముభంగి గలుగ నుండి. 256

క. మనమున నైదింద్రియములు, నునిచి మనం బాత్మ నల్ల నొదిఁగింపఁగ నె
క్కొనిప్రాణంబు నపానంబును వశ్యత నిలుచు యోగమునసిద్ధికి నై. 257

తే. అవహితుం డయి తద్దశ యనుభవింపఁగా నపానమిశ్రప్రాణగతికి మూర్ధ
మతివ యష్మయి నెలవగునతఁడ చూవె, జీవుఁ డనఁ బరమాత్ముండునా వెలుంగు.

వ. అని వెండియు. 259

ఉ. ప్రాణు నపానునందును నపానునిఁ బ్రాణునియందు నిల్పి ని
ర్వాణము గోరి చిత్తము దిరంబుగఁ బట్టఁగఁ బ్రాణసంయమా
క్షీణత దేహమధ్యశిఖిఁ జిమ్మఁగఁ దత్త్రయ మొంది మూర్ధపా
రీణతఁ గోర్కి సల్పు నపరిచ్యుతిఁ దద్గతుఁ డైనయోగికిన్. 260

వ. అని చెప్పి వెండియు. 261

చ. అలసతయున్ విచిత్తతయు నత్యశనాదరణంబు రోగముం
గలయును లోభమున్ భయముఁ గామముఁ గ్రోధము లౌల్యమున్ విరో
ధులు విను యోగసేవకు నదుష్టతఁ బేర్చిన యోగ మిచ్చ్యసి
ద్ధు లెనిమిదింట నప్రతిహతుం డయి యోగి చరించు నెల్లెడన్. 262

ఆ. నిద్ర పెంపు నిద్రనిగ్రహించుటయును, గొలఁదిమీఱుకుడుపుఁగుడువమియును
యోగి కొప్ప వతఁడు యుక్తవర్తనుఁ డైన, నువిద దుఃఖహారి యోగ మొందు.

వ. ఇట్టిది యోగధర్మం బనిన నంబిక సాంఖ్యయోగశ్రవణంబునఁ బరిజ్ఞాతపరమార్థ
నైతి భవదీయసాయుజ్యంబు భక్తు లెట్టిపరిచర్యం బడయుదు రెఱింగింపవే యని
యడిగిన మృడుండు మృడాని కిట్లనియె. 264

శివుఁడు పార్వతికి నాత్మసాయుజ్యప్రాప్తిసాధనంబులు దెలుపుట

క. విను మవిచింత్యుఁడ సురలకు, మునులకు నేనియును యోగమును సాంఖ్యమునా
యొనరించినయవి యీశుఁడ, సనాతనుఁడ నవ్యయుండ సత్యాత్ముండన్. 265

క. ఏను బ్రసన్నుఁడ నైనం, గానిది లే దర్చకులకుఁ గావున మత్ప్రీ
ధ్యానస్తుతివందనముఖ, నానాభజనముల వలయు నైష్ఠికత శివా. 266

ఆ. నాలుగాశ్రమముల నలవురు విప్రుల, కతివ పాశుపతమహావ్రతంబు
తెఱఁగు లేను దొల్లి దెలిపితి శిష్యప్రశిష్యపరణి నది ప్రసిద్ధ మయ్యె. 267

క. మంగళరతశుచితా, లింగార్చనయోగ్యతలు ఫలించుటకై భూ
తిం గావించితిఁ దల్లిప్తాంగులను గపాలధరులు నై శాంతి మెయిన్. 268

తే. బ్రహ్మచర్య [1]భిక్షాశనపరత గలిగి, జటితయొండె ముండితయొండె సంభరించి
మనసు నాయంద తిరముగా నునిచి యొండు, వస్తువులదెస నొల్లమి వర్తిలంగ.

క. చరియించుభక్తజనులకుఁ, బరమానందైకతానుభవ మొసఁగుదు న
వ్వైరవున మత్సాయుజ్యము, దొరకును వారలకు వికచతోయజవదనా. 270

వ. ఇది సాయుజ్యావాప్తిప్రకారం బని చెప్పి వెండియు. 271

క. శివలింగస్థాపనముఁ ద్రి,భువనములం బరమహితముపొంలెం గరుణా
ధవళాక్షి చేసితిం ద,త్ప్రవిమలలింగమున నన్ను భావించు టుఱున్. 272

చ. కలమెయిఁ బాల నేత నుదకంబుల నేని వరాభిషేకమం
గళము నొనర్చి భక్తిరతి గంధము మాల్యము ధూపదీపసం
కలనములున్ నివేద్యమును గాఢసమర్పణ మొందఁ జేసి [2]లిం
గలసితమూర్తియందు ననుఁ గాంచి భజించిన ముక్తి సేకుఱున్. 273

క. అని పలికి నీవు దేవాం,గన లాదిగఁ గలత్రిలోకకాంతలకును మ్రొ
క్కనకుం బాత్రం బగుపద, వనజంబులు గల్గి యొప్పు వరసతివి శివా. 274

క. చతురవు వివేకవిభవో,న్నతచిత్తవు వ్రతవిధాననైష్ఠికతాసం
యుతమతివి లౌకికజ్ఞా,నితామహిమసహజమతి వనిందితవరయన్. 275

క. కావునఁ గాంతాధర్మము, నీవలనం దెలియువేడ్క నెమ్మనముననా
కావిర్భవించెఁ జెప్పం,గా వలయును దాని వికచకమలదళాక్షీ. 276

ఆ. అనిన సిగ్గుతోడి యలఁతినవ్వొలసిన, చెన్ను మొగము వింత చెలువు దాల్ప
వాంచి యెత్తి గౌరి వరునితో నిట్లను, నేను మీకుఁ దెల్ప నెంతదాన. 277

క. ఐనను మీ రడిగిన మన్నానసబోధంబుకొలఁది మగువల తెఱఁగుల్
పూని వినిపింప కుండుట, దాన తగదు గాన చెప్పెదను సర్వజ్ఞా. 278

క. అని పలికి మఱియు నిట్లను, నను నెప్పుడుఁ బాయ కుండు నదు లెల్లను న
వ్వనితలతోడ సమాలో,చన మొనరించి మఱి చెప్పఁ జను నిత్తెఱఁగున్. 279

వ. అని విన్నవించి గంగ యమున గోదావరి కౌశికి కావేరి కృష్ణవేణి పెన్న నర్మద

---

1 భిక్షాటనఁ. 2 లిం,గలలితమూర్తి.

బాహుద రేవ తమస మొదలైననదులు మున్న తనతోడన వచ్చి యున్న
న న్నాతుల గుఱించి యీశానుం డిట్లడిగెడు నెట్లు సెప్పెద ననిన గంగాదేవి
నీకంటె నే మెఱుంగుదుమె నీ వెఱింగిన తెఱంగున నంగనాధర్మం బెఱింగించి
పతిం బ్రీతునిం జేయు మేము భవదీయవాగమృతంబు వీనుల నినిచెద మను
టయుఁ బార్వతి ప్రసన్నచిత్తయై వల్లభువదనంబునం జూడ్కి నిలిపి. 280

క. దేవా నీదుప్రసాద, శ్రీ వచ్చినయొఱుక సుందరీవిధము భవ
ద్భావంబునకుఁ బ్రియంబుగ, సేవాధర్మంబుఁ దెలియఁ జెప్పెద ననియెన్. 281

తే. అనిన విని సురల్ మునులు ప్రియంబుఁ బొంది, గరుడగంధర్వసిద్ధసాధ్యాంగనాజ
నంబు వినువేడ్కవచ్చి యన్నలినవదన, వెనుకదెస నుండె దేవకీతనయ యపుడు.

వ. అని చెప్పి యప్పురుషోత్తముపీనులు వికసిల్లు చుండ నారదుం డిట్లనియె. 283

పార్వతి శివునకుఁ బతివ్రతాధర్మంబుల తెఱఁ గెఱిఁగించుట.

క. వనితలుఁ బురుషులుఁ బ్రియమునఁ, దను వినుతింపంగ శైలతనయ సమాక
ర్ణనకౌతుకి యగునీశానునితో మృదురీతి నిట్లనుం గమలేశా. 284

సీ. ఋతుమతి గాక శుద్ధతయుఁ గల్గినయింతి
కన్య దత్పరిణయకరణమునకు
నొడయులు విను తల్లియును దండ్రియును దండ్రి
తోఁబుట్టినతఁడు మాతులుఁడు సోద
రుండును యోగ్యవరునిఁ జూచి వారిలో
నెవ్వరైనను బ్రీతి నిచ్చువారు
పతి యంతనుండియుఁ బ్రభువు దానికి నట్లు
గావున నాతండ దైవ మనుచు

తే. నతనిమతమునఁ దేవతాపితృసమర్చనములు నతిథిపూజనము సన్మతిసమాచ
రించుచును బతిహితము పాటించినడపు, సతి పతివ్రత యిహపరసౌఖ్యసహిత.

వ. ఏతద్విషయం బయినయొక్కనిదర్శనం బవధరింపుము 286

సీ. బ్రాహ్మణుఁ డొకనికి భార్యలిద్దఱు గల రం దొకభామిని యతనిహితము
నడపెడునవధాన మెడలి యాతఁడు పంపకయుఁ దాన సురపితృకార్యపరత
నడచుఁ దక్కటియింతి నాథుఁ బాటించుచుఁ దన్మతంబునఁ జేయు ధర్మవిధులు
వారు మువ్వురు విధివశమున నొక్కట మృతిఁ బొంది రాపతివ్రత వరుండు

తే. సనినసుగతికిఁ జనెఁ బెరవనిత జముఁడు
నీకుఁ బోలేదు మరలుము నీశరీర
మునకు యని యాఁగె నది శోకముల సబాష్ప
యైనఁ గన్గొని యతఁడు దయార్ద్రుఁ డగుచు. 287

క. పతిమతము గొనక ధర్మము, నతివ నడపు టొప్పు దింక నైనను బతికిన్

హితము లగువానిఁ జేసిన, నతనిఁ గలయు దనివఁ జనియె నదియును మరలన్.

వ. కావునం బతికి నను వ్రత యగుట గృహిణికి ధర్మం బని పలికి వెండియు. 289

క. లలన యిలువాడి నాథుఁడు, వలచినజవివంటకములు వండి యిడి తనుం
గలయఁ దలంచిన మెయికొని, యెలమిం గై సేసి హృదయ మీవలయు శివా.

తే. పనులయెడ మాఱు పలుకక యనవధానుఁ, గైనపతిఁ దలఁపించి ధర్మార్థకలిత
కృతులు నడపుచు సవతి గర్వినను బోరి, తంబులే కొక్కటై యున్కిఁదగవు సతికి.

క. సవతాలికిఁ బతి వలచిన, సవ్వఁ గా కని యతనియిచ్చ కనురూపముగాఁ
దివిరి నడచుసతి దైవము, శివ యది దగు నెల్లజనముచే మ్రొక్కు గొనన్. 292

క. తనచేతికి నిచ్చినవస్తునికాయము [1]నిల్లురవున చొప్పున మగుడం
గొని వచ్చి భార్య పతి దె, మ్మనినప్పుడ యిచ్చు టొప్పు నకపటవృత్తిన్. 293

క. పతి దనకు నేమి యిచ్చిన, నతిముదమునఁ బొంద వలయు నాత్మజుఁ డైనన్
మతిఁ గొంకక యేకాంతస్థితి నేకాసనత నున్కి సెట్ట ప్రమదకున్. 294

క. ధని యధనుఁడు రూపసి యొప్పనివా డవివేకి మూఢభావుఁ డరోగుం
డనుగతరోగుఁ డనక యం,గన పతిఁ బాటింప వలయుఁ గామధ్వంసీ. 295

క. బలి భిక్షము గడప కిడ, న్వలయును దేవపితృపూజనంబులకాలం
బులఁ బతి శుభ మందుటఁ ద, త్ఫలంబు గాఁ గోరు టొప్పిదము సతికి శివా. 296

క. గతి పతియ చువ్వొ భార్యకు, నతనిఁ గడచినట్టిసత్పరాయణము గృపా
యుత కలదే కావునఁ దా, నతనికి భక్తి యగు టిచ్చు నఖిలశుభంబుల్. 297

వ. అని చెప్పి యప్పరమేశ్వరునకుం బార్వతి భార్యలయధర్మంబులు వివరించు
నది యై యిట్లనియె. 298

పార్వతి శివునకుఁ బతివ్రత కనర్హంబు లగుధర్మంబులఁ దెలుపుట

సీ. పరమేశ యాసురి పైశాచి రాక్షసి
యనుపేళ్లు గల వధర్మాంగనలకు
వ్యభిచారతత్పరత్వంబు వారికి నెల్లఁ
గల [2]దసురాంశజ క్రౌర్యనిరత
దనయిచ్చఁ బొలియించు ధనధాన్యములు చల
హృదయ భోగపరాత్మ యీర్ష్య గలదు
పైశాచి క్రోధన భర్తృపుత్రులయందు
నిఃస్నేహ గృహకార్య నిపుణ గాదు

తే. కలహశీల రాక్షసి నయికంబు లేదు, బొంకు పల్కు నెప్పుడు నిద్రపోవు వీత
లజ్జ యిందఱు సాధుకులంబువారి, దురిత మొందించి పోదురు నరకమునకు. 299

ఆ. ఎఱుక గలిగి పిదప నేనియుఁ బతిభక్తి, గలిగి ధర్మమోపి సలిపి శాంతి
గలిగియున్న మున్ను గలపాపములు వాసి, పురుషుతోడ దివికిఁ బోవఁగందు.

1 నిల్లడమున చప్పున. 2 దాసురాంగన క్రౌర్య.

ఆ. అట్లు గాక పతుల యంతిమసమయంబు, నందుఁ జింతఁ దక్కి యనుమరణము
సేసిరేని సుగతి సిద్ధించుఁ బతిసమేతంబు గాఁగ నన్నితంబినులకు. 301

క. ద్విజభామినికి నధర్మము, ప్రజఁ గాంచినపిదప నయ్యపత్యము శోకో
ద్విజితేయుఁ బతిభక్తయు నై, త్యజించి యనుమరణనియత యగుట మహేశా.

క. అని చెప్పి గౌరి పతి కి, ట్లను నాదగుచాపలమున నఖిలేశ్వర నీ
వినిపించితి నేఁ గొన్ని వచనముల నీతప్పు నాకు సైఁపుము కరుణన్. 303

క. అని సిగ్గునఁ జెన్నగునా, నన మించుక వాంచి యెత్తు నగతనయ శివుం
డును మునులును మునిపత్నులు, వినుతించిరి మధురవాక్యవిభవం బెసఁగన్. 304

క. సురగంధర్వఖచరకిన్నరకింపురుషోరగాది నారీజనముల్
పరమప్రీతిని బొగడిరి, పరమేశ్వరి నెలుఁగు లెడరఁ బంకజనాభా. 305

క. అని చెప్పి నారదుం డిట్లను నగ్గోవిందుతోడ నప్పుడు ప్రియ మా
ననమునఁ బొదలఁగఁ బార్వతిఁ గనుఁగొని సర్వేశ్వరుండు గారవ మొప్పన్. 306

క. నానీసంవాదము శుచి, యై నైష్ఠికజనుల కెవ్వఁ డాదర మెసఁగం
గా నలినాక్షీ చెప్పును, వానికి నిత్యామరత్వవైభవ మొదవున్. 307

క. మనసంవాదం బెవ్వరు, వినిరి నియతి నజ్జనులకు విభవముఁ దేజం
బును గీర్తియు నాయువు శ్రీయును నారోగ్యంబుఁ గల్గు నుత్పలనయనా. 308

క. అని నిర్దేశించి శివుఁడు, సనియె శివయుఁ గొలువుతోన చనె నిద్దేసకుం
జని రన వశమే యద్భుత, మనిరూప్యం బప్రతర్క్య మది శ్రీరమణా. 309

క. అని పలికి నారదుఁడు నా, వినినకనినయద్భుతంబు వినిపించితి నీ
కనియెం గృష్ణుని సభ్యుల, మనంబు లానందపూరమగ్నము లయ్యెన్. 310

వ. అని యిట్లు భీష్ముం డుమామహేశ్వరసంవాదం బనుపుణ్యకథ సెప్పిన ధర్మ
తనయుండు సోదరసహితంబుగాఁ బ్రమోదరసభరితుం డై. 311

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బరప్రాప్తిహేతుభూతం బగుజపవిశేషంబు దెలుపుట

సీ. అతనికిఁ బ్రణమిల్లి యనఘ పరప్రాప్తి యెద్దాన సమకూరు నెఱుఁగఁ జెప్పు
మనిన నతండు నారాయణధ్యానపూజాస్తుతితత్కథాశ్రవణనిరతి
యమ్మేలు గావించు నధిప విద్వజ్జన సంరక్షణము గల్మషములఁ బాపు
వేశ్యయొక్కత దొల్లి విద్వాంసు నొకరుని మ్రుచ్చని తలవరుల్ మోఁదఁ జూచి

తే. యితఁడు మావాఁడు మీ రిది యేటి కాగ్రహంబు సేసెద రని మోక్షణంబు సేసి
యాసుకృతమున బ్రాహ్మణియై జనించెఁ దగఁగ నర్చింపుమీ వు విద్వజ్జనముల.

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు దారిద్ర్యవ్యాధిశోకంబులకు శాంతి సంపాదింపం
జాలు జపం బెయ్యది సెప్పవే యనుటయు ననిమిషనదీనందనుండు బ్రహ్మవిష్ణు
మహేశ్వరులను వినాయకవిశాఖవహ్నివాయుచంద్రాదిత్యులను శక్రవరుణ
యమకుబేరులను సురభిని సముద్రంబులను గంగాదిమహానదులను మరుదశ్వి

వసురుద్రాదిదేవతలను బిత్రుదేవతలను వాలఖిల్యాదిసిద్ధులను వేదవ్యాసవాల్మీకి నారదాగస్త్యగౌతమకశ్యపాత్రికణ్వాదిమహామునులను రంభాద్యప్సరస్స్త్రీలను ధర్మతపస్సత్యములను నహోరాత్రంబులను దారాగ్రహంబులను నశ్విన్యాది తారకంబులను మాసఋతువత్సరంబులను వైనతేయకాద్రవేయులను గాశీక్షేత్ర కురుక్షేత్రాదిపుణ్యక్షేత్రంబులను నైమిశారణ్యదండకారణ్యాదిపుణ్యారణ్యంబులను మేరుహిమవత్కైలాసాదిప్రభూతశైలంబులను దిఙ్నభోభూములను బుణ్యభూరుహంబులను భూసురులను జక్రవర్తులను రాజులను బరమభక్తిం దలంచి కీర్తించి నమస్కరించి యీసమూహంబు ంతయు నిన్ను రక్షించి నాకు నాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధి పరమానందంబు లభినందనపూర్వకంబుగా నిచ్చుంగావుత మని యిచ్చం గోరి "యోన్నమో భగవతే వాసుదేవాయ నమః పురుషోత్తమాయ నమ స్సర్వలోకగురవే నమ స్సర్వలోకపిత్రే నమ స్సర్వలోకపితామహాయ నమ స్సర్వలోకప్రపితామహాయ నమ స్సర్వలోకప్రధానాయ నమ స్సర్వలోకేశ్వరాయ నమ స్సర్వలోకనిశిష్టాయ నమ స్సర్వలోకసుఖప్రదాయ నమ స్సర్వలోకకర్త్రే నమ స్సర్వలోకభర్త్రే నమ స్సర్వలోకహర్త్రే నమ స్సర్వలోకనిధయే నమ స్సర్వలోకనిధానాయ నమ స్సర్వలోకహితాయ నమ స్సర్వలోకహితకరాయ నమ స్సర్వలోకోద్భవాయ నమ స్సర్వలోకోద్భవకరాయ నమో విష్ణవే ప్రభవిష్ణవే" యని పఠించుట మహాజపంబు. 313

క. పాపంబులును భయంబులు, నాపదలుం బాయు నిమ్మహాజపమున ధా
త్రీపాలోత్తమ శుభములు, ప్రాపించును ధర్మతత్పరత సిద్ధించున్. 314

వ అని యిట్లు గంగాపుత్త్రుం డజాతశత్రునకు సర్వసిద్ధికరం బయిన యిమ్మహాజపంబుపదేశించె నని చెప్పి తదనంతరసత్కథ లాకర్ణింపు మని పలికి జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 315

తే. మనుజనాథ యశేషధర్మములు సర్వ
పావనములు శాంతనవుఁడు బహువిధములఁ
జెప్ప నిమ్మెయి విని యుధిష్ఠిరుఁడు భక్తి
నమ్మహాత్ముని నిట్లని యడిగె మఱియు. 316

చ. అతఁ డొకరుండ లోకముల కన్నిటికిన్ మహనీయ మైనదై
వతముఁ బరాయణంబు ననువైభవ మెవ్వని గొల్వ నర్చన
స్తుతిరతి నెవ్వనిం గొలిచి శోభన మొందు జనంబు మేలు నా
నతిశయ మొంది నీకు మత మై చను నెయ్యది ధర్మకోటిలోన్. 317

తే. జపములం దెల్ల నుత్తమజపము నాఁగ, నంచితం బయి తన్ను జపించుజంతు
వునకు జన్మసంసారబంధనము లోపి, పాపు నెయ్యది యెఱిగింపు పరమబోధ.

వ. అని యడిగిన నాభూపతికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 319

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణుమంత్రధ్యానం బవశ్యానుష్ఠేయం బని చెప్పుట

సీ. అఖిలజగత్ప్రభు వగు దేవదేవు ననంతునిఁ బురుషోత్తమాభిధాను
నంచితనామసహస్రకంబున సంస్తుతించుచు సంతతోత్థితమనస్కుఁ
డై యజమానుఁ డవ్యయుఁ డైనయాతని నర్చించుచును దృఢధ్యాననిరతుఁ
డగుచు నమస్కృతి యాచరించుచు ననాద్యంతు నవ్విష్ణు నధ్యక్షు నెల్ల

తే. లోకములకు బ్రహ్మణ్యుఁ ద్రిలోకకీర్తి,వర్ధనుని సర్వధర్మజ్ఞు వరదు లోక
నాథు భూతభవోద్భవు నమ్మి భక్తిఁ, గొలిచి సర్వదుఃఖంబులఁ దొలఁగఁ ద్రోచు.

తే. ప్రస్తుతులఁ బుండరీకాక్షుఁ బరమభక్తిఁ, దలఁచియర్చించుటయ నామతంబుసర్వ
ధర్మములకును సమధికతమము నైన, ధర్మ మింత యెఱుంగుము ధర్మతనయ,

సీ. పరమతేజంబును బరమపదంబును బర మైనబ్రహ్మంబుఁ బరపరాయ
ణముఁ బవిత్రంబులు నాఁ దగువానికి నెల్లఁ బవిత్రంబు నెల్లమంగ
ళంబులకును మంగళంబును నెల్లదేవతలకుఁ బరమదైవతము భూత
సమితికి నవ్యయజనకుండు నగుట్టివాఁ డెవ్వఁ డెవ్వానివలనఁ దోఁచు

తే. నాదియుగమునాగమమున నంత్యవేళ, నడఁగు నెవ్వానియందుఁ జరాచరములు
విశ్వలోకప్రధానుఁ డవ్విష్ణు వేయు, భవ్యనామంబులును బాపభయహరములు.

తే. భూరిగుణయోగవిఖ్యాతములును ఋషిస
మాజపరిగీతములును నై మహిమఁ దనరు
నమ్మహాత్మునినామంబు లధికతరవి
భూతికై చెప్పెదను విను భూపవర్య.

వ. అని పలికి 'విశ్వంబు విష్ణుండు వషట్కారుండు భూతభవ్యభవత్ప్రభు'వను నివి
మొద లైన 'రథాంగపాణి యక్షోభ్యుండు సర్వప్రహరణాయుధుం' డనియెడు
నివి తుదగాఁ గల సహస్రనామంబు లుపన్యసించి. 324

ఆ. కీర్తనీయుఁ డైన కేశవు దివ్యనామంబు లివి భవద్ధితంబుఁ గోరి
తరతరంబ కీర్తితంబు లయ్యె నశేష,భంగి వేయుఁ గురునృపాలవర్య. 325

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణునామప్రభావంబు దెలుపుట

సీ. విష్ణునామంబులు వేయును నిత్యంబు వినినఁ బఠించిన మనుజుఁ డిహము
నందుఁ బరమ్మున నశుభంబు నొందక యత్యంతశుభముల ననుభవించు
విప్రుండు వేదాంతవిదుఁ డగు రాజు విజయ మొందు వైశ్యుఁ డక్షయధనంబు
వడయు శూద్రుఁడు సుఖభాగిత వెలయు ధర్మార్థకామప్రజాభ్యర్థిజనులు

తే. గాంతు రయ్యైతెఱంగు లేకాంతభక్తి, శౌచియై విని కీర్తించి సారయశము
నచలలక్ష్మియు వంశవర్యతయు మేలి, పెంపుసొంపును గలిగి శోభిల్లు నరుఁడు.

సీ. పురుషోత్తమునినామములు వేయుఁ గీర్తించు నాతఁ డొక్కెడ నభయంబుఁ బొందఁ

డమితవీర్యమునఁ దేజమునఁ గాంతిని బలరూపగుణంబుల రూఢి కెక్కు
రోగబంధాపదార్తులకుఁ బఠనమాత్ర నయ్యెయిదురితము లడఁగు వాసు
దేవాశ్రయుఁడు వాసుదేవపరాయణుఁడును నగుమర్త్యుఁ డవ్వినుతనామ

ఆ. కము లుపవ్యసించి కల్మషంబుల నెల్లఁ, బోఁడఁగి దుర్గతులకుఁ దొలఁగి జన్మ
మరణములకు రోగజరలకు నందని, పరమ మైనబ్రహ్మపదము నొందు. 327

క. స్మృతిసౌఖ్యక్షాంతిశ్రీ, ధృతికీర్తులు గలుగు దుర్మతియుఁ గ్రోధము లు
బ్బతయును మాత్సర్యము లే, వతిపుణ్యాత విష్ణుభక్తులైనజనులకున్. 328

సీ. చంద్రార్కనక్షత్రసహిత మైననభంబు
సచరాచరోర్వియు జలనిధులును
సురదైత్యగంధర్వగరుడయక్షోరగ
వ్రజములు హరివశవర్తనములు
బుద్ధియు నింద్రియములును మనంబు స
త్త్వంబును బలముఁ దేజంబు ధృతియు
క్షేత్రంబుఁ దద్గతక్షేత్రజవస్తువు
లరయఁ గా వాసుదేవాత్మకంబు

తే. లాగమోదితాచారముయంబు ధర్మ
మచ్యుతుండు దత్ప్రభువు సాంఖ్యమును యోగ
తంత్రమును శిల్పవేదశాస్త్రములుఁ గర్మ
ములు జనార్దనువలన సముద్భవించె. 329

ఆ. విష్ణుఁ డొక్కరుండ విను మహాభూతంబు, దక్కభూతతతులు పెక్కు గలవు
సరిఁ ద్రిలోకములను బరఁగి విశ్వంబు భూ,తాత్ముఁ డమ్మహాత్ముఁ డనుభవించు

ఆ. వ్యాససంప్రణీత మైనయీవిష్ణుస్త,వంబు సకలశోభనంబులును సు
ఖములుఁ గోరుపురుషుఁ డమలినబుద్ధిఁ బ,ఠింపవలయు భక్తిపెంపుతోడ. 331

క. అజు విశ్వాధీశ్వరు స,ర్వజగత్ప్రభవాప్యయప్రవర్తనకరు నం
బుజలోచను నెవ్వారలుఁ భజింతురు పరాభవమునఁ బడ రప్పుణ్యుల్. 332

క. కావున విష్ణునివేల్పగు, [1]నీవేయుఁ బఠింపు నీకు నెప్పుడు నాయు
శ్శ్రీవిభవారోగ్యంబులు, భూవర సిద్ధించుఁ బరమబోధముఁ గలుగున్. 333

క. అని యిట్లుపదేశించిన, విని మోదము నెమ్మనమున వెల్లిగొనఁగఁ బాం
డునియగ్రసుతుఁడు గాంగే,యుని కభివందన మొనర్చి యుచితవినయుఁ డై. 334

వ. పూజానమస్కారంబులకు నెవ్వరు భాజనంబు లెవ్వరికిఁ జెట్ట సేసినం జేటు వాటిల్లు నెవ్వారలు సంతోషించిన శుభంబులు పొడముం జెప్పవే యనిన నతం డతని కిట్లనియె. 335

---

1 నీవేయుఁ బఠింపు నీవు నిచ్చలు.

బ్రాహ్మణపూజానమస్కారంబులు పరమోత్కృష్టంబు లని చెప్పుట

సీ. పూజానమస్కారములకుఁ బాత్రములు బ్రా
హ్మణులు వారలకుఁ గీ డాచరించి
వాసవుండును జెడు వారిసంతసమున
నఖిలశుభంబులు నావహిల్లు
ధర్మసేతువు లోకధారకం బఖిలశా
స్త్రప్రవర్తకము విప్రవ్రజంబు
దపమును వాక్కును ధనము విప్రుల కొక్క
కుడుపుమాత్రన పాపకోటిఁ బాతు
తే. రమ్మహాత్ములు సొప్పరు లఖిలమార్గ,ములకు విను దేవతలు దేవతలకు బోలుఁ
దజ్ఞుఁ డన లేదు పూజకు నర్హు లనిన, నధిప వృద్ధులఁ బ్రాజ్ఞుల నడుగ నేల. 336

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు బ్రాహ్మణులఁ బూజించుటవలన విశిష్టం బయిన శుభం బెయ్యది దృష్టం బయ్యె వారలయందు వర్ణనీయం బగువర్తనం బేమి గానంబడియె నీ విట్లు వారలం గొనియాడె దెఱింగింపవే యనుటయు నాప గాపుత్త్రుండు పవనార్జునసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మది భవత్ప్రశ్నంబు నకు సదుత్తరం బై యుండు నని పల్కి యజ్ఞపతి కి ట్లనియె. 337

పవనకార్తవీర్యార్జునసంవాదంబు భీష్ముండు ధర్మజునకుం జెప్పుట

సీ. అధిప సహస్రబాహార్జునుఁ డేడుదీవులు నేలి యద్భుతబలపరాక్ర
మములఁ దనర్చి మత్సము లెవ్వరును నెందు లే రని యత్యవలేపయుక్తి
నాడిన నొకభూత మాకాశమున నుండి యెఱుఁగక పలికెద వెల్లవారి
కధికులు గారె ధరామరు లనవుఁడు నతఁడు వారలు రాజు నాశ్రయించి
తే. నడపికొందురు మనుగడ పుడమిఱేని,కంటె నెక్కుడై రట్లుఁ గాక యేను
మనుతుఁ గూర్చినఁ జెఱుతు నల్గినసమస్త,భూతములనన్న వెఱచి యాభూత మరిగె.

వ. అట్టియెడం బవనుండు గగనంబున నుండి త న్నెఱింగించికొని యన్నరపతితోడ.

సీ. భూదేవశక్తిన కాదు రాజులు ప్రజారక్ష యొనర్చుట బ్రాహ్మణులకు
నధికులు గలరె యహల్యకై యింద్రుండు గౌతముఁ డలిగిన గాసిఁ బడఁడె
కుంభసంభవుచేత నంబోధి యడఁగదె యనలుండు భృగుశాపహతుఁడు గాఁడె
యన విని [1]మఱుమాటయాడక యున్న యర్జునునకుఁ బవనుఁ డిట్లనియె మఱియు
తే. నాంగిరసవంశసంభవుం డగునుచథ్యుఁ
గోరి నిజపుత్త్రి సోముఁడు గారవమున
నిచ్చె నాదంపతులు దమయిచ్చ వనము
నందు వసియించి మునిహృదయంబు లలర. 340

వ. వర్తించునెడ నొక్కనాఁ డమ్ముని యమునానదీస్నానంబునకుం జనుటయు మున్న

1 మాఱుమాటాడక.

యవ్వనితం గామించి వేచి తిరుగువరుణుండు. 341

క. ఎత్తికొని పోయి తనపురి, నత్తామరసాక్షి నునిచె నమ్మునికడకున్
మెత్తన చని నారదముని, యత్తెఱఁ గెఱిఁగింప నాతఁ డాతనితోడన్. 342

తే. [1]తాన దిక్పతి దన కిట్లు దగునె యొరుని, భార్యఁ గొనిపోవ నీవేఁగి పలుకు మిట్ల
యనినఁ జనినారదుండు సెప్పినను విడువఁ, డయ్యెఁ గామాంధుఁడై సలిలాధివిభుఁడు.

వ. విడువ కున్న నమ్ముని యుచథ్యుకడకు మగిడి వచ్చి. 344

సీ. ఇంతిఁ దా విడువని యంతియ కాదు నన్ బెడతల వట్టి త్రోపించె వరుణుఁ
డని చెప్పుటయు నల్గి యతఁడు సర్వజలంబుఁ ద్రావిన వరుణపురంబు ధూళి
మయమైన భయ మంది మానినిఁ గొనివచ్చి యొప్పించి ప్రణమిల్లి తప్పు వాపి
కొని మునికృప గాంచి చనియె నాదిక్పతి ధరణీశ రాజులో ధరణిసురులో

ఆ. యెక్కుడనిన వినియు నక్కిల్బి వడి యున్న, యతనితోడ ననిలుఁ డమరు లసుర
సమితి కోడి వచ్చి శరణు సొచ్చిన నగస్త్యుండు విజయలక్ష్మి నొసఁగుటయును.

వ. గంగాతీరంబునం గ్రతువు లొనరించుగీర్వాణులం బూర్వగీర్వాణులు గాసిచేసిన వసిష్ఠునికడకు వారలు వలియం బాఱు దేరం గోపించినయత్తాపసోత్తముని రోషానలజ్వాలలు [2]సాకారంబు లయి యాదైత్యలోకంబు నేర్చుటయుం జెప్పి యక్కుంభసంభవుండును వసిష్ఠుండును శ్రేష్ఠు లగుట రాజుల కోడఁ బాటు గాదో కదే యనినను బలుక కున్న యన్నరపతితోడం బవమానుండు మఱియు ని ట్లనియె. 346

పవనుఁడు గార్తవీర్యార్జునునకు నత్రిప్రభృతులమహిమ సెప్పుట

సీ. ఒకతఱి దేవతలకు దైత్యులకు మహారణ మయ్యె నపార రాహునస్త్ర
సమితిచే నర్కుండుఁ జంద్రుండు నొలసిన వెలుఁ గడంగుడుఁ దమ మొలసి వెగడు
పడినయద్దివిజుల వడి నంటఁ దాఁకి యయ్యసురలు నొప్పింప నత్రికడకుఁ
బాఱి మమ్ముం గావు పరమదయాత్మక యనుడు నతండు చంద్రార్కతనువు

ఆ. లకుఁ దములు నేసి యసురసైన్యము రూపు, మాపె నిజకటాక్షమాత్రమునన
యతని నృపులకంటె నధికుఁ డందమో హీనుఁ, డందమో నిజంబ యధిప చెపుము.

సీ. అనిన నూరక యున్న యర్జునుతోడ సదాగతి యి ట్లను ధరణినాథ
సురపతి యాశ్వినుల్ సోమపానంబున కర్హులు గా రన్న నాశ్రయంబు
వాటించి వారికై భార్గవచ్యవనుండు దనమంత్రములబల్మి ననిమిషులకు
నెగ్గు సేయంగ నయ్యింద్రుండు వోటున వ్రేటున నాతని గీటడంచు

తే. బుద్ధి నొకశైలమును వజ్రమును రయమునఁ
గొని మహోగ్రతఁ గవియ నమ్మునివరుండు
జలము సల్లిన శైలవజ్రములుఁ దాను

---

1 తాను...యొరుల, భార్యఁ. 2 సాయకాకారంబులై.

[1]ముడుఁగఁబడి యబ్బలారాతి మూర్ఛవోయె. 348

వ. ఒక్కింతసేపునకుం దెలిసె నంతకు నమ్మునివరుండు మదం డనువాని శతయోజన దీర్ఘ సహస్రదంతుని సృజించి పంచిన. 349

ఆ. వాఁడు సురగణంబు వాసవుఁ గబళింప, వారు శరణు శరణు వరమునీంద్ర యనిన వారిఁ గాచె నమ్ముని వా రిచ్చి, రపుడు సోమపాన మాశ్వినులకు. 350

క. నీ వాచ్యవసుండును ధా,త్రీవరుపరి గామి యెట్లుఁ దెలుప నడుగు దే నా వినియు నొక్కమాటయు, నావిభుఁ డాడండ దాని కలయక పుటియున్.

వ. వాయుదేవుం డన్నరదేవునలనికరణం జేసి యతనిచే టోర్వనివాఁడై. 352

సీ. అకట దత్తాత్రేయునకు భక్తిశుశ్రూష సేసి కాదె యివ్విశిష్టబలప రాక్రమంబుల నొంది రాజుల కెల్లను నెక్కుడై తాకృత మేల పుటిప విను మీ వొకండవె యనిమిషాదిసుప్రభూతంబులును వృద్ధిఁ బొందు టనని దివిజులకృపన యీ తెఱఁ గెల్లజనములు నెఱిఁగినపని శాంతిఁ గొఱలి విప్ర

తే. కులము దైవస్వరూపం బగుట మనంబు, నందు దృఢముగ నిల్పి తదాశ్రయమున వెలయువాఁడవైనను మేలువినుమునాదు,బుద్ధియనవుడునతఁడు ప్రబోధమొలసి.

క. నీపనుపు సేసి బ్రదికెద, నేపు నహంకృతియు విడిచి యెల్లపలన మే లాపాదించుచు విప్రుల, శ్రీపాదము లాశ్రయించి చెందెద శాంతిన్. 354

ఆ. అనిన సంతసిల్లి యనిలుఁ డానృపు బుద్ధి, గలిగి బ్రదుకు మనుచు గారవించి వీడుకొల్పి చనియె విప్రులపెం పిట్టి, దని యెఱుంగు కురుకులాగ్రగణ్య 355

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ గృష్ణునిప్రభావం బుపన్యసించుట

వ. అనుటయు నవ్విభుండు బ్రాహ్మణమహానుభావం బింకను వినవలతుం జెప్పవే యనుటయు నప్పుడమితేనికి భీష్ముండు దనకు నింద్రియంబులును వాఙ్మనసంబులు నపుడు దుర్బలంబు లగుట యెఱింగించి యినుండు దక్షిణాయనంబు తుది సేరుచు వచ్చె [2]దేహన్యాసంబుతడవు లేమి దోఁచుచున్నది కృష్ణుండు నీకు విప్రజనవిశేషంబు వివరించువాఁడని పలికి యి ట్లనియె. 356

తే. ఏను గృష్ణు నెఱుంగుదు మానవేంద్ర, యుత్తిఁ గ్రీడావరాహమై యిద్ధరిత్రి నిది యొకండును జెప్పఁగా నేల కృష్ణు,లీలఁ గాదె భూమ్యాదిభూతాలి గలిగె.

వ. కృష్ణుండు. 358

తే. బొడ్డుతామరయం దొక్కపురుషుఁ డుద్భ,వించునట్లుగఁ [3]జేసి తద్విరచనాని భమున నఖిలచరాచరప్రభవ మయ్యె, నరయ సామాన్యమే కృష్ణుపరమలీల. 359

క. విను మెత్తఱి ధర్మంబులు, దనుజులచే బాధఁ బొందుఁ దత్సమయమునఁ జనియించి యద్దురాత్ములఁ, దునుముం గృష్ణుండు ధర్మధుర్యులఁ గాచున్. 360

క. కాలియునుం దాన దిశా,పాలురునుం దాన విశ్వపతియును గురుభూ

1 ముడిఁగిపడి. 2 దేహత్యాగంబుతడవు. 3 జేసెఁ దద్విరచనావిభవము నఖిల.

పాలవర శౌన కృష్ణుఁడు, కాలము దిక్కులును దాన కలఁ డఖిలములన్. 361

ఆ. అరయఁ గృష్ణుఁ డధ్వరాత్మకుఁ డఖిలాగ, [1]మోక్షమంత్రతంత్రయుక్తి నతనిఁ
బ్రస్తుతించి మేలు వడయుదు రధ్వర, కర్త లైన జనులు కౌరవేంద్ర. 362

క. చయనంబుల ఋగ్వేదం, బయుదుహితసువర్ణనాముఁ డగుకృష్ణుగుణో
దయము వినుతించు యజ్ఞ, క్రియానిరతు లైనసురలు ప్రీతిం బొందన్. 363

క. విను ఋగ్వేదము గృష్ణుని, వినుతించుట యుఱదె యఖిలవేదంబులుఁ ద
జ్జనితవిలాసంబులు వేదనిరూపితవస్తువు వనఁ దాన కుమారా. 364

తే. అగ్నియును యజమానుఁడు నాహుతులును
యాగఫలరూపమును గృష్ణుఁ డని యెఱుంగు
మినశశాంకతారకముల నెసఁగు తేజ
ములును గృష్ణమయంబుల భూపవర్య. 365

క. పరమజ్యోతి యనఁగ నిర్జరామరపదం బనంగ సత్యం బన భూ
వర యమృత మనఁగ దేవకీవరసుతుఁడు వెలుంగు వేదవర్గముతుదలన్. 366

క. అని యి ట్లుపదేశించిన, విని మోదము నొంది పాండువిభునగ్రసుతుం
డనిమిషతటినీసుతునకు, వినతుం డై నెమ్మనమున వేడ్క దలిర్పన్. 367

కృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పుట

వ. కృష్ణునకుఁ బ్రణమిల్లి దేవా భూదేవమాహాత్మ్యంబు వినవలతు నానతీయవే యని [2]వినయసంభృతుం డగుచుఁ బ్రార్థించిన నప్పార్థివునిమీఁదఁ గరుణామృతమయం బగునాలోకనం బొలయ నద్దేవుం డాదరభరితుం డై యి ట్లనియె. 368

క. ననుఁ బ్రద్యుమ్నుం డివ్విధమున నడిగిన వానికేను ముద మందుచు నా
తనిహితము గోరి కుంతీ, తనయాగ్రజ యున్నరూప తగ ని ట్లంటిన్. 369

సీ. వర్గత్రయము నపవర్గంబు సాధింప నమరపితృప్రీతు లాచరింప
నైహికసుఖము లుపార్జింప వలసినవారికి విప్రుల చేరుగడలు
దివిజుల కైన నాయువు శ్రీయుఁ గీర్తియుఁ దనరుట తత్ప్రసాదనమునఁ జూవె
యలిగి భస్మము సేయవలచి పెంపాసఁగంగ నవనీసురులు శక్తు లట్టు లగుట

తే. వారిఁ గోపింపఁ జేయక వారలకుఁ బ్రి
యంబు సేయుచు వార ప్రహర్ష మొందఁ
దనకుఁ గలభంగి నిచ్చు నతండు రెండు
భువనములయందుఁ బెంపును బొగడుఁ బడయు. 370

దుర్వాసుఁడు కృష్ణునిమనశ్శుద్ధి పరీక్షించి యనుగ్రహించినప్రకారము

వ. నాకనినయాశ్చర్యంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము స్వతంత్రప్రవర్తనుం డగు దుర్వాసుండు మనమందిరంబునకు వచ్చి మందహాసంబు సేయుచుఁ గోపించుచు

---

1 మోక్షమంత్రతతుల భక్తియుక్తి. 2 సవినయంబుగఁ బ్రార్థించిన.

సుముఖుం డగుచు విముఖత్వంబు నొందుచుఁ గుడువ నొల్లననుచుఁ బెక్కండ్రకుం గావించినకూడుఁగూర దానొక్కరుండ భుజించుచు సెజ్జ నిద్రించుచు భూమి శయనించుచు నెందేనిం బోవుచు మరలి వచ్చుచుఁ బ్రవర్తించుచుండి యొక్క నాఁడు కృష్ణా నాకుం బాయసంబుమీఁద వేడుక పుట్టెడుఁ బెట్టింపవే యనఁ దత్క్షణంబ కావించినం గొంత గుడిచి కొంత దనయొడలం బూయు మనినం బూసితి నచ్చేరువ నున్నరుక్మిణిం జూచి కొంత యక్కాంతమేనం దాన పూసి రథ్యరూపంబుగా రథంబున నప్పొలఁతిం బూన్చి రథారోహణంబు సేసి వీథికి వెడలి యమ్ముద్దియను ములుకోలం బొడుచుచు రథంబు నడపింప నాకుం గోపంబు నీర్ష్యయు నించుకయు జనియింప కుండె నేనుం జూచుచుం దోడన నడచితి నప్పుడు యాదవు లాశ్చర్యకోపభయాయత్తచిత్తులై యనేకప్రకారం బులం దమలోఁ బలుకుచుం జేయునది లేక కెలంకుల వచ్చుచుండ. 371

ఆ. రథము దివిచి డస్సి రమణి మేదినిమీఁద, మ్రొగ్గతిలఁగఁ బడిన డిగ్గ నుఱికి
దానిమీఁద ధూళి దాఁజల్లి వెసఁ బాఱె, నమ్మునీశ్వరుండు యామ్యదిశకు. 372

క. పాఱిన నాతనివెనుకన, పాఱితి సంప్రార్థనాప్రభాషణములతోఁ
దేఱి మరలి యమ్ముని మిముఁ, గారియ వెట్టితిఁ గదే యకట యనుచు దయన్.

వ. నన్నుం గనుంగొని నీవు కోపంబు జయించితివి నీకు వరం బిచ్చెదఁ గైకొనుము.

ఆ. ఎల్లవారుఁ దమకు నెంత గూర్తురు నీకు, నంత గూర్చి నిన్ను ననుసరించు
వారు గాత లోకవంద్యుండవై యొందు, మాఱులేక యతులమహిమ మనుము.

వ. అని నిర్దేశించి మఱియు నిట్లనియె. 376

క. నాయంగంబుల నెల్లం, బాయస మతిభక్తిః బూసి పాదతలమునం
బూయవు గావునఁ గలుగు న,పాయం బఱకాల నీకు నవిలంఘ్యుం బై. 377

క. విను పరమపదప్రాప్తికి, ననుగుణ మైయుండుఁ గాన యదియును నశుభం
బన రాదు నీవు బ్రాహ్మణ,జనములయెడ నడపు మిట్టిచందము యెపుడున్. 378

వ. అని పలికి రథవహనపరిశ్రాంత యగుమీతల్లిం జూచి నీవు సౌందర్యసౌభాగ్యంబుల నప్రతిమాన వై మాననీయత్వంబునం గృష్ణునిషోడశసహస్రాంతఃపుర కాంతలకంటె నెక్కుడగు మని దీవన యిచ్చి యమ్ముని యంతర్హితుం డయ్యె.

ఆ. రుక్మిణియును నేను రుచిరసంపద నప్పు, డతిశయిల్లు నస్మదంగకములఁ
జూచికొనుచు మిగులఁ జోద్య మందుచుఁ బ్రియ, మెడఁద నెలకొనంగ నింటికరిగి.

ఆ. అందు వస్తుచయము ముందటికంటెను, బహుళమును మనోజ్ఞభంగికంబు
నగుటఁ జూచి యద్భుతాయత్తచిత్తుల, మైతి మిట్టివార లవనిసురులు. 381

క. కావున వారికి భక్తుఁడ, వై వెలయు కుమార యనిన నతఁ డట్టిఁడ యై
తా వెలసె నీవు నట్టిఁడ, వై వెలయఁగ వలయుఁ గౌరవాన్వయముఖ్యా. 382

వ. అని చెప్పినం బ్రముదితమానసుం డగుచు నమ్మానవనాథుండు మాధవుతో దుర్వాసుండు శర్వాంశసంభవుం డని విందు శర్వునిమహిమ వినవలతుం జెప్పవే యనిన నప్పురుషోత్తముండు భరితాదరుం డై. 383

కృష్ణుఁడు ధర్మజునకు శివునిమహిమ సెప్పుట

ఆ. అడుగవలయుదాని నడిగితి నీవు న, న్నధిప నామనము ప్రియంబుఁ బొందె
శివునిఁ దలఁచి మ్రొక్కి శివుదివ్యమహిమ సె,ప్పెద నితాంతవిమలహృదయకమల.

వ. ఏకాగ్రచిత్తుండ వై యాకర్ణింపు మని ధర్మజున కి ట్లనియె. 385

క. శతరుద్రీయము నేనరుఁ, డతిభక్తిని శివుని మనమునందు నిలిపి యం
చితముఁగఁ బఠించు సులభం, బతనికి సర్వంబు నిందు నందు నరేంద్రా. 386

వ. అని వెండియు. 387

సీ. అమరు మహాదేవుఁ డనుపేరు శివునకు నప్పరమునకు మీఁ దరయ లేదు
తత్కోపదృక్కుల ధర్మవిరుద్ధప్రజాతుల నెల్లను సమయఁ జేయు
దేవతల్ మునులు నతిప్రయత్నంబునఁ గావించుదక్షయాగమున శివుని
మఱచిన నయ్యజ్ఞ మఱవఱ లై పోదె భగనేత్రనాశ మాదిగ ననేక
తే. భంగములు రావె వారి కాప్రభువుచేత, శరణు వేఁడినఁ గావఁడె కరుణ నట్టి
వారి నీశుపెం పేమన వచ్చు మఱియు, వినుము తద్దివ్యలీలలు మనుజనాథ.

సీ. ప్రబలదైత్యులు పురత్రయనాయకులు జగత్త్రయము[1]నప్రతిమప్రతాపలీల
బాధింప దివిజులు భాలలోచనుఁ గాంచి కావుము కృప దేవదేవ మమ్ముఁ
బశువుల మగువారిఁ బశుపతి వైననీ వనుచు మహాక్రోశ మాచరింప
నప్పురంబులు మూఁటి నస్త్ర మొక్కటన భస్మము గాఁగఁ జేసి యమ్మార్గణంబు
తే. వంకమున నిడ నదిబాలుఁ డైన నీతఁ
డెవ్వఁ డని [2]సూప వెఱఁగంది యెల్లసురలు
వినుతి సేయ బ్రాహ్మణమూర్తి వెలుఁగునతని
కిడియె దుర్వాసుఁ డనునామ మీశ్వరుండు. 389

తే. అతఁడు సూవె మాయింటికి నరుగుదెంచి, యంతసేసినాఁ డనవుడు నచ్చెరువును
భక్తియును మదిఁ బిరిగొనఁ బాండునగ్రసుతుఁడు నిభృతిమై దేవకిసుతునితోడ.

క. శివముఖ్యనామములు ప్ర,స్తవనకృతిఁ భోగమోక్షదము లగు నని విం
దు విమలబోధ యెఱింగిం,పవె వానినిరుక్తి ననినఁ బరమప్రీతిన్. 391

వ. అతం డి ట్లనియె. 392

క. శివదేవు ముట్టఁ గొల్వఁగ, నవనీశ్వర యతనిపేళ్లయర్థ మెఱఁగి సం
స్తవనకృతిఁ గూర్ప నాకై,న విధాతకు నైన నరిది నాముదిఁ జూడన్. 393

వ. అయినను. 394

---

1 ను బ్రథితప్రతాప. 2 చూచి.

క. నీ విట్లు నన్ను నడిగితి, గావున నాయెఱిఁగినట్టిగతిఁ జెప్పెద న
ద్దేవాదిదేవునన్నామావలి విను మచల మైనయవధానముతోన్. 395

ఆ. అగ్నివాయువాసవాదిత్యవసురుద్రు,లాదిదేవతాసమాత్ముఁ డైన
శివునిమహిమఁ బ్రీతిఁ జెప్పుట వినుట స,ర్వార్థసాధకంబు లగు నృపాల. 396

కృష్ణుఁడు ధర్మజునకు శివనామనిర్వచనంబు సెప్పుట

క. వినుము నరేంద్ర మహత్త్వం,బున నుండను నీశ్వరత్వమున నఖిలమహా
మునిజనములును మహేశ్వరుఁ, డని కొనియాడ హరుఁడొప్పు నప్రతిముండై.

సీ. ఉగ్రత్వమునఁ బ్రతాపోన్నతి రుద్రనామముఁ దాల్చె దేవసంఘమున కెల్ల
మహితినాఁ బొలుపారుమహనీయదేవత గావున విను మహాదేవుఁ డయ్యె
నఖిలసత్కర్మ ఫలాకారశుభములు సేయువేఁడుకకల్మి శివుఁ డనంగఁ
జనియె సుస్థిరతేజమున వెలుఁగొందుట నంచితస్థాణుసమాఖ్యఁ బరఁగె

తే. జంగమస్థావరాత్మక సకలభూత
రూపబహుత నొందుట బహురూపనామ
ధేయుఁ డై యొప్పె ధూమ్రపుంజాయజటల
వలన ధూర్జటి యనుపేర వఱలె హరుఁడు. 398

ఆ. వినుము విశ్వు లనఁగఁ జనుదేవతలు దన, యందు వొడమి రట్టు లగుట విశ్వ
రూపనామకమున దీపితుం డయ్యె నా, త్రిపురమర్దనుండు నృపవరేణ్య. 399

సీ. బహునేత్రములు మేనఁ బ్రజ్వరిల్లుట సర్వతశ్చక్షురాహ్వయోదాత్తకీర్తిఁ
బరఁగు భూతము లెల్లఁ బశువులు దాఁ బతి గావునఁ బశుపతి నా వెలుంగు
విషమస్థుఁడై యున్కి వృషవాహనుఁడు మృత్యువనఁ జనుఁ బ్రాణపాలాఖ్యసమత
నొంది వహించు వేదోక్తాభిధానముల్ మఱియుఁ బెక్కులు వానిమహిమ వేద

ఆ. వేత్త లైనవారు వివరించి యన్యోన్య,బోధకత్వమునఁ బ్రభూతసౌఖ్యు
లగుచు సంతతము శివారామతానిరూ,ఢాత్ము లై చరింతు రధిపముఖ్య. 400

క. ఈనామనిర్వచనములు, మానవుఁడు పఠించినను సమాహితమతి యై
వీనుల నించిన సౌఖ్యము, నానందము నిందు నందు నతనికిఁ గల్గున్. 401

వ. అని చెప్పి మఱియును. 402

క. వ్యాసమహాముని లోకహి,తాసక్తిని శివునివిషయ మై పత్యముగాఁ
జేసె నుపస్థాన మొకటి, యాసమధికపుణ్యవాక్చయము విను మధిపా. 403

సీ. సర్వజగన్నిత్యసాక్షి లోకైకశుభావహమూర్తి నిరామయుండు
ప్రథమభూతములకుఁ బ్రథమతమంబు నుదాత్తంబు నయినభూతంబు శివుఁడు
దనముఖంబున నగ్ని జనియించెఁ దను సభక్తికసమారాధనకృతుల నియతిఁ
బాటించువారికి భవమోక్షణంబు గావించువేడుక మది నించువాఁడు

తే. వితతచతురాత్మకత్వవిస్ఫురితి వహించి, కరుణఁ దత్తత్పదస్థిరాకలనకల్యు
లగుసపర్యారతులకు నయ్యైవిధంబు, నీశ్యపదవుల నొసఁగు మహేశ్వరుండు.

తే. ఈయుపస్థాన మచలితహృదయవృత్తి
నరుఁడు శివలింగసన్నిధానమున వాఙ్మ
యాఢ్యముగఁ జేసి యాయురారోగ్యసకల
కామ్యవైభవైశ్వర్యముల్ గలిగి నెగడు. 405

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు ధర్మసూక్ష్మప్రకారంబు సెప్పుట

వ. అనిన విని యత్యంతసంతోషంబునొంది కుంతీతనయాగ్రజుండు శాంతనవుతో ధర్మంబులు బహుప్రకారంబులు గలవు పరమానుష్ఠేయం బగుప్రకారం బెయ్యది దాని నెఱింగింపవే యనుటయు నజ్జనపతికి జాహ్నవీనందనుం డిట్లనియె.

ఆ. ధర్మములకు సంజ్ఞ దద్వేదు లగుమహాత్ములు దగంగఁ జెప్పుదురు నరేంద్ర
వినుము కాలపాకమున నది యన్యథాత్వంబు గలిగి యవిశదత్వ మొందు. 407

వ. ఎట్లంటేని. 403

క. అనఘ యధర్మము ధర్మం, బనుమతిఁ బుట్టించుఁ దృణసమావృత మై ప్ర
చ్ఛన్నితలముచందమునఁ దోఁచిన నూయింబోలె సూక్ష్మచిత్తత లేమిన్. 409

క. తప్పక కాన్పఁగ లేమిం, జెప్పెడువారలును తద్విశేషము దప్పం
జెప్పఁగ ధర్మంబు తెరువు, దప్పు నది క్రియాపరులకు దైన్యము దెచ్చున్. 410

వ. కావున ధర్మంబు సూక్ష్మప్రకారంబు. 411

క. శ్రుతముఁ బరిత్యాగముఁ గల, మతిమంతుల నడుగు లోభమదమోహసమా
వృతబుద్ధులు గానిసమం,చితచరితులవలనఁ దెలియు శీలనిరూఢా. 412

క. కామార్థంబులు మోహా,ద్దామతకృత్యంబు లని యెదం గని ధర్మ
స్తోమమునఁ దగులు జనముల,చే మేలుగ నెఱిఁగికొనుము సిద్ధివివేకా. 413

తే. అనఘ యంచితస్వాధ్యాయమునను యజ్ఞ
మున సమాచారమున నిష్ఠ వొనుఁగుపడక
యుండు నెవ్వారలకు వార లోపి నడపు
నదియు కనుము ధర్మము సూక్ష్మపదవి గాఁగ. 414

క. అన విని యుధిష్ఠిరుఁడు నా, మన మిప్పుడు మీరు సెప్పుమాటల సందే
హానిరూఢ మయ్యె ధర్మము, గనికొన వలయుటకు బహుముఖత్వముకల్మిన్. 415

క. పారంబు లేనిధర్మా,చారంబున మునుఁగు మాదృశక్షుద్రులకుం
దీరం బిట్టిది యని తెల్విూర భవాదృశుల తగుదు రర్మిలిఁ జెప్పన్. 416

తే. ఆగమోక్తవిధంబుఁ బ్రత్యక్షమును స,మాచరణముఁ బృథగ్విధవ్యాకులములు
ధర్మసూక్ష్మత యిమ్మాటఁ దథ్య మిట్టి, దనఁగ రానియ ట్లున్నది యనఘచరిత.

వ. అనిన నాపగేయుండు గాంతేయాగ్రజుతో ని ట్లనియె. 418

క. ఇవి మూఁడు దెఱంగులు ధర్మపుసూక్ష్మత నిశ్చయింప ముఖ్యపదంబుల్
దివిరికొని యివియ చూచుట, యవనీశ్వర పూర్వమునులయందుఁ గలుగుటన్.

క. అనుమానింపకు మంధుండును నిశ్శంకాత్ముఁడును జడుండును బోలఁ
జననాథ యేను బల్కెద, విని దృఢముగ నూఁదు మింక వేయును నేలా. 420

క. విమలాత్మ యహింసయు దానము సత్యముఁ గ్రోధవర్జనంబును విను ము
త్తమధర్మరాశి యిది ధర్మమున పరమసీమ దీని మరుపుము మదికిన్. 421

తే. బ్రాహ్మణారాధనమునఁదత్పరుఁడవగుము, దక్కు మొండువిచారముల్ ధర్మపుత్త్ర
యనిన మానస మానంద మంద నాతఁ, డతని కతిభక్తి వందనం బాచరించి 422

వ. ఎవ్వరు ధర్మంబునెడ నసూయసేయుదు రెవ్వరు దాని నుపాసింతు రెఱింగింపు
వారివారి పొందుగతులును విన వలతుం జెప్పు మని నప్పౌరవోత్తమునకు
నప్పురుషసత్తముం డి ట్లనియె. 423

సీ. వినుము రజస్తమోవికృతులఁ దగిలిన మానసంబులు గలమానవులకుఁ
గలుగు ధర్మద్వేషకలనంబు వారలు నరకవాసార్హులు ధరణినాథ
సత్త్వపరాత్ములు సతతంబు ధర్మ ముపాసింతు రూర్ధ్వలోకాధివాస
మునకు వా రుక్తులు మునుమును పుట్టిన సుతుఁడు ధర్మము పద్మజునకు దాని

తే. పాకసంపద సుమతు లుపార్జితగ నుపాసనము సేయుదురు తియ్యపంటిపరువ
మాదరించి తదుపచార మాచరించు, వెరవు గలయట్టి జనములవిధము దోఁప.

వ. అనినం గౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతోడ సాధులు నసాధులు నన నెట్టి
వారు సెప్పు మనుటయు నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 425

భీష్ముండు ధర్మజునకు సాధ్వసాధుజనుల నిరూపించి చెప్పుట

సీ. తమయంత నెఱుఁగరు ధర్మంబు నదుపదేశమునను గాన రసాధుజనులు
ధర్మబోధం బివ్విధంబులు రెంటను గలిగెడువారు సాధులు దదీయ
చరితంబు విను విడువరు మలమూత్త్రంబు లర్హంబు గానిచో నధిప యతిథి
భోజనశిష్టాన్నభోజులు దెరు విచ్చి తగినవారలకుఁ బ్రదక్షిణముగ

తే. నరుగుదురు నడపుదురు సత్యార్జవములు
శరణు సొచ్చినఁ గాతురు సురతగుప్తి
పరులు నిజదారతృప్తులు గురువినీతు
లమలహృదయులు సంతోష మారఁ గలరు. 426

వ. అని వెండియు.

తే. సాధు లింద్రియవిభ్రాంతి సంహరింతు
రఘము దెలిసి ప్రాయశ్చిత్త మాచరింతు
రప్రకాశంబు గా ధర్మ మాచరింతు
రఖిలభూతదయాళుత్వ మారఁ గలరు. 428

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనుపుత్త్రుతో నప్రయత్నులకు నర్థంబు సిద్ధిం
చుట గలుగు ధర్మపరులును నీతివిదులును నైనబలవంతులు బహుమార్గంబు
లగు సముపాయంబుల నర్థంబు లాకాంక్షింప సిద్ధింపకుండెడుఁ గొందఱకు సిద్ధిం
చియు నవి భోగంబుల కుపయోగ్యంబులుగాకుండు శిశులు పెద్దలేకయుంగొన్ని
చిత్తంబులందు విద్య లలవడు శిక్షితులయ్యును నిర్విద్యు లగుటయునుం గలుగు
దెవ్వళ్ల నోసియుం బోట్లం బడియును గొందఱు సావరు పూరిపుడుక దాఁకి
బలాధికులు సచ్చుట చూచెద మిట్లు గాఁ గతంబేమి యెఱింగింపవే యనుటయు
నమ్మహీపతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 429

శుభాశుభంబులు పూర్వజన్మకృతపుణ్యపాపంబులచేఁ గల్గు నని చెప్పుట

క. మొలవం బెట్టని యట్టిది, మొలచునె తొలుమేని దానముల నానార్థం
బులు సిద్ధించుఁ బ్రయత్నం,బులు లేకయు నింత నిజము భూపవరేణ్యా. 430

తే. అలఘుతపములు దొలుమేనఁ గలిగెనేని
వెదకికొని వచ్చు నన్నరు విపులభోగ
ములు పురాకృతవృద్ధసేవల ఫలించు
బుద్ధికలిమియు విద్యలుఁ బొలుచుటయును. 431

క. తొలుమేన నహింసారుచి, గలిగిన దీర్ఘాయు వొందుఁ గారణభూతం
బులు భూవర యివి యీగుణ,ములు లేమియు కీడులకును మూలం బరయన్.

వ. కావున.

తే వినుము దానంబుఁ దపమును వృద్ధసేవ
నము నహింసయు నియతకృత్యములు సర్వ
జనుల కిమ్మహాగుణములు మనమునందు
దృఢముగా నిల్పి నడపుము ధీరవర్య. 434

వ. అని యుపదేశించి యాపగానందనుండు వెండియుఁ బాండవాగ్రజున కి ట్లనియె.

సీ. ఎప్పుడు ధర్మంబునెడ నాదరము గలవానికిఁ గాలంబు దాన యిచ్చు
ధర్మతత్త్వప్రబోధముఁ బరిస్ఫుటముగాఁ గావున సుస్థిరభావశుద్ధి
సహితతపశ్శ్రుతిస్నానదానజపంబులను దేవతాపూజలను నమోఘ
కాలుఁడై వర్తింపఁగా ధర్మయోగంబు సమకూరు ధర్మంబు సాధనత్వ

తే. మొంది చేయించికొని చెప్పఁ బొందు నిర్మ
లాత్మకుండు సంసారపారాత్మకంబు
సత్య మజరామరము బోధ నిత్య మచ్యు
తము పరానంద మగునప్పదంబు ననఘ. 436

వ. అని నిర్దేశించి మఱియును. 437

తే. కను వెలుంగు వేదవ్యాసమునివరుండు
నధిప కృష్ణుండు నీకుఁ బరాయణంబు
చింత దిగఁద్రావి పాలింపు శాంతవృత్తిఁ
బ్రజల సర్వంబునందును విజయి వగుము. 438

క. అని యి ట్లుపదేశించిన, యనిమిషతటినీతనూజునతులవచనముల్
విని రో మలరఁగఁ బులకలు, దనువున జాదుకొన నొప్పె ధర్మజుఁ డధిపా. 439

సీ. అపుడు వీక్షించి సత్యవతీసుతుండు శంతనునందనునితోడ ధర్మజుండు
దెలి వొందె భవదుపదేశామృతంబున ననుజులుఁ గృష్ణుండు నాప్తసకల
రాజన్యులును ధృతరాష్ట్రుండుఁ దానును దగ ని న్నుపాసించి దయకుఁ బాత్ర
మయ్యె వీడ్కొలుపు మియ్యవనీశుఁ దఱితోడఁ గ్రమ్మఱ నితఁడు నీకడకు వచ్చు

ఆ. వాఁడు గాక యనిన వాత్సల్యమున నార్ద్రి, మైనచూడ్కి నమ్మహాత్ముఁ డతనిఁ
జూచి పురికిఁ జనుము శుభపరంపరలకు, భోజనంబ వగుము రాజముఖ్య. 440

భీష్ముఁడు ధర్మజు నూఱడించి కరిపురంబునకుఁ బంపుట

వ. అని యనుజ్ఞ నేసి వెండియు. 441

సీ. నీబుద్ధి ధర్మైకనిష్ఠ గావుతను సమగ్రదక్షిణబహుయజ్ఞములు య
యాతిచందమున శ్రద్ధాన్వితంబుగఁ జేయు రాజధర్మంబునఁ బ్రకృతిరంజ
నము నాచరింపు చుట్టములును జెలులును బండినవృక్షంబుఁ బక్షికులము
లె ట్లట్ల ని న్నాశ్రయించి సుఖించువా రర్కునియుత్తరాయణము వచ్చు

తే ఁటరసికొని యుండి నాకడ కరుగు దెమ్ము
పొమ్ము తల్లియుఁ దమ్ములు భూవరుండు
నీవు సుఖుల రై యుండుఁడు నృపవరేణ్య
యనుడు నానంద మొంది ధర్మాత్మజుండు. 442

వ. అట్ల చేయువాఁడ నని సవినయంబుగాఁ బలికి దేవవ్రతునకు దండప్రణామం
బాచరించి యిట్లు వీడుకొని. 443

క. మును లనుపఁగఁ గృష్ణాదులుఁ,జను దేరఁగఁ దోడఁ బురికిఁ జనియె ముదితు లై
జను లెదురుకొనఁగఁ బుణ్యాంగనలును విప్రులును వచ్చి కని దీవనతోన్. 444

క. సేసలు సల్లఁగ మహిమోద్భాసితుఁ డై యిట్లు వోయి ధర్మజుఁడు నిజా
వాసంబు సొచ్చి గాంధారీసంభావన మొనర్చి ప్రియము దలిర్పన్. 445

ఆ. తల్లి కెఱిఁగి ముదము ద్రౌపది కొనరించి, సకలపౌరజనుల జానపదుల
నెలమి యొలయ వీడుకొలిపి భూసురులకు, దానవిధుల సమ్మదం బొనర్చి. 446

వ. విపతు లైనసతులకు సమగ్రధనంబు లొసంగి ధృతరాష్ట్రునిం బ్రభూతపూజా
కరణంబునం బరితుష్టునిం జేసి 447

తే. తమ్ములును గృష్ణుఁడును బ్రమోదమునఁ దేల
నమ్మహీశ్వరుఁ డపుడు రాజ్యాభిషేక

మంగళము నొందినట్లు నెమ్మదిఁ దలంచి
గట్టి దైనయాఱట పెంపుఁ గాంచి పొలిచె. 448

వ. అట్లు శోభిల్లి వారల నుచితప్రకారసమాచరణంబులకుం జన నియోగించి యభ్యంతరమందిరంబున కరిగె న ట్లజాతశత్రుండు [1]సమ్యగంగీకృతసామ్రాజ్యుం డయి జనసంపూజ్యుం బగుచరితంబున సంప్రవర్తిలుచుండఁ బంచాశద్వాసరానంతరంబ వాసరపతి యుత్తరాయణగతుం డగుటయు. 449

ధర్మజుఁడు కృష్ణాదులఁ దోడ్కొని భీష్మునియొద్దకుం బోవుట

సీ. అక్కౌరవేశ్వరుం డప్పుడు గదలి గాంధారిని ధృతరాష్ట్రధరణివిభుని
గొంతిని మున్నిడుకొని కృష్ణుఁ దమ్మునిఁ దనతమ్ములను విదురుని యుయుత్సు
సంజయులను గృపాచార్యధౌమ్యుల మంత్రకోవిదు లగుయాజకులను దోడఁ
గొని వస్త్రచందనాగురుపుష్పఫలఘృతకుండముల్ వట్టించుకొని యనేక
తే. రత్నములుఁ గాంచనంబుఁ దో రాఁగ నగ్ని
యంచితంబుగఁ దా సంఘటించి యోగ్య
జనసమానీతముగఁ జేసి సకలపరిజ
నంబుఁ గొల్వ మహావిభవంబు మెఱయ. 450

వ. చని భీష్ముని వీరశయనస్థానంబున కనతిదూరంబునం దేరు డిగ్గినం గృష్ణాదులును రథావతరణంబులు సేసిరి తానును వారును బారాశర్య నారద దేవలప్రభృతి పరమసంయమిసముపాస్యమానుం డగు నమ్మాననీయుం జేర నరిగి మునిజనంబులకు వినతుం డయి తదభినందితుం డగుచు నాధర్మనందనుం డమ్మరనదీనందనునకు నభివందనం బాచరించి సమీచీనధ్యానతత్పరుం డైన యద్దేవవ్రతు నుద్దేశించి. 451

తే. అనఘ వచ్చితి ధర్మనందనుఁడఁ బ్రణతి, యాచరించెద నాపలుకవధరింప
నవసరంబేని విను సమయంబు వార్చి, యగ్ని మొదలుగఁ దేఁ దగునట్టివాని.

సీ. తెచ్చితి ఋత్విజుల్ వచ్చిరి హరియు నీ తనయుఁడు ధృతరాష్ట్రుఁడును సమస్త
బంధులుఁ గలమహీపతులు విప్రులుఁ బౌరజనులు నేతెంచిరి సదయహృదయ
వీరిఁ జూడుము కను విచ్చి నావుడు నమ్మహాత్ముఁ డందఱఁ జూచి యానృపాలు
కేలు దెమల్చుచు మేలు సేసితి దైవయోగంబు గాదె నీ వొదవు టరయ
ఆ. మనుజనాథ [2]మాఘమాసంబుశుక్లపక్షంబు నామనమున సంప్రమోద
మావహిల్లఁ జేసె నని యభినందించి, యతని కధికహర్ష మావహించె. 453

వ. తదనంతరంబ ధృతరాష్ట్రునితో ని ట్లనియె. 454

తే. వేదశాస్త్రపరిజ్ఞానవృద్ధసేవనములు గలిగి యశేషధర్మములు నెఱిఁగి
వ్యాసమునిపతి దేవరహస్య మర్థిఁ, జెప్ప విని నిష్కళంకత నొప్పి తనఘ. 455

---

1 సమ్యగ్భంగీకృత. 2 పుణ్యమాసంబు.

క. కావున భవితవ్యములకు, నీ వడలఁగ వలదు పాండునృపపుత్త్రులు స
ద్భావమునఁ జూడ నేర్చిన, భూవర తగ నీవు గన్నపుత్త్రులు గారే. 456

క. వీరిం బరిపాలింపుము, వీరలశుశ్రూషఁ జిత్తవృత్తి ముదమునం
గూరఁగ ధర్మసుతునిపైఁ, గారుణ్యము గలిగి పనులు గఱపుము నెమ్మిన్. 457

తే. ఏ నెఱుంగుదు నితఁడు నీయెడఁ బ్రియంబు
భక్తియును గల్గి యక్రారభావుఁ డగుట
నీవు వత్సలత్వమున నీనృపతిఁ బంచి
పనులు గొనుము కౌరవకులభారధుర్య. 458

క. విను నీతనయులు దుర్యోధనాదు లవినీతిపరు లధర్మజ్ఞులు గ్రో
ధను లతిలుబ్ధులు వారల, మనమున నిడి వగవ వలదు మనుజాధీశా. 459

వ. అని పలికి కృష్ణు నాలోకించి. 460

భీష్ముఁడు శరీరంబు విడుచుటకు శ్రీకృష్ణునను జ్ఞఁ గొనుట

తే. దేవదేవ జీవాత్మక దేవవంద్య, శంఖచక్రగదాపద్మచారుహస్త
వాసుదేవ త్రివిక్రమ వరద పరమపురుష ప్రణతి యొనర్చెదఁ గరుణఁ జూడు.

వ. అనుచు నమస్కరించి. 462

ఆ. బలము నీవ నాకు భక్తుండ నీయెడ, నాలు బిడ్డ లేనియట్టివాఁడఁ
గావు నన్ను నధికకారుణమున నిమ్మనుజ్ఞఁ గమలదళమనోజ్ఞనయన. 463

వ. అని వెండియు. 464

సీ. మాధవ పాండుకుమారవర్గమునకు గతి నీవ రక్షింపు కరుణ మెఱయ
దుర్బుద్ధి యైనమాదుర్యోధనునితోడఁ గృష్ణుఁ డెక్కడనుండు గెలుపు గలుగు
నక్కడ కంటెనేఁ బెక్కుమాఱులు నట్లు సెప్పఁగా నాపంపు సేయ కతఁడు
దమవారి నెల్లను సమయించి తానును సమసె నిన్నెఱుఁగుదు నమితమహిమ
తే. నరుఁడు నారాయణుఁడు ననుపరమమునులు
జగము రక్షించుటకుఁ గేలి జన్మ మొంది
సంచరించెద రని పరాశరసుతుండు
నారదుండును జెప్పిరి నాకుఁ దొల్లి. 465

వ. అనిన విని వాసుదేవుండు దేవవ్రతువదనం బత్యాదరంబున నాలోకించి. 466

ఆ. కీ డొకప్డు లేదు కృతపుణ్యుఁడవు తండ్రి,వలనిభక్తి పెంపు గలవు దానఁ
గాదె బంటుఁబోలె గాంగేయ మృత్యువు, నీవశమున నిలిచె నిర్భరముగ. 467

భీష్ముఁడు శరీరంబు విడిచి నాకలోకగతుం డగుట

వ. నీకు నే ననుజ్ఞ యిచ్చితి వసువులం బొందు మనినం బరమానందంబునం బొంది
పాండునందనులను ధృతరాష్ట్రునిం దక్కటివారలనుం గనుంగొని మాచేత

ననుజ్ఞాతుండన కదా యని పలికి యందఱం గౌఁగిలించుకొని యానృశంస్యంబును
సత్యంబును నిత్యంబులుగాఁ బాటించి బ్రదుకుం డనిచెప్పి తాను దొల్లి రాజుల
గెల్చి తెచ్చినధనంబులు విప్రజనంబుల కిచ్చి ధర్మతనయుం జూచి యెల్లబ్రాహ్మ
ణులును బూజనీయులు ఋత్విజులు నాచార్యులు వృద్ధులు విశేషించి పూజింప
వలయువా రని నిర్దేశించి యూరకుండి ధారణానుక్రమంబున సమాహితాత్ముం
డయి వాయువుల సన్నిరుద్ధంబు సేసిన నవి యూర్ధ్వగతిం జైకొనియె నమ్మహాత్ముం
డవయవంబులం బ్రాణంబులు వాసికొనుచు వచ్చునయ్యెచోట్లు శల్యరహితంబు
లగు చుండె నట్లగుటం గాంచి కృష్ణాదులగునఖిలజనంబులు నాశ్చర్యభరితాంతః
కరణు లగుచుఁ గీర్తించి రాసంయమచతురునిచే సర్వాయతనసన్నిరుద్ధం బై
యాత్మ మూర్ధంబు భేదించి మహోల్కాకారంబున నాకసంబు కెగసి కొంతద
వ్వరిగి యంత నంతర్హితం బయ్యె నప్పుడు పుష్పవృష్టి గురిసె దేవదుందుభులు
మొరసె నంబరంబున సిద్ధులు సాధ్యులుం బొగడుచుం బ్రమోదంబు నొంది
రిట్లు దేవవ్రతుండు దివంబునకుం జనుటయు. 468

పరలోకగతుం డైనభీష్మునకు నగ్నిసంస్కారంబు సేయుట

సీ. ధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములు విదురయుయుత్సులు నగురుకాష్ఠోత్కరంబుఁ
జందనదారుసంచయమును గొని సమస్థలి సముంచితచితి యలఘుభంగి
విరచించి రయ్యుధిష్ఠిరుఁడును ధృతరాష్ట్రుఁడును నమ్మరున్నదీతనయుపుణ్య
గాత్రంబు సుస్నానకలితంబు విహితానులేపంబుఁ బుష్పదామోపశోభి

తే. తంబు లుత్తమక్షౌమావృతంబు నుజ్జ్వలాభరణభూషితంబుఁగా నధికభక్తిఁ
జేసి రప్పుడు సామంబు సెలఁగ హోమ, మాచరించిరి యాజకు లగ్నియలర.

క. కనకములు మణులు భూసుర, జనసంఘంబున కజాతశత్త్రుఁడు శ్రద్ధా
వినయప్రీతియుతంబుగ, ననేకములు వేడ్క నొసఁగె నవహితమతి యై. 470

వ. తదనంతరంబ. 471

క. తలదిక్కు గవలుఁ బాదం,బులదెస ధృతరాష్ట్రపాండుభూపాగ్రతనూ
జులుఁ బట్టి యధికవిభవో,జ్జ్వల మగుపాడెపయి నిడిరి శవరత్నంబున్. 472

వ. అమ్మెయి నన్నలువురును వహించిరి భీమసేనార్జునులు ధవళచామరంబు లిడిరి
యుయుత్సుం డుత్తమచ్ఛత్త్రంబు వట్టె వృద్ధ లగు కౌరవస్త్రీ లాలవట్టంబులు
వట్టిరి ధౌమ్యుండు క్రియాకలాపంబు నడపె నట్లు సొద నేర్చి దేవవ్రతుని
దేహంబు శ్రౌతాగ్ని కాహుతిసేసి బహుకుండంబులెత్తి ఘృతంబు ప్రయోగించి
ప్రజ్వలింపఁ జేసి రివ్విధంబునం బితృమేధంబు విభవమహితంబును విధివిహితం
బునుంగా ననుష్ఠించి యక్కౌరవు లపసవ్యంబుగాఁ దిరిగి కృష్ణద్వైపాయన
నారదదేవలప్రభృతు లనుగమింప భాగీరథికిం జని సర్వభరతభార్యాసమేతం
బుగా నగ్గాంగేయునకుఁ దిలోదకప్రదానంబు లాచరించి రట్టి సమయంబున. 473

పుత్రశోకాతుర యైనగంగాదేవి కృష్ణాదులం గనుంగొని దుఃఖించుట

సీ. ఉదకంబులందుండి యుత్థిత యై శోకవిహ్వలత్వంబున వికలగమన
యగుచు నెమ్మోముపై నశ్రులు గ్రమ్మంగాఁ జనుదెంచి కౌరవసమితియెదుర
నిలిచి భాగీరథి యలఘుండు దనకొడు కిలఁ బరికింపఁగా. నెట్టిభంగి
వాఁ డయ్యెఁ జరితంబు పోఁడిమి మీ రెల్ల నెఱుఁగుదు రైనను నేను గొంత

తే. సెప్ప వినుఁడు దృఢవ్రతశీలుఁ డమల,బుద్ధి రాజవృత్తాఢ్యుఁడు భూరికృపుఁడు
గార్యసంవేది పితృభక్తిధుర్యుఁ డార్య, సమ్మతుండు విద్యాపరిశ్రమఘనుండు.

తే. కాశిరాజకన్యకలకుఁ గాఁ బెనంగి, [1]వానిచే గాసి యైరి భూవరులు పలువు
రంబకై పూని వాని మహాబలంబు, జామదగ్న్యుండుఁ దెరలుపఁజాల కరిగె. 475

వ. అని విలాపంబు సేసి వెండియు. 476

తే. అంతవాఁడు శిఖండిచే నట్టు లగుట
గనియుఁ బెక్కులు పఱియలు గాక యునికి
కతనఁ జేసి వజ్రమయంబు గాఁగ నొప్పు
నని తలంచెద నాడెంద మన్నలార. 477

వ. అని వగచిన గంగాదేవికి దేవకీనందనుం డిట్లనియె. 478

పుత్రమరణదుఃఖిత యగుగంగను కృష్ణద్వైపాయనుం దూఱడించుట

తే. నీవు శోకంబు దక్కుము నీసుతుండు, పరమగతి నొందె శాపసంప్రాప్తిఁ జేసి
వసువు మర్త్యుఁడై వర్తించె నసదృశప్ర,భావుఁ డాతఁడు వగ వేల దేవి నీకు.

చ. అతని శిఖండి యేల యమరాధిపుఁడున్ సమయింపఁ జాలునే
యతఁడు నిజేచ్ఛఁ జేసి నరునంచితదివ్యశరంబు లంగసం
గతములు సేసి పొన్పుగ సుఖస్థితి మృత్యువు మాన్చి యుండి కీ
ర్త్యతిశయ మొంది తా వలచి నప్పుడు వోయె విషాద మేటికిన్. 480

వ. అని యూఱడిల్లం బలికెఁ గృష్ణద్వైపాయనమునివరుండును బరమాదరణీయ
తత్పరవచనంబుల నజ్జాహ్నవీదేవికి నానందం బాపాదించెఁ దదనంతరంబ యాత్మీ
యసలిలసాంగత్యంబు నొందు నమ్మందాకినిచేతం గృష్ణాదులు నందఱు జనపతు
లును ననుజ్ఞాతులు నాశీర్వాదప్రీతులు నై మునులునుం దోడ నడవ నది వెడ
లిరని యిట్లు భీష్మనివృత్తాంతంబు వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుఁ జెప్పిన
నప్పుడమిఱేఁ డిత్తెఱంగున నత్తాతకు వలయువిధానం బాచరించి చరితార్థుం
డై నయప్పార్థివముఖ్యుండు మఱియెట్టిచందంబునం బ్రవర్తించె మునీంద్రా యెఱిం
గింపవే యని యడుగుటయు. 481

చ. సకరుణదివ్యచిత్త పరిశాంతమహత్త్వవిధానవిత్త ని

---

1 యతనిచే గాసి యైరి భూపతులు పలువు.

ర్వ్యాకృతివిలాసహృద్యశ్రుతివిస్తరవిస్ఫురదైకవేద్య పా
వకబహుభవ్యనామ పరివర్ధనసంక్షయదూరధామ వి
శ్వాకలితతోషణా సుభగసాత్త్వవతేయవచోవిభూషణా. 482

క. [1]సత్సేవ్యచరణ శమన, ద్వాత్సల్యాభరణ ధర్మతత్త్వోద్ధరణా
హృత్సంగతభక్తికదరి,తోత్సారణధుర్యదృప్త్యయాఖవిసరణా. 483

మాలిని. స్మయవిరహితపూజ్యా మంత్రగీతాధిరాజ్యా
నయనహిమగుసూర్యా నైష్ఠికక్షేమధుర్యా
దయితభువనరక్షా [2]దాంతిసంపద్యతాక్షా
నియమనికటవర్తీ నిష్కళానందమూర్తీ. 484

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నానుశాసనికపర్వంబు నందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ మ దాం ధ్ర మ హా భా ర త ము నం ద లి

యానుశాసనికపర్వము సమాప్తము.

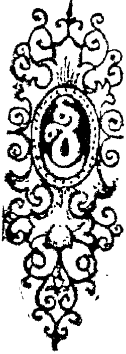
1 సత్సేవ్యాచరణ సము,ద్వాత్సల్యా. 2 దాంతిసంవిత్సమక్షా; దాంతిసంపత్సమక్షా; దాంతిసిద్ధ్యత్ప్రమోక్షా.

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీనాయకపార్వత్యభి
ధానకమాధుర్యధుర్యతత్త్వాశ్లేషో
పానీతనిరంతరసాం
ద్రానందప్లావితాత్మ హరిహరనాథా. 1

శోకమగ్నుండగు ధర్మజునిఁ గృష్ణాదులు ప్రబోధించుట

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లమరనదీనందనున కుదక
కర్మం బాచరించి ధర్మనందనుండు ధృతరాష్ట్రపురస్సరంబుగ భాగీరథి
యుత్తరించి తత్తీరదేశంబున. 2

ఉ. ఉమ్మలికంబునం బొగులునుల్లముతోఁ బొరి లోచనంబులం
గ్రమ్మఁగ నశ్రువారి ధృతిగౌరవ మేద మహోగ్రబాణపా
తమ్మున మ్రొగ్గునేనుఁగువిధమ్మున నేలకు వ్రాలఁ బట్టె వే
గమ్మ వృకోదరుండు మురఘస్మరుపంపున నమ్మహీశ్వరున్. 3

ఆ. పట్టి యతఁడు దనదు పైచీర యాస్తరణంబు సేసి భూస్థలంబునందుఁ
బెట్టె మానసములు పెద్దయు నలఁదురి, యర్జునాదిసోదరాలి వాడివె. 4

వ. కృష్ణుం డుచితవచనంబుల నాభూపాలుం బ్రబోధించె నప్పుడు ధృతరాష్ట్రుండు
గదిసి కూర్చుండి యక్కురుపతితోడ. 5

సీ. క్షత్త్రధర్మంబునఁ గైకొంటి మేదిని యుమ్మలికింపక లెమ్ము వత్స
యనుజవర్గము నీవు ననుభవింపుము శోకకాలంబు గా దిది యేల వగవ
నని పల్కి విదురహితాలాపములు దన వినకుండుటయు సుయోధనునికీడు
నద్దుష్టబుద్ధిఁ దా ననుసరింపఁగ ధర్మ మెడలినకతమున నింత పుట్టె

ఆ. ననియుఁ దెలియ నాడి తనకుగాంధారికి, నగలు మిగులఁ బొగులవలయుటయును
నుగ్గడించి మమ్ము నొంటివగ్గులఁ గనుం,గొనుము వంత దీర్పు మనియె నధిప. 6

వ. అనిన విని యూరకున్నం గని శౌరి యక్కౌరవపతితో బంధువులు శోకంబు నొందిన మృతకోటికిం బరితాపంబు వాటిల్లు నట్లుం గాక భవదీయజ్ఞాతులు సమరంబున ననివర్తులై యూర్ధ్వలోకవర్తులైరి వారికి శోకింపం బని యేమి శోకించిన వారలు మగిడి వత్తురే యని పలికి వెండియు. 7

క. విన వలయువాని నెల్లను, జననాయక వింటి నీవు శాంతనవునిచే
వనట యుడుగు మింక దుర్మతి,యును బోలెను వగచుచుండు టుచితమె నీకున్.

వ. వ్యాసనారదాదులును నిన్ను బోధించిరి వారివాక్యంబు లూహింపుము. 9

చ. అతులితదక్షిణాన్వితమహాధ్వరకర్తవు గమ్ము దేవతా
పితృనివహంబులం గరము ప్రీతియు భక్తియు నుల్లసిల్ల స
ర్చితములు సేయు ముర్విం బ్రజఁ జేకొని రక్ష ఘటింపు బంధుసు
స్థితు లొనరింపు మెప్డు నతిథిప్రజపూజ లొనర్పు భూవరా. 10

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు సాత్యవతేయు మొగంబు గనుంగొని దేవా భవదీయదయాప్రేమంబులు నాపై నెప్పుడు నత్యంతగాఢంబులై యుండు నన్నుం బెక్కుభంగుల రక్షించితి రిటమీఁద వనంబున కరుగ ననుజ్ఞ యిచ్చుట నాకుం బ్రియం బరుగని య ట్లయినం బితామహాకర్ణులం జంపించినక్రూరకర్మునకు శాంతి యెట్లు గలుగు నమ్మహాకల్మషం బేమిటం బాయు నయ్యనుష్ఠానంబు విధియింపుం డని పలుకుటయు నాధర్మధుర్యునకుఁ బారాశర్యుం డి ట్లనియె. 11

సీ. నిష్ఠించి యిబ్భంగి నీ కేమి సెప్పిన వాక్యంబు లెల్లను వఱదఁ గలసి
పోయెనే నీ దగు బుద్ధి యిం తొప్పదో కాక మర్త్యుఁడు గాఁడు కర్త యీశ్వ
రునిని యోగమున మేలును గీడు నొనరించుఁ గాన నీమదిఁ బాపకర్మశంక
గలిగె నేనియును యాగముల దానంబుల నది వాపికొన రాదె యశ్వమేధ

తే. మధికదక్షిణాన్వితముగ ననఘ చేయు
మంతతో భవదీయచిత్తానుతాప
మంతయును బాయు రఘురామునట్లుఁ బూరు
భరతులును బోలె దానతత్పరుఁడ వగుము. 12

చ. అన విని యమ్మునీశ్వరున కానృపుఁ డి ట్లను నశ్వమేధయా
గనిరతి భూమిపాలు గతకల్మషుఁ జేయఁగఁ జాలు నాఁగ ము
న్నును వెడ వింటి సజ్జనమనోజ్ఞవచోమహనీయ నీవు సె
ప్పినపలు కూఁది యాక్రతువు ప్రీతి నొనర్చెద నెల్లభంగులన్. 13

వ. అని పలికి మునీంద్రా యొక్కవిన్నపం బవధానంబుతో నవధరింపు మశ్వమేధం బధికదక్షిణాన్వితంబు గావలయు ననుట దెల్లంబుగా మీరు నానతిచ్చితిరి నా కర్థంబు లేదు కయ్యంబున మృతు లయినవరపతుల సుతులు శిశువులును

శోకాక్రాంతులునుం గావున వారలవలన ధనాహరణం బత్యంతాకరణీయం
బును దుర్లభంబును నైనది దొల్లి దుర్యోధనుండు మాతోడియీసునం జేసి
పెక్కండ్రు రాజులను ముక్కడిమూఁకలనుం గూడఁ బెట్టి ధనంబు వ్యయపెట్టి
భూమియు బండారంబునుం బాడుచేసె నివ్విధంబున నిర్ధనత్వంబు వాటిల్లె
ధనార్జనంబునకు నొండొకవెరవు దొరకొన దిట్టిది కర్తవ్యం బని యెఱుంగకున్న
వాఁడ మంత్రులరై నాకుఁ గార్యం బెఱింగింప వలయు నని ప్రార్థించిన నమ్మ
హాత్ముం డమ్మహీపతిం బరమాదరంబున నాలోకించి కొండొక విచారించి. 14

సీ. అనఘ మరుత్తుండు యజ్ఞంబు సేసి మహాధనరాసుల నవనిసురుల
కిచ్చె వా రవి గడు నెక్కుడై యుండుటఁ ద్రవ్యితండంబులు దమగృహముల
నిడికొని పెఱధన మెల్లను నిధియుఁ గా నిమ్మైననెలవున నిడుచు నుండి
యందఱు నేకవాక్యత దీని నెవ్వరు గనినను నిది వారిధనము యనిరి

ఆ. మానవేంద్ర యమ్మహానిధానము దెచ్చి, వలసినట్లు నీవు వ్యయము సేయు
మనిన ధర్మతనయుఁ డతఁ డెట్టుపార్జించె, నంతకాంచనము మహాత్మ చెపుము.

క. అనుటయు నాసత్యవతీ, తనయుండు మరుత్తుపుణ్యతరచరితంబుఁ
వినఁ గోరుట మే లెంతయు, వినిపించెద వీను లలర వినుము నరేంద్రా. 16

వ. అని పలికి యిట్లనియెఁ గృతయుగంబున దండనీతిప్రవర్తకుం డగుమనువునకుఁ
[1]ప్రజాని యనుతనయుం డుదయించె నతనికి క్షుతుం డుద్భవించె నాతనికి
నిక్ష్వాకుండు ప్రభవించె నాభూపతికి నూర్వురు సుతు లుదయించి రం దగ్రజుం
డగువింశునకు వివింశుం డుదయించె నప్పుడమితేనికిం బదియేవురు గొడుకులు
పుట్టిరి వారిలోనం బెద్దవాఁ డగుఖనీనేత్రుం డధికబలశౌర్యుండును నకార్య
పరుండును నై సోదరులం గలిపికొని నడవక పదునలువురం జెఱిచి సామ్రా
జ్యంబుఁ గైకొని యుండి. 17

సీ. మంత్రివిద్వేషంబు మాన్యపరాభవంబును బ్రజాపీడనంబులును గలిగి
మొక్కలీఁ డగుటయు ముచ్చిలి మంత్రు లాతనిఁ బాపి యతనినందనుని రాజ్య
మునకుఁ బట్టముగట్టికొని రక్కుమారుండు దమయయ్యచేటు చిత్తమునఁదలఁచి
సచివప్రభృతు లగుసర్వజనంబుల యాత్మల ననురాగ మావహిల్ల

తే. సత్యమును బాడియును నొప్ప నిత్యధర్మ, పరత వర్తిల్లె నమ్మహీశ్వరుఁడు సతత
దానతత్పరుఁ డై కల ధనము లెల్ల, విప్రులకు నిచ్చి దారిద్ర్యవికలుఁ డయ్యె.

క. దానఁ గడు డస్సె నాతని, సేవ యరాతు లది యెఱిఁగి చెచ్చెర బలసం
తానముతోడం బైకొని, యానరపతిఁ జెఱిచి రాతఁ డాప్తులుఁ దానున్. 19

క. [2]వనమునకు నేఁగె సంయమి, జనములు నచ్చెరువు నొందుచందంబున న
జ్జనవిభుఁడు నియతి నట తప, మొనరించి మహాప్రభావ మొంది కడంకన్. 20

1 ప్రసంధి. 2 వనమునకు నేఁగి...చందంబున న్యగ్రనియతి శోభిల్లం దప.

క. అమలమతిఁ గరముఁ బ్రోలుగ, నమరిచి మానితతపోమయాధికశక్తిఁ
దమనక్రియ యొనరించిన, నమితగుణా చెప్పఁ జిట్ట లయ్యెను దానన్. 21

వ. ఆకర్ణింపుము. 22

క. భటతురగసామజరథో, ద్భటసేనాసముదయములు బహుళరుచిస్ఫు
త్కటకాంచనరాసులు నచ్చటఁ బొడమెం జూడ నక్కజం బగుభంగిన్. 23

వ. ఇట్లు బలంబును ధనంబునుం గల్గుటయును. 24

క. ఆనరపతి రయమున రిపు, భూనాథులమీఁద నడచి పోరుల వారి
సేనాయుతముగఁ జంపియుఁ, గానలకుం దోలియును బ్రకాశత నొందెన్. 25

క. కరధమనంబున నాతఁడు, కరంధముఁ డనంగఁ బరఁగి గౌరవమున వి
స్ఫురణము విభవము శౌర్యముఁ,గరుణయు ధైర్యంబు వెలయఁగా నిలయేలెన్.

తే. శమము దమమును సత్యశౌచములుఁ గలిగి,యజనశీలత నశ్వమేధాధ్వరంబు
లంగిరసుఁ డుపదర్శకుండై నయింపఁ, జేకొనర్చె లోకములు సంప్రీతిఁ బొగడ.

వేదవ్యాసమునీంద్రుండు ధర్మజునకు మరుత్తునిచరిత్రంబు సెప్పుట

క. అతనిమనుమఁడు మరుత్తుం, డతులయశుఁడు విష్ణుసదృశుఁ డనఁ దగు నాగా
యుతబలుఁడు ధర్మతత్త్వ, స్థితివిదుఁడు సమిద్ధబహుళతేజుం డధిపా. 28

ఉ. అమ్మనుజేశ్వరుండు విభవాతిశయంబు వెలుంగ నశ్వమే
ధమ్మొనరించుచుండి వివిధస్ఫురితాలయముల్ ప్రదీప్తభాం
డమ్ములు సత్పదార్థము లిడం దగుతక్కను గల్గుసిద్ధపా
త్రమ్ము లసంఖ్యముల్ పసిఁడిఁ బ్రస్తుతి కెక్క ఘటించె భూవరా. 29

వ. అట్లు సమకట్టి యతండు. 30

చ. హిమగిరిసానుదేశమున నెక్కుడు వైభవ ముల్లసిల్ల య
జ్ఞము దగఁ జేసి భూమిసురసంఘము లెల్లను దృప్తిఁ బొంద హే
మ మొసఁగెఁ గుప్పఁగూరలు సమగ్రకుతూహలుఁ డై కనత్సువ
ర్ణమయగృహక్రియోపకరణప్రకరంబులు నిచ్చె భక్తితోన్. 31

వ. అని చెప్పి యిది మరుత్తుని యాభిజాత్యంబును తదీయవిత్తవిశేషంబులు నెఱిం
గించుట యవ్విత్తం బతనికి దొరకొనిన తెఱంగును నెఱిఁగించెదఁ దదంచితక్రతు
క్రియాప్రకారంబును జెప్పెద విను మట్లు కరంధముఁ డనం బరఁగి మనువంశ
దీపకుం డై పేర్చినయాభూపతి నిజతపఃప్రభావంబునను మహానుభావుం డగు
నంగిరసుండు దన కుపద్రష్ట యయి యనేకాశ్వమేధంబులు సేయించుటం జేసి
యావహిల్లినమాహాత్మ్యంబునను మహీపతు లెల్లఁ గొలువం బూజ్యసామ్రాజ్యం
బనుభవించి తనవలచినయప్పుడ తనువుతోడన యూర్ధ్వలోకంబునకుం
జనియె నమ్మనుజపతితనయుం డవిక్షిన్నామధేయుండు ధరాభారధౌరేయుం

డై యతనిన పోలి ప్రజలం బాలించె.

చ. అతనిసుతుండు సూవె మనుజాధిపసత్తము యమ్మరుత్తుఁ డా
పతి దనతండ్రి పిమ్మటఁ గృపారతుఁ డార్యుఁడు దండనీతివి
శ్రుతమతి దానశీలుఁ డన రూఢికి నెక్కి తదీయరాజ్యసు
స్థితి వెలుఁగొందె వాసవుఁ జీరికి జేకొనఁ డీసుపెంపునన్. 33

క. వాసవుఁడును నవ్విభు నెడ, నీసు గలిగి తన్ను మిగుల నీ వని తచ్చిం
తాసక్తుండై మంత్రిని,వాసమునకుఁ జనియెఁ బూరువంశప్రవరా. 34

వ. చని యతనితోడ. 35

సీ. అనఘ మరుత్తుండు నిను వరింపఁ దలంచుఁ దనయజ్ఞమున కుపద్రష్టగాఁగ
నమరాధిపతి యగునట్టినాకును జేసి యుపదర్శనం బింకనొక్కమర్త్య
నకుఁ జేత నీపెంపునకు హాని గాదె నక్క విడిచి యాతనియజ్ఞవిధులు నడపుఁ
డాతనిఁ దొఱఁగి మదాప్తత మెఱయు పెక్కుడంగ నేటికి ననుడు నతని

తే. పలుకులకు నవ్వి యాబృహస్పతి మహాత్మ,యెఱుఁగవే నిన్ను నన్ను నీవింత సెప్ప
నేల సర్వలోకముల కధీశుఁ డైన, నీగురుం డొరు నాసింతునే మహేంద్ర. 36

వ. అని వెండియు. 37

ఆ. అగ్ని సల్ల నైన నబ్జమిత్త్రుఁడు మైల, పడ్డ నుర్వి వొరలఁ బడిన మేరు
నగము సంచలించినను బొంకు వొరయునే, నాదుపలుకు నెమ్మనమున నమ్ము. 38

క. అన విని ప్రముదంబునఁ దేలినచిత్తముతోడ సమదలీలం జనియెం
దనమందిరంబునకు సుర, లనురాగముఁ బొంద నింద్రుఁ డమలచరిత్రా. 39

సీ. అది యంతయును విని యమ్మరుత్తుఁడు త్రిదశాచార్యుకడ కేఁగి యతనితోడ
నీకు నెఱింగించి నీపంపునన చేను సంభారముల నెల్ల సంఘటించి
యజ్ఞాచరణమున కమరి యున్నాఁడ నీ వుపదర్శనంబు సేయుటకు రమ్ము
నావుడు నింద్రుండు ననుఁ దనయాగమునకు మున్న వరియించినాఁడు నాకు

తే. నెట్లు రావచ్చు ననియె నాయింద్రమంత్రి, యట్లు వలికిన మాతాత కనఘ నీదు
తండ్రి సప్రీతితో నుపద్రష్టయయ్యె,నట్ల కృపసేయు మని పల్కె నవ్విభుండు.

చ. విని ధిషణుం డమర్త్యులకు విన్నను వొప్పఁ గ్రతుప్రయోగముల్
మనము దలిర్పఁగా నడపి మర్త్యునియాగమునొజ్జఁ గాఁగఁ జా
ల నిది నిజంబ యింక ననులాప మొనర్పక పొమ్ము వేఱ యొ
క్కని నుపదర్శనంబునకుఁ గైకొను మారసి నీవు నావుడున్. 41

వ. అజ్జనపతి లజ్జితుండై మగిడి వచ్చి యెదుర నారదుం గని వినయం బెసంగ వినతుం డై నిలిచిన నమ్ముని యతనిం గనుంగొని యెట వోయి వచ్చి దేల విన్న నై యున్నవాఁడవు నీ తెఱం గెఱింగింపు మెవ్విధంబున నైన నీవిషాదంబు మాన్చెద ననుటయు నమ్మనుజవరుండు మదీయాధ్వరంబునకు నాంగిరసు నుపా

ధ్యాయుంగా వరియింపం బోయితి నద్దేవగురుండు నన్ను దూషించి పరిత్యజించె
నింక నేటిబ్రదు కని పలికిన నప్పరమసంయమి యప్పుడమిఱేనితో బృహస్పతి
ని న్నొల్లకున్న నేమి యంగిరసునిపిన్నకొడుకు సంవర్తుం డాధిషణుచేత ధిక్క
రింపంబడి సకలంబును విడిచి వెడలి వైరాగ్యంబువెంపున దిగంబరుం డయి తిరుగు
చున్నవాఁ డతనిపాలికి నరుగు మమ్మహాత్ముండు భవన్మఖంబునకు నుపదర్శనం
బాచరించు ననవుడు సంతసిల్లి యాభూవరుం డి ట్లనియె. 42

క. మునివర బ్రదికితి సంవ,ర్తుని నెచ్చటఁ గాంతు నెవ్వరుసునం దగ నా
డిన నతఁడు ద్రోపు సేయక, ననుఁ గైకొను నెఱుఁగఁ జెప్పు నాకుం గరుణన్. 43

వ. అని ప్రార్థించినయప్పార్థివోత్తమునకు నత్తపోధనసత్తముం డి ట్లనియె. 44

సీ. భూపాల యతఁడు కాశీపురిఁ బాయక వర్తించు నున్మత్తవర్తనమున
నతని నెఱిఁగెడునట్టియుపాయంబు వినుము పురద్వారమున శవంబు
నిడికొని నీ వుండు మేతెంచి చూచి నివర్తించువాని సంవర్తుఁ గాఁగ
నెఱుఁగుము మరలి య ట్లేఁగంగ వెనుకన పోమ్ము నిశ్చలభక్తిపూర్వకముగ

ఆ. నెచట నైన నీకు నేకాంత మొదవిన, శరణు సొరుము వినయభరితవృత్తి
నాదుగుఱుతు సెప్పినా రెవ్వ రనినను, జెంద నారదుండు సెప్పె ననుము. 45

మరుత్తుఁడు సంవర్తునిఁ దనయజ్ఞమున కుపద్రష్టగా వరియించుట

సీ. ఇప్పుడు నారదుం డెం దున్నవాఁ డన యడిగినయట్లైన నతఁడు నాకు
ని న్నెఱింగించి యగ్నిప్రవేశము సేసె ననుము శంకింపక యనుడు నమ్మ
హీపతి వారాణసీపురంబున కేఁగి దిక్కుమాలినపీనుఁ గొక్కచోట
బడి యున్నఁ గని దానిఁ బట్టించికొని పురద్వారప్రదేశంబు సేర నరిగి

తే. యచట నక్కుణపము నిడి యంతనంత, వేచికొనియుండఁగా నొక్కవెఱ్ఱివాఁడు
వచ్చి శవముఁ గనుంగొని వాటువడ్డ,పసరమునుబోలెఁ గ్రమ్మఱి పాఱుటయును.

వ. వాని సంవర్తుం గా నెఱింగి యజ్ఞనపతి యతనిపజ్జన చనం జన నతండు మరలి
చూచి పై ధూళి సల్లియు నుమిసియు వేదుఱుచందంబు భావింప నాభూ
వల్లభుండు. 47

క. వినయముతోఁ గేల్ మొగుచుచు, ననుగమనం బుడుగ కరుగ నాతండును ని
ర్జన మగుప్రదేశమునకుం, జని యొకవటవిటపిసీడఁ జదికిలఁ బడియెన్. 48

వ. డప్పి భావించుకొని యమహాత్ముం డట్లు గూర్చుండుటయు. 49

సీ. ఆరాజు సేరి సాష్టాంగప్రణామంబు సేసి నిల్చిన ననుఁ జెప్పి నిన్ను
ననఘు పుత్తెంచినయతనిపే రెఱిఁగింపు నిజమైన సిద్ధించు నీమనోర
థంబు బొంకగు నేనిఁ దలయేడుప్రయ్యలై పడు దని యమ్ముని వలుకుటయును
నారదుఁ డెఱిఁగించె నాకు మి మ్మని నిజ మాడిన సంవర్తుఁ డాతఁ డెచట

తే. నేమి తెఱఁగున నున్నవాఁ డెఱుఁగ వలయుఁ
జెప్పు మనుడు మీ తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పి నన్ను
నిందుఁ బుత్తెంచునపుడ యయ్యాద్యధర్మ
పరుఁడు పోదఁ జొచ్చె నని చెప్పె నరవరుండు.

వ. చెప్పిన నప్పరముని యప్పుడమితేనియాననం బాలోకించి. 51

క. ననుఁ గానఁగ నీవచ్చినపని యెయ్యది యనిన నానృపతి నాయజ్ఞం
బునకుఁ గృపమీఱ ఋత్విక్కనము సేయుంగవలయు సంయమినాథా. 52

వ. ఏను మరుత్తుం డనువాఁడ భవదీయజనకుం డుపాధ్యాయుండు గాఁ గ్రతుకర్త
యైనకరంధమునిపౌత్రుండ ననుటయు సంవర్తుండు సంప్రీతి నాతనితో నీవు
నీకార్యంబు నాకుం జెప్పితి నా తెఱంగు వినుము మాయన్న యగుబృహస్పతి
దనతపోబలంబున నన్ను నవమానించిన మదీయగృహాధనాదివస్తువు లెల్లను
విడిచి యిట్లు దిరిగెద ననుబోఁటిపీనుంగు నీ కుపద్రష్టయైన నయ్యెడు పెంపునుం
గలదె యమ్మహాత్ము నీవు వరియింపు మట్లు గాక యేన కావలయు ననుతలంపు
గలదేని. 53

ఆ. అన్న నాకు మాన్యుఁ డాతండు వనుపంగ, నాచరింతు నీదుయాగమునకు
నొజ్జతనము వేగ మూర్వీశ యగ్గురుఁ, గని యనుజ్ఞ వడయు మనిన విభుఁడు. 54

సీ. ఆతనికడకు మున్నరిగితిఁ గృప వుట్టఁ బలికితి నతఁడు నాపలుకు సరకు
గొనక యమర్త్యయాజనము ననుష్ఠించు నేను మర్త్యునియొజ్జ నేల యగుదు
ననియె నాతోడియీయాసున వాసవుఁడు గురు నుడిపినకతమునఁ గడఁగి గురుఁడు
నను ధిక్కరించె నిం కనఘ యం దేమని పోదు మీమాహాత్మ్యమునను వాస

ఆ. వుని నతిక్రమింతు నని నమ్మి యున్నాఁడఁ, గైకొనంగవలయుఁ గరుణ వెలయ
ననిన మునియు నట్ల యయ్యెడుఁ గా కని, పలికె మఱియు నానృపాలుతోడ.

*తే. అయ్యెడుం గాక యిపుడు నీ కనుచు నీవు, సంచలించినయప్పుడ శాప మిత్తు
నీకుఁ గీడును బాటిల్లు నింత దలఁచి, సుస్థిరుండవు గావలె సుజనవర్య. 56

వ. ఏను నీయధ్వరంబున నుపదర్శనంబు సేయుచుండ నద్దివస్పతియు బృహస్పతియుఁ
బ్రద్వేషించి రోషంబు వాటింతురు దానికి నులికి నీవు సంచలించిన మదీయ
శాపంబునం గీడు వచ్చు నింత దలంచి సుస్థిరనిశ్చయుండవు గావలయు విచా
రించుకొమ్మనిన నమ్మహానీయుతో నమ్మహీనాథుండు. 57

సంవర్తుండు మరుత్తునియజ్ఞమున నుపద్రష్ట యగుట

సీ. నీకృప గాంచితి నాకు నిం కొండువిచారంబు లేటికి సంయమీంద్ర
యాదివస్పతియు బృహస్పతియును నేల పశుపతి విద్వేషపరతఁ గలఁచె

* ఈపద్యము వ్రాఁతప్రతులందుఁ జూపట్టదు.

నేనియుఁ గలఁగుదు నే యని పలికి మీసంగతి వాసిన సరసిజాప్త
చంద్రతారకకులాచలములు గలయంతకాలంబుఁ బుణ్యలోకములు లేక
తే. పోవు నని శపథము శుద్ధభావవృత్తిఁ
బలుకుటయు మెచ్చి యమ్మునిపతి మహేంద్రు
కంపె నిను ధనవంతునిఁ గా నొనర్చి
క్రతువు నడపుదు నని చెప్పి ప్రమద మెసఁగ. 57

వ. మఱియు ని ట్లను నెత్తెఱంగున నేను ధనవంతుండ నగుదు నం టేని వినుము హిమవంతంబు నుత్తరభాగంబున ముంజవంతం బనుపర్వతంబు గల దందు శివుండు శివాసహాయుం డై సురసిద్ధగరుడగంధర్వాదిసమస్తభూతజాలంబు సేవింప విహరించు చుండు. 58

క. మరణజరారోగము ల,[1]గ్గిరి యేడిరువులను లే వఖిలగుల్మలతా
తరువులఁ గుసుమఫలంబులు, గర మొప్పుచు నుండు నెల్ల కాలములందున్. 59

తే. ఆనగంబుపార్శ్వంబుల నరుణకిరణ, రుచివితానంబు ననుకరించుచు వెలుంగు
శుద్ధకాంచనమయశిలాస్థూలవాలు,కాప్రభాజాల మాశ్చర్యకారి యగుచు. 60

వ. మన మయ్యెడకుం బోయి. 61

సీ. శ్రీకంఠు రుద్రుని శివుఁ బూషదంతఘ్ను హరునిఁ గపర్ది శంకరుని నంత
కాంతకు వరదుని నాదిదేవునిఁ ద్రిలోచను సహస్రాక్షుని శాంతమూర్తిఁ
[2]జీరవాసుని ధన్వి సిద్ధు దండధరు మృగవ్యాధు నుష్ణిషిఁ గనకబాహుఁ
బశుపతి వృషు భూతపతి మాతృభక్తుని నజు నగ్నివక్త్రుని నభవు భవుని
ఆ. భక్తిఁ బ్రస్తుతించి ప్రణతులఁ దేల్చి తత్కరుణ వడసి పసిఁడి ద్రవ్వి తండ
ములు నృపాల పెక్కుమోపులు దెత్తము, రమ్ము భారవహులఁ దెమ్ము చాల.

క. అని పలికి యమ్మహాత్ముఁడు, గొనిపోవఁగఁ బోయి శివు నకుంఠితకరుణం
గనక మసంఖ్యముమోపులు, గొని వచ్చి నతండు మంచుకొండయిఱువులకున్. 63

వ. ఇట్లు మహాధనవంతుం డై మరుత్తుండు సువర్ణమయంబులుగా యజ్ఞవాటంబును భాండప్రముఖసకలక్రియాసాధనంబులును శయ్యాసనాదులుం గావించుకొని తత్ప్రదేశంబున నతిమానుషం బగువిభవం బెసంగ యజనంబున కుపక్రమించు టయు బృహస్పతి యంతయు నెఱింగి యంగంబు కృశం బై వెలరువాఱునట్టి వగం బొందిన సంక్రందనుండు సూచి యవ్వాచస్పతి కి ట్లనియె. 64

ఆ. తెలివు వొంది యున్నదియు నీదుచిత్తంబు, సురల బ్రదుకుతెరువు లరసి నడపు
చున్నవాఁడవే సముత్సాహమున వారు, నీకుఁ బ్రియ మొనర్చి నేర్చి మండ్రె.

వ. అనుటయు నాచార్యుండు సర్వంబు సంపన్నంబయనిన ననిమిషపతి యతనితోడ.

క. నీయొడలు డస్సి వెలువెల, నై యున్నది నీకు నిట్టి యధికపువగపుం

---

1 గ్గిరియం దెయ్యెడల లే. 2 బీతవాసుని ధన్వి బిసదంతు సిద్ధు మృగవ్యాధు.

జేయఁగ వెఱవనినీచులఁ, జేయుదు దండితులఁ గాఁగఁ జెప్పుము వారిన్. 67

వ. అనవుడు నాచార్యుం డట్టిది లేదు మరుత్తుండు మహనీయం బగుమఖుం బొనరింప నుద్యోగించినవాఁ డతనికి మద్విరోధియగుసంవర్తుండు యాజకుం డయి యది నడపువాఁ డయ్యె నని వింటి మద్విషాదంబునకు మూలం బిది యట్లు గాకుండం జేయవలయు నజ్జననాయకు నియమించి సంవర్తునియాజకత్వంబు నవశ్యంబును మాన్చునది యని పలికినం బాకశాసనుండు పార్శ్వంబున నున్నయగ్నిదేవు నాలోకించి నీవు మరుత్తుపాలికిం బో మ్మతండు క్రతుకరణంబున కుత్సహించిన వాఁడు తదీయం బగునుపదర్శనంబు బృహస్పతి యాచరించువాఁడుగా సంఘ టించి రమ్మని నియోగించిన. 68

ఆ. అట్లు సేయువాఁడ నని యగ్ని నిజతనుస్ఫురణ మతిశయిల్ల నరుగుటయును నుల్ల మచ్చెరువున నూన మరుత్తుండు, ప్రణతి యాచరించి భక్తితోడ. 69

అగ్నిదేవుం డింద్రసందేశము మరుత్తున కెఱింగింప వచ్చుట

సీ. సంవర్తుఁ బిలిచి యాసనపాద్యముఖ్యోపచరణముల్ నడపించి పరిసరమున నున్న నయ్యనలుఁ డయ్యుర్వీశ్వరునితోడ బలవైరి వనుప నీపాలి కనఘ యరుగుదెంచితి దూతనై యన్న నవ్విభుం డవ్వాసవుండు సౌఖ్యమున వెలుఁగు చున్నాఁడె యమరసముత్కరం బతనికిఁ బ్రియ మాచరించి వర్తించుచున్నె

ఆ. యాదరంబు గలదె నాదెస నాసహస్రాక్షు నెమ్మనంబునందు హవ్య వాహ యనుడు నతఁడు వసుమతీపతికి నిట్లనియెఁ గౌరవాన్వయాగ్రగణ్య. 70

క. సురనాథుఁడు దద్దయు సుఖి, సుర లాతనికిం బ్రియంబు సొలయక యొనరిం తురు నీదెస నాదర మెప్పరుసవరున కగ్గలంబు భూపవరేణ్య. 71

వ. నావచ్చినపని సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 72

క. నీజన్మమునకు ధిషణుఁడు, యాజకుఁ డై మర్త్య నిన్ను నమరత్వదశా భ్రాజిష్ణుఁ జేయు నమ్మెయి, రాజితముగ నాచరింపు క్రతుకార్యంబున్. 73

వ. ఇది యింద్రుండు నీతోడం జెప్పు మన్నకార్యం బనుటయు నమ్మనుజనాథుం డమ్మహాత్ముతోడ. 74

ఆ. అనఘ యేడు మ్రొక్కులా బృహస్పతికి మ్రొక్కెద నతండు నన్ను నదయవృత్తి నపహసించి తాను యాజకత్వమునకు, నెట్లుఁ జొరక యున్న నేను బోయి. 75

క. అనుజుం డతనికి నను వెను, కొనరినసంవర్తుభక్తి నొడఁబఱచి తగం గొని వచ్చితి మత్క్రతుయాజన మీ యోగీశ్వరుండ చాలుం జేయన్. 76

అనిన నగ్నిదేవుఁ డమరగురుం డుపద్రష్టయైన వజ్రధరుఁడు నీకు నలఘుపుణ్యలోకములు సులభ్యములుగ, లీలఁ జేయు నట్లు మేలు గాదె. 77

క. అనవుడు సంవర్తుఁడు గడుఁ, గనలి యనలుతోడ నిట్టిగతి నీ వింకా

డిన మద్దారుణదృష్టిని, నినుఁ గాల్తుఁ గా మగుడు మిప్పునికిఁ దిరుగకుమీ. 78

చ. అనుటయు భీతి నగ్ని యమరాధిపుపాలికిఁ బోయి యే మరు
త్తునిఁ గని నెమ్మి నీదగుక్రతుక్రియకుం గురు యాజకుండు గాఁ
గొను మని చెప్పితిం విని యకుంఠితనిశ్చయుఁ డైనయవ్విభుం
డనిమిషమంత్రికిం వెఱతు నాతనిఁ దమ్మునిఁ గోరితెచ్చితిన్. 79

వ. ఈయోగీశ్వరుండు మదీయాధ్వరంబునకు యాజకుం డనుపలుకు వలికి సంవర్తుం
జూపె నే నంత నిలువక పురుహూతునకుం బ్రియం బొనరించిన నీకుం బుణ్య
లోకంబులు సిద్ధించు నట్లు సేసిన మే లని తఱిమి చెప్పినను నప్పుడమితేఁ డొడం
బడఁడ. 80

చ. అన విని యింద్రుఁ డి ట్లనియె నగ్నికి నిమ్మరి పోయి చెప్పు మ
జ్జనపతితోడ నాపలుకు సమ్మతిఁ జేయక తక్కెనేని న్యేఁ
బనిచెద వజ్రముం జమునిపాలికి నన్నరనాథు వేగమే
యనుచుట కింతయెల్లిద మె యాతనికిం మనయాజ్ఞ యారయన్. 81

వ. అని పలుకుటయుఁ బావకుండు పాకశాసను నాలోకించి. 82

సీ. ఇంక వచ్చిన దారుణేక్షణదగ్ధుఁ గావింతుఁ జుమ్మీ యని విపులకోప
మూర్తి యై పలికె సంవర్తుండు గావున వెఱతు నే నట పోవ వేలోకండు
పోవుఁ గా కనవుడు దేవేంద్రుఁ డన్యుల నీవు దహింతు గా కేవిధమున
నొరులు నిన్ను దహింతురో వేదమాట యి ట్లాడు దే యనుటయు నగ్ని వలుకు

ఆ. మూఁడులోకములును వాఁడిమగంటిమి, నేలుచున్న వాని నెట్లు వృత్రుఁ
డాక్రమించె నిన్ను నదియును గాక పర్జన్య మఱియు వినుము బ్రహ్మబలము.

సీ. సర్యాతిక్రతువున నయ్యాశ్వినుల సోమపానంబు నీకొడఁబాటు గాక
పాయంగఁ బెట్టిన భార్గవచ్యవనుండు వారికిఁ గా సురవర్గసహిత
ముగ నిన్ను బాధితుండుగఁ జేసె నిజమంత్రబలమున దాని కీ వలిగి వజ్ర
మే త్తెఱఁ గొని యమ్మునీశ్వరు సాధింపఁ గడఁగిన నగుచు బె ట్టడఁచెఁ గాదె

తే. యతఁడు పుడిసెఁడునీరనయప్పు డతనిఁ, దెలచి సోను మాశ్వినులకుఁ గలుగఁ జేసి
తరయ నెందును బ్రహ్మబలాతిశయముఁ, గడచినట్టిబలంబులు గలవె యనఘ. 84

క. అనవుడు బ్రహ్మబలము గడు, ఘన మగు టెఱుఁగుదు మరుత్తుఁ గాఱియఁ బెట్టం
జనదే నా కని శక్రుఁడు, పనిచెను గంధర్వలోకపతి ధృతరాష్ట్రున్. 85

వ. పనుచునప్పు డతని కి ట్లనియె. 86

తే. నీవు పోయి మరుత్తుని నెమ్మిఁ గాంచి, గురుని నీకు యాజకుఁడుగఁ గొనఁగవలయు
నట్ల చేయక యున్న వృత్రారి క్రోధ, దీప్తుఁ డై కులిశంబుఁ బు త్తెంచు ననుము.

వ. ఈమాట సంవర్తునిసన్నిధిన యాడు మని పలికిన నాధృతరాష్ట్రుం డియ్యకొని

చని సంవర్తసహితుం డై యున్నమరుత్తునిం గని తాను గంధర్వుం డనియును
ననిమిషపతిపంపున వచ్చితి ననియుఁ జెప్పి యప్పుడమి తేనితో మఱియు
ని ట్లనియె. 88

చ. వినుము మదీయబుద్ధి పృథివీవర యాజకుఁ గాఁగ నీమఖం
బునకు బృహస్పతిం గొనుము పూర్వదిశాపతి కవ్విధంబు ప్రీ
తి నొసఁగు నట్లు సేయ కవధీరణ చేసితయేని వజ్రముం
బనుచు నతండు నీకయి సభాసదులుం విన జాటి చెప్పితిన్. 89

సీ. అనిన మరుత్తుఁ డయ్యమరగురుండు నాయాగంబు నడపుట కాత్మ రోసి
రా కున్న సంవర్తుఁ బ్రార్థించి తెచ్చితి నింక నట్టులు సేయ కెట్లు వచ్చు
ననఘ మిత్త్రద్రోహ మధికపాపముగాదె యిదినీవెఱుంగు దయ్యింద్రుఁ డెఱుఁగు
సిద్ధసాధ్యాదిప్రసిద్ధులు నెఱుఁగుదు రిమ్మాట గురునకు నియ్యకోల
తే. యనుడు గంధర్వుఁ డదె వినవయ్యె వజ్ర
ఘోరనాదంబు నీ కోర్వఁ గొలఁది యగునొ
కాదొ నీవ యెఱుంగుదు మేదినీశ
యనుటయును నృపుఁ డాలించి విని భయమున. 90

వ. సంవర్తున కెఱింగించి. 91

క. కులిశము వచ్చుచు నున్నది, యలు కొందెదు నామనంబు ననఘచరిత స
భ్యులు సంత్రాసము నొందిరి, తలకొని రక్షింపవలయు దయ మ మ్మెల్లన్. 92

వ. అనిన విని యమ్మహాయోగీశ్వరుండు. 93

సీ. ఇంద్రుని దెస భయం బించుకేనియు వల దతఁడు నన్నెఱుఁగఁడే యధిప వినుము
సంస్తంభవిద్యాప్రశస్తవైభవమున వజ్రంబు నతఁడు నవ్వాసవాది
దైవతంబులయాయుధంబులు నాచేతఁ బ్రతిహతిం బొందు దుష్పవనచండ
వృష్టిప్రముఖమహావికృతుల బాధింతు ననుడు మ్రోయుచునిదె యరుగుదెంచె
ఆ. భిదుర మెవ్విధమున భీతి దొఱంగుదు, ననియె నృపతి యాతఁ డల్ల నగుచు
దాని సరకుగొనకు తగువర మడుగు న్యాతపము పేర్మి నిత్తు ధరణినాథ. 94

చ. అనిన మరుత్తుఁ డి ట్లనియె నాతనితో భయ మెల్లఁ బాసె నే
నిను వర మర్థి వేఁడెద మనీష విరోధము దక్కి యధ్వరం
బున కిట వచ్చి దైవతవిభుండు నిజోచితహవ్యభాగముం
గొనియెడు నట్లు గాఁగ మునికుంజర చిత్తమునం దలంపవే. 95

క. తమభాగంబులు దక్కిన, యమరులునుం బ్రీతిఁ గొనఁగ యాగంబు ప్రయో
గము సుప్రణీత మయి లోకమనోజ్ఞము గాఁగ వలయుఁ గారుణ్యనిధీ. 96

క. అనుటయును మదాహ్వానం,బున నింద్రుఁడు సోమపానమున కేతెంచుం
జనుదెంతు రతనితోఁ ద,క్కినయమరులుఁ దొడఁగు యజ్ఞకృతికి నరేంద్రా. 97

మరుత్తునియజ్ఞంబున హవిర్భాగంబులు గొన నింద్రాదులు వచ్చుట

వ. అని పలికి దవ్వులన యవ్వజ్రంబు వారించి గంధర్వునకు వీడుకోలు సేయించి యయ్యోగీంద్రుండు దేవేంద్రుని దేవతలను బిలిచె నమ్మహాత్మునిమహనీయ మంత్రశక్తినాహూతు లైనయప్పురుహూతప్రభృతిబృందారకులు ప్రియంబున నరుగుదేర నమ్మునిపతి యజ్ఞపతి వారల నెదుర్కొనుతెఱంగు నడపి తానును గూడ నడచి వారికి నర్ఘ్యపాద్యాదిపూజనంబులు విధివిహితప్రకారంబునం జెల్లించె నమ్మరుత్తుండును మరుత్పతికిం బ్రణమిల్లి దేవా నీవు విజయంచేసి నా జన్మంబు సఫలంబు సేసితి కృతార్థుండ నైతిం గృపాధాము నామీఁదియలుక మాని నన్నుం జల్లనిజూడ్కిం జూడు మని ప్రార్థించి సంవర్తుం జూపి యిత్తాపస పతి బృహస్పతిస్వరూపంబ కావునం గ్రతుయాజకుండు గాఁ బ్రతిగ్రహించితి నని విన్నవించుటయు ననిమిషనాథుండు నీవలనం బ్రీతిం బొందితి నీతం డయ్య మరగురుననుజుం డతనియ ట్లగుటకు సందియం బేమి యనుచు వికచవదనుం డై కనుంగొనిన నమ్మునివరుం డాదివిజవరున కి ట్లనియె. 99

ఆ. అఖిలలోకభర్త వమరేంద్ర నీ విట్లు, లాదరమున వచ్చు టరయ నాత
పంబుఫలము గాదె పావనమూర్తి యీ, రాజు క్రతువుఁ బుణ్యరాశి యయ్యె.

చ. సకలవిధానదక్షుఁడవు సర్వము నారసి చేయఁ బంపు నీ
సకృపవిలోకనంబులను [1]సార్థము లై క్రతుమంత్రతంత్రముల్
వికలత లేక చెల్లు జనవిశ్రుతుఁ డీనృపుఁడున్ భవద్దయన్
సుకృతులలోనఁ బెంపు గని చూడఁ గనుం దగఁ బుణ్యలోకముల్. 100

వ. అని యిట్లు నిభృతుం డై యభివర్ణనపూర్వకంబుగా సంభాషణం బాచరించిన.

సీ. భూరిహర్షంబునఁ బొంది పురందరుం డమృతాశనులఁ గలయంగఁ జూచి
యజ్ఞవాటం బుదాత్తాభిరామంబుగఁ జేయింపుఁ డప్సరస్త్రీజనంబు
నాట గంధర్వులపాటఁ జెల్లింపుఁడు నావుడు వా రట్ల నడపి మఱియు
సకలకర్మములకు సాహాయ్య మాచరింపంగ వేఱొకయగ్నిభంగి వెలిఁగి

తే. లసితసముచితపీఠ మలంకరించి, వేడ్క సంవర్తముని హవిర్విధి యొనర్ప
యాగ ముజ్జ్వలమును సుప్రయోగకంబు,నగుచునొప్పారె భరతకులాగ్రగణ్య.

తే. [2]ప్రీతిఁ బేర్వేరఁ బిలిచి చేసేత సోము, మమ్మహాయోగి యంది యీనెమ్మిఁ బాన
మాచరించి సహస్రనేత్రాదు లైన, యమరు లానందమునఁ దేలి రధిపముఖ్య.

వ. ఇట్లు మరుత్తుండు మరుత్పతికిం బరమతృప్తిఁ గావించి యామంత్రణంబు సేయ నయ్యిందఱు నభినందించి నిజనివాసంబులకుం జని రజ్జననాథుండు. 104

చ. యజనము సెల్లుకాలము సమాప్తతఁ బొందిన నాఁడు దద్దయ
క్కజ మగుభంగిఁ బ్రస్ఫురితకాంచనరాసు లనేకముల్ బహు

---

1 సాధ్యములై. 2 ప్రీతి రెట్టింపఁ బేర్వేరఁ బిలిచి సోమ.

ద్విజులకు భక్తియుక్తియును వేడుకయుఁ గా వినయంబు నొప్పఁ గం
భజనపరార్థుఁ డై యొసఁగెఁ బౌరవవంశపయోధిచంద్రముఁ. 105

తే. అంతఁ బోవక హేమమయత్వమహిత, యజ్ఞవాటభాండాదిపదార్థములును
బ్రాహ్మణావళి కిచ్చె నప్పాట నతఁడు, హిమగిరిప్రాంతమునఁ గ్రతు వెలమిఁ జేసి.

వ. సంవర్తునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై నిజపురంబునకు నరుగుదెంచి వార్ధివేష్టితవసుం
ధరావలయంబునం బుణ్యాపరత వెలయం బాలించె బ్రాహ్మణులు దమయోపినంత
యుం బసిండిద్రవ్యితండంబులు దెచ్చుకొని తక్కినదాని నచ్చట నొక్కెడనిధిగా
నిక్షేపించి దీనిం గాలాంతరంబున నెవ్వరేనిం గని రివి యక్కనినవారిధనంబ
యని రమ్మహాకాంచనసంచయంబు గొనివచ్చి విచ్చలవిడి నశ్వమేధయాగంబున
సకలదేవతలం దృప్తులం జేయు మనియె నట్లు వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు సెప్పిన
వచనంబులు వినియును బంధువిషయశోకంబునం గ్రమ్మఱం దెలివి నొందియు
నొందక ధూమంబు వాఁదివిన యనలంబునుంబోలె నున్న పాండవాగ్రజుం
గనుంగొని కమలనాభుండు. 107

తే. వంక రైనతలం పెల్లవసుమతీశ, యరయ మృత్యుపదం బగు నార్జవాన్వి
తంబు బ్రహ్మపదం బింత తథ్య మేల, యీఱతాఱతలంపుల బీఱువాఱ. 108

క. కర్మానుష్ఠానంబును, నిర్మలముగ నడపఁ బడదు నీచే విను మో
ధర్మతనూభవ వగయును, నిర్మూలము సేయ విది మనీష గలిమియే. 109

వ. వగ [1]నిర్మూలము సేయమి యెట్లంటేని నీ వంతశ్శత్రుల నెఱుంగవు గాదె కావున
నేతద్విషయం బైన యొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 110

—— శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు మనస్తాపోపశమంబు సేయుట ——

సీ. అవని యెల్లను వృత్రుఁ డాక్రమించి తదీయగుణ మగుగంధంబు గొనిన వజ్రి
వానిపై వజ్రంబు వైవఁ గ్రమ్మంబున నంబు తేజపవనాంబరముల
యందుఁ బ్రవేశించి యందుల రసరూపసంస్పర్శశబ్దములఁ జండవిక్ర
ముం డైనయతఁడు సముద్ధతిఁ గొనఁగొనఁ దోడ్తోడ నమ్మహేంద్రుండు గులిశ

ఆ. నిహతి వెలువరింప నిర్భరవేగుఁ డై, యతనిలోను సొచ్చె నసుర దాన
మూర్ఛవోయె దివిజముఖ్యుండు బోధితుఁ, జేసె మంత్రవిధి వసిష్ఠుఁ డతని. 111

వ. ఇట్లు వసిష్ఠప్రయుక్తమంత్రశక్తిం బ్రబుద్ధుం డై నవ్వృత్రశత్రువుండు శరీరాంతర్గతుం
డై నవ్వృత్రు నదృశ్యుం బైనవజ్రంబున వధియించె నవ్వాసవుం డీధర్మరహస్యంబు
తెఱంగు మునుల కెఱింగించె మునులు నాకుం జెప్పిరి మానవేశ్వర దీని నీవు
దెలిసికొను మని పలికి యప్పాండవాగ్రజునితో నప్పుండరీకాక్షుండు వెండియు
ని ట్లనియె. 112

సీ. శారీరమును మానసంబును నా రెండు దెఱఁగు లై వ్యాధి వర్తించు నందు

1 నిర్మూలము సేయు మది యెట్లంటేని.

వినువాతమును బిత్తమును శ్లేష్మమును సమత్వంబుఁబొందినయప్డు స్వస్థుఁడగున
రుం డవి మూఁడు నొక్కండైన వికృతి నొందిన శరీరవ్యాధి యనఁగఁ బరఁగు
సత్త్వరజస్తమస్సమత సుస్థితి విషమత మనోవ్యాధి యీద్వితయమునకు

ఆ. నొంటి దోఁచు నెప్పుడు నొదవ దన్యోన్యసం,జనకజన్యభావ సత్తఁజేసి
వికృతికాల మొకట నొకటి దోఁచునది వా,తాదులందు గుణములందు నధిప.

వ. ఇది సూక్ష్మకర్మానుష్ఠానప్రకారంబు దీని నీ వలవరింపవు గావునం గర్మానుష్ఠా
నంబును నిర్మలంబుగా నడపంబడ దంటి నని పలికి మఱియును. 114

క. వాతాదులందు గుణములు, నీ తెరువునఁ దక్కు వగుట యెక్కు డగుట నీ
[1]చేతఃప్రశక్తిఁ దోఁచి నృ,పా తెలియఁగ వలయు సమతపరశాంతికి నై. 115

సీ. అమ్మెయి గాక వాతాదులు సత్త్వముఖ్యములును దివిచినఁ గలుఁగు దేని
నది నీస్వభావఁ మే మఱఁ గల దింకను జెప్పెద నవధాన మొప్ప వినుము
సభ కేకవస్త్ర రజస్వలఁ బాంచాలిఁ గొని రాక మఱవు కాననములోన
నిడుమలు గుడుచుట నెడ్డ బెట్టకు జటాసురసైంధవాదులదురితకృతులు

తే. దలఁపకుము మాత్స్యపురమున దైన్యపడుట, బుద్ధిసేయకు భీష్మాదియుద్ధతంత్ర
మారయంగ యుద్ధంబు గా దందుఁ బుట్టు, కీడు మే లేమియును జిత్తగింపకుండు.

వ. దాని నెట్లు యుద్ధంబు గా దనియె దం టేని నది మిథ్యాయుద్ధంబు సత్యయుద్ధం
బాకర్ణింపుము. 117

ఉ. అమ్మెయి బంధుమిత్త్రులసహాయతకల్మి ప్రయోజనంబు లే
దమ్మహనీయయుద్ధమున కాత్మయు తోడు మనంబు శత్త్రుఁ డీ
వెమ్మెయి నైన శాంతి ఘటియింపుము లోపగఁ దీర్పు మందు శాం
తమ్మ చుమీ మనోవిజయితక్ష వెలుఁగొందుము శాంతబుద్ధి వై. 118

తే. అంతరం బగునిక్కయ్య మధిప గెలువ, కిట్ల యేగతి బోయెదో యెఱుఁగ దీని
నీవ కనికొని సద్బుద్ధినిశ్చయప్ర,వీణుఁడవు గమ్ము మాటలు వేయు నేల. 119

వ. అని చెప్పి కౌంతేయాగ్రజునితోఁ గృష్ణుండు వెండియు ని ట్లను రెం డక్షరం
బులు మృత్యువు మూఁ డక్షరంబులు బ్రహ్మం బవి యెయ్యవి యం టేని వినుము
మమ యనునవియును నమమ యనునవియును నై యుండు భూతంబులచేతం
గానంబడక యాబ్రహ్మమృత్యువులు పోరుచుండు. 120

క. తత్త్వ మనశ్వర మశరీ,రత్త్వంబునఁ బరఁగు భూతరాశి నియతనా
శిత్త్వంబు హింసకత్వము, దాత్త్విక మై లేదు దేహదళనమున నృపా. 121

క. శరధిపరివేష్టితక్షితిఁ, బరిపాలించినను దానిపై,ద్రృఢమమతం
బొరయక వర్తించిన నృపపూరుషుని దురితంబు లెట్లు వొందఁగ నేర్చున్. 122

క. వనమున వన్యాహారం,బున వర్తించినఁ బదార్థములపై మమతక్ష

1 చేతఃప్రసక్తిఁ దోఁచి నృపా తెలుఁ గెఱుఁగ నగు సమత.

మనమున విడ కుండిన నమ్మనుజుఁడు మృత్యుముఖవర్తి మనుజాధీశా 123

క. వెలిపగఱ గెలుపు గెలుపే, యలఘుమతిఁ గెలువవలయు నభ్యంతరశ
త్రులఁ దద్విజయము మోక్షము, నలవడుపం జాలు నొంట నమ్మే లగునే. 124

క. విను మంతశ్శత్రులలో, ఘనుఁ డగుఁ గాముఁడు నిరస్తకామం బగువ
ర్తనము విరల మధ్యయనయ,జనదానంబులును గామసహితములు గదా. 125

వ. ఇవ్విషయంబునం గామగీత లనువాక్యంబులు గలవు వాని నాకర్ణింపుము
కాముండు లోకంబు నుద్దేశించి యి ట్లనియె. 126

క. అనపాయుం డగునెవ్వం,డును నను బాధింపఁ జాలఁడు ప్రయత్నము నా
ధన మగునె వేదవేద్యుం, డ నయి వరఁగుచున్న నాయెడను విహతికిన్నై 127

క. [1]ధృతి నెవ్వఁడు నన్నుం బ్రవి,హతుఁ జేయఁగఁ జూచు [2]భావమగుదు నతని కే
నతఁ డది యెఱుఁగఁడు గాన వి,హతి బొం కై పోవఁగా జయము లే కుండున్.

క. ననుఁ దపమునఁ బ్రహరించెద, నని యెవ్వఁడు దొడఁగు నతనికాతపముఫలం
బున దెసఁ గోరిక నై యే, జనియింతుం జెఱుపఁ గా వశమె యెవ్వనికిన్. 129

క. నను మోక్ష మూఁది చెఱచెద, నని యెవ్వఁడు దలఁచు వానియందే మోక్షా
ర్థనమై యునికి నవధ్యుఁడ, సనాతనుఁడఁ ద్రోవఁ నొకఁడుఁ జాలఁడు నన్నున్.

క. అని యివ్విధమునఁ గాముఁడు, దనుఁ జెఱుపఁగ రామిఁ జెప్పుతలఁ పొందినఁ జె
ప్పినభంగి నెదను దోఁచెను, విను మవధానమునఁ బాండవేయప్రవరా. 131

చ పనివడి పూఁచి పట్టమి సుబంధురనైర్ధ్యము నిర్వహింతు నే
ననుమతి నొప్ప కుండుట సముగ్రతపంబున తత్ఫలేచ్ఛ లే
కునికి విమోక్షతృష్ణభర మొందమి కాము నడంచుఁ గాన యి
య్యనువులు లేమి సువ్వె యనపాయత గా నతఁ డాడె భూవరా. 132

క. విను పెక్కులేల కోరిక, మనమునఁ జొరనీక యున్న మడియుం గాముం
డనవద్య యశ్వమేధం, బొనరింపుము గోరకుండు మొక్కటియు మదిన్. 133

ఆ. అశ్వమేధమఖమునం దట్ల యనఘ య,లోలుపత్వగుణవిశాలబుద్ధి
శాలి వై ఫలాభిసంధి లే క క్కామ్ము, ధర్మగాఁ బొనర్పు ధర్మతనయ. 134

క. చచ్చినబంధులఁ గొని రా, వచ్చునె తలఁపకుము నీవు వారిం గ్రతువుల్
విచ్చలవిడిఁ జేయుము నిను, మెచ్చు జగంబు సమరూరు మీఁద సుగతియున్.

వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు సెప్పెఁ బారాశర్యుండు బోధించె దేవస్థానుండు నారదుం
డును హితవచనంబు లుపదేశించి భీమాదులు నలువురును ద్రౌపదియును దగిన
మాటలు సెప్పిరి శాస్త్రచక్షుర్మహితు లైనమహీసురులు యోగ్యవచనంబు
లుపన్యసించి రివ్విధంబుగ నందఱవాక్యంబులు నాకర్ణించి శోకంబు విడిచి
యాభూకాంతుండు ధరణీపాలనాధ్వరకరణంబుల కియ్యకొని యశుచిత్వనివృత్తి

1 ధృతి మెయి నెవ్వఁడు ననుఁ బ్రతి. 2 భావమగుడు.

రై గంగాతీరంబునఁ గొన్ని దినంబులు నిలుచువాఁ డయి మునివర్గంబునకుఁ బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబును జేసి. 136

క. మీకారుణ్యంబున నా, శోకం బంతయును బాసె సుమనస్కృత సు
శ్లోకాత్ములార కలిగెఁ, నాకుఁ విచ్ఛేయుఁ డింక నను మఱవకుఁడీ. 137

వ్యాసనారదాదిమునులు ధర్మజు వీడ్కొని స్వస్థానములకుఁ బోవుట

వ. అని పలికి విశేషించి వేదవ్యాసమునివరుపాదంబుల కెఱఁగి భవత్ప్రసాదంబునం గందువ గనినకనకమ్ము మిమ్ముం బురస్కరించుకొని పోయి చేకొనం గల వాఁడ నప్పటికి సన్నిధి సేయవలయు నప్పెన్నిధికి నాశ్రయం బైనహిమగిరి మహీధరంబులోన నెల్లను బరమాశ్చర్యనిధి యని సవినయంబుగాఁ బ్రార్థించి నాపైఁ బెక్కులు కళ్యాణకరణకల్యంబు లగుమాట లాడితిరి మహాభాగ్యవంతు లకుఁగాక యిట్టివారికారుణ్యంబు దొరకొనునె మీకరుణయ నన్ను భాగ్య వంతుం డని తెలిపెడు నని [1]బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతి సేసె నట్లామంత్రి తులై యమ్మహాత్ములందఱుఁ గృష్ణార్జునామంత్రణంబు గైకొని యంతర్ధా నంబు సేసిరి పదంపడి భీష్మునకుం బరలోకక్రియలు ధృతరాష్ట్రసహితుం డై యాచరించి కర్ణప్రభృతికురుప్రకరంబునకు నూర్ధ్వలోకసాంద్రసౌఖ్యసిద్ధ్యర్థం బుగా నానావిధదానవిధులు నిర్వర్తించి కృతకృత్యుం డై కతిపయదినంబుల కచ్చోటుగదలి పాండవాగ్రజుండు పాండున్నృపాగ్రజు నగ్రేసరుం గావించుకొని కరినగరంబున కరిగి యతనిం బూజించి తదనుజ్ఞాశోభితుం డగుచుఁ గృష్ణుండును భీమాద్యనుజులు మోదంబునొంద జనులు నభినందింపఁ బెం పారి [2]వసుం ధరాపరిపాలనధురంధరుం డయ్యె నని చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయ నున కి ట్లనియె. 138

ధర్మజుఁడు ధరణిం బాలించునపుడు కృష్ణార్జునుల వర్తించువిధము

తే. ఇవ్విధంబున ధర్మజుం డెలమి ధరణి, పాలనము సేయఁగాఁ గృష్ణపార్థు లెట్టి
తెఱఁగు వార లై యెచట వర్తించి రెఱుఁగఁ, జెప్పవే నాకు సజ్జనసేవనీయ. 139

వ. అని యడిగిన వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 140

సీ. ధర్మజుం డిమ్మెయి ధరణిఁ బాలింపంగ ననఘు యింద్రప్రస్థమున వసించి
కృష్ణుండుఁ గ్రీడియుఁ గ్రీడాపరత సరిత్కాననపర్వతసానుదేశ
ములఁ జరించుచు విప్రపూజలఁ బుణ్యకథాశ్రవణముల సత్కావ్యగోష్ఠిఁ
బ్రొద్దుపుచ్చుచుఁ దమపూర్వవృత్తము లైన సమరతంత్రప్రముఖములఁ జెప్పి
తే. కొనుచునుండుదు రాత్మీయతనయు నరుఁడు,దలఁచి వగచిన శోకంబుదలఁగునట్టి
వాక్యసంతతి నావృష్ణివరుఁడు దేర్చు, సముచితోక్తుల ధర్మజుశాంతి వొగడు.

క. [3]విను మయకృతసభఁ గ్రొత్తగఁ, [4]గని యచ్చో నొక్కయెడ సకౌతుకనానా

---

1 సూనృతప్రస్తుతిసేసె. 2 పృథివిం బాలించె నని చెప్పిన. 3 వినుమామయుఁసభ. 4 గనుఁ గొని యం దొక్కయెడ.

జనపరివృతులై యుండుదు, రనూనవిభవమునఁ బ్రమద మూరఁగ వారల్. 142

వ. ఒక్కనాఁ డప్పుండరీకాక్షుండు గాండీవితో ని ట్లనియె. 143

సీ. సమరంబు ధర్మవిజయపరికీర్త్యంబు గాఁ జేసి భూమి నిష్కంటకముగఁ
బాలించుచున్నాఁడు ప్రజ ప్రీతి నొందంగ విద్వజ్జనంబులు వివిధసుఖము
లనుభవించుచుఁ దన్ను వినుతింపనెగడెడు శాంతియు సమతయు సకలజనముఁ
గొనియాడి సిద్ధులు మునులు సేవింతురు ధర్మనందనుఁ డి ట్లుదాత్తుఁ డగుచె
తే. యతని కున్నతి గావించి రనిలజుండుఁ, గవలు నెంతయు నీచేతిగాండివంబు
లీల గల్గి మహాధర్మశాలి సత్యనిత్యుఁ డమ్మహీపతి గృతకృత్యుఁడయ్యె. 144

వ. అనియగ్గించి యతనియాననం బాలోకించి 145

ఉ. నీవలనన్ మహాత్మ విను నిర్భరచిత్తుఁడ నైతిఁ జూడఁగాఁ
బోవుతలంపు పుట్టెడుఁ బ్రభూతగుణున్ బలదేవు వత్సలన్
దేవకి నార్ద్రచిత్తు వసుదేవుని మద్గతరాగసాంద్రస
ద్భావుల సర్వయాదవులఁ బార్థ ననుం దగ నన్పి పుచ్చవే.

క. ద్వారకకుఁ బోయివచ్చెదఁ, గౌరవపతి కిత్తెఱంగు [1]కార్యజ్ఞానో
దారుఁడ వగునీ వొచ్చి, త్త్వారూఢము గాఁగఁ జెప్పు మగు సమయమునన్. 147

తే. అవ్విభుఁడు వోయి వత్తు గా కనక పోను
మేను బ్రాణంబుఁ దనయులు మిత్త్రగణము
బంధులును నర్థచయము నప్పార్థివేంద్రు
సొమ్ము తదనువర్తనము ప్రతమ్ము నాకు. 148

వ. కావున. 149

క. మనము కరినగరమునకుం, జని పుణ్యాత్ముని నజాతశత్రుని నెలమిం
గని తగునవసరమున నృపుని విజ్ఞాపించి యతని పనిచినభంగిన్. 150

క. నడతము పోద మనుఁడుఁ గవ్వడి గొండొకవడి విచారవన్మానసుఁ డై
కడు మే లటు సేయుద మని, యొడబాటుంబలుకు పలికి యొయ్యన పిదపన్.

వ. అమ్మహాత్మునితో ని ట్లనియె. 152

చ. అనికిఁ [2]దొడంగునప్పుడు మదాత్మ గలంగినఁ గొన్ని తత్త్వబో
ధనమహనీయవాక్యము లుదాత్తకృపం దగ నీవు సెప్పి తే
మనమున వానియర్థములు మాధవ నిల్పఁగఁ జాల నైతి న
వ్వినుతవచస్సుధారసము వీనుల నింకొకమాఱు నింపవే. 153

క. అనిన నగుచు నొకకేల నతనిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి బుద్ధి తత్త్వవిహీనుం
డను శ్రద్ధారహితుఁడు నై, తని దూఱి ముకుందుఁ డిట్లు లను నాతనితోన్.

తే. [3]బ్రహ్మపద వేదనమునకుఁ బరమహేతు

1 కార్యవిధిజ్ఞో, దారుఁడ. 2 నడంగునప్పుడు. 3 బ్రహ్మపదవిత్త్వమునకును.

భూతములు నాఁటివాక్యముల్ బుద్ధి దన్మ
హార్దములు నిల్వ వైతి శక్యంబె యింక
నవ్వచనములు సెప్పంగ నలఘుశౌర్య. 155

శ్రీకృష్ణుం డర్జునునకుఁ దత్త్వజ్ఞానస్థిరీకరణము సేయుట

వ. తద్విషయం బగునది యొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము నాకడకు నొక్క విప్రోత్తముండు వచ్చిన నేనును దత్త్వజ్ఞానంబు తెఱం గుపదేశింపవే యనుటయు నతండు కాశ్యపనామధేయుం డగునొక్కధరామరుం డొక్కెడ విజితేంద్రియుండును జ్ఞానవిజ్ఞానశాలియుఁ ద్యక్తసంసారపరిగ్రహుండును బ్రబుద్ధసేవితుండును నగునొక్కసిద్ధునిం గాంచి సంభృతవినయుం డై శిష్యత్వంబున భక్తి నాశ్రయించిన నమ్మహాద్విజునకు నమ్మహానీయుండు సెప్పినవాక్యంబులు సెప్పెద నవధానంబుతో వినుమని పల్కి మదీయవదనంబునం జూడ్కి నిలిపి యి ట్లనియె. 156

ఆ. అట్లు భక్తిఁ దన్ను నాశ్రయించిన శుచి,త్వాధికుండు నిర్మలాత్మకుండు
నతులవినయపరుఁడు నగువిప్రవరుని వీ,క్షించి యిట్టు లనియె సిద్ధవరుఁడు. 157

సీ. పుణ్యంబు లగుకర్మముల నెప్పుడును జేసి యింపారుచుండు నైహికసుఖంబుఁ
ద్రిదివంబుఁ బడసితి ధీయుత యత్యంతయత్నలబ్ధం బై నయట్టిపదము
పదపడియొకమాత్ర భ్రంశంబు నొంది కామక్రోధముఖచిత్తమలవిశేష
ములఁ బొరిఁ బొరి జన్మమును మరణంబును గలుగంగ నేను దల్లులను దండ్రు

తే. లను సహోదరులను బుత్త్రులను ననేక,జాతికలితులఁ గాంచితిఁ జన్నుఁబాలు
వివిధభంగులదానిఁ ద్రావితి సుహృద్వి,యోగధననాశదుర్దశలొందెఁ బెక్కు.

క. మానసశారీరము లగు, నానావేదనల వివిధనరకగతుల దుః
ఖానేకత్వ మొనర్చువి,మానవధబంధనప్రమర్దనకృతులన్. 159

వ. అనుభవించుచు నుండి విసివి లోకతంత్రంబు పరిత్యజించితిఁ బదంపడి యాత్మప్రసాదంబున నిట్టిసిద్ధి వడసితి నింక లోకంబుల నాలోకింప నాకుం బ్రజాసర్గంబు గలయంతకాలంబును శుభంబ నిరంతరం బై కలుగుచుండు నే నంత కంతకు నెక్కుడు లెస్స యగుదశలన పొందుదు బ్రహ్మానందంబు సులభంబ యని పలికి మఱియును. 160

ఉ. ప్రీతుఁడ నైతి నీదెసఁ బరిస్ఫుటభంగిని జెప్పు మెద్ది నా
చేత నుపాస్తిమైఁ బడయఁ జేరితి నీ కది గల్గునట్లు గాఁ
జాతు నవశ్యముఁ గా వినయసుందర నన్ను నెఱింగి వచ్చి తీ
వీతెలి వస్మదీయమతి కించిన నిన్నుఁ బరిగ్రహించితిన్. 161

క. అనుఁడు నతఁడు హర్షించుచు, ననుఁ బరతత్త్వప్రబోధనమునఁ గృతార్థా
త్మునిఁ జేసి జన్మమృతిదుఃఖనిరాస మొనర్చు పరమకారుణ్యనిధీ. 162

వ. అనుచుం దచ్చరణంబులు గరంబుల నవలంబించి ప్రణతి యాచరించి కేలు మొగిచి యున్న నయ్యుర్వీసురోత్తముతో నాసిద్ధసత్తముండు నీకుం బరిపాటిం జెప్పెద సావధానమానసుండ వై యాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 163

ఆ. ధర్మసాధనంబు దనువు ధర్మము పరి,జ్ఞానదాయి యట్లు గాన తనువు
నోమ వలయు మర్త్యుఁ డేమిట నేమఱ, కాత్మహితము గోరి యనఘచరిత. 164

వ. ఏమఱుటల తెఱంగు వివరించెద. 165

సీ. తనసత్త్వమును బలంబును దన కయ్యెడు కాలంబు నారయఁగాఁ దలంపఁ
డాహారములు గొను నవియును నగునవి గానివి యనువివేకంబు బుద్ధిఁ
జొనుపఁడు బహుళభోజన మొకమరి సేయు నొకమరి దుర్భిక్ష నుపవసించు
గతకాలమును నపక్వంబును గురుదుష్టవిషమవిరుద్ధము విపులరసము

తే. నైనయన్నముఁ దా నరయక భుజించుఁ
గుడుపుపైఁ గుడ్చు దిన నిద్రఁ గూరు సురత
పరత నొందుఁ బెల్లాయాసపడు విమూఢుఁ
డతని బాధించు దోషత్రయంబుఁ గెరలి. 166

వ. అని చెప్పి. 167

శ్లేష్మాదిరోగవికారంబుల నిరూపించుట

ఆ. అర్హకర్మలోప మవచయ మొనరించు, ననఘ దేహమున కనర్హ వేగ
ధారణములు రోగతతి జనింపఁగఁ జేయుఁ, గామరోషములను గాయ మెడలు.

క. అత్యంతప్రబలంబులు, పైత్యవికారములు రేఁగి ప్రాణములకు శీ
ఘ్రాత్యయముంజేయు మహా,ద్ధత్యంబున నెలవు వెడలఁ దఱిమి సుచరితా.

తే. అవ్వికారంబు లెక్కుడై యడరి యెచ్చు
నెచటు భిన్నంబు సేయు నయ్యెడలు మర్మ
నామకంబులు మర్మభిన్నత్వ మెట్లు
సేయకుండుఁ బరిచ్యుతి జీవమునకు. 170

క. వినుము తెలియంగ శ్లేష్మం, బనుదోషం బారఁ బరఁగి యవయవములు జా
డ్యనిరూఢంబులుగాఁ జే,యును లోపలిబయలు నెల్ల నొయ్యన కప్పున్. 171

వ. పదంపడి. 172

క. కుత్తుకకు నడ్డపడు నో, ర్వొత్తిలి పోనీక యాఁగు నూర్ధ్వశ్వాసం
బెత్తఁగఁ జేయును జీవుం, డత్తనువున నుండ నేర కంతట వెడలున్. 173

క. స్రోతోమార్గంబులఁ జొ,వే తమ కర్హంబు లైనవిషయంబులఁ బ్ర
స్ఫీతమతిం జాతురో,వేతములై యింద్రియంబు లేనును బుట్టున్. 174

క. స్రోతోమార్గములు గఫము,చేత నిరుద్ధంబు లైనఁ జెడు నింద్రియజా

తాతతశక్తులు దానను, వీతము లగుఁ జేష్టితములు విను మనుజులకున్. 175

తే. వాయు వంగంబులందు దుర్వ్యాప్తిఁ గదిరి
నొవ్వుఁ దెవులును బుట్టించుఁ గ్రొవ్వు సెఱచు
సందు లెడలించుఁ గ్రమమున నెందుఁ బరఁగి
తనువు [1]మ్రానుగఁ జేసి జీవుని వెలార్చు. 176

క. నాలుక యాడుట కేలుఁ, గాలు ముడుపఁ జాఁప నగుట కాయంబునయం
దిలీలలు వాయుగతు, [2]శ్లే లే నివి గలుగుఁ దక్కుమే లమలాత్మా. 177

క. ఎక్కటి యిట్టివి దోషము, లొక్కొకమరి రెండుమూఁడు నొదవిబెరయుఁ దా
నక్కడు సన్నిపాతం, బక్కజముగఁ దనువుఁ బాపు నది జీవాత్మున్. 178

క. ఈవిధమున వెడలి చనిన, జీవుఁడు నిజకర్మజాలసిద్ధగతులకుం
బోవుం దద్భవసుఖదుఃఖావేశముఁ బొందుచుండు నస్యైయెడలన్. 179

క. కృతకర్మఫలము దెగఁ గుడిచి తనకుఁ దగినట్టిపుట్టు నెందు మగుడ ని
ట్టితెఱంగున జీవాత్ముఁడు, గతాగతము లనుభవించుఁ గల్మషరహితా. 180

క. పాపాత్ములు నరకముఁ బుణ్యోపేతులు దివము విధినియుక్తి నవశతం
బ్రాపింతురు గావున నిర్లేపం బగు మోక్ష మొంద లే రట్టిజనుల్. 181

తే. ఊర్ధ్వగతి కేఁగుమానవు లుండునట్టి,నెలవు లార్యులు శాస్త్రసునిశ్చయమునఁ
గని యెఱింగింతు రవి నీవు వినుము నీకుఁ, దెలియునట్లుగఁ జెప్పెద ధీసమగ్ర.

తే సోముఁడనఁ దారకములన సూర్యుఁడనఁగఁ,గలుగు తేజస్విమూర్తులనెలవులందు
ధర్మపరులుండుదురు తారతమ్యములకు,మనసు లెరియునట్టివి గడుమంచి వగు నె.

క. అదియును గాక ఫలంబులు, దుది ముట్టఁగఁ గుడిచి వెడలఁ ద్రోవఁ బడుదు ర
ట్టిది సౌఖ్య మగు నె శాశ్వత, పదంబు మోక్షంబ కాక భవ్యవిచారా. 184

వ. అని చెప్పి గర్భావాప్తిప్రకారం బెఱింగించెద విను మని పలికి సిద్ధుం డా
భూసురున కి ట్లనియె. 185

తే. అశుభములును శుభమ్ములు నైనకర్మ,ములఫలంబులు గుడువక పోవఁ గాదు
మన్యువశగతమైనయాత్మకు నుదాత్త,చరిత యది కారణము సువ్వె జన్మమునకు.

క. ఎనయఁగ శుక్లము శోణిత,మును బెరసి వెలందిగర్భమున నెలకొను న
ప్పుని బ్రహ్మశక్తి బీజ,త్వనిరూఢిం బొనరు నవి మొదలుఁ బిండం బై. 187

క. విను మాబీజము పిండము, తనువునఁ జైతన్యరూపతం బరఁగి శిరం
బును గేలుఁ గాలు నుదరం,బు నురము వెన్ను నను నంగముల నేర్పఱుచున్.

వ. అని చెప్పి. 189

క. జననార్హవేళ వెలువడి, తనతొల్లిటికర్మములకుఁ దగినవివిధవ
ర్తనములఁ బొందు నవి దెగినఁ, జని మఱియుం బుట్టుఁ గర్మసంతతికిఁ దగన్. 190

---

1 మానుగ. 2 శ్లేలైనం గలుగు దక్కులే వమలాత్మా.

క. నరుఁ డెంతకాలమేనిం, బరమం బగుముక్తిపదముఁ బడయక యుండుం
బురుషవర యంతకాలముఁ, బొరి బొరి నిబ్బంగిఁ జావుఁబుట్టువు నొందున్. 191

సీ. కావున ముక్తికిఁ గారణం బగుదాని నేర్పడఁ జెప్పెద నెఱిఁగి కొనుము
దానంబు శమమును దమమును బ్రహ్మచర్యంబును వ్రతపరిరక్షణంబు
దయయును బరధనదారవర్జనమును [1]నియమయమేంద్రియనిగ్రహములు
జననీజనకగురుజనపూజలును దేవతాతిథిపితృదేవతార్చనములు

తే. సత్యమును శౌచమును శుభసంవిధాన
నిరతియును ధైర్యమును గ్రౌర్యనిరసనమ్ముఁ
గలిమి పుణ్యవృత్తం బిది గలుగునరుఁడు
మొనయు దీని నూఁతగఁ గొని మోక్షమునకు. 192

క. పదపడి ధర్మాచరణము, వొదలుం దత్స్వాత్మవిధము బుధజనులకడం
గదలక నిలిచి యెఱిఁగికొన, విదితం బగువారిశీలవృత్తములఁ గడున్. 193

క. వారలు సెప్పెడిశాంతో,దారవచనసమితి వినఁగఁ దద్గతబహుగం
భీరార్థము లంతగికర,ణారూఢము లైనఁ బొరయ వాపద లెందున్. 194

సీ. వ్రతపరినిష్ఠమై వర్తించుచుండి యింద్రియవిజయమును శాంతియును గలిగి
బ్రహ్మైకభజనతత్పరుఁ డగు చుండెడునతనికి బ్రహ్మంబు హుతవహుండు
సంస్తరంబునుయోగ్యసమిధలు జలమును మంత్రంబు గురుఁడు బ్రహ్మంబ యిట్టి
సచ్చరణంబు సూక్ష్మబ్రహ్మచర్యంబు దీనియం దుత్తమస్థిరత గలుగు

తే. వాఁడు హర్షశోకోద్దామవాయుహతుఁడు
గాఁడు మేదురమోహాంధకారమున వె
డంగుపడఁడు సంసారనిస్సంగసిద్ధిఁ
బొందుఁ గాలక్రమమున సత్పూరుషవరుఁడు. 195

వ. అని చెప్పి మఱియును. 196

తత్త్వజ్ఞానవిశేషప్రదర్శనము

సీ. ఆదిసృష్టిఁ బ్రధాన మనుతత్త్వ మంబుజాసనుఁడు గల్పించి చేతన మొనర్చె
క్షర మండ్రు దానిఁ దత్పర మగుతత్త్వంబు నక్షర మనియును నమృత మనియు
నార్యులు సెప్పుదు రమ్మిథునంబునయందు సంపన్నంబు లఖిలభూత
జాలంబులకును సంజనకంబు లైనబీజము లిది శ్రుతివాక్యసంభృతార్థ

తే. మతఁడు గలిగించె గమనము నాగమనము
జీవరాశికిఁ గావున నావిధమున
నది భ్రమించుచునుండుఁ బుణ్యాతిశయము
కతన జీవాత్ముఁ డొకఁడు దక్కఁ గాంచినపుడు. 197

1 నియమంబు నింద్రియనిగ్రహంబు.

క. విను సుఖదుఃఖము లచిరముల,నియుం దను వశుచి యనియు నఖిలపదార్థం
బును నశ్వర మనియుం గ,ర్మనిరూఢత జాడ్య మనియు మది నూహించున్. 198

క. ఊహించి తన్నుఁ గప్పెడు,[1]మోహావేశంబు ద్రోచి మోక్షపదప్రా
ప్తిహాను సంసారాబ్ధ్యవ, గాహనముం జేయ కుండు గతకల్మషుఁ డై. 199

వ. అని పలికి వెండియు. 200

క. జనిరుగ్జరామరణములు, గని ప్రకృతివిధంబు లెస్సగా నెఱుఁగుటఁ ద
జ్జనితక్లేశమునకు విసి,విన మర్త్యులు పరమపదము వెదకుదు రనఘా. 201

సీ. అట్టివా రిట్టివా రగుట మేల్ గనికొని యజవంబుఁ బూతంబు నైనచోట
నాసీనుఁ డై హృదయంబున నొకచింతయును లేక యూఱడి యుండ యదరి
తోఁచుతోఁపుల నెల్లఁ దోడ్తో నడంచి నిరాలంబనుం డైనయతఁ డొకండు
సర్వమిత్త్రుండును సర్వసహుండును నిర్జితేంద్రియుఁడును నిస్పృహుఁడును

తే. గామకోపహీనుఁడు శముఘనుఁడు నైన
యతఁ డొకండు మానాభిమానాపగమము
సర్వభూతాత్మకత్వదర్శనముఁ గలుగు
నతఁ డొకండు వీరలు గందు రనఘ ముక్తి. 202

సీ. ఒలయులాభాలాభములుఁ బ్రియద్వేషంబులును సుఖదుఃఖములును సమంబు
లై యుండు నెవ్వని కాసపాటును నవజ్ఞతయు నెందును లేక సర్వధర్మ
తంత్రలోలుండును ధర్మశీలుండుఁ గాఁ డెవ్వఁడు గూర్చువా రొవ్వ కుండు
వా రని తనకు నెవ్వరును గల్గక త్రివర్గేచ్ఛ యెవ్వనిచేత నీడ విడువఁ

తే. బడు నకర్మభావంబుఁ దాపత్రయాప
గమము వైరాగ్యసుస్థిరత్వమును గల్గు
నరయ నెవ్వనియం దేని నతఁడు నతఁడు
నతఁడు నతఁడును గందు రవ్యయపదంబు. 203

క. అసమాలంబ మశబ్దము, రసగంధస్పర్శరూపరహిత మగుణ ము
ల్లసితగుణ మగు వెలుఁగు న,భ్యసననియతిపరుఁ డొకండు వడయుం బుత్త్రా. 204

తే. సర్వసంకల్పవర్జనశాలి యగుచుఁ, బరమశాంతి చిత్తంబునఁ బట్టుకొల్పు
నతఁ డనింధనానలమున ట్లల్లఁ బొందు, వికృతివర్జిత మైననిర్వృతి గృతాత్మ.

వ. అని నిర్దేశించి యోగిజనానుభావ్యం బైననెల వెఱింగించెద నని పలికి యోగులు
దాన నాత్మదర్శనానందంబు నొందుదు రవధానంబున నాకర్ణింపు మని
యి ట్లనియె. 206

ఆ. అనఘ ముంజగర్భ మగునిషీక నిదర్శ,నంబు గాఁగఁ గనుఁగొనంగవలయుఁ
దనువు ముంజ మాత్మ దదిషీక నిష్కర్ష, విధము సుమ్ము యోగవిదునివెరవు.

క. తనువువలన నిష్కర్షం, బొనర్చి జీవాత్ముఁ గాంచు యోగివరుండ

1 మోహాతిశయంబు.

య్యను వాదవి యట్లు దన్నుం, గనినప్పుడు జననమరణగతులం దొఱఁగున్.

క. ముక్తుండు జరామరణవి, యుక్తుం డై హర్షశోకయోగ మెడలి స
ద్భక్తులకును నప్పద మీ, శక్తుం డగుఁ జువ్వె బ్రహ్మచర్యము పేర్మిన్. 209

ఆ. ఒడలి యస్థిరత్వ మూహించి యాత్మయం, దధికనిష్ఠ గలుగునతఁడు సకల
భూతకోటివలనఁ బొందఁడు భయము రా,గాదిదుఃఖములకు నగపడండు. 210

క. విను యోగయుక్తునకు శ, స్త్రనిహతి జలబాధ యగ్నిదాహము మొద లై
చనునవ్వికారములు లే, వనఘ యతఁడు గోరఁ డైంద్ర మగుపద మైనన్. 211

క. తనయంద తన్ను లెస్సగఁ, గనుటం గడచినసుఖంబు గలుగదు లోకం
బున నెందు దాని కయ్యెడు, వినుతానుష్ఠానమునకు విసువమి వలయున్. 212

వ. అయ్యనుష్ఠానం బెట్టి దనిన. 213

క. తనయెఱిఁగిన తెరువున నె,మ్మన మంతర్వర్తిఁ జేసి మఱి బాహ్యగతిం
జన నీ కుండఁగ నది యొం, దనువునఁ బడు నిలుపవలయు నచ్చోట దానిన్. 214

వ. అది యె ట్లనిన. 215

తే. దంతములు జిహ్వ గుత్తుక తాలుతలము
గంఠనాళంబు హృదయం బగణ్యచరిత
మఱియు లోపల నెచటికి మనసు మెలఁగెఁ
దాఁ గదల్పక యచటన యాఁగవలయు. 216

వ. అని చెప్పె నని చెప్పి నాతో శిష్యుం డని మఱపువం బలికి తలంచికొని కొండొక నవ్వుచు నవ్విప్రుండు నా మొగంబు సూచి యచ్యుతా యాసిద్ధుం డనువాఁడ నేన కదా నీయెఱుంగనియది యునుం గలదే మఱియు నక్కాశ్యపనామధేయుం డడిగిన తెఱంగు దానికి నుత్తరంబు నాయిచ్చినవిధంబును విను మని యి ట్లనియె. 217

ఆ. కేలు మొగిచి వినయశాలి యమ్మేధావి, విశదకరుణఁ జెప్పవే మహాత్మ
పరమమోక్షకరణపరిణతం బైనయు,దాత్తసూక్ష్మసుకరధర్మ మనియె. 218

వ. అనిన నవహితుండ వై యాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లంటి. 219

ఆ. పాలకడవ వెన్క పసులలోఁ డించిన, యాతఁ డెట్లు దాని నరసికొనుచు
నుండు నట్లు లోన నునిచినమనసు నే, మఱకయాత్మ వెదకు తెఱఁగు మేలు. 220

క. ఈ తెఱఁగున నుద్యుక్తుం, డై తెలి వొందినమనంబు నతులవివేక
ఖ్యాతి మరిగించి శశ్వ, ద్ద్యోతిత మగు బ్రహ్మము జతురయోగి గనున్. 221

తే. అయ్యనాదితత్త్వము చక్షురాదికంబు, లైనయింద్రియములకు గ్రాహ్యంబు గాదు
సకలమలనిరాసాజ్యప్రసన్నతరమ,నఃప్రదీపంబు దద్దర్శనం బొనర్చు. 222

క. కలయంగ నెల్లయెడలం, దలలును లోచనములును బదంబులు హస్తం
బులు నై యాతత్త్వం బు,జ్జ్వలభంగి వెలుంగ యోగవంతుఁడు గాంచున్. 223

క. తను నేర్పరించి కేవల, మును శాంతము నైనతత్త్వమును సంతతముం
గనుచున్నఁ దన్ను నెఱుఁగం, గనుఁజీకటిఁ బాపువెలుఁగు గలుగుం బుత్త్రా.

వ. బ్రహ్మవిద్యారహస్యంబు సర్వంబు నీకుం జెప్పితి నీవింక సుఖివి గమ్ము పొమ్ము నేనుం బోయెద నని యామంత్రణంబు సేసిన నపాస్తసంశయుం డయి యాశిష్యుం డరిగె నిట నిన్ను దర్శింప వచ్చితి నని పలికి యమ్మహాద్విజుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ బరమహితం బైనయావాక్యసంతానంబు సమవధానంబున వినంబడియె నే పాండవమధ్యమా నాఁడు రథస్థుండ వయి నిన్ను నేతపేయం బయిన యర్థజాతంబు వినిపించితి నని యప్పురుషవరుతోడం బురుషోత్తముండు వెండియు ని ట్లనియె. 225

సీ. వ్యామిశ్రమతి యగునతనికి నకృతాత్ముఁ డైనవానికి నవధానరహిత
చేతస్కునకు నిది సెప్పఁ గా దేఁ దొల్లి దెలియంగఁ జెప్పితి దేవతలకు
గాండివి నీవు దక్కఁగ నిది మర్త్య లాకర్ణింపఁ దగువారు గల రె యొరులు
పరమరహస్య మీపరిపాటి దీన నయ్యమృతవస్తువు గని యఖిలదుఃఖ

ఆ. ములుఁ దొఱంగి నిత్యముక్తత వెలుఁ గొందు,నరుఁడు వైశ్యు లైన నాతు లైన
శూద్రు లైనఁ గండ్రు సువ్వె యిమ్మెయి ముక్తి, బ్రాఁతె బ్రాహ్మణులకు రాజులకును.

క. వినిపించితి నిను బోధం,బునకు నుపాయంబు ఫలసముదయము మోక్షం
బును సౌఖ్యనిర్ణయము ని,క్కనుట గడవ సుఖము లొందుగలవే యరయన్.

ఆ. శ్రద్ధ గలిగి లోకసంగ్రహాసంగంబు, నీడ విడిచి యెవ్వఁ డీయుపాయ
ముల భజించువాఁడు మోక్షలక్ష్మికిఁ బతి, యగు నొకింత సందియంబు వలదు.

క. చెప్పం గలయది యెల్లను, జెప్పితి నీ కింత గడవఁ జెప్ప నొకఁడు లే
దిప్పాట నెలల నాఱిటఁ, జొప్పడు యోగంబు నియతిశుద్ధాత్మునకున్. 229

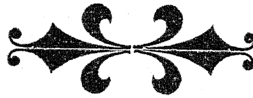
వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు జిష్ణునకు నధ్యాత్మవిద్యావిషయంబు లగువాక్యంబులు సెప్పె నని చెప్పిన విని యన్నరనారాయణులు మఱియు నెవ్విధంబున వర్తించి రని యడుగుటయు. 230

చ. గుణసముతానుభూతివ్యాతికోవిదసారవివేకభవ్య చా
రణసురసిద్ధసాధ్యఖచరప్రముఖాఖిలభూతసేవ్య వీ
క్షణకలనాకృతార్థమునిసార్థబహుస్తుతివాక్యరత్నభూ
షణమహనీయఖేలన నిసర్గకృపాకృతలోకపాలనా. 231

క. నవ్యత్వపురాణత్వద,శావ్యపనయదుర్నిరూపసౌందర్యా వే
దవ్యాసవాక్ప్రకాశిత, దివ్యధురాధుర్య యోగిధీసత్కార్యా. 232

మాలిని. భువనభవనదీపస్ఫూర్తితేజోవిలాసా
సవితృశశిమయత్వస్ఫారచక్షుర్వికాసా
వివిధనిగమవిద్యావేద్యసూక్ష్మప్రభాసా
పవనవిజయలీలాప్రౌఢచేతోనివాసా. 233

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యశ్వమేధపర్వంబు నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

సుఖనిష్పాదనకే
లీసక్తపదారవిందలీలా సతతా
భ్యాసవికాసిసమాధిప
మాసాదితశాంతిలోల హరిహరనాథా. 1

బ్రాహ్మణగీతలు

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

ఆ. అట్లు శౌరి పార్థు నంచితబ్రహ్మవి,ద్యాప్రబోధకంబు లైనయట్టి
వినుతవాక్యములు సవిస్తరముగ విని,పించి యతనివలనిప్రీతిఁ జేసి. 3

వ. వెండియు నిట్లని బోధించు. 4

సీ. భర్తృభార్యాకృతభవ్యసంవాదంబు నభయనామకము నై యతిశయిల్లు
నట్టిది యొకయితిహాసంబు విను పార్థ జనసుతసమధికజ్ఞానవర్ణి
తాత్మకుఁ డైనమహాద్విజుఁ డొకఁడు వివిక్తప్రదేశసేవిత్వనిరతి
నున్నెడ నల్ల నాసన్నయై వినయంబు భక్తియు నెసఁగఁ దత్పత్ని ప్రణతి

తే. యాచరించి మహాత్మ యథార్థ్యాత్మబోధ, భరితఁగాఁ జేయవే నన్నుఁ గరుణ పల్ల
వింప నని దయ పుట్టంగ వేఁడుటయును, మందహాసవిభాసియై మగువఁ జూచి. 5

క. ఈమాటకుఁ జారుముఖి, నామది ముద మందెఁ గాన నాతికి నిది యే
లా మేటితలం పనుత్రో,పేమియు లేదోపి వినుము హితవచనంబుల్. 6

వ. నాయొఱింగినభంగిఁ జెప్పెద నని పలికి యయ్యతులవ్రతుండాపతివ్రత కిట్లనియె.

సీ. వినను గానను జేయ వెర వైనయవి కర్మములు వానిఁ గర్మకర్తలు సమస్త
సిద్ధిప్రదము లని చెప్పుదు రజ్ఞానతిమిరాంధు లై విను ధీరచిత్త
జగమున లేదు నిష్కర్మత్వ మొందేనిఁ గలిగె నేనియును మౌర్ఖ్యముగ దాని
నిందింతు రెక్కుడునెల వది యాత్మ నేఁ గందు బ్రహ్మాంబు నిష్కళత నందు

తే. వెలుఁగు నగ్నితో సోముండు గలసి మిథున
ధర్మమం దెప్డు నడపి భూతములఁ దాల్చు
నజుఁడు మొదలుగ నక్షరోపాస్తి యందుఁ
జేయుదురు శాంతి నింద్రియజిత్త్వ మొంది. 8

వ. అక్షరంబు తెఱం గెఱింగించెద. 9

సీ. స్పర్శంబు రసము రూపంబును శబ్దంబు గంధంబుఁ గా కున్కి కారణముగఁ
ద్వక్కును జిహ్వ నేత్రమును శ్రోత్రంబును ఘ్రాణంబునను బరిగ్రహవిధాన
మాచరించుటకు లోనైయుండ దాతత్త్వ [1]మమలినబుద్ధ్యవగమము దాని
బ్రాపించుఁ బ్రాణాది పంచవాయువులును విను దానివలన వర్తనముఁ బొందు
తే. నంద డిందుఁ బ్రాణంబు నపానమును స
మాననామకవ్యానమధ్యమున నడచు
మెలఁగుచుండుఁ బ్రాణాపానములకు నడిమి
దెస నుదానంబు శ్రుతి యిట్లు దేటపఱిచె. 10

క. నెలకొని ప్రాణాపానం,బులఁ బురుషుఁడు సుప్తుఁ డైనఁ బొలఁతి విలీనం
బు లగు సమానవ్యానం,బులు యోగులు సంశయంబుఁ బొందరు దీనన్. 11

క. విను తెలియంగ నుదానం,బున సుప్తుం డైనఁ బ్రాణము నపానంబుగ్
వనజనిభలోచనా పురుషుని విడువవు యోగిజనుల చూపి ట్లుండున్. 12

అంతర్యాగప్రకారంబు నిరూపించి చెప్పుట

వ. ఇవ్వాయువు లేనును మనంబును బుద్ధియుం గూడ నీయేడును వైశ్వానరునకు జిహ్వలు వైశ్వానరుం డనఁ బ్రాణులదేహంబులం దగ్నిరూపంబున వెలుంగుచున్న యాత్ముండు ఘ్రేయంబును భక్ష్యంబును దృశ్యంబును స్పృశ్యంబును శ్రావ్యంబును మంతవ్యంబును బోద్ధవ్యంబును నగునీసప్తసంఖ్య సమిధలు ఘ్రాతయు భక్షయితయు ద్రష్టయు స్ప్రష్టయు శ్రోతయు మంతయు బోద్ధయు నయిన యీయేడ్వురును వరుసన ఘ్రేయాదు లయినహవిస్సు లేడింటిని వేల్చు ఋత్విజు లిది సప్తహోతృవిధానప్రకారంబు వైశ్వానరువదనంబులు పదియు దిగ్వాయుసూర్యచంద్రపృథివీపావకశక్రవిష్ణుప్రజాపతిమిత్రాత్మకంబులు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధవక్తవ్యకర్తవ్యగంతవ్యవిసర్గానందంబులు హవిస్సు లీపదింటిని క్రమంబున నాహుతులు సేయుహోతలు శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణవాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబు లయినదశేంద్రియంబు లిట్టిదగు దశహోతృవిధి యీ రెంటిని నెఱింగి యిందేవిధంబుననేనియు జీవాత్ముం డుపద్రష్టగా నంతర్యాగంబు నడపుయోగిజనంబులు జననమరణవిముక్తు లగుదురు బహిర్యజ్ఞపరులు గమనాగమనభ్రమణంబులం బొందుచుండుదు రని చెప్పి వెండియు. 13

---

[1] మమలినబుద్ధ్యుపగమము.

క. విను ప్రాణవాదికరూప,త్వనిరూఢిం బుట్టు వాక్కు దాని వెనుచనుఁ
మనము పురుషార్థబుద్ధిం, బను పడి యని చెప్పె సతికి బ్రాహ్మణుఁ డనఘా. 14

క. విని యావిప్రునితో ని,ట్లను నయ్యెలనాఁగ మన మనఘ ప్రేరేపం
గ నెగయు వాక్కు దదనువ,ర్తనము మనంబునకు నెవ్విధంబునఁ గలుగున్. 15

వ. అనవుడు నతండు. 16

చ. మనసు నుదానవాయువును మానిని గూడి వెలార్చు వాక్కు నా
త్మునివలనన్ భవద్వచనమున్ జనతానుభవంబు [1]చొప్ప నై
నను విను కార్యమున్ గుఱిచినం దగ వాగనువర్తనంబు సే
యన వలసెన్ మనంబునకు నమ్మెయి గల్గుట నట్లు సెప్పితిన్. 17

వ. అని పలికి మఱియు నమ్మహీసురోత్తముం డిట్లనియె. 18

క. మనసును [2]వాక్కును మాలో, ననఘచరిత యెక్కు డెవ్వ రని యంభోజా
సను నడిగిన నతఁ డెక్కుడు, మన మనవుడు వాణి యక్కమలభవు తోడన్. 19

వ. ఏను నీకుం గామదోహిని నయి యుండ నన్నెట్లు దక్కువగాఁ బలికి తనిన నతండు స్థావరంబును జంగమంబును నన నాకు రెండుమనస్సులు గల వందు స్థావరంబు నాయొద్దను జంగమంబు నీకడను నిలుచు భవద్గోచరత్వంబునం బరఁగువర్ణంబు మంత్రంబు స్వరంబు జంగమమనస్సుగా నెగడు దానికంటె నీవెక్కుడు నీకంటె నెక్కుడు స్థావరమనస్సు గావున నిమ్మాట యాడం గల దానవుగా వని నిర్దేశించె. 20

క. విను మమ్మెయినిర్దేశం,బున నవ్వాగ్దేవి మూర్ఛ వోయినయ ట్లే
మిని బలుక కుండి పదపడి, వినయంబున నజుని శరణు వేఁడె లతాంగి. 21

వ. అనిన బ్రాహ్మణి పతితో బ్రహ్మమాటకుం గొఱవోయినవాణి యేమిటం దేఱె నని యడిగిన బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె. 22

క. ప్రాణాపానంబులయెడ, వాణి నిలుచుఁ గాన ప్రాణవాయు వొదవి త
త్త్రాణత్వ ముడిపె నది గీ,ర్వాణజ్యేష్ఠప్రభావవాసిత యగుటన్. 23

వ. ఇట్టి వని వాఙ్మనసప్రకారంబు లెఱుంగుట మోక్షంబునకు మూలం బింకను వాణీమనస్సులతెఱంగు సెప్పెద వినుము. 24

తే. ప్రాణుఁ బొదువుట వాణి యపానుఁ జెంది
తా నుదానభూతాత్మ యై తనువు విడిచి
వ్యానచేష్టితసర్వసంవ్యాప్తి నొంద
మనసు సుస్థితి నొందు సమానునందు. 25

వ. మనసు సుస్థితిం బొందుట ముక్తికిం గారణం బని చెప్పి వెండియు. 26

సీ. ఘోషిణి నాఁగ నఘోషిణి యన రెండుదెఱఁగులు గలిగి వాగ్దేవి పరఁగు

1 చొప్ప మై. 2 వాకును దమలో.

సందఘోషిణి గరియసి యుత్తమరసంబు గోపువందంబునఁ గురియుచుండు
నవ్యయరూపదివ్యప్రభావోజ్జ్వల బ్రహ్మవాదిని యిట్లు బ్రాహ్మణాధము
గనుట మహానందకర మని చెప్పి యవ్విప్రుఁడు మఱియు నవ్వెలఁదితోడ

తే. వినుము ఘ్రాణాదికము లైదు మనసు బుద్ధి
యొకయధిష్ఠానమున నుండియును నెఱుంగ
వబల యొం డొంటివిషయంబు నలమికొనఁగ
ననిన వివరింపు మీతెఱం గనియె నింతి. 27

వ. అనుటయు నయ్యవనీదేవుం డయ్యువిద కి ట్లనియె. 28

సీ. గంధంబు ఘ్రాణంబ కాని తక్కినయాఱు నధిగమింపఁగ నోప వధిగమించు
రసము జిహ్వయ యితరములాపనికిఁగావు రూపంబుఁ[1]జక్షుస్స యోపు నెఱుఁగఁ
బెఱయవి యెఱుఁగవు తెఱవ సంస్పర్శంబుఁ గాంచుఁ జర్మంబ తక్కటివి గానఁ
జాలవు శబ్దంబుఁ జాలుఁ బట్టంగ శ్రోత్రంబ యన్యములు దత్కారణమునకు

తే. వెరవు లేవు సంశయితసంవేదనంబు
మనసుకృత్యంబ యిక్కార్యమునకు నొండ్లు
సొరవు నిష్ఠ బుద్ధిన యగుఁ జొరఁగ నేర
వి త్తెఱంగున కపరంబు లెఱిఁగికొనుము. 29

ఇంద్రియమనఃపరస్పరసంవాదప్రకారము

వ. అనిచెప్పి మనస్సునకు నింద్రియంబులకుం దొల్లి గలిగినసంవాదంబు సెప్పెద
నాకర్ణింపు మింద్రియంబులు మనస్సుతో నేము నీవు నొక్కరూప యనుటయు
మనస్సు వాని కిట్లనియె. 30

చ. చన దిటు లంట గం పెఱుఁగఁ జాలదు నాసిక [2]జిహ్వయుం జవుల్
గొన వెర వేదు రూపు గనుఁ గొంటకుఁ గన్ను వలంతి గాదు సోఁ
కు నెఱుఁగుశక్తి చర్మమునకుం బ్రభవింపదు శబ్దజాతము
న్వినఁ జెవి కల్ప మేనియును నే ర్పొడఁ గూడదు నేఁ దొఱంగినన్. 31

వ. నిజంబుగా నేను దొఱంగితి నేని. 32

ఆ. అప్రయోజనంబు లై యుండు నాఱిన, నిప్పులట్లు శూన్యనిలయములును
బోలె మీస్వరూపములు గాన మనలోన, నెక్కుడేన చూవె యింత నిజము.

వ. అనిన విని యింద్రియంబు మనంబున కి ట్లనియె. 34

సీ. ఇంతవ ట్టిట్టిద యిట్లైనయంతన కలుగ నేర్చునె యధికత్వ మేము
వెలిఁ గాఁగ నీ వొకవిషయంబు నేనియు ననుభవించితయేని నధిక మగుట
గానంగ వచ్చు మాలో నొకం డడఁగిన ననుభవింపుము తదీయార్థ మట్లుఁ

---

1 చక్షువయోపు. 2 జిహ్వకుం జవుల్, కొనుటకు లేదు రూపు.

గాక ఘ్రాణంబున గంధంబు జిహ్వ రసంబు చక్షువున రూపంబు వినుము
ఆ. చర్మశక్తిఁ జేసి సంస్పర్శవిషయంబు, శ్రోత్రయుక్తి శబ్దమాత్రకంబు
కాని యొంట నొంటిఁ గబళింపఁ జాల వెట్లధికతానిరూఢి కాఁపడితి. 35

క. మును మే [1]మాలంబించిన, వెనుకఁ గదా నీకు ననుభవింప వశం బో
మనసా [2]నీ వెంగిలి కా, దనుమా యవ్విషయ మెక్కు డయ్యెడు మనలోన్.
క. నీ వడఁగినను బ్రాణముఁ, గావఁగ మాయంద బోధకం బగుద్రవ్యం
బావర్తింపఁగఁ జేయుట, గావించును నీకుఁ దెలివుఁ గనికొను మిదియున్. 37
సీ. అట్లు గా దిట్లని యనుశాసనము సేయఁ గడునేర్చుశిష్యులకడకుఁ బోయి
వినిపింపఁ దొడఁగి యవ్వినుతార్థములు వార లుగ్గడింపఁగఁ గనునొజ్జవోలె
మముఁ గొని విషయోత్కరము నీవు భోగ్యంబు గాఁ జేసికొందు నీకలలు గన్న
యప్పుడు మాలేమి నవ్విషయంబు బొంకైన వాకిలి లేనియాలయంబుఁ
ఆ. జెంది మరలినట్లు నేడ్పాటు వారయుదు, గాక సత్యభుక్తి గలదె నీకు
నింతపట్టుఁ గాన్పు మేమును నీవును, గలసి పరఁగ భోగకలన గలుగు. 38

వ. అని యివ్విధంబున మనంబును నింద్రియంబులును సంవాదంబు సేసె నని
యప్పురుషవరుం డావరవర్ణినితో వేఱొక్కండు వినుమని యి ట్లనియె. 39
సీ. ప్రాణప్రభృతు లగుపవను లంభోరుహగర్భుని నొక్కటఁ గానఁ బోయి
యెక్కుడు మాలోన నెవ్వఁడు నావుడు నవ్విభుం డెవ్వార లుడఁగ నడఁగు
దురు పెఱవార లెవ్వరికిఁ బ్రవర్తన మొందిన నెల్లవారును జరింతు
రధికు లందఱకును నట్టివారలు మీరు నను డని పలికినఁ జనక నిలిచి
ఆ. ప్రాణుఁ డాది గాఁగ [3]బవను లందఱుఁ దమ్ము,వలన నవ్విధంబు గలుగఁ దెలుప
నాతఁ డే నెఱుంగనా యది యట్టిద, వినుఁడు మీవిశేషవృత్తిభంగి. 40

తే. ఎప్పు డెవ్వరివలన నే చొప్పు గలుగు
నపుడ వా రెక్కు డగుదు రన్యోన్యమిత్ర
భావమునఁ దాల్పుఁ డొండొరుఁ బవనులార
పొరిఁ బరస్పరభావనాపరుల రగుఁడు. 41

వ. ఇత్తెఱంగున మీకు భద్రం బగుం బొం డని పుచ్చె నట్లుపదేశించిన బ్రహ్మ
వాక్యంబుల వాయువులు సమత నొందె నని చెప్పి వాయువిషయం బైనయది
నారదదేవమతసంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణి
కి ట్లనియె. 42

తే. దేవమతుఁ డనువిప్రుండు దేవమునివ, రేణ్యుఁడగునారదునినొక్కపుణ్యభూమిఁ
గాంచి వినతుఁడై యాతనికరుణవడసి,భక్తిరసముప్పొంగారఁ దత్ప్రాంతమునకు.
సీ. అల్లన చన నాతఁ డాదరంబున నిందు ర మ్ముండు మనుచుఁ గరమునఁ జూపు

1 మవలంబించివ. 2 నీవ యెఱిఁగి కా, దనుమా యెవ్విషయ. 3 బవనులుఁ దమతమ.

నెడ సమానీనుఁ డై కడు వినయంబున హస్తములు మొగిచి దయాసమగ్ర
యొఱిఁగింపు పవనంబు లేనింటియందును జాయమానం బగుజంతువునకుఁ
దొలితొలి యెద్ది దాఁ దొడఁగు వర్తింపంగ ననవుడు నారదుం డతనితోడ
తే. వాయు వెయ్యది గర్భసంవాసమునకుఁ, జొనుపు జీవునిఁ దజ్జంతుజననవేళఁ
దొలుత దాని కనంతరకలితమైన, మారుతంబు ప్రవర్తించు మఱియు వినుము.
తే. పురుషునందు సమానంబుఁ బొలఁతియందు
వ్యానమును జువ్వె పొడమించు వరుస ననఘ
శుక్లమును శోణితంబును జాలు గల్గు
నయ్యుగంబును విధిచెద్ది నమరఁ బొంద. 45
క. విను సృష్టశోణితంబునఁ, బనుగొనుశుక్లంబువలనఁ బ్రాణుఁడు దగ వ
ర్తన మొందుఁ బ్రాణశుక్లము, లనూనహేతువులు గానపానుఁడు నడచున్. 46
క. చనుఁ బ్రాణుఁ డధోగతి న్యూర్ధ్వనిరూఢి నపానుఁ డివ్విధము గలయీరెం
టను నగ్నిమయోదానం,బును వ్యానంబును సమానమును వర్తించున్. 47
ఆ. పావకుండు సర్వదేవాత్మకుండు ప్రాణంబునకు నపాననామమునకు
నంతరమున వెలుఁగునాభవ్యమూర్తి యు,దానరూప మండ్రు తజ్జ్ఞజనులు. 48
సీ. విను మహోరాత్రంబులును శుభాశుభములు
సత్యానృతంబులు సదసదాహ్వ
యములును నైసద్వంద్వములు ప్రాణాపాన
ములకు నామాంతరంబులు దదీయ
మధ్యవర్తిత నొప్పు మహనీయవహ్ని యు
దానంబు దాని నిర్ద్వంద్వభావ
మాంతరయోగవిద్యాప్రవీణులు గండ్రు
పరమశాంతి యనంగ బ్రహ్మ మనఁగ
తే. నరయ భేదంబు లేదన్నయట్టు లుండు, నమ్మహావస్తువును నుదానాకృతియ య
నంగఁ జెవి యార విందుము నలినగర్భు,చేత నని దివ్యమునియిట్లు సెప్పెఁగరుణ.
వ. అని చెప్పి యింద్రియమనసపవనంబులభంగులుగనుంగొనుట యాత్మత్త్వంబులకుఁ
బరమం బయినతత్త్వంబు గనుటకుఁ గతం బై యుండు నని పలికి యద్ధరామరుం
డారామారత్నంబును సదయంబుగా నవలోకించి యుత్తమరహస్యంబు సెప్పెద
నాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 50

జీవాత్మస్వరూపనిరూపణప్రకారము

సీ. కరణంబు గర్మంబు గర్త యన్నేతద్విరాజితకారకత్రయముచేత
నఖిలంబు సంవ్యాప్తమైయుండుఘ్రాణాదులునుమనంబునుబుద్ధియును బ్రవరులు
గరణహేతువు లండ్రు గంధాదివిషయసంతతియు మంతవ్యబోద్ధవ్యములును

గర్మహేతువు లగుఁ గంపు గొనఁగ నానఁ గాన ముట్టఁగ వినఁగాఁ దలంప
తే. నిశ్చయము దగఁ జేయంగ నేర్పు [1]లేదు
గలవు జీవాత్మునకు నవి కర్తృహేతు
భూతములు [2]వాన విషయానుభూతి నతఁడు
దొలఁగునిష్టలు మోక్షహేతువులు సుమ్ము. 51

వ. కరణకర్మకర్తృకారకాత్మకుం డగుజీవాత్ముండు భోక్త యగుటఁ దక్కి వివిధ విషయమూర్తు లగుహావిస్సుల నుదాసీనత్వస్ఫురితంబులు సేసి వేల్చునిష్ట నాత్మస్వరూపం బగుననలంబు ప్రజ్వలితం బయి యవిద్యాధూమరహితం బగుచుం బొలుచు నది మోక్షప్రకారం బట్లు గాక భోక్త యగు నేని నట్టిద బంధప్రకారం బని నిర్దేశించి ముక్తభావంబునకు మూలం బయినయోగయజ్ఞంబునం దేను బ్రవృత్తుండనై యున్నవాఁడ దానికి సర్వపరిత్యాగంబు దక్షిణ దాన సకలాత్ముం డగునారాయణుండు ప్రీతుండై స్వీకరించు నద్దశ పేరు మునులు ముక్తి యని చెప్పుదు రని చెప్పి యవ్విప్రుండు వెండియు. 52

సీ. శాస్త్ర యొక్కండ తచ్ఛాసనంబునన యేఁ జరియింతు నొక్కండ గురుఁ డతండు
సెప్పినయర్థంబు చిత్తంబులో నుంతు శ్రోత యొక్కండ తజ్జాతబుద్ధి
నెగడుదు నొక్కండ పగవంగ విద్వేష్ట వాని [3]వ్రాల్చినదిక్క వ్రాలి యెదరఁ
గడపుదు గడవంగఁ గారణ మయ్యేదు తెఱఁగు పెద్దలచేత నెఱిఁగినాఁడ
ఆ. వినుము దేవతలును మునులును బరమేష్ఠి, యొద్ద కరిగి మాకు నెద్దిహితమొ
యనిన నావిధాత యక్షరోపాసన, మనియెఁ గాన దుర్గ మబల కడతు. 53

వ. ఇంక నెక్కడ గడచెద మున్న కడచితిఁ గ్రోధతిమిరంబును లోభవ్యాళంబును గామదస్యుదూషితంబును నగుదుర్గంబు గడచి యొకవనంబు ప్రవేశించితి ననిన విని యవ్వనిత యవ్వనం బెట్టి దని యడిగిన నమ్మహాద్విజుం డిట్లనియె. 54

ఉ. అంతకుఁ బిన్నలున్ వెదక నంతకుఁ బెద్దలు లేవు దుఃఖ మ
త్యంతముఁ జేయ సౌఖ్య మెస లార నొనర్పఁగ నొండొకంటియం
దంతటి నేర్పు లేదు వెఱ వన్నది యేమియు నవ్వనంబు ని
శ్చింతతఁ జొచ్చి యున్ననరుఁ జెందదు నిర్వృతి నెందు నుగ్మలీ. 55

తే. కొన్నిటికిఁ బంచవర్ణముల్ గుసుమఫలము,లందుఁ గొన్నిటి కేకవర్ణాంచితంబు
లవనిజములు గొన్నిటికి నవ్యక్తవర్ణ,కములు సౌరభ్యమాధుర్యసమధికములు.

వ. అవ్విపినంబున. 57

క. వృక్షంబులకుం గలుగును, దీక్షాగుణములును నతిథితృప్తికృతియుఁ బ
ద్మాక్షీ యతిథులు బ్రహ్మాస్యదృక్షులు సౌఖ్యంపునిట్టు దేలుదురు మునుల్. 58

---

[1] లేదు, కలదు జీవా. [2] వాని విషయానుభూతి. [3] వ్రాలినదిక్క.

ఆ. కెలఁకులకును మింటికిని మేర లివి యన, రాదు గాన యయ్యరణ్యభూమి
వెలుఁగు లొండ్లు సొరవు వినుము క్షేత్రజ్ఞుండు,రవి దదీయసేవ భవముఁబాచు

క. మృగనయన బ్రహ్మసంభవ, మగు జలము వహించుచుండు నందులనదులున్
నగములు విను దానఁ దప,స్విగణం [1]బవ్యయపదంబుఁ జెందం గాంచున్. 60

వ. అట్టి దవ్విపినంబు. 61

ఆ. మాననీయనియతిమహితతపోధన,వంతు లైనయట్టివారు శాంతి
దాంతినిస్స్పృహాతలు దలకొన సుసమాహి,తాత్ము లై వసింతు రందు సాధ్వి 62

వ. అని చెప్పి మఱియును, 63

సీ. వినుము మూర్కొనఁ జవిగొన దర్శనస్పర్శనము లాచరింప వినంగ నెలయ
నేమిసంకల్పంబు నెడఁ జేర్ప నిష్టార్థ[2]ములను ననిష్టార్థములను గోరు
టయును నొల్లకత్రోచుటయును స్వభావకృత్యములవి గనుఁగొంచు నబల వానఁ
బొరయ నెట్లన్న మేల్ దొరకొనుఁ గోరకయును బోదు కీడు ద్రోచినను దీని

తే. నెఱిఁగి యేను స్వభావంబునెడఁ బయోజ,పత్త్రగతజలబిందువుభంగిఁ దాల్తు
నని యెఱింగించి బ్రాహ్మణుఁ డతివతోడ,మఱియు నిట్లను శాత్త్రవమథనకల్య.

వ. ఒక్కయెడ నధ్వర్యునకు యతికిం గలిగినసంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మధ్వ
ర్యుండు పశువుం బ్రోక్షించుచుండ యతి నిరీక్షించి యిది హింసగాదే యనిన
నతండు. 65

తే. ఛాగ మిది యపయంగ నాశంబుఁ బొంద, దూర్ధ్వలోకసుఖంబుల నొందుఁగాని
శ్రుతులవాక్యముల్ నీకెక్కసూనృతంబు, లగునయేని నీ విట్లంట యనుచితంబు.

వ. అని వెండియు నప్పశువు నుద్దేశించి. 67

క. భూతములు నింద్రియంబులు, నాతతగుణ యాత్మయోనులందుఁ గలయఁ బిం
డేతరుఁ డగు జీవుఁడు స్వా,ఖ్యాతిశయం బొందు నధ్వరాతిశయమునన్. 68

క. అని పలుకుటయును యతి యిట్లను ఛాగము పుణ్యగతికి నరిగెడుఁ బో యి
ప్పని నీ కెవ్విధము ప్రయో,జనంబు సిద్ధించుఁ జెపుమ సమ్యక్ఫణితిన్. 69

వ. అనుటయు నధ్వర్యుం డతని కిట్లనియె. 70

క. ఆగమము పశువిధిం దగ, యాగ మొనర్చినఁ ద్రివిష్టపానేకమహా
భోగానుభూతిభవ్యస,మాగమ మది యనుట బొంకె యాగమువేదీ. 71

చ. అనవుడు హింస పాప మని యాగమువాక్యము లంద కాదె యేఁ
గని యిటు లంటి నన్న యతిఁ గన్గొని నీవు సమాధిఁ బ్రాణరో
ధనము మనోలయంబు సుకృతంబులు గా నొనరించి వెండి యో
గనిరతిఁ బొందె దత్తెఱఁగు గా దొకొ హింస దలంచి చూడఁగన్. 72

వ. అని పలికిన నయ్యధ్వర్యునకు నయ్యతిముఖ్యుం డిట్లనియె. 73

---

1 బవ్యక్తపదము. 2 మూలను గోరుచు నన్కి మొదలఁ గోరు.

చ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 74

చ. అనవుడు వాఁడు [illegible]
[illegible]
చిరక్రియఁ జూడ నేర్తుఁ [illegible]
సనము నొకింతయుం బొరయ [illegible] 75

క. అనుటయు నతనికి యతి యి,ట్లనుఁ [illegible] ననఘ [illegible]
జ్ఞనిహతి మేలు గాదన, వినిపింపఁ దలంచి యుంటి వేయును నేలా. 76

వ. అనవుడు నమ్మాటకు [illegible] ననిచెప్పి యాభార్గవరాముస్వ[illegible] డాభామినితో నీయస్త్రంబున కొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము సహస్ర బాహుం డగుకార్తవీర్యుండు దత్తాత్రేయప్రసాదంబున నఖిలద్వీపంబులు నేలి ప్రాలి తనకు నెదురు లేకున్న విజృంభించి పరశురాముం [illegible] యతనికి నత్యంతం బప్రియం బాచరించిన నతండు బహుశాఖోపశాఖాశోభితంబయినపాదపంబు నుఱుముగా నఱికి పడవైచినచందంబునం బరశుఖండితసర్వాంగునిం జేసె నంత నిలువక తత్పక్షంబురాజులం గూడికొని తదీయతనయులు దారు నారాముని యసన్నిధి నతనిజనకుం డగుజమదగ్నిం జంపినం బెంపారుకోపంబున నాటోపం బెసంగ నాజామదగ్న్యుండు రాజుల నెల్లం దర మిడి యిరువదియొక్కమాఱు పరశుధారపాలు చేసిన నతనికిఁ బితృదేవతలు సన్నిధి సేసి. 77

ఆ. పరశురామ నీవు బ్రాహ్మణుండవు నరే
శ్వరులఁ జంప నేల వలవ దుడుగు
మయ్య యనుఁడు నాతఁ డట్లన కుండుఁ డ
ఱేను రాజపశువిధానమునను. 78

క. సారనియతిఁ బాటించి మ,హారోషాగ్ని పరితృప్త మగునట్టులు గా
వీరాధ్వరంబు సేసెద, వారింపక యనుగుఁ డనిన వా రాతనితోన్. 79

క. యజ్ఞంబులలోనఁ దపో,యజ్ఞం బుత్తమము దాని నాదరణమునం
బ్రాజ్ఞోత్తమ చేయుము స,ర్వజ్ఞుఁడు ప్రీతుఁ డగు శాంతరస మొప్పఁ జుమీ.

వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనిరి తొల్లి యలర్కుం డనురాజు మనస్స్పష్టంబు లగునింద్రియంబుల కలిగి దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగింపం జూచిన నవి యయ్యవనిపతితో నయ్యస్త్రంబులం దారు నెడ మనియును రోషావేశంబునం బ్రయోగించిన నతండ చెడు ననియునుం బలికె యోపుదేని నీతపోమయంబు

1 క్షరమునఁ జిక్కి భూతగణజాలతనుక్షరముఁ.

లైనయస్త్రంబులు సంధింపు మనిన నతండు క్రోధంబు దక్కి యోగంబున శాంతి నొంది వానిం దద్దూరపతపఃఫలాస్త్రసాధితంబుల జేసి నిర్మలం బగుటను నంతశ్శత్రుజయసౌఖ్యం బనుభవింపుము బాహ్యశత్రుజయంబు జయంబుగాం గొనకుము. 31

క. అని నిశ్చించి పలుక నవ్వినుతపరిశ్రాంతు శాంతివిభవంబున సూ
నినమనసుతోడ మునిమూ,ననహాత్త్రం బైనతపమునన మే లొందెన్. 32

సీ. అని చెప్పి బ్రాహ్మణుం డయ్యింతి కిట్లను, దొడ్డిగుణములు గోష్ఠ కలవు
స్తంభాతిమానహర్షంబులు స్మార్త్త్యేకములు క్రోధసంరంభములును శోక
మును రాజసంబులుమోహతంద్రాస్వప్నములుదామసములిట్లుగలుగురిపులం
దునుమ నేమస్త్రంబు లను వగు వాన నయ్యంతరశత్రుచయంబు నెల్లం

తే. దునిమి యేనింద్రియంబుల మనము నోర్చి
శాంతి నొంది శ్రేయస్సిద్ధిసాధనం బో
నర్చునది ముఖ్యవైరనిర్ణయము జేయు
నంబరీషగీతలు విను మంబుజాక్షి. 33

వ. అంబరీషుం డనురాజు రాజనీతిపరత్వంబునం బరమప్రభుత్వంబు నొంది యరా తుల నెల్ల విగతాసులం జేసి పూజ్యం బగురాజ్యంబు పరిపాలించుచుండి యొక్కనాడు విద్వజ్జనంబులతో ని ట్లనియె. 34

తే. అరులనెల్లజయించియు నది జయంబు,గాఁగొనక యున్నవాఁడవగ్గలపుఁబగ జ యింపకున్కిఁ దద్విజయవిహీనుఁ డృష్ణ,జనిజరామృత్యువశగవ ర్తనుని జేయు.

క. [1]అంతటిలోభము గెలువక, శాంతి గలదె యని తదీయశక్తి నడచి ని
శ్చింతత్వ మొంది యాభూ,కాంతుఁడు సామ్రాజ్యమున సుఖస్థితి వడసెన్. 36

జనకునకు విప్రరూపధరుం డైనయమునితో నైనసంవాదము

వ. అని వెండియు నవ్విప్రుం డి ట్లను జనకచక్రవర్తికి నొక్కబ్రాహ్మణునకుం గలిగిన సంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము జనకుండు దనకప్రియముగ బ్రాహ్మణుండు గొఱగామి సేసిన నతనితో నీవు నావిషయంబున వసియింప వలదు పొ మ్మనిన నతండు. 37

క. నీవిషయ మెంతవ ట్టది, యే విని పరవిషయమునకు నేఁగెదఁ దెలియం
గా వినిపింపు మనుడు నా, భూవల్లభుఁ డూర కుండెఁ బుణ్యచరిత్రా. 38

ఆ. ఊర కుండి మూర్ఛ నూని యొక్కింతసేపునకుఁ దేఱి యిట్టు లనియె నాదు తాతతండ్రితరము ధరణి మద్వశ్యత, నుండ నాకు మమత యొలయ దందు

వ. మిథిల నెప్పుడు వసియించెద నిప్పురంబును మదీయం బని యంగీకరింపంబడదు కావున నిది నావిషయం బన లేమింజేసి మున్ను నీతో నాడినమాటం బుట్టినవగ

---

[1] అంతర్లోభము.

[illegible] నాలోకించి.

క. [illegible]
[illegible] 91

క. [illegible] 92

తే. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

వ. [illegible] గావున నాయవి యను కుండుటం జేసి భూమ్యాదిభూతంబులు నాచేత నిర్జితంబు
లై [2]మద్వశగతంబు నొంది యుండు. 94

చ. అనవుడు బ్రాహ్మణప్రవరుఁ డల్లన నవ్వుచు నిన్ను నారయ
న్మనమున వేడ్క పుట్టి నరనాయక వచ్చితి నేను ధర్ముఁడం
[3]బహుపదునిర్విశేషపరిపాకము గాఢనిరూఢభావ మొం
ది నిలుచుఁ గాత నీదగుమదిన్ సతతంబును శాంతికారి నై. 95

వ. అని ధర్మదేవత జనకునకు వరం బిచ్చి యంతర్ధానంబు నేసె నని చెప్పి మహా
ధరణీసురోత్తముం డయ్యుత్తమాంగనతో హితోపదేశంబు సేసెను నవహిత
వయి యాకర్ణింపు మని పలికి యిట్లను సంసారవర్తనంబు వదల విడిచి యే
నేకతంబ యున్న యెడ నీవు ముచ్చిలివచ్చి మదీయవైరాగ్యంబు మాన్పందలంచి
నాకు నధ్యాత్మబోధంబు గలుగం జేయు మని యభ్యర్థించిన నీతలం పెఱింగియు
నెఱుంగనివాఁడపోలె నధ్యాత్మవిద్యాబోధకప్రకారంబులైన వాక్యంబులు
సెప్పితి నే నింక లోకంబులం గలసి చరించువాఁడం గాను నిక్కువు బ్రాహ్మణుండ
నయితి బ్రహ్మచారినయితి జీవన్ముక్తుండ నయితి మీముబోంట్లకొలఁదిగా నన్నుం
జూచెద వది నాతెఱం గెఱుంగమి యేను జగంబు సమస్తంబును వ్యాపించి
యున్నవాఁడ నాయున్నభంగికి నాబుద్ధి సకలపృథ్వీరాజ్యంబును నాకలోకాధి
రాజ్యంబును సరిగా వని తలంచు నాబుద్ధియ నాకు ధనంబు వాయువుల నగ్ని
యున్నచందంబున సర్వజంతువులయందును నంతర్గతనై సిద్ధి యున్నది గురు
వాసగృహవాసవనవాసపరు లగుబ్రాహ్మణుల కెల్లను శ్రేయఃప్రాప్తికిం దెరు
వొక్కండ యందఱును సరిత్తులు సాగరంబుఁ బ్రాపించినతెఱంగునఁ బరతత్త్వం
బు నొందుదురు బుద్ధి నిష్కార్యంబు నధిగమింప నగుఁ గాని శరీరంబున వశంబు
గాదు కర్మంబు లాద్యంతవంతంబులు శరీరంబు గర్మబంధనకరం బింత
యెఱుంగుదుం గాన నాహృదయంబునం బరలోకభయంబు లేదు నా చెప్పిన

1 యెల్లఁ. 2 మద్వశగతంబు లై యుండు. 3 బహుపద యిన్నిలేక.

యథార్థాత్మవిద్యావిషయవాక్యంబులతాత్పర్యంబు చిత్తంబున నెలకొలిపి భావనానిరతవయి యుండుము [1]నన్నుఁ బోలేదు చెఱపకు మనినఁ బత్ని సాష్టాంగదండప్రణామం బాచరించి కేలు మొగిచి. 95

సీ. నీవు చెప్పినమహనీయవాక్యనికాయ మతిగహనం బకృతాత్ములకును
నర్థగ్రహణశక్తి యనఘ కల్గునె కృతాత్ములకైన [2]గ్రమ్మనఁ దెలియవచ్చు
నొండ దియ్యెఱుకకు నుదయింపఁ బట్టైన యట్టియుపాయంబు నాదరమున
నాకుఁ బ్రసాదింపవే కరుణాకర నావుడు నాతఁ డన్నాతితోడ

ఆ. నరణి బ్రాహ్మణుండు గురుఁ డుత్తరారణి, [3]దపము శ్రుతము నిర్మథన మొనర్ప
జ్ఞానవహ్ని పుట్టు మానిని యని చెప్ప, వనిత యట్టు లనియె వల్లభునకు. 97

క. జనవినుతచరిత బ్రాహ్మణుఁ, డనఁగా క్షేత్రజ్ఞుఁ డగుట యల్పము దోఁచెన్
మనమున నతని నరణిగాఁ, గొను టవ్వస్తువు నెఱింగికొని పిదపఁ గదా. 98

వ. అనిన నతం డిట్లనియె. 99

ఆ. అతనిఁ దోఁపఁ జేయునట్టిసాధనము లే, దింద్రియముల కందఁ [4]డేమి లక్ష
ణములు లేవు నిర్గుణత్వనిరూఢుం డ, హంత లేమిఁ దోఁచుఁ గాంత కనుము. 100

వ. అని నిర్దేశించుటయు క్షేత్రజ్ఞవిషయసంశయంబు వాసి యయ్యింతి శాంతి వొందె నని గోవిందుండు సెప్పిన గాండీవి యాబ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణియు నిట్టివా రగుదురె వా రెచ్చటివారు వారల నా కెఱింగింపవే యని యడిగిన నద్దేవుం డతనియాననం బాలోకించి, 101

క. నామనమును బుద్ధియును గృపామహితా బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణియు హృషీ
కామేయమైన క్షేత్ర, జ్ఞామలవస్తు వన నేన యనియె నరేంద్రా. 102

గురుశిష్యసంవాదంబు గృష్ణుం డర్జునున కెఱింగించుట

వ. అనిన విని యర్జునుం డచ్యుతునితో భవత్ప్రసాదంబున మదీయమతి యతి విశదయును సూక్ష్మగ్రాహిణియు నయి యున్నయది పరమం బైనవేద్యం బగు బ్రహ్మంబు నెఱింగింపవే యనుటయు నాకృష్ణుండు గురుశిష్యసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మది నీప్రశ్నంబునకు నుత్తరం బయి యుండెడు న త్తెఱంగున మేధావి యగునొక్కశిష్యుండు సంశితవ్రతుం డయినగురు నడిగిన నగ్గురుండు ప్రజాపతి భరద్వాజ భార్గవగౌతమ కాశ్యప వసిష్ఠాత్రి విశ్వామిత్ర ప్రముఖు లగుమునిజనంబు లాంగిరసుం బురస్కరించికొని విరించికడకుం జని తచ్చరణంబులకుం బ్రణమిల్లి హితం బెయ్యది తత్ప్రాప్తికి సుపథం బెట్టిది వివరింపవే యని విన్నవించిన నన్నలినాసనుండు గృపాధురీణం బైనచిత్తంబుతో న త్తపస్విసత్తముల కెఱింగించినతెఱంగు నీకుం జెప్పెద నవహితుండ వయి

1 నన్నుంబోలేదు. 2 గ్రమ్మఱ. 3 దపము చేతనిర్మథన. 4 డెలమిలక్ష,ణములులేమినిర్గుణత్వ.

[illegible] 103

క. [illegible] గాఁగఁ [illegible]
[illegible] 104

తే. [illegible]
[illegible] 105

క. [illegible]
[illegible] ¹మైనపదమవేద్యము నుండీ 106

క. కావునఁ గామక్రోధవ్యామోహములు వదలి విడిచి యనవరతంబుఁ
సేవింతురు సత్త్వము వ్యసన, భావాతీతమున మోక్షనిష్ఠాత్ముల్. 107

వ. అది హితంబు పరప్రాప్తికి సుపథంబు చెప్పెద వినుండు. 108

క. చతురాశ్రమములును జరణ, చతుష్టయమును గాఁగ [illegible]
[illegible] 109

వ. నాలుగాశ్రమంబులకు సామాన్యంబు యథాత్మ్యవిత్త్వంబు లేక పరతత్త్వంబు
నొంద రామి [illegible] లోనుగా నిట్టి యథాత్మ్య
దర్శనం బనం జతుర్వింశతితత్త్వాలోకనంబు గావునఁ దత్త్వంబులు వివరించెద.

తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము
లింద్రియము లివియెల్లను మునీంద్రులార
మన మహంకారబుద్ధు లిట్లొనరి ప్రకృతి
గలయఁ దత్త్వచతుర్వింశతికత్వ మొందు. 111

క. వినుఁడు ప్రభవవిలయజ్ఞా,నవిహీనము గాఁగ వీని నైజ మఖిలముం
గనిన భవమోహ మొందఁడు, గనుఁ బరతత్త్వంబు నతఁడు గతకల్మషుఁడై.

వ. అని నిర్దేశించి యద్దేవుండు వెండియు. 113

క. వ్యక్త మనిర్వాచ్యం బ, వ్యక్తము సుస్థిరము ధ్రువము ²వ్యాపిత్వధురా
యుక్తము కలితగుణత్రయ, శక్తి నవద్వారపుర మసాధ్యము సుండీ. 114

క. తత్సాధనంబు దద్గత, చిత్సులభత్వప్రసిద్ధిఁ జేయు త్రిగుణసం
పత్సారవంత మది గుణ, జిత్సువ్రతులైనవారిచే సాధ్య మగున్. 115

సీ. సంయమివరులార సత్త్వరజస్తమోనామరూపములు గుణంబు లవియు
నన్యోన్యమిథునత్వ మన్యోన్యసంశ్రయ మన్యోన్యసంకలితానువృత్త
భావ మన్యోన్యోపజీవనాచరణంబు గలిగి దుర్బోధత్వగాఢంగు
లై యుండుఁ దమము నియమితమైనరజస్సుఁ దన్నియమమున సత్త్వంబునడచు

తే. సత్త్వ ³ మడఁగినచోఁ దమశ్చరిత మెసఁగు
లోభశోకసమ్మోహనిద్రాభయములు

---

1 మైన పదమవేద్యము. 2 వ్యాపిత్వదశా, యుక్తము. 3 మెడలినచోఁ,

వికృతిదుర్మానమాక్షేపపాపకృతిలోప
[1]శౌర్యమాత్సర్యములు దమస్సంభవములు. 116

ఉ. పాములుఁ జేళ్లనుం బసులుఁ బందులుఁ గుక్కలు మీలుఁ గోళ్లలుం
జీవులుఁ గాకులుం గ్రిములు జింకలు నక్కలు గొంకనక్కలు
ద్రోమలు ప్రాఁకులుం బొదలు నోప్రలఁ బీడలఁ బొందువారు మఱిం
తామసభాగు లట్టి మఱి తద్విధజంతువు లెన్ని యన్నియున్. 117

క. ఇవి తామసంబు లని గుణ, నివహములోఁ గీడు పాప నేర్పునతఁడు త
ద్వివిధవికృతినిరసనహే,తువివేకము గలుగఁ గా నధోగతి దలఁగున్. 113

చ. బలమును శౌర్యముం [2]మదముఁ బ్రాభవముం సుఖదుఃఖభాగితా
కలనముఁ జెల్మి సేతయును గాంక్షయు నొల్లమియుం బ్రతాపముం
గలహము నీర్ష్యయుం బహువికల్పప్రభాషలుఁ గామినీజనం
బులయెడ గాఢరాగతయు బొంకును నుబ్బు రజఃప్రభూతముల్. 119

చ. అవి దొలుబాముసం గలుగునట్టిజనంబులు నీతు లిట్టి వి
ట్టివి యనినీతు లన్మతిపటిష్ఠత గల్గి త్రివర్గ వర్తనం
బు వెరవు నొంది యర్థములఁ బొంపిరివోవుచుఁ గామసౌఖ్యవై
భవములఁ గ్రాలుచుం మనుజభావనిమోహితఁ బొల్తు రెంతయున్. 120

క. రాజసగుణములకుం గల నైజ మెఱుఁగువారు తజ్జనకవైకృతముల్
ధీజితములు గావింపఁగ, నోజ గలిగి శుభదవృత్తి నొందుదు రెందున్. 121

సీ. సంతోషమును బ్రకాశత్వంబుఁ బ్రియమును నానందమును గరుణాభిరతియు
క్షమయును సత్యంబు శౌచంబు ధృతియు నకార్పణ్యమును దితిక్షయునహింస
యునునార్జవంబును ననసూయయును నక్రోధరాహిత్యమును నసంరంభతయును
సమత దాక్షిణ్యంబు శ్రద్ధధానతయు నక్రూరభావంబు హ్రీగౌరవంబు

తే. సత్త్వజాలంబు లివి పూర్వజన్మసంక,లితము లైనట్టివా రహంకృతి మమత్వ
మర్థతృష్ణ గామార్తి లేకతులబోధ,భరితులై యూర్ధ్వలోకవైభవముఁ గంద్రు.

క. వినుఁ డాగుణంబు లన్నిటిఁ, గనుఁగొని తత్తదనుషక్తి గలుగనివాఁ డ
ప్పనిచే భుజింపఁ గాఁ బడఁ, డనఘాత్మకులార క్రింగు నతఁ డారాశిన్. 123

వ. అని చెప్పి యప్పరమేష్ఠి మఱియును, 124

సీ. వేర్వేఱ యుండవు వినుఁడు గుణంబు లన్యోన్యసంకలితంబు లగుచు బరఁగు
సంతతంబునన సంసారయాత్రాప్రవర్తనం బొనరించు వానిలోన
నెయ్యదిమిగులఁదోఁచిన దజ్జన్యంబులోలయుఁబాయుటయు నొక్కొక్కమాటు
గలుగు [3]దమం బెఱుఁగలి యధికం బైన స్రోతస్సధోముఖ స్రుతి రజస్సు

ఆ. వెరిఁగినపుడు మధ్యసరణి సత్త్వము వృద్ధిఁ, బొంద నూర్ధ్వవృత్తిఁ బొందు వీని

1 శౌర్యమాత్స. 2 ముదము. 3 దమంబు పేర్కొని.

నుకు ¹ప్రకాశభేదములఁ జెలంగించిన, నవి సుదుస్తరంబు లగుచుండు. 125

క. ప్రాకృత పుణ్య ²జనగమన, హేతువు లగుచు గుణావిశేష విభాగములఁ దా
[illegible] 126

వ. గుణత్రయంబునుం బ్రోచుట మేలది బ్రోవుచుండఁ గ్షితి సత్త్వంబు లేకుండు నేని. 127

క. సాత్త్వికులకు వనము రజో, వృత్తికలితభక్తులకు మన్ననగరవా
సిత్వముఁ దామసులకు నీ, వృత్త్యంతరాభోజనంబు సంప్రాప్త మగున్. 128

క. ధర్మార్థకామగోచర, కర్మములకు సాత్త్వికాదికప్రకరణికా
రోర్మలు హేతువు లగు నీ, మర్మజ్ఞత కీతద్విధూతి కారణము సుమీ. 129

క. క్రమమునఁ బ్రాణంబు సహ్యాసము సత్త్వంబును ³రజస్సు నాకుం జూడఁగా
యమినయలార యయానము, దమ మిట్టుల ప్రీతియు సువిహితంబుగఁ జెప్పన్.

క. జపమును దానము యజ్ఞముఁ దపమును గర్తృజనచిత్తదేశలను దత్త్వా
ద్యుపహితము లగుట నడచుం, ద్రివిధంబుల సాత్త్వికప్రకృతియ మేలౌటన్.

క. వినుఁ డెక్కువ దక్కువలే, కనయము నెనసినగుణత్రయంబును జూడే
వినుతావ్యక్తం బనఁగాఁ, జనుతత్త్వము శివ మచలము శాశ్వత మనయన్. 132

క. సదసత్ప్రకాశనిత్యం బది, దాని తెఱంగెఱుంగువాఁడు విజ్ఞా
నదశావధూతగుణుఁ డై, యపవర్గతిఁ బొందఁ గను నిరామయపదమున్. 133

వ. అని యుపదేశించి వెండియు. 134

మనోబుద్ధ్యహంకారాది తత్త్వప్రకారము

సీ. అవ్యక్తమునను మహత్తత్త్వ ముదయించు నది బుద్ధి మతి ధృతి ఖ్యాతి సంవి
దుపలబ్ధినామంబు లొంది యెందును గని విని చని కావించి విభుత నొప్పు
దాన నహంకారతత్త్వంబునకుఁగల్గుఁ బ్రభవంబు వినుఁడు తద్భావితాత్మ
కం బై ప్రవర్తించుఁ గార్యనీతుల లోక మఖిలంబు వర్ణత్రయప్రజనితు
తే. లధ్యయనమును వ్రతమును నధ్వరంబుఁ
దపము మొదలైనక్రియ లందుఁ దగిలి నడచు
జెల్లఁ దద్వ్యాప్తిఁ జేసియ తెల్ల మింత
జగము రంజిల్లు దాని తేజంబువలన. 135

క. వినుఁ డాతత్త్వంబుల సం,జనితము లగు మేదినియును జలమును దేజం
బును వాయువు నాకాశము, ననఁగ మహాభూతములు నిరతిశయమహిమన్.

తే. తద్గుణంబులు సూరె గంధంబు రసము, రూపసంస్పర్శశబ్దముల్ రూఢభంగిఁ
బరఁగునివ్విషయములపాల్పడ్డమనసు,గలుగుజంతువు మోహాంధకార మొందు.

---

1 ప్రకాశభేదముల సెలఁ...నవి సుదుస్తరంబు. 2 ద్రివిధగమన. 3 రజస్సునకుఁ జూడఁగ సం,యమి.

క. దేహ మ్మిది జంతుప్రజకు, నూహింపఁ గ నగుచుండుఁ దను నుర్వీశ్వర తద్దే
హాశ్రయమునఁ బొసఁగిర్చెల, మానవపమునఁ బొరయ నీవు మహితార్యజనుల్. 138

క. దేహములు నశ్వరములు, విషసన్నిభములు సమగ్రవికృతజనకముల్
దేహాగుణముల నెల్లఁ గలుషములుగాఁ జేయు మోహాలోభకరములై. 139

ఆ. మాంసశోణితాస్థిమయశరీరంబులఁ, దారు గాఁగ [1]లగ్గ దలఁచునట్టి
కృపణజనులు వీని కీడు గానఁగ లేక, చిక్కి చెడుదు రింత నిక్కువంబు. 140

వ. పండితులు వీనిచేతం జెడ రని పలికి పద్మసంభవుండు వెండియు. 141

తే. అంతరాత్మ యనంగఁ బ్రాణాదిపంచకమును వాఙ్మనోబుద్ధులుఁగా నిరూఢి
గలుగు నీయష్టకంబు లోకమున కెల్లఁ, దా నుపాదానకారణత్వము వహించు.

వ. ఇవ్విధంబునం గనుంగొనుట బోధంబునకు నిధానంబు. 143

సీ. వినుఁ డహంకారసంజనితంబు లగుచక్షురాదికబుద్ధీంద్రియములుఁ బాయు
ముఖ్యకర్మేంద్రియములును మనంబును నేకాదశేంద్రియానీక మీక
డింపసందడ బడి కుందక యం దెవఁ డుంపేనిఁ దనవంక కీడ్వఁజాలు
బుద్ధితత్త్వము గల్గుశుద్ధాత్మకుఁడు పరతత్త్వంబు గనుటకుఁ దా వలంతి

తే. యని యెఱింగించి మఱియు నిట్లనుచ జెండు, స్వేద ముద్భేద మండ మన్వీనఁ బుట్టు
నర్థముమధ్యమోత్తమదశలైన భూతరాసు లత్యుత్తమములు జరాయుజములు.

వ. భూతతారతమ్యజ్ఞానంబు మాననీయం బగుట నిట్లు సెప్పితి నధ్యాత్మాదులం జెప్పెదఁ దద్వైవిత్త్వంబు విద్యామూలం బై యుండు నవధానంబుతో వినుండు.

క. అంబర మాది యనిలతేజోంబుధరలు వరుసతోడ నగుఁ జూరె ద్వితీ
యంబుఁ దృతీయంబుఁ జతుర్థంబును బంచమము భూతతతి యట్లుండున్. 146

వ. అధ్యాత్మాదులు భూతాధిష్ఠానంబులు గావున భూతంబుల ము న్నుపన్యసించితి.

సీ. శ్రోత్రమధ్యాత్మంబు సూరె శబ్దం బధిభూతంబు దిశలు ప్రబుద్ధులార
యధిదైవతము చర్మ మధ్యాత్మ మందలిసంస్పర్శ మధిభూతసంజ్ఞకంబు
దానికి నధిదైవతంబు విద్యుత్తు నేత్రంబు దా నధ్యాత్మకంబు రూప
మధిభూత మాదిత్యుఁ డధిదైవతము జిహ్వ యధ్యాత్మకము రస మారయంగ

తే. దానియధిభూత ముడుపతి తదధిదైవతంబు ఘ్రాణమధ్యాత్మంబు దలఁప గంధ
మంచితాధిభూతము దదీయాధిదైవతంబు మారుతమండ్రు విద్వజ్జనములు. 148

వ. ఇవి బుద్ధీంద్రియప్రపంచంబు. 149

సీ. పాదపాయూపస్థపాణివాగ్వర్గంబు కర్మేంద్రియములు సత్కర్ములార
యధ్యాత్మములు వాని కగునధిభూతముల్ గంతవ్యమును విసర్గమును శుక్ర
మును గ్రమవృత్తిమై వినుఁడు కర్తవ్య వక్తవ్యంబులును నధిదైవతములు
బభ్రుమిత్రప్రజాపతిశక్రవహ్నులు మఱి యహంకారంబు మనసు బుద్ధి

1 నాత్మఁ దలఁచు.

తే. ప్రాణితావాప్తాత్మకము లధిభూతవృత్తి
వెలయు నభిమాన [1]మంతవ్యములును నిశ్చ
యంబు నధిదైవతము రుద్రుఁ డమృతకిరణుఁ
బ్రహ్మ యిది వేదవాక్యనిశ్చయము తెఱఁగు. 150

ఆ. ఇట్లు తెలియనేర్చి యింద్రియముల నింద్రియార్థములను భూతపార్థములను దె
మల్చి చిక్కకుండ మనసున నొదిఁగించు, ఘనుఁడు లాఁగ ఫలనిరాకులుండు. 151

వ. అని నిర్దేశించి నీరజాసనుం డాసంయమివరులతోఁ సూక్ష్మభావత్వసంపాదనియు శివయు నగునివృత్తితెఱం గెఱింగించెద నమ్మాట మున్నాడి యి ట్లనియె,

సీ. కమఠంబు దనయంగకముల నెట్లట్లు కామముల విద్వాంసుండు మరలఁ దిప్పఁ
గామంబుల మరల్పఁగా నోపుఁ దుండు విరజస్కుఁ డై ముక్తికెఱవు గాంచు
నింద్రియంబులు పఱియింటని గుదియించుకొక్కడుఁ బెర పడి యింధనముగ
నాత్మాగ్ని వెలుఁగు భూతావలి నాత్మఁ గాంచినసూక్ష్మతత్త్వదర్శనము గలుగు

తే. భూతపంచక జలధి రోగాతిశోక, సహితభోగలవాంశకాక్రయము దీని
విభులు గాముండుఁ గ్రోధుండు వీరి గెల్వ, వచ్చినప్పుడ యది గడవంగవచ్చు.

ఆ. మనసు మనసునంద మడఁచి యాత్ముని నాత్మయంద కాంచునట్టి యతఁడు సర్వ
విదుఁడు సకలభూతవితతియందును దనుఁ, గనుచు నుండు నిర్వికల్పకముగ.

తే. ఆత్మతత్త్వ మేకంబ దీపాంతరములఁ
[3]గలుగఁజేయు ప్రదీపంబుకరణి నావ
హించు రూపాంతరముల నయ్యేలమి యును బు
ధుండు గనుఁగొని భ్రమయక యుండు నొకట 155

తే. ఆపరంజ్యోతి వేల్పు లర్యముఁడు వరుణుఁ
డనిలుఁ డగ్ని సోముఁడు విష్ణుఁ డజుఁడు శివుఁ డ
నంగఁ బరఁగుశబ్దములు సన్మతులు దానిఁ
బ్రయతు లయి భజియింతురు నియతులార. 156

వ. అని చెప్పి యచ్చతురాననుం డమ్మానసీయులతో మఱియు ని ట్లను ధర్మంబునకు నహింస లక్షణం బధర్మంబునకు హింసయు దేవతలకుఁ బ్రకాశత్వంబును మనుష్యులకుఁ గర్మంబును నాకాశంబునకు శబ్దంబును వాయువునకు స్పర్శం బును జ్యోతిస్సునకు రూపంబును జలంబునకు రసంబును బృథివికి గంధంబును భారతికి శబ్దంబును మనంబునకుఁ జింతయు బుద్ధికి వ్యవసాయంబును దవియ మహత్తత్త్వస్వరూపంబునకు ధ్యానంబును నవ్యక్తంబునకు సాధుత్వంబును యోగంబునకుఁ బ్రవృత్తియును జ్ఞానంబునకు సన్న్యాసంబును లక్షణంబులు లక్షణజ్ఞానంబు పరతత్త్వపరిజ్ఞానంబునకు హేతుభూతంబు. 157

1 సంకల్పములును. 2 వేధ యమృత. 3 గనఁగఁజేయు.

ఆ. జ్ఞానపూర్వ మైనసన్న్యాసకలనంబు, పరమగతి నొనర్చు భవ్యులార
స్వాంతస్థ్రితహితుఁ డై నతని జరామృత్యుత్యాని, స్తరణకరణ మైన ధర్మ మెఱుఁడు. 158

అవ్యక్తనామకతత్త్వనిరూపణప్రకారము

సీ. అవ్యక్తనామకం బగుతత్త్వ మరయ నలింగంబు పురుషుఁ డలింగుఁ డతఁడు
క్షేత్రంబు నెఱుఁగుట క్షేత్రజ్ఞుఁ డనఁ జను క్షేత్రంబు నాఁగఁ బ్రకృతి యనంగ
నవ్యక్తమునకు నామాంతరంబులు గుణప్రభవమాతత్త్వమా ప్రభువు గుణము
లెఱుఁగవు చేతనాహీనముల్ గాన యత్యంతరాత్ముఁడు దత్క్రియాప్రపంచ
ఆ. మెఱుఁగు నిట్టు లగుట యోగి గుణమ్ముల, విడిచి నిలిచి తత్త్వవేది యంత
రాత్మవేశమున నచలనిరామయావ్యయపదంబు నందు ననఘులార. 159

వ. అని వెండియు. 160

సీ. జ్యోతిస్సులందు వరుఁడు రవి భూతంబులం దగ్ని వరుఁడు విద్యలఁ బ్రధాన
సావిత్రి దేవతాసమితిఁ బ్రజాపతి ఘనుఁడు వేదముల ముఖ్యంబు ప్రణవ
మనిలచయమ్మునఁ బ్రాణ [1]మగ్ర్యము ఛందములకు గాయత్రి యగ్గలము పశువు
లకు మేటి యజ మఖిలచతుష్పదములకు ధేనువు మిక్కిలి మానవులకు
తే. బ్రాహ్మణుఁడు వరిష్ఠుండు పక్షులందు, శ్యేన మధికంబు యజ్ఞవిధానముల హు
తంబు పెద్దయుగములఁ గృతంబు మేలు, ధాతువర్గములోన నుత్తమము పసిఁడి.

సీ. యవ లోషధులలోన నన్నంబు భక్ష్యభోజ్యములందు జలము పేయములలోన
నమరాచలము పర్వతములలోఁ బ్లక్షంబు దరువులలోన నూర్ధ్వంబు దిశల
జాహ్నవి నదులందు సాగరంబు సరస్సులందు గృహస్థత్వ మాశ్రమముల
నెక్కు డారయ నెక్కు డేను బ్రజాపతులం దచింత్యాత్మకుం డైనయట్టి
తే. విష్ణుఁ డెక్కుడు నాకంటె వినుఁడు తెలియ,నీశ్వరుఁడు దేవతావలి కెల్ల నెక్కు
డతఁడు నా నే ననఁగ విష్ణుఁ డనఁగ వస్తు,వొకఁడ మూర్తిత్రయంబున నుల్లసిల్లు.

క. నెఱయఁ బ్రధానపదార్థము, లెఱుఁగుట పరిబోధమూల మెఱుకల కెల్లన్
మెఱుఁ గిడుట మమ్ము మువ్వుర,గుఱుకొని యొకఁడుగ నెఱింగికొనుట దలంపన్.

క. దివసము రాత్రియునుం బోరిఁ, బ్రవర్తనముఁ బొందుచుండుపగిదిని సుఖసం
భవదుఃఖజననములు జంతువులకుఁ గలుగు వల దుబ్బ [2]దురపిల్లంగన్. 164

తే. పొదలుఁ దఱుఁగుటకై పొడ [3]వొదవుఁ బడుట
కై కడను జేరఁ బాయుటకై జనించుఁ
బొలియుటకు నై సుఖంబును బొందు దుఃఖ
మందుటకు నై పదార్థము లఖిలములును, 165

క. జ్ఞానము సవిశేషస్థితి, దానికి నాశంబు లేదు దానిఁ దెలియుటన్
మానాహంకృతిమమతలు, మానిననిర్మలుఁడు మోక్షమార్గముఁ గాంచున్. 166

1 మాద్యము. 2 దురపిల్లంగన్. 3 వెదుగు: ...కై కదుం జేరు.

వ. అని వివరించి [illegible] 167

సీ. గురుకులంబు ప్రియహితకరుఁ డయి [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. చారవిధములు సముచితా [illegible]
[illegible] బ్రహ్మచారి.

సీ. అర్హప్రకారసమావర్తనుం డయి నిజానురూపసతీకుండు నిర్మలప్ర
చారుండుఁ బంచయజ్ఞపరుండు నతిథిపోష్టాతియు శుక్లవస్త్రాన్వితుండు
శక్త్యనుగుణదానశాలియు నచపలేంద్రియుండును శుచియు మైత్రపరుండు
స్వాధ్యాయశీలుండు సద్వ్రతనిష్ఠుండు నై యాజనంబు నధ్యాపనంబు

ఆ. శక్య మైనఁ జల్పి తనకు గల్గ సత్ప్రీతి,గ్రహ మొనర్చి పిత్రు లమితు లనఁ
మాటకార్యమునను మధ్యస్థుఁడై గృహస్థుఁడు నడచు సుచితమాసఁ దగుచు,

సీ. గ్రామంబు వోఁజఁగి యరణ్యస్థలంబునఁ
బర్ణశాలావాసపరత నొంది
స్నానతంత్రము రెండుసంధ్యల నడపుచు
బ్రహ్మచర్యవ్రతభాసి యగుచుఁ
బూరిపంటలు ఫలంబులు మూలములు శాక
సముదయంబును నశనముగఁ గొనుచు
నజినంబు వల్కల మంబరంబుగఁ గొని
శయనకృత్యంబు భూస్థలి నొనర్చి

తే. యతిథులకు నెడ మిచ్చి యాహారములను
భక్తి నాత్మీయములలోనఁ బంచి పెట్టి
యధ్యయనహోమశీలుఁడై యన్నియింద్రి
యముల గెలిచి వానప్రస్థుఁ డతిశయిల్లు. 170

క. ఈమూఁడాశ్రమములలో, నేమిట వర్తించువార లేనియు ముక్తిం
గామించినఁ జొరఁ దగు వి,ద్యామూలాచార మైన యత్యాశ్రమమున్. 171

సీ. సర్వభూతదయానుషంగంబు గలిగి యతీతవస్తువులఁ జింతింప కెద న
నాగతంబులమీఁద నాస సేయక వర్తమానలబ్ధము లుపేక్షానిరూఢిఁ
గూర్పు చంగంబులఁ గూర్మ మె ట్లట్ల యింద్రియముల లోనికిఁ దిగిచికొనుచు
సముచితకాలభిక్షాచర్య దొరకొన్న యంతన నిజదేహయాత్ర నడపి

1 నన్ను మమల. 2 జరించుచు. 3 చారములుగ, నాచరించుచుస్త్రీజన త్యాగమొంది, ప్రే.

తే. గ్రాసమాచ్ఛాదనంబు దక్కంగ నెవ్వఁ, డర్థి నెయ్యది యిచ్చిన నంద కేక
వారభోజి యగుచు నమస్కారసఖ్య,నుతినిరాకృతిసహితుఁడై యతి వెలుంగు.

క. అనసూయయు నక్రోధం,బును దమమును బ్రహ్మచర్యమును ఋజుభావం
బును సత్యంబు నపైశున,ము నహింసయుఁ జూవె యతికి ముఖ్యవ్రతముల్. 173

తే. వృక్షమూల నదీతీర విజననిలయ, విపినగిరిగుహానిత్యవివిక్తదేశ
వనవాసి యై కౌటిల్య [1]సాధ్యవస్తు,సంచయసములుడిగి యతి సంచరించు. 174

క. తనమేలు ప్రకాశింపక, తనుఁ గనుఁగొనునట్టి జను లుదాసీనతమై
నునికికిఁ దగియెడుచందం,బున వర్తించుయతి సర్వముక్తత నొందున్. 175

వ. అని యొఱింగించి మఱియును. 176

సీ. సన్న్యాస మనఁ దపశ్చరణంబుపేరు తపోజ్ఞానముక్తిప్రబుద్ధు లైన
జనము లచింత్యం బజర మమృతంబు నావెలుఁగుతత్త్వము గండ్రు వీతతామ
సము నవధూతరాజసము నై శుద్ధసత్త్వాశ్రయం బగుహృదయంబు గలుగు
వారు తపోవృత్తివలన సుక్షేమమార్గంబున నడతు రేకత్వశోభి

తే. మహితనానాత్వ మనఁగ సమస్తభూత
సముదయస్థ మై యున్న తత్త్వము ప్రకాశ
మగుట నఖిలగతులఁ దోఁచు నవ్విధంబు
గలుగు బుధుఁడు నిర్ద్వంద్వుఁ డై కాంచు ముక్తి. 177

వ. అవ్యక్తప్రభవంబును బుద్ధిస్కంధంబును నహంకారవిటపంబును మహాభూతోపశాఖంబును నింద్రియకోటరంబును సంతతాశాపల్లవంబును శుభాశుభ ఫలంబును నై సంసారవృక్షం బొప్పుచుండు. 178

క. జ్ఞానాసి నది నఱికి యభి,మానాహంకార దూరమతి యగుపురుషుం
డానంత్యము ప్రస్ఫుటముగఁ, గానంగా నేర్చు విగతకల్మషులారా. 179

ఆ. నిమిష మైనఁ బరమనియతి నాత్మని నాత్మ
యంద కనినఁ దెలివు [2]నారఁ బడసి
బోధమహితమునుల పొందునవ్యయగతిఁ
బొందఁ గండ్రు ప్రకృతిపొందు వోఱఁగి. 180

ఆ. పరమనియతి యనఁగఁ బ్రాణసంయమనంబ, యది క్రమాభివృద్ధి నలవరింపఁ
గాఁ బ్రసాదసిద్ధి గలిమి ధ్రువం బవ్వి,శేషకలన మిష్టసిద్ధిఁ జేర్చు. 181

క. అవ్యక్తతత్త్వజాతము, భవ్యము సత్త్వంబు దురితపంకహరం బై
యవ్యయ మమృత మనింద్రియ, భావ్యం బగుతత్త్వ మొందఁ బ్రాఁకగుఁజూండీ.

వ. కావున. 183

తే. సత్త్వభావనకంటెఁ బ్రశస్త మైన, కృత్య మరయంగ లేదండ్రు నిత్యవస్తు

---

1 శాశ్యవస్తు. 2 నలరి వారు.

సమ్యగనుగమశీక్షకు సంయమిప్రశిక్షు [illegible] ప్రశిక్షులారా. 184

క. వినుఁడీ సత్త్వస్థుఁ బురుషుఁ, డనుఁగొను [illegible]
[illegible] సైనం, గనుఁగొను [illegible]

సీ. [illegible] సత్త్వంబు [illegible]
[illegible]
[illegible] కంబులు గాన తత్త్వవిజ్ఞానము [illegible]
బడయుట యొప్పెడుపదముం [illegible] సత్త్వంబుఁ [illegible]

తే. [illegible] యగు సుదూంబ
రమున మశకమ్ము వారి మీనము వసించు
నట్లు సత్త్వంబునం దంతరాత్ముఁ డుండుఁ
గాక యనియెడువారు పెక్కండ్రు గలరు. 186

వ. అనిన విని యమ్మును లమ్మహాత్మునితో ధర్మంబు లనేకవిధంబులు వీనిలో నెవ్వం డెయ్యది యవలంబించె నదియ వాఁడు మే లను నే [illegible] దనుం బరఁగినబుద్ధులు గలిగి యనిశ్చయవర్తుల మయి యుండుదు మది ప్రథానానుష్ఠేయం బని యుపదేశింపవలయు సత్త్వపురుషసంబంధప్రకారంబును బ్రస్ఫుటంబుగా నెఱింగింపు మనుటయు వారికి వారిజాసనుం డి ట్లనియె. 187

సత్త్వం బవశ్యాపేక్షణీయంబుగా నిరూపించుట

సీ. సకలధర్మములలో సర్వభూతాహింస మేటి యహింసానుమేతుఁ డైన
వానికి నుత్తమజ్ఞానోదయం బగు నది మోక్ష మొసరించు ననఘులార
కోరిక మొదలుఁ గర్మకారి యయ్యెడువాఁడు వొందు గతాగతంబుల ఫలాభి
లాషంబు లేక నిర్దోషత మే లాచరించిన ముక్తిఁ జెందు వినుఁడు

తే. విషయి పురుషుండు సత్త్వంబు విషయ మిట్లు
భోక్తృభోజ్యత్వసంబంధమునఁ బొసంగి
యుండియును బద్మపత్రపయోలవంబు
కరణి నతఁడు తత్సంగంబుఁ బొరయకుండు. 188

క. సత్త్వము ప్రదీప మాపర, తత్త్వముఁ గాంచుటకుఁ గాన తత్సాధనతా
[1]తత్త్వము వదలక చిత్తసుఖత్వాకలిత మగు నెలవు గండ్రు కృతాత్ముల్. 189

చ. అది సదుపాయ [2]మెందును నుపాయసమగ్రత లేమి నేర్పు ద
భ్యుదయము దూరమార్గమునఁ బొందెడుభద్రము వాహనాఢ్యుఁ డుర్గ
నది నెఱి నుత్తరించి కనునందము నౌసహితుండుఁ గాంచునొ
ప్పిదము వినాధనుం డయిన బెట్టెటు లొందఁగ నేర్చుఁ జెప్పుఁడా. 190

ఆ. ఇట్టు లగుట యెఱిఁగి యెఱిఁగియేనియును నెఱుంగకేని బలిమి బొచ్చు గడిగి

1 సత్త్వము...చిత్తవసు, ఖత్వా 2 మెందు ననపాయసమగ్రత.

చేయుచుని ఫలంబు చిక్కింప కుండుట; కొలఁదిఁ బోక సుకృతములును గలుగు. 191

క. స్థలపథమునఁ బోతమ్ము, జ్జలమార్గమునందు వాహనము వినియోజ్యం
బులు గా విప్రుండు సాధన, కలనవిభాగజ్ఞుఁ డైనఁ గడచు దురితములన్. 192

వ. అని చెప్పి. 193

తే. తటినిఁ దగ నుత్తరించునంతకును బోత
[1]మాదరించి తక్కొల్లనియట్లు పురుషు
దర్శనము సంభవించునంతకును సత్త్వ
మాఁది పిదపఁ దత్సంబంధ ముడుగుఁ డనియె. 194

వ. ఇట్లుపదేశించి మఱియు నిట్లను నవ్యక్తంబుగుణంబు మహత్తత్త్వంబు మహత్తత్త్వగుణం బహంకారం బహంకారగుణంబులు మహాభూతంబులు మహాభూతగుణంబులు శబ్దాదులం దాకాశంబునకు శబ్దంబు గుణంబు వాయువునకు శబ్దస్పర్శంబులు గుణంబులు దేజస్సునకు శబ్దస్పర్శరూపంబులు జలంబునకు శబ్దస్పర్శరూపరసంబులు గుణంబులు పృథివికి శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులు గుణంబులు శబ్దంబు మృదుఖరాదిబహువిధభేదంబులు గలిగియుండు స్పర్శంబు శీతోష్ణముఖ్యవివిధప్రకారంబులం బరఁగు రూపంబు శుక్లకృష్ణప్రభృతినానావిధంబులం జను రసంబు మధురతిక్తాదిప్రచురభంగుల నడచు గంధంబు సురభితీక్ష్ణప్రముఖానేకవిధంబుల వర్తించు నిట్లు పెక్కుచందంబులం జెల్లువిషయంబుల తెఱంగెఱుంగుట వానిఁ దొఱంగుటకుం దోడ్పడంజాలు నని చెప్పి వెండియు.

ఆ. భూమిముఖచతుష్కమునకంటె దివి యహంకారతత్త్వ మంతకంటె దాని
కంటె బుద్ధి బుద్ధికంటెఁ బ్రకృతి యెక్కు, డన్నిటికిని బురుషుఁ డధికుఁ డరయ.

క. భూతములతారతమ్యము, చేతోగత మైనయట్టి శిష్టజనము ప్ర
ద్యోతితుఁ డగుపురుషుఁ గని నిరాతంకావ్యయపదంబు ప్రాపింపఁ గనున్. 197

సీ. పంచభూతంబులఁ బరఁగింపఁ గుదియింపఁ జాలుదక్షత వాని నేలుప్రభుతఁ
దనరు మనంబు రథ్యముల సారథి యెట్టు లట్లింద్రియంబుల నాఁగ నడప
నదియ వలంతి భూతాత్మకంబును బుద్ధి సన్నాహమును మనస్సారథికము
నింద్రియాశ్వము నైనయాద్యరథంబున నభిమతగతి నంతరాత్ముఁ డెందు

తే. నెలమివర్తించు నిట్లగు టెఱుఁగుబుధుఁడు, ఘోరసంసారమోహవాగురకులోను
గాక నిర్గుణపథమునఁ గ్రాలి కను నిరామయము నవ్యయంబును నగుపదంబు.

వ. అని పలికి మఱియు. 199

క. శరనిధితరఁగలభంగిం, బొరిఁబొరి నవ్యక్తమునన పుట్టు నడంగుఁ గ
సురనరధరణీరుహముఖ, చరాచరానేకభూతజాలము లెల్లన్. 200

క. అవ్యక్తాదికసకలము, నవ్యయుఁ డగుపురుషు డాశ్రయంబుగఁ బరఁగుఁ గా

---

1 ఆశ్రయించి.

బుద్ధిక్రమంబున నిం గనుచు, నిర్వర్త్యమానమైన సంసారబంధమును ద్రెంచెన్. 201
క. వినుఁ డవ్యక్తమునకు మహా..., మహత్తుం బహుకరుణ యగుట నహంకృతిఁ దనకా
ధనమున్ ... సంకల్పము ... లారా. 202
సీ. భూరితమంబునఁ జూచె బ్రహ్మాండంబు ... పురుషు
లైన వస్త్వంబు లాహారంబులుగఁ దన మాయచేఁ జేసి కాలము నలు
గాలత్రయంబు లోకత్రితయంబును గాంతుడు విశ్వల ... నంబు
లొదవఁ దనంబున నొందువిధంబులఁ బడయంగ ... వనంబు
తే. లచ్చ మైనతనంబున పచ్చఁ బడయు, బ్రహ్మవధమద్యపానాదిపాతకంబు
లెల్లఁ బాయుఁ దపఃకృతినిష్ఠతనము, వేద్య సర్వభూతంబులఁ బ్రీతిఁ బొందు. 203
క. మమతాహంకృతిరహితత్వమునఁ బ్రజాపతిసమీరభక్తినదము నం
యమి వొందు నింద సుదేవ్యా మొకింతయు లేమి నిర్మలాత్మకులారా. 204
క. మమతాహంకారవిముక్తము శుద్ధము నైనయచలితధ్యానముతో
[1]సముపేతం బగుతపమున, యమి గను సకలోత్తరాస్యమునవప్రాప్తిన్. 205
వ. అని చెప్పి వెండియు. 206
క. తనుము రజస్సుఁ దొలఁగి స, త్త్వమునన రమియించి యగుణతత్త్వము గని స
త్త్వమును దిగవిడుచు వైరాగ్యసహితుఁ డగుమునివరుం డకల్మషులారా.
క. పరమం బనంగ వేదాంతరహస్యాత్మత వెలుంగుతత్త్వము నిక్కం
బరయఁగ క్షేత్రజ్ఞుఁడ యను, పరిణతి గలయతఁడు సర్వపదవిదుఁడు సుఁడీ. 208
క. వృత్తివిశేషమునఁ జనిన,చిత్తము వెనుకఁ జని యందుఁ జేర్చి మనసు దా
నెత్తెఱఁగునకుం దివియమి, యుత్తమపురుషాస్య మంత్ర యోగమున మునుల్.
క. వినుఁ డవ్యక్తాంతం బగు,పని యెల్ల నవిద్య నొలయు బంధము [2]మమతం
బనుపడిన మృత్యు వమృతం, బనఁ జను నది నిర్మమత్వ మారఁ గలిగినన్. 210
సీ. కర్మముల్ మే లండ్రు కర్మతత్పరులు బుద్ధాత్ములు విద్య పర్యత నుతింతు
రవిషోడశవికార యగుమూర్తిఁ గల్పించునది నిత్యుఁ డగ్రాహ్యుఁ డన వెలుంగు
పురుషునిఁ [3]దోఁపించు నరయంగఁ గర్మమయత్వంబు లేమి విద్యామయత్వ
మతనికి నైజ మై యతిశయిల్లుట శ్రుతి పాటు నిత్తెఱఁగుసుజ్ఞాన మేము
తే. హాత్మునకుఁ గల్గి యుండు నయ్యార్యవర్యుఁ
డఖిలసంకల్పములఁ బాచి యాత్మ నాత్మ
యంద కాంచి యనామయ మజర మమృత
మనుపదమ్ముఁ బ్రాపించుఁ గృతాత్ములార. 211
వ. అని యిట్లు కమలగర్భుండు. 212
క. జ్ఞానపరినిష్ఠితాత్మకు, లై నవిముక్తిపదనిర్ణయజ్ఞులచే న

1 సముపేతం బగు. 2 మమయం, చనఁబడిన మృత్యు. 3 దోఁతెంచు.

ష్ఠానిత యగుగతి యది కృష్ణాను [1]గతివిరక్తజనపదమంచితె సుండీ. 213

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 214

క. కోరికలకుఁ జొరక యసం,గారూఢత గలిగి యెల్లయెడలను సమతం
గూరినచిత్తంబులు గల, సారాత్ములు [2]లిపథమునఁ జనుటకు శక్తుల్. 2.5

క. చెప్పితి సర్వంబును నీ, చొప్పున నడవఁ డెడ నొందు సొర నీకుఁడు మిా
కొప్పెడు తెరు విడి పీనం, దప్పదు పరమపదసిద్ధి ధార్మికులారా. 216

క. అని యిట్లు కమలగర్భుఁడు, మునులకుఁ దత్త్వోపదేశమును జేసిన వా
రనవద్యసమాధికులై, యనితరసులభ మగుసౌఖ్య మందిరి వత్సా. 217

వ. అనిపలికి గురుం డా శిష్యునితోడ. 218

క. నీవును నివ్వాక్యంబులు, భావంబున నెలవుకొలిపి [3]పరమసమాధి
శ్రీవాటింపుము నిత్యప,దావాప్తి ఫలించు నీ కనాయాసమునన్. 219

క. అని గురుఁడు ప్రబోధించిన, మనమునఁ దెలి వొంది తత్సమంచితమార్గం
బున నడచి పొందె శిష్యుం, డనామయం బజర మమృత మనియెడిపదమున్.

చ. అని వసుదేవసూనుఁడు సమాదరమేదురచిత్తవృత్తిఁ జె
ప్పిన విని వారియుల్లములపెంపిటు లుండునె వార లెవ్వరో
వినుటకు నాదుడెందమున వేడ్క జనించె నెఱుంగఁ జెప్పవే
యనుటయుఁ బార్థుమోముఁ గృప నమ్మహితాత్ముఁడు సూచి నవ్వుచున్. 221

క. అనఘ విను మే గురుఁడ నా, మనంబు శిష్యుండు విమలమానస నీపైఁ
బనుపడు ప్రీతిం జెప్పితి, ననితరసులభాతిగుహ్య మగునిప్పదమున్. 222

క. విమలము నచలము నగుచి,త్తము నా దెస నేకభక్తితత్పరముగఁ జే
యుము నిత్యము నీయధ్యా,త్మము ననుసంధింపు పాసెదవు దురితములన్. 223

క. సమరమునప్పుడు నీ కీ,యమృతపదప్రాప్తిహేతు వగుసమ్యగ్బో
ధము వివరించితి నచలత, రమింపు మిం దెప్డు శమధురాధుర్యుఁడవై. 224

వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు జిష్ణున కధ్యాత్మవిద్య వివరించె నని చెప్పినఁ బరమగురుం
డును విశిష్టశిష్యుండును నగునప్పురుషవరులు మఱియు నెవ్విధంబునం బ్రవర్తించి
రాకర్ణించుకౌతుకంబు నామనంబున నెసకం బెసఁగెడు మునీంద్రా యెఱిం
గింపవే యని యడుగుటయు. 225

చ. పరమదయానిధే యరిపాలితవేదకలాప పక్వని
గ్భరశమసూక్ష్మతాతనువిభాసిత పన్నగతల్పభూషణా
దరభరితా పవిత్రపదతామరసస్మరణా పరావర
త్వరహిత పద్మజాదిసురవందిత పశ్చిమనాళనందితా. 226

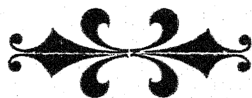
క. వినుతచతుర్వర్ణకసం,జనకముఖభుజోరుపాద సంవిద ఖేదా

1 మతివిరక్తి. 2 లిట్టి త్రోవఁ జనుటకు. 3 పరమసమాధిక్, శ్రీ.

మునిహృత్కమలమరాళా, జననమరణహరణచరణసరసిజలీలా. 227

మాలిని. పదనమదమరాళీ భక్తసంపోషశాలీ
విదళితసురవైరీ విశ్వలోకైకధారీ
మదరహితహితైషీ మాన్యయోగప్రతోషీ
సదవనపరచిత్తా సర్వనిర్మాణవేత్తా. 228

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నశ్వమేధపర్వంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

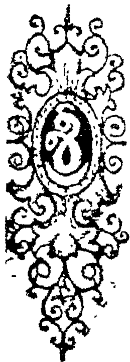

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీ మ దాం ధ్ర మ హా భా ర త ము

అశ్వమేధపర్వము - తృతీయాశ్వాసము

క. శ్రీనగసుతాత్వమహితవి
ధానుతశశ్వల్లసల్లతావేష్టనహే
లానిత్యశాడ్వలతరు
త్వానుగుణఫలప్రదత్వ హరిహరనాథా. 1

తాను ద్వారక కరుగవలయు నని యర్జునునిఁ గృష్ణుఁ డడుగుట

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు ఫల్గును నఫల్గువిద్యావిశారదుం జేసి శౌరి యతనితోడ. 2

క. నాచిత్తము వసుదేవునిఁ, జూచుట కోరియును నీవు సుమనోవృత్తిం
జూచి యనుమతి యొనర్చుట, వేచినయది నన్ను బుచ్చవే ద్వారకకున్. 3

చ. అనవుఁడు నక్కిరీటి దగ నయ్యదువంశవరేణ్యుతోడ ని
ట్లను నటు లేనిఁ బోవలయు హస్తిపురంబున కత్తెఱంగు నె
ప్పిన నిను ధర్మనందనుఁడు ప్రీతిగ నందుల కన్పి పుచ్చు న
య్యనుమతి గల్గునట్లు దగ నాడెద నవ్విభుపాల నచ్యుతా. 4

వ. అనిన విని దామోదరుండు దారుకు రావించి రథంబు పూన్పు మని నియోగించె నదనంతరంబ ధనంజయుండు దమతోడం జనుదేరం దగుపరివారంబు సమకట్టం బడవాళ్లం బనిచె నొక్కింతసేపునకు దారుకుండునుం దే రాయితంబుసేసి తేరం బడవాళ్లునుం బరిజనంబుల సన్నద్ధులం గావించి సన్నిహితులం జేయ నాకృష్ణార్జునులు [1]ప్రయాణోచితాలంకారాలంకృతులై రథం బెక్కి కరినగరంబు పథంబు పైకొని చనుసమయంబున. 5

సీ. వినయ మారంగ గోవిందున కిట్లను గాండీవి దేవ నీకరుణఁ జేసి
కౌరవసైన్యసాగర ముత్తరింపంగఁ గంటిమి గురు భీష్మ కర్ణముఖ్య

1 ప్రయాణోచితాలంకృతులై.

[illegible] క్షత్రయోధుల [illegible] జేసి
[illegible] తేజంబును [illegible] నతుం

తే. [illegible]
[illegible] కాంతరంగ. 6

క. నీమహిమ వొగడఁ గొలఁదియె, [illegible] భవదీ
యామలతేజము [illegible] కృష్ణా. 7

క. భవదీయాశ్రయణము [illegible] ప్రసాదయోగంబును మృ
త్యుల్వ లక్ష్మియు నీవలనన, యస్మ ప్రీతియు మరణము [illegible]. 8

క. స్థావరజంగమమయజగ, దావిర్భావస్థితిక్రియావిలయంబుల్
నీవలనన యగు చుండును, దేవాకీతుఁగపద్మ [illegible] ముకుందా. 9

వ. అని వెండియు. 10

కృష్ణార్జునులింద్రప్రస్థమునకుం [illegible] వచ్చుట

క. నారదదేవలకౌశిక, పారాశర్యాదిమునులపలుకుల భీష్మో
దారవచనముల నిను నఘ్[illegible] నే నెఱిఁగి యుండుదును సకలముగన్. 11

వ. కావున.

క. నావలనికరుణపెంపున, నీవు ప్రసాదించినట్టినిరవద్యకవి
ద్యావిస్తారంబున వ్రన్న, తావిశదమతిఁ బమించెదం గ్రతుపురుషా. 13

వ. అని యిట్లు సభక్తికంబుగా సంభాషణంబు సేసిన వాసుదేవుండును వితతా
దరవాక్యంబుల నభినందించె నప్పురుషవరు లట్లు సల్లాపంబులు సేయుచుం
బోయి తమరాకకు సమలంకృతం బైనసాముజపురంబు ప్రవేశించి ధృతరాష్ట్ర
మందిరంబున కరిగి యక్కురువృద్ధుని గాంధారిని బ్రణామవినయవిశేషంబులం
బ్రీతులం జేసి కుంతీసమారాధనం బాచరించి విదురధౌమ్యయుయుత్సుసంజ
యులదర్శనంబులు సముచితప్రకారంబుల నడపి కౌంతేయాగ్రజు నత్యంతభక్తి
పూర్వకంబుగా సమంచితవిధంబునం గాంచి తదాలింగనాద్యాదరణంబులు
వడసి రప్పద్మనాభుండు నాఁడు సవ్యసాచిసదనంబున నతనిచేయుపూజావిధా
నంబుల మానసం బలర వసియించి మఱునాఁడు మహనీయాస్థానమండపంబున
నున్నయన్నరేంద్రుకడకు నయ్యింద్రసుతుండు దోడన చనం జని సుఖగోష్ఠినుండె
నట్టియెడనగ్గాండీవి యప్పాండవపూర్వజునాననంబునఁజూడ్కినిలిపి నిభృతుండై.

తే. కమలనాభుండు పెద్దయుఁ గాల మిచట
నున్నవాఁడు దండ్రియును సహోదరాది
సకలబంధులు నితనిదర్శనము గోర
కుందురే వారిఁ జూడ నీతండుఁ గోరె. 15

క. ద్వారకకు నమ్మహాత్ముఁడు, మీఁ దనుగతి సేయఁ జనియమేయగుణుల నా
సీరిని వసుదేవునిఁ గని, గౌరవ మెసఁగంగఁ దల్లిఁ గాంచి ముదమునన్. 16

క. తక్కటిసోదరుల సుతుల, నక్కనఁ బ్రియ మారఁ జేర్చి యప్పురజనులన్
మిక్కిలి మన్నన పెక్కువ, నెక్కొనఁ గా నాదరించి నిలువక మగుడున్. 17

సీ. దేవర యిప్పుని దివ్యచిత్తంబునఁ జూచి మీ కెట్టులు సూడఁ బోలె
నట్టుల యుత్తరం బానతి యిత్తురు గాక నావుడు నధికప్రియమున
మాతులుఁ గాంచి యిమ్మాధవదేవుండు మనమాఱ గాఁగ నమస్కృతులును
నాలింగనంబులు నాచరించి హలాయుధుని దేవకీదేవిఁ గనినయపుడు

తే. భక్తి మనకునై పూజించి బంధుజనుల, నందఱను దత్తదౌచిత్య మభిమతముగ
నాదరించి వారలకుశలానుయోగ, విధము నస్మత్కృతమ్ముగ విస్తరించి. 18

క. పరిజనయోగక్షేమము, లరసి పురజనమ్ములకుఁ బ్రియం బెసఁగఁగ వా
క్యరచనలుం గార్యసమా, చరణములు నొనర్చి నడపి సఖసత్కృతులున్. 19

తే. మఱియు వలయుకృత్యంబులుఁ దెఱఁగుపఱుప
వలసినన్నిదినంబులు నిలిచి యశ్వ
మేధమునకు బాంధవజనమిత్త్రభృత్య
వర్గసహితుఁడై చనుదెంచువాఁడుగాక. 20

క. అని ధర్మజుండు పలికిన, విని కృష్ణుఁడు సంతసిల్లి వినతుండై గొం
తిని ద్రౌపదిఁ దగుమెయి వీడ్కొని తాను సుభద్రఁ దోడుకొని పోవుటకున్.

వ. గొంతి యెంతయుం బ్రియంబున ననుజ్ఞ సేయుటయు నర్జుననుమతియుం గొని.

తే. వివిధవాహనారూఢులై విభవ మెసఁగఁ, బాండవేయులుఁ దక్కినబంధుజనులు
ననుప రాఁగ సాత్యకితోడ నరుగుదేఱఁ, బురము వెడలి యొక్కెడ నిల్చి కరము నెమ్మి.

క. సముచితభంగుల నందఱఁ, గ్రమమున వీడ్కొని పథంబు గైకొని తనచి
త్తము దృష్టియుఁ బాండవమ, ధ్యముపై నొలయంగ నల్లనరుగుచునుండెన్.

ఆ. అట్లు మరలి మరలి యర్జునుం జూచుచుఁ, జనఁగ నతఁడు సూడ్కి సనినయంత
దవ్వుఁ జూచుచుండె నవ్విధంబున సితాం, బురుహలోచనుండు వోవునపుడు.

క. [1]సరసన సాత్యకి రుచిరపుటరదంబునఁ జనియె వెనుక నలతిరథముపై
నరిగె సుభద్రయు నిమ్మెయి, నరుగఁగ హరిమీఁద నింద్రుఁ డలరులు గురిసెన్.

ఆ. పవనుం డనుకూలతమెయిఁ, బ్రవర్తితుం డయ్యె నతిశుభప్రదభంగుల్
వివిధములు మఱియు ధరణీ, ధవ తోఁచె నిమిత్తములు నితాంత [2]స్ఫుటతన్. 27

శ్రీకృష్ణుఁ డుదంకాశ్రమంబునకుఁ బోవుట

వ. ఇట్లు పోయి పోయి మార్గంబుకెలనం జేరువ నున్న యుదంకాశ్రమంబు గని యందుఁ జని వినయం బొప్ప నమ్మునిం గని యతనిచేయు నతిథిసత్కారంబులం బ్రియం బంది యతనిపాల నాసీనుం డయి యుండ నతం డప్పుండరీకాక్షున

1 వరుసన. 2 స్ఫురతన్.

కి ట్లనియె. 28

ఉ. భూరతులపాలి కేఁగి తగ బాంధవకోటియు బంధుభావమం
గరము దృఢంబు సేయుము యుధిష్ఠిరు రాజుల వారివారికి
న్బరితమహోధి రాజ్యములఁ బెద్దలఁ బ్రోవ్వఁగ నిల్పితే పతిపాలితా
పరితము లేనినీవు జగదేకవిధానవిశారదుండ వై. 29

వ. అని యి ట్లయ్యుంగనినాఁడయి యడిగెనుఁ దనట్లు పోలె నిందాగర్భంబుగాఁ బలికినం బద్మనాభుండు దానును దాని నెఱుంగమి భావించి యాభాష్యప్రసాదనం బాలోకించి. 30

చ. కరముచితంబుగాఁ బలికి గర్వపుమాట నదల్చి భీతిఁ గిం
జెరు వగునట్లు చెప్పి కడుఁ బేర్చి విరోధము మాని సంధి క
క్కురుపతిఁ దమ్ముఁ బ్రోత్ర మొగకొల్పఁగఁ జాలక నాకు భీష్ముఁడు
న్గురుఁడును ద్రోణుఁడు చెప్పిరి మునుల్ బహుళభంగుల నొత్తి క్రత్తఱిన్. 31

వ. అతిలోభంబునం జేసి వంశధర్మంబు విడిచి యెవ్విధంబులను సంధికిం జొరక కురుకుమారులు పాండవులతోఁ ఖండనం బొనర్చి సబంధుపరిజనంబుగా మరణంబు నొంది యుత్తమలోకంబుల కరిగి రిక్కడఁ బాండునందనపంచకంబు దక్కం దక్కటివారెల్ల నట్ల పోయిరి కాలనియతి గడవ నెవ్వరికిని శక్యం బగునే యనిన విని రోషకషాయితంబు లగుతారకంబు లుద్వృత్తంబులు సేయుచు నత్తపోధనసత్తముండు. 32

క. కౌరవకులమును మిథ్యా, చారుఁడ వై త్రుంచి తకట శక్తుఁడ వయ్యుం
నేరిమి మైఁ జేయవ పాం, డారుఁగ నిక్కిల్బిషమునఁ గంతుకకిఁ దగన్. 33

వ. ఘోరప్రకారం బగుశాపంబు నీ కిచ్చెద ననిన నచ్యుతుం డామునితో నామాటలు దేటపడ విని తగినయట్లు సేయుదు గాక యని పలికి యి ట్లనియె. 34

చ. కినియుట మాను మేలె మునికిం గుపితత్వము శాంతవృత్తి నా
యనునయ మాదరింపు విను మల్పతపంబులచేతఁ గోలుపో
దునె మఱి యట్లుఁ గాక యతిదుష్కర మైనతపంబు సంచితం
బనఁ దగుబ్రహ్మచర్యమును నాఱడి బోవె కటా శపించినన్. 35

వ. అనిన విని యుదంకుండు శ్రీవత్సాంకు నవలోకించి. 36

క. అగుఁ గాక నీవు సెప్పెడు, తగ వెయ్యది సెపుము వినియెదం [2]బోలిన నే
మగిడించెద శాపోన్ముఖ, మగుమన్మానసము ననుడు నల్లన నగుచున్. 37

చ. తమము రజస్సు సత్త్వము నుదంక మదీయవశప్రవర్తమా
నములు మరుద్వసుప్రభృతినాకిచయంబు మదుద్భవంబు స
ర్వమునను నేన నిల్తు సుఖవాసత నట్ల దగఁ జెంది నిల్చు స

1 c జొప్పున నిల్పితె. 2 బోనరిన.

ష్టమును విను మోక్షమార్గ మనఁ బరఁగు బరం బనఁ గల్గుతత్త్వముల్. 38

తే. ప్రణవమును వేదములుఁ జతుర్వర్ణములుఁ జ
తుర్విధాశ్రమములును దత్స్వకర్మ
జాతములును సమంచితస్వర్గమోక్ష
ములును మన్మయముల కాఁగఁ దెలిసికొనుము. 39

క. క్రతుపరులు నన్ను భగ సం,స్తుతించి ఫల మందఁ గంద్రు దోషయుతులు స
మ్మతిఁ బ్రాయశ్చిత్తంబులఁ, గృతాత్ము లగుదురు మదీయకీర్తనపరులై. 40

క. మానసు మదగ్రపుత్త్రుం, గా నెఱుఁగుము ధర్మునిని జగద్రక్షకు నై
యే నభిమత[1]కాలములను, మానితజన్మముల నొంది మనుతుఁ దపస్వీ. 41

క. భవవర్ధనవిలయంబుల, నవలీలఁ జరుప బ్రహ్మ యన విష్ణుఁ డనన్
శివుఁ డన నిర్వర్తింతును, భువనంబుల నేన చూవె భూరిమహిమలన్. 42

క. ధర్మంబు కలఁకఁ గాంచి య,ధార్మికులం బొలియఁ జేసి ధార్మికులను జే
పేర్మిని రక్షింతు నుచిత, కర్మాచరణముల నే జగద్ధితమునకై. 43

వ. అట్టివాఁడ నయి యుండియు నధర్మపరులగు ధార్తరాష్ట్రుల నత్యంతధార్మికులగు ధర్మనందనాదులతోఁ గలపుటకుం బలు దెఱంగులం బడితి నది దివ్యజ్ఞానదేదీప్యమానులగు పారాశర్యప్రభృతిమునివరులచిత్తంబుల కెక్కె నక్కౌరవులు దమ దౌరాత్మ్యంబున మాహాత్మ్యవంతులగు నాకౌంతేయులం దొడరి ధర్మసమరంబున సమసిరి నాచేసినపని యిట్టిది నన్ను నుదంక నీ వింక నేమనియెద వను మని పలికిన నతండు వినతుండగుచు ని ట్లనియె. 44

ఉ. ఇప్పుడు నీమహామహిమ యేర్పడ సమ్యగనుగ్రహంబునం
జెప్పినయీసమంచితవిశేషము లెల్ల నెఱుంగుదున్ మదిం
గప్పినయీదురాగ్రహపుగర్వము నీ వొసఁగంగ నాకు మున్
చొప్పడియెన్ సుధాసదృశసూక్తులఁ దేర్చితి వీవ యచ్యుతా. 45

వ. అని వెండియు. 46

ఆ. అతుల మైననీదయామహిమకు నేను, బాత్ర మగుదు నేని బద్మనాభ
యనుపమానతావకాకృతిఁ జూపవే, నాకుఁ జూడ్కియును మనంబు నలర. 47

కృష్ణుఁ డుదంకునకుఁ దనవిశ్వరూపంబుఁ జూపుట.

చ. అనుఁడు దయాళుఁ డై నహరి యర్జునుచూచినదివ్యమూర్తిఁ జూ
పినఁ గని సంప్రమోదమును భీతియు విస్మయముం బెనంగొనన్
మునిపతి పాణిపద్మములు మోడ్చి 'నమః పురుషోత్తమాయ తే'
యనుచు వినీతి నమ్ర మగునంగము నివ్వెఱ నిశ్చలంబుగన్. 48

వ. ఒక్కింత నిలిచి నిభృతస్వరంబున. 49

1 కాలముల,న్మానితజననముల నొంది నడతుఁ దపస్వీ,

సీ. పుండరీకాక్ష యీరూపునకు నంతయును భూవలయవ్యాపకం[1]బు సంవ్యాప్త మయ్యె
నంబరం బెల్లను నావృత మయ్యె నిమహితపరముజ్జ్వలమస్తకముల
నంతరిక్షము దావకావృతమహిమఁ దేఁజంబులచేత సంఛన్న మయ్యె
భవదీయమహనీయబాహార్గళానిచయా[illegible]హీరము లయ్యె నన్ని దిశలు
తే. బహుచరణముల బహుశిరోభాగములకు
బహుజఠరముల బహుభుజాప్రకరములను
దేవ యిట్లు సర్వంబును నీవ మై త
నర్చి తిరి నాదుకన్ను మనంబుఁ దనిపె. 50
వ. విశ్వరూప యీరూపం బుపసంహరించి నీదగు నెప్పటియాకారంబు నా కొసవే
యనిన నప్పరమేశ్వరుండు వరంబు గోరు మని యానతిచ్చిన నమ్మహాత్ముండు
సంక్రీతార్తిహార నీమూర్తిఁ గంటి నింతకంటె మిక్కిలి వరంబులును గలవే
యనుటయు. 51
క. ఆదేవుఁ డతనితో నటు, గాదు నను గనుట శుభము గావింపక పో
దేది ప్రియ మడుగు మిత్తుఁ బ్రమోదంబుగ నీకు ననిన ముని యి ట్లనియెన్. 52
వ. అవశ్యంబును నా కట్లు గావలయు నని యవధరించితేని దేవా యిక్క మరుదేశం
బిచ్చట జలంబు దుర్లభంబు నాకు జలసన్నిధి యెప్పుడుం గలుగఁ బ్రసా
దింపుము. 53
క. అనుటయు నంబుజనాభుఁడు, దనయెప్పటిలలితమూర్తి ధరియించి మునీం
ద్రునితోడ నమ్ముఁ దలఁపగ, ననఘా దొరకొను జలంబు లని పలికి తగన్. 54
వ. వీడ్కొని చనియెం బదంపడి యాభృగుసంశవరుం డొక్కెడ మెలంగుచుండి
తృషితుం డయి హృషీకేశుం దలంచిన. 55
సీ. కుక్కలు సుట్టి రా నొక్కరూతంగుండు బాణబాణాసనపాణియును ది
గంబరుండును మలినాంగుండు నగువాఁడు దోఁచె నచ్ఛజలంబు దొరఁగుచుండ
మేనితో నమ్ముని వానిఁ దప్పక చూడ వాఁ డోయుదంక యివ్వారి దప్పి
వోఁ ద్రావు మనుడు నాభూసురాగ్రణి యొల్లనని పల్కెఁ బల్కిన వినుము నీవు
ఆ. నీరుపట్టు శ్రమముఁ గూరిన నీమీఁది, కరుణ వచ్చినాఁడఁ గాదు నాక
యర్థిఁ ద్రావు టొప్పు ననియె నాచండాలు, నలుక మెయి నదల్చె న త్తపస్వి. 56
వ. అదల్చిన నతండు సారమేయంబులుం దాను నంతర్ధానంబు నేసె నాసంయమి
వెఱఁగుపడి యొక్కింతవిచారించి యిక్కపటప్రచారంబు కృష్ణసంపాదితంబు గా
వలయు నని యూహించుసమయంబున నయ్యెడకుం గృష్ణుం డరుగుదెంచు
టయుం గనుంగొని యమ్మహాత్మునితోడ నమ్మునివరుండు.
క. జలము నినుఁ దలఁపఁగా నిటు, గలుగునె చండాలునొడలఁ గాతేదనీ రే
నలఘుగుణ త్రావుదునె యే, కొలఁది శ్రమం బైన వరము గుచ్చిత మయ్యెన్.

1 పత్పాదపంకజవ్యాప్త.

చ. అనవుడుఁ గృష్ణుఁ డిట్లను నాఱడిఁబోయెఁ బ్రయత్న మెల్ల నీ
వనఘ యెఱుంగ నైతి సమయం బొకఁ డిమ్మెయిఁ గల్గె నేర్పడ
న్వినుము నిలింపవల్లభుని నీ కయి వేఁడితి నే సుధారసం
[1]బనితరసాధ్య మైనశుభ మయ్యెడుభూతి దొలంగ నక్కటా. 59

వ. అది యె ట్లంటేని. 60

క. ఏను సుధ యడుగుటయు హరి, మానవులకు నేల యగు నమర్త్యత్వము మే
లైనతెఱఁ గొండు గోరుము, దానిం దగ నిచ్చెదఁ ముదం బారంగన్. 61

వ. అనిన నయ్యనిమిషపతియాననం బాలోకించి. 62

క. నిను వేఁడుట మోఘము గాఁ, జను నే యొల్లైన నాదువచనవు నెఱప క
మ్మునిపతికి నమృతరస మి, మ్మని ప్రార్థించిన మహాత్మ యాతఁడు నాతోన్. 63

వ. సమయంబు సేసికొని వచ్చె నత్తెఱం గాకర్ణింపు మమ్మహితసౌజన్యధన్యుండు. 64

శా. మాతంగత్వము దాల్చి యే నరిగి సమ్మానించి యాభార్గవుం
బ్రీతుం జేసెద నట్లు లిచ్చిన సుధఁ హీనదూషితస్వాంతుఁ డై
యాతం డొల్లక యున్న నేమి విను నా కన్యాయ్యవృత్తంబు గా
దీతంత్రంబున కీవ సాక్షి యని తా నేతెంచె నీ కానఁగన్. 65

వ. నీవు ప్రత్యాఖ్యానంబు చేసిన నతం డంతర్ధానంబు సేసెం గా నిమ్ము దాని కేమి
సేయవచ్చు నాయిచ్చినవరంబు బొంకు గాకుండ నీకు జలం బెప్పుడుం గలుగం
జేసెద. 66

చ. అనఘ జలంబు నీవలసినప్పుడ మేఘము లీమరుస్థలం
బున నొసఁగుఁ భవద్వశము వొంపిరివోవ నుదంకమేఘనా
మనుతవిహారముల్ గలిగి మాన్యత నెప్పుడు నియ్యెడం జరిం
చును జలదంబు లింక నను సువ్రత దూఱకు పోయి వచ్చెదన్. 67

క. అనినం బ్రీతుం డయ్యెను, ముని యంతర్ధానకలనమునఁ గృష్ణుండుం
జనియె నని చెప్పి మఱియును, జనమేజయనృపతితోడ సంప్రీతి మెయిన్. 68

వ. వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 69

ఆ. మనుజనాథ యెప్పుడును మరుదేశంబు,నందు నియతవృత్తి నద్భుతంబు
దలకొనంగ నయ్యుదంక మేఘంబు లా,శ్లోకపుణ్యాతిథుల నొలసి కురియు.

వ. అనిన విని జనమేజయుండు మునీంద్రా యుపేంద్రుని శపించుటకు నుత్స
హించినయుదంకుం డేమివిధంబుతపంబున నమ్మహానుభావంబు నొందె నెఱిం
గింపవే యనుడు నావిభునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 71

జనమేజయునకు వైశంపాయనుఁ డుదంకునిచరిత్రంబు సెప్పుట

సీ. అతనికి గురుభక్తికతనఁ జొప్పడియె నత్తెఱఁగు[2]సెప్పెం బది విను తెలియ నతఁడు

---

1 బనితరసామ్య మైన. 2 సెప్పెద విను.

దనగురుం డైనగౌతమునకు శుశ్రూష నియతిమైఁ జేయ నన్నేహభక్తి
కంబుగఁ బెద్దయుఁ గాలంబు సనిన నా సంయమిపతి శిష్యసమితి కెల్ల
వివిధవరము లిచ్చి వీడ్కొల్పి పుచ్చి యుదంకునిదిక్కును దలఁప కుండె

ఆ. నత్తపగపరాత్ముఁ డతినిష్ఠఁ బరిచర్య, నడపు చొక్కనాఁడు గడును బ్రేగు
గలుగునట్టివంట కట్టియమోపు, గుదియ మోచి తెచ్చెఁ గురువరేణ్య. 72

క. అటు మోచి తెచ్చి యందొక, జట పెద్దయుఁ దగిలి యుండ సరభసముగ వై
చుటయుఁ దెగి మోపుతో ముం, దట నది పడియెను జరాసితచ్ఛవి మెఱయన్.

సీ. దాన నన్నియతుండు దనవయఃపాకంబు నెఱిఁగి శోకంబున నేడ్వ నమ్మ
హాముని యశ్రువు లంజలిఁ బట్టంగ నిజపుత్త్రిఁ బనిచె నన్నీరజాక్షి
రయమునఁ బట్టి కరంబులు వేఁడిమి నెరసిన విడిచిన ధరయుఁ దలరె
నమ్ముని యాశిష్యు ర మ్మని చేరంగఁ బిలిచి నీ వేటికి నలఁతఁ బొందె

ఆ. దనిన నతఁడు శిష్యు లందఱుఁ బైఁ గల, కరుణ మీకుఁ బెద్దకాలమేని
మునివరేణ్య నావలన లేద దానికి, నుమ్మలింప కెట్టు లుండవచ్చు. 74

వ. అనుటయుఁ గృప చిగు రొత్తుచిత్తంబుతోడ. 75

క. ఎలప్రాయ మిచ్చితిని నీ, కలఘుమతీ యిచ్చెదను మదాత్మజ నుల్లం
బలరఁగఁ బెండిలి గ మ్మని, పలికి మఱియు నాతపస్విపతి యి ట్లనియెన్ 76

క. నీతేజంబు సహింపఁగ, నీతాయురసాక్షి దక్క నెవ్వరికిఁ దప
స్స్ఫీతా శక్యము గాదిది, చేతోగతిఁ జూచి తగవు సిద్ధించుటకై. 77

వ. ఇమ్ముద్దియకును. 78

క. తనువొండుగఁ జేసెద నది, జననాంతర మెట్టు లట్ల సజ్జనసుత నీ
వనుమానము దక్కుము యౌ,వనమును గైకొనుము కన్య వరియింపు తగన్.

వ. అధర్మంబు గాకుండునట్లుగా వరం బిచ్చితి నని యనుగ్రహించి యక్కన్యకా
రత్నంబునకును. 80

చ. తనులత యొండు సేసిన నుదంకుఁడు యౌవనలక్ష్మిఁ దాల్చి య
వ్వనిత వివాహ మయ్యె నృపవర్య పదంపడి యమ్మునీంద్రుతో
ననుఁ బని గొండు మీవలు మనంబున నెద్ది దలంచి వేడ్క సే
సిన నది దెత్తు మీకరుణఁ జేసియ కల్గెడు నాకు శక్తియున్. 81

క. అని విన్నపంబు సేసిన, విని దత్క్షణఁ బ్రీతి యగుట వే ఱొరులకుఁ గా
కనఘ భవదీయచరితం,బునఁ జూవే నాకు ననియె ముని మనుజేంద్రా. 82

తే. అంత నిలువక మునిపత్ని కతఁడు భక్తి, నెఱిఁగి తల్లి మీ రానతియిండు మీకు
వలయునట్టిపదార్థ మవశ్యమును న, మాహరింతు నే ననుటయు నయ్యహల్య.

చ. వలవదు లాఁతివాఁడవె భవద్గుణతోషితగౌతమాంచితో
క్తులు మది నూఁదు మన్నను నకుంఠితచిత్తత నొత్తి పల్కె న

యవ్వలఘుతపస్వి యాసబి ప్రియంబున మిత్రసహాఖ్య దేవికుం
డలములు దెమ్ము నాకుఁ బ్రకటంబుగఁ బెంపు వహింపు తమ్ముఁడా. 84

వ. అని యిట్లు పనిచిన నాతండు ప్రీతుం డయి యప్పనికిం జనియెఁ బదంపడి గౌతముం డుదంకునిం బోడగాన మెచట నున్నవాఁ డని యహల్య నడిగిన నాభృగువంశవరుం డరిగిన తెఱం గెఱింగించిన సద్దయాళుం డద్దేవియాననం బాలోకించి. 85

క. ఆసౌదాసనరేంద్రుం, డాసురచరితుండు శాప మాతని నటుకాఁ
జేసినయది మానుషమాం,సాసక్తుం డగు టెఱుంగఁ డమ్ముని యతనిన్. 86

సీ. *అకట యెట్లగునొక్కొ యనుపల్కు కృపదోఁపఁ బలికిన నమ్ముగ్ధ భయము గొనుచు
నెఱుఁగ నిట్లగుట మునీశ్వర నామీఁదిదయ చిగురొత్త నాతనికిఁ గీడు
రా కుండునట్లుగాఁ జేకొని కావవే యనిన నాసంయమి యంత వెఱవ
నేల యే నతనికి నెడరు రా నీ నని తగనూఱడించె నుదంకుఁ డరిగి

ఆ. మనుజరక్తసిక్త తనువును గోరమీసములు వృత్తలోచనములు నైన
యుగ్రమూర్తితోడ నొక్క ఘోరాటవి, నెలమి నున్న యన్నరేంద్రుఁ గాంచె.

క. ముని యిట్లు నెమ్మిఁ గాంచిన, గని యతఁ డాఁకొనుటఁ జేసి గాసిలి యెచ్చోఁ
గనువాఁడనొ తగుభక్ష్యం, బనుచుండఁగ వచ్చితివి ప్రియంబుగ ననుడున్. 88

వ. ఉదంకుం డతని కిట్లనియె. 89

క. గురుకార్యంబునకై భూ,వర నిన్నుం గాన నేను వచ్చితి గుర్వ
ర్థరతులు హింస్యులు గారి, ట్లరయక యాఁడుదె యధర్మ మగుమాట నృపా. 90

వ. అనుటయు. 91

క. దినమున మూఁడవయామం,బునయపరార్ధంబు యోగ్యముగ నాహారం
బునకుం గల్పించిరి నా, కనిమిషు లటుగాన మాన నాఁకలి వుత్తున్. 92

సీ. అని పల్కె సౌదాసుఁ డమ్ముని యట్లని నధిప మద్గురుకార్య మాచరించి
వచ్చెద మగుడ నవశ్యంబు నామాట నన్నృతంబు సొరదు నీ వర్థికోటి
కిష్టపదార్థంబు లిత్తు పాత్రమ యేను గురులకుఁ గాఁగ నాకోరుకోర్కె
నీవ తీర్తని కృతనిశ్చయత్వంబున నరుగుదెంచినవాఁడ ననుడు నృపతి

ఆ. యట్ల కాక యేమి యర్థించి వచ్చితి, చెప్పు మనిన నతఁడు చిత్త మలర
ననఘ నీదుపత్ని యర్థిమై ధరియించు, కుండలంబు లని యతండు సెప్పె. 93

---

*దీనికిఁ బాఠాంతరము.—

"వ. అక్కట యెట్లయ్యెడునో యనుచుం బలికిన నమ్ముద్దియ భయంబు గొనుచు.
సీ. ఎఱుఁగ నిట్లగుట...మనుజాశిరక్తంపుఁదనువును గోరమీసముఁలును వృత్తలోచనములైన
ఆ. యుగ్రమూర్తితోడ నొక్క ఘోరాటవి, నెలమి నున్న యన్నరేంద్రుఁ గాంచె
ఘోరవికృతభయదఘూకవిరావమై, ప్రచురమైనకోపరాశి యనఁగ."

వ. చెప్పిన విని యమ్మనుజవరుం డొరులధనం బిచ్చువారలుం గలరె కుండలంబు లడుగఁ గొం డెద్దేనియు నడుగు మనుటయు నాసంయమి నీవు నెపం బిడి త్రోవం గలవాఁడవు గా వే నన్యవస్తువు లొల్ల నని పలికిన నాభూవల్లభుం డమ్మాట కియ్యకొని యన్నాతి యున్నచోటికిం జను మేఁ బుత్తెంచితి నని చెప్పి నీవాంఛితం బెఱింగింపు మని నియోగించిన నమ్ముని యద్దేవి యెచ్చోట నున్నయది యని యడిగిన నప్పుడమితేఁ డల్లదె తన్నివాసప్రదేశం బని చూపినం బోయి. 94

సీ. అద్దేవిఁ గని యతం డట్లు చెప్పిన మునివల్లభ నా కానవాలు దెమ్ము
నృపుపాల ననియె నన్నెలఁత యుదంకుండు సనుదెంచి విభు నభిజ్ఞాన మడిగె
నాతఁ డీగతి సేమ మగు నని నిష్ఠింపరా దిది వెలి గాఁగ లేదు వేఱ
గతియును ననుపలు కతివకు నాయచ్చు[1]వర్ణితాభిజ్ఞాననిర్ణయముగఁ
ఆ. జెప్పు మనిన సంతసిల్లి యమ్మదయంతి, కడకు నరిగి తత్ప్రకారమునన
పలుకుటయును భర్తపనుపున నిచ్చెదఁ, గుండలములు నీకు గురుహితార్థి. 95

వ. అని యక్కొమ్మ యమ్మహాత్మునితో మఱియును. 96

సీ. సురలు గంధర్వులు నురగులు నిక్కుండలములకుఁ బెక్కుపాయముల వేచి
తిరుగుదు రెంగిలి వారసిన నేమఱి నీవు నిద్రించిన నేల నిడిన
నపహరింతురు భక్తి నర్చించి యివి దాల్ప నాఁకలి నీరువట్టగ్నిభయము
విషవికారము భూతవేతాళ బాధలు వారయవు వినుము బాలురకు నైనఁ
ఆ. బెద్దవారి కైనఁ బెట్టిన నయ్యయి, కొలఁది నమరి యుండుఁ గురియుఁ బసిఁడి
వీని నప్రమత్తవృత్తిమైఁ గొని చను, మయ్య గురులు నిన్ను నభినుతింప. 97

ఉదంకుండు మదయంతివలనఁ గుండలంబులు పుచ్చుకొనుట

వ. అని చెప్పి యప్పరమపతివ్రత భక్తిప్రీతివినయంబులు మనంబున నంకురింప నుదంకునకు నక్కుండలంబు లొసంగినం బ్రమోదం బెసంగ నాశీర్వాదంబు సేసి యాసంయమివరుం డబ్భామచేత నామంత్రితుం డై భూమీశ్వరుపాలికి వికాసలసితవదనారవిందుం డగుచు నేతెంచి యక్కుండలలాభంబు ప్రకటించి దీవించి దేవా నీవలనం గృతార్థుండ నైతి నని పలికి నాకానవాలుగా నీవు సెప్పిన వాక్యం బత్యంతగూఢంబు దదభిప్రాయంబు నెఱుంగ వలతుం జెప్పం దగి యుండు నేనిం జెప్పు మని యడిగిన నతం డతనితోడ. 98

సీ. బ్రాహ్మణజనముల రాజులు పూజింతు రటు గాన యేను విప్రార్చనంబు
సేయుదు విప్రునిచేఁతన యిక్కట్టి వెడదప్పునన యొండు వెరవు నాకు
దురితంబు వాపంగ దొరకొన దది కారణముగ భూసురపూజనంబు దుష్క
రము దీన మేలు గందు మనంగ రా దిది గా దన్న వేఱొండు గలదె మార్గ

1 వర్ణితాభిజ్ఞన నిర్ణ.

తే. ముని యభిజ్ఞానముగ మదయంతి కపుడు, సెప్పి పుచ్చితి నిట్లు విశిష్టరత్న
మయమహాకుండలము లిచ్చి మాన్పుఁ గీడు, నీకతన ననుతలఁపున లోకవంద్య. 99

వ. అనియె నాభృగువంశవరేణ్యుని పుణ్యసన్నిధిం జేసి యాసౌదాసనరేంద్రునకు [1]సంప్రాప్తసమాధాననూతనసత్త్వంబు గలుగుటకతంబునం గార్యదర్శనంబును గుండలదానశ్రద్ధయు శాంతవచనంబునుం గలిగెఁ దదీయవచనశ్రవణానంతరంబ యుదంకుం డతనితో మిత్త్రత్వంబు సంభాషణమాత్రసిద్ధం బగుట బోధవృద్ధులు సెప్పుదు రేను నీకలనం గృతార్థుండ నైతిఁ బోవుచున్న వాఁడ మగిడి వచ్చెద నని పలికితి బొంకు వడకుండ వత్తు ననినఁ జిత్తంబు కృపాయత్తం బగుచుండ నాభూపతి యత్తాపసోత్తమునాననం బాలోకించి. 100

ఉ. చంపెడునట్టినాకడకు సంయమివల్లభ వత్తురయ్య నీ
పెంపును నిక్కముం దెలిసెఁ బ్రీతుఁడ నైతి మదార్తి నీతప
స్సంపదఁ జేసి పాపు మని [2]సంస్తుతిఁ బల్కిన వీనులందుఁ జే
రం బొలయం బ్రసన్నత వహింపఁగఁ జిత్త ముదంకుఁ డిట్లనున్. 101

ఉ. ఏమిట నైన నొప్పమి నరేంద్ర సుచిత్తులఁ బొందెనేనియుం
వే మరలుం భవద్గుణము వీతకళంకునిఁ జేసె నిన్ను సాం
ద్రామలకీర్తి గౌతమమహాముని సల్లనిచిత్తవృత్తి నీ
పై మలఁగించెఁ గావలయుఁ బార్థివసత్తమ పొందు మున్నటిన్. 102

క. అని పలికి మఱియుఁ బలుదీవన లిచ్చి యతండు గారవమున నతని మేల్
దనకరముల నివిరి ప్రియం, బొనర్చె నిర్దురితుఁ డైన యుర్వీపతియున్. 103

వ. భక్తివినయసంభరితుం డయి యప్పరమమునిం బ్రస్తుతించి నమస్కరించి యామంత్రణంబు సేసిన నమ్మహాత్ముండు గుండలంబులు కృష్ణాజినంబునం బదిలంబుగా ముడిచికొని గౌతమాశ్రమంబునకు రయంబునం బోయి పోయి పక్వఫలంబులం బెరిగిన బిల్వంబుం గని యాఁకటివెల్లునం దదీయవిటపంబున సకుండలం బగునయ్యజినంబు దగిల్చి యమ్మహీరుహం బెక్కి ఫలంబులు గోసికొనుచుండె. 104

సీ. గాలి నవ్విటపమూలోల మగుడుఁ దగు లెడలి యయ్యజినంబు పుడమిఁ బడినఁ
గని యొక్కనాగంబు గ్రక్కునఁ జనుదెంచి వెసఁబుచ్చికొని కడు వేగ పఱవఁ
గాంచి యుదంకుండు గ్రమ్మన దిగఁ దాఁటి వెనుకొనునంతకుఁ గనపుట్టఁ
జొచ్చె నయ్యురగ మాసువ్రతపరుఁడు దీవ్రముఖకాష్ఠముఁ గొని త్రవ్వఁ దొడఁగె
తే. దాని సైరింపఁ జాలక ధరణి తల రె, విప్రుఁడై వచ్చి గీర్వాణవిభుఁడు గొయ్య
కోలఁ ద్రవ్వినమాత్రఁ బాతాళయాన, మేల సిద్ధింప నేర్చు మునీంద్ర వినుము.

వ. పాతాళభువనం బిచ్చటికి సహస్రయోజనంబుల నున్నది కుండలంబులు గొని

1 సంప్రాప్తసమాధానమానసత్వంబు. 2 సమ్మతిఁ.

పోయినభుజంగం బైరావతాపత్యం బనిన విని యమ్మునిశిష్యుండు. 106

క. పాతాళంబున నున్నను, వే తెత్తుం గుండలములు విను మప్పని నా
చేతం గా కున్న నసు,వ్రాతము విడువంబడు నిది ధ్రువం బని పలికెన్. 107

చ. పలికిన సత్తపస్విదృఢభావ మెఱింగి సురేంద్రుం డొండువ
ల్కలపని నిల్పి కాష్ఠమునకుం గులిశంబునం గల్గువాఁడియుం
బలువును నిచ్చి వజ్రి సనె బాంధవ మేర్పడఁ జెప్పి భీతిమై
నిల దెరు విచ్చె నమ్మునియు నత్తెఱం జొచ్చె భుజంగలోకమున్. 108

వ. చొచ్చి యనేకప్రకారప్రాకారపరిరక్షితంబును బహురత్నదీప్తిజాలదేదీప్యమానం
బును నైనయమ్మహనీయలోకం బాలోకించి దశయోజనాయామంబునుం
బంచయోజనవిస్తారంబును నగుతద్ద్వారంబు గని యతండు కుండలాహరణంబు
దుర్లభం బనుతలంపున డిల్లపడియె నయ్యెడ నరుణవదనంబును నసితాంగంబును
సితవాలంబును నై వెలుంగుతురంగం బతని కిట్లనియె. 109

ఉ. ఆతత మైననాదగునపానము నూఁదు మొకింతయుం జాగు
ప్సాతురవృత్తి నీదుహృదయంబునఁ జొన్పకు లోకవంద్యుఁ డ
గ్గౌతమునాశ్రమంబున నఖండితభక్తి నుపాస్తి సేసి నన్
బ్రీతునిఁ జేసినాఁడవు పరిష్కృతపోధన యట్లు గావునన్. 110

వ. నీకుం బొడసూపిరైరావతసుతుం డపహరించినసముచితకుండలంబులు మగుడం
జేరెడునుపాయం బుపదేశించితి ననిన నుదంకుం డేను నిన్ను నెఱుంగ నుపా
సించుట యెట్లు గలిగెఁ దెలుపు మనుడు నయ్యశ్వం బతనితోడ భవద్గురునకు
గురుండం బావకుండ నీవు శుచి వయి సభక్తికంబుగా నిత్యంబును నన్ను
నియతిం బూజించి తత్తెఱం గెఱుంగవే యని పలికినం బ్రీతి నొంది యతండు
తదీయోపదిష్టప్రకారం బాచరించిన. 111

సీ. ఘోటకోత్తమరోమకూపంబులం దెల్ల నొక్కట ఘనధూమ ముద్గమించి
కవిసి పాతాళలోకం బంతయును గప్పె వాసుకిప్రభృతినివాసభూము
లుపరుద్ధభావంబు నొందె నైరావతావాసంబు హాహారవంబుతోడ
నాకులం బయ్యె న ట్లతిదారుణం బైన పెనుఁబొగ నెంతయు భీతి నొంది
ఆ. యమ్మునీంద్రుకడకు నహివరుల్ రయమున, వచ్చి భక్తి నర్చ లిచ్చి వినతు
లై తదీయకార్య మడిగి యెఱింగి వే, తెచ్చి కుండలంబు లిచ్చి రధిప. 112

ఉదంకుండు గుండలంబు లిచ్చి యహల్యను సంతోషపఱచుట

చ. అతఁడును వారిఁ బోఁ బనిచి యగ్నికి భక్తిం బ్రదక్షిణంబు సే
సి తగ నమస్కరించి విలసిల్లఁగఁ దేజము ప్రీతచిత్తుఁ డై
యతలము నిర్గమించి రయ మారఁగ వచ్చి యహల్యఁ గాంచి తె
చ్చితి నివె కుండలంబు లని చే నిడి భూస్థలిఁ జాఁగి మ్రొక్కినన్. 113

తే. ఆయవసరము గౌతముండు నత్యాదరమునఁ, గౌఁగిలించుచు దీవించి గారవింప
నతఁడు నమ్మునిపతికిని నయ్యహల్యకును, జెక్కుమోడ్పులు భక్తిమై మ్రొక్కి నిలిచి.

క. మీకరుణఁ గాక తగునెయ్యె, నీకుండలములు బరిగ్రహించుట నడుమన్
వైకృత మొలసినఁ దలఁగుట, నాకొలఁదియె యనియె వినయనమ్రుం డగుచున్.

వ. అనిన విని వార లత్యంతసంతుష్టాంతరంగు లై రగ్గౌతముం డతని కి ట్లనియె.

ఉ. నీచరితంబు చిత్రమహనీయము మిత్రసహక్షితీశ్వరున్
నీచతఁ బాప నాగ మపనీతము సేసినకుండలద్వయం
బాచతురత్వ మాబలిమి యాదృఢనిశ్చయ [1]మట్టు లొప్ప ధ
ర్మోచితలీలఁ దేర నొరుఁ డోపునె యేను నిజంబ పల్కితిన్. 117

వ. అనియె నయ్యుదంకుం డట్లు దనమహాతపంబుబలిమిం బరాక్రమించి యనన్య సులభంబు లగుకుండలంబు లాహరించి గురుజనమనోరథసిద్ధి గావించె నా భృగువంశమహత్తరుమహానుభావం బిట్టి దనిన విని జనమేజయుం డమ్మహాత్ము నకు వరం బొసంగి చనిన వాసుదేవునినంతరవృత్తాంతంబు మునిసత్తమా యెఱింగింపవే యని యడిగిన నవ్విభునకు వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 118

సీ. ఆభార్గవోత్తము నట్లు వీడ్కొని కృష్ణుఁ డరిగి యలంకృత మైననిజపు
రము సొచ్చునప్పుడు రైవతకాచలయాత్రామహోత్సవ మఖిలజనులుఁ
గొనియాడుచుండి యగ్గోవిందుసందర్శనంబున నుత్సవోన్మత్తభావ
మిమ్మడి యై ప్రమోదమ్మునం దేలి రద్దేవదేవుఁడు వసుదేవుఁ గాంచి

తే. దేవకీదేవి బలభద్రదేవుఁ దక్కఁ, గలుగువృద్ధబాంధవులను గని వినీతిఁ
దత్తదుచితమనోజ్ఞవిధానమంచి,తాచరణములు నడపెఁ బ్రియం బెలర్ప. 119

వ. వార లందఱకు ధర్మనందనుచెప్పినచొప్పునఁ బ్రణామాదియోగ్యోపచారంబు లాచరించె ననుజతనుజామాత్యభృత్యులు దన్నుం గనినం బ్రీతివాత్సల్య సంభావనాబహుమానంబులు మెఱయ నాదరించె సాత్యకిసుభద్రలం దగు కెలంకులం దగినవారలం గానిపించె నట్లు సకలజనప్రమోదాపాది యైనదా మోదరు నత్యంతసమీపాసీనుం జేసినొని వసుదేవుండు భారతరణప్రకారంబు యాతాయాతజనంబులచేత వింటిం బ్రస్ఫుటంబుగా వినవలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నచ్యుతుం డతని కి ట్లనియె. 120

క. అది యతివిస్తారము పెక్కుదినంబులు సెప్పఁ బట్టుఁ గొంత దగం జె
ప్పెద నేఁ బ్రధానపురుషస,ముదయసమరవిధము లఘుతరోక్తులఁ దెలియన్. 121

సీ. కౌరవసైన్య మేకాదశాక్షౌహిణీకలితంబు దానికిఁ గట్టె వీర
పట్టంబు భీష్ముఁ డాప్రభువున కెదు రొడ్డి రెలమిమైఁ బాండుపుత్త్రులు శిఖండి
నక్కడ సప్తసంఖ్యాక్షౌహిణీక మనీక మిమ్మాడ్కిఁ బన్నినబలద్వ
యంబును ఖేచరు లచ్చెరువడఁ బోరెఁ గాండీవి దోడ్పడఁ గా శిఖండి

---

1 మట్టు సూపి ధ,ర్మోచితలీల.

తే. యస్వసేనందనునిఁ బడియప్రసేనంబు,నందుఁ గూలిచె నుత్తరాయణమువచ్చు
నంతకును మృతిఁబొందక యాతఁ డుండె, నధిప శరతల్పమునఁ గడునద్భుతముగ.

క. గురుఁ డైదుదివసములు ని, ర్భరసమర మొనర్చి నతనిఁ బరిమార్చెఁగ నా
వెరవున నర్జును ప్రాపున, దొరకొనియె హలాస్త్రభవుఁడు ద్రుపదసుతులకున్.

క. గండున రాధాతనయుఁడు, రెండుదినంబులు పెనంగి గ్రీష్మసమయసూ
ర్యుండుంబోలె వెలింగెడు, గాండీవధరుశరకరోష్మఁ గ్రాఁగె నరేంద్రా. 124

చ. విను మఱునాఁడు శల్యుఁ డతివిక్రమతన్ సమరం బొనర్చి య
ద్దినము సగంబు సెల్లఁగ యుధిష్ఠిరుచేఁ దెగుడున్ బలంబు నై
కొని యని సేయఁగా శకునిఁ గూల్చె వడిన్ సహదేవుఁ డంతతో
మనమునఁ జేవ దక్కి తనమానము డిగ్గఁగఁ ద్రావి హీనుఁ డై. 125

వ. దుర్యోధనుండు దనతమ్ముల భీమసేనుండు సంగ్రామంబునం దెగటార్చి యుండ భంగంబున కోర్చి పలపలనిమూఁక విడిచి గద చేతం గొని పాదచారి యయి యొక్కండును బాఱి యొక్క మడువు సొచ్చి నీళ్లు (పాషాణమయముగా) మంత్రించికొని డాఁగి యుండెఁ బాండవు లెఱింగి పోయి పొడవికొని మర్మభేదంబు లగుదూషణభాషణంబుల నొప్పించిన. 126

ఆ. అతఁడు మడువు వెడలి యనిలనందనుతోడఁ, దగఁ బెనంగి తద్గదావినిహతిఁ
దొడలువిఱిగి కూలి విడిచెఁ బ్రాణంబు లి,ట్లంగి జయముగొనిరి పాండుసుతులు.

క. గురుసుతుఁడు పాండుతనయశి,బిర మారే యడరి పొడివి భీషణవృత్తిం
బొరిగొనియెం గరిఘోటక, నరనిచయము నెల్ల నే మనం గల దధిపా. 128

వ. ఆరాత్రి యేనును బాండుసుతులు నచ్చట లేమి నంత పుట్టెనిట్లు పదునెనిమిదిదివసంబులు సెల్లిన సంగ్రామంబున నే మార్వురము సాత్యకియును దక్క మా దిక్కున సమస్తజనంబులు నస్తమించిరి కౌరవులదెస నశ్వత్థామకృపకృతవర్ములు మువ్వురు బ్రదికిరి యుయుత్సుండు మున్న పాండవుల నాశ్రయించుటం జేసి చావునకుం దప్పె నిది భారతరణప్రకారంబు. 129

క. అని చెప్పెఁ గాని యభిమ,న్యునిచావేర్పడఁగఁ జెప్ప నొల్లఁడ వసుదే
వునకు వగ మిగులుటకు నె,మ్మనమునఁ దా నోర్వ కునికి మాధవుఁ డధిపా. 130

వ. దాని నెఱింగి సుభద్ర గద్గదస్వరంబున గోవిందునితోడ నీయల్లుండభిమన్యుండు దెగుట మీతండ్రికిం జెవులారం జెప్పు మన్నాయని వసుదేవుండు వినం బలుకుచుం బుడమిం బడిన వసుదేవాదియాదవజనంబులు మనంబులం గదిరినక్రొత్తనెవ్వగలం బలవించినం బద్మనాభుండు వారలనెల్ల నూరార్చి వారణపురంబున సుభద్రయు నుత్తరయు నభిమన్యునిదెసనెత్తినశోకంబున నాకులత్వంబు నొందిన చందంబును గొంతి దగుమాటల వారిఁ దేర్చినతెఱంగును నెఱింగించి పాండవులేవురును వేర్వేఱయభిమన్యునకై మణికాంచనగవాదివస్తువులు విప్రప్రకరంబుల

కొసంగుటయు మఱియుం దటాకకరణాదిధర్మంబు లాచరింపుటయునుం జెప్పి
మఱియు దురంబునం దెరలక మరలక యాసౌభద్రుండు రౌద్రమూర్తియై
దుర్యోధనద్రోణకృపద్రౌణికృతవర్మకర్ణాదివీరవ్రాతంబుఁ గలంచి యనేకనృప
లోకంబును జములోకంబున కనిచి యనిమిషులు వొగడ నుత్తమలోకంబున కరిగి
సుఖస్థుఁడై యున్నవాఁడు వానికి వగవ నేల యనియుం బలికి యిట్లు ప్రశాంతిగావించి.

ఆ. బాంధవలోకమునకుఁ బరమప్రియంబైన, యుచితవర్తనమున నుండెఁ గృష్ణుఁ
డని సవిస్తరంబు లగువాక్యములఁ బ్రీతి, చిగురులొత్త నిట్లు సెప్పి మఱియు.

వ. కరిపురంబునం బుట్టినవిశేషంబులు విను మని పలికి వైశంపాయనుండు జనమే
జయున కిట్లనియె. 133

వ్యాసుఁడు పాండవుల నశ్వమేధయాగోన్ముఖులఁ జేయుట

సీ. చుఱచుఱఁ దనచెవుల్ సూఁడినయట్లుగ నభిమన్యుసంస్తుతి యైనవాక్య
యము ప్రసంగాధీనమై బంధుజనులందుఁ బొడముటయును ధృతియొడలి తలరి
యుత్తర విలపింప నత్తన్వియలమట గనుఁగొని పాండునందనులు వనట
గూరిన నచటికిఁ గారుణ్యమూర్తి వేదవ్యాసుఁ డేతెంచి తగినమాట

తే. లాడి వారలవగ మాన్చియశ్వమేధ,విషయవిధులు ప్రసంగించి వేగ తొడఁగుఁ
డని నియోగించి వారెల్ల నట్లకాక, యనిన నాతఁ డంతర్హితుం డయ్యె నధిప.

క. అన విని జనమేజయుఁ డమ్ముని యిట్లు హితోపదేశముం జేసినఁ బాం
డునృపాగ్రతనయుఁ డెమ్మెయి, ననఘ తొడఁగె నశ్వమేధయాగంబునకున్. 135

క. అని యడిగిన వైశంపా,యనుఁ డాతని కిట్టు లనియె నప్పుడు కుంతీ
తనయాగ్రజుండు దమ్ములఁ, గనుఁగొని యుత్సాహలక్ష్మి గనుఁగవ నొప్పన్. 136

సీ. వ్యాసమహాముని వత్సలత్వంబున నానతి యిచ్చిన మాననీయ
వాక్యంబు వింటిరె వసుధ యిత్తఱి వసుహీనయై యున్నది దానఁ జేసి
భూదేవనిహితధనాదాన మావశ్యకం బయ్యె దానిశక్యత్వమును హి
మాచలయాత్రాసమాచరణప్రకారమును విచారణీయములు గావె

ఆ. యనుడుఁ బవనతనయుఁ డతనితో నీశ్వరుఁ, బరమనియతిఁ గొలిచి కరుణవడసి
ప్రమథగణము నెల్ల భక్తిఁ బూజించి య,త్తలమునందు భూతబలులు లొనర్చి.

క. తెత్తము గాక నరేంద్ర మ,రుత్తకలిత మైనదానరూపము సుమహా
ద్రాత్తస్థితి నున్నకనక, మిత్తఱి నిల దెసఁ దలంప నేటికి మనకున్. 138

వ. అప్పనికి సముచితసైన్యసమేతంబుగా దేవరవిజయం చేయవలయు ననిన నర్జును
డును గవలును నట్ల పలికిరి దానికి ధర్మనందనుండు ప్రియంబంది కృతనిశ్చయుం
డయి ధృతరాష్ట్రుకడకుం జని యశ్వమేధయాగోపక్రమోత్సవశ్రవణంబునం
బుత్రులందలంచి శోకసంతాపసమాక్రాంతుం డయి యున్న యన్నరపతిచరణంబుల

కెఱంగి వేదవ్యాసువచనంబులు గాంధారియు వినుచుండ నతనికిం జెప్పి యతని
చేత నయ్యజ్ఞాచరణంబునకు ననుజ్ఞ వడసి యయ్యిరువురకు దండప్రణామపూ
ర్వకంబుగా వీడ్కొని గొంతిపాలికిం బోయి సంతోషవికచవదన యయియున్న
యద్దేవి యధ్వరవిధానంబునకు ననుమతిసేయం దదీయపాదంబులకుం బ్రణ
మిల్లి తదామంత్రితుండై యాస్థానమండపంబునకు నరుగుదెంచి యుయుత్సు
రావించి కార్యంబు తెఱం గెఱింగించి నీవు నగరరక్షకై నిలువు మని నెయ్యం
బలర విదురసమేతంబుగా నిలిపి బలంబులసంఘటింపం బడవాళ్ళం బనిచి నియతుం
డయి సురపితృపూజనంబులు దీర్చి మహేంద్రార్చనం బొనర్చి మహితా
వధానుం డై. 139

క. నానావిధబహుళాంచిత, దానము లొనరించి యర్చితం బగునగ్నిన్
దానియధికారి ధౌమ్యుం, డాను బ్రదక్షిణవిధాయితం గొలిచి తగన్. 140

క. సితలేపనసితభూషణ, సితమాల్యసితాంబరములఁ జెన్నుగ సమలం
కృతుఁ డై సితాతపత్ర, ప్రతతి మెఱయఁ బూర్ణచంద్రుపగిది వెలుఁగుచున్. 141

వ. షోడశశ్వే[1]తాశ్వవ్యూఢరథారూఢుం డై. 142

క. భూదైవతదత్తాశీ, ర్వాదంబులుఁ బుణ్యగానరవములు రోదో
మేదురమంగళతూర్యని, నాదంబులుఁ జెలఁగ బుధజనస్తుతు లెసఁగన్. 143

చ. వెడలుడు నమ్మహీవిభుని వేడ్క యెఱింగి వృకోదరుండుఁ గ
వ్వాడియును బిన్నతమ్ములును వైభవ మొప్ప నలంకరించి యొ
క్కుడు మెఱయం బ్రధానభటఘోటకదంతిరథప్రతానముల్
దడిగలుఁ గుంచెలున్ గొడుగుతండములున్ విలసిల్ల వచ్చినన్. 144

క. కని యానృపుఁ డలఁతినగవు, నిను పారెడుచూడ్కి వారినెమ్మొగములపైఁ
దనుపారుచుఁ బొలయం జనఁ, జన రాజులు గూడుకొనిరి సైన్యంబులతోన్.

వ. ఇవ్విధంబున నరిగి యక్కురువంశవరుండు సముచితప్రయాణంబుల గిరిసరిదర
ణ్యంబులు గడచి హిమశైలంబుసేరి ధౌమ్యాదిపురోహితులఁ బురస్కరించికొని
తదీయతలం బధిష్ఠించి యొక్కయుచితప్రదేశంబున విడిసె నట్టియెడ. 146

వ్యాసుఁడు హిమవత్పర్వతంబున నున్న పాండవులకడకు వచ్చుట

శా. బాలార్కద్యుతిపుంజపింజరజటాభారంబుఁ బ్రావృడ్ఘన
శ్రీలీలం బ్రహసించునంగమును రోచిస్స్ఫారదండంబు ను
న్మీలన్నీలమృగాజినాంబరము నై నిర్వాణదానక్రియా
శీలుం డైనపరాశరాత్మజుఁడు విచ్చేసెం గృపాలోలుఁ డై. 147

వ. ఇట్లు సన్నిహితుం డయినవేదవ్యాసమునీశ్వరునిఁ బాండవులు పరమభక్తిం
బ్రణామపూర్వకంబుగాఁ బూజించి కర్తవ్యం బెయ్యది యానతిం డనిన నమ్మాన

1 తాశ్వంబులం బూన్చినరథంబున నారూఢుం డై.

నీయుం డెల్లి మీ రెల్లవారును ద్రష్టలై పూజలు సల్పింపవలయు నేఁటిరాత్రి
నియతులై దర్భసంస్తరణంబుల శయనించునది యని నియోగించిన. 148

ఆ. రమ్యమైనచప్పరంబుల దర్భసంస్తరణములను యోగసదనమునఁ బ్ర
భాసమానము లగుపంచాగ్నులును బోలె, నమ్మహాత్ము లుండి రధిపముఖ్య. 149

వ. అట్లుండి యవనీసురాశీర్వాదంబుల నాచరించుచు నారేయి గడపి కల్యంబగు
టయుం గాలోచితకరణీయంబులు నిర్వర్తించి సర్వక్రియాకలాపనిర్వహణధుర్యుం
డగు పారాశర్యుండు ననుప ధౌమ్యప్రముఖపురోహితసహాయమహనీయసమా
చారు లగుపాండవేయులు పరమస్థండిలంబునం బార్వతీపతి నావహించియుత్కృ
ష్టంబులును బహుళంబులు నగుగంధపుష్పధూపదీపంబులం బూజించి సముచిత
మనోహరిభూరిపాయసాది [1]భవ్యద్రవ్యభారమహోదారం బగు నైవేద్యంబు
సమర్పించి వేఱువేఱ ప్రధానప్రమథులకుఁ దద్గణంబులకు నర్చ లిచ్చి
కుబేరమాణిభద్రప్రభృతిభూతయక్షజనంబులను సభక్తికావాహనకలితులం
గావించి పూజనంబు లాచరించి. 150

క. రక్షాకరమంత్రకలన, దక్షాత్మకులైనయట్టి ధౌమ్యముఖోదా
త్తక్షోణీసురులు సేరయ, నక్షయపుణ్యుఁ డగుకౌరవాధిపుఁ డెలమిన్. 151

క. అనుజులుఁ దానుఁ బరాశర, తనయపురస్సరముగా నిధానస్థలికిం
జని యరుణగంధకుసుమము, లను మాంసాపూపములను లాజములుఁ దగన్.

ఆ. భూతతృప్తిఁ జేసి భూరిబలాఢ్యులఁ, బరిజనములఁ ద్రవ్వఁ బనుచుటయును
నతికుతూహలమున నార్చి వారలు ద్రవ్వి, రన్నిధానదేశ మధిపముఖ్య. 153

క. త్రవ్వినఁ బ్రభ లెల్ల దెసల, నివ్వటిలఁగ వెలుఁగుచుండె నిధి యనిలజాఁడుం
గవ్వడియుఁ గవలు నలరఁగ, నవ్వసుధాధిపుఁడు దాని కర్చన లిచ్చెన్. 154

వ. అట్లు వివిధవిద్యానిధి యగువేదవ్యాసుండు సన్నిధి సేసి సాధించినధర్మనందనుం
డాపరాశరనందనుపాదంబులకు దండప్రణామంబు సేసి నిలిచి కేలు మొగిడ్చి
ఫాలతలంబునం గదియించి వినయావనతుం డై యున్న నన్నరేంద్రు నమ్ము
నీంద్రుం డాలింగనాశీర్వాదంబుల నాదరించి యామంత్రణంబు సేసి యంతర్హితుం
డయ్యె నమ్మానవనాథుండు. 155

సీ. శకటఖరోష్ట్రఘోటకకుంజరంబు లనేకసహస్రంబు లెలమి సంఘ
టించి భారంబు లెత్తించి భారవహత్వదక్షజనుల్ పెక్కు లక్షలర్థిఁ
గదిసి యే నే నని కడఁగి మోవఁగ యాగనిలయంబుఁ గలయఁ గల శమను
నలఁకులు గాఁగులు నాదిగాఁ గలభాండములును బీఠములు శయ్యలును బోళ్లు
తే. రోఁకళులుఁ జట్టువంబులు స్రుక్స్రువాజ్య, పాత్రదండకమండలు [2]దాత్రములును
లోనుగాఁ గల్గువస్తువుల్ శుద్ధహేమమయము లొక్కట నడపించె మనుజనాథ.

1 భవ్యద్రవ్యభారమహోదాత్తంబగు. 2 వేత్రములును, నిఖిలం బోనుగాఁగలిగినయుద్ధహేమ.

చ. మఱియును సన్నిధిం గలసమంచితకాంచనరాశి బండులం
బెఱికల మోపులం గొలఁది పెట్టఁగఁ జెక్కగు బారువుల్ జనుల్
వెఱఁగుపడంగ భేసరులు పెక్కుగ మందఁగ శత్రుకోటికిన్
వెఱ పొనరించువార్త పృథివిం బరఁగన్ నడపించె భూవరా. 157

ఆ. పరు నేలకొలఁది నెడనెడ విడియుచుఁ, బోవ వలసియుండె భూరిభార
వహులఁ దప్పి యొఱుఁగు వాఁ డగునాధర్మ, నందనునకు ధరణీనాథవర్య. 158

వ. అంత నక్కడఁ గృష్ణుండు. 159

తే. ద్వారకానగరమునకుఁ దన్నుఁ బుచ్చు, నపుడు ధర్మజుఁ డశ్వమేధాధ్వరంబు
సమయమగుటఁ బ్రతిష్ఠించి సకలబంధు,యుక్తముగ రమ్మనిన మధురోక్తి యాఁది.

కృష్ణుండు సకలబంధుసహితుం డై కరినగరంబునకు వచ్చుట

వ. అరసికొనియుండి యప్పాండవాగ్రజుండు యాగంబున కుద్యోగంబు సేయుట చారులు సెప్ప నాకర్ణించి కుతూహలోన్నిద్రుం డై బలభద్రసాత్యకికృతవర్మ ప్రద్యుమ్నచారుదేష్ణసాంబాదియాదవసమేతంబుగా వసుదేవదేవకీసమనుజ్ఞాతుం డై సుభద్రం దోడ్కొని కరినగరంబున కరుగుదెంచిన ధృతరాష్ట్రుండును గాంధారియు గొంతియుం బనుప నుత్సుకుండై యుయుత్సుండు విదురుం బురస్కరించికొని యప్పాంచజన్యధరు నెదుర్కొని పరమభక్తిం దోడ్కొని వచ్చిన.

తే. మున్ను ధృతరాష్ట్రుకడకు నా వెన్నుఁ డేఁగి
యతని గాంధారిఁ బ్రణతిపూర్వాతిమధుర
వాక్యములఁ బ్రీతి నొందించి వచ్చి గొంతిఁ
గాంచి ప్రణమిల్ల నద్దేవి కౌఁగిలించి. 162

వ. పెక్కుభంగుల దీవించె బలదేవాదులుం దగిన తెఱంగున నప్పాండురాజమహిషిం గని రక్కులపాలికాతిలకంబుపులకలంబులం బెడఁగిన మేనితో మాననీయచరిత్రం డగునద్దేవకీపుత్త్రు సంభావించి. 163

క. ప్రమద మెసఁగ విదురుఁ బనిచి, సముచిత మగునర్చనంబు సంకర్షణపూ
ర్వము గాఁగ నడపి యదునిక,రమునర్చలు సంభృతాదరంబున నడపెన్. 164

వ. సుభద్ర దన్నుం గనినం బరమప్రియంబున గారవించి యభ్యంతరమందిరంబునకుం బుచ్చెఁ బద్మనాభప్రభృతు లగునాబంధుజనంబు నెల్లను నగరిచేరువ శోభిల్లు మందిరంబుల విడియింప యుయుత్సు నియోగించె న ట్లయ్యుందఱు నభినందితు లై యున్నసమయంబున. 165

ఉ. ఉత్తరపుణ్యగర్భమున నుండి భవజ్జనకుండు పూరువం
శోత్తరుఁ డాదిరాజగుణయోగి పరిక్షితుఁ డుద్భవించినం
జిత్త మెలర్పఁ బుత్త్రుఁ డని చెప్పిరి వెల్పలివారి కేంటిలో
నత్తఱి నున్న వృద్ధసతు లార్చె జనం బఖిలంబు నుబ్బునన్. 166

క. బాలుఁడు మృతజాతుం డని, యాలోచన యేడ్పు బెరయ నలమట నచ్చో
నాలలన లుగ్గడించిన, దేలిరి శోకమున జనులు ధీరవిచారా. 167

వ. అత్తఱి రోదనధ్వనులు గలయం జెలంగిన విషాదవేదనాయత్తంబు లయిన చిత్తాంగంబుతో శౌరి సాత్యకి యనుగమనంబు సేయ సత్వరంబుగా గొంతియు న్నేడకుం జనుదెంచె నప్పు డాకుంతిభోజనందనయు ద్రౌపదియు సుభద్రయు నార్తనాదంబు లెసంగం దనకడకు రయంబున రా నెదుర నయ్యదువీరుండు గాంచి శోకసమాకులమానసుం డయ్యె నప్పాండురాజపత్ని పురుషోత్తముతో డగ్గుత్తిక నెలుంగు దగుల ని ట్లనియె. 168

పరిక్షిత్ప్రాణదానంబునకై కుంతీసుభద్రలు కృష్ణుఁ బ్రార్థించుట

క. గతి నీవు నాకు మత్సం,తతికిని నీయల్లుఁగుఱ్ఱతనయుఁడు పుట్టెన్
మృతుఁ డై క్రూరుం డగుగురు, సుతునియిషీకాస్త్రవహ్నిఁ జూఁడినకతనన్. 169

సీ. దేవకీపుత్త్ర సంజీవితుఁ జేయవే యబ్బాలునద్దారుణాస్త్రసంప్ర
యోగంబునపుడు కృపాగరిష్ఠుండ వై చేసితి ప్రతిన గాచెద నవశ్య
మును నుత్తరాగర్భజనితు నే నని బాలుఁ బ్రదుకుతో డిద నాదుబ్రతుకు ద్రుపద
తనయాసుభద్రలు ధర్మజుం డనుజు లా శిశువు సంజీవితుఁ జేయ కున్న

ఆ. బ్రదుక రన్వయమున కుదకపిండప్రదానంబు లెడలు మత్స్యనందనయును
నూఱడింపఁ బడియె నొకనాఁడు నీచేత, దానియార్తి గరుణఁ దలఁగవయ్య.

వ. దేవా నీ విక్కులంబు గలిగించినవాఁడ వింకను నీవ వీని బ్రదికింపవే యని పల్కుచుం బుడమిం బడిన గొంతి నగ్గోవిందుం డనునయవచనంబుల నూరార్చి యెత్తె నట్టియెడ సుభద్ర యమ్మహాత్మునితో ని ట్లనియె. 171

క. గురుసుతుఁడు భీమునకునై, పరమాస్త్రం బెత్తె దానిఫల మందంగా
నరుఁడును దత్పత్నియుఁ గాం,చిరి తుది నే నీకు నేమి సెప్పుదుఁ బ్రభువా. 172

క. నీమఱఁది యాకొడుకుపైఁ, బ్రేమం బెప్పుడును బెంపఁ బ్రేలెడి మనుమం
డీమెయి నమ్మయిపోయిన, నేమి యగునొ యెఱుఁగ నీవ యెఱుఁగుదు దీనిన్.

సీ. ధర్మజుం డిమ్మెయి [1]ధరియించు నెవ్వగ పవననందనుఁడును గవలు నేమి
వెరవున నుపశమింతురు దీని విను దేవయస్త్రప్రయోగంబునపుడు నీవు
గురుసుతు నదలించి కుచ్చిత నిన్ను మోఘాస్త్రునిఁ జేసెద నంటి దాన
నూఱడి యుండుదు ముజ్జ్వలతేజ నీ మహితానుభావత మాకు నెల్లఁ

ఆ. దెలిసియుండుఁ గాన [2]యులుకము సత్యద,యాశ్రితాభిరతుఁ లనఘ నీకు
నైజములు శిరఃప్రణతి నేను వేఁడెదఁ, గరుణ నిక్కులంబు గాచికొనుము. 174

తే. ఏవిధంబునఁ గోలుపో నీవు నీవు, పాండవుల నీదుసన్నిధిఁ బాపకర్మ
శీలుఁ డై నయశ్వత్థామ గోలుపుచ్చె, కాని నేమనఁ గలదు దుర్వారతేజ. 175

---

1 దరియించు 3 యలుకము.

వ. అని వెండియు. 176

చ. భువనము లొక్కపెట్ట మృతిఁ బొందిన జీవము లావహింప నే
ర్తు వలచినట్టు లైన గుణరూఢుఁడు మేనమఱందిపౌత్రుఁ జా
వ విడుతె వంతపెంపున నవారణ నీయెదురం బ్రలాపముల్
వివిధము లే మొనర్చితిమి వెట్టుల మై యిటు భక్తవత్సలా. 177

తే. అనినఁ గృపయును శోకంబు నగ్గలింప, వనజనాభుండు జను లర్థి వినఁగఁ బిన్న
వాని బ్రదికింతు వగవంగ వలవ దనియె, నెలుఁగు జలదస్వనమ్మున గ్లొసక మెసఁగ.

వ. ఎల్లవారును బ్రమోదంబు నొంద నట్లు పలికి సూతికాగృహంబునకుం గుంతీ
ప్రభృతులు దోడ రా నతండు వోవునప్పు డది ధవళకుసుమసితసర్షపలాజపూర్ణ
కుంభప్రముఖమంగళవస్తువులను బ్రజ్వలితపావకప్రదీప్త శస్త్రపిచుమందపల్లవాది
భూతపరిహారకపదార్థంబులను జతురవృద్ధాంగనాచికిత్సకదక్షపరిచారికాముఖ్య
హితకారిపరివారజన ప్రవర్తనంబులను బరిశోభితం బయి యుండె నమ్మందిరం
బాగోవిందుండు ప్రవేశించె నట్టియెడ నంతకు మున్న. 179

సీ. కడచి ద్రౌపది సని యడలునఁ బడియున్న మాత్స్యనందనతోడ మాధవుండు
సనుదెంచె వీఁడె సవినయంబుగాఁ గను మనవుడు నుత్థిత యై వికీర్ణ
వేణీభరంబుతో వినతి యొనర్చి భక్త్యార్తి వాపుట నీకు నతిదృఢవ్ర
తంబు కదే దేవ దయ వెలయంగ నీశిశువు సంజీవితుఁ జేయ వయ్య

తే. [1]నీవు గూర్తేని మేనల్లునికిఁ దదీయ,పుత్త్రు ద్రోణునిపుత్త్రుండు, బొలియఁ జేయు
వాఁడె పతిహీన యగుపాపవతికిఁ బుత్త్రు, హీనతయును బాటిల్లిన నెట్లు బ్రదుకు.

ఉ. నందనుచావు నిక్కమయినం జను టప్పుడ కల్గు దేవకీ
నందన యెల్లభంగి నరనందనుపాలికి నాజి కేచి పో
వం [2]దనతోడి తెంపునకు వారక యిచ్చినబాస దప్పె నిం
కం దనుఁ గన్న దెప్పు నొడికాఁ డని కొంకెడఁ గాని యచ్యుతా. 181

తే. పద్మనాభుండు వచ్చిన బాలుఁ జంకఁ, బెట్టికొనిపోయి మ్రొక్కింతుఁ బ్రీతి యెసఁగ
నని తలంచుచు నుండితి నమ్మనోరథంబు విఫలంబుగాఁ జేసె ద్రౌణి పేర్చి. 182

వ. అని యంత నిలువనివలవంతపెంపున బాలశవంబు నెత్తికొని యంకతలంబున
నిడికొని తదాననం బాలోకించి. 183

ఆ. తాత లోకగురుఁడు దామోదరుఁడు వచ్చి,యుండ లేచి మ్రొక్కవుజ్జ్వలాంగ
ధర్మవేది యైనతండ్రికిఁ బుట్టి య,ధర్మపరుఁడ వగుట తగునె నీకు. 184

క. కను విచ్చి గొంతిఁ జూడుము, ననుఁ జూడుము ద్రుపదనృపతనయఁ జూడుము నీ
జనకునితల్లి సుభద్రం, దనయా చూడు తల యెత్తి దరహాసముతోన్. 185

చ. అని పలవించి యాసపసిజానన మూర్ఛ మునింగి నేల వ్రా

---

1 నీవు గూర్తు నీమేనల్లు. 2 దనతోడిపెంపునకు.

లినఁ గరుణాంబుపెంపున విలసితంబొందుమనంబులుఁ సబా
ష్పనయనయుగ్మకంబులును బాడఱుమోములు నైనకౌరవాం
గనలయలంతఁ గాంచిన వగల్ మిగులుం బగవారి కేనియున్, 186

వ. ఒక్కింతసేపునకుం దెలివొంది విరాటనందన ధరాతలంబునం బడి యున్నభంగిన ఫాలతలంబునం గేలు మోగిచి గోపాలదేవునకు మ్రొక్కుచు వెక్కుచు శరణు శర ణని పలికిన నప్పరమకృపాకరుం డోడ కోడకు మనుచుం బాదప్రక్షాళనోప స్పర్శనంబు లాచరించి యశ్వత్థామప్రయుక్తంబును బ్రహ్మశిరోనామకంబును నగు నమ్మహాస్త్రం బుపసంహరించి యబ్బాలశవంబు శయ్యాతలంబునం బెట్టం బనిచి వరోల్లసితు లైన యొల్లవారలం గలయం గనుంగొని. 187

కృష్ణుండు మృతజాతుం డైనపరిక్షితు లబ్ధజీవితుం జేయుట

తే. మీఁదఁబొంకకుమాటయేమీరు వినఁగ,నాఁడ నిబ్బాలు బ్రదికింతుఁజూఁడుఁడఖిల
జనులు నిప్పుడ తేలుండు సంతసమున, దీని విని పాండవులు ప్రీతినూనువారు.

వ. అని ప్రతిజ్ఞ సేసి యిట్లనియె. 189

తే. పగఱయెడ నైన నేబొంకు వలుక నేని, సమరముఖమున నెన్నఁడుఁ జలితవృత్తిఁ
బిఱుఁది కడు గిడ నేని యిప్పిన్నవాని, యంగమున జీవ మీ ప్రొద్ద యావహిల్లు.

క. ధరణీసురకులమునెడం, గరమెక్కుడు ప్రియము నాకుఁ గలదేని సధ
ర్మరతుఁడనయేని నిక్కువ, త్తరాసుతుఁడు లబ్ధజీవితత్వము నొందున్. 191

క. నరునియెడ నామనంబున, విరోధ మెన్నఁడును నేమివిధమున నైనం
బొరయమి నిజమేనియు సుస్థిరముగ నిబ్బాలుమేన జీవము సెందున్. 192

క. నిక్కపుధర్మువునన యే, నక్కంసాదుల వధించుటారసి చూడన్
నిక్కువమై యార్యజనుల, కెక్కెనయేని నసువర్గ మీశిశువు గనున్. 193

తే. మహితసత్యంబుఁ బరమధర్మంబు గాఢ, నిర్మలబ్రహ్మచర్యంబు నిత్యసుప్ర
తిష్ఠితంబు లై నాయందుఁ దేజరిల్లు, నేని నిబ్బాలునకు జీవ మిపుడవచ్చు. 194

వ. అని యిట్లప్పురుషోత్తముండు వలికిన. 195

సీ. బాలునిమేనికిఁ బ్రాణముల్ వచ్చిన నల్లన కదలెఁ దండగకములు
మఱి కను విచ్చె నత్తెఱఁగు దెల్లంబుగాఁ గని గొంతి మొద లైన కౌరవాంగ
నలు మనంబులు నిండి [1]యలువులఁబాఱెడు నానందపూరంబు లనఁగఁ బొల్చు
హర్షబాష్పములు రోమాంచకంచుకితదేహంబులునై యలరార నఖిల

తే. జనసమూహమ్ములును సంతసమునఁ దేల, గగనమునదివ్యవాణియక్కమలనాభుఁ
బొగడె మీతండ్రియున్నయప్పుణ్యగృహము,గరముశోభిల్లెనప్పుడు కౌరవేంద్ర.

ఉ. ఉత్తర బిడ్డ నెత్తికొని యొయ్యన మోము మలరంగ వచ్చి [2]య
త్యుత్తమతేజుఁ డైనపురుషోత్తము నంఘ్రులపొంత భూస్థలిం

1 యలవుల దిగఁబాఱు నానంద. 2 య, య్యుత్తమ తేజుఁ డైనపురుషోత్తము.

జి_త్త మెలర్పఁగాఁ దనదుచెన్నగుఫాలము [1]సేర్చినట్టి ముదా
య_త్తమనస్కుఁ డై యతఁడు సాదరభాషల గారవించుచున్. 197

క. వినుతబహురత్నవిస్ఫుర, దనేకభూషణనికాయ మర్చ్యాలున కి
చ్చినఁ దక్కటియదుపీరులు, జననాయక యొఱఁగి కక్కజం [2]బగుతోడవుల్. 198

వ. అప్పుడు. 199

తే. ఆత్మకులము పరిక్షీణమైన జనన, మొందెఁ గాన యియ్యభిమన్యునందనునకు
నర్థమగుఁ బరిక్షిన్నామ మనియెఁ గృష్ణుఁడఖిలజనములు వినఁ గౌరవాధినాథ.

వ. అట్లు పుండరీకాక్షుండు పాండవసంతానంబు గలిగించె న ట్లప్పరమపురుషు
చేతం బ్రత్యుజ్జీవితుం డైన భవజ్జనకుం దేథమాసవయస్కుం డగుకొలంది
నొక్కపుణ్యదివసంబున. 201

సీ. ధర్మసుతుండును దమ్ములు నమ్మహాకనక మ ఖ్లిప్తించికొని యుదా_త్త
వైభవ మెసఁగంగ వచ్చినఁ గృష్ణనియు_క్తు లై విదురయుయుత్సు లర్థిఁ
గస్తూరినీళ్లల కలయంపులను గప్పురంపుమ్రుగ్గుల బహురత్నతోర
ణములఁ దోరపుముత్తియముల నొనర్చిన ప్రాలంబమాలికాపంక్తులను బ

తే. సిండిపూర్ణకుంభముల విశిష్టమరక,తప్రకరమయకదళీకా_స్తంభములను
గరము దోరంబుఁ జిత్రరేఖంబుఁ గా నలంకరించిరి పురముఁ గులప్రదీప. 202

వ. సకలజనంబులుం గయిసేసి కలయం బొరయ నవు డప్పురంబు చంద్రోదయ
ఘూర్ణమానం బయినయర్ణవంబు ననుకరించె నయ్యచ్యుతుండును బలదేవ
సాత్యకి ప్రద్యుమ్నప్రముఖులు ప్రమోదంబునం బొంపిరివోవుచుం బెంపారు
నలంకారంబుల నభినవోదారచారుత్వంబు వహించి యెదురు చని పాండవులం
గని రయ్యిరుదెఱంగులవారలు సౌహార్దంబును సౌముఖ్యంబును సౌజన్యంబును
నత్యంతంబును మెఱయ నర్థంబు లగునాచారంబులు నడపి రట్లు కృష్ణ
సమేతు లై మిూతాతలు హర్షోల్లాసభాసమాను లగుచు నాసమగ్రకాంచన
సంచయంబుఁ బురస్కరించుకొని పురప్రవేశం బాచరించి. 203

క. తొలుత ధృతరాష్ట్ర గాంధారులఁ గని మఱి గొంతిఁ గాంచి ప్రోన్మీలచ్ఛ
త్రులుఁ బ్రమదసంభరితచిత్తులు నయినయుయుత్సునిన్ విదురునిం బ్రీతిన్. 204

వ. కానిపించికొని సంభావించి సంభృతాహ్లాదు లగుచుం గృష్ణాదియాదవలోకం
బునుం దారు నొకరమ్యమండపంబున నుండి రట్టియెడ. 205

వ్యాసుఁడు కృష్ణసహితులై యున్న పాండవులయొద్దకు వచ్చుట

సీ. తగువారిఁ గాంచి యత్యద్భుతం బగుభవజ్జనకుతెఱంగు విస్తార మొప్పఁ
జెప్పిన వార లచ్చెరువాటు సంతసంబును నెమ్మనంబులఁ బెనఁగొనంగఁ
బద్మనాభు ననేకభంగుల వినుతించి యిట్టివి వింతలే యెల్లనాఁడు
నిట్టుల కాక మాయెడ నీదుకరుణ యెం పని యభినందించి రట్లు గలసి

1 సేర్చ నమ్ముదా, యత్త. 2 బుగఁ దొడవుల్.

తే. నెమ్మిఁ దారును గృష్ణుండు సమ్మదమున, నుచితవర్తనకలితులై యుండఁ గొన్ని
దివసములకు సంప్రీతి నేతెంచె బోధ, భాసితుం డైన సత్యవతీసుతుండు. 206

క. ఏతెంచిన గోవిందస, మేతంబుగ నెదురుకొని మహితపూజాసం
ప్రీతునిఁ గావించి యతని, మీఁతాతలు గొలిచి యుండి మృదువచనములన్.

వ. సముచితగోష్ఠి నడపి రప్పాండవాగ్రజుండు మునిజనాగ్రణితో భవత్ప్రసాదం
బునం బడసినయమ్మహాధనంబు మహానీయంబుగా నశ్వమేధయాగంబునం దుప
[1]యోగంబు నొందింపఁ గోరెద ననుజ్ఞ యీవే యనిన సంతసిల్లి యాసంయమి
వరుం డి ట్లనియె. 208

ఆ. తురగమేధ మఖిలదుష్కృతహరము నీ, వది సమగ్రదక్షిణాన్వితముగఁ
జేసి నిర్మలత్వభాసమానుండ వై, వెలయు మమృతకిరణకులవరేణ్య. 209

చ. అనవుడుఁ బ్రీతి నొంది యతఁ డచ్యుతుఁ గన్గొని భవ్య మైనయి
ప్పని దగ నిట్లు సేయు మని పన్పుచు తల్లియుఁ దండ్రియుం గురుం
డును సచివుండు నిష్టసఖుఁడుం గరుణాకర నీవ మాకు నీ
[2]యనుపమముఖ్యవృత్తి జగ మంతటికిం గతి వేయు నేటికిన్. 210

వ. అనిన విని యంబుజనాభుం డతని కి ట్లనియె. 211

ఉ. వ్యాసులు పంచినట్లు నియమాఢ్యతఁ జేయుద మశ్వమేధముం
జేసి కృతార్థతం బొరసి చిత్తము నెవ్వగ యెల్లఁ బాచితో
మ్మా సుకృతంబు ధర్మనిచయ[3]ప్రవరం బని యేన చెప్పి కా
దే సుగుణాభిరామ నిను దీనికిఁ జొన్పితి మున్ దృఢంబుగన్. 212

చ. అనుమతి యింక వేఱ పడయం దలఁ పేటికిఁ గౌరవేంద్ర న
న్ననుపుము వాజిమేధకరణంబున కేపని సేయువాఁడ నీ
యనుజులు నల్వు రే నొకఁడ నధ్వరకార్యము లెల్ల నీదు నె
మ్మనమున కెక్కఁ జేయుదుము మాన్యచరిత్ర తొడంగు మర్థితోన్. 213

సీ. అన విని సమ్మోదమారిన చిత్తంబుతో నభినందించి యానరేంద్ర
వరుఁడు పారాశర్యువలను గనుంగొని దీక్షకు నయ్యెడుదినము మీరు
సూచి యాసంస్కార మాచరింపుఁడు దయ ననవుడు నమ్ముని యాజ్ఞవల్క్యుఁ
జేర్కొనిఁ పైలునిఁ బ్రీతి నెఱింగించి వారును నేనును వసుమతీశ

ఆ. నడపవలయుపనులు నడపువారము చైత్రమాసకలితపౌర్ణమాసి నిష్ప
డరయఁ బనుపు మేధ్య మగుతురంగముఁ దజ్జ్ఞులైన యట్టిజనుల నంచితాత్మ. 214

క. వేదోక్తవిధిసహితభ, వ్యాదరమున విడువఁ బడిన యయ్యశ్వం బీ
మేదినిఁ గలయం దిరుగును, నీదగు నిర్మలయశంబు నెఱయ మెఱయఁగన్. 215

వ. సర్వసంభారంబులును సమకట్టింపుము స్రుక్స్రువాదిక్రతుసాధనంబులు స్రొత్త

1 యోగం బొనరింపం గోరెద. 2 యనితరసౌఖ్యవృత్తి. 3 ప్రభవం బని యేను జెప్పి.

లుగాఁ గనకంబునం గావింపం బనుపు మని చెప్పిన నప్పాడమి తేఁడు. 216

క. తురగపరీక్షావిదు లగు, పురుషులఁ బిలిపించి యశ్వపుంగవుఁ గని తెం
డరయుండు మనకొదములలో, నిరుపమలక్షణముఁ గీర్తనీయంబును గాన్. 217

వ. అని పలికి కర్మాధికారులం గలయం గనుంగొని యజ్ఞంబునకు వలయునట్టిభాండ ప్రముఖంబు లయినసాధనంబులును స్రుక్స్రువాద్యుపకరణంబులును సువర్ణ మయంబులు గా వేగంబ చేయింప వలయు నని నియోగించిన నట్ల కాక యని చని వారును బదంపడి. 218

క. తురగంబును సంభారో,త్కరమును గొని వచ్చి చూప ధర్మజుఁడు పరా
శరసుతునకు వాని వినయ,పరత సమర్పించెఁ గురునృపాలవరేణ్యా. 219

క. ముని యశ్వముఁ జూచి కరం, బనురాగముఁ బొంది మేధ్య మగు నిది దీనిన్
వినుతవిధానమున విడుత, మనవుడు నతఁ డతనితోడ నాదర మలరన్. 220

తే. దీని రక్షింప నర్హుండు మానవీయ, బోధ యెవ్వండు [1]నీదుసద్బుద్ధి నరసి
యిట్టివాఁ డని యానతి యిమ్ము నాకు, ననిన న మ్మునినాథుఁ డయ్యధిపుతోడ.

క. దివ్యాస్త్రవిదుఁడు ధిషణా, భవ్యుఁడు శౌర్యోత్తరుండు పార్థుఁడు దగు న
శ్వవ్యాపనక్రియకు నితఁ, డవ్యాహతి నాచరించు నకార్యంబున్. 222

వ. భీమసేనుండును నకులుండును మనరాష్ట్రంబు రక్షించువారు భవదీయకుటుంబ కార్యంబులు సహదేవుండు నడపువాఁ డని నిర్దేశించిన. 223

ధర్మజుం డర్జును యజ్ఞాశ్వరక్షణంబునకు నియోగించుట

సీ. అమ్మహీవల్లభుఁ డర్జునుఁ బిలిచి యధ్వరయుక్త మైనయిత్తురగరత్న
మనఘ సంరక్షణీయంబు నీ కొరులకు నిప్పని శక్యంబె యెల్లభంగి
నిక్కార్యమునకు నీవేఁ గంకవలయు నీ యంచితాశ్వము చరియించుచుండ
నెడనెడ రాజుల కే నశ్వమేధదీక్షితుఁడ నై యుండుట సెప్పు ముచిత

తే. కరణనియతి నిరోధంబు గాకయుండ, నడపు మని చెప్పి భీముని నకులు రాష్ట్ర
గోపనమునకు సహదేవుఁ గులకుటుంబ,సమితిరక్షకుఁ బనిచి యుత్సాహ మెసఁగ.

వ. మఱియునుం గలయలంతిపనుల కర్హజనంబుల నియోగించి గాంధారీధృత రాష్ట్రులయనుమతి వడసి కుంతీసమనుజ్ఞాతుం డయి యశ్వమేధమఖంబున కున్ముఖుం డయ్యె నని యిట్లు ధర్మపుత్త్రుపుణ్యచరిత్రంబు సెప్పిన నప్పరమ ధార్మికుండు సకలలోకమనోజ్ఞం బగుయజ్ఞం బెవ్విధంబున నిర్వహించె విను వేడ్క నాచిత్తంబునం జిగురొత్తెడుఁ జెప్పవే యనుటయు. 225

ఉ. మానమదాదిదోషపరిమార్జననిర్మలచిత్తభక్తస
న్మానసలోల వీతపరిమాణవిభూతివిశాల శాంతతా
హీనవిదూర విశ్వహితహేలవిచార నిరామయావ్యయ

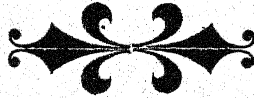
[1] నిదియసద్బుద్ధి.

స్థానకసిద్ధిమంగళవిధాయక వేదసభైకనాయకా. 226

క. అనపేక్షితఫలతాశో,భనమహనీయక్రియావిపాకాత్మకరూ
ప నితాంతధూతసంశ్రిత,జనపాపా పరమమిత్రసత్యాలాపా.

మాలిని. తరుణజరఠభావద్రావణోదారమూర్తి
హరణకరణనిర్మూలానతాభ్యంతరార్తి
మరణజననదుఃఖోన్మాదహృత్పుణ్యకీర్తి
చరణకమలపూజాశాలిచిత్తానువర్తి. 228

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నశ్వమేధపర్వంబు నందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

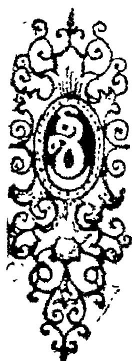

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆశ్వమేధపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము

విద్యాశాంతికృతి
ప్రావీణ్య[1]నిరూఢిగణ్యపాదసతతసం
సేవనతత్పరహృత్కమ
లావాసకృతప్రమోద హరిహరనాథా. 1

ధర్మజుం డశ్వమేధదీక్షం బూని హయంబుం బుడమిం దిరుగ విడుచుట

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లశ్వమేధయాగోద్యోగ ప్రద్యోతితుం డయినపాండవాగ్రజు దీక్షకు నర్హం బయినదినంబు సంప్రాప్తం బగుటయు మౌహూర్తికదత్తశుభముహూర్తంబున గృష్ణద్వైపాయనాదులైన ఋత్విజులు వేదవిహితవిధానమహితంబుగ నక్కురుక్షితిపతి దీక్షితుం జేసి రవ్వసుంధ రావల్లభుండు సంవీతక్షౌమకృష్ణాజినుండును దండపాణియు నయి ఋత్విగ్జనంబులు బలయం బరమసంయమిపరివృత ప్రజాపతి[2]ప్రఖ్యుండును గనత్కాంచనాభరణభూషితుండు నయి బహుళప్రభలు నిగుడ సందీప్తపావకసన్నిభుండును నగుచు వెలింగెఁ దత్తుల్యకల్పకల్పనంబున ఋత్విగ్జనసమాజంబునుం దేజరిల్లె నా వేదవ్యాసమహామునిచేత శాస్త్రోక్తప్రకారంబున ముక్తం బయి హయోత్తమంబు వెడలె నప్పుడు. 2

సీ. వివ్వచ్చుఁ డాగమవిధివంతముగ ధర్మనందను నామంత్రణంబు వడసి
గాండివపాణి యై కవదొనల్ ధరియించి తేజోవిశేషంబు రాజితముగ
నయ్యశ్వరత్నంబు ననుసరింపఁగఁ బ్రజ బాలురు వృద్ధులు భామినులును
లోనుగాఁ బఱతెంచి లోలత [3]నతని నాహయమును గనుఁగొనునప్పు డగ్గ

తే. లంపుసందడి నూష్మ జనింప సాజ్యనంబు లవ్వీరునకు దీవనలఁ బొగడ్త
లను బ్రమోద మొనర్చిరి వనధిరవము, ననుకరించె నయ్యులివు నృపాగ్రగణ్య. 3

---

1 నిరూఢగణ్యపాతసతత. 2 ప్రతిముండును. 3 నతని వా, హమును గనుంగొను.

వ. ఇవ్విధంబునం జనునాకవ్వడితోడ యజ్ఞకర్మకుశలుం డైనయాజ్ఞవల్క్యశిష్యుం
డర్హవిధానంబులకయి మాననీయవిప్రజనసహితంబుగాఁ జనియె నప్పరమ
తురంగంబు ధరణిం బ్రదక్షిణరూపంబునం దిరిగి యుత్తరాభిముఖం బై యల్ల
నల్లన యరుగుచుండ నర్జునుం డనుసరించి పాలనపరుం డగుచుం బ్రవర్తింపం
ద్రిగర్తదేశంబునందు. 4

అర్జునుతోఁ ద్రిగర్తదేశాధిపతులు యుద్ధము సేయుట

సీ. ఉద్ధతు లై త్రిగర్తోర్వరాపతిపుత్త్రపౌత్త్రు లయ్యశ్వంబుఁ బట్టువారు
గాఁ బూని తేరులు గడురయంబునఁ దోలికొని యడ్డముగ వచ్చి కోలుతలకు
నలుగక నరుఁ డన్నయానతి దలఁచి యా రాజకుమారవర్గంబుతోడ
ధర్మజునశ్వమేధంబున కపకార మాచరించుట పాప మదియుఁ గాక
తే. యేము మీరును బాంధవ మెసక మెసఁగ, నడచు టొప్పదె పగయే లనంగ వారు
సూర్యవర్మ నామకుఁ డగుశూరతమకుమారుఁ డగ్రణి గాఁగ నుదారలీల. 5

చ. కవిసిన వారితో మఱియుఁ గవ్వడి యిట్టు లను న్ దయాధురా
ప్రవణుఁ డజాతశత్త్రుఁడు దురంగమరక్షకు నంపునప్డు భూ
పవితతి యెల్లనుం దెగియె భారతయుద్ధమునందు బాలురం
దివిరి వధింపఁ గాదు కృపఁ దిన్నఁదనం బెసఁగం జరింపుమీ. 6

చ. అవినయవృత్తి నశ్వమున కడ్డము వచ్చిరయేని నీవు బాం
ధవము దలిర్పఁ బల్కి యని దప్పఁగఁ బ్రోవుము కిన్క మాను మ
న్నవచనవృత్తి నాదగుమనంబున నెక్కొని యున్కిఁ జేసి యా
హవమున గొల్ల నయ్యెదఁ బ్రియంబులు గావొకొ మీకుఁ బ్రాణముల్. 7

చ. వలవదు పొం డనంగ నిలువంబడ కేపున సూర్యవర్మ య
బ్బలియునిమీఁదఁ గ్రూరశరపంక్తి నిగిడ్చినఁ ద్రుంచెఁ జిష్ణు య
మ్ముల [1]నది యెట్టనవ్వు తన మో మనుతమ్మికి లేఁతయెండ యై
చెలువము చెన్ను వింతలుగఁ జేయఁగ నావిజయుండు భూవరా. 8

వ. అట్టియెడ. 9

తే. సూర్యవర్మునితమ్ముండు శూరవరుఁడు, గేతువర్మ గాండీవిపై శాతబాణ
వృష్టిఁ గురియుచు నుద్ధురవేగ మొప్ప, నన్నఁ గడచి పె ట్టడరిన నన్నరుండు.

చ. అతని నొదుంగ నేయుటయు నాతనితమ్ముఁడు చండవిక్రమో
ద్ధతి ధృతవర్మ నాముఁ డతిదారుణసాయకపంక్తి సత్వరా
తతగతిఁ బర్వఁ జేయుచుఁ బృథాసుతుఁ దాఁకిన మెచ్చు వచ్చి య
య్యతిరథవర్యుఁ డప్పు డతఁ డంగము లేయఁగ నొల్ల కుండుటన్. 11

చ. శరములు ద్రుంప నాతఁడు వెస న్ బలునారసముల్ నిగిడ్చె న

---

1 నవి యెట్ట నా తనదు మో మనుతమ్మికి.

స్వరుపయి నాబలిష్ఠుఁడు మనంబునఁ గొండొక యల్క పుట్టి య
స్వరవరసూతివేరరమునం బడితూపులు గ్రుచ్చె దానికిం
దెరలక యక్కుమారుఁడును దీవ్రశరంబులఁ జేయి నొంచినన్. 12

ఆ. ముష్టి సడలి చోద్యముగను గాండివ మిలఁ, బడిన నాత్రిగర్తబలము దెసలు
సెలఁగ నార్చె [1]నందుఁ జేయంగఁగలయోధు, లక్కుమారవర్యునవులఁ ద్రోచి.

తే. ఇంద్రధనువుచందంబున నెసక మెసఁగు
గాండివముపాటు గంటిరే చండవిక్ర
మాభిరాముండు గాండివి యన్న పలుకు
లకు మహోగ్రత సూప నొల్లండు గాక.

ఉ. నిక్కపుఁగిన్క వచ్చిన ననిక్ నొసలం గను సూపు [2]వింటిపా
టక్కట రిత్త వోవునె నృపాత్మజులం దెగటార్చు నీతఁ డిం
దొక్కఁడుఁ ద్రిక్క కుండ మనమొప్పమి సూడఁగ నేర మున్న పే
రుక్కునఁ దాఁకు టొప్పు నని యొక్కట నర్జును నాక్రమించినన్. 15

క. అట మున్న గాండివం బు,త్కటరయమున నెత్తి కోపదహనుం డత్యు
ద్భటమూర్తిఁ దాల్చె నన ని,క్కట మై కడగంటికెంపు గొమరారంగన్. 16

వ. ఆబీభత్సుండు. 17

క. పిడుగులు వడఁ బెక్కొక్కటఁ,బడియెడు ననఁ దొరఁగఁ జేసెఁ బటువిశిఖముల
ప్పుడు మేదిని దోఁపద చె,ప్పెడుకోలఁచియె రథికవరులపీనుఁగుపెంటల్. 18

శా. ఆయుగ్రోద్ధతి సూచి పెల్కుఱి త్రిగర్తానీకముల్ సల్గడం
బాయం బాఱెఁ దదాప్త లేము దగ నీపం పోపి సద్భక్తిమైఁ
జేయంగాఁ బనిగొమ్ము పేర్మి గ మమ్ముం జేకొమ్ము సమ్యగ్దయా
శ్రీయుక్తా యనినన్ ధనంజయుఁడు గాచెన్ వారి నెల్లం గృపన్. 19

వ. అట్లు వెనుకొనక నిలిచి యెలుం గెత్తి వారలతో మీ రిట్లు ప్రాణంబులు గాచి
కొనుండు నాపంచినపని సేయం బూని బుద్ధి గలిగి సుఖుల రై యుండుం డని
పలికి యయ్యశ్వంబు ననుసరించె నది క్రమగతిం బ్రాగ్జ్యోతిషపురపరిసరంబు
నకుం బోయిన దాని తెఱం గాకర్ణించి, 20

సీ. భగదత్తతనయుండు బాహుగర్వంబున బాల్యసిద్ధం బగులౌల్యమునను
బురి నిర్గమించి యత్తురగంబు వెలిపించికొనిపోవఁ గాంచి యర్జునుఁడు గాండి
వము సజ్యముగఁ జేసి వాలమ్ములొక్కటనక్కుమారునిమీఁదఁ బెక్కుగురియ
నవ్వజ్రదత్తుండు [3]నొవ్వ దన్కిన దాని నచ్చట దిగఁ ద్రావి చొచ్చెఁ బురము

తే. సత్వరంబుగ నటుసొచ్చి సామజంబుఁ, బన్నఁగాఁబంచి వెసనెక్కి బలముఁజలము
మీఁకయును నొప్ప నన్నరుఁ దాఁకి శాత,ఘనశరంబులు వరఁగించెఁ గౌరవేంద్ర.

1 నందు సేయంగఁ. 2 వింటివాఁ, డక్కట. 3 నొవ్వడరిన దాని.

క. నడుమన వానిం బార్థుఁడు, పొడిగా నేయంగఁ గనలి భూపకుమారుం
డడరించెఁ దోమరంబులు, గడుఁ బెక్కవి మిడుతకదుపుగతిఁ గవియంగన్. 22

ఆ. అనలశిఖలువోని యమ్ములగమి వాని, రూపుమాపి యన్నరుండు వాఁడి
లేనిదొడ్డతూపు లేనింటఁ దొడి రాచ, కొడుకు నేసెఁ దూలి పుడమిఁ గూల. 23

క. కూలియు నీడం బోవక, బాలుఁడు రయ మార దంతిపైకిం జని దో
ర్లీల మెఱయ నరుఁ బటుశర, జాలంబులఁ బొదివె గగనచరు లగ్గింపన్. 24

చ. అతఁడును దీప్రబాణముల నాభగదత్తతనూజుదంతి నా
వృతముగఁ జేసెనట్లు పృథివీవరనందన యేమి సెప్పుదుర్
శతమఖపుత్త్రుతోడ [1]దివసత్రయ ముగ్రరణం బొనర్చె న
ద్భుత మెసఁగం జతుర్థదినముం దెగునంతకుఁ బోరె ధీరతన్. 25

వ. తెగియెడుసమయంబున. 26

ఆ. అక్కుమారుఁ డేచి యర్జున యర్జున, యేను గలుగ నీకు నెందుఁ బోవ
వచ్చు వృద్ధుఁ డైనవాఁడుగావునఁ దండ్రి, సమసె [2]నట్లు నన్ను సమతె వేల. 27

వ. అని యదల్చి. 28

క. పెనుసెలయేఱులు వాఱఁగఁ, దనరుగిరియుఁ బోలె బహుమదంబులు దొరఁగం
గనుపట్టుకుంజరము సిం,హనిభుం డగుపార్థుమీఁద నడరం జేసెన్. 29

క. అది ఫూత్కారము సేసిన, నొదవినకరశీకరముల నుర్వీవర యం
బుదముక్తసలిలధారలు, వొదివినగిరివోలె నింద్రపుత్త్రుం డొప్పెన్. 30

చ. కరి యిటు లేపునం గవియఁగా భగదత్తసుతుండు దీప్తని
ష్ఠురశరపంక్తినాహవపటుత్వము సూపిన నల్పకోపసుం
దరుఁ డగుచుఁ గా నరుండు శతధారనిభం బగునారసంబు భీ
కరగతి నేయఁ గూలె నది కౌరవనాయక పర్వతాకృతిన్. 31

క. కూలిన నేలకు వచ్చిన, బాలుం గని నాకలోకపతిసుతుఁడు దయా
లోలుం డై మార్దవహృ,ద్యాలాపము లొప్ప నిట్టు లను నాతనితోన్. 32

వ. ధర్మతనయుం డశ్వమేధదీక్షితుం డయి యిత్తురంగంబుపజ్జ నన్నుం బుత్తెంచు
నప్పుడు. 33

క. చంపకుమీ రాజుల నను,కంపాతిశయంబు మెఱయఁగా నడపుము నీ
పెంపునకుసుమమునకు నా,కం పొనరించుటయ సౌరభముగ నెఱుఁగుమీ. 34

క. అనిరోయుం గావున నీపైఁ, గినుక వొడమ దలుక విడువు గీతయశుం డా
జనపతియాగంబునకుం, జనుదేరఁగ వలయు బంధుజనములు నీవున్. 35

ఆ. అధిపతనయ నిన్ను నామంత్రితునిఁ జేసి, పోవుచున్నవాఁడ నీవు హస్తి
పురికి భావిచైత్రమునఁ బున్నమకు ముద, మొదవ నరుగుదెంచు టొప్పుఁ జేయు.

---

1 దివసద్వయ...ద్వితీయదినముం. 2 నన్ను మిగులఁ జనుదె జేల.

క. అనిన నతఁ డట్లు తా కని, వినతుం డగుటయును బ్రీతి విజయుం డభవం
దన మాచరించి యశ్వము, వెనుకఁ జనియెఁ బూరుకులపవిత్రచరిత్రా. 37

అర్జునుండు సింధుదేశాధీశులతోడ యుద్ధంబు సేయుట

వ. అది సింధుదేశవర్తి యగుటయు భారతరణహతు లయినసైంధవయోధులపుత్త్ర
పౌత్త్రులు పూర్వవైరంబు వాటించి యాటోపంబున ననేకసహస్రసంఖ్యల
రథికులు రాజనందనులుం గూడుకొని క్రీడిపై నడచి కట్టియెడ. 38

సీ. అరుణాంబుదంబులు వరఁగి పెన్నెత్తురుఁ గండలుఁ గురిసె మార్తాండబింబ
మసితారుణచ్ఛాయ మయ్యె నుల్కాతతు లెల్లదిక్కులఁ బెల్లు డుల్లె నశ్వ
సహితంబుగా సవ్యసాచిఁ జుట్టును ముట్టి యతనిపై నయ్యోధనితతి యొక్క
పెట్ట శస్త్రాస్త్రముల్ బెట్టుగాఁ గురిసిన నప్పాండవుఁడు వెను దప్పి సోలె

తే. నేమి సెప్పుదు నీకు నుద్దామవిక్ర
మాభిరాముండు నాఁ జనునక్కిరీటి
[1]కరము గరము బెం డగుటయు గాండివంబు
వడియెఁ బుడమిపైఁ గురునరపతివరేణ్య. 39

చ. అనిమిషులున్ మునీశ్వరులు నప్పుడు శోకమునన్ మునింగి య
ర్జునజయకాంక్షు లై నియతి శుద్ధి వహించి సవీర్యమంత్రసా
ధనపరు లైరి తెప్పిఱి యతండు ధనుర్ధరుఁడున్ సముల్లస
త్తనువిభవోజ్జ్వలుండు సముదగ్రమనస్కుఁడు నయ్యె భూవరా. 40

వ. ఇట్లు దెలివొంది విజృంభించి. 41

శా. నారాచప్రముఖాస్త్రజాలపటువిన్యాసంబు దీవ్రత్వరా
ఘోరం బై విలసిల్లఁ జేయ సమరక్షోణీతలం బంతయున్
వైరివ్రాతశవావృతం బగుడు గీర్వాణుల్ మునుల్ సిద్ధు ల
వ్వీరుం బ్రస్తుతి సేయుచుం బొదలి రుద్వేలప్రమోదంబునన్. 42

వ. హతశేషం బైన యాసింధురాజకుమారసైన్యంబు దైన్యంబునొంది నలుదిక్కుల
వచ్చియు నొచ్చియు వివ్వచ్చుండు రణధరణిం బొలిచి నిలుచుటఁ జూచి మాత్సర్య
ధుర్యం బై మగుడం బోరికిం బూని యడరిన నప్పురందరనందనుం డందలి
రథికముఖ్యులతోడం దమయన్న చెప్పినవాక్యంబు లుపన్యసించి మీ రేల
జాలిం బడియెదరు ప్రాణంబులు మీ కింత సేఁ దయ్యెనే యని పలికినను నిలువక
పైపయి వా రురవణించిన. 43

క. నవ్వుచు నానాశరముల, నవ్వీరుల, బొలియఁ జేయ నంతయు విని తా
నెవ్వగతో దుశ్శల యా,కవ్వడిఁ బౌత్త్రాన్వితముగఁ గానఁగ వచ్చెన్. 44

సీ. వచ్చి కన్నీళ్లు వదనంబుపై వెల్లిగొన రోదనంబు సేసిన నతండు

1 కరయుగము బెండు పడుటయు.

దయ నిల నిడియెఁ గోదండ మప్పుడతఁడుక పౌత్త్రుని: జూపి యిబ్బాలుఁ గాన్ప
మితఁడు మీరాయల్లునిసుతుఁ డన్న నప్పార్థుఁ డిప్పుడు నాయల్లుఁ డెచట నున్న
వాఁ డని యడిగిన వనిత వెక్కుచు నతం డాత్మయజనకుఁ డుగ్రాహవమున

తే. నసఘు నీచేతఁ దెగుట దా విని నితాంత,శోకమగ్నుఁ డై యుండి నీరాక బెట్టు
వినుట బెగ్గిలి ప్రాణముల్ విడిచె ననుచు,నెలుఁగుగడలుకొనంగఁ [1]బెన్నేడ్చె నధిప.

వ. అప్పుడు శోకాక్రాంతుం డయి గాండీవి వదనంబు వాంచి యుండ నయ్యుగ్గలి
యతని నుద్దేశించి. 46

సీ. ధార్తరాష్ట్రులకీడు దలఁపక సైంధవుకొఱగాము లెల్లను మఱచి తండ్రి
లేనియీశిశువుపై మానితం బైననీ యక్కటికంపుఁజూ పడరఁ జేయు
మాశ్రితవత్సల యనుచు నబ్బాలునిఁ జరణానతునిఁ జేసి శరణు శరణు
కృప నన్ను రక్షింపు కీర్తియు ధర్మంబుఁ జేకొను మనవుడుఁ జిత్త [2]మడల

తే. రాచకొల మిది గాల్పనే క్రౌర్యమూల,మని తలంచుచు నాతఁ డయ్యతివతోడ
నధమవృత్తిసుయోధనుం డంతకంబె, నేముఁ గొఱగాము మాచేత నింతపుట్టె.

క. అని పలుకు పలికి బహుసాం,త్వనముల నూరార్చి యాసుదతిమస్తకముం
దనయక్కునఁ జేర్చి యబల, చనుము వగపు దక్కి యని ప్రసాదభరితుఁ డై.48

వ. వీడ్కొలిపిన దుశ్శల దనమనుమనిం దమబలంబులం గొని ప్రియంబునం జనియె
నయ్యనిమిషపతిసుతుండును గ్రతువిషయంబు లయిం వలయుననుష్ఠానంబులు
విధివంతంబులుగాఁ జలుపుచుఁ దురంగంబువెనుకం దా రా మృగానుసారి
యయిునపినాకపాణియుంబోలెఁ బోవు చుండ నదియును నిజేచ్ఛ నఖిలదేశంబుల
సుఖసంచారంబునం బ్రవర్తిల్లుచుఁ గ్రమంబున మణిపూరపురంబునుపాంతం
బున కరిగిన నప్పురంబుపతి యైనబభ్రువాహనుండు నిజజనకుం డయినయర్జును
రాక యాకర్ణించి. 49

ఆ. వినయ మెసఁగ నార్యజనసమేతంబుగా, నరుగుదెంచి యతనిచరణములకుఁ
బ్రీతి నెఱఁగ నక్కిరీటి యన్నరపతి, నాదరింప కుండె మేదినీశ. 50

వ. అట్లుండి తనయునాదరంబునకుం గారణం బెఱుంగక సవిచారుం డై యూర
కున్న యక్కుమారునితో ధనంజయుం డిట్లనియె. 51

ఉ. యాగవిముక్తమై చనుహయంబున కడ్డము వచ్చి పట్టి కా
కీగతి మెత్తఁబాటు దగునే నృపధర్మవిహీనతక్ రణో
ద్యోగము లేక తక్కి భయ ముల్లముఁ జేరఁగ నిచ్చురాజు రా
జే గుణహీన పామ్మనిన నేమియుఁ బల్క కతండు గ్రమ్మఱన్. 52

సీ. అరిగి పట్టణవీథి నల్లన చనుచుండ నర్జునుం డతనితో నాడినట్టి

1 బె ట్టేడ్చె. 2 మురిలి, మురియం.

తెఱఁ గెల్లఁ దన దగుదివ్యబోధంబునఁ గని భుజంగోత్తమతనయ సదయ
వృత్తిఁ బాతాళంబు వెలువడి యన్నరాధిపునిపాలికిఁ జనుదెంచి యేను
మీతల్లి నాగేంద్రసూతి నులూపి నాపేరు హితంబు సెప్పెదు మనీష
తే. నరుగుదెంచితి వినుము మీయయ్య పనుపు
దలకొనుము రాజులకు నర్హధర్మ మైన
యని యొనర్పుము దనతోడఁ బెనఁగు టధిక
సమ్మదము సేయు నక్కురుసత్తమునకు. 53
క. అనిన సభక్తికముగ నవ్వనితకుఁ బ్రణమిల్లి యాహవము జనకునితోఁ
జనునె యొనర్పఁగ నని యప్పనికిఁ జొరక వచ్చితిని శుభప్రదమూర్తీ. 54
క. నీ వింత దెలిపి పలికెద, వావిభుఁడును మున్ను నన్ను ననుమతుఁ జేసెం
గావునఁ దల్లి మీకుం, గావించెద నిద్దఱకు నఖండప్రియమున్. 55

బభ్రువాహనుం డర్జునునితో యుద్ధంబు సేయుట

చ. అని నిజమందిరంబునకు నయ్యెలనాఁగఁ దగంగఁ బుచ్చి య
మ్మనుజవరుండు సాధనస[1]మంచిత మైనరథం బుదాత్తరే
ఖ నెఱయ నెక్కి యర్హపరికల్పితభూషణలేపనాంబరం
బును సమరోత్సవోద్ధతవిభూతియు నై తనమే నెలర్పఁగన్. 56
ఆ. ఎక్కి హంసకేతు వేడ్తెఱఁ గ్రాలంగ, నరిగి యశ్వమునకు నడ్డపడఁగఁ
జూచి మెచ్చి సవ్యసాచి మార్కొనుటయుఁ, గురిసె నతఁడు నిశితశరచయంబు.
శా. వానిం దా నవలీలమైఁ దునిమి దుర్వారోద్యముం డద్రిభి
త్సూనుం డొక్కట నాత్మసూనునొడలం దూపుల్ నిగిడ్చెం బదా
ఱానిశ్శంకుఁడు బాహుసారమద మేపారంగ నవ్వీరు మేఁ
కే నారాచము లై దునాలుగులు పృథ్వీనాథ నాటించినన్. 58
చ. మదిఁ గొనియాడి యారిపువిమర్దనుఁ డంచనిడంబు ద్రుంచి యే
పాదవఁగ మేను నొంప [2]నచలోద్ధతి నాతనిజత్రు వేసె బె
ట్టిద మగునారసంబునఁ గడిందిమగం డగుబభ్రువాహనుం
డది వడిపేర్మి శోణితజలార్ద్రిత నొందక యుచ్చి పోయినన్. 59
క. అమ్మేటిమగఁడు దనచాప మ్మూఁతగ నిల్చి సోలి పడపడి తెలి వు
ల్లమ్మున నొలసిన నౌరా, యిమ్మడి యని పొగడెఁ గొడుకు నెంతయుఁ బ్రీతిన్. 60
తే. పొగడి యేఁ దీవ్రశరములు నిగుడఁ జేయు
నుద్ధతికి మంచిబంట వై యోర్వ వలయుఁ
జుమ్ము రా యని పలికి వాలమ్ము లధిక
రయము మెఱయంగఁ బరగించె రాజముఖ్య. 61
ఆ. మొనసి వాని నతఁడు ముత్తునియలు గాఁగఁ, జేయ మత్సరంబు చిత్తవృత్తిఁ

1 మన్విత మైనరథంబు. 2 రభసోద్ధతి.

దనికి సత్వరముగఁ దద్గాత్రమున నించె, నరుఁడు పక్కున మెఱుఁగునారసములు.

ఉ. దానికి నీడఁబోవక యుదగ్రపరాక్రమ మొప్ప వజ్రకీ
లానిభతీక్ష్ణ మెఱుంగులవిలాసము నింగి వెలుంగ నుద్భటుం
డై నిగిడించెఁ బార్థుహృదయస్థలి నారస మస్త్రశస్త్రవి
ద్యానిపుణత్వశాలి యగునన్నరపాలసుతుండు భూవరా. 63

అర్జునుఁడు బభ్రువాహనుని శరంబుచేతఁ బుడమిం ద్రెళ్లుట

క. వడి నది వీపున వెడలినఁ, బడియెఁ బుడమి నర్జునుండు పదపడి ద్రెళ్లం
గొడుకును మున్నతఁ డేసిన, బెడిదపుటేటులయలంతఁ బృథ్వీనాథా. 64

వ. అట్లు దనపతియును సుతుండును ఖండనంబునం బడుట విని శోకాక్రాంత యగుచుఁ జిత్రాంగద యులూపియుం దోడన చనుదేర నచ్చటికి వచ్చె నట్లు వచ్చి యచ్చెలువ యయ్యిరువురం గనుంగొని యుల్లంబు జల్లనఁ దల్లడిల్ల మూర్ఛమునింగి మేదినిం బడి కొంతవడికిం దెలిసి యులూపి నాలోకించి. 65

సీ. నీకతంబునఁ బతి నాకుమారునిచేత నని బడి యున్న వాఁ డతివ కంటె
నీవు పతివ్రత గావె ధర్మజ్ఞవు గానిదానవె యేమి కారణమున
నిది కార్యముగఁ జెప్పి తిపిన్న వానికిఁ గొడుకుదిక్కైన నాకు నడలు లేదు
వరుఁ జూచి పొక్కెద వామాక్షి నీదెసఁ దప్పు నేసినను నీతనిఁ గృపార్ద్ర

తే. చిత్తవై యెల్లభంగి సంజీవితుఁడుగఁ, జేయవమ్మ యక్కట నాథు నేయఁ బనిచి
చావు సూచియు వగవవు సాహసమున, కొలఁది లేదు నిన్నేమందుఁ గులవరేణ్య.

వ. అని పలికి పార్థుం జేరం బోయి. 67

ఆ. మహితకీర్తిలోల మత్ప్రాణవల్లభ, యన్యజనులప్రాణ మరసి కావఁ
జాలునట్టినీకు నేల ప్రాణంబుల, నిట్లు వదలి పోవ నిచ్చి యుండ. 68

సీ. నాథ నీ వెప్పుడు నన్ను మన్నింతువు కను విచ్చి చూడక యునికి దగునె
హయమున కెవ్వరు నడ్డంబు రాకుండ [1]నాఁగితి వగ్రజునధ్వరంబు
వమ్మయి పోకుండ లెమ్మిత్తురంగంబు వెనుకొన వలవదే యనఘ నీకు
నని యార్తిఁ బలవించి యహిపుత్త్రి దెసఁ జూచి సుతుఁడెట్టులుండినఁ బతికి నిమ్ము

తే. జీవ మాండ్రురఁ బెక్కండ్రఁ జేసికొనుట
పురుషులకుఁ దప్పె భార్యలి త్తెరువునందు
[2]నడవరే యోర్చి నీదుమనమున నింత
యొజ్జేఁగి కలిగింపు వరు వేయు నేల తల్లి. 69

వ. అని యంత నిలువక. 70

ఆ. కొడుకుచేతఁ జచ్చి పడి యున్నయిక్కురు, కులవరేణ్యుఁ గరుణ గూరి నీవు
బ్రదుకఁ జేయ కున్నఁ బ్రాయోపవేశన, మాచరింతు నహికులాగ్రగణ్య. 71

1 నాఁగి నీయగ్రజునధ్వరంబు. 2 నడతురే.

వ. అని పలికి పతిచరణంబులు శిరంబు సోఁకం బ్రణమిల్లి యాసీన యై యూర
కుండె నట్టియెడ బభ్రువాహనుండు దెప్పిఱి లేచి యప్పాలంతిం జూచి, 72

ఉ. ఇంచుకయేనియున్ వనట నెన్నఁడుఁ బొందనితల్లి నేఁడు నా
మంచితనంబునం బలుకుమాలిననాథుని నుగ్రశత్రులన్
మించు నినుండువోలెఁ బరిమార్చుమహాబలుఁ జూచి యిట్లు దుః
ఖించుచు నుండఁ జూచితి సకిల్బిషచిత్తున కింత పెద్దయే. 73

క. గాదిలితనయుఁడ నగునే, గా దన కిక్కురుకులాగ్రగణ్యుని నిమ్మై
మేదినిఁ గూల్చితి మణికిరణోదాత్తం బైనమకుట ముర్విం బొందన్. 74

వ. అని విలాపంబు సేసి విన్వాచ్చుతోడం గూడ యజ్ఞతురంగానుసారులై వచ్చిన
యాజ్ఞవల్క్యశిష్యప్రభృతిబ్రాహ్మణజనంబులు నయనపథప్రాప్తు లగుటయు. 75

సీ. అధ్వరహయవిషయంబుగా వీ రేమి పని సేయువారొక్కొ పార్థుఁ డిట్లు
పడి యున్నవాఁ డని పలవించి జనకుని నిట్లు సేసినపాపుఁ డెవ్విధమున
నాచరించునొకో ప్రాయశ్చిత్త మని పల్క పండ్రెండుపక్షముల్ భైక్షవృత్తి
నిమ్మహాత్మునికపాలమ్మున నడపంగ వలయుఁ గా కొం డెద్ది గలుగ నేర్చు

ఆ. నని యులూపి దిక్కు గనుఁగొని నీవు వ, ప్పంగఁ దండ్రి నిట్లు భండనమున
విగతజీవితుఁడుగఁ దెగఁ జేసితివి నింక, నెలమిఁ బొందు భరతకులపవిత్ర 76

వ. అని వెండియు. 77

క. జనకునిఁ దెగటార్చినపాపునకుం బ్రాణంబుతోడి [1]పొత్తు మనంగా
మనమునఁ దాలిమి గలుగునె, చనుఁ గాక యతండు సనినసద్గతిక తగన్. 78

వ. అని యుగ్గడించి స్థావరంబులు జంగమంబులు నగుభూతంబులు విన భుజంగ
పుత్త్రియు నాకర్ణింపఁ జెప్పి [2]వ్రతంబు నిష్ఠం బూనెద మాతండ్రి లే కునికి
నిజం బగునేనిఁ బ్రాయోపవేశంబ యుత్తమకృత్యంబు వీరవధంబు పాపం బంత
కంటెను రాజవధం బెక్కు డంతకంటెఁ గడునగ్గలంబు ధార్మికవధంబు జనక
వధపాతకం బింత యని కొలంది యిడ రా దిట్టుండ వీరుండును రాజును
ధార్మికుండును జనకుండును నైనయిమ్మహాత్ముని వధియించినమహాపాతకుని
కేతద్వ్రతానుష్ఠానంబు దక్క నొండుమెయి నిష్కృతి గల్గునే దీని నడపెద నని
పలికి యప్పురమనియతుం డుపస్పర్శనం బాచరించి పలుకు లుడిగి కూర్చుండె
నప్పుడు. 79

ఉలూపి సంజీవనమణిచేత నర్జును బ్రదికించుట

ఆ. అట్లు దెంపు సేసి యాసీను లైనయా, తల్లిఁ గొడుకు నవనిఁ ద్రెళ్ళి యున్న
విజయుఁ జూచి పాఁపవెలఁది సంజీవన, మణి దలంచెఁ గురుసమాజముఖ్య. 80

వ. తలంచిన భుజంగమంబులకుఁ బరాయణం బైనయమ్మణి యమ్మహాభాగహస్త

1 పొత్తున మనఁగా. 2 వ్రతం బనుష్ఠింపం.

తలంబునకు వచ్చిన నాభాగుని బభ్రువాహనునాననం బాలోకించి. 81

సీ. విజయుండు సచ్చునే వేఁదుఱులార యింద్రునిచేత నైన నీతనికి నొక్క
ప్రియము సేయంగఁ గోరియును నీకోలఁదియారయుబుద్ధి నీతండు రణమొనర్పఁ
దలఁచిన నిర్వీరుతలఁపు సిద్ధింపంగఁ జేయుటకును నింత సేయ వలసె
నాకుఁ గావున మోహనం బగుమాయాప్రయోగంబు నడపితి నుజ్జ్వలాత్మ

తే. నరుఁడు నారాయణుఁడు మహాత్తరము సువ్వె,యితని తేజమెవ్వరికిని నెట్లు దాని
నార్పవచ్చు మీావగపెల్లఁ దీర్ప నిపుడ, యుత్థితుం డగు నీకౌరవోత్తముండు.

వ. మాయాప్రయోగంబ వేఱొండు గాదు నీకు మీాతండ్రితోడ భండనంబు సేయబుద్ధి పుట్టించితి నింతమాత్ర యని తత్ప్రదేశంబున నున్న యెల్లజనంబులు నుల్లంబుల నానందంబు నొందఁ బలికి యమ్మణిపూరపురపతికరతలంబున నమ్మణి యిడి దీని నిమ్మహాత్ముని హృదయదేశంబు మోపు మనవుడు నతం డట్ల చేయుటయుం బార్థుండు ప్రత్యుజ్జీవితుం డై. 83

తే. లేచి కూర్చుండి కలయంగఁ జూచి యొఱ్ఱ
సెరలకాంతియు దంతరుచియును బెరయ
నతిమనోహరముగఁ దనసుతునితోడ
మనుజనాయక కుశలమే యనుడు నతఁడు. 84

సీ. వినయ మారంగ నాతనిచరణంబుల కెఱఁగి భవత్పుణ్యవీక్షణమున
నఖిలంబుఁ గుశలంబ యనిన నిజ్జనముల మొగములయందెల్ల నగవు దోఁచి
యచ్చెరువాటును హర్షంబుఁ గదిరెడు నిది యేమి సెప్పవే యెఱుఁగ దేని
నాచెప్పినట్ల రణంబున కేతెంచి తీవు చిత్రాంగద యేల వచ్చె

ఆ. నిచ్చటికి నులూపి [1]యేమిటి కిపుడు స
న్దెంచె ననుడు భక్తినిర్భరముగ
నతఁడు సాఁగి మ్రొక్కి హస్తముల్ మొగిచి య
య్యహితనూజఁ జూపి యతనితోడ. 85

వ. అంతయు నిమ్మహానుభావ నడుగుం డనిన గాండీవి యాయింతివదనం బాలోకించి కురువంశనిస్తారకా నీరాకకుం గారణం బేమి యిమ్మణిపూరపురనాథుని దెస నావలన భవదీయచిత్తంబు ప్రసన్నం బయి యున్నయదియె యిన్నరపతియును నేనును జిత్రాంగదయును నీ కేమియు నపరాధంబు సేయము గదా యనుటయు. 86

ఉలూపి యర్జునునితో వసువులకోపప్రసాదంబుల నెఱింగించుట

సీ. అల్లన నవ్వుచు నయ్యింతి నతనితో నాథ నీయం దొకనాఁడు నెగ్గు
గలదె నాపుత్త్రునివలనఁ గీ డెక్కడియది వినీతాత్మ చిత్రాంగదయును

1 యేటికిఁ జను దెంచె, ననుడు నచలభక్తి వినయగతుల.

గినియక నీకు మేను వినతోత్తమాంగ నై చెప్పెద నీసుతుచేత నీకు
నావహిల్లె నశుభ మాహవంబున నీవు గంగాతనూజు శిఖండి నెపము

తే. గాంగుఁ దెగటార్చి తది పాతకంబు గాని, కనఘు నిష్కృతి సేయక తనువు విడిచి
తేని నరకవాసమునకుఁ బోవ వలయుఁ, గాన నిష్కృతి సేసితిఁ గడఁగి వచ్చి. 87

వ. అది యెట్లంటేని నాకర్ణింపు మే నొక్కనాఁడు సఖీసమేతంబుగా సురనదీస్నానం
బునకు వచ్చి యుండ వసువు లక్కడ కేతెంచి యింత నంత లొక్కరేవునం
దోఁచి కృతస్నానులై నిజరూపంబున సన్నిహితయైన గంగాదేవితోడ గాండీవ
ధరుండు శిఖండిం బురస్కరించుకొని గాంగేయుం డేయ కుండం బరమసాయ
కంబుల నతనిం గూల్చె నట్లు కుత్సితజయార్జనం బొనర్చిన యయ్యర్జును నేము
శాపసంతాపితుం జేయుదు మని చెప్పిన నప్పరమానుభావయు దాని కొడం
బడినపలుకు వలికె నంతయు విని తత్క్షణంబ. రడ8

సీ. అరిగి యేఁ దండ్రికి నత్తెఱం గంతయు నెఱిఁగించుటయు నతం డెసక మెసఁగ
భయమున రయమునఁ బఱతెంచి వసువులఁ బెక్కువిధంబులఁ బ్రియము పుట్టఁ
దెలిచి ప్రార్థించిన నలుక వో విడిచి వా రతనితో విను సమయం బొకండు
సేసెద మనిలోన వాసవిఁ దత్సూనుఁ డగుబభ్రువాహనుం డస్త్రవితతిఁ

ఆ. బఱపి గూల్చె నేనిఁ బాయు నక్కిల్బిష, మనిన మగిడి వచ్చి యాభుజంగ
నాథుఁ డెల్లఁ జెప్పె నాకు నిప్పని దగ, నిట్లు దీర్చితిని సమిద్ధతేజ. 89

వ. తీర్చిన తెఱంగు నెఱింగించెద నని పలికి బభ్రువాహను నుపలక్షించి యిక్కు
మారుండు నీతో సమరంబు సేయ నొల్లక నమస్కరించి మరలి మందిరంబు
నకుం బోవుచున్కి బుద్ధిం గని సమయకార్యంబునకు నిది యవసరం బని
యూహించి రయంబున నితనికడకు వచ్చి రణంబు మీతండ్రికిఁ బ్రియంబును
ధర్మంబు నని చెప్పి యితనిం బోరికిం బురికొల్పి యివ్వీరునియందు వసువులు
సెప్పినవిధంబు గలుగునట్లుగా విక్రమవిశేషం బావహించితి. 90

క. అనినఁ బ్రియ మంది దేవీ, యనఘుం బగునీచరిత్రమస్మత్కులవ
ర్ధనకారి యగుట యెప్పుడుఁ, [1]గనినది గాదె యని పలికె గాండీవి నృపా. 91

ఆ. పలికి సాదరముగ బభ్రువాహనుఁ జూచి, మానితాగమిష్యమాణచైత్ర
మాసపౌర్ణమాసి మహితాశ్వమేధకా,లంబు దాని దెసఁ దలంపు గలిగి. 92

క. నీవును దల్లులు బంధుజ, నావళియుం బరిజనములు హాస్తినగరికిన్
రావలయు ధర్మజునిసం, భావనముం బడయు [2]టొసఁగుఁ బరమశుభంబున్. 93

చ. అనవుడు నట్లు చేసెద నుదాత్తచరిత్ర పురంబు సొచ్చి యి
వ్వనితలు నీవు నావలనివత్సలతం [3]గొనియాడు చియ్యెడన్
మన మలరంగ నిల్చి జనమాన్యునిఁ గా నను జేసి ప్రీతి నే
ననుపఁగ వచ్చి చేయు మనుయానము యజ్ఞతురంగరక్షకై. 94

1 గనిన యదియ యనుచుఁ బలికె. 2 డెసఁగు...సుఖంబుల్. 3 గొనియాడుఁ డయ్యెడన్.

వ. అనుచుం బ్రణతుం డై బభ్రువాహనుండు ప్రార్థించినం బార్థుం డప్పార్థివుతో నేను దీక్షితుండ నగుట యెఱుంగవె నాకుం బురప్రవేశంబు సేయం జనదు పోయివచ్చెద మీరును సుఖుల రయి యుండుం డనిన నట్లకాక యని యతం డుచితప్రకారంబునం బూజించి యామంత్రణంబు సేయ నబ్బాపలచేత ననుజ్ఞాతుం డై యమ్మహాత్ముండు యజ్ఞాశ్వంబు ననుసరించె నదియు నిజేచ్ఛ నఖిల దేశంబులం బ్రవర్తిల్లె నట్టియెడ. 95

క. రాజగృహపురముకడ న, వ్వాజి యరుగు టెఱిఁగి యాహవమునకుఁ బిలిచెన్
రాజత్కీర్తిధనుం డగు, నాజిష్ణుని మేఘసంధి యనురా జధిపా. 96

వ. అట్టు లప్పురంబుపతి యగుజరాసంధపౌత్త్రుండు బాల్యంబునం దన్ను నెదిరి నెఱుంగమిం గవ్వడిం గయ్యంబునకుం బిలిచి పుచ్చి తోడన కల్పితరథారూఢుం డై వెడలి యవ్వాసవికి నడ్డపడి. 97

సీ. వనితలలోపలఁ జనియెదుచాప్పన నివ్వాజిఁ గొని యించుకేని శంక
లేకపోయెదవు పో నీక యేఁ బట్టిన దీనిఁ గయ్యమున నేసె దేనిఁ జేయు
మనుడు నవ్వుచు నతం డమ్మగధేశుతో విఘ్నకర్తల నేను వెరవుతోడ
మాన్పింతు వినుము నాయనమునఁ గిన్క లే దది యెట్టు లనిన మదగ్రజుండు

తే. సామమునన కర్జము నీవు సక్కఁబెట్టి, కొందుగాని యెవ్వరియెడఁ గ్రూరవృత్తి
వలవ దని నాకుఁ జెప్పినవాఁడు గాన, యట్లు సేయుదు నీ యిష్ట మాచరింపు.93

అర్జునుఁడు జరాసంధపౌత్త్రునితో యుద్ధంబు సేసి యోడించుట

చ. అనవుడు నేమియుం బలుక కానృపపుత్త్రుఁడు నిర్జరేంద్రపు
త్త్రునిపయి నుజ్జ్వలంబు లగుతూపుగముల్ వరఁగింప వాని నె
ల్ల నతఁడు శాతభల్లతతులం దునుమాడియు నొల్లఁ డయ్యెఁ ద
త్తను వొకబాణ మేనియును దాఁకఁగ నేయ నరేశ్వరోత్తమా. 99

వ. అగ్గాండీవికృప యే మని చెప్పుదు. 100

క. తనమీఁద మగధుఁ డేయఁగ, జననాయక రథ్యములను సారథి నైనన్
గొనకొని నొప్పింపక యు,ల్లన శరనికరంబు పైఁ గలయ నిగిడించెన్. 101

క. అది బలహీనతగాఁ గొని, మద మేపారంగ నక్కుమారుఁడు లీలం
గడిసి బలునారసంబులు, తదంగమునఁ గ్రుచ్చె నతఁడు దానఁ నలిగియున్. 102

వ. ఆసహదేవపుత్త్రుగాత్రంబు దాఁక కుండునట్లుగా శరంబులు నిగిడించి. 103

ఉ. సారథిఁ గూల్చి యశ్వములఁ జంపి రథంబుఁ బగిల్చి కేతువుం
జీరి శరాసనంబుఁ బొడిచేసిన నమ్మగధుండు ధీరతో
దారగతిన్ సముజ్జ్వలగదాభ్రమణంబున బాహు వొప్ప న
వ్వీరవరేణ్యుపైఁ గవిసె విక్రమ మాకృతి దాల్చి పొల్చె నాన్. 104

వ. అట్లు గవియుటయు. 105

తే. అప్పుడును మత్సరంబున కతఁడు భాజ
నంబు గా కుండెఁ గాన యన్నరుఁడు వెడఁద
వాలియమ్ముల గద పలువ్రయ్యలై మ
హీతలంబునఁ దొరఁగంగ నేసె నధిప. 106

వ. అ ట్లేసిన. 107

సీ. నివ్వెఱపడిన యా నృపనందనునితోడ నయ్యతిబలుఁడు మాయన్న యొకని
ప్రాణంబులకును దప్పకు మయ్య యని [1]యానతిచ్చినకతన నే నేయ కున్న
నీ వింతవడి పోర నిలువఁ జాలితె విను మది యట్టు లుండె రాజార్హమైన
ధర్మంబు పాటించి తాఁకితి నన్ను నింతియ చాలు నింక శాంతియ నరేంద్ర

తే. తగినయది యనిపల్కె నతండు నిజము, నట్ల కాకని యూహించి యమ్మహాత్ము
పాదపరిసరమున భక్తిఁ బ్రణతుఁడైన, గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి యక్కురువిభుండు.

వ. వచ్చుచైత్రమాసంబునం బున్నమనాఁడు పాండవాగ్రజునశ్వమేధం బను
సంధించుటకై బంధులు నీవును రావలయు ననిన నవ్వసుమతీపతి యట్ల చేసెద
నని యత్యంతవినయంబున నవ్విజయుం బ్రియపూర్వకంబుగాఁ బూజించి
యామంత్రితుం జేసిన నాతండు ప్రీతుం డయి యభినందించి యమ్మగధపతిం
బురంబునకుం బోవం బనిచి యశ్వరత్నంబు ననుసరించె నదియును వంగపుండ్ర
మ్లేచ్ఛదేశంబులం జరియింప నయ్యైరాజులు సెనకినం దేజోధనుం డగు నాధనం
జయుండు జయించుచుఁ జన నత్తురంగంబు. 109

సీ. చేదిదేశంబు సొచ్చిన శిశుపాలునితనయుండు శరభుండు దనదుశుక్తి
పురము వెల్వడి యుద్ధపూర్వకంబుగఁ జేరి యమ్మహావీరున కర్చ లిచ్చె
నతని వీడ్కొల్పి యయ్యతులతేజుఁడు ఘోటకము వెన్కఁ జనుచుఁ డెంకణకిరాత
ముఖదేశనృపతులు ముట్టినఁ దగ గెల్పుగొనుచు గ్రమంబునఁ గోసలులను

ఆ. గాశులను జయించెఁ గ్రమ్మఱి యత్తురంగము దశార్ణదేశగామి యయ్యె
జిష్ణుఁ డనుసరింపఁ జిత్రాంగదుం డని, సేసి యోడి పూజ సేసె నధిప. 110

వ. ఇట్లు దశార్ణపతి పార్థునిం బూజించి యాతనియాదరణంబు వడసి పోయెఁ బదం
పడి తురంగంబు నిషాదాధీశదేశంబునకుం జనిన నేకలవ్యనందనుండు పాక
శాసననందనుమీఁద నైషాదసేనాసమేతుం డై తోఁతెంచిన. 111

చ. అతనిబలంబుఁ గ్రూరవిశిఖార్చుల నేర్చిన బాహు[2]సారగ
ర్వితుఁ డగునన్నిషాదపతి వీఁక నెదుర్కొనినం గిరీటి యా
తతపటుబాణదీధితులఁ దన్మదసంతమసం బడంచె వాఁ
డతివినయంబునన్ వినతుఁ డై తగ నర్చితుఁ జేసె నాతనిన్. 112

1 యప్పగించినకతన నేఁ గినియకున్న. 2 గర్వద, ర్పితుఁ డగు.

వ. ఆ యేకలవ్యనందనుం దనవశంబు సేసికొని ధనంజయుండు హయంబు ననుగ
మించె నది మరలి మఱియును దక్షిణాభిముఖంబయి చని తిరుగఁ జోళాంధ్ర
ద్రవిళకేరళకర్ణాటదేశాధీశుల ననాయాసంబున వశగతులం గావించికొనియా
క్రమంబున సౌరాష్ట్రంబు సొచ్చి గోకర్ణసమీపంబునం బ్రవర్తించి పదంపడి. 113

సీ. ద్వారకానగరంబుచేరువ ఘోటక మరుగంగఁ బ్రీతులై యదుకుమార
బాలపుటాలంబు ననువున నయ్యింద్రనందనుఁ గని పూజనం బొనర్ప
నభినందనముసేసె నవ్వీరుఁ డపరాబ్ధితీరదేశంబులఁ దిరిగి పంచ
నదముపైఁ జని[1]మావు నరనాథ గాంధారదేశంబు సొచ్చి వర్తింప శకుని

తే. నందనుఁడు బాల్యకలితదుర్నయము పేర్మిఁ
దనదు సేనలఁ గూర్చి యుద్ధాముగతిఁ గి
రీటిఁ దాఁకిన నతఁడు వారించి పాండ
వాగ్రజునియాజ్ఞ దెలుపంగ నంతఁ బోక. 114

క. పోదివినఁ గనుఁగవ వెడకెం, పొదవఁగఁ జతురంగముల శరోత్కరములఁ దాఁ
బోదివె విజయుఁ డవి వడియుం, జెదరియు సన్నంబు లైనఁ జిత్తములోనన్. 115

ఉ. మత్సర మెక్కఁగా సుబలుమన్మఁడు దుర్దమలీలఁ గిట్టి బీ
భత్సునిపై నిశాతశరపంక్తి నిగుడ్పఁ దదీయబాహుసం
పత్సముదీర్ణతం దనదుభావమునం గొనియాడి యెంతయున్
వత్సలుఁ డైనయన్నరుఁడు వానికి నిట్లనుఁ గౌరవోత్తమా. 116

క. రాజులఁ జంపకు మని మా, రా జానతి యిచ్చె నుద్ధురత నే నని న
య్యోజ విడిచిన బ్రైనఁ బ, రాజితుఁ గా నన్ను నద్ధరాపతి దలచున్. 117

అర్జునుఁడు గాంధారదేశాధీశుతో యుద్ధంబు సేసి జయించుట

ఉ. కావున నేఁ గడంగ విను కయ్యము నీకిది యేల తమ్ముఁడా
నా వినియున్ వడిన్ శకునినందనుఁ డయ్యమరేంద్రనందనుం
దా విశిఖంబులం బొదివె దానికి [2]నవ్వుచు వానిశీర్షకం
బావిజయుండు బల్మెడఁదయమ్మున నేలఁ బడంగ నేసినన్. 118

వ. అచ్చిత్రము సూచి యచ్చోటం గలయట్టి. 119

క. ఎల్లజనులు నివ్వీరుం, డొల్లఁడు గా కుత్తమాంగ ముర్వి నిటుల వే
డొల్లఁగ నేయఁడె వలసినఁ, జెల్లం బో యితనికరుణచెలు వి ట్లున్నే. 120

వ. అనుచు నక్కుమారుం జేరి యతనితేరు మరల్చికొని పోవం బోవ. 121

తే. దురభిమానము పేర్మి నన్నరవరుండు
మరలి నరుమీఁద నడవ మున్ దెరలి చనిన

1 మావ్య నరనాథ. 2 నవ్వుడు తచ్ఛిరస్త్రకం.

బలము గ్రమ్మఱి యయ్యింద్రుపట్టిఁ జుట్టి
బలసి శస్త్రాస్త్రచయములు వరఁగఁ జేయ. 122

చ. అవి నిశితాస్త్రపంక్తిఁ దునుమాడి రయం బెసఁగంగఁ గప్పె నా
హవతల మంతయుం దఱర నప్పటువిక్రమశాలి యమ్మహో
గ్రవిహరణంబునం గలఁగి కన్కనిఁ బాఱె బలంబు లక్కుమా
రవరునిఁ గాంచికొంటకు ధరావర మంత్రులు వానితల్లియున్. 123

వ. అర్ఘ్యంబు గొని రయంబున శరణు శరణనుచు వచ్చిన నవ్వివ్వచ్ఛుండును నవ్వేలంది నభినందించి మంత్రులకు మాననీయవచనంబులం బ్రియం బొనర్చి యబ్బాలునితో సాంత్వనస్వరంబున ని ట్లనియె. 124

ఉ. నీ విట వన్ని నాపయి ననింద్యపరాక్రమ రాక సూచి మ
ద్భావము ఖేద మొందుటయు ధర్మజుపం పిది రాజకోటి నే
నేవిధి నైనఁ జంప నని యెల్లజనంబు వినంగఁ జెప్పనే
కావున నీబలంబులన కాని నినుం దెగటార్ప కుండితిన్. 125

వ. విశేషించి గాంధారీధృతరాష్ట్రులం దలంచి నాకు నీదెస నిట్లు గా వలసియుండె.

ఆ. అట్టు లగుటఁ జేసి యవనీశనందన, యింత ప్రొద్దుఁ బోరి యింక శాంతిఁ
బొందు టొప్పు ధర్మపుత్త్రునితోడి పొం,దొప్పదయ్య నీకు నుదితశౌర్య. 127

వ. అని చెప్పి యాగామి యయిన చైత్రంబుపున్నమనాఁ డన్న రేంద్రచంద్రు నశ్వమేధయాగంబున కనురాగం బెసంగ రమ్మీ యనియునుం బలికి యప్పాండవ మధ్యముండు మేధ్యాశ్వంబు ననుసరింప నది కరిపురంబు దిక్కు మొగం బయి యరుగం జొచ్చె నట్టియెడ నతండు వివిధదేశంబులం దిరిగిన తెఱం గెల్లనుం జారులచేత విని యజాతశత్రుం డప్పురుహూతపుత్త్రుం డశ్వరక్షణం బట్లు ధర్మప్రకారంబున నిర్వహించుటకుం బ్రీతి వహించె నద్దివసంబు. 128

ఆ. మాఘమాసపౌర్ణమాసి యై యుండె నా,ధర్మనందనుండు పేర్మి వెలయ
నెలమి మిగులఁ బెద్ద కొలువున నుండి తమ్ములఁ సగౌరవముగఁ బిలువఁ బనిచి.

వ. అనిలనందనునాననం బాలోకించి. 130

క. నీతమ్ముఁడు తురగముఁ గొని, యేతెంచుట వింటిఁ జైత్ర మింకఁ దడవు లే
దీతఱి మునులను నృపసం,ఘాతంబును బిలువఁ బంపఁగా వలయుఁ దగన్. 131

వ. యాగశాలయు శిల్పిజనులం గొని కల్పింపుము తగువారలకు విడియం దగియెడు వివిధగృహంబుల నొనరింపు మని పనిచిన నతండు. 132

ఆ. యజ్ఞవాటమును జనాధిపులకు ముని, వ్రాతములకు విడియ వలయునట్టి
మందిరములుఁ గనకమణిమయంబులుగా నొ,నర్చెఁ దజ్జ్ఞమగుజనంబు వొగడ,

క. ధరణీసురులను బసచెను, ధర నేఁడును దిరిగి కుడుల ధాత్రీశుల న
ధ్వరమునకుఁ బిలువఁ డని యుష్మత్సుతుఁడు వారుఁ జని సముంచితభక్తిన్. 134

ఉ. పిలిచిన రాజులుఁ మునులుఁ బ్రీతి నెలర్ప బహోత్కారంబు శి
ష్యులుఁ దమతోడ రా మనము లుర్వీశు లూరంగ యజ్ఞవర్తనం
బులుఁ గనుఁగొంటకై సకలభూవలయంబునఁ గల్గునట్టి వా
రలు సనుదెంచినం గురుధరాపతి చిత్తము వేడ్క నూనఁగన్. 135

క. ఎదురుకొని వీడుఁబట్లకు, ముద మూరఁగఁ దాన యునిచి మొక్కలములు నిం
పొదవించునట్టివియుఁగాఁ, బదార్థములు [1]ప్రజదలమునఁ బాటించి తగన్. 136

క. భోజనశయనాసనములు, రాజిల్లెడునట్లు గాఁగ రాజుల కెల్లం
దేజోధనుఁ డా ధర్మతనూజుం డిడఁ బనుచు జనవినుతసుచరిత్రా. 137

చ. మునులకు నెల్లఁ గంధములు మాలములుం ఫలకోట్లునుం బ్రియం
బొనరఁగఁ దాన పోయి మధురోక్తులతోడ సమర్పణంబు సే
యు నిటుల సంవిధానము లనూనము లై విలసిల్లఁ జేయు న
య్యనిమిషనాథవైభవుఁ డహంకృతివర్జనసంస్తుతంబుగన్. 133

తే. యజ్ఞవాటంబుఁ దక్కటియాలయములు
లలితభంగి రమ్యములు సలక్షణములుఁ
గా నొనర్చిన శిల్పికి కాయమునకుఁ
బసదనం బిచ్చె సంతసం బెసక మెసఁగ. 139

సీ. పాండవాగ్రజుఁ డట్లు పవననందనుఁ బంచి యజ్ఞశాలాకరణాదు లైన
కృత్యముల్ నడపుటఁ గృష్ణుండు గనుఁగొని కడుఁ బ్రీతిఁ బొందె నాగతనృపాలు
రచ్చెరు వొంది రయ్యమృతాంశుసంశనిస్తారకుం డర్థిమైఁ దేరఁ బనుప
ననవద్యపశువుల నఖిలజాతులవానిఁ గొని వచ్చి రత్యంతకుశలపరిజ

ఆ. నంబు లన్నపర్వతంబులు నాజ్యవాహినులుఁ గల్గి విప్రజనపరంప
రలు భుజించు పేర్మి యొప్పసి యాగారంభసమయ మద్భుతప్రజనకమయ్యె. 140

క. విను లక్ష భూసురులు గుడిచిన నొకమారి మోయు భేరి సెలఁగుచునుండున్
జననాయక యెప్పుడు నే, మని చెప్పుదు నశ్వమేధయజ్ఞవిభూతిన్. 141

చ. శరధిపరీతభూమిఁ గల సర్వజనంబును దోఁచె నమ్మహా
ధ్వరమున భూపతుల్ మకుటపంక్తులు భూషణరాజిఁ జక్కఁగాఁ
బోరిఁ బోరిఁ ద్రోచికొంచు మదిఁ బొంపిరివోయెడు వేడుకం బనుల్
వెరవులు లావులున్ మెఱయ వేయువిధంబులఁ జేయు టొప్పఁగన్. 142

సీ. కలయంగ రాజులఁ గనుఁగొని ధర్మనందనుఁడు భీమునిఁ బిల్చి మనుజపతుల
కెల్లను వే పూజ లిమ్మన్న నమ్మరుత్తనయుండు దగఁ దనతమ్ముఁ దోయి

---

1 పసదనములఁ.

నెలమిఁ గూర్చికొని మహీశుల సబహుమానంబునఁ బూజించె నలిననాభుఁ
డప్పుడ సిరిసాత్యకిముఖయాదవసమూహంబు గాఁగఁ బ్రసన్నవదన
తే. కమల మెప్పంగఁ బాండవాగ్రజునికడకు
వచ్చుడును బ్రియ మరల నవ్వసుమతీశుఁ
డాబలుండును నతఁడును సాదిగా స
మస్తయాదవులకు నధికార్చ లిచ్చె. 143

వ. నారాయణుండు నరునిం బ్రసంగించి పాండవాగ్రజుమొగంబు గనుంగొని ద్వారవతి నుండి యాప్తుండును విచక్షణుండును నగువాఁ డొక్కరుండు వచ్చె విప్పవ్చుం డప్పురంబుపరిసరంబునఁ బోవం జూచితి ననియె వివిధసంగరంబులం దదంగంబు కృశంబై యున్నయది యనియుం జెప్పె నప్పార్థుండు నేరుపకు నరుగు దెంచెం గాలోచితక్రియాకలాపంబునకుం దొడంగు మనవుడు నప్పు డమితేఁ డప్పురుషోత్తమునితోడ.

క. నీపంపునఁ బోవుట నుద్దీపితబలశౌర్యధైర్యతేజోయుతుఁ డై
యాపార్థుఁడు యోగక్షేమోపేతుం డయ్యె నడపు ముచితంపుఁబనుల్. 145

కృష్ణుఁడు ధర్మజునితో నర్జునసందేశంబు సెప్పుట

వ. అనిన నవ్వారిజనాభుండు ద్వారకనుండి వచ్చినవాఁ డగ్గాండీవి దనతోడం జెప్పె నని చెప్పినమాటలతెఱం గాకర్ణింపుము. 146

ఆ. నాదు విన్నపముగ నరనాథునకు విన్నవింపు రాజులెల్ల వేడ్కతోడ
జన్నమునకు వచ్చుచున్నారు ము న్నట్టివార లైనఁ బూజనలయు ననుము. 147

వ. విశేషించి మదీయపుత్త్రుండు. 148

క. మణిపూరపురాధీశుఁడు, గుణగణవిభ్రాజితుండు గురుహితుఁడు విచ
క్షణపరుఁడు బభ్రువాహనుఁ, డణుమాత్రముఁ గీడు లేనియట్టిం దెందున్. 149

క. మీచరణసరసిజంబులు, సూచుటకై రాక దనకు సువ్రతముగ మున్
వేచి యునికి వచ్చుఁ గృపా,[1]గోచర మగుచేఁతకుం దగును మీ కనుమీ. 150

వ. అని చెప్పె ననిన విని యవ్వాక్యంబు లభినందించి ధర్మనందనుండు గోవిందుని తోడ 151

సీ. ఏ వింటి విజయుఁ డనేకయుద్ధంబుల నలజడి వడుట య ట్లతఁడు నాఁడు
నక్కట ద్రోణభీష్మాదులతోడియెక్కుడుఁబోర నిడుమలఁ బడియె నేఁడు .
నిత్తెఱంగునఁ బడియెడు నాకుఁగా నిన్నిపాటులు వడునె యప్పరమసౌఖ్య
యోగ్యదేహుండు ని [2]న్నొక్కటి నడిగెద నతనిమేను సులక్షణాన్వితంబు
తే. నామదికి నెక్క నీవు గన్వఱపి కన్న, యట్టికీడు తదీయంబు లైనయవయ
వముల నెందేనిఁ గలిగెనే యమితదుఃఖ,భాగియగుటకు మూల మై పద్మనాభ.
క: తెలుపఁ దగు నేనిఁ గరుణం, దెలుపుము నా కనుడు వాసుదేవుఁడు నీకుం

1 గోచరుఁడుగఁ జేఁతకుం. 2 న్నొకటి నే వేఁడెద.

వెలుపుటయుఁ గృత్యమే విను, తెలిపెదఁ గలమాత్ర వసుమతీవరముఖ్యా. 153

తే. సర్వగాత్రంబులందును సవ్యసాచి
కధికశుభలక్షణంబుల యతిశయిల్లు
దనువుమాత్రకు నించుక ధరణినాథ
యెక్కుడై యుండుఁ జిఱుదొడ లిడియ కొఱఁత. 154

క. అలజల్లి దీనివలనం, గలిగెడునో కాని తక్కు గలుగ దరిష్టం
బలఘుశుభలక్షణాన్విత, విలసితతనుఁ డైనగాండివికి నెయ్యెడలన్. 155

వ. అట్లున్నరూపు సెప్పినవెన్నునివచనంబులు విని యవ్వసుంధరావల్లభుం డతని యాననం బాలోకించి యది యట్ల కాక యని పలికె నప్పుడు పాంచాలి పద్మనాభుం బ్రీతిస్మితం బగుచూడ్కి నాలోకించిన నాలోకనాథుం డది యర్జున విషయం [1]బైనప్రేక్షణంబుతెఱం గగుట యెఱింగికొనియె నట్టియెడ భీమాదులును యాదవకుమారులును నక్కిరీటిగుణంబు లగ్గించుచు నాప్రొద్దున కదియ గోష్ఠిగ సల్లాపంబు సేయుచుండ నగ్గాండీవిపాలనుండి కాలరి సనుదెంచి 156

సీ. పాండవాగ్రజునకుఁ బ్రణతి యొనర్చి విన్వచ్చుఁ డిప్పురి సేర వచ్చె నెల్లి
వచ్చు మీశ్రీపాదవనజంబులకు మ్రొక్క ననవుడు హర్షాశ్రు లడరఁ బులకి
తాంగుఁ డై వానికి నన్నరేంద్రుఁడు పసదన మాభరణవస్త్రకనకములు స
మగ్రంబుగా నిచ్చె నందఱు నానందరసమునఁ దేలి యారాత్రి పార్థుఁ

ఆ. జూచువేడ్క నూనుచును వేగు టెప్పుడో
యనుచు నుండ [2]నుదయ మయ్యె నినుఁడు
క్రీడి సమయవిహితకృత్యముల్ సలిపి హ
యంబు మున్న గాఁగ నరుగుదెంచె. 157

వ. అప్పుడు. 158

అర్జునుఁడు యజ్ఞాశ్వంబుతోడ హస్తిపురంబునకు వచ్చుట

క. విను మింద్రతురగసముఖ్యేలనమున నవ్వాజి జనములకు నెల్లను లో
చనపర్వ మయ్యె వారివ,దనముల సంతోషమధురతరభాషణముల్. 159

సీ. కలయంగ నిట్లని చెలఁగె నిగ్గాండీవి దక్క నిమ్మాడ్కి నొండొక్కరునకు
నశ్వంబు దనయిచ్చ నఖిలదేశములకు నరుగంగ ధరణీశు లచట నచట
బలములతో వచ్చి బలసి తదీయరోధం బాచరింపఁ దృణంబు గాఁగ
గొని లీలమై గెల్చు గొనుచోట్ల నుగ్రత వాటింప కగ్రజుపలుక యెట్టి

తే. దశల నైనను బాటించి తా నొకండ, ననుతలం పెద్ద నుల్లంబునందు లేక
తనువు గవుసెనఁ బెట్టి పుచ్చినవిధమున, [3]నరుగుదేవచ్చునే యిది యక్కజంబు.

---

1 బైనప్రణయంబు తెఱం; మైత్రిప్రియంబు తెఱం. 2 నుదితుఁ డయ్యె నినుఁడు. 3 నరుగుదెంచునె యిది గడు నక్కజంబు.

క. సగరాదులఁ జెప్ప వినమె, మగఁటిమియును బలము ని ట్లమానుషభంగిన్
నెగడు నె యింకను బుట్టరు, జగతిని గాండీవితోడ సరి వచ్చుమగల్. 161

క. మానుషము దైవమును సరి, నే నే నని కార్యసిద్ధి నెఱయింపఁగ ని
త్యానందుఁ డయ్యె ధర్మజుఁ, డీనిర్మలభాగ్యమహిమ యేరికిఁ గలదే. 162

క. విను మట్లు నెలంగఁగ ఘూ, ర్ణన మొందినయర్ణవం బనఁగఁ బొం గారెన్
జననికురుంబం బా పెం, పనఘా చూడ వినఁ బడయ మఖిలజగములన్. 163

వ. మఱియును. 164

సీ. నృపు లోహటింప జంత్రపుమీను నేసి చేకొనియెఁ బాంచాలినిఁ గాంతు నితఁడె
సురసేనతోఁ బురందరు గెల్చి భుజగర్వ మేపార ఖాండవం బేర్చె నితఁడె
యెక్కటిబవరాన నీశాను మెప్పించి పాశుపతాస్త్రంబుఁ బడసె నితఁడె
యొంటిమై భీష్మాదియోధుల కురుపతిభృతిఁ బాపి గోవులఁ దెచ్చె నితఁడె
తే. ప్రతినసేసి విషమసమరమునఁ బ్రొద్దు
గ్రుంక నీ కాఁగి సైంధవుఁ గూల్చె నితఁడె
యనుచు సందడి గాఁ గ్రమ్మి యఱ్ఱు లెత్తి
చూచె జనలోక మాసవ్యసాచిఁ బ్రీతి. 165

క. ఆవాక్యము లెల్ల వినుచు, భావ మలర నర్జునుండు భాసుర మగున
మ్మా వగ్రేసరముగ యజ్ఞావాసంబునకు వచ్చె నంచితలీలన్. 166

వ. అట్టియెడ ధర్మనందనుండు భీమాదులును గృష్ణుండును బలదేవప్రభృతులును ధృతరాష్ట్రుం బురస్కరించికొనుచు నప్పార్థు నెదుర్కొని రతండు వారల నెల్ల సముచితాచారసంప్రీతులం గావించి గాంధారిని గుంతినిం గాంచి యీఁత కాఁడు తీరంబు గనినచందంబు నొంది యందఱు నభినందించుచుం బొదివికొని యుండ నొక్కరమ్యప్రదేశంబున నుండె నాసమయంబున. 167

సీ. బభ్రువాహనుఁడు వైభవ మొప్పఁ జిత్రాంగ
దయు నులూపియుఁ బ్రమదంబుతోడఁ
దోడ రా ధర్మపుత్త్రునిమందిరమునకు
నరుగు దెంచుటయు నక్కురువరేణ్యుఁ
డును దమ్ములును గృష్ణుఁడును బలభద్రాది
యాదవులును బ్రీతు లై తదీయ
సందర్శనము నర్హసత్కారచరితార్థ
ముగఁ జేసి రతఁడును దగినవిధుల
తే. నందఱకుఁ బ్రియ మొనరించి యాంబికేయు
పతనిభార్యను గని నమస్కృతు లొనర్చి

గొంతిఁ గాంచి యాయమయదుగులకు నెఱఁగి
[1]పలుదెఱఁగుదీవనలును గౌఁగిలియుఁ బడసి. 168

వ. ధర్మపుత్త్రుం గొలిచి కూర్చుండ నతని కతండును ననుజులును వేర్వేఱ సర్వరత్నరాజీవిరాజితంబు లగుభూషణంబులును బరమాంబరములును నొసంగిరి సీరపాణిశౌరిప్రభృతులు ప్రభూతాభరణంబులను భాసురవాసోవిశేషంబులను నతని నర్చించి రయ్యవసరంబున. 169

సీ. చిత్రాంగదయు నాగపుత్త్రియు, నొలితొలి గాంధారిఁ గని గొంతిఁ గాంచి చెలిమి
దీవించి గాఢసంభావనఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యద్దేవి రత్నార్ఘ్య లెసఁగు
తొడవుల నర్చించె ద్రోవదియును సుభద్రయు వారు దమ్ముచితప్రకార
మునఁ గన్న నమ్మెయి వినుతపూజనముల నతులసమ్మోదము నావహించి
ఆ. యోగ్యపీఠములను నునిచి తత్సల్లాప,సౌఖ్య మొంది రట్లు సకలవర్త
నముల నశ్వమేధసముపక్రమం బుదా,త్తాభిరామ మయ్యె నధిపముఖ్య. 170

వ. పదంపడి యర్హదివసంబు సంప్రాప్తం బగుటయు సాత్యవతేయమునిపతి కురుపతిపాలికిం జనుదెంచి నేఁడు యజనంబునకుం దొడంగుము యాజ్ఞికులు శుభముహూర్తం బాసన్నం బయ్యె ననుచున్నవారు నీమఖంబు మహనీయంబు నీవు మహాధనవంతుండ వైతి దక్షిణలు ముమ్మడుంగులుగా నిడి మూఁడుమఖంబుల ఫలంబు నొందు మశ్వమేధావభృథంబు పరమపావనంబు సమస్తదురితపరిహరణనిపుణంబు నీకు భారతరణకృతజ్ఞాతివధంబు పాతకం బనుమెరమెర మనంబునం గలిగియుండు నట్టివియెల్లను దీన [2]నిస్తుషంబు లగు సమస్తశుభంబులు నావహిల్లునని యాజ్ఞాపనంబు సేయుటయుఁ బ్రాజ్ఞపరుం డైనయాంభూవరుండు. 171

ధర్మరా జశ్వమేధయాగంబు సుప్రయోగంబుగాఁ జేయుట.

క. ప్రయతుం డై హయమేధ,క్రియాకలాపంబునకుఁ బ్రకీర్త్యముగాఁ జొ
చ్చి యుదాత్తభంగి జనమే,జయభూవర నడపె గాఢసంప్రీతిమెయిన్. 172

క. క్రమయుక్తము యుక్తముఁగా,నమరగురుప్రతిము లైనయాజ్ఞికులు క్రియా
సముదయము నడపఁగా స్ఖలి,తము లేకపహుతము సొరక తత్క్రతు వొప్పెన్.

చ. అవహితు లై ప్రవర్గ్యము బుధాభినుతంబుగఁ జేసి ఋత్విజుల్
సవనము లుక్తమార్గము ప్రశంసకు నెక్క నయించి వేదవా
క్యవిహితవృత్తిమై నభినవాభ్యుదయం బొనరించి రర్థి మా
ధవుఁ గొనియాటలం దమకృతంబులకున్ మెఱుఁ గిడ్డయట్లుగన్. 174

వ. అట్టియెడ. 175

సీ. [3]వివిధభోజ్యపదార్థవిభవంబు వలనను సంతృప్తిఁ బొందక చనునరుండు
ధనధాన్యవస్త్రసంతతిలబ్ధి దారిద్ర్య మపనయింపక యేఁగునట్టివాఁడు
గోరి యొయ్యది యైన గారవ మెసఁగంగఁ బడయక రిత్తపోయెడు మనుష్యుఁ

1 పలుదెఱఁగు దీవనయును. 2 నిశ్శేషం బగు సమస్త. 3 సారాన్నముల మనోహారిపానములను.

పెద్దయేనియు దురగము మెలసినఁ జనుదెంచి యది నిస్తరింపక యదుసనతఁడు

తే. మందునకు వెదకినను లేఁ డంచ నెంచ, నరసి కుశుప్రఁడు కట్టుఁ డుచ్ఛ్వాసరూప
వస్తువులు నైకొనుఁడు దురవస్థ తెలిసి, పాఁకొనుఁ డని భీముఁడు పలుకు చుండ.

ఉ. ఆయతులాధ్వరంబున క్రతాభిరతత్వముఁ జేసివాఁ డుపా
ధ్యాయుఁడు గానివాఁడు నిగమాంగకషట్కముఁ జేనివాఁడు లేఁ
డేయెడఁ జూచినన్ సభ నరేశ్వర యట్టిసదస్యు లెప్పుడు
న్నాయకుఁ గొల్వుదివ్యమునినాథులు దక్కఁగఁ గల్గ రెచ్చటన్. 177

వ. అట్లుం గాక. 178

సీ. కనుఁగొనుకౌతుకంబునఁ గూడి చనుదెంచి దివ్యమునీంద్రు లతిప్రియమున
నభినందనము సేయ నఖిలగంధర్వులు నానందనము లగుగానములను
నప్సరఃస్త్రీలు హృద్యము లైననృత్యవిశేషంబులను నుల్లసిల్లుచుండ
సిద్ధవిప్రజనంబు సేసలు సల్లుచు బహువిధాశీర్వాదపరతఁ బరఁగ

తే. [1]నాద్యులై పేరు గలుగుపదార్వ రవని
వరులయాగంబులకు సరి వచ్చు మిగులఁ
గాని యిది వత్రపడ దనఁ గా వెలుంగు
ధర్మతనయుని యశ్వమేధము నరేంద్ర. 179

వ. పసిఁడియిట్టికలం జతుశ్చిత్యంబు నష్టాదశకరాత్మకంబును గరుడాకృతియును గా యజనం బొనర్చి మహనీయం బై యొప్పు చుండు యూపక్రియాసమయంబున ఖాదిరంబు లాఱును బైల్వంబు లాఱును బాలాశంబు లాఱును దేవదారుమయంబులు రెండును శ్లేష్మాతకతరుకల్పితం బొకండును గా నిరువదియొక్కయూపంబులు దక్కను శోభనార్థంబుగా ననేకకాంచనయూపసంచయంబును శాస్త్రోక్తప్రకారంబున యాజకులు నిలిపి వానియందు. 180

క. నలుగాలివానిఁ బక్షుల, జలచరముల విధియుతముగ సంయోజింపం
బొలిచెం బశువులు మున్నా, యలఘుయశోమహిత యమ్మహాయజనమునన్. 181

క. వరయూపసుయోజిత మగు, తురంగమును చుట్టుఁ బశుతతుల నిల్పిన సుం
దరభావము దక్షమఖ, స్ఫురణం బిట్టి దని చూపుపోలిక మెఱసెన్. 182

తే. ఆగమోక్తంబు దర్శనీయంబు నైన, యాసుతంత్రంబు నొనరించుయాజకోత్త
మావలికిఁ దా నలంకార మై పరాశ, రాత్మజునిశిష్యకోటి యొప్పారె నధిప. 183

ధర్మరాజు వ్యాసునకు యజ్ఞదక్షిణగాఁ దనరాజ్యం బంతయు నిచ్చుట

వ. సర్వపశు [2]శ్రపణంబు లాచరించి ఋత్విగ్జనంబు లశ్వాలంభసమయంబున యాజ్ఞసేని సన్నిహితం జేసి యశ్వంబునవయవంబుల మాంసంబు లయ్యైదేవతలకు నాహుతు లిడునప్పు డమ్మహాదేవి నిజహస్తంబునం జేయం దగియెడు

---

1 నాఢ్యులై. 2 విశసనంబు లాచరించి.

హుతంబులు సేయించిరి తదనంతరంబ యశ్వవపాహోమంబునం బరఁగు
గంధం బాఘ్రాణించి ధర్మనందనుండు దమ్ములుం దాను బరమానందంబునం
బొందె శేషించినయశ్వావయవంబు లర్హప్రకారంబున యాజకులు వేల్చి రిట్లు
సాత్యవతేయుండు యుధిష్ఠిరునశ్వమేధం బఖిలలోకహితంబుగా నిర్వహించి
యాతనిగుఱించి యుదాత్తనాదం బెసంగ నాశీర్వాదంబు సేసె సమస్తదేశ
మునులును దీవన లిచ్చి రప్పుడు కౌరవవంశపావనుం డగు భూవరుండు. 184

తే. అలఘుభక్తి సదస్యుల కెలమి యొసక, మెసఁగఁ గోటివేల్ నిష్కములిచ్చి తనదు
వసుధ యంతయు నొసఁగె దివ్యప్రబోధ,ఘనత నొప్పు వేదవ్యాసమునివరునకు.

క. విను ఋత్విగాధ్యుఁ డగున,మ్మునిపతి యట్లు కురువంశముఖ్యుఁ డొసఁగ మే
దిని సంప్రమోదమునఁ గై,కొని యి ట్లను నానరేంద్రకుంజరుతోడన్. 186

ఆ. జగతి ఋత్విగర్థముగ నిచ్చి తేము వి,ప్రస్వభావకలనఁ బసిఁడిఁ గొనఁగఁ
గోరెదము కరంబు గారవంబున బ్రాహ్మ,ణాభిలషితదాయి వగుట మేలు. 187

వ. అని వెండియు. 188

క. ఇలకు వెలగా హిరణ్యం,బలఘుమతీ మాకు నొసఁగు మనుటయు ధరణీ
శులు వినఁగా నప్పౌరవ, కులపతి యావేదరక్షకున కి ట్లనియెన్. 189

ఆ. అశ్వమేధమునకు నార్యులు దక్షిణ, ధరణి యండ్రు గాన నరునిచేత
విజిత యైనధరణి ప్రజనితకీర్తిమై, ఋత్విగర్పనముగ నిచ్చినాఁడ. 190

వ. అని మఱియును. 191

చ. వనమున కేఁగి యందు సుఖవాసత నుండఁ గలాఁడఁ గాక యే
ననఘవిచార బ్రహ్మధన మక్కట కొందునె యన్నఁ బ్రీతిమై
ననుజులు యాజ్ఞసేనియును నట్టిద యాపని యొండు సెప్ప కుం
డనుటయు హర్ష బాష్పపులకాంకురముల్ ధరియించి రందఱున్. 192

వ. అప్పుడు. 193

తే. దివ్యవాణి గీర్తించెఁ గౌరవ్యవరుని
నఖిలజనములుఁ బ్రస్తుతిముఖరు లైరి
తానుఁ బొగడి వేదవ్యాసుఁ డానరేంద్ర
చంద్రునకు నిట్టు లను విప్రచయము వినఁగ.

క. ఏ మమ్మెద మనినఁ బృథివి, యోమనుజాధీశ కొనుట యొప్పెదు తెరు విం
దేమియును నెగ్గు లే దీ, భూమిసురుల కోర్కి దీర్చి పుచ్చుము ప్రీతిన్. 195

క. అని పలికినఁ గృష్ణుం డి,మ్మునినాయకుపనుపు సేయుము నరేశ్వర నీ
వని చెప్పిన నొడఁబడి తన, యనుజులతో నట్ల కాక యని యతఁ డర్థిన్. 196

తే. కోటికోటులు మాడలు గుప్పవోసి, ధరణివెల యని చెప్పి యప్పరమసంయ
మాధిపతికి సమర్పించె నతఁడు ఋత్వి,గావలికిఁ బంచి పెట్టె నయ్యతులధనము. 197

వ. మఱియును, 198

తే. అతులకనకమయము లైనయజ్ఞవాట, వేదికాయూపతోరణవివిధభాండ
దండశయ్యాసనాదులఁ ధరణినాథుఁ, డొసఁగె విప్రచయంబుల కుల్ల మలర. 199

తే. అట్లు విప్రుల కిచ్చి యనంతరంబ
రాజులకు వైశ్యులకు శూద్రరాజికన్య
జాతులకు మ్లేచ్ఛులకును బ్రభూతధనము
ద్రవ్వి తండంబు లిచ్చె నాధరణివిభుఁడు. 200

క. ఇమ్మెయి సకలజనులు హేమమ్మునఁ బరితృప్తులై యమంద మ్మగుమో
దమ్మునఁ దేలుచు నిజవాసమ్ములకుం జని రజాతశత్రుఁ బొగడుచున్. 201

క. రెండవమరుత్తుఁ డై య, ప్పాండవముఖ్యుండు సేయుపరమవితరణం
బొండొకరియెడఁ గల్గునె యెన్నండును జూడ విన సజ్జనస్తుతచరితా. 202

క. తనయంశ మైనకనకము, విను కుంతీదేవి కిచ్చె వేదవ్యాసుం
డనఘా యది యంతయు న, వ్వినుతచరిత ధర్మకృతుల వినియోగించెన్. 203

తే. సకలబాంధవభూపతిసంయుతముగ, నానరేశ్వరుఁ డవభృథస్నానపూత
గాత్రుఁ డై చిత్తగతసర్వకల్మషములఁ, బాచి నిర్జితస్వర్గత్వభాసి యయ్యె. 204

వ. అట్లొప్పి యప్పుడమితేఁడు పరాశరనందనుచరణారవిందంబులు దనవెడంద
నొసలు సోఁకఁ జాఁగి మ్రొక్కి యక్కులపతిం బెక్కుభంగులం బ్రస్తుతించి యా
మంత్రితుం జేసిన నామునిశ్రేష్ఠుండు శిష్యసంఘసహితంబుగా నంతర్ధానంబు
నేసె నట్టియెడ. 205

ధర్మజుఁడు యజ్ఞంబునకు వచ్చిన రాజుల నెల్ల సత్కరించి పంపుట.

క. అనుజులు నఖిలనృపాలురుఁ, దనుఁ బరివేష్టింప నొప్పెఁ దారలలోనం
బెనుపొందు చంద్రుగతి నమ్మనుజాధీశ్వరుఁడు గురుకుమారప్రవరా. 206

తే. క్రతువుఁ జూడ నేతెంచినరాజవరుల, కందఱకు మణిభూషణహస్తివాజి
వారకాంతాచయముల నవ్వసుమతీశుఁ, డొసఁగె ధనదునికై వడి నెసక మెసఁగ.

ఆ. బభ్రువాహనునకుఁ బరమవిశేషంబు, మెఱయ గారవించి మేలివస్తు
కోటు లొసఁగి ప్రీతిఁ గూరినమనముతో, నతని దత్పురమునఁ కరుగఁబనిచె. 208

క. చిత్రాంగదయు నులూపియు, వృత్రారితనూజుపాల విభవమహిత లై
గోత్రావర నిలువఁగ నద్ధాత్రీశుఁడు సనియె సమ్మదం బెలరారన్. 209

తే మున్న చనుదెంచి ప్రీతిమై నున్నయట్టి
దుశ్శలకుఁ బెంపు గలుగఁ దత్పౌత్రపుత్త్రు
సింధుదేశంబునకు నభిషిక్తుఁ జేసె
దోహలమున నజాతశత్రుఁడు నరేంద్ర 210

క. తమతమదేశంబులకు భూ, రమణుల నెల్లను విభక్తరాజ్యులఁ గాఁగ న
[1]య్యమము నెఱయ నిలిపెఁ బాండు, కుమారాగ్రణి పెద్దకొడుకు కౌరవముఖ్యా.

వ. ఇత్తెఱంగున నెల్లరాజులయుల్లంబులు ప్రమదంబునం బొందం జేసి వీడుకొలిపి కృష్ణునకు నత్యుత్తమవస్తువిస్తారమహోదారం బగునుపహారం బిచ్చి దేవోపచారంబుల నారాధించి కృతార్థత్వంబు నొంది యశ్వాధ్వరోత్తముండు బలభద్రునకు భక్తియుక్తంబును వివిధరత్నవిరాజితంబును నగుపూజావిశేషంబునం బరమసంతోషం బావహించి సాత్యకిప్రభృతియాదవలోకంబున కతిలోకంబు లగునానావిధపదార్థంబు లొసంగి యయ్యందఱుం దనచేత సుచితప్రకారంబుల నామంత్రితులై ద్వారకానగరంబున కరుగం దాను మఱియు ననేకదేశాగతులైనజనంబుల నన్నపానంబులం గనకవస్త్రాదిదానంబుల ననురక్తులం గావించి మహారావంబుల దిశలు పిక్కటిల్లం జెలంగుమంగళతూర్యంబులు మొరయం బుణ్యపాఠకరవంబులు నానందగానంబులు వినుచు మందిరంబునకుం జను దెంచె నని చెప్పిన వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె. 212

ఆ. అనఘ మత్పితామహునియశ్వమేధయా,గంబునయము నగరంబు విస్మ
యంబుఁ జేయఁ జాలనట్టిది యే మేనిఁ, గలిగె నేని వినఁగ వలతుఁ జెపుము. 213

వ. అని యడిగిన యమ్మహీనాయకునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 214

క. ఆమ్మెయిఁ బ్రభూతధనలా,భమ్మున భూమిఁ గలయట్టిబ్రాహ్మణు లెల్లన్
సమ్మద మొందఁగ హయమే,ధమ్ముజ్జ్వలభంగి నొప్పెఁ దత్సమయమునన్. 215

తే. అఖిలజనములు నచ్చెరువంద ధర్మ,నందనునిమానసమున నానంద మొలయ
నతనిపై మకరందధారాభిశోభి, కుసుమవర్షంబు పెల్లుగఁ గురిసె నధిప. 216

వ. అట్టియెడ. 217

సక్తుప్రస్థచరిత్రంబు నకులంబు బ్రాహ్మణులకుం జెప్పుట.

సీ. ఒక్కబిలంబుననుండి వెల్వడి యొక్కనకులంబు విప్రజనంబునడుమ
నిలిచి సక్తుప్రస్థునల్పుధర్మంబు నేమియుఁ బోల దీయశ్వమేధ మనిన
నవ్విప్రు లతివిస్మయం బంది యమ్ముంగిఁ గనుఁగొని మంత్రవర్తనముఁ దంత్ర
గమనికయును వివిధములైనదానవిధులు బహుళత్యాగములును లోక

తే. సంస్తుతము లయ్యె భక్తియు శ్రద్ధయును బ్రి
యంబు వినయంబు సురమునిహర్షమావ
హిల్లఁ జేసె నీ వేమిట నిమ్మహాధ్వ
రంబుఁ గీడంటి చెప్పుమ ప్రస్ఫుటముగ. 218

వ. అనుటయు నన్నకులంబు వారల కిట్లనియె. 219

---

1 య్యమున నిలిపెఁ బాండుతన్మా, రమణుని పెద్దకొడుకు కురురాజప్రవరా.

సీ. వినుండు ధర్మక్షేత్ర మనఁ బూన మైనకు
రుక్షేత్రమునయందు కోషకాపు
విరహితుం డొకపుణ్యద్విజుఁ డుంఛవృత్తిపైఁ
నుండు భార్యయుఁ దనయుండు నతని
పత్నియు సహచరభావంబు నొంది వ
ర్తింతు రట్టులు తపశ్శ్రీ వెలుంగ
నున్నెడఁ[1]బులుసంట లన్నియు నత్యంత
వికలంబుగా ననావృష్టిదోష

తే. మావహిల్లిన నతని కాహార మొనరఁ
జేసికొనుట దుర్ఘట మయి చెల్లు చుండఁ
దారు నలువురు జని తృణధాన్య మల్ప
మేఱికొని వత్తు రాఁకలి చీఱ కుండు. 220

వ. అట్టియెడ నొక్కనాఁ డయ్యందఱును చేపు దోడంగి పడమటిజామునకు వెదకి తెచ్చినపూరికొలుచు ప్రస్థమాత్రంబు సక్తు వయ్యెం గర్తవ్యానుష్ఠానంబులు నడపి యనంతరంబ యాకుం జెడుపేలపిండియుఁ జెఱు మూనెండు (నలువురును సమంబుగాఁ) బంచికొని యుపయోగించువారై యున్న సమయంబున. 221

యముఁడు సక్తుప్రస్థునికడ కతిథి యై వచ్చుట

తే. అతిథి యొక్కధరామరుం డరుగుదెంచెఁ
గని ప్రియంబున వా రెదుర్కొని సభక్తి
కముగఁ బర్ణశాలాభ్యంతరమున కతనిఁ
దోడికొనిపోయి యాసనస్థుఁడు గఁ జేసి. 222

చ. అడుగులు గడ్గి ప్రీతి యొసలారఁగఁ దద్దయు నెమ్మిఁ బల్కి ర
ప్పుడు మది పల్లవింప మునిపుంగవుఁ డాతని కాత్మభాగ మె
క్కుడగువినీతిఁ జూపి బుధకుంజర నిర్ధరితార్జనంబునం
బడసిన యట్టిసక్తువు గృపారతి నాఁకలి దీఱఁ దీర్పవే. 223

వ. అని సమర్పణంబు సేసిన నమ్మహీసురోత్తముం డాసక్తు వుపయోగించె దాన నతండు తృప్తిం బొంద కునికి యమ్ముని గనుంగొని యేమిట నితండు తృప్తుం డగు నెట్లు సేయుదు నొకో యనువిచారంబు నొందమి డోలాయమానమానసుం డయ్యెం దదీయభార్య దదింగితం బూహించి యతనితోడ. 224

క. నాపాలిసక్తు విచ్చెద, నీపురుషునిఁ దృప్తుఁ జేయు మీ వనిన నతం
డాపాలఁతిడప్పియును సం,దీపితజఠరాగ్ని యైన తెఱఁగును గనుచున్. 225

వ. ఇట్లనియె. 226

---

1 బలుపంట.

క. మృగములుఁ బక్షులు లోనుగఁ, దగునాహారములు దెచ్చి తమప్రియులకు నిం
పుఁగ నిచ్చు నాకుఁ గొనఁగాఁ, దగునె భవదోజ్ఝ్య మైనద్రవ్యము సాధ్వీ. 227
క. స్త్రీ సంతోషించు తెఱం, గాసపడనిమనసు గలుగు నట్టియధముఁ డి
చ్చో సడిఁ గనుఁ జని యచ్చోఁ, గాసింబడు జమునిభటులు గాఱియ వెట్టన్. 228
వ. అనిన విని యవ్వనిత యతనివదనంబునం జూడ్కి నిలిపి. 229
తే. పతియ చుట్టంబుఁ బక్కంబుఁ బతియ చెలియుఁ
బతియ తల్లియుఁ దండ్రియుఁ బతియ గురువుఁ
బతియ దైవంబుఁ గావున నతనిపని యొ
నర్చుటయ చూవె ధర్మంబు నాతి కరయ. 230
వ. అట్లుంగాక. 231
క. మానితగుణ నీవాఁకలి,తో నుండఁగ నేటిపాలు దోషం బిది యి
ట్లే నాహారము గొందునె, యీనిర్మలమతికి దీని ని మ్ముచితవిధిన్. 232
చ. అని తనసక్తు విచ్చినఁ బ్రియమ్మున నమ్మునియమ్మహాద్విజుం
గనుఁగొని దప్పివోదిదియుఁ గైకొనుమన్న నతండు ప్రీతి నె
క్కొన భుజియించి వెండియును గూరఁడ తృప్తిఁ దదంతరంగముం
[1]గనుఁగొని యత్తపస్విపతి గ్రమ్మఱ నెమ్మదిఁ జింత నొందినన్. 233
వ. తదీయతనయుండు వద్దశావిశేషం బెఱింగి. 234
సీ. తనపాలిసక్తువుఁ దండ్రికిఁ జూపి యీ యతిథిఁ దృప్తునిఁ జేయు మనఘ దీనఁ
దనయుండు దండ్రిచిత్తమున నెక్కొనినకృత్యం బాచరించుట యర్హధర్మ
మన విని యమ్మహాముని యొంతప్రాయంబు సనినను విను జనకునకు సుతుఁడు
బాలుండ యాఁకలి బాలుర కగ్గల మట్లు గావున నిది యనుచితంబు
తే. నావుడును దాన పుత్త్రుఁ డనంగ విందు
నన్నుఁ గాచుట యరయంగ నిన్నుఁ గాచి
కొనుట యిప్పిండి యిమ్మహాత్మునకు నిచ్చి
కావవే నన్నుఁ గారుణ్యభావితాత్మ. 235
వ. అనినంగొడుకుమాటలకు నమ్మహితాత్ముండు ప్రీతాత్ముండై యాసక్తు వాయతిథి
కిచ్చినం బుచ్చికొని యతం డుపయోగించె దానను నాఁకలి వోని తెఱంగు దోఁ
చిన నయ్యుంఛవ్రతునిడెందంబు గుందు నొందినఁ గోడలు తదాకారప్రకా
రంబు గని తనయంశం బైనపిండి మామముందటికిం దెచ్చి. 236
సీ. ఇదియును నతిథికి నిం డన్న నక్కట యాఁకట దలరి నీయంగకములు
శిథిలంబు లైనవి సేడ్పడి యున్నది చిత్తంబు దీనిఁ బుచ్చికొని నిన్ను
దప్పితో నుండంగ నెప్పాటఁ జూడఁ గలాఁడ నే ననుడు నాలలన మీరు
మద్గురుగురులరు మహితశుశ్రూషకుఁ గాదె ప్రాణములు నంగములుఁ గలిమి

1 గనికొని.

తే. విహిత [1]మిటు నేత నా కనువృత్తిశీలఁ
గాఁగఁ జేయుండు నన్ను మీకరుణ యలర
ననిన సంయమివరుఁ డియ్యకొని యతనికి
నచ్చెలువపాలిసక్తుప్ర నర్థి నిచ్చె. 237

ఉ. ఇచ్చినఁ బ్రీతిఁ బుచ్చికొని యిం పెసలార భుజించి తృప్తి మై
నచ్చుపడంగ మెచ్చున ముఖాంబురుహం బలరంగ నిట్లనుం
బొచ్చెము లేక యయ్యతిథి భూరిగుణోత్తర నిన్నుఁ జూడఁగా
వచ్చితి నేను ధర్ముఁడ భవద్వ్రతశీలతఁ జూచి మెచ్చితిన్. 238

క. భక్తియు వినయము శ్రద్ధాయుక్తియునుం దాల్మితోడియొప్పును గరుణా
సక్తియు నతిథులయెడ నను, రక్తియు నీయంద సుస్థిరత్వముఁ బొందెన్. 239

క. నీదానంబున విస్మితు, లైదైవతయక్షసిద్ధు లభివర్ణన ము
త్పాదరమునఁ జేసెద రిదె, రోదసి సమ్మర్దముగ నరుగుదెంచి తగన్. 240

క. అని చూపి పల్కునవసరమునఁ బర్జన్యుండు గురిసెఁ బుష్పాసారం
బనవద్యహృద్యనాదంబున మ్రోసెను దేవదుందుభులు గగనమునన్. 241

వ. అప్పు డయ్యతిథి వెండియు. 242

యముఁడు సక్తుప్రస్థుని బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బో నియోగించుట

క. నినుఁ జూచువేడ్క నేడ్వురు, మునులమునంబుల సమగ్రముగఁ గదిరెడు స
జ్జనకీర్తనీయ దివికిం, జనుదెమ్ము ప్రియాసుతస్నుషాసహితముగన్. 243

తే. క్షుధ హరించుఁ బ్రజ్ఞాపరిశోభనతలఁ, దృష్ణ గుందించుఁ గృప నీవు దెలిసి వాని
ననఘ నిర్జించి తాలు బిడ్డనక యతిథి పూజనం బిట్లు నడపినపుణ్యమునకు. 244

క. తగుప్రియమున సకుటుంబంబుగఁ దనసభ [2]కీవు రాక బుద్ధిం గని బ్ర
హ్మ గడుఁ వేడ్క విమానంబు గురువ్రతశీల శీఘ్రమునఁ బుత్తెంచున్. 245

చ. వినుము ప్రభూతదానములు విశ్రుతయజ్ఞములుం సధర్మతా
వినుతికి నెక్కుఁ జాలవు వివేకనిధీ పరిశుద్ధిశోభితా
ర్జనమునఁ దెచ్చికొన్నది వరం బగుఁ బాత్రము నర్హకాలముం
గని లఘువస్తు వేని నొసఁగం గను టుజ్జ్వలధర్మ మారయన్. 246

క. అని పలుకుచు దివ్యం బగు, తనయాకారంబు సూపె ధర్ముండు గన
త్కనకమణిమయవిమానము, వినువీథిం దోఁచె మునులు విస్మయ మందన్. 247

వ. అప్పుడు సక్తుప్రస్థుండు పరమప్రీతిం దానును దనవారును ధర్మదేవతకు దండ
ప్రణామంబు సేసి నిలిచిన. 248

తే. ధర్మదేవత యతనితో ధర్మనిరత
కంటె బ్రహ్మ పుత్తెంచినఘనవిమాన

1 మీచేత. 2 కిపుడ రాక.

మనుఁగ నదె భూమి కవతరించినఁ బ్రమోద
మెసఁగ నాకస్థుఁ డాతని కీర్తిఁ బలికె. 249

క. వేడుక నాలుం గొడుకును, గోడలు నీవును బ్రభూతగుణ మెక్కుడు సం
క్రీడమెయి నివ్విమానము, నీడితగతి బ్రహ్మసభకు నేఁగఁగ వలయున్. 250

క. అనవుడు సక్తుప్రస్థుఁడు, దనవారును దాను నెక్కి ధర్మం డనుపం
జనియె నది యంతయును నేఁ, గనుఁగొనుచు బిలంబు వెడలఁగా నామేనన్. 251

సక్తుప్రస్థుఁడు సకుటుంబముగా బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బోవుట

వ. ఆసక్తువు గంధంబును నతిథిపాద్యజలక్లేదంబునుం బొరసి సక్తుప్రస్థకృతంబైన పరమధర్మంబుమహిమంజేసి మదీయము స్తకంబును నొక్కపార్శ్వంబునుం గనకమయంబు లయ్యె నాఁడు దొడంగి యేను దానవిధిస్థలంబులకును బుణ్యాశ్రమభూములకును వివిధాధ్వరప్రదేశంబులకుం జను చుండుదుఁ దక్కటి ప్రక్కపసిండి యగు ననుతలంపున నెన్నిచోట్లకుఁ బోయినను గా కుండు లోకోత్తరచరితుం డజాతశత్రుం డశ్వమేధంబు సేయుచున్నవాఁడయ్యెడ నాకోర్కి సిద్ధించు నని పెద్దయునాసతో నరుగుదెంచితి నించుకవిశేషంబునుం గాన విసుం డది కారణంబుగా నయ్యుంఛవృత్తివిప్రునిధర్మంబు నీయజ్ఞంబు వోల దంటి నని పలికి యన్నకులంబు దా నెక్కడఁ బోవుటయు నెఱుంగ కుండం బోయెఁ బాండుకులపవిత్ర యమ్మఖంబునం గలిగిన యాశ్చర్యంబు తెఱం గెఱింగించితి ననిన విని జనమేజయుండు. 252

సీ. జన్నంబునందు రాజన్యులుఁ దపమున మునిజనంబులు శాంతి ననఘ విప్రు
లాసక్తు లగుదు రట్లగుటఁ గాదే పల్వు రవనీశ్వరులు దొల్లి యాగకృతుల
నతులకీర్తులను సద్గతులను బడసిరి ధర్మనందనుఁ డత్యుదాత్తభంగిఁ
దొంటిభూనాథులకంటె సత్యమునను శౌచమునను భక్తి శ్రద్ధ [1]నీగి

తే. నతిశయిల్లె వేదవ్యాసుఁ డాది గాఁగఁ,గలుగునార్యజనులచిత్తములకు నెక్క
నరురవల్లభుచంద మందముగఁ జేసె, నశ్వమేధంబు మెచ్చుల కాకరముగ. 253

వ. అట్టిపరమధర్మం బౌనకులంబుచేత గర్హితం బగుటకుం గారణం బేమి యని యడిగిన వైశంపాయనుండు ధర్మపుత్త్రునధ్వరంబు నీచెప్పిన యట్టిద యైనను నొక్కటి సెప్పెద నవహితుండ వగు మన్నకులంబు హింసాత్మకం బైనపశుయజ్ఞంబుకంటె [2]నహింసామహితం బైనతపోమయయజ్ఞం బధికం బని చెప్పిన యది యయ్యె రిత్తచెప్పుట గాక తనశిరంబును శరీరార్ధంబును సువర్ణమయంబు లైనకతంబునుం బలికెం గాన దానివచనంబులు ద్రోపువడ వేతద్విషయం బైనది యొక్కయితిహాసంబు గల దది యాకర్ణింపు మని యమ్మనుజనాథున కిట్లనియె. 254

---

1 గలిగి, యతిశ. 2 నహింసాభినుతం బైన.

సీ. అసురాధిపతి దొల్లి యాగంబు సేయంగఁ దొడఁగ మహామునిస్తోమములును
సురసంఘములుఁ గూడి కురుముఖ్య ఋత్విగ్గణముల నేర్పఱిచి సొం పమర వేదిఁ
గల్పించి తగ నగ్నికార్యంబు నడపంగ నద్ధ్వరాల పశునిచయంబుఁ దేర
నమ్మునుల్ గనుఁగొని యధికదయార్ద్రంబు లగుచిత్తములతోడ నమ్మహేంద్రు

ఆ. నాననంబు సూచి యక్కటా హింస ధర్మంబు గాదు కృతయుగంబు సొచ్చె
ననఘ వత్సరత్రయము [1]ప్రాఁతగిలినబీజంబు లిపుడు యజనసాధనములు. 255

క. వేదోదితప్రకారం, బాదర మెసఁగంగ నడపు మది యుత్తమధ
ర్మోదయము సేయు నీకు ద, యాదృష్టిం జూడు పశుగణార్తి మహాత్మా. 256

ఆ. అనిన వారిమాట లాదరింపక యుండె, వాసవుండు దాన వాదు పుట్టె
నమ్మునీశ్వరులకు నతనికి సురసంఘ, మతనిఁ గూడ వాద మతిశయిల్లె. 257

వ. అట్టియెడం గర్మకాండవిదుం డగునుపరిచరవసువు సన్నిహితుం డగుటయు
నయ్యిరుదెఱంగులవారును నారాజున్యుని సాక్షిఁగాఁ గోరిన నతండు దేవతా
పక్షపాతంబునఁ బశువిశసనంబు గర్తవ్యం బని పలికి యధఃపాతంబు ప్రాపించెం
గావున హింసారహితం బయినయజనంబు పూజనీయం బగుటకు సంశయింప
వలవ దట్లుం గాక. 258

ఆ. ఉంఛవృత్తి యైనయుర్వీసురోత్తముం, డట్లు ప్రాణరక్షకై ఘటించి
స్వజనములును దాను భుజియింపనుండి యా,సక్తు నతిథి కిచ్చెఁ జనదె పొగడ.

వ. అనిన విని జనమేజయుం డిది యట్టిద మునీంద్రా నీవచనంబుల కొడంబడితి
ధర్మమార్గగతం బైనద్రవ్యం బెంత భవ్యంబు గదే యవ్వస్తువు దానంబునకుం
బ్రధానం బగుట యింకనుం బ్రస్ఫుటంబుగాఁ బ్రకీర్తింపు మనవుడు నాసంయమి
యవ్వ్యాసపౌత్రపౌత్త్రు నాలోకించి యి ట్లనియె. 260

అగస్త్యమహామునిద్వాదశవార్షికయజ్ఞప్రభావము

సీ. ఇవ్విషయంబున నెందుఁ బ్రసిద్ధతం బరఁగెడునట్టిది ధరణినాథ
విను తేతిహాసంబు వినుము చెప్పెద నగస్త్యుండు పండ్రెండేండ్లు సువ్రతాభి
రతిఁ జేయుమహితాధ్వరమునకు దివ్యానుభావంబుగలయట్టిపరమమునులు
వేడ్క ఋత్విజు లయి వెలయ నిజప్రౌఢి నఖిలతంత్రంబులు నాచరింప

తే. నాసమయమున వర్షింపఁ డయ్యె నింద్రుఁ
డోషధులు వికలత్వంబు నొందె దానిఁ
జూచి యుత్తపోధను లగస్త్యునకు నన్న
దానవిధు లెట్లు సెల్లునో తగువిధమున. 261

---

1 ప్రాఁతలయిన బీజంబు.

వ. ఇతండు ద్వాదశవార్షికం బైనదీక్షావిశేషంబు నొందినవాఁడు ధర్మమార్గా
గతం బయినద్రవ్యంబు దక్క నొండు వినియోగింపండు వానయుం గురియదని
ముచ్చిరి తమలోఁ [1]బలుకుపలుకులు ప్రతాపదీపితుం డగునక్కుంభసంభవుం
డాలించి వారలతో ని ట్లనియె. 262

ఉ. న్యాయము గల్గి యధ్వరమునందు విఘాతము పుట్టకుండఁ దాఁ
దోయదకోటిఁ బన్చి హరి దుష్టిగ వృష్టి యొనర్పకున్న నే
[2]నాయమరేంద్రతం గొని మహాద్భుతవృత్తి జగంబుఁ బ్రోచెదన్
మీయెడఁ జింత దక్కుఁడు సమిద్ధతపఃపరులార నా దెసన్. 263

క. కాదేనిఁ ద్రిజగముల బహుళోదారద్రవ్యకోటు లున్నయునికి మీ
పాదములపరిసరమునకుఁ, దే దొరకొను నశ్రమమునఁ దెచ్చెద వానిన్. 264

తే. అంత సేయంగ వలయునే యన్న ననఘు
లార యుత్తరకురుభూము లారఁ బండి
యున్నయవి యాగకాలోచితాన్నమునకు
వలయుధాన్యముల్ దలఁపున వచ్చు నిందు 265

వ. అని పలికి వెండియు. 266

క. ఆజాలి యేల నిర్మలబీజహవిస్తంత్ర మేను బ్రీతి నొనర్పం
గా జగతి వఱపునం జెడు, నే జన్నము విఘ్నపడునె యేటికి వగవన్. 267

సీ. అన విని నీవు ధర్మాగతిసంసిద్ధవస్తుదాయివి నిరవద్యతపము
వ్యయముగా నీ కేల వాసవుపై కిన్క నఖిలజగద్ధనమాహరించి
కొననేల యుత్తరకురుభూములందలిధాన్యంబు లేల సన్మాన్యబీజ
హుతములందు ఫలేచ్ఛ యోజింప నేల మాకై యున్ని దెఱఁగులయందుఁ బాతె

తే. నీదుచిత్తంబు దీని వినిశ్చయముగఁ
జేసి సుఖి వగు మేము మా చేసినట్టి
సుకృతములఁ దెచ్చికొందుము సులభములుగ
వలయునాహారములు లోకవందనీయ. 268

మ. అని సల్లాపము సేయుచుండఁగ ననేకాంభోదజాలంబులం
బనిచెం బెల్లుగ వర్షముల్ గురియఁగాఁ బర్జన్యుఁ డాప్రొద్ద తా
నును నాచార్యుఁ బురస్కరించికొని నన్నుం గావవే యంచు న
మ్మునిశార్దూలునిఁ గాన వచ్చె వినయంబుల్ భక్తియుం దోఁపఁగన్. 269

ఉ. వచ్చిన గారవించి యనవద్యఫుటర్చన లిచ్చి సంయము
ల్మెచ్చఁగ శాంతసద్వచనలీలఁ బ్రమోద మొనర్చి యాతనిం
బుచ్చె సురేజ్యయుక్తముగఁ [illegible] గ్రమ్మఱ వేల్పువీటి కా

1 బలుకుపలుకులకుఁ బ్రతా...సంభవుండు రోషించి. 2 నాయమరేంద్రు రీతిని.

సచ్చరితుండు లోకమును సంతస మందె వెలింగె జన్నమున్. 270

తే. క్రతుసమాప్తిసమయమున నతఁడు వినయ
భరితుఁడై యోగ్యభంగి నప్పరమమునుల
కర్చ లిచ్చి యామంత్రణ మాచరింప
వారుఁ బ్రీతి నేఁగిరి నిజావాసములకు. 271

జమదగ్నిమహాముని పితృదేవతలశాపంబున నకులం బై పుట్టినకథ

వ. ఇవ్విధంబున హింసారహితంబుగా మహితయాగంబు సుప్రయోగంబు సేసి యగస్త్యుండు పరమప్రశస్తి నుజ్జ్వలుం డయి వెలింగెంగావున ధర్మమార్గాగత ద్రవ్యకృతం బై తపోమయం బగుయజ్ఞంబు ప్రాజ్ఞజనమనోజ్ఞం బై వెలయు నని చెప్పిన విని జనమేజయుం డి ట్లనియె. 272

తే. అనఘ నకులరూపంబున నట్లు దోఁచి
బ్రాహ్మణులతోడ మానవభాషణముల
నెవ్వఁ డేనియు నొక్కయహీనబోధ
ఘనుఁడు సల్లాప మొనరించె నని తలంచి. 273

తే. ఆతఁ డెవ్వఁడో యని నిన్ను నడుగఁ జూచి
వెండియును బ్రస్తుతోక్తుల విందు ననుమ
నంబుతో నూర కుండితి నాకు నతని:
జెప్పఁ దగునేని బోధనశీల చెపుము. 274

క. అనుటయు వైశంపాయనుఁ, డనూనపుణ్యప్రదీప్తుఁ డగునీ కెందుఁన్
వినఁ దగనియదియుఁ గలదే, వినిపించెద ముంగివిధము విను తెలియంగన్. 275

సీ. జమదగ్నిపితృకార్యసంకల్ప మత్యంతనియతాత్ముఁ డై జేసె నిష్ఠ యొప్పఁ
జారుమాతనకలశంబున హోమధేనువుఁ దాన పిదికి గారవముతోడ
ని మ్మైనయెడఁ బదిలమ్ముగా డించిన నతనిచిత్తము తెలియంగరయుబుద్ధి
సాకారవృత్తిఁ గ్రోధాధిదైవము వచ్చి ప్రామాదికం బనుభంగి దోఁపఁ

ఆ. గుండతోడిపాలు గూల్చినఁ గినియక, యూరకుండె నాసముజ్జ్వలాత్ముఁ
డప్పు డాత్మ మెచ్చి యద్దైవ మతనికి, నిట్టు లనియెఁ గురుమహీశవర్య. 276

క. భృగువులు క్రోధను లనఁగా, జగతిఁ బరఁగు వాద మది [1]మృషాపరికలితం
బగుట దెలిసె నోడితి నీ, కగణిత మగునీతపమున కలికెద ననఘా. 277

వ. అని వెండియు. 278

క. నాదెసఁ బ్రసన్నుఁడవు గ, మ్మాదరమునఁ జూడు మైఁపు మపరాధము వి
ద్యాదయిత యనిన నమ్ముని, యాదైవముఁ జూచి శాంతి యలవడ నెమ్మిన్. 279

వ. నాయెడ నిప్పుడు. 280

---

1 మృషాపరికల్పం, బగుట.

క. నీ వేమితప్పు సేసితి, క్రోధము శంకాభయంబు దొలఁగఁగ సంక
ల్పావిలతకు నలుగుట పిత్రుదేవతలకుఁ గలుగుఁ బొమ్ము దీర్చెద ననుచున్. 281

వ. భీతి నాభూతం బంతర్ధానంబు సేసెం దదనంతరంబ యాజమదగ్నిం బిత్రుదేవతలు గోపించి పాడసూపి యతనితో నీవు శ్రాద్ధంబునకు సంకల్పించియుండి త్వద్వైకల్యంబు వుట్టిన నూరకుండితని పలికి ముంగి వయి పుట్టుమని శపించిన నతండు వారలకు దండప్రణామంబు సేసి తపస్వికి నలుగం దగదని యపరాధంబు గనియును క్రోధాధిదైవంబునకు నలుగ నైతి. 282

ఆ. తప్పు సైఁచి నన్ను దయఁ జూచి శాపమోక్షము ననుగ్రహింపుఁ డమితతేజు
లార యని వినీతిలంపటుం డగుచుఁ బ్రార్థించుటయును వారు దెలివి నొంది.

వ. విదగ్ధవిప్రసమూహంబు బొడంబడునట్టియుచితవాక్యంబుల నీ వెన్నఁడేని మహాధర్మంబు గీడని యాడితి నాఁడు నీకు శాపమోక్షం బగు నని నిర్దేశించి రన్నకులంబును సక్తుప్రస్థనికతంబునం దగినమాటల నాతెఱంగున సదస్యులతో ధర్మనందనునశ్వమేధంబు నధిక్షేపించి విగతశాపత్వానందంబునొంది యంతర్హితం బయ్యె నని యిట్లు జనమేజయునకు వైశంపాయనుండు పాండవాగ్రజునశ్వమేధంబువిధంబు విస్తారప్రస్తవనీయంబుగా వివరించుటయును. 284

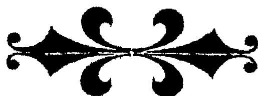
శా. భక్తిస్మేరమునీంద్రచిత్తకమలప్రస్ఫీతసౌరభ్యసం
యుక్తా రూఢతరప్రకాశతనురూపోల్లాస రాగాదిని
ర్ముక్తా కాంతిజనైకతారసిక చిన్ముద్రాసదోన్నిద్ర ధీ
శక్తిస్వైరవిహారదూర లలితా సద్భావనోన్మీలితా. 285

క. అజరామరపదకరపద, భజనా సంసారజలధిపారీణస్తో
త్రజనా స్వమూర్తివైదిక, యజనా పాశ్చాత్యనాడికార్ద్రివ్యజనా. 286

మాలిని. త్రియుగకమలవీథీదీప్తసంచారలీలా
నియమితపవనాత్మాగ్ని ప్రభాస్నిగ్ధసంగా
స్మయవికచమహాబ్జస్వైరమాధ్వీకధారో
దయమయ మధురాత్మా దర్శితానందవర్త్మా. 287

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నశ్వమేధపర్వంబునందు సర్వంబును జతుర్థాశ్వాసము.

అశ్వమేధపర్వము సమాప్తము.

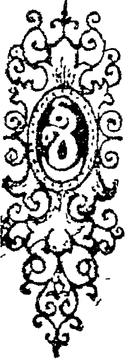

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆశ్రమవాసపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

సాదనపదపద్మో
పాసనవిద్యాశమైకపరతానిత్యా
భ్యాసజనహృద్య వేద
వ్యాసవచోవిభవవేద్య హరిహరనాథా. 1

యుధిష్ఠిరాదులును గాంధారీధృతరాష్ట్రులును నొండొరులయెడల నడచికొనిన ప్రవర్తనము

వ. దేవా జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె నట్లు పితృపితామహక్రమప్రాప్తం బయినసామ్రాజ్యంబు జగత్ప్రాజ్యప్రకారంబునం గైకొని మహాధ్వరప్రముఖధర్మకార్యధుర్యులును సముపాసితార్యులును దయావిధేయులు నగు పాండవేయులు ధృతరాష్ట్రునివలన నెవ్విధంబువారై నడచిరి హతపుత్త్రమిత్త్రామాత్యుండును గతైశ్వర్యుండు నగునారాజును యశోమహిత యగుగాంధారియు నెట్టిభంగి వర్తించి రత్తెఱంగు నాకెఱింగింపుము. 2

సీ. అనవుడు నమ్ముని యమ్మహీపతికి ని ట్లనుఁ బాండునందను లాంబికేయు
నెడ భక్తివినయంబు లెసఁగంగ వర్తింతు రతనియోగక్షేమ మరసి యెపుడుఁ
దత్సమీపంబునఁ దగ నిల్చి తమకు నెయ్యది యైన నెఱిఁగించు నట్లు గాఁగ
నుందురు విదురయుయుత్సుసంజయులు దారును నిత్యమును వచ్చి వినతిఁ జేసి

తే. కొలిచి కూర్చుండి యానృపు నలఘుకార్య
విధము లేర్పడ నడిగి యవ్విభునిచెప్పి
నట్ల చేయుదు రతఁడును నాదరంబు
గాఢవత్సలత్వంబును గలిగి యుండు. 3

ఉ. కౌరవనాథ కుంతియును గౌరవ మొప్పఁగ వచ్చి కొల్చు గాం
ధారి నతిప్రయత్నమున ద్రౌపది తాను సుభద్రయుఁ గా ముదం

బోరఁగి నిత్యముం [1]గొలుచు నక్కురువంశమహత్తరక మహో
దారము లైన వస్తువు లుదాత్తత నిత్తురు వార లందఱున్. 4

క. చిత్రాంగదయుఁ సులూపియు, ధాత్రీశ్వర వత్తు రెపుడు ద్రౌపదితోడన్
గాత్రములు భూరివినయా,మాత్రములుగ సుబలసుతఁ బ్రమదమునఁ గొలువన్.

క. ఆతల్లికిఁ దంత్రికి సం,ప్రీతి యలరఁ గుడువఁ గట్టఁ బెట్ట నుదాత్త
స్ఫీతంబు లైన వస్తు,వ్రాతంబుల నిచ్చు ధర్మరాజనుదినమున్. 6

తే. గుళ్లఁ జెఱువులుఁ గట్టించుఁ గోరి యూళ్ల
నగ్రహారములఁ గావించు నాంబికేయుఁ
డధిప ధర్మతనూజుఁ డత్యంతహర్ష
చిత్తవృత్తియై యనుమతి సేయుచుండ. 7

క. జనవర ధర్మజుఁ గొలువం, జనుదెంచినయట్టివివిధజనపతు లెల్లన్
మును ధృతరాష్ట్రునిఁ గొలుతురు, విను మాకొడుకుమది పల్లవించును దానన్.

క. సూనులు లేమిం గలిగెడు, దీనత్వము దోఁప కుండఁ దేజస్స్వాఖ్యా
నూనులుగఁ జేయు ధర్మజుఁ,డానరపతి నతనిదేవి నతులితభక్తిన్. 9

సీ. వంశవృద్ధులు పుత్త్రవర్గవియుక్తులై యున్నవా రేమిట నుమ్మలింతు
రో యనుపుయిలోట నాయుధిష్ఠిరుఁడు దమ్ములకును దగునమాత్యులకు నిష్ట
భృత్యులకును మీరు ప్రీతియు భక్తియు నాంబికేయుని దెస నతిశయిల్ల
నారాజు పంచినయట్ల చేసి చరింపుఁ డతని నారాధించు టస్మదీయ

ఆ. చిత్తమునకుఁ బ్రియము సేయుట యతనికి, మనసు గానియట్టిపని యొనర్చు
టగ్గలంపుదుఃఖ మావహించుట యని, యనుదినంబుఁ జెప్పు మనుజనాథ. 10

క. విను మెల్లవారు నతనివ,చనములు మది నూఁది యట్ల చరియింప మరు
త్తనయుండును నమ్మెయివ,ర్తనము నడపుచుండు మనసు దద్దయు నెరియన్. 11

క. ద్యూతంబున దుర్యోధను, చేతం దమపడినపాటు చిత్తంబున క
త్యాతురతఁ జేయుచుండుట,నాతఁడు ధృతరాష్ట్రుఁ జూచి యలుగుమనమునన్.

తే. శ్రాద్ధదివసంబులందుఁ బుత్త్రవ్రజమున
కాంబికేయుండు గోకనకాదిదాన
కీర్త్యముగఁ బారలౌకికక్రియలు సేయ
నట్లుగా సంఘటించు ధర్మాత్మజుండు. 13

సీ. అతులభోగంబును నంచితత్యాగంబుఁ బొల్లింటియట్టుల చెల్లఁ జేయు
ధృతరాష్ట్రునకు ధర్మసుతుఁడు గాంధారికిఁ బూర్వప్రకారసంపూజ్యదాన
నిరతిఁ జెల్లించు నక్కురువృద్ధుఁ డిమ్మెయిఁ బాండుపుత్త్రులు దన్నుఁ బరమభక్తి
శిష్యవర్తనమున సేవింపఁ దానును గురునట్లు వాత్సల్యపరత నెపుడు

---

1 గొలుతు రక్కురువంశమహాత్తరక.

తే. వారలకు శ్రేయు నాయువు వైరిజయము
మానసమున నాశాసించు మానవేంద్రు
యతనితో నంటివర్తనముఁ దత్సుతునికీడు
నాత్మఁ దలఁపఁ డెన్నండు ధర్మాత్మజుండు. 14

క. విను మతని తెఱఁ గెఱింగి పరిజనములతో నాంబికేయుచరితము దుర్యో
ధనుకొలఁగామియు నెవ్వారును వాక్రువ్వంగ వెఱతురు కురుప్రవరా. 15

సీ. రాజ్యాధిపత్యసంపూజ్యత్వమున ధృతరాష్ట్రపాండుసుతాంతరంబుగాన
రాకళులు జానపదోత్కరమునఁ బౌరవర్గంబునందును వసుమతీశ
యొమ్మెయి నడపెడునప్పాండవాగ్రజువలన నిజాత్మజువలనకంటె
నక్కురురాజు ప్రియం బందు నట్లున్న యక్కాలమునఁ బవనాత్మజుండు

తే. సన్నిహితుఁ డైనయప్పు డజ్జనవిభుండు
దనతనూజులఁ దలఁచి సంతాప మందు
నతనిఁ గనుఁగొని [1]యబ్భీముఁ డతనిసుతులు
దిమ్ముఁ బఱవినపాటులు దలఁచి యలుగు. 16

తే. హృదయముల నొండొరుల దెస నిట్టివార
లయ్యు నతఁడు నతండు నన్యోన్యభాష
ణములయప్పుడు మృదులవిన్యాస మొప్ప
నాడుదురు చుట్టములు మెచ్చునట్లు గాఁగ. 17

వ. ధృతరాష్ట్రుం డేకతంబ యున్నయెడ వృకోదరుం డతనికి నింత నంత నుండి
గాంధారియు వినుచుండ. 13

సీ. అంధునికొడుకులయం దొకరునిఁ దప్పి పో నీక త్రుంచితి భూరిశక్తి
దర్పితం బైనమద్బాహుపంజరము సొచ్చినరిపురాజన్యసింహములకు
వెడలంగ వచ్చునే వెంగలు లై వారు గయ్యంబు నేసిరి గాక నన్ను
నెఱింగిన వాడరుదు రెట్టులు దుర్యోధనాదుల నని దెగటార్చినట్టి

తే. నాదుదోర్దండములఁ జందనం బలంది
కుసుమదామముల్ సుట్టి మ్రొక్కుదు మహాప
కారు లరయంగ దైవముల్ గావె యనుఁ ద
దీయమర్మంబు లెల్ల భేదిల్ల నధిప. 19

వ. దీని ధర్మనందనుండును ధనంజయుండునుం గుంతియు ద్రౌపదియు నెఱుంగరు
గవ లొక్కొక్కమా ఱిమ్మాటలు విని సంతసిల్లుదురు ధర్మనందను తెఱం గెఱుం
గుటం జేసి వుయిలోడి తా రేమియు నాడరు ధృతరాష్ట్రగాంధారులుం గాల
పర్యాయంబు గనికొని డెందంబులు గంద నూర కుండుదు రట్టిభంగిఁ బంచ

---

1 భీముండు నతనిసుతులు.

పదేవత్సరంబులు చనియె నంత నొక్కనాఁ డయ్యంధనృపతి బంధుజనంబులం
గూర్చి ధర్మనందను రావించి యతండు వినుచుండ గద్గదకంఠుం డగుచు
వారలతోడ. 20

ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునితోఁ దనమనోరథంబు దెలుపుట

సీ. నాకతంబునఁ జేసి యాకౌరవులకు నాశంబు వాటిలుట యెల్లంబు మీకు
ఎఱుఁగ గ్రూరు సతిలోభి జ్ఞాతిజనద్రోహకరు రాజుఁ జేసితిఁ గురుధరిత్రి
కచ్యుతుఁ జెప్పినయమలవాక్యంబులు విన నేర నైతి నాతనయువలని
ఘనతరస్నేహంబునను మొగమోటను దగియెడుమాటలఁ దఱిమి యొత్తి
తే. యాడకుండితి భీష్ముండు నస్త్రగురుఁడు
విదురుఁడును సంజయుండును వేవిధముల
నాకుఁ జెప్పిరి గాంధారి నన్నుఁ దూఱి
చెప్పె నమ్మాట లేఁ జెడచెవుల నిడితి. 21

వ. ఇత్తెఱం గంతరంగంబున శల్యం బై యున్నయది యని చెప్పి వెండియు. 22

క. సుతులు సమరమునఁ దిరుగక, మృతు లై సద్గతికిఁ జనినమేలిమి యస్మ
న్మతిఁ దలఁచి వరక్షత్త్రచరిత మని యప్పనికి నగవఁ బ్రీతియ కలుగున్. 23

వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుఁ జేరం బిలిచి యతనితోడ. 24

సీ. నీ వరయంగ సుఖావాప్తిఁ గొఱఁత లేకుండితిఁ జనవును నుజ్జ్వలంపుఁ
దేజంబుఁ గలిగి వర్తించితి దానంబు లంచితములుగఁ బెక్కాచరింపఁ
గంటి శ్రాద్ధంబులు గాంధారిసుతులకుఁ బలుమాఱుఁ జేసితిఁ బరమధర్మ
శీల పాంచాలికిఁ జెట్ట సేసి రగణ్యపుణ్యుం డవగునీదుభూరిలక్ష్మి
తే. నపహరించి రద్దుర్యోధనాదు లట్టి
కష్టచరితులఁ బాడిమైఁ గయ్యమునన
నిహతులుగఁ జేసి తక్కురునికర మూర్ధ్వ
భువనగతిఁ గాంచి సుఖ మందె భూపవర్య. 25

క. కావున నేమియుఁ జేయం, గా వలవదు వారికయి యకారణకరుణా
శ్రీవిలసితుఁ డగునీతో, నావిధముం జెప్పవలసె నరవరముఖ్యా. 26

సీ. ఏకార్య మైనను నెవ్వఁడేనియుఁ జేయఁ దొడఁగునప్పుడు విను పుడమితేని
చే ననుజ్ఞాతుఁడై కాని తొడంగఁ గా దట్లు గావున వార్ధకాభిలీఢ
మైనమదీయకాయమునకు సంస్కార మాచరింపఁగఁ దప మాచరించు
పనికి భూపాల నీయనుమతి వడయంగ వలసి చెప్పెద రాజవంశజనక
ఆ. సమరమరణ మొండె విమలతపమునకుఁ, జొచ్చి యందు నిలిచి చచ్చు టొండె
వలయు నస్మదీయకులముఖ్యు లిట్టుల, నడపి రనుపు నన్ను నడవి కనఘ. 27

క. రాజు గురుఁ డెల్లవారికి, రాజోత్తమ గురునియాజ్ఞ రంజిల్లఁగఁ జే

ప్రోజం జేసినకృత్యము, సూ జగములు రెంటియందు శోభన మిచ్చున్. 28

తే. ఏను గాంధారియును దపోమానసీయ, మునులచేరువ వల్కలములు ధరించి
కందమూలఫలముల నాఁకలి హరించి, నిన్ను దీవించుచుండెద మన్న నతఁడు. 29

క. ధరణీరాజ్యము నాకును, నరవర సౌఖ్యంబుఁ జేయునా నీ విమ్మై
దురపిల్లి దుష్కరం బగు, నరణ్యవాసమున కేఁగినట్టిద యైనన్. 30

తే. గూఢబుద్ధి వై నమ్మించి కురువరేణ్య, యే నెఱుంగక యుండంగ నిట్లు శోక
వనధిఁ దేలుచునుండి తివ్వనట గంటి, నింక రాజ్యంబు నా కెట్టులింపుఁ జెపుమ.

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియున్ గురుఁడు దైవము నా కరయంగ నీవ భూ
వల్లభ నీవు కాననివాసము గోరి చనంగ నెట్టు లే
నుల్లము వట్టి హస్తిపురి నుండఁగ నేర్తు యుయుత్సుఁ బెంపు శో
భిల్లఁగ రాజుఁ జేయు నిసుఁ బ్రీతి యెలర్పఁగఁ గొల్చి వచ్చెదన్. 32

క. అతఁ డౌరసుండు నీ కీక్షితి కొడయుఁడు దుర్యశంబుచేఁ గుందుట భూ
పతివర కని కని మీ రి, ట్లతిమాత్రము సేయఁదగునె యక్కట నాకున్. 33

సీ. నీవు రాజవు గాక నీ కేను రాజనే గురుని మహారాజుఁ గురువరేణ్య
నిటు సేయు మని పంప నే నొడయండనే దుర్యోధనాదులదుష్కృతములు
నామదిలో నిల్ప నేమును వారును, [1]విధిమోహమున నైనవిరసభావ
మావహిల్లినఁ బుట్టె నంతలుపనులు గాంధారియును గొంతియు గారవమున
ఆ. నాకు నొక్కరూప మీకుఁ గాననవాస, మెల్లభంగిఁ గలుగు నేని యేనుఁ
దగిలి తోన వత్తుఁ దగుమాటగా నాట, గాదు నాదుహృదయగతియు నిట్ల. 34

క. పలికెద నే సత్యము నా, కిల ప్రీతిం జేయ దధిప యీ వి ట్లయినం
గులముకలఁక దైవకృతం, బలఘుమతీ విడువు శోక మరయుము నన్నున్. 35

తే. నీకు శుశ్రూష యొనరించి నృపవరేణ్య,చిత్తతాపంబు మానంగఁజేసికొందు
ననితలంచునన్ విడువంగనగునె యవన,తుండనై నిన్ను వేఁడెదఁ దొఱఁగు వగలు.

క. అనుచు నతనిచరణంబులు, దనఫాలతలంబు సేర్చె ధర్మతనయుఁ డా
తని గ్రుచ్చి యెత్తి కౌఁగిట, నెనయంగాఁ జేర్చి యాతఁ డి ట్లను నధిపా. 37

తే. నీవు శుశ్రూషచిరకాలనియతిఁ జేసి,తేను వృద్ధుండ నైతి నా కింకఁ దపము
వలవదయ్య రాజును బాలివాఁడ యెవ్వ, రెమి సేసిన ఫలములయెడ నృపాల.

వ. అని పలికి విదురకృపసంజయులనుద్దేశించి తనకు ముఖశోషయుం దనుగ్లానియుం గలిమి సుగ్గడించి నాలుక దొట్రుపడ వారలతో మీర లనునయవచనంబుల నజాతశత్రుం దెలివొందం జేయుం డని చెప్పి దప్పి యెక్కుడు గదిరినగాంధారి తనువున మేను సేర్చి మూర్ఛిల్లుటయు నార్తి నొంది యక్కుంతీనందనాగ్రజుం డి ట్లని పలవించె. 39

---

1 విధిమోహితుల మయి విరసభావ.

క. కరిదశసహస్రబలవి,స్ఫురితుఁ డగునిచిత్రవీర్యపుత్త్రుఁ డొకతఱిలో
దరి నూఁతగొనియె విధి యె,వ్వరి హీనులఁ జేయఁ డకట వక్రుం డైనన్. 40

చ. అనిలజు మేనిచంద మగునాయసరూపము చూర్ణితంబు సే
సినబలమానసీయుఁ డొకచేడియ నక్కట యాశ్రయించె నే
మనఁ గల దవ్విధాత్మ నని [1]యాతనికిఁదను మానసంబునం
జొనుపమి లావ పేరుకొని శోకము ధర్మజుఁ డొందె భూవరా. 41

సీ. అప్పుడు గాంధారి యల్లన ధర్మజుతోడ మీతండ్రి యతులతపంబు
తోడిసంతతచింతఁ గూడు దొఱంగి తా నుండుటఁ గూర్చుండ నోప కునికి
నిట్లయ్యె ననవుడు నెవ్వనికతమున నిమ్మహాత్మున కిట్టియెడరు పుట్టె
[2]నట్టినామనువు నే మనఁగల దంచు నాతఁడు శీతజలము హస్తమునఁ బుచ్చి

తే. కొని యతనిమోమునందు నక్కున విదిర్చ
సమయమున విదురుండును సంజయుండు
నఖిలభరతభార్యలు నేడ్చి రవ్విభుండు
నివిరెఁ జలికేల నానృపునవయవములు. 42

క. నివురంగఁ బిలిసి యతనిం, గవుఁగిటిలోఁ జేర్చి మస్తకము మూర్కొనుకొ
వవృద్ధు నతఁడు నాశ్లే,షవిశేషంబున నొనర్చె సంప్రీతునిఁగన్. 43

వ. అట్లు దెలి వొంది ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మరాజుతో నా కెట్లును దపంబునకయి కాననంబునకుం బోవవలయు ననిన నజ్జనపతి నీ వారగింపు మప్పని మఱి సెప్పెద నని త్రోపుమాటగాఁ బలికిన నయ్యాంబికేయుండు పెక్కుమాట లాడ శక్తి లేదు న న్నింక నలజడిఁ బెట్టకుము తపశ్చరణంబునకు నీయాజ్ఞ వడసి కాని కుడువ ననియె నయ్యవసరంబున సాత్యవతేయుండు కృపావిధేయుం డై యచటికి వచ్చి సకలజనంబులవినతులు గైకొని దీవన లిచ్చి యాధర్మతనయునాననం బాలోకించి. 44

వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రువనవాసంబున కనుజ్ఞ యిచ్చుట

సీ. అంబికేయుఁడు సెప్పినట్టుల చేయుము వృద్ధుఁడు నాత్మజవిరహితుండు
నై యీతఁడు తప మాచరింపఁగఁ గోర కున్నె గాంధారి శోకోపశమము
దాలిమి నొదవి యుండఁ బ్రవర్తించె నింక నియ్యమకును నిదియ తలఁపు
గావున నీకు నీకార్యంబు సెప్పంగ వచ్చితి వీరిఁ బో నిచ్చు టొప్పు

తే. ననఘ పూర్వరాజన్యులు సనినయట్టి,సౌఖ్యపథమున నీరాజు సనుట మేలు
గాన యీతనికాననగమనమునకు, ని మ్మనుజ్ఞ విచారంబు లెల్లఁ దక్కి. 45

క. నీవినయము భక్తియు సం,భావనమును వీరివగలఁ బాపఁగ శుశ్రూ
షావశవర్తిత నడచితి, భూవర చిరకాల మింకఁ బో నిమ్ము తగన్. 46

1 యాతనికిం దనమానసం. 2 నట్టినామనము నే మనఁ.

చ. అని విని యాకురుప్రవరు డమ్మునివల్లభు మోముఁ జూచి యి
ట్లను మహితాత్మ మాకు గురుఁ డన్నను ధర్మవిధోపదేష్ట య
న్నను బరదైవ మన్నను ననఘప్రియకార్యకలాపకర్త య
న్నను నిను నీవ నీదువచనంబున కడ్డము పల్కువాఁడనే. 47

ఆ. అనిన సమ్మహాత్ముఁ డను రాజులకు రణ,మరణ మొండె దృఢసమాధిఁ దనువు
విడుచుటొండెఁ గాక వృద్ధులై రోగత,ల్పములఁ జావు మేలె భరతముఖ్య. 48

వ. అనిన విని ధర్మతనయుం డొండు పలుక వెఱచి యి ట్లనియె. 49

క. అనఘా యిక్కురుముఖ్యన,కనుజ్ఞ యే నిచ్చితిని మహాత్తర మగు మీ
యనుమతియుఁ బడసెఁ జనుఁ గా,క నిజేచ్ఛను నాకు విఘ్నకరణము దగునే. 50

సీ. అనుటయుఁ బ్రియమంది యమ్మహాముని యమ్మహీశ్వరుతోఁ బాండుఁడీనృపాలు
గద్దియ నిడికొని క్రతువులు సేయించి యవిరళభోగానుభవము నడపి
యీతనివారలఁ బ్రీతి నీక్షించి తా శిష్యుండపోలె సంసేవనంబు
భక్తిమై నొనరించెఁ బదపడి నీవును దిగ్విజయాదులఁ గేజ మితని

తే. నొందునట్లుగఁ జేసితి వొకటఁ బిదపఁ, బానపడుమూఁడువర్షముల్ ధరణి యేలె
నీవు శుశ్రూష యుత్తతి నియతి నడపి,తితనిమది లేదు కలఁక యొక్కింతయేని.

క. కేవలతపఃక్రియాసం,సేవనతాత్పర్య మిప్పుడు చిత్తంబునయం
దావేశించినయది యీ, భూవరునకు నితని ననిచి పుచ్చు మడవికిన్. 52

ఆ. అనిన ధర్మతనయుఁ డట్టుల కాకని, పలికెఁ దక్షిణంబ పరమయోగి
వంద్యుఁ డయినసత్యవతికొడుకు కాత్మత,పోవనమున కరిగె భూపవర్య. 53

సీ. తదనంతరము ధర్మతనయుండు ధృతరాష్ట్రుతోడ నీ కెట్టులు సూడఁ బోలె
విదురుండుఁ గృపుఁడు నెయ్యదికృతమని వినిశ్చయ మొనరించిరి సంజయుని యు
యుత్సునిమనముల నొలసినకర్తవ్య మెద్ది దానిన చేయు టెంతయేని
నాకుఁ బ్రియంబు భూనాథ యానతుఁడ నై వేఁడెద నొకటి నీవిశదబుద్ధి

ఆ. నేమి సేయఁ దలఁచితేని నీ వక్కట, యారగించి చేయు మయ్య యనుఁడు
నరిగె నానృపాలుఁ డభ్యంతరావాస,మునకుఁ దోన సుబలతనయ ననఁగ. 54

వ. ఇట్లు కురువృద్ధుండు వృద్ధసామజంబుచందంబునం జనునప్పుడు విదురుండును యుయుత్సుండును గృపాచార్యుండును సంజయుండును వెనుకన చని రజ్జన పతి దివసకృత్యంబు లాచరించి భూమిసురులం బూజించి యాహారతంత్రంబు నిర్వర్తించె గాంధారియుం గుంతీప్రముఖభరతభార్య లనునయింప భోజనవిధి యొనర్చెం దదనంతరంబ విదురాదులం బాండవేయులును వనితాజనంబులుం గృతాహారు లయి యావైచిత్రవీర్యుం బరివేష్టించి యుండఁ బాండవాగ్రజు నప్పాండునృపాగ్రజుం డేకాంతస్థానంబునకుం దోడ్కొనిపోయి యతని

తోడ సప్తాంగం బయిన రాజ్యంబు పూజ్యం బగు ధర్మంబుతో నెనయ నడ
పుట దుష్కరంబు గావున నాయెఱింగినంత బోధించెద నాకర్ణింపు మని పలికి
యి ట్లనియె. 55

ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునకు రాజనీతివిశేషంబులు సెప్పుట

సీ. నీవు నిచ్చలును విద్యావృద్ధజనములఁ దగ నుపాసింపు మర్థముల వారిఁ
ప్రీతులఁ జేయుము నీతులు వా రుపదేశింప వాని నూఁదినమనంబు
గలిగి [1]వర్తింపుము కార్యంబు సింద్రియంబుల రాజ్యతంత్రంబుఁ బోలె నరసి
రక్షింపు మప్పుడు రక్షితం బైన శుభంబులం గావించు భావశుద్ధి

ఆ. ధామములును బితృపితామహక్రమసమా,గతులు విశదమతులుఁ గాఁగవలయు
సచివు లతివిదగ్ధచారులఁ బనుపుము, పరుల యాప్తజనులభంగు లరయ. 56

క. పురరక్షణము దృఢంబుగ, నరవర చేయంగవలయు నమ్మఁ గలుగున
త్పురుషులనిడఁ దగుఁ గుడుపు ని,దుర మొదలగులోనిపనులతోడరువు లరయన్.

సీ. ఆప్తవృద్ధులఁ బెట్టు మంగనాజనులసంరక్షకు నెల్లకార్యముల మంత్రి
జనములతోడ విచారించి చేయంగవలయును గుప్తనివాస మొండె
మాడుపుమీఁద నొండె మాటు లేనియరణ్యతల మొండె మంత్రవిధానమునకు
నర్హములు గేవల మైనట్టిమంత్రంబు గోపనం బొందినఁ గురువరేణ్య

ఆ. యఖిలకర్మములు ఫలావాప్తి నొప్పుఁ బం,గ్వంధజడులు చీకు లైన నీర
హాస్యభాషణముల యప్పుడు సేరువ, నునికి యొప్ప దార్యవినుతచరిత. 58

క. విను మంత్రభేదమున వ,చ్చినకీడున కనఘ శాంతి సేయు టరిది గా
వున మంత్రులతో మంత్రా,వననియమం బూఁది చెప్పవలయుం జుమ్మీ. 59

సీ. వ్యవహారములు శుచు లైనవిద్వాంసులఁ దోడుగఁ గొని తీర్పు దుష్టజనుల
దండించునెడ వారి తప్పులకొలఁదులు మదిఁ [2]దూఁచి చూచి తన్మాత్రదండ
మాచరింపుము విను మాయవ్యయములు సంక్షేపరూపంబున రేపకడలు
దానికి మును దేవతాపూజనము భూసురార్చనమును జేయు మమలబుద్ధి

తే. ప్రొద్దు సాలంగ నెక్కినప్పుడు సమర్హ,భోజనక్రియ నిర్వహింపుము సుశీల
మాన్య తదనంతరమ గంధమాల్యభూష,ణాంబరములు నిజేచ్ఛమై ననుభవింపు

క. కొలు విమ్ము మాపుకడ యో,ధుల కెల్లను సంధ్య వడ్డ దూతలనుం జా
రుల సంభావింపుము రా,త్రులఁ గాంతాభోగతత్పరుఁడ వగుము నృపా. 61

తే. ఏమి గ్రొత్తగఁ బుట్టిన నించుకేని, నలసుఁడవు గాక దాని నీ వరసి తీర్పు
[3]మిది దెఱంగుగ నేప్రొద్దు నింతవట్టు, నర్హములు గౌరవక్షితిపాగ్రగణ్య. 62

క. న్యాయంబుతోడ వివిధో,పాయంబుల నర్థముల నుపార్జింపుము భూ
నాయక రాజ్యవిఘాతము, సేయుజనుల నెఱిఁగి చంపఁ జెఱపన వలయున్. 63

---

1 నిర్వర్తింపు కార్యంబు. 2 నూఁది. 3 మిట్టి తెఱఁగునకే ప్రొద్దు లింతవట్టు.

క. వసులయెడ మేలు గాంచిన, మనుగడ యగ్గలము సేసి మన్నింపుము రా
జనయజ్ఞ భృత్యకోటిం, గొనియాడుము సేత పేరు క్రుచ్చి కొలువునన్. 64

క. నీవలనను భక్తిస్నేహావేశము గలిగి శూరు లై యలజడికిం
బా విసువనిసత్కులజుల, గావింపుము సైన్యవిభులఁ గా గురుముఖ్యా. 65

సీ. ఆత్మరంధ్రము లించుకైనను నొరులకు నెఱుఁగ రాకుండఁగ మఱుఁగుసేయు
మన్యరంధ్రంబుల నారసి కనుము శత్రులకడ బుద్ధియు బలువుఁ గలుగు
వారల నెఱిఁగి భూవర యొక్కమై నీగి మన్నన నెఱపి తన్మానసములు
నీయెడ నార్ద్రంబులై యుండఁ జేయుము చెడునృపులకు వైరబంధ

ఆ. మెట్లు గలుగు దాని నేమఱ కుండుము, వారియవుల నున్నవారు మిత్త్ర
లగుదు రెల్లభంగి నధిప యుదాసీను, లట సమీపవర్తులైనవిభులు. 66

క. వీరల సప్తాంగంబులు, నారసికొని యునికి కార్య మవనీశ సదృ
క్సారబలుఁ డైననృపుతోఁ, గారవమున సంధి సేయఁగావలయుఁ దగన్. 67

తే. దైవమానుషబలములు దఱిఁగియుండు
నెవ్వరికి నెప్పు డప్పుడ యొసక మెసఁగ
వైర మతనితోఁ బాటింపవలయుఁ జెఱచు
టప్పనము గొను టర్థత్వ మరసి నడపు. 68

క. నడపునఁ గోల్పుచ్చఁగ నగు, నెడయు విడిసి యుండి చెఱచు నిక్కయు నీ వే
ర్పడఁ గనుఁగొని యం దర్థము,నడపుము నిజసైన్యరక్షణమువలయుఁజుమీ.

క. ప్రెగడలమనసులు విరసము, లగుగతి నడపురిపురాజ్య మరసి విభిన్నం
బుగఁ జేసి కలఁచి పైకొని, జగతీవర కొనఁగవలయు సౌకర్యమునన్. 70

ఆ. బలము లెసఁగ దైవబలమును గలిగి లో, గుట్టుచేటు లేని యట్టినృపతి
వలన మత్సరంబు వల దాశ్రయంబు చం,దంబు పొందు వడయఁదగు నృపాల.

ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునకు శత్రురాజుల జయించుతెఱంగు సెప్పుట

ఆ. కుడువ నిచ్చుతఱియుఁ గుడువర[1] క్రక్కించు, నవసరంబు నెఱిఁగి యరినృపాలు
నీవు ధీరవృత్తి నిడుఁద్రాటఁ బోనిమ్ము, క్రమ్ము కపిల యనఁగఁ గ్రమ్మి [2]చెఱుపు.

సీ. ఉత్సాహశక్తియు నుర్వీశ మంత్రశక్తియుఁ బ్రభుశక్తియుఁ గెలనివాని
కిని నీకు నిట్టివి యని తారతమ్యముల్ వెరవునఁ బరికించి వేఱ మెత్త
వలయుట నెఱి గల్గి పలుకక యుండంగఁ దగుట యూహించు టుత్తమవిధంబు
మూలబలంబును మొత్తాలవారును మిత్త్రబలంబును శత్త్రుబలముఁ

ఆ. గానఁ బలముఁ గైజీతగాండ్రును, నైనయట్టిబలము లాఱు నరసి
యుచితకాలదేశయుక్తంబులుగఁ బన్ని, కొనఁగ వలయు వానికొలఁదు లెఱిఁగి.

---

1 శంకించు. 2 చెఱుము.

తే. సంపదల నాపదల నొక్కచంద మగుట
వికృతి నొందుట యాబలవితతులందుఁ
గాంచి యెల్లప్పుడును హితకారి యైన
బలము నెక్కుడుగాఁ బ్రోవు భరతముఖ్య. 74

క. [1]పరుల గెలిచి నిర్భయముగ, ధరణిఁ బ్రజం గాచువెరవు ధర్మపథమునం
బరిపాలించిన వెలయుం, గురువర కృపఁబెంపు వదలకుము ప్రజలయెడన్. 75

క. వినికి గలిగి రక్షించుచు, ననువున దయతోడఁబాడి నాయతు లెల్లం
గొనుచుఁ దగ వేలి పొగడొం,దినరాజున కుర్వి గామధేనువ కాదే. 76

సీ. ధర్మమార్గంబున ధరణిఁ బాలించిన నైహికసుఖములు నగ్గలంపుఁ
బొగడును బరలోకభూరిసౌఖ్యములును సిద్ధించు విప్రులదక్షిణలు వెట్టి
యశ్వమేధప్రముఖాధ్వరంబులు పెక్కు లాచరించుటకంటె నధిక మండ్రు
మేదినీప్రజల నత్యాదరంబును గరుణాతిశయంబు మధ్యస్థతయును

తే. గలిగి బిడ్డల నరసినకరణి గాఢ, రక్షణం బొనరించుట రాజవర్య
వినుము తమ్ముల నీగియున్నవల ననుది,నంబుఁగొనియాడు మానందనంబుగాఁగ.

చ. నరవర రాజనీతులు జనస్తుతుఁ డైననదీతనూజుఁడుఁ
హరియుఁ బరాశరాత్మజుఁడు నాదిగఁ గల్గినపెద్ద లెల్ల నీ
కరయఁగఁ బెక్కు సెప్పిరి మదాత్మయు నీదెసఁ బ్రీతి [2]పెద్దయుం
బొరయుట నేనుఁ గొన్ని యిటు వొలినభంగి నెఱుంగఁ జెప్పితిన్.

క. నిత్యవిధి సద్వివేకము, సత్యవ్రతశీలధర్మసారజ్ఞ భవ
న్మత్యాకలితమ యైనను, నిత్యంబును వృద్ధసేవ నిష్ఠఁ జలుపుమీ. 79

సీ. అన విని ధర్మజుం డంబికాపుత్త్రుతో నాపగాసుతుఁడు లేఁ డబ్జనాభుఁ
డాత్మపురంబున కరిగె [3]వాత్సల్యత నీవు దక్కఁగ నాకు హితము సెప్ప
నొడయుఁ డెవ్వఁడు భవదుపదిష్టపథమున నిష్ఠమై నడచెద నెమ్మనమున
నీవు ప్రీతిని బొందు నృపముఖ్య నావుడు నాతఁడు సంతస మంది యతని

ఆ. నధిప విశ్రమింపు మధికశ్రమంబు న్యాతనువునందుఁ జెందె నని తగంగఁ
బోవఁ జెప్పి బాంధవావళి కభిముఖుఁ, డయి నిజాలయముల కరుగఁ బనిచి. 80

వ. తాను నభ్యంతరగృహంబున కరిగి సుఖాసీనుం డై యున్ననమ్మానవనాథుతో గాంధారి దేవా వనంబున కెప్పుడు విచ్చేయువాఁడ వని యడిగిన నాభూవల్లభుం డద్దేవి కిట్లనియె. 81

క. మాతండ్రి పరాశరసుతు,చేతం బడసితి ననుజ్ఞ శీలపరత్వో
పేతుఁ డగుధర్మతనయుఁడు, ప్రీతి నొడంబడియె బంధుబృందయుతముగన్. 82

ఆ ఇంకఁ దడయ నేల యింతి వే వెడలుద, మట్లు గల్లజూద మాడి పాప

1 అరుల. 2 బద్ధముం; బంధముం. 3 వత్సల నీవు దక్కంగ నాకు హితంబు సెప్ప.

భాగు లైన నీవు[1]పట్టుల సుగతికిఁ, జనుచువాఁడఁ దపమునతిశయమున. 83

ధృతరాష్ట్రుండు వనవాసంబునకుం బురజనులచే ననుజ్ఞగొనుట

వ. అని పలికి యమ్మగువదిక్కు మొగం బయి వారికి సుగతి గల్గునట్లుగా నిప్పుడును గొన్ని పుణ్యక్రియ లజాతశత్రుననుమతితో నాచరించి పోదము గాకయని నిశ్చయించి తనకుఁ దపోవనగమనంబునకై పౌరులయనుజ్ఞ గొనవలయు నని పాండవాగ్రజునకుం జెప్పం బనిచిన నతండు దగుపురజనుల నెల్లను [2]బడి సేసి వెలార్చికొనుచు నఖిలబంధుమిత్త్రులునుం దానును వచ్చి ధృతరాష్ట్రుమందిర ద్వారపురోభాగంబున నిలిచె నయ్యాంబికేయుండు గాంధారియుం దోడ రా వెడలి వారిసన్నిధికిం జని బ్రాహ్మణక్షత్త్రియవైశ్యశూద్రసంకులం బైనయన్న గరజనప్రకరంబు నుద్దేశించి. 84

సీ. కౌరవకోటియు మీరుఁ బెద్దయుఁ గాల మనఁగి పెనంగి యన్యోన్యసంభృ
తాధికస్నేహులరై ప్రవర్తించితి రనఘవర్తనులార వినుఁడు నాదు
పలుకు వృద్ధునకుఁ దపశ్చరణంబునకై వనంబున కేఁగు టగ్ర్యకర్మ
ముచితకృత్యంబుల యోజ మీ రెఱిఁగిన యదియకా మది ముదమార మీర

ఆ. లెల్ల నాకనుజ్ఞ యిచ్చి కానకుఁబుచ్చుఁ, డనుడు సర్వజనులు నశ్రుపిహిత
దృష్టు లగుచు గద్గదిక నెలుం గెడలఁగ, నార్తి దోఁప నేడ్చి రధిపముఖ్య. 85

వ. విని ధృతరాష్ట్రుండు వారి కిట్లనియె. 86

సీ. ప్రజ ముద మొందంగఁ బాలించెఁ బుడమి శం
తనుఁ డనంతరము శాంతనవుచేత
రక్షితుఁ డగుచు మీరలు ప్రీతిఁ బొందఁ[illegible]
చిత్రవీర్యుండు నిర్ధాత్రి యేలెఁ [illegible]నుము
బదపడి పాండునృపాలుండు మీరు హ[illegible] లేవు
ర్షింపంగ భూమి రక్షించెఁ బిదప
ధర్మనందనునిచందము మీ రెఱింగిన
యది సత్యధర్మాత్ముఁ డైనయితని

తే. ననుసరింపక యన్యాయ మాచరించి,దుర్ణయంబున నిలయేలి త్రుంచెఁ గులము
నుర్విఁ గలభూపతులను దుర్యోధనుండు,వానిదుశ్చేష్టలకు మూల మేన కాదె.

వ. అది మీమనంబులం బెట్టక. 88

క. మహి లెస్సఁగ రక్షించిన, మహితగుణులయన్న కొడుకు మనుమం డని నా
కు హితంబు గోరి కరుణా,సహితుల రై యిం డనుజ్ఞ సద్వ్రతమునకున్. 89

వ. అని యప్పు డజ్జనంబులమనంబుల లేకున్నను దనకేల్మొగిడించి యరణ్యగమనాను
జ్ఞాకరణంబునకుం బ్రార్థించి యవ్విభుండు వెండియు. 90

1 పట్ల సద్గతికిని. 2 బిందుసేసికొని వెలార్చి

ఆ. వృద్ధ కృపణ పుత్రవిరహిత గాంధారి, యీనెలంతఁ జూచియైన మీర
లకట కానవమున కరుగుట మేలని, మాకనుజ్ఞ యిండు మాన్యులార, 91

వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుం జూచి. 92

సీ. తమ్ములనడుమ నీతండు దిక్పాలక మధ్యభాసితుఁ డైనమఘవుఁ బోలి
మహనీయవిభవసమగ్రత వెలిఁగెడు నేమిట నేమఱ కెపుడు మీర
లితనిఁ బోడివి సుప్రీతిగ వర్తింపుఁ డయ్య యిల్లడ యిమ్మహానుభావు
నిడితి మీకడ మిమ్ము నెల్లభంగులఁ దనపరిపాలనంబునఁ బరమసుఖులఁ

ఆ. గా నొనర్చువాఁడు గా నప్పగించిన, వాఁడ నేను మీకు వేఁడి దాఁకు
నట్లుగాఁ జరింప నస్మత్కులీనుల, కధికదుఃఖకారి నైతిఁ గాని. 93

క. ఆరయ నెన్నం డైనను, మీరలు నా కెగ్గు గాఁగ మెలఁగుట లే దో
పౌరవరులార నన్నుఁ, గారవమున ననుప రయ్య కాననమునకున్. 94

వ. అనినం బౌరజనంబు లేడ్పులు మ్రింగికొని యొండొరులం జూచుచు నూర
కున్న నమ్మహీశ్వరుండు మఱియును, 95

సీ. సాధుచరిత్రయు శాంతయు నైనయిగ్గాంధారియును నేను గాఢవినయ
మార మీ తెలివిట్లు గోరుచున్నార మఖిలధర్మాభిజ్ఞుఁ డగుపరాశ
రాత్మజుండును ధార్మికాగ్రణి పాండవాగ్రజుఁడును నాకు నరణ్యగమన
మునకు నిచ్చి రనుజ్ఞ మోడ్పుఁగేలొదలఁగదియించి మిమ్ము వేఁడెదఁ గృపాధుర్య

తే. లార యనుమతి సేయుఁడు మీరు ననుడు, వార లుత్తరీయంబులు వదనవినిహి
తములుగాఁ జేసికొని రోదనము రవంబు, లెసఁగఁ జేసిరి విను ధరణీశవర్య. 96

వ. అట్లేడ్చి యుడిగి తమయుత్తమవృద్ధులుం గూడికొని కార్యవచనంబు లార్యచరితుం
డును జతురాలాపకపుత్త్రుండు నగు[1]శంబుఁ డనువిప్రోత్తమునకుం జెప్పి యుత్తె
అంగున ధృతరాష్ట్రునితో నుచితంబుగాఁ బలుకుఁడు మని నియోగించిన నాతం డారాజు నగ్ర
భాగంబునఁ జేరి సవినయంబుగా నిట్లనియె. 97

ధృతరాష్ట్రునితో శంబుఁ డనువిప్రుఁడు పౌరజనసమ్మతి సెప్పుట

సీ. భరతవంశోత్తమ పౌరజనంబులు మమమాటలుగ భవత్సన్నిధాన
మున నన్నుపన్యాస మొనరింపఁ బంచిన యట్టిభాషణము లేకాగ్రబుద్ధి
నవధరింపుము మీమహాన్వయంబున మహీపాలకులయం దొప్పమి వెదకియైనఁ
గానము మము మీరు గన్నట్టిప్రజల నెట్లట్ల రక్షించితి రాదరమున

తే. వినుము దుర్యోధనుండు సేసినయనర్హ
మొక్కటియు లేదు నినుఁ ద్రిలోకోత్తరుండు
సత్యవతికొడుకే మని సమ్మతించి
పంచె దానిన చేయుము పరమనియతి. 98

---

1 శాకల్యుం డను.

క. అడ లడిఁ బడఁగా మమ్మును, విడిచితి గురు వైనశోకవేదన నే మిం
కుడిపికొనునప్పటికిఁ దోడ్పడు నీ వగుసద్గుణములు బంధులు వోలెన్. 99

ఆ. ధాత్రి శంతనుఁడు విచిత్రవీర్యుఁడుఁ బాండు,రాజు నెట్టు లట్ల రాజరాజు
ప్రజకు సంతసముగఁ బాలించె నీయందు, నతనియందుఁ గలదె యధిప యొగ్గు.

వ. భీష్మద్రోణకృపద్రౌణికర్ణకృతవర్మశల్యు లొక్కదిక్కును భీమార్జుననకులసహదేవ
ద్రుపదవిరాటసాత్యకు లొక్కదెసయు నై విధిప్రేరణంబునం బోరిరి వారివలన
నఖిలక్షత్త్రియసంక్షయం బావహిల్లె నది యొక్కదుర్యోధనుచేతన యయ్యెనె
యట్లుం గాక రణంబు రాజుల కుత్తమధర్మంబ కావె యందులమరణంబును
సుగతికరణకల్యంబు నీసుతుండు సహాయులుం దానునుం బుణ్యలోకసౌఖ్యం
బునం బొంది యున్నవాఁడు ధర్మాచరణశాలి వగునీకును సుగతిప్రాప్తి సులభంబ
యగు నిట మీఁదటికి మాభాగ్యంబునం జేసి పరమకృపాభరితు లైనపాండవులు
మాకు రక్షకులు గాఁ బడసితి మాకర్ణింపుము. 101

తే. స్వర్గ మైనను బాలింపఁ జాలువారు, వీరలకు భూమిపాలనవిధి యనంగ
నెంతపని వీరిచేతికి నిచ్చి తిపుడు, మమ్ము నెల్లవిధంబుల మనిచి తధిప. 102

సీ. ధర్మపుత్త్రుఁడు దీర్ఘదర్శి మహోదాత్తసచివుండు బంధురక్షణపరుండు
రిపునెడ నైనను గృప పెద్ద భావసంశుద్ధియుఁ బ్రతిభయు సువ్రతంబు
నితనికి వెన్నతో నిడినవి యొరులను దనయట్ల కాఁ జూచుఁ దమ్ము లెల్ల
సన్నుతి కెక్కినసకలగుణముల నిమ్మహాత్మచందాన మమ్ముఁ బ్రోచు

తే. మాత్ర యే దేవవిషయసముచితాగ్రహారసజ్జనమాన్యంబు లైనగ్రామ
ములు దగంగ రక్షింతురు వెలయఁ దారు, నిత్తు రూళ్లను దేవమహీసురులకు.

క. మృదువులకుఁ జాలమృదువులు, విదితయశా వినుము పాండవేయులు గడుబె
ట్టిదులు బెడిదంపువారికి, మదలోభిత్వములు లేవు మందున కైనన్. 104

క. శూరులు శాంతస్వాంతులు, పౌరజనప్రకరజానపదచయనిత్యా
పారప్రమదాపాదన, పారగు లతులగురుభక్తిపరతంత్రాత్ముల్. 105

తే. గొంతిదేవికిఁ గోడండ్రకును మనములఁ, గరుణ యగ్గల మైయుండు ధరణినాథ
పౌరులందును జనపదప్రజలయెడను, నాఁడుదురు మేలు దమకగ్గ మైనయపుడు.

తే. వీర లెప్పుడు మము నీవు గారవించు
టెఱిఁగి మన్నింతు రమలినహృదయ కలఁక
దక్క ధర్మజుపై రాజ్యతంత్రభార
మిడి మనంబున నూఱడి యిచ్చ సలుపు. 107

వ. అని చెప్పె ని ట్లవ్విప్రముఖంబునం బౌరులభాషణంబులు విని ధృతరాష్ట్రుండు
ప్రీతుం డయి సముచితప్రకారంబుల నజ్జనంబులం గ్రమంబున వీడుకొలిపి కొంతే
యాదిబంధువులను మిత్త్రులను నిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి గాంధారి

సమేతుం డై యభ్యంతరమందిరంబున కరిగి యద్దిన శేషంబును రాత్రియుం దగు
వర్తనంబులఁ గడపి మఱునాఁడు విదురుని రావించి మృతులయినబాంధవుల
కెల్లను సవిశేషశ్రాద్ధంబులు సేయుతలంపు పుట్టి కొన్నిదివసంబులు పయనంబు
మానితి మానితమాననీయచరిత్రుం డగుధర్మపుత్త్రుపాలికిం బోయి నీవికా
ర్యంబు సంఘటింపు మని పనిచిన నతం డట్ల చేసెద నని యనుజసహితుం డై
యున్న యన్నరేంద్రునిం గాంచి. 108

సీ. మీతండ్రి సురనదీసూతిబాహ్లికులకు సోమదత్తునకుఁ దత్సూనునకును
దుర్యోధనాదిసుతులకును దక్కను గలుగుబంధులకు నుత్కర్ష మెసఁగ
శ్రాద్ధముల్ సేయువిచారంబు దోఁచిన మసలెఁ గార్తికపౌర్ణమాసిదాఁక
వనమున కరుగఁ దప్పని నీకుఁ బోలినయట్టులు గావింపు మనిన నాతఁ

తే. డెంతయును వేడ్క నమ్మాట కియ్యకొనియె
నర్జునుండును బ్రీతుఁ డై యహ్హ మనియె
భీముఁ [1]డప్పుడు గమర్చినమోముతోడ
విదురువదనంబు సూచుచుఁ బెదవు లదర. 109

వ. ఏమేనిం బలుకం జూచిన బీభత్సుండు మెలుపున నతని వారించి యల్లన యి
ట్లనియె. 110

సీ. రాజు వృద్ధుఁడు ధృతరాష్ట్రుండు భీష్మముఖ్యజ్ఞాతులకు శ్రాద్ధకర్మ మాచ
రింపఁ దలంచి యర్థించె [2]భవదర్జితధనధాన్యములు నీవు దాని కియ్య
కొనమి యశంబునకును ధర్మమునకు విధ్వంసంబు సేయదే ధర్మతనయు
తలఁచినపని విఘ్నితముసేయఁ దగునయ్య మనకు నయ్యంబికాతనయుఁ దొల్లి

ఆ. వేఁడికొందు మతఁడు వేఁడెడుఁ గానకు, నేఁగుచుండి మనల నిప్పు డింత
సూడవలదె యొండు లాడక యప్పని, సలుపు టొప్పు బాహుశాలి నీకు. 111

క. అని చెప్పఁగఁ జెవి [3]దాఁటిచి, విని ధర్మతనూజుఁ డంత విజయునిఁ బొగడెన్
మనమున నమ్మాటల కయ్యనిలతనయుఁ డిట్టు లనియె నన్నరుతోడన్. 112

భీముఁ డర్జునితో ధృతరాష్ట్రునుద్యోగంబునకుఁ బ్రతికూలించి చెప్పుట

క. మును చేసినయవి చాలవె, విను గాంగేయాదిబంధువితతికిఁ దగ నిం
కను శ్రాద్ధంబులు వలసిన, మనము దగనె చేయ దుష్టమతి యతఁ డేలా. 113

క. మఱచితె యాతఁడు మనలం, బఱచినబన్నములు భీష్మబాహ్లికముఖు ల
త్తఱి నెట వోయిరి వారల, నెఱుఁగమె మన మట్టిబంధు లేటికి మనకున్. 114

వ. వారివిషయం బైనమేలునకు మాఱాడుట యొగ్గు గా దాకర్ణింపుము. 115

తే. కర్ణునకుఁ జేవలసినగారవమున, గొంతి యింకను శ్రాద్ధ మత్యంతవిభవ
ముల్లసిల్లంగఁ జేయుఁ గా కుచితనిరతి, యావిధమునకు మాఱాటసూవె యొగ్గు.

1 దప్పుడు గనలిన. 2 భవజ్జాత ధన. 3 వాలిచి.

వ. అని పలికి వెండియు. 117

సీ. పాంచాలి నవమానపఱిచిన తెఱఁగును నయ్యింతి వెనుకరా నడవిఁ గలయ
ధర్మజుచన్నచందంబును మది గీఱి[1]యుండక మఱి పెట్టు లొలనె నీకు
నాంబికేయుఁడు దండ్రి యగుట నాఁడెట వోయె భీష్ముండుమొదలగుపెద్దవారి
బాంధవం బే మయ్యెఁ బార్థ యీవిదురుఁ డెఱుంగఁడే వారలభంగి యనిన

ఆ. ధర్మజుండు భీముఁ దగువచనముల న,దల్చె నరుఁడు మఱియుఁ దగఁడె పూజ
కాంబికేయుఁ డిట్టు లనకుము మనకు న,గ్రజునిపనుపుసేఁత వ్రతము గాదె. 118

క. అని భీము నదిమి విదురునిఁ, గనుఁగొని మాతండ్రి పుణ్యకర్మము లెమ్మెఁ
దనబంధులకై చేయఁగ, మనంబునం దలఁచె నాసమంచితభంగిన్. 119

క. నాయింటిధనము గైకొని, చేయఁ గలాఁ డమ్మహీశుచిత్తము సంతో
షాయత్తంబుగ వేగమ, పోయి యనఘ చెప్పు మవ్విభుఁడు ప్రియమందన్. 120

చ. అన విని మెచ్చి ధర్మసుతుఁ డర్జునునిం గొనియాడి యాదరం
బున విదురుం గనుంగొని ప్రభూతవిధానములన్ నిజేచ్ఛ నా
ధనమును నర్జునార్థమును దాఁ గొని శ్రాద్ధము లాచరించువాఁ
డనఘ కురూద్వహుం డిది మదాత్మకు నిం పని విన్నవింపుమీ. 121

వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 122

క. వనవాసాయాసంబుల, ననయంబును నలఁగి దాని నాత్మ నిడి మది
త్తనయుండు పెక్కు లాడెఁ ద,గనిమాటల దీన రాజుఁ గనలకు మనుమీ. 123

క. ఇతఁ డేమి యన్న నే మగు, ధృతరాష్ట్రుఁడు మాకుఁ బరమదేవత విను స
మ్మతిఁ దత్ప్రసాదముం బడ,సితి మేమును దత్కృతాభిషిక్తుల మనఘా. 124

వ. అని పలికి యప్పుడమిఱేఁడు వికచవదనుం డగుచు. 125

క. మాతండ్రినిష్టవిధములఁ, బైతృకవిధు లాచరింపఁ బంపుము [2]రథ్య
వ్రాతకనకగోరథములఁ, జేతి కొదవ నర్జునుండు సేర్చుచు వచ్చున్. 126

క. గ్రామములు దేవతలకును, భూమిసురులకును గురుప్రభువు నిమ్మనుమీ
పో మసలితి చెపు మాతని, కీమాటలు వలయుపనుల కీవు మెలఁగుమీ. 127

క. అనినఁ బ్రియ మంది విదురుఁడు, సని యానృపుతో నజాతశత్రుకడకు నీ
పనిచినపనికిం బోయితి, వినిపించితిఁ దెఱఁ గతండు విని మోదమునన్. 128

క. నరువలను సూచె నతఁడుం, బరమప్రియభరితుఁ డయ్యెఁ బార్థివవర య
య్యిరువురుఁ బ్రాణంబులు డ్రా,పదు నీకును ధనము దాఁచుపని గలిగెడినే. 129

క. చేయుము విచ్చలవిడి గాంగేయప్రముఖులు నిరస్తకిల్బిషులై మో
దాయత్తచిత్తులుగ భూ,నాయక శ్రాద్ధములు జగమునం బొగ డెసఁగన్. 130

చ. కనకము మేలిరత్నములు గ్రామములున్ హయగోవ్రజంబులుం

1 యుండఁగ. 2 రత్న,వ్రాతకనకగోహయములఁ, జేతోరతి నర్జునుండు.

పనియుఁగ నిన్ను సర్వవసుధాసురకోటులకుం దనిచెచ్చ నీ
తనయులు పుణ్యలోకసుఖధాములు లై విలసిల్లునట్లుగా
ననుటయు నాంబికేయుహృదయంబున మోద మెలర్చె భూవరా. 131

చ. కడపడి భీముమాట లొకభంగి నెఱుంగఁగ జెప్పి వాఁడు దు
ష్టుఁ డవి పాటి గావు కురురాజమహాత్తర పెట్టుకుండు నీ
హృదయమునందు వాని నని యేర్పడ ధర్మజపార్థవాక్యముల్
విదురుఁడు సెప్పె సంతసము వెల్లిగొనంగ ననేకభంగులన్. 132

ఆ. అట్లు సంతసిల్లి యధిప కార్తికపౌర్ణమాసి నవ్విభుండు మహితభూమి
దేవకోటి నెల్ల రావించి యంచితశ్రద్ధఁ జేయఁ దొడఁగె శ్రాద్ధవిధులు. 133

సీ. కనకాదివస్తువుల్ గడువేడ్కఁ ధర్మనందనుఁడు పుత్తెర సుదాత్తభంగి
బాహ్లికునకు గంగపట్టికి సోమదత్తునకుఁ దదీయపుత్త్రునకుఁ దొలుత
[1]నంచితశ్రాద్ధంబు లాచరించె సుయోధనాదికుమారుల కందఱకును
వేర్వేర క్రియా[2]లు నీప్సితవిధంబులఁ దగ నొనరించె సింధురాజునకుఁ దక్కు

ఆ. గలుగుబంధులకును వలయురాజులకును, ద్రోణునకును బుద్ధిఁ దోఁచినట్టి
యిష్టజనములకు నహీనభవ్యప్రకారములఁ బారలౌకికము లొనర్చి. 134

చ. అతులితరత్నకాంచనగవాశ్వవిభూషణవస్త్రకన్యకా
క్షితిముఖవస్తుదానములు కీర్తన కెక్కఁగ నవ్విభుండు సు
వ్రతుఁ డయి చేసెఁ బంచదశవాసరముల్ నిజదానలౌల్య ము
ప్రతిహతవృత్తిఁ జెల్ల విని పాండుసుతాగ్రణి ప్రీతిఁ బొందఁగన్. 135

ఆ. భూమిదానవిధులు భూవర యొకమాత్ర, నంబికాతనూజుఁ డాచరింప
నంతఁ బోక యాళు లగ్రజన్ములకు నీ, నతనిఁ బనిచెఁ బాండవాగ్రజుండు. 136

ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారీసహితుం డై వనంబునకుఁ బోవుట

వ. పనిచినం బ్రియంబు పెంపున హృదయంబు పల్లవింప నా భూవల్లభుం డనేక గ్రామంబు లగ్రహారంబులు గావించె గాంధారరాజు మొద లయిననిజబంధువులకు బహులదక్షిణలు గాఁ బారలౌకికక్రియలు సేసి యిట్లు ధృతరాష్ట్రుండు భారతరణంబున మరణంబు నొందిన బంధులోకంబునకుం బుణ్యలోకసౌఖ్యాతిశయపదంబు లగుపరమశ్రాద్ధంబులు నిర్వర్తించి కృతకృత్యుం డై సర్వకృత్యంబులుం జలిపి పాడ్యమినాఁడు రేపకడ ఋత్విక్సమేతుం డై యిష్టి నడపి పాండవులను దక్కటిబంధువులను మిత్త్రులను రావించి వనవాసంబునకు సంకల్పంబు సేసి సకలభృత్యజనంబులకు నర్థధనంబు లిచ్చి గాంధారీసమన్వితుం డై వల్కలాజినంబులు ధరియించి యక్షతగంధపుష్పంబుల గృహంబుఁ బూజించి సర్వపదార్థంబులుం బరిత్యజించి [3]య[illegible]సన్యుఁ గదిసి నడవ యాజకు

1 నర్థిమై శ్రాద్ధంబు. 2 లభీప్సితవిధంబుల నొనరించె. 3 [illegible]దేవియుఁ.

లగ్నులు నుపకరణంబులును ధరియించి ముందటం జేరువ నరుగ నగరు వెడలె నట్టియెడ నేతెంచి. 137

క. గొంతి మొదలైనకౌరవ, కాంతాజను లెల్ల నెవ్వగలఁ బొగులుచుఁ బ
[1]ర్యాంతంబుల బాష్పసలిల, సంతానము లురులఁ దోన చనుదేరంగన్. 138

వ. అజ్జనపతి సనుచుండె. 139

తే. పాండవాగ్రజుఁ డక్కురుభర్తవలను, [2]శోకదీనుఁ డై తప్పక చూచి యేడ్చి
హామహారాజముఖ్య యెందరిగె దనుచు,నొడలు కంపింపఁ జదికిలఁబడియె నధిప.

క. నరుఁ డనునయించె వెస న, న్నరపతి నెత్తుచును దాఁ జనయము గా వనటం
బురపురఁ బొక్కెం గురుభూ,వర యద్దెస తెఱఁగు రాదు వాక్రువ్వంగన్. 141

వ. భీమసేననకులసహదేవులును గృపయుయుత్సుసంజయులును ధౌమ్యాదిధరణీసురులును శోకవ్యాకులత్వంబు నొందిరి గొంతి యడలుచు గాంధారికరంబు నిజస్కంధంబున నిడికొని నడవ నయ్యంధనృపతి గాంధారీస్కంధభాగకలితబాహుండై పోవుచుండె నప్పుడు పాంచాలియు సుభద్రయుఁ జిత్రాంగదయు నులూపియు సపుత్త్ర యగునుత్తరయు మఱియుం గలయట్టిమగువలుం గురరీనిచయనాదంబులచందంబు దోఁప నాక్రందనంబు సేసి రయ్యవస్థ జూదంబు నాఁడు పాండవులు పురంబు వెలువడినప్పటిదశం బోలి యుండె నట్లు ధృతరాష్ట్రకాననగమనంబు నిశ్చితం బగుటయు నాబాలవృద్ధంబుగాఁ బురజనంబు గనుంగొనం జనుదెంచిన 142

ఆ. వచ్చి రెండకన్ను వానకన్నును నెఱుం,గనిపురంధ్రు లెల్లఁ గరము వంతఁ
దలరునంతరంగములతోడ నక్కురు, వృద్ధుఁ జూడ నార్తివికలగతుల. 143

క. నేలను హర్మ్యంబులపై, నోలి నిలిచి చూచుమానవోత్కరములశో
కాలాప [3]విలాపంబులు, నేలకు మింటికిని నడుము నిండి చెలంగెన్. 144

వ. ధృతరాష్ట్రుండును బురద్వారంబు నిర్గమించుచుండి సకలపౌరజనంబుల నిలువం బనిచె విదురుం డక్కురువృద్ధునితోడ వనంబున కరుగుటకు దృఢనిశ్చయుండై వలికె సంజయుండు నవ్విధంబువాఁ డయ్యెఁ గృపాచార్యుండును యుయుత్సుఁడు నత్తెఱంగుమాట లాడిన నాంబికేయుండు వారిని వారించి ధర్మనందనున కప్పగించి నిలిపి కోడండ్ర నెల్లను సముచితవచనంబుల మరల నియమించిన వార లావైచిత్రవీర్యునకు గాంధారికిం బ్రణమిల్లి బాష్పంబులు వదనంబున వెల్లిగొనుచుండ వీడ్కొనియును బాండురాజమహిషిం జూచికొని వెనుకం జనుచుండి రాసమయంబున నజాతశత్రుం డాగొంతి కిట్లనియె. 145

క. మాయయ్య కాననమునకుఁ,బోయెడు నే నితనితోడఁ బోయెద శుశ్రూ
షాయత్తుఁడ నై యుండెద, నీయువిదలఁ గొనుచు మగిడి యేఁగుము తల్లీ. 146

చ. అనుటయు గొంతి యక్కురుకులాగ్రణి కిట్లను నీవు దోడఁ గా

---

1 క్షాంతముల బాష్పజలకణ, సంతానము. 2 శోకలీనుఁ డై. 3 విరావంబులు.

వనమున కేఁగు దెంచుట జనస్తవనీయచరిత్రుఁ డివ్విభుం
డనుమతి సేయునే యుడుగు మాపని యియ్యమ యత్త నాకు నీ
మనుజవిభుండు మామ గరిమంబుగ వీరలఁ గొల్చి పోయెదన్. 147

తే. ఇతని కియ్యకొనుము విను మేన చువ్వె, వలఁతి శుశ్రూషసేయంగ వత్స మీర
లావనికి నేర్తురే వీర లడవి కరుగ, నింట నుండఁగ నాయన మియ్యకొనునె. 148

వ. అనిన నాధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములు నుచితవచనంబుల వేఁడికొనిన నద్దేవి
యగ్రతనయుం గనుంగొని. 149

క. వీరలయెడఁ గొడుకా[1]యప,చారంబులు వలుకుదునె విచారము విడు మే
నేరూపంబున నిలువన, గారవమున నిది వ్రతంబు గాఁ గైకొంటిన్. 150

వ. అని పలికి నిజస్కంధంబున నున్న గాంధారికరంబుఁ గరంబు నయంబునం బాపి
యతనిదిక్కు మొగం బై. 151

క. నీ వేమియు ననకుము సహ,దేవుని నేమఱక యరయు దినకరసుతునిఁ
భావమునఁ దలఁపు మేనా, దేవసమునిపుట్టు వడఁచితిం గపటమునన్. 152

క. అది పాపము దానికి నా, మది నెప్పుడు వగతు విమలమానస యక్కీ-
డు దొలంగునట్లుగా స,త్పదార్థదానములు సేయు తాత్పర్యమునన్. 153

ఆ. అవ్విధమునఁ గర్ణుఁ డాఱడిఁ బోయిన, నాదుమానసంబు వోదు నూఱు
పఱియ లై తలంప బలుబాతఁ జేసిన, వారు గాఁగ వలయు వంశవర్య. 154

క. నీవును దమ్ములు భక్తిభ,రావేశముతోడఁ దలఁపుఁ డమ్మహితాత్మున్
ద్రోవది నెప్పుడు దృఢసం,భావన మన్నింపు మయ్య పౌరవముఖ్యా. 155

క. భీమార్జుననకులమునగి, కామంబులు సఫలతాప్రకాశంబులు గా
భూమీశ యరసి యొనరుపు, మే మిట నేమఱకుధర్మ మిల యరయునెడన్.

వ. అని పలికి నానిశ్చయంబు శిథిలంబు గాదు మీరు మరలుం డని పలికినం బాండ
వాగ్రజుండు విషాదం బంది యూరకుండె భీమాదులు డెందంబులు గొంద
లం బంద నశ్రు లొలుకం దలలు వాంచి రిట్లమ్మొత్తంబుగ మనంబు [2]గుదివడుచు
మందం బై చెల్ల ధృతరాష్ట్రుండు [3]గొండొకయెడ గలుగం జనియె నాధర్మతన
యుండు దల్లియాననం బాలోకించి, 157

ధర్మరాజు కుంతిని వనంబునకుఁ బోనల దని ప్రార్థించుట

సీ. ఇది యేమి సేయంగ నెత్తికొంటి మ్మాట యాడకు మేను నిన్నడవి కేఁగఁ
బనుతునే మముఁ దొల్లిపనిచి పనుల్ గొనుభంగిన సామ్రాజ్యభారనిర్వ
హణము తెలుంగులు నప్పటి కప్పటి కిట్లని యానతి యిచ్చి నడపఁ
బంపక యున్న నొప్పమి రాదె మాకు ము న్నీవును గృష్ణుండు నేవిధమున

తే. నడపితిరి కార్య మెఱుఁగవే యడలు వెల్లి

1 యపు, చారంబులు. 2 సుడివడుచు. 3 గొండుక యెడ.

మిమ్ముఁ బాలించి నిటు ముంచి యమ్మ యడవి
నెట్లు లుండెద వనఁగ నయ్యింతి బాష్ప
పూర్ణనయన యై యూరక పోవుచుండె. 158

ఉ. అయ్యకులాత్మతోడఁ బవనాత్మజుఁ డిట్లను ధర్మపుత్త్రనీ
వెయ్యది యుక్తహేతువుగ నిమ్మెయిఁ బాసెదు నీదుపన్నునం
గయ్యము సేసి భూపతినికాయములం బరిమార్చిఁ దల్లి నీ
కియ్యన లక్ష్మి నూఁది [1]చరియింపక యిప్పుడు వాయఁ బాడియే. 159

క. మనమునఁ దోఁచినదానము, లనుదినమును జేయుచును సమాశ్రితజనులం
బెనుచుచు బంధులఁ బ్రోచుచు, జననుతచరితమునఁ బరగు సౌజన్యనిధీ. 160

క. వనమున మాద్రీపుత్త్రులు, వెనుఁబడుటకుఁ దలరి తల్లి విక్రమమునఁ కుగ్
గొనకొల్పి లిట్లు వీరల, ననూనదుఃఖముల ముంచి యరుగం దగునే. 161

వ. అనియె నట్టియెడ. 162

క. ద్రోవదియు సుభద్రయు శో, కావేశం బడర మోము లశ్రులఁ దోఁగం
గా వెక్కి వెక్కి యేడ్చిరి, భూవర పాండుతీశపుత్త్రిలు నేడ్వన్. 163

క. పరిజనములు గన్నీళ్లు, దొరఁగఁగ [2]నడ లొంది వారితోఁ జని రి
ప్పురుసునఁ దనదుతనూజులు, మరలమికిం బాండురాజమహిషి మఱుఁగుచున్.

వ. తెగ నాడ కున్నఁ బోవ రని కన్నీరు దుడిచికొని వారలం గలయం గనుంగొని
వారలు వినుచుండం దత్పరిజనంబులతోడ. 165

సీ. దుర్ద్యూతమునఁ దారు దూలపోవుటయును నాసభ నపకీర్తి యగుతెఱంగు
వాటిల్లుటయుఁ బెక్కుభంగుల నడవుల నిడుమలఁ బడుటయు నే సహింపఁ
జాలక కార్యంబు చర్చించి సంధి మై నొవ్వని వారెల్ల నవ్వఁ దలలు
వంచి కౌరవులలో వర్తింప నే లని హరితోడ నాడితి నవ్విధమున

ఆ. మాననీయు ధర్మసూను నాగాయుత, బలుని భీము శత్రుభంజనైక
శీలుఁ బార్థు శౌర్యలోలురఁ గవల దై, న్యంబు నొందఁ జూచు టర్హమగునె.

వ. అని ధర్మతనయువదనంబు వీక్షించి పాంచాలిం జూపి. 167

సీ. గౌరవంబున సుకుమారత్వమున నొప్పు నిప్పొల్తిఁ దల వట్టి యీడ్చి తెచ్చి
సభలోన నట్లు దుశ్శాసనుం డవమాన పెట్టంగ నచ్చటి పెద్ద లెల్లఁ
బలుకక యుండ నబ్బన్నంబునకు నోర్వ వలనె మీ కప్పటి కలఘుతేజ
నీతేజ మట్టులు నీ అయి పోయినఁ బాండునికులము నెప్పంగఁ జూప

తే. లేక [3]పోదె యబ్బంగిఁ బల్కితి ముకుందు,తోడ నేను మీ రెమ్మెయి రూఢి కెక్కి
వెలుగఁ గోరుటకతమునఁ దలఁచి దాని, ననిలసుతుఁ డెత్తిపెట్టె నేమనఁగఁగలదు.

1 చరియింపఁగ నిప్పుడు. 2 నడలాడ వారి. 3 పోక కబ్బంగిఁ.

వ. అనిన విని ధర్మసుతుండును భీముండును సిగ్గువడి రిట్లు పలికి గొంతి యి
మ్మాటకు భీముచిత్తం బెట్లగునో యనుతలంపున ధర్మసుతున కతనిం జూపి. 169

ఉ. నాకది నొండు లేదు విను నవ్వితి నీతనితోడ నీదుల
క్ష్మీమహిమన్ మనం బలరఁ జేసితి నుత్తమదానముల్ జన
స్తోమనుతంబు గా నడపఁ జూచితి జన్నము గన్నులార నిం
కేమికొలంత నా కుడుగ నెట్లును బోదు నరణ్యవృత్తికిన్. 170

తే. రాజ్యఫలము గామింపఁ బుత్త్రా సమగ్ర,తపమునకు ఫల మైనయుత్తమగతిప్ర
సిద్ధి గోరుదు నదిఁ గల్గఁ జేత కిట్టి,తోడు మఱి నాకుఁ గలుగునే దురితదూర.

క. కురురాజునకును దేవికిఁ, బరిచర్య లొనర్చుచుం దపంబునఁ గృశతం
బొరయుతనువుతోఁ గడపెదఁ, గరమునియతి నింకఁ గలుగుకాలము వత్సా.

వ. మీరు మరలుం డనియె నట్టియెడ నప్పాండురాజమహిషి దమతోడ వన
వాసంబునకై వచ్చుటకుం గడంగుటయు దాని కొడంబడక పాండవులు దగు
పలుకులం బ్రార్థించుటయు నెఱుంగుం గావున ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మతనయుం
డెట్లు సెప్పె నట్లు సేయు మని విదురసంజయులచేత నద్దేవికిఁ జెప్పి పుత్తెంచిన
వార లేతెంచి యబ్భంగి సెప్పినను వదలక వారిపలుకు లాయమ వారించి దృఢ
నిశ్చయంబునఁ గొడుకులఁ గోడండ్రను దక్కటిబంధుజనులను సర్వభరత
భార్యలను బరిజనంబులను గలయం గనుంగొని యిట్లేల వచ్చెదరు నిలువుండు
సుఖులరై యుండుం డనుటయు. 173

క. హృదయములు దలర నందఱుఁ, బ్రదక్షిణముగాఁగ నేడ్పుఁ గ్రందు టెలుఁగు లె
ల్లదెసలఁ జెలఁగఁ దిరిగి త,త్పదంబులకు నెఱఁగి వంతఁ దనువులు దూలన్. 174

వ. నిలిచి రంతఁ బాండవు లేవురుం బాండురాజమహిషి ననుప మఱియుం జని
యాయమను ధృతరాష్ట్రగాంధారులను గలపి వారల నిరువుర నుద్దేశించి మీరు
వనంబునకుం బోయి తానును లే కున్న మాకెట్లు కాలంబు గడప వచ్చు
ననుతలంపునం దన్ను నెంత ప్రార్థించినను గొంతి నిలుచుట కొడం బడ దయ్యె
నీసాధ్వికి బుద్ధి సెప్పికొనుచుం బరిచర్య సేయించుకొం డని యప్పగించి యా
రాజునకు నద్దేవికిం గుంతికిం బ్రదక్షిణంబు సేసి దండప్రణామంబు లాచరించిన
దీవించి వా రామంత్రణంబు సేయ నాధర్మపుత్త్రాదు లశ్రుప్లావితంబు లగువద
నంబులతోడ మరలి వనితాజనంబులం దోడ్కొని.

తే. పొగులుచును నల్లనల్లన పురికి నరిగి
[1]రదియు నుమ్మలికంబు ప్రోవైనయట్లు
సూడఁ గూడక యుండంగఁ జొచ్చి రాత్మ
మందిరము లందఱును బుధమాన్యచరిత. 176

1 వ్యథయు నుమ్మలికంబు.

వ. అట్లు పురప్రవేశంబు సేసి ధర్మనందనుండును దమ్ములుం దగినవర్తనంబుల నుండి రట యక్కురువృద్ధుండు నిశ్చితుండై గాంధారియుం గుంతియు విదుర సంజయులు నగ్నిహోత్రంబునకు వలయుఋత్విగ్జనంబులతోడ నరుగుదేర నలయక భాగీరథీతీరంబునకుం బోయి యొక్కయోగ్యప్రదేశంబున విడిసెఁ దదనంతరంబ యతండు. 177

క. స్నానాదికవిహితానుష్ఠానంబులు నడపి శ్రుతివిశారదభూదే
వానీకప్రణయనమున, మానితరుచి వెలుఁగుచున్నమహితాగ్నులకున్. 178

తే. అర్చ లిచ్చి హోమంబు సమంచితముగఁ, జలిపి యెల్లవారలకు భోజనము సంఘ
టించి యాహారవిధి యాచరించి విదుర,సంజయులయొనర్చినదర్భశయ్య నుండె.

ధృతరాష్ట్రుండు శతయూపరాజర్షి యాశ్రమంబున వసియించుట

వ. ఆశయ్యకు ననతిదూరంబునం గల్పితం బైనతల్పంబున గాంధారియుం దదనం తరసన్నిహితశయనంబున గొంతియు నింత నంత విదురసంజయులును జొల్లం దముకుఁ జూడం బోలినచోటుల యాజకజనంబును విశ్రమించి ర ట్లద్దిన శేషంబు సనిన సాయంతనకృత్యంబులు సలిపి రయ్యామిని యచ్చటఁ గడపి సూర్యో దయసమయంబునం గాలోచితకరణీయంబులు నిర్వర్తించి యాంబికేయుండు దనవారును దానును గంగానది యుత్తరించి చని కురుక్షేత్రంబుఁ బ్రవే శించి యొక్కపుణ్యాశ్రమంబునుపాంతంబునం దరుచ్ఛాయాశీతలం బైనసికతాతలంబున నాసీనుం డయ్యె న ట్లక్కురురాజు నిజాశ్రమప్రదేశంబునకు వచ్చుట శతయూపనామధేయుండును గేకయవంశవర్యుండును దపోధుర్యుం డును నైనరాజర్షిసత్తముండు విని యయ్యెడకు వచ్చి. 180

క. కని గారవంబునం దోడ్కొని చని యర్ఘ్యాదివిధు లకుంఠితవినయం
బున నడపిన నయ్యాశ్రమ,మున నతఁడు వసింపఁ గోరె భూపవరేణ్యా. 181

క. కోరిన విదురాదులు నా, కౌరవపతితలఁపు మేలుగాఁ గొని తగ న
చ్చేరువను బర్ణశాలలు, వే రచియించి రుచితంపువిధమున నధిపా. 182

వ. అం దక్కురువిభుండు దానును గాంధారియుఁ జీరాజినవసనులును సువ్రత పరులు నగుచుఁ గుంతీవిదురసంజయులతో వసియించి తపం బాచరింప యాజకులు నిజకృత్యంబులు నడపు చుండి రిట్లు నియమనిష్ఠ లతిశయిల్ల నాభూ వల్లభుం డచ్చటిమును ల(చ్చెరువంద న)చ్చెరువ నతితీవ్రతపశ్చరణంబున నిజాంగంబు నిర్మాంసత్వంబునం జర్మాస్థులు గదియునట్టి కార్శ్యంబు దనకు నొప్పుగా వర్తిల్లె నని యిట్లు ధృతరాష్ట్రువృత్తాంతంబు సెప్పిన విని యవ్విచిత్రవీర్యనంద నుండు పదంపడి యెట్టివాఁ డయ్యె మునీంద్రా యెఱిఁగింపు మనుటయు. 183

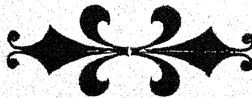
శా. ఆశాపాశవిమోచనోపకరణవ్యాకోచవ్యాధామ సం
క్లేశోత్సారకదివ్యనామ వరదృగ్లీలాప్తనిస్సీమల

త్రీశుంభత్స్మరలోకచక్రపరశుచ్ఛిన్నాసురానీక వి
ద్యాశోభాస్ఫురణాకృతీ శమదమానంతర్యభాస్వీకృతీ. 184

క. మునిహృదయనిలయపాదా, వినతజనావనవినోద విద్యావిద్యా
ఘనచింతాంతిఃదూరల,సన పీతక్షితసామజత్వగ్వసనా. 185

మాలిని. అపరిమితవిభూతీ యప్రమత్తానుయాతీ
లపననిభృతవేదా లక్షణస్వైరనాదా
జపపరవరదాయీ సర్వవిద్యావిధాయీ
విపులకృపకటాక్షా విశ్వసంహ్లాదదక్షా. 186

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యాశ్రమవాసపర్వంబు నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీ మ దాం ధ్ర మ హా భా ర త ము

ఆశ్రమవాసపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

సంబంధాయుర్గురు
తాసిద్ధిదచరణపద్మ దాంత్యస్మిల
ద్గేసద్మ శాంతిసేవ్యా
వ్యాసాదిమునీంద్రభావ్య హరిహరనాథా. 1

ధృతరాష్ట్రుపాలికి నారదుండు మునులతో వచ్చి యత్తపోవనమహిమ సెప్పుట

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు వైచిత్రవీర్యుండు పరమ తపోధుర్యుం డయి యుండె నంత నొక్కనాఁడు నారద పర్వత దేవల మాంజా యను లమ్మహీనాయకుం జూచువేడ్క నయ్యాశ్రమంబునకుం జనుదెంచిన. 2

క. శతయూపుఁడు నయ్యెడకుం, గుతుకంబున వచ్చె వారిఁ గుంతె వినయసం
భృత లైరి యందఱును సమ్మర్చితులుగఁ జేసినఁ బ్రహృష్టచేతసు లగుచున్. 3

వ. ధృతరాష్ట్రుకడకుం బోయిన నతండు వినయసంభ్రమంబులతో వినతుం డైన దీవన లిచ్చి యతని పెట్టించినదర్భాసనంబుల నాసీను లై యుచితసల్లాపంబులు సేయుసమయంబున నారదుం డన్నరనాథుతో [1]శతయూపనామధేయుం డయిన ధరాధిపుపితామహుం డగుసహస్రచిత్యుఁ డనుమహారాజు దనపెద్దకొడుకైన శతచిత్యునందు రాజ్యభారం బిడి యియ్యాశ్రమంబునకు వచ్చి తపశ్చరణంబున దుశ్చ్యవనసఖత్వంబు వడసె మఱియును బృషధ్రిందును శైలాలయుండును బురుకుత్సుండు నిందుఁ దపంబు సేసి యింద్రలోకంబు వడసి రారాజర్షిసత్తముల నెల్లను నే నీలోకంబున మెలంగుచుండి యియ్యెడం గంటి నయ్యెడం జూచితి నిది యితరదుష్ప్రాపంబయినపుణ్యప్రదేశంబు నీకుం గృష్ణద్వైపాయను ప్రసాదంబున నిచ్చట వసియింప సంభవించె నని పలికి వెండియు. 4

సీ. ధరణీశ యిచ్చటితపమున నీవు నానృపులయట్టుల విశిష్టపుఁబదంబుఁ

1 శతజిన్నామ...ధరాధిపునప్త యగుసహస్ర.

గందు నీతోడన గాంధారియును వచ్చి మీకు శుశ్రూష యమేయభక్తిఁ
జేసి కుంతియుఁ బతిఁ జేరంగ నరుగు నప్పాండుభూపతి సురపతిసమీప
మున నుండి యెప్పుడు నినుఁ దలంచు నతండు పోఁడిమి సేయఁగలాఁడు నీకు
ఆ. ధర్మమూర్తి యైనధర్మసూనుఁడు దన,యాత్మ గాన విదురుఁ డన్నరేంద్ర
వినుతతనువుఁ దగఁ బ్రవేశించు సంజయుఁ, డతులనాకలోకగతి వెలుంగు 5
వ. అనిన విని యాంబికేయుండు గాంధారీకుంతీసమేతంబుగా సంతోషంబు నొందె
నచ్చటియందఱును బ్రీతాత్ములై రప్పుడు. 6
క. శతయూపుఁడు నారదుతో, నతులజ్ఞానాభిరామ యడిగెద నిన్నుం
గుతుకంబున నొక్కటి నీ, వితతకృపం దెలియఁ జెప్పవే నా కనుడున్. 7
వ. ఆదేవముని నీయడుగఁదలంచినది యెయ్యది యడుగు మనిన నతం డిక్కురుపతి
సుగతి గను నని నిర్దేశించితి తద్విశేషంబు విన వలతు వివరింపు మనుటయు 8

నారదుఁడు శతయూపునితో ధృతరాష్ట్రాదులు సుగతిఁ బొందెడు తెఱంగు సెప్పుట

సీ. ఆసంయమీశ్వరుం డాతని కిట్లను నిచ్చలు నేను మహేంద్రుకడకు
నరిగి సంభాషణ మాచరించుచునుండ నాసభ నిక్కురవాధినాథు
వలనివార్తలు పుట్టె యలఘుతపోవృత్తినిష్ఠాతిశయము వర్ణించి రప్పు
డవ్వాసవుఁడు సెప్పె ననఘ నాతో మునిజాతుఁడు ధృతరాష్ట్రజనవిభుండు
తే. తపము మూఁడేఁడులొనరించి తాను సతియు, దేహముల్విడ్చి చని ధనాధీశుచెలిమి
నతిశయిల్లు దివ్యాభరణాభిరాముఁ,డై విమానవిహారహృష్టాత్ముఁ డగుచు. 9
క. అని పాండునిమది ప్రమదం,బునఁ దేలఁగఁ జెప్పె ననుడు మోదము ధృతరా
ష్ట్రునినెమ్మనమున నిండా,రె నఖిలజనచిత్తములను బ్రియము దలిర్చెన్. 10
వ. ఇట్లు సద్గోష్ఠి నడపియత్తాపసోత్తము లక్కురుపతిసత్తము నభినందించియామంత్ర
ణంబు సేసి నిజనివాసంబులకుం జని రక్కాలంబున. 11

సీ. పాండుపుత్త్రులు దల్లిఁ బలుమఱుఁ దలఁచుచు వగతురు ధృతరాష్ట్రువలన సుబల
నందనదెసను మనం బిడి చింతింతు రట్లు పౌరులు వంత నారఁ గూరి
వృద్ధుండు ధృతరాష్ట్రవిభుఁడు సుఖార్హుఁడు విగతజనం బైనవిపినభూమి
నెత్తెఱంగున వసియించు గాంధారియుఁ గుంతియు నత్యంత కోమలాంగు
తే. లడవి [1]నుండంగ నెట్లోర్తు రకట యిట్టి
కొడుకులను రాజ్యసౌఖ్యంబు విడిచి యట్లు
సనునె యక్కుంతిభోజునితనయ జనని
దొఱఁగి పోవుట కెంత గుందుదురో వీరు.
క. ఆయాసంబున విదురుని, కాయము సంజయుని మేనుఁ గందక యున్నే
పోయిరి ధృతరాష్ట్రమహీ,నాయకుపై భక్తిఁ గాననమున వసింపన్. 13
క. అని యొండొరువులతోడ, న్వనట యెసఁగ బలుకుదురు మనంబులఁ గుంతీ

1 పాలైన నెట్లోర్తు...ఘనరాజ్యంబు విడిచి.

తనయులు మాతృవియుక్తత, కనయము నడలుదురు కౌరవాన్వయముఖ్యా. 14

సీ. ధర్మపుత్త్రాదులందఱు నొక్కచో నుండి ధృతరాష్ట్రు నాతనిదేవిఁ జేరు
కొని వారికొడుకు లెల్లను ద్రుంగి రని వార లతివృద్ధు లిమ్మెయి నడవిఁ గలసి
యున్నా రనియు నింక నెన్నాళ్లు లుండెడి గొంతి వనంబునఁ గూర దినుచు
ననియును బంధుల నదయతఁ దునిమితి మనుక ధైర్యంబున నడఁప మైతి

తే. మనియు నభిమన్యు వీరుని నతనితమ్ముఁ
గుఱ్ఱలను గన్న నాఱడి గోలుపోయి
యొంటి పడితి [1]మనియుఁ గడు సమ్మలంపు
మాట లాడుదు ర్పరిజనుల్ మఱుఁగుచుండ. 15

వ. ఇట్లనుదినంబును ఘనచింతాక్రాంతులై యలంత నొందుదురు. 16

చ. విదురుని సంజయుం దలఁచి వేదనఁ బొందుదు రట్లు నెవ్వగల్
హృదయముఁ గుందఁ జేయఁ జెలు వేది మనోజ్ఞము లైనభోగము
ల్వదలి వినోదముల్ సలుపులాలసితం బెడఁబాసి రాజ్యసం
పద నరయం దలం పెడలి పాడఱి యుందుదు రేమి సెప్పుదున్. 17

క. ద్రౌపదియు సుభద్రయు సంతాపం బందుదురు పాండుతనయులు దలరన్
భూపాల భవజ్జనకుని, చూపంద ఱమానసముల శోకము నదుమున్. 18

ఆ. పరమధీరు లైన పాండుతనూభవు, లిట్లు ధైర్యసార మెడలి వికల
బుద్ధు లగుచు నుండి పోవం గడంగి ర,య్యంధనృపతిఁ జూడ నధిపముఖ్య. 19

వ. అట్టియెడ సహదేవుండు పాండవాగ్రజునకుం బ్రణమిల్లి భరితవినయుం డై. 20

క. ఏను మును చెప్ప వెఱచితిఁ, గాని యధిప గొంతిఁ జూడఁగాఁ జను టర్హం
బైన పని యింత కేదెస, దా నొందునొ విపినవాసదౌస్థిత్యమునన్. 21

తే. గొంతి ప్రాణంబుతో నుండఁ గురువరేణ్య
యచ్చటికిఁ జని యొకమరి యమ్మహాను
భావ దర్శింప వలవదె బావ నప్ప
ననుసరించుచు నె ట్లున్న యదియొ సాధ్వి. 22

క. ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారియు, నతిమృదులాంగకులు వల్కలాజినధరు లై
వ్రతచర్యల వన్యాహారత నలఁగుచు నున్నవారు రాజవరేణ్యా. 23

ఉ. వారలఁ జూడఁ బోఁ దగు నవశ్యము దుర్దశ వుట్టకుండ ముం
మీ రని చెప్ప నప్పుడు సమీపమునం జెవి దార్చి నెవ్వగం
గూరుచు నున్న ద్రౌపది యగుం గరణీయము బంధుదుఃఖసం
తారక మీకు నీతఁ డుచితంబుగఁ జెప్పినకార్య మెమ్మెయిన్. 24

తే. గొంతికోడండ్రు రెల్లను గురువరేణ్య, యత్తినడుగుల నున్నవా రత్తపస్వి

---

1 మ యనియును సమ్మలంపు.

నీవరిష్ఠ దర్శింపంగఁ బోవఁ గోరి, యనియె నట్టు లయ్యిరువురు నాడుటయును.

పాండవులు బంధుసహితంబుగా ధృతరాష్ట్రుఁ జూడఁ బోవుట.

వ. అమ్మానవనాథుండు గాననగమనంబు నిశ్చయించి పడవాళ్లం బిలిపించి ధృతరాష్ట్రు దర్శింపం బోవ మనతిబహుళంబును బ్రధానచతురంగసముదీర్ణభంగికంబునుం గా బలంబుల సమకట్టుం డందలంబులునుం బాటబండ్లునుం గాఁ బెక్కాయితంబు సేయుం డనేకశకటంబులుం బటకుటీరప్రకరంబును నానావిధభక్ష్యభోజ్యంబులునుం గొనివచ్చునట్లుగా నిపుణపరిచారకుల నియమింపుఁడు పౌరజనంబు లారాజుం జూచువేడ్క నెవ్వరు వచ్చినను వారల యోగక్షేమంబు లరసి సురక్షితంబుగా నడపింపం దగువారి నియోగింపుం డెల్లిపయనం బని చాటింపుం డని పనిచిన వార లట్లు సేయ మఱునాఁడు యుయుత్సునిం గృపాచార్యుని ధౌమ్యుని రావించి మీరు పురరక్షణంబునకు నిలువుం డని యత్యాదరంబునం జెప్పి. 26

సీ. [1]ఏనికగములతో నేతెమ్ము నీ వని బాహుదర్పోజ్జ్వలుఁ బవనతనయుఁ
దేరులగమి నెలువారు నీచే నని దేవసమాను గాండీవధరుని
గుఱ్ఱపుదళములకొమరు నీ కలవడు నని చారుతనుమనోహరు నకులుఁ
గాల్బల మమరు నీ కలసివచ్చుట నని సన్నుతచేష్టితుఁ బిన్నతమ్ముఁ

తే. బనిచె వార లమ్మెయిఁ దూర్యనినద మెసఁగ, నాతపత్త్రావళిధ్వజవ్రాతకలిత
రత్నరోచులు రోదోంతరంబు నిండ, నరుగుదెంచిరి వైభవ మతిశయిల్ల. 27

వ. ద్రౌపదీప్రముఖవధూజనంబులసుం దక్కునుం గలభరతభార్యల నందలంబులను [2]గుడకంబుబండ్లను నిడికొని రండని యంతఃపురాధికారుల నబ్భూరమణుండు నియమించిన వార లట్ల చేసిరి తానును మణిభాసమానంబును నీలవాలశోభితషోడశశ్వేతాశ్వప్రౌఢంబును నైనరథం బెక్కి మౌక్తికప్రాలంబమాలికాద్యోతితంబు లగునాతపత్త్రంబు లుల్లసిల్ల. 28

తే. వేణువీణారవంబులు వివిధగాన, నాదములుఁ [3]బాఠకారావమేదురంబు
లగుచు వందిబృందములవాక్యాలి బెరసి, దిశలు దీటుకొనంగఁ బ్రదీప్తలీల. 29

వ. వెడల వివిధవాహనారూఢులయి పౌరు లప్పురువంశవరు ననుగమించి రి త్తెఱంగున మెఱయుమహిమ నుజ్జ్వలుం డగుచుం జని భాగీరథి యుత్తరించి పాండవోత్తముండు కురుక్షేత్త్రంబు ప్రవేశించి చనుచుండ. 30

సీ. సంయమివరుఁ డైనశతయూపమునిపతియాశ్రమంబునఁ దదుపాంతభాగ
మునఁ గదలీశోభియును మృగాకీర్ణంబు నగుధృతరాష్ట్రునియాశ్రమంబు
నెఱిఁగినవా రదె యిదె యంచుఁ జేర్కొని చూపి చెప్పిన ధర్మసుతుఁడు దేరు
డిగిన భీమాదులు డిగ్గిరి వాహనంబులు సర్వజనులు నప్పురుషవరుల

1 ఏనికఘటలతో. 2 బాటబండ్లను. 3 బారుకాహళమేదు.

ఆ. ననుసరించి రాజనాథుఁ డయ్యాంబికేయునాశ్రమంబు డాయఁ జనుచుఁ
నచటిజనుల [1]నడిగె నయ్య వేఁడీ యని, గద్గదిక నెలుంగు గడలుకొనఁగ. 31

వ. అనిన వార లప్పుడమిఱేనితోడ. 32

క. యమునాస్నానంబునకును, సుమతోయాహరణమునకు సువ్రతుఁ డాసం
యమి సనియె ననుచుఁ దన్మార్గము సెప్పిరి నెమ్మిఁ దెలియఁ గౌరవముఖ్యా. 33

పాండవులు కురుక్షేత్రంబుననున్న ధృతరాష్ట్రగాంధారీకుంతుల దర్శించుట

సీ. చెప్పినఁ బాండవు లప్పథంబున భక్తి నరుగుచు నెదురుగ నరుగుదెంచు
నంబికానందనుఁ డాదిగాఁ గలవారిఁ గని యప్పు డన్నలఁ గడచి శీఘ్ర
గామి యై చని తల్లికాళ్లపైఁ బడి యేడ్చె సహదేవుఁ డధికబాష్పప్లుతాస్యుఁ
డగుచు నబ్భామిని వగచుచు నాతని నెత్తి తాఁ గౌఁగిట నిఱియఁ జేర్చి

తే. పేరుకొని చెప్పె నతని గాంధారి కంతఁ
గూడి యతఁడును దారు నక్కురుకుమారు
లక్కురూద్వహు నన్నియతాత్ము దేవిఁ
గాంచి [2]రనుజీవు లెఱిఁగింపఁ గౌరవేంద్ర. 34

చ. కని మఱి తల్లిపాదములఁ గ్రందుగఁ జేర్చిరి మస్తకంబు ల
వ్వనితయు నందఱం బొదివి వత్సలతన్ మన మార్ద్రభావ మొం
ద నురులునశ్రుబిందువులదందడిఁ జిక్కఁగఁ గౌఁగిలించి వా
రినయనవారి చేఁ దుడిచి ప్రీతిగ దీవన లిచ్చె భూవరా. 35

తే. అట్టియెడఁ బాండవాగ్రజునధికవినయ, భరితుఁ డై కాంచి భీమునిఁ బార్థుఁ గవలఁ
గనియె సంజయుఁ డెంతయు గారవమున, నాదరించి రయ్యేవురు నతనిఁ బ్రీతి. 36

సీ. ద్రోవదిఁ దొట్టివధూజనంబులుఁ దక్కఁ గలయట్టిభరతభార్యలుఁ గ్రమమునఁ
గాంచిరి కురువృద్ధు గాంధారి గొంతిని వారలు గొని వచ్చువారికలశ
ములు పాండురాజపుత్త్రులు పుచ్చికొని భరియించిరి పురజను లెల్ల నధిక
వినయత సమ్ముఖ్వురను గని రవ్వేళ నందఱు ముదమంది రట్లు దగిన

ఆ. వారు బలసి యునికి వారణపురమున, నున్నయట్లకాఁగఁ దన్నుఁ దలఁచె
మదిఁ గురూద్వహుండు దదనంతరంబ నిజాశ్రమమున కెలమి నరుగుదెంచి. 37

ఉ. తారకశోభితాంబరవిధంబునఁ బొల్పెసఁగంగ నాశ్రమో
దారతలంబు బంధుజనతాకలనంబునఁ దాను జంద్రునొ
ప్పార వహించి విస్ఫురితుఁ డై తనరెం గురుభర్త వచ్చి ర
చ్చేరువఁ గల్గు తాపసులు సెచ్చెరఁ బార్థులఁ జూచువేడుకన్. 38

వ. వచ్చినం గని వారలనెల్లను సవినయప్రణామంబులం బ్రీతులం జేసి పాండవు
లలరుమొగంబులతో ధృతరాష్ట్రుం బరివేష్టించి యుండిరి వనితాజనంబులు

1 నడిగె నయ్య యేఁడీ యని; నయ్య యెచట నున్నాఁ డని. 2 రనుచరు లెఱిఁగింపఁగా నరేంద్ర.

నొక్కపలన నిలిచి రుచితాసనంబుల నున్నయమ్మునులు సంజయు నాలోకించి
ధృతరాష్ట్రబంధుజనంబుల నందఱం బేరువేర నేర్పడ మా కెఱింగింపవే
యని యడిగిన నతండు వారల కి ట్లనియె. 39

సీ. జాంబూనదచ్ఛాయ చందంబువర్ణంబు గలిగినపలుచని గనపమేను
నుచితదీర్ఘత్వసమున్నతఘ్రాణంబు నిడుద లైనవిశాలనేత్రములును
గంతిరవంబు రేఖయు నొప్పఁ జూడ్కికిఁ నెంతయుం బ్రేఁ గైన యితఁడు ధర్మ
తనయుఁ డిట్టిదనంబుఁ దనరినమూఁపులు నాయతస్ఫీతంబు లైనబాహు
తే. వులును వెడఁదయురంబు నై పొలుచునితఁడు
భీముఁ డుజ్జ్వలసుందరశ్యామతనువు
[1]వారణేంద్రుని కైవడియును వారిజముల
యట్టికనుదోయిఁ గలయితం డర్జునుండు.
తే. సుందరాకారమునఁ దమ కెందు సదృశు
లొరులు లేమి దెల్లం బగు చుండ గొంతి
యుభయపార్శ్వంబులందుఁ గూర్చున్నవిష్ణు
శతమఖోపముల్ వినయభూషితులు గవలు.
సీ. నీలోత్పలచ్ఛాయఁ బోలుమైచాయయు నవపద్మదళములఁ దెవడు మెఱుఁగుఁ
గనుదోయి మధ్యాత్వమునకుఁ బ్రవేశించు ప్రాయంబు నత్యభిరామమూర్తి
యలవడఁ గైకొన్న యతులితసంపదచందంబు దోఁపించు చారుగౌర
వంబును గలుగునివ్వనిత పాంచాలి యియ్యింతిపార్శ్వమునఁ గట్టెఱ్ఱమేను
తే. వనజసన్నిభముఖము నై యునునిచుహిమ, యుజ్జ్వలాకృతి దాల్చినట్లున్నయాల
తాంగి నారాయణుని చెలియలు సుభద్ర, నరునివల్లభ సంయమినాథులార 42
ఆ. వీరికెలనఁ గనకగౌరమధూకాభ
తనువు [2]లొప్పుచున్నవనిత లురగ
పాండ్యసుతలు నరునిభార్య లులూపి చి
త్రాంగద యనఁ బరఁగు నాహ్వాయములు.
సీ. ఇందీవరచ్ఛాయ కెన యైనచాయ నొప్పినమేను గలుగునీభీతహారిణ
నయన భీమునిభార్య నవ్యచంపకదామ గౌరాంగి యైనయిక్కమలవదన
సహదేవుగృహిణి మేచకనవకువలయవర్ణంబునకు సరి వచ్చుకాంతిఁ
జెలు వైనతనువునఁ బొలుచునిన్నలినాయతాక్షి మాద్రీదేవియగ్రతనయు
తే. పత్ని వీరలకెలనఁ బాపటలు లేక, ధౌతసితవస్త్రపరిధాన లై తనువుల
నీభృతి దోఁపఁగ నున్నయిన్నెలఁత లాంబి,కేయుకోడండ్రుకరుణావిధేయులార.
తే. వీరిచందంబ యైయి కడుగారవమునఁ, దను సుభద్ర వొదువ నున్న తరుణి ద్రోణ

1 వారణేంద్రునికైవడి వారిజాక్షి. 2 లొప్పు నున్న.

కర్ణముఖయోధవీరులఁగలఁచి తెగిన, యట్టియభిమన్యుప్రియ యుత్తరాభిధాన.

వ. అని చూపి చెప్పె నప్పు డాంబికేయుండు గౌంతేయాగ్రజున కిట్లనియె. 46

సీ. కుశలివై యుండుదే కురువంశసత్తమ పౌరజనులు జానపదులుఁ దేఱఁగు
తో నిన్ను ననుసరింతురె తమ్ము లందఱు సుఖ ముందురే నీదుసఖులు సుఖులె
బంధులు సంతోషభరితులే యిష్టభృత్యులు దమకైనకోర్కులు ఫలింపఁ
గ్రాలుదురే హర్షలీలలఁ బూర్వరాజన్యులనడవడి సలుపఁబడునె

ఆ. నయముతోడియప్పనముల భండారంబుఁ, జెనుతె యగ్రహారజనులమీఁద
గాలి యైన సుడియఁగా నీక యరయుదే, యనఘ పుణ్యకీర్తు లతిశయిల్ల. 47

క. మిత్రనరపతుల శాత్రవ,ధాత్రీశుల నెమ్మిఁ బరుసఁదనమున వశతా
పాత్రములుగఁ జేయుదె సుచ,రిత్ర యుదాసీననృపపరీక్ష నడచునే. 48

క. దేవతల కతిథులకుఁ బితృ,దేవతలకుఁ బూజనములఁ దృప్తి యొనర్తే
యీవసుధఁ జతుర్వర్ణజ,నావలులు నిజోచితక్రియలఁ దగ మనునే. 49

తే. బాలురకును దుర్బలులకు భామినులకు, వృద్ధులకును మనంబుల వెఱపు లేని
యట్టి మెలకువగలిగెడునట్లుగాఁగ,నడచునే యాజ్ఞ పురమునఁ బుడమియందు.

క. అనిన విని యానృపతి య,జ్జనపతితో నిట్టు లనియె జగతీశ్వర నీ
వినుతోపదేశమున భవ,దనుయుక్తము లెల్ల నడచు నవికలభంగిన్. 51

వ. అని పలికి యి ట్లనియె. 52

క. ఆయాసము [1]సాత్మింపని, మీయొడలు తపక్రియలకు మెయికొనియెనె భూ
నాయక శుశ్రూష దగం, జేయునొకో గొంతి డప్పిఁ జెందక మీకున్. 53

క. మా పెద్దతల్లి యలజడి, కోపి తపోవృత్తి గడపుచున్నదియె సుత
వ్యాపాదనకారుల మముఁ, బాపాత్ములఁ దలఁచి యెట్లు వలుకునొ మీతోన్.

ఆ. సంజయుండు దపముజాలికిఁ జాలి న,ర్తిల్లు చున్నవాఁడె ధీరచిత్తుఁ
డిచట లేఁడు విదురుఁ డెచటి కేఁగినవాఁడొ, యతనిఁ జూడవలయు నధిప నాకు.

వ. అనుటయు ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మతనయుతోడ. 56

సీ. ఏఁ దపంబున కోర్తు నెంతయు శుశ్రూష యలయక గొంతి మా కాచరించు
వినుము గాంధారియు ననఘచరిత్ర దపోనిష్ఠ కోర్చు నిమ్మానసీయ
మిముఁ దలంచినయప్పు మెచ్చి దీవించు సంజయుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు దపశ్చరణమునకు
విసువఁడు మముఁ బాసి విదురుఁ డెచ్చటనేనిఁ జరియించు మునిజనాశ్చర్యకారి

ఆ. యగుచు జలము లనిల మాహారముగఁ గొను
నవియు నదియుఁ గొనక యయిన నుండు
శూన్యవిపినమున విదైన్యస్వాతంత్రసం
చారి యై వసించుఁ గౌరవేంద్ర. 57

క. ఒక్కొకమరి [2]డబ్బాటీ, చక్కటిఁ గాన నగు ననియె జనవర తోఁచెన్

1 సైరింపని. 2 డబ్బాటం, జక్కటిఁ.

గ్రక్కున నప్పుడ విదురుం, డక్కౌంతేయాగ్రజున కనతిదూరమునన్. 58

వ. కాంతారఘూర్ణిమలినాంగుండును జటీభూతకేశపాశుండును దిగంబరుండును విదురుం డట్లు దోఁచి యయ్యాశ్రమంబున నున్నజనంబులం గని మగిడి పోవం జూచి ధర్మతనయుండు దనయనుచరుల నిలువుం డనుచుఁ దా నొక్కరుండును సత్వరంబుగా నవ్వినుతప్రభావుని వెనుకం జనియె నతండు గుల్మాంతరితుం డగుచుం దోఁచుచుఁ బోవం బోవ నప్పాండవాగ్రజుం డెలుంగెత్తి యోవిదుర యోవిదుర నిలు నిలు మేను యుధిష్ఠిరుండ నిన్నుఁ గాన వచ్చితి ననిపలుకుచుం బాఱిన నమ్మహాత్ముండు మరలి కనుంగొని వివిక్తప్రదేశంబున నొక్కపాదపంబు సేరి నిలిచిన. 59

విదురుఁడు యోగమార్గంబున ధర్మరాజునందుఁ గలయుట

సీ. ధర్మతనూజుండు దత్సమీపంబున కేఁగి యయ్యోగికట్టెదుర నిలిచి
యాతండు నయనంబు లర్ధమీలితములై యుండంగ నూరకయున్నఁ గాంచి
నిర్మలాత్మక యేను ధర్మసూనుఁడ నన్నుఁ గను విచ్చి చూడవే యనుఁడు నతఁడు
ఱెప్పల నెగయించి యప్పాండవోత్తముఁ దప్పక చూచి యుదాత్తయోగ

తే. బలము గైకొని యింద్రియములను బ్రాణ
ములను నింద్రియములఁ బ్రాణములును గలపి
నిజశరీరంబు విడిచి యానృపతితనువు
సొచ్చెఁ దేజోమయత్వవిస్ఫూర్తి మెఱయ. 60

ఆ. వినుము ధర్మపుత్త్రు తనువునఁ గాంతియు, లావు నప్పు డగ్గలంబు లయ్యె
నొలసె బుద్ధి యధికబల మట్టు లగు టతఁ, డెఱిఁగి చోద్యమంది యెలమినొందె.

క. తదనంతరంబ యప్పతి, విదురశవము మ్రానుసెంది వికృతరహితమై
నిదుర మెయి నొఱగి యున్నపగిది నుండం జూచి యగ్నికృత్యము నడపన్. 62

చ. తలఁచిన మింట నొక్కయెలుఁగు ధర్మతనూజ యతిత్వగౌరవో
జ్జ్వలునికళేబరంబునకు వహ్నివిధాన మొనర్పు టర్హమే
వల దని మ్రోసె నమ్మనుజవల్లభుఁ డప్పని దక్కి పోయి భ్రా
తలకును దండ్రికిన్ సువిదితంబుగ నంతయునుం గ్రమంబునన్. 63

వ. ఎల్ల వారును వినుచుండం జెప్పిన నందఱు నద్భుతరసంబున మునింగిరి పదంపడి ధృతరాష్ట్రుం డామంత్రణంబు సేయ మునిజనులు నిజనివాసంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ యాంబికేయుండు ధర్మనందనునితోడ. 64

సీ. భరతకులోత్తమ ఫలమూలముల నుపయోగింపు యొసఁగెద మొదవి తనకు
నెయ్యది యాహార మయ్యె నాతిథ్యంబు దానన నడపుట ధర్మసరణి
యనవుడు నట్ల కా కని ఫలంబులు మూలములు నుపయోగించె మోదభరితుఁ
డగుచు నప్పాండుసుతాగ్రణి యబ్భంగి నఖిలజనములు నాహారకలన

తే. మాచరించి రయ్యిందఱు నవనిశయన
మొంది యారాత్రి నిద్రించి రుదితసూర్య
కాల మగుటయు సముచితకర్మకరణ
మనుజులును దాను నడపె నమ్మనుజవిభుఁడు. 65

వ. అట్లు కాలోచితకృత్యంబులు నడపి సహోదరసహితుండును దారోపేతుండును సర్వపరివారానుగతుండును నై యాశ్రమపథంబు గలయ మెలంగి పావనస్నానపావకార్చనజపధ్యానాదితాపసధర్మచర్యావిధంబులు నానామృగనిర్భయసంచారప్రకారంబులు వివిధపక్షికులనిశ్శంక[1]కేళీవిభవంబులు నాలోకించి కృతప్రాతస్సవనకరణీయుం డై యున్న కురువృద్ధుకడకు వచ్చి వందనాభినందనవచనంబుల నతనియుల్లంబు పల్లవింపం జేసి యతఁడు వనుపఁ బవిత్రాసనోపవిష్టుం డై.

చ. అనుజులుఁ దాను భక్తిమెయి నమ్మహనీయునిఁ గొల్చి యుండ న
య్యనికిఁ గనుంగొనంగఁ గర ముత్సుకతన్ శతయూపుఁ డాదిగా
మునివరు లేఁగుదెంచినఁ బ్రమోదమునం గుశపీఠరాజిపై
నునుపఁగఁ బంచె గాఢవినయోక్తుల నాధృతరాష్ట్రుఁ డందఱన్. 67

వ. అట్లున్న యమ్మునిజనంబులును బాండుపుత్త్రులునుం బరమధర్మమయసంభాషణంబులు సేయుచుండ నినుండు నభోమధ్యగతుం డయ్యె నప్పుడాంబికేయుండు సవినయంబుగా నత్తాపసోత్తములతో మీరును మధ్యందినకృత్యంబు లాచరింపవలయు విజయంచేయుం డనిన వారలు నిజస్థానంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ కౌంతేయుల మాధ్యాహ్నికకరణీయంబులు నిర్వర్తించుట కరుగుం డని పనిచె నని చెప్పిన విని జనమేజయుం డప్పాండవేయు లవ్విధంబున వనంబున నెన్నిదినంబులు వసియించి రని యడిగిన వైశంపాయనుం డతని కిట్లనియె. 68

సీ. ధరణీశ పాండునందను లిట్లు పాంతగపురంబును సపరివారంబుఁ గాఁగ
నడవికి నేఁగి యయ్యంబికానందనుఁ గాంచినదినమునఁ గరము నియతి
ఫలమూలసమితి నాఁకలి వుచ్చి భూమిశయనమున నిద్రించి రాగరిష్ఠుఁ
డమ్మహాత్ముల కర్థితో మఱునాఁ డనుజ్ఞ యిచ్చిన సుమనోజ్ఞములును

ఆ. సన్నుతములు నైనయన్నపానాదుల, ననుభవించి మృదులహారితల్ప
ముల శయించి రట్లు నెలనాళు లయ్యెడ, నతనిఁ గొల్చియుండి రధిపముఖ్య.

వ. పదంపడి యొక్కనాఁ డెప్పటియట్ల పాండుపుత్త్రులు గాంధారీకుంతీసముపాసితుం డయి యున్న విచిత్రవీర్యపుత్త్రుఁ బరివేష్టించి యుండ నవ్విశిష్టగోష్ఠికై శతయూపప్రభృతిమునివరులు సనుదెంచిన నక్కురువృద్ధుం డర్ఘ్యంబు లగు

---

1 కేళీభంగులు నాలో.

నాసనంబులు వెట్టించి సంభావించిన. 70

వేదవ్యాసుఁడు పాండవసహితుం డైనధృతరాష్ట్రునాశ్రమంబునకు వచ్చుట

సీ. సముచితంబులు సధర్మములును నైనసల్లాపముల్ సెల్ల నుల్లంబు లలర
వార లున్నెడ సత్యవతికొడుకు కందుల కేతేర నందఱు నెదురువోయి
వినతులై భక్తిఁ దోడ్కొని వచ్చి యతులకృష్ణాజినదర్భోత్తరాసనమున
నునిచి యమ్మునివరుననుమతిఁ దమతమయాసనంబుల నుండి రమ్మహాత్ము
ఆ. నర్చితునిఁగఁ జేసె నాంబికేయుఁడు దద,నంతరంబ సమధికాదరమున
నతఁడు మధురమృదువిధాక్షరంబుగ నమ్మ,హీశముఖ్యుతోడ నిట్టు లనియె 71

సీ. వనవాసమున [1]నీకు మన మలవడియె నే నియతిమైఁ దాపసక్రియల కోర్చి
నడపెదవే పుత్త్రనాశజ మైనశోకము భవదంతరంగంబునందు
లేదు గదా ధర్మవేదిని గాంధారి యున్మలికంబు లేకున్న యదియె
నీకుఁ బరిజ్ఞాననిష్ఠ గల్గెనె గొంతి శుశ్రూష మీకొనర్చునె తగంగ
తే. రాజ్య మొల్లక వచ్చె నరణ్యవాస,మునకు నీయమ మీరు రాఁ దనకు నింట
నిలువఁ దగ దని యిష్మేలు నీదుబుద్ధి,నొలసి యుండునె కౌరవకులపవిత్ర. 72

చ. అనఘ యజాతశత్రునెడ నాదరణాతిశయాన్వితంబె నీ
మనము వృకోదరుఁ నరుని మాద్రితనూజుల సత్క్రియాభినం
దనముల గారవింతె వినుతస్థితిఁ దద్దయు నిర్మలత్వ మొం
దెనె భవదీయచిత్తమున ధీమహితా దృఢశాంతిమూలమై. 73

వ. అని యంత నిలువక. 74

ఆ. వినుము దీర్ఘవైరవృత్తియుఁ గ్రోధచిం,తనము లేక వాక్కు మనము నొక్క
చంద మగుట సకలజనముల కనుబద్ధ, సంపదాప్తి పరమసాధనంబు. 75

వ. అని చెప్పి వెండియు. 76

సీ. విదురుండు దేహంబు విడిచినతెఱఁ గెల్ల నెఱిఁగితె మాండవ్యు డిచ్చినట్టి
పటుశాపమున శూద్రభావంబు నొందినధర్మదేవత బోధనిర్మలాత్ముఁ
డైనయమ్మహనీయుఁ డట్లగు టంబుజాసనునియాజ్ఞాపనమున విచిత్ర
వీర్యనృపాధీనవిశ్రుతక్షేత్రంబునం దేఁ బ్రవర్తింప నధిప కలిగె
తే. ధర్మదేవతమాఱటతనువు సూవె
యీయుధిష్ఠిరునుజ్జ్వలకాయ మింత
యెఱిఁగి కాదె యమ్మహితయోగీశ్వరుఁడు స
మీడ్యయోగబలంబున నితనిఁ గలసె. 77

ఆ. అట్లు దేవతామయాత్మకుఁ డైనయి, వ్విభుఁడు నిన్నుఁ బ్రేష్యవృత్తి నిట్లు
గొలిచి యునికి బుద్ధిఁ దలపోసి సంతస,మంది యుండు దే కులాగ్రగణ్య. 78

1 కియ్యకొనియుండె నే మది.

వ. అనిన విని వైచిత్రవీర్యుం డప్పారాశర్యునకుఁ బరమవినయంబున ని ట్లనియె. 79

సీ. వనవాస మించుకయును నాకు దుఃఖంబు సేయదు దేహంబుఁ జిత్తమును ద
పఃక్రియలకుఁ [1]బనుపడియున్నయవి నన్ను గాంధారిఁ బుత్త్రశోకం బొకింత
యేనియుఁ బొందంగనీఁడు సభక్తిక మైనవృత్తమున ధర్మాత్మజుండు
మునివర యితనిపై ననుజులమీఁద వత్సలము నాహృదయ మిద్ధరణివిభుఁడు

ఆ. దేవతాత్ముఁ డగుట దెల్లమై యునికి మ
ద్వచనవర్తనములవలన నితఁడ
యెఱిఁగి యుండు గొంతి తెఱఁగు శుశ్రూషయు
నద్భుతంబు ముదము నావహించు. 80

వ. నాకుం బరిజ్ఞానంబును మానసనిర్మలత్వంబును భవత్ప్రసాదంబునం గలిగెడుఁ
గాక యనియె నాసమయంబున ద్రౌపదీసుభద్రలును దక్కనుం గల్గునంగనా
జనంబులును బారాశర్యసందర్శనప్రవణత్వంబునం జనుదెంచి సభక్తికప్రణామంబు
లాచరించి యంతంతనిలిచిరయ్యలఘుజ్ఞానమాననీయుండు ధృతరాష్ట్రుతోడ. 81

ఉ. మీయెడ చింత వాయఁగ సమీహితబుద్ధి యొనర్పఁ గోరి యే
నీయెడ కిప్పు వచ్చితి నభీష్టము వేఁడుము శంక దక్కి భూ
నాయక యెల్లభంగిని మనఃప్రియముం దగ నిత్తు నన్నుఁ గొం
తేయు లెలర్చి రవ్వసుమతీపతి మోదము నొందె నెంతయున్. 82

వ. వ్యాసుండు వెండియు. 83

చ. అనఘ యమానుషం బయినయట్టిద యైనను నాతపంబు పెం
పునకు మునీంద్రు లద్భుతముఁ బొందఁగ మీ కవలీల నిత్తు నే
ననుటయు నాకురుక్షితిపుఁ డాదటఁ గోరఁగ మీర లిందు వ
చ్చినకరుణామయాదరవిశేషముకంటెను మేలుఁ గల్గునే. 84

క. మానుష మైన నమానుష, మైనను బ్రార్థనకు విషయ మైనది భవదీ
యానూనకృపకు నెక్కుడు, గా నొక్కఁడుఁ గాన నేను గారుణ్యనిధీ. 85

ఆ. సంయమీంద్ర నాదుజన్మంబు సఫలతఁ, బొందె మీరు విమలబుద్ధి నింత
యాదరించినపుడ లేదింకఁ బరలోక,భీతి ధన్యతముఁడ నైతి నేను. 86

వ. అట్లయినను మీ రొక్కటి గోరు మనిన నామనంబున నెప్పుడుం గలయదియొకటిం
గింప వలసె విన్నవించెద. 87

సీ. దుష్టచిత్తుం డగుదుర్యోధనుండు నిష్పాపస్వభావులఁ బాండుసుతులఁ
బరిభవించి సమస్తనరనాథు లనిఁగరితురగయుతంబుగాఁ ద్రుంగఁ జేసి
ధరణిరాజ్యము గోరి గురుభీష్మకర్ణాదిసత్పురుషుల నెల్లఁ జంపికొనియె
నన్నిచునకుఁ గా మహారాజు లాంధ్రను బిడ్డల విడిచి యభేద్యవైర్య

[1] జాలఁ బనుపడియున్నవి గాంధారి.

తే. వ్యక్తి రణమృతిఁ బొందె రవిప్రభుల కేది
గతియొ యిమ్మెయి మూఢులై కలనఁ బడిన
[1]కురుకుమారకు లెట్టిరో పరమబోధ
మహిత యెఱుఁగనివగ పెద్ద మాన్పు మనియె 88

వ. అనుటయు నవ్విప్రముడిపలుకులు విని గాంధారికిం గుంతికిం బాంచాలికి సుభ
ద్రకు మఱియునుం గలయంగనలకుం జిత్తంబుల నెవ్వగలు గ్రొత్తలయ్యె నప్పు
డాసుబలనందన పట్టావృతలోచనత్వంబునన సూచి దయాధాముం బై యున్న
యామామ నుద్దేశించి మోడ్చినచేతు లద్దెసకు నిగిడ్చి యిట్లనియె. 89

సీ. మునినాథ యీరాజతనయ లందఱును గయ్యంబునఁ దెగినది యాదిగాఁ బ
దాఱేండ్లు వగలపా లగుచుఁ దత్సన్నిధి గల్గుట గోరులోకంబులెన్ని
యన్నియుఁ జూపంగ నైనను జాలుదు నిర్మలతపమునఁ బేర్మి నీవు
పుత్రసాన్నిధ్య మీభూపతి కొనరించు టెంతటిపని నీకు గొంతి ద్రుపద

తే. రాజపుత్త్రి సుభద్ర కౌరవకుమార, శతముభార్యలు నూర్వురు సౌమదత్తి
పత్నియ త్తన్వియ త్తయప్పడఁతియ త్త, గోరుదురు యుద్ధమృతబంధుకోటిఁ జూడ.

వ. అంతయును భవదీయదివ్యబోధంబు గనుచుండు. 91

క. పరమమునీంద్రసమరమృత, కురువీరుల మానసములఁ గోడుడుగ భవ
త్కరుణ వెలయ లోకం బచ్చెరు వందఁగఁ జూపవే విచిత్రపుమహిమన్. 92

చ. అనునెడఁ గొంతి వాడువదనాబ్జముతోడ మదిం దలంచెఁ గ
ర్ణుని నది యత్తపోధనవరుం డెదఁ గాంచి దయానురక్తిఁ న
వ్వనితఁ గుఱించి యిట్లను భవన్మతి నొందినకోర్కి సెప్పు మే
ననఘచరిత్ర దాని ఫల మందఁగఁ జేసి యలంతఁ బాపెదన్. 93

వ. అనిన విని యక్కుంతి సంతసిల్లి యాసంయమివల్లభునకు దండప్రణామంబు సేసి
చేతులు మోడ్చి లజ్జాసహితం బగునంతరంగంబుతో వినయనమ్ర యగుచు
ని ట్లనియె. 94

కుంతి వేదవ్యాసునితోఁ గర్ణుఁడు దనకు జన్మించిన తెఱఁ గెఱింగించుట

సీ. దేవతలకు నీవ దేవత విట్టిని స్వామిగాఁ బడసితి మహితకరుణ
ననుఁ జూచి నాదువిన్నప మాదరింపు మేఁ గన్యాత్వదశ నుండఁగా మదీయ
జనకునికడకుఁ గోపనుఁ డైనదుర్వాసుఁ డన్మహాముని వచ్చె నతని సవిన
యార్చనకలనాసమారాధితుండుగాఁ జేసితిఁ బ్రీతుఁ డై చెలువ నీకు

ఆ. నిత్తు వరము వేఁడు మెయ్యది కోరికి, యనియె నతఁడు మీఁ ప్రియంబుకంటె
ననఘ మిగులుఁ గోర్కి యును గలదె నాకు, నంటిఁ గాని యొకఁడు నడుగ నైతి.

---

1. కురుకుమారుల కెట్లొకో పరమ.

వ. అప్పాట తనమనంబునకు రానిచందంబు మొగంబునం దోఁప నత్తాపసవరుండు వరం బెల్లభంగి నొసంగక పోవ నడుగు మనుటయు వెఱచియు నాదు వేడ్కకు దెఱం గట్ల యగుటను బుత్త్రుం గోరితిఁ గోరిన నమ్మునిపతియొక్కమంత్రం బను గ్రహించి దీన నీ వావహించినదేవతలు భవద్వశగతు లై సుతజన్మంబుగలి గింతురు విశేషించి ధర్మమునకుఁ దల్లివి గాఁ గలదాన వని పలికి యంతర్ధా నంబు సేసిన. 96

ఆ. అద్భుతమునఁ బొంది యమ్మంత్రరూప మ్ముల్లమున నెప్పుడును దలంతు నొక్క నాఁడు మేడమీఁదఁ బోఁడిమి నే నుండి, కంటిఁ బొడుచుచున్నకమలమిత్త్రు. 97

క. కని యిది కన్యక దోషం, బని తలఁపక బాల్యసంభృతాజ్ఞానము వే డ్కఁ నొనర్ప నావహించితి, మునిమంత్రబలమున సూర్యు మునినాథవరా. 98

తే. ఆవహించిన నద్దేవుఁ డాకసమున, నాత్మమూర్తి వర్తింప మూర్త్యంతరంబు దాల్చి నాకడ కేతెంచెఁ దత్క్షణంబ, నాదుచిత్త మాశ్చర్యమగ్నంబు గాఁగ. 99

వ. ఇట్లు సనుదెంచి. 100

సీ. అడుగు మిచ్చెద వరం బనిన వడంకుచుఁ గేలు మొగిడ్చి పొం దేల యిచట ననిన వృథాహ్వాన మాచరించుట తప్పు నిన్నును నెవ్వఁడు నీకు మంత్ర మిచ్చె నాతని శపియింతుఁ జుమ్మీ యని పలికె నయ్యర్కుఁ డే నలికి గురుని నిరపరాధుని శాపనిహతుఁగాఁ జేయుట కోర్వక పుత్త్రికు నొసఁగు దేవ

తే. కృప భవత్సము ననిన నయ్యపరిమేయ
తేజుఁ డాత్మ తేజమున నాదృఙ్ముఖేంద్రి
యములు మనసును సమ్మోహితములు సేసి
యపుడు తనయుండు పుట్టెడు మనియెఁ బిదప. 101

వ. అని నిర్దేశించి. 102

తే. నీకుఁ గన్యాత్వవికలత గాక యుండ, వరము నిచ్చితి ననుచు దివమున కరిగె జనకముఖబంధుచిత్తవంచనమునడపి, గూఢమందిరాంతరమునఁగొడుకుఁగంటి. 103

క. కని యేటిలో నిడితిఁ గలఁ, గనిన ట్లయి యుండెఁ దత్ప్రకారం బిది మీ కనినయది దివ్యబోధం,బున నత్తెఱఁ గంతరంగమునఁ గొని కాలున్. 104

తే. పాప మయ్యెఁ గా కుండె నప్పనిఁ దలంచి
యళుకు చుండుదు మద్భయ మపనయింపుఁ
డతులకరుణ నిక్కురువృద్ధునభిమతమును
సఫలముగఁ జేయుఁ డివి నాకు సద్వరములు 105

వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుం డమ్మానినికి ట్లనియె. 106

సీ. నీచెప్పినది యెల్ల నిక్కంబు కోడల యొగ్గు నీయందు లే దేల వెఱవ [1]సుర లద్భుతాపాదిచరితులు గర్జన కట్లు గా నున్నది యగుటఁ జేసి

---

1 సతు లద్భుతాపాదిచరితలు.

యేటిలో నాతని నిడి తీవు కన్యాత్వహాని లేకున్కిఁ గులాగ్రగణ్య
వైతి భవద్వృత్త మమలిన మగుటకు ననుమాన మించుక యైన వలవ

ఆ. [1]దనుచు నాదరార్ద్రుఁ డయి పల్కి గాంధారి, తోడ నీవు సుతుల దోడఁబుట్టు
వులను గాంతు నీదుచెలియలు గొంతియుఁ, గర్ణుఁ జూడఁ గాంచు గన్యచరిత.

ఉ. ద్రౌపదియుఁ సుభద్రయును దక్కటికాంతలు భ్రాతృపుత్త్రపౌ
త్త్రాపవిలోకనోత్సవము నొందుదు రిచ్చటి కిప్డు వచ్చు శే
నీపని యాచరించుటకు నిమ్మునిజేంద్రుఁడు నీవు గొంతి చిం
తాంకురితాపనోదనవిధంబుగఁ గోరితి రట్లు సేసెదన్. 108

క. నీకొడుకులకు మనుమలకు, శోకింపఁగ వలదు వారు శూరత వెలయం
జేకొనిరి రణమరణమున, నాకభువనసుఖము సద్గుణస్తవనీయా. 109

ఆ. భామ విను మవశ్యభవితవ్యమైన భారతరణంబు పొంటె నతులమహిమ
మాననీయ దేవ యోనులు జననంబు, నొంది రిందు మనుజయోనులందు. 110

సీ. ధృతరాష్ట్రుఁ డనఁగ వర్తిల్లెడు మేటిగంధర్వుఁ డీధృతరాష్ట్రధరణివిభుఁడు
తన్వి పాండుఁడు మరుద్గణమయజని ధర్మదేవత సూవె యుధిష్ఠిరుండు
పవనుండు భీముఁడై ప్రభవించె నరుఁడనుముని యర్జునుం డయి జనన మొందె
నారాయణుఁడు కృష్ణనాముఁడై జనియించెఁ [2]గనుఁగొను కవలనాశ్వినులుగాఁగ

తే. ద్వాపరంబుగ నెఱుఁగు గాంధారరాజుఁ, గలి సుయోధనుఁ డయ్యె రాక్షసులు పుట్టి
రతనియనుజులై కర్ణుని నరుణకిరణుఁ, గాఁగ నభిమన్యుఁ జంద్రునిఁగాఁ గనుము.

క. అనలుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుం, డన ద్రౌపదితోడఁ బుట్టె ననిలునియంశం
బున జనియించె శిఖండియు, ననిమిషగురుఁ డుద్భవించె నస్త్రగురుం డై. 112

తే. వినుము వసుశక్తి గాంగేయుఁ డనఁగ జనన
మొందె రుద్రాంశమున ద్రౌణి యుదయ మయ్యెఁ
దెలియఁ జెప్పితిఁ గొందఱు గలరు మఱియు
నిర్జరాసురాంశమున జన్మించినారు. 113

క. అని పలికి మీ మనంబుల, వనట సమస్తంబుఁ బుచ్చి వైచెద నాతో
జను దెండు మీరు గంగకుఁ, గనియెద రనిఁ దెగినబంధుగణముల నచటన్. 114

తే. అనుచు నుత్థితుఁ డగుటయు నార్పు బెలుఁగు
లాకసం బంద ధృతరాష్ట్రుఁ డాది గాఁగఁ
గలుగు నా సర్వజనులు నొక్కటఁ గడంగి
యరిగి రమ్మునినాథుతోఁ గురువరేణ్య.

క. అరుగఁగ మునిజనములు న, చ్చెరు వందుచు నమ్మునీంద్రు సేవించి మరు

1 దని సమాదరార్ద్రుఁ డయి. 2 గనికొను కవల.

[1]త్సరిదుపకంఠతలమునకు, నరిగిరి కౌతుకము మనములందు నెలకొనన్. 116

వ. అట్లు పౌరజానపదసహితు లై సకలజనంబులుం జని సాత్యవతేయుండు వసుప భాగీరథీతీరంబున విడిసి రవ్విచిత్రచరిత్రుండు దనచేయంబూనినపని మఱు నాఁడు రేపకడ సేయువాఁడుగాఁ బలికిన నయ్యందఱు నద్దినశేషంబు నాయా మినియును శతసంవత్సరంబులుం బోలె నుండ సూర్యోదయసమయం బగు టయుఁ గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి ధృతరాష్ట్రుండుఁ బాండుతనయులుం దపోధనులు నప్పరాశర్యుపాలికి నరిగి యమ్మునివరుం బరివేష్టించిరి గాంధారీ ప్రముఖభామినులు నేతెంచి యొక్కవలన నతనిం గొలిచి యుండిరి సర్వజనులు నట్లు లెత్తికొని యంతంత నిలిచిరి తదనంతరంబ. 117

వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రులకు భారతరణమృతుల రావించి చూపుట

సీ. సాత్యవతేయుండు జాహ్నవీసలిలావగాహన మొనరించి గారవమున నింపారునెలుఁగున నిందు రం డనవుడు నీ కేమి సెప్పుదు నీటియందు రవ మగ్గలముగ రారాజుఁ దమ్ములుఁ దత్కుమారవర్గము నభిమన్యుఁ డాది యగు పాండుపుత్రులు నర్కజుండును బాహ్లికప్రముఖాఖిలకౌరవులును

తే. ద్రుపదమాత్స్యులు వారిబంధులును శకుని
యును దదీయానుజులును నాతనితనూజ
రాజియును భీష్మగురులఁ బురస్కరించి
కొనుచుఁ దమదివ్యదేహముల్ గొమరుమిగుల 118

ఆ. దివ్యమాల్యములును దివ్యాంబరంబులు
దివ్యభూషణములు దివ్యలేప
నములుఁ జెన్నుఁ జేయఁ దమమిత్రసుభటసం
దోహములును దారుఁ దోఁచి రధిప. 119

వ. అట్టియెడ. 120

క. తగ నాకురువృద్ధునకు నొ,సఁగె నాఁటికి [2]దివ్యదృష్టి సాత్యవతేయుం
డగణితతపఃప్రభావం,బు గని యధికవిస్మయంబుఁ బొందఁగ జనముల్. 121

వ. అవ్విశేషంబు విని యద్భుతప్రమదభరిత యై నిజనయనంబుల బంధించిన పట్టం బపనయించి గాంధారియును గనుంగొనుచుండ. 122

క. అవ్విధమునఁ దోఁచిన మఱి, నవ్వుచుఁ దెగడుచును బెరసి నరవర పగ లే
కవ్వీరవరులు నెయ్యము, నివ్వటిలఁగ విలసనములు నెఱయ మెఱయఁగన్. 123

తే. చతురగంధర్వు లప్సరోజనులు గాన
ములఁ బ్రమోద మొనర్పంగఁ బొగడ వంది
సమితి నిరహంకృతులు హృదయములగౌర
వములు దెల్లంబు సేయంగ వచ్చి రొప్పి. 124

---

1 త్సరిదుపకంఠమ్మునకును. 2 తెల్లదృష్టి.

వ. ఇట్లు వచ్చి సకలబంధుజనంబులకుం బరమప్రమోదం బావహిల్లం గలసి సము
చితాచారంబులు నడపి రా రెండుదెఱంగులవారలు నన్యప్రకారంబులం బితామ
హాచార్య శిష్యమాతృమాతామహ పితృపితామహ భ్రాతృ జామాతృపుత్ర
పుత్రీభగినీపౌత్త్ర దౌహిత్త్ర శ్వశురశ్వశ్రూస్నుషామాతులస్యాలకప్రియ ప్రియా
మిత్ర సమాగమసుఖంబు లనుభవించుచు. 125

తే. అనఁగి పెనఁగి నాఁడెల్ల నిచ్ఛానురూప
వృత్తి వర్తిల్లుచుండి రవ్విధము సకల
జనుల నద్భుతరసమున మునుఁగఁ జేసె
నే మనఁగ వచ్చు నాసంయమీంద్రుమహిమ. 126

వ. మఱునాఁడు రేపకడ యప్పారాశర్యుండు వనుప నయ్యిరుదెఱంగులవారలుం
బరస్పరామంత్రణంబు సేసి రాకారజనంబులు దమతమలోకంబులకుం జను
వారై జాహ్నవీజలంబులం బ్రవేశింప నన్నిలింపవందనీయుండు దానును
జొచ్చి యచ్చటనుండి పతుల ననుగమింప వలసినయంగనలు గంగాతోయం
బులం గ్రుంకుటకు రం డనిన విని విధవ లగు వీరభార్య లెల్లను ధృతరాష్ట్ర
గాంధారికుంతీధర్మనందనులయనుజ్ఞలు గొని రయంబునం జని భాగీరథీసలిల
మగ్నలై మానుషదేహంబులు విడిచి దేవతనువులు దాల్చి దివ్యాలంకార
సమలంకృతమూర్తులై మగలం గలసి రవ్విశేషంబు సూచి సర్వజనులు
నత్యంతాశ్చర్యసంతోషాధీనమానసులై రని చెప్పి వైశంపాయనుండు జన
మేజయున కి ట్లనియె. 127

సీ. జననాథ యీప్రియ సంగమోత్సవకథ వినినఁ బఠించిన వివిధములఁ
[1]బరమప్రియము లిందుఁ బరలోకమున సంభవించు మనమ్మున కించుభంగి
బాంధవయోగశోభనము వర్తిల్లు ననాయాసమున నామయాపగమము
గలుగు భూదేవనికాయంబునకు దీనిఁ దగ వినిపించిన ధార్మికులకు
తే. నవ్యయానందసంప్రాప్తి యావహిల్లుఁ, దత్పరతఁ గొనియాడిన దైవతములు
నీచదశఁ బొంద కుండంగఁ గాచి తిరిగి, మే లొనర్తురు భరతభూపాలవర్య.

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో ధృతరాష్ట్రుం డట్లు కృష్ణద్వై
పాయనప్రసాదలబ్ధం బైన తత్కాలకలితదృష్టివిశేషంబున బంధులోకంబు నాలో
కించి మఱి యేమివర్తనంబున నుండెఁ బాండవు లెట్లు వర్తించి రెఱింగింపవే
యనుటయు నతనికి నతం డి ట్లనియె. 129

ధృతరాష్ట్రుఁడు భాగీరథీతీరంబుననుండి నిజాశ్రమంబు ప్రవేశించుట

సీ. [2]అయ్యద్భుతవృత్త మమ్మెయిఁ జెల్లిన ధృతరాష్ట్ర మేదినీపతి తపస్వి
గణము సవినయంబుగా నిజస్థానయానమునకు నామంత్రితముగఁ జేసి
యాశ్రమభూమికి నరిగెఁ దోడన పాండురాజనందనులును రా నుదాత్త

1 బరమప్రియము లొందుఁ బరలోకమునను సంభవించు మనమ్మున. 2 అత్యద్భుతపు.

తేజు సత్యవతీతనూజు ము న్నిడికొని యప్పు డమ్మునిపతి యతనితోడ
తే. నీవు వేదశాస్త్రార్థములు భావితాత్మ, లగుమునీంద్రులచే జెవులార వింటి
కంటి తనయులనీకన్న కంటె నొప్పి,యుండుదురువారు దివిసౌఖ్య యోగ మెసఁగ.
ఉ. కావున నింక [1]వారికయి కౌరవసత్తమ యుమ్మలింప కా
త్మావిలభావముం దపము నగ్గలికం బెడఁబాపు నిన్ను సం
భావనఁ గొల్చి యొక్కనెల పాండవముఖ్యుఁడు నిల్చె నిష్ఠమై
నీవనభూమి నీవసుమతీశ్వరుఁ బొమ్మనఁ గాదె వీటికిన్. 131
వ. అని చెప్పిన నవ్వారవోత్తముం డట్ల చేసెద నని పలికి యమ్మునిసత్తమునకుం
బ్రణమిల్లి భవదీయకృపావిశేషంబునం గృతార్థుండ నైతి నని యతని నామం
త్రితుం జేసినం బాండవులుం దగ నప్పుణ్యమునిని వీడ్కొని రయ్యంధుఁడును
దీవించి యమ్మహాత్ముం డంతర్హితుం డయ్యెఁ దదనంతరంబ. 132
సీ. ఆంబికేయుండు ధర్మాత్మజుఁ జిత్తసంప్రీతి మోమునఁ దోఁపఁ జేరఁ బిలిచి
వసుమతీకార్యనిర్వహణంబు పెద్దకొల్వున నుండి నీ వనుదినము నడప
కునికి కర్తవ్యమే [2]వినుకులు భీష్మవిదురహితులచేత సమగ్రభావ
మొందినయవి యింక నుపదేశ మేమియు వలవదు రంధ్ర [3]మొవ్వనిజనంబు
తే. వేచు ననుజానుగతుఁడవై వేగ పొమ్ము, దారయుతముగఁ బురికి నుదారచరిత
నీకతంబున మున్న నాశోక మెల్లఁ, బాసెఁ దేజంబు సౌఖ్యానుభవముఁ గంటి.
చ. తపమునెడన్ మదీయమతి తత్పర గావున దాని కోర్తు నీ
వపగతఖేదమానసుఁడవై నను నిం దతినిష్ఠ నొందఁ బం
చి పురజనంబు సమ్మదముఁ జెందఁగ సైనికు లుల్లసిల్లఁగా
నృపవర యేఁగి రాజ్యభరనిర్వహణం బొనరింపు నావుడున్. 134
సీ. ధర్మతనూజుఁ డాతనితోడ నిట్లను నధిప భీమాదుల నరుగఁ బనుపు
పుడమి రక్షింప నీయడుగులకడ నేను నిలిచి మాతల్లుల నిన్నుఁ గొలిచి
యంచితతపమున కనుగుణం బైనట్టి శుశ్రూషణము సేయుచును దపోని
యతితోడ నుండెద ననవుడు గాంధారి యిట్లనఁ దగునన్న యీవ కాదె
తే. కురుకులమునకు సంరక్షకుఁడవు నీవు
తండ్రులకుఁ బిండ మొసఁగఁ గర్తవు భవజ్జ
నకునిపంపు సేయుము భూజనము దలంక
కుండఁ బొమ్మది ప్రియము మాయుల్లమునకు. 135
వ. అని పలికిన నప్పాండవాగ్రజుండు పాండురాజాగ్రమహిషితో నిట్లనియె. 136
ఆ. ఇట్లు మీరు నన్ను నెంతయుఁ దఱిమిన
విపినభూమి మిమ్ము విడిచి పోవ
నియ్యకొనదు నాదుహృదయంబు మునువోలెఁ

1 వారలకుఁ గౌరవసత్తమ. 2 విను కురుభీష్మాది. 3 మోర్వనిజనంబు.

గలుగ దిపుడు రాజ్యకాంక్ష నాకు. 137

క. విను పాంచాలురు మాత్స్యులు, వనితాజనశేషు లైరి వారలు లేమిం
జననీ శూన్యం బై తోఁచినయది రాజ్యంబు నాదుచిత్తంబునకున్. 138

వ. అట్లుం గాక. 139

క. సమరము దీఱినకోలెను, శమనిరతా నామనంబు సారతపమునం
రమియింపఁ గోరు యుష్మత్సమధికతపమునకు నేను సందడి సేయన్. 140

సీ. అన విని సహదేవుఁ డతనితో నేఁ దప మాచరించెద వీర లందఱకును
శుశ్రూష సేయుచియాశ్రమంబున నన్న నక్కుమారునిఁగుంతి యక్కుఁజేర్చి
వలవదు మీరు రా వలతు లై మామీఁదిభక్తి నిం పెసఁగ నీ పలుకు లిట్లు
వలుక మీయునికి తపమునకు విఘ్నంబ కాక యేకాగ్రత గలుగు నెట్లు

ఆ. మాకు నియమవిధిసమాచరణములపై, నింత యొఱఁగి మీర లెల్లభంగి
నరుగుటొప్పుగానికురుకులోద్వహుమాట, గొనక యునికి చనదు తనయులార.

వ. మీకు సర్వకార్యంబులయెడను శుభంబు లయ్యెడును బోయి రం డనిన నజాత
శత్రుండు మఱియొండు వలుకం బుయిలోడి ధృతరాష్ట్రునితోడం దపోమహ
నీయు లై నమిమ్ముం గొలిచి గతకల్మషుండ నైతి మీయాజ్ఞాపనంబు దల నిడి
కొని పురంబునకుం బోయివచ్చెద ననుటయు నక్కురువృద్ధుం డతని దీవించుచు
నాలింగనంబు సేసి భీమసేను [2]సాంత్వనవచనంబులం బ్రీతుం గావించి కౌగిలించు
కొని గాండీవిం గొనియాడి సంశ్లేషం బాచరించి కవల సంభావించి పరిరంభ
ణంబు నిర్వర్తించిన నయ్యేవురు నతనిపాదంబులకుఁ బ్రణమిల్లి యాశీర్వా
దంబులు వడసి. 142

సీ. అతిభక్తి గాంధారియడుగుల కెఱఁగిన నద్దేవి వారల నక్కుఁ జేర్చి
దీవించె వారుఁ గుంతీచరణంబులు ఫాలముల్ వొందఁగఁ బ్రణతు లైనఁ
దప్పక గ్రుచ్చి యందఱ నొక్కకౌఁగిటఁ బొదివి యాశీర్వాదములు గ్రమమున
నర్మిలిపెంపున నలరుమనంబుతో వేర్వేఱ యిచ్చె నా వీరజనని

తే. ద్రుపదపుత్త్రికాప్రభృతివధూజనములు, తగు తెఱంగుల మామనత్తలను వీడు
కొనిరి వారును వారు నగ్గురుజనముల, నల్ల వలగొని చనిరి నృపాగ్రగణ్య.

క. చని పరిజనములుఁ బౌరులు, ననుమోదముతోడఁ గొలువ నరిగిరి నగరం
బునకుం గన్నులపండువు, జనపదముజనం బొనర్ప జనసంస్తుత్యా. 144

వ. అరిగి సముచితవర్తనంబుల నుండిరి కొంతకాలంబు సనిన నొక్కనాఁడు
నారదమునీంద్రుం డనుజసహితుం డై యున్న ధర్మతనయుకడకుఁ జనుదెంచిన
నజ్జననాథుండు దమ్ములుం దానును నమ్మహాత్మునకు భక్తిం బ్రణమిల్లి యాస
నార్ఘ్యపాద్యాదిసత్కారంబు లొనర్చి తదీయసమీపంబున నాసీను లై
రతనివదనంబు విలోకించి వినయం బెసంగ నమ్మహీపతి మహాభాగ యెందుండి

1 మీరలు వంత మై. 2 శాంతవచనంబులం.

రాక యేదేశంబులఁ జరించితిరి నేను మీకు నేమిపని సేయుదుఁ జెప్పుం డనిన నప్పరమసంయమి యప్పుడమిఱేనితోడ. 145

నారదుఁడు పాండవులకు ధృతరాష్ట్రాదులనిర్యాణంబు సెప్పుట

సీ. భూపవరేణ్య తపోవనంబుననుండి వచ్చితిఁ దీర్థసేవాపరత్వ
మున నేను బహుదేశములఁ జరించితి నినుఁ గని పెద్దకాలంబుగాన నూడఁ
దివిరి యిందులకు నేతెంచితి ధృతరాష్ట్రచరితంబు జాహ్నవీపరిసరంబు
జనములచే వింటి ననిన నజ్జనపతి యారాజవరుఁడు గాంధారి గొంతి
తే. సంజయుండు సమాధానసహితులై శరీరముల వింత పుట్టి కున్నా రె యనియె
సనుడు నద్దేవముని వారియఖిలవర్త, నంబు వినుము సుస్థిరహృదయంబుతోడ.
వ. అని పలికి యిట్లను మీరు వోయి కాంతారంబున నక్కురువృద్ధుం గొలిచి యుండి యతం డనుమతి సేయ నిట వచ్చితిరి మఱికొన్నిదినంబులకు. 147
సీ. ఆరాజు నియతి గాంధారియు గొంతియు సంజయుండును దోన చనఁగ నగ్ని
హోత్రంబు గొని యాజకోత్కరం బగ్రేస[1]రం బయి పో నిజాశ్రమము విడిచి
యరిగె గంగాద్వారపరిసరారణ్యభాగమునకు నందు దుష్కరతపంబు
వాయుభక్షితఁ బూని జేయఁ దొడంగె గాంధారియు నీళ్ల నాహారకలన
తే. మోపి యొనరించె గొంతి మాసోపవాస,నియమమూఁదివర్తించె సంజయుఁడుసప్త
భోజనాంతరితం బగుభోజనంబు, వ్రతము గాఁగఁ జరించెఁ గౌరవ్యముఖ్య. 148
తే. యాజకులుదార యక్కురురాజు భక్తియుక్తి,నొద్ద నుంపఁగనగ్నిహోత్రహోమ
మాచరింతు రొక్కొకమరి యతఁడు పర్ణ,శాల వెడలి శూన్యాటవి సంచరించు
వ. విషమప్రదేశంబుల నవ్విభునకు సంజయుండును గాంధారికిఁ గుంతియుం గన్నై మెలంగుదు రొక్కనాఁడు వార లందఱు గంగాద్వారంబునఁ గృతస్నానులై యాశ్రమంబునకు వచ్చు చుండ మహావాతోద్ధూతం బై. 150
సీ. పటుతరంబగు ఛటచ్ఛటరవ మెసఁగంగ మ్రాఁకులఁ బొదలును గ్రాఁచికొనుచుఁ
గమరును నార్తనాదములును బెల్లుగ నఖిలమృగంబుల వాఁగికొనుచు
లాఁగలఁ బుట్టలలోఁగినశిఖల భుజంగమకులముల మ్రింగికొనుచు
వెగడొందియఱచుచు నెగయు బల్పులుఁగులఁబోగనూర్ధ్వకీలలఁబొదివికొనుచు
తే. దెసల నన్నిటఁ దనసముదీర్ణగతులు, దారుణస్ఫురణమున విస్తార మొంద
ఖేచరులకును భయముగ నేచి పరఁగె, నద్భుతోద్భవం బైనమహానలంబు. 151
వ. ఇ ట్లెరగలిచిచ్చు గవిసి చుట్టుముట్టిన నమ్మనుజనాథుండును నన్నాతులు నిరాహారులై యునికింజేసి యొక్కచోటఁ దఱియ నుఱికి తొలంగి పోవ లావు లేరై రట్టియెడ నారాజర్షిసత్తముండు సంజయుతోడ. 152
సీ. ఒక్కింతదెఱపి నీ వెక్కడ నైనను గనుఁగొని పొ మ్మగ్ని దనుక కుండ
నని చెప్పి తలఁగి పోఁ దనకు గాంధారికిఁ గుంతిభోజాత్మజకును నశక్య

1 రంబుగాఁగ నిజాశ్రమంబు విడిచి.

మగుటయుఁ జెప్పిన నడలొంది యాసూత[1]సుతుఁడు మీరును నొకచోటఁ వెడలి
పోవుట గలిగినఁ బోదు [2]గాకే దవాగ్నికి మిమ్ము నెర సేసి యకట పోదు
ఆ. నే మహాత్మ యనుఁడు నిలు వాసి యి ట్లున్న జనుల కివ్విధమున సమయు టెగ్గు
గాదు నీకుఁ బోఁకఁ గా వచ్చి యుండంగఁ బోవ కునికి పాపమునకుఁ బట్టు. 153
వ. అని పలికి యతనిం బోవ నొడంబఱిచి యప్పారగసత్తముండు సమాహిత
చిత్తుండై ప్రాఙ్ముఖాసీనుం డయ్యెఁ గాంధారియుం గుంతియు నవ్విధంబునం
గూర్చుండి రప్పుడు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రుతో యోగయుక్తుండవు గమ్మనియె
నతండు నట్లు సేసెఁ దదనంతరంబ 154
ఆ. ఒక్క తెఱపి సంజయుఁడు సని హిమశైల, మెక్కె నంత వారి నెల్ల నగ్ని
వొదివి కొనియె నిట్లు వోయి రమ్మువ్వురుఁ, బుణ్యలోకమునకు భూపవర్య. 155
సీ. పదపడి నృప యేను భాగీరథీతీరమున వచ్చుచుండి యవ్వనము దివ్య
మునులచే వీరా రట సని క్రమ్మఱంగ వచ్చినది యాదిగ నయ్యశేషవృత్త
మును నేర్పడఁగ వింటి మూఁడుకళేబరములుఁ గంటి నక్కురుపుంగవుండు
భార్యయుఁ బాండునిపత్నియు సద్గతి నొందిరి నీ వింక నుమ్మలింప
ఆ. కుండు మనిన శోక మొదవి యాతఁడు బాహు, లెత్తి యెలుఁగు సెలఁగ నేడ్వఁ దమ్ము
లడలు గదిరి యేడ్చి రవ్వార్త నంతిపురమున రోదనార్తరవము లెసఁగ. 156
వ. అవ్విశేషంబు. 157
క. విని పౌరజనసమూహము, లనయంబును వనట మునిఁగి హాహారవముల్
వినువీథి ముట్ట రోదన, మొనరిచె నవ్వేళఁ గరుణ ముత్కటమయ్యెన్. 158
క. నారదుఁ డుపశమఘటితులఁ, గౌరవసత్తమునిఁ దేర్పఁ గ్రమమున నాక్రం
దారవము లుడిగె బంధుజ, నారబ్ధము లైనయనునయాలాపములన్. 159

ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రప్రభృతులు మృతు లగుటకు శోకించుట

వ. అట్లు సమస్తజనంబులును విగతరోదను లై రప్పు డక్కౌరవనాథుండు నారద
మునియాననం బాలోకించి యి ట్లనియె. 160
సీ. ఎఱుఁగంగ వచ్చునే యెవ్వరి కెత్తఱి నేదెస యగునొ మునీంద్ర యేము
గలుగంగ దెసలేని పులుమానిసికిఁ బోలె నక్కురువృద్ధున కట్టిచావు
పాటిల్లె సముదీర్ణబాహుదర్పోజ్జ్వలు లైనపుత్త్రులు నూర్వు రట్లు గలిగి
బలము నాగాయుతప్రాణసమం బగునమ్మహారాజ కట్టె యడవిచిచ్చు
తే. వలనఁ దెగటాఱె నేమనఁగలదు కమల, ముఖుల తాలవృంతానిలములసుఖించు
ప్రభువె కంకగృధ్రావలిపక్షవాయు, వదర నిలఁ బడి యున్నవాఁ డక్కటకట.
క. కలమృదుమాగధగానం, బుల మేల్కను రాజు గృధ్రములునుం గాకం
బులు నఱవఁగ నిడుదనిదుర, నొలసి తెలుప దిక్కుమాలియున్నాఁడు గదే. 162
సీ. వల్లంభుం డొక్కసద్వ్రతముఁ బూనినఁ దానుఁ దద్వ్రత మూని గాంధారియతని

1 సూనుండు మీ రొకచోట. 2 గాక దవాగ్నికే మిమ్ము నెర సేసి యెట్లు పోదు.

పోయినగతిఁ బోయె నాయమ్మకై యంత వగవఁ బుత్త్రులరాజ్యవైభవంబు
విడిచి [1]మేయొంటక యడవికిఁ బోయిన తల్లికి వగచెద ధర్మసుతుఁడు
భీమసేనుండును బీభత్సుఁడును దనకడుపునఁ బుట్టినకొడుకు లట్టె

తే. [2]యుగ్గతంబునఁ దానుఁ గార్చిఁ గాల్చె,నకట యనాథయై దీనికి నంతరంగ
ములఁదుగక తల్లడిల్లక యాఁపటమున, నుడుక కలుమటఁబడక యెట్లుండెఁ జెపుమ.

క. విను ఖాండవదహనంబునఁ, దనకుఁ బ్రమోదంబు శక్రతనయుఁ డొసఁగె నా
తనతల్లిఁ గాల్పఁ దగునే, యనలునకుం గడుఁ గృతఘ్నుఁ డయ్యె మునీంద్రా.

సీ. మఱియుక్క నెవ్వగ మనమున జనియించె నాంబికేయుండు గార్చి నెఱసె
దానికి నెయ్యది యేను జేయుదునొక్కొ యనవుడు నారదుం డానృపాలు
తోడ నబ్భరతవృద్ధుఁడు శాంతి యొక్కఁడై సవిశేష మైనపూజావిధాన
మున నుపాసించి తగినయిష్టి సేసి యగ్నులఁ దొలునాడ వీడ్కొనియె ననియు

తే. నపుడు యాజకజనము లయ్యగ్నిచయము
నడవిలోన నుద్వాసించి [3]యరిగె ననియుఁ
బేర్చి యది యప్వనం బెల్ల నేర్చె ననియు
వింటి నాత్మాగ్నిఁ గాలె నావిభుఁడు వత్స. 165

ఉ. కావున నెవ్వగం బొరయఁ గాఁ బనిలేదు నరేంద్ర కొంతియుం
బావకు నప్పుడుం గరము భక్తిఁ దగం బరిచర్య సేసి దే
వావలి ప్రస్తుతింపఁగ నిరామయలోకము నొందె వారికి
నీ వుదకంబు లీ వలయు నిష్టమెయిం దిలసంయుతంబుగన్. 166

యుధిష్ఠిరుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకుఁ దిలోదకప్రదానంబు సేయుట

క. అనుజన్ములు నంతఃపుర, వనితాజనములును నీవు వసుధేశ్వర వే
చని నడపుఁ డుదకవిధి నీ, జనకునకును జననులకును జాహ్నవిలోనన్. 167

ఆ. అనిన లెస్స గాక యని ధర్మసుతుఁ డేక, వస్త్రధరణనియతి వఱల నెల్ల
వారు నట్ల యేఁగుదేరఁగఁ బౌరులు, బలసి చనఁగఁ జనియెఁ బౌరవేంద్ర. 168

వ. ఇట్లు చని గంగాస్నానం బాచరించి యమ్మహీపతి మొదలగు నర్హజనంబులు ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారికిం గుంతికిం దిలోదకప్రదానంబులు నిర్వర్తించి నివృత్తులై యశుచిత్వం బపనయించుటకుం బురబహిరంగణంబునఁ బటకుటీరప్రకరంబుల వసియించి రట్టియెడ. 169

సీ. అంబికేయాదుల యస్థిపుంజముల గంగాద్వారసలిలసంగమవిశిష్ట
సంస్కారమునఁ గూర్పఁ జాలెడుసంశుద్ధజనముల రావించి సబహుమాన
ఫణితుల వారి కప్పని యేర్పడఁగఁ జెప్పి పనిచె నక్కౌరవజనవిభుండు
శ్రాద్ధార్హదినమున వృద్ధానుమతి నతం డక్కురువృద్ధున కతనిసతికి

1 మెయ్యాడక యడవికి. 2 యనదతనమునఁ దానుఁ. 3 యరిగి రనియుఁ.

తే. గొంతికిని రత్నకాంచన గోతురంగ, హాస్తికన్యాధరిత్రీగృహాదిదాన
విధుల సర్వజనంబులు విస్మితులుగ, నియతిమెయిఁ బారలౌకికక్రియ లొనర్చె.

ఆ. మునిజనములు వచ్చి యనుమోద మందంగ, సకలబంధుజనులు సంతసిల్ల
నన్నపర్వతముల నాజ్యనదులఁ బిత్రు,మేధ ముల్లసిల్లె మేదినీశ 171

క. ద్వాదశదినములు నారదుఁ, డాదరమున నొద్ద నుండి యంతయుఁ గని స
మ్మోదంబుతోడ నాశీ,[1]ర్వాదం బొనరించెఁ బాండవప్రవరునకున్. 172

వ. అమ్మునీంద్రునిం దక్కనుం గలుగు తపస్విసత్తముల సమర్చితులం గావించి యుధిష్ఠిరుం డామంత్రితులం జేసిన నాసంయమివరులు నిజనివాసంబులకుం జని రానృపకుంజరుండు బంధుమిత్రసహితుం డై కుంజరపురంబు ప్రవేశించె నిత్తెఱంగున నాంబికేయునకు భారతరణంబు పిదప దానాదిపుణ్యక్రియాకలాపకరణంబులం బురంబునం బదియేనును దపోనియమంబున వనంబున మూఁడు నుంగా బదునెనిమిదిసంవత్సరంబులు సనియె నివ్విధంబున వైచిత్రవీర్యని[2]సంసేవన సమస్తప్రకారంబుల సంఘటించి కృతార్థతానందంబు నొంది ధర్మనందనుండు జనంబు లభినందించు చందంబున సామ్రాజ్యంబుఁ బాలించె నని యిట్లు ధృతరాష్ట్రుని యాశ్రమవాసంబువిషయం బైనవర్తనంబు వైశంపాయనుండు సెప్పిన విని జనమేజయుండు మహాత్మా యిట్లు కృతకృత్యతం బొందిన పాండవాగ్రజుండు భూభారంబు నిర్వహించుచుండం బదంపడి పుట్టిన విశేషంబు లెఱింగింపవే యనుటయు. 173

శా. కారుణ్యాత్మకదృక్ప్రచార గతసంకల్పాంతరంగస్థితి
స్మేరాకార పతంగమధ్యమమరీచివ్యాప్తిమూర్ఛత్సుధా
ధారారూపవిహార నిర్మితజగత్సంసార నానాగమ
క్షీరోద్యన్నవనీతతాలసిత నిశ్చిత్తత్త్వ సంభాసితా. 174

క. నిర్మలసంవిదుపాస్య ధర్మకరణదుర్వికాస్య దైత్యశ్రేణీ
నిర్మథన కేళినిర్జర, శర్మకృతివిహారశీల సంయమిలోలా. 175

మాలిని. సముదవిమదదూరా సన్న రక్షాప్రసన్నా
శమశుభమయమూర్తి స్ఫార దుర్లక్షసారా
దమవిభవసముద్యద్ధాన నిస్సీమభూమా 176
సమహృదయలసత్సంసర్గ సానందవర్గా.

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నాశ్రమవాసపర్వంబు నందుఁ ద్వితీయాశ్వాసము. 177

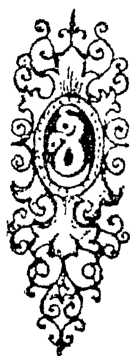
1 ర్వాదంబుల నొసఁగెఁ. 2 సమస్తప్రకారంబుల నారాధించి కృతా.

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

మౌసలపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము

క. శ్రీధర్మకామహృదయస
మాధానాధానకారకాంఘ్రిసరోజా
బోధఘనవ్యాసపరస
మాధిసమాలీఢతేజ హరిహరనాథా. 1

ధర్మజురాజ్యంబున నుత్పాతంబులు దోఁచుట

క. దేవా జనమేజయధా,త్రీవల్లభునకు నుదాత్తతేజోదీప్తుం
డావైశంపాయనుఁడు ప్రి,యావేశస్మేరచిత్తుఁ డై యి ట్లనియెన్. 2

సీ. భారతసంగ్రామపారీణుఁ డై జయరమ యుల్లసిల్ల సామ్రాజ్యమునకుఁ
బాండవముఖ్యునిఁ బట్టంబు గట్టిన యది యాది గాఁగ ముప్పదియు నైదు
సంవత్సరంబులు [1]సన ననంతరవత్సరంబునఁ బ్రజకు భయంబు వొనర్చు
నుత్పాతములు పుట్టె నుర్వీశ విను మహావాయువు శర్కరావర్షి యగుచు

ఆ. వీచు నర్కునుదయవేళల బింబంబు, బలసి తోఁచు ఘనకబంధసమితి
నీరదములు లేక నిర్ఘాతపాతముల్, గలుగు నుల్క లెల్లకడల డుల్లు. 3

క. పరివేషము లినరజనీ,కరులకు నతిరూక్షరుచులు గలిగి గలుగు నం
బర మెల్లఁ గప్పి వేసవిఁ, బరఁగుం బెనుమూడమంచు పౌరవముఖ్యా. 4

సీ. ఇ ట్లనుదినమును నెన్ని యేనియును మహోత్పాతములు పుట్టుచుండఁ గొంత
కాలంబు వోవంగఁ గౌంతేయముఖ్యుండు వినియె నొండొరులతోఁ బెనఁగి సర్వ
యాదవులును దెగి రంబుజనాభుండు హలధరుండును దక్కనని నరేంద్ర
విని భీమసేనుని విజయుఁ బ్పు నకులుని సహదేవు రావించి సంభృతార్తి

తే. యగుచు నవ్వార్త యెఱింగించె నందఱకును,వార లేవురు నెవ్వగల్ గూరుమాన
సములు గలఁగ నత్యంతవిషణ్ణు లైరి, సకలజనకోటులును శోకజలధి మునుఁగ.

---

[1] సనిన యనంతరవర్తన సెల్లంగ వసుధలోన.

తే. అనిన విని యమ్మహీపతి యాదవులకుఁ, బోరు పములోనఁ గలిగినకారణంబు
వారివృత్తాంతములు వినవలతుఁ జెప్పు, మనుడు నమ్ముని యి ట్లను నతనితోడ.

క. ద్వారవతికిఁ గణ్వుండును, నారదమునివరుఁడు గాధినందనుఁడును బెం
పారంగఁ దొల్లి వచ్చిరి, నారాయణుఁ జూచువేడ్క నరవరముఖ్యా. 7

సీ. చనుదెంచి పురవీథిఁ జనునవసరమున వృష్ణికుమారులు విధివశమున
మనముల నవినీతి జనియింప సాంబున కంగనాలంకార మమరఁ జేసి
కొని వచ్చి యమ్మహామునివర్గమునకు మిథ్యావినయమున వందన మొనర్చి
నిభృతు లై కారుణ్యనియతాత్ములార యీభామిని బభ్రునిభార్య ప్రజలఁ

తే. గనునె యిది యని యడిగినఁ గౌరవేంద్ర, యత్తపోధనవర్యు లయ్యాగడమున
కాత్మ లందుఁ గ్రోధానల మగ్గలముగ, నెలయ నక్కుమారులతోడ నిట్లు లనిరి.

క. అంబుజనాభునికొడుకు, సాంబుఁడు గను యాదవక్షయాపాదనక
ల్యం బగుముసలము మావచనంబున కనృతంబు లేదు నమ్ముఁడు మీఁగల్. 9

సీ దామోదరుఁడు హలధరుఁడును దక్కంగ యాదవు లెల్లను నమ్ముసలము
నద్భుతశక్తి గీటడఁగుదు రబ్బలదేవుండు దన దైనదేహ మధిక
నిష్ఠమై విడిచి వార్నిధిఁ బ్రవేశించు భూశయ్య నుండంగ నాచక్రధరుని
జర యనురాక్షసి వెరవునఁ [1]బట్టి క్రమించుఁ బోం డని చెప్పి మెచ్చుగాదు

ఆ. మనము కృష్ణు నింకఁ గను టనియెడుబుద్ధి, నమ్మహామునీంద్రు లపుడు మరలి
యాత్మవాసములకు నరిగిరి తదనంతరంబ కృష్ణుఁ డవ్విధంబు వినియె. 10

క. విని కాలవేది యగు నవ్వనజాక్షుఁడు నియతి నగునవస్థకుఁ దలఁపం
జన దన్యథాత్వకరణం, బని యూహించుచు నుపేక్ష యాత్మ నొలయఁగన్. 11

క. తనచుట్లు నున్నబంధులఁ, గనుఁగొని యిట్టిది విధాత్రకరణీయం బి
ప్పని మనవారలయొప్పని, తనమున మూఁడె నని వంతఁ దలపోయకుఁడీ. 12

మునిశాపంబున సాంబునికడుపున ముసలంబు పుట్టుట

సీ. అని పల్కి యభ్యంతరావాసమున కేఁగె మఱునాఁడు సాంబకుమారుకడుపు
లోనుండి జముదూత వోనిభయంకరనిష్ఠురముసలంబు నిర్గమించె
దానికి నత్యద్భుతంబును భయమును గదురంగ వసుదేవుకడకుఁ బాఱి
బంధు లయ్యాదవపతి కెఱిఁగించిన నలఁదురి వెలువెల్ల నగుచుఁ గొంత

తే. ప్రొద్దు నివ్వెఱఁ గంది యాభూవరుండు, కడు రయంబున రోఁకలి పొడిగఁ జేసి
వనధిలోపలఁ జల్లంగ వారిఁ బనిచె, వారలును నట్ల చేసిరి కౌరవేంద్ర. 13

క మునిశాపశక్తి మానుష, మునఁ ద్రోవఁగ రామి యుల్లములఁ దలఁపక య
జ్జనపతియు బాంధవులు న, ట్లొనర్చి యూఱడిలి యుండి రుర్వీనాథా. 14

క. పదపడి ధృతరాష్ట్రమహిషి, యదయహృదయ యై సమస్తయాదవులకు బె

1 బిట్టాక్రమించు.

ట్టిక మగుశాపం బిచ్చుట, విదిత మయిన సజ్జనములు వెఱచుచు నుండన్. 15

క. కాలం బగుటయుఁ గురుభూ,పాలోత్తమ యాదవేంద్రపట్టణమున వ్యా
త్కాలుప్యసమాపాదన,శాలిమహోత్పాతముల్ ప్రజాతము లయ్యెన్. 16

తే. అరుణములు ఘూర్ణితంబులు నైనలోచ
నములు మెఱయ మహోగ్రదండము ధరించి
తిరుగు నొక్కొక్కచోటను దృశ్యుఁ డగుచు
నంతకుం డిదె యదె తోఁచె ననఁగ నధిప. 17

ద్వారకాపురంబున మహోత్పాతము లనేకములు పుట్టుట.

తే. నీలపింగళదేహ మాభీలభంగి,కముగ నమ్మెయి వర్తించు జముఁడు సకల
వృష్ణిభోజాంధకోత్సాదివిహారణమున, మునులశాపంబు ప్రేరేప మనుజనాథ. 18

సీ. చిలుకలు గూబలయెలుఁగులచందంబు దోఁపంగ నఱచు రాత్రులను దినము
లందును నక్కలయట్లు మేఁకలు గూయు మొదవుపిండునకు గాడిదలు వుట్టు
ముంగుల కుదయించు మూషికంబులు గుక్క లెల్లను బిల్లుల నీను బలుఁడు
హరియును దక్కఁగ యాదవనివహంబు బ్రాహ్మణప్రతతికి బాధ సేయు

తే. గురుల కవమాన మొనరించుఁ దిరుగు లజ్జ
విడిచి యభిలాషములవెంట విభులపంపు
సేయ కున్మార్గములఁ దమచిత్తములకు
వచ్చినట్ల వర్తింతురు వనిత లధిప. 19

క. అనలములు హోమకాలం,బున నానాభూతవర్ణములతోడ శిఖల్
మనుజేశ్వర వామావ,ర్తన మొందఁగ నుగ్రగంధరౌద్రంబు లగున్. 20

క. విను కూడుగూర పాకము, గనుఁగొని ప్రాయి వాపి డింపఁ గా నప్పుడ సం
జనితము లై పుర్వులు గల,గొన మిలమిల మెదలు నందుఁ గురుకులముఖ్యా.

సీ. అనుదినంబును నిట్టి లశుభసూచకములు దోఁపంగ సర్వవిదుండు కృష్ణుఁ
డంతరంగమున సమాలోచనము సేసి గాంధారి పుత్త్రశోకమునఁ జేసి
కోపంబు గదిరిన శాపంబు ముప్పదియాఱవు నేఁ డెల్ల యాదవులకు
నాశ [1]మన్యోన్యహననమున నగుటకు నిచ్చె నిక్కించి యయ్యేఁడు వచ్చెఁ

ఆ. దప్ప దది ఫలించు దానికిఁ దీర్థస,మీపభూమి యైన మేలు గాదె
యని నరేంద్ర యమ్మహాత్ముఁ డీభంగి నూ,హించి తెఱఁగు నిశ్చయించెఁ దివిరి.

ఆ. అట్లు నిశ్చయించి యాదవనివహాక్ష,యంబు దివ్యబుద్ధి నరసి యపర
దివసకలిత మగుటఁ దెల్లంబు గానిఁ గ, కొని యతండు పెద్దకొలువులోన. 23

ఉ. జాతర సేయఁగా వలయు సర్వజనంబులు నంబురాశికిఁ
బ్రీతిగ భక్తితోడ నని బంధుల కెల్లను జెప్పి వీట వి

---

1 మన్యోన్యవధనన మగుటకు నిచ్చె నిక్కించి యయ్యేఁడు నేఁడు వచ్చె.

భ్ర్యాలిగ నప్డు పాటుటకు నర్హునిఁ బంచిన ఘంటికాస్వనో
పేతము గాఁగ వాఁ డెలమిఁ బెద్దయెలుంగునఁ జాల నెల్లెడన్. 24

సీ. ఆరేయిఁ గల నెల్లవారును గోరదాడలును నల్లని మేను గలనెలంత
యొక్కత యిలు సొచ్చి యువిదల నీడిచి కొనిపోవ శస్త్రాస్త్రకోటికేతు
చయమును భూషణసమితియు రాక్షసు లపహరింపఁగ గని రపరదినము
నం దగ్నిద త్తంబు నబ్జనాభంబును నైనకృష్ణునిచక్ర మద్భుతముగ

ఆ. నెగసి యఖిలజనులు నీక్షింప దివమున, కరిగె నమ్మహాత్మగరుడకేత
నంబుఁ దోన చనియె నరవర రోహిణీ,తనయుతాటినిడము ననుసరించె. 25

తే. విభుము సుగ్రీవమును శైబ్యమునువలాహ,కంబు మేఘపుష్పంబునాఁగలుగునట్టి
వాహనంబులతోఁ గూడ వాసుదేవు, తేరు తదవసరంబున దివికి నరిగె. 26

క. వెడలుండు తీర్థయాత్రకుఁ, గడువేగం బనిరి సురలు గగనంబున న
ప్పుడు సువ్యక్తముగా నెక్కు డెలుంగులు నెలఁగ రాజకులమౌళిమణీ. 27

క. అవి గనియు వినియు నులుకక, నవరణ లొప్పార నపు డసంభ్రము లై యా
దవులు మనోజ్ఞము లగుసీ,ధువులును మాంసములు వేడ్కతో నింటింటన్. 28

యాదవు లందఱుఁ గృష్ణసహితు లై సముద్రతీరమునకుఁ బోవుట

సీ. సమకట్టికొనుచు భోజ్యములు భక్ష్యంబులు నానావిధముల నొనర్చికొనుచు
క్షీరశర్కరలును ఘృతబహుభంగికవ్యంజనంబులు వివిధాన్నపాన
ములును నక్షతగంధములును బుష్పంబులు గావించుకొని బలుగావళులును
దలమోపులును బండ్లఁ దమతోడ నొప్పారి చనుదేరఁ గరులు నశ్వములు నరద

తే. ములు నలంకారవిరచనములు నుదాత్త
లలితరేఖంబు లగుమాల్యములును భూష
ణములు నాలేపనములు వస్త్రములు వింత
చెన్ను సేయఁ జేష్టలు విలసిల్లుచుండ. 29

క. తనరథము లేమి నొండొక, ఘనరథమును దారుకుండు గైకొని యెలమిం
గొని రా వెడవెడ గై సే,సినకృష్ణుఁడు నిర్వికారచిత్తత వెడలెన్.

ఆ. తోడవు చీర పూఁత తొంటియట్టులు గాఁగ, నేమివాహనంబు నెక్క కించు
కేని వికృతి లేనిహృదయంబు మిత్రసం,భాషణంబు గలిగి బలుఁడు వెడలె. 31

క. ఆందోళికాదివాహన, సందోహంబున నితాంతచారుత్వము చె
న్నొందఁగ సమలంకృత లగు, సుందరు లేతేర విభవశోభితభంగిన్. 32

చ. వెలువడి లీల నేఁగి మును వేడ్క నొనర్చిన మేటిచప్పరం
బుల నెలమిన్ మహార్ణవముపొంత వసించిన నుద్ధవుండు దా
నలఘుతపం బొనర్చుటకు నై విపినంబున కేగువాఁడు గాఁ
బలికిన దాని కొండొకఁడుఁ బల్కఁడ కృష్ణుఁడు కాలవేదితన్. 33

వ. అంత బలుండును బోవ నిశ్చయించి చెప్పిన. 34

చ. పలుకక మ్రొక్కి వీడుకొలుపంగ వనంబున కప్పురోహితుం
డలఘువినిశ్చయంబు వగ పంతయు మాన్పఁగఁ బోయె నాతనిన్
హలధరుఁ డన్పఁ బోయి వినయంబున భక్తియుఁ దోఁప నయ్యనా
కులు నట పుచ్చి యొక్కెడ నకుంఠితనిర్ణయశాంతచిత్తుఁ డై. 35

క. విను మొక్కఁడు నొకభూరుహ,మునమూలంబున నిరస్తమోహాంధత్వం
బున వెలుఁగు బుద్ధివిజ్ఞే,యనిరూఢతఁ జేసి యుండె నాసీనుం డై. 36

ఉ. భూమిసురావళీమహితభోజనతంత్రముఁ దీర్పఁ బూని హృ
ద్యామలరాజితంబు లగు నట్లొనరించినకూడుగూర లా
కోమలు లాఁగఁగాఁ గడఁగి క్రోఁతుల కన్నియుఁ బంచి పెట్టి రు
ద్దామవిహారలీల వసుధావర యాదవు లేమి సెప్పుదున్. 37

చ. పదపడి గీతవాద్యగతి బంధురనృత్యము లుల్లసిల్లఁగా
నుదధికి నంచితాక్షతమహోత్తరగంధవిశిష్టపుష్పసం
పదలు బహుప్రకారముఁ బ్రస్తుతి కెక్కఁగఁ బూజ నేసి పెం
పొదవ నివేద్య మిచ్చిరి సముజ్జ్వలహృద్యపదార్థకోటులన్. 38

చ. విను తదనంతరంబ మదవిహ్వలభావము సేయఁ జాలి యిం
పొనరినయాసవంబులు సముత్సుకతం గనకంపుఁగోరలం
గొని హరిసన్నిధానమునఁ గ్రోలిరి యాదవు లంతరంగమో
దనకరణంబు లై నయుపదంశములం గొనుచున్ మహీశ్వరా. 39

తే. సాత్యకియుఁ గృతవర్మయుఁ జారుదేష్ణుఁ
డును గదుండును బ్రద్యుమ్నుఁడును మొదలుగఁ
గలుగుయాదవు లెల్లను గాంక్షఁ బాన
విధి యొనర్చిరి పెల్లుగ విధివశమున. 40

తే. వృష్ణిభోజాంధకులు కురువీర యిట్లు, రేఁగి మద్యపానం బొనరించి మదముఁ
బొంది కేకిసలాడుచుఁ బొందు వడని,పలుకు లెసఁగంగఁ దిరిగి నవ్వులు సెలంగ. 41

సాత్యకికృతవర్మలకు రోషజనకంబుగాఁ గలిగినసంవాదము

సీ. [1]ఉన్మార్గవర్తు లై యుండిరి విను మట్టియవసరంబున ఘూర్ణితారుణంబు
లయిననేత్రముల సాత్యకి కృతవర్మునివదనంబు గనుఁగొని మద మెలర్ప
నొద్ద నిల్చున్నప్రద్యుమ్ను[2]చే సఱచుచు నవమాన మేర్పడునట్టిభంగిఁ
బెలుచ నవ్వి యరాతిబృందంబు నిద్రావశత్వంబుఁ బొందుటఁ జావువోని

తే. దుష్టదశ నొంది యుండఁగఁ దుచ్ఛుఁడేని
నడరి వధియింపఁగాఁ జొరఁ డనిన రాజ

1 ఉన్మత్తచిత్తు లై. 2 జెచ్చెర నవ.

తనయుఁ డంతకసాపంబు సేయునె యుతంపు
బాడి చెనకు యిస్సిరో యిట్టిపోటుఁ బోటు

తే. అనిన బ్రద్యుమ్నుఁ డిది నీచు లయినవారి, తెఱవు వృష్ణివంశోత్తమ దీని నిట్లు
నీవు వాక్రువ్వ నేటికిఁ బోవ విడుపు, జను లితనిఁ బ్రువ్వఁ దిట్టుట సాల దెట్లు.

చ. అన విని రోషచిహ్నవికృతాననుఁ డై కృతవర్మ సాత్యకిం
గనుఁగొని సిగ్గు లేక యొరుకయ్యము నీ కిటు లుగ్గడింపఁగాఁ
జనునె కిరీటి చే నఱుక శాంతత నొందినసోమదత్తనం
దనుతల ద్రుంపవే మఱచితా యిసిరో యిది పోరిపాడియే. 44

సీ. అనియె దానికి హరి యంభోజపతిమీఁదఁ గడు నెఱ్ఱ నైనక్రేఁగంటిచూడ్కి
నిగిడించి సక్రోధ మగు మానసంబుతో నఖిలభోజులఁ గలయంగఁ జూచె
నప్పుడు సాత్యకి హరితోడఁ గృతవర్మననుజుండు శతధన్వుఁ డనుచితోద్య
మమున సత్రాజిత్తు మహితాత్ము మాననీయుని శమంతకమణికిని వధించెఁ

తే. గాదె యని వారిదెసఁ గీడు గానిపింపఁ
బలికె నవ్వాదు విని సత్యభామ గోప
మడరి వనితాస్వభావోద్గతాశ్రుపూర
యగుచు హరియగ్రతలమున కరుగుదెంచె. 45

క. కనుఁగొని హరి కతిరోషము, జనియించెను దానిఁ జూచి సాత్యకి యద్దే
వునకును దేవికినిం బ్రియ, మొనరించెద నని తలంచి యుద్వృత్తుం డై. 46

మ. కృతవర్మం బటుదృష్టిఁ జూచి కినుకం గెంపారువక్త్రంబుతో
నితఁ డాచార్యసుతుండు దోడ్పడఁగ రేయొల్లక వడిం గిట్టి క
ష్టతరోత్సాహత ద్రౌపదేయులను ధృష్టద్యుమ్నుఁ దత్సోదర
ప్రతతిం జంపిననీచు వారలగతిం బ్రాపించు టర్హం బగున్. 47

మద్యపానమత్తుఁ డైనసాత్యకి కృతవర్మతల నఱకుట

మ. అనుచున్ సంయమిశాపజాతముసలాత్యంతాద్భుతస్ఫీతశ
క్తినిరూఢంబుగ నూనినట్టినిజనిస్త్రింశంబు శీఘ్రింబునం
గొనితద్దీధితిరాజిచే నతనిమూర్ధ్నిన్ విహ్వలత్వంబు నొం
ద నుదగ్రోద్ధతిఁ ద్రుంచెఁ దద్గళము [1]రక్తాంబుప్రసారంబుగన్. 48

తే. అట్లు కృతవర్మఁ దెగటార్చి యాతఁ డంత
నిలువ క్రుద్ధుఁ డయి భోజకులముమీఁదఁ
గవిసె బాహావిలాసంబు [2]ఖడ్గదీప్తి
చయము మెఱయంగ సంరంభసత్వరముగ. 49

చ. కవిసినఁ జూచి యాఁగుటకుఁ గా నలినాక్షుఁడు వోవునంత నా

---

1 రక్తంబుల్ ప్రసారంబుగన్. 2 ఖచరదృష్టి, చయము నొదిఁగింప.

హావఖురు లైనభోజులును నంధకవీరులు నొక్కఁ డై పెసల్
సెవుడు పడంగ నార్చి యతిశీఘ్రత సాత్యకిఁ జుట్టుముట్టి ర
ప్పు విమలబోధుఁ డాహరి కడుం గన లొందియుఁ గాలవేఁచితన్. 50

ఉ. సప్పునిఁ గాచునట్టిసముదగ్రత నైకొన నొల్లఁ డయ్యె వే
గమ్మున రుక్మిణీసుతుఁ డఖండపరాక్రము మొప్పఁ గిట్టి శౌ
ర్యమ్ము భుజాబలమ్ము మెఱయం గని సాత్యకి సంతసిల్లి ద
ర్పమ్మునఁ జేర్చె మెచ్చొలసి ప్రస్తుతి సేసిరి చూచుఖేచరుల్. 51

చ. కనుఁగొని వృష్ణివీరులు నికామసముజ్జ్వలరోషవహ్ని నె
మ్మనమున నుత్థితంబుగ సమత్సరశౌర్యము విక్రమోద్ధతిం
బెనుపఁగ వార లిద్దఱకుఁ బ్రీతియొలర్పఁగ సింహనాదము
ల్ఘనపథ మెల్ల నిండఁగ బలంబుఁ జలంబును నుల్లసిల్లఁగన్. 52

క. భోజాంధకసంగమునవి, రాజిత మగునబ్బలంబు రౌద్రోద్రేక
భ్రాజితు లయి తాఁకి పెనఁగి, రేజాలియు లేక కృష్ణుఁ డీక్షింపంగన్. 53

క. అయ్యిరు[1]దెఱఁగున కప్పుడు, కయ్యమునకుఁ బరమసాధకంబుగఁ గలిగెన్
ముయ్యంచుతుంగ యచ్చట, దయ్యమునేర్పు విను సెప్పెదం గురునాథా. 54

చ. మునివరశాపసంభవదమోఘగతిన్ ముసలంబు పొద్భుతం
బును నతిదారుణంబు నగుభూరిసముద్భటశక్తిఖేలనం
బున ముసలత్వవిస్ఫురణముం గలిగించెఁ బ్రవేశలీలఁ నై
కొనిసమరప్రవర్తనము ఘోరతరంబుగ [2]నెల్లతుంగలన్. 55

క. పొడి గాఁగఁ జేసి యమ్మెయి, జడనిధిలో వృష్ణివరుఁడు సల్లించినను
జెడ దయ్యె మునివరులయుక్కుడుశక్తిని ముసలశక్తి కురువంశవరా. 56

సీ. యాదవవీరుల కాసమయంబున మద్యపానోద్భూతమదము పేర్మి
మునివరామోఘవచనదివ్యశక్తినిఁ జేసి కల్గద తుంగ వ్రేసినంత
టన ప్రతిభటునకుఁ దనుపీడ గలుగునే యనువివేకము దానిఁ గొని విరోధి
నడచినయప్పుడు మిడుక లే కిలఁ బడఁ గని యిది యెట్లొకో యని తలంచు

తే. టయును గావున సమర మిట్టలపుభంగిఁ, జెల్లె గృత్రిమముసలచండోల్లసనము
లతిశయిల్లఁగ వారి కన్యోన్యవధవి,హారదుర్వారసంచారఘోర మగుచు. 57

ఆ. తండ్రి పుత్త్రుఁ డన్న దమ్ముఁడు నాక య, య్యిరుదెఱంగువారు నేపు రేఁగి
మడియ మోఁద గాలిఁ బడుప్రాఁకుగములతె,ఱంగు దోఁచె నేమనంగఁగలదు.

క. మునిశాపము వారలమది, ననయము నస మెక్కఁ జేయ నం దొకఁ డైనన్
విను మరలుటదెరలుట లే, కని బెట్టుగఁ జేసి రధిప యార్పులు సెలఁగన్. 59

తే. అట్టియెడ విను భోజులు నంధకులును
జాలఁ గలుగుట బ్రబలుండు సాత్యకియు స

---

2 దెఱఁగుల కప్పుడు. 2 దుంగయేటులన్.

ముగ్రశక్తి ప్రద్యుమ్నుఁడు నాఁడి డాఁగి
మడిసె వారిచే వృష్ణిసమాజ మెల్ల. 60

సీ. అనిరుద్ధుఁ బ్రద్యుమ్ను సాంబుని సాత్యకి గదునిని మఱియును గలుగువృష్ణి
వరుల నంధకభోజవర్గపరాక్రమక్రీడల సమసి యాక్షితితలమునఁ
బడియుండఁ గనుఁగొని పరమమునీంద్రశాపంబు మహాశక్తిఁ బద్మనాభుఁ
డను దీవ్రకోపాగ్ని తనదుచిత్తమున నుద్ధురమై జనింపంగ దురములోనఁ

తే. బడక శేషించి మెఱసిన ప్రతిభటాళి, మీఁదఁగవిసి తుంగలఁ గొనిమోఁది నిరవ
శేషముగఁ జేసె నిట్టు లశేషయాదవులును మౌసలవిస్ఫూర్తిఁ బొలిసి రధిప.

క. నారాయణుఁ డప్పుడు గాంధారీవాక్యంబు తెఱఁగు దలఁచి మనమునం
బారంబుఁ బొందెనే యిది, యూరూపున ననుచు సంగరావని నొకఁడున్. 62

క. నిలుచున్నఁ జూచి రణసంకులతఁ బడకయున్న దారుకుఁడు బభ్రుఁడు న
జ్జలరుహనాభుసమీపస్థలికిం జని యిట్టు లని రతనితోడ నృపా. 63

తే. అఖిలజనమును సంహృత మయ్యె నిచట, నేల బలభద్రదేవుఁ డున్నెడముకుంద
యరసికొనిపోయి యాతనిచరితమునకు, ననుగుణం బైనవర్తన మాచరింపు. 64

అనుటయు నట్ల కాక యని యంబుజనాభుఁడు బభ్రుదారుకు
చ. ల్మనములు దల్లడిల్లఁగఁ గెలంకుల రా బలభద్రదేవుపో
యినదెస నాదరం బెసఁగ నేఁగి కురుక్షితిపాగ్రగణ్య యా
ఘనతరమూర్తి నవ్వలనఁ గాంచె మహీజముపొంత నుండఁగన్. 65

యాదవులెల్ల మడిసినపిదపఁ గృష్ణుఁ డర్జునుం దోడ్తేర దారుకుం బంపుట

సీ. కాంచి దారుకుదెసఁ గనుఁగొని నీవు వే పాండుతనూజులపాలి కరిగి
వారికి యాదవవర్గసంక్షయవిధ మెఱిఁగించి యర్జును నిందుఁ దెమ్ము
నావుడు నతఁడు మహావేగవంతంబు లగురథ్యములఁ బట్టి యలఁతియరద
మునఁ బూన్చికొని రయంబున నేఁగె నప్పు డమ్మురవైరి బభ్రునిమోముఁ జూచి

ఆ. యతివపిండుఁ గుంజరాదులఁ బురిఁ జేర్చి, యరుగుదెమ్ము వేగ మనిన నాతఁ
డట్ల చేయుపనికి నయి చన నొకబోయ, త్రుంగఁ జేసె నతనిఁ దుంగ వ్రేసి. 66

క. హరికిఁ గానవచ్చునంతదవ్వుల నట్లు, వడియె బభ్రుఁ డతనిపాటుఁ జూచి
సంయమీంద్రశాపశక్తికి నద్భుత, మంది యమ్ముకుందుఁ డన్నతోడ. 67

క. సామజరథతురగములను, రాములఁ బురి సేర్చి యే మరలి వచ్చెద నీ
భూమిజముకడన నిలువు ద,యామయ నా రాక వార్చి యనియె నరేంద్రా 68

సీ. అని గజాదుల నింతులను గొని పురి కేఁగి వసుదేవుఁ గాంచి యవ్వసుమతీశు
తోఁ దగ నిట్లను దొల్లి [1]కౌరవకులక్షయము సూచితి నేఁడు సకలయాద
వులనాశమును గంటి నలఘుతేజోధన యఖిలబాంధవహీన మయినయిచటి
మనువున వర్తింప మనసు గొల్పదు మున్న యన్న కాననమున కరిగినాఁడు

1 యేకౌరవక్షయమ్ము

తే. భవ్యతపమున నాబలభద్రుఁ గూడి, యేను తప మాచరించెద నింక మీర
లరసికొనుఁడు సర్వంబును నరుఁడు వచ్చు, నిందు మీపంపునేఁతకై యెల్లి నేఁడు.

క. అనుచు నతనిపాదంబులు, తనఫాలతలంబు సోఁకఁ దాత్పర్యమునన్
వినతి నడపె నంతక మును, వినియె జనులచేత సమరవిధ మతఁ డధిపా. 70

చ. విని బలుజీవి వోయి మది విహ్వలమై వెయి వ్రాసుపాటు నొం
ద నునికి మీఁదఁ గేశవుఁడు దానును రాముఁడు నిల్లు వాసి కా
ననమున నుండువార మని నైష్ఠికతం బలుకంగ నున్న చే
తనయు నడంగఁ జేష్టితము దక్కి శవాకృతి నుండె నత్తఱిన్. 71

క. తనమాటలు నజ్జనన్యా,థునవస్థయు వినియుఁ గనియు దురపిల్లి సతీ
జను లొక్కటఁ బెల్లాక్రం,దన మొనరించిన మురారి దయ మది నొలయన్. 72

సీ. అందఱ నూరార్చి యర్జునుం డిప్పుడ వచ్చు నిచ్చటికి మీ వంత లెల్ల
దీర్చు నక్కురుకులదీపకుం డని యుపశమవాక్యములఁ దేర్చి జనకుపాల
నాసీనుఁ డయి తదీయాంఘ్రిపద్మంబులు తనచారుపాణిపద్మముల మెత్త
మెత్తన యొత్తుచు మేలుపొందఁ గర్జంపుఁబలుకులఁ జిత్తవిభ్రమము మాన్చి

తే. మఱియుఁ బార్థునిరాక పల్మఱును జెప్పి
యన్నయాధుర్యుఁడు పనిసేయ నున్నవారిఁ
గరితురంగాదికముల మీ రరసికొనుఁడు
వినుఁడు కర్తవ్య మిట్టిది వేయు నేల. 73

క. అని తెగఁ బలికి యతని వీ,డ్కొని రామునికడకుఁ జని యకుంఠితభక్తిన్
వినతుం డయి మనజనకుని, యనుమతి వచ్చితి మహాత్మ యనియె నరేంద్రా. 74

బలరాముఁడు శరీరంబు విడిచి యనంతునియందుఁ గలయుట

సీ. తదనంతరంబ యద్దామోదరుఁడు రామువదనసరోజంబువలన వెడలఁ
గనియె మహాభుజంగము నరుణచ్ఛాయ మై పొల్చువక్త్రసహస్రకంబు
మణుల వెలింగెడుఫణములుఁ దెలుపారి పర్వతాభోగనిభంబు నైన
మేనిపెంపును గలదాని నట్లాబలభద్రుండు నిజయోగబలముపేర్మిఁ

ఆ. దనదుతనువు విడిచి [1]చనియె వియద్వీథి, నంబునిధికి నమ్మహాత్ము నెదురు
కొనియె వరుణుఁ డధికవినయంబుతో నాగ,కులము లెల్ల వచ్చి కొలిచె భక్తి.

ఆ. అహికులాగ్రగణ్యుఁ [2]డైనవాసుకియుఁ గ,ర్కోటకుండుఁ దక్షకుండు వారు
ణుండుఁ గుంజరుండునుం గుముదుండును, దుర్ముఖుండునుం బృథుశ్రవుండు. 76

తే. హ్రాదుఁడును వక్రదంతుండుఁ గ్రోధనాము
కుండు శంఖుండుఁ బుండరీకుండు మిశ్రి
యును నజేయుండు ధృతరాష్ట్రుఁడును మొదలుఁగ
నరుగుదెంచిరి యద్దేవు నర్థిఁ గొలువ. 77

---

[1] చనియెను వినువీధి. [2] లైన వాసుకియుఁ.

ఆ. పరమకౌతుకంబు భవ్యభక్తియు నొప్ప, యంగ వచ్చి కొలిచె నాఘణీంద్రు
గంగ యాది గాఁగఁ గలమహానదులు స్వముజ్జ్వలాభిరామమూర్తు లొంది. 78

క. అంతయును దివ్యదృష్టి, క్రాంతి యగుమురాంతకుండు గనుఁగొన సమ్మూ
ర్త్యంతరము గలపికొనియె న,నంతుఁడు దనపరమమూర్తియందు నరేంద్రా. 79

సీ. అట్లగ్రజుఁడు చన్న నచ్చటు వాసి యం
తంతఁ గ్రుమ్మరుచు మురారి సకల
[1]లోకపాలనకు భూలోకంబునందుఁ దాఁ
బుట్టంగ వలసినయట్టిమేటి
పను లెల్లఁ దీఱుట మనమునఁ దలపోసి
తనువిముక్తికి నిమిత్తంబుఁ దలఁచి
మునులవాక్యము తెఱంగును దొల్లి దుర్వాసు
నవయవసమితిఁ బాయసము పూయు

తే. నప్పు డఱికాలఁ బూయమి నత్తపస్వి
యచట [2]నవిలంఘ్య మై యపాయంబు గలుగు
ననినమాటయుఁ జర్చించి మనసు నింద్రి
యములు నడఁగించి గాఢసమాధి నొంది 80

క. జలనిధిశయనుండు మహీ,స్థలశయనుం డయ్యె నట్టిసమయమునం దా
నలుకుచుఁ దత్కాంతార,స్థలి కల్లన నరుగుదెంచె జర కురుముఖ్యా. 81

ఆ. అరుగుదెంచి యచటఁ దిరిగెడునొకవేఁట, కానిఁ గాంచి వాఁడు కమలనాభు
నొడలు చూచి బెంకి యున్నయేణం బను,నట్లు సేసి మాయ యావహించె. 82

మ. ధరణీనాథ యతండు శాతశర ముద్యద్వృత్తి సంధించి యు
ద్ధురభంగిం దెగ నిండఁగాఁ దిగిచి [3]యత్యుగ్రంబుగా నేసె నా
హరి శ్రీపాదతలంబుఁ దూరఁ గొని యయ్యస్త్రంబు మీఁగాల ని
ష్ఠురవేగంబున నుచ్చిపోయె వెస వాఁడుం జేరెఁ గైకొంటకున్. 83

క. చేరి తెలియఁ గనుఁగొని పెం,పారుపురుషుఁ డగు టెఱింగి యత్యంతార్తిం
గూరి పడఁకి తచ్చరణాం,భోరుహములఁ దనశిరంబు వొందం బడియెన్. 84

క. పడి యేడ్చినఁ గృష్ణుఁడు తగు,నొడువుల నూరార్చి తనమనోరథ మిమ్మై
[4]నొడఁగూడిన మానుష మగు,నొడలు విడిచి నిజపదంబు నొందుట కరిగెన్. 85

శ్రీకృష్ణుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమపదంబునకుఁ బోవుట

సీ. ఊర్ధ్వలోకమునకు నూర్జితతేజస్కుఁ డగుకృష్ణుఁ డరిగిన నచటిదివ్య
మునివరులును సిద్ధులును రుద్రవసుమరుదాదిత్యవిశ్వముఖామరులును
సంక్రందనుండును సంభృత సంభ్రములగుచు భక్తియు వినయంబు నెఱయఁ

---

1 లోకపాలకుఁడు. 2 నవిలంఘ్య మగునపాయంబు. 3 యత్యుగ్రంపుటే టేసె. 4 నొడఁగూరిన.

గా నెదుర్కొని చరణానతు లై పరమస్తుతివాక్యముల్ విస్తరిల్ల

ఆ. బలసి రండు దేవపతి యల్లఁ జేరి కరములు మొగిచి ధర్మరక్షణమున
కై దయావిధేయ మగుఖేలనంబున, నవని నవతరించి తాదిపురుష. 86

ఆ. అవతరించి కంసుఁ డాదిగాఁ గలదైత్య, శత్రుకోటి నెల్ల సమయఁ జేసి
భరతకులముకసటు వాపి సంశుద్ధప్రతిష్ఠఁ గూర్చి యరుగుదెంచి తీవ. 87

క. అమృతం బజరం బవ్యయ, మమలం బవితర్క్య మచల మాగమగమ్యం
బు మహాత్మ భవత్పద మ,య్యమేయతత్త్వంబుఁ బొందు మనిరూప్యగతిన్. 88

క. కృప నిట్ల యవతరింపుము, ప్రసన్ను లగువారియార్తిఁ బాపుట కై య
జ్ఞపురుష యుగయుగమున న,త్యపరిమితగుణాఢ్యరూప మభినుతి నొందన్. 89

క. అని నిభృతిఁ బలుక నాసువ,చనముల నత్యాదరం బెసఁగ వినినమరుం
దునిపైఁ బెల్లు గురిసె న,య్యనిమిషపతి పుష్పవర్ష మతులితభక్తిన్. 90

ఉ. అప్పుడు బ్రహ్మ వచ్చి హరియంఘ్రిలకుం బ్రణమిల్లి భక్తిమైఁ
దప్పక చూచుచుఁ మది ముదంబునఁ దేల సలక్షణస్వరం
బొప్పి చెలంగ నాగమికసూక్తులఁ బ్రస్తుతి సేసెఁ బ్రీతుఁ డై
యప్పురుషోత్తముండు కరుణార్ద్రనిరీక్షణముఁ నిగుడ్పఁగన్. 91

సీ. అప్పరమేశ్వరుం డయ్యండజను జూచి యనిరుద్ధనామకం బైనయదియుఁ
బ్రద్యుమ్నతాప్రతిభాసమానమును సంకర్షణభావ[1]వికాసితంబు
వాసుదేవాత్మకవరరూపమున నేకతావిభవత్సమాధానసిద్ధి
నొందించుకొంటి నానందబోధనిరంజనామేయమత్పదప్రాప్తి పరమ

ఆ. మంగళానుభూతి నంగీకరించెద, సుఖుల రగుఁడు మీరు సుకృతులార
యనినవచనసమితి యతిమృదుమధురత, నింపు నొసఁగ నలరి రెల్లవారు. 92

క. ఆదేవదేవుఁ డత్యం,తాదరసంభాషణంబు లమ్మెయి బ్రహ్మేం
ద్రాదులతోడ నొనర్చి య,నాదినిరవసాననిజపదాస్థితుఁ డయ్యెన్. 93

తే. ఇంద్రియాగోచరుం డైనయీశు నపుడు
బుద్ధిఁ జూచుచు నిర్భరాద్భుతకరంబు
లగుతదీయగుణమ్ముల నభినుతించు
చరిగి రాత్మవాసముల కజాదు లెల్ల. 94

దారుకుఁడు పాండవులకు సకలయాదవక్షయంబు సెప్పుట

సీ. అవనీశ విను మంత నద్దారుకుఁడు సని పాండవేయులఁ గని పరమమునులు
యాదవకులముఁ జేరలుకమైఁ దొల్లి శపించుట మునుఁ దలఁపించి పిదప
జలధితీరముల నాసవపానమత్తు లై వృష్ణిభోజాంధకవీరు లెల్ల
మునివరనిర్దిష్టముసలాత్మకము లైనముయ్యంచుతుంగల మోఁదులాటఁ

1 వికాసతయును.....వరరూపమును నేకతావిభవత్వ మాధానసిద్ధి.

తే. చెర్చి యొండొరువులఁ బరిమార్చుటయును
రామకృష్ణులయునికియు నా మురారి
దన్నుఁ బుత్తెంచుటయును సవిస్తరభంగిఁ
జెప్పె వారలు [1]వెనువగఁ జేద్పడంగ. 95

తే. సర్వయాదవసంఘంబుచావు విన్న
ద్రౌపదీప్రముఖాఖిలాంతఃపురాంగ
నలును శోకించి యాక్రందనములు సేసి
రతికరుణముగఁ బురజను లార్తిఁ బొంద. 96

సీ. దారకుం [2]డత్యంతధర్మవినీతి మై నర్జునుతో నన్ను నచ్యుతుండు
నినుఁ దోడితె మ్మని పనిచిన వచ్చితి నని చెప్పెఁ జెప్పినఁ నతనిఁ జూచి
యాదవకులవిషయం బైనయొప్పనిపలుకు నావీనులఁ జిలుకునట్టి
యచటికి వేగంబ యరుగక యిచటఁ గాల్దన్ని యుండెడునట్టిధైర్య మెందుఁ

ఆ. గలదు నాకు నీవు పిలువ నే లని పల్కి, యన్నతోఁ దంగగ నాడి యాతఁ
డక్కులాగ్రగణ్యననుమతితో ద్వారవతికి నరిగె శీఘ్రగతి నరేంద్ర. 97

చ. అరిగి మగండు సచ్చినకులాంగనయుక్తి శశి గ్రుంకినట్టిశ
ర్వరియును బోల్పఁ బట్టగుచు వారిజనాభుఁడు లేనిదీనతం
బొరసి కృపైకభాజనతఁ బొందినయప్పురిఁ జూచి మానసం
బెరియఁగఁ జొచ్చె నేటి కెదు రీఁదినచాడ్పున నేమి సెప్పుదున్. 98

క. దారుకుఁడుఁ దోడఁ జనుదేఁ, బౌరజనము లంతఁ దన్నుఁ బరమాశ్వాసం
బారెడుమనములతోడను, గారవమునఁ జూడఁగా నగరికిం జనియెన్. 99

చ. చనుటయుఁ గ్రొత్తపేరడలు సైఁపఁగలేక మురాంతకప్రియాం
గనలు పదాఱువేలును మొగంబులఁ గప్పఁగ బాష్పవారి రో
దనరవముల్ సెలంగఁగఁ బదంబులు దొట్రుపడంగ దైన్యముల్
తనువులు దాల్చినట్టు దెరలం జనుదెంచిరి పార్థుపాలికిన్. 100

ఉ. వారలఁ గాంచి శోకఘనివారణఁ జిత్తము పెల్లగింప న
క్కౌరవసత్తముం డెలుఁగు గద్గదికం దగులంగ నేడ్చుచుం
దే రొకభంగి డిగ్గి యిలఁ ద్రెళ్లినయద్దురవస్థఁ జూచినన్
వైరుల కైన డెందములు వ్రయ్యలుగా వగ దాఁకు భూవరా. 101

తే. రోదనధ్వను లెసఁగంగ రుక్మిణియును, సత్యభామయు నప్పాండుసవ్యసాచి
కడకు నేతెంచిపుడమిపైఁ బడిరి వనట, వెల్లి మునిఁగి యుల్లంబులు వెగడునొంద.

క. [3]తక్కనుగలమహిషీజను, లక్కుంతీతనయుచుట్టు నవని నొఱిగి లో
నెక్కొనినవగలఁ బొగిలిరి, దిక్కెవ్వరు మాకు ననుచు దీనత దోఁపన్. 103

క. వినుము ధనంజయుఁ డప్పుడు, తనుఁ దాఁ దేర్చికొని యెల్లతరుణుల నూరా

---

1 పనువంగ. 2 డట్టు లత్యంతవినీతి మై. 3 తక్కఁ గలుగుమహిషీ.

ర్చి నతనిఁ దోడ్కొని హరిజనకునికడకుం జనియె దారుకుం డట్టియెడన్. 104

సీ. యాదవుల్ సమసిన యయ్యెడ నడలుచుం[1]దమ కాక యవ్వనితాజనంబు
నందు దైన్యముతోడి యత్యంతశోకసమాకులత్వముఁ దోఁచె నస్మదీయ
మగుచిత్తమున వీరి యాతురత్వము గన్న యంతన కొండల మతిశయిల్లెఁ
గాని విశేషంబు గల్గదు కృష్ణునిదశ యెట్టిదో యనుతల్లడంబు

ఆ. నెవ్వరొక్కొ దీని నెఱిఁగించువా రను, నెవ్వగయును గదిసెఁ గవ్వడికిని
నధిప దారుకునకు నట్లయ్యు నాన్నృపుఁడ నెఱుంగువారు గాఁగఁ దారు. 105

అర్జునుఁడు సకలస్వజనక్షయదుఃఖితుం డగువసుదేవునిం గాంచుట.

క. తలఁకుచుఁ జని యతనిం గనఁ, బలువగలం బొగిలి సెజ్జపై మేనిడి య
శ్రులు గ్రమ్మ నున్న యవ్విభుఁ, డలమట గ్రొత్తయయి మనసు నలమికొనంగన్.

ఆ. లేచి యడలి సవ్యసాచిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి, గద్గదిక నెలుంగు గడలుకొనఁగ
నడరి పెలుచ నేడ్చె నాఱడిఁ బోయిన, ప్రజలఁ బేరు గ్రుచ్చి పనవి పనవి. 107

క. మనుజాధిపుఁ డమ్మెయి రోదన మటు సేయంగ నరుఁ డతని నూరార్చెఁ
విను మవ్వసుదేవుం డి, ట్లను నాలుక దొట్రుపడఁగ నాతనితోడన్. 108

చ. మనుజులమాత్ర గాక సురమాన్యపరాక్రమ ముల్లసిల్లఁగా
దనుజులఁ దాఁకి గీటడఁచుదర్పమునం బెచు పొంది మాఱు లే
క నెగడి రట్టిబిడ్డల కకారణరోషమునం బరస్పరా
హననము గల్గి చావలసె నందఱ కక్కట దైవ మల్గినన్. 109

క. విను నీశిష్యులు సాత్యకియును బ్రద్యుమ్నుండు నిమ్మహోగ్రపుసమరం
బునఁ దొలుపీనుఁగు లైరని, వినియు బ్రదికినాఁడ నేన వీరుఁడ జగతిన్. 110

క. తొలితొలి సాత్యకికృతవర్మలు రేపఁగఁ బుట్టె సంగరము దానను వా
రల దూఱ నేల మునిముఖ్యులశాపం బిట్టిచేఁతకుం [2]దగి యుండన్. 111

చ. వలసిన నెట్టికార్యమును వావిరి నెట్టుగ నైనఁ జేయఁగా
వలఁతి మృతుం బరిక్షితుని వత్సలతం బ్రదికించె శౌరి మొ
క్కలమున యాదవుల్ వెనఁగఁ గాఁ గని మాన్పఁ డుపేక్ష సేసె నీ
పొలియు టవశ్యభావ్య మని బుద్ధిఁ దలంచుట గాన నయ్యెడన్. 112

క. ఇది విధివశత్వమున నైనది యని శోకంబు దొఱఁగు నట్టివివేకం
బొదవదు ఫల్గున యాఱడి, యదువంశం బెల్ల సమసె ననువగ పేర్మిన్. 113

వసుదేవుఁ డర్జునునకు యాదవనాశంబు తెఱఁగెఱింగించుట.

క. అనునెడఁ గ్రీడి యితఁడు కృష్ణునుపేక్షయ చెప్పెఁ గాని శోక మడరియుం
బనవఁడు కృష్ణునిఁ గావున, ననుమానము వలవ [3]దమ్మహాత్మునికికిన్. 114

సీ. అని మదిఁ జర్చించె నప్పు డవ్వసుదేవుఁ డతనితో ననియె సమస్తయాద

---

1 దమ్ముగా కవ్వనితాజనంబు. 2 దెగి యుండన్. 3 దమ్మహాత్మునిగతికిన్.

పృథునుమహామునీంద్రులఘోరశాపంబు ఘనశక్తి నుద్భవించినమహోగ్ర
ముసలంబువిలసనమున ముసలాయమానము లైనతుంగల సముదవృత్తి
నన్యోన్యవినిహతి యాచరించి గతాసు లగుటయు నొక్కఁడు నతివపిండుఁ

ఆ. గరులఁ దురగములను నరదంబులను గోని, యరుగుదెంచెఁ గృష్ణుఁ డనిన సాధ
నంజయుండు తనమనంబు దల్లడపడ, నమ్ముకుందుఁ డెచటి కరిగె నధిప. 115

క. అని యడిగిన వసుదేవుఁ డ,తని కిట్లనునట్లు వచ్చి దామోదరుఁ డే
వనటం బొందుచు నుండఁగ, నను నూఱార్చుటకుఁ గాఁగ నరవర నాతోన్, 116

సీ. విధివశంబునఁ జేసి వృష్ణిభోజాంధకనాశంబు వాటిల్లె నరున కేను
జెప్పిపుచ్చినవాఁడ నిప్పుడ యక్రూరగవాగ్రణి యిప్పురి కరుగుదెంచు
నీయెడ భక్తుండు నినుఁ గొల్చి యుండెడుఁ బనిచినపని యొనర్పంగ వలఁతి
యమ్మహాభుజుఁడు కార్యజ్ఞుండు శౌర్యసమగ్రుండు విక్రమమహితుఁ డతఁడు

ఆ. నాఁగ నే ననంగ నరనాథ ఖేద మిం,చుకయు లేదు విడువు శోక మతనిఁ
జేతఁ బట్టి నీవు మాతంగతురగాది,కముల బంధుజనులఁ గాచికొనుము. 117

క. అతఁడు వనితలను బాలుర, నతిప్రయత్నమున నరసి యాపదఁ బాపున్
ధృతిసారమహిత యంబుధి, కతిపయదినములను ముంపఁ గల దిప్పురమున్. 118

సీ. యాదవుల్ తమలోన నాహవం బొనరింప కట మున్న బలదేవుఁ డడవి కరిగి
యత్యంతనియతి మై నధికతపోవర్తనంబునఁ దగిలి యున్నాఁడు నాకు
నదియ యొప్పెడుతెరు వై యుండుఁ గర్తవ్య మిట్టిది వేయును నేల యింక
నొండువిచారంబు లుడిగి దయాలోల యనుమతిసేయు మప్పనికి నన్ను

తే. నాధనంజయుచెప్పినయట్ల సకల
కార్యజాతంబు నడపి నెగడు మతండ
సమరమృతయాదవుల కెల్లసముచితప్ర
కారమునఁ జేయు నగ్నిసంస్కార మనియె. 119

క. అతఁడు కాలాంతరమున, బాతిఁగ భవదీయభవ్యపరలోకవిధుల్
చేతోగతి భక్తిపరి,స్ఫీతములుగఁ జేయు ననియుఁ జెప్పెఁ గుమారా. 120

క. చెప్పిన నేను నొడంబడి, యప్పురుషోత్తముని నెమ్మి ననిచితి నిట నీ
చెప్పిన యట్టులు సేయుట, యొప్పైనను గలదు నీకు నొక్కఁడు సెప్పన్. 121

ఉ. వీనుఁగు వెంటగాఁ బడినబిడ్డల నెల్లఁ దలంచు టెప్పుడున్
మానఁగ రాని తెల్ల మిది మానసముం గలఁగింప నన్నముం
బానము నెమ్మెయిన్ రుచికిఁ బట్టగు నట్లును గాక యిద్దెసం
దాను [1]సహించి యేమిగతిఁ దావుకొనున్ మెయిఁ బ్రాణ మర్జునా. 122

క. ఈవనితలఁ బ్రజలను దం,తావళముఖవస్తువులను దగుచందమునన్

---

1 సహించి యెమ్మిగతిఁ దావికొనున్.

నీ వరసి కొనుము బాహా, శ్రీవిశ్రుత కృష్ణపనుపు సెల్లింపవనా. 123

సీ. అన విని ఫల్గునుం డావృష్ణిపతిహర్మ్యనయము దేహానిరపేక్ష మగు టెఱింగి
ఖేదంబు నెవ్వగఁ బొంద నిమ్మేదినీరమణుతోఁ గృష్ణవిరహిత మైన
యుద్దేశమున వసియింపంగ నాకుఁ జిత్తము గొల్చునే ధర్మతనయభీము
లును నేను మాద్రినందనులును బాంచాలియును నేకచిత్తుల మనఘ వినుము

తే. ధర్మతనయుఁ డిక్కార్యంబు దలఁచి మున్న
నిశ్చయించి బాలకులను నెలఁతపిండుఁ
దగుధనమును నింద్రప్రస్థనగరమునకుఁ
జేర్పవలయుట మాకెల్లఁ జెప్పినాఁడు. 124

ఉ. కావున నప్పురంబున సుఖస్థితి నుండెడునట్లు గాఁగఁ బృ
థ్వీవర సంప్రయత్నమున వీరల నందఱ నంద పెట్టెదన్
నీవు పురస్సరుండ వయి నెమ్మి జనం గొనిపోయెదన్ భవ
ద్భావనముష్మలంబుఁ [1]బెడఁ బాపుము తప్పునె దైవకృత్యముల్. 125

క. అని పలికి దారుకునిఁ గనుఁ,గొని యాతనిచిత్తవృత్తి గుందుట బుద్ధిం
గని యి ట్లనుఁ గృష్ణునిపో,యినవంక నెఱింగి పోద మేనును నీవున్. 126

ఉ. ఇచ్చటికార్యముల్ నడపుఁ డి ట్లని నెమ్మి నమాత్యకోటికిం
బొచ్చెము లేక చెప్పి మఱి వోవుట యుక్తము నిల్చి వారలం
దెచ్చుట కీవ పొమ్మనిన దిగ్గన నాతఁడు వోయి యందఱం
దెచ్చె సుధర్మ యన్సభకు దేవపతిప్రియసూనుఁ డుండఁగన్. 127

సీ. అమ్మండపమ్మున కరిగినయమ్మంత్రివర్యు లక్కౌరవవంశవర్యు
వినయ మారఁగ బరివేష్టించి రమ్మహితాత్ముండుఁ [2]గరమును నార్ద్రుఁ డగుచు
గారవంబున వారి గలయఁ గనుంగొని యంతరంగంబు శోకాగ్ని నెరియ
వారలతో నిప్డు పౌరజనంబుల నెల్లను బిలిపింపుఁ డేను మీకు

తే. వారికిని నెఱింగింపంగ వలయునట్టి, పనులు గల వని చెప్పిన విని రయమున
వారు బ్రాహ్మణక్షత్త్రియవైశ్యశూద్రు, లాదిగాఁ బ్రజ రావించి రధిపముఖ్య.

తే. అరుగు దెంచి యాప్రజ లుచితాసనమున
నున్న యయ్యింద్రనందనుఁ గన్న నతఁడు
గరము నెమ్మి నయ్యందఱఁ గలయఁ జూచి
యి ట్లనియె మోమునను దైన్య మెసక మెసఁగ. 129

క. వననిధి నేఁటికి నేడవ, దినమున నిప్పురము ముంచు దివిజులు గగనం
బుననుండి చెప్పఁగా నే, వినినది యిది వెడలవలయు వేగమ మనకున్. 130

క. వినుఁ డింద్రప్రస్థపురం,బునకు నధీశుఁడుగ వజ్రుఁ బోఁడిమితో నే
నునిచెద మీ రెల్ల నతఁడు, మనుపంగాఁ దొంటియట్ల మనుఁ డచ్చోటన్. 131

1 నడవాపుము. 2 బరమాదరార్ద్రుఁ డగుచు.

క. పరకులు భారవహులకును, భరియింపఁగఁ గొలఁది యయినభంగిని మోపుల్
వెరవుపడఁగఁ గట్టుఁడు సై,చ్చెర శకటము లాయితంబు సేయుఁడు మీరల్. 132

ఆ. వాహనములు వాని [1]వానిముట్లులు నొక్క,వంకఁగా నొనర్చి వలసినపుడ
కట్టి వెడలి పోవునట్టితెఱంగున, కనువు గాఁగ జేసికొనుఁడు వేగ. 133

క. ఈదేశము ప్రజ ధర్మజు, నాదరసంభావనముల నాజ్ఞానిరతిక
యాదవవీరులకలనాఁ, డేది తెఱం గట్టిమనికి యొసకం బారున్. 134

క. అని చెప్పి పురజనులఁ బోఁ బనిచి సచివకోటితో నిభము లాదిగ వా
హనముల సవరణ బెరయం, గొని రాఁ దగినపరిచారకుల మునుముట్టన్. 135

క. నియమింపుఁడు నగరిసరకు, లయినవి యిట్టిట్టిభంగి నక్షీణము లై
యొయిదం గలవారలఁ గని, పయనము తెఱఁగు సమకట్టుపని మఱకుఁడీ. 136

క. సుందరులకు బాలురకును, నందలములు వేసడములు నాయితములుగాఁ
గందక కుందక చనువిధ, మొందఁగ సమకట్టుఁ [2]డెడలకుండుఁడు తాల్మిన్. 137

తే. గతము లయినకార్యంబులు గ్రమ్మఱింప,రాదు గాని మనకు ధర్మరాజుగలఁడు
శేషజనరక్ష కొఁడయనిఁ జేయవచ్చు, వాసుదేవునిమనుమని వజ్రదేవు. 138

క. అని వారి నిండ్లకును బోఁ, బనిచి మదిని వగలు మిగులఁ బార్థుం డారే
యనవద్యచరిత కృష్ణుస,దనమున వసియించె సముచితపువృత్తమునన్. 139

చ. తెలతెల వేగునప్డు వసుదేవుఁడు నిర్మలయోగనిష్ఠ మే
నిల నిడి వర్ణనీయగతి కేగినఁ దత్సదనాంతరంబునం
జెలఁగె ననేకరోదనవిశేషము లవ్వసుదేవవల్లభల్
నలువురు నెమ్మిఁ గూడి మరణంబునకై కయి సేసి రత్తఱిన్. 140

వసుదేవుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమగతికిఁ బోవుట

సీ. ఆసమయంబున నర్జునుఁ డచటికి నేతెంచి వైభవ మెసక మెసఁగఁ
బ్రాలంబమాలికాపంక్తులఁ గదళికాస్తంభంబులను శాతకుంభకలశ
శిఖరంబులను బెంపుఁ జెలువును విలసిల్ల యానంబు గల్పించి యాదవేంద్రు
శవము సుస్నాతంబుఁ జందనచర్చాసమేతంబుఁ జీనాంబరాతిశోభి

తే. తంబు నాభరణస్ఫురితంబు మాల్య,యోజితంబును గాఁ జేసి యాజకప్ర
యుక్తమంత్రతంత్రస్ఫుటయోగ మింపా,నర్ప నేతెంచె సామగానంబు నెలఁగ.

క. విను దేవకియును రోహిణి,యును భద్రయు మదిరయును సముచితవిధానం
బున నొనరించినయానము, లనూనపరికర్మరుచి రలయి యెక్కి తగన్. 142

క. చెలులుం జుట్టలు దాపట, వలపట నేతేరఁ దెలిసి వదనసరోజం
బుల నొప్పం దగియొడుమా,టల వారలవగలు మాన్పుటలు నుతి కెక్కన్. 143

క. ఆనృపునివల్లభలు శవ,యానంబుపిఱుంద నిట్ల యరిగిరి విధిస

1 వానిముట్లును నొక్క. 2 డోడకుండుఁడు.

స్వానితగతి ముందట వి,ప్రానీకము చనియె నుజ్జ్వలాగ్నులు గొంచున్. 144

తే. ద్వారకావాసు లెల్లను దల్లడంబు, లుల్లములఁ గప్ప మోముల నురుల బాష్ప
ధార లతికరుణమున హాహారవంబు, లెసఁగ నేఁగిరి [1]వెనుకను నిరుదెసలను. 145

సీ. ఇమ్మెయిఁ గొని చని యమ్మహీశుఁడు వేడ్క మెలఁగెడుతోఁటలోపల సమగ్ర
చందనాగురుకాష్ఠచయముల మున్న కావించినసొదకు సద్విధియుతముగ
నప్పాడె నేర్పించి యర్జునుఁ డయ్యాదవేంద్రునిపితృమేధ మెల్లజనులు
నభినుతి సేయంగ నచ్చితియం దాశవంబు నారోపింపఁ బనిచి యగ్ని

తే. దీప్త మగునట్లు సేయింప దేవకీప్ర,ముఖులు నలువురు నప్పు డాశిఖిఁ బ్రవేశ
లీల నంగీకరించి రాబాలవృద్ధ, మైనసకలజనంబులు నార్తి నొంద. 146

క. ఘృతములు పైఁ జల్లఁగ న,చ్చితిఁ బేర్చినసప్తజిహ్వశిఖలరవము నూ
ర్జితసామగానవాదో,ద్గతియును హాహారవంబుఁ గలసీ చెలంగెన్. 147

క. తదనంతరంబ వజ్రుఁడు, మొద లగుపురుషులు సతీసమూహముఁ దగుమై
నుదకప్రదానవిధి య,య్యదుముఖ్యున కాచరించి రన్వయముఖ్యా. 148

తే. అప్పు డందఱబంధుల నాదరమునఁ, దనదుసముచితాలాపసంతానకలన
ననునయించి పురంబున కరిగెఁ దాను, వారు వగ మదిఁ గదుర వివ్వచ్చుఁ డధిప.

తే. ఇ ట్లెఱింగున సత్క్రియా[2]యత్తుఁ డైన,యర్జునుఁడు పితృమేధము నభినుతముగఁ
జలిపి వృష్ణిభోజాంధకసమరధరణి,తలమునకు బుధజనపహితంబు గాఁగ. 150

సీ. అపరదినంబున నరిగె నప్పుడు వృద్ధబాలకాంతాజనప్రకరములకు
నని నిర్గతప్రాణులై పడి యున్నభోజులను నంధకుల వృష్ణులను గలయఁ
జూడంగ నుత్కటశోకంబు గదిరిన నఱిముఱి మేదిని నొఱగువారు
విప్రలాపంబు నానాప్రకారంబులఁ జేయువారును నిరుచేయి నెత్తి

తే. యలత నాక్రందనములు హాహారవము[3]ల
తో నొనర్చువారును నైన నానరుండు
దద్ద యడలి దారుకుభాషితములఁ దేఱి
యఖిలజనులకు నుపశమ మావహించె. 151

క. తదనంతరంబ రణమృత, యదుసంఘములకు సమంచితానలసంస్కా
రదశాపూతత్వము నా, విదితయశుఁ డొనర్చె విప్రవితతిఘటకుఁ డై. 152

ఆ. నిఖిలబంధుజనుల [4]కఖిలమృతులకును, దగఁ దిలోదకప్రదాన మాచ
రించునట్లు గాఁగఁ బంచి యలుప్తక్రి,యత్వ మొనర నడపె నక్కిరీటి. 153

క. ఇవ్విధమున విశ్రుతముగఁ, గవ్వడి నియతుఁ డయి బంధుకార్యము లెల్లన్
నెవ్వగలు దనమనంబున, నివ్వటిలఁగ నాచరించె నృపసంసేవ్యా. 154

---

1 వెనుక నిర్దెసల నధిప. 2 వృత్తుఁడైన. 3 లొ,నర్చువారును నైన ధనంజయుండు. 4 కఖిలమిత్రులకును.

అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల వెదకుచు వనంబునకుఁ బోవుట

సీ. పదపడి యాదవభామినీబాలకవృద్ధజనంబు నాశుద్ధబుద్ధి
గలయంగఁ గనుఁగొని పలుకుల మార్దవ మారఁ బురంబున కరుగఁ జెప్పి
రామకృష్ణులు తపోరతులై ప్రవర్తించువనభూమి యారసికొని తదీయ
సందర్శనమునకుఁ జనియెద నని వారి నామంత్రితులఁ జేసి యేమి యనుచు
ఆ. టకును శోక మార్చుటకును దారుకుఁ డాది, యయినతగినవారి నర్హవచన
రచన మెఱయఁ బనిచి యుచితాప్తకతిపయ,జనులు దోడ రాఁగఁ జనియె నధిప.

క. చని చని మనమున నిట్లను, ననుఁ బిలువఁగఁ బనిచి జనకునకుఁ గావలిగా
నునిచినవాఁ డయి నెమ్మదిఁ, జనినహరికిఁ జావు సెప్పఁ జనియెద నకటా. 156

సీ. ఆరాజు సచ్చుట నారాయణున కేల [1]సెప్పఁ దపోనిష్ఠ జెంది యున్న
యమ్మహాత్మునిహృదయమునకు మెరమెర పుట్టింప నేటికిఁ బోయి కాంచి
పంచినపని యాచరించెదఁ గాక సవినయభక్తికముగ ననుచు మఱియు
వివిధచింతారూపవిధులు చిత్తమ్మునఁ బాఱ గాంధారిశాపంబు తెలఁగఁ
తే. దలఁచి యయ్యవ్వ యతఁ [2]డెగ్గతంపుఁజోట
నరయ దిక్కెవ్వరును లేనియట్టితెగుట
నొందఁ గలవాఁడుగాఁ బల్కె నొద్ద నుండి
వింటి నకట నిప్పును జెదలంటు నొక్కొ. 157

క. అనుచుఁ బెనుఁగలక నొందిన, మనంబుతో వలయుదిక్కు మతి నరయక వే
చను చుండె నొండుదెస కే,మనఁ గలదు విధాతచేత కడ్డము గలదే. 158

క. విను మనుచరు లాతనిమో,మునఁ దోఁచువిషాదభావముం గని వెగ డొం
దినకతన నట్లుగా ది, ట్లని చనియెడువంక సాలరై రెఱఁగింపన్. 159

క. అట్లు దిక్కుదప్పి యడవిలోపలఁ గొన్ని,దినము లిట్టు నట్టుఁ దిరుగ నొక్క
బోయ సూచి యెందుఁ బోయెద రనవుడు, హరి తపంబు సేయునచటి కనిరి 160

క. అన విని యొకనాఁ డొక్కెడఁ, గనుఁగొంటిం గృష్ణుఁ జూపఁ గా వచ్చెద నా
వనభూమి నాతఁ డింతకుఁ, జనునో నిలుచునో యెఱుంగఁ జనుదెం డనుచున్.

తే. అక్కిరాతుండు సన వాని ననుగమించి
వెన్నురుచిరదేహము పడియున్నచోటు
నేరి తెలియంగఁ జూచి మూర్ఛిల్లి పుడమిఁ
బడియెఁ గవ్వాడి యనుచరు లడలు నొంద 162

అర్జునుఁడు రామకృష్ణులకళేబరంబులు చూచి పలవరించుట

క. మఱి కొంతసేపునకుఁ దెప్పిఱి లేచి ముకుందు మేను పెద్దయునుం బ్రొ
ద్దిఱియఁగఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెం,బఱివోయినతాల్మి నూష్మబాష్పము లురులన్. 163

1 సెప్పెదఁ బో నిష్ఠ. 2 డగ్గతంపుఁ జోట.

క. అనుచరులలోనిభూసురు, లనునయవచనములఁ దేర్ప నతఁ డంకిలి దే
ఱినమతితో నశ్రులు మఱియును గ్రమ్మం గరతలమున నొత్తుచుఁ జూచున్.

ఉ. ఏమిట నిట్టు లయ్యెనొకొ యిమ్మహితాత్మకుఁ డంచు నున్నిష
ద్ధామము లైనయంగములఁ దాఁ గలయం బరికించి యోగిహృ
ద్యామలపాదపద్మగత [1]మైనవిశేషము సూచి రుద్రతే
జోమయుఁ డైనసంయమివచోగతి గాంచి సువిస్మితాత్ముఁ డై 165

క. అవికృతమును రుచిరము నై, యవయవములు నిదురవోయి నప్పటిక్రియనుం
డ వఱలుకృష్ణునిదేహం, బవిరతచక్షురభిముఖత నాలోకించెన్. 166

ఉ. అమ్మెయి నూరకుండ ననుయాయిజనమ్ములు పెక్కులాడి చి
త్తమ్ముకలంక దేర్చి యుచితక్రియకుఁ మొగకొల్పి బంధుసం
ఘమ్ముల నిందుఁ దెత్తమొ వికారవిదూర యుపేంద్రుభవ్యదే
హమ్మట గొంచుఁ బోదమొ సమర్థవిధం బొకఁ డేర్పరింపుమా. 167

చ. అని యడుగంగ దైవగతి నంబుధి పట్టణ మాక్రమించు నె
ద్దినమున నొక్కొ యన్వగ మదిం జొనిపెం గురునాథ యప్పు డ
వ్వినుతగుణాభిరాముఁ డడవిం దమత్రిమ్మటఁ జన్నప్రొద్దు ల
య్యనుచరకోటితోడఁ దెలియం దలపోయఁగ లెక్క దోఁచినన్. 168

క. మఱునాఁడ యగుట లెస్సఁగ, నెఱిఁగి నినుం డప్పుడు వేఁడి యొడలినదీప్తుల్
దఱఁగలిగొనఁ బశ్చిమగిరి, చఱికి ననతిదూరమున విశదుఁ డై తోఁచెన్. 169

సీ. దాని కజ్జనములుఁ దాను నుత్తల మంది చర్చించి కార్యంబు [2]చాయఁ గాంచి
మనము కృష్ణునిఁ గని చనుదెంచినార మై పురమున నివ్వార్త పుట్టకుండ
నడచి యచ్చటిమాట లవికొన్ని [3]ఘటియించిచెప్పి యీరేయి సెచ్చెరఁ బ్రయాణ
మునకుఁ గృత్యము లగుపను లెల్ల సమకట్టి వేగంగ గ్రక్కున వెడలవలయుఁ

ఆ. గాని వెడల కున్న భానూదయంబున, వనధి పురము ముంచికొనిన గణన
సేయరానియట్టిసేగియుఁ [4]బ్రయ్యుఁ బా,పంబు వగయు నెల్లభంగిఁ గలుగు. 170

అర్జునుఁడు రామకృష్ణులకు నగ్నిసంస్కారంబు సేయుట

ఉ. కావున వేగ మగ్నియును గాష్ఠములుం సమకూర్చి సద్విధి
శ్రీ విలసిల్లఁ గృష్ణునిశరీరము సంస్కృతిఁ గూర్చి క్రమ్మఱం
బోవుట బుద్ధి యంచు మఱి భూసురకోటియుఁ దాను గాఢసం
భావనతోడఁ జేసె దృఢభక్తికుఁ డై పితృమేధభద్రమున్. 171

చ. హాలధరునిం దలంచి మును లాడినమాట తెఱంగు దప్ప దం
చలయక తత్ప్రదేశమున నారసి కాంచి తదీయదేహముం
వలయుతెఱంగునం బరమవహ్నికి నాహుతి సేసె నయ్యనా
కులహృదయుండు భూమిసురకోటియుఁ దానును సత్వరంబుగన్. 172

1 మైనవిభేదము చూచి. 2 సన్న గాంచి. 3 గణియించి. 4 ప్రయ్యాభావంబు.

సీ. అబ్భంగిఁ గృతకృత్యుఁ డైనయప్పార్థుండు యాదవపురమున కరుగుచున్న
రొండ సనుచరులతో నిట్టికార్యంబును నడపక తక్కిన నాథుచన్న
గతికిఁ బోవుటకునై కడఁగెదురుక్మిణీప్రభృతుల మనకు నిల్వంగ వశమె
రేయెల్ల నిప్పని సేయువిధముల కవ్వ్యయ మగు నంతకు వచ్చు నబ్ధి
ఆ. మేలు సేయఁ బోయి యీలోక మంతయుఁ, దిట్టు నట్టికీడు దెచ్చికొనఁగ
వచ్చునే స్వదేశవర్తుల మై చూచి, కొండ మెల్లపనియు రండు వేగ. 173
తే. అనుచు నరిగి తాఁ దలఁచిన యట్ల యెల్ల
తెఱఁగుపనులు నారాత్రిలోఁ దీర్చి ప్రొద్దు
పొడుపునకు మున్న వెడలించెఁ బురము సకల
జనములను జీవధనముల సరకు నతఁడు. 174
సీ. అప్పుడు కృష్ణునియంతగపురాంగనాజనము షోడశసహస్రమ్ము నతని
మహిషీజనుల రాముమహిళల నుచితవాహనముల నిడికొని యర్హపురుషు
లేతేరఁ దేరుల నేనుంగులను గుఱ్ఱములను సత్పరిచారకులు ప్రయత్న
మున సవరణతోడఁ గొని రా నగరి సరకులుఁ దదీయాధికారులు బహుప్ర
ఆ. కారశకటములను గాఁళ్ల నెత్తించి, యరసికొని కడంక నరుగుదేర
విగతనాథ లైన మగువల గారాము, నెడక యుండునట్లు నడపికొనుచు. 175
క. విను వజ్రముఖ్యయాదవ, జనము నుచితవృత్తి నడపి సర్వంబున క
య్యనఘుండు దాన దిక్కయి, చనియె నరదమునను మది విషాదము గదురన్.
క. ఇమ్మెయి నరుండు సకలజ,నమ్ము వెడల నినుఁడు పూర్వనగ మెక్కను వే
గమ్మున ముంచుకొనియె నగ,రమ్ము పయోరాశి భరతరాజవరేణ్యా. 177

ద్వారకానగరంబు సముద్రమున మునింగి పోవుట

క. వననిధి పురంబు ముంపఁగ, మనుజేశ్వర యెల్లజనులు మరలఁబడి కనుం
గొని రద్భుతరసపూరం,[1]బున పెన్నిట్టఁ దమచిత్తములు మునుఁగంగన్. 178
తే. అపుడు రెండవజలనిధి యనఁగఁ జాలి
యద్భుతోద్భూతవాక్యచయంబు వేర్మి
మ్రోయునాజనసంఘంబు మురవిరోధి
మఱఁది నడపించె దర్శితమార్గుఁ డగుచు. 179
క. నడపించి పంచవటమున, విడియించెను వీడుచోరవీరులు గని యొ
క్కుడుధనములు గల వీమ్ముక్కడిప్రజలో లేరు దీనిఁ గావఁగ యోధుల్.
క. కవ్వడి యొక్కఁడ కంటిరె, జివ్వనఁ జేరుద మితండు సేద్పడఁగా నిం
దెవ్వరుఁ గడంగ లే రివి, ద్రెవ్విపడినధనము లెఱఁగితిమి లోఁ దెల్లన్. 181
క. అని వారొండొరువులతో, ధనముల నుత్సాహ మెసఁగ మానితధనముల్
గొనునగ్గలికం బలుకుచు, ననేకబలకోటు లగుట నలు కేది వడిన్. 182

1 బునఁ బెన్నిటఁ.

క. బాలురు వృద్ధులుఁ జుండీ, యాలమునకుఁ గడఁగ నొక్కఁ డయినను లేఁ డీ
స్త్రీలం బొదువుద మనుచును, నేల యవిసి మూఁగినట్లు నిర్భరభంగిన్. 183

క. ఏ పెసఁగ రేఁగి య ట్లప్పాపాత్మక మగుకిరాతబలము సముగ్రా
టోపమునఁ గవిసి వివిధధనాపహరణ మాచరింప నారంభించెన్. 184

బోయ లర్జును నోర్చి యాదవాంగనలసొమ్ముల నపహరించుట

సీ. కనుఁగొని జంభారితనయుఁ డోరోరి యీ
ప్రజ కేన చుండు సంరక్షకుండఁ
నొలఁగి పొం డడియాస నొద్దకుఁ జొచ్చినఁ
దల లేఱె యుర్వికి బలి యొనర్తు
నని యదల్చినను వా రఱవాయి గొనక య
ప్పలుకు లన్నియును రజ్జులుగఁ గొనుచుఁ
జామల నచట నచ్చట నొల్చికొనఁగ నా
లోకించి యవ్వీరలోకవరుఁడు

తే. గాండివం బెక్కు వెట్టి ప్రచండబాణ
నికర మక్కిరాతులమీఁద నిగుడఁజేయ
నలఘుచర్మసంవృతగాత్రు లగుచుఁ దుచ్ఛ
బాణపాషాణ[1]లగుడముల్ పరఁగ జేసి. 185

క. ఆబోయలు నిర్భయమతు, లై బీభత్సుపయిఁ గవియ నతఁడు మహాస్త్ర
ప్రాబల్యంబును మెఱయుటఁ, దా బుద్ధిఁ దలంచి మంత్రతతి దోఁపమికిన్. 186

క. ఇది దైవవిరోధం బని, మదిఁ దా నూహించి ప్రకృతిమార్గణములు బె
ట్టిదముగ నేయఁగ నవియుం, దుదిముట్టఁగ రిత్త లయ్యె దొనలు నరేంద్రా. 187

సీ. అప్పుడు కాలపర్యయమున కాశ్చర్యమును విషాదముఁ దనమనములోనఁ
బెరిగొన బాహువిస్ఫురణకోదండదండమున నాబోయల సమదవృత్తి
నెట్టకేలకు నొకయెడ మాన్చి రుక్మిణి యాదిగాఁ గలకృష్ణు నగ్రమహిషు
లెనమండ్ర బలదేవువనితల మఱియును గతిపయ యాదవాంగనలఁ గాచెఁ

తే దక్కఁగలయింతిగముల నాదస్యు లడరి, పట్టికొని యేచి వీ డెల్ల బన్నపడఁగ
దొద్దగొని రథకుంజరతురగతతులు, దమకు వలవకునికిఁ దిగఁ ద్రావి చనిరి. 188

క. ఇమ్మాడ్కిం బఱివోయిన, యమ్మొత్తము నడపికొనుచు నతిదైన్యము చి
త్తమ్మలఁపంగఁ గురుక్షే, త్రమ్మునకుం జనియె నరుఁడు ధరణీనాథా. 189

క. చని యచట నచటఁ దన్నుం, గనునాప్తజనంబుతోడఁ గాలవశత్వం
బునఁ బొందినయద్దశఁ దగ, వొనర నతఁడు సెప్పెఁ బొచ్చె[2]మురివినమదితోన్.

సీ. కోపించి గాంధారి శాప మిచ్చినయది యాదవసంక్షయ మగుట యొట్లుఁ
దప్పదు మనము దద్బాలవృద్ధస్త్రీజనంబుల నెల్ల నర్థ్యంబు లైన

---

1 నికరముల్. 2 మురిలినమదితోన్.

కావుల [1]సత్ప్రతిష్ఠావిశోకంబులఁ గాఁ జేయవలయు నక్కాలమునకు
[2]నొడవి యత్తెఱఁగున నుత్సహించుట కృత్య మర్జున నీ కని యాడుచుండఁ
ఆ. బలుమఱును దలంచి పాండవాగ్రజుఁ డది, కారణముగ నతనికరుణపెంపు
నొప్ప నెఱుఁగఁ గాన యప్పార్థుఁ డయ్యెడు, నికరశేషజనుల నెమ్మి నిలిపె 191
సీ. నిలిపినతెఱఁ గెల్ల నృపవర చెప్పెద విను కృతవర్మనందనునిఁ జూచి
నీతల్లియును నీవు నీతోడఁబుట్టినవారును మృత్తికావతపురమున
నిలుఁడని బహుసంపదలఁ బొల్చునప్పట్టణంబుఁ దదీయదేశంబు నిచ్చి
యభిషిక్తుఁ జేసిన నాతండు నిజపరిజనములుఁ దాను హర్షం బెలర్ప
తే. నందుఁ బోయె సరస్వతి యనఁగఁ బరఁగు
ఘననగరమున సాత్యకితనయు నట్ల
నెయ్యమును గారవంబును నెఱయ నిలిపి
యనుప ముదమున నందుల కతఁడు సనియె. 192
సీ. తక్కటివారి నింద్రప్రస్థనగరంబునకుఁ గొని చని వజ్రనాథుఁ గాఁగ
నందుఁ బట్టము గట్టి హస్తితురంగరథంబుల విభజించి తగినభంగి
నమ్మువ్వురకును సమర్పితంబులు సేసి యయ్యాయిబంధుల నందు నందు
నందును నిలుచున ట్లొందఁగ నియమించి యక్రూరుభార్యల నాత్మజులను
తే. వజ్రునకు నప్పగించె నవ్వాసుదేవు, పౌత్రుఁ డతివినయంబునఁబట్టువఱుప
వారు నిలువక పోయిరి వలచునెడకు, దాని విని యూరకుండె భీమానుజుండు.

అర్జునుఁడు రామకృష్ణులనిర్యాణంబును యాదవస్త్రీల కెఱిఁగించుట

క. యాదవకుటుంబముల నత్యాదరమున నట్లు నిలిపి హలధరుఁడును దా
మోదరుఁడుఁ దెగుట వారల, గాదిలిపొలఁతులకుఁ జెప్పఁగాఁ దలఁచె మదిన్.
చ. తలఁచి యతండు మందగతిఁ దానును నర్జునోత్కరంబు వా
రలకడ కేఁగి శోకవిధురం బగుచిత్తముతోడఁ దారు గా
సల కటువోయి పంకరుహనాభుని రాముని రోసి పద్దినం
బులు భ్రము సంచరించుటయు బోయ దమ్ముం గని యార్ద్రచిత్తుఁ డై. 195
క. కందువచోటికిఁ గొనిపోవం దా రరుగుటయుఁ జెప్పి వనట గదిరిన
డెందము గలంగఁ గన్నీ, రందంద మొగంబుమీఁద నగ్గల మురులన్. 196
సీ. తలవాంచియేమియుఁ బలుకక యప్పార్థుఁ డున్న నయ్యువిదలు వెన్నుఁ డూర్ధ్వ
గతి కేగు టెఱిఁగి శోకము మూర్త లొందినతెఱఁగునఁ బొగిలియు ధీరభావ
మాత్మల నెలకొన్న నన్న నీ వింతేలయడలెదు కాలపర్యయము నుడుప
వశమె యెవ్వరికిని వార్తలకొఱఁతఁ జెప్పుము మాకు ననుడు నప్పుణ్యచరితుఁ
ఆ. డడవిలోన నేము దడసినదినము ల, న్నియు గణించి యంబునిధి పురంబు
రేపకడయ ముంచు నేపాట నిమ్మెయి, వచ్చునెడరు దలఁగు వార మొక్కొ.

1 సంప్రతిష్ఠావిశేషంబులఁ. 2 నొడవిన తెఱఁగున నుత్స.

చ. అసుతలఁ బాత్మ నొందుటయు నప్పటి కద్దెస మీకు నెల్లఁ జె
ప్పిన సుచితంపుభంగులకుఁ బెద్దయుఁ బ్రొద్దు సనంగ నప్పురం
బునఁ గలవిప్రముఖ్యజనముల్ పయనంబున కర్హ మైనవ
ర్తన మొనరింప లేమి జలరాశి మునుంగుచు నిట్లు గావునన్. 198

చ. హరికిని రామదేవునకు సర్వవిధానము లాచరించి యొ
వ్వరికిని జెప్ప కెల్లపరివారముఁ బౌరులు సామజాదులున్
సరకులు [1]నాయితంబు లగుసంఘటనం బొనరించి నాఁటికిం
గర మవధానయుక్తి సమకట్టితి నెవ్వగతోఁ బ్రయాణమున్. 199

తే. వినుఁడు యాదవభామినీ వృద్ధబాల, జనుల నందఱ నుచితవర్తనముతోడఁ
బ్రొద్దువోవకముందర పురజనప్రయుతముగాఁ బురి వెలువరించితిఁ గడంగి.

ఆ. దానఁ జేసి మీరు నేనును [2]బ్రయ్యుబ్బాపంబు లేక వెడలఁబడితి మిపియ
తల్లులార కరము తప్పయి తోఁచుట, నుల్ల మలఁతపెర్మి నురియుచుండు. 201

క. వినుఁ డీతప్పున దోషము, దనుకక యుండంగ నన్ను దయతోఁ జూడుం
డనుచు నిలఁ జాఁగి మ్రొక్కినఁ, గని యందఱు నెత్తి యతని గారవ మెసఁగన్.

క. ఊరార్చి యింక నుచితా,చారంబులు నడపుటయు యిచటఁ గృత్యము దు
ర్వారం బగువిధి చేఁతకుఁ నేరికి నడ్డపడ వశమె యేల యలఁదురన్. 203

రుక్మిణీదేవి మొదలగు కృష్ణభార్య లగ్నిప్రవేశము సేయుట

సీ. అని పల్కి రప్పిండునందు రుక్మిణియు జాంబవతియు లోనగుపద్మముఖులు
గొందఱు గోరిరి కురునాథ యనుమరణమునకు బంధుజనంబు లెల్ల
శోకార్తులై రోదనాకులత్వము నొంది రనుమృతికలనకు నమరి యున్న
యాబలదేవముఖ్యాంతకమహిషుల కతివిభవం బైనయానకల్ప

తే. నంబు నాకల్పరచనంబు నడపి నరుఁడు, చందనాగురుముఖ్యచితాసంవిధాన
మాచరించి యర్హప్రకారాగ్నివిధియొనర్చె మహనీయవిప్రజనంబుఁ బనిచి. 204

క. విను సత్యభామ లోనగు, వనితాజను లధికనియతి వనములకుఁ దపం
బొనరింపఁ బూని కొందఱు, చని రవ్విధమున నలుప్తసత్కార్యం బై. 205

తే. అఖిలబంధుజనంబుల నాప్తజనుల, నర్హవాక్యప్రయుక్తి నూరార్చి యుచిత
మార సామంత్రితులఁ జేసి యశ్రులురులఁ,బోయినాక్రీడిసాత్యవతేయుగుఱిచి.

అర్జునుఁడు వేదవ్యాసునొద్దకుఁ బోయి యాదవక్షయంబు చెప్పుట

సీ. పోయి మరున్నదిపొంతయాశ్రమమున నర్హాసనమున నేకాంతనిరతి
నాసీనుఁ డై యున్న యమ్మహాత్మునిఁ గని యత్యంతభక్తి సాష్టాంగవినతి
యాచరించినఁ జూచి యమ్మహనీయవిద్యానిధి సేరంగ నతనిఁ బిలిచి
తనసమీపంబున నునిచి తద్వదనమ్ముఁ గనుఁగొని నిన్నెఱుఁగంగ రాదు

తే. వెడ ముగం బై నదిది యేమ విజయ యొట్ట,కేల కెఱఁగితి నిది యేమి గినుకవాఁడమి

1 నాయితంబులుగ. 2 బ్రయ్యఁ బ్బాపంబు.

వధమునకు నయోగ్యుం డగువానిఁ జంపితే పరాజితుఁడైతె నీ తెఱఁగు సెప్పుము.

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లు లను నమ్మహితాత్మునితోడఁ బద్మలో
చనుఁడు నవాంబుదప్రతిమచారుతనూలసితుండు దేవకీ
తనయుఁడు రామదేవుఁడును దానును మేను దొఱంగి పోయె నే
మనఁ గల పెల్లయాదవులు నాఱడిఁ బోయిరి సంయమీశ్వరా. 208

క. మహితాయుధసంప్రహతులు, సహించుదృఢగేహధృతులసడిసన్నమహో
త్సాహులు యాదవవీరులు, నిహతు లయిరి దుంగలను మనీషిప్రవరా. 209

తే. అట్లు రామకృష్ణులు సర్వయాదవులును, బెగినఁజిత్తంబు పొగులంగమగువపిందు
బాలవృద్ధులఁ గొనిరాఁగఁ బథమునందు, నన్ను బోయలు దాఁకిన నగుచు నేను.

చ. ఘనతరబాహుశక్తియును గాండివశక్తియు నస్త్రశక్తియు
న్మనమున నచ్చి యప్డు మునినాథ కడంగితి నెట్టకేల క
ద్ధనువు గుణంబుఁ గూర్చితి నుదగ్రత బాహుల లేక యుండె న
స్త్రనికరమంత్రతంత్రములు సంస్మృతిఁ బొందవ యేమి సెప్పుదున్. 211

క. బోయలసంహృతికిఁ బ్రకృతి, సాయకసంపాతనములు సాలవె యని యే
నేయఁ దొడఁగ దొనలు సెనటు, లై యుండె నొకండుఁ జేయునది లేదయ్యెన్.

క. నెవ్వగయు నచ్చెరువు మది, నివ్వటిలఁగ నప్పు డేను నివ్వెఱపడితిన్
[1] జివ్వన ముసరి కిరాతులు, క్రొవ్వేసకం బెసఁగఁ జూఱగొని రజ్జనులన్. 213

ఆ. చాపదండనిహతి నోపినభంగిఁ గిరాతకోటి నాఁగి రామకృష్ణ
వల్లభాదు లైనవనితలఁ గొందఱ, వృద్ధబాలకులను వెరవుతోడ. 214

క. కాచికొని వచ్చితగ నా, నేచినయ ట్లచట నచట నిలిపితి మునినా
థా చేటును భంగంబును, నై చిత్తము శోకమునకు నగ్గం బయ్యెన్. 215

తే. పడనిపాటు వాటిల్లిన వెడమొగంబు, వడక యె ట్లుండ వచ్చుఁ దపఃప్రకీర్త
నీయ యింకిట యే నేమిసేయువాఁడ, నెసఁగుదయతోడ నానతియిమ్ము నాకు.

వేదవ్యాసుఁ డర్జునునకు హితోపదేశము సేయుట

సీ. అన విని యమ్మహాముని క్రీడికి ట్లను సంయమిదత్తోగ్రశాపనిహతి
నఖిలయాదవులును నస్తైరి దానికి నడలఁగఁ బని లేదు హరి యెఱుంగు
మున్న యాసంక్షయ మన్న జెప్పెద విను ప్రాప్తకాలం బగుపనికి నడ్డ
పడ నేల యని యాత్మ భావించి యతఁ డుపేక్షాపరుఁడై యుండెఁ గాక మూఁడు

తే. భువనములు నన్యథాత్వంబుఁ బొందఁ జేయఁ, జాలువాఁడు కణ్వాదులశాపముడుప
శక్తిలే కుండెనే యవశ్యంబు భావి, యైనయది గాన యదునాశ మయ్యెఁ జూవె.

ఉ. నీ వని సేయ నీవలని నెయ్యమునం గృప నన్యసైన్యముం
దా వధియించు శూలధరతాస్ఫురణం బెసఁగంగ [2]ముంద ర
ద్దేవుఁడు దానిఁ గాంచు భవదీయసమంచితదృష్టియుక్తి నినుం

1 జివ్వన. 2 ముందఱన్, దేవుఁడు.

గావఁడ యాముకాంతకుఁడు గాలవిపర్యయ మావహిల్లుటన్. 218

చ. ధరణీభరంబు వాప నవతారము నొందినవిష్ణుఁ డత్తెఱం
గరుదుగ నిర్వహించి యజరామరనిష్కలనిర్వికారభా
స్వరనిజసత్పదంబు నుపశాంతిపరుం డయి పొందె దానికిం
గురుకులవర్య శోకమునఁ గుందుదురే మిముబోఁటి బోధనుల్. 219

మ. అవనీభారము వాపి తా హరికిఁ దోడై భీమసాహాయ్యగౌ
రవదుర్దాంతపరాక్రమంబునఁ గృతార్థత్వంబునం జేసి య
స్త్రవితానంబును నిన్నుఁ బాసి చనియెం దైవప్రకారజ్ఞ నీ
దువరిష్ఠాచరణంబునం సురలు సంతోషించి రప్పొరుఁడన్. 220

క. బలమును బుద్ధియుఁ జేవయు, నలఘుధృతియు యుల్లసిల్ల నగుకాలమునం
బొలియుం గాలవిపర్యయ, కలనంబున బుధుల కబ్బుఁ గలఁకయుఁ గలవే. 221

తే. కాలమూలంబు సర్వంబుఁ గాన దీని,కొండుతలఁపులు దక్కి మీ రుత్తమంపు
గతికిఁ జనుఁడు నిశ్చింత [1]వికారతనులు, విడిచి యార్యజనంబులు వినుతి సేయ.

సీ. అన విని శోకమోహంబులు వాసినడెందంబు నిర్భరానంద మొంద
నధికభక్తియు వినయంబును దలకొన నర్జునుఁ డమ్మహితాత్ము వీడు
కొని వారణపురికిఁ జనుదెంచి ధర్మజుఁ గని తనపోయివచ్చినతెఱంగు
వినిపించె సర్వంబు నని యిట్లు సంయమిసుతుఁడు వైశంపాయనుండు రాము

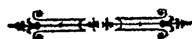
తే. కృష్ణు లాదిగఁ గల్గినవృష్ణిచయము, భోజసంతతి యంధకరాజి నూత్న
వృత్తములుజనమేజయవిభున కింపు,[2]సెవులఁ దళుకొత్త నేర్పడఁ జెప్పుటయును.

శా. కాలస్వైరవిహారభంజనకళాకౌతూహలత్రస్య దు
శ్శీలాంతఃకరణావిభావ్య కరుణాశ్రీమందిరాపాంగ మం
త్రాళీవాచ్యసుధామయాంగ పవనవ్యాపారరోధక్రియా
శాలిస్వాంతసముల్లసద్విహరణా సంసారనిస్తారణా. 224

క. హృదయకమలమధురూపా, విదారితదురంతతాప వేదస్తోమా
స్పదపారాశర్యమనస్సదనా దివిజశుభకృద్వచనపరవదనా. 225

మాలిని. అమరగణవిరోధివ్యాపదాపాదికోపా
శమితవినతచిత్తా సంగిగాఢత్రితాపా
యమనియమవికాసిధ్యానగేహప్రదీపా
దమశమకలితానందప్రకాశస్వరూపా. 226

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబునందు మౌసలపర్వంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

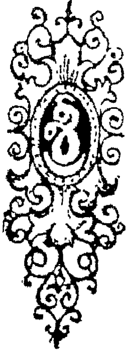
[1] వికారచిత్త, తనువు లార్యజనంబులు. [2] చెలువుఁ.

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

మహాప్రస్థానికపర్వము, ఏకాశ్వాసము

[1]పదసీమాహాస్తిస
మాపాదనకేళికౌతుకాధీనదయా
వ్యాపార సకలవేదో
హాపోహాతీతసార హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె నట్లు కృష్ణునిపరమానందపద ప్రాప్తియు బలభద్రునియనంతత్వసిద్ధియు సకలయాదవమౌసలాహవప్రకారంబును నెఱింగి పదంపడి పాండవు లెత్తెఱంగున వర్తించిరి మునీంద్రా యెఱింగింపుము. 2

క. అని యడిగిన వైశంపాయనుఁ డక్కురువంశవరుసమాదరణంబున్
వినయంబుఁ గౌతుకము పెంపును సంభావించి యవ్విభున కిట్లనియెన్. 3

సీ. అర్జునుం డమ్మెయి నచ్యుతరామాదియాదవజనులవృత్తాంతములును
దనదు తెఱంగు సత్యవతీతనూభవుహితభాషణంబులు నేర్పడంగఁ
జెప్పిన విని యుధిష్ఠిరుఁడు ప్రస్థానంబునకు మది యొలయ నన్నరునితోడ
నఖిలభూతంబుల ననఘ [2]పాకంబుఁ బొందించుఁ గాలుండు మదీయబుద్ధి

తే. కర్మసంత్యాగకలనంబు కార్య మిప్పు
డనువినిశ్చయ మొందె నీమనము నరయ
నిదియ మేలుగఁ గనుచున్కి విదిత మయ్యె
నాకు ననవుడు నయ్యింద్రనందనుండు. 4

వ. అన్నరేంద్రున కిట్లనియె. 5

క. కాలము నే మన వచ్చును, గాలముఁ గాలంబ పోలుఁ గా కొంటికి నీ

---

1 పరసీమా. 2 పాకముతోడఁ బొందించుఁ గాలుఁ డమందబుద్ధి.

లీలలు గలవే లెస్సగ, నాలోకించి యిది హితము నభిమతము నగున్. 6

చ అని తనమాట కియ్యకొను నన్నరుపల్కుల కిచ్చ మెచ్చి య
జ్జనపతి భీమునిం గవలఁ జయ్యన బిల్వఁగఁ బంచి యత్తెఱం
గునెఱి నెఱుంగఁ జెప్ప ననుకూలత వారలయందుఁ బద్ధ గ
ల్గినఁ దెలి వగ్గలింప నెఱిఁగించె యుయుత్సున కవ్విశేషమున్. 7

క. ఎఱిఁగించి రాజ్యతంత్రము, తెఱఁగుపఱిచి నడపువెరవు తేటపడంగా
గఱపి గృహాంతశ్చరితము, నెఱి నుపదేశించె నధిప నెయ్యం బలరన్. 8

క. ఆయనుజాని నట్లు మహా,నాయకుఁ [1]గాఁ జేసి భటజనముఁ గూర్చి మహీ
నాయకుఁ డార్యులు కీర్తన, సేయఁ బరీక్షితునిఁ రాజుఁ జేసె ధరణికిన్. 9

వ. ఇ ట్లభిమన్యుపుత్త్రు నభిషిక్తుం జేసి యతనికిం బూజ్యసామ్రాజ్యపరిపాలన ప్రకారంబు లుపదేశించి కురుకులపవిత్రసముచితచరిత్రభద్ర యగుసుభద్ర కి ట్లనియె. 10

మ [2]భవదీయాత్మజునాత్మజుండు కురుభూభారోద్వహుం డయ్యె యా
దవవంశోత్తరుఁ డైనవజ్రునకు నింద్రప్రస్థరాజ్యంబు గౌ
రవదీప్తంబుగ నిచ్చినాఁడ సుచరిత్రా రక్షణీయంబు లై
నవి యీయిండులు రెండు నీవు దృఢధైర్యం బొప్ప రక్షింపుమీ. 11

క. విను శేషించినయాదవ,జనులకు నావజ్రనృపతి సంరక్షకుఁ డా
తనిఁ బోషించుట ధర్మం, బనఘా యది లేమి ధర్మహాని యగుఁ జుమీ.

క. అని తారు గృహంబు దొఱఁగి, చనునెడ నవ్వనిత పెఱుఁదఁ జనుదే కుండన్
జననాథ యతఁడు నియమిం,చినవాఁ డై యూఱడిల్లెఁ జిత్తములోనన్. 13

చ. పదపడి భారతాజిమృతబాంధవకోటికి మౌసలాజి ను
న్మదు లయి పడ్డయాదవజనంబులకుం బరలోకసౌఖ్యసం
పదకయి చేసె నక్కురునృపాలవరిష్ఠుఁ డనేకదానముల్
రదనితురంగగోకనకరత్నమయంబులు గాముదంబునన్. 14

క. భూదానంబులునుం గ,న్యాదానంబులును జేసె నన్నరపతి వా
సోదానంబులు నత్యం,తాదరమున నాచరించి యరదము లిచ్చెన్. 15

తే. ఇట్లు ధౌమ్యాదివిప్రుల కెల్లఁ దృప్తి
యొసఁగ బహువస్తుకోటుల నొసఁగి కృపుని
ధనమునను బహుమానంబునను బ్రమోద
భరితుఁ గాఁ జేసెఁ గురుపతి కురువరేణ్య. 16

వ. శేషించిన కాంచనరత్నాదు లాక్షితిపతి పరిక్షితునకుఁ బరమాదరంబున సమర్పించి యతనిం గృపాచార్యునకు శిష్యుం గా నప్పగించి పౌరజానపదప్రవర

---

1. గావించి యపుడు నయ మెసఁగ మహీ. 2 భవదీయాత్మజసంభవుండు.

జనంబుల రావించి. 17

సీ. [1]ఆపార్థపౌత్త్రునిఁ జూపి మాయేవురమాఱుగా మీ రిక్కుమారవరునిఁ
గైకొని తగ నెల్ల కార్యజాతంబును నడపుచు ననురక్తి నాఁడునాఁటి
కెక్కుడగుచు నుండ నీతనియుల్లంబు రంజిల్ల సమ్యగారాధనంబు
నందు సంప్రవణుల రగుఁడయ్య యని పల్కి తమనిశ్చయంబు సుదాత్తభంగిఁ

తే. జెప్పుటయు వారు మొగములు చిన్నఁబోవ
మము నుపేక్షించి యిటు సేఁత సముచితంబె
నీదుచిత్తంబు కారుణ్యనిలయ మేము
దరతరంబ యాశ్రితులము ధర్మశీల. 18

వ. అని గద్గదకంఠు లగుచు నాడినమాటలకు నమ్మనుజేంద్రుం డగుతెఱంగున మఱుమాట లాడి తమగమనంబులకు సజ్జనంబుల నియ్యకొల్పె నప్పుడందులోనం గొందఱు గొందఱనివేశనంబు లధికాభిలాషంబున నొత్తికొనుట కారణంబుగా వివాదంబు పుట్టిన సహదేవుండు గలియుగంబు ప్రవేశించుటం జేసి కాదే యిట్టివి పుట్టెడు నని తలంచి నవ్వి నరనాథునకుం జెప్పిన నప్పౌరవోత్తముండు నవ్వుచు మనమనువులు సాలు నని పలికి సర్వాభరణంబులు నూడ్చి వల్కలాజినంబులు ధరియించినం దమ్ములు ద్రౌపదియు నట్ల చేసి రందఱుం దత్కాలోచితంబు లగునిష్ఠావిధానంబు లాచరించి యగ్నుల నంబుగతంబులు సేసి మొగంబులం దెలివి వగ్గలింప గృహంబు వెలువడి రప్పుడు ద్రౌపది షష్ఠత్వనిష్ఠం బోవ సప్తమంబై యొక్కసారమేయంబు వారల వెనుకఁ జనియె నప్పుడు. 19

సీ. పౌరజనంబు లాబాలవృద్ధంబుగా వచ్చి రక్కురువంశవరులఁ జూడఁ
దత్సమయంబు జూదమునాఁడు వెడలి వా రరిగెడు నయ్యవసరముఁబోలె
భటసమేతముగ నప్పాండుతనూజులతోన యుయుత్సుండు దాను నరిగె
భవదీయజనకుఁ డభ్యంతరసతు లెల్ల ననుగమించిరి వారి మనుజనాథ

తే. యిట్లు కరిపురి వెలువడి యేఁగె ధర్మతనయుఁ డందఱు నెంతయు దవ్వుగాఁగ
సొలయకేఁగిరొకళ్లనుఁజూచినిలువు,మనుఁడుతలవాంచియారాజుసనుచునుండె.

చ. తనువులు దూల నందఱుఁ బ్రదక్షిణముల్ వినుతప్రణామముల్
వినయసమేతులై నడపి వీడ్కొని రానృపతిం గ్రమక్రమం
బున నిటు లుమ్మలంబు మనముల్ పొగిలింపఁగ వచ్చి చొచ్చి ర
జ్జనములునుం బరిక్షితుఁడు సామజపట్టణ మస్ఫురద్గతిన్. 21

వ. ఆసమయంబున. 22

తే. జనకుకడకు నులూచి భుజంగలోక,మునకుఁ బోయెఁ జిత్రాంగద తనతనూజుఁ
డైనబభ్రువాహనుపాలికరిగెఁ దక్కుఁ, గలుగు సతులెల్ల నీతండ్రికడన నిలువ.

---

1 ఆపార్థనప్తృనిఁ జూపి.

వ. అప్పుడు. 24

సీ. కృపుఁడు ధౌమ్యుండు నా నృపతినిఁ దగువారి నర్మభాషణముల ననునయించి
యెలమి చిత్తంబులఁ దలకొల్పి పౌరులఁ దగఁదేర్చి పనుల నుత్సాహ మెసఁగ
వర్తింపఁ జేసిన వారణపురి పూర్వభంగి సంపత్పరిభరిత మయ్యె
నట ధర్మజుండు ముందటఁ జనఁ గ్రమమున ననుగమించిరి పవనాత్మజుండు

తే. నర్జునుఁడు నకులుండుఁ దదవరజుండు, ద్రౌపదియు నిల్లు ననుచుండఁ దగిలి వారి
వెనుక విడువక శునకంబుఁ జనియె నవ్విధమున వారు మహాపథగమనమునకు.

వ. పూని యుపవాసవ్రతపరు లై భాగీరథిప్రాంతమునకుం జని యంతనుండియుఁ బ్రాఙ్ముఖ
వర్తనంబు గైకొని యోగబలంబున నరిగి గిరిసరిదరణ్యంబు లనేకంబులు గడచి
పూర్వసముద్రంబుతీరంబు సేరి రట్టియెడ. 26

క. దిక్కులు మేఘపథంబును, బిక్కటిలఁగ నవయవములు భీషణములుగా
నొక్కయెడ నగ్నిదేవుం, డక్కౌరవవంశవరుల యగ్రతలమునన్. 27

అగ్నిదేవుఁ డర్జునుచేతిగాండీవంబు సముద్రంబున వైపించుట.

సీ. నిలిచి బీభత్సుండు నిర్భరస్నేహంబుకతమున విడువక గాండివంబుఁ
గొని వచ్చుచున్న నాతనితోడ నవ్వాయుసఖుఁ డోధనంజయ శౌరిచక్ర
మెన్నఁడే దివమున కేఁగె నీ వేల గాండీవంబు విడువవు దేవకార్య
మునకుఁ గా వరుణదేవునిచేత నేను దెచ్చినయది యీధనుశ్శ్రేష్ఠ మమ్మ

తే. హానుభావుని కొప్పింపు మనిన లెస్స, యట్లు సేయుదుఁ గాక యని యక్కిరీటి
యగ్రజానుజులకుఁ జెప్పి యాదరమున, నాతఁ డచ్చాప మంబుధియందుఁ బెట్టె.

వ. తదనంతరంబ కృశానుం డంతర్ధానంబు సేసె నయ్యోగపరాయణులు పదంపడి.

ఆ. దక్షిణాభిముఖతఁ దలకొని యిలఁ బ్రదక్షిణంబు గాఁగఁ దమమనములు
దద్ద ముదము నొంద నద్దెస వార్ధియు, ప్రాంతమునకు నేఁగి రధిపముఖ్య. 30

వ. అచ్చటినుండి. 31

క. పడమర మొగ మై పశ్చిమ, జడనిధితీరంబు సేరఁ జని యుత్తర మె
క్కుడునియతి నడచి వారిధిఁ, బొడ వడఁగినయాదవేంద్రుపురి సేరవగన్. 32

చ. అట సని యశ్రమంబున హిమాచలముఁ సమతిక్రమించి వా
రటవులు భూములుఁ నదులు నద్రులునుం గడుఁ బెక్కు లంచితో
త్కటధృఢయోగసేవననితాంతనిరాకులవర్తనంబు నొం
దుట గతఖేదు లై కడచి తూలక మేరుసమీపభూమికిన్. 33

ద్రౌపది మొదలగువారు గతప్రాణు లై పడుట

సీ. చనునప్పు డయ్యేడ్వురును నతిస్థిరయోగసాధనపరు లయి సత్వరముగఁ
బోవంగఁ బాంచాలభూపపుత్త్రిక యోగ [1]మెడలిన మేదినిఁ బడియె నధిప
పడిన సమీరణుకొడుకు గనుంగొని యన్నతోఁ జెప్పి యయ్యతివవలనఁ

1 ఘెడలి మేదినిమీఁదఁ బడియె నధిప.

గాన మెన్నఁడు ధర్మహాని యిట్లగుటకు నరయంగఁ గత మేమి యని విషణ్ణుఁ
తే. డగుచు నడిగిన నాతఁ డిమ్మగువ యింద్రతనయు దెసఁ బక్షపాతిని గానఁ జేసి
సుకృతములు ఫలియింపమిఁ జూపె దీని, కిట్టిదురవస్థ వాటిల్లె నీడ్యచరిత. 34

క. అని పలికి సమాధానము, దనబుద్ధిం దిరము సేసి ధైర్యస్థైర్యం
బున వికృతి లేనిగతి నా, వనితశవము విడిచి కౌరవవిభుం డేఁగెన్. 35

సీ. భూవర యమ్మెయిఁ బోవంగ సహదేవుఁ డపగతప్రాణుఁ డై యవనిఁ బడినఁ
గని వాయుజుఁడు ధర్మతనయున కెఱిఁగించి యితఁ డనహంకారుఁ డెపుడు నీకు
నతిభక్తి శుశ్రూష యాచరించుచు నుండు మాలోన నెల్ల సన్మార్గవర్తి
యితనికి నేలొకో యిద్దెస వాటిల్లె ననిన నమ్మనుజేంద్రుఁ డతనితోడ
తే. వీఁడు దనకంటెఁ బ్రాజ్ఞుండు లేఁడు జగతి, నెందు ననిసంతతమ్ముఁ దానెడ్డఁ దలఁచు
దాన నిట్లయ్యె నం చుపేక్షానిరూఢ, బుద్ధి నరుగుచు నుండె నప్పురుషవరుఁడు.

క. అనిలజుఁడు నరుఁడు నకులుఁడు, శునకంబును దోన నరుగ సుస్థిరమతి యై
మనుజేంద్రవర్య యట్లు, జ్జనపతి సన నకులుతనువు జగతిం బడియెన్. 37

క. విను ద్రుపదనందనయుఁ దన, యనుజన్ముఁడు నంత నంత నవనిఁ బడుటఁ దాఁ
గని ధృతి దూలినయట్లు వ, డిననకులునిఁ జూచి యడలు డెందముతోడన్. 38

సీ. అనిలసూనుఁడు ధర్మతనయున కెఱిఁగించి యవ్విభుతో సుందరాకృతియును
శౌర్యంబు ధైర్యంబు సౌజన్యమును గురుసంఘమునన కాదు జగతి నెందు
నితనికిఁ బోలె నహీనత మెఱయు నే యెవ్వరి కైనను నిట్టిపుణ్యుఁ
గుత్సితదశ యెట్లొకో పొందె నక్కట యనవుడు నక్కౌరవాగ్రగణ్యుఁ
తే. డతని కిట్లను నీతండు నాత్మసదృశుఁ, డఖిలజగముల లేఁడు రూపాతిశయము
తనక కల దని యెపుడుఁ జిత్తమునఁ దలఁచు, నయ్యహంకృతి నిట్టికీడయ్యెఁ జూవె.

క. అని ధృతిసారం [1]బూఁది య, తనితనువు నుపేక్షఁ గూర్చి ధర్మతనూజుం
డనఘ చనుచుండెఁ దక్కటి, యనుజులు[2]గుక్కురముఁ దోన యరుగుచునుండన్. 40

సీ. ద్రౌపదిపాటునుదనయనుజన్ముల పడుటయుఁ గనుఁగొని పార్థుఁ డాత్మ
యలముట మునిఁగిన [3]నిల విగతాసుఁ డై పడినఁ గుందుచుఁ జూచి బకవిరోధి
యన్నకుఁ జూపి యీయమలచరిత్రుని యం దెన్నఁడును నసత్యంబుఁ గాన
మిటు పడుటకుఁ గత మేమి నావుడు నీతఁ డక్కౌరవుల నెల్ల నొక్కనాఁడ
తే. యాహవంబునఁ దెగ టార్తు ననియె నట్లు
సేయఁ డయ్యెఁ బల్కొక్కటి సేత యొకటి
యగుట చాల దోషము విను మఱియుఁ గాక
యెల్లకోదండధరుల గర్హించుచుండు. 41

ఉ. దానను దాన నిట్లగుట దప్పనె యంచుఁ దదీయ మైనయ

1 బూని. 2 గుక్కురముతోన. 3 సోలసి గతాసుఁ డై.

క్షానితదేహముఁ విడిచి మానవనాథుఁడు దాల్మిఁ జేసి బ
ధ్యానిరతాత్ముఁ డై యరిగె నత్తఱి వాయుజుఁ డార్తి నెంతయున్
వేనటఁ బొంది ధైర్యలత ద్రెవ్విన నేలకు వ్రాలె భూవరా. 42

క. అప్పుడు దగ నిట్లను నతఁ, డప్పౌరవపరున కోధరాధిప కనుఁగో
మ్మిప్పా టేమిట వచ్చెం, జెప్పు మెఱుఁగుదేనిఁ గరుణ సిగు రొత్తంగన్. 43

చ. అన విని యాతఁ డి ట్లనియె నాతనితో భవదీయ మైనభో
జన మతిమాత్ర ముద్ధతిఁ బ్రచండుఁడ వై భుజశక్తి నెవ్వరిం
గొనక కడంగి రజ్జపలుకుల్ గడుఁ బెక్కులు వల్కు దెప్పు నీ
పనుపము శౌర్య యిప్పుడుట కత్తెఱఁగుల్ గత మెల్లఁ జెప్పితిన్. 44

క. అని పలికి నిరీక్షింపక, చనుచుండె నితండు ధైర్యసారోదారుం
డును [1]నిశ్చయమహితుఁడు నయి, వెనుక శునక మధికభక్తివిడువక చనఁగన్.

తే. ఆసమంచితసారమేయంబు పాండు, ధరణినాయకు [2]నగ్రమతనయుపిఱుఁద
నధికభక్తియుక్తంబుగ నరుగు చునికి, పలుకుఱును నీకుఁ జెప్పితిఁదలఁచియుండు.

వ. అని పలికి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లను నట్లు నిష్ఠాగరిష్ఠుండయి
యుధిష్ఠిరుం డరుగు చుండ. 47

ఇంద్రుఁడు రథంబు గొని ధర్మరాజు నెదురుకొనుట

సీ. దివ్యదేహోద్ధతదీప్తిసంతానంబు దిశలు పదింటను దీటుకొనఁగ
రథసమాగమనసంరావంబు మేరుగహ్వరములఁ బ్రతిరవోత్కరము సేయ
నచ్చటిసిద్ధసాధ్యమునీంద్రగణముల నానావిధస్తోత్రనాద మెసఁగఁ
దత్ప్రదేశంబు బోధస్ఫీతకల్పవృక్షంబులు పుష్పవర్షములు గురియ

తే. నింద్రుఁ డేతెంచి యాదర మెసక మెసగ, నక్కురుక్షితిపాలున కగ్రభాగ
వర్తి యగుటయు నతఁ డభివందనంబు, సేసె సవినయభక్తివిశేష మొప్ప. 48

వ. అట్లు ప్రణతుం డయిన నభినందించి యప్పురందరుం డతని దివ్యస్యందనం
బెక్కు మని పలికిన నతండు శోకసంతప్తుం డగుచు నతని కిట్లనియె. 49

శా. తోడంబుట్టువు లందఱుం బడిన యాదుఃఖంబు చిత్తంబుసం
పీడం బెట్టెడు సౌకుమార్యవతి డప్పిం గూలెఁ బాంచాలి వా
ర్డోడై వచ్చిరి వారు లేక యిట మీతో రాను వా రెల్ల నా
తోడం గూడఁగ వచ్చునట్లుగఁ గృపాధుర్యాత్మ కావింపవే. 50

చ. అన విని యింద్రుఁ డి ట్లనియె నక్కురుభర్తకు శోక మేల నీ
యనుజులు ద్రౌపదీసహితు లై తనువుల్ దిగఁద్రావి చన్నవా
రనఘు యమర్త్యలోకమున కక్కడఁ గాంచెదు గాక వారలం
దనువు దొఱంగఁ గావలదు ధర్మమయాత్మక నీవు రావనా. 51

---

1 నిశ్చలహృదయుఁడు నయి. 2 నగ్రనందనునిపిఱుఁద

ధర్మరాజసురరాజులకుఁ గుక్కురవిషయముగా జరిగినవివాదము

సీ. అనుటయు ధర్మజుం డమరేంద్రుతో నన్ను నత్యంతదృఢభక్తి నాశ్రయించి
పుర మేను వెడలునప్పుడు [1]మొదలుగాఁ దోన చనుదెంచె నీభవ్యసారమేయ
మిది యట [2]రావలదే నామనంబు నిష్ఠురవృత్తి కోర్వ దస్తోకపుణ్య
నిరతాత్మ నావుడు దరహాస మొప్ప నబ్బలవైరి యిట్లంట పాడియే య
తే. మర్త్యభావము కుక్కకేమాడ్కిఁ గలుగు, [3]ననఘునీచింత తెఱఁగశక్యంబు దీని
విడిచి చను మేలనిష్ఠురవృత్తియయ్యె, నిచటఁ దడయంగ నేటికి నెక్కు రథము.

వ. అనిన నమ్మనుజేంద్రుం డింద్రునితోడ నవార్యంబును దుష్కరంబును నగుకార్యం బేనియు నార్యుండును బ్రభుండును నైననీయట్టిసత్పురుషుండు సంశ్రితులకై సంఘటింప వలదె భక్తపరిత్యాగంబు సేసి పడయుసిరి నాకు నెంత యింపయ్యెడు ననుటయు నయ్యనిమిషనాథుండు. 53

చ. అలుక హరించు ధర్మముల నట్లగుటం గురువంశవర్య నీ
వలుగక విన్ము కుక్కలకు నావసథంబు త్రివిష్టపంబునం
గలుగునె నీకు నిష్ఠురత గల్గదు దీనిఁ బరిత్యజించినం
జలము గొనంగ నేల శుభసంగమనం బెడసేత కృత్యమే. 54

సీ. అనవుడు ధర్మనందనుఁ డమ్మహాత్ముతో విను భక్తియుక్తునివిడుపు బ్రహ్మ
హత్యఁ బోలెడిపాప మని చెప్పుదురు పెద్ద లట్లు గావున దీని నఖిలధర్మ
సారజ్ఞ విడుచుట సనదు దివ్యసుఖంబునకుఁ గాఁగఁ బాపంబునకుఁ జొరంగఁ
జాల నావుడును వాసవుఁడు వ్రతస్థుండు కుక్క నంటిన వారికోరి చేయు
తే. సుకృతమునకు నాశం బగుసువ్రతాత్మ, యింత యొప్పనినిర్బంధ మేల చెప్పుము
విడువు మీశునకము దీని విడువఁబడుట, నాకలోకసౌఖ్యంబు నొనర్చు నీకు.

చ. జనులు నుతింపఁగా సుకృతసంపదఁ జేసి యమర్త్యభావముం
గనియును జెంద కిట్లునికి కార్యమె ద్రౌపది భీమసేను న
ర్జునుఁ గవలం ద్యజించుటకు సువ్రత చాలితి చాల వయ్యె దీ
శునకము విడ్వ నిత్తెఱఁగు సూరినుతుం డగునీకు నర్హమే. 56

సీ. అన విని ధర్మజుం డఖిలలోకములకుఁ బతివి ధర్మమునకుఁ బ్రభువ విట్టి
నీకంటె నెఱుఁగుదునే సదసత్ప్రకారము లట్లుఁ గాక వాదము మహాత్ము
లయినవారలతోడ నగునె చేయంగ నైనను విన్నవింపఁ దగినతెఱంగు
విన్నవించుట దోషవిధము గాదనియెడు బుద్ధిఁ జేసెద నేను బూని విన్న
తే. పంబు భీమముఖ్యులును ద్రౌపదియుఁ జచ్చి, రేనువారలవిడువక యేడ్చుచున్న
వత్తురే తోడ వచ్చి చావనిశునకము, విడువ కుండుట తప్పుగా నుడువఁదగునె.

చ. అనఘచరిత్ర విన్ము శరణాగతుఁ జేకొన కున్కి శుద్ధమి

1 మొదలుగఁదోడఁ జనుదెంచె. 2 రావలవదె నామనంబు. 3 ననఘచిత్త యత్తెఱఁగశక్యంబు.

త్రాసియొపఁ జేయుద్రోహము పక్షపాతి వధించుట విప్రసర్వస్వముఁ
గొనుట యనంగఁ గల్గునివి గూడి సమం బొకు నాకుఁ జూడ భ
క్తు ననపరాధునిట్టి విడుచుదోసముతో నిది యెన్నఁ డచ్చునే. 58

ఉ. కావున నాకలోకపుసుఖం బటు లుండఁగ నిమ్ము దేవ నీ
భావము నిల్పు నాదెసఁ గృపాభరణంబుగ నాకమేయసం
భావననేత దోసముగఁ బట్టమి నాకు వరంబు నీక్ర వా
మ్యావనభూమి నుండెద సమిద్ధతపంబుల నిన్ను గొల్చుచున్. 59

వ. అని పురుహూతునకు బలికెఁ గౌరవోత్తమం డాయాకర్ణింపుము. 60

సారమేయరూపంబున వచ్చినధర్ముండు ధర్మరాజునకుఁ బ్రత్యక్షం బగుట

సీ. అట్లతిదృఢనిశ్చయంబుగఁ బలికిన తనపుత్త్రుఁ గనుఁగొని ధర్ముఁ డధిక
[1]సంప్రమోదముఁ బొంది సారమేయాకృతిఁ బాసి తా నాత్మరూపంబుఁ దాల్చి
పరమసంభ్రమకృతప్రణతియు నానందభరితుండు నగునాన్నృపాలుతోడ
నీపుణ్యవృత్తంబు [2]నిర్మలమేధయు నఖిలభూతంబులయందుఁ గలుగు

తే. దయయు నాదుచిత్తముఁ బ్రమదమునఁ దేల్చె
వత్స భూలోకమున నిట్టివారుఁ గలరె
తొల్లియును ద్వైతవనమున దోషదూర
మయిననీమనమున తెఱంగ రసినాఁడ. 61

క. విను నీరు రోసి నీదగు, నసుజులు మృతు లయిన వచ్చి యందఱలో నొ
క్కనిఁ గోరుము బ్రదికించెద, నని పలికితి నేను నిర్మలాత్మక నీతోన్. 62

ఉ. దానికి నీవు చిత్తమునఁ దల్లుల నిద్దఱనుం దలంచి మా
లోన నొకండుఁ గల్గితి నలుత్తత వారలయందుఁ గల్మి లో
కానుమతంబు గాదె నకులార్థిత ధర్మవు నాకు నన్మతిన్
వీనుల కింపుగా నకులు వేఁడితి తద్విధ మెందుఁ గల్గునే. 63

క. భీముని నర్జును విడిచియు,నీమది నకులు బ్రదికింప నిగుడుట పుత్త్రా
నామనమునఁ బాయదు ని, న్నే మన వచ్చు నఖిలంబు నింద్రుం డెఱుఁగున్. 64

క. విను భక్తియుక్త మిది యని, శునకముఁ జేపట్టి నీవు సురపతి కొని వ
చ్చినయరద మెక్క నొల్లవ, యనఘా సరి నీకు దివమునందును గలరే 65

ఉ. ఇంతటిపెంపు గల్గుట మహేంద్రుఁడు నీదెసఁ గాంచె నీవు ని
శ్చింతత మేనితోఁ జనుము సిద్ధపథంబునఁ బుణ్యలోకముల్
వింతలు గాక యుండఁ బృథివీవర నీకు [3]నుదారసౌఖ్య మ
త్యంతము నక్షయంబు నగు నందలిమాన్యులు సంస్తుతింపఁగన్. 66

సీ. అనియె నప్పుడు పరమాహ్లాదమునఁ జనుదెంచి గంధర్వులు దేవమునులు

---

1 సమ్మోదమును బొంది. 2 నిర్మలశ్రద్ధయుం. 3 విశుద్ధసౌఖ్య.

మరుదశ్వివసువులు మహితాదరంబున ధర్ముండు నింద్రుండుఁ దారు నమ్మ
హాత్ముని నెత్తి రథారూఢుఁ గాఁ జేసి తమవిమానములు పార్శ్వముల నడపి
కొని చన నిఖిలదిక్కులఁ దనతేజంబు వెలుఁగంగ సిద్ధులు వినుతి సేయ
తే. దైవతావాసమునకు సాధర్మజుండు, చనియె నయ్యవసరమున సర్వలోక
సమ్మతుఁడు బోధఘనుఁడు ప్రసన్న ఫణితి, సారతోదాగుఁడును నగునారదుండు.
వ. ఎల్లవారును విన సంపూర్ణస్వరంబున నిట్లనియె. 68
ఉ. దానములం దపంబులను దద్దయుఁ జేర్కులయట్టివారలన్
మానవనాథులన్ వినమె మానెఁ దదీయయశంబు లెల్ల నీ
మానితకీర్తిగీర్తులు సమస్తజగంబులయందుఁ బర్విట
న్మేనులతోడ వారిటులు సేర్చిరె రా నమరత్వసిద్ధికిన్. 69
చ. అన విని ధర్మరాజసుతుఁ డాతని కిట్లను నాదుతమ్ములం
గనుఁగొనునంతకున్ సుఖము గాఁ గొన నయ్యెడ నిత్తెఱంగు నా
కు నకట చూపరే పవనుకొడ్కును నింద్రసుతుండు మాద్రినం
దనులును నున్నచోటు సుఖదం బయినన్ సుఖహీన మేనియున్. 70
వ. వారలను మదీయపక్ష[1]ప్రాప్తులయినభూపతులను జూచు వేడ్క యెల్లలోకంబుల మీఁదను గలుగువేడుకకంటెను మిగిలి యున్నయది యనుటయు నమరేంద్రుండు తనమనంబున నతనితోడ సముచితసంభాషణంబులు సేసెద నివ్విధంబు గటుకవచనత్వంబు గాదని యూహించి యిట్లనియె. 71
చ. తనువు దొఱంగకిట్లు సుకృతంబుల పెంపున వచ్చితిప్పదం
బునకు మహాత్మ యిచ్చటను బోవదు నీమదిఁ బాసి మర్త్యతం
బునుపడియున్న నెయ్యము సభాసదులన్ శుభదృష్టిఁ జూడుమా
మునులను సిద్ధులం దగునె ముందటిచందము నొంది యుండఁగన్. 72
చ. ఒరులకు నందరానిపద మార్జితపుణ్యనిరూఢిఁ బొందఁగా
దొరకొని యున్కి నీవికృతదూరమనస్కతఁ గాదె నీసహో
దరులు భవన్మహోన్నతపదస్థితి కర్హులె తొంటినెయ్యమ్ముం
బొరయునె దేవతాత్మకులబుద్ధి నెఱుంగుము నీవిశేషమున్. 73
క. అని యిట్లాడినసర్వభువనపతియు బుధుండు నైనవాసవుతోఁ దా
ననియెం దగ వెండియు ధర్మనందనుఁడు భరతవంశ [2]మహీమాధాయీ. 74
ఉ. మీ రిటు లేమి సెప్పిన నమేయభుజాబలభగ్నదైత్య యే
గారవ మొప్పఁ దమ్ములను గాంతను బుత్త్రుల మిత్త్రకోటిఁ గ
న్నారఁగఁ జూడకుండుటకు నక్కట యోర్తునె యెల్లభోగముల్
వారలఁ జూచి క్రమ్మఱఁగ వచ్చి సుఖస్థితిమై భుజించెదన్. 75
వ. నాకత్తెఱంగు పరమానందకరం బనియె నని యిట్లు మునీంద్రమాననీయం

1 పాతు లయిన. 2 మహిమాధారా.

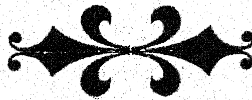
బయినపాండవేయమహాప్రస్థానప్రకారంబు జనమేజయునకు వైశంపాయనుండు చెప్పుటయు. 76

శా. పారాశర్యవచఃపయోనిధిసుధాభంగీ దయాసంగి దు
ర్వారాశేషవిపద్విదారణవిహారా చిన్మయాకార వి
స్తారోదారగుణత్రయస్ఫుటవిశేషా నిర్గుణాశ్లేష మా
గారీతోజ్జ్వలతత్త్వభాస్వర నిజాగారాత్మక త్రీశ్వరా. 77

క. ప్రణవైకభావ్య సురర,క్షణకేళీస్తవ్య జన్యసకలద్రవ్యా
గణనాతీతా పోష్య,ప్రణతవ్రాతా నిరీహభక్తిప్రీతా. 78

మాలిని. అమృతవికిరణక్రీడాభిరామా త్రిధామా
దమితసకలదైత్యోద్యద్వ్యాహా విజ్ఞానదేహా
సుమహదుపనిషత్ప్రస్తుత్యభిశ్రావ్య సేవ్యా
శమనరమణశీలా సంభృతానందలీలా. 79

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబునందు మహాప్రస్థానిక పర్వంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

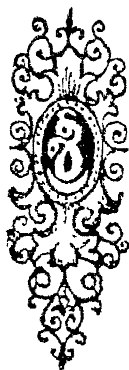

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీగణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

స్వర్గారోహణపర్వము, ఏకాశ్వాసము

వర్ధనాయురభివృ
ద్ధ్యావహచరణశతపత్త్ర యమనియమాది
ప్రావీణ్యపూర్ణమిత్త్ర మ
హావిద్యోన్మేషగాత్ర హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా జనమేజయుండు వైశంపాయనుతోడ మత్పూర్వపితామహులగు పాండవు
లును ధార్తరాష్ట్రులును స్వర్గం బారోహించి యెట్టెట్టినెలవుల నిలిచి రెట్లు
వర్తించిరి చెప్పవే తదాకర్ణనకౌతుకంబు మదీయచిత్తంబున నుత్తరంగం బగు
చున్నయది సర్వవిదుండ వేను భవదీయసదయవాక్యసంభావనకు నర్హుండ
నని ప్రార్థించినం బ్రచురదివ్యజ్ఞానమానసీయుండును బరమకృపావిధేయుండును
నైనసాత్యవతేయునిసారకరుణావిశేషంబున సంపోషితం బైనబోధంబున సాధు
జనస్తవ్యుం డైనయాభవ్యమునివరుం డక్కురువంశవరున కి ట్లనియె నట్లు
బంధుదర్శనంబు గోరి పలికినపాండవాగ్రజుతలంపున కనుకూలుం డై యా
ఖండలుండు. 2

సీ. తగువాని రావించి ధర్మనందనునకుఁ దమవారిఁ జూడఁ జిత్తమునఁ గోర్కి
దనికినయది నీ వితని నట గొనిపోయి యఖిలబంధులఁ జూపు మనుడు నతఁడు
గారవం బెసఁగంగ నారాజసత్తముఁ దోడ్కొని పోవఁ గుతూహలమునఁ
దోడన నారదాదులు కొంద అరిగి రట్లేఁగెడుచోటఁ గట్టెదురఁ దోఁచె
తే. నున్నతాసనాసీనుఁ డభ్యుదితసరసిజాప్తసంకాశుఁ డమృతాశనాంగనాది
వృతుఁడు వీరలక్ష్మీవిరాజితుఁడు సతతయుక్తసుఖసాధనుండు దుర్యోధనుండు. 3

వ. ఇట్లొప్పియున్నయతనిం గని ధర్మనందనుండు దేవమునివరుల మొగంబు లాలో
కించి. 4

ధర్మజుఁడు నరకస్థితులం జూచి యుగ్రసురాయాసుఁ డైన నారదుండు డశరసం కెప్పుట

సీ. ఇతఁ డతలోకభూపతిమానసుఁడు దీర్ఘదర్శి గాఁ డితనికతమునఁ జేసి
నిఖిలదేశంబులయఖిలనృపాలురుఁ ద్రుంగిరి దంతితురంగసహిత
ముగ నపవర్గాంగి విగతకల్మష ధర్మచారిణి సాధ్విఁ బాంచాలి నార్య
జనములు గనుఁగొన సభలోన నవమాన పెట్టిన తులువ యే నిట్టివాని

ఆ. తోడఁ గలసి మెలఁగుదునె మహితాత్మకులార యిచట నున్నవారు భీమ
ఫల్గునులును గవలుఁ బాంచాలియును నన్ను,నచటికనుపవలయు ననుచు మరలె.

వ. మరలినఁ జూచి నారదుండు నవ్వుచు నతని కిట్లనియె. 6

సీ. ఓధర్మనందన యీధరణీవిభుం డాహవసంపరిత్యక్తతనుఁడు
దేవతాసంభావ్యుఁ డై వెలింగెడుఁ బుణ్యాకర్మ లెల్లను గడు గారవింతు
రితని నితండు మహీశుల నుజ్జ్వలక్షత్త్రధర్మంబునఁ గాదె త్రుంచె
నది పాప మే లగు ననఘ పాంచాలి యీతనిచేతఁ బడుటయుఁ దక్కఁగలుగు

తే. నెగ్గులును నింక నిచ్చట నేల తలఁప
నివ్వోటు పుణ్యలోకము మది నీసు రోష
మనుమనోవికృతులు దగునయ్య వాని
విడిచి సమత నొందుము లోకవినుతచరిత. 7

వ. అని వెండియు. 8

క. జూదమునఁ గయ్యమున నీ, కేదురితంబులు నితాంతహృదయక్లేశా
పాదకములు వాటి న్లె న,నాదృశములు సేయు వాని నన్నిటి ననఘా. 9

చ. అన విని యమ్మునీంద్రునకు నవ్విభుఁ డిట్లనుఁ బాపశాలి స
జ్జనసతతాపచారి కులసంక్షయకారణరోషభాగి యి
మ్మనుజవరాధముం డితఁ డమర్త్యుల కెల్లను మాననీయుఁ డై
మను నకెు పుణ్యలోకమున మాటలు వేయును నేల సంయమీ. 10

తే. అతని నట్లుండ నిమ్ము నాయనుజతనుజ, మిత్త్రజనములఁ బాంచాలపుత్త్రి నా క
వశ్యమును నభివీక్షింప వలయుఁ జూపఁ, బనుపు వారలయున్నెడ భవ్యచరిత.

వ. అని మఱియుం గలుగుమునీంద్రులఁ గలయం గనుంగొని. 12

ధర్మజుఁడు దేవమునులను గర్ణాదిస్వజనులఁ జూప వేఁడుకొనుట

సీ. సంగ్రామమృతు లై నసకలబంధులకుఁ దిలోదకం బే నిచ్చుచుండ వచ్చి
కుంతి గర్ణుఁడు దనకొడు కని చెప్పి నా కతనిజన్మముతెఱం గంతవట్టు
విదితంబుగాఁ జేసె నది మొదలుగ నమ్మహావీరుఁ దలఁచినయప్పు డెల్ల
నుల్లంబు సంతాప మొందుఁ దదీయపాదంబు లద్దేవిపాదంబులట్ల

ఆ. యని సభక్తికముగ నర్చితంబులు సేయఁ, గాన కునికి కేను గరము వగతు

నతఁడు నేము నైన నమరేంద్రుఁడును మమ్ముఁ, జెనయునే త్రిలోకసేవ్యులార. 13

చ. అతని నెఱుంగ కుండి విను మర్జునుఁ బంచితి నమ్మహాత్ముని
మ్మృతుఁడుగఁ జేయఁగా నది శమింపదు శోకము నాపహించుచున్
మతికి నలంత సేయు గుణమాన్యుని నాతనిఁ జూచు కౌతుకం
బతిశయ మొందుచున్న యది యాయన యెచ్చట నుండుఁ జెప్పరే. 14

వ. ద్రుపదవిరాటయుధామన్యులు శంఖప్రభృతి తదీయజ్ఞాతులును రణాగ్నికిం బ్రాణహవిస్సులు వేల్చినవారు వారల నాకుం జూడ వలదే ప్రాణసముం డగు జగత్ప్రాణనందనుని సంక్రందన తేజోవిరాజితుం డగు శ్వేతాశ్వుని నశ్వుల ననుకరించునకులసహదేవులను సహజసద్గుణశాలిని యగుపాంచాలినిం జూడక నిలువం జాలుదునె వారి కెవ్వరికిని నాకలోకనివాసంబు లేక తక్కె నేని సోదర రహితస్వర్గంబునందు స్వర్గత్వబుద్ధి పుట్టదయ్యెడు వార లెచ్చోటనుండి రచ్చోట యేను బుణ్యలోకంబుగాఁ దలంచెద నయ్యెడ కనిచి పుచ్చుం డనిమిషవర్యు లారా యని పలికిన నప్పాండవాగ్రజుతో నద్దేవమును లిట్లనిరి. 15

ఆ. అట్ల చేయువార మనులాత్మ నీదుచి, త్తమున నేది దోఁచె దాని నాచ
రింపవలయు నని నిలింపేశ్వరుండు పా, టించి మారు నప్పగించినాఁడు. 16

సీ. అని దేవదూతునిఁ గనుఁగొని యిమ్మహితాత్ముని భీమసేనార్జునాదు
లున్నచోటికి నన్ను మన్న నప్పురుషుఁ డాదర మెసఁగంగ నాధర్మతనయు
నిందు ర మ్మనుచుఁ దాముందటఁ జన నమ్మహానుభావుఁడు వాని ననుగమించె
నట్లు సనంగఁ గేశాస్థిసాంద్రంబు దుర్గంధంబుఁ బరుషతరంబు దంశ

ఆ. మశకనిబిడమును దమసికలితముఁ గ్రిమికీటర క్తమాంసకూటకుణప
ఘోరవిధము శాతదారుణచంచువా, యసరవాన్వితంబు నయ్యెఁ బథము.

వ. అప్పథంబునఁ బాండవాగ్రజుండు సని చని యాపం గ్రాఁగిననూనియవోలెం దెరలు చున్నజనంబులు గలిగి యాయసకంటకదుస్స్పర్శం బగుచుఁ దటంబున నిశితాసిపత్త్రవనంబు శోభిల్ల వైతరణి యనుపేరఁ బరఁగినయేఱును దత్ప్రదేశం బున ననేకప్రకారయాతన లనుభవించుపాపకర్ములనుం జూచి దేవదూతునితో మనకుఁ బోవలయుచో టింక నెంత దవ్వు గల దియ్యెడయును దేవతాధీనంబై యుండునే యని యడిగిన నప్పురుషుం డతనితోడ. 18

తే. ఈనెలవును బృందారకాధీన మిదియ, మనకు రావలసినచో టనిన నతం డ
సహ్యదుర్గంధఘోరదర్శనత నచోటు, చిత్త మతిదుఃఖితంబుగఁ జేయుటయును

వ. మరలి పోవం జూచిన నయ్యెడఁ గొన్ని యెలుంగులు. 20

తే. [1]భవ్యజనన నీగాత్రము దివ్యసౌర
భంబు బెరసినగాడ్పు మాపైఁ గరంబు

1 దివ్యజన నీదుగాత్రంబు.

హ్యాప్తమ్మై పేచుటంయుఁ దుగఖమెల్లఁ బాసె
భూరిసౌఖ్యంబు నొందు చున్నార మేము. 21

క. నినుఁ జూడఁ గనుటఁ బటుయాతనలం బొఱఁగిలేమి పరసుధ త్రాత్తత నీ
వనయము దయ నిచ్చుట నిల్చిన బ్రదుకుదు మింకఁ గొంతసేపు నిలువవే.

భర్మరాజు నరకమున నున్నయన్నదమ్ముల నెఱింగి పరితపించుట.

వ. అని దుఃఖభారకృపణంబు లగుచు పీలెంచినఁ గొంతేయాగ్రజుం డోహో యెంత
బెట్టిదంబు దైనయిడుములం బడియెదరో వీర లని కారుణ్యాం బొలయ నిలిచి
వెండియు నత్తెఱంగుమాటలు విని మీ రెవ్వ రని యడిగినఁ గర్ణుండ భీమసే
నుండ నర్జునుండ నకులుండ సహదేవుండ ద్రౌపదని ధృష్టద్యుమ్నుండ ద్రౌప
దేయుల మనుపలుకు లెసంగుటయు 23

సీ. ధర్మనందనుఁడు చిత్తమ్మున నుద్వేగ మావహిల్లఁగ దైవ మకట యిట్లు
నేసెనే కీ డేమి సేసిరొకో వీర లిన్నరకమునకు నేఁగు దేర
వలసినయట్టిది వాసవాద్యమరులు నీచులువో వీరి నేవిచార
మించుకయును లేక యిట్టికష్టపుటిడుములఁ బెట్టెడిదె ధర్మమా తెఱంగు
తే. మాలితే నీవు సజ్జనమాన్యు లలఘుసత్యపరులు దయాఢ్యులు నిత్యదాన
రతులు బహుదక్షిణాంచిత[1] క్రతువితాన, పావితాత్ము లన ర్హంపుఁబాటు వడిరి.

చ. ఒకటకు మేలు సేయనిసుయోధనుఁ డమ్మెయి దేవపూజ్యుఁ డై
సకలసుఖానుభూతియు నజస్రము పెంపు వహింప నొప్పె దృ
ష్టికిఁ గడువ్రేఁకనై [2]తనదుచెల్వులుఁ జుట్టలుఁ దాను సంతసం
బుకలిమి నేచి మి న్నడిచి పుణ్యపరావృతుఁడై వెలింగెడున్. 25

ఆ. ఈఁగకాలియంత యేనియుఁ బాపంబు, వీరివలనఁ గనుట వినుట గలుగ
దొక్కనాఁడు నట్టియుత్తములకు విధి, పాడి మాలి యిట్టిపాటు దెచ్చె. 26

సీ. అని యగ్గలపుఁజింత మునిఁగి కలంక మనోవికారము నాకు నావహిల్లఁ
గత మేమియొకొ యిదిఘనమాయయొకలగనుటయో యరయ నిక్కంబొ చిత్త
విభ్రాంతిఁ జేసి వివేకింప నేర రా దయ్యెడు నని పరమాకులేంద్రి
యుఁడు శోకదుఃఖమయుండు నై కొండొక ప్రొద్దారకుండి సద్బుద్ధిఁ దలఁచి
తే. యలుక యింద్రుపైఁ బొడమిన నమ్మహాత్ముఁ
డప్పురుషుఁ జూచి మగుడ నీవరుగు మార్య
వర్య యెవ్వారిదూతవు వారికడకు
ననుచుఁ బలికి వెండియు నిట్టు లనియె నధిప. 27

ఇంద్రుఁడు నరకంబుకడ నున్నధర్మజునొద్దకువచ్చి యతని సంభావించుట

క. నాయనుజులు [3]దుఃఖార్దితు, లై యున్నా రట్టు లగుట నచటికి రా నిం

---

1 క్రతువిధాన, పాలితాత్ము. 2 తనమసిట్లలుఁ. 3 దుఃఖాత్మురు, లై.

కీయెడన నేను నిలిచెదఁ, బాయక యని చెప్పు మాకృపానిరతునకున్. 28

చ. అనుటయు దేవదూతుఁడు రయంబున నిర్జరసాధుపాలికిం
జని తెలియంగఁ జెప్పఁ గురుసత్తమ ధర్మజునిశ్చయంబు స
ద్వ్యనఘచరిత్రభాస్వరునియాడినమాటలు నాతఁ డంతయున్
విని చనుదెంచె నయ్యెడకు వేగమ సంయమిదేవయుక్తుఁడై. 29

ఆ. ధర్ముఁడును మహాముదంబున నిజపుత్త్రుఁ, డగునజాతశత్త్రు ననునయించి
రక్షణం బొనర్పఁ బ్రకటవాత్సల్యత, నరుగుదెంచెఁ గురుకులాగ్రగణ్య. 30

వ. అప్పుడు. 31

సీ. వివిధపాపాత్ములు వికృతశరీరు లై యాతనాబాధితు లగుట మాసె
దుర్గంధమును గృధ్రవర్గాదిపలలాశిపక్షిపంక్తులుఁ గుణపవ్రజంబుఁ
దోఁపవ యెలఁచి నెత్తురు కేశపటలంబు లస్థిపుంజము లదృశ్యంబు లయ్యెఁ
గ్రూరాసిపత్త్రఘోరారణ్యయుక్తవై తరణి లేకుండె సత్వరిమశంబు
తే. నింపుఁ జేయుసోఁకును [1]సొగియించుతనుపు
నార వీతెంచి సమ్మోద మావహించె
నమృతమయ మీఁది యనఁ దగి యనిల మధిక
విశదభావంబుఁ బ్రాపించె దిశలు పదియు. 32

వ. ఆసమయంబున వాసవుతోడఁ జనుదెంచినట్టి. 33

మహాస్రగ్ధర. వసురుద్రాదిత్యగంధర్వగరుడభుజగవ్రాతముల్ వైభవం బు
ల్లసనంబొందంగ సిద్ధుల్ మనముల ముదము ల్పల్లవింపంగ సాధ్యుల్
హాసితస్వాంతంబులం బెల్లలమికొనఁగ [2]నత్యాదరోత్కర్షముల్ పొం
దుసుతోపాంతంబునం బిందుగొని నిలిచి చూడ్కుల్ తెదంగంబు గప్పన్. 34

వ ఒండొరులతో నక్కురుమూర్తిగుణంబు లుగ్గడించి యగ్గించుచుండ సంయమిసుర సమేతంబుగా నయ్యాఖండలుండు నయ్యఖండయశోమండితుం జేరం జని సాంత్వనస్వరంబున ని ట్లనియె. 35

క. నీ విచ్చో నునికికి ని, ద్దేవత లందఱును వగచి ధిషణాగుణసం
భావిత నిన్నుం దోడ్కొని, పో వచ్చినవారు గినుకఁబో విడువ వనా. 36

క. సిద్ధియు నవ్యయలోకస, మృద్ధసుఖావాప్తియును శమితవికృతియు స
ద్బుద్ధియు నుదాత్తభంగిని, సిద్ధించెను నీదుగుణవిశేషముకతనన్. 37

క. విను మొక్కటి సెప్పెద రా, జనువానికి నెల్లఁ దప్ప దవనీశ్వర యె
ట్లును నారకస్థలంబుం, గనుఁగొనవలయు టిది వేదకథితము సుమ్మీ. 38

సీ. పుణ్యంబులును బాపములు రెండు [3]జోకలై యుండుఁ బుణ్యంబుల నొదవు నాక

1 సొకియింపుఁ దనువు. 2 సంగాదరోత్కర్షముల్. 3 బ్రోవులై.

సుఖము పాపంబులఁ జొప్పడు నరకదుఃఖమును నీవు మును నాకంబు సుఖము
ననుభవించినయట్టియతఁడు పదంపడి యధికనారకదుఃఖ మనుభవించు
మున్ను నారకదుఃఖమునఁ బడ్డవాఁ డంతటను నాకమునఁ బొందు బహుసౌఖ్య

తే. మల్పపుణ్యుండు తొలితొలి యమరలోక
సుఖంబు గయికొని మఱియు దుఃఖముల నొందు
భూరిపుణ్యుండు మునుమును ఘోరనిరయ
యాతనల నొంది పిండి సౌఖ్యంబు పొందు. 39

క. ఇట యేను నిన్నుఁ బుత్త్రా,నుట యుత్తరకాలదివ్యసుఖసంగమసం
ఘటనకుఁ గావే నీకట, కటఁబడుటకు దీనిఁ దెలుపఁగా రా వలసెన్. 40

సీ. కర్ణుఁ డుత్తమసిద్ధిఁ గాంచి వెలింగెడు నమ్మహాభుజునకు నైన కరంబు
దుఃఖంతు నీ వెప్డుఁ దుదిముట్టి యున్నాఁ డతండు నిజోజ్జ్వలస్థాన మొంది
సర్వాస్త్రవిదుని నాజలజాప్తనందనుఁ గనుఁగొని చిత్తంబుకలఁక విడువు
మనిలనందనుఁడు నర్జునుఁడును నకులుండు సహదేవుఁడును భవద్భ్రాతృరూప

తే. వర్తిసర్వమహీపతివర్గములును, ద్రౌపదియు ద్రౌపదేయులు రాజవర్య
దీప్తనిజధామసంప్రాప్తిఁ దేజమలరి, యుండఁగాఁ జూచి సమ్మోదయుతుఁడవగుము

ఆ. దైవవిహిత మగుటఁ దప్పింప రాకున్న, యట్టియల్పదుఃఖ మనుభవించి
తింక నిట సుఖంబు లేపార నాతోడ, విహారణం బొనర్పు విమలచరిత. 42

క. మానితసువ్రతములకు, స్నానకరణమునకు ననుగుణం బయిన శోభం
జె నీకుం గావింపం,గా నుజ్జ్వలవృత్తిఁ బరఁగు కౌరవముఖ్యా. 43

తే. రాజసూయాశ్వమేధాధ్వరములసంచి,తంబు లయినయుదాత్తలోకంబు లనుభ
వింపు మాధిక్యమహనీయవిభవ మెసఁగ, నఖిలయోదారసౌఖ్యంబు లావహిల్ల. 44

సీ. మహితవర్తను లైనమాంధాతృనలహరిశ్చంద్రదిలీపదుష్యంతభరతు
లొందినకీర్తనీయోన్నతి నొందుము నినుఁ గొనియాడంగ మునిసిలింప
గంధర్వగరుడోరగప్రధానులు సిద్ధసాధ్యసత్తములును సకుతుకముగ
వచ్చినవా రని వారి నెల్లను జూప నతఁడు వినయసంభృతాంగుఁ డగుచు

తే. నాదరముగఁ బ్రత్యుద్గతి యాచరింప, వార లెంతయుఁ బ్రీతిమై గారవంపుఁ
బలుకు లెసఁగంగ నధికసంభావనంబు, నేసి రాననములు వికసిల్లుచుండ. 45

వ. అమ్మహేంద్రుఁ డమ్మహానుభావునితో మఱియు నిట్లనియె. 46

క. ఆకాశగంగ యిదె పు,ణ్యాకృతి యున్నదిఁ బరిప్లుతాంగుఁడ వై సు
శ్లోకా నాచెప్పినన్నృప,లోకంబును మిగులు మమరలోకసుఖములన్. 47

యముఁడు ధర్మరాజు నుచితవచనంబుల సంభాషించుట

సీ. అనియె నప్పుడు ధర్ముఁ డభిరామమూర్తి [1]ముఖప్రసాదంబునఁ గరము వెలుఁగ
నారాజవర్యునిఁ జేరంగ నరిగి నిశ్శీమగౌరవ పరీక్షింపఁ గంటి
నిన్ను మున్నట్ల అరణిప్రసంగంబున ద్వైతవనంబునఁ దగిలి కుక్క
తో వచ్చినప్పుడు దైవతగిరిపొంత ననుజవర్గమువిషయంబు గాఁగ
తే. నిప్పు డిచటను జలన మొకప్పు డైన, సిదుమడి నించుకేనియు లేదు దమము
శమము సత్యంబు మద్గతసారభక్తి, నీకు నగ్గలములు మహానీయచరిత. 48

వ. పరిశోధితుండ వయితి కలంక నొందంగి సుఖివి గ మ్మని పలికి రాజునకు
నవశ్యంబును నరకంబు సూచుట గలదు గావున న త్తెఱంగున కయి యేనును
వాసవుండును నిన్నుం గనుఁగీ డగునట్లొటు సౌనిపితిమి సూర్యతనయపవన
నందనాదులనరకదుఃఖానుభావంబులు మాచేసినవెడమాయంబు లగుట నీకుఁ
దెలిసె వారు పుణ్యలోకవాసు లయి యునికియు వాసవువాక్యంబులఁ జేట
పడియె నని చెప్పి. 49

క. నీవియ్యాకాశనదీ,పావనసలిలముల మునుఁగు భవ్యాత్మ భవ
ద్భావంబు విడుచు మానుష,భావవికారముల శోకబంధము లడఁగున్. 50

చ. పరమసుఖంబుఁ బొంది యతిభాస్వరు లై విహరించునీదుసో
దరు లగుకర్ణముఖ్యుల ముదం బెసలారఁగఁ జూచె దీరుమహో
త్తరబహుసౌఖ్యనిర్మలపదంబున దివ్యవిహారలీలలం
బరఁగెద వేల యిం కిచట బాంధవరక్షక రమ్ము చెచ్చెరన్. 51

ధర్మజుఁ డాకాశగంగావగాహంబుఁ జేసి దేవభావంబు నొందుట

సీ. అని పల్కి ధర్ముఁ డత్తనయునిఁ దోడ్కొని యయ్యెందఱును దోడ నరుగు దేర
నాకాశగంగయుపాంతంబునకుఁ బోవ నప్పుణ్యనది నమ్మహానుభావుఁ
డార్యసంస్తవనవాక్యంబులు సెలఁగ భవ్యస్నానమంగళ మాచరించి
మానుషతనువు నమ్మాత్రన విడిచి దివ్యం బగుమహితదేహంబు దాల్చి
తే. వైరమత్సరస్నేహసం[2]వాసలౌల్య, గర్వశోకాదు లైనహృద్గతవికార
ములఁదొలంగినిర్ధూమత్వమునవెలుంగు,పావకుఁడుంబోలె శోభిల్లెఁ బౌరవేంద్ర. 52

వ. ఇవ్విధంబున నొప్పి మీతాత ధర్మనందనుండు బృందారకనాయకనారదా
ద్యుదారపురుషుల నభినందించుచు ధర్ముండును దారును దో నరుగు దేర దివ్య
శక్తి నట సని మనోహరం బయినయొక్కెడ. 53

సీ. విస్ఫురద్బహురత్నవితతికనత్కనకాత్మకం బయినమహాసనమున
దేదీప్యమాన మై దివ్యావయవదీధితిప్రతానం బెల్లదిశల వెలుఁగఁ
జక్రగదాద్యస్త్రసంతతి యుజ్జ్వలాత్యంతసుందరపురుషాకృతులును

---

1 మై వదనవికాసంబు వఱలుచుండ, నారాజ. 2 వాదలౌల్య.

జాపమాలిక్షితి [1]సమవేతనిజరూపములుఁ గల్గి భక్తిమై బలసి కొలువఁ
తే. దనదుమూర్తికి నెంతయుఁ దగు లోనర్చి
మున్ను చూచినయట్లుగమూర్తి యెప్ప
నరుఁడు కేవలసవినయపరత వెలుఁగఁ
గొలుచు నారాయణునిఁ గాంచె భూమివర్య. 54

చ. కని మఱి నమ్మహాత్ముఁ డధికప్రముదంబు వహించె నొంటెడం
గనుఁగొనియెం బ్రియం బెసఁగఁ గౌరవవంశవరేణ్య దీప్తిభా
ముని రవిపంక్తిలోనఁ బమునూఁడవమూర్తి వెలుంగుచుండఁ గ
ర్ణుని మఱి భీమసేనుని మరుద్గణమధ్యగతత్వశోభితున్. 55

తే. అంగములభంగి తొల్లింటియట్ల నైమ యస్నాన తేజోవిరాజితులై సవాశిః
గనియె [2]నశ్వినమిావవర్తనులఁ దత్సమానమూర్తుల వీక్షించె మాద్రిసుతుల

చ. [3]ఉదితరవిచ్ఛవిం దరుణి నుత్పలగంధి నుదాత్తమూర్తి ద్రౌ
పది నచొల్లనుం దనప్రభఁ వెలుఁగొందఁగఁ జేయుదాని న
వ్విదితయశుండు సూచి మది విస్మయ మందఁగ నింద్రుఁ డోడ సి
మ్మదవతి యెవ్వ రార్యజనమాన్యచరిత్ర యెఱుంగఁ జెప్పవే. 57

ఇంద్రుఁడు ధర్మజునకు దేవత్వంబు నొందినధర్మజబంధులఁ జూపి చెప్పుట

సీ. అనవుడు నతనితో నాతఁ డిభాషు మహాలక్ష్మి ద్రౌపది యనఁగ ద్రుపదు
నికిఁ గూతురై యయోనిప్రభవం బగుమానుషరూపంబు మహితలీల
ముగఁ దాల్చి భవదనుభూతి సెల్లించె గౌరీశ్వరునాజ్ఞ వహించి వచ్చె
నని చెప్పి యల్లరమ్యాకృతు లేవురు గంధర్వవరులు నిక్కముల నయన
తే. యందు మీాకు జన్మించినయక్కుమారు, లల్లవాఁడె మీాతండ్రికి నగ్రజుండు
ప్రకటగంధర్వపతిధృతరాష్ట్రనాముఁ, డిందు నతఁడంచుఁ జూపె నరేంద్రముఖ్య.

వ. ఇట్లు ద్రౌపదీద్రౌపదేయాంబికేయుల తెఱం గెఱింగించి వెండియు నాఖండలుండు పాండవాగ్రజునకుఁ గర్ణుంజూపి భవదగ్రజుండు సూర్యునపరశరీరంబుకొంతేయుం డయి రాధేయుం డనం బరఁగినవాఁడు సుమ్ము సూడు మని పలికి సిద్ధసాధ్య విశ్వేదేవగణంబులతో నున్నవారు తత్తదంశప్రభూతు లయి వాసుదేవాను చరణపరాయణులగుచు వర్తించిన సాత్యకికృతవర్మాదియాదవుల నాలోకింపుము.

క. అని చెప్పి చూపి యభిమన్యునిఁ జూచితె చంద్రుభంగి నుజ్జ్వలకాంతిం
దనరెడుఁ దదంశజాతుం, డనూనధృతిశాలి వీఁడె యంచుం జూపెన్. 60

వ. చూపి తదనంతరం బమ్మహాత్మునితోడ. 61

ఆ. పాండురాజు వీఁడె బహురత్నఖచితవిమాన మెక్కి కొంతి మాద్రి తనయు
పాంతభాగమున సుఖాసీనలుగ నాదు, వలను వచ్చుచున్నవాఁడు గంటె. 62

1 సమభేదనిజ, 2 నశ్వినిసామ్యగతులఁ దత్స. 3 ఉదితరవిప్రభిం దరుణి.

క. అదె భీష్ముఁడు వసువులలోఁ, గదిసి యున్నవాఁడు గంటె ద్రోణుం
డిదె విబుధగురునిపాలఁ బ్రమద మెసఁగ వసించినాఁడు మాన్యచరిత్రా. 63

వ. అని పలుకుచుఁ జూపి గంధర్వయక్షగుహ్యకగణంబులలో ద్రుపదవిరాటులను దదీయానుజతనుజవర్గంబులనుం దక్కనుం గలుగుకేకయపాండ్యప్రభృతినానాదేశాధీశులను వేరువేరం జెప్పుచుఁ జూపుచు భవదీయం బగుసమరంబునం బరిత్యక్తశరీరు లయి యుత్తమలోకంబులు వడసి యున్నవారల నవలోకింపు మని చెప్పె ననిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో మునీంద్రా యిప్పుడు నీచెప్పినసుయోధనశకునిసైంధవులును గర్ణుండును గర్ణకుమారులును వెండియుం గలతత్పక్షభూపతులును ఘటోత్కచాదు లయినపాండవులవారును నీచెప్పిన సకలజనంబులు నాకలోకంబున నెప్పుడు నుండుదురో యట్లు గాక కొంత కాలంబు నిలిచి క్రమ్మఱ మనుష్యాదిజన్మంబుల నొందుటకై యరుగు దెంతురో యుత్తెఱంగు విన వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నమ్మునిపతి యమ్మనుజపతితో ని ట్లనియె. 64

సీ. కురువర యిది దేవగుహ్యంబు మునివరుఁ
డైనవేదవ్యాసుఁ డతులకరుణఁ
జెప్పినయది నీకుఁ జెప్పెద సమవధా
నంబుతో వినుము సనత్కుమారుఁ
గలసెఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డన్యులకు దురాసదం
బయినకు బేరలోకానుభవము
ధృతరాష్ట్రుఁ డొందెను సతియుఁ దానును నింద్రు
భవనంబునన నిల్చెఁ బాండునృపతి
తే. యాంద్రు రిరువురుఁ దో నిల్వ నమృతకరునిఁ
గూడె నభిమన్యుఁ డనిమిషగురుని నొందెఁ
దత్ప్రతీకాశుఁ డయినకోదండగురుఁడు
ద్వాపరాత్మకుఁ డయ్యె గాంధారవిభుఁడు. 65

క. రారాజు నాకనరకో,దారసుఖాత్యంతదుఃఖధామంబులఁ బెం
పారియు హీనత నొందియుఁ, గౌరవకులనాథ పిదపఁ గలియం దొందెన్. 66

వ. అట్లపోలె నాకనరకంబు లనుభవించి. 67

ఆ. అతనితమ్ము లెల్ల యాతుధానావలిఁ, గలసి రాత్మజనకుఁ గలసె సూర్యుఁ
గర్ణుఁ డధిప వసువు గావున వినుము గం,గాత్మజుండు వసువులందు నిలిచె. 63

వ. ద్రుపదుండు విరాటుండు ధృష్టకేతుండును భూరిశ్రవుండును శల్యుండును శంఖుండును నుత్తరుండును విశ్వనామదేవతలఁ గలసిరి ధృష్టద్యుమ్నుండు పావకునిఁ గూడికొనియె నని చెప్పి యప్పరమసంయమి యప్పుడమితేనితో

[illegible] 69

తే. వినుము ధర్మనందనుపుణ్యాత్మతనుప్రసంగఁ
వగఁ బ్రవేశించి యున్నవిద్యామహాత్ముఁ
డైనవిదురుండు నమ్మహితాత్మబోధ
శాలియును ధర్ముఁ గూడిరి సచ్చరిత్ర. 70

సీ. కమలగర్భునిని యోగంబున నిజయోగబలము నైకొని బలభద్రదేవుఁ
డంబుధి కరిగి యనంతుఁ బరమమూర్తిఁ గలసె వస్తైఱఁగు మున్నలఘుకీర్తి
ధన నీకుఁ జెప్పితిఁ దక్కటివృష్ణిభోజాంధకు లెల్ల గుహ్యకగణంబుఁ
గూడిరి కృష్ణుసంక్రీడకుఁ బాత్రంబు లైనమహాదశసహస్రాంగనలును
తే. విధినియుక్తకాలంబున వీరు సరస్వతీజలంబుల మునిఁగి యుత్కృష్టమగుని
జాప్సరోభావ మొంది నారాయణునియుఁ,బాంతచారిణు లైరి ప్రహృష్ట మెసఁగ.

చ. అనుమరణంబునం దగ మురాంతకు రుక్మిణి నొందె లక్ష్మి న
వ్వనరుహనేత్రుతక్కఁ గలవామవిలోచన లేడ్వురుం దక
యనుతతనుప్రవేశనసమాచరణం బొనరించి రవ్వరాం
గనలును లక్ష్మియంశముల కావునఁ గౌరవవంశవర్ధనా. 72

వ. అని చెప్పి యమ్మహాయుద్ధంబున మృతు లైనయట్టివారును నేను మున్ను ప్రసం
గించినయట్టివారును బ్రసంగింపనివారును నిట్టిట్టి గతిం బ్రాపించి రని నా
చేతం జెప్పంబడినవా రెల్లను నిజార్హప్రకారంబుల సురాసురయక్షగుహ్యక
గంధర్వబృందంబులం జెందిరి కురునందనా నీయడిగిన తెఱం గెఱింగించితి నని
వెండియు. 73

తే. వినుము పాండవకౌరవవిషయ మైన, యట్టియితిహాస మే నుపాఖ్యానజాత
సహిత మగునట్లుగా సమస్తంబు మహిత, విస్తరంబుగఁ జెప్పితి విశదభంగి. 74

వ. కృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుండు సత్ప్రసాదభరితుం డై యాజ్ఞాపింప నట్లు [1]తదీ
యానుజ్ఞ వడసి తద్దయాలబ్ధప్రజ్ఞావిశేషుండ నై యశేషంబును వివరింప నమ్మ
హాత్ముకారుణ్యంబున నిమ్మహనీయేతిహాసంబు [2]సమాధానమానసుండ వై యా
కర్ణించి నీవును బహుళపుణ్యాత్ముండవుఁ గృతార్థుండవుఁ బరమార్థవిదుండవు
నైతి వని యిట్లు సాంద్రానందసంపాదనశీలుం డై. 75

క. శ్రీనిత్యత్వప్రమతా, ధానకుతూహలనిరూఢతాస్తవ్యాపాం
గానిర్భరవేదవ్యా,సానేకవచోనుషంగ హారిహారనాథా. 76

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుఁ జెప్పె నట్లు సర్పయాగసమయ
ప్రవృత్తం బైనమహాభారతం బంతయుఁ దత్సభాగతుం డైనరోమహర్షణ
నామధేయుండును సాత్యవతేయశిష్యుండును బండితప్రవరుండును నగుసూతుని

1 తదీయాజ్ఞ వడసి తద్దయాలబ్ధవిజ్ఞానవిశేషుండ నై. 2 సమాధానమానసియుండ వై.

పుత్త్రుం డైనయుగ్రశ్రవుం డనియెడు కథకుండు సమ్యగ్వ్యాఖ్యానంబున నాకర్ణిం
చినవాఁ డగుటను సమాశ్రితవత్సలుం డైనయాకృష్ణద్వైపాయను ననుగ్ర
హంబునఁ దత్కథాసాకల్యవివరణవిశారదుం డై యుండు నతండు నైమిశా
రణ్యపుణ్యక్షేత్రంబునందు శౌనకుం డనుకులపతి మొదలుగాఁ గలకొందఱు
మహామునులు సత్త్రయాగం బాచరించుచుండ నయ్యెడకుం జని వారలం
గాంచినఁ బుణ్యకథాశ్రవణకౌతుకాధీనమానసులై యమ్మాననీయులు పుణ్యా
త్మకుం డైనయక్కథకునకు సముచితార్చనంబులం బ్రియం బొనర్చి కథా
కథనంబుఁ బ్రసంగించినం బ్రీతుం డై యాతం డేమి తెఱంగుకథ వినం గో
రెద రనుటయు నప్పరమార్థపరాయణు లతనితోడ నెయ్యది హృద్యంబును
నపూర్వంబును సమగ్రజ్ఞానప్రదంబును నఘనిబర్హణంబును నైనయది యక్కథ
మాకు విన నిష్టం బని పలుకుటయు. 77

క. అతఁ డింతటిది మహాభారతంబ యనునిశ్చయము దిరంబుగ మతిసం
గత మగుడు నమ్మహాత్ముల, కతివిశదము గాఁగ నిమ్మహాకథ సెప్పెన్. 78

వ. చెప్పి యిట్లనియె నట్లు జనమేజయుండు సర్పయాగకర్మానుష్ఠానంబులయెడ
వైశంపాయనువలన నివ్వినుతేతిహాసంబు విని విస్మితుండును బ్రమోదభరితుం
డును నయ్యె నక్కాలంబునఁ దదీయయాజకులు యజనసమాపనవిధి యనుష్ఠించి
రయ్యుధిష్ఠిరానుజపుత్త్రపౌత్త్రుఁ డత్తెఱంగున భుజంగంబులయాపద దీర్చిన
యాస్తీకు నభ్యర్చనంబున నత్యంతసంతుష్టునిం జేసి యతని నివాసంబునకు
ననిచి పుచ్చి ఋత్విజు లాదిగా నఖిలబ్రాహ్మణులకు బహుధనంబు లొసంగి
వినయం బెసంగ నామంత్రితులం జేసిన వారలు నిజనివాసంబులకుం జనిరి
వైశంపాయనుఁ బెంపారుసవిశేషపూజనంబులఁ బరితోషితుం గావించి దేవోప
చారంబులఁ గృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుం బూజించి యజ్ఞపతి సకలజనం
బులు ప్రస్తుతింప విభవంబు శోభిల్లఁ బురంబుఁ బ్రవేశించె. 79

సీ. అని చెప్పి యాశౌనకాదిమునీశ్వరగణముతో మఱియు నక్కథకుఁ డింపు
మిగులంగ నిట్లను మేటిమునీశ్వరసంఘుంబులో నెల్ల సత్యదర్శి
సర్వవిధిజ్ఞాత సర్వవిజ్ఞానభవ్యాత్ముండు సర్వేంద్రియప్రబోధ
శాలి సర్వజ్ఞుండు శౌచశాంతిక్షమాదాంతితపోనిత్యతావిభాసి

తే. యాప్తసర్వవిదైశ్వర్యుఁ డఖిలసాంఖ్య, యోగభేదవిదుండు ధర్మోపదేశ
చతురవాగ్విలాసుండు నిస్తత్త్వవస్తు, వేది సాత్యవతేయుండు వేదమయుఁడు.

వ. పాండవులకీర్తిం బ్రకటించుటకును మఱియుం గొందఱు జనపతులచరిత్రంబుల
జనుల కెఱింగించుటకును దేవదేవుం డగువాసుదేవుని సంక్రీడావిశేషంబులు
వివరించుటకును సర్వదేవజాతులజన్మంబులును దదీయసాయుజ్యంబులును దేట
పఱుచుటకును సకలధర్మంబులునుం దెలుపుటకును గాఁ బంచమవేదం బయి

పరఁగు నిమ్మహాభారతసంహిత యొనర్చె నిమ్మహితేతిహాసంబు సంవత్సరత్రయ
కృతంబు దీనివిశేషంబు వినుండు. 81

తే. అమలధర్మార్థకామమోక్షములఁ గూర్చి
యొలయుచెడ [1]నెద్దియును నిందుఁ గలుగు నదియ
యొండెడలఁ గల్గు దీన లేకుండు నొప్పు
దొక్కకంటను లేదు వేదజ్ఞులార. 82

సీ. పూతాత్ములార యీపుణ్యేతిహాసంబు జనమేజయుఁడు సేయుసర్పమఖము
కాలంబునం దట్లు కారుణికోత్తముఁ డైనవేదవ్యాసుఁ డానతమున
నాజ్ఞాపనము సేయ నతనిశిష్యుఁడు లోకనుతుఁడు వైశంపాయనుండు సెప్పె
నన్నరేంద్రుఁడు విన నాసభ నిలిచి సవినయభక్తికముగ వినినవాఁడఁ
తే. గథనకర్తయు నమ్మునికరుణవలనఁ, గలిగె నాకిత్తెఱంగున గారవించి
మీరు వినుచుండఁ జెప్పెదు మేటినయము, గంటె మంటి మీదయ పెంపుకతనఁ జేసి.

వ. అని పలికి వెండియు. 84

ఫలశ్రుతి

క. అలఘుమతులార పర్వం,బుల నీయితిహాసరత్నమును వినిన నఘం
బులు వాయు నాకలోకము, గలుగును సిద్ధించు ముక్తికాంక్షిత మైనన్. 85

క. ఆద్యంతంబును నీయన, వద్యకథ వినంగఁ గనినవారికిఁ బాయున్
సద్యంబ బ్రహ్మహత్యా,వద్యము మొదలైనపాపవర్గం బెల్లన్. 86

క. సురపితృకార్యంబుల భూ,సురులకు దీని వినిపించుసుకృతాత్ముఁడు ద
త్కారణఫలంబుల నధిక,స్ఫురితంబుగఁ బడయు మహితబోధనులారా. 87

క. మానసముల నింద్రియముల, నేనియుఁ జేయంగఁబడిన యేనగపుంజం
బీనిర్మలేతిహాసము, వీనుల నొక్కింత సిలుక విరియు సకలమున్. 88

ఉ. భాషితవృత్తి మైఁ బరఁగుభారతసంహిత సంయమీంద్రులా
రా జయనామకంబునను రాజితభంగి జగత్త్రయంబునం
బూజితకీర్తి యై నెగడు భూరిజయోన్నతిఁ గంద్రు దీనిచే
రాజు లిలాసురుల్ మఱి యరాతుల గెల్తురు విన్నయంతటన్. 89

ఉ. భారత మర్థితో వినిన భక్తిఁ బఠించిన శ్రీయు నాయువున్
భూరియశంబునుం బ్రమదమున్ దృఢవిద్యయుఁ గల్గు వారి కే
కోరిక లైన వేగ మొనఁగూడు సుపుత్త్రునిఁ గాంచు సద్వరున్
గారవ మొప్పఁగాఁ బడయు గర్భిణియున్ వరుసం గుమారియున్. 90

ఉ. శిక్షితచిత్తులార శుభసిద్ధులు వొందు ననేకజన్మపా

---

1 వెద్దియే నిందుఁ...గల్గి దీన లేకుండు చొప్పు.

పఠియించినట్టి పెద్దగు భారతసంహిత యెల్లఁ బుండరీ
కాక్షుని వాసుదేవుఁ బ్రకటాత్మముగాఁ గని దివ్యమానవుం
డక్షయపుణ్యలోకములయందుఁ జరించు నిరామయస్థితిన్. 91

ఉ. వ్యాసమునీంద్రసారకరుణాతిశయంబున భారతార్థము
ద్భాసిత మైనయట్టి సుతభాగ్యునకుం సకలాగమార్థసం
వాసన మానవిల్లు జనపంక్తులు కీర్తన సేయ శశ్వదు
ల్లాసముఖానుభూతి నచలస్థితి నొప్పు సతం డుదాత్తుఁడై. 92

వ. అని యిట్లు సమస్తపురాణపారీణుం డైనసూతుండు. 93

చ. పరమపదాప్తిహేతు వగుభారతసంహిత శౌనకాదిభూ
సురవరు లింపునం గరఁగుచొప్పునఁ జెప్పిన వారు మోదసం
భరితతఁ బొంది యక్కథకుఁ బ్రీతిగ నర్చితుఁ జేసి రర్థిలీ
హరిహరనాథ సర్వభువనార్చిత నన్ దయఁజూడు మెప్పుడున్. 94

ఉ. పావన దుర్దశాపహ శుభప్రదమూర్తి సుధానుభూతిసం
జీవితభక్తలోక తులసీదళదామ కపాలమాలికా
భావిభవాభిరామ పరిపక్వతపఃఫలరూప సాంఖ్యవి
ద్యావహయోగశక్తివిశదాద్భుతఖేలన లోకపాలనా. 95

క. దేవాదిచతుర్విధభూ,తావాసా సుకృతహృదయ హరివిలాసా
కేవలభావానందమ,యా వేదవ్యాసవర్ణనారూఢదయా. 96

మాలిని. అకృతకమధురోక్తివ్యాప్తసందీప్తసారా
సకలభువనరక్షాశాలిశుంభద్విహారా
శుకజనకమనీషాశుద్ధబుద్ధానుభావా
సకృపకృతవిలాసా సంభృతానందభావా. 97

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతమునందలి స్వర్గారోహణపర్వంబు
సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీ మ దాం ధ్ర మ హా భా ర త ము

సం పూ ర్ణ ము.

శ్లో. యదక్షరపదభ్రష్టం మాత్రాహీనం తు యద్భవేత్,
తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోఽస్తు తే.

చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1948.

ఆంధ్ర వచన గ్రంథములు

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
ఆంధ్రవచనభాగవతము, ద్వాదశ స్కంధములు,ఒకేసంపుటం	9	0
„ మూడుసంపుటములు	10	8
ఆంధ్రవచనభారతము—		
„ ఆదిసభాపర్వములు	5	0
„ ఆరణ్యపర్వము	5	0
„ విరాటోద్యోగపర్వము	5	8
„ భీష్మద్రోణపర్వములు	7	8
„ కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	5	0
„ శాంతిపర్వము	7	8
„ అనుశాసనికము మొదలు స్వర్గారోహణపర్వము వరకుగల సంపుటము	7	8
ఆంధ్రవచనవాల్మీకిరామాయణము, 2 సంపుటములు (అచ్చు)		
ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రసంగ్రహము	3	0
ఆంధ్రకవిత్వచరిత్ర, బసవరాజు అప్పారావుగారిది	3	0
శ్రీగురుజాడ శ్రీరామమూర్తిగారి ఆంధ్రకవిజీవితములు	6	0
అరేబియన్‌నైట్సుకథలు	2	0
న్యాయవిచారణ ప్రహసనము	0	8
తులసీదాసురామాయణము	12	0
తిలకుగారిసెక్యూరిటీకేసు, ఉపన్యాసములు	0	14

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
ద్వాదశోపనిషత్తులు,వచనం, అచ్చు		
భారతరమణీమణులు, 1 భా॥	1	0
డిటో రెండవభాగము	0	12
డిటో 3-వ భాగము	0	8
యజుర్వేదకథాసంగ్రహము	0	12
శ్రీమహాభక్తవిజయము,	12	0
నీతిచంద్రిక, చిన్నయసూరి	0	12
పంచతంత్రము, వచనము	0	12
నవనాథభక్తులచరిత్ర	2	8
నీతిరత్నాకరము	0	12
సంగ్రహభారతము	2	4
సంగ్రహభాగవతము	2	4
సంగ్రహరామాయణము	1	8
ప్రాచీనదేశచరిత్రలు	3	0
పతివ్రతలచరిత్రలు	3	0
దక్కనుపూర్వకథలు	3	0
భోజునికథలు	1	0
హితోపదేశము,సులభశైలి	1	0
భోజకాళిదాసకథలు,1 భా॥	1	0
„ 2 భా॥	1	0
తెనాలిరామలింగనికథలు, జీవితము	0	6
తెనాలి రామలింగం: A. S. P. అయ్యరు విరచితము	0	8
సంస్కృతనాటకకథలు	2	0
దశకుమారచరిత్రము	2	0

	ప్రతి 1-కి	రూ.	అ.
రాజశేఖరుడు, గోపాలుడు		0	12
విక్రమార్కునికథలు		0	12
చార్ దర్వీషుకథలు		1	0
తాతాచార్యులకథలు		0	12
వైద్యులకథలు		0	4
బేతాళునికథలు		1	0
వీరాంగనలు		1	0
పరమానందశిష్యులకథలు		0	6
నలుగురుమంత్రులకథలు		0	8
అయిదుగురుదొంగలకథలు		0	8
రేచుక్కపగటిచుక్కకథ		0	3
సత్యసేనవిజయము		0	8
ఋషులచరిత్ర		0	12
పురాణగాథలు I		1	0
,, II		1	0
బాజీరాయని చరిత్ర		అచ్చు	
రఘువంశకథ		0	10
విక్రమార్కచరిత్ర		1	0
వివేకానందవిజయము		4	0
పర్ష్యావినోదకథలు		1	4
ఈసబునీతికథలు, 1-వ భా॥		0	8
డిటో 2-వ భా॥		0	12
పంజాబుఅల్లరి		0	8
శుకసప్తతికథలు		1	0
మర్యాదరామన్నకథలు		0	3
మైరావణచరిత్ర		0	2
షేక్స్పియర్ నాటకకథలు		అచ్చు	
అనంతసాగరము, బుక్కరాయసముద్రచరిత్ర.		0	12
ప్రహ్లాదచరిత్ర, ప్రతిమలతో		0	6
శకుంతల	,,	0	6

	ప్రతి 1-కి	రూ.	అ.
నల	ప్రతిమతో	0	8
సావిత్రి	,,	0	6
హరిశ్చంద్ర	,,	0	8

నవలలు.

సీతారామము	నవల	1	8
ఐవన్హో	,,	0	8
మదాలస	,,	(అచ్చు)	
సుజనరంజని	,,	0	12
విజ్జలదేవి	,,	1	8
ఉన్మాదిని	,,	0	6
రాధారాణి	,,	0	6
అస్తమయము	,,	2	0
దుర్గేశనందిని	,,	1	4
కపాలకుండల	,,	1	0
లక్ష్మి	,,	0	12
టిప్పుసుల్తాన్	,,	అచ్చు	
లీల	,,	0	6
రాజర్షి	,,	1	8
తారాబాయి	,,	1	8
దిలారామ	,,	1	8
కోవలన్ కన్నకి		0	12
మనోహరి	,,	అచ్చు	
వీరబాల	,,	0	8
ఆనందమఠ	,,	1	4
లాలాబాయి	,,	0	8
ఆంధ్రరాష్ట్రము	,,	1	8
రోషినార	,,	0	12
బాలాదిత్య	,,	3	0
దేశభక్తుడు		1	8
శంభుతో నాకనాటిసహవాసం		0	4
చంద్రగుప్తుడు, నవల		2	8